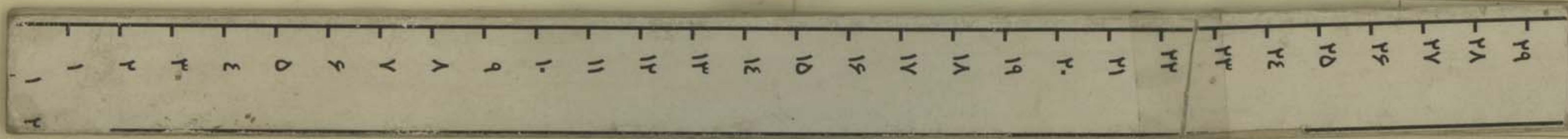
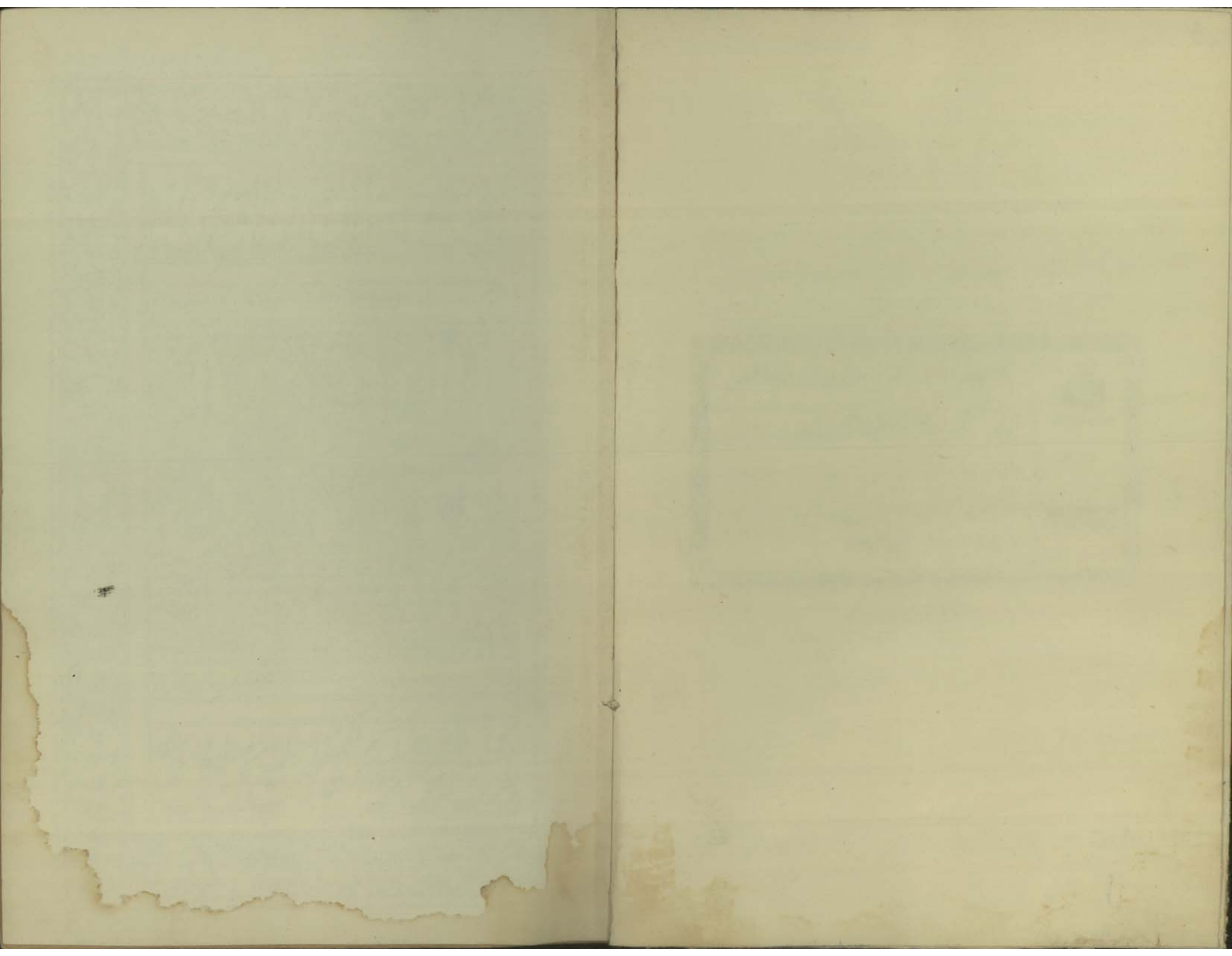

ف

بعون صناع بیکین و مکان فضل خلاق زمین و زمان

شمع کاشانهٔ هدایات و عرفان مصقلهٔ آئینهٔ صافی درونان مورد انوار الهامات یزدانی اعنی

مکتوبات امام ربانی

از ارشادات علیه غوث ربانی حضرت مجدد الف ثانی مرتبه و مدونهٔ مریدان خاص الخاص آنحضرت

در مطبع منشی نولکشور لکهنؤ بطبع رزین مطبوع شد

اطلاع۔ اِس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی اور اُسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہی جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقین اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی لیکن اس کتاب کے ٹیٹل پیج کے تین صفحے جو سادے ہین اُنمین بعض کتب تصوف فارسی وغیرہ کی درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہی اُس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانونکو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت
کتب تصوف فارسی		دہلوی محشی مولانا ابو الحسن فرید آبادی۔	[illegible]
دیوان خواجہ شمس الدین حافظ شیرازیؒ		حدیقہ حکیم سنائی۔ معروف بہ الٰہی نامہ مع	
محاورہ اعجاز رقم منشی شمس الدین صاحب		شرح جدید موسوم بمرآۃ الحدائق و حل غوامض	
		جسکے شارح مولانا عبد اللطیف صاحب	
واضح قلم کاغذ سفید گندہ۔	[illegible]	ہین کاغذ سفید گندہ۔	[illegible]
دیوان حافظ۔ جلی قلم کاغذ رسمی	۱۴ر	ایضاً۔ کاغذ حنائی۔	[illegible]
ایضاً خفی قلم کاغذ سفید و حنائی۔	۱۲	گلشن اسرار۔ رموز تصوف از مولوی	
شرح دیوان حافظ۔ از صادق علی	۱۱ر	انور علی صاحب۔	[illegible]
انیس الارواح۔ از حضرت شیخ		کیمیائے سعادت۔ از امام غزالیؒ	[illegible]
معین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ۔	[illegible]	اکسیر ہدایت۔ اُردو ترجمہ کیمیائے سعادت	[illegible]
کلمۃ الحق۔ از شاہ عبد الرحمن مع شرح	۔	ہدایت المومنین۔ رسالہ در بیان بیعت	
نور مطلق۔ از ملا نور اللہ در بیان وحدت		صالحین از ملا معین الدین رحمۃ اللہ علیہ	ار
وجود مع دلائل و دفع شکوک۔	۵ر	مطالب رشیدی۔ از حضرت شاہ	
مکتوبات جوابی شیخ شرف الدین یحییٰ منیری	[illegible]	تراب علی قلندر قدس سرہ۔	۱۰ر
مناجات ہفت پیکر۔	۴ر	رسالہ معرفۃ السلوک۔ از حضرت	
مکتوبات حضرت شیخ شرف الدین یحییٰ منیریؒ	۱۰ر	شاہ محمود خوش زبان۔	[illegible]
مطلع الانوار نظم از طوطی ہند امیر خسرو		رسالہ حق نما۔ از شاہزادہ دارا شکوہ مرحوم	۹ پائی

فہرست جلد اوّل مکتوبات امام ربانی حضرت مجدد الف ثانیؒ

بعون صانع بیمکین و مکان و فضل خلاق زمین و زمان

شمع کاشانۂ ہدایات و عرفان مصقلۂ آئینۂ صافی درونان مورد انوار الہامات یزدانی اعنی

مکتوبات امام ربانی

از ارشادات علیہ غوث ربانی حضرت مجدد الف ثانی مرتبہ و مدونہ مریدان خاص الخاص حضرت

در مطبع منشی نولکشور لکھنؤ بطبع مزین مطبوع شد

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین اضعاف ما حمده جمیع خلقه کما یحب ربنا و یرضیٰ والصلوٰة والسلام علی من ارسله رحمة للعالمین کلما ذکره الذاکرون وکلما غفل عن ذکره الغافلون کما ینبغی له ویحری وعلی آله واصحابه البررة النقی اما بعد نموده می آید که این دفتر اول است از مکتوبات قدسی آیات حضرت غوث المحققین قطب العارفین برهان الولایة المحمدیة حجة الشریعة المصطفویة شیخ الاسلام والمسلمین شیخنا وامامنا الشیخ احمد الفاروقی النقشبندی سلمه الله سبحانه وابقاه این حقیر قلیل البضاعة کمترین خاک نشینان آن مقدس درگاه یار محمد الجدید البدخشی الطالقانی جمع نموده در تحریر آورده رجا آنکه نفعی از ان بطالبان حق جل وعلا برسد والمسئول من الله سبحانه العصمة والتوفیق مکتوب اول در بیان احوالی که مناسبت باسم الظاهر دارند و ظهور قسم خاص از توحید و بیان عروجات که بر فوق محدّدو واقع شده است وانکشاف درجات بهشت و ظهور مراتب بعضی از اهل الله به پیر بزرگوار خود نوشته اند وهو الشیخ الکامل المکمل الواصل الی درجات الولایة الهادی الی طریق اندراج النهایة فی البدایة مؤید الدین الرضی شیخنا وامامنا الشیخ محمد الباقی النقشبندی الاحراری قدس الله تعالی سره الاقدس و بلغه الله سبحانه الی اقصی ما یتمناه عریضه داشت کمترین بندهٔ احمد بذورهٔ عرض میرساند و بحسب امر شریف گستاخی مینماید واحوال پریشان را معروض میدارد که در اثناء راه آنقدر تجلی اسم الظاهر گشت که در جمیع اشیاء تجلی خاص علیحده علیحده ظاهر گشت علی الخصوص در کسوت نساء بلکه در اجزاء اینهمه جدا جدا و آنقدر منقاد این طائفه

گشتم که چه عرض نمایم درین انقیاد مضطر بودم ظهوریکه درین کسوت بوده در هیچ جا نبوده خصوصیات لطائف و محسنات عجائب که درین لباس مینموده از هیچ مظهری نشده پیش ازین تمام گداخته آب شده میرفتم و همچنین در هر طعامی و شرابی و کسوتی جدا جدا متجلی شد لطافتی و حسنی که در طعام لذیذ پر تکلف بود در ما دراء آن نبود در آب شیرین تا آب غیر شیرین همین تفاوت بود بلکه در هر لذیذ و شیرین یک خصوصیت کمال علی تفاوت الدرجات جدا جدا بود خصوصیات این تجلی را بتحریر بعرض نمیتوانند رسانید اگر در ملازمت علیه میبود شاید معروض میداشت اما در اثناء این تجلیات آرزوی رفیق اعلیٰ داشتم و با اینها مهما امکن ملتفت نمی شدم اما مغلوب بودم چاره نداشتم درین اثناء معلوم شد که این تجلی با آن نسبت تنزیهی جنگ ندارد و باطن همچنان گرفتار آن نسبت ست بظاهر اصلاً ملتفت نیست ظاهر را که از نسبت خالی و معطل بود باین تجلی مشرف ساخته اند والحق همچنان یافتم که باطن اصلاً بزیغ بصر مبتلا نیست و از جمیع معلومات و ظهورات معرض ست و ظاهر که متوجه کثرت و ثنینیه بود تجلیات مستعد گشته است بعد از چند گاه این تجلیات رو بخفا آوردند و همان نسبت حیرت و نادانی بحال خود ماند و صارت تلک التجلیات کان لم یکن شیئاً مذکوراً و بعد از ان یک فناء خاص رو داد و همانا که آن تعین علمی که بعد از عود تعین پیدا شده بود درین فنا گم شد و اثری از مظان انا نماند در نیوقت آثار اسلام و علامات آنها بعالم شرک خفی بظهور آمدن گرفتند و همچنین دید قصور اعمال و متهم داشتن نیات و خواطر بالجمله بعضی امارات عبودیت و نیستی از ان باز ظاهر گشته اند حق سبحانه و تعالیٰ ببرکت و توجه حضرت ایشان بحقیقت بندگی رساند و عروجات بر فوق محدد بسیار میشود مرتبهٔ اول که عروج واقع شد بعد از طی مسافت چون بر فوق محدد رسید و از فلک آمد از انجا بما تحت مشهود گشته دران اثناء بخاطر آمد که مقامات بعضی مردم را در انجا مشاهده نمایم چون متوجه شدم مقامات آنها در نظر آمد و آن اشخاص را نیز دران محال دیدم علی تفاوت درجاتهم مکاناً و مکانةً و شوقاً و ذوقاً مرتبهٔ دوم باز عروج واقع شد مقامات مشائخ عظام و ائمه اهل بیت و خلفاء راشدین و مقام خاصه حضرت رسالت پناه و همچنین مقامات سائر انبیاء و رسل علی التفاوت و مقامات ملائکه ملاء اعلیٰ فوق محدد مشهود گشت و فوق محدد آنمقدار عروج واقع شد که از مرکز خاک تا محدد یا اندکی کمتر ازین و تا مقام حضرت خواجه نقشبند منتهی شد و فوق آنمقام چندی از مشائخ بودند بلکه در همان

مقام با فوقیت قلیله مثل شیخ معروف کرخی و شیخ ابو سعید خراز و باقی مشایخ بعضے ذریۂ آن مقام
داشتند و بعضی در ہمان مقام بودند اما در تحت مثل شیخ علاء الدولہ و شیخ نجم الدین کبرے و فوق
آن مقام ائمہ اہل بیت بودند و فوق آن خلفاء راشدین و مقامات سائر انبیاء یک طرف
علیحدہ از مقام آنسرور بود و ہمچنین مقامات ملائکہ عالین در طرف دیگر جدا از ان مقام بود اما مقام
آنسرور را از جمیع مقامات فوقیت و سروری بود واللہ سبحانہ اعلم بحقائق الامور کلہا و ہرگاہ
میخواہم بعنایت اللہ سبحانہ عروج واقع میشود و در بعضی اوقات بیخواست واقع می شود و چیزی
دیگر دیدہ میشود و بر بعضی عروجات آثار ہم مترتب میشود و اکثر چیزہا فراموش میشود و ہر چند
میخواہم کہ بعضی حالات را بنویسم کہ در وقت عرضداشت کردن بیاد آید میسر نمیشود زیرا کہ انچہ
در نظر محقر مے در آید جای آن دارد کہ از ان استغفار کردہ شود چہ جای آنکہ بنویسد در اثنای املاء عریضہ
ہم بعضی چیزہا بیاد بود تا آخر وفا نکرد کہ نوشتہ شود زیادہ گستاخی نمودہ حال ملا قاسم علی بہتر است
غلبۂ استہلاک و استغراق ست و از جمیع مقامات جذبہ بفوق قدم نہادہ و صفات را کہ اول
از اصل میدید حالا با وجود آن صفات را از خود جدا می بیند و خود را خالی محض مییابد بلکہ نوریکہ
صفات قایم باو بیند نیز از خود جدا می بیند و خود را از ان نور در طرف دیگر مییابد و احوال دیگر ہم
روز بروز بہی ست و در عرضداشت دیگر انشاء اللہ العزیز بتفصیل عرضداشت خواہد کرد مکتوب
دوم در بیان حصول ترقیات و مباہات بعنایات خداوندی جل سلطانہ بہ پیر
بزرگوار خود نوشتہ اند قدس سرہ عرضداشت کمترین بندگان بذورۂ عرض میرساند ام
باستخارہ متصل ماہ مبارک رمضان مولانا شاہ محمد رسایند آنقدر فرجہ ندید کہ تا ماہ رمضان خود را
بہ عتبہ بوسی مشرف تواند ساخت بضرورت برمعنی آن خود را تسلی داد از عنایات خداوندی
جل وعلا کہ ببرکت توجہات علیہ حضرت ایشان علی التواتر والتوالی فائض دوار داند چہ عرض نماید
؎ من آن خاکم کہ ابر نوبہاری + کند از لطف بر من قطرہ باری + اگر بر روید از تن صد زبانم +
چو سبزہ شکر لطفش کی توانم + ہر چند انہاء این قسم احوال موہم جرأت و گستاخی ست و مشعر
افتخار و مباہات ست ؎ ولی چون شہ مرا بر داشت از خاک + سز د گر بگذرانم سر ز افلاک +
ابتداء عالم صحو و بقا از اواخر ماہ ربیع الآخر است و تا حال ببقای خاص در ہر یک مدتے

مشرف میسازند ابتدا از تجلی ذاتی حضرت شیخ محی الدین ست قدس سرہ در صحو می آرند باز سکر می برند و در نزول
و عروج علوم غریبہ و معارف عجیبہ افادہ می فرمایند و باحسان و شہود خاص در ہر مرتبہ کہ مناسب بقای
آن مقام است مشرف میسازند بتاریخ ششم ماہ مبارک رمضان ببقاء مشرف ساختند و احسانی
میسر شد کہ چہ عرض نماید میداند کہ نہایت استعداد تا آنجا بود و وصلے کہ مناسب حال بود ہم
انجا میسر گشت و جہت جذبہ اکنون تمام شد و شروع در سیر فی اللہ کہ مناسب مقام جذبہ
است واقع شد ہر چند فنا اتم باشد بقا مترتب بران اکمل خواہد بود و ہر چند بقا اکمل باشد
صحو بیشتر خواہد بود و ہر چند صحو بیشتر باشد فاننہ علوم موافق شریعت غرامی افتد چہ کمال
صحو انبیا را بود علیہم الصلوٰۃ والسلام و معارفیکہ از ایشان سر بر زدہ اند شرایع ست و عقائد یکہ
در ذات و صفات بیان فرمودہ اند مخالف ظاہر آن از بقیۂ سکر است الحال معارف کہ باین
کمینہ فائض شدہ اند اکثر تفصیل معارف شریعۃ است بیان آنہا و علم استدلال کشفی و ضروری می گردد
و مجمل مفصل میشود ع گر بگویم شرح این بیحد شود + می ترسم مبادا منجر بگستاخی شود مکتوب
سوم در بیان محبوس شدن یاران بمقام مخصوص و گذشتن بعضی ازان و رسیدن
بمقامات تجلی ذاتی نیز بہ پیر بزرگوار خود نوشتہ اند عرضداشت آنکہ یارانی کہ انجا اند
و ہمچنین یاران آنجائی ہر کدام بمقامی محبوس اند طریق بر آوردن آنہا ازان مقامات متعسر ست
آنقدر قدرت کہ مناسب آن مقام ست در خود نمی یابد حق سبحانہ ببرکت توجہات علیہ حضرت ایشان
ترقی بخشد یک کس از خویشان این کمینہ ازان مقام گذشت و بمقدمۂ تجلیات ذاتی رسید حالش
بسیار خوب ست قدم بر قدم حقیر داد و در بارہ دیگران ہم امیدوار ست دیگر بعضی از یاران آنجائی
بطریق مقربین مناسبت ندارند موافق حال آنہا طریق ابرار ست فی الجملہ یقینی کہ حاصل
کردہ اند ہم غنیمت ست ہمان طریق امر باید فرمود ع ہر کسے را بہر کارے ساختند + در تفصیل
آسامی آنہا جرأت نمود کہ از حضرت ایشان مخفی نخواہد بود زیادہ گستاخی نمود درد و تحریر عرضداشت
میر سید شاہ حسین در مشغولی خود چنان دید کہ گویا بدر وازہ ہای کلان رسیدہ است میگویند کہ دروازہ
حیرت ست در درون او کہ نظر میکنم حضرت ایشان را در ترا می بینم و ہر چند سعی میکنم کہ خود را در وی اندازم پایے
من یاری نمیکند مکتوب چہارم در بیان فضائل شہر عظیم القدر شہر رمضان و بیان

حقیقت محمدی علیه وعلی آله والصلوٰة والسلام نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت احقر الخدمة آنکه مدتی ست که از راه مفاوضهٔ شریفهٔ از احوال خدمهٔ آن عتبه علیا اطلاعی ندارد دیگران میباشد قدم ماه مبارک رمضان مبارک باشد این ماه را باقران مجید که حاوی جمیع کمالات ذاتی وشیونی ست وداخل دائره اصل است که هیچ ظلیتی بادراه نیافته است وقابلیت ادنی ظل اوست مناسبت تمام است وبآن مناسبت نزول آن درین ماه واقع شده شهر رمضان الذی انزل فیه القرآن مصداق این سخن ست وبآن مناسبت این ماه نیز جامع جمیع خیرات وبرکات است هر برکتی وخیری که در تمام سال هر که میرسد وازراه که می آید قطره الیست از دریاے بے نهایت برکات این شهر عظیم القدر وجمعیت این ماه سبب جمعیت تمام سال ست وتفرقه این ماه سبب تفرقه تمام سال فطوبی لمن مضی علیه هذا الشهر المبارک ورضی عنه وویل لمن سخط علیه فمنع من البرکات وحرم من الخیرات ایضاً سنت ختم القرآن درین ماه بواسطهٔ آن تواند بود که تا جمیع کمالات اصلی وبرکات ظلی میسر شود فمن جمع بینهما یرجی ان لایحرم من برکاته ولایمنع من خیراته برکاتیکه بایام این شهر وابسته اند دیگر اند وخیراتیکه بلیالی آن متعلق اند دیگر واز جهت این سر تواند بود که حکم باولویه تعجیل افطار وتاخیر تسحر بوده باشد تا امتیاز تمام بین اجزاء الوقتین حاصل آید قابلیت اولی که بالا مذکور شد حقیقت محمدی عبارت ازان ست علی مظهرها الصلوٰة والتسلیمات نه قابلیت ذات ست مر اتصاف جمیع صفات راکما حکم به البعض بلکه قابلیت ذات ست عز سلطانه مر اعتبار علم راکه متعلق شود بجمیع کمالات ذاتی وشیونی که حاصل حقیقت قرآن مجید ست وقابلیت اتصاف که مناسب خانهای صفات ست وبرزخ ست میان ذات وصفات وحقائق انبیاء دیگر ست همین قابلیت بملاحظهٔ اعتبارات که مندرجه اند دروی حقائق متعدده گشته قابلیتی که حقیقت محمدی ست اگرچه ظلیت دارد امارنگ صفات باو ممتزج نگشته است وهیچ حائلی درمیان نیامده وحقائق جماعت محمدی المشرب قابلیات ذات ست عز شانه مر اعتبار علم راکه متعلق شود ببعض آن کمالات وآن قابلیت محمدیه برزخ ست میان ذات جل سلطانه ومیان این قابلیات متعدده وحکم آن بعض بواسطهٔ آنست که او را در خانهٔ صفات قدمگاه است وبس ونهایت عروج انحا تا بآن قابلیت ست لاجرم آنرا بآن سرور نسبت کرده علیه الصلوٰة والسلام وچون این قابلیت اتصاف هرگز مرتفع نمیشود آن بعض را نیز حکم کرده باآنکه حقیقت محمدی همیشه حائل ست الا قابلیت محمدی راکه

مجرد اعتبار ست در ذات جل شانه ارتفاع ازنظر ممکن ست بلکه واقع ست وقابلیت اتصاف اگرچه اعتبار ست امابواسطه برزخیت رنگ صفات گرفته که در خارج موجود انه خودرا جود زائد مدار ارتفاع از امکان برآمده لاجرم حکم میکند وجود آن حائل دائما اشغال این علوم که منشاء آن جامعیت اصالت وظلیت ست بسیار وارد میشوند اکثر آنها در پرچهای کاغذ نوشته میشود مقام قطبیت منشاء دقائق علوم مقام ظلی ست ومرتبهٔ فردیت واسطه ورود معارف دائرهٔ اصل امتیاز میان ظل واصل بے اجتماع این دو دولت میسر نیست لهذا بعضی از مشائخ قابلیت اولی که تعین اول میگویند زائد بر ذات نمیدانند وتجلی ذاتی شهود آن قابلیت رامی انکار نند والحق ما حققت والامر ما وضحت والله سبحانه یحق الحق وهو یهدی السبیل رساله راکه بتسوید آن مامور شده بود باتمام آن موفق نمیشود وهمان مسوده افتاده ام تا حکمت آلهی جل شانه درین توقف چه بوده باشد زیاده گستاخی از ادب دور است مکتوب پنجم درسفارش خواجه برهان الدین که یکی از مخلصان بود با بیان بعضی از احوال ونیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت احقر الخدمة آنکه رساله در بیان طریقت حضرت خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم نوشته ارسال داشته است بنظر مبارک خواهد درآمد هنوز مسوده است خواجه برهان بسرعت راهی شدند فرصت بیاض آن نشد محتمل که بعضی علوم دیگر هم بآن ملحق شوند روزے رساله سلسلة الاحرار بنظر درآمد دران اثنا بخاطر فاتر رسید که بایشان عرضداشت بکنم تا خود چیزے درباب بعضی علوم آن نویسند یا بفقیر امر کنند تا چیزی دران باب نویسد این خاطر خیلی قوی گشت متصل آن بعضی از علوم این مسوده فائز گشتند فی الجمله مغدرت بعضی علوم آن رساله درضمن آن مبین گشت اگر همین مسوده را تکمله آن رساله سازند گنجایش دارد واگر بعضی علوم مناسبه ازان انتخاب نموده بآن رساله ملحق سازند هم وجهی دارد وزیادت جرأت از ادب دور است خواجه برهان درین مدت کار خوب کردند واز سیر سوم که مناسب مقام جذبه است نیز نصیبی یافتند خاطر بواسطه مهم مدد معاش صوبه مالوه مشوش وقت در ملازمت رسیده اند هرچه امر خواهند فرمود مبارک خواهد بود مکتوب ششم دربیان حصول جذبه وسلوک وترتیب یافتن هردو صفت جمال وجلال وبیان فنا وبقا ومایتعلق بذلک وبیان فوقیه نسبت نقشبندیه به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکه مرشد علی الاطلاق جل شانه ببرکت توجه عالی بهر دو طریق جذبی وسلوکی تربیت فرموده هردو صفت

جمال وجلال مربی ساخت حالا جمال عین جلال ست وجلال عین جمال در بعضی حواشی رسالهٔ قدسیه
این عبارت از مفهوم صحیح خود منحرف ساخته بر مفهوم موهوم خود حمل کرده است وعبارت محمول
بر ظاهر خود ست انحراف و تاویل نیست و علامت این تربیت متحقق شد نسبت بمحبت ذاتی پیش از
محبت تحقق آن امکان ندارد و محبت ذاتیه علامت فناست و فنا عبارت از نسیان ماسوای ست
پس تا زمانیکه علوم تمام از ساحت سینه رفته نشود و تجهل مطلق متحقق نشود از فنا بهره ندارد و این حیرت و تجهل
دائمی ست امکان زوال ندارد نه آنست که گاهی حاصل شود و گاهی زائل گردد و غایة ما فی الباب پیش از
بقا جهالت محض ست و بعد از بقا جهالت و علم باهم جمع اند و عین نادانی بشعور ست و در عین حیرت بحضور که این
موطن حق الیقین ست که علم و عین حجاب یکدیگر نیستند و علمیکه پیش از چنین جهالت حاصل شود از حیز اعتبار
خارج ست با وجود آن اگر علم ست در خود ست و اگر شهود ست هم در خود و اگر معرفت ست یا حیرت نیز
در خود ست تا زمانیکه نظر در بیرون ست حاصل ست اگرچه در خود هم نظر داشته باشد نظر از بیرون بالکل منقطع
بباید که شود حضرت خواجهٔ بزرگ میفرمایند که اهل الله بعد از فنا و بقا هرچه می بینند در خود می بینند و هرچه می شناسند
در خود می شناسند و حیرت ایشان در وجود خود است ازینجا هم صریحاً مفهوم میشود که شهود معرفت و حیرت در نفس ست
پس در بیرون هیچکدام اینها نیست تا زمانیکه یکی ازین ثلثه در بیرون ست اگرچه در خود هم دارد از فنا بهره ندارد
فکیف ببقا نهایت مرتبهٔ فنا و بقا نیست و این فنا مطلق ست و مطلق عام ست و بقا باندازهٔ فناست لهذا
بعضی اهل الله بعد از تحقیق بفنا و بقا در بیرون نیز شهود دارند اما نسبت آن عزیزان فوق همه نسبتها ست
نه هر که آئینه دارد سکندری داند ٭ نه هر که سر بتراشد قلندری داند هرگاه از اکابر این سلسله بعد از قرون بسیار یکی دو کس را باین
نسبت مشرف سازند از سلاسل دیگر چه گوید این نسبت حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی ست و متمم و مکمل آنحضرت
خواجهٔ خواجها ست اعنی حضرت خواجه بهاء الدین المعروف به نقشبندی قدس سرهما و از خلفاء ایشان حضرت خواجه
علاء الدین باین دولت مشرف شده بودند ع این کار دولت ست کنون تا کرا دهند عجب کاری ست اول هر بلا
و مصیبت که واقع میشد باعث سرور و فرحت میشد و هل من مزید میگفت هرچه از امتعهٔ دنیویه کم میشد خوش می آمد
و این قسم را آرزو میکرد حالا که بعالم اسباب فرود آورده اند و نظر بر عجز و افتقار خود افتاد اگر اندک ضرری لاحق شود در
دل او هم نوعی از حزن رو میدهد هرچند بسرعت زائل میشود و هیچ نمیماند و همچنین اگر دعا میکرد از برای دفع بلا و مصیبت
مقصود ازو نه دفع آن بود بلکه امتثال امر ادعونی بود حالا مقصود از دعا رفع بلیه و مصائب ست و خوف و حزنیکه زائل

شده بودند باز رجوع کردند و معلوم شد که آن از سکر بود در صحو هرچه عوام الناس راهست این را هست
از عجز و افتقار و خوف و حزن و غم و شادی در ابتدا هم که مقصود از دعا رفع بلا نبود دل را بمعنی خوش نمی آمد
لیکن حال غالب بود بخاطر میگذشت که دعا از انبیا ازین قبیل نبود که حصول مراد بخواهند حالا که بآنحالت مشرف
ساختند حقیقت کار را واضح گردانیدند و معلوم شد که دعاهای انبیا علیهم الصلوة از سر عجز و افتقار و خوف
و حزن بود بمجرد امتثال امر بعضی امور که رو میدهد بحسب امر گاه گاه بعرض آن امور گستاخی می نماید

مکتوب هفتم در بیان بعضی از احوال غریبهٔ خود با بعضی استفسارهای ضروری بپیر
بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکه مقامیکه فوق محدد بود در وقت عروج خود را
بطریق عروج در انجا می یافت و آن مقام بحضرت خواجه بزرگ قدس الله سره الاقدس اختصاص داشت
بعد از زمانی بدن عنصری خود را نیز در همان مقام یافت و در آنوقت چنان متخیل گشت که این عالم از
عنصریات و فلکیات بته فرو رفت و نام و نشان ازان نمانده چون دران مقام نبودند الا بعضی از اولیاء
کبار این زمان که تمام عالم را بخود در جائی و مقامی شریک می یابد حیرت دست میدهد که با وجود بیگانگی
تمام خود را با ایشان می بیند الغرض حالتیکه گاه گاه دست میداد که دران بخودی نماند و نه از عالم در نظر
چیزی می آید و نه در علم حالا آنحالت مستمره است و وجود خلقت عالم از دیده و دانش بر آمد و بعد ازان در
همان مقام یک کوشک عالی ظاهر شد که زینها نهاده اند آنجا برآمد و آن مقام هم در رنگ عالم بتدریج فرو رفت
و ساعت فساعت خود را متصاعد می یافت اتفاقاً نماز شکر بوضو میگزارد که مقامی بس عالی نمایان شده
و اکابر اربعهٔ نقشبندیه را قدس الله تعالی اسرارهم در آن مقام دید و مشائخ دیگر هم مثل سید الطائفه و غیره
در آنجا بودند و بعضی دیگر از مشائخ بالای آن مقام هستند اما قوائم آنرا گرفته نشسته اند و بعضی پایان
علی تفاوت درجاتهم و خود را بسیار دور ازان مقام یافت بلکه مناسبت هم ندید ازین واقعه اضطراب تمام
پیدا شد نزدیک بود که دیوانه شده برآید و از افراط اندوه و غصه قالب تهی کند چند گاه برین نهج گذشت آخر
بتوجهات علیه حضرت ایشان خود را مناسب آنمقام دید اول خود را محاذی آنمقام یافت بتدریج رفته رفته بالای
آنمقام نشست بعد از توجه چنان مفهوم شد که آنمقام تکمیل تام ست که بعد از تمامی سلوک بآنمقام میرسند مجذوب
سلوک تمام ناکرده را ازان مقام بهره نیست و نیز در آنوقت چنان متخیل گشت که وصول باین مقام از نتائج آن
واقعه است که در ملازمت حضرت ایشان دیده بود و بعرض رسانیده که حضرت امیر کرم الله تعالی وجهه میفرمایند که آمده ام تا ترا

علم السموات تعلیم کنم آه و چون نیک متوجه شد این مقام را مخصوص بحضرت امیر در میان سائر خلفاء راشدین
رضی الله تعالی عنهم اجمعین یافت والله سبحانه اعلم دیگر چنان ظاهر میشود که اخلاق سنیه ساعت بساعت می آیند
بعضی در رنگ رفته از وجود می برآیند و گاهی در رنگ دود دیر دن می آیند در بعضی اوقات تخیل می شود که تمام
برآمده اند در ثانی الحال چیزی دیگر ظاهر میشود و می برآید ثانیا معروض میگرداند که توجه از برای دفع بعض
امراض و شدائد آیا مشروط بآنست که اول مرضی حق سبحانه دانسته شود که دران توجه هست یا مشروط نیست
آنچه ظاهر از عبارت رشحات ست که از حضرت خواجه قدس الله تعالی سره الاقدس نقل میکنند مفهوم می شود که
نیست درین باب هرچه حکم فرمایند آنکه خوش نمی آید توجه کردن ثالثا بعرض میرساند که بعد از تحقیق حضور طالبان
را آیا از ذکر باز داشتن و امر بنگاهداشت حضور کردن لازم ست یا نه دیگر کدام مرتبه حضور ست که دران
ذکر نگویند لیکن بعضی هستند که از اول تا آخر ذکر گفته اند و اصلا از ذکر ممنوع نشده و کار نزدیک بنهایت
رسانیده اند حقیقت کار چیست بهرچه امر فرمایند رابعا معروض آنکه حضرت خواجه در مقرات میفرمایند آخر
بذکر امر میکنند که بعضی مقاصد هستند که بی آن میسر نمی شوند تعیین آن مقاصد فرمایند خامسا بعرض میرساند
که بعضی طالبان اظهار طلب تعلیم طریقه می کنند لیکن در لقمه احتیاط نمیتوانند کرد با وجود بی احتیاطی حضور و نحو
استغراق پیدا میکنند و اگر تاکید در لقمه کرده میشود از سستی طلب ترک کلی میکنند درین باب چه حکم ست و بعضی
دیگر هستند که مجرد اتصال باین سلسله شریفه بطریق اراده میخواهند بی آنکه طلب تعلیم ذکر کنند این قسم اتصال هم مجوز ست
یا نه و اگر مجوز ست طریق آن چیست زیادت گستاخی بی ادبی تمام ست **مکتوب هشتم در بیان احوالیکه
به بقا و صحو تعلق دارند به پیر بزرگوار خود نوشته اند** عرضداشت کمترین بندگان احمد آنکه از ان
زمانکه بصحو آورده اند و به بقا بخشیده اند علوم غریبه و معارف نادره غیر متعارفه بتواتر و توالی فائض و وارد اند اکثر
آنها به بیان هر قوم و اصطلاح متداول شان موافقت ندارند هرچه از مسئله وحدت وجود و توابع آن گفته اند
در اوائل بآن حال مشرف ساخته اند و شهود وحدت در کثرت میرسید از آنمقام بدرجات بالا بردند و
انواع علوم درین ضمن افاده فرموده اند اما مصداق آن مقامات و معارف از کلام قوم صریحا یافته نمیشود و
اشارت و رموز اجمالیه در کلام شریف بعضی از بزرگان ایشان ست لیکن گواه عدل بر صحت آنها موافقت ظاهر
شریعت و اجماع علماء اهل سنت ست در هیچ چیزے مخالفت بظاهر شریعت غرا ندارد و هیچ موافقت
بحکما و اصول معقول آنها ندارد بلکه از علماء اسلام جماعه مخالفت باهل سنت دارند با اصول نیز موافقت

نیست استطاعت مع الفعل منکشف شده است پیش از فعل قدرتی ندارد و قدرت مقارنه فعل می بخشند و
تکلیف بر سلامت اسباب اعضا میدهند کما قرره علماء اهل السنة و درین مقام خود را بر قدم حضرت خواجه
نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس می یابد ایشان درینمقام بوده اند و حضرت خواجه علاء الدین را نیز ازینمقام
نصیبی هست و از بزرگان این سلسله علیه حضرت خواجه عبدالخالق قدس الله تعالی سره الاقدس و از مشائخ
ما تقدم حضرت خواجه معروف کرخی و امام داود طائی و حسن بصری و حبیب عجمی قدس الله تعالی اسرارهم المقدسة
حاصل اینهمه کمال بعد و بیگانگی ست کار از معالجه گذشته تا زمانیکه عجب میمندول بوده اند سعی و اهتمام گنجایش
رفع آنها داشت اکنون بزرگی او حجاب اوست فلا طبیب لها و لا راق مگر گمان بیگانگی و بی مناسبتی را
وصل و اتصال نام نهاده اند هیهات هیهات همان بیت یوسف زلیخا موافق حال ست ؎ در افگنده دف این
آوازه از دوست * که در دست دف گویا بود پوست * شهود کجاست و شاهد کیست و مشهود چیست
خلق را روی کی نماید ما للتراب و رب الارباب خود را بنده مخلوق غیر قادر میداند و هم چنین تمام عالم را
خالق و قادر حق را عز و جل میداند غیر این هیچ نسبت اثبات نمیکند غیبت و مرئیت خود کجا در آئینه در آید و علماء ظاهر
اهل سنت هرچند در بعضی اعمال مقصر باشند اما جمال درستی عقائد اینها در ذات و صفات آنقدر نورانیت
دارد که آن تقصیر در جنب آن مضمحل و ناچیز در نظر می درآید و بعضی متصوفه با وجود ریاضات و مجاهدات
چون در ذات و صفات آنقدر درستی عقیده ندارند آن جمال در اینها یافته نمیشود و محبت علماء و طلبه
علوم بسیار پیدا شده و روش ایشان خوش می آید آرزو دارد که در جرگه اینها باشد و تلویح را از مقدمات
اربعه با طالب علمی مباحثه میکند و هدایه فقه نیز مذکور میشود و در معیت و احاطه علمی با علما شریک ست و همچنین
حق سبحانه را نه عین عالم میداند و نه متصل عالم و نه منفصل و نه با عالم و نه جدا از عالم و نه محیط و نه ساری و ذات
و صفات و افعال را مخلوق او میداند نه آنکه صفات اینها صفات اوست و افعال اینها افعال او بلکه در
افعال مؤثر قدرت او را میداند و قدرت مخلوق را تاثیری نمیداند کما هو مذهب العلماء المتکلمین و همچنین
صفات سبعه را موجود میداند و حق سبحانه و تعالی را مرید میداند و قدرت را بمعنی صحت فعل و ترک بیقین تصور
مینماید نه بمعنی ان شاء فعل و ان لم یشاء لم یفعل که شرطیه ثانی ممتنع باشد کما قال الحکماء و بعض الصوفیه
زیرا که این سخن بایجاب می کشد و موافق اصول حکما ست و مسئله قضا و قدر را بطور علما میداند فللمالک
ان یتصرف فی ملکه کیف یشاء و قابلیت و استعداد را هیچ دخل نمیدهد که بایجاب میکشد و هو سبحانه

مختار فعال لما یرید علی هذا القیاس چون عرض حال از جملهٔ ضروریات ست بنا بر آن بجرأت آن گستاخی
نموده بنده باید که حد خود داند مکتوب نهم در بیان احوال که بمقام فرود آمدن مناسبت دارند
بسوی پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت مدبر سیاه رو مقصر بدخو مغرور وقت و حال مفتون وصل و
کمال کارش همه نافرمانی مولی ست و عملش همه ترک عزیمت و اولی ست نظر خلق را آراسته و منظر حق
را تعالی و تقدس خراب ساخته همتش مقصور بر ظاهر آرائی ست باطنش از زین رهگذر همواره برسوائی ست
قال و منافی حال وست و حال و مبنی بر خیال و از زین خواب و خیال چه آید و از زین قال و حال چه
گشاید ادبار و خسارت نقد وقت ست غباوت و ضلالت برکف ست و مبدأ فساد و شرارت ست
و منشأ ظلم و معصیت بالجمله عیوب مجسمه است و ذنوب مجتمعه خیرات او لائق لعن و ردو سیئات او شایان
طعن و طرد رب قاری یقرأ القرآن والقرآن یلعنه در حق او گواه عدلست و کم من صائم لیس له من صیامه الا الظماء
والجوع در شان او شاهد صدق فویل لما کان هذا حاله و منزله و کماله در درجهٔ استغفاره ذنب کسائر
الذنوب بل اشد و توبته معصیته کسائر المعاصی بل اقبح کل ما یفعله القبیح قبیح مصداق این سخن ست ع
ز گندم جو ز جو گندم نیاید * مرض او ذاتی ست علاج نمی پذیرد دوا از اصلی ست قبول دوا نمیکند
ما بالذات لا ینفک عن الذات ع سیاهی از حبشی کی رود که خود رنگ ست * چه تواند کرد و ما ظلمهم الله و
لکن کانوا انفسهم یظلمون آری خیر محض شر محض برا بباید تا حقیقت خیریت بظهور آید و بالضد تتبین الاشیاء
خیر او کمال مهیا بود شر و نقص در میانست حسن و جمال را آئینه در کارست آئینه نمی باید مگر در مقابل
شئی پس لا جرم خیر را شر و کمال را نقصان آئینه آمد پس در هر چه نقص و شرارت بیشتر نمایند خیرگی و کمال
زیاده تر عجائب کار و بارست این ذم معنی مدح پیدا کرد و این شرارت و نقصان محل خیر و کمال گشت
پس لا جرم مقام عبدیت فوق جمیع مقامات باشد چه این معنی در عبدیت اتم و اکمل ست محبوبان
را باین مقام مشرف میسازند محبان بذوق شهود متلذذ اند التذاذ در بندگی و انس بآن مخصوص
بمحبوبان ست انس محبوبان بمشاهدهٔ محبوب ست و انس محبان به بندگی محبوب درین انس ایشانرا
باین دولت میرسانند و باین نعمت سرفراز میسازند شاهسواریکه تاز این میدان سرور دنیا و دین
سید اولین و آخرین حبیب رب العالمین ست علیه من الصلوات اتمها ومن التحیات اکملها و کسانیکه بمحض فضل
خواهند که باین دولت رسانند او را بکمال متابعت آنسرور علیه الصلوة والسلام متحقق میسازند و آنرا بآن می برند

ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم مراد از کمال شر و نقص علم ذوقی ست بر آن ثمرات و نقص
متصف شود صاحب این علم متخلق باخلاق الله ست این علم هم از جملهٔ ثمرات آن تخلق ست و نقص را
در آن موطن چه مجال جز آنکه علم بآن متعلق شود این علم بواسطهٔ شهود تام بخیر محض ست که در جنب آنهمه شر می نماید این بعد از
فرود آمدن نفس مطمئنه است بمقام خود و الا این قسم خود را بر زمین نزند و کارش تا باین انجام نرسد از کمال مولائی
خود جلشانه بی نصیب ست که خود را عین مولی داند و صفات خود را صفات او انگارد تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا
و این الحاد در اسما و صفات ست ارباب این زمره در والذین یلحدون فی اسمائه داخل اند نه آنکه هر که جذبه
او بر سلوک او مقدم ست از محبوبین ست لیکن تقدیم جذبه شرط ست در محبوبیت آری در هر جذبه نحوی از معنی محبوبیت
حاصل ست که جاذب بی آن نمیشود و آن معنی از عارض پیدا شده است ذاتی نیست آن معنی ذاتی غیر معلل است
بشئی من الاشیاء چنانکه هر منتهی را آخر جذبه پیداست اما داخل زمرهٔ محبان ست بواسطهٔ عارض معنی محبوبیت پیدا شده
است هو لا آن یکفی فیه و آن عارض تزکیه و تصفیه است و در بعضی مبتدیان اتباع آنسرور و بالجمله باعث حصول آن معنی فی الجمله ست بلکه
در منتهی هم اتباعست و بس و در محبوبان ظهور آن معنی ذاتی بفضلی نیز البته باتباع آنسرور است بلکه گویم آن معنی ذاتی هم بواسطهٔ مناسبت
ذاتیهٔ آنحضرت ست و اسمیکه رب او ست مناسب اسمیکه رب آنحضرت ست واقع شده است در حق این خصوصیت
و آنجا این سعادت اکتساب کرده است والله سبحانه اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب والله یحق الحق و هو یهدی السبیل -
مکتوب دهم در حصول قرب بعد و فرق و وصل بمعانی غیر متعارفه و بعضی علوم مناسب آن نیز بپیر
بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت احقر الخدمه آنکه مدتی ست که از احوال خدمه آن عتبه علیه اطلاع ندارد دیگر آنست
ه عجبی نیست اگر زهره شود جان عزیز * چون از آن یار جدا مانده پیامی برسد * میداند که شایان دولت حضور نیست
ع این بسکه رسد ز دور بانگ جرسم * عجائب کار و بارست نهایت بعدی را قرب نامیده اند و غایت فراق را وصل گفته اند
گویا فی الحقیقت در ضمن این بشارت بنفی قرب و وصال کرده اند شعر کیف الوصول الی سعاد و دونها قلل الجبال و دونهن
حتوف * پس حرمان ابدی و فکر دائمی لا جرم دامنگیر آمد مراد را نیز آخر الامر باراده مرید میباید شد و محبوب را بمحبت محب محب
می باید گشت آنسرور دین و دنیا با وجود مقام مرادیت و محبوبیت از محبین آمده و از مریدین گشت لا جرم از
حال او چنین خبر داده اند که کان رسول الله متواصل الحزن دائم الفکر و آن سرور فرموده ما اوذی نبی مثل
ما اوذیت محبان بار محبت تواند کشید محبان را تحمل بار دشوار ست این قصه پایانی ندارد ه و قعقعة العیش
لا انفصام لها * حامل عرضداشت شیخ الٰه بخش بخوبی از جذب و محبت دارد باریام چند کار نجادمان ایشان نویسا ینده

الغرض که شوق ملازمت ظاهر ساخته متوجه آن حدود گشته است و بعضی داده ها ظاهر ساخت چون دران باب
ازین حقیر تقاعد مفهوم کرد بمجرد ملاقات راضی شده چند کلمه نویسانید زیاده گستاخی از آداب دور است مکتوب یازدهم
در بیان بعضی کشوف و حصول مقام دیدن قصور خود و متهم داشتن خود را در جمیع اعمال و اقوال و ظهور سر کلام شیخ ابو سعید
ابو الخیر که گفته است عین نماند اثر کجا ماند و بیان احوال بعضی یاران هم به پیر بزرگوار خود نوشته اند عریضه داشت کمترین
بندگان احمد آنکه مقامیکه سابقا خود را در آن دیده بود چون حسب الامر العالی باز ملاحظه نمود عبور خلفاء ثلثه رضوان الله تعالی علیهم
در آنمقام در نظر آمد اما چون مقام و استقرار در آنجا نداشت در دفعه اولی بنظر در نیامدند چنانکه از ائمه اهل بیت غیر از امامین و امام
زین العابدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین در آنمقام استقرار و ثبات ندارد لیکن عبوری در آن واقع شده است بدقت نظر میتوان
یافت و آنکه اول خود را در آنمقام نامناسب می یافت بی مناسبتی دو نوع است یکی آنکه بواسطه عدم ظهور طریقی از طرق طاری
میشود چون راهها پیدا می شوند آن بی مناسبتی برطرف میشود دیگر بی مناسبتی مطلق است که بهیچ وجه قابل زوال نیست و راهها که بوصول
آنمقام اند دو اند که ثالث ندارند یعنی در نظر ورای آن دو طریق طریق دیگر ظاهر نمیشود یکی دید نقص و قصور است و نیات خود را متهم
داشتن است در خیرات با قوت جذب دیگر صحبت شیخ مکملی مجذوبی سلوک تمام کرده حق سبحانه و تعالی بطفیل عنایت حضرت
ایشان طریق اول را القدر استعداد عنایت فرموده است هیچ عملی از اعمال خیر بوقوع نمی آید مگر آنکه خود را دران عمل
متهم میسازد بلکه تا زمانه که بوجوه تهمت ننهند بیقرار و بی آرام میباشد نزد خود چنان میداند که هیچ عملی از وی صادر نمیشود
که قابل کتابه ملائکه یمین باشد و میداند که صحیفه یمین از اعمال خیر خالیست و کتبه آن معطل و بیکار اند خود شایان آنحضرت جل و علا
کی بوده باشد و هر که در عالم است حتی که کافر فرنگ و ملحد زندیق از خود بوجوه بهتر میداند و بدترین همه اینها خود را
می نگارد و چه جذبه هرچند بتمامی سیر الی الله تمام شده بود اما بعضی از لوازم و توابع آن مانده بودند که در ضمن فنائیکه در
مرکز مقام سیر فی الله واقع شده بودم تمام شد و احوال آن فنا را در عریضه داشت سابق بتفصیل نوشته است که میباید که
حضرت خواجه احرار که نهایت این کار را فنا گفته اند همان فنا بوده باشد که بعد از تجلی ذاتی تحقق سیر فی الله متحقق
شده و فنا را اراده اهم از جمله شعب همان فناست ع هیچ کس را تا نگردد او فنا نیست ره در بارگاه کبریا + و
نامناسبان این مقام هم که دو طائفه اند در نظر اند جماعه متوجه آن مقام و جویای طریق وصول آن اند و طائفه دیگر هیچ
التفات و توجه بآن مقام ندارند و توجه حضرت ایشان بطریق دوم از طرق وصول آن مقام بغیت ظاهر میشود و مناسبت بهمان
طریق مینماید چون از جانب حضرت ایشان مامور بود امتثالاً للامر بعضی موجزات و گستاخی نمود و الا ع من همان احمد پارینه
که هستم + ثانیاً معروض آنکه در اثناء ملاحظه آن مقام مرة ثانیه مقامات دیگر بعضها فوق بعض ظاهر شدند

بعد

بعد از توجه نیاز و شکستگی چون بمقام فوق آن مقام سابق رسیده شد معلوم شد که این مقام حضرت ذی النورین است
و خلفاء دیگر را هم دران مقام عبوری واقع شده است و این مقام در این مقام هم مقام تکمیل و ارشاد است و همچنین
در مقام فوق هم که اکنون مذکور میشوند بالای آن مقام مقام دیگر هم در نظر آمد چون بآن مقام رسیده شد معلوم
گشت که آن مقام حضرت فاروق است خلفاء دیگر را هم در آنجا عبوری واقع شده است و فوق آنمقام
مقام حضرت صدیق اکبر ظاهر شد رضی الله تعالی عنهم اجمعین بآن مقام نیز رسیده شد و از مشائخ حضرت خواجه
نقشبند قدس الله سره الاقدس را در هر مقامی با خود همراه می یافت و خلفاء دیگر را هم در آنمقام عبوری واقع
شده است تفاوت نیست الا در عبور و مقام و مرور و ثبات و بالای آن مقام هیچ مقامی مفهوم نمیشود الا مقام
حضرت رسالت خاتمیت علیه السلام و محاذی مقام حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه مقامی دیگر نورانی بس شگرف که هرگز
مثل آن در نظر نیامده بود ظاهر شد و اندکی از آن مقام ارتفاع داشت چنانکه صفه را از روی زمین بلند میسازند و معلوم
شد که آنمقام مقام محبوبیت است و آنمقام رنگین و منقش بود خود را هم بانعکاس آنمقام رنگین و منقش یافت بعد از آن
بهمان کیفیت خود را لطیف یافت و رنگ هوا یا قطعه ابر در آفاق منتشر دید و بعضی اطراف را واگرفت حضرت خواجه
بزرگ در مقام صدیق اند خود را درین مقام محاذی آن میابد بکیفیتی که معروض داشت دیگر ترک اشغال این
عمل طبعی نمی نماید کیف و حال آنکه بگرداب ضلالت غرق میشود کسیکه در خود قوت بر آوردن از آن گرداب میابد
چگونه خود را معاف دارد و هر چند کار دیگر در پیش داشته باشد اشتغال باین امر ضروریست و مرضیست اما بشرط
آنکه از بعضی وساوس هواجس که در اثناء این عمل رو دهند استغفار را لازم باید داشت بهمین شرط داخل مرضیات
میشود بی ملاحظه این شرط داخل نمیشود و در نه طی ستند اما در ماده حضرت خواجه نقشبند و حضرت خواجه علاء الدین عطار
بی آنکه این شرط را ملاحظه کرده شود مرضیست و عمل این کمتر الحال بملاحظه آن شرط گاهی داخل است و گاهی در نه
می ایستد دیگر در نفحات سخنان حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر مذکور است که عین نمیماند اثر کجا ماند لا تبقی و لا تذر این سخن
در اول نظر مشکل نمود که حضرت شیخ محی الدین و تابعان ایشان بر آنند که زوال عین که معلوم است از معلومات الله
سبحانه محال است و الا انقلاب علم جهل لازم و چون عین ظاهر نشود اثر کجا رود و بهمین طور در ذهن این سخن متمکن شده بود سخن حضرت
ابو سعید هیچ حل نمی شد بعد از توجه تام حق سبحانه و تعالی سر این سخن را منکشف ساخت و متحقق گشت که نه عین میماند نه اثر در خود
نیز همین معنی مدایافت و هیچ مشکل نماند و مقام این معرفت نیز در نظر آمد بس عالیست فوق مقامیکه حضرت شیخ و متابعان
ایشان فرموده اند این دو مبحث با یک دیگر هیچ منازعت و جنگ ندارند یکی از جای است و دیگری از جای دیگر

بتفصیل عرضداشتن موجب تطویل و ملال ست و ایضاً آنچه حضرت شیخ از دوام این حدیث فرموده اند نیز ظاهر
گشت که حدیث عبارت از چه چیز بود و دوام آنچه بود در خود نیز الحدیث دائمی یافت اگرچه از نوادرست دیگر کتاب
اصلاً خوش نمی آید مگر آنکه ذکر اقدام عالیهٔ اکابر که در مقامات قطعه شده اند جای ثبت کرده باشد خوش می آید که این
قسم تحریر می دیده شود احوال مشائخ متقدمین بیشتر مرغوب است کتب حقائق و معارف علی الخصوص سخنان توحید و تنزلات مراتب
را نمیتواند مطالعه کرد خود را در شباب بحضرت شیخ علاء الدوله بسیار مناسب مییابد در ذوق و حال درین مسئله بشیخ مشار الیه
متفق ست اما علم سابق تا بانکار و شدت آمدن نمی دهد دیگر چند مرتبه برای دفع بعضی امراض توجه کرده شد و اثر آن
ظاهر گشت و همچنین احوال بعضی موتی که از عالم برزخیت ظاهر شده بود نیز از برای رفع آلام و شدائد آنها توجه کرده شد اما
حالا قدرت بر توجه نمانده است که بر هیچ چیز خود را جمع نمیتوانم ساخت بعضی خدام از مردم بر فقیر گذشتند و تنها نمودند
جمع کثیر از متعلقان این جانب بناحق ویران ساختند و جلای وطن نمودند اصلاً بخاطر غبار و کلفت راه نیافت چه جای
آنکه بخاطر گذارد بعضی از یاران که از مقام جذبهٔ شهود معرفت پیدا کرده اند و تا غایت قدمی در منازل سلوک ننهاده اند
شمهٔ از احوال ایشان معروض میدارد امید است که حق سبحانه بعد از تمام جهت جذب بدولت سلوک مشرف گرداند شیخ نور
درین همان مقام بند ست بنقطهٔ فوق که در مقام جذبه است نرسیده در حرکات و سکنات آزار میدهد و قباحت نمی فهمد
بیخواست کار او در توقف می افتد همچنین اکثر یاران بواسطه عدم رعایت آداب کار آنها در توقف می افتد درین باب
خیر آنست که ازین طرف هیچ اراده توقف نیست بلکه ارادهٔ ترقی آنها بیخواست دیگر حکمت واقع میشود الا راه اقرب ست
مولانا معهود بنقطهٔ پایان فرو رفته است و کار جذبه را بانجام رسانید جذبه برزخیت آن مقام رسیده و فوق را من وجه بنهایت
رسانیده اول صفات را بلکه نوریکه صفات بآن قائم اند از خود جدا دیده و خود را شیخ فانی یافته بعد از آن صفات را
از ذات جدا دیده و این بد با حدیث مقام جذبه رسیده حالا عالم و خود را چنان گم ساخته است که نه باحاطه قائل ست
و نه بمعیت و چنان بالبطن بطون متوجه است که غیر از حیرت ناداتی حاصل ندارد و سید شاه حسین هم نزدیک بنقطهٔ پایان
از مقام جذبه رسیده است و پسرش بنقطهٔ و همچنین صفات را از ذات جدا دیده لیکن ذات حق را در وهم جا می یابد و از ظهور محفوظ است
و همچنین میان جعفر هم نزدیک بنقطهٔ پایان رسیده است او خیلی بشوق و ولوله ظاهر میشود قریب بشاه حسین ست
و در یاران دیگر هم تفاوت ظاهر میشود میان شیخین و شیخ عیسی و شیخ کمال در جذبه بنقطهٔ فوق رسیده اند و شیخ کمال نیز
متوجه نزول است و شیخ ناگوری در ته نقطه فوق آمده است اما خیلی مسافت در پیش دارد و از یاران اینجا تا حال
هشت یا نه کس بلکه ده کس در ته نقطه فوق آمده اند بعضی واصل نقطه شده رو به نزول دارند بعضی دیگر قریب اند

بعضی

و بعضی بعید میان شیخ مزمل خود را گم می یابد صفات را از اصل بنید و مطلق را در پهر می یابد و اشیا را در رنگ سراب
بی اعتبار میداند بلکه هیچ نمییابد درین باب مولانا معهود چنان ظاهر میشود که اجازت تعلیم او مر مردم را از جمله
مرضیات است اما اجازتیکه مناسب جذبه است هرچند بعضی امور مانده اند که او را استفاده میباید کرد
لیکن در رفتن سرعت کرد و توقف نمود و بحضور اقدس میرسد هرچه صلاح کار خواهند دانست خواهند فرمود
و آنچه در علم کمینه آمد معروض داشت والحکم عندکم خواجه ضیاء الدین محمد چند روز اینجا بودند فی الجمله حضور و جمعیت
پیدا کرده بودند آخر الامر از قلت اسباب معیشت نتوانستند خود را جمع ساخت متوجه لشکر شدند و پسر مولانا
شیر محمد هم متوجه ملازمت است فی الجمله حضور و جمعیت دارد بواسطه بعضی موانع چندانی ترقی نکرده زیاده
گستاخیست ع بنده باید که حد خود داند، بعد از تحریر عرضداشت کیفیتی روداده که در پیش آمد که در تحریر
گنجایش بیان آن نیست و درانجا فنای ارادت متحقق گشت همچنان که سابقا متعلق ارادت بمرادات برطرف شده
بود لیکن اصل ارادت مانده بود چنانچه در عرضداشت معروض داشته بود الحال ارادت هم از بیخ برآمد حیث لا المراد
ولا الارادة وصورت این فنا نیز در نظر در آمد و بعضی علوم که مناسب این مقام بوده فائض گشتند چون در تحریر آن
علوم بواسطهٔ دقت و غموض تعسری بود لاجرم عنان قلم را از تحریر آن علوم گردانیده و در وقت تحقق این فنا
و افاضه علوم یک نظر خاص در ما ورای وحدت پیدا شده است هرچند مقرر ست که در ماوراء وحدت نظری
نیست بلکه هیچ نسبتی نیست اما آنچه بباید معروض میدارد تا نیکه بیقین نه پیوست برنوشتن جرأت ننمود و
صورت آن مقام در ماوراء وحدت چنان می بیند که اگر ماوراء دهلی ست و هیچ شبه در آن نمییابد هرچند در نظر
وحدت ست نه ورای آن و هیچ مقامیکه بعنوان خفیه ندانند یا حق را ورای آن داند حیرت و جهل بهمان طرفست
و ازین دید هیچ تفاوت نشده نمیدانم چه عرض نمایم همه تناقض در تناقض ست در گفت نمی آید و حالی
بی شبهه متحقق ست استغفر الله واتوب الی الله من جمیع ما کره الله قولا و فعلا حاضرا و ناظرا و ایضا این معنی باحسان
معلوم گشت که سابقا اتحاد فنای صفات میدانستم فی الحقیقه فنای خصوصیت و ما به الامتیاز آنها بود که در
ضمن وحدت مندرج شده بودند و خصوصیات زائل گشته بودند الحال اصل صفات و لو کانت علی سبیل
الاندماج والاندراج نیز بر طرف شده و قهرمان احدیت هیچ چیز را نگذاشته و تمیزیکه از مرتبه علم جملی یا تفصیلی
حاصل بود نماند و تمام نظر بر خارج آمده کان الله ولم یکن معه شئ و هو الآن کما کان این زمان مطابق حال
گشته و سابقا علم بمضمون این حدیث بود نه حال امید میدارد که بر صحت و سقم متنبه خواهند ساخت دیگر چنان مینماید

که مولانا قاسم علی را از مقام تکمیل نصیبی هست همچنین بعضی یاران اینجا را نیز ازان مقام نصیبی معلوم میشود والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال

مکتوب دوازدهم در بیان حصول مقام فنا و بقا و حصول ظهور وجه خاص هر شیء و حقیقت سیر فی الله و تجلی ذاتی برقی و خبر آن به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عریضداشت کمترین بندگان احمد بذروه عرض میرساند از تفصیلات خود چه عرض نماید ما شاء الله کان و ما لم یشاء لم یکن و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم علومیکه تعلق بمقام فنا فی الله والبقاء داشتند حق سبحانه بعنایت خود منکشف ساخت و همچنین معلوم کرد که وجه خاص هر شیء چیست و سیر فی الله بچه معنی ست و تجلی ذاتی برقی چه میباشد و محمدی المشرب کیست و امثال آن در هر مقامی لوازم و ضروریات آنرا مینمایند و میگذرانند و کم چیزی مانده باشد که اولیاء الله آنرا نشان داده اند در راه فرو گذاشته نموده نمایند قیل من قبل بلا علة همچنانکه ذوات اشیاء را مجعول میدانند اصل قابلیات و استعداد آنرا نیز مجعول و مصنوع میدانند او سبحانه محکوم قابلیات نیست و نشاید که چیزی بروی حاکم باشد زیاده گستاخی نمود ع بنده باید که حد خود داند

مکتوب سیزدهم در بیان بی نهایتی راه و مطابقت علوم حقیقت با علوم شریعت نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عریضداشت کمترین بندگان احمد معروض میگرداند آنکه از بی نهایتی این راه شرعت واردات و عنایات باین کثرت از اینجاست که مشائخ عظام فرموده اند سیر الی الله پنجاه هزار ساله راه ست تعرج الملائکة والروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة مگر ایمای باین معنی داشته اند چون کار بیاس رسیده و امیدها منقطع گشته هو الذی ینزل الغیث من بعد ما قنطوا و ینشر رحمته در کار رشد چند روز ست که سیر در اشیاء واقع شده است و مردم مسترشد باز غلو کرده اند فی الجمله فرقی در کار ایشان کرده شده است اما هنوز خود را قابل آن مقام نمی یابد لیکن از ابرام مردم بواسطه مروت و حیا چیزی نمیگویند و در مسئله توحید که سابقا متوقف بود چنانکه مکرر بعرض رسانیده بود و افعال و صفات را باصل میداد چون حقیقت کار معلوم گشت از توقف بر آمد و پیدا همه از وست را چه رب یافت و کمال را در ان بیشتر دید از مقوله همه اوست و افعال و صفات را هم برنگ دیگر معلوم کرد همه را یک نموده بفوق گذرانیدند ریب و شبهه بالکل برطرف شد تمام کشفیات مطابق ظاهر شریعت بر آمد و سر موی از ظاهر شریعت مخالف ندید و آنچه بعضی صوفیه مخالف ظاهر شریعت کشفها را بیان میکنند یا از سهو ست یا از سکر باطن از ظاهر هیچ مخالفت نیست در توسط راه مخالفت در نظر می آید و محتاج بتوجیه و جمع میشود اما منتهی حقیقی موافق ظاهر شریعت باطن را مییابد در میان علما و این بزرگواران همین قدر تفاوت ست که علما

استدلالا و علما میدانند و ایشان کشفا و ذوقا و اینها بنداری دلیل علی صحة حالهم ادل من بقاء الطابقة لیضیق صدری و لا ینطق لسانی فقد وقت ست نمیدانم چه عرض نمایم توفیق بر تسویه بعض احوال ندارد و عریضداشتها هم گنجایش تحریر نیست شاید حکمت درین بوده باشد این محروم مهجور را از توجه غریب پروری محروم ندارند و در راه نگذارند بیت

این سخن را چون تو مبدأ بوده ٭ گر فزون گردد تواش افزوده

زیاده گستاخی نمود ع بنده باید که حد خود داند

مکتوب چهاردهم در بیان حصول فرق قلیلی که در اثنای راه رو داده بود و بیان احوال بعضی مسترشدان نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عریضداشت کمترین بندگان احمد آنکه تجلیات که در مراتب کون ظاهر شده بودند پارۀ ازان در عریضداشت سابق معروض داشته بود بعد ازان مرتبۀ وجوب که جامع صفات کلیه است ظاهر شد و بصورت زن غیر جمیلۀ مسود اللون متمثل گشت و پس ازان مرتبه احدیت بصورت مرد دراز بالا که بر دیوار باریک پهلو ایستاده است متجلی گشت و این هر دو تجلی بعنوان حقانیه ظاهر شدند بخلاف تجلیات سابق که نه باین عنوان بودند و در همین اثنا آرزوی موت پیدا شد و چنان در نظر آمد که من گویا شخصی ام بر کنار دریای محیط ایستاده ام باراده آنکه خود را در دریا اندازد اما از عقب او را بریسمانی مضبوط کرده اند که نمیتواند بدریا درون رفت و آن ریسمان عبارت از تعلقات ببدن عنصری خود میدانستم و آرزو میکردم که این ریسمان گسسته شود و ایضا کیفیتی خاص رو داد که در انوقت بطریق ذوق دریافت که دل را هیچ بالیستی غیر از حق سبحانه نمانده است بعد ازان کلیه وجوبیه که باعتبار مجال و مظاهر خصوصیات پیدا کرده بودند در نظر آمدند پس ازان خصوصیات تمام از انها فرو ریختند و باقی نماندند الا بعنوان الکلیة الوجودیة و صورت تجرید آنها از خصوصیات نیز در نظر آمد و حینئذ معلوم گشت که اکنون حقیقت صفات را باصل دادی و پیش از تجرید از خصوصیات باصل دادن معنی نداشت مگر آنکه بطریق تجوز باشد کما هو حال ارباب التجلی الصوری و فنای حقیقی این زمان متحقق گشت بعد از تحقق این حالت صفاتی که در خود و در غیر خود بودند بیک نهج یافت و امتیاز مجال برخاست درینوقت از بعضی دقائق انواع شرک خفی خلاصی میسر شد و حینئذ نه عرش ماند و نه فرش و نه زمان و نه مکان نه جهات حدود و اگر فرضا سالها فکر کنم هرگز در علم نیاید که یک ذره از عالم مخلوق گشته است بعد ازان تعین خود در نظر آمد و وجه خاص خود نیز و تعین در رنگ جامه بود کهنه پاره پاره شده که شخصی پوشیده باشد و آن شخص را وجه خاص دانستم اما بعنوان حقانیه متصور نگشت بعد ازان بلا تشخص متصل بوسته تحقیق در نظر آمد و خود را عین آن پوست یافتم و این جامه تعین را

از خود بیگانه دیدم و نوری که دران پوست بود در نظر آمد بعد از ساعتی آن نور غائب گشت و این پوست و جامه
نیز از نظرم مرتفع گشتند و همان جهالت سابق ماند تعبیر این صورت واقعه مذکوره انچه در علم آمد بعرض میرساند
که تا صحت و سقم او معلوم شود و آن آنست که این صورت مذکور عین ثابت ست کالبرزخ بین الوجوب والامکان
که هر طرف او از یکدیگر جدا گشته اند و بکمال فرق متحقق شده اند و آن پوست که در میان آن جامه کهنه و آن نور واقعشده
است برزخیست بین الوجود والعدم و خود را که دران آخر پوست یافتم اشارت ست بوصول برزخیت سابقا
در وقایع نیز خود را برزخ بین الوجود والعدم می یافتم اما ظاهر آن به نسبت آفاق بود و این نظر به نفس ست و یک
فرق دیگر هم در آن وقت ظاهر شده بود اما در وقت نوشتن فراموش گشت هذا انچه دائم حاصل ست و
حیرت و نکارت ست و گاه گاه همین طور شعبده پیدا میشود و برطرف میگردد و معرفت آن می ماند و در تعبیر
بعضی وقایع در میماند و اگر چیزی در علم می آید بران اعتماد نمی کند بهمان تقریب در عرضداشت گستاخی مینماید
باشد که با علام حضرت ایشان یقین بامری پیدا شود امیدوار ست بتوجهات علیه از گرفتاری تعلقات نیز
نجات میسر شود والا کار بسیار مشکل ست ع بے عنایات حق و خاصان حق + گر ملک باشد سیاهستش ورق +
شیخ طه پسر شیخ عبد الصمد نیازی که از مشاهیر مشائخ سرهند ست و خدام حاجی عبد العزیز به تفصیل ایشان آشنا اند
قدمبوسی و نیازمندی معروض داشته است و او را داعیه انابت باین طریقه علیه تشریف پیدا
شده است و بصدق و نیاز ملتجی شده است استخاره اش گفته ام که بکند ظاهرا مناسبت دارد و یارانی
که اینجا تعلیم ذکر گرفته اند اکثر بطریق رابطه مشغولند بعضی از آنها در واقعات دیده رابطه گرفته همراه می آیند و
بعضی پیش از آمدن از دهلی رابطه داشتند و اولا بحضور و استغراق میروند بعضی از آنها صفات هم باصل میدهند و
بعضی نه اما هیچ کس براه توحید و انوار و کشوف نمیرود ملا قاسم علی و ملا مودود محمد و عبد المؤمن ظاهرا بنقطه فوق
رسیده اند از مقام جذبه اما ملا قاسم علی رو بمنزل دارد و آن دو معلوم نیست که فرود آیند و شیخ نور هم نزدیک
بنقطه است اما نرسیده است ملا عبد الرحمن هم نزدیک بنقطه است اما مسافت قلیله در میان هست ملا عبد الهادی
حضور با استغراق دران پیدا کرده است و نیز میگوید که مطلق منزه را جل شانه در اشیا بصفت تنزیه می بینیم و
افعال را هم از او تعالی میدانم دولت ایشان ست که بطالبان و مستعدان فائض میشود و این کمینه را در افاضه آن
هیچ نصیبی نیست ع من همان احمد پارینه که هستم هستم + روزی فرموده بودند در میان واقعه از وقایع که اگر معنی
محبوبیت در وی بود توقف بسیار در وصول بمقصد واقع میشد و محبوبیت او را نسبت بغایت خود هم یابی.

فرموده

فرموده بودند از ان سخن امیدواری تمام ست و این جرأت و گستاخی از ان ست مکتوب پانزدهم در بیان
احوالیکه مناسب مقامات هبوط و نزول ست با بعضی اسرار مکنونه نیز به پیر بزرگوار خود نوشته
اند عرضداشت حاضر و غائب ابدا جد فاقد مقبل معرض آنکه مدتها او را می جست خود را میبافت بعد از ان کار او
باینجا انجامید که او خود را می جست او را میافت اکنون او را گم کرد اما خود را میباید با وجود گم کردن جویای
او نیست با تحقق فقدان خواهان او نه از روی علم حاضر و واجد و مقبل ست فانی از روی ذوق غائب و فاقد و معرض
ظاهرش بقاست و باطنش فنا در عین فنا باقی ست و در عین بقا فانی ست لیکن فنا علمی ست و بقا ذوقی کار و بارش
هبوط و نزول قرار یافته و از صعود و عروج باز مانده و همچنانکه او را از قلب بمقلب قلب برده بودند اکنون
باز از مقلب قلب در مقام قلب فرود آورده اند با وجود تخلص روح از نفس و خروج نفس بعد از اطمینان
از ظلمات انوار روح او را جامع هر دو جهت روح و نفس ساخته اند و به برزخیت این جهتین و را مشرف گردانیده اند
استفاده را فوق و افاده به تحت او را معا بواسطه حصول برزخیت عطا فرموده اند در عین استفاده مفید ست
و در عین افاده مستفید بیت گر بگویم شرح این بیحد شود + ور نویسم بس قلمها بشکند + معروض میگرداند که دست چپ
عبارت از مقام قلب ست که پیش از عروج بمقلب قلب حاصل ست بعد از هبوط از فوق که بمقام قلب
فرود می آیند که برزخ چپ و راست ست کما هو الظاهر علی اربابه مجذوبان سلوک ناکرده از ارباب قلوب اند
رسیدن بمقلب القلوب وابسته بسلوک ست و تعلق مقام بشخصی کنایت از حصول شان خاص ست او را
درین مقام امتیاز علیحده است او لا از ارباب این مقام از جمله آن امتیاز آن سبقت الجذب ست در ما نحن فیه
و لقاء خاص ست که منشاء علوم و معارف مناسبه آن مقام شده تحقیق علوم مقام قلب و حقیقت جذبه و سلوک و فنا
و بقا و امثال آن ها در رساله موعوده بتفصیل تحریر یافته است میر سید شاه حسین باضطراب راهی شده فرصت
بیاض آن نشد متعاقب انشاء الله تعالی آنحضرت از مطالعه خواهد یافت عزیزی متوقف از فوق فرود آمده است
در مقام جذبه با ما رویش بعالم نیست توجه بفوق دارد چون عروج فوقانی بقسرت بود بالطبع مناسبت بجذبه
داشت در وقت نزول از فوق بمراد خود چیزی کمتر آورده است یا به نسبتی که از توجه قاصر بود عروج اثر آن
توجه بود هنوز باقی ست در نسبت کالروح فی الجسد ست و کالنور فی الظلمة لیکن این جذبه حال غیر جذبه خواجهاست
جذبه ایست که حضرت خواجه احرار را از آبای گرام خود رسیده است و شان خالص ایشان درین مقام بوده است
در واقعه بعضی طالبان که نموده بودند که خواجه را چنانچه بوده اند آن عزیز متوقف خورده است ظهور اثر آن درین مقام

است این جذبه مناسبت بمقام افاده ندارد و همیشه درین مقام رو بفوق ست و شکر دائمی لازم آنست بعضی از
مقامات جذبه منافی سلوک ست بعد از دخول دران و بعضی دیگر منافی سلوک نیست بعد از دخول از برای سلوک
متوجه میشوند این جذبه منافی سلوک است بعد از دخول دران وقت تحریر عریضه متوجه آن مقام شده بود بعضی
دقائق آن ظاهر گشت تا باعث نباشد توجه میسر نمیشود والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال چند ماه است که نیز جز
فرود آمده است اما تمام داخل مقام جذبه مذکور نشده مانع عدم علم ست بشان آن مقام با توجهات پراگنده
امید است که در وقت مطالعه این کلمات تامر بوط دخول تام در آن مقام میسر شود بعد ازان حضرت خواجه
را تمام فرو خواهد برد

مکتوب شانزدهم در بیان احوال عروج و نزول و غیر آن نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عریضداشت احقر الطلبه آنکه نوازش نامه مولانا علاء الدین رسانیدند در کشف هر یک از مقدمه مذکوره
بمقتضای وقت مسوده کرده شد بعضی تتمات و تکملات آن مقام مسطوره نیز محظوظ شده بود فرصت تحریر آنها نشد
که حامل عریضداشت راهی شد انشاء الله تبارک و تعالی متعاقب بخدمت خواهد فرستاد الحال رساله دیگر که بیاض
رسیده بود فرستاد و آن رساله بالتماس بعضی یاران میسر شده التماس نموده بودند که نصائح بنویسند که در طریقه نافع
باشد و بمقتضای آن زندگانی کرده شود الحق رساله غیر مکرر کثیر البرکت ست بعد از تحریر آن چنان معلوم
شد که حضرت رسالت خاتمیت علیه الصلوة والسلام والتحیه با جمع کثیر از مشائخ امت خود حاضر اند و
همین رساله را در دست مبارک خود دارند و از کرم خویش آنرا بوسه میکنند و بمشائخ می نمایند که این نوع معتقدات
میباید حاصل کرد و جماعه که باین علوم مستعد گشته بودند نورانی و ممتاز اند و عزیز الوجود رو بروی آنسرور
ایستاده اند القصه بطولها دران مجلس باشاعت این واقعه حقیر را امر فرمودند ع بر کریمان کارها دشوار نیست
و دران روز کار از ملازمت برآمده است بواسطه میل بفوق مقام ارشاد چندانی مناسبت ندارد و چندگاه
خود همت آن بود که در گوشه خزیده شود و مردم در صحبت همچو ببر و شیر در نظر می آمدند و عزم عزلت مصمم شده بود
اما استخاره موافق نمی افتاد عروج در مدارج قرب بنهایت الغایت هرچند غایت ندارد میسر شد و میشود می برآیند و
میروند کل یوم هو فی شان بر مقامات جمیع مشائخ الا ما شاء الله تعالی گذرانیدند و گلی بردند زین بایزید بسطامی
بدان درگاه والا دست بردست + درین میان توسط روحانیات مشائخ را تعداد و تمایم بطول انجامد بالجمله
از جمیع مقامات اصل در رنگ مقامات ظل گذرانیدند از عنایات چه نویسد قبیل من قیل بلا علیه چندان
درجه و ولایت کمالات آنرا دا نموده که چه در قرب آمد و در غره ذی الحجه در مدارج نزول تا مقام قلب فرود آورده

داین مقام مقام تکمیل و ارشاد ست اما هنوز چیزها او متمم و مکمل از برای این مقام درکار ست تا کی میسر شود
امر آسان نیست با وجود مرادیت چندان قطع منازل کرده می شود که مریدان را در عمر نوح هم معلوم نیست که
میسر شود بلکه این وجود مخصوص بمرادانست مریدان اینجا قدمگاه ندارند نهایت عروج افراد بدایت مقام اصل ست
افراد هم گذر ندارند ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم وجه توقف در مراتب تکمیل و ارشاد آنست
و عدم نورانیت بواسطه ظهور نور ظلمت غیب ست چیز دیگر نیست مردم در تخیلات خود چیزهای دیگر میدهند اعتبار
نباید کرد که در نیابد حال پخته هیچ خام + پس سخن کوتاه باید والسلام + درانداشیه این قسم ظنیات احتمال فرو
غالب ست آن جماعه را فرمایند که از احوال این خسته بال نظر خیالی خود پوشند مجال نظر را محال دیگر بسیار ست
که من گم شده ام مرا مجوئید + با گم شدگان سخن مگوئید + از غیرت خداوندی جل سلطانه باید اندیشید
امیر اکه حق سبحانه و تعالی کمال میخواهد در تنقیص سخن گفتن بسیار نامناسب ست فی الحقیقت معارضه است
با و تعالی و نزول در مقام قلب بحقیقت مقام فوق ست که مقام ارشاد ست و فوق درین موطن عبارت
از جدا شدن نفس ست از روح و روح از نفس بعد از آنکه نفس داخل بود در نور روح و آن جمع بود از جمع
و فوق بیشتر ازین هرچه مفهوم میشود از سکر ست حق را از خلق جدا دیدن که مقام فوق می انگارند حقیقت ندارد
همین شرح را حق ملاحظه شد و جدا دیدن او را از نفس صبا دیدن حق میداند تعالی و تقدس از خلق و هکذا القیاس
فی اکثر علوم ارباب السکر لان حقیقة الامر مفقودة والامر عند الله سبحانه در رساله دیگر تفصیل علوم ارباب
جذبه و سلوک و حقیقت این هر دو مقام تحریر یافته است بنظر شریف خواهد گذشت

مکتوب هفدهم در بیان بعضی از احوال که تعلق بعروج و نزول دارند و غیر آن نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند

عریضداشت احقر العبید آنکه عزیزیکه چندگاه متوقف بودند روز تحریر چنان ظاهر شد که
ازان مقام نحوی از عروج نموده بپایان فرود آمدند لیکن تمام نزول کرده اند و بقایائیکه در زیر آن
مقام بود نیز عروج نموده از راه همان مقام فوق رو بنزول آورده است بعد ازین هرچه کیفیت رو
خواهد داد و در معرض ظهور خواهد آمد معروض خواهد داشت اگر صاحب معامله نیز بعد از انکشاف حال خود چیزی
نویسد بصواب نزدیکتر ست چون حدیث قضیه نزول پر زور بود حقیر را بواسطه خاد دل علاج ضعف
طاری شده بود بانجام کار این نزول پرداخت انشاء الله تعالی ظاهر خواهد شد

مکتوب هجدهم در بیان تمکین ست که بعد از تلوین حاصل میشود و بیان مراتب نه گانه ولایت و در بیان آنکه وجود واجب

تعالی زائد ست بر ذات وتعالی او وغیر آن نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت کمترین بندگان
بالتقصیر احمد بن عبدالاحد آنکه تا زمانی که از قسم احوال و مواجید در میداد بعرض آن گستاخی می نموده جرأت میکرد چون
حق سبحانه وتعالی ببرکت توجهات علیه از رقیت احوال محرر ساخت و از تلوین بتمکین مشرف فرموده
حاصل کار جز حیرت و پریشانی بدست نیامد و از وصل جز هجر و از قرب جز اغتراب حاصل نشد و از معرفه
جز نکره و از علم جز جهل نیفزود ولاجرم در عرضه داشتها توقف واقع شد و بمجرد عرض اخبار روزمره
جرأت نمود مع ذلک سال را برودت نبجی مستولی شده که بر هیچ امر سرگرمی ندارد و در رنگ بیکاران
بکاری نمیتواند پرداخت ع من هیچم و کم ز هیچ هم بسیاری + وز هیچ و کم از هیچ نیاید کاری + بر سر
اصل سخن آئیم و عجب آنست که حالا بحق الیقین مشرف ساخته اند که در آن موطن علم و عین حجاب یکدیگر
هستند و فنا و بقا در انجا جمع اند و در عین حیرت و بی نشانی بعلم و شعور ست و نفس غیبت حضور ست با وجود
علم و معرفت خبر از دیار جهل و نکرت نیست ع عجب ایست کسی واصل و سرگردانم + الله تعالی
بمحض عنایت بغایت خویش در مدارج کمالات ترقیات ارزانی داشته است فوق مقام ولایت مقام
شهادت ست و نسبت ولایت بشهادت نسبت تجلی صوری بتجلی ذات ست بل بعد بینهما اکثر من بعد
هذین التجلیین کذا مرة و فوق مقام شهادت مقام صدیقیة است تفاوتیکه میان این دو مقام ست
اجل من ان یعبر عنه بعبارة واعظم من ان یشار الیه باشارة و فوق آن مقامی نیست الا النبوة
علی اهلها الصلوة والتسلیمات و نشاید که میان صدیقیة و نبوة مقامی بوده باشد بلکه محال ست و این حکم
بمحالیت او بکشف صریح صحیح معلوم گشته و آنچه بعضی از اهل الله واسطه میان این دو مقام ثابت کرده اند
و بقرب نامیده اند با آن نیز مشرف ساختند و بر حقیقت آن مقام اطلاع دادند بعد از توجه بسیار و تضرع
بیشمار اولا همان طور که بعضی اکابر فرموده اند ظاهر شد آخر الامر حقیقت را معلوم فرمودند آری حصول
آن مقام بعد حصول مقام صدیقیة است در وقت عروج اما بواسطه بودن محل تامل ست بعد از ملازمت صوری
انشاء الله تعالی تحقیقت را بتفصیل عرض خواهد کرد آن مقام بسی عالیست در منازل عروج فوق آن مقام معلوم
نیست و زائد بیقین وجود بر ذات جل و علا در آن مقام ظاهر میشود چنانکه مقرر علماء حق است شکر الله تعالی سعیهم
و انجا وجود هم در راه می ماند و فوق آن عروج واقع میشود ابو المکارم رکن الدین شیخ علاء الدوله در بعضی مصنفات
خود میفرماید و فوق عالم الوجود عالم الملک الودود و مقام صدیقیة از مقامات بقاست که رو بعالم دارد پایان از آن مقام

مقام نبوت ست که فی الحقیقت بالاتر است و کمال صحو و بقاست مقام قربت لیاقت برزخیت این دو مقام
ندارد که رویش به تنزیه صرف ست و تمام عروجست فتنان ما بینهما سه در پس آئینه طوطی صفتم داشته اند +
هر چه استاد ازل گفت بگو میگویم + علوم شرعیه نظریه استدلالیه را همه دریه کشفیه ساخته اند سر موی مخالفت
باصول علمای شریعت نیست جاری علوم اجمالی را تفصیلی ساخته اند و از نظریت بضروریت آورده اند
شخصی از حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی سره الاقدس پرسید که مقصود از سلوک چیست فرمودند تا معرفت
اجمالی تفصیلی شود و استدلالی کشفی گردد و نفرمودند که علوم دیگر سوای آنها حاصل شود آری در راه علوم و معارف
بسیار رو میدهند که از آنها میباید گذشت و تا بنهایت النهایت که مقام صدیقیه است نرسد از این علوم نهایات
فیالیت شعری ان من اهل الله القائلین بحصول هذا المقام الشریف ولیس لهم مناسبة لعلوم هذا المقام
و معارفه فما وجد و فوق کل ذی علم علیم و بر سر مسئله قضا و قدر نیز اطلاع دادند و آنرا بر نهجی اعلام فرمودند
که هیچ وجه باصول ظاهر شریعت غرا مخالفت لازم نیاید و از نقص ایجاب شائبه جبر مبرا و منزه است و بوضوح
بمثابه قمر لیلة البدر رست عجب ست که با وجود عدم مخالفت باصول شریعت این مسئله را پوشیده داشته اند
اگر شائبه مخالفت میداشت اخفا و ستر مناسب بود لایسأل عما یفعل سه گر از هره آنکه ندیم تو + کشاید
زبان جز به تسلیم تو + علوم و معارف در رنگ ابر نیسان میریزند که قوت مدرکه از تحمل آن عاجز می شود
قوت مدرکه مجرد تعبیر ست ولا یحمل عطایا الملک الا مطایاه اوائل شوق آن بود که این علوم غریبه را در قید کتابت
آورده شود اما توفیق نمی یافت و از این ممر بار بود آخر الامر تسلی فرمودند که مقصود از افاضه این علوم
حصول ملکه است نه یاد کردن این علوم چنانچه طلبه علوم تحصیل علوم برای آن میکنند که ملکه مولویت
بهم رسانند نه آنکه فقط اصول صرف ایس نحو و خبر بها کنند بعضی از علوم بعرض میرسانند قال الله تبارک
وتعالی لیس کمثله شیء وهو السمیع البصیر اول کلام اثبات تنزیه محض ست کما هو الظاهر و قوله سبحانه
وهو السمیع البصیر متمم و مکمل للتنزیه بیانش آنست که چون ثبوت سمع و بصر عالم را موهم شباهت مماثلت است
ولو فی الجمله نفی الله سبحانه عنهم السمع والبصر لدفع هذا الوهم یعنی سمیع و بصیر او ست جل شانه و سمع و
بصر که در خلائق و مخلوق ست در رویت و سمع هیچ مدخلی ندارد همچنانکه حق سبحانه و تعالی خلق سمع و
بصر میکند خلق سماع و رویت میکند بعد خلق آن و وصف بطریق جری العادة من غیر تاثیر لصفاتهم
ولو قلنا بالتاثیر فالتاثیر فیهما ایضا مخلوق لیس چنانکه ذوات ایشان جماد محض ست صفات

ایشان نیز جماد محض ست در رنگ آنکه قادری بمحض قدرت خویش در سنگ کلام خلق کند نمی توان
گفت که سنگ فی الحقیقت متکلم ست و صفت کلام دارد و همچنانکه سنگ جماد ست این صفت هم
در وی اگر فرضاً موجود باشد جماد ست در ظهور حرف و صوت از وی هیچ مدخلیتی ندارد و جمیع صفات ازین
قبیل ست غایة ما فی الباب چون این دو صفت ظاهر تر بود نخصهما الله تعالی بنفیهما و یکون لزوم نفی البواقی
منه بالطریق الاولی حق سبحانه اول صفت علم خلق کرد بعد ازان توجه بمعلومی خلق کرد بعد ازان معلوم را
بر وی منکشف ساخت پس انکشاف در وی خلق کرد بعد خلق صفت علم بمجرد جری العادة پس
معلوم ست که علم را در انکشاف چه مدخلیتی باشد همچنین اول خلق صفت سمع کرد بعد ازان اصغا و توجه
بمسموع بعد ازان سماع بعد ازان ادراک مسموع همین طور اول خلق بصر کرد بعد ازان تقلیب
حدقه و توجه بمرئی بعد ازان رویت بعد ازان ادراک مرئی علی هذا القیاس سمیع و بصیر کسی ست که
مبدأ اسماع و رویت او این دو صفت باشد و اذا لم یکن کذلک فلا سمیع ولا بصیر پس محقق گشت که
صفات ایشان در رنگ صفات ذوات جماد صرف اند فالمقصود من آخر الکلام نفی الصفات عنهم راسًا
لا ان لهم صفات و تلک الصفات ثابتة لله سبحانه لیکون جمعا بین التنزیه والتشبیه بل تمام الآیة الکریمة
لاثبات التنزیه ونفی المماثلة راساً علم اول یعنی اثبات صفات اینها مر حق را و ذوات اینها را جماد محض
دانستن و در رنگ ناودان و کوزه یافتن که آب ازانجا ظاهر ست از علوم مناسب مقام ولایت است
و علم ثانی یعنی صفات اینها را نیز در رنگ جماد یافتن و تمامی ادراکات دانستن که انک میت و
انهم میتون از علوم مناسبه مقام شهادت ست ازینجا هم تفاوت تا در میان مقامین مفهوم میشود و القلیل
یدل علی الکثیر والجرعة تنبی عن البحر الغدیر ع سالی که نکوست از بهارش پیداست + و همچنین ارباب این مقام
عالی افعال مخلوقات را نیز کالمیت والجمادی یابند نه آنکه افعال اینها را بحق سبحانه نسبت بدهند و فاعل این افعال
او را سبحانه دانند تعالی سبحانه عن ذلک علوا کبیرا در رنگ آنست که شخصی سنگی را جنباند و حرکت دهد
نمیتوان گفت که آن شخص متحرک ست بلکه موجد حرکت ست در سنگ و سنگ متحرک ست مع ذلک همچنانکه سنگ
جماد محض ست حرکت او نیز جماد صرف ست اگر بالفرض بآن حرکت شخصی هلاک شد نمیگویند که سنگ کشت
بلکه میگویند که آن شخص کشت و قول علماء شریعت موافق این ست میفرمایند که با وجود صدور افعال
ولو بالارادة والاختیار از مخلوقات مفعولات اند مصنوع حق ست و فعل اینها را در مصنوعیتها هیچ

مدخلی نیست افعال ایشان حرکات جماد ست من غیر ان یکون لها تاثیر فی مجعولیة المعمول اگر گویند که برین
تقدیر افعال را مناط ثواب و عقاب ساختن غیر معقول ست در رنگ آنست که سنگی را مامور مکلف سازند و
بر فعل و مدح و ذم مترتب سازند گوئیم که فرق ست در میان سنگ و مکلفین چه مناط تکلیف قدرت و ارادت ست
و در سنگ ارادت نیست لیکن چون ارادت اینها نیز مخلوق حق ست سبحانه من غیر تاثیر له فی حصول المراد آن ارادت
نیز کالمیت ست همین کار کرد مراد بعد از تحقق آن مخلوق میشود بطریق جری العادة و اگر قدرت مخلوق را
موثر فی الجملة هم گفته شود چنانکه علماء ماوراء النهر شکر الله تعالی سعیهم گفته اند که آن تاثیر هم در وی خلق کرده اند
چنانکه قدرت را آفریده اند فهی تاثیره لا اختیار را اصلا فیکون تاثیره کالجماد مثلا شخصی سنگی را دید که از بالا
بپایان آمد و بحرکت محرکی حیوانی را هلاک ساخت آن شخص همچنانکه آن سنگ را جماد میداند فعل او را که حرکت ست نیز
جماد میداند و اثر مترتب بران فعل که هلاک ست نیز جماد میداند فالذوات والصفات والافعال کلها جمادات محضة
و اموات صرفة فهو الحی القیوم و هو السمیع البصیر و هو العلیم الخبیر و هو الفعال لما یرید قل لو کان البحر مدادا لکلمات ربی
لنفد البحر قبل ان تنفد کلمات ربی ولو جئنا بمثله مددا گستاخی بسیار نمود و جرأت بیجا واقع شد چه توان کرد کمال
سخن که از جمیل مطلق ست بر آن داشت که هر چند سخن دراز کند زیبا آید و هرچه ازو گوید رعنا نماید با وجود خود را
هیچ مناسبتی نمی یابد که ازانجناب سخن کند و یا نام او بر زبان آرد ع هزار بار بشویم دهن زمشک و گلاب +
هنوز نام تو گفتن مرا نمی شاید ع بنده باید که حد خود داند + امیدوار توجه عنایاتست از خرابی خود چه عرض نماید
و هرچه در خود میابد از عنایات مبدأ آن توجه عالیست ع لا ع من همان احمد پارینه که هستم هستم + میان شاه
حسین طریق توحید دارد و در ون محظوظ ست بخاطر می آید که ازانجا بر آورده شود تا بحیرت رسد که مقصود
ست محمد صادق از خوردی خود را ضبط نمی تواند کرد اگر در سفری همراه میشود ترقیات بسیار میکند در سیر دامن
کوه همراه بود ترقی بسیار نمود و در مقام حیرت غوطه خورده است در حیرت بفقیر مناسبت تمام دارد و شیخ نور نیز
درین مقام است خیلی ترقی کرده است و از خویشان این فقیر جوانی ست حالش بسیار بلند ست تجلیات برقیه
نزدیک ست و مستعد ست مکتوب نوزدهم در سفارش بعضی ارباب حوائج نیز به پیر بزرگوار خود نوشته اند
عرضداشت احقر الخدمة آنکه شخصی از لشکر آمده وانمود که مبلغ وظیفه داران فقراء دهلی و سرهند از بابت فصل خریف گذشته
حواله زمان قلیج علیه کرده اند که بعد از تحقیق حق بمستحقان رسانند بنا بر ذلک گستاخی نموده شد که هزار تنگه فضلانه
باسم شیخ ابوالحسن حافظ اهل علم و هزار تنگه فضلانه باسم شیخ شاه محمد حافظ از سرکار نواب شیخ مقرر ست شامل الیهما قائم اند

وشائبهٔ اشتباه ندارند وکس خود را فرستاده اند اعتماد نیست اگر خبر مذکور صدق داشته باشد مبلغ این
اسامی مذکورین را حواله حامل عرضداشت نمایند مشار الیها در سرهند اند مکتوب بستم نیز در سفارش
بعضی ارباب حوائج به پیر بزرگوار خود نوشته اند عرضداشت حقیر الخدمة آنکه مکرراً در باب وظائف والده
حبیب الله سرهندی و منکوحهٔ او و مخادیم دیگر که در ضمن عریضه مسطور اند مصدع اوقات خادمان عتبهٔ علیه میگردد
اگر مبلغ وظائف مشار الیهم بدهلی آورده باشند مولانا علی را حکم خواهند فرمود که تسلی مشار الیهم نمایند بعضی
بطوق وکالت وبعضی بطوق اصالت آمده اند واگر مبلغ نیاورده باشند مشار الیهم حیران و قائم اند التماس تصحیح
بروانجات می نمایند زیاده گستاخی ست مکتوب بیست ویکم ارسل الی الشیخ محمد المکی ولد موسی
الحاجی القاری اللاهوری فی بیان درجات الولایة لاسیما الولایة المحمدیة علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة ومدح الطریقة النقشبندیة قدس الله تعالی اسرار صاحبها وعلو نسبتهم وفضلها علی نسب سائر الطرق وان
حضورهم دائمی وصل المکتوب الشریف اللطیف الی العبد الضعیف النحیف عظم الله تعالی اجرکم ویسر سبحانه امرکم
وشرح صدرکم وتقبل عذرکم بحرمة سید البشر المطهر عن زیغ البصر علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن
التسلیمات اکملها اعلموا اخوانی ان الموت الذی قبل الموت المعبر بالفناء عند اهل الله مالم یتحقق لم یتیسر الوصول
الی جناب القدس بل لم یکن النجاة عن عبادة المعبودات الباطلة الآفاقیة والآلهة الهوائیة الانفسیة فلم
تتحقق حقیقة الاسلام ولم یتیسر کمال الایمان فکیف یحصل الدخول فی زمرة العباد والوصول الی درجة الاوتاد
مع ان هذا الفناء قدم اول یوضع فی اطوار الولایة وکمال سبق یحصل فی البدایة فینبغی ان یقاس من اول
الولایة حال آخرها ومن بدایتها یوضح درجة نهایتها ولنعم ما قیل بالفارسیة ع قیاس کن ز گلستان من بهار مرا
وقیل بها ایضاً ع سالی که نکوست از بهارش پیداست ⁂ والولایة درجات بعضها فوق بعض اذ علی قدم کل
نبی ولایة خاصة به واقصی درجاتها هی التی علی قدم نبینا علیه وعلی جمیع اخوانه من الصلوات اتمها ومن التحیات اکملها
اذ التجلی الذاتی الذی لا اعتبار فیه للاسماء والصفات والشیون والاعتبارات لا بالایجاب ولا بالسلب
مخصوص بولایته علیه الصلوة والسلام وخرق جمیع الحجب الوجودیة والاعتباریة علما وعینا متحقق فی هذه المقام
یحصل الوصل عریانا ویتحقق الوجه حقیقة لا احسانا وللکمل من متابعیه علیه السلام نصیب کامل وحظ وافر من هذا المقام
العزیز وجوده فعلیکم باتباعه صلی الله علیه وسلم ان کنتم متوجهین الی تحصیل هذه الولایة القصوی وتکمیل هذه الدرجة العلیا
وهذا التجلی الذاتی برقی عند اکثر المشائخ رحمهم الله تعالی یعنی ان خرق جمیع الحجب عن حضرة الذات جلت سلطانه یکون فی زمان یسیر

کالبرق ثم یسدل حجب الاسماء والصفات ویستر سطوات انوار الذات تعالی فیکون الحضور الذاتی لمحة کالبرق
والغیبة الذاتیة کثیرة جدا وعند اکابر المشائخ النقشبندیة قدس الله تعالی اسرارهم هو الحضور الذاتی دائما ولا عبرة
عندهم للحضور الزائل المتبدل بالغیبة فیکون کمال هؤلاء الاکابر فوق جمیع الکمالات ونسبتهم فوق جمیع النسب
کما وقع فی عباراتهم ان نسبتنا فوق جمیع النسب والمراد بالنسبة الحضور الذاتی الدائمی والعجب من ذلک ان النهایة
فی طریقة هؤلاء الکمل مندرجة فی البدایة واقتداؤهم فی ذلک بالصحابة رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلیهم وسلم
وبارک فانهم فی اول صحبة النبی علیه الصلوة والسلام والتحیة نالوا ما یتیسر فی النهایة وذلک باندراج النهایة فی
البدایة فکما کانت ولایة محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فوق جمیع ولایات الانبیاء والرسل
علیهم الصلوات والتسلیمات کذلک کانت ولایة هؤلاء الاکابر فوق جمیع ولایات الاولیاء قدس الله تعالی اسرارهم
کیف ولا وانتهم منسوبة الی الصدیق الاکبر نعم لافراد من کمل مشائخ قد حصلت هذه النسبة لکن باقتباس من مشکاة
الصدیق الاکبر رضی الله تعالی عنه کما اخبر ابو سعید عن دوام هذا الحدیث وقد وصلت جذبة الصدیق الاکبر
رضی الله تعالی عنه الی هذا الشیخ ابی سعید کما نقل صاحب النفحات والغرض من اظهار بعض کمالات هذه الطریقة
العلیة النقشبندیة ترغیب الطلاب الی هذه الطریقة والا فالی وشرح کمالاتها کما قال المولوی فی المثنوی ؎
شرح او حیف است با اهل جهان ⁂ همچو راز عشق باید در نهان ⁂ لیک گفتم وصف او تا ره برند ⁂ پیش از آن
کز فوت آن حسرت خورند ⁂ والسلام علیکم وعلی جمیع من اتبع الهدی مکتوب بیست و دوم ارسل
الی الشیخ عبد المجید بن الشیخ محمد المفتی اللاهوری فی بیان وجه التعلق بین الروح والنفس
وبیان عروجهما ونزولهما وبیان فناء الجسدی والروحی وبقائهما وبیان مقام الدعوة والفرق بین
المستهلکین من الاولیاء والراجعین الی الدعوة سبحانه من جمع بین النور والظلمة وقرن اللامکانی المبرئ
عن الجهة مع المکانی الحاصل فی الجهة فتحجب الظلمة فی النور فعشق بها وامتزج معها بکمال المحبة لیزداد بهذا التعلق جلاؤه
ویکمل بمجاورة الظلمة صفاؤه کالمرآة اذا ارید صقالتها وقصد ظهور لطافتها تربت ولا یظهر بمجاورة الظلمة الترابیة
صفاؤها ویزداد بتعلق الکثافة الطینیة بهاؤها فنسی فی تلک النور ما حصل له اولا من شهوده القدسی بل جهل نفسه وتوابعه
الوجودیة باستغراقه فی شهود معشوقه الظلمانی وتعلقه بالهیکل الهیولانی فصار من اصحاب الشامة فی مصاحبته وضاع
من کرامات المیمنة فی مجاورته فان بقی فی مضیق هذا الاستغراق ولم یتخلص الی فضاء الاطلاق فالویل له
کل الویل لما لم یتیسر له ما هو المقصود منه ضاع جوهر استعداده فضل ضلالا بعیدا وان سبقت له الحسنی ادرکتهم

العنایة القصوی یرفع راسه ویذکر ما ذهل عنه فرجع القهقری قائلا ؎ الیک یا منیتی حجی ومعتمری ان حج قوم
الی ترب واحجار ۔ وان حصل له الاستغراق ثانیا فی شهود المطلوب الاقدس علی احسن طریق وتیسر له التوجه
الی الجناب الاقدس باکمل وجوه بتبعیة الظلمة ح واندرجت فی غلبات انواره فاذا بلغ هذا الاستغراق الی
ان نسی المتعلق الظلمانی راسا وجهل نفسه وتوابع وجوده کلیة فاستهلک فی مشاهدة نور الانوار وحصل له حضور المطلوب
وراء الاستار تشرف بالفناء الجسدی والروحی وان حصل له البقاء بذلک المشهود ایضا بعد الفناء فیه فقد تمت له جهة
الفناء والبقاء وصح علیه اطلاق اسم الولایة فحینئذ لا یخلو حاله من امرین اما الاستغراق فی المشهود بالکلیة والاستهلاک فیه
علی الدوام واما الرجوع الی دعوة الخلق الی الحق عز سلطانه بان یصیر باطنه مع الله سبحانه وظاهره مع الخلق
فیتخلص النور ح من الظلمة المندرجة فیها المتوجه الی المطلوب ولیس بهذا المتخلص من اصحاب الیمین فهو و
ان لم یکن له فی الحقیقة یمین ولا شمال لکن الیمین اولی بحاله وانسب بکماله فجامعیته الجهة الخیریة مع اشترکما
فی الیمن والبرکة کما وقع فی شانه عز شانه کلتا یدیه یمین وتنزل تلک الظلمة من ذلک النور فی مقام العبادة
واداء الطاعة ونعنی بالنور اللامکانی الروح بل خلاصته وبالظلمة المقیدة بالجهة النفس وکذا المراد بالباطن والظاهر
فان قال قائل ان للاولیاء المستهلکین ایضا شعورا بالعالم وتوجها الیه واختلاطا مع بنی نوعهم فما معنی
الاستهلاک والتوجه بالکلیة علی الدوام وما الفرق بینهم وبین المرجوعین الی العالم الدعوة قلنا
ان الاستهلاک والتوجه بالکلیة عبارة عن توجه الروح والنفس معا بعد اندراج النفس فی انوار الروح
کما مرت الاشارة الیه والشعور بالعالم ونحوه انما یکون بالحواس والقوی والجوارح التی هی کالتفاصیل
للنفس فالمجمل الملخص مستهلک فی ضمن انوار الروح فی مطالعة المشهود وتفصیله باق علی الشعور السابق من غیر تطرق
فتور فیه بخلاف المرجوع الی العالم فان نفسه بعد کونها مطمئنة تخرج من تلک الانوار للدعوة وتحصل له المناسبة
ح مع العالم فیقع الدعوة بسبب تلک المناسبة فی معرض الاجابة واما ان النفس مجملة والحواس ونحوها
تفاصیلها فلان النفس لما تعلق بالقلب الصنوبری وهو تعلق الروح بتوسط الحقیقة الجامعیة القلبیة
والفیوض الواردة من الروح ترد اجمالا اولا علیها ثم بتوسطها الی سائر القوی والجوارح تفصیلا فخلاصة موجود
فی النفس اجمالا فظهر الفرق بین الفریقین ومما ینبغی ان یعلم ان الطائفة الاولی من ارباب السکر والثانیة من ارباب
الصحو والشرافة للاولی والفضیلة للاخری والمقام الاول مناسب للولایة والثانی للنبوة شرفنا الله سبحانه بکرامات
الاولیاء وثبتنا علی کمال متابعة الانبیاء صلوات الله تعالی وسلامه علی نبینا وعلیهم وعلی جمیع اخوانه من الملائکة المقربین

والعباد الصالحین الی یوم الدین آمین بحرمة الداعی وان لم یحسن العربیة والعجمیة لکن لما کان مکتوبهم الشریف
محررا بالکلمات العربیة املی القرطاس علی نحو املائهم

مکتوب بست و سوم ارسال الی عبدالرحیم المشتهر بخان خانان

فی جواب کتابته فی المنع عن اخذ الطریق من الناقص وبیان مضرته والمنع عن الالقاب
الشنیعة باهل الکفر نجانا الله سبحانه وایاکم عن القال الخالی عن الحال وعن العلم المعرا عن الاعمال بحرمة سید البشر المبعوث
الی الاسود والاحمر علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها ویرحم الله عبدا قال آمینا بلغ
رسالتکم الاخ الصالح الصادق تبلیغها فحکی عن جنابکم بلسان الترجمان ما حکی فانشدت هل السعدی فی الرسول
وجهد الوجه الرسول المحب وجه المرسل اعلم ایها الاخ القابل بظهور الکمالات اظهره الله سبحانه وتعالی فعلیکم من القوة ان الدنیا
مزرعة الآخرة فویل لمن لم یزرع فیها وعطل ارض الاستعداد واضاع بذر الاعمال ومما ینبغی ان یعلم ان اضاعة الارض
وتعطیلها اما بان لا یزرع فیها شیئا او القی فیها بذرا خبیثا فاسدا وهذا القسم من الاضاعة اشد مضرة واکثر
فسادا من القسم الاول کما لا یخفی وخبث البذر وفساده بان اخذ الطریق من السالک الناقص وسلک مسلکه
لان الناقص صاحب هوی متبع وما یخلوط بالهوی لا یؤثر وان اثر واعان علی الهوی فیحصل ظلمة علی ظلمة
ولان الناقص لا یمیز بین الطرق الموصلة الی الله سبحانه وبین الطرق التی لا توصل الیه سبحانه اذ هو غیر واصل قط
وکذا لا یمیز بین الاستعدادات المختلفة البطلیة واذا لم یمیز طرق الجذبة عن طرق السلوک
فربما کان استعداد الطالب مناسبا لطریق الجذبة غیر مناسب لطریق السلوک ابتداء
والناقص لعدم التمییز بین الطرق وبین الاستعدادات المختلفة سلکه طریق السلوک
ابتداء فاضل عن الطریق کما ضل فالشیخ الکامل المکمل اذا اراد تربیة هذا الطالب وتسلیکه احتاج
اولا الی ازالة ما اصاب من السالک الناقص واصلاح ما فسد بسببه ثم القی البذر الصالح المناسب
لاستعداده فی ارض الاستعداد فینبت نباتا حسنا مثل کلمة طیبة کشجرة طیبة اصلها ثابت وفرعها
فی السماء فصحبة الشیخ الکامل المکمل کبریت احمر نظره دواء وکلمته شفاء و بدونها خرط القتاد
ثبتنا الله سبحانه وایاکم علی جادة الشریعة المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة اذ
هو ملاک الامر ومدار النبوة ومناط السعادة ونعم ما قیل بالفارسیة ؎ محمد عربی کابروے ہر دو سرا است
کسے کہ خاک درش نیست خاک بر سر او ۔ ونختم المقالة علی صلوات سید المرسلین وتسلیماته وتحیاته وبرکاته کل
العجب ان الاخ الصادق قد نقل ان من جلسائکم من الشعراء الفضلاء من یلقب فی الشعر بالکفری الحال انه من

السادات العظام والنقباء الكرام فيا ليت شعري ما حمله على هذه الاسم الشنيع البين شناعته والمسلم ينبغي ان يفر
من هذا الاسم زيادة ما يفر من الاسد المهلك فان يكرهه كل الكراهة لان هذا الاسم ومسماه مبغوضان لله سبحانه و
رسوله عليه الصلوة والسلام والمسلمون مامورون بعداوة اهل الكفر والغلظة عليهم فالتحاشي عن مثل
هذا الاسم القبيح واجب وما وقع في عبارات بعض المشائخ قدس الله تعالى اسرارهم في غلبات السكر
من مدح الكفر والتحريض على شد الزنار وامثال ذلك فمصروف عن الظاهر ومحمول على التاويل فان
كلام السكارى يحمل ويصرف عن الظاهر المتبادر فانهم معذورون بغلبة السكر في ارتكاب هذه المحظورات مع ان
كفر الحقيقة نقص بالنسبة الى الحقيقة عند اكابر هؤلاء وغير السكارى غير معذور في تقليدهم لا عندهم ولا عند
اهل الشرع لان لكل شيء موسما ووقتا فما اصلح ذلك الشيء في ذلك الموسم وقبح في موسم آخر والعاقل
لا يقيس احدهما على الآخر فالتمسوه من قبلي ان يغير هذا الاسم ويبدله باسم خير منه ويلقب بالاسلامي فانه يوافق
الحال والمسلم ومقاله وانتساب الى الاسلام الذي هو الدين المرضي عند الله سبحانه وعند الرسول عليه الصلوة
والسلام واجتناب عن النعمة التي امرنا بالتبري اتقوا من مواضع التهم كلام صادق لا غبار عليه قال سبحانه ولعبد
مؤمن خير من مشرك والسلام على من اتبع الهدى مكتوب بست وچهارم ارسل الى محمد قليج خان في بيان
ان الصوفي كائن بائن وان تعلق القلب لا يكون باكثر من واحد وان ظهور المحبة الذاتية يستلزم استواء الايلام والانعام
من المحبوب والفرق بين عبادة المقربين وعبادة الابرار وكذا بين الاولياء المستهلكين وبين الاولياء
المرجوعين الى دعوة الخلق سلمكم الله سبحانه وعافاكم بحرمة سيد المرسلين عليه وعلى آله الصلوات والتسليمات المرء
مع من احب فطوبى لمن لم يبق بقلبه حب لا مع الله سبحانه ولم يرد الا وجهه تعالى وتقدس فيكون حينئذ مع الله
جل سلطانه وان كان بظاهره مع الخلق واختلط بهم صورة وهو شان الصوفي الكائن البائن اي الكائن مع الله
سبحانه والبائن من الخلق حقيقة اذ المراد الكائن مع الخلق صورة والبائن منهم حقيقة والقلب لا يتعلق محبته
باكثر من واحد فما لم يزل تعلق محبته بذلك الواحد لم يتعلق بما سواه محبة وما يرى من كثرة مراداته وتعدد
تعلق محبته بالاشياء المتكثرة كالمال والولد والرياسة والمدح والرفعة عند الناس ففيها ايضا محبوبه لا يكون
الا واحدا وهو نفسه محبة هؤلاء فرع محبة نفسه فان هذه الاشياء لا يريدها الا لنفسه لا لانفسها فاذا زالت
محبته مع نفسه زالت محبتهم بالتبعية ايضا فلهذا قيل ان الحجاب بين العبد والرب هو نفس العبد لا العالم
فان العالم في نفسه غير مراد للعبد حتى يكون حجابا وانما المراد للعبد هو نفسه فلا جرم يكون الحجاب

هو العبد لا غير فما لم يتخل العبد عن مراد نفسه كلية لا يكون الرب مراده ولا يسع محبته سبحانه في قلبه وهذه الدولة القصوى
لا تتحقق الا بعد الفناء المطلق المنوط بالتجلي الذاتي فان رفع الظلمات راسا لا يتصور الا بطلوع الشمس بازغة
فاذا حصلت تلك المحبة المعبر عنها بالمحبة الذاتية استوى عند المحب انعام المحبوب وايلامه فحينئذ حصل
الاخلاص فلا يعبد ربه الا له لا لاجل نفسه من طلب الانعام ودفع الايلام لانهما عنده سواء وهذه رتبة المقربين
فان الابرار انما يعبدون الله خوفا وطمعا وهما راجعان الى انفسهم لعدم فوزهم بسعادة المحبة الذاتية فلا جرم يكون
حسنات الابرار سيئات المقربين فحسنات الابرار حسنات من وجه وسيئات من وجه وحسنات المقربين حسنات
محضة نعم من المقربين من يعبد الله خوفا وطمعا ايضا بعد تحققهم بالبقاء الاكمل وتنزلهم لعالم الاسباب لكن خوفهم
وطمعهم غير راجعين الى انفسهم بل انما يعبدون طمعا لرضاه سبحانه وخوفا عن سخطه تعالى وكذا انما يطلبون الجنة
لانها محل رضاه سبحانه لا لحظوظ انفسهم وانما يستعيذون من النار لانها محل سخطه تعالى لا لدفع الايلام عن
انفسهم لان هؤلاء الاكابر محررون عن رقية الانفس وصاروا خالصين لله سبحانه وهذه الرتبة اعلى من بين رتب
المقربين ولصاحب هذه المرتبة نصيب تام من كمالات مقام النبوة بعد تحققه بمرتبة الولاية الخاصة ومن
لم يتنزل الى عالم الاسباب فهو من الاولياء المستهلكين فلا نصيب له من كمالات مقام النبوة فلا يكون اهلا للتكميل
بخلاف الاول رزقنا الله سبحانه محبة هؤلاء الاكابر بحرمة سيد البشر عليه وعلى آله واتباعه من الصلوات افضلها
ومن التسليمات اكملها فان المرء مع من احب والسلام اولا وآخرا مكتوب بست وپنجم ارسل الى خواجه جهان
في التحريض على متابعة سيد المرسلين ومتابعة خلفائه الراشدين عليه وعليهم من الصلوات اكملها و
من التسليمات اتمها سلم الله تعالى قلبكم وشرح صدركم وزكى انفسكم والان جلدكم كل ذلك بل جميع كمالات
الروح والسر والخفي والاخفى منوط بمتابعة سيد المرسلين عليه وعلى آله من الصلوات افضلها ومن التسليمات
اكملها فعليكم بمتابعته ومتابعة خلفائه الراشدين الهادين المهديين من بعده فانهم نجوم الدراية وشموس الولاية
فمن شرف بمتابعتهم فقد فاز فوزا عظيما ومن جبل على مخالفتهم فقد ضل ضلالا بعيدا البقية من المقصود اظهار الاضطرار وضيق
المعيشة لابني المرحوم الشيخ السلطان فالملتمس من جنابكم مددهم واعانتهم فانكم حريون بذلك بل موفقون بقضاء حوائج
الناس مرارا ادام الله تعالى توفيقكم وجعل الخير رفيقكم والسلام عليكم وعلى سائر من اتبع الهدى مكتوب بست وششم ارسل
الى الشيخ العالم مولانا حاجي محمد اللاهوري في بيان ان الشوق يكون للابرار دون المقربين مع علوم تناسب
هذا المقام ثبتنا الله سبحانه واياكم على جادة الشريعة المصطفوية على صاحبها الصلوة والسلام والتحية ورد في الحديث

القدسی لاطال شوق الابرار الی لقائی وانا الیهم لاشد شوقا فاثبت الله سبحانه الشوق للابرار لان المقربین الواصلین
لا شوق لهم لان الشوق یقتضی الفقد والفقد فی حقهم مفقود الا یری ان الشخص لا یشتاق الی نفسه مع افراطه فی حبه لعدم
تحقق الفقد فی حقه فالمقرب الواصل الباقی بالله سبحانه الفانی عن نفسه حاله مع الله سبحانه کحال الشخص مع نفسه
فلا جرم لا یکون المشتاق الا الابرار لانه محب فاقد ونعنی بالابرار غیر المقرب الواصل سواء کان فی الابتداء او فی الوسط
ولو بقی منه مقدار حبة من خردلة ونعم ما قیل فی الشعر الفارسی ؎ فراق دوست اگر اندکست اندک نیست
درون دیده اگر نیم موست بسیارست ؎ ونقل عن الصدیق الاکبر رضی الله تعالی عنه انه رای قاریا یقرء القرآن
ویبکی فقال ہکذا کنا نفعل ولکن قست قلوبنا هذا من قبیل المدح بما یشبه الذم وسمعت عن شیخی قدس سره
یقول ان المنتهی الواصل ربما یتمنی الشوق والطلب الذی کان له فی الابتداء ولرفع الشوق مقام آخر اکمل من الاول
واتم منه وهو مقام الیاس والعجز عن الادراک فان الشوق یتصور فی المتوقع فحیث لا توقع لا شوق واذا رجع
هذا الکامل البالغ نهایة الکمال الی العالم رجوع القهقری لا یعود الیه الشوق ایضا مع وجود الفقد بالرجوع لان
زوال شوقه ما کان لوجود الفقد بل لحصول الیاس وهو موجود بعد الرجوع ایضا بخلاف الکامل الاول فانه
یعود الیه الشوق برجوعه الی العالم ودل الفقد الذی زال من قبل فحین وجد الفقد بالرجوع حصل الشوق الذی
زال بزواله لا یقال ان مراتب الوصول لا ینقطع ابد الآبدین فیتوقع بعد تلک المراتب فلیتصور الشوق لانا نقول
عدم انقطاع مراتب الوصول مبنی علی السیر التفصیلی الواقع فی الاسماء والصفات والشیون والاعتبارات وهذا السالک
لا یتصور فی حقه نهایة ولا یزول عنه الشوق ابدا وما نحن بصدده هو المنتهی الواصل الذی قطع تلک المراتب بطریق
الاجمال وانتهی الی ما لا یمکن التعبیر عنه بعبارة ولا یشار الیه باشارة فلا یتصور ثمة توقع اصلا فلا جرم یزول عنه الشوق
والطلب وهذا حال الخواص من الاولیاء لانهم الذین عرجوا عن مضیق الصفات ووصلوا الی حضرة الذات تعالی
وتقدس بخلاف السالکین فی الصفات مفصلا والسائرین فی الشیونات مرتبا فانهم محبوسون فی التجلیات الصفاتیة
ابد الآبدین ومراتب الوصول فی حقهم لیست الا الوصول الی الصفات والعروج الی حضرة الذات تعالی لا یتصور الا بالسیر
الاجمالی فی الصفات والاعتبارات ومن وقع سیره فی الاسماء بالتفصیل حبس فی الصفات والاعتبارات لم یزل
الشوق والطلب لم یفارق عنه الوجد والتواجد فاصحاب الشوق والتواجد لیسوا الا اصحاب التجلیات الصفاتیة ولیس
من التجلیات الذاتیة لهم نصیب ما واما فی الشوق والوجد فان قال قائل ما معنی الشوق من الله سبحانه ولیس معه سبحانه
مفقود حتی یشتاق الیه قلت ذکر الشوق منه یحتمل ان یکون من قبیل صنعة المشاکلة وذکر الشدة فیه باعتبار ان کل ما ینسب الی العزیز

الجبار فهو شدید وغالب علی ما ینسب الی العبد الضعیف هذا الجواب علی طریقة العلماء وللعبد الضعیف فی جوابه وجوه
اخر مناسب طریقة الصوفیة ولکن تلک الاجوبة تقتضی نحوا من السکر وبدون السکر لا یحسن بل لا یجوز اظهارها فالسکاری
معذورون وارباب الصحو مسئولون وحالی الآن الصحو الصرف فلا یلیق بحالی ذکرها هذا والحمد لله اولا وآخرا والصلوة والسلام
علی نبیه دائما وسرمدا ؎ مکتوب بست وهفتم بخواجه عمک صدور یافت در بیان مدایح طریقه نقشبندیه علیه
ونسبت این بزرگواران قدس الله تعالی اسرارهم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی فرحت نامه گرامی که از روی
کرم نامزد این مخلص ساخته بودند بورود آن مبتهج ومسرور گردید سلامت باشند نمی خواهد که تصدیع ایشان بدهد
بغیر آنکه مدایح این سلسله علیه نقشبندیه نماید مخدوما در عبارات اکابر این سلسله علیه قدس الله تعالی اسرارهم واقع
شده است که نسبت ما فوق همه نسبت ها ست از نسبت حضور وآگاهی خواسته اند حضوری که نزد ایشان
معتبرست حضور بی غیبت ست که تعبیر بیاد داشت نموده اند پس نسبت این عزیزان عبارت از یاد داشت
باشد ویاد داشت که بفهم قاصر این فقیر قرار یافته است مبنی برین تفصیل ست تجلی ذاتی عبارت از ظهور حضرت
ذات ست تعالی وتقدس وحضور آن سبحانه بی ملاحظه اسما وصفات وشیون واعتبارات وآن تجلی را برقی گفته اند
یعنی لمحه بیش ارتفاع شیون واعتبارات متحقق میشود وباز زود در پرده شیون واعتبارات متواری میگردد پس برین تقدیر
حضور بی غیبت متصور نباشد بلکه لمحه بیش حضورست واغلب اوقات غیبت پس این نسبت نزد این عزیزان معتبر نباشد
وحال آنکه تجلی را مشائخ سلاسل دیگر نهایت النهایت گفته اند وهرگاه این حضور دوام پذیرد اصلا استتار قبول نکند
وهموارہ بی پرده اسما وصفات وشیون واعتبارات تجلی شود حضور بی غیبت خواهد بود پس نسبت این اکابر را که نسبتهای
دیگران فیما من یابد نبود وبی تکلف فوق همه باید داشت این قسم حضور اگرچه پیش اکثر مردم مستبعد می نماید اما ؎ هنیئا لارباب
النعیم نعیمها * وللعاشق المسکین ما یتجرع ؎ این نسبت علیا برنهجی غرابت پیدا کرده است که اکثر فرقای پیش ار آن
همین سلسله بزرگ گفته شود تحمیل که اکثر آنها در مقام انکار آیند وباور ندارند نسبتی که الحال درمیان ارباب این خانواده
بزرگ متعارف شده است عبارت از حضور حق است سبحانه وتعالی بر وجهی که از وصف شاهدی ومشهودی
منزه باشد وتوجهی ست معرا از جهات سته متعارفه اگرچه جهت فوق متوهم باشد وبظاهر دوام پذیرد واین نسبت
در مقام جذبه فقط نیز متحقق میگردد وفوقیت آن از وجه ظاهر نیست بخلاف یاد داشت بمعنی سابق که حصول آن
بعد از تمامی جهت جذبه ومقامات سلوک ست وعلو درجه آن بر هیچ احدی مخفی نیست اگر خفائی هست در
حصول اوست ولیس حاسدی اگر از حسد انکار نماید وناقصی از نقص جحود نماید معذورست ؎ قاصری گر کند

این طائفه را طعن و قصور نه حاشا که برآرم بزبان این گله را * همه شیران جهان بستهٔ این سلسله اند * روبه از حیله
چسان بگسلد این سلسله را * والسلام اولاً و آخراً مکتوب بیست و هشتم نیز بخواجه عمک صدور یافته
در علو حال ما بعبارتے تحریر یافته است که موهم تنزل و تبعد است مرحمت نامهٔ گرامی که از روی کرم نامزد
این مخلص ساخته بودند بورود آن مبتهج گردید و بمطالعه مشرف گشت چه نعمتے است که آزادان یاد گرفتاران
کنند و چه دولتے است که رسیدگان غمخوارگی مهجوران نمایند بیچاره مهجور چون خود را شایان وصال نیافت
بضرورت محمول زاویهٔ هجران گشت و از قرب گریخته بعدم آرام گرفت و از اتصال بانفصال قرار یافت و چون
در اختیار آزادی گرفتاری دید بمنت گرفتاری را گزید ع چون طمع خواهد ز من سلطان دین * خاک بر فرق قناعت
بعد ازین * بعبارات نامربوط و اشارات پراگنده زیاده برین چه تصدیع ایشان نماید ثبتنا الله تعالی و ایاکم
علی متابعة سید المرسلین علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها مکتوب بیست و نهم
بشیخ نظام تهانیسری صدور یافته در بیان ترغیب در ادای فرائض و رعایت سنن و آداب و قلت مبالات
در ادای نافله در جنب فرائض و منع نمودن از ادای نماز خفتن در نصف اخیر از شب و منع کردن از تجویز نمودن
خوردن آب مستعمل وضو و منع کردن از تجویز نمودن مریدان که سجده کنند * عصمنا الله سبحانه و ایاکم عن التعصب
والتعسف و نجانا و ایاکم عن التلهف والتاسف بحرمة سید البشر المنفی عنه زیغ البصر علیه و علی آله من الصلوات اتمها و
من التسلیمات اکملها مقربات اعمال یا فرائض اند یا نوافل نوافل را در جنب فرائض هیچ اعتباری نیست ادای فرضی از
فرائض در وقتی از اوقات به از ادای نوافل هزار ساله است اگرچه بنیت خالص ادا شود هر نفلی که باشد از صلوة و صوم
و ذکر و فکر و امثال آنها بلکه گوئیم که رعایت سنتی از سنن و ادبی از آداب در حین ادای فرائض نیز همین حکم دارد منقول است که روزی
امیر المؤمنین حضرت فاروق رضی الله عنه نماز بامداد را بجماعت گزاردند بعد از فراغ صلوة در قوم نگاه کردند شخصی را از اصحاب
خود در انوقت نیافتند فرمودند که فلانی بجماعت حاضر نشد حاضران عرض کردند که او اکثر شب بیدار میباشد
محتمل که درین وقت خوابش برده باشد فرمودند که اگر تمام شب خواب میکرد و نماز بامداد را بجماعت میگزارد بهتر می بود
پس رعایت ادبی و اجتناب از مکروهی اگرچه تنزیهی باشد فکیف تحریمی بمراتب از ذکر و فکر و مراقبه و توجه بهتر باشد آری
این امور با این رعایت و اجتناب اگر جمع کند فقد فاز فوزاً عظیما و بدونه خرط القتاد و مثلاً تصدق دانگی در حساب زکوة بمثابه که
تصدق جبال عظام از ذهب بطریق نفل بمراتب بهتر است رعایت ادبی از آداب در تصدق آن دانگ
مثلاً آنرا به فقیر قریب دادن نیز بمراتب از ان بهتر است پس نماز خفتن را در نصف اخیر

از شب گزاردن و آن تاخیر را وسیلهٔ تاکید قیام لیل ساختن بسی مکروه باشد چه نزد حنفیه رضی الله تعالی عنهم
ادای نماز خفتن در انوقت مکروه است ظاهر ازین کراهت کراهت تحریمیه اراده دارند زیرا که ادای نماز خفتن را تا
نصف لیل مباح داشته اند و از نصف آن طرف مکروه گفته اند پس مکروهی که مقابل مباح است مکروه
تحریمی است و نزد شافعیه در انوقت ادای نماز خفتن جائز نیست پس بواسطهٔ قیام لیل و حصول ذوق و جمعیت
در انوقت مرتکب این امر گشتن بسیار مکروه است زیرا که این غرض با تاخیر ادای وتر هم کافیست و آن تاخیر مستحب است
هم وتر در وقت نیک ادا میباید و هم غرض قیام لیل و بیداری وقت سحر میسر گردد پس ترک این عمل باید
نمود و صلوات گذشته را قضا باید کرد امام اعظم کوفی رضی الله تعالی عنه بواسطهٔ ترک ادبی از آداب وضو نماز
چهل ساله را قضا فرمودند ایضاً آب مستعمل که از ازالهٔ حدث نموده باشد یا بنیت قربت استعمالش کرده باشند در وضو
تجویز نکنند که مردم آن آب را بخورند که آن آب نزد امام اعظم نجس مغلظه است و فقها منع خوردن آن آب
کرده اند و خوردن آنرا مکروه داشته اند آری بقیهٔ آب وضو را خوردن شفا گفته اند اگر از اعتقاد کسی طلب نماید
از ان آب بدهند این فقیر را درین فقره در دهلی مثل این ابتلا واقع شده بود بعضی از یاران در واقعه نموده بودند که آب
مستعمل وضوی فقیر را بخورند والا ضرر عظیم لاحق خواهد شد هر چند دفع کرد فائده نکرد بکتب فقهیه رجوع نمود مخلصی پیدا شد
که اگر بعد از تثلیث غسل نیت و قربت نکنند در مرتبهٔ چهارم آب مستعمل نمیشود با این حیله تجویز نموده آب غسل چهارم
را بی نیت قربت بخوردنش داد و ایضاً مردم معتمد نقل کرده اند که بعضی از خلفاء شما مریدان ایشان سجده میکنند
بر زمین بوس هم کفایت نمیکنند شناعت این فعل اظهر من الشمس است منع شان بکنید و تاکید در منع نمائید اجتناب این
قسم افعال از همه کس مطلوب است علی الخصوص شخصی که باقتدای خلق خود را برآورده باشد اجتناب این قسم افعال و را
از ضروریات است که مقلدان باعمال و اقتدا خواهند کرد و در بلا خواهند افتاد و ایضاً علوم این طائفه علوم احوال
است و احوال مواریث اعمال اند و کسی را از علوم احوال میراث بود که اعمال را درست کرده باشد و بحق آن قیام
نموده و اعمال را تصحیح وقتی میسر شود که اعمال را بشناسند و کیفیت عمل بدانند و آن علم احکام شرعیت از نماز و روزه و سائر
فرائض و علم معاملات و نکاح و طلاق و بیاعات و علم هر چیز که حق سبحانه و تعالی بر ما واجب ساخته است و ما را بدان دعوت فرموده است
و این علوم اکتسابیه است از آموختن آن هیچکس را چاره نیست و علم بیان و مجاهده است یکی مجاهده در طلب آن قبل از
حصول و مجاهدهٔ دوم در استعمال آن بعد از حصول پس باید بجائیکه در مجلس شریف از کتب تصوف مذکور میشود از کتب فقهیه نیز
مذکور شود و کتب فقهیه بعبارات فارسی بسیار اند مثل مجموعهٔ خانی و عمدة الاسلام و کنز فارسی بلکه از کتب تصوف اگر مذکور نشود باکی نیست

که آن باحوال تعلق دارد و در قال درنمی آید و از کتب فقهی مذکور نا شدن احتمال فرسوار در زیاده چه اطناب نماید
و قلیل یدل علی الکثیر ۔ اندکی پیش تو گفتم غم دل ترسیدم * که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است * رزقنا الله
سبحانه و ایاکم اتباع حبیبه علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات مکتوب سی ام در بیان شهود آفاقی و انفسی و تفرقه
درمیان شهود انفسی و تجلی صوری و در بیان علو شان مقام عبدیت و مطابقت علوم آن مقام با علوم شرعیه
و ما یناسب ذلک ملا محمد صدیق که از جمله قدیم الخدمتان این درگاه است میفرمودند که این مکتوب نیز بشیخ نظام
تهانیسری صدور یافته است شرفکم الله سبحانه بکمال الاتباع المحمدی و زینکم بالزی النبی المصطفوی علیه و علی آله
من الصلوات افضلها و من التحیات اکملها نمیدانم چه نویسم اگر سخن از جناب قدس مولای خود تعالی و تقدس
بر زبان می آرم محض کذب و افترا کرده باشم جناب کبریای او از آن بلندتر است که زبان زد مثل من
هرزه گوی گردد چون از بیچون چه گوید محدث از قدیم چه جوید مکانی در لامکانی تا چند پوید بیچاره از بیرون خود چیزی
ندارد و در ماورای خود گذری ندارد ع ذره گر بس نیک ور بس بد بود * گر چه عمری تک زند در خود بود * ای مخدوم
در سیر انفسی که نهایت کار میسر شود میسر است حضرت خواجه بزرگ خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس فرموده اند
اهل الله بعد از فنا و بقا هر چه می بینند و هر چه می شناسند در خود می شناسند و حیرت ایشان در وجود خود ست
و فی انفسکم افلا تبصرون پیش از ین هر سیری که هست داخل سیر آفاقی ست که حاصلش بیحاصلی ست
اطلاق لفظ بیحاصلی نسبت بحصول اصل مطلب ست والا آن نیز از جمله شرائط و معدات ست از شهود انفسی
کسی در توهم نیفتد و آنرا در رنگ شهود تجلی صوری که در نفس متجلی له ست تخیل نکند حاشا و کلا تجلی صوری
هر قسم که باشد داخل سیر آفاقی ست و در مرتبه علم الیقین حاصل ست و شهود انفسی در مرتبه حق الیقین ست که نهایت
مراتب کمال ست و اطلاق لفظ شهود درین مقام از تنگی میدان عبارت ست والا همچنانکه مطلب ایشان بیچون
و بیچگونه است نسبت ایشان بآن مطلب نیز بیچون و بیچگونه است چون را بیچون راه نیست مثنوی اتصالی بی
تکیف بی قیاس * هست رب الناس را با جان ناس * لیک گفتم ناس را نسناس نه * ناس غیر از جان جان
اشناس نه * و منشاء توهم اتحاد شهود انفسی با شهود صوری مذکور حصول بقاء مخصص ست در هر دو مقام چه تجلی
صوری مستی نیست اگر فی الجمله رفع قیدی از قیودی نماید اما تا حد فنا نمیرساند پس بقیه وجود سالکان در تجلی حاصل
ست و سیر انفسی خود بعد از فنای اتم و بقای اکمل پس لاجرم از قلت معرفت تفرقه درمیان این دو بقا نمی توانند کرد ناچار
حکم باتحادی نمایند اگر معلوم کنند که بقای ثانی نزد ایشان معبر به بقای بالله است و آن وجود را وجود موهوب حقانی میگویند

شاید از ین توهم خلاص شوند اینجا کسی نگوید که بقا بالله عبارت از یافتن خود ست بعین حق تعالی و تقدس چنین ست
اگر اینمعنی از بعضی عبارات این قوم مستفاد شود آنرا جواب گوئیم که این بقا در مقام جذبه بعضی را بعد از استهلاک
و اضمحلال که شبیه به فنا ست دست میدهد و اکابر نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم بغیر از ان بوجود عدم
میکنند و این پیش از فنا ست این راز زوالی متصور نیست بلکه واقع ست گاهی او را از وی می ستانند
و گاهی باز میدهند و بقائیکه بعد از فنای اتم ست از زوال مصئون و از خلل محفوظ ست فنای ایشان فنای
دائمی ست در عین بقا فانیست و در عین فنا باقی فنا و بقائیکه زوال پذیرند از جمله احوال و تلوینات ست
و در ما نحن بصدده او نه چنین ست حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی فرموده اند وجود عدم بوجود بشریت
عود میکند اما وجود فنا بوجود بشریت عود نمیکند پس هر آئینه وقت ایشان دائمی باشد و حال ایشان سرمدی
بل لا وقت لهم و لا حال کار ایشان باموقت اوقات ست و معامله ایشان با محول احوال پس قبول زوال
مخصوص بوقت و حال گشت و آنکه از حال و وقت گذشت از زوال محفوظ ماند ذلک فضل الله یؤتیه من
یشاء والله ذو الفضل العظیم کسی گمان نکند که دوام وقت باعتبار بقاء اثر آن وقت است از تعین و غیره اطلاق
کرده اند لاهل الدوام تعبیرا بوقت دالاستمرار بنفس الحال ان الظن لا یغنی من الحق شیئا بل نقول ان بعض الظن
اثم سخن بتطویل انجامید بر سر اصل سخن آئیم گوئیم که چون مجال سخن در فضای قدس ایزدی جل شانه نیست پس از مقام
بندگی و ذل و انکسار خود سخن کنیم مقصود از خلقت انسانی ادای وظائف بندگیست و اگر در ابتدا و وسط عشق و محبت
داده اند مقصود قطع تعلق او ست از ما دون جناب قدس جل سلطانه عشق و محبت هم از مقاصد نیستند
و برای حصول مقام عبودیت اند بنده خدا جل شانه وقتی شود که از گرفتاری و بندگی غیر او تعالی بتمام
خلاص شود عشق و محبت وسیله انقطاع بیش نیستند لهذا نهایت مراتب ولایت مقام عبدیت ست
و در درجات ولایت فوق عبدیت مقامی نیست درین مقام خود را با مولای خود هیچ مناسبت نمی یابد
الا الاحتیاج من جانبه والاستغناء الاتم ذاتا و صفة من جانب المولی تعالی و تقدس نه آنست که ذات
او تعالی و صفات خود را با صفات او عز سلطانه و افعال خود را با افعال او سلطانه هیچ وجه مناسب داند اطلاق
خالقیت هم از جمله مناسبات ست از ین هم تنزه مینمایند و او را سبحانه خالق و خود را مخلوق میدانند پیش از ین
هیچ چیز جرأت نمی نمایند توحید فعلی که جمعی را در اثنای راه دست میدهد و فاعل جز حق را سبحانه نمی یابند
این بزرگواران میدانند که خالق این افعال کیست نه مباشر این افعال که این سخن خود نزدیکی ست که جز ندقه

رسانند این را بمثالے واضح گردانیم مثلاً شعبده بازی در پرده نشسته صورتهاے جمادی چند را در حرکت
می آرد و افعال غریبه در آنها ایجاد مینماید جماعه که حدید البصر اند میدانند که فاعل این افعال در آن
صورتهاے جمادیه آن شخص پرده نشین ست اما مباشر این افعال همان صور اند لهذا میگویند که صورت
متحرک ست نمیگویند که شعبده باز متحرک ست نفس الامر درین حکم محق اند شرائع انبیا علیهم الصلوات
والتسلیمات بهمین حکم ناطق اند وحکم بوحدت فعل از جملهٔ سکریات ست بل الحق الصریح ان الفاعل
متعدد و خالق الافعال واحد و همچنین ست که علومی در توحید وجود گفته اند مبنای آن بر سکر وقت
و غلبهٔ حال ست علامت درستی علوم لدنیه مطابقت ست باصریح علوم شرعیه اگر سرمو تجاوز ست از سکر ست
والحق ما حققه العلماء من اهل السنة والجماعة وما سوی ذلک ما زندقة والحاد او سکر وقت و غلبهٔ حال و این
تمام مطابقت درمیان عبدیت میسر ست و در ماورای این نحوی از سکر متحقق ست ع گر بگویم شرح
آن بعید شود ، شخصے از خواجه نقشبند قدس سره سوال کرد که مقصود از سلوک چیست فرمودند
تا معرفت اجمالی تفصیلی گردد و استدلالی کشفی شود نفرمودند که تا معرفت زائد بر معارف شرعیه حاصل
کند اگرچه در راه امور زائد پیدا میشوند اما اگر بنهایت کار رسانند آن زوائد هبا منثورا میگردند و همان معارف
شرعیه بر وجه تفصیل معلوم میگردند و از ضیق استدلال بفضای اطلاق کشف می آیند یعنی همچنانکه نبی علیه الصلوة
والسلام آن علوم را از وحی اخذ میکرد این بزرگواران بطریق الهام آن علوم را از اصل اخذ می کنند علماء
این علوم را از شرائع اخذ کرده بطریق اجمال آورده اند همان علوم چنانکه انبیا را علیهم الصلوة والسلام
حاصل بود تفصیلاً وکشفاً ایشان را نیز بهمان نهج حاصل میشود اصالةً وتبعیةً درمیان ست باین قسم کمال
از اولیاء اکمل بعضی ایشان را بعد از قرون متطاوله و ازمنهٔ متباعده انتخاب میفرمایند بخاطر بود که یک مسئله
اجمالی استدلالی را مفصل بنویسیم اما کاغذ کوتاهی کرد شاید حکمت خداوندی جل سلطانه درین بوده باشد والسلام

مکتوب سی و یکم بشیخ صوفی صدور یافته در بیان حقیقت ظهور توحید وجودے و قرب و معیت ذاتی او تعالی و تقدس و گذشتن ازین مقام با بعضے اسوله واجوبه که تعلق بتحقیق این مقام دارند

ثبتنا الله سبحانه
وتعالی علی متابعة سید المرسلین علیه وعلی آله وعلیهم من الصلوات افضلها ومن التسلیمات
اکملها شخصے که در مجلس شریف ایشان بود نقل کرد که یکے از درویشان میان شیخ
نظام تهانیسری دران مجلس ازین فقیر مذکور ساخت و گفت که او انکار وحدت وجود

می نماید آن شخص ناقل ازین فقیر التماس نمود که آنچه حقیقت ست درین باب بخدام ایشان بنویس که مردم
ازین نقل تا چه فرا بگیرند و در سوء ظن نیفتند که ان بعض الظن اثم اجابة بمسوله چند کلمه متصدع گشت مخدوما
مکرما معتقد فقیر از خوردی باز مشرب اهل توحید بود و والد فقیر قدس سره بظاهر بر همین مشرب بوده اند
و بسبیل دوام همین طریق اشتغال داشته اند با وجود حصول نگرانی تمام در باطن که بجانب مرتبهٔ بیکیفی
داشته اند و بحکم ابن الفقیه نصف الفقیه فقیر را ازین مشرب از روی علم حظ وافر بود و لذت عظیم داشت
تا آنکه حق سبحانه وتعالی بمحض کرم خویش بخدمت ارشاد پناهی حقائق و معارف آگاهی مؤید الدین
الرضی شیخنا ومولانا و قبلتنا محمد باقی قدس الله تعالی سره رسانید و ایشان بفقیر طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه
تعلیم فرمودند و توجه بلیغ بحال این مسکین مرعی داشتند بعد از ممارست این طریقهٔ علیه در اندک مدت توحید
وجودے منکشف گشت و غلوی درین کشف پیدا شد علوم و معارف این مقام فراوان ظاهر گشتند و کم
دقیقه از دقائق این مرتبه مانده باشد که آنرا منکشف نگردانیدند دقائق معارف شیخ محی الدین ابن العربی
را کما ینبغی لائح ساختند و تجلی ذاتی که صاحب فصوص آنرا بیان فرموده است و نهایت عروج جز آنرا نمیداند
و در شان آن تجلی میگوید و ما بعد هذا الا العدم المحض با آن تجلی ذاتی مشرف گشت و علوم و معارف آن
تجلی را که شیخ مخصوص بخاتم الولایة میداند نیز بتفصیل معلوم شد و سکر وقت و غلبهٔ حال درین توحید
بحدی رسید که در بعضی عریضها که بحضرت خواجه نوشته بود این دو بیت را که سراسر سکر ست نوشته بود رباعی
اے دریغا کین شریعت ملت اعمائی ست ٭ ملت ما کافری و ملت ترسائی ست ٭ کفر و ایمان زلف و
روے آن پری زیبائی ست ٭ کفر و ایمان هر دو اندر راه ما یکتائی ست ٭ و این حال تا مدت مدید کشید
و از شهور بسنین انجامید ناگاه عنایت بیغایت حضرت جل سلطانه از دریچهٔ غیب در عرصهٔ ظهور آمده پرده
روپوش بیچونی و بیچگونگی را برانداخت علوم سابق که مبنی از اتحاد و وحدت وجود بوده اند رو بزوال
آوردند و احاطه و سریان و قرب و معیت ذاتیه که دران مقام منکشف شده بود مستتر گشتند و بیقین معلوم گشت
صانع را جل شانه با عالم ازین نسبتهاے مذکوره هیچ ثابت نیست احاطه و قرب او تعالی علمی ست چنانچه
مقرر اهل حق ست شکر الله تعالی سعیهم و او سبحانه با هیچ چیز متحد نیست او ست تعالی و تقدس و عالم او سبحانه
بیچون و بیچگونه است و عالم سراسر بداغ چونی و چگونی متسم بیچون را عین چون نتوان گفت
واجب تعالی را عین ممکن نتوان خواند قدیم هرگز عین حادث نشود ممتنع العدم عین جائز العدم

نگردد انقلاب حقائق محالست عقلاً وشرعاً وصحت حمل یکی بر دیگری ممتنع ست اصلاً ورأساً عجب ست
که شیخ محی الدین وتابعان او ذات واجب تعالی را مجهول مطلق میگویند ومحکوم علیه بحکمی نمی دانند مع
ذلک احاطهٔ ذاتی وقرب ومعیت ذاتیه اثبات می نمایند وما هو الا حکم علی الذات تعالی وتقدس فالصواب
ما قاله العلماء من اهل السنة من القرب العلمی والاحاطة العلمیة ودر زمان حصول علوم ومعارف منافی مشرب
وجودی این فقیر را اضطراب تمام بود که ورای این توحید امر دیگر عالی تر نمیدانست وبتضرع وزاری دعا میکرد
که این معرفت زائل نگردد تا آنکه حجب بتمام از روی کار زائل گشتند وحقیقت کما ینبغی منکشف شد معلوم گشت
که عالم هر چند مرایای کمالات صفاتی ست ومجالی ظهورات اسمائی اما مظهر عین ظاهر نیست وظل عین اصل نه
چنانکه مذهب اهل توحید وجودی ست این مبحث بمثالی واضح گردد مثلاً عالمی ذو فنونی خواست که کمالات
متنوعهٔ خود را در عرصهٔ ظهور جلوه دهد وخفایای مستحسنهٔ خود را در معرض وضوح آرد ایجاد حروف واصوات نمود
ودر مرایای آنها آن کمالات مخفیه ظاهر ساخت درین صورت نتوان گفت که این حروف واصوات که
مجالی ومرایای آن کمالات مخفیه شده اند عین آن کمالات اند ونه محیط آن کمالات اند بالذات
یا قریب اند آنها بالذات یا معیت دارند بلکه نسبت درمیان دالیة ومدلولیة است حروف واصوات
ایشان دوال بیش نیستند بر آن کمالات وآن کمالات بر صرافت اطلاق خود اند آن نسبتها که پیدا شده است
از روی اوهام وخیالات ست فی الحقیقة از آن نسبتها هیچ ثابت نیست لیکن چون درمیان آن کمالات
واین حروف واصوات مناسبت ظاهریة ومظهریة ومدلولیة ودالیة متحقق ست همین مناسبت بعضی را بواسطهٔ
بعضی عوارض باعث حصول آن نسبتهای وهمیه میگردد ودر نفس الامر آن کمالات از جمیع این نسب معرا ومبرا ست
وما نحن فیه نیز غیر از علاقهٔ دالیة ومدلولیة وظاهریة ومظهریة نیست عالم علم بر خود صانع خود ست تعالی وتقدس
ومظهر ست مر ظهور کمالات اسمائی وصفاتی او را سبحانه وهمین علاقه بعضی را بواسطهٔ بعضی عوارض باعث بعضی احکام
وهمیه میگردد وبعضی را کثرت مراقبات توحید بر این احکام می آرد که صورت آن مراقبات در متخیله نقش می بندد
وبعضی دیگر را علم توحید وتکرار آن نحوی از ذوق بآن احکام می بخشند واین هر دو صورت توحید معلول اند وداخل
دائرهٔ علم بحال کاری ندارند وبعضی دیگر را منشای این احکام غلبهٔ محبت ست که بواسطهٔ استیلای حب
محبوب غیر محبوب از نظر محب می خیزد وجز محبوب هیچ نمی بیند نه آنکه در نفس الامر غیر محبوب هیچ نیست
که آن مخالف حس وعقل وشرع ست وگاهی همین محبت باعث حکم باحاطه وقرب ذاتی میگردد واین قسم توحید عالی

از دو قسم سابق ست وداخل دائرهٔ حال ست هر چند مطابق نفس الامر وموافق شریعت نیست وتطبیق آن
بشریعت ونفس الامر تکلف محض ست در رنگ تکلفات بارده فلسفیه که اسلامیین اینها میخواهند که اصول
فاسدهٔ خود را القوانین شرعیه مطابق سازند کتاب اخوان الصفا وامثال آن ازین قبیل ست غایة ما فی الباب
خطای کشفی حکم خطای اجتهادی دارد که ملامت وعتاب از آن مرفوع ست بلکه یک درجه از درجات
صواب در حق او متحقق ست اینقدر تفاوت دارند که مقلدان مجتهد حکم مجتهد دارند ودر یک درجه از درجات صواب بر تقدیر
خطا نیز می یابند بخلاف مقلدان اهل کشف که معذور نیستند واز درجهٔ صواب بر تقدیر خطا محروم اند چه الهام
وکشف بر غیر حجت نیست وقول مجتهد بر غیر حجت ست پس تقلید اول بر تقدیر احتمال خطا جائز نباشد وتقلید
ثانی بر تقدیر احتمال خطا جائز ست بلکه واجب شهود بعضی از سالکان که در مرایای تعینات کونیه
است نیز از قبیل احکام سابقه است واین شهود را شهود وحدت در کثرت نامیده اند زیرا که واجب تعالی
وتقدس که بیچون وبیچگونه است هرگز در مرایای چونی نگنجد ودر مجالی چندی نمی آید لامکانی در مکان
گنجائش ندارد وبیچون را بیرون دائرهٔ چون باید جست ولامکانی را ماورای مکان باید طلبید آنچه در آفاق و
انفس دیده میشود آیات اویند سبحانه وتعالی وتقدس قطب دائرهٔ ولایت یعنی حضرت خواجه نقشبند قدس
الله تعالی سره فرموده اند که هر چه دیده شد وشنیده شد ودانسته شد آن همه غیر ست بحقیقت کلمهٔ لا نفی آن
باید کرد بیت در تنگنای صورت معنی چگونه گنجد + در کلبهٔ گدایان سلطان چه کار دارد + صورت
پرست غافل معنی چه داند آخر + گو یا جمال جانان پنهان چه کار دارد + اگر گویند که در عبارات اکثر مشائخ
نقشبندیه وچه غیر ایشان واقع شده است که صریح است در وحدت وجود وقرب ومعیت ذاتیه ودر
شهود وحدت در کثرت واحدیت در کثرت جواب گوئیم که این احوال وشهود در توسط احوال ایشان را
روی داده باشد وبعد از آن ازین مقام گذرانیده باشد چنانچه این فقیر از احوال خود در ماتقدم نوشته است
جواب دیگر آنست که جمعی را با وجود نگرانی تمام در باطن بجانب احدیت صرف ظاهر ایشان را که کثرت بین ست
بآن احکام وآن شهود مشرف میسازند ودر باطن نگران احدیت اند ودر ظاهر مشاهد مطلوب اند در کثرت
چنانچه از حال والده خود خبر داده است در اوائل این مکتوب وتحقیق این جواب بتفصیل
در رسالهٔ در تحقیق مراتب وحدت وجود نوشته شده است اینمقام تحمل زیادتی بر آنچه مذکور
شد ندارد ونه گفته شود که چون در نفس امر وجودات متعدده باشند قرب واحاطهٔ ذاتیه نباشد

وشهود وحدت در کثرت مطابق واقع نباشد پس حکم این بزرگواران کاذب باشد چه غیر مطابق واقع
نفس الامر ست زیرا که جواب گوئیم که این بزرگواران باندازهٔ شهود خود این حکم کرده اند در رنگ آنکه
شخصے حکم کند بآنکه صورت زید را در مرات دیده ام این حکم نیز مطابق واقع نیست چه در مرات آن
صورت را ندیده است چه صورت در مرات اصلا نیست تا دیده شود آن شخص را درین حکم عرفا کاذب
نگویند هر چند مطابق نفس الامر نباشد که او درین حکم معذور است و علامت کذب ازوی مرفوع ست کما
مر سابقاً مقصود از اظهار احوال که شایان استتار اند آنست تا دانسته شود که اگر قبول وحدت وجود بوده است
از کشف بوده است نه از روی تقلید و اگر انکار ست هم از الهام ست گنجایش انکار ندارد و هر چند بر غیر حجت نیست
جواب دیگر از برای رفع شبهه کذب آنست که افراد عالم بایکدیگر در بعضی امور اشتراک دارند و در بعضی دیگر امتیاز
و همچنین ست اشتراک ممکن با واجب تعالی و تقدس در بعضی امور عرفیه هر چند بالذات ممتاز اند پس
بر تقدیر غلبه محبت ما به الامتیاز از نظر مختفی میگردد و ما به الاشتراک در نظر می نماید پس درین صورت اگر حکم بعینه یکدیگر کنند
مطابق واقع خواهد بود و کذب را اصلا مجال نخواهد ماند و احاطه ذاتی و معیت ذاتی نیز برهمین قیاس ست یاد کرد
والسلام مکتوب سی و دوم به میرزا حسام الدین احمد صدور یافته در بیان کمال که مخصوص باصحاب
کرام ست رضوان الله تعالی علیهم و از اولیا کم کسے به آن کمال مشرف شده است و در
حضرت مهدی بوجه اتم ظهور خواهد یافت و آن کمال فوق نسبت جذب و سلوک است
و در بیان آنکه کمال صناعت تبلاحق افکار ست زیادتی آن به تتابع انظار نسبت پیر اگر بهمان
صرافت بماند موجب نقصان ست مرید رشید تواند که آنرا کامل سازد و ما یناسب ذلک التفات نامه
گرامی ورود یافت لله سبحانه الحمد والمنة که دور افتادگان از یاد نرفته اند و بتقریبی مذکور میگردند ع
یاری بهیچ خاطر خود شاد میکنیم ه از عدم دریافت نسبت خاصه پیر دستگیر علیه الرحمة نوشته اند و سبب آنرا پرسیده
مخدوما شرح امثال این سخنان بطریق تحریر بلکه تقریر هم مناسب نمی نماید تا در فهم کسی چه در آید و از انجا چه فهمد
حضور بشرط حسن ظن با طول صحبت بهر نهج که باشد در کار ست ورنه خرط القتاد ع آنچه بنده می باید و خوش
مهتابے + تا با تو حکایت کنم از هر بابے + اما بحکم سوالے را جوابے باید اینقدر روا مینماید که هر مقامے را
علوم و معارف دیگر ست و احوال و مواجید دیگر در مقامے مناسب ذکر و توجه است و در مقام دیگر تلاوت
و نماز ست مقامی مخصوص بجذبه است و مقامی بسلوک و مقامی باین هر دو دولت ممتزج ست و مقامی ست

که از هر دو جهت جذبه و سلوک جدا ست نه جذبه را با او مساس و نه سلوک را با آن تعلق آن مقام بس مقام شگرف ست
اصحاب آن سرور علیه و علی آله و علیهم من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بآن مقام ممتاز اند و باین دولت
عظمی مشرف صاحب آن مقام را امتیاز تمام ست از ارباب مقامات دیگر مشابهتے بایکدیگر کمتر دارند بخلاف مقامات
دیگر که بایکدیگر مشابهتے دارند و لو بوجه دون و این نسبت از گذشت اصحاب کرام در حضرت مهدی علیه السلام
بر وجه اتم ظهور خواهد یافت ان شاء الله تعالی از مشائخ طبقات رحمهم الله سبحانه کم کسے ازین مقام خبر داده است مگر کسی
که از علوم و معارف آن سخن کرده باشد ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم غایة ما فی الباب
اصحاب کرام را این نسبت عزیز الوجود در اول قدم بظهور می آید و بمرور به کمال میرسد و دیگرے را اگر باین دولت
مشرف سازند و بر قدم نسبت اصحاب کرام تربیت دهند بعد از قطع منازل جذبه و سلوک و طی علوم و
معارف آنها این دولت عظمی مستسعد خواهد گشت و ابتدا ظهور این نسبت مخصوص ببرکت صحبت سید البشر است
علیه و علی آله الصلوات والتحیات والبرکات والتسلیمات تا تواند بود که از متابعان و نیز کسی را باین برکت مشرف
سازند تا صحبت او نیز در ابتدا سبب ظهور این نسبت علیه گردد و نیز فیض روح القدس را باز مدد فرماید دیگران
هم بکنند آنچه مسیحا میکرد و در نمود آن درین نسبت باهم اندراج النهایة فی البدایة تحقق شود چنانکه در صورت
تقدم جذبه بر سلوک تحقق ست زیاده برین بیان گنجایش ندارد و شعر و من بعد هذا ما یدق صفاته * و ما کتمه
احظى لدیه و اجمل * بعد هذا اگر ملاقات واقع شد و از جانب مستمعان نطفه حسن استماع دریافت شمه ازین مقام
ان شاء الله تعالی در معرض ظهور خواهد آورد و هو سبحانه الموفق در باب بعضی یاران قلمی فرموده اند این فقیر از زلات
ایشان درگذرانید حق سبحانه و تعالی ارحم الراحمین ست عفو فرماید اما یاران را نصیحت فرمایند که در حضور و غیبت
در مقام آزار نباشند و تغیر و ضایع خود نکنند ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم و اذا اراد الله بقوم سوءا فلا مرد له
و ما لهم من دونه من وال در باب میان شیخ الهداد خصوصا نوشته بودند فقیر را هیچ مضائقه نیست اما ندامت از تغیر
وضع خود مشار الیه را در کار است که الندم توبة استشفاع فرع ندامت ست بهر تقدیر فقیر از جانب خود در مقام
گذشت جانب دیگر را ایشان دانند و دیگر سرهند را منزل خود تصور فرمایند علاقه محبت و نسبت هم پیرگی نه ازان
قبیل ست که بامور عارضیه گسسته گردد زیاده چه نویسید و السلام مخدوم زادها و سائر اهل بیت بدعا مخصوص اند از
تسوید این رقیمه بخاطر رسید که سخن را در باب زلات یاران و عفو از آنها واضح تر بنویسد که در اجمال ابهام ست تا مفهوم
شود مخدوما عفو بر تقدیری مطلوب و متصور ست که آن جماعة آن اوضاع را بدبد دانند و در مقام ندامت باشند و الا عفو

گنجایش ندارد و نوشته بودند که پیر دستگیر قدس سره این مقام را بشهادت آن جماعه بشیخ الهداد سپرده بودند این
سخن بیانی میطلبید اگر سپردن باین معنی گفته اند که تربیت جماعت طالبان بکنند و در مقام مشیخت بنشینند
ممنوع ست و در مرتبهٔ اخیر از ملاقات بفقیر حضرت ایشان فرموده بودند که شما تجویز بکنید که شیخ الهداد
از جانب ما رفته به بعضی طالبان مشغولی بگوید و احوال بعضی را بما رساند که ما را تاب حضور طلبیدن و مشغولی گفتن
و احوال پرسیدن نیست فقیر درینباب هم متوقف بود چون ضرورت شد فقیر هم آن قدر تجویز نمود این قسم
تبلیغ از جنس سفارت محض ست علی الخصوص که منتهی بر ضرورت باشد و الضرورة یتقدر بقدرها پس آن
سفارت هم مخصوص بزمان حیوة ایشان باشد بعد از ارتحال ایشان مشغولی گفتن و حال طالبان
پرسیدن داخل خیانت ست نوشته بودند که نسبت پیر دستگیر باقی ماند یعنی زیادتی و نقصان پذیرد و محض تکمیل
صناعة بتلاحق افکار ست نحوی که سیبویه وضع کرده بود افکار متاخران آن را چندین زیاده کرده است بهمان
مراقبت ماندن خود عین نقص ست نسبتی که حضرت خواجه نقشبند داشتند در زمان حضرت خواجه عبدالخالق قدس الله تعالی
سرهما علی هذا القیاس علی الخصوص که حضرت خواجهٔ ما در صدد تکمیل این نسبت بوده اند و از اتمام نمیدانستند که اگر
حیوة وفا میکرد باراده خداوندی جل سلطانه این نسبت را تا بکجا می بردند سعی کردن در عدم زیادتی آن مناسب نیست
و فقیر نمیداند که این نسبت چه طور باقی خواهد ماند شما خود نسبت علیحده دارید به نسبت ایشان مساس ندارد و این
سخن مکرر در حضور ایشان مشخص شده بود و شیخ الهداد فقیر نسبت را چه داند که چیست نحوی از حضور قلبی داشت دیگر آن را از علوم
نیست که چه حالت ست بر پا دارندهٔ آن نسبت کیست و انمایند تا فقیر هم محلا آنکس شد و واقعات را اعتبار نمیکنند که
خیالی اند صدقی ندارند شیطان دشمن قوی ست از تسویلات او امن متعسر ست الا من عصمه الله تعالی و از سلب نسبتهای مکتب
نوشته بودند مخدوما آن سلب کردن باختیار نبود چنانکه در حضور مذکور شده بود الحال هم آن سلب حال خود ست زائل نشده آن را
زائل تصور کردن خیال ست و از یکه از دل شنوند بان حالت کاری ندارد اخگری را که سر در میان نهند و آتش از وی زائل میگردد
بعد از ان بر افتن هم آوازی در وی مینماند نمیتوان گفت که هنوز آتش در وی مکنون نیست و قایع را اعتبار نیست این سخن
اگر امروز پوشیده است منتظر باشند فردا ان شاء الله تعالی ظهور خواهد یافت چون شما مبالغه نوشته بودید بضرورت
در جواب آن سخن گفته شد والا بی تقریب سخن کردن میسر نمیشود مکتوب سی و سوم به ملا حاجی محمد لاهوری صدور یافته در بیان
مذمت علماء سوء که بمحبت دنیا گرفتار اند و علم را وسیلهٔ حصول دنیا ساخته و در مدح علماء زهاد که از دنیا بی رغبت گشته اند
علما را محبت دنیا و رغبت دنیا و رغبت دران کلف چهرهٔ جمال شانست خلائق را اگرچه از ایشان حصول فوائد است

اما علم شان در حق ذاتهای ایشان نافع نیاید هرچند تائید شریعت و تقویت ملت بر ایشان مترتب ست اما
گاه است که این تائید و تقویت از اهل فجور و ارباب فتور هم می آید چنانکه سید انبیا علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات
از تائید آن مرد فاجر خبر داده اند فرموده ان الله لیؤید هذا الدین بالرجل الفاجر در رنگ سنگ پارس اند
که از مس و آهن هرچه باو رسد زر گردد و او فی حد ذاته بر حجریت خود ست و همچنین آتشی که در سنگ و نی مودع ست
عالم را از ان آتش حصول منافع ست اما آن سنگ و نی از ان آتش درونی بی نصیب اند بلکه گوییم که این علم
در حق ذات ایشان مضر آمد که حجت را بر ایشان تمام ساخت ان اشد الناس عذابا یوم القیمة عالم لم
ینفعه الله بعلمه چگونه مضر نباشد علمیکه نزد خدای عزوجل عزیز است و اشرف موجودات از آن وسیلهٔ دنیای
دنیه از مال و جاه و ریاست ساخته اند و حال آنکه دنیا نزد حق تعالی ذلیل و خوار ست بدترین مخلوقات پس عزیز خدا
را عزوجل خوار ساختن و ذلیل را بتحلیهٔ عزت دادن بغایت مستقبح است فی الحقیقت معارضه است بحق سبحانه
و تعالی تدریس و افتا وقتی نافع آید که خالصا لوجه الله سبحانه باشد و از شائبهٔ حب جاه و ریاست و حصول مال و
رفعت خالی باشد و علامت این خلوص زهد دنیا ست و بی رغبت بودن است از دنیا و ما فیها علمای که باین بلا
مبتلا اند و بمحبت این دنیه گرفتار از علماء دنیا اند ایشانند علماء سوء و شرار مردم و لصوص دین و حال آنکه ایشان خود را
مقتدای دین میدانند و بهترین خلائق می انگارند و یحسبون انهم علی شیء الا انهم هم الکاذبون استحوذ علیهم الشیطان فانساهم
ذکر الله اولئک حزب الشیطان الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون عزیزی شیطان لعین را دید که فارغ نشسته است و از
تضلیل و اغوا خاطر جمع ساخته آن عزیز سر آن را پرسید لعین گفت که علماء سوء این وقت درین کار با من مدد عظیم کردند و
مرا ازین مهم فارغ ساختند و الحق درین زمان هر سستی بد آئینی که در امور شرعیه واقع شده و هر فتوری که در ترویج
ملت و دین ظاهر گشته است همه از شومی علماء سوء است و فساد نیات ایشان آری علمائیکه از دنیا بی رغبت اند و از حب جاه
و ریاست و مال و رفعت آزاد از علماء آخرت اند و ورثهٔ انبیا اند علیهم الصلوات و التسلیمات بهترین خلائق ایشانند که فردای
قیامت سیاهی ایشان را بخون شهدای فی سبیل الله وزن خواهند کرد و پلهٔ این سیاهی خواهد چربید و نوم العلماء عبادة
در شان ایشان متحقق ست ایشانند که جمال آخرت در نظر شان مستحسن آمده و قباحت دنیا و شناعت آن مشاهد گشته آن را بنظر
بقا دیده اند و این را بداغ زوال متسم یافته لاجرم خود را بباقی سپردند و از فانی باز داشتند شهود عظمت آخرت
ثمرهٔ شهود جلال لایزال ست و ذلیل داشتن دنیا و ما فیها از لوازم شهود عظمت آخرت ست لان الدنیا و الآخرة
ضرتان ان رضیت احدیهما سخطت الاخری اگر دنیا عزیز است آخرت خوار ست و اگر دنیا خوار ست

آخرت عزیز ست جمع این دو امر از قبیل جمع اضداد ست ما احسن الدین و الدنیا لو اجتمعا آری جمعی از مشائخ کہ
از خود و جبلت خود بتمام برآمده اند بواسطهٔ بعضی نیات حقانیہ اختیار صورت اهل دنیا نموده اند در نظر ظاهر راغب
می نمایند و فی الحقیقت هیچ تعلقی ندارند و از همه فارغ و آزاد اند رجال لا تلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله تجارت و
بیع ایشان را مانع ذکر خدا نیست در عین تعلق باین امور بی تعلق اند حضرت خواجه نقشبند فرموده اند قدس الله تعالی
سره الاقدس که در بازار منیٰ تاجرے را دیدم که پنجاه هزار دینار کم و بیش را خرید و فروخت نمود و یک لحظه
دل او از حق سبحانه غافل نگشت ۔ مکتوب سی و چهارم نیز بملا حاجی محمد لاهوری صدور یافته در بیان
جواهر عالم امر بطریق بسط و تفصیل بها امکن نقد سعادت دارین وابسته باتباع سید کونین ست علیه و علی آله
من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها فلسفی که دیدۂ بصیرت او بکحل متابعت صاحب شریعت علیه و علی
آله الصلوة و السلام و التحیة مکتحل نشده است از حقیقت عالم امر نابینا ست فضلا عن ان یکون له شعور
عن مرتبة الوجوب تعالی و تقدس نظر کوتاه او مقصور بر عالم خلق ست و در انجا نیز ناتمام ست جواهر خمسه که
اثبات نموده اند همه در عالم نفس و عقل را که از مجردات شمرده است از نادانی ست نفس ناطقه خود همین نفس
اماره است که بتزکیه محتاج ست و بالذات همت او بدنائت و پستی ست بعالم امر او را چه نسبت تجرد را با جسم
مناسبت و عقل خود ادراک نمیکند از معقولات مگر اموری را که بمحسوسات مناسبت دارند بلکه حکم محسوسات پیدا
کرده اند اما امرے که بمحسوسات مناسبت ندارد و شبه و مثال و در مشاهدات پیدا نیست در ادراک عقل نمی آید
و بند او بکلید عقل نمیکشاید لهذا نظر او از احکام بیچونی کوتاه است و در غیب محض گمراه و این علامت
عالم عقل ست عالم امر را از بیچونی ست توجه بیچونی ابتدا ے عالم امر از مرتبهٔ قلب ست فوق قلب روح
ست و فوق روح سر است و فوق سر خفی ست و فوق خفی اخفی ست پنجگانه عالم امر را اگر جواهر خمسه گویند گنجایش
دارد و از کوتاه نظری خزف زیرهٔ چند را فراهم آورده جواهر انگاشته است ادراک این جواهر خمسه عالم امر و اطلاع بر حقائق
اینها نصیب کمل تابعان محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم و چون در عالم صغیر که انسانست نمونه ایست
از انچه در عالم کبیر ست در عالم کبیر نیز احوال این جواهر خمسه ثابت باشد عرش مجید مبدا این جواهر کبیر ست در رنگ
قلب انسان و باین مناسبت قلب را نیز عرش الله تعالی گویند و باقی مراتب جواهر پنجگانه فوق العرش برزخ
ست در میان عالم خلق و عالم امر و عالم کبیر در رنگ قلب انسان که برزخ ست در میان عالم خلق
و عالم امر در عالم صغیر قلب و عرش اگرچه در عالم خلق ظاهر اند اما از عالم امر نصیبی از بیچونی و بیچگونگی دارند

اطلاع بر حقیقت این جواهر خمسه اکمل افراد اولیاء الله را مسلم ست که مراتب سلوک بتفصیل گذرانیده به نهایت
النهایت رسیده اند بیت هر گدائی مرد میدان کے شود ٭ پشه آخر سلیمان کے شود ٭ و اگر بمحض فضل
ایزدی تعالی شانه نظر بصیرت صاحب دولتے را بتفصیل مرتبهٔ وجوب علی حسب الامکان بکشایند مطالعه
اصول این جواهر را دران موطن نیز نماید او را این جواهر صغیره و کبیره را در رنگ ظلال آن جواهر حقیقت معلوم فرماید
ع این کار دولتست کنون تا کرا رسد ٭ ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم منع از اظهار حقائق عالم
امر بواسطهٔ دقت آن معانی مکنونه است تا هر کوته نظرے از انجا چه فرا گیرد راسخان در علوم که بشرف و ما اوتیتم من العلم
الا قلیلا مشرف اند ازین ماجرا آگاه هند ع هنیئا لارباب النعیم نعیمها ٭ مصلحت نیست که از پرده برون افتد راز ٭
ورنه در مجلس رندان خبرے نیست که نیست ٭ و السلام علیکم و علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه
و علیهم من الصلوات و التسلیمات اتمها و ادومها ثانیا بخاطر آمد که از جواهر مقدسهٔ علیا نیز به تحریر آورده شود
باید دانست که ابتداء آن جواهر از صفات اضافیه است که کالبرزخ بین الوجوب و الامکان اند
و فوق اینها صفات حقیقیه که روح را از تجلیات اینها نصیب ست و قلب را بصفات اضافیه تعلق ست
و بتجلیات اینها مشرف ست و بقیهٔ این جواهر علیا که فوق صفات حقیقیه اند داخل دائرهٔ حضرت ذات اند
تعالی و تقدس لهذا تجلیات این مراتب ثلاثه را تجلیات ذاتیه میگویند سخن از انجا راندن مصلحت نیست
ع قلم اینجا رسید و سر بشکست ٭ مکتوب سی و پنجم بیان حاجی محمد لاهوری صدور یافت در بیان محبت
ذاتی که انعام و ایلام دران مقام برابر ست نجانا الله سبحانه و ایاکم عن زیغ البصر بحرمة سید البشر علیه و علی
آله الصلوات و التسلیمات مقصود از سیر و سلوک تزکیهٔ نفس اماره است و تطهیر آن از عبادت آلههٔ باطله
که ناشی است از وجود هوای نفسانی نجاتی میسر شود بحقیقت جز یک معبود برحق تعالی و تقدس قبله
توجه نماند و هیچ مقصدی بر وی نگزیند چه از مقاصد دینی و چه از مطالب دنیاوی مقاصد دینی هرچند از حسنات
است اما کار ابرار ست مقربین آنرا سیئه میدانند و جز یکے را مقصود نمی شمارند این دولت وابسته بحصول فنا
و تحقق محبت ذاتی که دران موطن انعام و ایلام متساویست از تعذیب انچنان لذت است که از تنعم اگر بهشت را
خواهند برای آن خواهند که محل رضای اوست تعالی و تقدس و در طلب آن مرضی اوست نه غرض سلطانه و از
دوزخ پناه برای آن جویند که مقام سخط مولی ست تعالی نه مقصود از بهشت طلب حظ نفس ست و نه فرار
از دوزخ بواسطهٔ رنج و محنت چه هر از محبوب ست نزد این بزرگواران مرغوب ست و عین مطلوب

کل ما یفعله المحبوب محبوب حقیقت اخلاص محبوب انجا دست میدهد و خلاصی از آلهه باطله اینجا حاصل میشود و کلمهٔ توحید این
زمان درست می آید و بدون خرط القتاد بی محبت ذاتی که بی ملاحظهٔ اسما و صفات بی توسل انعام و اکرام
محبوب ست کار در خلل ست و فنای مطلق بی این محبت شرک سوز دست نمیدهد مثنوی عشق آن شعله است
که چون برفروخت ٭ هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت ٭ تیغ لا در قتل غیر حق براند ٭ در نگر زان پس که بعد لا چه ماند ٭
ماند الا الله باقی جمله رفت ٭ شاد باش ای عشق شرکت سوز رفت ٭ مکتوب سی و ششم نیز بملا حاجی محمد لاهوری
صدور یافت در بیان آنکه شریعت متکفل جمیع سعادات دنیویه و اخرویه است مطلبی نیست که در حصول آن بماورای
شریعت احتیاج افتد طریقت و حقیقت خادمان شریعت اند و ما یناسب ذلک حققنا الله سبحانه و ایاکم بحقیقة الشریعة
المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة و یرحم الله عبدا قال امینا شریعت را سه جزء ست علم و عمل و اخلاص تا این
هر سه جزء متحقق نشوند شریعت متحقق نشود و چون شریعت متحقق شد رضای حق سبحانه و تعالی حاصل گشت که فوق جمیع
سعادات دنیویه و اخرویه است و رضوان من الله اکبر پس شریعت متکفل جمیع سعادات دنیویه و اخرویه آمد و مطلبی نماند که
ماورای شریعت در آن مطلب احتیاج افتد طریقت و حقیقت که صوفیه بآن ممتاز گشته اند هر دو خادم شریعت اند در تکمیل
جزء ثالث که اخلاص ست پس مقصود از تحصیل آن هر دو تکمیل شریعت ست نه امر دیگر ورای شریعت احوال و مواجید و علوم
و معارف که صوفیه را در اثنای راه دست میدهند نه از مقاصد اند بل اوهام و خیالات تربیت بها اطفال الطریقة از
جمیع اینها گذشته بمقام رضا باید رسید که نهایت مقامات سلوک و جذبه است چه مقصود از طی منازل طریقت و حقیقت ماورای
تحصیل اخلاص نیست که مستلزم مقام رضاست از تجلیات سه گانه و مشاهدات عارفانه گذرانیده از هزاران یکی را بدولت
اخلاص و مقام رضا میسر سازند کوته اندیشان احوال و مواجید از مقاصد می شمرند و مشاهدات و تجلیات را از مطالب
می انگارند لاجرم گرفتار زندان وهم و خیال میمانند و از کمالات شریعت محروم میگردند کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه الله
یجتبی الیه من یشاء و یهدی الیه من ینیب آری حصول مقام اخلاص و وصول بمرتبهٔ رضا منوط بطی این احوال و مواجید است
و مربوط به تحقیق این علوم و معارف پس اینها معدات مطلوب باشند و مقدمات مقصود حقیقت این معنی بتصدق
حبیب الله علیه و علی آله الصلوة والسلام بر این فقیر بعد از ده سال کامل در این راه بوضوح انجامید و شاهد شریعت
کما ینبغی جلوه گر گشت هرچند از اول گرفتاری احوال و مواجید نداشت و غیر از تحقق بحقیقت شریعت مطلبی در نظر نبود
لیکن بعد از عشرهٔ کامله حقیقت امر کما هو بظهور آمد الحمد لله علی ذلک حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیه مبارکا علیه فوت مغفرت پناهی
میان شیخ جمال جمیع اهل اسلام را باعث حزن و تفرقه است مخدوم زادهای ایشان را از جانب فقیر عزا نموده

فاتحه خوانند والسلام مکتوب سی و هفتم بشیخ محمد چتری صدور یافته تحریض بر اتباع سنت سنیه علی صاحبها
الصلوة والسلام والتحیة و در ترغیب بحصول نسبت نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم مراسلهٔ شریفه و مکاتبه
لطیفه که از روی کرم اصدار فرموده بودند بمطالعهٔ آن مسرور و مبتهج گردید استقامت و ثبات خود بر این طریقه علیه
نقشبندیه نوشته بودند الحمد لله سبحانه علی ذلک حضرت حق سبحانه و تعالی ببرکت اکابر این طریقهٔ علیه ترقیات
بی نهایت کرامت فرماید طریق ایشان کبریت احمر ست و مبنی بر متابعت سنت علی مصدرها الصلوة والسلام
والتحیة این فقیر از نقد وقت خود می نویسد که مدتها از علوم و معارف و از احوال و مقامات در رنگ نیسان
ریختند و کاری که باید کرد بعنایت الله سبحانه کردند و الحال آرزوی نمانده است الا آنکه احیای سنتی از سنن مصطفویه
علی صاحبها الصلوات والتسلیمات نموده آید و احوال و مواجید مر ارباب ذوق را مسلم باشد میباید که باطن
را بنسبت خواجها قدس الله تعالی اسرارهم معمور داشته ظاهر را بکلیت بمتابعت سنن ظاهره متحلی و متزین دارند
مصرعه کار اینست غیر این همه هیچ ٭ نماز پنجگانه را در وقت اول ادا نمایند الا عشا زمستان که تا ثلث شب
تاخیر در آن مستحب ست درین امر فقیر بی اختیار ست نمیخواهد که بسهو تاخیر در ادای صلوة گنجایش باشد
و عجز بشریت مستثنی ست مکتوب سی و هشتم نیز بشیخ محمد چتری صدور یافت در گرفتاری بذات
بحت تعالی و تقدس که منزه است از اعتبارات اسما و صفات و شیون و اعتبارات و در مذمت جماعهٔ
نارسیدگان که چون را بیچون تصور کرده بآن گرفتار مانده اند و در تفاوت اقدام اهل فنا که مترتب ست
بر آن تفاوت علوم و معارف و امثال آن مکتوب شریف رسید موجب فرحت گشت حق سبحانه و تعالی
همواره با خود دارد و یک لحظه با غیر خود نگذارد و هرچه مادون ذات بحت ست تعالی شانه معبر بغیر ست اگرچه
اسما و صفات باشد و آنکه متکلمین صفات را لا هو و لا غیره گفته معنی دیگر دارد و از غیر غیر مصطلح خواسته اند
و بآن معنی نفی خاص کرده اند نه بمعنی مطلق و نفی خاص مستلزم نفی عام نیست و ازان ذات عز سلطانه جز بسلوب
تعبیر نمیتوان کرد در آن مرتبه هرچه اثبات ست الحاد ست و بهترین تعبیرات و جامع ترین عبارات لیس کمثله
شیء ست که بزبان فارسی ترجمهٔ آن بیچون و بیچگونه است و علم و فهم و معرفت را بآن سبحانه راه نیست هرچه
می بینند و میدانند و می شناسند غیر او ست تعالی با نها گرفتاری گرفتاری بغیر او ست پس نفی آن لازم
باشد و در تحت کلمهٔ لا آله در آورده اثبات آن ذات بیچون و بیچگون را به کلمهٔ الا الله میباید کرد و این اثبات
اولا به تقلید ست و آخرا به تحقیق و بعضی ارباب سلوک بنهایت کار نارسیده چون را بیچون تصور کرده اند

ملحدان اینوقت این قسم دعوی مینمایند نجانا الله سبحانه عن معتقداتهم السوء بصدقة حبیبه علیه الصلوٰة والسلام والتحیة مکتوب چهلم نیز بشیخ محمد خیری صدور یافت دربیان تحصیل مقام اخلاص که جزو یست از اجزاء ثلثه شریعت و در تکمیل این جزو طریقت وحقیقت خادمان شریعت اند وامثال آنها نحمده ونصلی علی نبیه ونسلم نحمد و ما بعد از طی منازل سلوک وقطع مقامات جذبه معلوم شد که مقصود ازین سیر وسلوک تحصیل مقام اخلاص ست که مربوط بفنای الیه آفاقی وانفسی واین اخلاص جزو یست از اجزاء شریعت چه شریعت را ثلثه جزو ست علم وعمل واخلاص پس طریقت وحقیقت خادم شریعت اند در تکمیل جزو ثالث که اخلاص ست حقیقت کار این ست اما فهم هر کس اینجا نرسد اکثر عالم بخواب وخیال آرمیده اند وبجوز ومویز اکتفا نموده از کمالات شریعت چه دانند وبحقیقت طریقت وحقیقت چه رسند شریعت را پوست خیال میکنند وحقیقت را مغز میدانند نمیدانند که حقیقت معامله چیست بترهات صوفیه مغرور اند وباحوال و مقامات مفتون هداهم الله سبحانه سواء الطریق والسلام علینا وعلی عباد الله الصالحین مکتوب چهل ویکم بشیخ درویش صدور یافته در ترغیب بمتابعت سنت سنیه مصطفویه علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة ودربیان آنکه طریقت وحقیقت متمان شریعت اند ودربیان علوم شرعیه وعلوم صوفیه که در مقام صدیقیت که اعلاے مراتب ولایت ست فائض میگردند اصلا مخالفت نیست وما نیاسب ذلک حق سبحانه وتعالی ظاهر وباطن را بمتابعت سنت سنیه مصطفویه علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة متحلی ومتزین گرداناد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات محمد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم محبوب رب العالمین ست هر چیز که خوب ومرغوب ست از برای مطلوب ومحبوب ست لهذا حق سبحانه وتعالی در کلام مجید خود میفرماید انک لعلی خلق عظیم ونیز میفرماید تعالی وتقدس انک لمن المرسلین علی صراط مستقیم ونیز فرموده تعالی وتقدس ان هذا صراطی مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل ملت او را علیه الصلوٰة والسلام صراط مستقیم خوانده ما سوای او را داخل سبل گردانیده واز اتباع آن منع فرموده وآن سرور فرموده علیه الصلوٰة والسلام اظهار الشکر واعلاما للخلق وهدایة لهم خیر الهدی هدی محمد ونیز فرموده علیه الصلوٰة والسلام ادبنی ربی فاحسن تادیبی وباطن متمم ظاهر ست ومکمل آن سر موئی بایکدیگر مخالفت ندارند مثلا دروغ بزبان ناگفتن شریعت ست وازدل نفی خاطر کذب نمودن طریقت وحقیقت ست اگر این نفی بتکلف وتعمل ست طریقت ست

واگر بے تکلف میسر ست پس فی الحقیقت باطن که طریقت وحقیقت ست متمم ومکمل ظاهر آمد که شریعت ست پس سالکان سبل طریقت وحقیقت را اگر در اثنای راه اموریکه بظاهر با شریعت در جنگ اند ظاهر شوند وظاهر سازند مبنی بر سکر وقت وغلبه حال ست اگر از ان مقام گذرانند وبصحو آرند آن منافات بالکلیه مرتفع میشود وآن علوم متضاده تمام هباء منثور میگردند مثلا جمعے از سکر باحاطه ذاتی قائل گشته اند وبالذات حق را تعالی وتقدس محیط عالم میدانند این حکم مخالف آرای علمای اهل حق ست ایشان باحاطه علمی قائل اند فی الحقیقت آرای علما بصواب اقرب ست هرگاه همین صوفیه قائل باشند بآنکه ذات حق تعالی وتقدس بهیچ حکمے محکوم نمیگردد پس حکم در وی باحاطه وسریان نمودن مخالف آن قولست والحق که ذات او تعالی بیچون وبیچگون ست هیچ حکمے را بوی راه نیست آنجا حیرت ونادانی ست ودر ان موطن جهل صرف ست دسرگردانی محض احاطه وسریان را دران جناب قدس چه یارا اگر آنکه از جانب صوفیه که قائل باین احکام اند اعتذار نموده شود که مراد ایشان از ذات تعین اولست وچون آنرا از آنجا بتعین نمیدانند آن تعین را عین ذات میگویند وآن تعین اول که معبر بوحدت ست در جمیع ممکنات ساریست پس حکم باحاطه ذاتی درست آمد اینجا دقیقه ایست باید دانست که ذات تعالی وتقدس نزد علماء اهل حق بیچون وبیچگونه است وما سوای او هر چه هست بروی زاید ست آن تعین هم اگر نزد ایشان ثابت شود نیز زاید خواهد بود واز دائره حضرت ذات بیچون بیرون خواهند دانست پس احاطه او را ذاتی نخواهند گفت پس نظر علماء از نظر آن صوفیه بلند آمده وذاتیکه نزد آن صوفیه ست نزد این علماء داخل ما سوی است همچنین قیاس ست قرب ومعیت ذاتی وموافقت معارف باطن با علوم شرعیه ظاهر بتمام وکمال بحدیکه در حقیر ونقیر مجال مخالفت نماند در مقام صدیقیت است که بالاتر مقام ولایت است فوق مقام صدیقیت مقام نبوت ست علومی که بنبی را علیه الصلوٰة والسلام بطریق وحی آمده است صدیق را بطریق الهام منکشف گشته است درمیان این دو علم غیر از فرق وحی والهام نیست پس مخالفت را چه مجال باشد ودر مادون مقام صدیقیت هر مقامی که باشد نحوی از سکر متحقق است صحو تمام در مقام صدیقیت است وبس وفرق دیگر درمیان این دو علم آنست که در وحی قطع ست ودر الهام ظن زیراکه وحی بتوسط ملک ست وملائکه معصوم اند احتمال خطا در ایشان نیست والهام اگرچه محل عالی دارد آن قلب ست وقلب از عالم امر ست اما قلب را با عقل ونفس نحوی از تعلق متحقق ست ونفس هر چند بتزکیه

مطمئنه گشته است اما بیعت هرچند که مطمئنه گردد؛ هرگز از صفات خود نگردد؛ پس خطا را دران موطن
مجال پیدا شد باید دانست که در ابقاء صفات نفس با وجود اطمینان او فوائد و منافع ست اگر نفس
بالکل از ظهور صفات خود ممنوع باشد راه ترقی مسدود میگردد و روح را حکم ملک پیدا
میشود و محبوس در مقام خود میگردد و ترقی او بواسطهٔ مخالفت نفس ست اگر در نفس مخالفت نماند
ترقی از کجا شود و سرور کائنات علیه من التحیات اتمها و من التسلیمات اکملها وقتی که از جهاد کفار
مراجعت میفرمودند رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر جهاد با نفس را جهاد اکبر میفرمودند
و مخالفت نفس درین موطن بترک عزیمت او نیست بلکه باراده آن ترکیست مهما امکن بتحقق ترک
هم متصور نیست و بهان اراده آنقدر ندامت و پشیمانی و التجا و تضرع بجناب قدس خداوندی
جل سلطانه دست میدهد که کار یک ساله مثلاً در یک ساعت میسر شود بر سر اصل سخن رویم مقرر ست
در هر چیز که اخلاق و شمائل محبوب یافته میشود آن چیز نیز بتبعیت محبوب محبوب میگردد بیان
این رمز ست در کریمه فاتبعونی یحببکم الله پس در متابعت او علیه الصلوٰة والسلام کوشیدن منجر
بمقام محبوبیت آمد فعلی کل عاقل ذی لب السعی لکمال اتباع حبیبه علیه الصلوٰة والسلام ظاهراً
و باطناً سخن بتطویل انجامید معذور فرمایند جمال سخن چون از جمیل مطلق است هرچند دراز
میگردد زیباتر می آید لو کان البحر مدادا لکلمات ربی لنفد البحر قبل ان تنفد کلمات ربی ولو جئنا
بمثله مدداً سخن بجای دیگر باید برد حامل رقیمة الدعا مولانا محمد حافظ اهل علم ست و کثیر العیال
از قلت اسباب معیشت متوجه عسکر گشته اگر توجه فرموده از سرکار نصرت آثار سیادت و نقابت
دستگاهی شیخ جیو وظیفهٔ یا امدادی از برای مشارالیه حاصل کنند عین کرم خواهد بود زیاده تصدیعه
نمود مکتوب چهل و دوم نیز بشیخ درویش صدور یافته در بیان آنکه بهترین مصقلها از برای
زدودن زنگ محبت ماسوای حق سبحانه از برای حقیقت جامعهٔ قلبیه متابعت سنت ست علی
صاحبها الصلوٰة والسلام سلمکم الله تعالی و سبحانه و ابقاکم آدمی تا زمانیکه بدنس تعلقات پراگنده
ملوث ست محروم و مهجور ست صیقل مرآت آئینهٔ حقیقت جامع از زنگ محبت ماسوای او عز و جل بدست
و بهترین مصقلها در ازالهٔ آن زنگ اتباع سنت سنیه مصطفویه است علی مصدرها الصلوٰة والسلام
و التحیة که مدار این بر رفع عادات نفسانی و دفع رسوم ظلمانی ست فطوبی لمن شرفه بهذه النعمة العظمی

وویل

و ویل لمن حرم من هذه الدولة القصوی لبقیة المرام آنکه جناب اخوی اعزی میان مظفر ولد مرحوم شیخ گهورن
از مردم اعیان و بزرگ زاده اند جمع کثیر بایشان وابسته اند محل ترحم ست زیاده چه تصدیع نماید والسلام
علیکم و علی من اتبع الهدی مکتوب چهل و سوم بسیادت پناه نقابت دستگاه شیخ فرید بخاری صدور یافته
در بیان آنکه توحید دو قسم است شهودی و وجودی و آنچه لابدست توحید شهودی که فنا بان مربوط ست
و توحید شهودی بعقل و شرع مخالفت ندارد بخلاف توحید وجودی و اقوال مشائخ که ناظر بتوحید شهودی اند
باید فرود آورد تا مخالفت را گنجایش نباشد و توحید شهودی در مرتبهٔ عین الیقین ست که مقام حیرت ست
و چون ازان مقام میگذرند بحق الیقین میرسند از امثال این احوال تحاشی مینمایند و ما نیاسب ذلک
من الاسولة والاجوبة والتمثیلات الموضحة سلمکم الله تعالی و سبحانه و عصمکم عما یصمکم و صانکم عما شانکم توحیدی که
در اثنای راه این طائفهٔ علیه را دست میدهد بر دو قسم ست توحید شهودی و توحید وجودی توحید شهودی
یکی دیدن ست یعنی مشهود سالک جز یکی نباشد و توحید وجودی یک موجود دانستن و غیر او را معدوم انگاشتن
و با وجود عدمیت مجالی و مظاهر آن یکی پنداشتن پس توحید وجودی از قبیل علم الیقین آمد و شهودی از قسم
عین الیقین توحید شهودی از ضروریات این راه است چه فنا بی این توحید متحقق نمی شود و عین الیقین
بی آن میسر نمیشود زیرا که رویت یکی با استیلاء او مستلزم عدم رویهٔ ماسوی اوست بخلاف توحید وجودی که
نه چنین ست یعنی ضروری نیست چه علم الیقین بی آن معرفت حاصلست چه علم الیقین مستلزم نفی ماسوای
او نیست غایة مافی الباب مستلزم نفی علم ماسوای اوست در وقت غلبهٔ استیلای علم آن یکی مثلاً شخصی
که یقینی بوجود آفتاب پیدا کرد استیلای این یقین مستلزم آن نیست که ستاره ها را دران وقت منتفی و معدوم
داند اما وقتیکه آفتاب را دید البته ستاره ها را نخواهد دید و مشهود او جز آفتاب نخواهد بود درین زمان که ستاره ها را نمی بیند
میداند که ستاره ها معدوم نیستند بلکه میداند که هستند اما مستور اند و در شعشعان نور آفتاب مغلوب اند و این شخص جماعه که
نفی وجود ستاره ها دران وقت کنند در مقام انکار ست و میداند که آن معرفت غیر واقع ست پس توحید وجودی
که نفی ماسوای یک ذات ست تعالی و تقدس با عقل و شرع در جنگ ست بخلاف شهودی که در دیدن یکی و ندیدن
هیچ مخالفت نیست مثلاً در وقت طلوع آفتاب ستاره ها را نفی کردن و معدوم دانستن خلاف واقع ست اما ستاره ها دران
وقت نادیدن هیچ مخالفت نیست بلکه آن نادیدن بواسطهٔ غلبهٔ ظهور نور آفتاب ست و ضعف بصر رائی اگر بصر رائی بنور جان
آفتاب مکتحل شود و قوت پیدا کند ستاره ها را از آفتاب جدا بیند و این پایه در حق الیقین ست پس اقوال بعضی از مشائخ

که بظاهر شریعت حقه مخالف می‌نمایند و بتوحید وجودی بعضے مردم آنها را فرود می آرند مثل قول ابن منصور الحلاج
انا الحق و ابی یزید البسطامی سبحانی و امثال اینها اولی و انسب آنست که بتوحید شهودی فرود باید آورد
و مخالفت را دور باید ساخت هرگاه ماسوای حق سبحانه از نظر شان مختفی شد در غلبهٔ آن حال باین الفاظ تکلم
فرمودند و غیر از حق سبحانه اثبات ننمودند و معنی انا الحق آنست که حق ست نه من چون خود را نمی بیند اثبات
نمیکند نه آنکه خود را می بیند و آنرا حق میگوید این خود کفر ست اینجا کسے نگوید که اثبات ناکردن نفی
نمیکند و آن بعینه توحید وجودیست زیرا که گوئیم که از عدم اثبات نفی لازم نمی آید بلکه دران موطن حیرت ست
احکام تمامها ساقط شده اند و در بحالی نیز تنزیه حق نه تنزیه خود که او بتمامه از نظر او مرتفع شده است
حکمے باو تعلق نمیگیرد و امثال این سخنان در مقام عین الیقین که مقام حیرت ست بعضے را رو میدهد و چون
ازین مقام گذرانند و بحق الیقین میرسانند از امثال این کلمات تحاشی می‌نمایند و از حد اعتدال تجاوز نمی نمایند
درین زمان بسیاری ازین طائفه که بزی صوفیان خود را وامی‌نمایند توحید وجودی را شائع ساخته اند
و بکمال راجز آن نمیدانند و بعلم از عین باز مانده اند و آن افعال مشائخ را بمعانی تخیلیه خود فرود آورده مقتدای
روزگار خود ساخته اند و بازار کاسد خود را باین تخیلات رائج داشته اند و اگر بالفرض در عبارات بعضے از مشائخ
ما تقدم الفاظے که تصریح بتوحید وجودی دارند واقع شده اند حمل بران باید کرد که در ابتدا در مقام
علم الیقین باین کلمات تکلم فرموده اند و در آخر کار ایشان را ازان مقام گذرانیده و از علم بعین
برده اند اینجا کسے نگوید که ارباب توحید وجودی نیز همچنانکه یکے میدانند یکے مے بینند پس از
عین الیقین نیز نصیبے دارند زیرا که در جواب گوئیم که ارباب این توحید صورت مثالی توحید شهودی را
دیده اند نه آنکه بآن توحید متحقق شده اند توحید شهودی را باین صورت مثالے او فی الحقیقت هیچ
مناسبت نیست زیرا که در وقت حصول آن توحید حیرت است حکم بامرے در آن موطن نیست و
صاحب این توحید وجودی با وجود شهود صورت مثالی آن توحید شهودی از ارباب علم ست چه نفی
وجود ماسوا میکند و نفی حکم ست از احکام از مقولهٔ علم حیرت و علم بایکدیگر جمع نمیشوند پس ثابت شد که
صاحب توحید وجودی از مقام عین الیقین بهره اندار نداراے صاحب توحید شهودی را بعد از
مقام حیرت اگر ترقی واقع شود بمقام معرفت که حق الیقین است میرسانند و دران موطن علم و حیرت
جمع میشوند و علمے که بحیرت ست و پیش از حیرت است علم الیقین است این جواب

بمثالے واضح گردد مثلاً شخصے در خواب بواسطهٔ مناسبتے که بمقام پادشاهت دارد خود را پادشاه دیده و
لوازم پادشاهت در خود یافت و معلوم ست که آن شخص پادشاه نشده است بلکه بصورت مثالے
پادشاهت در خود دیده است و فی الحقیقت پادشاهت را بآن صورت مثالی هیچ مناسبت نیست
آرے آن شهود اگر بصورت مثالی باشد از استعداد آن شخص بمتحقق شدن بحقیقت آن صورت خبر میدهد
اگر حالی بکند و عنایت خداوندی جل سلطانه شامل حال او شود بآن مقام برسد از قوت تا فعل فرق بسیارست
بسا آهن که قابلیت مرآتیت داشته باشد تا مرآت نشود بدست پادشاهان نرسد و از حصول جمال
شان بهره نیابد کجا افتادم مگر گویم که سبب تحریر این علوم غامضه آن باشد که اکثر ابنائے این وقت
بعضے بتقلید و بعضے بمجرد علم و بعضے دیگر بعلم ممتزج بذوق و لو فی الجمله و بعضے بالحاد و زندقه دست
بدامن توحید وجودی زده اند و همه را از حق میدانند بلکه حق میدانند و گردنهای خود را از ربقهٔ تکلیف
شرعی بالحیله میکشایند و مداهنات در احکام شرعیه می‌نمایند و باین معامله خوشوقت و خرسند اند و اتیان
اوامر شرعیه را اگر اعتراف دارند طفیلے میدانند مقصود اصلی ورای شریعت خیال میکنند حاشا و کلا ثم
حاشا و کلا نعوذ بالله سبحانه من هذا الاعتقاد السوء طریقت و شریعت عین یکدیگر اند سرموی از مخالفت
در میان ایشان واقع نیست فرق اجمال و تفصیل ست و استدلال و کشف هرچند مخالف شریعت ست
مردود ست کل حقیقة ردته الشریعة فهو زندقة شریعت را برجا داشته طلب حقیقت نمودن کار مردانست
رزقنا الله سبحانه و ایاکم الاستقامة علی متابعة سید البشر علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات و التحیات
ظاهراً و باطناً معرفت پناهی قبله گاهی حضرت خواجهٔ ما قدس الله تعالی سره چندگاه مشرب توحید وجودی
داشتند و در رسائل و مکتوبات خود آنرا اظهار میفرمودند اما آخر کار حق سبحانه و تعالی بکمال عنایت خویش
ازان مقام ترقی ارزانی فرموده بشاهراه انداخته از ضیق این معرفت خلاصی داد میان عبد الحق
که یکی از مخلصان ایشانند نقل کردند که پیش از مرض موت ایشان بیک هفته فرموده اند که مرا بعین الیقین
معلوم شد که توحید کوچه ایست تنگ شاهراه دیگرست پیش ازین هم میدانستم اما اکنون یقینی دیگر حاصل گشت
و این حقیر نیز چندگاه در حضرت ایشان این مشرب توحید داشت و مقدمات کشفیه در تائید این
طریق بسیار لائح گشته بودند اما عنایت خداوندی جل سلطانه ازان مقام گذرانیده به مقامی که
خواست مشرف گردانید زیاده برین موجب اطناب ست میان شیخ زکریا از پرگنه خود مکرر

عینو لیبند نسبت نیازمندی بآستانهٔ علیهٔ ایشان وا بنمایند از معامله کروری گری هراسانند التجا و اعتصام
در عالم حکمت بجناب قدس ایشان دارند بظاهر ملاذی و ملجائی غیر از توجه عالی ندارند امید وارند
همچنانکه ایشان را نواخته اند تا آخر دستگیری فرمایند و از گرگان حوادث محفوظ دارند و از کمال ادب
بعرض داشت جرأت نمی نمایند بفقیر رجوع نموده اظهار احوال خود میخواهند امید است که بمسئول
ایشان باجابت مقرون گردد مکتوب چهل و چهارم نیز بسیادت پناهی شیخ فرید صدور یافت
در مداحی خیر البشر علیه و علی آله الصلوة والسلام در بیان آنکه مصدقان شریعت او خیر الامم و مکذبان
آن بدترین بنی آدم و در ترغیب متابعت سنت سنیهٔ او علیه و علی آله الصلوة والسلام
مرحمت نامهٔ گرامی سامی در اعز ازمنه شرف ورود یافت بمطالعه آن مشرف گشت الحمد لله
سبحانه والمنة که میراثی از فقر محمدی علیه و علی آله الصلوات والتحیات بدست آورده اند که محبت
فقرا و ارتباط با وشان نتیجه آن نسبت نمیداند که این مقصر بیسر و برگ در جواب آن چه نویسد مگر آنکه فقرهٔ
چند بعبارت عربی ماثور در فضائل جد بزرگوار ایشان که خیر العرب ست بنویسد علیه و علی آله من
الصلوات اتمها و من التحیات اکملها و آن سعادت نامه را وسیلهٔ نجات اخروی خود سازد و آنکه
مداحی او علیه الصلوة والتحیة نماید بلکه مقولهٔ خود بآن ستاید شعر ما ان مدحت محمدا بمقالتی ؛ لکن مدحت
مقالتی بمحمد ؛ فاقول و بالله سبحانه العصمة والتوفیق ان محمدا رسول الله سید ولد آدم و اکثر الناس تبعا
یوم القیمة و اکرم الاولین والاخرین علی الله و اول من ینشق عنه القبر و اول شافع و اول مشفع و اول من یقرع
باب الجنة فیفتح الله له و حامل لواء الحمد یوم القیمة تحته آدم فمن دونه و هو الذی قال علیه الصلوة والسلام
نحن الآخرون و نحن السابقون یوم القیمة و انی قائل قولا غیر فخر و انا حبیب الله و انا قائد المرسلین ولا فخر و
انا خاتم النبیین ولا فخر و انا محمد بن عبد الله بن عبد المطلب ان الله خلق الخلق فجعلنی فی خیرهم ثم جعلهم فرقتین
فجعلنی فی خیرهم فرقة ثم جعلهم قبائل فجعلنی فی خیرهم قبیلة ثم جعلهم بیوتا فجعلنی فی خیرهم بیتا
فانا خیرهم نفسا و خیرهم بیتا و انا اول الناس خروجا اذا بعثوا و انا قائدهم اذا وفدوا
و انا خطیبهم اذا انصتوا و انا شفیعهم اذا حبسوا و انا مبشرهم اذا ایسوا الکرامة و المفاتیح الجنة
یومئذ بیدی و لواء الحمد یومئذ بیدی و انا اکرم ولد آدم علی ربی یطوف علی الف
خادم کانهم بیض مکنون و اذا کان یوم القیمة کنت امام النبیین و خطیبهم و صاحب شفاعتهم

غیر فخر لولاه لما خلق الله سبحانه الخلق و لما اظهر الربوبیة و کان نبیا و آدم بین الماء والطین شعر نماند
بعصیان کسی در گرو ؛ چونکه دارد چنین سید پیشرو ؛ پس ناچار مصدقان این چنین پیغمبر سید البشر
علیه الصلوة والسلام خیر الامم باشند کنتم خیر امة اخرجت نقد وقت ایشان ست و مکذبان او علیه
الصلوة والسلام بدترین بنی آدم الاعراب اشد کفرا و نفاقا بشان حال ایشان تا کدام صاحب دولت
را باتباع سنت سنیهٔ او بنوازند و بمتابعت شریعت رضیهٔ او سرفراز سازند امر دزامر قلیل را که مقرون
بتصدیق حقیقة دین او ست علیه الصلوة والسلام بعمل کثیر بر میدارند اصحاب کهف اینهمه درجات که
یافتند بواسطه یک حسنه است و آن هجرت بود از دشمنان حق سبحانه و تعالی بنور یقین ایمانی در وقت
استیلاء معاندان مثلا سپاهیان در وقت غلبهٔ دشمنان و استیلاء مخالفان اگر اندک تردد میکنند آن قدر
نمایان میشود و اعتبار میگیرد که در وقت امن اضعاف آن در حیز اعتبار نمی آید و ایضا چون آن سرور محبوب
رب العالمین ست متابعان او بواسطهٔ متابعت بمرتبهٔ محبوبیت میرسند چه محب در هر که از شمائل و اخلاق
محبوب خود می بیند آنکس را محبوب خود میدارد و مخالفان را از ینجا قیاس باید کرد شعر محمد عربی کابروی
هر دو سراست ؛ کسیکه خاک درش نیست خاک بر سر او ؛ اگر هجرت ظاهری میسر نشود هجرت باطنی را کما هو
مرعی میباید داشت با ایشان بی ایشان میباید بود لعل الله یحدث بعد ذلک امرا موسم نوروز رسیده است
که در آن ایام اهالی آن معامله را در تفرقه میدارد و بعد از مضی آن هنگامه اگر ارادهٔ خداوندی جل سلطانه
مساعدت نمود امیدوار است که شرف ملاقات گرامی میسر شود زیاده اطناب موجب املال است
ثبتکم الله سبحانه علی جادة آبائکم الکرام السلام علیکم و علیهم الی یوم القیام مکتوب چهل و پنجم نیز بسیادت
و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافت این مکتوب بعد از ارتحال پیر دستگیر خود از ین عالم فانی نوشته بودند
و چون تقویت ظاهری فقراء خانقاه منسوب بجناب سیادت پناهی بود اظهار شکر آن نموده وجه جامعیت
انسان که هم سبب کمال او ست و هم سبب نقصان او نیز مذکور کرده اند با ذکر فضائل شهر مبارک رمضان
و ما یناسب ذلک ثبتکم الله سبحانه علی جادة آبائکم الکرام و سلمکم عن موجبات التلهف والتاسف
لمرور الشهور والایام دوستان خدای عز و جل بحکم المرء مع من احب با خداوند تعالی و تقدس اند و تعلق
ببدن نحوی از موانع آن معیت و اتصال ست بعد از انفصال از ین هیکل هیولانی و مفارقت از ین هیکل
ظلمانی همه قرب در قرب اتصال در اتصال ست الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب [illegible]

من کان یرجوا لقاء الله فان اجل الله لآت که تسلیه است بعد از انفصال ازین پیکر هیولانی و مفارقت ازین
هیکل ظلمانی همه قرب در قرب و اتصال در اتصال ست مر مشتاقان را رمزے ازین بیان مے فرماید لیکن
حال واپس ماندگان بے دولت حضور بندگان خراب و ابتر ست و استفاضه از روحانیات اکابر قدس
الله تعالی اسرارهم مشروط بشرائط ست که هر کس را در ایفای آن مجال نیست الحمد لله ذی الانعام والمنة
که با وجود این حادثه هائیکه این واقعه متوحشه این فقرا بے سر و پا را مربی و معین هم از اهل بیت آن سرور دنیا و
دین بود علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات که سبب انتظام این سلسله علیه و واسطه جمعیت نسبت نقشبندیه گشته
آرے این نسبت علیه که درین دیار بسیار غریب ست و اهل آن درین ممالک قل قلیل چون نسبت اهل بیت
استمرار آن هم از اهل بیت مناسب ست و شایان تقویت آن هم از اهالی آن و ے تا تکمیل آن دولت
عظمے بغیر لازم نیاید همچنانکه شکر این نعمت قصوی بر فقرا لازم ست شکر این دولت بر ذمه ایشان نیز
لازم ست همچنانکه جمعیت باطن محتاج ست بجمعیت ظاهر نیز احتیاج وارد و بلکه این احتیاج مقدم ست
بلکه محتاج ترین خلائق انسان ست و این شدت احتیاج او را بواسطه جامعیت او آمده است و آنچه همه را
در کار ست او را تنها در کار ست و بهر چه محتاج ست تعلق دارد پس تعلقات او از همه بیش آمده و هر تعلق
مستلزم اعراض ست از جناب قدس خداوندی جل سلطانه پس محروم ترین جمیع خلائق ازین راه انسان گشت
ے پا یا آخر آدم ست و آدمی * گشت محروم از مقام محرمی * گر نگردد باز مسکین زین سفر * نیست از وی
هیچکس محروم تر * و حالانکه سبب افضلیت او از جمیع خلائق هم همین وجه جامعیت ست ازین راه آئینه
او اتم آمد و آنچه در مرایای جمیع خلائق ظاهر ست در یک مرأت او لائح ست پس بهترین خلائق ازین
جهت انسان گشت و بدترین جمیع موجودات ازان جهت هم او اذ کان منه محمد علیه و علی آله الصلوات و
التسلیمات و ابوجهل علیه اللعنة و شک نیست که بتوفیق خداوندی عز و جل کفیل جمعیت ظاهری این فقرا ایشانند
و در جمعیت باطنی نیز بحکم الولد سر لابیه امیدواری تمام ست و چون عنایت نامه سامی و صحیفه گرامی در
ماه مبارک رمضان شرف ورود یافت بخاطر فاتر گذشت که شمه از فضائل این شهر عظیم القدر نویسد
باید دانست که ماه رمضان بزرگ ست عبادت نافله از نماز و ذکر و صدقه و امثال آنها که درین ماه صادر
شود برابر ادای فرض از ایام دیگر ست و ادای فرض درین ماه برابر ادای هفتاد فرائض ست در ماه ها
دیگر کسیکه افطار بکناند صائمی را درین ماه او را بخشند و رقبه او را از آتش دوزخ آزاد سازند و او را

مثل اجر آن صائم عطا فرمایند بے آنکه از اجر آن صائم نقصان کنند و همچنین کسیکه در خدمت مملوک تخفیف
نماید حق سبحانه و تعالی او را بخشد و آزاد گرداند از آتش دوزخ و در ماه رمضان آنحضرت علیه الصلوة والتحیة
رها میکردند هر اسیر را و هر کسے هر چه از ایشان سوال میکرد میدادند اگر کسے درین ماه بخیرات و اعمال
صالحه موفق شده در تمام سال او را بتوفیق رفیق گردانند و اگر بتفرقه گذشت در تمام سال در تفرقه
است تا امکن هر قدر که میسر شود بجمعیت باید کوشید و این ماه را غنیمت باید شمرد و در هر شبے از شبهاے
این ماه چندین هزار کس را که لائق دوزخ اند آزاد میسازند و درین ماه درهای بهشت را میکشایند و درهاے
دوزخ را مے بندند و شیاطین را زنجیر میکنند و درهاے رحمت میکشایند و تعجیل افطار و تاخیر سحر از سنن ست و
درینباب آن سرور علیه الصلوة والسلام مبالغه میفرمودند و شاید که در تاخیر سحور و تعجیل افطار اظهار عجز و احتیاج
خود است که مناسب مقام بندگیست و تحری با افطار کردن سنت ست و در وقت افطار این دعا میخواندند
ذهب الظماء و ابتلت العروق و ثبت الاجر ان شاء الله تعالی ادای تراویح و ختم قرآن درین ماه از سنن
موکده است و ثمرات نتائج کثیره وفقنا الله سبحانه بحرمة حبیبه علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات و التحیات
بقیة المقصود آنکه عنایت نامه در عین ماه رمضان رسید و الا در امتثال امر خود را معاف نمیداشت سخن از
بعد ماه مذکور گفتن حکم تعقیب کردن ست و منبی از طول امل بالجمله در آنچه رضای ایشان خواهد بود هیچ وجه خود را معاف
نخواهد داشت که حقوق ظاهری و باطنی ایشان بر ذمه های ما فقرا ثابت است حضرت قبله گاهی قدس الله تعالی
سره میفرمودند که حقوق شیخ جیو بر همه شما ثابت و مقرر ست باعث این جمعیت ایشانند حق سبحانه و تعالی همواره
بتوفیق اعمال مرضیه موفق گرداناد بحرمة النبی و آله الامجاد علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات زیاده برین تصدیع تمام
است مکتوب چهل و ششم نیز بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافت در بیان آنکه وجود
باری تعالی و تقدس و همچنین وحدات او تعالی بلکه نبوت محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بلکه
جمیع ما جاء به من عند الله بدیهی اند و محتاج بهیچ فکر و دلیل نیستند و در ایضاح این مقدمات بسیار مذکور
ساخته اند ثبتکم الله سبحانه علی جادة آبائکم الکرام علی اولهم و افضلهم اولا و علی بواقیهم ثانیا الصلوة والسلام
وجود باری تعالے و تقدس همچنین وحدت او سبحانه بلکه نبوت محمد رسول الله نیز صلی الله علیه
و آله و سلم بلکه جمیع ما جاء به من عند الله بدیهی اند بر تقدیر سلامتی مدرکه از آفات ردیه و امراض
معنویه محتاج بهیچ فکر و دلیل نیستند نظر و فکر در آنها تا زمان وجود علت و ثبوت آفت ست

امابعد از نجات از مرض قلبی و دفع غشاوهٔ بصری غیر از بداهت هیچ نیست مثلاً صفرائی تا زمانی که بعلت
صفرا گرفتار است شیرینی قند و نبات نزد او محتاج بدلیل است لیکن بعد از خلاصی از آن علت هیچ احتیاج
بدلیل ندارد احتیاج که منشاء آن وجود آفت است ببداهت جنگ ندارد و بیچارهٔ احول که شخص واحد را
اثنین می بیند و حکم بعدم وحدت آن شخص میکند معذور است و وجود آفت در احول وحدت شخص را از بداهت
نمی برآرد در نظریت نمیکشد و محقق است که جولانگاه استدلال بسیار تنگ است و یقینی که او را دلیل پیدا
شود بسی متعذر است پس در تحصیل ایمان یقینی ذکر ازالهٔ مرض قلبی نمودن ضروری آمد صفرائی را
ازالهٔ علت صفرا نمودن در تحصیل یقینی بشیرینی نبات ضروری تر آمد از آنکه دلیل بر یقین حلاوت
نبات اقامت نماید از دلیل چه طور یقینی حاصل شود که وجدان او بسبب علت صفرا به تلخی نبات حاکم است
همچنین در ما نحن فیه نفس اماره بالذات منکر احکام شرعیه است و بالطبع مناقض آن حاکم پس تحصیل
یقین باین احکام صادقه بدلیل با وجود انکار وجدان مستدل بسی دشوار است پس نفس را
مزکی ساختن ضروری آمد یقین را بدون تزکیه حاصل نمودن دشوار نمود قد افلح من زکها
وقد خاب من دسها پس مقرر شد که منکر این شریعت باهره و این ملت ظاهره در رنگ منکر
حلاوت نبات است مصرع خورشید نه مجرم ار کسے بینا نیست ؛ پس مقصود از سیر
و سلوک و تزکیه نفس و تصفیه قلب ازالهٔ آفات معنویه است و امراض قلبیه که کریمه
فی قلوبهم مرض شعر از آن است تا حقیقت ایمان متحقق شود و با وجود این آفات اگر ایمان است
بحسب ظاهر است و بس چه وجدان اماره بخلاف آن حاکم است و بر حقیقت کفر خود مصر
است مثل این ایمان و تصدیق صوری ایمان صفرائیست بحلاوت قند
و نبات که وجدان او بخلاف آن شاهد است یقین حقیقی بحلاوت شکر بعد از زوال
مرض صفرا صورت بندد و پس از تزکیه نفس و اطمینان آن حقیقت ایمان صورت
وجدانی می گردد و این قسم ایمان از زوال محفوظ است کریمه الا ان اولیاء الله
لا خوف علیهم ولا هم یحزنون در شان ایشان صادق شرفنا الله سبحانه بشرف
هذا الایمان الکامل الحقیقی بحرمة النبی الامی القرشی علیه و علی آله من الصلوات
افضلها و من التسلیمات اکملها مکتوب چهل و هفتم نیز بسیادت پناهی شیخ فرید صدور یافت

در شکایت از قرن سابق که کفاران استیلا پیدا کرده بودند و اهل اسلام خوار و بی اعتبار گشته و در ترغیب آنکه
در ابتداء بادشاهت اگر ترویج این میسر شود بهتر است مبادا فسادے و معضلے در میان آمده خلل در کارخانهٔ
اهل اسلام اندازد و در رنگ قرن سابق سازد ثبتکم الله سبحانه علی جادة آبائکم الکرام علی افضلهم سید الکونین
اولاً و علی بواقیهم ثانیاً الصلوة والتحیة والسلام بادشاه نسبت بعالم در رنگ دل است نسبت ببدن که
اگر دل صالح است بدن صالح است و اگر فاسد است فاسد بصلاح بادشاه صلاح عالم است و بفساد او فساد
عالم میدانند که در قرن ماضی بر سر اهل اسلام چها گذشته است زبونی اهل اسلام با وجود کمال غربت
در قرون سابقه از این نگذشته بود که مسلمانان بر دین خود باشند و کفار بر کیش خود کریمه لکم دینکم
ولی دین بیان این معنے است و در قرن ماضی کفار برملا بطریق استیلا اجرای احکام کفر در دار اسلام میکردند
و مسلمانان از اظهار احکام اسلام عاجز بودند و اگر میکردند بقتل میرسیدند وا ویلاه وا مصیبتاه وا حسرتاه
وا حزناه محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم که محبوب رب العالمین است مصدقان او ذلیل و خوار بودند و
منکران او بعزت و اعتبار مسلمانان با دلهای ریش در تعزیت اسلام بودند و معاندان بسخریه و استهزا
بر جراحتهای ایشان نمک می پاشیدند آفتاب هدایت در تتق ضلالت مستور شده بود و نور حق در حجب
باطل منزوی و معزول امروز که نوید زوال مانع دولت اسلام و بشارت جلوس بادشاه اسلام بگوش
خاص و عام رسید اهل اسلام بر خود لازم دانستند که ممد و معاون بادشاه باشند و بر ترویج شریعت و
تقویت ملت دلالت نمایند این امداد و تقویت خواه بزبان میسر شود و خواه بدست سابق ترین
دولت مددها تبیین مسائل شرعیه است و اظهار عقائد کلامیه بر طبق کتاب و سنت و اجماع است
تا مبتدعی و ضالی در میان آمده از راه نبرد و کار بفساد نه انجامد این قسم امداد مخصوص بعلماء اهل حق
است که رو به آخرت دارند علماء دنیا که همت ایشان دنیای دنیه است صحبت ایشان
زهر قاتل است و فساد ایشان فساد متعدی است عالم که کامرانی و تن پروری کند؛ او خویشتن
گم است کرا رهبری کند؛ در قرن ماضی هر بلائی که بر سر آمد از شومی این جماعت بود بادشاهان را
ایشان از راه می بردند هفتاد و دو ملت که راه ضلالت اختیار کرده اند مقتدیان اینها علمای
سوء بودند غیر از علما هر که بضلالت رفت کم است که ضلالت او بدیگرے تعدی کند و اکثر
جهلا صوفی نما این زمانه حکم علماء سوء دارند فساد اینها نیز فساد متعدیست و ظاهر را

اگر کسے با وجود استطاعت امداد بہر قسم مددے کہ باشد تقصیر نماید و در کارخانہ اسلام فتورے واقع
شود آن مقصر معاتب گردد بناءً علیٰ ذلک این حقیر قلیل البضاعت نیز خواہد کہ خود را در جرگہ
معماران دولت اسلام اندازد و در ینباب دست و پائے بزند بحکم من کثر سواد قوم فہو منہم
یحتمل کہ این بے استطاعت را داخل آن جماعت کرام سازند مثل خود را مثل آن زال می انگارند
کہ ریسمان چند تنیدہ خود را در سلک خریداران حضرت یوسف علیٰ نبینا و علیہ الصلوۃ والسلام
ساختہ بود امیدست کہ درین نزدیکی انشاء اللہ العزیز بشرف حضور مشرف گردد متوقع
از جناب شریف ایشان آنست کہ چون استطاعت و قرب بادشاہ بروجہ اتم ایشان را
حق سبحانہ و تعالےٰ میسر ساختہ است در خلا و ملا در ترویج شریعت محمدی علیہ وعلےٰ آلہ من
الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا کوشند و مسلمانان را از غربت برارند حامل رقیمہ نیاز نامہ مولانا
حامد از سرکار اقبال آثار وظیفۂ مقررہ دارد پارسال ظاہرا از حضور یافتہ بود امسال نیز امیدوار
آمدہ است دولت حقیقی و مجازی میسر باد مکتوب چہل و ششم نیز بسیادت و نقابت دستگاہ
شیخ فرید صدور یافتہ در ترغیب بر تعظیم علماء و طلبۂ علوم کہ حاملان شریعت اند نصرکم اللہ سبحانہ علی
الاعداء بحرمۃ سید الانبیاء علیہ وعلیہم الصلوات والتسلیمات والتحیات مرحمت نامۂ گرامی کہ فقرا
را بآن نواختہ بودند بہ مطالعۂ آن مشرف گشت در کتاب مولانا محمد قلیچ سوفو مرقوم فرمودہ بودند
جزوے خرچے برای طالبعلمان و صوفیان فرستادہ شد ذکر تقدیم طالبعلمان بر صوفیان در نظر ہمت بسیار
زیبا در آمد بحکم الظاہر عنوان الباطن امیدست کہ در باطن شریف نیز این جماعۂ کرام تقدیم پیدا کردہ
باشند کل اناء یترشح بما فیہ مصرعہ از کوزہ ہمان برون تراود کہ در وست ؛ و در تقدیم طالبعلمان
ترویج شریعت است حاملان شریعت ایشانند و ملت مصطفویہ علیہ و علےٰ
آلہ الصلوات والتسلیمات بایشان برپاست فردای قیامت از شریعت خواہند پرسید
از تصوف نخواہند پرسید دخول جنت و تجنب از نار والبتہ باتیان شریعت ست
انبیاء صلوات اللہ تعالیٰ و تسلیماتہ علیہم کہ بہترین کائنات اند بشرائع دعوت کردہ اند و
در نجات بران ماندہ اند و مقصود از بعثت این اکابر تبلیغ شرائع است پس بزرگ ترین
خیرات سعی در ترویج شریعت ست و احیاے حکمی از احکام آن علے الخصوص در زمانیکہ

شعائر اسلام منہدم شدہ باشند کرورہا در راہ خدای عزوجل و علا خرچ کردن برابر آن نیست کہ
مسئلہ از مسائل شرعیہ را رواج داون چہ درین فعل اقتدا بانبیاست کہ بزرگترین مخلوقات اند علیہم الصلوات
والتسلیمات و مشارکت ست بآن اکابر و مقرر ست کہ کاملترین حسنات بایشان مسلم فرمودہ اند و خرج
کردن کرورہا غیر ازین اکابر را نیز میسر ست و ایضا در اتیان شریعت مخالفت تمام ست بانفس کہ شریعت
بر خلاف نفس وارد شدہ است و در انفاق اموال گاہ است کہ نفس موافقت کند بلے انفاق اموال
راکہ برای تائید شریعت باشد و ترویج ملت درجہ علیاست و انفاق حبہ بااین نیت خرچ کردن
برابر خرچ لکہاست در غیر این نیت اینجا کسے سوال نکند کہ طالب علم گرفتار از صوفی وارستہ چون
مقدم باشد جواب گویم کہ او کہ ہنوز حقیقت سخن را در نیافتہ است طالبعلم باوجود گرفتاری سبب نجات
خلائق ست چہ تبلیغ احکام شرعی از وی میسر ست اگرچہ خود بآن منتفع نشود و صوفی باوجود وارستگی نفس خود را
خلاص ساختہ است بخلائق کارے ندارد و شخصے کہ باو کثرت نجات وابستہ باشد مقرر ست کہ بہتر
باشد از ان شخصے کہ بہ نجات خود در ماندہ باشد آری صوفی راکہ بعد از فنا و بقا و سیر عن اللہ و باللہ
بعالم گردانیدہ باشند و بدعوت خلق فرود آوردہ از مقام نبوت نصیبے دارد داخل مبلغان شریعت حکم علماء
شریعت دارد ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم مکتوب چہل و نہم نیز بسیادت پناہی
شیخ فرید صدور یافتہ در ترغیب بر جمع کردن این دو دولت کہ ظاہر را باحکام شرعیہ متحلے ساختن ست
و باطن را از گرفتاری ما دون حق سبحانہ آزاد کردن حق سبحانہ بدولت صوری و سعادت معنوی متسعد گرداند
فی الحقیقت دولت صوری متحلے شدن ظاہر ست باحکام شرعیہ مصطفویہ علی صاحبہا الصلوۃ والسلام
والتحیۃ و سعادت معنوی خلاصی باطن ست از گرفتاری ما دون حق سبحانہ تا کدام صاحب دولت را باین
دو کرامت مشرف سازند ع کار اینست غیر اینہمہ ہیچ ؛ زیادہ تصدیع است والسلام مکتوب پنجاہم
نیز بسیادت پناہی شیخ فرید در مذمت دنیای دنی حق سبحانہ و تعالیٰ از رقیت ما دون خود آزادی کرامت
فرمودہ تمام گرفتاری خود گرداناد بحرمۃ سید البشر المحترز عن زیغ البصر علیہ وعلیٰ آلہ الصلوات والتسلیمات دنیا
بظاہر شیرین ست و بصورت طراوت دارد و فی الحقیقت سمی ست قاتل و متاعی ست باطل و گرفتاری
لاطائل مقبول او مخذول ست مفتون او مجنون ست حکم او حکم نجاستے ست زراندود و مثل او مثل
زہر یست شکر آلودہ عاقل آن ست کہ باینچنین متاع کاسد فریفتہ نشود و بچنین کالاے

فاسد گرفتار نگردد گفته اند اگر شخصی وصیت کرد که مال مرا بعاقل زمانه بدهند بزاهد بباید داد که از
دنیا بی رغبت ست و آن بی رغبتی از کمال فطانت اوست زیاده برین اطناب ست بقیة التصدیع آنکه
فضائل مآب شیخ زکریا درین سن و سال گرفتار کروری گریست با وجود این گرفتاری همواره از محاسبه
عاجله که در کمال آسانی ست نسبت بمحاسبهٔ آجله هراسانست و شیمهٔ عظمی در عالم اسباب توجه
شریف میدانند امیدوار است که بدیوان جدید نیز ظاهر شود که ایشان از خادمان آن درگاه
عالی اند سه تو مرا دل ده و دلیری بین * روبه خویش خوان و شیری بین * دولت صوری و معنوی
محصل باد بحرمة النبی الامی و آله الامجاد علیه وعلیهم من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها

مکتوب پنجاه و یکم نیز بسیادت پناهی شیخ فرید صدور یافت در ترغیب بر ترویج شریعت
غرا علی صاحبها الصلوة والسلام از حق سبحانه و تعالی خواسته می آید که بتوسل وجود شریف آن
سلالهٔ عظام ارکان شریعت غرا و احکام ملت زهرا قوت گیرند و رواج پذیرند ع کار اینست غیر
این همه هیچ * امروز غربا اهل اسلام را درین طور گرداب ضلالت امید نجات هم از سفینهٔ اهل بیت
خیر البشر ست علیه وعلی آله من الصلوات اتمها ومن التحیات والتسلیمات اکملها قال علیه الصلوة والسلام
مثل اهل بیتی کمثل سفینة نوح من رکبها نجا ومن تخلف عنها هلک همت علیا را اهتمام بران گمارند که این سعادت
عظمی را بدست آرند بعنایت الله سبحانه از قسم جاه و جلال و عظمت و شوکت همه میسر ست با وجود
شرف ذاتی اگر این علاوه با آن منضم شود گوی سبقت بچوگان سعادت از همه پیش برده باشند این حقیر
باراده اظهار امثال این سخنان در تائید و ترویج شریعت حقه متوجه خدمت ایشان ست هلال ماه
رمضان در حضرت دهلی دیده شد مرض حضرت والده بزرگوار در توقف مفهوم گشت بضرورت تا استماع
ختم قرآن توقف نمود والامر عند الله سبحانه سعادت دارین محصل باد

مکتوب پنجاه و دوم نیز بسیادت پناهی
شیخ فرید صدور یافته در مذمت نفس اماره و بیان مرض ذاتی او و علاج ازالهٔ آن مرض مرحمت نامه
گرامی که از روی شفقت و مهربانی داعی مخلص خود را بآن ممتاز فرموده بودند بمطالعهٔ مضمون آن
مشرف گشت عظم الله سبحانه اجرکم و رفع قدرکم و شرح صدرکم و یسر امرکم بحرمة جدکم الامجد علیه
وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها ثبتنا الله سبحانه علی متابعته ظاهراً و باطناً
ویرحم الله عبداً قال آمینا ثانیاً فقرهٔ چند در شکایت مصاحب سوء و ندیم بدخوی

مسوده نمایند بسمع قبول استماع خواهند فرمود مخدوما مکرما نفس اماره انسانی مجبول ست بر حب جاه و ریاست
و همگی همت او ترفع بر اقرانست و بالذات خواهانست که خلائق همه بوی محتاج باشند و منقاد
اوامر و نواهی او گردند و او بهیچ کس محتاج نباشد و محکوم احدی نبود این دعوی الوهیت است از وی
و شرکت ست بخدای بی همتا جل سلطانه بلکه آن بی سعادت بشرکت هم راضی نیست میخواهد که حاکم او باشد
و بس همه محکوم او باشند فقط و در حدیث قدسی آمده است عاد نفسک فانها انتصبت بمعاداتی یعنی دشمن دار
نفس خود را زیرا که بدرستی آن نفس ایستاده است بدشمنی من پس تربیت نفس نمودن به تحصیل مرادات
از جاه و ریاست و ترفع و تکبر فی الحقیقة امداد کردنست بدشمن خدای عزوجل و تقویت نمودن است
مراد و را شناعت این امر را نیک باید دریافت در حدیث قدسی وارد ست الکبریاء ردائی والعظمة ازاری
فمن نازعنی فی شیء منهما ادخلته فی النار ولا ابالی دنیای دنی که ملعونه و مبغوضهٔ حق سبحانه تعالی بواسطه آنست
که حصول دنیا ممد و معاون حصول مرادات نفس ست پس هر که بدشمن مدد نماید ناچار لعنت را شاید
و فقر فخری محمدی گشت علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات زیرا که در فقر نامرادی نفس ست و حصول عجز آن
مقصود از بعثت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و حکمت در تکلیفات شرعیه تعجیز و تخریب همین نفس
اماره است شرایع برای رفع هوای نفسانی وارد شده اند هر قدر که بمقتضای شریعت بعمل در آید همان قدر
هوای نفسانی رو بزوال آرد لهذا اتیان یک حکم از احکام شرعیه در ازالهٔ هوای نفسانی بهتر ست از ریاضات
و مجاهدات هزار ساله که از نزد خود کرده شود بلکه این ریاضات و مجاهدات که بمقتضای شریعت غرا واقع
نشده اند مؤید و مقوی هوای نفسانی اند برهمنان و جوگیان در ریاضات و مجاهدات تقصیر نکرده اند
اما هیچ از انها سودمند نگشته و غیر از تقویت نفس و تربیت آن ننموده مثلاً یک دام در ادای زکوة که شریعت
بآن امر فرموده است در تخریب نفس سودمند تر ست از آنکه هزار دینار از پیش خود صرف کند و طعام خوردن
در عید فطر بحکم شریعت نافع تر ست در رفع هوا از آنکه از نزد خود سالها صائم باشد و دو رکعت نماز بامداد
بجماعت ادا کردن که سنتی از سنن بجا آوردن ست بمراتب بهتر ست از آنکه تمام شب بصلوة نافله
قیام نماید و نماز بامداد را بی جماعت ادا کند بالجمله تا نفس مزکی نشود و از خبث مالیخولیای مهتری
پاک نگردد نجات محالست فکر ازالهٔ این مرض ضروری آمد تا بموت ابدی نرساند کلمهٔ طیبه لا اله الا الله که
موضوع ست از برای نفی الهه آفاقی و انفسی در تزکیه نفس و تطهیر آن انفع و انسب ست اکابر طریقت

قدس الله تعالی اسرارهم از برای تزکیهٔ نفس همین کلمهٔ طیبه را اختیار فرموده اند ۔ تا بجاروب لا
نه روبی راه ۔ نرسی در سرای الا الله ۔ هرگاه نفس در مقام سرکشی آید و نقض عهد نماید به تکرار این کلمه
تجدید ایمان باید نمود قال علیه الصلوة والسلام جددوا ایمانکم بقول لا اله الا الله بلکه همه وقت از
تکرار این کلمه چاره نبود زیرا که نفس اماره همواره در مقام خبث است در حدیث آمده است در فضائل
این کلمه که آسمانها و زمین را در پلهٔ نهند و این کلمه را در پلهٔ دیگر هر آئینه این پله راجح آید بر پلهٔ دیگر والسلام
علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات مکتوب پنجاه و سوم
نیز بسیادت انتساب شیخ فرید صدور یافته در بیان آنکه اختلاف علماء سوء موجب فساد عالم است و
ما یناسب ذلک نجّکم الله سبحانه علی جادة آبائکم الکرام شنیده شد که پادشاه اسلام از حسن نشاء مسلمانی
که در نهاد خود دارند بایشان فرموده اند که چار کس از علماء دیندار پیدا کنند که ملازم باشند و بیان
مسائل شرعیه میکرده باشند تا خلاف شرع امری واقع نشود الحمد لله سبحانه علی ذلک مسلمانان را به ازین
چه بشارت و ماتم زدگان را به ازین چه نوید لیکن چون حقیر بواسطهٔ همین غرض متوجه خدمت علیا است چنانکه
مکرر اظهار آن نموده بضرورت دریباب از گفتن و نوشتن معاف نخواهد داشت امید است که معذور
خواهند فرمود صاحب الغرض مجنون معروض میگرداند که علماء دیندار از خود اقل قلیل اند که از حب جاه
و ریاست گذشته باشند و مطلبی غیر از ترویج شریعت و تائید ملت نداشته باشند بر تقدیر حب جاه هرکدام
ازین علماء طرفی خواهند گرفت و اظهار فضیلت خود خواهند نمود و سخنان اختلافی در میان خواهند آورد و آن
را توسل قربت بادشاه خواهند ساخت ناچار مهم دین ابتر خواهد شد در قرن سابق اختلافات علماء عالم را
در بلا انداخت و همان صحبت در پیش است ترویج چه گنجایش دارد که باعث تخریب دین خواهد شد
والعیاذ بالله سبحانه من ذلک ومن فتنة العلماء السوء اگر یک عالم را از برای این غرض انتخاب کنند
بهتر مینماید اگر از علماء آخرت پیدا شود چه سعادت که صحبت او کبریت احمر است و اگر پیدا نشود بعد از تامل
صحیح بهترین این جنس را اختیار کنند ما لا یدرک کله لا یترک کله نمیدانم چه نویسم همچنانکه خلاصی خلائق بوجود
علماء است خسران عالم نیز بایشان مربوط است بهترین علماء بهترین عالم است و بدترین ایشان بدترین
خلائق هدایت و ضلال را بایشان مربوط ساخته اند عزیزی ابلیس لعین را دید که فارغ و بیکار نشسته است
سر آن پرسید گفت علمای این وقت کار ما میکنند در اغوا و اضلال کافی اند ۔ عالم که کامرانی و تن پروری کند ۔ او خویشتن

گم است کرا رهبری کند ۔ غرضکه دریباب فکر صحیح و تامل صادق مرعی داشته اقدام خواهند نمود چون
کار از دست برود علاجی نمی پذیرد ۔ هرچند شرم می آید که مثل این سخنان بارباب فطانت
صحیحه اظهار سازد اما اینمعنی را وسیلهٔ سعادت خود دانسته متصدع میگردد مکتوب پنجاه و چهارم
نیز بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیان آنکه اجتناب از صحبت مبتدع لازم است
ضرر صحبت مبتدع فوق ضرر صحبت کافر است و بدترین فرق شیعه شنیعه و ما یناسب ذلک عظم الله
وتعالی اجرکم و رفع قدرکم و یسر امرکم و شرح صدرکم بحرمة سید البشر المطهر عن زیغ البصر علیه و علی آله من
الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها من لم یشکر الناس لم یشکر الله هر کسیکه شکر آدمی بجا نیارد شکر خدای
عز و جل بجا نیاورد پس بر ما فقیران شکر احسانهای شما لازم است اولا سبب جمعیت حضرت
خواجهٔ ما شما بوده اید بطفیل شما در آن جمعیت طلب حق سبحانه و تعالی کردیم و حظهای وافر بردیم
ثانیا چون بحکم کبرت بموت الاکابر نوبت باین طبقه رسید واسطهٔ اجتماع فقرا و باعث انتظام
طالبان نیز شما اید جزاکم الله سبحانه عنا خیر الجزاء ۔ گر بر تن من زبان شود هر موی ۔ یک شکر تو
از هزار نتوانم کرد ۔ آرزو آنست که حق سبحانه و تعالی در دنیا و آخرت شما را از آنچه نباید و نه شاید
محفوظ دارد بحرمة جدکم سید المرسلین علیه و علی آله من الصلوات اتمها و اکملها این فقیر از صحبت
گرامی شما دور افتاده است معلوم ندارد که در مجلس شریف کدام قسم مردم را گنجایش است و انیس خلوت
و جلوت کیست ۔ خوابم بشد از دیده درین فکر جگرسوز ۔ کاغوش که شد منزل و آسایش خوابت
یقین تصور فرمایند که فساد صحبت مبتدع زیاده از فساد صحبت کافر است و بدترین جمیع مبتدعان
جماعه اند که باصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوة والسلام بغض دارند الله تعالی در قرآن مجید خود ایشانرا
کفار می نامد لیغیظ بهم الکفار قرآن و شریعت را اصحاب تبلیغ نموده اند اگر ایشان مطعون باشند
طعن در قرآن و شریعت لازم می آید قرآن جمع حضرت عثمان است علیه الرضوان اگر
عثمان مطعون است قرآن هم مطعون است اعاذنا الله سبحانه عما یعتقد الزنادقة خلافی و
نزاعی که در میان اصحاب علیهم الرضوان واقع شده بود محمول بر هوای نفسانی نیست در
صحبت خیر البشر نفوس ایشان به تزکیه رسیده بودند و از اماره گی آزاد گشته اینقدر می دانم
که حضرت امیر در آن باب برحق بوده اند و مخالف ایشان بر خطا بود اما این خطاء اجتهادی است

تا بحد فسق نمی‌رساند بلکه ملامت را هم درین طور خطا گنجایش نیست که مخطی را نیز یک درجه است
از ثواب و نیز یزید بیدولت از اصحاب نیست در بدبختی او کرا سخن است کارے که آن بدبخت کرده
هیچ کافر فرنگ نکند بعضے که از علماء اهل سنت در لعن توقف کرده اند نه از آنکه از وے راضی اند بلکه
رعایت احتمال رجوع توبه کرده اند میباید که در مجلس شریف از کتب معتبره قطب زمان بندگی مخدوم
جهانیان هر روز چیزے خوانده شود تا معلوم شود که اصحاب پیغمبر علیه وعلیهم الصلوة والسلام چه طور
ستایش کرده اند و بکدام ادب یاد نموده اند تا مخالفان بداندیش شرمنده و مخذول گردند درین ایام این
طائفه بداندیش بسیار غلو کرده اند و باطراف و جوانب منتشر گشته اند بواسطهٔ آن درینباب چند کلمه
نوشته آمد تا در صحبت شریف این قسم بداندیشان را جا نباشد ثبتکم الله تعالی علی الطریقة المرضیة

مکتوب پنجاه و پنجم نیز بسیادت پناهی شیخ عبدالوهاب بخاری صدور یافته در اظهار محبت چند گاه ست
که دل را محبتے نسبت بملازمان شما پیدا شده است غیر آن ارتباطے که سابقاً متحقق بود بناءً علیه
بدعا ظهر الغیب بے اختیار مشغول ست و چون سرور کائنات و مفخر موجودات علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات والتحیات فرموده اند که من احب اخاه فلیعلم ایاه اظهار حب خود نمودن اولی والنسب
دانست و باین محبت که نسبت به اقربای آن حضرت علیه الصلوة والسلام پیدا شده است ثمرهٔ امیدواری
تمام بدست آورده است حق سبحانه تعالی در محبت ایشان استقامت ارزانی فرماید بحرمة سید البشر
علیه و علی آله الصلوة والسلام

مکتوب پنجاه و ششم نیز به شیخ عبدالوهاب صدور یافته در سفارش
سیدی جناب قدس سادات کثیر البرکات بواسطهٔ خیریت آنسرور دین و دنیا علیه و علی آله الصلوات
والتحیات از آن برتر است که زبان قاصر بیان منقبت و مهرت آن تواند کرد مگر آنکه آنرا وسیلهٔ سعادت
خود دانسته درینباب جرأت نماید بلکه خود را بتوسل آن می ستاید و اظهار مودت ایشان که بآن مامور ست
مینماید. اللهم اجعلنا من محبیهم بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله الصلوة والسلام حامل عریضه نیاز میر سید احمد از
سادات سامانه اند و طالب علم و صارع از مر ضیق معیشت متوجه آن حدود گشته اگر در سرکار عالی
گنجایش باشد مشار الیه لائق و سزاوار آن ست والا نه یکے از مخلصان خود سفارش نمایند که
از مر معیشت خاطر جمع ساز و چون یقین بود که خادمان ایشان در باب فقراء و محتاجان توجه
اتم دارند علی الخصوص در امداد سادات عظام بچند کلمه جرأت نمود در وقت رفتن

هر چند بسعادت رخصت مستسعد گشت اما داخل جرگهٔ مخلصان است حق سبحانه و تعالی بر اخلاص و محبت ایشان
استقامت ارزانی فرماید زیادت گستاخی نرفت

مکتوب پنجاه و هفتم به شیخ محمد یوسف صدور یافته
در نصیحت حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ آبای کرام خود استقامت ارزانی فرماید بحرمة سید المرسلین
علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بزرگے در خاندان شما موروثی ست برنجے
زندگانی نمایند که استحقاق این وراثت میسر گردد ظاهر را بظاهر شریعت و باطن را بباطن شریعت
که عبارت از حقیقت ست متحلے و متزین دارند چه حقیقت و طریقت عبارت از حقیقت شریعت
و طریقت حقیقت آن نه آنکه شریعت امرے دیگر ست و طریقت و حقیقت دیگر آن الحاد و زندقه
است زعم فقیر درباره شما بسیار نیک ست بعضے وقائع را برانیعنے شاهد دارد و ازین ماجرا
بوالد بزرگوار شما علیه الرحمة اظهار نموده بود دقیقة المقصود شیخ عبد نغنے مردے بصلاح آراسته
است و نیک نهاد اگر بخدمت علیه در امرے از امور رجوع نماید التفات خواهند فرمود والسلام
والاکرام

مکتوب پنجاه و هشتم بسیادت مآبی سید محمود صدور یافته در بیان آنکه این راه
که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام ست در بیان آنکه مشائخ نقشبندیه ابتداء سیر از عالم امر اختیار
کرده اند بخلاف مشائخ سلاسل دیگر طریق این بزرگواران طریق اصحاب کرام ست و ما نحن بسبب
ذلک تفقات نامهٔ گرامی در رسید یافت از انجا شوق استماع سخنان این طائفه علیا مفهوم گشت
لاجرم سخنے چند در تحریر آورد اجابةً للمسئول و ترغیباً الی المامول مخدوما این راه که ما در صدد
قطع آنیم همگی هفت گام ست بعدد هفت لطیفهٔ انسانی دو قدم در عالم خلق اند که بقالب و
نفس تعلق دارند و پنج قدم در عالم امر اند که بقلب و روح و سر و خفی و اخفی مربوط اند و در هر قدمے
ازین اقدام سبعه ده هزار حجب خرق مینمایند نورانیة کانت تلک الحجب او ظلمانیة ان لله
سبعین الف حجاب من نور و ظلمة و گام اول که در عالم امر مینهند تجلی افعال رو میدهد و بگام
دوم تجلی صفات و بگام سوم شروعے در تجلیات ذاتیه می افتد ثم و ثم علی تفاوت درجاتها
کمالا تخفی علی اربابها و بهر خطوه از خطوات سبع از خود دور می افتد و بحق سبحانه
نزدیک حتی تتم القرب بتمام هذه الاقدام فح تمرّوا بالفناء والبقاء و بلغوا الی درجة
الولایة الخاصة مشائخ طریقت علیه نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم ابتداء این سیر

از عالم امر اختیار کرده اند و عالم خلق را نیز در ضمن این سیر قطع می نمایند بخلاف مشائخ سلاسل دیگر قدس الله تعالی اسرارهم لهذا طریق نقشبندیه اقرب طرق آمد لاجرم نهایت دیگران در بدایت ایشان مندرج گشت ع قیاس کن ز گلستان من بهار مرا؛ طریق این بزرگواران بعینه طریق اصحاب کرام ست رضوان الله تعالی علیهم اجمعین چه این بزرگواران را در اول صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بطریق اندراج نهایت که در بدایت آن میسر شد که کمل اولیاء امت را در نهایت کم ست که دست دهد لهذا وحشی قاتل حمزه علیه الرحمة که یکبار در صحبت خیر البشر رسیده بود از اویس قرنی که خیر التابعین ست افضل آمد سئل عبد الله بن مبارک رضی الله تعالی عنه ایما افضل معاویة ام عمر ابن عبد العزیز فقال الغبار الذی دخل انف فرس معاویة مع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم خیر من عمر بن عبد العزیز کذا مرة پس باید اندیشید گروهی که در بدایت ایشان نهایت دیگران مندرج گردد نهایت ایشان چه خواهد بود و در درک دیگران چه طور خواهد گنجید وما یعلم جنود ربک الا هو؛ قاصری گر کند این طائفه را طعن قصور؛ حاشا لله که برآرم بزبان این گله را؛ همه شیران جهان بستهٔ این سلسله اند؛ روبه از حیله چه سان بگسلد این سلسله را؛ رزقنا الله سبحانه وایاکم محبة هذه الطائفة العزیزة وجود دهها کاغذ هر چند مختصر افتاده است اما معارف بلند و حقائق ارجمند در ان اندراج یافته اند عزیز خواهند داشت مکتوب پنجاه و نهم نیز بسید محمود صدور یافته دربیان آنکه آدمی را از سه چیز چاره نیست تا نجات ابدی میسر گردد و دربیان آنکه نجات بی اتباع اهل سنت وجماعت متصور نیست و دربیان آنکه علم وعمل مستفاد از شریعت اند و اخلاص منوط بسلوک طریق صوفیه است و دربیان آنکه اخلاص عمل اولیاء را در جمیع افعال واعمال وحرکات وسکنات است حضرت حق سبحانه وتعالی بر جادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت کرامت فرموده بکلیت گرفتار جناب قدس خود گرداناد و مفاوضهٔ شریفه و مراسلهٔ لطیفه ورود یافت موجب فرحت گشت و مقدمات محبت فقرا و اخلاص باین طائفه بوضوح انجامید اللهم زد طلب فوائد رفته بود مخدوما آدمی را از سه چیز چاره نیست تا نجات ابدی میسر گردد علم وعمل واخلاص و علم دو قسم ست علمی ست که مقصود ازان عمل ست که علم فقه متکفل آنست و علمی ست که مقصود ازان مجرد اعتقاد و یقین قلبی ست که در علم کلام به تفصیل ذکر یافته بمقتضای

آرای صائبهٔ اهل سنت وجماعت که فرقهٔ ناجیه اند و نجات بی اتباع این بزرگواران ممکن نیست و اگر سر مو مخالفت ست خطر در خطر ست این سخن بکشف صحیح والهام صریح نیز بیقین پیوسته است احتمال تخلف ندارد فطوبی لمن وفق لمتابعتهم وتشرف بتقلیدهم وویل لمن خالفهم واعتزل عنهم ورفض عن اصولهم وخرج عن زمرتهم فضلوا فانکروا الرؤیة والشفاعة وخفی علیهم فضیلة الصحبة وفضل الصحابة وحرموا عن محبة اهل بیت الرسول ومودة اولاد البتول فمنعوا عن خیر کثیر نالها اهل السنة واتفقت الصحابة علی ان افضلهم ابو بکر الصدیق قال الشافعی وهو اعلم باحوال الصحابة اضطر الناس بعد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فلم یجدوا تحت ادیم السماء خیرا من ابی بکر فولوه رقابهم وهذا تصریح منه بان الصحابة متفقون علی افضلیة الصدیق فیکون اجماعا فی الصدر الاول علی فضلیته فیکون قطعیا لایسوغ انکاره واهل بیت الرسول مثله کمثل سفینة نوح من رکبها نجا ومن تخلف عنها هلک قال بعض العارفین ان رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله واصحابه وسلم جعل اصحابه کالنجوم وبالنجم هم یهتدون وشبه اهل بیته بسفینة نوح اشارة الی ان راکب السفینة لا بد له من رعایة النجوم لیأمن من الهلاک وبدون رعایة النجوم النجاة ممتنعة قطعا ومما ینبغی ان یعلم ان الانکار عن بعض انکار عن جمیعهم فانهم فی فضیلة صحبة خیر البشر مشترکون وفضیلة الصحبة فوق جمیع الفضائل والکمالات ولهذا لم یبلغ اویس القرنی الذی هو خیر التابعین مرتبة ادنی من صحبه علیه الصلوة والسلام فلا تعدل بفضیلة الصحبة شیئا کائنا ما کان فان ایمانهم ببرکة الصحبة ونزول الوحی یصیر شهودیا ولم یتفق لاحد بعد الصحابة هذه القربیة من الایمان والاعمال متفرعة علی الایمان کمالها علی حسب کمال الایمان وما جری بینهم من المنازعات والمحاربات فمحمول علی محامل صالحة وحکم بالغة ما کانت عن هوی وجهل ولکن عن اجتهاد وعلم وان اخطأ بعضهم فی الاجتهاد فللمخطی درجة ایضا عند الله سبحانه هذا هو الطریق الوسط بین الافراط والتفریط الذی اختاره اهل السنة وهو الطریق الاسلم والسبیل الاحکم بالجملهٔ علم وعمل مستفاد از شریعت و تحصیل اخلاص که بمنزلهٔ روح ست مر علم وعمل را وابسته بسلوک طریق صوفیه است تا سیر الی الله قطع ننماید و بسیر فی الله متحقق نشود که از حقیقت اخلاص دور ست واز کمالات مخلصان مهجور آری عامهٔ مومنان را نیز بتعمل وتکلف در بعض از اعمال واخلاص ولو فی الجمله متحقق میشود اما اخلاصی که ما درصدد بیان آنیم اخلاص در جمیع

اقوال وافعال وحرکات وسکنات ست بے تامل وتکلف واین اخلاص منوط بانتفاء آلۂ آفاقی
وانفسی ست که بفنا وبقا مربوط ست ودصول ست بمرتبۂ ولایت خاصه واخلاصی که بتعمل وتکلف محتاج
ست دوام نمی پذیرد وبے تکلف بودن درحصول دوام درکارست که درمرتبۂ حق الیقین ست پس
اولیاء الله هرچه میکنند برائے حق میکنند جل وعلا نه برائے نفس خود چه نفس ایشان فدای حق
شده است درخصوص اخلاص ایشان را تصحیح نیت درکار نیست نیت ایشان بفنا فی الله وبقا بالله
تصحیح یافته است مثلا شخصے که گرفتار نفس خود است هرچه میکند برائے نفس خود میکند نیت کند
یا نکند وچون این گرفتاری نفس زائل شود وگرفتاری حق جل وعلا بجائے آن نشیند ناچار هرچه
کند برائے حق کند نیت دست دهد یا نه نیت محتمل درکارست در متیقن احتیاج بتعیین نیست ذلک فضل الله
یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم صاحب دوام اخلاص مخلص ست بفتح لام وآنکه دوام ندارد
وکسب اخلاص مینماید مخلص ست بکسر لام شتان ما بینهما دقیقه که از طریق صوفیه بعلم وعمل میرسد
آنست که علوم کلامیه استدلالیه کشفی میگردند ویسر تمام درادای اعمال پیدا میشود وکسلی که از
جانب نفس وشیطان بود زائل میگردد درع این کار دولت ست کنون تاکرا رسد ؛ والسلام
اولاً وآخراً **مکتوب شصتم** نیز بسیادت پناهی سید محمود صدور یافته در بیان نفی خواطر
ودفع وساوس بالکلیه وما یناسب ذلک حق سبحانه وتعالی بدوام گرفتاری بجناب قدس خود
مشرف گرداند که حقیقت رستگاری درین گرفتاریست منع خواطر ودفع وساوس در طریقه حضرات
خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم بروجه اتم حاصل ست حتی که بعضے از مشائخ این خانواده
بزرگ که چله خواطر کشیده اند در تمام آن اربعین باطن خود را از ورود خاطر باز داشته اند حضرت خواجه
احرار قدس الله تعالی سره درین مقام فرموده اند که مراد از دفع خواطر خواطریست که مانع دوام
توجه مطلوب اند نه دفع خواطر مطلقا ودرویشے از مخلصان این سلسله علیه بحکم واما بنعمة ربک فحدث
از حال خود چنین خبر میدهد که خواطر از قلب بحدی منتفی میگردد که اگر فرضا عمر حضرت نوح علی نبینا وعلیه
الصلوة والسلام بصاحب القلب بدهند هر خاطرے بر قلب عبور نکند نه آنکه او درین دفع متکلف باشد
چه تکلف موقت ست دوام نمی پذیرد بلکه درآمدن خاطر اگر سالها تکلف نماید هم میسر نشود تعیین اربعین از
تعمل وتکلف خبر میدهد وتعمل در مرتبۂ طریقت ست حقیقت آنست که از تعمل وتکلف وارهاند یادکرد در طریقت

است ویاد داشت درحقیقت پس محقق شد که برتقدیر منع خواطر بتکلف که موقت بتوقیت ست از عشره
واربعین دوام توجه بمطلوب محالست چه تکلف در مرتبۂ طریقت ست ودر طریقت دوام متصور نیست اینکه
دوام درحقیقت ست بواسطۂ آنست که تکلف را دران موطن مجال نیست پس ورود خاطر در مرتبۂ تکلف
البته مانع دوام توجه است ودوام نگرانی قلوب مبتدیان این سلسلۂ علیه را دست میدهد امرے دیگر ست ودوام
توجه که ما درصدد بیان آنیم عبارت از یاد داشت ست که بنهایت مرتبۂ کمال ست حضرت خواجه عبدالخالق غجدوانی
فرموده اند قدس الله تعالی سره که ورای یاد داشت پنداشت ست یعنی مرتبۂ دیگر نیست مقصود از اظهار این قسم احوال
ترغیب طالبان این طریقه علیه ست هرچند که منکران را غیر از انکار نخواهد افزود یضل به کثیرا ویهدی به کثیرا
مثنوی هرکسی افسانه بخواند افسانه است ؛ وانکه دیدش نقد خود مردانه است ؛ آب نیل ست وبقبطی خون نمود
قوم موسی را نه خون بود آب بود ؛ والسلام والاکرام **مکتوب شصت ویکم** نیز بسیادت مآبی سید محمود
صدور یافته در ترغیب صحبت شیخ اکمل مکمل واجتناب از صحبت ناقص وما یناسب ذلک حق سبحانه
وتعالی ازدیاد درطلب خود کرامت فرموده از هرچه منافی وصول بمطلب ست اجتناب تمام میسر
گرداناد بحرمة سید البشر المحرز عن زیغ البصر علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات نامه گرامی مشرف ساخت
چون منبئ از طلب وشوق ومشعر از ورود تعطش بود درنظر بسیار زیبا درآمد چه طلب مبشر حصول مطلب ست
ودر مقدمه وصول بمقصود عزیزی می فرماید اگر نخواستی داد ندادے خواست حصول دولت یا
نعمت عظمی دانسته از هرچه مخالف اوست احتراز باید نمود مبادا فتوری در وی راه یابد وبرودتے
دران حرارت تاثیر نماید ومعظم ترین اسباب محافظت آن قیام بشکر ست بحصول آن دولت لئن
شکرتم لازیدنکم ودوام التجا وتضرع ست بجناب قدس خداوندی جل سلطانه تا وجه طلب را از کعبه
جمال لایزال خود مصروف نگرداند اگر حقیقت التجا وتضرع میسر نشود صورت تضرع ونیازمندی را
از دست نمی باید داد وان لم تبکوا فتباکوا یکسان اینمعنے ست این محافظت تا زمان وصول
بشیخ کامل ومکمل ست بعد از ان تفویض مرادات خود ست بآن بزرگ ودر رنگ میت بدست
در دست غسال فنائے اول فنائے فی الشیخ ست وآن فنا ثانیا وسیله فنا فی الله مے گردد
زان روے که چشم تست احول ؛ معبود تو پیر تست اول ؛ زیرا که طریق افاده واستفاده
مبنی برمناسبت طرفین ست ابتدا طالب را بواسطۂ کمال دنائت وخساست مناسبتے بجناب

قدس سره سلطانه نیست برزخی ذی جهتین در کار است و آن شیخ کامل مکمل ست و قوے ترین
فتور در طالب انابت ست به شیخ ناقص که به سلوک و جذبه کار را تمام ناکرده بمسند شیخی خود را
کشیده است طالب را صحبت او سم قاتل ست و انابت او مرض مهلک استعداد بلند طالب را
ازین چنین صحبت به پستی می آرد و از ذروه بحضیض می اندازد مثلاً مریضے که از طبیب ناقص دارو خورد
در ازدیاد مرض خود میکوشد و قابلیت ازاله مرض خود ضائع میسازد هر چند آن دارو در ابتدا نحوے
از تخفیف بخشد اما فی الحقیقت نفس مضرتست این مریض اگر فرضاً به طبیب حاذق برسد آن طبیب
اول فکر ازاله تاثیر آن دارو مینماید و بمسهلات معالجه میفرماید بعد از زوال آن تاثیر فکر ازاله مرض میکند
و مدار طریق این بزرگواران قدس الله تعالی اسرارهم بر صحبت است بگفت و شنود کارے
نمیکشاید بلکه سستی در طلب پیدا می آرد احتمال دارد که بعد از چند گاه بجانب دهلی و اگره سیرے
واقع شود اگر جریده خود را رسانند و مشافهةً چیزے اخذ نموده بسرعت باز گردند گنجایش دارد زیاده
برین تصدیع است بقیة الاجوبة المسئول عنها آنکه جناب مشیخت پناهی معارف آگاهی میان شیخ تاج
دران صوبه مغتنم اند و بزرگ اما استعداد شما را بطریق ایشان مناسبت کم ست بے رابطهٔ مناسبت
حصول مطلوب متعسر ست والامر عندکم اگر گاه گاه خبرے از احوال خود می نوشته باشند تا بآن تقریب
ازینجانب چیزے نوشته شود مناسب ست چه سلسلهٔ اخلاص ازین راه همواره در حرکت میباشد

مکتوب شصت و دوم بجناب میرزا حسام الدین احمد صدور یافته در بیان آنکه جذبه که پیش از
سلوک ست از مقاصد نیست بلکه وسیله ایست از برائے قطع منازل سلوک بسهولت و جذبه که بعد
از سلوک ست از مقاصد ست و ما یناسب ذلک

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی طریقهٔ وصول
را دو جزو ست جذبه و سلوک بعبارت دیگر تصفیه و تزکیه جذبه که مقدم بر سلوک ست از مقاصد
نیست و تصفیه که پیش از تزکیه ست از مطالب نه جذبه که بعد از تمامی سلوک ست و تصفیه که بعد از
حصول تزکیه است که در سیر فی الله است از مقاصد مطلوبه است و جذبه و تصفیهٔ سابقه از
برای تسهیل مسالک سلوک ست بے سلوک کار نمیکشاید و بے قطع منازل جمال مطلوب نمی نماید
جذبه اولے کالصورت ست مر جذبهٔ اخرے را فی الحقیقت با یکدیگر مناسبت ندارند پس مراد
از اندراج نهایت در بدایت که در عبارات مشائخ این سلسلهٔ علیه واقع ست اندراج صورت

نهایت ست در بدایت و الا حقیقت نهایت در بدایت نگنجد و نهایت با بدایت نسبت ندارد
تحقیق این بحث در رساله که در تحقیق حقیقت جذبه و سلوک و امثال آنها تحریر یافته بتفاصیل ذکر
یافته است القصه عبور از صورت بحقیقت ضروریست و اکتفا از حقیقت بصورت از دوری ست
حققنا الله سبحانه بالحقیقة الحقة وجنبنا عن الصورة الباطلة بحرمة النبی المختار و آله الابرار علیه و
علیهم من الصلوات اکملها و من التحیات افضلها

مکتوب شصت و سوم به سیادت پناهی
و نقابت دستگاهی شیخ فرید صدور یافت در بیان آنکه انبیا صلوات الله تعالی علیهم و تسلیماته در اصول
دین متفق اند و اختلاف این بزرگواران در فروع دین ست و در بیان بعضے
از کلمات متفقه ایشان

ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی جادة آبائکم الکرام علی افضلهم اصالةً و علی
بواقیهم متابعةً الصلوة و السلام انبیا صلوات الله تعالی و تسلیماته و برکاته علی جمیعهم عموماً
و علی افضلهم خصوصاً رحمتها اند که بتوسط این بزرگواران عالمی بنجات ابدی مستسعد گشته است
و از گرفتاری سرمدی خلاصی یافته اگر وجود شریف شان نمی بود حق سبحانه و تعالی که غنی
مطلق ست عالم را از ذات و صفات خود تعالی و تقدس خبر نمی داد و بآن راه نمی نمود
و هیچکس او را نمی شناخت و به اوامر و نواهی که عباد را به محض کرم از برائے نفع ایشان مکلف
ساخته است تکلیف نمی فرمود و مرضیات او تعالی از نامرضیات جدائی گشت پس شکر
این نعمت عظمی بکدام زبان راست آید و کرا مجال آنکه از عهدهٔ آن بر آید الحمد لله الذی انعم
علینا و هدانا الی الاسلام و جعلنا من مصدقی الانبیاء علیهم الصلوة و السلام و این بزرگواران
در اصول متفق و کلمهٔ ایشان واحد ست در ذات و صفات تعالی و تقدس و حشر و نشر و
ارسال رسل و نزول ملک و ورود وحی و نعیم جنت و عذاب جحیم بطریق خلود و تابید اختلاف
ایشان در بعض احکام ست که بفروع دین تعلق دارد حق سبحانه تعالی در هر یک زمانے
بهر یک پیغمبر اولے العزم انبیاء آن زمان را به بعض احکام مناسبهٔ آنها وحی فرستاده و
باحکام مخصوصه تکلیف فرموده نسخ و تبدیل در احکام شرعیه از حکم و مصالح حق ست
سبحانه و بسیار ست که بر یک پیغمبر صاحب شریعت در اوقات مختلفه احکام متضاده
بطریق نسخ و تبدیل وارد شوند و از جمله کلمات متفقهٔ این بزرگواران نفی عبادت غیر حق ست

سبحانه ومنع اشتراک ست با و تعالی وتقدس وناگرفتن بعضی مخلوقات ست مر بعض دیگر را ارباب غیر از حق را سبحانه این حکم مخصوص با نبیاست غیر از متابعان ایشان باین دولت مشرف نشده اند وغیر از انبیا کسی باین کلمات تکلم نه نموده است منکران نبوت اگرچه خدا را سبحانه واحد میگویند حال ایشان از دو امر خالی نیست یا تقلید اهل اسلام میکنند یا در وجوب وجود واحد میدانند نه در استحقاق عبادت ونزد اهل اسلام هم در وجوب وجود واحد ست وهم در استحقاق عبادت مراد از کلمهٔ طیبه لا اله الا الله نفی عبادت آلهه باطله است واثبات معبود بحق ست سبحانه وکلمهٔ دیگر که مخصوص باین بزرگواران ست آنست که خود را بشر میدانند مثل سائر مردم وآنکه معبود حق را میدانند سبحانه ومردم را دعوت باو میکنند تعالے واو را سبحانه از حلول واتحاد منزه میگویند ومنکران نبوت نه چنین اند بلکه رؤسای ایشان مدعیان الوهیت اند وحق را سبحانه در خود حلول اثبات میکنند واز استحقاق عبادت واطلاق اسم الوهیت بر خود تحاشی نمی نمایند لاجرم پا از بندگی برآورده در منکرات افعال ومستقبحات اعمال مے افتند وراه اباحت بدینها کشاده میگردد وگمان می برند که الله از هیچ چیز ممنوع نیست هر چه میگویند صواب میدانند و هر چه میکنند مباح می انگارند ضلوا فاضلوا فویل لهم ولاتباعهم ولاشیاعهم وکلمهٔ دیگر که انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بر آن متفق اند ومنکران ایشان را از ان دولت نصیبی نیست آنست که این بزرگواران به نزول ملائکه که معصوم مطلق اند وهیچ تعلق وتلوث ندارند قائل اند وامناء وحی وحملهٔ کلام ربانی تعالی وتقدس ایشان را میدانند پس این بزرگواران هر چه میگویند از حق میگویند تعالی وتقدس وهر چه میرسانند از حق میرسانند واحکام اجتهادیهٔ ایشان نیز مؤید بوحی اند اگر بالفرض زلتے واقع میشد فی الحال حق سبحانه تدارک آن بوحے قطعے فرموده و رئیسان منکران که مدعیان الوهیت اند هر چه گویند از خود گویند وهمان را صواب دانند بواسطهٔ زعم الوهیت پس انصاف در کار است شخصے که از کمال بیخبرے خود را آله بگیرد ومستحق عبادت داند وافعال ناشائسته باین زعم فاسد بوقوع آرد سخنان او را چه اعتبار ست وبر اتباع او چه مدار مصرعه سالے که نکوست از بهارش پیداست ۞ اظهار امثال

این سخنان برائے ازدیاد ایضاح ست والاحق از باطل جداست ونور از ظلمت هویدا جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل کان زهوقا اللهم ثبتنا علی متابعة هؤلاء الاکابر علیهم الصلوة والسلام اولاً وآخراً بقیة المقصود آنکه سیادت پناهی میان پیر کمال را ایشان بهتر میدانند چه احتیاج ست که دریناب چیزے نوشته می آید لیکن اینقدر هست که حقیر چند گاه است که از آشنائی ایشان محفوظ ست مدتے ست که ایشان اشتیاق عتبه بوسی داشتند اما درین اثنای ضعفے بر ایشان طاری شده بود تا زمانے صاحب فرش بودند بعد از فراغ متوجه ملازمت عالیه گشته امیدوار عنایت اند

مکتوب شصت وچهارم نیز بسیادت ونقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیان لذت والم جسمانی وروحانی وتحریض بر تحمل مصائب وآلام جسمانی وما یناسب ذلک

سلمکم الله سبحانه وعافاکم فی الدارین بحرمة سید الثقلین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات لذت والم دنیا بر دو قسم ست جسمانی وروحانی هر چیز که جسم را در ان لذت ست روح را در ان الم ست وهر چه جسم از ان متالم ست روح را از ان التذاذ ست پس روح وجسم نقیض یکدیگر یافتند ودرین نشأهٔ که روح بمقام جسم تنزل نموده است وگرفتار جسم وجسمانی شده روح نیز حکم جسم پیدا کرده بلذت او متلذذ گشته است وبالم او متالم است مرتبهٔ عوام کالانعام ثم رددناه اسفل سافلین در شان ایشان صادق واے هزار واے اگر روح ازین گرفتاری خلاص نشود وبوطن اصلی رجوع نه نماید سه پایهٔ آخر آدم ست وآدمی بگشت محروم از مقامے مروتی وگمراه گردد باز سکین زمین سفر نیست از وے بیکس محروم تر از بیماری روح ست که الم خود را لذت می انگارد ولذت را الم می شناسد در رنگ صفراوے که بواسطهٔ علت صفرا شیرینی را تلخ می یابد پس بر عقلا فکر ازالهٔ این مرض لازم ست تا در آلام ومصائب جسمانی خرم وشادان زندگانی می نمایند بیت از پے این عیش وعشرت ساختن ۞ صد هزاران جان بباید باختن ۞ وچون نیک ملاحظه کرده میشود معلوم میگردد اگر در دنیا درد والم ومصیبت نمی بود بجوے نمی ارزید ظلمتهاے آن را وقائع وحوادث زائل می گردانند تلخی حوادث در رنگ تلخی داروے نافع ست که ازالهٔ مرض مے نمایند محسوس این فقیر شده در دعوت هاے عام که طعام مے پزند وخلوص نیت نمیتوانند کرد وجمعے از طعام خواران بشکوی منجر ند ومنقصت طعام

و صاحب طعام می‌نمایند و صاحب طعام را ازین شکستگی دل حاصل می‌گردد و همین شکستگی صاحب
طعام ظلمتی را که در طعام رفته بود بواسطهٔ عدم خلوص نیت ازاله می‌نماید و در معرض قبول می‌آرد اگر
شکوهٔ آن جماعت نمی‌بود و انکسار قلب صاحب طعام نمی‌شد طعام سراسر پر از ظلمت و کدورت بود
احتمال قبول را درین صورت چه گنجایش پس مدار کار بر شکستگی و آوارگی آمد و مانا زیره در دگان جویان
عیش و تنعم را مشکل کارست ما خلقت الجن والانس الا لیعبدون نص قاطع ست و عبادت عبارت
از تذلل و انکسارست پس مقصود از خلقت انسان خواری اوست علی الخصوص مسلمانان و دینداران
که دنیا سجن انسانست در زندان عیش جویان بودن از عقل دور ست پس آدمی را از مشق محنت کشی
چاره نبود و از ورزش باربرداری گذر نه حضرت حق سبحانه وتعالی بالی طاقتان را برای شیخی استقامت
کرامت فرماید بحرمة جدکم الامجد علیه وعلی آله من الصلوات اتمها ومن التحیات اکملها مکتوب
شصت و پنجم بخان اعظم صدور یافته در تاسف و تلهف بر ضعف اسلام و زبونی
مسلمانان و تحریض و اغرا بر تقویت اهل اسلام و اجرای احکام ایدکم الله سبحانه ونصرکم علی اعداء
الاسلام فی اعلاء الاحکام مخبر صادق علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها فرموده
است الاسلام بدأ غریبا وسیعود کما بدأ فطوبی للغرباء غربت اسلام تا بجدی رسیده است
که کفار بر ملا طعن اسلام و ذم مسلمانان می‌نمایند و بی‌تحاشا اجرای احکام کفر و مداحی اهل آن در
کوچه و بازار میکنند و مسلمانان از اجرای احکام اسلام ممنوع اند و در اتیان شرائع مذموم و مطعون
بیت پری نهفته رخ و دیو در کرشمه و ناز ؛ بسوخت عقل ز حیرت که این چه بوالعجبی ست سبحان الله
و بحمده الشرع تحت السیف گفته اند و رونق شرع شریف را بسلاطین وابسته اند قضیه منعکس
گشته است و معامله انقلاب پیدا کرده است واحسرتا واندامتا واویلا امروز وجود شریف
شما را مغتنم میشمریم و مبارز درین معرکه ضعیف و شکست خورده جز شما را نمیدانیم حق سبحانه
وتعالی موید و ناصر شما باد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات
والبرکات در خبر وارد ست لن یؤمن احدکم حتی یقال انه مجنون درین وقت آن جنون که بمنشای
آن فرط غیرت اسلام ست در شما محسوس ست الحمد لله سبحانه علی ذلک امروز آن
روز ست که عمل قلیل را باجر جزیل باعتنای تمام قبول می فرمایند از اصحاب کهف غیر از

هجرت عملی دیگر نمایان نیست که اینهمه اعتبار پیدا کرده است سپاهیان در وقت غلبه
اعدا اگر اندک تردد میکنند اعتبار بسیار پیدا می‌کنند بخلاف در وقت امن و تسکین
اعدا و این جهاد قولی که امروز شما را میسر شده است جهاد اکبر ست مغتنم دانید و هل من مزید
بگویید و این جهاد گفتن را به از جهاد کشتن دانید امثال ما مردم فقرا بید شکست و با ازین دولت محرومیم
هنیئا لارباب النعیم نعیمها ؛ وللعاشق المسکین ما یتجرع مصرع دادیم ترا ز گنج مقصود نشان ؛
گر ما نرسیدیم تو شاید برسی ؛ حضرت خواجه احرار قدس الله تعالی می‌فرمودند که اگر من شیخی کنم
هیچ شیخی در عالم مرید نیابد اما مرا کار دیگر فرموده اند و آن ترویج شریعت و تایید ملت ست لاجرم
بصحبت سلاطین میرفتند و بتصرف خود ایشان را منقاد میساختند و بتوسل ایشان ترویج
شریعت میفرمودند ملتمس آنست که چون حق سبحانه ببرکت محبت شما با کابر این خانواده بزرگ
قدس الله تعالی اسرارهم سخن شما را تاثیری بخشیده است و عظمت مسلمانی شما
در نظر اقران ظاهر گشته سعی فرمایند که لا اقل احکام کثیرهٔ اهل کفر که در اهل اسلام
شوخی پیدا کرده اند منهدم و مندرس گردند و اهل اسلام ازان منکرات محفوظ مانند
جزاکم الله سبحانه عنا وعن جمیع المسلمین خیر الجزاء در سلطنت پیشین عناد بدین مصطفوی
علیه الصلوة والسلام مفهوم می‌شد و درین سلطنت ظاهرا آن عناد نیست اگر هست
از عدم علم ست ترس آن ست که مبادا اینجا هم کار بعناد انجامد و بر مسلمانان معامله
تنگ تر افتد ؛ مصرع چو بید بر سر ایمان خویش میلرزم ؛ ثبتنا الله سبحانه وایاکم
علی متابعة سید المرسلین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات فقیر بتقریبی
اینجا آمده بود نخواست که از آمدن خود ایشان را اطلاع ندهد و بعضی سخنان را رفع نویسد
و از محبت عزیزی که بواسطهٔ مناسبت فطریست خبر نکند قال علیه السلام من
احب اخاه فلیعلم ایاه یعنی کسیکه دوست دارد برادر مسلم خود را پس گو اعلام کند او را
ازان محبت والسلام علیکم وعلی جمیع من اتبع الهدی مکتوب شصت و ششم
نیز بخان اعظم صدور یافته در مداحی طریقه علیه نقشبندیه قدس الله تعالی
اسرارهم و مناسبت این طریق بطریق اصحاب کرام علی صاحبهم وعلیهم الصلوة والسلام

وبیان افضلیت اصحاب کرام بر دیگران اگرچه اویس قرنی باشد یا عمر مروانی الحمد للہ و سلام علے
عباده الذین اصطفے طریق حضرات خواجگان قدس اللہ تعالے اسرارہم مبنی بر اندراج
نہایت در بدایت ست حضرات خواجہ نقشبند قدس اللہ تعالی سره فرموده اند که ما نہایت
را در بدایت درج میکنیم و این طریقہ بعینہ طریق اصحاب کرام ست رضی اللہ تعالے عنہم چه
این بزرگواران را در اول صحبت آن سرور علیه و علیهم الصّلوات والتسلیمات آن میسر مے شد
که اولیا امت را در نہایت النہایت شمۂ ازان کمال دست میدہد لہذا وحشی قاتل حضرت حمزه
علیه السّلام که یک مرتبه در بدو اسلام خود بشرف صحبت سید اولین و آخرین علیه و علی آله الصّلوات
والتسلیمات والتحیات مشرف شده بود از اویس قرنی که خیر التابعین ست افضل آمد آنچه وحشی را در
اول صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوة والسّلام میسر شد اویس قرنی را با آن خصوصیت در انتہا
میسر نشد لاجرم بہترین قرون قرن اصحاب گشت رضوان اللہ تعالی علیهم کلمۂ ثم کار دیگران
را در پس انداخت و اشارت به بعد درجه نمود شخصے از عبد اللہ بن مبارک قدس سره سوال کرد
ایما افضل معاویة ام عمر بن عبد العزیز قال الغبار الذی دخل انف فرس معاویة مع رسول اللہ صلی اللہ
تعالی علیه و آله وسلم خیر من عمر بن عبد العزیز کذا مرة پس ناچار سلسلۂ این حضرات سلسلة الذهب
آمد و مزیت این طریقہ عالی بر سائر طرق در رنگ مزیت قرن اصحاب کرام بر سائر قرون میر گشت
جماعه را که از کمال فضل در آغاز شرفی از انجام ارزانی دارند اطلاع بر حقیقت کمالات ایشان غیر ایشان را
متعذر ست نہایت ایشان فوق نہایت دیگران خواهد بود مصرعه قیاس کن ز گلستان
من بہار مرا مصرعه سالے که نکوست از بہارش پیدا ست ذلک فضل اللہ یؤتیه
من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم حضرت خواجه نقشبند میفرمودند که ما فضلیائیم جعلنا اللہ
سبحانه وایاکم من محبی هولاء الاکابر و متابعی آثارهم بحرمة النبی القرشی علیه و علی آله من الصّلوات
افضلها و من التحیات اکملها

مکتوب شصت و هفتم بخان خانان صدور یافته در
سفارش محتاجی ثبتنا اللہ سبحانه وایاکم علے متابعة سید المرسلین علیه و علے آله الصلوات
والتسلیمات ظاهراً و باطناً و یرحم اللہ عبداً قال آمینا و امراءهم بے اختیار بر ان
آورند که تصدیع ایشان جرأت نماید اول اظهار رفع مظنۂ آزار ست بلکه حصول مودت

و اخلاص و امر ثانی ایاد احتیاج محتاجے است که بفضیلت و صلاح متحلے ست و بمعرفت و شهود
متزین از روے نسب کریم ست و از روے حسب شریف مخدوما در اظهار حق نوعے از مرارت
است اگرچه بحسب شدت و ضعف متفاوت باشد خیلے سعادتمندی میباید که این مرارت را
در رنگ عسل بیاشامد و هل من مزید گوید تلونیات احوال از لوازم صفات امکان ست جماعۂ
که به تمکین رسیده اند نیز از تلوین سرشته اند بیچاره ممکن گاہے مغلوب سلطان صفات جلالیه
است و گاہے محکوم صفات جمالیه است وقتی محل قبض است و وقتی موطن بسط و هر موسم را
احکام جدا است دے روز آن بود امروز این ست قلب المؤمنین بین اصبعین من اصابع الرحمن یقلبها
کیف یشاء والسّلام

مکتوب شصت و هشتم نیز بخان خانان صدور یافته در بیان آنکه تواضع
از ارباب غنا می زیبد و استغنا از ارباب فقر زمانیا سبب ذلک فیما صنع اللہ مخدوما ه
من انچه شرط بلاغ ست با تو میگویم تو خواه از سخنم پند گیر خواه ملال تواضع از ارباب غنا زیبا ست
و استغنا از اهل فقر لان المعالجة بالاضداد در مکاتیب ثلاثه شما غیر از
استغنا امرے مفهوم نشد هر چند مقصود شما تواضع بود مثلاً در مکتوب اخیر مسطور بود بعد
الحمد والصّلوة نموده مے آید این عبارت را نیک دریابید که در کجا باید نوشت آرے
خدمت فقرا بسیار کرده اند اما رعایت آداب خدمت هم ضروری ست تا ثمره بر آن
مترتب شود و بدونها خرط القتاد بلے اتقیا امت او علیه و علے آله الصلوات والتسلیمات
اتمها و اکملها از تکلف بری اند اما التکبر مع المتکبر صدقة حضرت خواجه نقشبند را قدس اللہ
تعالے سره شخصے گفت که متکبر ست فرمودند تکبر من از کبریائے او ست این طائفه را
ذلیل و خوار نه انگارید رب اشعث مدفوع بالابواب لو اقسم علی اللہ لابره حدیث نبوی ست
علیه الصّلوة والسلام ه اندکے بیش تو گفتم غم دل ترسیدم که دل آزرده شوے ورنه سخن
بسیار ست محبان عزیزی و مخلصان صمیمی شما باندک ملاحظه نفس امر داشته باشند
بشما هر چه رسانند از نفس الامر رسانند و هر گنگاشتے که بدهند صلاح شما را میباید که منظور
دارند و مصالح خود را که آن خیانت محض ست بعضے از منافع شما نیز از علل غائیه
این سفر بود اما در عالم اسباب محبان و مخلصان شما نگذاشتند تقصیرے از این طرف

بدانند هرچند این مقدمات تلخ نما اند اما خوش گویندگان شما بسیار اند بهما اکتفا کنند
مقصود از آشنائی فقرا اطلاع بر عیوب مکنونه است و ظهور رذائل مخزونه لیکن
بدانند که اظهار این قسم سخنان نه از روی آزار است بلکه از روی نیکخواهی و دلسوزیست
این تصور نمایند خواجه محمد صدیق اگر یک روز پیشتر می آمدند محتمل که فقیر خود را بهر حال
بشما میرسانید سے اما در اثناء راه سرهند ملاقی شدند معذور خواهند داشت
الخیر فیما صنع الله سبحانه

مکتوب شصت و نهم نیز بخان خانان صدور یافته

در بیان تواضع که موجب رفعت دارین است و در بیان آنکه نجات وابسته بمتابعت اهل
سنت و جماعت ست که فرقهٔ ناجیه اند الحمد لله والصلوة والسلام علی رسول الله
التفات نامهٔ گرامی که مصحوب اخوی مولانا محمد صدیق ارسال داشته بودند
وصول یافت کرم فرمودند جزاکم الله سبحانه عنا خیر الجزاء چون رعایت آداب
فقرا نموده اند تبواضع سخن رانده اند امید است که بحکم من تواضع لله رفعه الله این تنزل
موجب رفعت دینی و دنیوی گردد بلکه گشت بشرے لکم چون الفاظ انابت
و رجوع در میان آورده اند چنان تصور فرمایند که این انابت بر دست درویشی
از درویشان واقع شده است مترصد نتائج و ثمرهٔ آن باشند اما حقوق آن را باید
که مهما امکن مرعی دارند از وصایا و نصائح چه نویسد و از علوم و معارف چه وانماید
که علماء مجتهدین و صوفیهٔ محققین شکر الله تعالی سعیهم در بسط و تفصیل سخن تقصیر جائز
نداشته اند و پارهٔ از مسودات این کم بضاعت را نیز ظاهرا بعضے از یاران
بخدمت شما برده اند به نظر شریف گذشته باشد بالجمله طریق النجاة متابعة
اهل السنة والجماعة کثرهم الله سبحانه فی الاقوال والافعال و فی الاصول و فی الفروع
فانهم الفرقة الناجیة وما سواهم من الفرق فهم فی معرض الزوال و شرف الهلاک علمه الیوم احد
او لم یعلم اما فی الغد فیعلمه کل احد و لا ینفع العلم بهنا قبل ان ینبهنا الموت سیادت مآبی سید
ابراهیم از قدیم چون انتسابے بآن آستان علیه دارد و در سلک دعاگویان منتظم ست
بر ذمه کرم لازم ست که دستگیری فرمایند که از ان فقر و پیری با اهل و عیال خود بفراغ خاطر گذرانند

و بدعای سلامتی دارین ایشان مشغول باشند والسلام

مکتوب هفتادم نیز بخان خانان صدور یافته

در بیان آنکه آدمی را جامعیت او سبب بعد او ست همچنانکه همین جامعیت او سبب قرب اوست
و ما نیاسب ذلک ثبتکم الله سبحانه علی جادة الشریعة المصطفویة علی صاحبها الصلوة
والسلام والتحیة رحم الله عبدا قال آمینا آدمی را همچنانکه جامعیت سبب قرب و تکریم و
تفضیل ست سبب بعد و تضلیل و تجهیل نیز همان جامعیت ست قرب بواسطه تمامیت
مرات او ست و قابلیت ظهور جمیع اسما و صفات را بلکه تجلیات ذاتیه را نیز حدیث قدسی
لا یسعنی ارضی و لا سمائی و لکن یسعنی قلب عبدی المؤمن رمزی بیان ست و بعد او لمیت
احتیاج او ست بهر جزئے از جزئیات عالم چه او را همه چیز در کار است خلق لکم ما فی
الارض جمیعا این احتیاج او را بجمیع اشیا گرفتاری هست که سبب بعد و تضلیل او
گشته است سه پایه آخر آدم ست و آدمی ؛ گشت محروم از مقام محرمی ؛ گر نگردد باز
مسکین زین سفر ؛ نیست از وے هیچکس محروم تر ؛ پس بهترین همه موجودات انسان آمد
و بدترین همه کائنات هم او اذا کان منه محمد حبیب رب العالمین علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات
والتحیات و ابو جهل اللعین عدو رب السموات و الارضین پس ناچار تا از گرفتاری همه نجات
میسر نشود گرفتاری بیکے که نقد وا ست از یکے نیز حاصل نیاید خرابی در خرابی ست لیکن بمقتضاے
ما لا یدرک کله لا یترک کله زندگانی چند روزه بر وفق اتباع صاحب شریعت علیه و علی آله
الصلوة والتحیة باید بسر برد که رستگاری از عذاب اخروی و فور تنعمات سرمدی وابسته بسعادت
این اتباع ست پس در اموال نامیه و انعام سائمه ادای زکوة کما حقه باید نمود و آنرا وسیله
عدم گرفتاری باموال و انعام باید ساخت و در مطعومات و ملبوسات لذیذ و نفیسه حظ نفس
منظور نباید داشت بلکه در اطعمه و اشربه غیر از حصول و قوت برای ادای طاعات نیتے دیگر
نباید کرد و جامه نفیس بحکم کریمه خذوا زینتکم عند کل مسجد به نیت تزیین مامور باید
پوشید و مشوب به نیت دیگر نباید ساخت و اگر حقیقت نیت میسر نشود خود را به تکلف
برین نیت باید آورد فان لم تبکوا فتباکوا و دائم بحق سبحانه و تعالے ملتجی و متضرع
باید بود که حقیقت نیت میسر شود و از تکلف وا رهد سه میتواند که دهد اشک مرا حسن قبول

آنکه در ساخته است قطرهٔ بارانی را؛ علی هذا القیاس در جمیع امور بمقتضای فتوی علمای دین تارک
راه عزیمت را اختیار نموده اند و از رخصت اجتناب کرده زندگانی باید کرد و وسیلهٔ نجات ابدی
باید دانست ما یفعل الله بعذابکم ان شکرتم و آمنتم **مکتوب هفتاد و یکم** بمیرزا داراب
ابن خان خانان صدور یافته در بیان آنکه شکر منعم بر منعم علیه واجب ست و حصول شکر
باتیان شریعت ست لا غیر ایدکم الله سبحانه ونصرکم شکر منعم بر منعم علیه واجب ست عقلاً
و شرعاً و معلوم ست که وجوب شکر به اندازهٔ وصول نعمت ست پس هر چند وصول نعمت بیشتر
وجوب شکر زیاده تر پس بر اعتبار علی تفاوت درجات هم نسبت بفقرا اضعاف مضاعف شکر
واجب آمد لهذا فقرای این امت پیش از اغنیا به پانصد سال در بهشت خواهند درآمد و شکر منعم تعالی
اولاً تصحیح عقائد ست بمقتضای آرای فرقهٔ ناجیه که اهل سنت و جماعت اند و ثانیاً باتیان احکام
شرعیه و عملیه است بر وفق آرای مجتهدین این فرقهٔ علیه و ثالثاً بتصفیه و تزکیه ست بر طبق سلوک
صوفیه علیه این فرقهٔ سنیه و وجوب این رکن اخیر استحسانی ست بخلاف رکنین سابقه چه
اصل اسلام مربوط باین دو رکن ست و کمال اسلام منوط بآن یک رکن و عملی که مخالف
این ارکان ثلثه است اگرچه از جنس ریاضات شاقه و مجاهدات شدیده باشد داخل معصیت ست
و نافرمانی و ناسپاسی منعم جل سلطانه براهمهٔ هند و فلاسفهٔ یونان در ریاضات و مجاهدات خود را
معاف نداشته اند اما آن ریاضات چون بر وفق شرائع انبیا صلوات الله تعالی و تسلیماته
علی جمیعهم عموماً و علی افضلهم خصوصاً واقع نشده اند مردود اند و از نجات اخروی بی نصیب ثبتکم بمتابعة
سیدنا و مولانا و شفیع ذنوبنا و طبیب قلوبنا محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم و متابعة خلفائه
الراشدین المهدیین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین **مکتوب هفتاد و دوم** بخواجه جهان
صدور یافته در بیان آنکه جمع ساختن دین با دنیا دشوار ست پس طالب آخرت را از ترک دنیا
چاره نباشد و اگر ترک حقیقی میسر نشود از ترک حکمی چاره نه و ما یناسب ذلک سلمکم الله سبحانه و عافاکم
ما احسن الدین والدنیا لو اجتمعا جمع ساختن دین و دنیا را از قبیل جمع اضداد ست پس طالب آخرت را
ترک دنیا لابد آمد و چون در این آوان حقیقت ترک آن میسر نیست بلکه متعسر ست بضرورت به ترک
حکمی باید قرار داد و ترک حکمی عبارت ازانست که در امور دنیویه بمقتضای حکم شریعت غرا محکوم باید شد

ودر

و در مطاعم و مشارب و مساکن حدود شرعیه را رعایت باید نمود و تجاوز از آن حدود تجویز نباید کرد
در اموال نامیه و انعام سائمه زکوة و عشر و فطره را ادا باید کرد و چون تجلی باحکام شرعیه میسر شد از مضرت
دنیا نجاتی حاصل گشت و با آخرت جمع شد و اگر این قسم ترک حکمی هم میسر نشود از بحث خارج ست
حکم منافق دارد که صورت ایمان در آخرش سودمندش نخواهد گشت نتیجهٔ او عصمت دما و اموال دنیوی
است فقط ع من آنچه شرط بلاغ ست با تو میگویم ÷ تو خواه از سخنم پند گیر خواه ملال ÷ تا کدام صاحب
دولت باشد که با این طمطراق دنیاوی و با این خدم و حشم و با این طعامهای لذیذ و چرب و با این لباسهای
فاخره در برش کلمهٔ حق را بسمع قبول استماع نماید ÷ گوشش از بار گران شده است ÷ نشنود ناله و فغان
مرا وفقنا الله سبحانه و ایاکم بمتابعة الشریعة المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة بقیة المراد
میان شیخ زکریا که سابق کروری بود مرد عالم و فاضل ست بشومی اعمال مدتی ست که بر مردان محبوس ست
بواسطهٔ ضعف پیری و ضیق معیشت و تمامی مدت حبس بستوه آمده است بفقیر نوشته بود که در عسکر آمده
سعی در مخلص ما نمایند کثرت مسافت راه مانع آمد چون اخوی خواجه محمد صدیق بخدمت ایشان میرفتند
بضرورت بچند کلمه متصدع گشت امید ست که توجه عالی دربارهٔ آن ضعیف مرعی خواهند داشت
که عالم ست و پیر والسلام اولاً و آخراً **مکتوب هفتاد و سوم** بقلیج بن قلیجخان صدور یافته در مذمت
دنیا و ابنای آن و در نکوهش تحصیل علوم غیر نافع و در اجتناب از فضول مباحات و تحریص بخیرات و اعمال
صالحه علی الخصوص در زمان عنفوان جوانی و ما یناسب ذلک حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت
سنیهٔ مصطفویه علی صاحبها الصلوات والتسلیمات والتحیات الابدیة السرمدیة استقامت ارزانی فرماید ای فرزند
دنیا محل آزمایش و ابتلا ست ظاهر او را بانواع مزخرفات مموه و مزین گردانیده است صورت او را بخال
و خط و زلف و خد موهوم مزین ساخته اند در نمود شیرین ست و بطراوت و نضارت متخیل ست لیکن فی الحقیقت
جیفه ایست عطر اندود و مزبله ایست پر از ذباب و دود و سرابی ست آب نما و شکریست زهر آسا باطن او سراسر
خراب و ابتر ست معامله او با ابنای خود با این همه گندگی از هر چه گوئی بدتر فریفتهٔ او دیوانه و مسحور ست گرفتار او مجنون
و مخدوع است هر که بظاهر او مفتون گشت بداغ خسارت ابدی متهم شد و هر که بحلاوت و طراوت
نظر کرد ندامت سرمدی نصیب او آمد سرور کائنات حبیب رب العالمین علیه و علی
آله الصلوة والسلام فرموده است ما الدنیا والآخرة الا ضرتان ان رضیت احدهما

غضبت الاخرے پس ہر کہ دینا را راضی ساخت آخرت ازوے در سخط ست پس نا چار از
آخرت بے نصیب آمد اعاذ نا اللہ سبحانہ وایاکم من محبتہما ومحبۃ اہلہا اے فرزند ہیچ
میدانی کہ دینا چیست انچہ ترا از حق سبحانہ باز دارد پس اززن وفرزندان ومال وجاہ وریاست
ولہو ولعب واشتغال بما لا یعنے ہمہ داخل دنیاست علومے کہ بآخرت کار نیایند
ہم از دنیا اند اگر تحصیل نجوم ومنطق وہندسہ وحساب وامثال آنہا از علوم لاطائل
بکار مے آمد فلاسفہ از اہل نجات مے بودند قال علیہ الصلوۃ والسلام علامۃ
اعراض اللہ تعالیٰ عن العبد اشتغالہ بما لا یعنیہ ؎ ہرچہ جز عشق خدائے احسن ست ؛
گر شکر خوردن بود جان کندن ست ؛ وآنکہ گفتہ اند کہ علم نجوم از برائے معرفت اوقات
صلوۃ درکار ست نہ باین معنے ست کہ معرفت اوقات بے معرفت نجوم حاصل نیست بلکہ
باین معنی ست کہ علم نجوم یکے از طرق معرفت اوقات ست بسیارے از مردم ہستند
کہ از علم نجوم خبر ندارند واوقات صلوۃ را بہ از عالمان نجوم مے شناسند قریب باین
سخن ست وجہیکہ در تحصیل علم منطق وحساب وماننداینہا کہ فی الجملہ در بعضے علوم
شرعیہ درکار اند گفتہ اند بالجملہ بعد از تمحلات بسیار وجہ جوازے برائے اشتغال باین
علوم پیدا میشود اما اگر مقصود اینہا غیر از معرفت احکام شرعیہ وتقویت ادلۂ
کلامیہ امرے دیگر نباشد والا لایجوز اصلا انصاف باید کرد ارتکاب امر مباح کہ متلزم
فوت امور واجبہ باشد از حد اباحت مے برآید یا نہ شک نیست کہ اشتغال باین
علوم مفوت اشتغال بعلوم شرعیہ ضروریہ است اے فرزند حق سبحانہ وتعالیٰ از کمال
عنایت بیغایت خویش ترا در ابتداء جوانی توفیق توبہ کرامت فرمودہ بود بدولت
یکے از درویشان سلسلۂ علیہ نقشبندیہ قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم انابت دادہ نمیدانم
از دست نفس وشیطان ترا ثبات بر آن توبہ میسر شدہ باشد یا نہ استقامت مشکل مینماید
موسم عنفوان جوانی ست واسباب دنیوے ہمہ میسر وبیشتر از قرنا بی مناسب ونا ملائم
؎ ہمہ اندر زمن بتو این ست ؛ کہ تو طفلے وخانہ رنگین ست ؛ اے فرزند کار این ست
کہ از فضول مباحات اجتناب باید نمود واز مباحات بقدر ضرورت اکتفا باید کرد

آنہم بہ نیت جمعیت از برائے ادائے وظائف بندگے مثلاً مقصود از خوراک قوت بر
ادائے طاعت ست واز پوشاک ستر عورت ودفع حر وبرد وعلیٰ ہذا القیاس
سائر المباحات الضروریۃ اکابر نقشبندیہ قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم عمل بعزیمت
اختیار کردہ اند واز رخصت مہما امکن اجتناب فرمودہ اند از جملہ عزائم اکتفا ست
بقدر ضرورت واگر این دولت میسر نشود باری از دائرہ مباحات بیرون نباید نہاد ومحرمات
ومشتبہات نباید رفت تنعمات بامور مباحات بروجہ اتم واکمل حق سبحانہ از کمال کرم تجویز
فرمودہ است ودائرہ این تنعمات را پر وسیع ساختہ قطع نظر ازین تنعمات کدام
عیش برابر آنست کہ مولائے این کس از کردار این شخص راضے باشد وکدام جفا برابر
آنست کہ سید او از اعمال او در سخط باشد رضاء اللہ تعالیٰ فے الجنۃ خیر من الجنۃ وسخط
اللہ تعالیٰ فی النار شر من النار این کس بندہ ایست محکوم بحکم مولے او را پسر خود
نساختہ اند ودر ہر جسد افتد وانہ گذاشتہ فکر باید کرد وعقل دور اندیش را کار باید فرمود
فردا غیر از ندامت وخسارت ہیچ بدست نخواہد آمد وقت کار موسم جوانی ست جوانمرد آنست
کہ این وقت را از دست ندہد وفرصت غنیمت شمرد وتحمل کہ او را تا زمان پیری نگذارند واگر گذارند
جمعیت میسر نشود واگر میسر شود ہنگام ضعف وسستی کارے نتواند کرد حالانکہ اسباب جمعیت
ہمہ میسر ست وجود والدین ہم از جملۂ انعامات حق ست سبحانہ کہ غم معیشت این کس بسر آنہاست
وموسم فرصت ست وزمان قوت واستطاعت بکدام عذر امروز بفردا باید انداخت ودرخت
پتسویف باید کشید قال علیہ الصلوۃ والسلام ہلک المسوفون آرے اگر مہمات دنیائے دنی
را بفردا اندازند وامروز باعمال آخرت پردازند بس مستحسن ست چنانکہ عکس این مستقبح ست
درین وقت عنفوان جوانی کہ استیلاء دشمنان دین ست از نفس وشیطان اندک عمل را آنقدر
اعتبار ست کہ در وقت عدم استیلاء آنہا اضعاف مضاعفت آن را اعتبار نیست در تورۂ
سپاہی گری سپاہیان کارگزار در وقت استیلائے اعدا اعتبار بیشتر است
اندک ترددہم اعتبار مے گیرد ونمایان مے شود ودر وقت امن از شر اعدا این قسم اعتبار
نمی ماند اے فرزند مقصود از خلقت انسانی کہ خلاصہ موجودات ست نہ لہو ولعب ست نخوردن وخفتن ست

تاخیر کردن در کارے ۱۲

مقصود از وے ادای وظائف بندگیست و ذل و انکسار و عجز و افتقار و دوام التجا و تضرع بجناب
قدس خداوندی جل سلطانه عبادات که بشرع محمد علیه الصلوة والسلام بآن ناطق ست و مقصود
از ادای آن منافع و مصالح عباد ست و بجناب قدس خداوندی عز شانه هیچ از ان عائد
نمیشود بجان ممنون گشته میباید ادا کرد و بانقیاد تمام در امتثال اوامر و انتهاء از مناهی باید کوشید
حق سبحانه با وجود غناء مطلق عباد را با وامر و نواهی سرافراز ساخته است ما محتاجان را شکر این
نعمت بروجه اتم باید کرد و بمنت داری تمام در امتثال احکام باید کوشید ای فرزند میداند که
اگر از ابنای دنیا که بشوکت و جاه صوری متحقق ست اگر از متعلقان زیردست خود را بخدمتی سرافراز سازد
و در ان خدمت نفعی بآمر نیز عاید ست این زیردست حکم او را چه بلا عزیز میدارد و میداند که شخصی عظیم القدر
این خدمت را فرموده است به ممنونیت تمام بجا باید آورد چه بلا شد عظمت خداوندی جلشانه از عظمت این شخص
هم در نظر کمتر می آید که امتثال خداوندی عظمت نمی کوشد شرم باید کرد و از خواب خرگوش خود را باید
برآورد عدم امتثال اوامر الهی جل سلطانه از دو چیز خالی نیست یا آنکه اخبارات شرعیه را دروغ
میدانند و باور نمیکنند یا عظمت امر تعالی و تقدس در نظر حقیر تر از عظمت ابنای دنیا می آید شناعت
این امر را باید ملاحظه نمود ای فرزند اگر شخصی که کذب او را بارها تجربه کرده اند بگوید که اعدا باستیلای
تمام بر فلان قوم شبخون خواهند ریخت عقلاء آن قوم از پی محافظت خود میشوند و فکر دفع آن
بلیه مینمایند با وجودیکه میدانند که آن مخبر بکذب متهم ست لیکن میگویند که در محل توهم
خطر نزد عقلا احتراز لازم ست مخبر صادق علیه الصلوة والسلام بمبالغتهاء تمام از عذاب
آخروے خبردار ساخته است هیچ متاثر نمیشوند اگر متاثر شوند فکر دفع آن بکنند
وحال آنکه علاج دفع آنرا نیز از مخبر صادق علیه الصلوة والتحیة معلوم کرده اند پس چه
ایمان ست که خبر مخبر صادق در رنگ خبر دروغگو اعتبار ندارد و صورت اسلام
نجات نمی بخشد یقین می باید حاصل کرد یقین کجاست که ظن هم نیست بلکه وهم هم
نیست چه عقلا در خطرها وهم را نیز اعتبار مے نهند و همچنین حق تعالے در کلام مجید
خود می فرماید والله بصیر بما تعملون با وجود این اعمال قبیحه بوقوع مے آرند اگر
بدانند که شخص حقیرے بر اعمال اینها مطلع ست هرگز عمل شنیع در نظر او نمیکنند

پس حال اینها از دو حالت خالی نیست خبر حق را سبحانه باور نمی کنند یا اطلاع حق سبحانه تعالے
را اعتبار نمیدهند پس این قسم کردار از ایمانست یا از کفر پس بران فرزند لازم ست که از سر تجدید
ایمان بکند قال علیه الصلوة والسلام جددوا ایمانکم بقول لا اله الا الله و از نامرضیات حق
سبحانه توبه نصوح از سر اعاده نماید از اموریکه نهی فرموده است و محروم ساخته مجتنب باشد و پنج
وقت نماز بجماعت گزارد اگر قیام لیل و نهار از تهجد میسر شود زهے سعادت و ادای زکوة مال نیز از جمله
ارکان اسلام ست آنرا البته ادا کند و طریقے که ادای آن اسهل باشد آنست که از مال خود آنچه
حق فقرا است سالیانه جدا سازد و به نیت زکوة نگاهداشته در تمام سال بمصارف زکوة خرج نماید
برین تقدیر هر مرتبه تجدید نیت ادای زکوة لازم نیست یکدفعه جدا کردن کفایت میکند معلوم
است که در سال تمام چه قدر خرج میکنند به فقرا و مستحقان اما چون به نیت زکوة نیست محسوب
نمیشود و در صورت مرقومه زکوة از ذمه ادا میشود و هم از خرج سبب تقریب خلاصی ست و اگر
بالفرض آنقدر در سال خرج فقرا نشود و بقیه بماند آنرا همان طور جدا از مال خود نگاهدارند در
هر سال همین قسم عمل بکار برند چون مال فقرا جدا میشود اگر امروز توفیق ادای آن روزی نشد
شاید که فردا موفق سازند ای فرزند چون نفس بالذات بخیل ست و در امتثال احکام الهی
جل سلطانه سرکش بضرورت سخن بصرفه گفته میشود و الا اموال و املاک همه از حق ست سبحانه
این کس را چه مجالست که در ان تکلف نماید باید که بمنت تمام ادا کند و همچنین در سائر عبادات خود را
بهیچ وجه معاف ندارد و در ادای حقوق عباد سعی بلیغ مبذول باید داشت و کوشش باید نمود
که حق هیچکس در ذمه نماند اینجا ادای آن حق آسانست بملایمت و تملق هم رفع میشود و در آخرت
کار مشکل ست علاج پذیر نیست احکام شرعیه را از علمای آخرت باید استفسار نمود سخن ایشان را
تاثیرے هست شاید ببرکت انفاس ایشان بعمل آن موفق شود از علماء دنیا که علم را وسیله
مال و جاه ساخته اند دور باید بود مگر آنکه علمای متقی پیدا نشود بضرورت بقدر ضرورت با ایشان
باید پرداخت آنجا میان حاجی محمد اتره از علمای دیندار اند و شیخ علی اتره خود آشنا سے
شما اند غرض این هر دو عزیزان در ان نواحی مغتنم اند در تفتیش مسائل شرعیه با ایشان رجوع
نمودن انسب ست اے فرزند ما فقرا را با غنیاء دنیا چه مناسبت که از نیک و بد ایشان

سخن کنم نصائح شرعیه درینباب بروجه اتم واکمل وارد شده اند فللّٰه الحجة البالغة اما آن فرزند چون
از راه انابت بفقراء رجوع آورده بود دل را بواسطۂ آن مناسبت دراکثر اوقات توجه
بحال آن فرزند میشود بهمان توجه باعث این گفتگو شده است میدانم که اکثر این نصائح
ومسائل بگوش آن فرزند رسیده باشد اما مقصود عمل ست نه مجرد علم بیماری که علم بدار و ئی مرض
خود دارد تا آن دار درانخورد صحت نمی یابد علم بدار و فائده نمیکند این همه ابرام و مبالغه
برای عمل ست علم خود حجت را درست میسازد قال علیه الصلوة والسلام ان اشد الناس
عذابا یوم القیمة عالم لم ینفعه اللّٰه بعلمه آن فرزند بداند که انابت سابق بواسطه قلت صحبت
ارباب جمعیت اگرچه ثمره نداده باشد اما از نفاست جوهر استعداد آن فرزند خبر میدهد
امید ست که حق سبحانه ببرکت آن انابت در آخر بتوفیق مرضیات خویش موفق
گرداند وازاهل نجات سازد وبهرحال رشتۂ محبت این طائفه را از دست ندهد والتجا
وتضرع باین قوم شعار خود سازد ومنتظر باشد که حق سبحانه بتوسل محبت این طائفه بمحبت
خود مشرف سازد وتمام بجانب خود کشد وازین خرخشه ها بالکل خلاص سازد مثنوی عشق
آن شعله است کوچون بر فروخت ٭ هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت ٭ تیغ لا در قتل غیر حق
براند ٭ درنگر زان پس که بعد لا چه ماند ٭ ماند الا اللّٰه باقی جمله رفت ٭ شاد باش ای عشق
شرکت سوز زفت مکتوب هفتاد و چهارم به میرزا بدیع الزمان صدور یافته در تحریص
بر محبت فقراء و توجه بایشان والنصح باتباع صاحب الشریعة علیه وعلی آله الصلوة والسلام
مراسلۂ شریفه و صحیفۂ لطیفه ورود یافت حمداللّٰه سبحانه که از فحوای آن محبت فقرا
وتوجه در ویشان مفهوم گشت که سرمایۂ سعادت ست لانهم جلساء اللّٰه سبحانه وهم قوم
لا یشقی جلیسهم وکان رسول اللّٰه صلی اللّٰه تعالی علیه وعلی آله وسلم یستفتح بصعالیک
المهاجرین وقال علیه الصلوة والسلام فی شانهم رب اشعث مدفوع بالابواب لو اقسم
علی اللّٰه لابره سعادت آثار الفقرهٔ در صحیفۂ گرامی اندراج یافته بود که خدیونشائتین
این نعمتی است که مخصوص بحضرت واجب الوجود ست جل سلطانه عبد مملوک لا یقدر
علی شیء را چه رسد که بوجهی از وجوه بخداوند جل سلطانه مشارکت جوید و در راه خداوندی

بوید علی الخصوص در نشاء اخرویه که مالکیه وملکیت چه بطریق حقیقت وچه بطریق مجاز مخصوص بحضرت
مالک یوم الدین ست حضرت حق سبحانه وتعالی در روز قیامت ندا در دهد که لمن الملک
الیوم وخود در جواب آن فرماید للّٰه الواحد القهار عبادرا دران روز غیراز هول و وحشت
متحقق نیست وجز حسرت وندامت مقصود نه اللّٰه تعالی در قرآن مجید از شدت آن
روز واز غایت اضطراب خلائق خبر میدهد حیث قال تبارک وتعالی ان زلزلة
الساعة شیء عظیم یوم ترونها تذهل کل مرضعة عما ارضعت وتضع کل ذات حمل حملها و
تری الناس سکاری وما هم بسکاری ولکن عذاب اللّٰه شدید ٭ دران روز که فصل
پرسند وقول ٭ اولوالعزم را دل بلرزد بهول ٭ بجائیکه دهشت برد انبیا ٭ تو عذر گنه
را چه داری بیا ٭ بقیة النصح اتباع صاحب الشریعة علیه الصلوة والسلام والتحیة لازم فان
النجاة بدونها محال وعدم الالتفات الی زخارف الدنیا وعدم الاعتناء بوجودها وعدمها
فان الدنیا مبغوضة اللّٰه سبحانه لیس لها قدر عنده تعالی فینبغی ان یکون عدمها خیرا من
وجودها عند العباد وقضیة عدم وفاءها وسرعة زوالها مشهورة بل مشهودة فاعتبروا
یا بنا لها الذین مضوا من قبل وفقنا اللّٰه سبحانه وایاکم بمتابعة سید المرسلین علیه وعلی
آله الصلوة والسلام مکتوب هفتاد وپنجم نیز بمیرزا بدیع الزمان صدور یافته در تحریص
بر متابعت سید کونین علیه وعلی آله الصلوة والسلام اولاً بتصحیح عقائد وثانیاً بدانستن
احکام ضروریه فقهیه و در بیان آنکه از حق سبحانه وتعالی بوسیله یابی وسیله
او تعالی میباید طلبید سلکم اللّٰه سبحانه دعا فاکم نقد سعادت دارین منوط
بمتابعت سید کونین ست علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها بنهجیکه
علماء اهل سنت شکر اللّٰه سعیهم بیان فرموده اند اولاً تصحیح عقائد بمقتضای آرای
صائبه این بزرگواران باید کرد وثانیاً علم حلال وحرام وفرض وواجب وسنت
ومندوب ومباح ومشتبه حاصل باید نمود وعمل بمقتضای این علم نیز در کارست بعد
از حصول این دو جناح اعتقادی وعملی اگر سعادت ازلی مدد فرماید طیران عالم قدس
میسر آید وبدونها خرط القتاد دنیای دنی که رای آن نمیکند که آنرا از مطلب فهمند وحصول آمال و

جاه او را اگر مقاصد اکابر بلند همت باید بود از حق سبحانه و تعالی بوسیله یا بی وسیله
او را تعالی باید طلبید رع کار اینست غیر این همه هیچ • چون التفات نموده و همتے
خواسته اند بشهرے کم سالماً و غانماً مراجعت خواهند نمود اما یک شرط را مرعی دارند و آن
وحدت قبله توجه است قبله توجه را متعدد ساختن خود را در تفرقه انداختن است مثل مشهور ست
هر که یکجا همه جا و هر که همه جا هیچ جا حضرت حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها
الصلوة والسلام والتحیة استقامت کرامت فرماید والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة
المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتحیات

مکتوب هفتاد و ششم بقلیج خان صدور یافته
در بیان آنکه ترقی وابسته بورع و تقوی ست و در تحریص بر ترک فضول مباحات و اگر میسر نشود
اجتناب از محرمات ساخته دائرهٔ فضول مباحات را تنگ تر باید گرفت و در بیان آنکه اجتناب از
محرمات نیز دو قسم ست

عصمکم الله سبحانه عما یصمکم و صانکم عما شانکم بحرمة سید البشر المنقی عنه زیغ البصر
علیه و علی آله من الصلوات اکملها و من التسلیمات افضلها قال الله تعالی فما آتکم الرسول فخذوه
و ما نهاکم عنه فانتهوا مدار نجات بر دو جزء آمد امتثال اوامر و انتهاء از نواهی و معظم ترین این
دو جزء جزء اخیر ست که تعبیر بورع و تقوے ست ذکر رجل عند رسول الله صلی الله تعالی علیه
و علی آله و سلم بعبادة و اجتهاد و ذکر آخر برعة فقال النبی صلی الله علیه و سلم لا تعدل بالرعة شیئا
یعنے الورع و قال ایضا علیه من الصلوات اتمها و من التسلیمات اکملها ملاک دینکم الورع و فضیلت
انسان بر ملک ازین جزء متحقق ست و ترقی بر مدارج قرب هم ازین جزء ثابت میشود چه ملائکه
در جزء اول مشارک اند و ترقی در ایشان مفقود است پس رعایت جزء ورع و تقوی از اهم
مهام اسلام آمد و از اشد ضروریات این جزء که مدار آن بر اجتناب از محارم است بر وجه کمال
وقتی میسر شود که از فضول مباحات اجتناب نموده آید و بقدر ضرورت از مباحات اکتفا
کرده شود زیرا که ارخاء عنان در ارتکاب مباحات بامور مشتبهات مے رساند و مشتبه
به محرم نزدیک ست من حام حول الحمی یوشک ان یقع فیه پس در حصول
کمال ورع و تقوی اکتفا از مباحات بقدر ضرورت لابد آمد و آن هم مشروط
به نیت ادائے وظائف بندگی والا آن قدر هم وبال ست و قلیل آن خیر کثیر حکم

کثیر دارد و چون اجتناب از فضول مباحات بالکلیه در همه اوقات خصوصا درین وقت بسیار
عزیز الوجود ست اجتناب از محرمات لازم ساخته مهما امکن دائرهٔ ارتکاب فضول مباحات را
تنگ تر باید ساخت و درین ارتکاب همواره نادم و مستغفر می باید بود و دریچه از برائے
دخول حوالی محرمات وابسته همیشه بحق سبحانه ملتجی و متضرع باید شد ازین ندامت و استغفار و التجا و
تضرع محتمل که کار آن اجتناب بکند که بفضول مباحات تعلق داشت و از آفت آن مصئون و محفوظ دارد
عزیزی میفرماید انکسار العاصین احب الی من صولة المطیعین و اجتناب از محرمات نیز بر دو قسم ست قسمے ست
که بحقوق الله سبحانه تعلق دارد و قسمی ست که بحقوق عباد متعلق ست و رعایت قسم ثانی اهم تر
ست حق سبحانه و تعالی غنی مطلق ست و ارحم الراحمین و عباد و فقرا محتاجانند و بالذات
بخیل و لئیم اند قال رسول الله تعالی صلی الله علیه و آله و سلم من کانت له مظلمة لاخیه من عرضه
او شیء فلیتحلله منه الیوم قبل ان لا یکون دینار و لا درهم ان کان له عمل صالح اخذ بقدر
مظلمته و ان لم یکن له حسنات اخذ من سیئات صاحبه فحمل علیه و قال ایضا صلی الله تعالی
علیه و آله و سلم اتدرون ما المفلس قالوا المفلس فینا من لا درهم له و لا متاع فقال صلی الله تعالی
علیه و آله و سلم ان المفلس من امتی من یاتی یوم القیمة بصلوة و صیام و زکوة و یاتی قد شتم
هذا و قذف هذا و اکل مال هذا و سفک دم هذا و ضرب هذا فیعطی هذا من حسناته و هذا من
حسناته فان فنیت حسناته قبل ان یقضی ما علیه اخذ من خطایاهم فطرحت علیه ثم
طرح فی النار صدق رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم ثانیا اظهار محمدت
گزارے ایشان مے نماید که در بلدهٔ معظمهٔ لاهور بوجود ایشان بسیارے از احکام
شرعیه درین طور زمانه رواجے پیدا کرده است و تقویة دین و ترویج ملت
دران بقعه حاصل گشته است و آن بلده نزد فقیر همچو قطب ارشاد ست نسبت
بسائر بلاد هندوستان خیر و برکت آن بلده به جمیع بلاد هندوستان ساریست
اگر آنجا دین را ترویج ست در همه جا نحوے از رواج متحقق ست حق سبحانه و تعالی
مؤید و ناصر ایشان باد و قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم لا یزال طائفة
من امتی ظاهرین علی الحق و یضرهم من خذلهم حتی یاتی امر الله

و هم علی ذلک چون ایشان را رشتهٔ ارتباطی بحضرت معرفت پناهی قبله گاهی خواجه
ما محکم بود بنا بر آن بتسوید چند کلمه محرک آن نسبتی گشت زیاده برین اطناب
ست حامل رقیمه دعاگو که از مردم نیک و صلحاست و آدمی زاده است حاجتی بجناب
ایشان آورده است امیدست که توجه شریف درباره او مرعی داشته روای
حاجت او خواهند فرمود دولت حقیقی و سعادت سرمدی محصل باد بحرمة النبی و آله الامجاد
علیه و علی آله الصلوات والتحیات مکتوب هفتاد و هفتم بجباری خان صدور یافته
در بیان آنکه عبادت خدای بیچون و بیچگون کی میسر شود و ما یناسب ذلک الحمد لله
و سلام علی عباده الذین اصطفی ٭ بعد از خدای هرچه پرستند هیچ نیست ٭
بی دولت ست آنکه هیچ اختیار کرد ٭ عبادت خدای بیچون و بیچگون جل سلطانه
وقتی میسر شود که از رقیت تمام ماسوای آزاد شده قبلهٔ توجه جز ذات احدیت هیچ نماند
در مصداق این توجه استواء انعام و ایلام اوست تعالی بلکه در ابتدای حصول این
مقام ایلام مرغوب تر می آید از انعام اگرچه در آخر کار به تفویض میکشد و هرچه میرسد
او را اولی و انسب میداند عبادتی که برغبت و رهبت تعلق دارد فی الحقیقت آن عبادت
خودست مقصود از ان نجات و سرور خویش ست ٭ تا تو در بند خویشتن
باشی ٭ عشق گوئی دروغ زن باشی ٭ حصول این دولت وابسته بفنای مطلق
است و این توجه نتیجهٔ محبت ذاتیه است و مقدمهٔ ظهور ولایت خاصهٔ محمدیه علی
صاحبها الصلوة والسلام والتحیة حصول این نعمت عظمی موقوف ست بر کمال
اتباع شریعت او علیه من الصلوات اتمها و من التحیات اکملها چه شریعت هر نبی
علیهم الصلوات والتسلیمات که از راه نبوت بروی عطا فرمودند مناسب ولایت
اوست چه در ولایت رو بحق ست سبحانه بالکلیه و چون به نبوت فرود می آرند
همان نور فرود می آید و همان کمال را با توجه خلق جمع میکنند و سلب حصول
کمالات مقام نبوت هم همان نور ست و لهذا گفته اند ولایت نبی افضل ست از
نبوت او لاجرم شریعت هر پیغمبر مناسب ولایت او باشد و اتباع آن شریعت مستلزم

وصول ست بآن ولایت و اگر سوال کنند که بعضی متابعان شریعت آن سرور را علیه الصلوة
والسلام از ولایت آن سرور نصیبی نیست بلکه بر قدم انبیاء دیگر اند و از ولایت ایشان نصیبی دارند
جواب گوییم که شریعت پیغمبر ما علیه الصلوة والسلام جامع جمیع شرائع ست و کتابی که بروی
منزل شده است شامل تمام کتب سماوی است پس اتباع این شریعت گویا اتباع
جمیع شرائع ست پس باندازهٔ استعداد خود مناسبتی به نبی از انبیا دارد که ولایت او را
اخذ میکند و لا محذور فیه بلکه گوییم که ولایت او علیه الصلوة والسلام حاوی ولایتهای
جمیع انبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات پس وصول بآن ولایتها وصول بجزویست از
اجزاء این ولایت خاصه و بسبب عدم الوصول الی تلک الولایة بقصور فی کمال
متابعته علیه الصلوة والسلام وللقصور درجات فلاجرم حصل التفاوت فی درجات
الولایة و لو تیسر کمال الاتباع لا مکن الوصول الی تلک الولایة اعتراض و سؤالی وارد
نمیشود که متابعان شرائع انبیاء دیگر را ولایت خاصهٔ محمدی علیه و علیهم الصلوات و
التسلیمات والتحیات حاصل میشد و لیس فلیس الحمد لله الذی انعم علینا و هدینا
الی الصراط المستقیم والدین القویم صراط مستقیم عبارت ازین طریق متین و شریعة
مبین ست انک لمن المرسلین علی صراط مستقیم دلیل این معنی ست رزقنا الله سبحانه
و ایاکم کمال اتباع شریعته علیه الصلوة والسلام بحرمته کمل اتباعه و معظم اولیائه رضوان الله
تعالی علیهم اجمعین آمین حامل رقیمه دعا متردد آن حدود بود بچند کلمه محرک سلسلهٔ محبت گشت
والسلام علیکم و رحمة الله سبحانه لدیکم مکتوب هفتاد و هشتم نیز به جباری خان صدور یافته
در بیان معنی سفر در وطن و سیر آفاقی و انفسی و در بیان آنکه حصول این دولت وابسته باتباع
صاحب شریعت ست علیه و علی آله الصلوة والسلام حق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت
حقه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة استقامت ارزانی فرماید چند روز ست که از سفر دهلی و آگره
مراجعت واقع شده است و بوطن مالوف آرامی حاصل گشته حب الوطن من الایمان نقد وقت ست بعد از
وصول بوطن اگر سفرست در وطن ست سفر در وطن از اصول مقررهٔ اکابر خانوادهٔ علیه نقشبندیه است
قدس الله تعالی اسرارهم چاشنی ازین سفر درین طریق ابتداء میسر میگردد و بطریق اندراج النهایت فی البدایة حاصل

میشود و جمعی را ازین طائفه اگر خواهند مجذوب سالک گردانند در سیر بیرونی می اندازند بعد
از تمام آن سیر آفاقی و سیر انفسی که سفر در وطن عبارت ازان ست آرام میدهند مصرع
این کار دولت ست کنون تا کرا رسد ؛ هنیئا لارباب النعیم نعیمها ؛ وصول باین نعمت عظمی وابسته
باتباع سید اولین و آخرین ست علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التحیات اکملها تا تمام
خود را در شریعت گم نسازد و بامتثال اوامر و انتها از نواهی متحلی نگردد بوی ازین دولت بمشام
جان او نرسد با وجود مخالفت شریعت اگرچه برابر سر موی باشد اگر بالفرض احوال و مواجید دست
دهد داخل استدراج است آخر او را رسوا خواهند ساخت خلاصی بی اتباع محبوب رب العالمین
علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها ممکن نیست حیوة چند روزه را در
مرضیات حق سبحانه باید صرف نمود چه زندگانی ست و کدام عیش ست که مولای
این کس از کردار او ناراضی باشد حق سبحانه و تعالی بر احوال جزوی وکلی او
مطلع ست از حاضر و ناظر شرم باید کرد بالفرض اگر دانند که شخصی از عیوب و
افعال ناپسندیدهٔ ایشان اطلاع خواهد یافت در حضور او امر ناشایسته بوقوع
نمی آید ونمی خواهند که او مطلع بر عیوب ایشان گردد چه بلا شد با وجود علم
حضور حق سبحانه هیچ باک نمیکنند این چه اسلام ست حق سبحانه را برابر آن شخص اعتبار
نمی نهند اعوذ بالله سبحانه من شرور انفسنا ومن سیئات اعمالنا بحکم حدیث جددوا
ایمانکم بقول لا اله الا الله در هر آنی تجدید ایمان باین قول عظیم الشان میباید
کرد و توبه و انابت بحق سبحانه از جمیع افعال ناپسندیده باید نمود شاید که فرصت
توبه تا وقت دیگر ندهند هلک المسوفون حدیث نبوی ست علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات
یعنی هلاک گشتند سوف افعل گویندگان یعنی تاخیر کنندگان فرصت را غنیمت
باید شمرد و در مرضی حق سبحانه صرف باید نمود توفیق توبه از عنایت حق سبحانه است
همیشه از حق سبحانه خواهان این نعمت باشند و درویشانی که قدم راسخ در شریعت
دارند و از عالم حقیقت نیک شناسا اند از ایشان همتی باید طلب نمود و مددی
باید جست تا عنایت حق سبحانه از دریچهٔ ایشان ظاهر شده تمام بجانب جناب قدس خود

تعالی جذب نماید و مخالفت را در وی گنجایش نماند تا سر موی راه مخالفت شریعت
کشاده است محل نظر ست تمام سبیل مخالفت را باید سدود ساخت بیت محال ست سعدی
که راه صفا ؛ توان رفت جز در پی مصطفی ؛ صلوة الله و سلامه علیه و علی آله اعتراض
بر اهل الله خصوصا که اسم پیری و مرشدی در میان باشد و راه افاده کشاده
شده باشد نباید کرد و آن را سم قاتل باید انگاشت زیاده برین اطناب ست این چند
حروف بواسطه ارتباط محبت و اخلاص تحریر آورده امید ست که موجب ملال نشود ثانیا
مصدع میگردد که ملا عمر و شاه حسین آدمی زاده اند خواهان ملازمت ایشان اند امید ست
که داخل ملازمان خاصه گردند اسمعیل نیز بهمین اراده بخدمت آمده است اگرچه پیاده است
امیدوار ست که فراخور حالت خود بهره یابد زیاده تصدیع نداد والسلام والاکرام

مکتوب هفتاد و نهم نیز بجباری خان صدور یافته در بیان آنکه این شریعت غرا
جامع شرائع ماتقدم ست و اتیان بمقتضای این شریعت اتیان ست بمقتضای
جمیع شرائع و ما ینا سب ذلک الله تعالی بر جادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة
والسلام والتحیة ثبات و استقامت ارزانی فرموده بالکلیه متوجه جناب قدس خود گرداند
چونکه مقرر شده است که محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم جامع جمیع کمالات اسمائی
وصفاتی ست و مظهر جمیع انبیا ست بر سبیل اعتدال کتابی که بر وی منزل شده است
خلاصه جمیع کتب سماوی ست که بر سائر انبیا علی نبینا وعلیهم الصلوات والتسلیمات منزل
شده اند و ایضا شریعتی که آن سرور را عطا فرموده اند زبدهٔ جمیع شرائع ماتقدم ست
و اعمالی که بمقتضای این شریعت حقه است منتخب از اعمال شرائع سابقه است
بلکه از اعمال ملائکه نیز صلوة الله تعالی و سلامه علی نبینا وعلیهم چه بعضی از ملائکه مامور
برکوع اند و بعضی دیگر بسجود و بعضی بقیام و همچنین امم سابق بعضی بنماز بامداد
مامور بودند و بعضی دیگر بنمازهای دیگر درین شریعت از اعمال امم سابقه و ملائکه مقربه
خلاصه و زبدهٔ آنرا انتخاب کرده مامور ساخته اند پس تصدیق باین شریعت و اتیان
اعمال بمقتضای آن فی الحقیقت تصدیق ست بجمیع شرائع و اتیان ست باعمال

مقتضیات آن شرائع پس لاجرم مصدقان این شریعت خیر الامم باشند و همچنین تکذیب
این شریعت و عدم اتیان آن بمقتضای آن تکذیب ست مر جمیع شرائع ما تقدم را و عدم
اتیان ست بمقتضاے آنها و همچنین ست انکار از آن سرور علیه الصلوة والسلام انکار
از جمیع کمالات اسمائی و صفاتی و تصدیق او تصدیق ست بجمیع آنها پس ناچار منکران
آن سرور و مکذبان شریعت بدترین امم باشند ازینجاست الاعراب اشد کفراً و نفاقاً
محمد عربی کابروے هر دو سرا ست ٭ کسیکه خاک درش نیست خاک بر سر او
الحمد لله ذی الانعام والمنة که حسن اعتقاد و گمان ایشان را نسبت باین شریعت و صاحب
آن شریعت علیه الصلوة والسلام والتحیة باحسن وجوه مشهود شده بودند
و ندامت برا و ضائع نا ملائمه همواره دامنگیر شان بوده حق سبحانه و تعالی ازدیاد بران عطا
فرماید ثانیاً آنکه حامل رقیمة الدعا میان شیخ مصطفی از نسل قاضی شریح اند درین دیار بزرگان
ایشان بزرگ شده آمده اند وجوه معاش و وظائف بسیار داشتند مشار الیه از بے معاشی
متوجه لشکر شده است واسناد و فرامین همراه آورده امیدوارست که بتوسل ایشان
جمعیت پیدا کند زیاده متصدع نشد مشار الیه را بصدر اعظام برنهج سفارش فرمایند
که کارگر شود و سبب جمعیت ارباب تفرقه گردد والسلام والاکرام

مکتوب هشتادم
بمیرزا فتح الله حکیم صدور یافته دربیان آنکه فرقهٔ ناجیه از هفتاد و سه فرقهٔ اهل سنت و
جماعت اند و در نکوهش فرق مبتدعه و ما یناسب ذلک حق سبحانه و تعالی برجادهٔ شریعت
مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت ارزانی فرماید مصرع
کار اینست غیر این همه هیچ ٭ هر فرقه از هفتاد و سه گروه مدعی اتباع شریعت ست و
جازم نجات خود کل حزب بما لدیهم فرحون نقد وقت شانست اما دلیلے که پیغمبر صادق علیه
من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بر تمیز فرقهٔ واحدهٔ ناجیه از آن فرق متعدده
فرموده است آنست الذین هم علی ما انا علیه واصحابی یعنی آن فرقهٔ واحدهٔ ناجیه آنانند
که ایشان بطریقے اند که من بر آن طریقم و اصحاب من بر آن طریق اند ذکر اصحاب با وجود
کفایت بذکر صاحب شریعت علیه الصلوة والتحیة درین موطن برائے آن تواند بود

که تا بدانند که طریق من همان طریق اصحاب ست و طریق نجات منوط باتباع طریق ایشان ست
و بس چنانکه حق سبحانه فرموده من یطع الرسول فقد اطاع الله پس اطاعت رسول ع
عین اطاعت حق آمد سبحانه و خلاف اطاعت او صلی الله تعالی علیه و علی آله وسلم عین معصیت
او تعالے و تقدس جماعهٔ که اطاعت خدای را جل سلطانه خلاف طاعت رسول تصور کرده اند
حق سبحانه از حال آنها خبر میدهد و حکم بکفر ایشانان مینماید آنجا که مے فرماید یریدون ان
یفرقوا بین الله و رسله و یقولون نؤمن ببعض و نکفر ببعض و یریدون ان یتخذوا بین ذلک
سبیلاً اولئک هم الکفرون حقا پس در ما نحن فیه دعوی اتباع آن سرور نمودن علیه الصلوة
والسلام بخلاف اتباع طریق اصحاب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین دعوی
باطل ست بلکه آن اتباع فی الحقیقت عین معصیت رسول ست علیه الصلوة والسلام پس
نجات را دران طریق مخالفت چه مجال و یحسبون انهم علی شیء الا انهم هم الکاذبون مطابق
حال ایشان ست و شک نیست فرقهٔ که ملتزم اتباع اصحاب آن سرور اند علیه و علیهم الصلوات
والتسلیمات اهل سنت و جماعت اند شکر الله تعالی سعیهم فهم الفرقة الناجیة چه طاعنان اصحاب
پیغمبر علیه و علیهم الصلوات والتحیات خود از اتباع ایشانان محروم اند کالشیعة والخوارج
و معتزله خود مذهب محدوث دارند واصل بن عطا رئیس ایشان از تلامذهٔ امام حسن بصری ست
که باثبات واسطه میان ایمان و کفر از امام جدا شده و امام در شان او فرموده اعتزل
عنا علی هذا القیاس سائر الفرق الباقیة و طعن کردن در اصحاب فی الحقیقة طعن کردن ست
به پیغمبر خدا جل شانه ما آمن برسول الله من لم یوقر اصحابه چه خبث اینها منجر بخبث
صاحب ایشان میشود نعوذ بالله سبحانه من هذا الاعتقاد السوء و ایضاً شرائعے که از راه
قرآن و احادیث بما رسیده است بتوسط نقل ایشان ست هرگاه ایشان مطعون باشند
نقل ایشان نیز مطعون خواهد بود این نقل مخصوص ببعض دون بعض نیست بل کلهم
فی العدالة والصدق والتبلیغ سواء پس طعن ایشان ای واحد کان منهم مستلزم طعن
در دین ست والعیاذ بالله سبحانه منه و اگر طاعنان بگویند که ما هم متابعت اصحاب میکنیم
لازم نیست که جمیع اصحاب را متابع باشیم بلکه ممکن نیست متابعت جمیع لتناقض آرائهم اختلاف

نداهیم جواب گوئیم متابعت بعضے وقتے سود مند افتد که انکار از بعض دیگر با آن نشود و بر تقدیر
انکار از بعض متابعت بعض دیگر متحقق نمیشود زیرا که حضرت امیر مثلاً توقیر و تعظیم خلفاء ثلثه رضوان
الله تعالی علیهم اجمعین کرده اند شایان اقتدائیه ایشان را دانسته با ایشان بیعت نموده اند پس
با وجود انکار خلفاء ثلثه ادعاے متابعت حضرت امیر نمودن محض افترا است بلکه آن
انکار فی الحقیقت انکار حضرت امیر است و روایت صریح مر اقوال و افعال ایشان را
و احتمال تقیه را در مادهٔ اسد الله راه دادن نیز از سخافه عقل ست عقل صحیح هرگز تجویز نمی کند
که اسد الله با وجود کمال معرفت و شجاعت بعض خلفاء ثلثه را سی سال مبطن دارند و اظهار
خلاف آن ننمایند و صحبت نفاق با ایشان دارند از ادناے اهل اسلام این قسم نفاق
متصور نیست شناعت این فعل را باید دریافت که بحضرت امیر چه قسم زبونے و چه
نوع خداع منتسب میشود و اگر بطریق فرض محال تقیه در مادهٔ اسد الله مجوز باشد تعظیم و
توقیرے که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خلفاء ثلثه را میکردند و از ابتدا تا انتها
ایشان را بزرگ داشته اند چه جواب خواهند گفت آنجا تقیه گنجایش ندارد و بتبلیغ حق بر پیغمبر
واجب ست تقیه را آنجا راه دادن بزندقه میکشد قال الله تعالی یا ایها الرسول بلغ
ما انزل الیک من ربک و ان لم تفعل فما بلغت رسالته و الله یعصمک من الناس
کفار میگفتند که محمد از وحی آنچه موافق اوست اظهار میکند و آنچه مخالف اوست اظهار
نمیکند و مے پوشد و مقرر ست که نبی را بر خطا مقرر داشتن جائز نیست و الا خللے در
شریعت او پیدا میشود پس چون خلاف تعظیم و توقیر خلفاء ثلثه از آن حضرت بظهور نیامد
معلوم شد که تعظیم ایشان از خطا مصئون بود و از زوال محفوظ بر سر اصل سخن رویم و جواب
اعتراض ایشان را منقح تر بگوئیم که متابعت جمیع اصحاب در اصول دین لازم است و هرگز
در اصول اختلافے ندارند اگر اختلاف ست در فروع ست و شخصے که طاعن بعض است
از متابعت جمیع محروم ست هر چند کلمه ایشان متفق است اما شومی انکار اکابر دین در اختلاف
می اندازد و از اتفاق می آرد بلکه انکار قائل بانکار مقوله او میرساند و ایضاً مبلغان شریعت
جمیع اصحاب اند کما مر لان الصحابة کلهم عدول از هر یکی چیزی از شریعت بما رسیده است و همچنین

قرآن را از هر واحدے امته فما فوقها گرفته جمع ساخته اند پس انکار از بعض انکار ست از مبلغ
او پس اتیان جمیع شریعت در ماده منکر متحقق نگشت فکیف النجاة و الفلاح قال الله تعالی
افتؤمنون ببعض الکتب و تکفرون ببعض فما جزاء من یفعل ذلک منکم الا خزی فی الحیوة
الدنیا و یوم القیمة یردون الی اشد العذاب یا آنکه گوئیم که قرآن جمع حضرت عثمان رض
است بلکه جامع فی الحقیقت حضرت صدیق و حضرت فاروق اند رض جمع حضرت امیر سوائے
قرآن ست پس باید این اندیشید که انکار این اکابر فی الحقیقت بانکار قرآن مے کشد عیاذاً
بالله سبحانه شخصی از مجتهد اهل تشیع سوال کرد که قرآن جمع حضرت عثمان رض ست در حق این قرآن
چه اعتقاد دارید گفت در انکار او مصلحت نمی بینم از انکار او دین بتمام برهم
مے شود دیگر عاقل هرگز تجویز نمی کند که اصحاب آن سرور علیه و علیهم الصلوة و التسلیمات
در روز رحلت آن حضرت بر امر باطل اجتماع نمایند و مقرر ست که در روز رحلت آن حضرت
سی و سه هزار اصحاب آن سرور حاضر بودند و بطوع و رغبت بحضرت صدیق بیعت کرده اند
اینهمه اصحاب پیغمبر بر ضلالت جمع شدن از جمله محالات ست و حال آنکه آن حضرت علیه
الصلوة و التحیة فرموده لا تجتمع امتی علی الضلالة و توقفی که در ابتدا از حضرت امیر رض واقع
شده است بواسطه آن بود که در آن مشوره حضرت امیر را نه طلبیده بودند چنانکه
حضرت امیر فرموده اند ما غضبنا الا لتاخرنا عن المشورة و انا لنعلم ان ابابکر خیرها الخ و
نا طلبیدن شان نیز مبنی بر مصلحت خواهد بود کالتسلیة لاهل البیت بوجود الامر عندهم فی الصدمة
الاولی من المصیبة او نحو ذلک و اختلافی که در میان اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوات و
التسلیمات واقع شده نه از هوای نفسانی بود چه نفوس شریفه ایشان تزکیه یافته بودند و از
امارگے باطمینان رسیده هوای ایشان تابع شریعت شده بود بلکه آن اختلاف مبنی بر اجتهاد
بود و اعلاے حق پس مخطی ایشان نیز درجهٔ واحده دارد عند الله و مصیب را خود ده درجات است
پس زبان را از جفای ایشان باز باید داشت و همه را به نیکی یاد باید کرد و قال الشافعی
رحمه الله سبحانه تلک دماء طهر الله عنها ایدینا فلیطهر عنها السنتنا و نیز شافعی فرموده است اضطر
الناس بعد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم فلم یجدوا تحت ادیم السماء خیرا من ابی بکر فولوه رقابهم

ایں قول تصریح ست بہ نفی تقیہ و رضاء حضرت امیرؓ بہ بیعت حضرت صدیق بقیۃ المقصود آنکہ میان
سیدن ولد میان شیخ ابو الخیر از مردم بزرگ زادہ است در ملازمت شما بسفر دکن ہمراہ رفتہ
بود امید وار عنایت والتفات ست و نیز مولانا محمد عارف طالب علم و بزرگ زادہ است
پدر او مرد ملا بود بتقریب مدد معاش آمدہ توجہ را امید وار است والسلام والاکرام

مکتوب ہشتاد و یکم بہ لالا بیگ صدور یافتہ در تحریص بر ترویج اسلام و
بیان ضعف و زبونی اسلام و مسلمانان و استیلاء کفار نگونسار رزقنا اللہ سبحانہ وایاکم
حمیۃ الاسلام غربت اسلام نزدیک بیک قرن ست بر نہجے قرار یافتہ است کہ اہل کفر
بمجرد اجرائے احکام کفر بر ملا در بلاد اسلام راضی نمی شوند میخواہند کہ احکام اسلامیہ
بالکلیہ زائل گردند و اثرے از مسلمانان و مسلمانی پیدا نشود و کار را تا بآن سرحد رسانیدہ اند
کہ اگر مسلمانی از شعار اسلام اظہار نماید بقتل میرسد ذبح بقرہ در ہندوستان اعظم شعار اسلام ست
کفار بجزیہ دادن شاید راضی شوند اما بذبح بقرہ ہرگز راضی نخواہند شد از ابتداء بادشاہت
اگر مسلمانی رواج یافت و مسلمانان اعتبار پیدا کردند فبہا و اگر عیاذا باللہ سبحانہ در توقف افتد
کار بر مسلمانان بسیار مشکل خواہد شد الغیاث الغیاث ثم الغیاث تا کدام صاحب
دولت باین سعادت مستسعد گردد و کدام شاہباز باین دولت دستبرد نماید ذلک فضل اللہ
یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم ثبتنا اللہ سبحانہ وایاکم علی متابعۃ سید المرسلین علیہ و علی
آلہ من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا والسلام

مکتوب ہشتاد و دوم
بسکندر خان لودی صدور یافتہ در بیان آنکہ سلامتی قلب بے نسیان ماسوائے حق جل و
علا صورت نہ بندد و این نسیان معبر بفناست حق سبحانہ و تعالی ہموارہ باخود دارد
و بغیر خود نگذارد بحرمت سید البشر المطہر عن زیغ البصر علیہ و علی آلہ الصلوات
والتسلیمات آنچہ بر ما و شما لازم ست سلامتی قلب ست از ما دون حق سبحانہ و این
سلامتی وقتے میسر گردد کہ غیر حق را سبحانہ بر دل عبورے نماند و عدم
عبور غیر وابستہ بہ نسیان ماسوا ست کہ معبر بفنا ست نزد این طائفہ علیہم
بالفرض اگر غیر را بتکلف در دل گذرانند ہرگز نگذرد و تا کار باین مرتبہ نرسد سلامتی محال است

امروز این نسبت عنقاء قاف ست بلکہ اگر گفتہ شود باور نکنندہ ہنیئا لارباب النعیم نعیمہا
للعاشق المسکین ما یتجرع ۔ زیادہ برین چہ نوشتہ آید والسلام اولا و آخرا

مکتوب ہشتاد و سوم بہ بہادر خان صدور یافتہ در تحریص بر جمع کردن جمعیت ظاہر و باطن را
بشریعت و حقیقت حق سبحانہ و تعالی از تعلقات شتی نجاتے ارزانی فرمودہ بالکلیہ
گرفتار جناب قدس خود گرداند بحرمت سید المرسلین علیہ و علی آلہ من الصلوات
افضلہا و من التسلیمات اکملہا **بیت** ہرچہ جز عشق خدائے احسن ست ۔ گر شکر خوردن
بود جان کندن ست ۔ ظاہر را بظاہر شریعت غرا آراستن و باطن را ہموارہ با حق جل و
علا داشتن کار عظیم ست تا کدام صاحب دولت را باین دو نعمت عظمی مشرف سازند امروز
جمع این دو نسبت بلکہ استقامت بر ظاہر شریعت تنہا نیز بسیار عزیز الوجود ست اعز من
الکبریت الاحمر حق سبحانہ و تعالی از کمال کرم خود استقامت بر متابعت سید الاولین و
الآخرین ظاہرا و باطنا کرامت فرماید علیہ و علی آلہ الصلوات والتسلیمات

مکتوب ہشتاد و چہارم بسید احمد قادری صدور یافتہ در بیان اینکہ شریعت و
حقیقت عین یکدیگر اند و علامت وصول بحق الیقین مطابقت علوم و معارف آن
مقام ست بعلوم شرعیہ و ما یناسب ذلک حق سبحانہ و تعالی بر جادہ شریعت استقامت
ارزانی داشتہ ہمگی ہمت متوجہ جناب اقدس خود گردانیدہ ما را اہتمام از ما سوا نہ بکلیت
اعراض از ما دون خود میسر گرداند بحرمت سید البشر المقدس عن زیغ البصر علیہ
من الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا و علی آلہ و اصحابہ اجمعین ۔ آمین **مصرعہ**
از ہرچہ میرود سخن دوست خوشتر ست ۔ ہرچند ہرچہ گفتہ میشود از دوست سخن ست
لیکن چون این سخن را نحوے از مناسبت با جناب او تعالی و تقدس ثابت ست
آن معنی مناسب را مغتنم شمردہ در ان باب جرأت و زبان درازی مینماید المقصود
شریعت و حقیقت عین یکدیگر اند و در حقیقت از یکدیگر جدا نیستند فرق اجمال و تفصیل ست
استدلال و کشف است غیب و شہادت است و تعمل و عدم تعمل است احکام و علومی
کہ بموجب شریعت غرا مبین و معلوم شدہ اند از تحقیق بحقیقت حق الیقین ہمین احکام و

علوم بعینها بتفصیل منکشف میگردند و از غیبت بشهادت می آیند و تجسم کسب و تحمل عمل از میان
برمیخیزد و علامت وصول بحقیقت حق الیقین مطابقت علوم و معارف آن مقام است
بعلوم و معارف شرعیه و تا سر موی مخالفت دلیل ست بر عدم وصول بحقیقة الحقائق و
هر خلافی که بشریعت در علم و عمل از هر که واقع شده است از مشائخ طریقت مبنی بر سکر وقت
است و سکر وقت واقع نمی باشد الا در اثناء راه منتهیان نهایة النهایت را همه صحو
است و وقت مغلوب ایشان ست حال و مقام تابع کمال شان بلبیت صوفی ابن الوقت
آمد در مثال * لیک صافی فارغ ست از وقت و حال * پس متحقق شد که خلاف شریعت
علامة عدم وصول ست بحقیقت کار در عبارت بعضی از مشائخ واقع است که شریعت
پوست حقیقت ست و حقیقت مغز شریعت این عبارت هرچند از بی استقامتی متکلم
این کلام خبر میدهد لیکن تواند بود که مرادش آن باشد که مجمل نسبت بمفصل
حکم پوست دارد و نسبت بمغز و استدلال در جنب کشف در رنگ قشر ست نسبت
به لب اما اکابر مستقیم الاحوال اتیان امثال این عبارت موهمه را تجویز نمی نمایند و
فرق جز باجمال و تفصیل و استدلال و کشف مذکور نمی سازند سائلی از خواجه نقشبند
قدس الله تعالی سره الاقدس سوال کرد که مقصود از سیر و سلوک چیست فرمودند تا
معرفت اجمالی تفصیلی گردد و استدلالی کشفی شود رزقنا الله سبحانه الثبات و الاستقامة
علی الشریعة علماً و عملاً صلوات الله تعالی و سلامه علی صاحبها بقیة التصدیع آن که حامل
رقیمة الدعا شیخ مصطفی شریحی از نسل قاضی شریح اند پدر ایشان بزرگ بودند وظائف
و وجوه مدد معاش بسیار داشتند اسناد و فرامین همراه گرفته متوجه لشکر شده
است مشار الیه از فقدان اسباب معاش مضطر ست التفات نموده بر نهجی
توجه فرمایند که سبب حصول جمعیت شود و از اضطراب و تفرقه نجات یابد زیاده
مصدع نشد **مکتوب هشتاد و پنجم** به مرزا فتح الله حکیم صدور
یافته بود در ترغیب بر اتیان اعمال صالحه خصوصاً اداء صلوة بجماعات و
ما یناسب ذلک وفقکم الله سبحانه لمرضاته آدمی را همچنانکه از درستی اعتقادات

چاره نیست از اتیان اعمال صالحه نیز چاره نیست و جامع ترین عبادات و مقرب ترین طاعات
اداء صلوة است قال علیه الصلوة والسلام الصلوة عماد الدین فمن اقامها فقد اقام الدین
و من ترکها فقد هدم الدین و کسی را که بر مواظبت اداء صلوة موفق سازند از فحشاء و منکر باز
دارند کریمهٔ ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر مؤید این سخن ست و صلوتی که نه
چنین است صورت صلوة است حقیقت ندارد لیکن تا زمان حصول حقیقت صورت را
از دست نمی باید داد ما لا یدرک کله لا یترک کله اکرم الاکرمین اگر صورت را بحقیقت اعتبار
نماید مستبعد نیست فعلیکم بمواظبة اداء الصلوة مع الجماعات مع الخشوع والخضوع فانها سبب
النجاة والفلاح قال الله سبحانه و تعالی قد افلح المؤمنون الذین هم فی صلوتهم خاشعون کار
آنست که باوجود مخالطه کرده شود سپاهیان در وقت غلبهٔ غنیم اگر اندک ترددی میکنند اعتبار
بسیار پیدا میکنند صلاح جوانان بآن سبب اعتبار دارد که باوجود غلبهٔ شهوت نفسانی
خود را بصلاح آورده اند اصحاب کهف اینهمه بزرگی بواسطهٔ یک هجرت از مخالف
دین یافتند در حدیث نبوی علیه الصلوة والسلام وارد است عبادة فی الهرج کهجرة الی
پس ثنائی فی الحقیقت عین باعث ست زیاده ازین چه نوشته آید فرزندی شیخ بهاء الدین
را صحبت فقراء مرغوب نمی افتد و باهل غناء و تنعم مائل و منجذب است نمیداند که
صحبت ایشان سم قاتل است و لقمهٔ چرب شان ظلمت افزا است الحذر الحذر ثم الحذر
الحذر در حدیث صحیح وارد است علی مصدره الصلوة والسلام من تواضع لغنی لغناه ذهب
ثلثا دینه فویل لمن تواضعهم لغنائهم والله سبحانه الموفق **مکتوب هشتاد و ششم**
بیکی از حکام پرگنه جرک صدور یافته در بیان سلامتی قلب از ماسوی حق سبحانه و تعالی
بر حد اعتدال و مرکز عدالت استقامت کرامت فرماید بحرمة سید المرسلین علیه و
علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها آنچه بر ما و شما ست سلامتی قلب ست
از گرفتاری ما دون حق سبحانه و این سلامتی بر تقدیری است که غیر او را سبحانه بر دل
خطوری نماند اگر فرضاً هزار سال حیات وفا کند غیر بر دل نگذرد بواسطهٔ نسیانی که دل را
از ما سوای حاصل شود **مصرع** کار این ست غیر این همه هیچ * در وقت ملاقات

ازروی کرم گفته بودند که درعملی وکاری اگر رجوع افتد بما خواهی نوشت بنا علی ذلک متصدع
گشت که شیخ عبدالله صوفی ازنیکان است بواسطه بعضی حوائج قرضدار گشته است امید است
که مددے درتخلیص ذمهٔ او خواهند فرمود والسلام **مکتوب هشتاد و هفتم**
به پهلوان محمود صدور یافته در بیان آنکه چه سعادت است که دوستان خدا جل وعلا کسی را
قبول نمایند سلمکم الله تعالی وثبتکم الله علی جادة الشریعة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة
نخستین بشارت خاندان ایشان را قدوم میان شیخ مزمل است برکات صحبت ایشان
را چه شرح دهد چه سعادت که دوستان خدا جل وعلا کسی را قبول نمایند چه جاے
آنکه بصحبت و قربت ممتاز سازند هم قوم لایشقی جلیسهم بالجمله صحبت ایشان را غنیمت
شمرند وادب صحبت را مرعی دارند تا مؤثر افتد زیاده چه نویسد والسلام اولاً وآخراً
مکتوب هشتاد و هشتم نیز به پهلوان محمود صدور یافته در بیان آنکه چه نعمتی که کسی
با ایمان وصلاح موی سیاه خود را سفید کرده باشد ودر جوانی خوف غالب باید ودر پیری
رجاء حق سبحانه وتعالی همواره باخود دارد چه نعمتی است که کسی با ایمان وصلاح موی
سیاه خود را سفید سازد در حدیث نبوی ست علیه الصلوة والسلام من شاب شیبة
فی الاسلام غفر له جانب امید را ترجیح دهند وظن مغفرت را غالب سازند که در
جوانی خوف بیشتر درکار است ودر پیری رجاء غالب تر باید والسلام اولاً وآخراً
مکتوب هشتاد و نهم به میرزا علیجان صدور یافته در عزاپرسی حق سبحانه وتعالی
برجادهٔ شریعت علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت ارزانی فرماید آدمی را الحکم
کل نفس ذائقة الموت ازمرگ چاره نیست فطوبی لمن طال عمره وکثر عمله همین موت است
که مشتاقان را بآن تسلی میدهند و وسیلهٔ وصول دوست بدوست میسازند من کان
یرجو لقاء الله فان اجل الله لآت آرے حال واپس ماندگان وگرفتاران بیدولت
حضور بمطلب رسیدگان وآزادگان خراب وابتر است ولی نعمت مرحومه شما درین اوان
بسی مغتنم بودند الحال برشما آن لازم است که مکافات احسان باحسان بکنند وبدعا وصدقه
ساعت بساعت مدد نمایند فان المیت کالغریق ینتظر دعوة تلحقه من اب او ام او اخ

او صدیق نیز میباید که ازمرگ ایشان بمرگ خود عبرت بگیرند وتمام خود را بمرضی حق سپرند وحیات دنیا را
غیر از متاع غرور نشمارند اگر تمتعات دنیوی را اندک اعتباری بود برابر سر موی بر کفار بدکردار
تجویز نمی فرمودند رزقنا الله سبحانه وایاکم الاعراض عن ماسوی الله سبحانه والاقبال الی جناب
قدسه بحرمة سید المرسلین علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها والسلام
والاکرام **مکتوب نودم** بخواجه قاسم صدور یافته در ترغیب بر آنکه بکلیت متوجه حق
سبحانه باید بود وامروز حصول این دولت وابسته بتوجه واخلاص باین طبقهٔ علیه نقشبندیه است
قدس الله تعالی اسرارهم حضرت حق سبحانه وتعالی دنیای دنیه را در منظر همت خوار وبی اعتبار
گردانیده حسن وجمال آخرت را در مرآت باطن متجلی ومتزین گرداناد بحرمة سید البشر
المطهر عن زیغ البصر علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها التفات نامهٔ
گرامی مع هدایای محترمه وصول یافت کرم نمودند جزاکم الله سبحانه خیر الجزاء نصیحتی که بمحبان
ومخلصان کرده میشود همه آنست که بکلیت اقبالی بجناب قدس خداوندی عز شانه میسر
گردد واعراضی از ماسوای او تعالی حاصل آید **مصرعه** کار اینست غیر اینهمه هیچ * امروز حصول
دولت عظمی وابسته بتوجه واخلاص باین طبقه علیه نقشبندیه است بریاضات ومجاهدات
شاقه آن میسر نگردد که بیک صحبت ایشان حصول یابد چه در طریق این بزرگواران
اندراج نهایت در بدایت است در اول صحبت آن می بخشد که منتهیان را در
نهایت بدست می افتد طریق این بزرگواران طریق اصحاب کرام است ایشانرا در اول
صحبت خیر البشر علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات آن کمالات میسر میشد که اولیاء امت
را شاید در نهایت میسر شود واین طریق اندراج نهایت در بدایت است فعلیکم بحبة هؤلاء الاکابر
فانها ملاک الامر والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله
الصلوة والسلام **مکتوب نود و یکم** بشیخ کبیر صدور یافته در بیان آنکه تصحیح عقائد واتیان
اعمال صالحه هر دو جناح اند از برائے طیران عالم قدس ومقصود از اعمال شریعت واحوال
حقیقت تزکیهٔ نفس وتصفیهٔ قلب است رزقنا الله سبحانه وایاکم الاستقامة علی متابعة السنة السنیة علی
صاحبها الصلوة والسلام والتحیة کار اینست که اولاً به تصحیح عقائد بر وفق آرائی علماء اهل سنت و

جماعت که فرقهٔ ناجیه اند باید کرد ثانیاً علم و عمل بمقتضای احکام فقهیه لازم باید ساخت بعد از تحصیل
این دو جناح اعتقادی و عملی قصد طیران عالم قدس باید نمود **مصرعه** کار اینست
غیر این همه هیچ ؛ مقصود از اعمال شریعت و احوال طریقت و حقیقت تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ
قلب است تا نفس مزکی نشود و قلب سلامتی پیدا نکند ایمان حقیقی که نجات وابسته بآن
است میسر نشود و سلامتی قلب وقتی صورت بندد که غیر او تعالیٰ اصلا بر دل خطور نکند اگر
هزار سال گزرد و غیر او در دل عبور نباشد زیرا که این زمان دل را نسیان ماسوا بتمام میسر
شده است که اگر به تکلیف یادش دهند یاد نکند اینحالت معبر بفناست و قدم اول است
درین راه وبدونه خرط القتاد والسلام اولاً و آخراً **مکتوب نود و دوم** نیز بشیخ کبیر صدور یافته
در بیان آنکه اطمینان قلب بذکر است نه بنظر و استدلال ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی الشریعة
المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة الا بذکر الله تطمئن القلوب راه اطمینان
قلب ذکر الله است سبحانه نه نظر و استدلال است **مصرعه** پای استدلالیان چوبین بود ؛
پای چوبین سخت بی تمکین بود ؛ چه در ذکر کسب مناسبت است با بجناب قدس هر چند
هیچ مناسبت نیست بالتراب و رب الارباب لیکن یک قسم علاقه درمیان ذاکر و مذکور
پیدا میشود که موجب محبت می گردد و چون محبت مستولی شد غیر اطمینان هیچ نیست و چون
کار باطمینان قلب رسید دولت ابدی نقد وقت او گشت **بیت** ذکر گو ذکر تا ترا جان
است ؛ پاکی دل ز ذکر یزدان است ؛ والسلام اولاً و آخراً **مکتوب نود و سوم**
بسکندر خان لودی صدور یافته در بیان آنکه در جمیع اوقات بذکر الٰهی جل شانه باید پرداخت
بعد از ادای نماز پنجگانه بجماعت و ادای سنن رواتب اوقات خود را مصروف
ذکر الٰهی جل سلطانه باید ساخت و به غیر آن نباید پرداخت چه در خوردن و چه
در خفتن و چه در آمدن و چه در رفتن طریق ذکر را به شما معلوم کرده شده است همان
طریق استعمال نمایند اگر در جمعیت فتور یابند اول باید تعین سبب فتور
کرد بعد از آن تلافی تقصیر آن باید نمود بالتجا و تضرع تام به حضرت
حق سبحانه رو باید آورد و دفع ظلمت آن باید خواست و شیخی را که از وی

ذکر یافته باشند متوسل باید ساخت والله سبحانه المیسر کل العسیر والسلام **مکتوب**
نود و چهارم بخضر خان لودی صدور یافته در بیان آنکه آدمی را از تصحیح عقائد و اتیان
اعمال صالحه چاره نیست تا باین دو جناح طیران عالم حقیقت نماید حضرت حق سبحانه تعالیٰ
برجادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت کرامت
فرماید آنچه لابد است و ناچار تصحیح عقائد است اولاً بموجب آرای صائبهٔ اهل سنت و
جماعت که فرقهٔ ناجیه اند و ثانیاً اتیان اعمال است بموجب احکام فقهیه بعد از دانستن
آن احکام از فرائض و سنن و واجبات و مستحبات و حلال و حرام و مکروه و مشتبه
چون این دو جناح اعتقادی و عملی میسر شد اگر توفیق خداوندی جل سلطانه مساعدت
نماید میتواند که بعالم حقیقت طیران نماید و بی حصول این دو بازو طیران و وصول بعالم
حقیقت محالست **بیت** محالست سعدی که راه صفا ؛ توان رفت جز در پی مصطفیٰ ؛
ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی متابعته علیه و علی آله الصلوة والسلام **مکتوب**
نود و پنجم بسید احمد بجواره صدور یافته در بیان آنکه آدمی نسخهٔ جامع است و قلب
او نیز بحقیقت جامعیت مخلوق است و اقوال بعضی از مشائخ که در مرتبهٔ سکر واقع
شده است در وسعت قلب و امثال آن محمول بر توجیهات اند و در بیان آن که صحو
افضل است از سکر و ما یناسب ذلک آدمی نسخهٔ ایست جامع هرچه در تمام موجودات
در انسان تنها ثابت ست لیکن از عالم امکان بطریق حقیقت و از مرتبهٔ وجوب
بطریق صورت ان الله خلق آدم علی صورته در همین جامعیت است قلب انسان
که هرچه در کلیت انسانست در قلب تنهاست لهذا آن را حقیقت جامعه گویند و بجهت
همین جامعیت بعضی از مشائخ از وسعت قلب چنین خبر داده اند که اگر عرش و ما فیه
در زاویهٔ قلب عارف اندازند هیچ محسوس نشود زیرا که قلب جامع عناصر و افلاک است
و عرش و کرسی و عقل و نفس شامل مکانی و لامکانی است پس هرآئینه عرش و ما فیه
را بواسطهٔ شمول لامکانیه در قلب مقداری نباشد چه عرش و ما فیه باوجود وسعت داخل
دائرهٔ مکانست مکانی هرچند وسیع است تنگ است در جنب لامکانی قدری ندارد اما ارباب

صحو از مشائخ قدس الله تعالیٰ اسرارهم میدانند که این حکم مبنی بر سکر است و محمول است بر عدم
تمایز میان حقیقت شئ و انموذج او عرش مجید که محل ظهور تمام است از ان رفیع تر است که
در قلب تنگ آنرا گنجایش باشد آنچه در قلب از عرش مینماید آن انموذج عرش است نه حقیقت
عرش و شک نیست که آن انموذج را هیچ مقداری نیست در جنب قلب که او جامع انموذجات
بی نهایت است آئینه که در وے آسمان باین بزرگی با اشیای دیگر نماید نمیتوان گفت که
آئینه از آسمان وسیع تر است آرے تمثال آسمان که در آئینه است در جنب آسمان
صغیر است نه حقیقت آسمان این مبحث بمثالی روشن گردد مثلا در انسان انموذج از کرهٔ
عنصر خاک مکنونست نظر بجامعیت انسان نمیتوان گفت که وجود انسان از کرهٔ عنصر خاک
اوسع است بلکه وجود انسان را در جنب کرهٔ خاک هیچ مقداری نیست جز محقر شئ بلکه بانموذج
حقیر شئ را شئ دانسته اینحکم بوقوع می آید از همین قبیل است کلام بعضی از مشائخ که در غلبهٔ
سکر گفته اند جمع محمدی از جمع الٰهی جل سلطانه چون محمد را علیه الصلوٰة والسلام والتحیة
جامع حقیقت وامکان و مرتبهٔ وجوب دانسته اند حکم کرده اند که جامعیت محمد از جامعیت
الله تعالیٰ شانه زیاده است اینجا نیز صورت را حقیقت تصور نموده اینحکم کرده اند محمد علیه وآله
الصلوات والتسلیمات جامع صورت مرتبهٔ وجوب است نه حقیقت وجوب الله تعالیٰ وتقدس
واجب الوجود حقیقی ست و اگر فرق میکردند در میان حقیقت وجوب و صورت وجوب چنین حکم
نمیکردند حاشا وکلا من امثال هذه الاحکام السکریة محمد بنده ایست محدود و متناهی و او تعالیٰ
وتقدس غیر محدود است و نامتناهی باید دانست که هرچه از احکام سکریه است از مقام ولایت
است و هرچه از صحو است بمقام نبوت تعلق دارد که اکمل تابعان انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات
بواسطه صحو از همقام بطریق تبعیت نیز نصیب است بسطامیه سکر را بر صحو تفضیل میکنند لهذا شیخ
ابویزید بسطامی قدس سره میگوید لوائی ارفع من لواء محمد لوائی خود را لوائی ولایت میدانند و لوائی
محمد را علیه الصلوات والتسلیمات لوائی نبوة لوای ولایت را که رو بسکر دارد ترجیح میدهند بر لوای نبوة
که رو بصحو دارد و ازین عالم است سخن بعضی که گفته اند الولایة افضل من النبوة میدانند که در ولایت رو
بحق دارند و در نبوة رو بخلق و شک نیست که رو بحق افضل است از رو بخلق بعضی در توجیه این سخن گفته اند

که ولایت نبی افضل است از نبوت او نزد این حقیر امثال این سخنان دور از کار مینمایند چه در نبوة
رو بخلق فقط نیست بلکه باین توجه رو بحق نیز دارد باطنش بالحق ست سبحانه وظاهرش باخلق
وآنکه تمام رو بخلق دارد از مدبرانست انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بهترین جمیع موجودات
اند بهترین دولت با ایشانان مسلم داشته اند ولایت جزو نبوة است و نبوة کل است لاجرم نبوة
افضل باشد از ولایت خواه ولایت نبی باشد خواه ولایت ولی پس صحو افضل است از سکر چه
در صحو سکر مندرج است همچو اندراج ولایت در نبوة صحو تنها که عوام الناس را است از مبحث
خارج است بر آن صحو ترجیح دادن معنی ندارد و صحوی که متضمن سکر است البته افضل است
از سکر علوم شرعیه که مصدر آنها را مرتبه نبوة است سراسر صحو است و مخالف آن علوم هرچه باشد
از سکر است صاحب سکر معذور است شایان تقلید علوم صحو است نه علوم سکر ثبتنا الله سبحانه
علی تقلید العلوم الشرعیة علی مصدرها الصلوٰة والسلام والتحیة یرحم الله عبدا قال آمینا و آنچه در
حدیث قدسی واقع است لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن مراد ازین
گنجایش صورت مرتبه وجوبست نه حقیقت که حلول در آنجا محال است چنانکه بالا گذشت پس
ظاهر شد که شمول قلب مر لامکانیه را باعتبار صورت لامکانیه است نه حقیقت آن تا عرش
وما فیه را مقداری نباشد این حکم مخصوص بحقیقت لامکانیه است

مکتوب نود و ششم

بمحمد شریف صدور یافته در منع و زجر تسویف و تاخیر و در تحریص بر متابعت شریعت علی
صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة وما یناسب ذلک ای فرزند امروز که آوان فرصت است
و اسباب جمعیت همه میسر گنجایش تسویف و تاخیر نیست بهترین اوقات را که زمان عنفوان
جوانی ست در بهترین اعمال که طاعت و عبادت مولی ست تعالیٰ و تقدس میباید مصروف
داشت از محرمات و مشتبهات شرعیه اجتناب نموده پنج وقت نماز بجماعت لازم باید ساخت
و ادای زکوة بر تقدیر وجود نصاب نیز از ضروریات اسلام است آنرا هم برغبت بلکه بمنت
میباید ادا نمود از کمال کرم خود حق تعالیٰ در تمام روز و شب پنج وقت از برائے عبادة معین
ساخت و از اموال نامیه و انعام سائمه ربع عشر را تحقیقا و تقریبا از برائے فقرا تعیین
فرموده و میدان تصرف مباحات را فراخ گردانیده خیلی بے انصافی است که در شصت گذری

روز و شب دو گھڑی صرف طاعت حق سبحانه نشود و از چهل سهم یک سهم بفقرا ادا نماید و از
دائره وسیعه مباحات پا بیرون کشیده بمحرمات و مشتبهات در رفته شود در موسم جوانی که اوان
سلطان نفس اماره است و قهرمان شیطان لعین قلیل عمل را بکثیر اجر می بردارند و فردا که
بارذل عمر رسانند و حواس و قوی سستی پیدا کند و اسباب جمعیت تشتت نماید غیر از ندامت
و پشیمانی محصل نخواهد بود و بسیار است که تا فردا نگزارند و فرصت ندامت و پشیمانی که نحوی از
توبه است میسر نشود و عذاب ابدی و عقوبت سرمدی که پیغمبر صادق علیه من الصلوات افضلها و من
التسلیمات اکملها از ان اخبار فرموده و عصاة را از ان ایعاد نموده در پیش است تخلفی ندارد و اما شیطان
بغرور کرم پروردگار جل سلطانه در مداهنت می اندازد و عفو او را سبحانه بهانه ساخته مرتکب معاصی
میسازد و باید دانست که در دار دنیا که محل آزمایش و ابتلا است دشمن و دوست را ممتزج ساخته اند
و همه را بشمول رحمت گردانیده کریمهٔ و رحمتی وسعت کل شیئ از ان مشعر است و در روز قیامت
دشمن را از دوست جدا خواهند ساخت کریمهٔ وامتازوا الیوم ایها المجرمون مخبر از انست و در آن
وقت قرعهٔ رحمت را بنام دوستان خواهند انداخت و دشمنان را محروم مطلق و ملعون محقق خواهند فرمود
فسأکتبها للذین یتقون و یؤتون الزکوٰة والذین هم بآیتنا یؤمنون شاهد این معنی است یعنی تحقیق
اثبات خواهم کرد آن رحمت از برای آنجماعت که پرهیز میکنند از کفر و معاصی و ادا میکنند زکوة را پس
کرم و رحمت را در آخرة مخصوص با برار و اهل اسلام نیک کردار داشت آری مطلق اهل اسلام را
بتقدیر خیریت خاتمت از رحمت نصیب است اگرچه بعد از ازمنه متطاوله از عذاب دوزخ نجات یابند
اما ظلمات معاصی و عدم مبالات باحکام منزلهٔ سماوی کی بگذارد که نور ایمان را بسلامت برد علما
فرموده اند که اصرار بر صغیره به کبیره میرساند و اصرار بر کبیره مفضی به کفر است عیاذا بالله سبحانه فرد
اندکی پیش تو گفتم غم دل ترسیدم * که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است * حق سبحانه و تعالی
توفیق مرضیات خود رفیق گرداند بحرمة محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بقیة المقصود آنکه
مولانا اسحٰق حامل رقیمه آشنا و مخلص فقیر است و حق جوار از قدیم نیز دارد اگر بدو و اعانتی
طلبد توجه سلامی مرعی خواهند داشت مشار الیه در فن کتابت و انشا بقدر ضرورت اطلاع
دارد والسلام **مکتوب نود و هفتم** بشیخ درویش صدور یافته در بیان آنکه مقصود از عبادات

مامورهٔ تحصیل یقین است ادای عبادات صورت ایمان ست نه حقیقت ایمان که تعبیر از ان
به یقین کرده شده قال عز شانه یا ایها الذین آمنوا آمنوا ای الذین آمنوا صورة آمنوا بادا ء وظائف
العبادات المامورة و مقصود از فنا و بقا که ولایت عبارت از تحصیل این دولت ست همین
یقین ست و بس و اگر از فنا فی الله و البقا بمعنی دیگر خواهند که بحالیت و محلیت موهم باشد خود عین
الحاد و زندقه است در غلبهٔ حال و سکر وقت چیزها ظاهر میشوند که آخر از ان باید گزشت
و مستغفر باید شد ابراهیم بن شیبان که از مشائخ طبقات است قدس الله تعالی ارواحهم میگوید
که علم الفناء و البقاء یدور علی اخلاص الوحدانیة و صحة العبودیة وما سوی ذلک فغالیط و زندقة والحق
که راست میفرماید و این کلام از استقامت او خبر میدهد فنای فی الله عبارت از فنائی در مرضیات
اوست سبحانه و علی هذا القیاس السیر الی الله و السیر فی الله و نحوهما ثانیاً مصدع میگردد که صلاح
آثاری سیادت شیخ الٰهبخش بصلاح و تقوی و فضیلت آراسته اند و جمعی کثیر با ایشان وابسته در مادهٔ
از مواد اگر معونتی طلبند امید ست که توجه شریف بحال ایشان مرعی خواهند فرمود والسلام علیکم
و علی من اتبع الهدی **مکتوب نود و هشتم** به عبد القادر پسر شیخ زکریا صدور یافته در ترغیب
بر رفق و ترک عنف بایراد احادیث نبویه علی مصدرها الصلوٰة والسلام حق سبحانه و تعالی بر مرکز
عدالت استقامت ارزانی فرماید چند حدیث نبوی علیه من الصلوات افضلها و من التسلیمات
اکملها که در باب تذکیر و وعظ و نصیحت وارد شده اند ایراد نموده حق سبحانه و تعالی عمل بمقتضای آنها
میسر گرداند قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم ان الله رفیق یحب الرفق و یعطی علی الرفق ما لا
یعطی علی العنف وما لا یعطی علی ما سواه رواه مسلم و فی روایة له قال لعائشة علیک بالرفق و ایاک
بالعنف و الفحش ان الرفق لا یکون فی شیئ الا زانه و لا ینزع من شیئ الا شانه و قال ایضا علیه
و علی آله الصلوٰة والتحیة من یحرم الرفق یحرم الخیر و قال ایضا علیه و علی آله الصلوٰة والسلام ان من
احبکم الی احسنکم اخلاقا و قال ایضا علیه الصلوٰة والسلام من اعطی حظه من الرفق اعطی حظه من الدنیا
والآخرة و قال ایضا علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات الحیاء من الایمان والایمان فی الجنة
والبذاء من الجفاء والجفاء فی النار ان الله یبغض الفاحش البذی الا اخبرکم بمن یحرم علی النار و بمن
یحرم النار علیه الاکل هین لین قریب سهل المؤمنون هینون لینون کالجمل الانف ان قید انقاد و ان

استنیخ علی صخرة استناخ من کظم غیظا وهو یقدر علی ان ینفذه دعاه الله علی رؤس الخلائق
یوم القیمة حتی یخیره فی ای الحور شاء ان رجلا قال للنبی صلی الله تعالی علیه و علی آله
وسلم اوصنی قال لا تغضب فردد مرارا قال لا تغضب الا اخبرکم باهل الجنة کل ضعیف متضعف
لو اقسم علی الله لابره الا اخبرکم باهل النار کل عتل جواظ مستکبر اذا غضب احدکم وهو قائم
فلیجلس فان ذهب عنه الغضب والا فلیضطجع ان الغضب لیفسد الایمان کما یفسد الصبر العسل
من تواضع لله رفعه الله فهو فی نفسه صغیر وفی اعین الناس عظیم ومن تکبر وضعه الله فهو فی
اعین الناس صغیر وفی نفسه کبیر حتی لهو اهون علیهم من کلب او خنزیر قال موسی بن عمران
علی نبینا وعلیه الصلوات والتسلیمات یا رب من اعز عبادک قال من اذا قدر غفر وقال
ایضا علیه الصلوة والسلام والتحیة من خزن لسانه ستر الله عورته ومن کف غضبه کف الله
عنه عذابه یوم القیمة ومن اعتذر الی الله قبل الله عذره وقال ایضا علیه الصلوة
والسلام من کانت له مظلمة لاخیه من عرضه او شیء فلیتحلله منه الیوم قبل ان لا یکون له دینار
ولا درهم ان کان له عمل صالح اخذ بقدر مظلمته وان لم یکن حسنات اخذ من سیئات صاحبه
فحمل علیه وقال ایضا علیه الصلوة والسلام اتدرون ما المفلس قالوا المفلس فینا من لا درهم له
ولا متاع فقال ان المفلس من امتی من یاتی یوم القیمة بصلوة وصیام وزکوة ویاتی
قد شتم هذا واکل مال هذا وسفک دم هذا وضرب هذا فیعطی هذا من حسناته فان
فنیت حسناته قبل ان یقضی ما علیه اخذ من خطایاهم فطرحت علیه ثم طرح فی النار
وعن معاویة رضی الله عنه انه کتب الی عائشة رضی الله تعالی عنها ان اکتبی الی کتابا
توصینی فیه ولا تکثری فکتبت سلام علیکم اما بعد فانی سمعت رسول الله صلی الله
تعالی علیه وعلی آله وصحبه وسلم یقول من التمس رضی الله بسخط الناس کفاه الله مؤنة
الناس ومن التمس رضی الناس بسخط الله وکله الله الی الناس والسلام علیک صدق
رسول الله صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلم وبارک رزقنا الله سبحانه وایاکم التوفیق بالعمل
بما اخبر المخبر الصادق والسلام این احادیث اگرچه ترجمه نوشته شده است اما به خدمت
شیخ جیو رجوع نموده معانی اینها را فهمیده سعی خواهند کرد که عمل بمقتضای اینها میسر شود

بقای دنیا بس اندک ست و عذاب آخرت بسیار شدید ست و دائمی ست عقل دور اندیش
را کار باید فرمود و بطراوت بی حلاوت دنیا مغرور نباید شد و اگر بدنیا کسی را عزت و آبرو
باشد کفار و دنیاداران باید که از همه عزیزتر باشند و بظاهر دنیا فریفته گشتن از بیخردیست فرصت
چندروزه را غنیمت باید شمرد و در مرضی خدای عز و جل باید کوشید و بخلق خدای باید
احسان نمود التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله هر دو اصل عظیم اند از برای نجات اخروی
مخبر صادق علیه الصلوة والسلام هرچه فرموده است مطابق نفس الامر ست هزل و هذیان
نیست خواب خرگوش تا چند خواهد بود آخر رسوائی ست و بینوائی قال الله سبحانه و
تعالی افحسبتم انما خلقناکم عبثا وانکم الینا لا ترجعون هرچند میدانند وقت شما تقاضای استماع
امثال این سخنان نمیکند و عنفوان جوانی ست و تنعمات دنیوی میسر و حکومت و تسلط بر
خلائق حاصل اما شفقت بر احوال شما باعث این گفتگو میگردد هنوز هیچ نرفته است
وقت توبه و انابت ست خبر شرط است ع در خانه اگر کس ست یک حرف بس ست **مکتوب
نود و نهم** بملا حسن کشمیری صدور یافته در جواب استفساری که نموده بود از کیفیت دوام آگاهی
و جمع آن بحالت نوم که سراسر غفلت و تعطیل است التفات نامه گرامی مشرف ساخت
استفساری که رفته بود از کیفیت دوام آگاهی و جمع آن با حالت نوم که سراسر غفلت و تعطیل
است که بعضی را اکابر این خانوادهٔ بزرگ از حصول آن دولت خبر داده اند مخدوما حل این
اشکال مبنی بر مقدمه ایست که بیان آن ضروریست گوئیم روح انسانی را پیش از تعلق باین
پیکر هیولانی راه ترقی و عروج مسدود بود و در قفص و ما منا الا له مقام معلوم مقید و محبوس لیکن در
نهاد آن جوهر نفیس استعداد عروج بشرط نزول ودیعت نهاده بودند و مزیت او ازین راه
بر ملک مقرر فرموده حق سبحانه و تعالی از کمال کرم خویش آن جوهر نورانی باین پیکر ظلمانی جمع
فرموده فسبحان من جمع بین النور والظلمة وقرن الامر بالخلق و چون این دو امر فی الحقیقت بر دو
طرف نقیض واقع شده بودند حکیم مطلق جل سلطانه از برای تحقیق این اجتماع و تقریر این انتظام
روح را با نفس نسبت عشق و گرفتاری داد و این گرفتاری را سبب انتظام اینها گردانید کریمهٔ لقد خلقنا الانسان
فی احسن تقویم ثم رددناه اسفل سافلین رمزی ازین بیان میفرماید و این تنزل روح

وگرفتاری آن فی الحقیقت از قبیل مدح بما یشبه الذم است پس بواسطه آن نسبت جبی روح تمام
خودرا بعالم نفس انداخت وخودرا تابع او گردانید بلکه خودرا نیز فراموش ساخت وتعبیر از خود
بنفس اماره نمود این لطافت دیگرست در نهاد روح که از کمال لطافت بهرچه رومی آرد
حکم او میگیرد پس هرگاه خودرا فراموش کرده باشد ناچار نسبت آگاهی سابق خودرا که بمرتبهٔ
وجوب تعالیٰ وتقدس ست داشت نیز فراموش گرداند وتمام خودرا بغفلت سپارد وحکم
ظلمه گیرد والله تعالیٰ از کمال مهربانی وبنده نوازی انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات مبعوث
ساخت واورا بتوسل این اکابر بخود دعوت فرمود بمخالفت نفس روح را که معشوقهٔ اوست امر
نمود فمن رجع القهقری فقد فاز فوزاً عظیماً ومن لم یرفع راسه واختار الخلود الی الارض فقد ضل ضلالاً
بعیداً بهذا جواب آن اشکال گوییم که ازین مقدمه اجتماع روح بانفس مفهوم گشت بلکه فنای آن
در نفس وبقاء آن بدو پس ناچار تا زمانیکه این اجتماع وانتظام برپاست غفلت ظاهر عین غفلت
باطن ونوم که غفلت ظاهرست عین غفلت باطن وچون این انتظام خلل پذیرد وباطن از
محبت ظاهر اعراض نموده رو بجهت البطن البطون آرد وفنا وبقا را که بفانی پیدا کرده بود رو
بزوال آورده فنا وبقا را بباقی حقیقی تعالیٰ وتقدس حاصل کند این زمان غفلت ظاهر در
حضور باطن تاثیر نکند چرا تاثیر کند باطن را تمام پشت بجانب ظاهر گشته است واز ظاهر
بباطن هیچ در نمیرود پس رواست که ظاهر غافل باشد وباطن آگاه ولا محذور مثلاً
روغن با دام تا زمانیکه بکنجاره ممتزج ومختلط ست حکم هردو متحد ست وچون روغن از کنجاره
جدا گشت احکام متمائزه پیدا شد پس حکم یکی بر دیگری ممتشی نشود اینچنین صاحب دولتے را
اگر خواهند بعالم بازگردانند وعالمی را بتوسط وجود شریعت او از ظلمات نفسانی وارهانند
وراه الطریق سیر عن الله بالله فرود می آرند روی او بتمام بخلق میگردد بی آنکه گرفتارے
باینها پیدا کند چه او برهمان گرفتاری سابق خودست بی اختیار او را درین عالم آورده اند
پس این منتهی با سائر مبتدیان در اعراض از جناب قدس تعالیٰ وتقدس واقبال بخلق
در صورت شرکت دارد اما فی الحقیقت هیچ مناسبت ندارد واز گرفتاری تا عدم گرفتارے
تفاوت فاحش ست وایضاً اقبال بخلق در حق این منتهی بے اختیاریست رغبتی درین ندارد

بلکه رضامندی حق سبحانه تعالیٰ درین اقبال ست ودر مبتدی ذات وبرغبت ست ونا مرضی
حق ست سبحانه وفرقی دیگر گوئیم مبتدی را میسر ست که از عالم رو گردانیده رو بحق تعالےٰ و
تقدس آرد ومنتهی را اعراض از خلق محال ست دوام اقبال بخلق لازم مقام اوست مگر آنکه
کار دعوت او تمام شود واورا از دار فنا بدار بقا انتقال دهند آن زمان ندای اللهم الرفیق الاعلیٰ
نقد وقت اوست مشائخ طریقت قدس الله تعالیٰ اسرارهم در تعیین مقام دعوت سخنان فرموده اند
جمعی جمع توجه بین الخلق والحق گفته اند اختلاف آن مبنی بر اختلاف احوال ومقامات هرکسی
از مقام خود خبر داده والامر عند الله سبحانه وانچه سید الطائفه جنید رضی الله تعالیٰ عنه
فرموده است النهایه هی الرجوع الی البدایة موافق دعوتیست که درین مسوده تحریر یافته
چه در بدایت تمام رو بخلق ست حدیث تنام عیناي ولا ینام قلبي که تحریر یافته بود اشارت بدوام
آگاهی نیست بلکه اخبار ست از عدم غفلت احوال خویش وامت خویش لهذا نوم در حق آن
سرور علیه الصلوٰة والسلام ناقض طهارت نگشت وچون نبی در رنگ شبانست در محافظت
امت خود غفلت شایان منصب نبوت نباشد وحدیث لی مع الله وقت لا یسعني فیه ملک
مقرب ولا نبي مرسل بر تقدیر صحت اشارت بتجلی ذاتی برقی تواند بود وآن تجلی نیز مستلزم توجه بجناب
قدس خداوندی جل سلطانه نیست بلکه این تجلی از ان جانب ست متجلی له در آن صنعی نیست
از قبیل سیر معشوق وعاشق ست عاشق از سیر سیر گشته است **بیت** آینه صورت از صفر
دوراست ٭ کان پذیرای صورت از نورست ٭ باید دانست که بر تقدیر رجوع بخلق حجب
مرتفعه عود نمیکند باوجود بی پردگی او را بخلق مشغول داشته اند وفلاح خلائق را با او مربوط ساخته
مثل این بزرگواران مثل شخصی ست که کمال تقرب بپادشاه دارد ومیان او وپادشاه حائلی از صورت
ومعنی هیچ نیست مع ذلک او را بخدمات ارباب حوائج مشغول داشته است این فرق دیگر
است درمیان مبتدی ومنتهی مرجوع چه مبتدی صاحب حجب ست ومنتهی مرتفع الحجب والسلام
علیکم وعلیٰ سائر من اتبع الهدیٰ **مکتوب صدم** نیز بملا حسن کشمیری صدور یافته در جواب
سوالی که نموده بود که شیخ عبد الکبیر یمنی گفته است که حق سبحانه وتعالیٰ عالم الغیب نیست ٭ التفات
نامهٔ گرامی مشرف ساخت آنچه از روی کرم مرقوم بود بوضوح انجامید نوشته بودند که شیخ عبد الکبیر

یمنی گفته است که حق سبحانه و تعالی عالم الغیب نیست مخدوما فقیر را تاب استماع امثال این سخنان
هرگز نیست بی اختیار رگ فاروقیم در حرکت می آید و فرصت تاویل و توجیه آن نمیدهد قائل آن
سخنان شیخ کبیر یمنی باشد یا شیخ اکبر شامی کلام محمد عربی علیه و علی آله الصلوة والسلام در کار است
نه کلام محی الدین عربی و صدر الدین قونوی و عبد الرزاق کاشی ما را بنص کار است نه بفص
فتوحات مدنیه از فتوحات مکیه مستغنی ساخته است حق تعالی در کلام مجید خود را بعلم غیب خود
می ستاید و خود را عالم الغیب میفرماید نفی علم غیب کردن از و سبحانه بسیار مستقبح و مستنکره است
و فی الحقیقت تکذیب است مرحق را سبحانه غیب را معنی دیگر گفتن از شناعت نمی بر آید و کبرت
کلمة تخرج من افواههم خیالیت شعری ما حملهم علی التفوه بامثال هذه الکلمات الصریحة فی
خلاف الشریعة منصور اگر انا الحق گوید و بسطامی سبحانی معذور اند و مغلوب اند در غلبات
احوال اما این قسم کلام مبنی بر احوال نیست تعلق بعلم دارد و مستند بتاویل است عبد را نمی
شاید و هیچ تاویل درین مقام مقبول نیست فلان کلام السکاری ایحمل و یصرف
عن الظاهر لا غیر و اگر متکلم این کلام مقصود از اظهار این کلام ملامت خلق داشته باشد و
نصرت انها آن نیز مستنکره است و مستهجن از برای تحصیل ملامت خلق راهها بسیار است بچه
ضرورت کسی تا بسر حد کفر رساند و چون در تاویل این کلام سخن کرده اند و استفسار نموده بحکم
سوالی را جوابی باید بضرورت در ان باب سخن سر اید و علم الغیب عند الله سبحانه آنکه گفته اند
که غیب معدوم باشد علم به معدوم نباشد یعنی چون غیب نسبت بحق سبحانه معدوم مطلق ست
و لاشئی محض تعلق علم را بوی معنی نباشد چه معلومیت او را از عدمیت مطلق و لاشیئیت محض می بر آرد
نتوان گفت که حق سبحانه و تعالی عالم بشریک خود ست چه شریک او تعالی و تقدس اصلا موجود
نیست و لاشئی صرف ست آری مفهوم غیب و مفهوم شریک تصور کردن ممکن ست اما کلام در صدق
انهاست نه در مفهوم همچنین ست حال جمیع محالات که مفهومات آنها ممکن التصور اند و ما صدقات
ممتنع التصور چه معلومیت از استحاله می بر آرد و لا اقل وجود ذهنی می بخشد و اعتراضی که بر توجیه
مولانا محمد روجی کرده اند درست ست نفی نسبت علمیه در مرتبه احدیت مجرده مستلزم نفی مطلق
علم است تخصیص بنفی علم غیب کردن وجهی ندارد و اشکال دیگر بر توجیه مولانا آنست که اگر چه

در مرتبه احدیت مجرده نسبت علمیه منتفی ست اما عالمیة او تعالی بر حال خود ست چه بذات
عالم ست نه بصفت که صفت آنجا مستغنی ست نفاة صفات حق سبحانه عالم میگویند یا آنکه صفت
علم را از وی تعالی مسلوب میسازند انکشافی که بر صفت مترتب می شود بر ذات مترتب
میدانند فکذا هذا او توجیهی که خود کرده اند و از غیب غیب ذات تعالی و تقدس اراده
نموده اند و تعلق علم را بآن جائز نداشته اند اگر علم واجب باشد تعالی و تقدس اقرب توجیهات
ست اما فقیر را در عدم جواز تعلق علم واجب تعالی بذات بحت او سبحانه بحث ست چه وجهی که
در عدم جواز گفته اند اقتضاء حقیقت علم است مر احاطه معلوم را و ذات مطلق تعالی مقتضی
عدم احاطه است فلا یجتمعان لهذا التعلق ست اینجا محل خدشه زیرا که در علم حصولی این معنی
در کار است که آنجا حصول صورت معلوم ست در قوت علمیه اما در علم حضوری هیچ در کار نیست
و در ما نحن فیه علم حضوری ست نه حصولی فلا محذور فی ان تعلق العلم الواجب سبحانه
بذاته تعالی بطریق الحضور لا بطریق الحصول والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال و صلی الله تعالی
علی سیدنا محمد و آله الطاهرین و سلم و بارک و السلام اولا و آخرا

مکتوب صد و یکم

نیز بملا حسن کشمیری صدور یافته در رد بر جماعه که کامل را ناقص تصور کرده زبان اعتراض
دراز می نمایند احسن الله سبحانه حالکم و اصلح بالکم مفاوضه شریف مولانا محمد صدیق رسانیدند
حمد الله سبحانه که دور افتادگان را فراموش نساخته اند مخاطباتی که به نفس بحسب ظاهر ایراد
نموده بودند فی الجمله بوضوح پیوست آری هر اعتراضی که بر نفس وارند در زمان امارگی
مسلم ست اما بعد از حصول اطمینان مجال اعتراض نیست چه نفس درین موطن از حق
سبحانه راضی است و حق سبحانه از وی راضی پس او مرضی و مقبول ست بر مقبول اعتراض
نمیرود و او مراد حق است سبحانه زیرا که حصول این دولت در زمان تخلق باخلاق الله
است ساحت قدس او از اعتراض ما پست فطرتان بلند ست هر چه میگوئیم بما عاید ست
بیت اگر از خویشتن چو نیست چنین ؛ چه خبر دارد از چنان و چنین ؛ بسا ست که جاهلان
از کمال جهل نفس مطمئنه را با مارگی تصور میکنند و احکام امارگی بر مطمئنه اجرا مینمایند
چنانکه کفار انبیا را علیهم الصلوة و السلام در رنگ سائر بشر انگاشته از کمالات نبوت انکار

نموده اند اعاذنا الله سبحانه عن انکار هؤلاء الاکابر و انکار متابعتهم علیهم الصلوات والتحیات

مکتوب صد و دوم بملا مظفر صدور یافت در بیان آنکه محرم در قرض بسود مجموع مبلغ ست نه زیادتی فقط مثلاً شخصی ده تنگه را قرض گرفت بدوازده تنگه درین صورت مجموع دوازده تنگه حرام ست نه ده تنگه زیادتی و ما یتعلق بذلک

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی شما آن روز میفرمودید که ربا در قرض بسود همان فضل است و بس محرم در قرض ده تنگه بدوازده تنگه همان دو تنگه زیادتی است چون ببعض کتب فقهیه رجوع کرده شد ظاهر گشت که در شریعت هر عقدیکه درو فضل ست نیز رباست پس ناچار این عقد محرم باشد و هرچه بنسبت محرم تحصیل نمایند محرم خواهد بود پس آن ده تنگه نیز ربا باشد و محرم مقصود از فرستادن کتاب جامع الرموز و روایات کتاب ابراهیم شاهی اظهار این معنی بود باقی ماند صورت احتیاج مخدوما حرمت ربا بنص قطعی ثابت شده است که شامل محتاج و غیر محتاج است تخصیص محتاج از آنجا نمودن نسخ این حکم قطعی ست بروایت قنیه رتبهٔ آن ندارد که نسخ حکم قطعی کند و حال آنکه مولانا جمال لاهوری که اعلم علماء لاهور اند می فرمودند که بسیاری از روایات قنیه اعتماد را شایان نیست و مخالف است بروایات کتب معتبره ولو سلم صحة هذه الروایة پس احتیاج را باضطرار و مخمصه بباید فرود آورد تا مخصص آن حکم قطعی کریمهٔ فمن اضطر فی مخمصة باشد که مثل اوست در قوة ع گر رستم را کشد هم رخش رستم : و ایضاً اگر از محتاج عام تر گرفته شود پس باید که موردی از برای حکم حرمت ربا پیدا نشود چه هر که زیادتی قبول میکند علتش احتیاجی از احتیاجهای خواهد بود بی احتیاج هیچکس بضرر خود اقدام نخواهد نمود فلا یبقی لهذا الحکم المنزل من الحکیم الحمید مزید فائدة تعالی کتابه العزیز من امثال هذا التوهم و ولو سلم عموم الاحتیاج ولو علی سبیل فرض المحال گوئیم که احتیاج از جمله ضروریات ست والضرورة یتقدر بقدرها پس طعام از آن مبلغ سود پختن و بمردم خورانیدن داخل احتیاج نیست ضرورتی بآن تعلق نه لهذا در ترکه میت احتیاج مستثنی ست و آن مقصود بر کفن ساخته اند و طعامی بروحانیت او پختن داخل احتیاج نداشته اند با آنکه او محتاج تر ست بصدقه پس در صورت متنازع فیه ملاحظه فرمایند که مستقرضان بسود محتاج اند یا نه و بر تقدیر احتیاج طعامیکه

ایشان از برای جماعه از آن پل پزند آن جماعه را آن طعام خوردن حلال است یا نه جماعه داری و سپاه گری را حیله احتیاج ساختن و قرض بسود را باین علت گرفتن و آنرا جائز و حلال دانستن از تدین دور ست می باید که شیوهٔ امر معروف و نهی منکر را مرعی داشته جماعه که باین بلا گرفتار باشند منع نمایند و بعدم صدق این حیله آگاه سازند چرا کسی را باید اختیار کرد که آخر بارتکاب این قسم محظور و مبتلا باید شد و وجوه معیشت بسیار است منحصر در سپاه گری نیست چون شما از اهل صلاح و تقوی اید روایت طیب در اکل فرستاده شده نوشته بودند که درین زمان بی شبهه پیدا آمدن شود راست ست اما مهما امکن از شبهه باید احتراز نمود زراعت بی طهارت کرنا فی طیب داشته اند در هندوستان اجتناب از آن ممکن نیست لا یکلف الله نفساً الا وسعها اما ترک طعام بسود نمودن در کمال آسانی ست حلال را حلال دانستن و حرام را حرام دانستن در حلال و حرام قطعی ست که انکار آن بکفر میکشد در ظنیات نه چنین ست بسا امور مباحه اند نزد حنفی که شافعی آنرا مباح نمیدانند و بالعکس پس در ما نحن فیه اگر کسی در حلیت قرض بسود محتاج مشکوک را که بظاهر مخالف حکم نص قطعی ست توقف نماید نمیتوان او را تضلیل نمود و تکلیف باعتقاد حلیت او فرمود بلکه صواب بجانب او راجح ست بل متقین و مخالف او در خطر ست بعضی از یاران شما نقل کردند که روزی مولانا عبد الفتاح در حضور شما گفت که اگر قرض بسود پیدا نشود بهتر ست چرا کسی بسود نگیرد شما او را زجر کردید و گفتید که از حلال انکار میکنی مخدوما امثال این سخنان در حلال قطعی گنجایش دارند و اگر حلال باشد شک نیست که ترک آن اولی است اهل ورع برخصت امر نمی کنند و بعزیمت دلالت مینمایند مفتیان لاهور احتیاج را دخل داده حکم به حلیت کرده اند احتیاج را دامن فراخ ست اگر چنین کنند هیچ ربا نماند و حکم نص قطعی بحرمت ربا عبث می افتد چنانکه بالا گذشت اما اینقدر ملاحظه بایستی نمود که دیگران را طعام خورانیدن چه قسم احتیاج است مر مستقرض بسود را روایت قنیه بعد التقیاد اللتی تجوز استقراض بسود است مر محتاج را نه دیگران را اگر کسی گوید که محتاج این طعام را شاید بنیت کفارت یمین یا ظهار یا صوم پخته باشد و شک نیست که او باداء این کفارت محتاج ست گوئیم اگر استطاعت اطعام ندارد روزه دارد نه آنکه قرض بسود گیرد و اگر اقسام احتیاج

از این قبیل دیگر هم پیدا شود باندک توجه ببرکت تقوی مندفع خواهد شد و من یتق الله یجعل له مخرجا و یرزقه من حیث لا یحتسب زیاده اطناب نرفت والسلام علیکم و علی من اتبع الهدی

مکتوب صد و سوم بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیان معنی عافیت و طلب کردن قاضی از برای سرهند حق سبحانه و تعالی بعافیت دارد آن عافیت خواسته می آید که عزیزی همواره دعا میکرد و تمنای عافیت یکروزه می نمود شخصی ازان عزیز سوال کرد این همه میگزارانی مگر عافیت نیست گفت آن میخواهم که روزی از صباح تا شام مرتکب معصیتی از معاصی حق سبحانه نباشم مدتی ست که سرهند قاضی ندارد و از اجرای بعضی احکام شرعیه کار بعجز میرسد مثلا برادرزادهٔ یتیم داریم از پدر او پارهٔ میراث مانده است وصی ندارد و در تصرف آن مال بی اذن شرعی مضطر ست اگر قاضی باشد باذن او کار میگشاید علی هذا القیاس

مکتوب صد و چهارم به قضاة پرگنه مستکن صدور یافته در عزا: هرچند مصیبتی که از فوت مغفرت پناهی رسیده بسیار شدید است و مستصعب اما بندگیست غیر از راضی بودن بفعل مولی تعالی و تقدس چاره نیست از برای بودن نیاورده اند از برای کار کردن آورده اند کار باید کرد و اگر کار کرده رفت باکی نیست بلکه بادشاه است الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب در شان او ثابت مصیبت بر رفتن نیست برحال رونده الی الحبیب ست تا با وی چه معامله کنند بدعا و استغفار و تصدق امداد نمود قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ما المیت فی القبر الا کالغریق المتغوث ینتظر دعوة تلحقه من اب او ام او اخ او صدیق فاذا الحقته کان احب الیه من الدنیا و ما فیها و ان الله تعالی لیدخل علی اهل القبور من دعاء اهل الارض امثال الجبال من الرحمة و ان هدیة الاحیاء الی الاموات الاستغفار لهم التفات نامه رسیده هوای سرما بر فقرا بسیار شدید است و الا خود را معاف نمیداشت سفارش بتاکید نوشته است انشاء الله تعالی سودمند گردد زیاده تصدیع ست محبت شعاری قاضی حسن و سائر اعزه دعوات فراوان مطالعه نمایند و از حق تعالی در جمیع امور راضی و شاکر باشند

مکتوب صد و پنجم بحکیم عبدالقادر صدور یافته در بیان آنکه مریض تا زمانیکه از امراض به نشود هیچ غذا او را سودمند نیست و ما یناسب ذلک

چون نزد حکما مقرر ست که مریض تا زمانیکه از امراض به نشود هیچ غذا او را سودمند نیست اگرچه مرغ مطنجن باشد بلکه مقوی مرض است ع هرچه گیرد علتی علت شود: پس اول فکر ازالهٔ مرض او نماید بعد از آن

بغذاهای مناسب بتدریج امر تا بقوت اصلی او می آرند پس آدمی تا زمانیکه بمرض قلبی مبتلاست فی قلوبهم مرض هیچ عبادتی و طاعتی او را نافع نیست بلکه مضر ست رب تال للقرآن والقرآن یلعنه حدیث معروف است و رب صائم لیس له من صیامه الا الجوع والظماء خبر صحیح اطبای امراض قلبیه نیز اول بازالهٔ مرض امر میفرمایند و آن مرض عبارت از گرفتاری بغیر حق ست سبحانه بلکه گرفتاری ست بخود چه هرکسی هرچه را که میخواهد برای خود میخواهد اگر فرزند را دوست میدارد برای خود دوست میدارد و همچنین اموال و ریاست و حب جاه پس فی الحقیقت معبود او هوای نفس اوست تا زمانیکه ازین گرفتاری خلاص نشود امید نجات بسی مستبعد ست پس بر علماء اولو الالباب و حکمای ذوی الابصار فکر ازالهٔ این مرض لازم ست ع در خانه اگر کس ست یک حرف بس ست:

مکتوب صد و ششم بمحمد صادق کشمیری صدور یافته در بیان آنکه محبت این طائفه که متفرع بر معرفت ایشان ست از اجل نعم خداوندیست جل شانه

مکتوب مرغوب که مبنی از فرط محبت و کمال وداد بود وصول یافت لله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک محبت این طائفه که متفرع بر معرفت ست از اجل نعم خداوندیست جل سلطانه تا کدام صاحب دولت را باین نعمت مشرف سازند شیخ الاسلام هروی میفرماید الهی چیست اینکه دوستان خود را کردی که هرکه ایشان را شناخت ترا یافت و تا ترا نیافت ایشان را نشناخت بغض این طائفه سم قاتل ست و طعن ایشان موجب حرمان ابدی ست نجانا الله سبحانه و ایاکم عن هذا الابتلاء شیخ الاسلام فرموده الهی هرکرا خواهی بر اندازی او را با ما در اندازی بیت بی عنایات حق و خاصان حق: گر ملک باشد سیاه ستش ورق: این رجوع و انابت که حق سبحانه بتجدید شما را کرامت فرموده است نعمت عظمی تصور فرمایند و از حضرت حق سبحانه استقامت بران طلبند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب صد و هفتم نیز بمحمد صادق کشمیری صدور یافته در اجوبهٔ اسولهٔ چند که نوشته بود و ازانجا بوی تعنت می آمد و این مکتوب مشتمل است بر فوائد ضروریه که در ایمان این طائفه علیه نافع آید

و حق سبحانه و تعالی بسعادت ایمان این طائفه علیه مستعد گرداناد و کتابتی که ارسال داشته بودند مشتمل بر اسولهٔ چند رسید هرچند سوالیکه شائبهٔ تعنت و تعصب داشته باشد مستحق جواب نیست مع ذلک تنزل نموده در جواب اقدام مینماید اگر یکی را نفع نکند شاید که دیگری را نافع آید **سوال اول** آن بود

سبب چیست که از اولیاء متقدمین کرامات و خوارق بسیار ظهور میکردند از بزرگان این زمان کم ظاهر
میشود اگر مقصود ازین سوال نفی بزرگان این وقت ست بواسطه قلت خوارق از ایشان
چنانکه ظاهر از فحوای عبارت ست فالعیاذ بالله سبحانه من تسویلات الشیطان ظهور
خوارق نه از ارکان ولایت نه از شرائط آن بخلاف معجزه مر نبی را علیه الصلوة والسلام که از
شرائط مقام نبوة ست لیکن ظهور خوارق از اولیاء الله شائع و ذائع است کم ست که تخلف
کند اما کثرت ظهور خوارق بر افضلیت دلالت ندارد و تفاضل آنجا باعتبار درجات قرب
الٰهی ست جل سلطانه تواند بود که از ولی اقرب ظهور خوارق اقل باشد و از ابعد اکثر خوارق
که از بعضی اولیای این امت بظهور آمده از اصحاب کرام رضوان الله تعالیٰ علیهم عشر عشیر
آن بظهور نیامده باآنکه افضل اولیای بمرتبه ادنی صحابی نرسد نظر بر ظهور خوارق از
کوته نظریست و دلیل ست بر قصور استعداد تقلیدی شایان قبول فیوض نبوة و ولایة جماعه
اند که استعداد تقلیدی در ایشان غالب باشد بر قوة نظرے ایشان صدیق اکبر رضی الله
تعالیٰ عنه بواسطه قوت استعداد تقلیدی در تصدیق نبی علیه و علیٰ آله الصلوة والسلام اصلا
محتاج بدلیل نگشت و ابوجهل لعین بواسطه قصور همین استعداد با وجود ظهور چندین آیات باهره و معجزات
قاهره بدولت تصدیق نبوت مشرف نشد و حضرت حق سبحانه در شان این بی دولتان میفرماید - فَاِنْ یَّرَوْا
كُلَّ اٰيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوْا بِهَا حَتّٰٓى اِذَا جَآءُوْكَ يُجَادِلُوْنَكَ يَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ
یا آنکه گوئیم که ظهور خوارق از اکثر متقدمین در طول عمر زیاده از پنج شش خوارق نقل نکرده اند جنید
که سید این طائفه است معلوم نیست که ازوے ده خوارق نقل کرده باشند و حضرت حق سبحانه
تعالیٰ از حال کلیم خود علیٰ نبینا و علیه الصلوة والسلام چنین خبر داده است حیث قال عزوجل وَلَقَدْ
اٰتَيْنَا مُوْسٰى تِسْعَ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ از مشائخ این وقت از کجا معلوم شد که امثال این خوارق بظهور نمی
آید بلکه اولیای الله را چه متقدم و چه متاخر در هر ساعت ظهور خوارق ست مدعی آن نداند یا
نداند مصرع خورشید نه مجرم ار کسی بینا نیست ٭ دوم آن بود که در کشف و شهود طالبان صادق
القاء شیطان را دخل باشد یا نه اگر هست وضوح کیفیت کشف شیطانی چگونه است و اگر نیست
سبب آنکه در امور ما همه بعضی غلطها یافته میشود چیست جوابش اینست والله سبحانه اعلم بالصواب

هیچکس از القاء شیطانی محفوظ نیست هرگاه که در انبیا متصور باشد بلکه متحقق در اولیا بطریق اولیٰ
خواهد بود و طالب صادق چه باشد غایة ما فی الباب انبیاء را علیهم الصلوات والتسلیمات بر آن القاء
متنبه میسازند و باطل را از حق جدا مینمایند کریمهٔ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِى الشَّيْطٰنُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيٰتِهٖ تنبیه دال
است برین معنی و در اولیاء این لازم نیست که او متابع نبی ست هرچه مخالف نبی خواهد یافت رد
خواهد کرد و باطل خواهد دانست اما در صورتیکه شریعت نبی ازان ساکت است و باثبات و نفی
آن حکم نمیکند امتیاز حق از باطل بطریق قطعیت دشوار است چه الهام ظنی است لیکن درین
عدم امتیاز هیچ قصوری بولایت راه نمییابد چه آنیان شریعت و متابعت نبی متکفل نجات دارین
است و امور سکوت عنها زائده بر شریعت اند و ما مکلف بر امور زائده نیستیم باید دانست که غلط
کشف منحصر بر القاء شیطانی نیست بسا ست که در متخیله احکام غیر صادقه صورتے پیدا کنند که
شیطان را در آنجا هیچ مدخلی نباشد ازین قبیل است که در بعضی منامات حضرت پیغمبر را علیه الصلوة
والسلام می بینند و بعضی احکام را اخذ میکنند که فی الحقیقت خلاف آن احکام متحقق است درین
صورت القائی شیطانی متصور نیست که مختار علماء عدم تمثیل شیطان است بصورت خیر البشر
علیه و علیٰ آله الصلوة والسلام بهر صورتیکه باشد پس درین صورت نیست الا تصرف متخیله که غیر
واقع را واقع دانانیده است سوم آن بود که چون تصرف کرامات و تاثیرات استدراج
در نمایش برابر است مبتدی چگونه شناسد که این ولی صاحب کرامات است و این مدعی
صاحب استدراج جوابش آنست والله سبحانه اعلم بالصواب که طالب مبتدی را درین تفرقه
دلیل واضح است و آن وجدان صحیح اوست که اگر دل خود را در صحبت او بحق سبحانه تعالیٰ جمع
خواهد یافت خواهد دانست که آن ولی صاحب کرامات است و اگر خلاف این معنی خواهد یافت معلوم
خواهد کرد که او مدعی صاحب استدراج است و اگر خفائی درین معنی ست عوام کالانعام راست
نه طالبان را و خفای عوام نزد خواص از حیز اعتبار ساقط است که منشای آن مرض قلبی است و
غشاوهٔ بصری چیزهای بسیار بر عوام مخفی مانده که دانستن آنها از دانستن تفرقه ضرور نیست و نختم هذا
المکتوب ببعض المعارف التی ینفعک فی ازالة مثل هذه الشکوک والشبهات بدانکه معنی تخلقوا باخلاق
الله که ولایت ماخوذ از آنست که حاصل شود مر اولیاء الله را صفاتیکه مناسب باشند مر صفات واجبی را

تعالی لیکن آن مناسبت در اسم بود و مشارکت در عموم صفات نه در خواص معانی که آن محال ست و
مستلزم قلب حقائق در تحقیقات خواجه محمد پارسا قدس سره میفرماید در مقام بیان معنی تخلقوا باخلاق
الله صفت دیگر ملک ست و معنی ملک متصرف بود بر همه چون رونده راه که بر نفس خود متصرف شود
او را مقهور تواند داشت و تصرف در و لها نفاذ یابد بدین صفت موصوف شده باشد صفت دیگر
سمیع است و معنی سمیع شنوا است و چون روندهٔ راه سخن حق را از هر کسی که باشد بی گرانی قبول
کند و اسرار غیبی و حقایق لاریبی بگوش جان فهم کند بدین صفت موصوف شده باشد صفت دیگر بصیر است
و معنی بصیر بینا است چون روندهٔ راه را بصر بصیرت او بینا شده باشد و بنور فراست همه
عیوب خود بیند و کمال حال دیگران یعنی همه کس را به از خود بیند و نیز ببصیرتی حق منظور
نظر او شده باشد تا هر چه کند موجب پسندیدهٔ حق کند بدین صفت موصوف شده باشد
صفت دیگر محیی است و معنی محیی زنده کننده بود چون روندهٔ راه باحیاے سنت متروکه قیام
نماید بدین صفت موصوف شده باشد صفت دیگر ممیت است و معنی ممیت میرانندهٔ
بود چون سالک بدعتها که بجاے سنت گرفته اند وی منع آن بدعتها نماید بدین صفت
موصوف شده باشد علی هذا القیاس و عوام معنی تخلقوا را برنگ دیگر فهمیده اند ناچار در تیه ضلالت
فرو نشسته اند و خیال کرده اند که ولی را احیای جسدی در کار است و اشیاے غیبی بیاید
که اکثر بروے منکشف شود و امثال اینها و هو کما تری من الظنون الفاسدة ان بعض الظن
اثم و ایضا خوارق منحصر در احیاء و اماتت نیست علوم معارف الهامیه از اعظم آیات است
و ارفع خوارق لهذا معجزهٔ قرآنی از سائر معجزات اقوی و ابقی اند چشم بکشایند که این همه
علوم و معارف که در رنگ ابر نیسان میریزد از کجاست علوم باین کثرت بتمامها
موافق علوم شرعیه اند سر موی مخالفت را گنجایش نیست این خصوصیت علامت علوم است
حضرت خواجهٔ ما قدس سره نوشته بودند که علوم شما همه صحیح است اما چه فائده که سخن حضرت
خواجه بر شما حجت نیست هر چند خود را پیرے راست نامید زیاده چه نوشته آید و این اسوله شما اولا
هر چند گران نمود اما چون باعث چندین علوم و معارف گشته و این همه سخن تقریب اینها در گفت
آمده است نیک است **بیت** هیچ زشتی نیست کو را خوبی همراه نیست ۞ زنگی شبرنگ را

دندان چو دُرّ و گوهر ست ۞ عجب کاریست که در مکتوب سابق اخلاص بسیار ظاهر ساخته بودید و
سبب آن را ظهور دو واقعه پے در پے نموده نوشته بودید که اثر آنرا در اقامت نیز یافت بحدیکه
ندامت تمام از وضع سابق متحقق گشت و به توبه و با نابت که آورده و بتجدید ایمان مشرف ساخت
یکماه نگذشته بود که تغیری درین وضع مفهوم گشت و برجوع قهقری بوضع سابق انتقال حاصل
آمد و درصدد آن آمدید که آن دو واقعه را وجهی پیدا شود که با لقاے شیطانی منجر گردد و یا بغلط
کشف بکشد آن چه بود و این چیست **بیت** بگفتا فلانی چه بد میکند ۞ نه بامن که بانفس خود میکند
والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب صد و هشتم بمیان سید احمد صدور یافته در بیان آنکه نبوت افضل از ولایت است
بعکس آنچه گفته که ولایت افضل از نبوت ست

ثبتنا الله سبحانه و ایاکم و جمیع المسلمین علی متابعة سید
المرسلین علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بعضی از مشائخ در سکر وقت گفته
اند که ولایت افضل از نبوت است و بعضی دیگر ازین ولایت ولایت نبی خواسته اند
تا وهم افضلیت ولی بر نبی رفع شود اما فی الحقیقة کار بر عکس است زیرا که نبوت نبی از ولایت او
افضل است در ولایت از تنگی سینه رو بخلق نمیتوانند آورد و در نبوت او بکمال انشراح صدری
نه توجه حق سبحانه مانع توجه خلق است و نه توجه خلق مانع توجه حق تعالی در نبوت تنها رو بخلق
نیست تا ولایت را که رو بحق دارد ترجیح بروی دهند عیاذا بالله سبحانه رو بخلق تنها مرتبهٔ
عوام کالانعام است شان نبوت از آن برتر است فهم انمعنی ارباب سکر را دشوار
است اما اکابر مستقیم الاحوال ازین معرفت ممتاز اند ع هنیئا لارباب النعیم نعیمها ۞ بقیة المقصود میان
شیخ عبد الله ولد میان شیخ عبد الرحیم باین فقیر قوت قرابت دارند و والد ایشان مدتها ملازم
بهادر خان بودند و حاجتمند الحال عذر بصارت دارند پسر خود را فرستاده اند که پیش بهادر خان
نوکر شود درین باب اگر از جانب ایشان نیز اشارتے رود سود مند خواهد بود والسلام **مکتوب**
صد و نهم بحکیم صدر صدور یافته در بیان سلامتی قلب و نسیان او ما دون حق را سبحانه اهل الله اطباء
امراض قلبیه اند ازالهٔ علل باطنیه منوط بتوجه این بزرگواران است کلام ایشان دوا است و نظر
ایشان شفا هم قوم لا یشقی جلیسهم و هم جلساء الله بهم یمطرون و بهم یرزقون راس امراض باطنیه

ودرمیس علل معنویه گرفتاری قلب ست بما دون حق سبحانه وتعالی وتا ازین گرفتاری بتمام آزادی
میسر نشود سلامتی محالست چه شرکت را در آن حضرت جل سلطانه اصلا بار نیست الا لله الدین
الخالص فکیف که شریک را غالب ساخته باشد نهایت بیحیائی است محبت غیر حق را سبحانه
بر نهجی غالب ساختن که محبت او تعالی در جنب آن معدوم گردد یا مغلوب الحیاء شعبة من الایمان
مگر این حیا را گفته باشند وعلامت عدم گرفتاری قلب نسیان اوست ماسوا را کلیة وذهول
اوست از اشیاء جملة که اگر بتکلف یاد اشیا کنند هرگز بیادش نیاید پس گرفتاری اشیا را در ان موطن چه
مجال اینحالت نزد اهل الله معبر بفنا است وقدم اول است درین راه ومبدأ ظهور انوار قدم است
ونشاء ورود معارف وحکم ودونها خرط القتاد ؎ هیچکس را تا نگردد این فنا ؛ نیست ره در
بارگاه کبریا ؛ **مکتوب صد ودهم** بشیخ صدر الدین صدور یافته در بیان آنکه از خلقت انسانی ادای
وظائف سلوک است وکمال اقبالست بجناب حق سبحانه وتعالی حق سبحانه تعالی بمنتهای تمنای
ارباب کمال رساناد مقصود از خلقت انسانی ادای وظائف بندگیست ودوام اقبال است بجناب
حق سبحانه واین معنی بے متحقق شدن بکمال اتباع سید اولین وآخرین ظاهرا وباطنا علیه من الصلوات
اتمها ومن التحیات اکملها میسر نیست رزقنا الله سبحانه وایاکم کمال اتباعه صلی الله تعالی علیه وسلم قولا وفعلا
ظاهرا وباطنا عملا واعتقادا آمین رب العالمین ؎ بعد از خدای هرچه پرستند هیچ نیست ؛ بیدولتست
آنکه بهیچ اختیار کرد ؛ هرچه غیر از حق سبحانه مقصود است معبود است از عبادت غیر وقتی نجات
یابد که غیر از خداوند جل وعلا مقصودی نماند اگرچه از مقاصد اخروی ومتنعمات بهشتی باشد هرچند این
مقاصد از حسنات است اما نزد مقربان از سیئات است هرگاه در امور اخروی حال بدین منوال
باشد از امور دنیویه چگوید که دنیا مغضوبهٔ حق است سبحانه وتا آفریده است هرگز بجانب او نگاه نکرده .
وحب او سر گناهان است وطالبان آن مستحق طعن وطرد اند الدنیا ملعونة وملعون ما فیها الا ذکر الله
تعالی انجانا الله سبحانه عن شرها وشر ما فیها بحرمة حبیبه محمد سید الاولین والآخرین علیه الصلوة والسلام
مکتوب صد ویازدهم بشیخ حمید سنبهلی صدور یافته در بیان توحید عبارت از تخلیص قلب
است از ما دون حق سبحانه وتعالی وما یناسب ذلک ؛ الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی
توحید عبارت از تخلیص قلب است از توجه ما دون او سبحانه تا زمانیکه دل را گرفتاری بما سوی

متحقق اگرچه اقل قلیل باشد از ارباب توحید نیست بی تحصیل این دولت واحد گفتن وواحد دانستن نزد
ارباب اصول از فضول است آری از واحد گفتن وواحد دانستن که در تصدیق ایمان معتبر است
لابد است اما معنی دیگر است فرقی درمیان لا معبود الا الله ودرمیان لا موجود الا الله بین ست
تصدیق ایمان علمی ست واو را که وجدانی حالتی است پیش از حال سخن ازان راندن محظور ست
جمعی از مشائخ که درینباب سخن رانده اند از دو حالت خالی نیست یا معذور اند در غلبهٔ حال مستور
یا مقصود از نوشتن واظهار احوال نمودن آن بوده باشد که دیگران را محک احوال شود واستقامت
احوال واعوجاج آنرا بمیزان احوال ایشان بسنجند بی این دولت افشای اسرار ممنوع است
حق سبحانه شمهٔ از احوال ارباب کمال نصیب ما مدبران گردانیده استقامت بر متابعت سنت سنیه
مصطفویه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة روزی گرداناد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات
والتسلیمات بقیة التصدیع آنکه حامل رقیمه دعا میان شیخ عبد الفتاح حافظ از مردم ذی عزت وآدمی زاده
اند وکثیر العیال وابو البنات قلت اسباب معیشت برآن آورده که خود را بکریمه رساند امید است که
بمقصود برسند زیاده تصدیع است **مکتوب صد ودوازدهم** بشیخ عبد الجلیل صدور یافته
در بیان آنکه کار آنست که بر عقائد اهل سنت وجماعت متحقق کردیم ؛ با این دولت اگر احوال و
مواجید عطا فرمایند منت میداریم والا همین دولت را کافی میدانیم چون این هست همه هست حق سبحانه
وتعالی شانه ما مفلسان را بتحقیق معتقدات حقهٔ اهل حق یعنی اهل سنت وجماعت متحقق ساخته
توفیق اعمال مرضیه نقد وقت گردانیده احوال که ثمرات این اعمال اند کرامت فرموده بتمام
بجناب قدس جل سلطانه جذب فرماید ع کار اینست وغیر این همه هیچ ؛ چه احوال ومواجید که بی
تحقق بتحقیق معتقدات این فرقهٔ ناجیه میسر شود جز استدراج هیچ نمیدانیم وجز خرابی هیچ نمی انگاریم
ما این دولت اتباع فرقهٔ ناجیه هرچه بدهند منت میداریم وشکر بجا می آریم واگر همین را بدهند وهیچ
از احوال ومواجید ندهند باک نداریم وراضی ایم واز بعضی مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم که در
غلبهٔ حال وسکر وقت بعضی از علوم ومعارف متضاده آرای صائبهٔ اهل حق بظهور می آید چون
منشای آن کشف است معذور اند امید است که فردا بآن مؤاخذه ننمایند حکم مجتهد مخطی دارند که خطای
او را نیز یک اجر خواهد بود وحق بجانب علماء اهل حق است شکر الله تعالی سعیهم زیرا که علوم علمای

مقتبس از مشکوٰۃ نبوت است علی صاحبها الصلوٰۃ والسّلام والتحیۃ که مؤید است بوحی قطعی مقتدای
معارف این صوفیه کشف والهام است که خطا را بوی راه است ومصداق صحت کشف والهام
مطابقت است باعلوم علماء اهل سنت اگر سر موئی مخالفت است از دائره صواب برون است
هذا هو العلم الصحیح والحق الصریح فماذا بعد الحق الا الضلال رزقنا الله سبحانه وایاکم الاستقامة علی متابعة
سید المرسلین ظاهراً وباطناً عملاً واعتقاداً علیه وعلی آله من الصلوات اکملها ومن التسلیمات افضلها
والسلام علیکم وعلی من اتبع الهدیٰ **مکتوب صد و سیزدهم** بجمال الدین حسین کولابی صدور
یافته در بیان فرق در میان جذبهٔ مبتدی وجذبهٔ منتهی وآنکه مشهود مجذوبان وابتدائیت الارواح
که فوق قلب است وهمان مشهود را شهود الٰهی جل شانه تخیل می کند الحمد لله وسلام علی عباده
الذین اصطفیٰ انجذاب وکشش نمی باشد الا بمقام فوق نه بفوق فوق وکذا الحال فی الشهود و
نحوه پس مجذوبان سلوک ناکرده را که در مقام قلب اند انجذاب نیست الا بمقام روح که فوق
مقام قلب است انجذاب الٰهی در جذبهٔ منتهیان است که فوق آنها مقام دیگر نیست ومشهود در جذبهٔ
بدایت نیست الا ارواح منفوخ وچون روح بصورت اصل خود موجود است ان الله خلق
آدم علی صورته شهود روح را شهود حق میدانند تعالیٰ وتقدس وچون روح را بعالم اجساد نحوی از
مناسبت ثابت است گاهی آن شهود را شهود احدیت در کثرت میگویند وگاهی بمعیت قائل میشوند شهود
حق جل وعلا بے حصول فنای مطلق که نهایت سلوک متحقق است متصور نیست **شعر** هیچکس را تا نگردد او
فنا ✽ نیست ره در بارگاه کبریا ✽ واین شهود را بعالم هیچ کاری نیست فرق در میان شهودین آنست که اگر با عالم
بوجه من الوجوه مناسبت دارد شهود حق نیست تعالیٰ وتقدس واگر بی مناسبت است علامت شهود است
الٰهی جل وعلا شهود بواسطهٔ تنگی عبارت، از اطلاق میباید والا نسبت در رنگ منتسب الیه بیچون
وبیچگونه است **ع** عالم چون را به بیچون راه نیست ✽ لا تحمل عطایا الملک الا مطایاه **مکتوب صد و
چهاردهم** بصوفی قربان صدور یافته در تحریص بر متابعت سید المرسلین علیه وآله الصلوات
والتسلیمات چون حق سبحانه ما مفلسان بے برگ وسر را بدولت اتباع سید اولین وآخرین
که بطفیل دوستی او کمالات اسمائی وصفاتی خود را در عرصهٔ ظهور آورد واو را بهترین جمیع کائنات
خلق کرد علیه من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها مشرف گردانیده بران استقامت

بخشاد که ذره این متابعت مرضیه از جمیع تلذذات دنیاوی وتنعمات اخروی بمراتب بهتر است
فضلیت منوط بمتابعت سنت اوست ومزیت مربوط باتیان شریعت او علیه وعلیٰ آله الصلوٰۃ
والسّلام والتحیۃ مثلاً خواب نیم روزی که از روی این متابعت واقع شود از کرور کرور احیای
لیالی که غیر از متابعت است اولیٰ وافضل است وهمچنین افطار یوم فطر که شریعت مصطفوی بآن
امر فرموده است از صیام ابد الآباد که نه ماخوذ شریعت اند بهتر است اعطای جیتلی بامر شارع
از انفاق کوه زر که از نزد خود باشد فاضل تر است امیر المومنین عمر رضی الله عنه روزی نماز
بامداد بجماعت ادا کرده در اصحاب نگاه کرد یک کس را حاضر نیافت پرسید اصحاب عرض کردند
که آنکس تمام شب را زنده بیدار دشاید درین وقت خوابش برده باشد امیر المومنین فرمود
که اگر او تمام شب خواب کردی ونماز بامداد را بجماعت گزاردی بهتر بودی اهل ریاضات
مجاهدات بسیار کرده اند اما چون موافق شریعت حقه نیستند بی اعتبار وخوار اند اگر اجرے
بران اعمال شاقه مترتب میشود همه مقصور بر بعضی منافع دنیویست تمام دنیا چیست تا بعضی منافع
او را کسی اعتبار نهد مثل ایشان مثل کناسی است که ریاضتش از همه بیش است اجرتش از همه کمتر
مثل تابعان شریعت مثل آن جماعت است که در جواهر نفیسه بالماسات لطیفه کار میکنند عمل اینها
در نهایت قلت است واجر ایشان در غایت رفعت عمل یکساعت تواند بود که با جر هزار برابر
بود سر آنست عمل که موافق شریعت واقع میشود مرضی حق است سبحانه وخلاف آن نامرضی اوست
تعالیٰ پس نامرضی چه جاے ثواب بلکه متوقع عقاب ست این معنی را در عالم مجاز شاهد واضح است باندک
التفات بظهور می آید **بیت** هرچه گیرد علتی علت شود ✽ کفر گیرد کاملی ملت شود ✽ پس سرمایهٔ جمیع سعادات
متابعت سنت است وهیولای جمیع فسادات خلاف شریعت ثبتنا الله سبحانه وایاکم علیٰ متابعة سید
المرسلین علیه وعلیٰ آله الصلوات والتسلیمات والسّلام **مکتوب صد و پانزدهم** بملا عبد الحق
دهلوی صدور یافته در بیان آنکه ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام است **مصرع** از هرچه میرود سخن
دوست خوشتر است ✽ این راه که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام است دو گام در عالم خلق است و
پنج گام در عالم امر بگام اول که در عالم امر نهند تجلی افعال رومیدهد وبگام دوم تجلی صفات وبگام سوم
شروع در تجلیات ذاتیه می افتد ثم وثم علیٰ تفاوت درجات الکمال کما لا یخفیٰ علیٰ اربابها کل ذاکر

منوط بمتابعة سید الاولین والآخرین علیه من الصلوات اکملها ومن التسلیمات افضلها و آنکه گفتند که این راه دو خطوه است مراد ازان عالم خلق و عالم امر داشته اند علی سبیل الاجمال تسہیلاً للامر علی نظر الطلاب وحقیقة الامر ما حققت بتوفیق الله سبحانه هذا هو **مکتوب صد و شانزدهم** بملا عبد الواحد لاہوری صدور یافته در بیان آنکه سلامتی قلب موقوف بر نسیان ماسوای است از قلب و در منع کردن از کثرت اشتغال دنیوی مبادا رغبتی در دنیا پیدا شود و مکتوب مرغوب اخوی رسید و از سلامتی قلب که تحریر یافته بود بوضوح انجامید بلی سلامتی قلب موقوف بر نسیان ماسوای است از قلب بحدیکه اگر بتکلیف یاد ش دهند یاد نیارد و برین تقدیر خطور ماسوی را معنی نباشد این حالت معبر بفنای قلبی است و قدم اول است درین راه و بشر کمالات مراتب ولایت است علی تفاوت درجات الاستعداد و ہمت را بلند دارد و بجوزی و مویزی قناعت نکنند ان الله یحب معالی الہمم از کثرت اشتغال بامور دنیویه خوف رغبت است درین امور دنیه زنهار بآن سلامتی قلب غره نشوند که امکان رجوع است و در اشتغال دنیوی مہما امکن اقدام نمایند که مبادا رغبتی پیدا شود و در خسارت اندازد عیاذاً بالله سبحانه کناسی در فقر بمراتب بهتر است از صدر نشینی در غنا همگی همت آن باشد که بفقر و نامرادی زندگانی چند روزه بسر برده شود و فرمن الغناء وارباب اکثر ما تفر من الاسد والسلام **مکتوب صد و هفدهم** بملا یار محمد بدخشی قدیم صدور یافته در بیان آنکه در ابتدا قلب تابع حس است و در انتها این تبعیت نمی ماند مولانا یار محمد فراموش نکرده باشد چندگاه قلب تابع حس است پس ناچار هرچه از حس دور است از قلب نیز دور است حدیث من لم یملک عینه فلیس القلب عنده این مرتبه است در نهایت کار چونکه قلب را تبعیتی بحس نماند دوری از حس در قرب قلبی تاثیر نکند لهذا مشائخ طریقت مبتدی و متوسط را مفارقت از صحبت شیخ کامل مکمل تجویز نفرموده اند بالجمله بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله برهمان طریق باشند و از صحبت ناجنس بوجه ابلغ اجتناب نمایند قدوم میان شیخ مزمل مقدمه سعادت دانسته صحبت ایشانرا غنیمت شمرند و اکثر اوقات با ایشان صحبت دارند که بسیار عزیز الوجود اند والسلام **مکتوب صد و هیژدهم** بملا قاسم علی بدخشی صدور یافته در بیان خسارت جماعه که بر اهل الله اعتراض کنند ❊ کتابتی که بمحبت آثاری مولانا قاسم علی

فرستاده بودند رسید مضمون بوضوح پیوست قال الله تعالی من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعلیها خواجه عبد الله انصاری میفرمایند الهی هر کرا خواهی براندازی با ما در اندازی **بیت** ترسم آن قوم که بر دُرد کشان میخندند ❊ در سر کار خرابات کنند ایمان را ❊ حق سبحانه وتعالی کافهٔ اهل اسلام را از انکار فقرا و طعن درویشان نگاه دارد بحرمة سید البشر علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات والسلام **مکتوب صد و نوزدهم** بمیر نعمان بدخشی صدور یافته در ترغیب بر صحبت شیخ مقتدا و در بیان آنکه گاه است که کاملان بعضی از مریدان ناقص خود را هم بتعلیم طریقت اجازت مینمایند بواسطهٔ بعضی نیات مکتوب شریف خدمت میر وصول یافت این را دیوانگی می طلبد در خبر آمده است لن یؤمن احدکم حتی یقال انه مجنون و چون جنون آمد از تدبیر زن و فرزند فارغ گشت و از اندیشه کذا و کذا جمعیت میسر شد این دیوانگی در نهاد شماست اما بعوارض لا طائل آن را خس پوش ساخته اند چه توان کرد درین کسب بی مناسبتی بسیار مفهوم میگردد زود تدارک نمایند و بی استطاعت دانسته رفع بعد صوری نمایند جمعیت این طائفه در ماورای جمعیت خلق است اسباب جمعیت خلق باعث تفرقه ایشان ست و ست در اسباب تفرقه باید زد تا جمعیت حاصل آید و اگر فرضاً در جمعیت خلایق این طائفه را جمعیت بخشند از ان جمعیت باید ترسید و بجناب حق سبحانه التجا باید آورد تا آن جمعیت بلای جان نگردد و قیاس باحوال فلان و فلان نباید کرد که پیش از تمامی همه مراتب نقص ست علی تفاوة درجاتها ع فراق دوست اگر اندک است اندک نیست ❊ مشائخ طریقت پیش از تمامی بعضی مریدان را اجازت تعلیم طریقت داده اند حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره مولانا یعقوب چرخی را بعد از تعلیم طریقت و تسلیک بعضی از منازل فرموده بودند که ای یعقوب هرچه از ما بتو رسیده است بخلق برسان و حال آنکه فرموده بودند که بعد از من در خدمت علاء الدین خواهی بود و اکثر کار در خدمت علاء الدین کرده اند حتی که خدمت مولانا عبد الرحمن جامی در نفحات ایشان را اول در مریدان خواجه علاء الدین میشمارند و ثانیاً بحضرت خواجه نقشبند نسبت میدهند بالجمله علاج این تفرقه صحبت ارباب جمعیت است مکرر و مؤکداً نوشته شده است و شنیده شد که مولانا محمد صدیق نوکری اختیار کرده وضع فقرا را گذاشته است افسوس هزار افسوس که کسی را از اعلی علیین باسفل سافلین

برنما مراو از دو حال بیرون نخواهد بود یا در نوکری جمعیتش خواهند داو یا نخواهند داو اگر جمعیت خواهند داد و بر
و اگر نخواهند داو بدتر ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب والسلام

مکتوب صد و بستم نیز بمیر محمد نعمان صدور یافته در ترغیب بر صحبت ارباب جمعیت ما تا که خدمت
میر فراموشی گزیدند که بسلامی و پیامی هم یاد آوری نمی نمایند فرصت یسیر است و حرف آن در اهم
مهام ضروریست و آن صحبت ارباب جمعیت ست لا تعدل بالصحبة شیئا ایا ما کان الا تری ان اصحاب
رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم وبارک فضلوا بالصحبة علی من عداهم سوی الانبیاء علیهم السلام وان کان
اویسا قرنیا وعمر امروانیا مع بلوغهما نهایة الدرجات ووصولهما غایة الکمالات سوی الصحبة فلا جرم
صار خطاء معاویة خیرا من صوابهما ببرکة الصحبة وسهو عمرو بن العاص افضل من صوابهما لما ان
ایمان هؤلاء الکبراء صار بالصحبة شهودیا برؤیة الرسول وحضور الملک وشهود الوحی ومعاینة
المعجزات وما اتفق لمن عداهم هذه الکمالات التی هی اصول سائر الکمالات کلها ولو علم اویس فضیلة
الصحبة بهذه الخاصیة لم یمنعه مانع من الصحبة وما آثر شیئا من الاشیاء علی هذه الفضیلة والله یختص برحمته
من یشاء والله ذو الفضل العظیم بیت سکندر را نمی بخشند آبے ٭ بزور و زر میسر نیست این کار ٭
اللهم وان لم تخلقنا فی هذه النشاءة فی قرن هؤلاء الاکابر فاجعلنا فی النشاءة الآخرة محشورین
فی زمرتهم بحرمة سید المرسلین علیه وعلیهم الصلوات والتحیات والتسلیمات والسلام

مکتوب صد و بست و یکم نیز بمیر نعمان صدور یافته در بیان آنکه این راه همگی هفت گام قرار
یافته است بعضی از یاران به شش گام رسیده اند خدمت میر دعوات فراوان مطالعه فرمایند
مدتیست که از احوال خود اطلاع نداده اند و از فقراے اینجا خبری نگرفته الحمد لله سبحانه والمنة
که فقراے مرفه الاحوال اند شمه بطریق اجمال در معرض بیان می آرد محبت آثارا این راه همگی
هفت گام قرار یافته است جمعی از یاران کار را تا شش گام رسانیده اند و جمعے تا پنج
گام و طائفہ تا چهار گام و فرقه تا سه گام علی تفاوة درجاتهم و صاحب سه گام هم بمردم
افادت مینماید فکیف جماعه که بیش قدم باشند بلند همتی در کار است تا به حقیر و فقرا اکتفا نه شود زیاده
برین گنجایش وقت نبود والسلام

مکتوب صد و بست و دوم بملا طاهر بدخشی صدور
یافته در ترغیب بر بلند همتی و عدم التفات بهر چه در دست افتد ٭ مولانا محمد طاهر معذور اند

مولانا یار محمد وجه انتقال را خواهند گفت چون اراده سفر جانب هندوستان مصمم دارند بروند و
از اهل و عیال خبری بگیرند الباقی عند التلاقی مثل مشهور است دوام حضار و اجتناب از اختلاط باغیار
لابد ست همت را بلند باید داشت و بهر چه بدا است نباید پرداخت **بیت** ما از پی طوریکه بود
مشرق انوار ٭ از مغربی و کوکب و مشکوة گذشتیم ٭ فقراے این زمانه اکثر در مقام روے اکتفا اقامت
دارند صحبت ایشان سم قاتل ست فر منهم کما تفر من الاسد برهمین طریق ملازم باشند و به اقحامات
را چندان اعتبار نهند که مجال تاویل را امیدان وسیع است زنهار بخواب و خیال گول نشوند
شعر کیف الوصول الی سعاد ودونها ٭ قلل الجبال ودونهن حیوف ٭ والسلام

مکتوب صد و بست و سوم بملا طاهر بدخشی صدور یافت در بیان آنکه ادا نفل اگرچه حج باشد اگر مستلزم
باشد فوت فرضی را از فرائض لایعنی داخل لایعنی ست ٭ مکتوب شریف اخوی ارشدی لا زال
کاسه طاهرا عن دنس التعلقات رسید اے برادر در خبر آمده است اعلامة اعراضه تعالی
عن العبد اشتغاله بما لا یعنیه اشتغال به نفلی از نوافل با عراض فرضی از فرائض داخل بالایعنی
ست پس تفتیش مر احوال خود نمودن لازم آمد تا معلوم گردد که اشتغال او بچه چیز ست بنفل
هست یا بفرض بواسطه یک حج نفل مرتکب چندین محظورات نباید شد نیک ملاحظه نمایند العاقل
تکفیه الاشارة والسلام علیکم وعلی رفقائکم

مکتوب صد و بست و چهارم نیز بملا طاهر
بدخشی صدور یافته در بیان آنکه استطاعت راه شرط وجوب حج ست ادای حج باوجود بی استطاعتی
نسبت بحصول مطلب داخل تضیع اوقات ست ٭ مکتوب شریف اخوی خواجه محمد طاهر بدخشی رسید
لله سبحانه الحمد والمنة که فتور در اخلاص و محبت فقرا راه نیافته است باوجود تمامی ایام مهاجرت این
علامت سعادت عظیمه است محبت آثارا چون شما رخصت طلبیده بر رفتن عزم مصمم گردید در وقت وداع
اینقدر مذکور ساخته بود باحتمال که شاید ما هم بشما درین سفر ملحق شویم هر چند قصد کرده شد استخاره ها موافق
نیامد و تجویزی درین باب مفهوم نگشت بضرورت تقاعد ورزید صلاح فقرا از اول در رفتن شما نبود اما
شوق شما را ملاحظه نموده منع صریح نکرد استطاعت شرط راه است بی استطاعت تضیع اوقات ست
امر اهم گذاشته بامر غیر ضروری پرداختن مناسب نیست درچند کتابت بشما این مضمون را نوشته است رسیده
باشد یا نه سخن این است بیشتر مختار اند

مکتوب صد و بست و پنجم بمیر صالح نیشاپوری صدور یافته

در بیان آنکه عالم چه صغیر و چه کبیر مظاهر اسماء و صفات الٰهیه اند تعالیٰ شانه عالم را با صانع خویش هیچ
نسبتی نیست الا المخلوقیة و المظهریة و ما یناسب ذلک ❊ اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی عالم چه
صغیر و چه کبیر مظاهر اسماء و صفات الٰهیه است تعالیٰ شانه و مرایای شیون و کمالات ذاتیهٔ او
عز سلطانه گنجی بود مخفی و سری بود مکنون خواسته که از خلا بملا عرض دهد و از اجمال بتفصیل آرد
عالم را بر تهجی خلق فرمود که بذات و صفات خویش دال باشد بر ذات و صفات او سبحانه پس عالم
را با صانع خویش هیچ نسبتی نیست الا آنکه مخلوقات وی اند و تدبیرات و شیونات او تعالیٰ
حکم باتحاد و عینیت و نسبت احاطه و سریان و معیت ذاتیه آنجا از غلبهٔ حال و سکر وقت است
اکابر مستقیم الاحوال که از قدح صحو ایشان را شربی ارزانی داشته اند عالم را با صانع هیچ
نسبتی اثبات نمیکنند الا المخلوقیة و المظهریة و احاطه و سریان و معیت علمی میدانند مطابق علماء
اهل حق اند شکر الله تعالیٰ سعیهم عجب ست که جماعهٔ صوفیه که اثبات بعضی نسبت ذاتیه مینمایند
کالاحاطة و المعیة مثلاً معترف اند با آنکه از ذات جمیع نسب مسلوب ست حتی که صفات ذاتیه
را نیز سلب مینمایند فهل هذا الا تناقض و در ذات مراتب اثبات نمودن از برای دفع این تناقض
تکلف است در رنگ تدقیقات فلسفیه است ارباب کشف صحیح ذات را تعالیٰ جز بسیط حقیقی نمیدانند
و ماورای او هرچه باشد داخل اسمامی شمرند **فرد** فراق دوست اگر اندک ست اندک نیست ❊
درون دیده اگر نیم موست بسیار ست ❊ مثالی از برای تحقیق این مبحث بیان کنم مثلاً عالمی نحریری
ذو فنونی خواهد که کمالات مکنونهٔ خود را در عرصهٔ ظهور آرد ایجاد حروف و اصوات نماید تا در پردهٔ
آن کمالات را جلوه دهد پس درین صورت این حروف و اصوات و دال را با معانی مخزونه هیچ
نسبتی نیست الا این حروف و اصوات مظاهر آن معانی مخفیه است مرایای آن کمالات مخزونه حروف
و اصوات را عین آن معانی مخفیه گفتن معانی ندارد و همچنین حکم باحاطه و معیت درین صورت غیر واقع
است معانی بهمان صرافة مخزونه اند هیچ تغیری در ذات و صفات آن معانی راه نیافته است لیکن
چون در میان معانی و این حروف و اصوات و دال نحوی از مناسبت دالیة و مدلولیت متحقق
است بعضی معنی زائده از ان در تخیل می آید فی الحقیقت آن معانی مخزونه از ان معانی زائده
منزه و مبرا است آنچه معتقد ماست درین مسئله اینست اثبات امر زائده ورای مظهریة و مراتب

نمودن از اتحاد و عینیة و احاطه و معیت و سکر ست ذات او تعالیٰ فی الحقیقت از نسبت معرا است
و از مناسبت مبرا ما للتراب و رب الارباب بانیقدر مناسبت ظاهریة و مظهریة وحدة وجود گویند
یا نگویند فی الواقع وجودات متعدده است لیکن بطریق اصالت و ظلیة و ظاهریة و مظهریة نه آنکه
یک موجود است و ماسوای او اوهام و خیالاتست این مذهب بعینه مذهب سوفسطائی ست
اثبات حقیقت در وی نمودن اوهام و خیالات دیرانی برآرد که مقصود سوفسطائی است
مثنوی چون بدانستی تو او را از نخست ❊ سوی آن حضرت نسب کردی درست ❊ وانکه دانستی
که ظل کیستی ❊ فارغی گر مردی و گر زیستی ❊ **مکتوب صد و بست و ششم** نیز بمیر صالح
نیشاپوری صدور یافته در بیان آنکه طالب باید که اهتمام در نفی آلهه باطله نماید چه آفاقی و چه
انفسی و در جانب اثبات معبود بحق جل سلطانه هرچه در حوصلهٔ فهم و در حیلهٔ ادراک آید آن را
نیز در تحت نفی داخل ساخته اکتفا بموجودیه مطلوب نماید و اگر وجود را نیز در آن موطن گنجایش
نیست و ما یناسب ذلک سیادت و نقابت دستگاها طالب را باید که اهتمام در نفی آلهه باطلهٔ
آفاقی و انفسی نماید و در جانب اثبات معبود بحق جل سلطانه هرچه در حوصلهٔ فهم در حیطهٔ وهم در آید آن را نیز
در تحت نفی داخل سازد و اکتفا به موجودیه مطلوب نماید **مصرع** بیش ازین پی نه برده اند که هست ❊
اگرچه وجود را نیز در ان موطن گنجایش نیست و ماورای وجود باید طلبید علماء اهل سنت شکر الله تعالیٰ
سعیهم زیبا گفته اند که وجود واجب تعالیٰ زائد است بر ذات او سبحانه وجود را عین ذات گفتن و ماورای
وجود امر دیگر اثبات ناکردن از قصور نظر ست قال الشیخ علاء الدوله فوق عالم الوجود عالم الملک الودود
این درویش را چون از مرتبهٔ وجود بالا گزرانید و تا چند گاه که مغلوب آنحال بود خود را از روی ذوق و
وجدان از ارباب تعطیل مییافت و حکم بوجود واجب جل شانه نمیکرد و چه وجود را در راه گزاشته بود در
مرتبهٔ ذات وجود را گنجایش نمی یافت اسلام او در ان وقت اسلام تقلیدی بود نه تحقیقی بالجمله هرچه در
حوصله ممکن در آید بطریق اولی ممکن شاید فسبحان من لم یجعل للخلق الی الله سبیلا الا بالعجز عن معرفته
از حصول فانی فی الله و البقاء بالله کسی گمان نکند که ممکن واجب گردد که آن محال است و مستلزم
قلب حقائق پس چون ممکن واجب نگردد نصیب ممکن غیر از عجز نباشد **فرد** عنقا شکار کس نشود دام باز
چین ❊ کاینجا همیشه باد بدست ست دام را ❊ بلند همتی همین طور مطلب می خواهد که هیچ از و بدست نمی آید

دہیچ نام ونشان ازو پیدا نشود جمعی ہستند که مطلبی میخواہند که آنرا عین خود یابند وقرب معیت باو پیدا سازند
مصرع آن ایشانند من چنینم یارب ٭ والسلام اولاً وآخراً **مکتوب صد و بست و ہفتم** بملا صفر احمد
رومی صدور یافته در بیان آنکه خدمت والدین ہرچند از حسنات ست اما در جنب وصول بمطلب حقیقی بکاری
محض ست وتعطیل صرف بلکه داخل سیئہا است حسنات الابرار سیئات المقربین وما یناسب ذلک مکتوب
مرغوب رسید عذر یکه درباب توقف نموده بودند صحیح ست زیاده ازانچه بوقوع مے آید باید کرد
وخود را مقصر باید دانست قال الله سبحانه وتعالی ووصینا الانسان بوالدیه احسانا حملته امه کرہا ووضعته
کرہا وقال الله سبحانه ایضا ان اشکر لی ولوالدیک معتقد آن باید بود که اینہمه در جنب وصول
بمطلب حقیقی بیکاری محض ست بلکه در خور طی منازل سلوک نیز تعطیل صرف حسنات الابرار
سیئات المقربین شنیده باشند **بیت** ہرچه جز عشق خدای احسن است ٭ گر شکر خوردن بود
جان کندن ست ٭ حق الله سبحانه بر حقوق جمیع خلایق مقدم ست اداے حقوق اینہا امتثالاً
لامره است سبحانه والا کرا مجال آن بود که خدمت او را گذاشته بخدمت دیگری اشتغال
نماید پس خدمات اینہا باین تقریب از جمله خدمات حق ست سبحانه اما از خدمت تا خدمت
فرق بسیار است مزارعان وقلبه رانان نیز خدمت بادشاہان میکنند اما خدمت مقربان دیگر است
آنجا نام زراعت وقلبه رانی بردن عین معصیت ست ومزد ہر کار باندازه آن کار است
قلبه رانان بالخت تمام در روزی یک تنگه اجرت میگیرند ومقرب در ساعت بخدمت حضور مستحق لکہا
میگردد مع ذلک او را باین لکہا ہیچ تعلقی نیست گرفتار قرب شاه است وبس شتان ما بینہما فرخ حسین
خیلی موفق ست خاطر از جانب او جمع دارند زیاده چه نویسم والسلام **مکتوب صد و بست وہشتم**
بخواجه مقیم صدور یافته در ترغیب بر بلندہمتی وعدم اکتفا بغیر مطلب بیچونی ٭ خدمت خواجه مقیم دور افتادگان را
فراموش نسازند بلکه دور ندانند المرء مع من احب المقصود ومسلک بغایت طویل ست ومطلب
در غایت کمال رفعت وہم در غایت منقصت ومنازل وسطی ہمچو سراب مطلب نماست عیاذاً
بالله سبحانه وسط را نہایت انگاشته بیکبار مقصد را مقصد داند وچون را بیچون تصور نماید واز وصول
بمطلب حقیقی باز ماند ہمت را بلند میباید ساخت وہیچ حاصل سر فرونمی باید کرد ودر ورای الوراء
میباید جست وصول اینچنین ہمت والبته بتوجه شیخ مقتدا است وتوجه او بقدر اخلاص ومحبت

مرید مقتدی ست ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم **مکتوب صد و بست**
ونہم بسید نظام صدور یافته در بیان آنکه جامعیت انسان باعث تفرقه اوست وہمین جامعیت
است که سبب جمعیت اوست کما قیل بالمحجوبین وبلا المحجوبین مکتوب شریف وصول یافت
آدمی چون که جامع ترین موجودات ست وبواسطه ہر جزوی از اجزای تعلقی وگرفتاری
در دی بموجودات متکثره پیدا است پس فی الحقیقت جامعیت او باعث دوری او از جناب قدس
خداوندی جل سلطانه از ہمه بیش گشت وتعلقات متعدده سبب محرومی او از ہمه زیاده آمد واگر توفیق
ایزدی عز شانه خود را ازین تعلقات پراگنده جمع سازد ورجوع قہقری نماید فقد فاز فوزاً عظیماً و
الا فقد ضل ضلالاً بعیداً ابترین موجودات بواسطه جامعیت چونکه انسان ست بدترین مخلوقات
بواسطه جامعیت ہم اوست آئینه او بواسطه جامعیت اتم ست اگر رو بعالم دارد ازہرچه گویند مکدر
تر ست واگر رو بحق سبحانه وتعالی دارد مصفا ست واز ہمه بیش نماست کمال آزادی او وپس این
تعلقات خاصه محمد رسول است صلی الله علیه وآله وسلم وبعد ازین انبیا واولیا دیگر علی تفاوت
درجاتہم صلوات الله وتسلیماته علی نبینا وعلیہم وعلی اتباعہم اجمعین الی یوم الدین رزقنا الله سبحانه
وایاکم نجاتا عن ہذه التعلقات بحرمة النبی المصطفی الممدوح بقوله سبحانه وتعالی ما زاغ البصر وما طغی
علیه وعلی آله من الصلوات اتمہا ومن التسلیمات اکملہا زیاده برین موجب ملال است والسلام
والاکرام **مکتوب صد وسی ام** بجمال الدین صدور یافته در بیان آنکه تلوینات احوال را
چندان اعتباری نیست حصول مقصد بیچونی وبیچگونی باید کرد وتلوینات احوال را چندان
اعتبار نیست بآن مقید نباشد که چه آمد وچه رفت وچه گفت وچه شنود مقصود دیگر ست که از
گفت وشنود ودید وشہود منزه ومبرا است طفلان سلوک را بجوز ومویز تسلی میدہند ہمت
بلند باید داشت کار دیگر ست اینہا ہمه خواب وخیال ست در خواب اگر کسی خود را بادشاه دید نفس
الامر بادشاه نیست اما این خواب امیدواری می بخشد در طریق نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارہم
وقایع را اعتباری نہند این بیت در کتب ایشان نوشته **بیت** چو غلام آفتابم ہم از آفتاب گویم ٭ نه شبم
نه شب پرستم که حدیث خواب گویم ٭ اگر حالی از احوال بیاید وبرود جای شادی وغم نیست منتظر
حصول مقصود بیچونی وبیچگونی باید بود والسلام **مکتوب صد وسی ویکم** بخواجه کابلی

صدور یافته در بیان علو شان طریقهٔ حضرات خواجها قدس الله تعالی اسرارهم و شکایت از حال
جماعت که درین طریقهٔ علیه احداثات نموده اند و آنرا تکمیل این طریقه دانسته الحمد لله رب العالمین
والصلوة والسلام علی سید المرسلین وآله الطاهرین ٭ اخوی ارشدی خواجه محمد اشرف شرفه الله
سبحانه بتشریفات اولیائه الکرام بدانند که طریقه حضرات خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم
اقرب طرق موصله است و نهایت دیگران در بدایت این بزرگواران مندرج و نسبت
ایشان فوق همه نسبتهاست اینهمه بواسطه آنست که درین طریق التزام سنت است و اجتناب از
بدعت مهما امکن عمل بر رخصت تجویز نمی نمایند اگرچه بظاهر در باطن نافع یابند و عمل بعزیمت از دست
نمیدهند اگرچه بصورت در سیرت متضرر دانند احوال مواجید را تابع احکام شرعیه ساخته اند و اذواق
و معارف را خادم علوم شرعیه دانسته اند جواهر نفیسهٔ شرعیه را در رنگ طفلان بجوز و مویز وجد و
حال عوض نمیکنند و به ترهات صوفیه مغرور و مفتون نمیگردند از نص باز نمیگرایند و از فتوحات مدنیه
بفتوحات مکیه التفات نمی کنند حال ایشان بر دوام است و وقت ایشان بر استمرار تجلی ذاتی
که دیگران را کالبرق است این بزرگواران را دائمی ست حضوری که غیبت در قفای آن باشد
نزد این عزیزان از حیز اعتبار ساقط است رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله اما فهم هر کس
بمذاق این اکابر نرسد نزدیک است که قاصران این طریقه علیه نیز از بعضی کمالات ایشان انکار
نمایند **بیت** قاصری گر کند این طائفه را طعن قصور ٭ حاش لله که برآرم بزبان این گله را ٭
آری بعضی از خلفای متاخرین این طریقه علیه درین طریق نیز احداثها نموده اند و روش اصل
اکابر از دست داده جمعی از مریدان ایشان اعتقاد آن دارند که باین محدثات تکمیل این طریقه
نموده اند حاشا و کلا کبرت کلمة تخرج من افواههم بلکه در تخریب و تضیع آن کوشیده اند افسوس هزار
افسوس بعضی از بدعتها که در سلاسل دیگر اصلا موجود نیست درین طریقه علیه احداث نموده اند و نماز
تهجد را بجماعت میگزارند از اطراف و جوانب در آن وقت مردم از برای نماز تهجد جمع میگردند
و بجمعیت تمام ادا مینمایند و این عمل مکروه است بکراهة تحریمیه از جمعی فقها که تداعی شرط کراهت داشته
اند جواز جماعت نفل را مقید بناحیهٔ مسجد ساخته زیاده از سه کس را باتفاق مکروه گفته اند و ایضا نماز تهجد را باین
وضع سیزده رکعت میدانند که دوازده رکعت را ایستاده می گزارند و دو رکعت را نشسته تا حکم یک رکعت پیدا کند بان

سیزده گردد ٭ چنین ست حضرت پیغمبر ما علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات که گاهی سیزده رکعت ادا فرموده اند
و گاهی یازده گاهی ٭ و گاهی هفت نماز تهجد همراه وتر حکم فردیه پیدا کرده است نه آنکه دو رکعت
قعود را حکم یک رکعت قیام داده اند منشاء امثال این علم و عمل عدم تتبع سنت سنیه مصطفویه است
علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة عجب ست در بلاد و علما که ماوراء النهر این مجتهدین ست علیهم
الرضوان این قسم محدثات رواج یافته با آنکه با فقیران علوم اسلامیه را از برکات ایشان استفاضه هاست
والله سبحانه الملهم للصواب فردا که پیش تو گفتم غم دل ترسیدم ٭ که دل آزرده شوی ورنه سخن
بسیار است ٭ والسلام **مکتوب صد و سی و دوم** بملا محمد صدیق بدخشی صدور یافته در اجتناب از
صحبت ارباب غنا و ترغیب بر صحبت فقرا که کناسی فقرا به از صدر نشینی اغنیاست ربنا لا تزغ قلوبنا
بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب ای برادر ظاهرا از صحبت فقرا دلتنگ
گشته مجلس اغنیا اختیار کرده اید بسیار بد کرده اید امروز اگر چشم شما پوشیده است فردا خواهند
گشاد و غیر از ندامت فائده نخواهد کرد خبر شرط است ای بوالهوس امر تو از دو حال خالی نیست
در مجلس اغنیا جمعیت خواهند داد یا نه اگر بدهند استدراج ست عیاذا بالله سبحانه من ذلک و اگر ندهند
خسر الدنیا والآخرة نشان حالست کناسی فقرا به از صدر نشینی اغنیاست امروز این سخن معقول شما شود یا
نشود آخر معقول خواهد شد و فائده نخواهد داشت آرزوی طعام چرب و تمنای لباس فاخره شما را در
بلا انداخت هنوز هم هیچ نرفته است فکر بر اصل بکنید و هرچه از حق سبحانه تعالی مانع آید آنرا دشمن
دانسته از و فرار نمائید و حذر کنید ان من ازواجکم واولادکم عدوا لکم فاحذروهم نص قاطع ست
حقوق صحبت بر آن داشت که یکمرتبه بشما نصیحتی کرده شود بعمل در آرند یا نه من از اول میدانستم از
فضولیهاے شما که استقامت بر فقر باین وضع دشوار ست **شعر** و قد کان ما خفت ان یکونا ٭
انا الی الله راجعونا ٭ والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات والتحیات اتمها واکملها من از فطرت و استعداد شما توقع دیگر داشتم جوهر نفیس را شما در
سرگین انداختید انا لله وانا الیه راجعون **مکتوب صد و سی و سوم** نیز بملا صدیق صدور
یافته در بیان آنکه فرصت را غنیمت باید شمرد و وقت را عزیز باید داشت مکتوبیکه بدست قاصد
ارسال داشته بود در رسید فرصت را غنیمت باید شمرد و وقت را عزیز باید داشت از رسوم و

عادات کاری نمی کشاید واز تمهل وتعلل جز خسارت وحرمان نمی افزاید مخبر صادق علیه من الصلوات
اتمها ومن التسلیمات اکملها فرموده هلک المسوفون سوف افعل گویندگان هلاک شدند عمر موجود را
صرف امر موهوم نمودن وموهوم را از برای موجود نگاه داشتن بسی مستکره است باید که نقد
وقت مصروف امر اهم گردد ونسیه از برای مزخرفات لایعنی مدخر باشد حق سبحانه تعالی ذره
بی آرامی بدهد که از آرام ماسوی او تعالی نجاتی میسر گردد گفت وگو ما حصل ندارد سلامتی قلب
می طلبند فکر رحیل باید کرد واز مالایعنی اعراض تام باید نمود **بیت** هرچه جز عشق خدای احسن ست ❊
گر شکر خوردن بود جان کندن ست ❊ ما علی الرسول الا البلاغ **مکتوب صد و سی وچهارم** نیز بملا
محمد صدیق صدور یافته در منع از تسویف حضرت حق سبحانه وتعالی در مدارج قرب عروجات
بی اندازه کرامت فرماید بحرمة سید المرسلین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها محبت آتنا الوقت
سیف قاطع معلوم نیست تا فردا فرصت دهند یا نه امر اهم را امروز باید کرد وغیر اهم را فردا باید
انداخت حکم عقل اینست نه عقل معاش بلکه عقل معاد زیاده برین چه نویسد والسلام **مکتوب**
صد و سی وپنجم هذا المکتوب ارسل الی المخلص الصدیق محمد صدیق فی بیان مراتب الولایة
عامة کانت او خاصة مع بعض خواص الخاصة اعلم ان الولایة عبارة عن الفناء والبقاء وهی اما عامة
او خاصة ونعنی بالعامة مطلق الولایة وبالخاصة الولایة المحمدیة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة
الفناء فیها اتم والبقاء اکمل ومن شرف بهذه النعمة العظمی فقد لان جلده للطاعة وانشرح صدره للاسلام
واطمأنت نفسه فرضیت عن مولاها ورضی مولاها عنها وسلم قلبه المتقلبة وتخلص روحه کلیة الی مکاشفة
حضرت صفاته اللاهوت ومشاهدة سره مع ملاحظة الشیون والاعتبارات وفی هذا المقام شرف
بالتجلیات الذاتیة البرقیة وتحقق خفیه لکمال التنزه والتقدس والکبریاء وافضل اخفاه اتصالا بلاتکییف
وضرب مثال هذه **مصرعه** هنیئا لارباب النعیم نعیمها ❊ ومما ینبغی ان یعلم ان الولایة الخاصة المحمدیة
علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة متمیزة عن سائر مراتب الولایة فی طرفی العروج والنزول اما
فی طرف العروج فلان فناء الاخفی وبقاءه مختصان بتلک الولایة الخاصة وعروج سائر الولایات
الی الخفی فقط مع تفاوت درجاتها یعنی ان عروج بعض ارباب الولایات الی مقام الروح
وعروج البعض الی السر وعروج البعض الآخر الی الخفی وهو اقصی درجات الولایة العامة

اما فی طرف النزول فلان لاجساد الاولیاء المحمدیة علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیة نصیبا من
کمالات درجات تلک الولایة لما انه صلی الله تعالی علیه وآله وسلم اسری لیلة المعراج بالجسد الی
ما شاء الله تعالی وعرض الجنة والنار واوحی الیه ما اوحی وشرف ثمه بالرؤیة البصریة وهذا القسم من
المعراج مخصوص به علیه الصلوة والسلام وللاولیاء المتابعون بکمال المتابعة السالکون تحت قدمه لهم
ایضا نصیب من هذه المرتبة المخصوصة **مصرع** وللارض من کاس الکرام نصیب ❊ غایة ما فی
الباب ان وقوع الرؤیة فی الدنیا مخصوص به علیه الصلوة والسلام والحالة التی حصلت للاولیاء
الذین تحت قدمه لیست رؤیة الفرق بین الرؤیة وتلک الحالة کالفرق بین الاصل والفرع والشخص والظل ولیس
احدهما عین الآخر **مکتوب صد و سی وششم** نیز بملا محمد صدیق صدور یافته در منع از تسویف
وتاخیر در تحصیل مطلوب حقیقی مکتوب مرغوب وصول یافت چون قاصد او اخر عشره
متبرکه رسید بعد از مضی آن بجواب کتابتها پرداخت جواب کتابت خانخانان در جواب
کتابت خواجه عبد الله را نیز نوشته فرستاده است ملاحظه خواهند نمود در رفتن شما درین
دفعه بلشکر معقول فقیر نمی شود تا حکمت چه باشد والامر عند الله سبحانه ملاحظه فرمایند که
حضرت حق سبحانه وتعالی از کمال کرم قوت یومیه عطا فرموده است این را غنیمت شمرده
فکر کار خود باید کرد نه آنرا وسیلهٔ قوت دیگر باید ساخت که کار به تسلسل میکشد درویشی طول
امل کفر ست ومعامله تخلیص از قرض معلوم نیست که از خواجگی صورتی پیدا کنند واگر اشتباهی
دارند بخواجگی چیزی نوشت منقح وصریح اگر او در جواب هم منقح بنویسد ووعدهٔ مؤکد مفهوم شود
باین نیت بروند اما علاج تسویف وتاخیر چه باشد هرچه کنند از و دتر بکنند که فرصت بسیار غنیمت ست
مکتوب صد و سی وهفتم بحاجی خضر افغان صدور یافته در علو شان نماز که منوط ست
کمال آن بنهایة النهایات وما یناسب ذلک ❊ مکتوب مرغوب رسید مضمون بوضوح پیوست
التذاذ در عبادات ورفع کلفت در ادای آنها از اجل نعم حق است سبحانه خصوصا در
ادای صلوة که غیر منتهی را میسر نیست علی الخصوص در ادای فرائض صلوة زیرا که در ابتدا نهایت باداء
صلوة نافله ملتذ می سازند ودر نهایت این نسبت بفرائض منوط میگردد ودر ادای نوافل
خود را بیکار رسیده اند کار عظیم نزد ما ادای فرائض ست وبس **مصرع** این کار دولتست کنون تا کرا رسد ❊

باید دانست که التذاذی که در حین ادای صلوات دست میدهد نفس را اصلا دران حظی نیست در عین
این التذاذ او در ناله و فغان ست سبحان الله چه رتبه عالیست **مصرع** هنیئا لارباب النعیم نعیمها * امثال
ما را نم بوالهوس را گفت و شنود این سخنان هم مغتنم ست **مصرع** باری بهیچ خاطر خود شاد میکنیم *
و نیز بدانند که رتبهٔ نماز در رنگ رتبهٔ رویت ست در آخرت نهایت قرب در دنیا در نماز ست و نهایت
قرب در آخرت در حین رویت است و بدانند که سائر عبادات وسائلند از برای نماز و نماز از مقاصد است
والسلام والاکرام **مکتوب صد و سی و هشتم** بشیخ بهاء الدین سرهندی صدور یافت در مذمت
دنیای دنیه و اجتناب از صحبت ارباب دنیا فرزندی ارشدی باین دنیای مبغوضه خرسند نباشند
و سرمایهٔ دوام اقبال را بجناب قدس خداوندی جل سلطانه از دست ندهند فکر باید نمود که چه چیز
میفروشد و چه چیز میخرد آخرت بدنیا عوض نمودن و از حق سبحانه بخلق بازماندن سفاهت و بیخردی
است جمع دنیا و آخرت از قبیل جمع اضداد است اما احسن الدین والدنیا لو اجتمعا ازین دو ضد هر کدام را
اختیار کند و بهر که خواهد خود را بفروشد عذاب آخرت ابدیست و متاع دنیا قلیل ست دنیا مبغوضهٔ
حق ست سبحانه و آخرت مرضیهٔ او تعالی و تقدس عش ما شئت فانک میت * واحبب من شئت فانک
مفارقه آخر زن و فرزند را باید گذاشت و تدبیر اینها را بحق سبحانه باید سپرد امروز خود را مرده باید انگاشت
و مهمات اینها را باو تعالی باید تفویض نمود و اولادکم عدو لکم فاحذروهم نص قاطع ست مگر شنیده
باشند که خواب خرگوش تا چند خواهد بود آخر چشم باید گشود صحبت اهل دنیا و اختلاط باایشان سم
قاتل است کشتهٔ این سم بموت ابدی گرفتار ست العاقل تکفیه الاشارة فکیف التصریح مع المبالغة
والتاکید لقمهٔ چرب ملوک در از دیاد مرض قلبی میکوشند فکیف الفلاح والنجاة الحذر الحذر الحذر
من انچه شرط بلاغ ست باتو میگویم * تو خواه از سخنم پند گیر خواه ملال * فر من صحبتهم اکثر مما تفر من
الاسد فانه یوجب الموت الدنیوی و هو قد یفید فی الآخرة و اختلاط الملوک یوجب الهلاک الابدی
والخسارة السرمدی فایاک و صحبتهم وایاک و لقیتهم وایاک و محبتهم وایاک و رویتهم و قد ورد فی الخبر الصحیح من تواضع
غنیا لغناه ذهب ثلثا دینه و نیز باید اندیشید که اینهمه تواضع و چاپلوسی از جهت غنای ایشان ست یا چیز
دیگر شک نیست که از جهت غنای ایشان ست و نتیجهٔ ذهاب ثلث دین ست فاین انت من الاسلام
واین انت من النجاة اینهمه مبالغه و ابرام بواسطهٔ آنست که سیدا از گرد لقمهٔ چرب و صحبت ناجنس دل آنفرزند

را از تذکر مواعظ و تعقل نصایح در پرده انداخته بکلمه و کلام متاثر نخواهد شد فالحذر الحذر من صحبتهم والحذر الحذر
من رویتهم والله سبحانه الموفق نجانا الله سبحانه و ایاکم عما لا یرضی عنه ربنا المتعال بحرمة سید البشر الممدوح بمازاغ
البصر علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها والسلام **مکتوب صد و سی و نهم**
بجعفر بیگ تحانی صدور یافته در بیان آنکه جماعهٔ بیدولتان که طعن در اهل الله نمایند هجو و نکوهش آن
جماعت تجوز ست بلکه مستحسن التفات نامهٔ گرامی مشرف ساخت حق سبحانه و تعالی ایشان را سلامت
دارد که تفقد حال فقرا میفرمایند و حضور و غیبت را یکسان میدارند مخدوما کفار قریش چون از
کمال بی سعادتی در هجو و نکوهش اهل اسلام مبالغه نمودند حضرت پیغمبر علیه و علی آله الصلوة والسلام
بعضی از شعرای اسلامیه امر فرمودند که هجو کفار نگونسار نمایند آن شاعر در حضور آن سرور علیه و علی
آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بر بالای منبر می برآمد و اشعار هجویه کفار بر ملا میخواند
آن سرور میفرمودند که روح القدس باوست مادامیکه هجو کفار میکند ملامت و ایذا خلق از مغتنمات عشق
است اللهم اجعلنا منهم بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات **مکتوب صد و
چهلم** بملا محمد معصوم کابلی صدور یافته در بیان آنکه رنج و محنت از لوازم محبت ست محبت آثار رنج و محنت از لوازم
محبت است اختیار فقر را درد و غم لابدست **بیت** غرض از عشق توام چاشنی درد و غم است * ورنه
زیر فلک اسباب تنعم چه کم ست * دوست آزاری کی هیچ خواهد تا از غیر او بکلیه انقطاع حاصل گردد
اینجا آرام در بی آرامی است و ساز در سوز ست و قرار در بیقراری و راحت در جراحت در نیمقام
فراغت طلبیدن خود را در محنت انداختن است تمام خود را بمحبوب باید سپرد و هرچه از و بیاید برضا
باید قبول کرد و ابرو نباید پیچید طریق زندگانی درین وضع است تا توانند استقامت ورزند والا فتور
در قفاست مشغولی شما خوب شده بود اما پیش از قوت بضعف کشید غم نیست اگر اندکی خود را ازین
ترددات جمع سازند بهتر از پیشتر خواهد شد که این اسباب تفرقه را عین اسباب جمعیت دانند تا توانند
کار سیکرد والسلام **مکتوب صد و چهل و یکم** بملا محمد قلیج صدور یافته در بیان آنکه عمدهٔ این کار محبت
و اخلاص ست حضرت حق سبحانه و تعالی ترقیات کرامت فرماید بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات از احوال قلبی گاهی مینویسند که چه صورت دارد البته ازان باب نیز مینوشته باشند که موجب
توجه غائبانه است عمده این کار محبت و اخلاص ست اگر الحال ترقی مفهوم نشود غم نیست چون استعداد

بر اخلاص ست امید ست که کار سنین بساعات میسر گردد والسلام **مکتوب صد و چهل و دوم** بملا عبد الغفور
سمرقندی صدور یافت در بیان آنکه از نسبت این بزرگواران اگر اندک بدست افتد اندک نیست مکتوب
شریف که از روی التفات ارسال داشته بودند رسید محبت فقرا و توجه باین طائفه از اجل نعم خداوندی
ست جل سلطانه از حضرت حق سبحانه و تعالی استقامت بر آن مسئول و مربوط ست نیازیکه بدرویشان
فرستاده بودند نیز وصول یافت فاتحه سلامت خوانده شد طریقه که اخذ کرده بودند و نسبتی که از انجا
فرارسیده بود از ان مقوله هیچ ذکر نیافته معاذ الله که دران فتوری رفته باشد **بیت** یک چشم
زدن خیال او بیش نظر ٭ بهتر ز وصال خوبرویان همه عمر ٭ از نسبت این بزرگواران اگر اندک بدست
افتد اندک نیست زیرا که نهایت دیگران در بدایت ایشان مندرج ست **مصرع** قیاس کن ز گلستان
من بهار مرا ٭ اما ازین فتور غم نیست چون رشته محبت بجمله این نسبت قوی ست فرجی که مکرر شده
است ارسال داشته شد گاه گاه آن را بپوشند و باد ب نگاه دارند که فوائد بسیار از ان متوقع است
هرگاه آن جامه را بپوشند باوضو بپوشند و تکرار سبق نمایند امید ست که جمعیت تمام رو دهد و هرگاه
چیزے نویسند باید که اول از احوال باطن خود نویسند که احوال ظاهر بے احوال باطن از حیز
اعتبار ساقط ست **مصرع** از هر چه میرود سخن دوست خوشتر ست ٭ ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی متابعة
سید البشر المطهر عن زیغ البصر علیه و علی آله الصلوة والسلام ظاهراً و باطناً **مصرع** کار اینست غیر
این همه هیچ ٭ **مکتوب صد و چهل و سوم** بملا شمس الدین صدور یافت در بیان آنکه موسم جوانی
را غنیمت شمرده بلهو و لعب صرف نکنند محب فقرا مولانا شمس موفق باشند که موسم جوانی را غنیمت شمرده بلهو و لعب
صرف نکنند و بیهوده و میوز عوض نمایند که آخر غیر از ندامت و پشیمانی امر دیگر نخواهد بود و سود نخواهد داشت خبر شرط است
پنج وقت نماز بجماعت ادا نماید و حلال را از حرام امتیاز کند طریق نجات اخروی متابعت صاحب شریعت است علیه
و علی آله الصلوات والتسلیمات تلذذات فانیه و تنعمات هالکه منظور نظر باشند والله سبحانه الموفق للخیرات ٭ **مکتوب**
صد و چهل و چهارم بحافظ محمود لاهوری صدور یافت در بیان معنی سیر و سلوک و بیان سیر الی الله
و سیر فی الله و دو سیر دیگر که بعد ازین دو سیر است حضرت حق سبحانه و تعالی در مدارج کمالات ترقیات
بی اندازه کرامت فرماید بحرمة سید البشر المطهر عن زیغ البصر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات
مصرع از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است ٭ سیر و سلوک عبارت از حرکت در علم است که از مقوله کیف ست

حرکت این انجا گنجایش ندارد پس سیر الی الله عبارت از حرکت علمیست که از علم اسفل بعلم اعلی میرود
و از ان اعلا باعلای دیگر الی ان ینتهی الی علم الواجب تعالی بعد طی علوم الممکنات کلها و زوالها بالسرها و
هذه الحالة هو المعبر بالفنا و سیر فی الله عبارت از حرکت علمیه ست در مراتب وجوب از اسما و صفات و شیون
و اعتبارات و تقدیسات و تنزیهات الی ان ینتهی الی المرتبة التی لا یمکن التعبیر عنها بالعبارة و لا الاشارة الیها
بالاشارة و لا تسمی باسم و لا تکنی بکنایة و لا یعلمها عالم و لا یدریها مدرک و هذا السیر المسمی بالبقا و سیر الی الله
بالله که سیر ثالث ست نیز عبارت از حرکت علمیه است که از علم اعلی بعلم اسفل فرو می آید و از ان
اسفل باسفل دیگر الی ان یرجع الی الممکنات رجوع القهقری و ینزل عن علوم مراتب الوجوب کلها و
هو العارف الذی نسی الله بالله درجة عن الله مع الله و هو الواجد الفاقد و هو الواصل المهجور و هو القریب
البعید و سیر رابع که سیر در اشیا ست عبارت از حصول علم اشیاست شیاً فشیاً بعد زوال علوم الاشیا
کلها فی السیر الاول فالسیر الرابع مقابل للسیر الاول و السیر الثالث للسیر الثانی کما تری و سیر
الی الله و سیر فی الله از برای تحصیل نفس ولایت ست که عبارت از فنا و بقاست و سیر ثالث
و رابع از برای حصول مقام دعوت ست که مخصوص بانبیا و مرسل ست صلوات الله تعالی و
تسلیماته علی جمیعهم عموماً و علی افضلهم خصوصاً و متابعان کمل را از مقام این بزرگواران علیهم صلوات
الله تعالی نیز نصیب ست قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بصیرة انا و من اتبعنی ایست حدیث
بدایت و نهایت که مقصود از ذکر آن تنویه و تشویق طلاب ست ٭ بر شکر غلطیدی صفرائیان ٭ از برای
کوری سودائیان ٭ والسلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات **مکتوب صد و چهل و پنجم** بملا عبد الرحمن مفتی صدور یافت در بیان آنکه مشائخ طریقت
نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم ابتدا سیر از عالم امر اختیار کرده اند و در بیان سر عدم تاثیر بعضی از مبتدیان
این طریقت ببدعت ٭ ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی جادة الشریعة المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة
و یرحم الله عبداً قال آمینا مشائخ طریقت نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم ابتدا و سیر از عالم امر اختیار
کرده اند و عالم خلق را در ضمن آن سیر قطع مینمایند بخلاف مشائخ سائر طرق که ابتدا سیر ایشان از عالم
خلق ست بعد از طی عالم خلق قدم در عالم امر می نهند و بمقام جذبه میرسند لهذا الطریق نقشبندیه اقرب
طرق آمد و لاجرم نهایت دیگران در بدایت ایشان مندرج گشت ع قیاس کن ز گلستان من بهار مرا

جمعی باشند از طلاب این طریقه علیه که با آنکه ابتدا سیر ایشان از عالم امر است بسرعت متاثر نشوند و ذوق وحلاوت که مقدمهٔ جذبه است بزودی پیدا نکنند وجهش آنست که عالم امر در ایشان نسبت بعالم خلق ضعیف افتاده است وهمین ضعف سد راه سرعت تاثیر وتاثر شده واین بطوء تاثیر تا زمانی متحقق است که عالم امر در ایشان بر عالم خلق قوت پیدا کند وامر منعکس گردد وعلاج این ضعف مناسب این طریقهٔ علیه تصرف تام ست مر صاحب تصرف تام را وعلاجی که مناسب طرق دیگران ست تقدیم تزکیهٔ نفس ست وریاضات ومجاهدات شاقه که موافق شریعت واقع شوند علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة باید دانست که بطوء تاثیر علامت نقصان استعداد نیست گروهی باشند تام الاستعداد که باین بلا مبتلا گردند والسلام

مکتوب صد وچهل وششم بشرف الدین حسین صدور یافت در نصیحت بر تکرار سبق. مکتوب فرزندی شرف الدین حسین وصول یافت الله سبحانه الحمد والمنة که بسعادت یاد فقرا مستسعد اند سبقی که گرفته بودند بتکرار آن وقت را معمور دارند وفرصت را از دست ندهند مبادا که کر و فر فانیه از جا برد وطمطراق زائله بجلاوت سازد **بیت** همه اندر زمن بتو انیست ؛ که تو طفلی وخانه رنگین ست ؛ چه نعمتی است که حضرت حق سبحانه وتعالی بنده را در عنفوان شباب توفیق توبه کرامت فرماید وبران استقامت بخشند توان گفت که نعمات تمام دنیا در جنب آن نعمت حکم شبنمی دارد در جنب دریای عمیق چه آن نعمت موجب رضای مولی است سبحانه که فوق جمیع نعم ست چه دنیوی وچه اخروی ورضوان من الله اکبر والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها

مکتوب صد وچهل وهفتم بخواجه اشرف کابلی صدور یافته در بیان آنکه گسستن بر پیوستن مقدم است یا پیوستن بر گسستن وحق سبحانه تعالی در مدارج کمال ترقیات کرامت فرماید بحرمة سید المرسلین علیه وعلی آله الصلوات اکملها والتسلیمات اتمها جمعی از مشائخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم گسستن را بر پیوستن مقدم داشته اند وجمعی دیگر ازین بزرگواران پیوستن را بر گسستن تقدیم داده اند وطائفهٔ ثالث بتوقف رفته اند ابو سعید خراز گوید قدس سره تا نرهی نیابی وتا نیابی نرهی ندانم کدام پیش بود راقم سطور گوید گسستن وپیوستن در یک زمان متحقق میگردند جائز نیست که گسستن وپیوستن جدا باشد وپیوستن بی گسستن هویدا گردد وغایت ما فی الباب اگر خفائی هست در تقدم ذاتی ست وتعین علیه یکی مر دیگری را شیخ الاسلام هروی قدس سره اختیار

مذهب مینماید ومیفرماید که سبقت از ان طرف نکوست بلی اما جمعی که گسستن را مقدم داشته اند وانکار این سبقت نمینمایند مراد ایشان از پیوستن ظهور تام است وآن منافی سبقت بر ظهور مطلق نیست ظهور مطلق مقدم باشد بر گسستن وظهور تام موخر ازان برین تحقیق نزاع ایشان بلفظ راجع میگردد اما نظر طائفهٔ اولی بلند ست که قلیل بل نادر چیزرا اعتبار نمی آرند باید دانست که برین توجیه تقدم زمانی نیز پیدا گشت فافهم والله سبحانه الملهم للصواب بهر حال مظهر گسستن وپیوستن باید شد که مرتبهٔ ولایت منوط باین دو مرتبه است وبدونها خرط القتاد مرتبهٔ اولی مربوط بسیر الی الله است ومرتبهٔ ثانی بسیر فی الله ومجموع این دو سیر بمرتبهٔ ولایت وکمال میرسد علی تفاوت درجاتها ودو سیر دیگر از برای تحصیل تکمیل است ووصول بدرجهٔ دعوت **ع** بانگ دو کردم اگر در ده کس است

مکتوب صد وچهل وهشتم بملا صادق کابلی صدور یافته در بیان آنکه صاحب رای بیحاصل است ودر بیان آنکه زنهار بتوسط روحانیات مشائخ وامدادات ایشان مغرور نشوند که صور مشائخ فی الحقیقت لطائف شیخ مقتدا است ؛ دو مکتوب پی در پی رسیدند مکتوب اول از حصول دسری انبا نموده ومکتوب ثانی از تسلی وبیحاصلی الحمد لله سبحانه که عبرت مر خاتم راست صاحب رای بیحاصل است وآنکه خود را بیحاصل دانست واصل است مکرر بشما گفته شده است که زنهار بتوسط روحانیات مشائخ وامدادات ایشان مغرور نشوند که آن صور مشائخ فی الحقیقت لطائف شیخ مقتدا است که بآن صور ظهور نموده است قبلهٔ توجه را وحدت شرط است توجه را پراگنده ساختن موجب خسران است عیاذاً بالله سبحانه ثانیاً آنکه مکرر ومؤکد بشما گفته ایم که سر رشتهٔ کار مختصر بگیرند تا بسرعت سرانجام یابد امر ضروری را گذاشته بامر لاطائل پرداختن از عقل دور اندیش بسیار مستبعد است اما شما مقتدرای خود اید سخن کس در شما کم است که موثر افتد شما دانید ما علی الرسول الا البلاغ

مکتوب صد وچهل ونهم نیز بملا صادق کابلی صدور یافته در بیان آنکه هر چند مسبب الاسباب تعالی اشیا را باسباب مترتب ساخته است اما چه در کار که نظر بر سبب معین دوخته شود ؛ اخوی مولانا محمد صادق عجب است که اینچه خود در العالم اسباب وگذاشته است هر چند مسبب الاسباب تعالی وتقدس اشیا را باسباب مترتب ساخته است اما چه در کار که نظر بر سبب معین دوخته شود **مصرع** گروی بسته شد ای دل دگری بگشاید ؛ این قسم کوته نظری بسیار بی مناسبتی میطلبد از امثال شما مردم بسیار مستهجن است ساعتی بحال خود فرو باید رفت واین شناعت را باید

فهمید در کسوت فقرا این همه تلاش در تحصیل مبغوضهٔ حق جل شانه چه بلا ستمگر است عجب است که این
ستمگر را در نظر شما چه طور زیبا نموده اند در تحصیل امور ضروریه بقدر ضرورت باید کوشید تمام همت را
بآن مصروف ساختن و عمر را در پی آن گذرانیدن سفاهت محض است فرصت بسیار غنیمت است
هزار افسوس که آنرا کسی در تحصیل علوم لاطائل صرف کند خبر شرط است و ما علی الرسول الا البلاغ از
گفت و شنود مردم آزار نکشند چیزها بکه شما نسبت میکنند هر گاه در شما نباشد هیچ غم نیست چه دولتی است
که مردم کسی را بد دانند و فی الحقیقة نیک باشد اگر عکس این قضیه متحقق شود محل خطر است والسلام

مکتوب صد و پنجاهم بخواجه محمد قاسم صدور یافته در بیان آنکه شایان مطلوبیت جز حضرت
واجب الوجود تعالی و تقدس نیست + التفات نامه اخوی محمد قاسم وصول یافت موجب فرحت
گشت از تشتت اوضاع دنیوی و تفرق احوال صوری دلتنگ نشوند که گرای آن نمیکنند زیرا که
این نشأه در معرض فنا است بمراضی حق سبحانه و تعالی میباید بسر برد و درین ضمن عمر باشد یا یسر
شایان مطلوبیت را جز ذات واجب الوجود نیست جل شانه خصوصاً امثال شما مردم عزیز را مع ذلک
اگر بخدمتی و کاری اشارت نمایند بنیت درسعی آن خواهد کوشید والسلام

مکتوب صد و پنجاه و یکم بمیر مومن بلخی صدور یافته در بیان بزرگی طریقهٔ حضرات خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم و بیان معنی
یاد داشت که مخصوص باین اکابر است ؎ از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است ‹ یاد داشت
از طریقه حضرت خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم عبارت از حضور بی غیبت است یعنی دوام حضور
حضرت ذات است تعالی و تقدس بی تخلل حجب شیونی و اعتباراتی و اگر گاهی حضور است و گاهی
غیبت یعنی وقتی حجب تمام مرتفع شوند و وقتی دیگر درمیان آیند چنانچه در تجلی ذاتی برقی که کالبرق حجب
تمام از پیش حضرت ذات او تعالی و تقدس مرتفع میگردد و بسرعت باز در پردهٔ شیون و اعتبارات
می آید پس نزد این اکابر از حیز اعتبار ساقط است پس حاصل حضور بی غیبت آن گشت که تجلی ذاتی
وقتیکه عبارت از ظهور حضرت ذات است بی توسط شیون و اعتبارات که در نهایت این راه میسر میگردد
و فنای اکمل را در آن مقام اثبات میکنند دائمی گردد و حجب هرگز رجوع نکند و اگر رجوع کند حضور بغیبت متبدل
خواهد گشت و یاد داشت نخواهد گفت پس متحقق گشت که شهود این اکابر بروجهی اتم و اکمل است و اکملیت
فنا و اتمیت بقا باندازهٔ اتمیت و اکملیت شهود است ع قیاس کن ز گلستان من بهار مرا ‹ **مکتوب**

صد و پنجاه و دوم بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافت در بیان آنکه اطاعت رسول
عین اطاعت حق است سبحانه و ما یناسب ذلک قال الله سبحانه و تعالی من یطع الرسول فقد اطاع الله حضرت
حق سبحانه و تعالی اطاعت رسول را عین اطاعت خود فرموده پس اطاعت خدای عز و جل که غیر اطاعت
رسول باشد اطاعت او نیست سبحانه و از برای تاکید و تحقیق این معنی کلمهٔ قد آورد تا بو الهوسی در میان این
دو اطاعت جدائی پیدا نکند و یکی را بر دیگری نه گزیند و در جای دیگر حضرت حق سبحانه و تعالی شکایت میکند
از حال جماعتی که درمیان این دو اطاعت تفرقه مینمایند کما قال سبحانه یریدون ان یفرقوا بین الله و
رسله و یقولون نؤمن ببعض و نکفر ببعض و یریدون ان یتخذوا بین ذلک سبیلا اولئک هم الکافرون حقا
آری بعضی از مشائخ کبار قدس الله تعالی اسرارهم در وقت غلبه سکر و غلبه حال سخنان گفته اند که
موذن تفرقه اند میان این دو اطاعت و مشعر اند باختیار محبت یکی بر دیگری منقول است که سلطان
محمود غزنوی در ایام بادشاهت خود نزدیک بخرقان فرود آمده بود از انجا وکلای خود را بخدمت
شیخ ابو الحسن خرقانی فرستاد و التماس نمود که حضرت شیخ بدیدن او بیایند و بوکلاے خود گفت که
اگر از شیخ توقفی فهم کنید کریمهٔ اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم بر خوانید چون وکلا از
شیخ توقف فهمیدند کریمهٔ مذکوره را بر خواندند شیخ در جواب فرموده که چندان گرفتار اطیعوا الله ام
که شرمنده اطیعوا الرسول ام و باطاعت اولی الامر چه رسد حضرت شیخ اطاعت حق را سبحانه
در غیر اطاعت رسول او دانست این سخن از استقامت دور است مشائخ مستقیم الاحوال ازین
قسم سخنان تنزه مینمایند و در جمیع مراتب شریعت و طریقت و حقیقت اطاعت حق سبحانه را در اطاعت
رسول او میدانند و اطاعت حق سبحانه که در غیر اطاعت رسول اوست علیه الصلوة والسلام
عین ضلالت می انگارند و نیز منقول است که شیخ اسنه و شیخ ابو سعید ابو الخیر مجلسی داشتند و سید
اجل از اکابر سادات خراسان نیز در مجلس ایشان نشسته بودند باتفاق در آن اثنا مجذوبی
مغلوب الاحوال پیدا شد حضرت شیخ او را بر سید اجل تقدیم دادند سید را نا خوش آمد بسید فرمودند که
تعظیم شما بواسطه محبت رسول است علیه الصلوة والسلام و تعظیم این مجذوب بواسطه محبت حق
سبحانه این قسم تفرقه را نیز اکابر مستقیم الاحوال تجویز نمی نمایند و غلبه محبت حق را سبحانه بر محبت
رسول او علیه الصلوة والسلام از سکر حال میدانند و جز فضولی نمی انگارند اما اینقدر هست.

که در مقام کمال که مرتبهٔ ولایت است محبت حق سبحانه غالب است و در مقام تکمیل که نصیبی از مقام نبوة است
محبت رسول غالب ثبتنا الله سبحانه علی اطاعة الرسول التی هی عین اطاعة الله سبحانه **مکتوب**
صد و پنجاه و سوم بمیان شیخ مزمل صدور یافته در بیان خلاصی تمام از رقیت ما سوای که مربوط
بفنای مطلق است ؛ کتابتیکه ارسال داشته بودند رسید الحمد لله ذی الانعام والمنة که طالبان
خود را در طلب بیقرار و بی آرام میدارد و درین بی آرامی از آرام بغیر نجود نجات می بخشد اما خلاصی
تمام از رقیت اغیار وقتی میسر شود که بفنای مطلق مشرف شود و نقوش ما سوای را بالکل از آئینهٔ دل
محو سازد و تعلق علمی و حبی او را بهیچ چیز نماند و غیر از حق سبحانه و تعالی او را مقصودی و مرادی نباشد
و دونه خرط القتاد هر چند گمان بی تعلقی دارد اما ان الظن لا یغنی عن الحق شیئاً **مصرع** این کار
دولت است کنون تا کرا رسد ؛ گرفتار احوال و مقامات گرفتار غیر است از چیزهای دیگر چه گوید
ے بهر چه از دوست وامانی چه کفر آن حرف و چه ایمان ؛ بهر چه از راه دور افتی چه زشت آن
نقش و چه زیبا ؛ غربت شما بطول انجامید فرصت غنیمت است اگر یاران اهل اند در رخصت چون
توقف خواهند و اگر نااهل چه احتیاج رخصت مرضی حق سبحانه را میباید ملاحظه کرد اهل عالم راضی باشند
یا نباشند عدم رضای ایشان چه خواهد بود ع طفیل دوست باشد هر چه باشد ؛ مقصود حق را سبحانه
باید دانست با او هر چه جمع شود شود و اگر نشود گو نه شود ع رخسار من اینجا و تو در گل نگری ؛ والسلام
مکتوب صد و پنجاه و چهارم نیز بمیان مزمل صدور یافته در بیان آنکه از خود باید گذشت
و در خود باید رفت ؛ حق سبحانه و تعالی با خود دارد و یک لحظه با غیر خود نگذارد. اللهم لا تکلنا
الی انفسنا طرفة عین فنهلک و لا اقل منها فنضیع هر بلائی که هست از گرفتاری به خود است چون
از خود خلاص شد از گرفتاری ما دون او سبحانه خلاص شد اگر بت می پرستند فی الحقیقت خود را
می پرستند که افرایت من اتخذ الٰهه هواه ے از خود چو گذشتی همه عیش است و خوشی ؛ دع نفسک
و تعال همچنانکه از خود گذاشتن فرض است در خود رفتن هم لازم است که یافت اینجاست در بیرون
خود یافت نمیباشد ے با تو در زیر گلیم است انچه هست ؛ تو چو نابینا مبر هر سوی دست ؛ سیر
آفاقی بعد در بعد است و سیر انفسی قرب در قرب اگر شهود است در خود است و اگر معرفت
است هم از خود اگر حیرت است هم در خود بیرون خود تنه نگاهی نیست سخن بکجا رفت مبادا ساده دلی

اینجا حلول یا اتحاد فهم کند و بورطهٔ ضلالت رود اینجا حلول بود و اتحاد هم پیش از تحقیق باین مقام تفکر
آن ممنوع است رزقنا الله سبحانه و ایاکم الاستقامة علی الطریقة المرضیة علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة از احوال خود می نوشته باشند که دخل تمام دارد با وجود علائق صوریه آزاد باشند و وجود و
عدم آنرا مساوی دانند والسلام والاکرام **مکتوب صد و پنجاه و پنجم** نیز بمیان شیخ
مزمل صدور یافته در ترغیب رجوع باصل خود ؛ حق سبحانه و تعالی با خود دارد ے بعد از خدای
هر چه پرستند هیچ نیست ؛ بیدولت است آنکه بهیچ اختیار کرد ؛ غره ماه جمادی الاول روز جمعه
بطواف حضرت دهلی مشرف گشت و محمد صادق نیز همراه است چند روزه اگر اراده خداوندی موافق
است اینجا بسر برده بسرعت متوجه وطن اصلی خواهد شد حب الوطن من الایمان خبر صحیح ست بیچاره
بکجا رود ناصیه بدست او دارد و ما من دابة الا هو آخذ بناصیتها ان ربی علی صراط مستقیم این المفر مگر آنکه
ففروا الی الله گفته در وی بوی بگریزند بهر حال اصل را اصل دانسته فرع را طفیلی ساخته رو باصل
باید آورد ے هر چه جز عشق خدای احسن ست ؛ گر شکر خوردن بود جان کندن است **مکتوب**
صد و پنجاه و ششم نیز بمیان مزمل صدور یافته در ترغیب بر صحبت اهل الله ؛ کتابتی که بدست
قاضی زاده جالندهر فرستاده بودند در دهلی رسانید الحمد لله والمنة که محبت فقرا نقد وقت دارند و
بحکم المرء مع من احب با ایشانند ماه رجب هر چند بحسب اوقات و از مان نزدیک ست
و باطنی دور ست ے فراق دوست اگر اندک ست اندک نیست ؛ درون دیده اگر نیم موست
بسیار ست ؛ چون بواسطهٔ رعایت حقوق ارباب حقوق الغیر را اختیار کرده اند همان طور بکنند
فقیر هم تا ماه رجب شاید اینجا بماند والله سبحانه اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب بهر حال چند
روزه عمر را بفقرا می باید گذرانید واصبر نفسک مع الذین یدعون ربهم بالغداة والعشی یریدون
وجهه خود نص قاطع ست که حق سبحانه و تعالی حبیب خود را علیه من الصلوات اتمها و من التحیات اکملها
بآن امر فرموده عزیزی میفرماید الٰهی چیست اینکه دوستان خود را کردی که هر که ایشان را شناخت ترا یافت
و تا ترا نیافت ایشان را نشناخت رزقنا الله تعالی و ایاکم محبة هذه الطائفة العلیة والسلام والتحیة
مکتوب صد و پنجاه و هفتم بحکیم عبدالوهاب صدور یافته در بیان آنکه چون کسی پیش درویشان
برود باید که خود را خالی کرده رود تا ملیٔ بازگردد و در بیان آنکه اول تصحیح عقائد باید کرد در مرتبهٔ شما

قدم رنجه فرموده آمده اید و زود برخاسته رفتید فرصت آن نشده که بعضی از حقوق صحبت ادا کرده
شود مقصود از ملاقات افاده است یا استفاده و چون مجلس ازین هر دو خالی باشد از اعتداد خارج
است پیش این طائفه خالی شده باید آمد تا مملو باز گردد و اظهار افلاس خود باید نمود تا ایشان را بروی
شفقت آید و راه استفاضه بکشاید سیر آمدن و سیر رفتن مزه ندارد و امتلا را جز علت بار نیست
و استغنا را جز طغیان کار نه + حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره فرموده اند اول نیاز خسته
بعد ازان توجه خاطر شکسته پس توجه را نیاز شرط آمد مع ذلک درین آوان که طالب علمی آمده
طلب سفارش بجانب ایشان ظاهر ساخت بخاطر ریخت که چون مجرد آمدن ایشان را هم حقے هست
پس از جانب خود مهما امکن ادا رحق باید نمود لاجرم بزبان قلم از جهت تدارک ما مضے و تلافی ما سبق
چند کلمه بمقتضای وقت و حال املا نموده بجانب ایشان ارسال داشت و الله سبحانه الملهم
للصواب و الموفق للسداد سعادت آثارا آنچه بر ما و شما لازم است تصحیح عقاید بمقتضاے کتاب و
سنت بر نهجیکه علماء اهل حق شکر الله تعالی سعیهم از کتاب و سنت آن عقائد را فهمیده اند و از آنجا اخذ
کرده چه فهمیدن ما و شما از حیز اعتبار ساقط است اگر موافق افهام این بزرگواران نباشد زیرا که
هر مبتدع و ضال احکام باطله خود را از کتاب و سنت می فهد و از آنجا اخذ مینماید و الحال انه لا یغنی
من الحق شیئا و ثانیاً علم باحکام شرعیه است از حلال و حرام و فرض و واجب و ثالثاً عمل بمقتضای این
علم است و رابعاً طریق تصفیه و تزکیه که مخصوص بصوفیه کرام است قدس الله تعالی اسرارهم تا تصحیح عقائد
ننماید علم باحکام شرعیه فائده نمیدهد و تا این هر دو متحقق نشوند عمل نافع نباید و تا این هر سه میسر نگردند حصول
تصفیه و تزکیه محال است بعد ازین چهار رکن با تتمات و مکملات اینها کالسنة مکملة للفرض
هرچه هست از فضول است و داخل دائره مالایعنی و من حسن اسلام المرء ترکه مالایعنیه و اشتغاله
بمایعنیه و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و آله الصلوات و التحیات مکتوب
صد و پنجاه و هشتم بشیخ حمید بنگالی صدور یافته فی بیان تفاوت مراتب الکمال بحسب تفاوت
الاستعداد اعلم ان مراتب الکمال متفاوتة بحسب تفاوت الاستعدادات و التفاوت فی الکمال قد
یکون بحسب الکمیة و قد یکون بحسب الکیفیة و قد یکون بهما معاً فکمال البعض مثلاً التجلی الصفاتی و کمال
الآخرین بالتجلی الذاتی مع تفاوت فاحش بین افراد ذینک التجلیین و بین اربابهما ایضا فکمال

البعض

البعض بسلامة القلب و تخلص الروح و کمال الآخر بهما و بالشهود السری ایضا و کمال الثالث
ذلک الثلث بالحیرة المنسوبة الی الخفی و کمال الرابع بذلک الاربع الاتصال المنسوب الی الاخفی
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و بعد حصول الکمال فی ای مرتبة کانت من
المراتب المذکورة اما رجوع القهقری او ثبات و استقرار فی ذلک الموطن و الاول هو مقام التکمیل و
الارشاد و رجوع من الحق الی الخلق للدعوة و الثانی هو موطن الاستهلاک و العزلة من الخلق و السلام اولا
و آخراً **مکتوب صد و پنجاه و نهم** بشرف الدین حسین بدخشی صادر شده در عزا ، هرچند آلام و مصائب
بظاهر تلخ ست و مولم جسم لیکن بباطن شیرین ست و لذت بخش روح زیرا که جسم و روح گویا هر دو طرف
نقیض واقع شده الم یکی مستلزم لذت دیگریست پست فطرتی که در میان این دو نقیض و لوازم آنها
تمیز نتواند کرد از بحث خارج ست و قابلیت ندارد او لئک کالانعام بل هم اضل ﴿ اگر از خویشتن
چو نیست جنین ؛ چه خبر دارد از چنان و چنین ؛ شخصی که روح او تنزل نموده در مرتبه جسم استقرار
نموده باشد و عالم امر او تابع عالم خلق گشته سر این معما را چه شناسد تا روح بمقر اصلی خود رجوع
قهقری ننماید و امر از خلق جدا نشود جمال این معرفت جلوه گر نه گردد حصول این دولت وابسته
بموتی است که پیش از دو اخل مسمی صورت می بندد و مشائخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم
از ان بفنا تعبیر کرده اند ﴿ خاک شو خاک تا بروید گل ؛ که بجز خاک نیست مظهر گل ؛ و کسیکه پیش
از مردن نمرد مصیبت او باید داشت و عزا باید آورد خبر ارتحال والد مرحومی شما که به نیکنامی
شهرت داشتند و شیوهٔ امر معروف و نهی منکر را نیک رعایت میکردند مسلمانان را موجب حزن و
مستلزم اندوه گشت انا لله و انا الیه راجعون آن فرزند شیوهٔ صبر را پیش گرفته پیش رفتگان
را بصدقه و دعا و استغفار مدد و معاون باشد که موتی را احتیاج با مداد احیاء در حدیث نبوی
علیه و علی آله الصلوات و التحیات آمده است ما المیت الا کالغریق المتغوث ینتظر دعوة تلحقه
من اب او ام او اخ او صدیق فاذا لحقته کان احب الیه من الدنیا و ما فیها و ان الله لیدخل
علی اهل القبور من دعاء اهل الارض امثال الجبال من الرحمة و ان هدیة الاحیاء الی الاموات
الاستغفار بقیة النصح مداومة الذکر و ملازمة الفکر فان الفرصة قلیلة حدا ینبغی ان یصرف الی اهم المهام
و السلام **مکتوب صد و شصتم** نامزد این کمترین بندهٔ خود فرموده اند اعنی یار محمد الجدید البدخشی

الطالقانی در بیان آنکه مشائخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم سه طائفه اند با شرح احوال هرکدام
اینها و کمال و نقصان هر طائفه از ینها مشائخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم سه طائفه اند طائفه
اولی قائل اند بآنکه عالم بایجاد حق سبحانه در خارج موجود است و هرچه دروست از اوصاف و کمال همه
بایجاد حق است سبحانه و خود را هیچ بیش نمیدانند بلکه شخصیت هم از دست عزشانه در بحر نیستی چنان گم میگردند
که نه از عالم خبر دارند و نه از خود در رنگ شخصی برهنه که جامهٔ عاریت پوشیده باشد و بداند که این جامهٔ
عاریت است و این دید عاریت بروی چنان غالب می آید که در دست جامه را با اصل میدهد و خود را برهنه
می یابد و اگر انچنین شخصی را از بی شعوری و سکر بشعور و بصحو آرند و به بقاء بعد الفناء مشرف سازند
هرچند جامه را بر خود می یابد اما بیقین میداند که از دیگر است چه آن فنا اکنون در علم مندرج ست
و گرفتاری و تعلقی که بآن جامه داشت هیچ نمی ماند و همچنین است حال شخصی که اوصاف و کمالات
خود را در رنگ جامهٔ عاریت می انگارد و نامیداند که این جامه در وهم ست در خارج هیچ جامه
ندارم برهنه ام این دید غالب می آید بحدیکه آن لباس وهمیه را در دست می اندازد و خود را برهنه
می یابد و بعد از افاقت و صحو آن جامهٔ وهمیه را نیز همراه خود می یابد لیکن فنای شخص اول اتم
است و بقای مترتب بر آن اکمل کما سیجیئ عن قریب انشاء الله تعالی و این بزرگواران در جمیع
معتقدات کلامیه که بر وفق کتاب و سنت و اجماع ثابت شده اند بعلماء اهل سنت و جماعت متفق
اند و فرق نیست در میان متکلمین و ایشان الا بآنکه متکلمین این معنی را علماً و استدلالاً دریابند و ایشان
کشفاً و ذوقاً ایضاً این بزرگواران عالم را با حق سبحانه بغایت تنزیه هیچ نسبت اثبات نمیکنند و جمیع
نسبت را سلب میکنند فکیف العینیة و الجزئیة تعالی شانه الا نسبت مولائیت و عبودیت و صانعیت
و مصنوعیت بلکه در غلبهٔ حال این نسبت را هم گم میکنند این زبان بفنای حقیقی مشرف شده قبول
تجلیات ذاتیه پیدا میکند و مظهر تجلیات بی نهایت میگردند طائفه دیگر عالم را ظل حق سبحانه
میدانند اما قائل اند بآنکه عالم در خارج موجود است لیکن بطریق ظلیت نه بطریق اصلیت
و وجود اینها قائم بوجود حق است سبحانه کقیام الظل بالاصل مثلاً از شخصی سایه ممتد شد و
آن شخص از کمال قدرت خود صفات خود را نیز منعکس ساخت از علم و قدرت و اراده و غیره
حتی که لذت و الم پس اگر بالفرض آن سایه بر آتش افتد بآن متالم شود عقلاً و عرفاً نخواهند گفت

که آن شخص متالم شود چنانچه طائفهٔ ثالث بآن قائل اند علی هذا القیاس جمیع افعال ذمیمه که از مخلوقات
صادر میشوند نمیتوان گفت که فعل حق ست سبحانه چنانکه سایه بارادهٔ خود حرکت کند نمیتوان گفت که شخص
متحرک شد آری میتوان گفت که اثر قدرت و ارادت اوست یعنی مخلوق اوست و مقرر است
که خلق قبیح قبیح نیست بلکه فعل و کسب قبیح قبیح است طائفهٔ ثالث قائل اند بوحدة وجود یعنی
در خارج یک موجود است و بس و آن ذات حق سبحانه ست و عالم را در خارج اصلاً تحقق نیست
ثبوت علمی دارند میگویند الاعیان ما شمت رائحة الوجود و هرچند این جماعه همه عالم را ظل حق سبحانه
میگویند لیکن میگویند که وجود ظل ایشان در مرتبهٔ حس ست فقط در نفس الامر و خارج عدم محض ست
و ذات حق را عز و جل متصف بصفات وجوبیه و امکانیه میدانند و مراتب تنزلات اثبات
میکنند و در مرتبهٔ همان ذات احد را باحکام لائقه این مرتبه متصف میسازند و متلذذ و متالم همان ذات
عزشانه را میدانند لیکن در پردهٔ این ظلال محسوسه متوهمه و محظورات عقلاً و شرعاً بر اینها بسیار
وارد میشود که در جواب آنها تمحلات و تکلفات مینمایند هرچند این طائفه واصل و کامل اند علی
تفاوت درجات الوصل و الکمال اما خلق را نخان اینها بضلالت و الحاد رهنمونی کرده بزندقه
رسانید و طائفهٔ اولی اکمل و اتم اند و اسلم و اوفق اند بکتاب و سنت اما اسلمیة و اوفقیة ظاهر
است و اکملیة و اتمیة بنا بر آنست که بعض مراتب وجود انسانی بغایت لطافت و تجرد و بمبدأ او مشابهت
و مناسبت تمام دارند کالخفی و الاخفی پس جماعه که با وجود فنای سری این مراتب را از مبدأ
جدا نتوانستند کرد یا بحث لا در آورده نفی آن کنند بلکه مبدأ نزد ایشان ممتزج و متشابه ماند و خود
را حق یافتند گفتند که در خارج حق ست سبحانه فقط و ما را اصلاً وجودی نیست اما چون تعدد آثار
خارجیه متحقق بود بضرورت به ثبوت علمی قائل شدند و ازهمین جاست که اعیان را برزخ بین الوجود
والعدم میگویند چون بعض مراتب وجودات مخلوقات را از مبدأ جدا نساختند قائل بوجوب وجود
او نا شده به برزخیت گویا شدند و رنگ وجوب را در ممکن ثابت کردند و ندانستند که آن رنگ
هم رنگ ممکن ست مشابه بواجب و لو فی الصورة و الاسم و اگر آن رنگ را جدا میکردند و تمام ممکن را
از واجب جدا میساختند هرگز خود را حق عز و جل نمیدیدند و عالم را از حق جدا میساختند و بیک وجود
قائل نمی گشتند و تا آنکه اثری درین کس باقی نماند خود را حق نداند هرچند بداند که اثری از من باقی

نمانده است این نیز از کوته نظری اوست و طائفهٔ ثانیه هر چند این مراتب را هم از مبدا جدا دیدند و بکلمهٔ لا در
آورده نفی آن نمودند اما بواسطهٔ ظلیت و اصالت یک چیزی از بقایای وجود اینها ثابت ماند چه رتبت
ظل را با اصل رشتهٔ تعلق بسیار قوی ست این نسبت از نظر شان محو نشد اما طائفهٔ اولی بواسطهٔ
کمال مناسبت و متابعت حضرت رسالت خاتمیه علیه من الصلوات اتمها و من التحیات اکملها جمیع مراتب
ممکن را از واجب جدا ساختند و همه را تحت کلمهٔ لا در آورده نفی نمودند ممکن را بواجب هیچ مناسبتے
ندیدند و هیچ نسبت را باو اثبات نکردند و خود را غیر از عبد مخلوق غیر معتد نشناختند و او را سبحانه
خالق و مولای خود دانستند خود را مولی دانستن و با ظل او انگاشتن برین بزرگواران بسیار گران
و دشوار می آید ما للتراب و رب الارباب این بزرگواران اشیا را بواسطهٔ آنکه مخلوق حق اند سبحانه
دوست میدارند و محبوب در نظر شان می در آید و همین واسطه که مصنوع حق اند و افعال آنها
نیز مصنوع اوست جل شانه تمام منقاد و تسلیم اشیا میکردند و بر افعال انکار نمیتوانند کرد
الا بانکار الشریعة چنانکه ارباب توحید را بواسطهٔ مظهریة بلکه عینیت اشیا نسبت بحق سبحانه را ازین قسم
محبت و انقیاد دوست میدارد ایشان را بجز مصنوعیت و مخلوقیت آنها دوست میدارند ع ببین تفاوت
ره از کجاست تا بکجا عین محبوب را باندک محبت هم دوست میتوان داشت اما مصنوعات و مخلوقات
و عبید او را تا کمال محبت محبوب پیدا نکند دوست نمیدارد و محبوب نمی انگارد این طائفهٔ علیه را از
مقام عبدیة که نهایت جمیع مقامات ولایت ست بهرهٔ تمام است و کدام دلیل بر صحت حال
این برگزیدگان ازین تمام تر است که تمام کشف ایشان موافق کتاب و سنت و ظاهر
شریعت ست و سر موی از ظاهر شریعت مخالفت بر اینها راه نیافته است اللهم اجعلنا من
محبیهم و متابعیهم بحرمة محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه و آله و سلم و بارک درویشی که این سطور
از وی مستفاد گشت اول معتقد توحید بود از زمان صبی علم این توحید داشت و به یقین
پیوسته بود هر چند حال نداشت و چون درین راه در آمد اول راه توحید منکشف شد و مدتے
در مراتب این مقام جولان نمود و علوم بسیار که مناسب اینمقام بودند فائض گشتند و مشکلات و
واردات که ارباب توحید وارد میشوند همه مکشوف و علوم فائضه حل شدند بعد از مدتے
نسبت دیگر برین درویش غلبه آورد و در غلبهٔ آن در توحید توقف نمود اما این توقف بحسن ظن بود

بانکار مدتی متوقف بود آخر الامر بانکار انجامید و نمودند که این پایه پایانست رخت بمقام ظلیت برد اما
درین انکار بے اختیار بود و نمیخواست که ازان مقام بر آید بواسطهٔ آنکه مشائخ عظام بآن مقام اقامت
دارند و چون بمقام ظلیت رسید و خود را و عالم را ظل یافت چنانکه طائفهٔ ثانیه بآن قائل اند آرزوی
آن شد که کاشکے ازین مقام نبرند که کمال در وحدت وجود میدانست و این مقام فی الجمله با او مناسبت
دارند اتفاقاً از کمال عنایت و غریب نوازی ازان مقام هم بالا بردند و بمقام عبدیت رسانیدند
این زمان کمال اینمقام در نظر آمد و علو آن واضح گشت و از مقامات گذشته تائب و مستغفر شد و
اگر آن درویش را باین طریق نمی بردند و فوقیت بعض را از بعض نمی نمودند تنزل خود را در نهایت مقام
میدانست چه نزد او بالاتر از توحید مقام دیگر درست نبوده والله یحق الحق و هو یهدی السبیل باید دانست
که منشأ تفاوت علوم و معارف جداگانه مکتوب و رسائل که این درویش بلکه از هر سالک که صادر شده
است همین تفاوت حصول مقامات متفاوت است هر مقام را علوم و معارف جدا است و هر
حال را اقوال علیحده پس فی الحقیقت تدافع و تناقض در علوم نباشد در رنگ نسخ احکام شرعیه است
فلا تکن من الممترین و صلی الله تعالی علی سیدنا محمد و آله و سلم **مکتوب صد و شصت و**
یکم بملا صالح بدخشی کولابی صدور یافته در بیان آنکه مقصود از قطع منازل سلوک حصول ایمان
حقیقی ست که وابسته باطمینان نفس ست مقصود از قطع منازل سلوک حصول ایمان
حقیقی ست که وابسته باطمینان نفس است تا نفس مطمئنه نگردد نجات متصور نیست و نفس بمرتبه
اطمینان نرسد تا سیاست قلب بروی نگمارند و سیاست قلبی وقتی میسر گردد که قلب از کاری
که پیش خود داشت فارغ گردد و سلامتی از گرفتاری ما دون حق سبحانه حاصل کند و علامت
سلامتی از گرفتاری نسیان ما سوای اوست تعالی و تقدس و تا سر مو از غیر آگاه است از سلامتی
گمراه است فطوبی لمن سلم قلبه لربه سعی لازم ست هر که بسلامتی قلب مشرف گردد باطمینان نفس انجامد
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم والسلام **مکتوب صد و شصت و**
دوم بخواجه محمد صدیق بدخشی صدور یافته در بیان فضیلت ماه رمضان و بیان مناسبت او با
قرآن مجید که سبب نزول آن درین ماه گذشته است و بیان جامعیت تمر که افطار بآن مستحب است
و ما یتعلق بذلک باسمه سبحانه شان کلام از جملهٔ شئونات ذاتیه است جامع جمیع کمالات

ذاتی و شیونات صفاتی ست چنانکه در علوم سابق مذکور گشت و ماه مبارک رمضان جامع جمیع خیرات و برکات ست و هر خیر و برکت که هست مفاض از حضرت ذاتست تعالی و تقدس و نتیجه شیونات او سبحانه چه هر شر و نقص که بوجود می آید منشأ آن ذات و صفات محدثه است ما اصابک من حسنة فمن الله و ما اصابک من سیئة فمن نفسک خود نص قاطع است پس جمیع خیرات و برکات این ماه مبارک نتیجه آن کمالات ذاتیه است که شان کلام جامع آنهاست و قرآن مجید حاصل تمام حقیقت آن شان جامع ست پس این ماه مبارک را با قرآن مجید مناسبت تمام است که قرآن جامع جمیع کمالات ست و این ماه جامع جمیع خیرات نتائج و ثمرات آن کمالات اند بهمین مناسبت باعث نزول قرآن درین ماه شد شهر رمضان الذی انزل فیه القرآن و شب قدر درین ماه خلاصه و زبدهٔ این ماه است آن لب است و این ماه در رنگ قشر آن پس هر که درین ماه بجمعیت گذراند و از خیرات و برکات این بهره مند شود تمام سال بجمعیت گذرد و بخیر و برکت مملو و محتوی باشد وفقنا الله سبحانه للخیرات و البرکات فی هذا الشهر المبارک و رزقنا الله سبحانه النصیب الاعظم حضرت رسالت خاتمیت علیه الصلوة و السلام و التحیة فرموده است اذا افطر احدکم فلیفطر علی تمر فانه برکة آن سرور افطار صوم بتمره کرده اند و در بودن آن تمره برکت آنست که شجرهٔ آن نخله است بعنوان جامعیت و صفت اعدلیت مخلوق ست در رنگ انسان لهذا حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه و آله و سلم نخله را عمة بنی آدم فرموده که از طینت آدم مخلوقست کما قال علیه الصلوة و السلام اکرموا عمتکم النخلة فانها خلقت من بقیة طینة آدم و تسمیه او ببرکت باعتبار همین جامعیت تواند بود پس افطار بتمره آن که تمرست جزو صاحب افطار می شود و حقیقت جامع آن باعتبار این جزئیت جزو حقیقت آکل آن میگردد و آکل آن باین اعتبار جامع کمالات بی نهایت که در حقیقت جامع آن تمر مندرج اند میشود و این معنی هر چند در اکل مطلق آن حاصل ست اما در وقت افطار که اوان خلو هاضم ست از شهوات بالغه و لذات فانیه بیشتر تاثیر میکند و آن معنی بر وجه اتم و اکمل ظاهر میشود و آنکه آن سرور فرموده علیه من الصلوات اتمها و من التحیات اکملها نعم سحور المومنین من التمر باعتبار آن داند که در غذا را آن که جزو صاحب غذا میگردد و میل حقیقت اوست نه حقیقت آن غذا و چون این معنی در صوم مقصود است از برای تلافی بسحور تمر ترغیب فرمود

که گویا اکل آن فائده جمیع ماکولات دارد و برکت آن باعتبار جامعیت تا وقت افطار مینماید و این فائده غذا که مذکور شد بر تقدیری مترتب میشود که آن غذا بتجویز شرعی واقع شود و سر موی از حدود شرعیه متجاوز نباشد و ایضاً حقیقت این فائده وقتی میسر شود که اکل آن از صورت گذشته بحقیقت پیوسته باشد و از ظاهر و باطن آرمیده ظاهر غذا بر ظاهر او باشد و باطن غذا بکمل باطن او و الا بر امداد ظاهری مقصور ست و اکل آن در عین قصور ست سعی کن تا لقمه را سازی گهر پس بعد از آن چندان که میخواهی بخور پس همین سر تکمیل غذا است مر صاحب غذا را و تعجیل افطار و تاخیر تسحیر و السلام

مکتوب صد و شصت و سوم بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در بیان آنکه اسلام و کفر ضد یکدیگر اند احتمال جمع شدن این دو ضد محال ست و عزت دادن یکی را مستلزم خواری دیگرست الی آخر ما قال سلمه الله فی تذلیل الکفار و عدم الاختلاط معهم مع بیان مضار هذا الاختلاط و در بیان آنکه دنیا و آخرت نیز ضد یکدیگر اند

الحمد لله الذی انعم علینا و هدانا الی الاسلام و جعلنا من امة محمد علیه الصلوة و السلام نقد سعادت دارین وابسته باتباع سید کونین ست و بس علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها متابعت او علیه الصلوة و السلام باتیان احکام اسلامیه است و رفع رسوم کفریه چه اسلام و کفر ضد یکدیگر اند اثبات یکی موجب رفع دیگرست احتمال جمع شدن این دو ضد محال است و عزت دادن یکی را مستلزم خواری آن دیگرست حق سبحانه و تعالی حبیب خود را علیه الصلوة و التحیة مے فرماید یا ایها النبی جاهد الکفار و المنافقین و اغلظ علیهم پس پیغمبر خود را که موصوف بخلق عظیم است بجهاد کفار و غلظت با ایشان امر فرمود معلوم شد که غلظت با ایشان داخل خلق عظیم ست پس عزت اسلام در خواری کفر و اهل کفر است کسیکه اهل کفر را عزیز داشت اهل اسلام را خوار ساخت عزیز داشتن عبارت از آن نیست که البته ایشان را تعظیم کنند بالا نشانند و در مجالس خود جای دادن و با ایشان مصاحبت نمودن و مهربانی کردن با ایشان داخل اعزاز ست در رنگ سگان ایشان را دور باید داشت و اگر غرضی از اغراض دنیاوی با ایشان مربوط باشد و بی ایشان میسر نشود شیوهٔ بی اعتباری را مرعی داشته بقدر ضرورت با ایشان باید پرداخت و کمال اسلام آنست که از آن غرض دنیاوی نیز باید گذشت و با ایشان

نباید پرداخت حق سبحانه در کلام مجید خود اهل کفر را دشمن پیغمبر خود فرموده است پس اختلاط و
موانست با این دشمنان خدا و رسول او از اعظم جنایات باشد اقل ضرر در مصاحبت مخالطت
این دشمنان آنست که قدرت اجرای احکام شرعی و رفع رسوم کفری زبون میگردد و حیای موانست
مانع آن می آید و این ضرر بسیار عظیم ست دوستی و الفت با دشمنان خدا منجر بدشمنی خدای عز و جل
و دشمنی پیغمبر او علیه الصلوة والسلام میشود شخصی گمان میکند که او از اهل اسلام است و تصدیق
ایمان بالله و برسوله دارد اما نمیداند که این قسم اعمال شنیعه دولت اسلام او را پاک و صاف
میبرد نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سیئات اعمالنا ع خواجه پندارد که مرد واصل است *
حاصل خواجه بجز پندار نیست * کار این نابکاران استهزا و سخریت است باسلام و اهل آن
که منتظر اند اگر قابو یابند ما را از اسلام بر آرند یا همه را بقتل برسانند یا بکفر باز گردانند پس اهل اسلام
را هم شرمے در کار است که الحیاء من الایمان و ننگ مسلمانی ضروریست همواره در مقام خواری
اینها باید بود جزیه از اهل کفر که در هندوستان برطرف شده است بواسطه شومی مصاحبت اهل کفر
است با سلاطین این دیار و مقصود اصلی جزیه گرفتن از ایشان خواری ایشان ست و این
خواری بحدیست که از ترس جزیه جامه خوب نمیتوانند پوشید و بتجمل نمیتوانند بود و همیشه ترسان
و لرزان میباشند از اخذ اموال بادشاهان را چه میرسد که منع جزیه گرفتن کنند حق سبحانه و تعالی
جزیه را از برای خواری ایشان وضع کرده است مقصود رسوائی ایشان ست و عزت و غلبه اهل اسلام
جهود هرکه شود کشته شود اسلام ست علامت حصول دولت اسلام بغض با اهل کفر عناد ست
با ایشان حق سبحانه و تعالی در کلام مجید خود ایشان را نجس فرموده و در جای رجس فرموده پس در نظر
اهل اسلام میباید که اهل کفر نجس و پلید در آیند چون چنین بینند و دانند لاجرم از صحبت ایشان
پرهیز نمایند و در مجانست ایشان متکره بوند چیزها از ایشان پرسیدن و بمقتضای حکم اینها عمل کردن
از کمال اعزاز این دشمنان ست همتی که کسی از ایشان طلبد و دعائیکه بتوسط ایشان خواهد چه
خواهد بود حق سبحانه و تعالی در کلام مجید خود می فرماید وما دعاء الکافرین الا فی ضلال دعاء این
دشمنان باطل و بیحاصل ست اجابت را در انجا چه احتمال انقدر فساد و لازم می آید که اعتزاز این
سگان می افزاید ایشان اگر دعا خواهند کرد بتان خود را وسیله خواهند آورد و خیال باید کرد

که کار تا کجا میکشند و از مسلمانی بوئی نمی ماند عزیزی فرموده است تا یکی از شما دیوانه نشود بمسلمانی نرسد
دیوانگی عبارت از در گذشتن است و نفع و ضرر خود بواسطه اعلای کلمهٔ اسلام با مسلمانی هرچه شود
گو شود و اگر نشود گو نشود و چون مسلمانی است رضای خدای عز و جل است و رضای پیغمبر علیه الصلوة
والسلام والتحیة دولتی عظیم تر از رضای مولا نیست رضینا بالله سبحانه ربا و بالاسلام دینا و بمحمد
علیه الصلوة والسلام نبیا و رسولا همه بنیم بداریم یارب بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله
من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها والسلام اولا و آخرا عجالة الوقت آنچه ضروری
و لابدی دانست بطریق اجمال نوشته فرستاد بعد ازین اگر توفیق رفیق گشت مفصل تر ازین
نوشته ارسال خواهد گشت همچنانکه اسلام ضد کفر است آخرت نیز ضد دنیا است دنیا و آخرت
جمع نشوند ترک دنیا بر دو نوع است نوعی ست که از مباحات آن همه ترک کرده شود مگر بقدر ضرورت
این قسم اعلی ترک دنیا است و نوعی دیگر آنست که از محرمات و مشتبهات آن اجتناب کرده شود
با مور مباحهٔ آن تمتع نموده آید این قسم نیز خصوصاً درین آوان بسیار عزیز الوجود است
ع آسمان نسبت بعرش آمد فرود * ورنه بس عالیست پیش خاک تود * پس ناچار از استعمال
ذهب و فضه و لبس حریر و امثال آنها که شریعت مصطفویه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة آن را
محرم ساخته است اجتناب باید نمود و اوانی ذهب و فضه را که برای تجمل کنند فی الجمله گنجایش دارد
اما استعمال اینها حرام است از آب و طعام خوردن در اینها و خوشبوی انداختن و سرمه دان
ساختن و جز آن القصه حق سبحانه و تعالی دائره امور مباحه را بسیار وسیع ساخته است تنعمات و
تمتعات با اینها در عیش و لذت زیاده از آن است که در امور محرمه است در مباحات رضای حق ست
سبحانه و در محرمات عدم رضای او تعالی عقل سلیم هرگز تجویز نمیکند که کسی برای لذتی که بقا هم ندارد عدم رضای
مولای خود اختیار کند و حال آنکه در عوض آن لذت محرمه لذت مباحه هم تجویز فرموده است رزقنا الله
سبحانه و ایاکم الاستقامة علی متابعة صاحب الشریعة علیه و علی آله الصلوة والسلام در معامله حل و حرمت
همواره بعلماء دیندار رجوع باید نمود و ازینها استفسار باید کرد و بمقتضای فتوای ایشان عمل باید نمود که
راه نجات شریعت او ست و بعد شریعت هرچه هست باطل است و بی اعتبار فماذا بعد الحق الا
الضلال والسلام اولا و آخرا

مکتوب صد و شصت و چهارم بحافظ بهاء الدین سرهندی

صدور یافته در بیان آنکه فیض حق سبحانه علی الدوام بر خواص و عوام است تفاوت قبول و عدم قبول
آن ازین طرف ناشی است وحق سبحانه و تعالی بر جادهٔ شریعت استقامت بخشاد بمنه اگرچه فیض حق سبحانه و
تعالی علی الدوام بر خواص و عوام و کرام و لئام چه از قسم اموال و اولاد و چه از جنس هدایت و ارشاد
بی تفرقه وارد است تفاوت ازین طرف ناشی است در قبول بعضی فیوض را و عدم قبول بعضی دیگر ما ظلمهم
الله و لکن کانوا انفسهم یظلمون آفتاب تابستان بر گازر و جامه یکسان می تابد روی گازر سیاه میگردد و
جامهٔ او سفید این عدم قبول بواسطهٔ اعراض است از جناب قدس خداوندی جل سلطانه معرض
را ادبار لازم است و حرمان از نعمت واجب اینجا کسی نگوید که بسیاری از معرضان باشند که بنعمات
عاجله ممتاز اند و اعراض سبب حرمان ایشان نگشته است باید دانست که آن نقمت است که
بصورت نعمت ظاهر گردانیده اند بطریق استدراج از برای خرابی او تا در اعراض و ضلالت منهمک گردد
قال الله سبحانه و تعالی ایحسبون انما نمدهم به من مال و بنین نسارع لهم فی الخیرات بل لایشعرون .
پس دنیا و تنعمات او با وجود اعراض عین خرابی ست الحذر الحذر و السلام **مکتوب صد و**
شصت و پنجم بسیادت و نقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در ترغیب بر متابعت صاحب
شریعت علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات و عداوت و بغض و غلظت با مخالفان
شریعت او علیه الصلوة والسلام شرفکم الله سبحانه بتشریف المیراث المعنوی من النبی الامی
القرشی الهاشمی علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها کما شرفکم بتشریف المیراث
الصوری و یرحم الله عبدا قال آمینا میراث صوری آن سرور علیه و علی آله الصلوات
و التسلیمات بعالم خلق تعلق دارد و میراث معنوی بعالم امر که آنجا همه ایمان و معرفتست
و رشد و هدایت شکر نعمت عظمی میراث صوری آنست که بمیراث معنوی متحلی گردند و التحلی بالمیراث
المعنوی لایتیسر الا بکمال الاتباع المصطفوی علیه الصلوة و السلام و التحیة فعلیکم باتباعه
و اطاعته فی اوامره و نواهیه و کمال متابعت فرع کمال محبت است با آن سرور علیه الصلوة و السلام
مصرع ان المحب لمن یهواه مطیع ٭ و علامت کمال محبت کمال بغض ست با اعدا او صلی الله
علیه و سلم و اظهار عداوت است با مخالفان شریعت او علیه الصلوة و السلام در محبت مداهنت گنجایش ندارد
و محب دیوانهٔ محبوب است تاب مخالفت ندارد و با مخالفان محبوب بهیچ وجه آشتی نمی نماید در محبت متبائنه

جمع نشوند جمع ضدین را محال گفته اند محبت یکی مستلزم عداوت دیگر است نیک تامل باید فرمود که هنوز
کار از دست نرفته است تدارک ما مضی میتوان نمود فردا که کار از دست برود غیر از ندامت حاصلی
نخواهد بود ع بوقت صبح شود همچو روز معلومت ٭ که با که باخته عشق در شب دیجور ٭ متاع دنیا
غرور در غرور است معاملهٔ اخروی ابدی بر آن مترتب است زندگانی چند روزه را اگر بمتابعت
سید الاولین و آخرین علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات بسر برده شود امید نجات ابدی است و الا
هیچ در هیچ است هر که باشد و هر عمل خیریه کند ع محمد عربی کابروی هر دو سراست ٭ کسیکه خاک درش
نیست خاک بر سر او ٭ حصول این دولت عظمی متابعت موقوف بر ترک کلی دنیا ومی نیست تا
دشوار نماید بلکه اگر زکوة مفروضه مثلا مودی شود حکم ترک کل دارد در عدم وصول مضرت چه مال
زکی از ضرر بر آمده پس معالجه دفع ضرر از مال دنیاوی اخراج زکوة ست ازان اگرچه ترک کلی اولی
و افضل است اما ادای زکوة هم کاران می کند ع آسمان نسبت بعرش آمد فرود ٭ ورنه بس
عالیست پیش خاک تود ٭ پس لازم است که همگی همت در اتیان احکام شریعت باید صرف نمود و
اهل شریعت را از علما و صلحا تعظیم و توقیر باید داشت و در ترویج شریعت باید کوشید و اهل هوا و بدعت را
خوار باید داشت من وقر صاحب بدعة فقد اعان علی هدم الاسلام و با کفار که دشمنان خدای عز و جل اند
و دشمنان رسول وی اند علیه الصلوات و التسلیمات دشمن باید بود و در ذل و خواری ایشان
سعی باید نمود و بهیچ وجه عزت نباید داد و این بد ولتان را در مجلس خود راه نباید داد و انس با ایشان
نمود و راه شدت و غلظت را با ایشان پیش باید کرد و مهما امکن در هیچ امری با ایشان رجوع نباید نمود
و اگر فرضا ضرورتی افتد در رنگ قضای حاجت انسانی بکراهه و اضطرار قضای حاجت
از ایشان باید نمود راهیکه بجناب قدس جد بزرگوار شما علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات
می رساند اینست اگر باین راه رفته نشود وصول باین جناب قدس دشوار است هیهات هیهات
ع کیف الوصول الی سعاد و دونها ٭ قلل الجبال و دونهن حیوف ٭ زیاده چه ابرام نماید ع
اندکی پیش تو گفتم غم دل ترسیدم ٭ که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است **مکتوب**
صد و شصت و ششم بملا محمد امین صدور یافته در بیان آنکه مدار بر حیات بی مدار چند روزه
نباید نهاد و فکر ازالهٔ مرض قلبی درین فرصت یسیره که از اهم مهام است باید نمود

مخدوما چند بر خود چون مادر مهربان باید لرزید و تا کے بر خود از غصه و غم باید پیچید خود را او همه را مرده باید
انگاشت و جماد بے حس و حرکت باید پنداشت انک میت و انهم میتون نص قاطع است فکر از الۂ مرض
قلبی درین فرصت یسیره کہ کثیر از اہم مہام ست و علاج علت معنوی درین مہلت قلیل بہا و رب جلیل
از اعاظم مقاصد دلی که گرفتار غیر است از وجه توقع خیر روحی که مائل بکهتر ست نفس اماره از و بهتر
است آنجا همه سلامتی قلب می طلبند و خلاصی روح می جویند و ماکوته اندیشان همه در فکر تحصیل
اسباب گرفتاری روح و قلبیم هیهات هیهات چه توان کرد و ما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون
دیگر از عمر ضعف ظاهر اندیشه نکنند انشاء الله تعالی بصحت و عافیت تبدیل خواهد یافت
خاطر اینجانب ازین ره گذر جمع است جامۂ فقرا که طلب داشته بودند پیراهن فرستاده شده
خواهند پوشید و مترصد نتائج و ثمرات آن خواهند بود که کثیر البرکت ست ع هر کس افسانه
بخواند افسانه است ٭ و آنکه دیدش نقد خود مردانه است ٭ السلام علی من اتبع الهدی
والتزم متابعة المصطفى علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات **مکتوب صد و شصت و هفتم**
به هردے رام هندو که اظهار اخلاص این طائفه علیه نموده بود صدور یافته در ترغیب بر عبادت
پروردگار عالمیان که بیچون و بیچگونه است و اجتناب از عبادت آلهه باطله هنود ٭ مکتوب
شما رسید از هر دو محبت فقرا و التجا باین طائفه علیه مفهوم گشت چه نعمتی است که هر کسی را
باین دولت بنوازند ثانیاً ع من آنچه شرط بلاغ ست با تو می گویم ٭ تو خواه از سخنم پند گیر و
خواه ملال ٭ بدان و آگاه باش که پروردگار ما و شما بلکه پروردگار عالمیان چه سموات چه ارضین
و چه علیین و سفلیین یکی است بیچون و بیچگونه از شبه و مانند منزه است و از شکل و مثال مبرا پدری
و فرزندی در حق او تعالی محال ست کفائت و تماثل را در آنحضرت چه مجال است شائبۂ اتحاد
و حلول در شان او سبحانه مستهجن است و مظنۂ تمکن و بروز در آن جناب قدس مستقبح زمانی نیست
که زمان مخلوق است مکانی نیست که مکان مصنوع اوست وجود او را بدایت نیست
و بقاے او را نهایت نه هر چه از خیر و کمال است باو سبحانه ثابت است و هر چه از نقص
و زوال است از و تعالی مسلوب پس مستحق عبادت او تعالی باشد و سزاوار پرستش او سبحانه
رام و کرشن و مانند آنها که آلهه هنود اند از کمینه مخلوقات وے اند و از مادر و پدر زائیده اند

رام پسر جسرت و برادر لچهمن و شوهر سیتا هر گاه رام زوجۂ خود را نگاه نتوانند داشت غیری را
چه مدد نماید عقل دور اندیش را کار باید فرمود و بتقلید ایشان نباید رفت هزاران عار است که کسی
پروردگار عالمیان را باسم رام یا کرشن یاد کند در رنگ آنست که بادشاه عظیم الشان را باسم ارذل الناس
یاد کند رام و رحمن را یکی دانستن از نهایت بی عقلی است خالق با مخلوق یکی نمی شود و بیچون باچون
متحد نمی گردد پیش از خلقت رام و کرشن پروردگار عالم را رام و کرشن نمی گفتند بعد از پیدا شدن
اینها چه شد که نام رام و کرشن یاد سبحانه تعالی اطلاق می کنند ویاد کرشن ویاد کرشن و رام را یاد
پروردگار میدانند حاشا و کلا ثم حاشا و کلا پیغمبران ما علیهم الصلوات والتسلیمات که قریب بیک
لکه و بست و چهار هزار گذشته اند خلائق را بعبادت خالق ترغیب فرموده اند و از عبادت غیر
منع نموده و خود را بنده و عاجز دانسته اند و از هیبت او و عظمت او تعالی ترسان و لرزان بوده اند
و آلهه هنود خلق را بعبادت خود ترغیب کرده اند و خود را آله دانسته هر چند به پروردگار قائل اند آنها او را
در خود حلول و اتحاد اثبات کرده اند و ازین جهت خلق را بعبادت خود می خوانند و خود را اله گویانیده اند
و در محرمات بی تحاشی افتاده بزعم آن که آله از هیچ چیز ممنوع نیست در خلق خود هر تصرفے که خواهد بکند
اقسام این تخیلات فاسده بسیار دارند ضلوا فاضلوا بخلاف پیغمبران علیهم الصلوات والتسلیمات
که خلائق را از آنچه منع فرموده اند خود را نیز از آن چیز باز داشته اند بر وجه اتم و اکمل خود را
بشر مثل سائر بشر می گفتند ع ببین تفاوت ره از کجاست تا بکجا ٭ **مکتوب صد و
شصت و هشتم** به مخدوم زادۂ آن کمینی الشیخ خواجه محمد قاسم صدور یافته در بیان
علو سلسله علیه نقشبندیه و شکایت از حال جماعه که محدثات و مخترعات درین طریقه شریفه
لاحق کرده اند و ما یناسب ذلک ٭ الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین
و آله الطاهرین اجمعین ما بعد دعوات موفوره و تحیات نامحصوره بعالی جناب سلالة المشائخ
الکرام نتیجة الاولیاء العظام خدمت مخدوم زاده مستقیم بر جاده سلمه الله تعالی سبحانه و ابقاه
تبلیغ نموده اظهار اشتیاق و آرزومندی مینماید ع کیف الوصول الی سعاد و دونها قلل الجبال
و دونهن حتوف ٭ معلوم شریف مخدوم زادگی باد که علو این طریقه علیه و رفعت طبقۂ نقشبندیه
بواسطۂ التزام سنت است و اجتناب از بدعت لهذا اکابر این طریقه علیه از ذکر جهر اجتناب

فرموده اند و بذکر قلبی دلالت نموده اند و از سماع و رقص و تواجد که در زمان آن سرور علیه الصلوة والسلام
و در زمان خلفای راشدین نبوده علیهم الرضوان منع فرموده و خلوت و اربعین که در صدر اول
نبوده بجای آن خلوت در انجمن اختیار کرده لاجرم نتائج عظمی برین التزام مترتب گشته است و ثمرات
کثیره بر آن اجتناب متفرع شده ازینجاست که نهایت دیگران در بدایت این بزرگواران مندرج
است و نسبت ایشان فوق همه نسبتها آمده کلام ایشان دوای امراض قلبیه است و نظر ایشان شفای
علل معنویه توجه وجیه ایشان طالبان را از گرفتاری کونین نجات می بخشد و همت رفیع شان
مریدان را از حضیض امکان بذروهٔ وجوب می برد ؎ نقشبندیه عجب قافله سالارانند * که برند از ره
پنهان بحرم قافله را * از دل سالک ره جاذبهٔ صحبت شان * می برد وسوسهٔ خلوت و فکر چله را *
لیکن درین آوان که آن نسبت شریفه عنقای مغرب گشته و روی باستتار آورده جمعی از همین طبقه
علیه بجز حرف ریزه چند خرسند گشته و در رنگ طفلان بجوز و مویز آرام یافته از غایت اضطراب و
حیرانی طریق اکابر خود را گذاشته گاهی بجهر تسلی می جویند و زمانی بسماع و رقص آرام می طلبند
و چون در انجمن ایشان را خلوت میسر نشده اربعین خلوت اختیار می نمایند عجب تر آنکه این بدعت
متمم و مکمل این نسبت شریفه می انگارند و این تخریب را عین تعمیر می شمرند حضرت حق سبحانه و
تعالی ایشان را انصاف دهاد و شمهٔ از کمالات اکابر این طریقه بمشام جانهای ایشان رساناد
بالنون والصاد بحرمة النبی و آله الامجاد علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات و چون این محدثات در آن دیار
شیوعی پیدا کرده است بحدیکه طریق اصل اکابر را پوشیده ساخته و وضیع و شریف آنجا
بوضع محدث و جدید را اختیار نموده اند و از طریق اصل قدیم اعراض نموده بخاطر ریخت که شمهٔ ازین
ناجراها بملازمان آن عتبهٔ علیه اظهار نماید و باین وسیله درد دل بیرون اندازد و نمی داند که انیس مجلس
خدمت مخدوم زادگی از کدام طائفه است و مونس محفل از کدام فرقه ؎ خوابم بشد از دیده
درین فکر جگر سوز * کاغوش که شد منزل آسایش خوابت * والمسئول من الله سبحانه ان
یعصم جناب قدسکم عن عموم هذه البلوی وان یحفظ عتبة شرفکم عن سموم هذا الابتلاء مخدوما مکرما احداث
و ابداع را درین طریقهٔ علیه جمعی رواج داده اند که اگر مخالفان گویند که درین طریق التزام بدعت

و اجتناب از سنت هم گنجایش دارد و از تهجد را بجمعیت تمام احیا نمایند و این بدعت در رنگ سنت
تراویح در مسجد رواج و رونق می بخشند و این عمل را نیک میدانند و مردم را بران ترغیب می کنند
و حال آنکه ادای نوافل را بجماعت فقها شکر الله تعالی سعیهم مکروه گفته اند اشد کراهت و جمعی از فقها
که تداعی شرط کراهت در جماعت نفل داشته اند جواز جماعت نفل را مقید بناحیهٔ مسجد ساخته اند و زیادت از
سه کس را باتفاق مکروه گشته اند و ایضا نماز تهجد را باین وضع سیزده رکعت می انگارند که دو از ده رکعت
ایستاده می گذارند و دو رکعت نشسته که حکم یک رکعت پیدا کند از انجا گرفته اند که ثواب قاعد نصف
ثواب قائم است و این علم و عمل نیز مخالف سنت است علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة حضرت
پیغامبر که سیزده رکعت ادا فرموده اند همراه وتر است و فرضیه دو رکعت نماز تهجد از فردیت رکعات
وتر پیدا شده است لا کما زعم هولاء العظام ؎ اندکی پیش تو گفتم غم دل ترسیدم * که دل آزرده
شوی ورنه سخن بسیار است * عجب است که بلاد ما وراء النهر که ماوای علمای اهل حق ست
این قسم بدعتها رواج یافته و این نوع مخترعات شیوع پیدا کرده و حال آنکه ما فقیران علوم شرعیه
را از برکات ایشان استفاده می نمائیم والله سبحانه الملهم للصواب ثبتنا الله سبحانه و
ایاکم علی جادة الشریعة المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة ویرحم الله عبدا قال آمینا

مکتوب صد و شصت و نهم بشیخ عبد الصمد سلطان پوری صدور یافته در جواب سوال
او از حال مریدی که به پیر خود گفته اگر در وقت خاص منکر یا حق سبحانه باشد تو در میان در آیی سر از
تن جدا کنم پیر آن سخن او را پسندیده و کنار گرفت الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین
و آله الطاهرین اجمعین مراسلهٔ شریفه و مفاوضهٔ لطیفه که از روی کرم صادر فرموده بودند رسید موجب فرحت
گشت استفساری رفته بود مخدوما مقصد اقصی و مطلب اسنی وصول بجناب قدس خداوندیست
جل سلطانه لیکن چون طالب در ابتدا بواسطه تعلقات شتی در کمال تدنس و تنزل است و جناب
قدس او تعالی در نهایت ترفع و مناسبتی که سبب افاضه و استفاده است درمیان مطلوب و طالب
مسلوب ست لاجرم از پیر راه دان راه بین چاره نبوده که برزخ بوده از هر دو طرف حظ وافر دارد
تا واسطه وصول طالب بمطلوب گردد و هر قدر که طالب را به مطلوب مناسبت پیدا می گردد
همان قدر پیر خود را از میان می کشد و چون طالب را بمطلوب مناسبت تمام پیدا شد

پیر تمام عنود را از میان برکشید و طالب را بمطلوب بی توسط خود واصل گردانید پس در ابتدای و در توسط
مطلوب را بی آئینهٔ پیر نمی توان دید و در انتهای بی توسط آئینهٔ پیر جمال مطلوب جلوه گر میگردد و وصل عریان حاصل
میشود و آنکه گفته که پیر اگر دران وقت حاضر شود سر از تن جدا سازم از دیوانگی گفته ارباب استقامت چنین
نگویند و براه بی ادبی نپویند و مراولات را از برکات پیر جویند **مکتوب صد و هفتادم** بشیخ نور صدور
یافته در بیان آنکه آدمی را هم چنان که از احتمال اوامر و نواهی حق جل و علا چاره نیست
از مراعات ادای حقوق خلق و مواسات بایشان نیز چاره نه و ما ینا سب ذلک ؛ الحمد لله و
سلام علی عباده الذین اصطفی برادر ارشد آدمی را همچنان که از امتثال او امر حق جل علاه و انتها
از نواهی چاره نیست از مراعات ادای حقوق خلق و مواسات بالیشان نیز چاره نه التعظیم لامر الله
و الشفقة علی خلق الله بیان ادای این دو حقوق می فرماید و بمراعات هر دو سطر آن دلالت
می نماید پس اختصار بر یکی از ان دو امر قصور ست و اکتفا بر جزو از کل از کمالیته دور پس تحمل اذای
خلق ضروری آمد و حسن معاشرت بالیشان واجب گشت بی و ما غمی نمی زیبد و ناپروائی نمی سزد
ع هر که عاشق شد اگرچه نازنین عالم ست ؛ ناز کی کے راست آید بار می باید کشید ؛ چون مهتا
در صحبت بوده آید و مواعظ و نصائح شنیده از اطالت سخن اعراض نموده بر فقرهٔ چند اختصار
افاد ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی جادة الشریعة المصطفویة علی صاحبها الصلوات و السلام و التحیه
مکتوب صد و هفتاد و نهم بملا طاهر بدخشی صدور یافته در بیان آنکه آنچه در فقر لازم ست
دوام ذل ست و افتقار و اداء وظائف عبودیت و محافظت حدود شرعیه و متابعت سنت سنیه
علی صاحبها الصلوة و السلام و مشاهده استیلاء ذنوب و خوف انتقام علام الغیوب و ما
ینا سب فی ذلک ؛ الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام علی سید المرسلین و آله الطاهرین آنچه
بر ما فقیران لازم ست دوام ذل ست و افتقار و انکسار و تضرع و التجا و اداء وظائف عبودیت و محافظت
حدود شرعیه و متابعت سنت سنیه علی صاحبها الصلوة و السلام و التحیه و تصحیح نیات و تحصیل خیرات
و تخلیص بواطن و تسلیم ظواهر و رویت عیوب و مشاهده استیلاء ذنوب و خوف انتقام علام الغیوب
و قلیل پنداشتن حسنات خود را اگرچه بسیار باشد و کثیر انگاشتن سیئات خود را اگرچه اندک باشد
و ترسان و لرزان بودن از شهرت و قبول خلق قال علیه الصلوة و السلام بحسب امرء من الشر ان

یشار الیه بالاصابع فی دین او دنیا الا من عصمه الله و نیز متهم داشتن اعمال و نیات خود را اگرچه مثل
فلق صبح باشد و عدم اعتنا باحوال و مواجید خود اگرچه صحیح و مطابق باشد اعتماد نباید کرد و مستحسن
نباید پنداشت مجرد تائید دین و تقویت ملت را و ترویج شریعت و دعوت خلق را بحق جل و علا چه این
قسم تائید گاه هست که از کافر و فاجر هم آید قال علیه الصلوة و السلام ان الله لیؤید هذا الدین بالرجل الفاجر مرد یکه
بطلب آید و ارادهٔ مشغولی نماید آنرا در رنگ برو شیر باید دانست و باید ترسید که مبادا ازین راه خرابی
او خواهند و استدراج او نمایند و اگر فرضا در قدوم مرید در خود فرحی و سروری یابند آن را
کفر و شرک دانند و تدارک آن به ندامت و استغفار چندان نمایند که اثری ازان سرور نماند
بلکه بجای آن فرح حزن و خوف نشیند و نیک تاکید نمایند که طمعی در مال مرید و توقع در منافع
دنیوی او پیدا نشود که مانع رشد مرید ست و باعث خرابی هرچه آنها همه تن خالص می طلبند الا لله
الدین الخالص شرک را دران حضرت هیچ وجه گنجایش نیست و بدانند که هر ظلمتی و کدورتی که
که بر دل طاری گردد ازالهٔ آن بتوبه و استغفار و ندامت و التجا سهل وجه یسیر ست مگر ظلمتی و کدورتیکه
از راه محبت دنیای دنی بر دل طاری شود منغص می گرداند و مستهجن میسازد و در ازالهٔ آن تعسر
تام ست و تعذر بر کمال صدق رسول الله تعالی صلی الله علیه و آله و سلم حب الدنیا راس کل
خطیئة نجانا الله سبحانه و ایاکم عن محبة الدنیا و محبة ابنائها و اربابها و الاختلاط بهم و المصاحبة معهم
فانها سم قاتل و مرض هالک و بلاء عظیم و داء عمیم اخوی ارشدی شیخ حمید با حسن وجوه متردد آن حدود اند
استماع سخنان نو تازه را از ایشان غنیمت دانند و الباقی عند التلاقی **مکتوب صد و هشتاد
و دوم** بشیخ بدیع الدین صدور یافته در بیان بعضی از اسرار خاص که الضیب اقل قلیل ست از
خواص و بیان آن که درین موطن عارف خود را از دائرهٔ شریعت بیرون می یابد با ذکر سبب آن
در تطبیق آن با ظاهر شریعت غرا مع ما یتعلق بذلک ؛ بعد الحمد و الصلوات و تبلیغ الدعوات اخوی اعزی
باد که شریعت را صورتی ست و حقیقتی صورتش آنست که علمای ظواهر به بیان متکفل اند و
حقیقتش آنکه صوفیه علیه بآن ممتاز اند نهایت عروج صورت شریعت تا نهایت سلسلهٔ ممکنات ست
بعد ازان اگر در مراتب وجوب سیر واقع شود صورت با حقیقت ممتزج خواهد بود و این معامله
امتزاج نیز تا عروج ایشان العلم ست که مبدا الیقین سید البشر ست علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات

بعد ازان اگر ترقی واقع شود صورت و حقیقت هر دو وداع خواهند نمود معاملهٔ عارف بلبشان آب
حیوة خواهد افتاد و این شان عظیم الشان را بعالم هیچ مناسبتی نیست از شیونات حقیقت ست اگر وجهٔ جناب
بان نرسیده است تا تعلقی بعالم پیدا کند و این شان دروازهٔ مقصود ست و مقدمهٔ مطلوب درین
موطن عارف خود را از دائرهٔ شریعت بیرون می یابد اما چون محفوظ است دقیقه از دقائق شریعت فرو
نمی گذارد جماعه که باین دولت عظمی مشرف شده اند اقل قلیل اند اگر عدد آنرا بیان کند شاید
که اقل قلیل قبول کند و جمعی کثیر از صوفیه اند که بظلال این مقام عالی رسیده اند چه هر مقام عالی را
در سافل ظلی ست از ظلال آن انگاشته اند که قدم از دائرهٔ شریعت بیرون نهاده اند پوست را گذاشته
بمغز رسیده این مقام از مزلته اقدام صوفیه است جمعی از ناقصان ازین راه بالحاد و زندقه رسیده اند
و سر از ربقهٔ شریعت غرّا بر آورده ضلوا فاضلوا و جمعی از کاملان که بدرجه از درجات ولایت
مشرف شده اند و این معرفت را در ظلی از ظلال آن مقام عالی حاصل نموده هر چند باصل آن
مقام نرسیده اند اما محفوظ اند و ادبی از آداب شریعت را فرو گذاشت تجویز نمی نمایند هر چند سر این
معرفت را نمی دانند و حقیقت معامله را نمی فهمند و چون برین فقیر بعنایت الله سبحانه
و صدقهٔ حبیبه علیه وعلی آله الصلوة والسلام سر این معما منکشف شده است و
حقیقت کار کما ینبغی بوضوح پیوسته شمهٔ ازان ماجرا در معرض بیان می آرد تا حیل
که ناقصان را براه آرد و کاملان را حقیقت معامله وا نماید باید دانست که تکلیفات شرعیه
مخصوص بقالب اند و بقلب چه تزکیهٔ نفس متفرع بر انهاست و آنچه او لطائف قدم از دائره
شریعت بیرون می نهند ماسوای انهاست پس آنچه بشریعت مکلف است همیشه مکلف است و آنچه مکلف نیست هرگز
مکلف نبوده غایت ما فی الباب پیش از سلوک لطائف بایکدیگر ممتزج بودند از قلب جدائی نداشتند
چون سیر و سلوک هر کدام را از دیگر جدا ساخت و بمقر اصلی خود رسانید معلوم شد که
مکلف که بود و غیر مکلف کدام **سوال** اگر گویند در آن مقام عارف قالب و قلب خود را نیز بیرون
دائره شریعت می یابد وجه آن چه باشد **جواب** گویم آن یافت تحقیقی نیست تخیلی است بنا بر
تخیل انصباغ قلب و قالب ست برنگ الطف لطائف که قدم بیرون نهاده اند اگر گویند که اگرچه
تکلیفات صورت شریعت مخصوص بقلب و قالب است اما حقیقت شریعت را در ما وراے

قلب نیز گنجایش ست پس قدم از مطلق شریعت بیرون ماندن بچه معنی باشد گوئیم که حقیقت شریعت
نیز از روح و سر نمی گذرد و بخفی و اخفی نمی رسد و قدم بیرون ماندگان فی الحقیقت همین خفی و اخفی اند
والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال ثبتنا الله سبحانه وایاکم و جمیع المسلمین علی متابعة
سید المرسلین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **مکتوب صد و**
هفتاد و سوم بمیر محمد نعمان صدور یافته در جواب سوالیکه کرده بودند با بیان بعضی از اسرار
غریبه که متعلق اند بنفی و اثبات کلمه طیبه لا اله الا الله بعد الحمد والصلوة معلوم جناب سیادت پناهی
باد که پرسیده بودند چون هر چه در دید و دانش در آید بکلمهٔ لا نفی آن ضروریست چه مطلوب
مثبت ماوراے دید و دانش ست پس ازینجا لازم می آید که مشهود محمد رسول الله صلی الله علیه و
و آله وسلم نیز شایان نفی باشد و مطلوب مثبت در ماورای آن متحقق بود ای برادر محمد رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم با آن علو شان بشر بود و بداغ حدوث و امکان متسم بشر از خالق البشر جل
سلطانه چه دریابد و ممکن از واجب تعالی چه فرا گیرد و حادث قدیم را جلت عظمته چه طور احاطه نماید
لا یحیطون به علما نص قاطع ست شیخ عطار فرماید ؎ نمی بینی که شاهی چون پیمبر نیافت او فقر
کل تو ریخ کم بر ای عزیز این مقام تفصیل می طلبد بگوش هوش باید شنید بدانکه کلمهٔ طیب
لا اله الا الله را دو مقام ست نفی و اثبات و هر کدام از نفی و اثبات را دو اعتبار اول آنکه نفی استحقاق
عبادت آلهه باطله کرده شود و اثبات استحقاق عبادت معبود بحق نموده آید و اعتبار ثانی آنکه نفی متعلق
شود بمقصودات غیر مقصوده و متعلقات غیر مطلوبه و متعلق اثبات جز مطلوب حقیقی نباشد و ورای
مقصود اصلی نبود و کمال در اعتبار اول در ابتدا آنست که هر چه معلوم و مشهود شده است همه
در تحت لا داخل شود و در جانب اثبات غیر از کلمه مستثنی هیچ چیز ملحوظ نبود و بعد از چند گاه که بصیرت
حدت پیدا کند و بکحل خاک راه مطلوب مکتحل گردد مستثنی نیز در رنگ مستثنی منه شود مع ذلک سالک
خود را گرفتار ماورای آن مشهود می یابد و مطلوب را در بیرون آن می طلبد چه در ابتدا این
کمال هر چه در تحت لا داخل شده بود تمام از دائرهٔ ممکنات بود که استحقاق عبادت نداشت
و به برکت تکرار این کلمه طیبه از معبودی که مستحق عبادت ست و بکلمهٔ الا مثبت گشته جدا شده بود
لیکن از ضعف بصیرت مرتبهٔ محجوب را که شایان عبادت جدا شده و بکلمهٔ الا مثبت گشته نمی دید غیر از

متکلم بکلمهٔ مستثنی ازان مقام نصیب نداشت اما بعد از قوت بصیرت مستثنی نیز در رنگ مستثنی منه مشهود گشت
و چون مرتبهٔ وجوب جامع اسما و صفات الٰهی است جل سلطانه و متعلق همت سالک احدیت مجرده است
که استحقاق عبادت نیز در آن موطن در رنگ عدم استحقاق عبادت در راه مانده است لاجرم مقصود
خود را از ماورای اسما و صفات می طلبد و از گرفتاری بما دون آن تحاشی می نماید ؎ چو دل با دلبری آرام گیرد
ز وصل دیگری کی کام گیرد ٭ نهی صد دسته ریحان پیش بلبل ٭ نخواهد خاطرش جز نکهت گل ٭ ز مهر آتش
چه در نیلوفر افتد ٭ تماشای مهش کی در خور افتد ٭ چو خواهد تشنه جانی شربت آب ٭ نیفتد سودمند
شکر تاب ٭ و کمال در اعتبار ثانی که مقصود از ان نفی مقصودات غیر مقصود است آنست که شهود مرتبهٔ
وجوب نیز در رنگ شهود مراتب امکانی در تحت لا داخل شود و در جانب اثبات هیچ چیز ملحوظ نبود مگر
نقوله بکلمهٔ مستثنی ؎ چه گویم با تو از مرغی نشانه ٭ که با عنقا بود هم آشیانه ٭ ز عنقا هست نامی پیش مردم ٭
ز مرغ من بود آن نام هم گم ٭ والحق که فطرت علیا و همت قصوی همین قسم مطلب را خواهان ست
که هیچ ازان در دست نیاید بلکه هیچ گروه بدامن ادراک نرسد و رویت اخروی حق ست اما تصور
آن مرا از جا می برد مردم بوعدهٔ رویت اخروی مسرور و محظوظ اند و گرفتاری من بجز منتهی الغیب
نه همگی همت خواهان آنست که سروی از مطلوب از غیب به شهادت نیاید و از گوش با آغوش
نرسد درخت از علم بعین نکشد چه توان کرد مرا چنین آفریده اند ع هر کسی را بهر کاری ساختند
هر چند درین مقام از دیوانگی ها بسیار دارم اما از ادب لب نتوانم جنبانید ع جنون من
حبیب ذی فنون ست ؎ عمر بگذشت و حدیث درد ما آخر نشد ٭ شب باخر شد
کنون کوته کنم افسانه را ٭ والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و
علی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **مکتوب صد و هفتاد و چهارم** بخواجه اشرف
کابلی صادر یافته در بیان آنکه دیوانگان این راه باین معیت تسلی نمی گیرند و باین بعد قرب ناتسکین
نمی یابند قربی می خواهند بعد نا و وصلی می جویند سحر آسا و در بیان آنکه واقع که نوشته بودند ظهور جن
بود و تصرف باطل او ٭ مکتوب مرغوب اخوی اعزی وصول یافت چون مبنی از محبت فقرا و التجا
باین طائفه علیا بود موجب فرحت گشت المرء مع من احب نقد وقت دانند اما بدانند که دیوانگان
این راه باین معیت تسلی نمی گیرند و باین بعد قرب ناتسکین نمی یابند قربی می خواهند که

بعد نا باشد و وصلی می جویند که سحر آسا بود تسویف و تاخیر را تجویز نمی نمایند تعطیل و تعجیل را استحسان
می انگارند نقد وقت بمزخرفات بیهوده صرف نمی کنند و سرمایهٔ عمر را به موهومات لاطائل تلف نمی فرمایند
از شریف بخسیس نمی گرایند و از مرضی بمغضوب التفات نمی نمایند لقمهای چرب و شیرین خود را نمی فروشند
و بجامهای رقیق و نزیب حظ ابدگی نمی پسندند عار دارند از آنکه تخت شاهی را بقاذورات تعلقات
ملوث سازند و ننگ دارند از آنکه در ملک خداوندی جل سلطانه لا شریک عزی را شرکت دهند ای برادر اینجا همه
دین خالص می طلبند الا لله الدین الخالص و غباری از شرکت تجویز نمی فرمایند لئن اشرکت لیحبطن عملک
ساعتی بحال خود در روید اگر این دین خالص میسر شده است فبشری لکم والا علاج واقعه پیش از وقوع
باید کرد و واقعه که نوشته بودند ظهور جن بود و تصرف باطل و این قسم ظهور و تصرف او بر طالبان بسیار واقع
می شود و غم نیست ان کید الشیطان کان ضعیفا و اگر باز ظهور کند بتکرار کلمهٔ تمجید لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم
دفع آن کید نمایند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله
الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **مکتوب صد و هفتاد و پنجم** بحافظ محمود صادر یافته
در بیان آنکه تلوینات احوال و حصول تمکین و معنی حدیث لی مع الله وقت مفاوضهٔ شریفه برادری
وصول یافت شمهٔ از تلوینات احوال خود نوشته بودند دانند که سالکان را چه در بدایت و چه در
نهایت از تلوینات احوال چاره نبود و غایت ما فی الباب اگر آن تلوین بر قلب است سالک از
ارباب قلوب ست و مسمی با بن الوقت و اگر قلب از تلوین بر جست و از رقیت احوال خود آزاد گشت
و بمقام تمکین پیوست این زمان ورود احوال متلونه بر نفس ست که بمقام قلب بجای آن نشسته است
این تلوین بعد از حصول تمکین ست و صاحب این تلوین را اگر ابو الوقت خوانند گنجایش دارد و اگر
بمحض فضل ایزدی جل سلطانه نفس نیز ازین تلوینات برگذشت و بمقام تمکین و اطمینان پیوست این
زمان ورود تلوینات بر قالب ست که از امور مختلفه ترکیب یافته است این تلوین دائمی ست
چه تمکین در حق قالب متصور نیست اگر چه منصبغ شده باشد برنگ الطف لطائف زیرا که تلوین که از راه
این انصباغ می آید بطریق تبعیت ست و ورود احوال متلونه بطریق اصالت والعبرة للاصل لا للتبع و صاحب
این مقام از اخص خواص ست و فی الحقیقت ابو الوقت هم او تواند بود که معنی حدیث لی مع الله
که از ان سرور علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات نقل کرده اند و جمعی از وقت وقت مستمر

مراد داشته اند و جمعی دیگر وقت تا در راجع باین بیان باشند چه نسبت به بعضی لطائف مستتر است
و نسبت به بعضی دیگر قدرة فلا خلاف بالجمله ظاهر را بشریعت غرا متجلی داشته بتکرار سبق باطن مداومت نماید
ع اندرین بحر بیکرانه چو غوک * دست و پائی بزن چه دانی بوک * اخوی اعزی مولانا محمد صدیق
در آگره اند ملاقات ایشان را غنیمت دانند **مکتوب صد و هفتاد و ششم** بملا محمد صدیق صدور یافته
در بیان آنکه محافظت اوقات از ضروریات این راه است تا بامور لاطائل تلف نشود الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی من حسن اسلام المرء اشتغاله بما یعنیه و اعراضه عما لا یعنیه پس از محافظت
اوقات خود چاره نبود تا بامور لاطائل تلف نشود شعر خوانی و قصه پردازی را نصیب اعدا دانسته
به سکوت و حفظ نسبت باطن باید پرداخت اجتماع یاران درین طریق از برای جمعیت باطن
نه از برای تشتت خاطر لهذا انجمن را بر خلوت اختیار کرده اند و جمعیت را از اجتماع حسنه
اجتماعی که سبب تفرقه باشد تحاشی آن لازم است با جمعیت باطن هر چه جمع شود مبارک است
و هر چه جمع نشود شوم و نامبارک نوعی باید زندگانی نمود که جمعی را در صحبت این کس جمعیتی حاصل شود
نه آنکه در تفرقه انداز و ورق خود را باید گردانید و از گفت بسکوت آمد وقت مشاعره نیست و هنگام مجاوره
ع چه وقت مدرسه و بحث کشف و کشاف است * والسلام **مکتوب صد و هفتاد و هفتم**
بخواجه جمال الدین حسین بدخشی صدور یافته در ترغیب بر تصحیح عقائد بمقتضای آرای صائبه اهل سنت
و جماعت شکر الله تعالی سعیهم * خواجه جمال الدین حسین عنفوان شباب را غنیمت شمرند و مهما امکن مرضیات
حق نمایند جل و علا یعنی اولاً تصحیح عقائد بمقتضای آرای صائبه اهل سنت و جماعت شکر الله
تعالی سعیهم لازم دانند و ثانیاً عمل بموجب احکام شرعیه فقهیه و ثالثاً سلوک طریقه علیه صوفیه قدس الله
تعالی اسرارهم و من وفق لهذا فقد فاز فوزاً عظیماً و من تخلف عن هذا خسر خسراناً مبیناً خدمتگاری
فرزندان خواجه محمد صالح را از سعادت عظمی دانند چه آن خدمت فی الحقیقت امداد و اعانت بخواجه
مشار الیه است که از مقبلان است ع دادیم ترا ز گنج مقصود نشان * والسلام **مکتوب صد و هفتاد و هشتم**
بمیرزا مظفر صدور یافته در سفارش شخصی و در ترغیب بر متابعت سید عالمیان و خلاصه آدمیان
علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات عظم الله اجرکم و رفع قدرکم و یسر امرکم و شرح صدرکم
بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله الصلوة و السلام متخلقان اخلاق نبویه را علیه الصلوة و السلام

چه احتیاج با آنکه با کسی احسان و حسن معاشرت و لادت نماید بلکه نزدیک است که آن دلالت در خل سوء ادب شود
غایت ما فی الباب آدمی در وقت احتیاج بهر حقیر و نقیر نسبت می نماید و از هر ضعیف و نحیف تسلی می جوید
بنا بر آن تصدیع ده گشته تسلی ارباب مسئله نموده آید مخدوما مکرما احسان در همه جا محمود است علی الخصوص
نسبت بجماعت که قرب جوار دارند حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات در اداء
حقوق جوار آن قدر مبالغه می فرمودند که اصحاب کرام از آن مبالغه گمان می بردند که شاید باهل
جوار ارث هم بدهند **مثنوی** چون چنین با یکدگر همسایه ایم * تو چو خورشیدی و ما چون سایه ایم
چه بدے ای مایه بی مایگان * گر نگه داری حق همسایگان * والسلام **مکتوب صد و هفتاد و نهم**
بمیر عبد الله ابن میر نعمان صدور یافت در نصیحت * فرزندی اعزی لا زال کاسمه موفق باشند
موسم جوانی را غنیمت دانسته بتحصیل علوم شرعیه و عمل بمقتضای آن علوم اشتغال دارند و اهتمام نمایند
که این عمر گرامی در مالایعنی صرف نشود و بلهو و لعب تلف نگردد دیگر والد بزرگوار شما بعد از چند روز
بشما ملحق خواهند شد انشاء الله تعالی تا رسیدن ایشان از متعلقان بواقعی خبردار خواهند بود
ع بار خویش باش گر مردی * **مکتوب صد و هشتادم** بمخدوم زاده امکنگی یعنی خواجه
ابو القاسم صدور یافته در استفسار بعضی از اسامی پیران که در آن تردد پیدا شده بود مخدوما
مکرما آنچه از حضرت خواجه اعنی خواجه محمد باقی علیه الرحمة بما رسیده است در تحقیق اسامی پیرانیکه
باین حضرت مولانا خواجگی امکنگی و حضرت خواجه احرار گذشته اند آنست که دو بزرگ اند یکی ازین دو
بزرگ و آن بزرگوار حضرت مولانا است اعنی مولانا درویش محمد و دوم از ایشان مولانا محمد زاهد
است که خال مولانا درویش محمد است درین نزدیکی شیخمت پناهی خواجه خاوند محمود باین حدود
تشریف آورده بودند به اول ملاقات سخن از حضرت مولانا مذکور ساختند و گفتند که ایشان از کسی
مجاز نبودند لهذا در اوائل مرید نمی گرفتند و در اواخر عمر شروع در سخن کردند گفته شد که ایشان از
بزرگ بودند و تمام ماوراء النهر به بزرگی ایشان قائل هرگز تجویز نمی توان کرد که بی اجازت
ایشان مرید گرفته باشند در اوائل یا در اواخر که این عمل داخل خیانت است با دنی تسلم این ظن
نمی توان کرد تکلیف باکابر دین بعد از آن خواجه خاوند محمود گفتند که یک روز مولانا به پیش خواجه
کلان وه بیدی رفته بودند و ایشان خربزه می خوردند مولانا اظهار طلب فرمودند ایشان

گفتند که خربزه شما تمام است مولانا فرمودند که شما گواهی میدهید که خربزه ما تمام است فرمودند که گواهی
میدهم که خربزه شما تمام است ازانوقت مولانا مرید گرفتن شروع نمودند این نقل هم بسیار مستبعد نمود که
بمجرد این قول مولانا خود را شیخ گیرند و در پی مرید گرفتن شوند بعد ازان خدمت خواجه خاوند محمود گفتند
که این دو اسامی بزرگان که بحضرت مولانا و حضرت خواجه احرار نقل می کنند و مسمی باین دو اسم
میدانند خطا است باسامی دیگر یاد کرده‌اند و نیز گفتند که مولانا درویش محمد را از حال خود نسبتی نیست
از شخصی دیگر است ازین سخنان ایشان تعجب بسیار حاصل شد بضرورت تصدیع داده گشت که اسامی
آن دو بزرگ را از روی تحقیق نویسند که مجال سخن نماند و حدیث اجازت اچه احتیاج است که نوشته
شود بزرگی ایشان گواه عدل است مع ذلک اگر نویسند قطع لسان طاعنان شود و دیگر معلوم نشد که مقصود
خدمت خواجه خاوند محمود ازین سخنان پریشان چه بود اگر مقصود نفی این فقراء بی بضاعت بود بالغ
وجوه چه نفی پیر مستلزم نفی مرید است باکد وجوه پس نفی این بی بضاعتان را طرق بسیار بود چه احتیاج
به آنکه از برای این غرض نفی بزرگان نموده آید و اگر مقصود دیگر داشته باشد و نفی بزرگان
بالاصالة خواسته نیز مستحسن نیست کما لا یخفی علی من له ادنی درایة ربنا لا تزغ قلوبنا
بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب بحرمة سید المرسلین
علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب صد و هشتاد و یکم
بحضرت مخدوم زاده اعنی محمد صادق سلمه الله وابقاه علی مفارق الخلائق صدور یافته
در جواب استفسار آنکه سبب چیست که جمعی از مشائخ را می بینیم که در مراتب قرب الهی جل شانه
درجه ادنی دارند مع ذلک در مقامات زهد و توکل وغیرهما ایشان را درجات علیاست
و جمعی دیگر از مشائخ می بینیم که در مراتب قرب تفوق دارند و در مقامات مذکوره تنزل دارند
انتساب ذلک * فرزندی ارشدی محمد صادق پرسید که سبب چیست که جمعی از
مشائخ را می بینیم که در مراتب قرب الهی جل سلطانه درجه ادنی دارند مع ذلک در مقامات زهد و توکل
ترک و صبر و رضا ایشان را درجات علیا مفهوم می شود و جمعی دیگر از مشائخ را می بینیم که در مراتب قرب
درجه علیا دارند و در مقامات زهد و توکل وغیرها اقدام سفلی و مقرر است که اکملیت این مقامات باعتبار
اتمیت یقین است و اتمیت یقین بسبب اقربیت است بجناب قدس خداوندی جل شانه پس از چند ام

خالی نیست یا نظر کشفی با خطا میکند که قریب را بعید میداند و بعید را قریب یا سبب اکملیت این مقام
امری است ورای یقین یا ترتب یقین بر قربت نیست در جواب گفتیم که ترتب یقین بر قرب است
قرب بیشتر یقین زیاده تر و سبب اکملیت آن مقامات نیز اتمیت یقین است نه امر دیگر و نظر کشفی هم
صحیح است غایت ما فی الباب حصول قرب مر الطف لطائف است پس یقین نیز نصیب همینان باشد
و اکملیت آن مقامات چون مترتب بر اتمیت یقین است نیز ایشان را حاصل بود پس تواند بود که بزرگی با وجود قلت
قرب در مقامی از مقامات الطف لطائف آنجا است در زیده باشد و با کشف لطائف رجوع ناکرده
بود در مقامات مذکوره اکمل بود از بزرگی دیگر که قرب بیشتر دارد و با کشف لطائف که لطیفه قالب است
رجوع کرده چه لطیفه قالب چون ازان قرب محروم است پس یقین نیز نصیب او نباشد
پس اکملیت آن مقامات از کجا پیدا کند و در بزرگی رجوع او باین لطیفه افتاده است
حکم این لطیفه پیدا کرده است و یقینیات لطائف دیگر که سابقا حاصل شده بود دستور گشته
بخلاف بزرگی که به قالب رجوع او نیفتاده است حکم او حکم الطف لطائف است قرب و یقین
در حق او استقامت دارد و استتار پیدا نکرده پس ناچار در مقامات مذکوره اتم و اکمل بود و اما
باید دانست که صاحب رجوع همچنانکه در قرب و یقین اکمل است در مقامات نیز اکمل است لیکن
این کمالات او را مستور ساخته‌اند و برای دعوت خلق و حصول مناسبت بخلائق که سبب افاده
و استفاده است ظاهر او را همچو ظاهر عوام الناس گردانیده این مقام بالاصالة مقام انبیاء و
مرسل است علیهم الصلوات والتسلیمات لهذا حضرت ابراهیم خلیل الرحمن علی نبینا و علیه الصلوة والسلام
طلب اطمینان قلب فرموده و در حصول یقین در رنگ عوام الناس محتاج برویة
بصری گشت و حضرت عزیر علی نبینا و علیه الصلوة والسلام گفت انی یحیی هذه
الله بعد موتها و آنکه رجوع نکرده است از یقین خود گفته لو کشف الغطاء ما ازددت یقینا
این کلام اگر ثابت شود که از حضرت امیر است کرم الله تعالی وجهه پس حمل بر آن باید کرد که پیش از
حصول رجوع فرموده باشند چه بعد از رجوع صاحب رجوع در رنگ عوام الناس در
حصول یقین محتاج بدلائل و براهین است این درویش را پیش از رجوع جمیع معتقدات
کلامیه بدیهی شده بود و یقین آن معتقدات را زیاده از یقین محسوسات می یافت اما بعد از رجوع

آن یقین مستور شد و در رنگ عوام الناس محتاج بدلائل و براهین گشت ع چنانکه پرورشم مید هند میرویم
والسلام **مکتوب صد و هشتاد و دوم** بملا صالح کولابی صدور یافته در بیان حدیث نبوی
علیه و علی آله الصلوة والسلام که فرموده اند و بعضی اصحاب خود را که شکایت از خواطر سوء خود نموده اند
ذلک من کمال الایمان و ما یناسب ذلک جمعی از درویشان نشسته بودند سخنی از خطرات و وساوس
طالبان در میان آوردند درین ضمن حدیثی مذکور شد که روزی بعضی از اصحاب خیر البشر علیه و
علیهم الصلوات والتسلیمات پیش آن سرور از خطرات سوء خود شکایت کردند آن سرور فرموده
علیه الصلوة والسلام ذلک من کمال الایمان این فقیر را در انوقت معنی این حدیث چنین بخاطر
گذشت الله سبحانه اعلم بحقیقة الحال که کمال ایمان عبارت از کمال یقین است و کمال یقین مترتب
بر کمال قرب و هر چند قلب و ما فوق او را از لطائف قرب الهی جل شانه بیشتر پیدا شود ایمان و یقین
زیاده تر خواهد بود و بی تعلقی او بقالب افزون تر خواهد گشت این زمان خطرات در قالب بیشتر
ظهور خواهد یافت و وساوس نامناسب تر لائح خواهد گشت پس ناچار سبب خطرات سوء کمال ایمان بود
پس منتهی نهایة النهایة را هر چند خطرات بیشتر و نامناسب تر اکملیت ایمان زیاده تر چه کمال
ایمان تقاضای بی مناسبتی تمام دارد الطف لطائف با لطیفه قالب و این بی مناسبتی هر چند افزون تر
قالب خالی تر و ظلمت و کدورت نزدیک تر و ورود خواطر و وساوس در آن بیشتر بخلاف
مبتدی و متوسط که این قسم خواطر ایشان را سم قاتل است و زیادتی بخش باطن فلا یمکن
من القاصرین این معرفت از معارف غامضه این درویش است والسلام علی من اتبع الهدی
والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات **مکتوب صد و هشتاد و سوم**
بملا معصوم کابلی صدور یافته در نصیحت حضرت حق سبحانه و تعالی بر جاده شریعت مصطفویه
علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت کرامت فرموده بکلیت گرفتار جناب
قدس خود گرداناد امید است که تعلقات شتی و توجهات پراگنده که بظاهر مبتلا یافته اند مانع نسبت
باطن نباشند مع ذلک سعی نمایند که تحقیقی که در تفرقه ظاهر میسر آید مبادا که در باطن سرایت کند و از
وصول بمطلب باز دارد و العیاذ بالله سبحانه و من ذلک دنیا و ما فیها گرامی آن نمیکنند که کسی آنرا بصرف
عمر گرامی حاصل کند خبر شرط است خواب خرگوش تا کی خواهد بود ۵ ای سرای دباغ فرزندان تو چه

بلای جان تو بد پیش از مرگ اگر کاری کرد فبها و الا خرابی در خرابی است سبق باطن را عزیز باید داشت
و هر چه منافی آن باشد آنرا دشمن باید داشت ۵ هر چه بجز عشق خدای احسن است * گر شکر خوردن بود
جان کندن است * و ما علی الرسول الا البلاغ **مکتوب صد و هشتاد و چهارم** بفتح الله صدر با
در ترغیب بر متابعت سید المرسلین علیه و علی آله الصلوات والسلام والتحیة مکتوب مرغوب فرزندی
اعزی که از روی محبت و اخلاص نوشته بودند رسید خواجه رسانیدند موجب فرحت گشت حضرت حق
سبحانه و تعالی توفیقات مرضیات خود رفیق گرداناد بحرمة النبی و آله الامجاد علیه و علیهم من الصلوات اکملها و التسلیمات
انتهاها ای فرزند انچه فردا بکار خواهد آمد متابعت صاحب شریعت است علیه الصلوة والسلام
والتحیة احوال و مواجید و علوم و معارف و اشارات و رموز اگر با آن متابعت جمع شوند فبها و نعمت
و الا جز خرابی و استدراج هیچ نیست سید الطائفه جنید را بعد از فوت شخصی بخواب دید و از
حالش پرسید جنید در جواب او گفت طاحت العبارات و فنیت الاشارات و ما نفعنا الا ربیعات
رکعناها فی جوف اللیل فعلیکم بمتابعة النبی و متابعة خلفائه الراشدین علیه و علیهم الصلوات والسلام و ایاکم
و مخالفة شریعته قولا و عملا و اعتقادا فان الاولی یمن و برکة و الثانیة شوم و هلکة هذا دیگر رساله که
فرستاده بودند رسید بعضی جاها که خوانده شد در نظر خوب در آمد اما کار دیگر از تصنیف اهم تر است
و باو پرداختن انسب و اولی است والسلام **مکتوب صد و هشتاد و پنجم** بمنصور
عرب صدور یافته در سفارش شخصی حضرت حق سبحانه و تعالی بر جاده شریعت مصطفویه
علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة استقامت ارزانی داشته بکلی همت متوجه جناب قدس
خود گرداناد و انچه بر ما و شما لازم است سلامتی قلب است از گرفتاری ما دون حق سبحانه و این
سلامتی بر تقدیری میسر گردد که غیر او را سبحانه بر دل خطوری نماند اگر فرضا هزار سال حیات وفا
کند غیر بر دل نگذرد بواسطه نسیانی که دل را از ما سوای او تعالی حاصل شده است ع کلا فیست
غیر این همه هیچ بقیة المرام آنکه مولانا فاضل سرهندی که بخدمت علیه قیام دارد دیر است در سرهند ا
آرزوی آن دارد که در پیری و ضعف خود بملاقات پسر خود مبتهج و مسرور گردد بنا بر علی ذلک
فقیر را بر تقدیم این معنی متوسل ساخت و الامر عندکم بل کل من عند الله والسلام **مکتوب صد و هشتاد و**
ششم بخواجه عبد الرحمن مفتی کابلی صدور یافته در تحریص بر متابعت سنت و اجتناب از بدعت

و دربیان آنکه هر بدعت ضلالت است. از حضرت حق سبحانه و تعالی بتضرع و زاری و التجا
و افتقار و ذل و انکسار در سر و جهار مسئلت می‌نماید که هر چه در دین محدث شده است و مبتدع گشته که در
زمان خیر البشر و خلفاء راشدین او نبوده علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات اگرچه آن چیز در روشنی
مثل فلق صبح بود این ضعیف را با جمعی که با وی متفق اند گرفتار عمل آن محدث نگرداناد و مفتون حسن آن مبتدع
نکناد بحرمة سید المختار و آله الابرار علیه و علیهم الصلوة و السلام گفته اند که بدعت بر دو نوع است حسنه
و سیئه حسنه آن عمل نیک را گویند که بعد از زمان آن سرور و خلفاء راشدین علیه و علیهم الصلوات اتمها
و من التحیات اکملها پیدا شده باشد و رفع سنت نه نماید و سیئه آنکه رافع سنت باشد این فقیر در هیچ
بدعتی ازین بدعتها حسن و نورانیت مشاهده نمی‌کند و جز ظلمت و کدورت احساس نمی‌نماید اگر فرضا عمل
مبتدع را امروز بواسطه ضعف بصارت بطراوت و نضارت بینند فردا که حدید البصر گردند دانند که جز
خسارت و ندامت نتیجه نداشت. بیت: بوقت صبح شود همچو روز معلومت ✽ که با که باخته عشق
در شب دیجور. سید البشر فرمانید علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات من احدث فی امرنا هذا ما
لیس منه فهو رد چیزیکه مردود باشد حسن از کجا پیدا کند و قال علیه الصلوة و السلام اما بعد فان
خیر الحدیث کتاب الله و خیر الهدی هدی محمد و شر الامور محدثاتها و کل بدعة ضلالة و قال علیه الصلوة
و السلام اوصیکم بتقوی الله و السمع و الطاعة و ان کان عبدا حبشیا فانه من یعش منکم بعدی فسیری
اختلافا کثیرا فعلیکم بسنتی و سنة الخلفاء الراشدین المهدیین تمسکوا بها و عضوا علیها بالنواجذ و
ایاکم و محدثات الامور فان کل محدثة بدعة و کل بدعة ضلالة هرگاه هر محدث بدعت باشد و هر بدعت
ضلالت پس معنی حسن در بدعت چه بود و ایضا آنچه از احادیث مفهوم می‌گردد آنست که هر بدعت
رافع سنت است تخصیص به بعض ندارد پس هر بدعت سیئه بود و قال علیه الصلوة و السلام ما احدث
قوم بدعة الا رفع مثلها من السنة فتمسک بسنة خیر من احداث بدعة و عن حسان قال ما ابتدع
قوم بدعة فی دینهم الا نزع الله من سنتهم مثلها ثم لا یعیدها الیهم الی یوم القیمة باید دانست که بعضی
از بدعتها که علما و مشایخ آنرا حسنه دانسته اند چون نیک ملاحظه نموده می‌آید معلوم می‌شود که رافع
سنت اند مثلا در تکفین میت عمامه را بدعت حسنه گفته اند با آنکه همین بدعت رافع سنت است چه زیادتی
بر عدد مسنون که سه ثوب باشد نسخ است و نسخ عین رفع و همچنین مشایخ ارسال فش را جانب

دست چپ مستحسن داشته اند و سنت در فش ارسال آن بین الکتفین است پر ظاهر است که این بدعت
رافع سنت است و همچنین است آنچه علماء در نیت نماز مستحسن داشته اند که با وجود اراده قلب بزبان
نیز باید گفت و حال آنکه از ان سرور علیه و علی آله الصلوة و السلام ثابت نشده است نه بروایت صحیح
و نه بروایت ضعیف و نه از اصحاب کرام و تابعین عظام که بزبان نیت کرده باشند بلکه چون اقامت
می‌گفتند تکبیر تحریمه می‌فرمودند پس نیت بزبان بدعت باشد و این بدعت را حسنه گفته اند و این فقیر
میداند که این بدعت چه جای رفع سنت که رفع فرض می‌نماید چه در تجویز آن اکثر مردم بزبان اکتفا مینمایند
و از غفلت قلبی باک ندارند پس درین ضمن فرضی از فرائض نماز که نیت قلبی باشد متروک میگردد
و بفساد نماز میرساند علی هذا القیاس سائر المبتدعات و المحدثات فانها زیادات علی السنة و
لو بوجه من الوجوه و الزیادة نسخ و النسخ رفع فعلیکم بالاقتصار علی متابعة سنة رسول الله صلی الله
تعالی علیه و علی آله و سلم و الاکتفاء علی اقتداء اصحابه الکرام فانهم کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم و
اما القیاس و الاجتهاد فلیس من البدعة فی شئ فانه مظهر لمعنی النصوص لا مثبت امر زائد فاعتبروا
یا اولی الابصار و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات

مکتوب صد و هشتاد و هفتم بخواجه محمد اشرف کابلی صدور یافته در بیان آنکه رسوخ
رابطه اقرب طرق موصله است و در بیان آنکه رابطه نافع تر است مرید را از ذکر گفتن او کتابتی
که بیاران نوشته بودند بنظر در آمد و بر احوال مستوره مطلع گشت بدانند که حصول رابطه
شیخ مرید را بی تکلف و بی تعمل علامت مناسبت تام است در میان پیر و مرید که سبب افاده
و استفاده است و هیچ طریقی اقرب بوصول از طریق رابطه نیست تا کدام دولتمند را که بآن سعادت
مستسعد سازند حضرت خواجه احرار قدس الله تعالی سره در فقرات می‌آرند که سایه رهبر به است
از ذکر حق گفتن یعنی باعتبار نفع است یعنی سایه رهبر نافع تر است مرید را از ذکر گفتن او چه مرید را هنوز
بمذکور جل و علا مناسبت کامل حاصل نیست تا براه ذکر نفع تمام تواند گرفت و السلام اولا و آخرا

مکتوب صد و هشتاد و هشتم بخواجه محمد صدیق بدخشی صدور یافته در بیان حل مسائل که پرسیده
بودند مکتوب مرغوب اخوی اعزی وصول یافت از امور سه گانه پرسیده بودند محبت آنها را
اختفای بعضی از لطائف در مرتبه قلب مقصور بران لطائف است که قلب متضمن آنها است

نه آن لطائف که ماورای قلب تحقق دارند که اختفای آنها در مرتبهٔ قلب معنی ندارد دیگر شخصی اگر استعداد
تام مرتبهٔ قلب بار وح است پیر صاحب تصرف تواند او را بمراتب فوق رسانید اما اینجا دقیقه ایست که
بحضور تعلق دارد و بتحریر بیان آن متعسر است دیگر چون ظاهر برنگ باطن متلون شود و باطن بلون
ظاهر مصبغ گردد چه دشوار است که احکام ظاهر در باطن و احوال باطن در ظاهر پیدا آید والسلام

مکتوب صد و هشتاد و نهم بشرف الدین حسین صدور یافته در بیان آنکه یا فقرا با وجود گرفتاریهای
لاطائل اشد مناسبت است با فقرا و بطراوت دنیای دنی فریفته نباشند و سبق باطن را عزیز باید
داشت و در بیان آنکه از احکام شریعت سر نباید پیچید و بمنت و زاری تمام قبول باید نمود
و مانیا سبذلک

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین وآله الطاهرین
اجمعین مکتوب شریف فرزندی ارجمندی اعزی ارشدی شرف الدین حسین وصول یافت موجب
فرحت و باعث بهجت گردید چه نعمتی است که با وجود گرفتاریهای لاطائل فقرا دور از کار از یاد
نرفته از این معنی یاد از شدت مناسبت میدهد که سبب افاده و استفاده است بعضی از وقائع
که اندراج یافته بود نیک واصل است بر ارتباط معنوی اول دلیل ای فرزند بطراوت دنیای دنی
فریفته نشوی و بکر و فر بعضی او مفتون نگردی که بی مدار و بی اعتبار است امروز اگر این معنی
معقول شما نشود فردا القیامه معقول خواهد شد و فائده نخواهد داشت ع گوشش از بار زر گران
شده است بشنود نالهٔ و فغان هر اید باید که سبق باطن را از اجل نعم خداوندی جل شانه دانسته
بتکرار آن مولع و حریص باشند و پنج وقت نماز را بجماعت بی کسل و فتور ادا نمایند و از حیل
یکی زکوة را بمنت بفقرا و مساکین رسانند و از محرمات و مشتبهات اجتناب دارند و بر خلائق
شفق و مهربان باشند طریق نجات و رستگاری اینست والسلام

مکتوب صد و نودم
بیکی از فرزندان میر محمد نعمان بدخشی صدور یافته در تحریض بر دوام ذکر الهی جل سلطانه و در
ترغیب بر اختیار نمودن طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم با بیان طرز ذکر و ما یناسب
ذلک الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین وآله الطاهرین اجمعین
دانا و آگاه باش که سعادت تو بلکه جمیع بنی آدم و فلاح و رستگاری همه در ذکر مولای خود است جل سلطانه
تا ممکن باشد جمیع اوقات را مستغرق ذکر الهی جل شانه باید ساخت و یک لحظه تجویز غفلت

نباید کرد و لله سبحانه الحمد والمنة که دوام ذکر در طریقه حضرات خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتدا
میسر میگردد بطریق اندراج النهایة فی البدایة حاصل میشود پس اختیار این طریقهٔ علیه هر طالب را اولی
وانسب باشد بلکه واجب و لازم پس ترا باید که قبلهٔ توجه را از همه سو گردانیده بکلیت بجناب عالی اکابر این
طریقهٔ علیه اقبال نمائی و همتی از باطن شریف ایشان خواهی در ابتدا از ذکر گفتن چاره نبود باید که
متوجه قلب صوری گردی که آن مضغه همچون حجره الیست مر قلب حقیقی را و اسم مبارک الله را بر آن قلب
بگذرانی و در نوقت بقصد هیچ عضوی را حرکت ندهی و بکلیت بتوجه قلب نشینی و در تخلیه صورت قلب را
جاندهی و بان ملتفت نباشی چه مقصود توجه بقلب است نه تصور صورت آن و معنی لفظ مبارک الله را
بیچون و بیچگونگی ملاحظه نمائی و هیچ صفت را با ان منضم نسازی و بخاطر و ناظر نیز ملحوظ نکنی تا از ذروهٔ
حضرت ذات تعالی بحضیض صفات فرود نیائی و از انجا الشهود وحدت در کثرت منقی و از
گرفتاری بیچون بشهود چون آرام نگیری و هر چه در مرآت چون ظاهر شود بیچون نبود و هر چه در
کثرت نمودار گردد واحد حقیقی نباشد بیچون را در ای دائره چون باید جست بسیط حقیقی را بیرون
محاوطه کثرت باید طلبید اگر در وقت ذکر گفتن صورت پیر بی تکلف ظاهر شود آن را نیز بقلب
باید برد و در قلب نگاشته ذکر باید گفت میدانی که پیر کیست پیر آنکس است که از و طریق وصول
بجناب قدس خداوندی جل شانه استفاده نمائی و مددها و اعانتها درین طریق یابی مجرد
کلاه و دامنی و شجره که عرف شده از حقیقت پیری و مریدی خارج است و داخل رسوم
و عادات مگر آنکه جامه تبرک از شیخ کامل و مکمل بدست آوری و با اعتقاد و اخلاص با و
زندگانی نمائی احتمال ثمرات و نتایج درین صورت نیز قولیست و بدانی که منامات و واقعات شایان
اعتماد و اعتبار نیست اگر کسی خود را در خواب بادشاه دید یا قطب وقت یافت فی الحقیقت نه چنین است
بیرون خواب و واقع اگر بادشاه شود یا قطب گردد مسلم است پس از احوال و مواجید هر چه در
بیداری و افاقت ظاهر شود گنجایش اعتماد دارد و الا فلا و بدانی که نفع و ترتب آثار بر آن مربوط
باتیان شریعت است پس در ادای فرائض و سنن و اجتناب از محرم و مشتبه نیک احتیاط باید
کرد و در قلیل و کثیر بعلماء رجوع باید نمود و بمقتضای فتوای ایشان زندگانی باید نمود والسلام

مکتوب صد و نود و دوم بخانخانان صدور یافته در ترغیب بر متابعت انبیا علیهم الصلوة والسلام

ودر بیان آنکه در تکلیفات شرعیه مراعات یسیر تمام نموده اند وتخفیف تمام فرموده الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق سعادت ابدی ونجات سرمدی مربوط بمتابعت انبیا صلوات الله تعالی وتسلیماته سبحانه علی اجمعهم عموما وعلی افضلهم خصوصا اگر فرضا هزار سال عبادت کرده شود وریاضات شاقه ومجاهدات شدیده بجا آورده اگر بنور متابعت این بزرگواران منور نگردد بجوی نمی خرند وبخواب نیمروزی که سراسر غفلت وتعطیل است که بامر این برگزیدگان واقع شود برابر نمی اندازند ومثل سراب بقیعیت می شمرند کمال عنایت خداوندی جل سلطانه آنست که در جمیع تکلیفات شرعیه ومامورات ومنهیه نهایت یسیر وغایت سهولت مراعات فرموده است مثلا در شبانروزی به هفده رکعت نماز تکلیف فرموده که وقت ادای آن مجموع بیکساعت نمیکشد مع ذلک در قراءة آن بهر چه میسر شود کفایت نمود واگر قیام متعذر شود بقعود تجویز فرموده ودر وقت تعذر قعود باضطجاع اشارت فرموده وچون رکوع وسجود متعسر شود بایما واشارت دلالت نموده ودر طهارت اگر قدرت بر استعمال آب متحقق نشود تیمم را خلیفه آن ساخته ودر زکوة از چهل یک حصه را بفقرا ومساکین تعیین فرموده وآنرا نیز معتد باموال نامیه وانعام سائمه داشته ودر تمام عمر یک حج را فرض ساخته مع ذلک مشروط بزاد وراحله وامن طریق گردانیده ودائره مباح را وسیع ساخته چهار زن به نکاح واز سراری هر قدر که بخواهد مباح فرموده وطلاق را وسیله تبدیل نساء گردانیده واز اطعمه واشربه واقمشه اکثر را مباح ساخته واندک را محرم وآن هم بواسطه مصالح عباد اگرچه یک شراب بی مزه پر ضرر را حرام گردانیده اما چندین اشربه خوش خورد وخوشبوئی چندان منافع را در عوض آن مباح ساخته عرق قرنفل وعرق دارچینی بآن خوشخوری وخوشبوی چندان منافع وفوائد دارد که چه نویسد چیز تلخ وبدمزه تند بوی بدخوی هوش ربا یخطه سه را بان عرق خوشبوی خوش خور چه مناسبت شتان بینهما مع ذلک فرقی که از راه حل وحرمت می خیزد جدا است وتمیزیکه از ره گذر رضای پروردگار جل سلطانه وعدم رضای او تعالی پیدا می شود علیحده وبعضی از لباسهای ابریشم را که محرم فرموده چه باک که چندین انواع جامهای مزیب وقماشهای مزین در عوض آن حلال گردانیده است ولباسهای پشمین که مطلقا مباح ساخته بمراتب از لباسهای ابریشم بهتر است

مع ذلک لباس ابریشم بر زنان مباح فرموده که منافع آن نیز عائد بمردان است وهمچنین است حال ذهب وفضه که حلی زنان از برای تمتع مردان است اگر بی انصافی باین یسیر وباین سهولت متعسر ومتعذر دانند بمرض قلبی مبتلا است وبعلت باطنی گرفتار بسیاری از کارهاست که اصحاب فعل آن یسیر تمام دارند وبر ضعفا متعسر است بعسر تمام ومرض قلبی عبارت از عدم یقین قلب است باحکام منزله سماوی وتصدیقی که دارند صورت تصدیق است نه حقیقت تصدیق علامت حصول حقیقت تصدیق ثبوت یسر است در اتیان احکام شرعیه دیدو وهنا خرط القتاد قال الله تبارک وتعالی کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه الله یجتبی الیه من یشاء ویهدی الیه من ینیب والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها

مکتوب صد ونود ودوم بشیخ بدیع الدین سهارنپوری صدور یافته در جواب استفساری که نموده بود که از مقام رنگین که بلندتر از مقام حضرت صدیق اکبر است رفته بود واخوی اعزی ارشدی شیخ بدیع الدین استفسار نموده بودند که در عرضداشتها از دیهم که بحضرت خواجه قدس سره نوشته واقع شده است که بمقامی رنگین وصول میسر گشت که بلندتر از مقام صدیق اکبر است رضی الله تعالی عنه معنی این کلام چه باشد بدان ارشدک الله تعالی لا نسلم که این عبارت مستلزم تفضیل است باآنکه لفظ هم نیز واقع شده است ولو سلم گوئیم این سخن وسخنان دیگر که در آن عرضداشت واقع شده است از جمله واقعات است که به پیر خود نوشته ومقرر این طائفه است که هرچه از وقائع رو میدهد صحیح باشد یا سقیم بی تحاشی به پیر خود اظهار مینمایند چه در غیر صحیح نیز احتمال تاویل وتعبیر است پس از اظهار آن چاره نبود ودر ما نحن فیه بملاحظه این معنی هیچ محظور لازم نمی آید وجه دیگر آنکه تجویز نموده اند که اگر در جزئی از جزئیات غیر نبی را بر نبی فضل متحقق شود باکی نیست بلکه واقع است چنانکه در ماده شهدا از زیادتها واقع شده است که در انبیا نیست علیهم الصلوات والتسلیمات باآنکه فضل کلی مر نبی راست علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات برین تقدیر اگر سیر غیر نبی در کمالات آن جزئی واقع شود وخود را در ان مقام بلند تر یابد هم مجوز باشد هرچند حصول آن مقام اورا بواسطه متابعت نبی است ونبی را نیز از ان مقام بحکم حدیث من سن سنة فله اجرها واجر من عمل بها نصیب تام است پس هرگاه فضل جزئی غیر نبی را بر نبی مجوز گشت بر غیر نبی بالطریق اولی مجوز خواهد بود خلا اشکال اصلا والسلام

مکتوب صد ونود وسوم بسیادت پناهی شیخ فرید

صدور یافته در ترغیب بر تصحیح عقاید بر وفق آرای اهل سنت و جماعت و تحریص بر تعلم احکام فقهیه از حلال و حرام
و فرض و واجب و سنت و مندوب و در بیان غربت اسلام و اغرای بر ترویج و تائید آن الله تعالی
ناصرکم و معینکم علی کل ما یعیبکم و یشینکم نخستین ضروریات بر ارباب تکلیف تصحیح عقاید است بر وفق آرای
علمای اهل سنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم که نجات اخروی وابسته باتباع آرای صواب نمای
این بزرگواران است و فرقه ناجیه هم ایشان و اتباع ایشان اند که بر طریق آن سرور و صحاب
آن سرور اند صلوات الله و تسلیماته علیه و علیهم اجمعین و از علومیکه از کتاب و سنت مستفاد اند همان
معتبر اند که این بزرگواران از کتاب و سنت اخذ کرده اند و فهمیده زیرا که هر مبتدع و ضال عقاید
فاسده خود را بزعم فاسد خود از کتاب و سنت اخذ می کند پس هر معنی از معانی مفهومه از انها معتبر نباشد
و از برای تصحیح این عقاید حقه رساله امام اجل تورپشتی بسیار مناسب است و قریب الفهم
مذکور مجلس شریف بوده باشد اما رساله مذکوره چونکه مشتمل بر استدلال است و طول و بسط بسیار
دارد اگر رساله که متضمن مسائل صرف بوده باشد اولی و انسب خواهد بود درین اثنا بخاطر حقیر
نیز خطور کرده که درین باب رساله بنویسد که متضمن عقاید اهل سنت و جماعت باشد و سهل المآخذ
اگر میسر شد نوشته متعاقب بخدمت خواهد فرستاد بعد از تصحیح این عقاید علم حلال و حرام و فرض و
واجب و سنت و مندوب و مکروه که علم فقه متکفل آنست و عمل بمقتضای این علم نیز ضرور است بعض
از طلبه فرمایند که از کتاب فقه که بعبارت فارسی بوده باشد در مجلس می خوانده باشند مثل مجموعه خانی
و عمدة الاسلام و اگر عیاذاً بالله سبحانه در مسئله از مسائل اعتقادیه ضروریه خلل رفت از دولت نجات اخروی
محروم است و اگر در عملیات مساهله رود تحمیل که بتوبه هم درگذرانند و اگر مواخذه هم کنند آخر کار نجات است
پس عمده کار تصحیح عقاید است از حضرت خواجه احرار قدس الله تعالی سره منقول است که میفرمودند که اگر
تمام احوال و مواجید را بما دهند و حقیقت ما را بعقاید اهل سنت و جماعت متحلی نسازند جز خرابی هیچ نمیدانیم
و اگر تمام خرابی های را بر ما جمع کنند و حقیقت ما را بعقاید اهل سنت و جماعت بنوازند هیچ باکی نداریم ثبتنا الله
سبحانه و ایاکم علی طریقتهم المرضیة بحرمة سید البشر علیه و علی آله من الصلوات اتمها و من التسلیمات اکملها

درویشی از جانب لاهور آمده بود گفت که شیخ جیو در مسجد جامع نخاس کهنه از برای نماز جمعه
حاضر شده بودند و میان رفیع الدین بعد از اظهار التفات ایشان گفتند که نواب

شیخ جیو در حویلی خود مسجد جامع بنا کردند الحمد لله سبحانه علی ذلک حضرت حق سبحانه و تعالی مزید
توفیق ارزانی فرماید این قسم اخبار که مخلصان میشنوند غایة الغایة مسرور و مبتهج میگردند سیادت پناها امروز
اسلام بسیار غریب است اجتیل که امروز در تقویت آن صرف میکنند بکرورها میخرند تا کدام شاه باز را باین
دولت عظمی مشرف سازند ترویج دین و تقویت ملت در همه وقت از هر کس که بوقوع می آید زیباست
و رعنا اما درین وقت که غربت اسلام است از امثال شما جوانمردان اهل بیت زیباتر و رعناتر است که این
دولت خانه زاد خاندان بزرگ شما است از شما ذاتیست و از دیگران عرضی حقیقةً وراثت نبوی علیه و علی
آله من الصلوات افضلها و من التحیات و التسلیمات اکملها در تحصیل این امر عظیم القدر است حضرت پیغامبر صلی الله علیه و سلم
اصحاب را خطاب ساخته فرموده اند که شما در زمانی موجود شده اید که اگر از اوامر و نواهی دهم حصه را
ترک کنید هلاک شوید بعد از شما گروهی خواهند آمد که اگر دهم حصه را از اوامر و نواهی بوقوع آرند
خلاص شوند و بعد از شما این آن وقت است و این گروه آن گروه ع گوی توفیق و سعادت
درمیان افگنده اند کس بمیدان در نمی آید سواران را چه شد ¤ درین وقت کشتن کافر لعین گوبند
وال بسیار خوب واقع شد و باعث شکست عظیم بر هنود مردود گشت بهر نیت که کشته باشند و بهر غرض که
هلاک کرده خواری کفار خود نقد وقت اهل اسلام است این فقیر پیش از آنکه این کافر را بکشند در خواب
دیده بود که پادشاه وقت کاسه سر شرک را شکسته است والحق که آن گبر رئیس اهل شرک بود و امام اهل
کفر خذلهم الله سبحانه و آن سرور دین و دنیا علیه الصلوة والسلام در بعضی ادعیه خود اهل شرک را باین
عبارت نفرین فرموده اند اللهم شتت شملهم و فرق جمعهم و خرب بنیانهم و خذهم اخذ عزیز مقتدر غربت
اسلام و اهل آن در خواری کفر و اهل کفر است مقصود از اخذ جزیه خواری کفار است و اهانت
ایشان است هر قدر که اهل کفر را عزت باشد ذلت اسلام همان قدر است این سر رشته را نیک باید نگاه داشت
و اکثر مردم این سر رشته را گم کرده اند و از شومی آن دین را بر باد داده قال الله سبحانه و تعالی یا
ایها النبی جاهد الکفار و المنافقین و اغلظ علیهم جهاد با کفار و غلظت بر ایشان از ضروریات دین است
بقایای رسوم کفر که در قرن سابق پیدا شده بود درین وقت که پادشاه اسلام را آن توجه با اهل
کفر نمانده است و دلهای مسلمانان بسیار گران است بر مسلمانان لازم است که پادشاه
اسلام را از زشتی رسوم آن بدکیشان اعلام نمایند و در رفع آن کوشند شاید بقایای اینها

متبنی باشد بر عدم علم بادشاه بر شنیع آنها اگر فی الجمله گنجایش وقت یابند بعضی از علمای اهل اسلام را
اعلام بخشند که آمده بر شناعت رسوم اهل کفر اعلام نمایند که از برای تبلیغ احکام شرعی اظهار خوارق و کرامات
هیچ در کار نیست در قیامت عذر نخواهند شنید که بی تصرف تبلیغ احکام شرعی نه کرد انبیا علیهم الصلوات
والتسلیمات که بهترین موجودات اند تبلیغ احکام شرعی میکردند اگر امتان معجزات می طلبیدند می فرمودند
که معجزات از نزد خداست عز و جل بر ما تبلیغ احکام است و تواند بود که در آن اثنا شاید حق سبحانه
و تعالی امری ظاهر سازد که باعث اعتقاد حقیت این جماعت باشد بهر حال از حقیقت مسائل شرعیه
اطلاع دادن ضروری است تا این واقع نشود عهده بر ذمه علما و مقربان حضرت بادشاه است
چه سعادت که درین گفتگو جمعی آزار رسند انبیا علیهم الصلوات والتحیات در تبلیغ احکام شرعیه
چه آزارها کشیده اند و چه محنتها دیده بهترین ایشان علیهم من الصلوات افضلها و من التحیات
اکملها فرموده ما اوذی نبی مثل ما اوذیت ؎ عمر بگذشت و حدیث درد ما آخر نشد ٭ شب
بآخر شد کنون کوته کنم افسانه را ٭ والسلام والاکرام مکتوب صد و نود و چهارم
بصدر جهان صدور یافته در تحریص بر ترویج ملت و تائید دین و ما یتعلق بذلک سلمکم الله
سبحانه و ابقاکم استماع سخنان ترویج احکام شرعیه و تذلیل اعداء ملت مصطفویه
علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة مسلمانان ماتم زدگان را فرح بخش و روح افزاست
الحمد لله سبحانه والمنة علی ذلک والمسئول من الله سبحانه الملک القدیر ازدیاد هذا الامر الخطیر
بحرمة النبی البشیر النذیر علیه وعلی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها
یقین است که مقتدایان اسلام از سادات عظام و علماء کرام در خلا و ملا متصدی
ازدیاد این دین متین و تکمیل این صراط مستقیم خواهند بود بی سر و برگی درین باب
چه دراز نفسی نماید شنیده شد که بادشاه اسلام از حسن استعداد اسلامی خواهان علما اند
الحمد لله سبحانه علی ذلک معلوم شریف است که در قرن سابق هر فسادی که پیدا شد
از شومی علماء سوء بظهور آمد درین باب تتبع تمام مرعی داشته از علماء دیندار انتخاب نموده اقدام
خواهند فرمود علماء سوء لصوص دین اند مطلب ایشان حب جاه و ریاست و منزلت نزد خلق است
والعیاذ بالله سبحانه من فتنتهم آری بهترین ایشان بهترین اند اگر شان کفردای قیامت سیاهی ایشان

چون شهدای فی سبیل الله وزن خواهند کرد ولیکن این سیاهی خواهد چربید شر الناس شرار العلماء
و خیر الناس خیار العلماء ثانیاً ملتمس آنکه بعضی بینات بر آن آورد که خود را بعسکر رساند تقریب ماه مبارک
رمضان در حضرت دهلی توقف واقع شد ان شاء الله بعد از مضی این ماه مبارک بخدمت اعزه خواهد
رسید مکتوب صد و نود و پنجم بصدر جهان صدور یافته در اعزاز و تحریص بر ترویج شریعت غرا
تاسف بر ضعف اسلام و اهل آن عصمکم الله سبحانه و ابقاکم احسان سلاطین چون نسبت بکافه خلائق است
بضرورت دلهای خلائق بحکم جبلت الخلائق علی حب من احسن الیهم بجانب محسنان مائل است پس
ناچار بواسطه این ارتباط صاحب اخلاق و اوضاع بادشاهان بعموم خلائق علی تفاوت درجات الاحسان
ساریست از خیر و شر و صلاح و فساد و ما که از نیجا گفته اند الناس علی دین ملوکهم کار و بار قرن سابق
مصداق این سخن است اکنون که انقلاب دول بظهور پیوسته و صورت عناد اهل ملل بر هم شکسته
بر ائمه اسلام از صدور عظام و علماء کرام لازم است که تمام همت خود را مصروف رواج شریعت غرا ساخته
در بدایت امر ارکان اسلام منهدمه را برپا سازند که در تسویف خیریت ظاهر نمی شود و دلهای
غریبان ازین تاخیر در اضطراب شد تهالاست قرن سابق در دلهای مسلمانان متمکن است مبادا
تلافی آن نشود و غربت اسلام بتطویل انجامد هر گاه بادشاه را گرمی ترویج سنت سنیه مصطفویه
علی صاحبها الصلوات والتحیه نباشد و مقربان ایشان نیز درین باب خود را معاف دارند و حیات
چند روزه را عزیز شمرند کار بر فقرای اهل اسلام بسیار تنگ و تیره خواهد بود انا لله و انا الیه راجعون
عزیزی می فرماید ؎ آنچه از من گم شده گر از سلیمان گم شدی ٭ هم سلیمان هم پری
هم اهرمن بگریستی ٭ شعر صبت علی مصائب لو انها ٭ صبت علی الایام صرن لیالیا ٭
از جمله شعائر اسلام تعیین قضاة است در بلاد اسلام که در قرن سابق محو شده بود
سرهند که اعظم بلاد اسلام است چند سال است که قاضی ندارد و حامل رقیمه دعا قاضی نسب
آبائی او تا نبایر سرهند است قاضی شده آمده اند چنانکه اسناد سلاطین بدست دارد و مشار الیه
بصلاح و تقوی متحلی است اگر صلاح دانند این امر عظیم القدر را باو تفویض فرمایند ثبتنا الله
سبحانه و ایاکم علی جادة الشریعة الحقة علی مصدرها الصلوات والسلام والتحیه مکتوب صد و نود
و ششم بمنصور عرب صدور یافته در بیان آنکه راهی که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام

است وبهر گامی ازین گامها سالک از خود دور می افتد و بحق سبحانه نزدیک میگردد صحیفهٔ مرحمت
وقیمهٔ مکرمت در اعزاز منه ورود یافت لله سبحانه الحمد والمنة که خواص از یاد عوام فارغ نیستند ومهتران
از غمخوارگی کهتران خالی نیند جزاکم الله سبحانه عنا خیر الجزاء مخدوما ع از هرچه میرود سخن دوست خوشتر است
این راه که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام است دو گام بعالم خلق تعلق دارد و پنج گام بعالم امر بگام
اول که سالک در عالم امر مینهد تجلی افعال رومیدهد و بگام دوم تجلی صفات و بگام سوم شروع در
تجلیات ذاتیه می افتد ثم وثم علی تفاوت درجاتها کما لایخفی علی اربابها کل ذلک منوط بمتابعة
سید الاولین والآخرین علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات والتحیات اکملها آنکه
گفته اند که این راه دو خطوه است مراد ازان عالم خلق وعالم امر داشته اند علی سبیل الاجمال
وتیسیر اللامر علی نظر الطلاب بهر گامی ازین گامهای هفت گانه از خود دور می افتد و بحق سبحانه نزدیک
و بعد از قطع این گامها فنای اتم است که بقای اکمل بر آن مترتب است و باین فنا وبقا حصول
ولایت خاصهٔ محمدیه است علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة مصرع این کار دولت است کنون
تا کرا رسد ؛ ما فقیران نامراد را با مثال این سخنان چه مناسبت است غیر ازان که کام ودهان خود را
بزلال اهل کمال سیراب وشیرین داریم رباعی گر نداریم از شکر جز نام بهره ؛ این بسی خوشتر
که اندر کام زهر ؛ آسمان نسبت بعرش آمد فرود ؛ ورنه بس عالیست پیش خاک تود ؛ والسلام
اولا وآخرا مکتوب صد ونود و هفتم بپهلوان محمود صدور یافته در بیان آنکه سعادتمند کسی
است که دلش از دنیا سرد شده باشد و بحرارت محبت حق سبحانه وتعالی گرم وما نیاب
ذلک ثبتکم الله سبحانه علی جادة الشریعة سعادتمند کسی است که دلش از دنیا سرد شده باشد و بحرارت
محبت حق سبحانه تعالی گرم محبت دنیا سر گناهان است وترک آن سر جمیع عبادات چه دنیا مغضوبه
حق است سبحانه وتا آنرا آفریده است بسوی آن نظر نفرموده او واهل او بداغ طرد وطعن موسومند در
خبر است که الدنیا ملعونة وملعون ما فیها الا ذکر الله چون ذکر آن بلکه هر ذره از ذرات وجود ایشان بذکر الله
سبحانه مملو است پس ذاکران حق سبحانه ازین وعید خارج باشند و در شمار اهل دنیا نیایند زیرا که دنیا چیزی نیست
که دل را از حق سبحانه باز دارد و بغیر او مشغول سازد خواه اموال واسباب باشد آن چیز وخواه جاه وریاست
وخواه ننگ وناموس فاعرض عن من تولی عن ذکرنا نص قاطع است هرچه از دنیا است بلا که

جان است

جان است اهل آن در دنیا همیشه در تفرقه اند ودر آخرت از اهل ندامت وحسرت حقیقت ترک آن عبارت
در ترک رغبت در آنست وترک رغبت وقتی متحقق شود که وجود وعدم آن مساوی شده باشد وحصول
این معنی بی صحبت ارباب جمعیت متعسر است صحبت این بزرگان اگر میسر شود مغتنم باید شمرد وخود را باین
ایا سپرد وصحبت میان شیخ مزمل هر چند شما را مغتنم است وامثال این عزیز عزیز الوجود اعز من کبریت
الاحمر اما شیوهٔ اهل کرم ایثار است یعنی تقدیم حاجت غیر بر حاجت خود چند روز اگر میان شیخ مزمل را
رخصت فرمایند بر محل است بعد از فراغ کار ان شاء الله العزیز باز خواهند رفت اخلاص غائبانه هم شما را کار
حضوری کند زیاده تصدیع است رزقنا الله سبحانه وایاکم الاستقامة علی متابعة سید البشر علیه وعلی آله
من الصلوات اتمها ومن التحیات اکملها والسلام والاکرام مکتوب صد ونود و هشتم بخانخانان
صدور یافته در بیان آنکه آشنائی فقرا با غنیا درین زمان بسیار متعسر است وما نیاب ذلک فتوحات
مکیه مفتاح فتوحات مدنیه باد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات التفات نامهٔ
گرامی که نام زد فقرا فرموده بودند وصول یافت موجب ازدیاد محبت گشت فبشری لکم ثم بشری لکم
مخدوما فقرا را با غنیا آشنائی کردن درین زمان بسیار متعسر است اگر فقرا گفتن یا نوشتن راه
تواضع وحسن خلق که از لوازم فقر است پیش میگیرند کوته اندیشان از سوء ظن خود می انگارند که طامع
ومحتاج اند لاجرم درین ظن خسر الدنیا والآخرة می گردند واز کمالات این بزرگواران محروم میمانند واگر
فقرا باستغنا که نیز از لوازم فقر است حرف میزنند قاصر نظران از بدخلقی خود قیاس می کنند که متکبر
وبدخلق اند سخن دانند که استغنا نیز از لوازم فقر است که جمع ضدین ازینجا از استحاله بر آمده است
ابو سعید خراز می فرماید عرفت ربی بجمع الاضداد هر چند ارباب نظر این مقدمه را قبول نمی کنند و
محال انگارند لیکن علم مثبت طور ولایت ورای طور نظر عقل است باقی احوال امیر مولانا بتفصیل
معروض خواهند داشت والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب صد ونود و نهم بملا محمد امین کابلی
صدور یافته در بیان قبول فرمودن آنچه او طلب نموده بود از دردمندی صحیفهٔ گرامی که مبنی بود از
فرط محبت واخلاص ومشعر از مودت واختصاص ورود یافت موجب فرحت گشت عافاک الله سبحانه
اظهار طلب دردی از او را او نموده بود وتدبنا بر علی ذلک اخوی ارشدی مولانا محمد صدیق را فرستاده شد
تا بذکری ازین طریقهٔ علیه مشغول سازد و بانچه امر می فرمایند در امتثال آن سعی بلیغ خواهند نمود امید است

که مثمر نتائج گردد چون مجرد نوشتن کفایت نمی کرد و تعلق بحضور صحبت داشت بنا بر آن تصدیع انحوے
مشار الیه داده شد والسلام

مکتوب دو صد و دوم بملا سکیبی اصفهانی صدور یافته در حل عبارت نفحات که انغلاق داشت و طلب شرح او نموده بود

الحمد لله رب العالمین والصلوٰة والسلام علی سید المرسلین
وعلی آله الطاهرین اجمعین عبارت نفحات کہ فی الجملہ اغلاقی داشت فرموده بودند که آنرا شرح
باید کرد بنا بر آن اینچند کلمه جرائت نمود مخدوما مکرما عین القضات همدانی میگوید در بیان حال جماعه
که بے راهبری راه ناسلوک رفتند بعضے از ایشان را مغلوبی در پناه خود نگاه داشت و مستی سایبان
سر ایشان شد و هرکه با تمیز بود سرش بر داشتند مراد از راه سلوک والله سبحانه اعلم طریق سلوک است
و طی مقامات عشرهٔ مشهوره بترتیب و تفصیل و درین طریق تزکیه نفس متقدم است بر تصفیه قلب و
انابت شرط بدایت است و راه ناسلوک عبارت از طریق جذبه و محبت است و تقدیم
تصفیه است بر تزکیه و راه اجتبا است که مشروط بانابت نیست و این طریق طریق محبوبان
و مرادانست بخلاف طریق اول که طریق محبین است و راه مریدین بعضی از ایشان که قوت جذبه داشتند
و استیلاء محبت که مغلوبی و مستی عبارت از انست از شر شیاطین آفاقی و انفسی محفوظ ماندند
و از اغوا و اضلال ایشان مصئون هرچند راهبر نداشتند اما فضل ایزدی جل سلطانه رهنمونی
فرموده ایشان را بمطلوب حقیقی رسانید و هرکه از ایشان با تمیز بود یعنی قوت جذب نداشت
و استیلاء محبت در حق وی مفقود بود چون راهبر نداشت اعداء دین اورا از راه بردند و بهلاکش ساختند
و بموت ابدی گرفتارش گردانیدند و از جمله مغلوبان آن دو ترکان بودند که حسین قصاب بر مزد
اشارت از ایشان حکایت کرد که با کاروان عظیم در راهی میرفتیم ناگاه دو ترکان از میان آن کاروان
بیرون شدند و راه ناسلوک را در پیش گرفتند الی آخر القصه راهیکه کاروان عظیم بآن راه
میرفتند راه سلوک است که به قطع مقامات عشرهٔ مشهوره به ترتیب و تفصیل صورت بندد
چه اکثر مشائخ علی الخصوص از متقدمین بهمین طریق بمقاصد خود رسیده اند و راه ناسلوک
که آن دو ترکان اختیار کردند و حسین قصاب بالایشان دران راه متابعت نمود طریق
جذبه و محبت است که نزدیکتر است بوصول آن راه سلوک معهود و مقدمهٔ این طریق التذاذ
و آرام است که سبب غیبت است از حس و باعث ذهول است از شعور و کنایت از انحالت به شب

نموده است و چون آن غیبت و ذهول از خلق متضمن حضور و شعور بخالق است تعالی و تقدس آن
حضور و شعور را به ماه اشارت فرموده این مقام بیان می طلبد بگوش هوش باید شنید که مدبر جسد روح است
و مربی قالب قلب مجموعه ای جسدی مکتسب از قوت و حواس است و حواس قالبی مستفاد از نورانیه قلبی پس
ناچار در وقت توجه قلب و روح بجناب قدس خداوندی جل شانه که لازم طریق جذبه است در ابتدا احوال
که آوان نقص است فتوری در تدبیر جسد و تربیت قالب پیدا میآید که بسبب تعطل حس و ذهول از شعور میگردد
بستے قوی و جوارح میسر ساند و بی اختیار بر زمین میخوابانند و این حالت را شیخ اجل شیخ محی الدین بن العربی
قدس سره در فتوحات مکیه تعبیر بسماع روحی فرموده است و سماعی که برقص و حرکت دوریست آنرا اسماع
گفته و مبالغه بمنع آن نموده پس محقق شد که این غیبت صوری متضمن حضور معنوی است و این ذهول
جسدی مشتمل بر شعور روحی که تعبیر از ان بماه مناسب است بر سر اصل سخن رویم باید دانست که پوشیدن
روی ماه بابر سیاه کنایت از ظهور صفات بشریه است که مبتدیان را باستتار آن حضور و آگاهی
میرساند و این استتار تا توسط احوال است چه متوسطان را این استتار نیست هرچند بی استتار نیست
آواز بود که بهمین معنی گفته باشد که چون نیم شبی شد دیگر پاره ماه از ابر بیرون و اثر قدم آن دو جوان را
باز یافتیم چه در حالت لیلا که اوان حضور و آگاهیست راه روشن می گردد و قطع مسافت
بیشتر نموده می آید چون صبح رسید یعنی آن غیبت و ذهول زائل شد و آن حضور و آگاهے
قوت گرفت با توجه خلق جمع گشت و کنایت ازین حضور بطلوع آفتاب کرده است کوه عبارت
از وجود بشریت است که درین وقت بر وی ظاهر ساخته اند که درین طریق تزکیه نفس بعد از تصفیه
قلب است و چون آن دو ترکمان قوت جذب داشتند و استیلاء محبت لاجرم مردوار پاے
بر بالای کوه بشریت نهادند و بیک ساعت بر ان بالا شدند بجوی از فنا مشرف گشتند و حسین قصاب
چون آن قوت جذب نداشت به محنت تمام بالای آن بر آمد آن هم ببرکت متابعت آن دو ترکمان
میسر شد و الا سرش بر میداشتند لشکرگاه عبارت از مرتبهٔ اعیان ثابت است که جامع
تعینات حقائق امکانی است و تعین علمی وجوبی که خیمهای بی نهایت کنایه از ان تعینات
است و در ان میان خیمهٔ عظیم اشارت بتعین علمی وجوبی است تعالی و تقدس که آنرا خیمه
سلطانی گفتند و چون حسین قصاب شنیده که آن خیمه سلطانی است خیال کرده که مطلب

رسیده خواست که از مرکب سکر و مستی که قطع ازین راه بی مدد آن مرکب میسر نیست فرود آید که بوصول مطلوب بپا باید پای راست که عبارت از روح است چه درین راه سلوک بپای قلب و روح میروند نه بپای علم و عمل که آن بر راه سلوک مناسبت دارد اول از مستی که فرود می آید همان روح است و ثانیاً قلب که پای چپ معبر از انست از رکاب بیرون آورده بود که الهام بگوشش رسیده که سلطان در خیمه نیست و الحق که چنین است حسین قصاب چون قوت جذب نداشت باندک مبشارت از مستی فرود آمد و آن دیگران چون جذب قوی داشتند و غلبهٔ محبت با مثال این بی شراب گول نشدند و مردوار بالا گذشتند حسین قصاب اگر هزار سال انتظار بکشد سلطان را هرگز در خیمه نخواهد یافت که او تعالی وراء انوار است قوله بر نشسته است و بشکار رفته یعنی بر مجالی و مظاهر جمیله بر نشسته است و بصید دلهای عشاق شده واین آواز واین معنی باندازه فهم و درایت حسین قصاب بود که بطریق تنزل با وی سخن کرده اند والا آنجا که اوست تعالی و تقدس بر نشستن و بشکار رفتن معنی ندارد بیت لا و هوزان سرای روز بهی * باز گشتند و جیب و کیسه تهی * واین عبارت را معنی دیگر نیز بخاطر فاتر میرسد که مناسب مقام تفرد و کبریائی است هرچند این معنی نیز شایان جناب قدس آنحضرت نیست جل سلطانه اما از معانی دیگر اولی و اقرب است واین معنی آنست که بر وحدت که تعین اول است و فوق مرتبهٔ واحدیت بر نشسته است و چون در مرتبهٔ وحدت اضمحلال و استهلاک تعینات علمی و عینی است بشکار که سبب هلاک وحوش و طیور است مناسب آن مقام دانسته بشکار رفته فرموده شیخ محمد معشوق طوسی و امیر علی عیوه بشکارگاه سلطان رسیدند و صید او گشتند اما معشوق طوسی اقدم و اقرب است و حسین قصاب باامید برگشتن سلطان در خیمه های واحدیه ماند والله سبحانه اعلم بحقیقة المراد و ما فیه من الصواب والسداد مخدوما اکابر طریقه نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم همین راه سلوک را اختیار کرده اند و آن راه نامعهود در طریقه این بزرگواران راه معهود گشته است و خاتم عالم را ازین راه بتوجه و تصرف بمطلب می رسانند این طریق را وصول لازم است اگر مراعات آداب پیر مقتدا نموده آید چه درین طریق پیر و جوان در وصول برابر اند و نسا و صبیان مساوی بلکه موتی نیز ازین دولت امیدوار اند حضرت خواجه نقشبندیه قدس سره فرموده اند که از حق سبحانه طریقی خواسته ام که البته موصل باشد

و حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره که خلیفه نخستین ایشان است درینمعنی بیت میخوانده است ه گر شکستی دل و زبان راز * قفل جهانرا همه بکشادمی * ثبتنا الله سبحانه علی طریقة هولاء الاکابر والسلام

مکتوب دویست و یکم بکوچک بیگ حصاری صدور یافته در استفسار او الحمد لله و سلام

علی عباده الذین اصطفی جناب بکوچک بیگ حصاری پرسیده اند که شخصی میگوید که علوم تمام در دو سه حرف مندرج است این سخن را باور میتوان کرد یا نه در جواب گفته شد که ظاهر آن شخص از روی علم و سماع و مطالعه کتب گفته باشد که از کبار متقدمین امثال این سخنان سر زده اند حضرت امیر کرم الله تعالی وجهه فرموده اند که جمیع علوم در بای بسمله مندرج است بلکه در نقطه آن و اگر آن شخص درین سخن دعوی کشف میکند پس امر او از دو حال خالی نیست اگر گوید بر من منکشف ساخته اند که تمام علوم در دو سه حرف مندرج است عام تر از آنکه آن دو سه حرف را مخصوص علوم او کرده باشند یا نه احتمال صدق دارد و اگر گوید که تمام علوم را در ضمن دو سه حرف بر من منکشف گردانیده اند و در صفحه آن دو سه حرف تمام علوم را مطالعه میکنم پس مدعی کذاب است از و باور نباید کرد والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها

مکتوب دویست و دوم بمیرزا فتح الله حکیم صدور یافته در تاسف از

حال جماعه که خود را در سلک اراده این اکابر داخل ساخته اند و بموجب قطع این بزرگواران نموده ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی الطریقة المستقیمة المرضیة المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة روزی سخنی از غیرت مشائخ نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم مذکور میشد در اثنا مذکور شد که حال آن جماعه چه خواهد شد که خود را در سلک اراده این اکابر داخل ساخته اند و یا در ضمن اینها خود را در آورده اند و ایشانان قبول فرموده و در ثانی الحال بی جهت و بموجب قطع این بزرگواران نموده اند و بطن و تخمین متشبث اذیال دیگران گشته درین ضمن نام شما و نام قاضی سنام مذکور شده بود و آن فدا کرده معلوم نیست که یک لمحه کشیده باشد و آنهم مبتنی بر تقریب بوده بعد از ان خدا نکند جلشانه که فقیری آزار مسلمانی را خواسته باشد یا در دل کینه نگاهداشته خاطر شریف آن رهگذر جمع باشد معلوم شما شده باشد که طریق ما طریق دعوت اسمائیت اکابر این طریقت استهلاک در مسمای این اسما اختیار فرموده اند از ابتداء توجه ایشان باحدیت صرف است از اسم و صفت

جزوات نمیخواهند تعالی و تقدس لاجرم نهایت دیگران در بدایت ایشان مندرج گشته است ع
قیاس کن زگلستان من بهار مرا ؛ الحال چون آن نداکره بتوسط نقلهای متعدده هیئت دیگر پیدا کرده و
شایان آن گشته که از آن جانب توهمات دیگر ناشی گردد از برای دفع آن باین چند کلمه اقدام نمود از
آشنائی شما هیچ نمی افزاید و از عدم آشنائی هیچ نقصی راه نمی یابد ملحوظ و منظور خیر اندیشی شما بود اما الرضی
بالضرر لایستحق النظر مثل مشهور است یقین دانند که این فقیر ضرر شما نخواسته و نخواهد خواست انشاء الله تعالی
سخنی بود از روی غیرت که درویشان را میباشد بتقریبی گفته بود بخاطر بارند هند دیگر شخصی که خود را در حضرت
صدیق رضی الله تعالی عنه افضل داند امر او از دو حال خالی نیست زندیق محض است یا جاهل صرف
این فقیر پیش ازین بچند سال مکتوبی که بجناب شما نوشته بود در بیان فرقهٔ ناجیه که اهل سنت و جماعت اند
عجب است که بعد از مطالعهٔ آن این قسم سخنان را تجویز مینمایند کسی که حضرت امیر رض را افضل از حضرت
صدیق رض گوید از جرگهٔ اهل سنت می برآید فکیف که خود را افضل داند و مقرر این طائفه است اگر سالکی
خود را از سالک کرکین بهتر داند از کمالات این بزرگواران محروم است اجماع سلف بر افضلیت حضرت
صدیق رض بر جمیع بشر بعد از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات منعقد گشته است احمقی باشد که توهم خرق این
اجماع نماید این فقیر در کتب و رسائل خود نوشته است که وحشی قاتل حضرت حمزه رض که یکمرتبه بصحبت خیر البشر
علیه و علی آله الصلوة والسلام رسیده از اویس قرنی رض که خیر التابعین است بهتر است پس در حق این
طور شخصی آن قسم سخنان تخیل نمودن از عقل دور و از اندیش دور است عبارتیکه مردم این توهم را از آنجا پیدا
کرده اند باید دید و بحقیقت معامله وارسیده مجرد تقلید ارباب حسد نمودن چه مناسب است با آنکه مشائخ
در غلبهٔ سکر چیزهای نامناسب گفته اند شیخ بسطام میگوید لوائی ارفع من لواء محمد از اینجا پی بافضلیت
نتوان برد که عین زندقه است و در عبارت فقیر حاشا و کلا که این قسم کلام چیزی مذکور شده
باشد والسلام **مکتوب دوصد و سوم** بملا حسینی صدور یافته در تحریص بر محبت این طائفه
علیه و در بیان آنکه جلیس ایشان از شقاوت محفوظ است و مایناسب ذلک احسن الله تعالی
احوالکم و اصلح سبحانه اعمالکم و آمالکم مکتوب شریف چون مبنی بر محبت فقرا بود برسیدن آن فرحت
فراوان روی داد حق سبحانه و تعالی محبت این طائفه علیه را روز بروز زیاده گرداند و نیازمندی
نسبت بایشان سرمایه روزگار سازد بحکم المرء مع من احب محبان ایشان بایشانند و ایشانند

که جلیس ایشان از شقاوت محفوظ است در حدیث نبوی ست علیه من الصلوات اتمها و من التحیات اکملها که
خدای تعالی را فرشتگانند ورای کتبهٔ اعمال در راهها و سر گذرها طلب اهل ذکر میکنند تا آنکه یابند این
طائفه را که در ذکر اند و یکدیگر ندا کنند که بشتابید بسوی حاجت خویش پس گرد گیرند ایشانرا با جنحهٔ خویش
و از بسیاری تا آسمان رسند پس خداوند تعالی که داناتر است بحال بندگان از ملائکه بپرسد چون دیدید
بندگان مرا فرشتگان گویند الهی حمد و ثنای تو میگفتند و ترا به بزرگی یاد میکردند و ترا از جمله عیوب و
نقصان تبری می نمودند خداوند تعالی میفرماید ایشان مرا دیده اند گویند ندیده اند فرماید اگر ببینند
چگونه باشند گویند بیشتر تمجید و تکبیر گویند خداوند تعالی فرماید ایشان از من چه می طلبیدند گویند
بهشت میطلبیدند خداوند تعالی فرماید ایشان بهشت را دیده اند گویند ندیده اند فرماید اگر ببینند
چگونه باشند گویند بیشتر طلبند و بیشتر حرص آن نمایند ملائکه گویند یارب آن طائفه از دوزخ
می ترسیدند و بتو پناه میجستند حق سبحانه و تعالی فرماید ایشان دوزخ را دیده اند گویند ندیده اند فرمان
آید که اگر ببینند چگونه باشند گویند اگر ببینند بیشتر تعوذ نمایند و راه فرار از ان بیشتر اختیار کنند
خداوند تعالی فرشتگان را فرماید شما را گواه گرفتم ایشانرا همه بیامرزیدم ملائکه گویند یارب در ان
مجلس ذکر آن فلان از برای ذکر نیامده بود حاجت دنیاوی داشت برای آن آمده بود حق
سبحانه فرماید ایشان جلیسانند یعنی جلیسان من اند بحکم انا جلیس من ذکرنی همنشین ایشان بدبخت
نباشد پس ازین حدیث و از حدیث سابق که المرء مع من احب لازم می آید که محبان این طائفه
بایشانند و هر که بایشان است بدبخت نباشد ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی محبة هولاء الکرام بحرمة
النبی الامی والهاشمی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات والتحیات کلما ذکره الذاکرون و کلما غفل
عن ذکره الغافلون و آنچه از احوال خویش در مکتوب میان شیخ اله داد قلمی نموده بودند این قسم
عدمات و گم شدنها طالبان را بسیار روی دهد همت بلند دارند و هر چه بدست افتد قناعت نکنند
؎ بس بی رنگ است یار دل خواه ای دل ؛ قانع نشوی برنگ ناگاه ای دل ؛ صحبت
این طائفه از جملهٔ ضروریات است حق سبحانه و تعالی در صحبت ایشان اندازد ؎ گر دستان
گرد اگر کم میرسد بوئی رسد ؛ گرچه بوئی هم نباشد رویت ایشان بس است ؛ بهمان طریقه که از
حضرت قبله گاهی یعنی خواجه عبدالباقی قدس سره اخذ کرده باشند اسم مبارک الله را یعنی چونی

و بیچگونگی بعد از توجه بالکلیه بقلب گذرانند و بمعنی حاضر و ناظر تصور نکنند هیچ صفت ملحوظ ندارند و همین
اسم مبارک را بعد از توجه نیکو همواره در دل حاضر دارند بعضی امور ضروریه منوط بحضور و صحبت است
اگر ملاقات میسر شد مذکور خواهد شد تا زمان ملاقات احوال مجدده نویسان باشند که مطالعه آنها
باعث توجه غائبانه میگردد و السلام **مکتوب دو صد و چهارم** بمیر محمد نعمان بدخشی صدور یافت
در بیان آنکه از تعرضات اهل خسران محنت نکشند و بکاریکه در پیش دارند مشغول باشند و در جمعیت دوستان
وحصول ترقیات ایشان خدمت میر نعمان از سخنان پریشان ارباب خسران محنت نکشند کل یعمل
علی شاکلته لائق آنکه بمکافات و مجازات متعرض نشوند دروغی را فروغی نیست باعث کسادت
بازار آنها کلمات متناقضه آنها خواهد بود ومن لم یجعل الله له نورا فما له من نور شغلی که در پیش دارند
در همان کوشند و از غیر آن چشم بپوشند قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون اخوی خواجه محمد صادق
بوقت رسیدند عشره اعتکاف باتفاق بجا آوردند و بفتوحات و واردات محدوده مشرف گشتند والحمد لله
سبحانه که اوقات سائر دوستان نیز مقرون بجمعیت است و ترقیات پی در پی ذلک فضل الله
یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم **مکتوب دو صد و پنجم** بخواجه محمد اشرف کابلی صدور یافته
فی بیان ان متابعة صاحب الشریعة علیه و علی آله الصلوة والسلام والتحیة ملاک الامر شرفکم الله سبحانه
بکمال المتابعة المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة فانه ملاک الامر و مناط الصدق الیقین و ما
سوی ذلک فاوهام باطلة و خیالات فاسدة نجانا الله سبحانه و ایاکم عنها والسلام علی من تبع الهدی
والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات دائما **مکتوب صد و ششم** بملا عبد الغفور
سمرقندی صدور یافته در مذمت دنیا و نکوهش بگرفتاری بتنعمات آن اللهم نبهنا قبل ان ینبهنا الموت
بحرمة سید المرسلین علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات اتمها و افضلها مفاوضه لطیفه و ملا طغرای
شریفه که نامزد این حقیر دور افتاده نموده بودند بوصول آن مبتهج و مسرور گردید جزاکم الله سبحانه
عنا خیر الجزاء ای برادر آدمی را در دنیا از برای طعامهای چرب و لذیذ و لباسهای فریب و نفیس
نیاورده اند و از برای تمتع و تنعم و لهو و لعب نیافریده مقصود از خلقت او ذل و انکسار و عجز و افتقار
اوست که حقیقت بندگی است اما آن انکسار و افتقار که شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة بآن اذن فرموده چه ریاضات و مجاهدات اهل باطل که موافقت بشریعت غرا ندارد و جز خسارت

و خذلان نمی آرد و غیر از حسرت و ندامت نمی گمارد باید که بعد از تحلی و تزین بانیان احکام شرعیه عملاً و اعتقاداً
بر وفق آرای علماء اهل سنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم باطن خود را بذکر الٰهی جل سلطانه معمور دارند و سبقی
که در طریقه علیه اکابر نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم اخذ کرده اند تکرار فرمایند که در طریق این بزرگواران
اندراج نهایت در بدایت است و نسبت ایشان فوق نسبتها است کوته اندیشان سخن را با ورد آرند مایه مقصود
ترغیب و تشویق دوستان است مخالفان خارج از مبحث اند ع هر کس افسانه بخواند افسانه است ع و آنکه
دیدش نقد خود مردانه است ع بالجمله فلاح اخروی را مربوط بذکر کثیر داشته اند کریمه واذکروا الله کثیرا لعلکم
تفلحون شاهد این معنی است پس ذکر کثیر باید قرار داد و هرچه منافی این دولت است آنرا دشمن باید داشت
علاج رستگاری این است ما علی الرسول الا البلاغ ع ذکر گو ذکر تا ترا جان است ع پاکی دل ز ذکر
رحمان است ع الا بذکر الله تطمئن القلوب نص قاطع است المسئول من الله سبحانه التوفیق علی ذلک و الثبات
والاستقامة علیه فانه ملاک الامر والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و آله الصلوات
والتسلیمات اتمها و اکملها جامه فرجی که در اوقات نیک مکرر پوشیده است مرسل داشته خواهند پوشید
عواقب جمیع امور بخیر باد بحرمة النبی و آله الامجاد علیه و علیهم الصلوة والسلام **مکتوب دو صد و هفتم**
بمرزا حسام الدین احمد صدور یافته در بیان آنکه قرب ابدان را در قرب قلوب تاثیر عظیم است
و در بیان آنکه وجد و حال را تا بمیزان شرع نسنجند به نیم حبه نخرند الحمد لله و سلام علی عباده الذین
اصطفی مدتی است اخبار سلامتی جناب شما و حضرات مخدوم زاده ها فرزندی میان جمال الدین
حسین و سائر اعزه و خدمت عتبه علیه و علی الخصوص میان شیخ اله داد و میان شیخ اله دیا
نرسیده مانع آن غیر از نسیان دور افتادها نخواهد بود آری قرب ابدان را در قرب
قلوب تاثیر عظیم است لهذا هیچ ولی بمرتبه صحابه نرسد و قرنی با آن رفعت شان که بشرف
صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات نرسیده بمرتبه ادنی صحابی نرسد شخصی از
عبد الله بن المبارک رضی الله عنه پرسیده ایما افضل معاویة ام عمر بن عبد العزیز در جواب
فرموده الغبار الذی دخل انف فرس معاویة مع رسول صلعم خیر من عمر بن عبد العزیز کذا مرة احوال
و اوضاع اینجا و دیگر لواحق و توابع مقرون بعافیت است لله الحمد والمنة علی ذلک بل علی
جمیع النعماء والآلاء و علی الخصوص علی نعمة الاسلام و متابعة سید الانام علیه و علی آله الصلوة

والسلام فانه ملاک الامر ومدار النجاة ومناط الفوز بالسعادات الدنیویة والاخرویة ثبتنا الله سبحانه وایاکم علی ذلک بحرمة سید المرسلین علیه وعلی آله الصلوة اتمها واکملها ع کار اینست غیر این همه هیچ ؛ از ترهات صوفیه چه میکشاید و از احوال ایشان چه می افزاید آنجا وجد وحال را تا بمیزان شرع نسنجند بنیم حبتیل نخرند وکشوف والهامات را تا بر محک کتاب وسنت نزنند به نیم جوی نمی پسندند مقصود سلوک طریق صوفیه حصول ازدیاد یقین ست بمعتقدات شرعیه که حقیقت ایمان ست ونیز حصول یسر است در اداء احکام فقهیه نه امرے دیگر ورای آن چه رؤیة موعود بآخرت است در دنیا البته واقع نیست ومشاهدات وتجلیاتی که صوفیه بآن خرسند اند آرام بظلال است وتسلی بشبه ومثال او تعالی وراء الوراست عجائب کاروباراست اگر حقیقت مشاهدات وتجلیات ایشان را کماهی گفته شود خوف آن دارد که فتوری در طلب مبتدیان این راه پیدا شود وقصوری در شوق ایشان افتد واز آن نیز می ترسد که اگر نگوید با وجود علم تجویز التباس باطل بحق کرده باشد یا دلیل المتحیرین دلنی بحرمة من جعلته رحمة للعالمین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات گاه گاه اگر از کیفیات احوال اعلام فرمایند موجب ازدیاد محبت است والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتحیات والتسلیمات افضلها واکملها

مکتوب دو صد و هشتم

بحضرت مخدوم زاده اعنی میان محمد صادق سلمه الله سبحانه علی مفارق المجبین صدور یافته در جواب سوالی که نموده بودند که سالک این طریق گاهست که خود را در مقامات انبیا می یابد علیهم التسلیمات والصلوات بلکه در بعضی اوقات می بیند که از ان مقام نیز بالا رفته است سر این یعنی چیست فرزندی پرسیده بود که سالک این طریق در مقامات عروج گاه هست که خود را در مقامات انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها می یابد بلکه در بعضی اوقات میداند که از ان مقام نیز بفوق رفته است سر این یعنی چیست و حال آنکه مقرر است ومجمع علیه که فضل انبیا راست علیهم الصلوات والتحیات اولیا هرچه می یابند وبکمالات ولایت میرسند بمتابعت ایشان میرسند جوابش آنست که آن مقامات انبیا علیهم الصلوات والبرکات نهایت مقامات عروج ایشان نیست بلکه عروج این بزرگواران بمراتب از ان مقامات بالا رفته است چه آن مقامات عبارت از اسماء الٰهیست جل سلطانه که مبادی تعینات ایشان است ووسائل فیوض از حضرت ذات تعالی وتقدس چه حضرت ذات را بی توسط اسما بعالم هیچ مناسبتی نیست

وغیر از غنا هیچ حاصل نه کریمهٔ ان الله لغنی عن العالمین شاهد باینمعنی است وچون این بزرگواران از مراتب عروج نزول میفرمایند وانوار بالا را خود گرفته فرود می آیند درین اسما علی تفاوت مراتبها که مناسبت باخبار طبقهٔ ایشان دارند اقامت میفرمایند وتوطن مینمایند لهذا اگر کسی ایشان را بعد از استقرار جوید در همان اسما یابد پس بلند استعداد که متوجه حضرت ذات تعالی وتقدس ناچار در وقت عروج بآن اسما خواهد رسید واز انجا بفوق خواهد گذشت الا ماشاء الله تعالی چون آن سالک را از بالا فرود آید وباسمیکه مبدأ تعین وجودی اوست نزول نماید آن اسم البته پایان تر از ان اسامی که مقامات انبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات خواهد بود وتفاوت مقامات انجا ظاهر خواهد شد که مناط افضلیت است هرکه مقام او بلند است افضل است وتا سالک باز باسم خود نگردد واسم خود را پایان تر از ان اسامی نیابد افضلیت آن بزرگواران را به طریق ذوق وحال نتواند دریافت به تقلید ایشان را افضل میگوید وبه یقین سابق حکم باولیت آنها میکند اما وجدان او مکذب حکم اوست درینوقت التجاء وتضرع وعجز ونیاز بحضرت حق سبحانه درکار است تا آنچه حقیقت کار است ظاهر گردد وانمقام مزلة اقدام سالکان است این جواب را بمثالی واضح گردانیم ارباب معقول گفته اند که دخان مرکب از اجزاے ارضی واجزاء ناری است ووقتیکه دخان صعود نماید اجزاء ارضی بمصاحبت اجزای ناری بالا خواهند رفت وبحصول قسر قاسر عروج خواهند نمود گفته اند اگر دخان قوی باشد عروج او تا کرهٔ نار متحقق می شود درین صعود اجزاء ارضی بمقامات اجزاء آبی واجزاء هوائی که بالطبع تفوق دارند خواهند رسید واز انجا عروج نموده بالا خواهند رفت درینصورت نمیتوان گفت که رتبهٔ اجزاء ارضی بلندتر است از مرتبهٔ اجزاء هوائی چه آن تفوق باعتبار قاسر بوده است نه باعتبار ذات وبعد از وصول به کرهٔ نار چون آن اجزاء ارضی هبوط نمایند وبمرکز طبعی خود برسند هر آئینه مقام اینها فروتر از مقام آب وهوا خواهد بود پس در ما نحن فیه عروج آن سالک از ان مقامات باعتبار قاسر است که آن قاسر افراط از حرارت محبت است وقوت جذب عشق وباعتبار ذات مقام او تحت آن مقامات این جواب که گفته شد مناسب حال منتهی است اما در ابتدا اگر این توهم پیدا شود خود را در مقامات اکابر یابد وجهش آنست که هر مقام را در ابتدا وتوسط ظل ومثال است ومبتدی ومتوسط چون بظلال آنها میرسند خیال میکنند که بحقیقت آن مقامات رسیدند فرق

در بیان ظلال حقائق نمیتوانند کرد و بچنین شبهه و مثال اکابر را چون در ظلال مقامات ایشان یابند
خیال میکنند که شرکتی با کابر در مقامات پیدا کرده اند نه چنین است بلکه اینجا اشتباه ظل شیٔ است به
نفس شیٔ اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی وجنبنا عن الاشتغال بالملاهی بحرمة سید الاولین والآخرین
علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **مکتوب دو صد و نهم** بمیر محمد نعمان بدخشی صدور
یافته در حل بعضی از عبارات متعلق رساله مبداء و معاد که پرسیده بودند و بعضی از عبارات دیگر که بتقریب مسطور
گشته و در جواب مکتوب او که مشتمل است بر بعضی ضروریات این راه الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام
علی سید المرسلین وآله الطاهرین اجمعین سیادت پناهی اخوی اعزی میر محمد نعمان بجمعیت باشند
احوال اینجا و مستوجب حمد است در وقت وداع در سرای فرخ شما اخوی خواجه محمد اشرف معنی العبارات
که در رساله مبداء و معاد واقع شده پرسیده بودند چون وقت مساعدت نکرد موقوف مانده بود الحال
بخاطر رسید که در حل آن عبارت چیزی نوشته شود که موجب تشفی احباب گردد و عبارت آن رساله
اینست که بعد از هزار و چند سال از زمان رحلت آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام زمانی می آید
که حقیقت محمدی از مقام خود عروج فرماید و بمقام حقیقت کعبه متحد گردد و این زمان حقیقت محمدی حقیقت
احمدی نام یابد و مظهر ذات احد جل سلطانه گردد و هر دو اسم مبارک بمسمی متحقق شود و مقام سابق از حقیقت
محمدی خالی ماند تا زمانیکه حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام نزول فرماید و عمل بشریعت
محمدی نماید علیهم الصلوات والتحیات در ان وقت حقیقت عیسوی از مقام خود عروج فرموده بمقام
حقیقت محمدی که خالی مانده بود استقرار کند باید دانست که حقیقت شخصی عبارت از تعین وجوبی
است که تعین امکانی آن شخص ظل آن تعین است و آن تعین وجوبی اسمیست از اسمای
الٰهی جل سلطانه کالعلیم والقدیر والمرید والمتکلم وامثالها و آن اسم الٰهی جل سلطانه رب آن
شخص است و مبداء فیوض وجودی و توابع وجودی او و این اسم را نسبت بحضرت ذات
تعالی شانه مراتب شتی است و در مرتبه شان صفت که وجود آن زائد است بر وجود ذات این
اسم اطلاق بیابد و در مرتبه شان که زیادتی آن بر ذات بمجرد اعتبار است نیز این اسم
صادق می آید و فرق در میان صفت و شان در مکتوبیکه در بیان سلوک و جذبه نوشته شده
به تفصیل ذکر یافته است اگر خفائی باشد بآن رساله رجوع نمایند و شک نیست که حصول شان

اگرچه بمجرد اعتبار است نیز رضای آن میکند که فوق آن معنی زائد دیگر باشد مناسب آن شان که مبداء وجود
اعتباری او گردد و پس این اسم را از ان مرتبه نصیبی حاصل شده و در فوق آن معنی زائد نیز این احتمال جاری
است اما قوت بشری از ضبط آن عاجز است این فقیر کم بضاعت یک مرتبه دیگر را هم گنجانیده است
اما در فوق آن مرتبه غیر از استهلاک و اضمحلال نصیب ندارد و فوق کل ذی علم علیم شعر هنیئا لارباب
النعیم نعیمها ٭ وللعاشق المسکین ما یتجرع ٭ تفاضل اقدام اهل الله باعتبار تخطی این مراتب شتی است
علی تفاوت الاستعدادات والقابلیات والواصلون الی الاسم قلیلون من الاولیاء فان اکثرهم
واصلون الی ظل من ظلال ذلک الاسم بعد ان عرجوا من المراتب الامکانیة باسرها بطریق السلوک
والسیر التفصیلی وقد یتوهم الوصول الی ذلک الاسم فی طریق الجذبة الصرفة ایضا لکنه غیر معتبر ولا یعتد به
والذین عرجوا من ذلک الاسم وقطعوا مراتبه المتفاوتة قلت او کثرت فهولاء اقل قلیل منهم بر سر اصل سخن
رویم و گوئیم که حقیقت شخص چنانکه تعین وجوبی را گویند تعین امکانی او را نیز گویند چون این مقدمات
معلوم شد گوئیم که محمد رسول الله صلی الله علیه وآله الصلوات والتحیات در رنگ کافهٔ انام مرکب از عالم
خلق و عالم امر است و اسم الٰهی جل شانه که رب عالم خلق اوست شان العلیم است و آنکه ترتیب عالم
امر او میفرماید آن معنی است که مبداء وجود اعتباری آن شان است که تمام حقیقت محمدی عبارت از شان
العلیم است و حقیقت احمدی کنایه از ان معنی که مبداء آن شان ست و حقیقت کعبه سبحانی بهمان معنی
است و نبوتی که پیش از خلق حضرت آدم علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام آن سرور را حاصل بوده و از آن
مرتبه خبر داده و گفته کنت نبیا و آدم بین الماء والطین باعتبار حقیقت احمدی بوده است که بعالم امر تعلق
دارد و همین اعتبار حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام که کلمة الله بوده اند بعالم امر بیشتر مناسبت
داشته بشارت قدوم آن سرور علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات باسم احمد داده و فرموده و مبشرا
برسول یاتی من بعدی اسمه احمد و نبوتی که بنشاء عنصری تعلق دارد و باعتبار حقیقت محمدیست بلکه
باعتبار حقیقتین است و رب او در هر مرتبه آن شان و مبداء آن شان لهذا دعوت او نیز مرتبه اتم است از
دعوت مرتبه سابق چه در ان مرتبه دعوت او مخصوص بعالم امر بوده است و تربیت او مقصور بر روحانیان
و درین مرتبه دعوت او شامل خلق و امر است و تربیت او مشتمل بر اجساد و ارواح نهایت ما فی الباب درین
نشاء نشاء عنصری او را علیه وعلی آله الصلوة والسلام غالب ساخته بودند بر نشاء ملکی او تا مناسبت

که سبب افاده و استفاده است بیشتر پیدا شود بخلائق که جانب بشریت در ایشان غالب است حضرت
حق سبحانه تعالی حبیب خود را صلی الله علیه وعلی آله وسلم باکد وجه امر میفرماید باظهار بشریت خود کما قال سبحانه
وتعالی قل انما انا بشر مثلکم یوحی الی اتیان لفظ مثلکم از برای تاکید بشریت است و بعد از ارتحال از نشاء
عنصری جانب روحانیت او علیه الصلوة والسلام غالب آمد و مناسبت بشریت رو بنقص آورد و نورانیت
دعوت تفاوت پیدا کرد بعضی از اصحاب کرام فرموده اند که هنوز از دفن آن سرور علیه وعلیهم الصلوة
والسلام فارغ نشده بودیم که در دلهای خود تفاوت یافتیم بلے ایمان شهودی بایمان غیبی مبدل
گشت و معامله از آغوش بگوش کشید و از دیدن بشنیدن آمد و از زمان رحلت او علیه وعلی آله
الصلوة والسلام چون هزار سال گذشت که مدت مدید است و ازمنه متطاوله جانب روحانیت
بر نهجے غالب آمد که جانب بشریت را بتمام متلون بلون خود ساخت که عالم خلق منصبغ بعالم امر گردانید
پس ناچار آنچه از عالم خلق او علیه وعلی آله الصلوة والسلام رجوع بحقیقت خود نموده بود یعنی
حقیقت محمدی عروج فرموده ملحق بحقیقت احمدی گشت و حقیقت محمدی با حقیقت احمدی متحد شد
مراد از حقیقت احمدی و حقیقت محمدی درینجا تعین امکانی خلق و امر اوست علیه وعلی آله الصلوة
والسلام نه تعین وجوبی که تعین امکانی او ظل آنست چه عروج تعین وجوبی را معنی نیست و متحد گشتن
آن تعین معقول نه چون حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام نزول خواهد فرمود و متابعت شریعت
خاتم الرسل علیها الصلوة والسلام خواهد نمود و از مقام خود عروج فرموده بتبعیت بمقام حقیقت محمدی خواهد
رسید و تقویت دین او علیها الصلوات والتحیات خواهد نمود از اینجاست که نقل میکنند از شرائع ماتقدم
که بعد از هزار سال از ارتحال پیغمبران اولوالعزم از انبیاء کرام و رسل عظام مبعوث میشدند که
تقویت شریعت آن پیغمبران فرمایند و اعلاء کلمه او نمایند و چون دوره دعوت شریعت او تمام
میشد پیغمبر اولوالعزم دیگر مبعوث مے گشت و تجدید شریعت خود میفرمود و چون شریعت
خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات از نسخ و تبدیل محفوظ است علماء امت او را حکم
انبیاء داده کار تقویت شریعت و تائید ملت را بایشان تفویض فرموده مع ذلک یک پیغمبر
اولی العزم را تابع او ساخته ترویج شریعت او نموده است قال الله سبحانه وتعالی انا نحن
نزلنا الذکر وانا له لحافظون بدانند که بعد از هزار سال بعد از ارتحال خاتم الرسل علیه

وعلیهم الصلوة والسلام اولیاء امت او که بظهور آیند هر چند اقل باشند اکمل بوند تا تقویت این شریعت
بوجه اتم نمایند حضرت مهدی خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوة والسلام از قدوم مبارک او بشارت فرموده
اند بعد از هزار سال بوجود خواهند آمد و حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام خود نیز بعد از
هزار سال نزول خواهند فرمود بالجمله کمالات اولیاء این طبقه شبیه بکمالات اصحاب کرام است هر چند
بعد از انبیاء فضل مر اصحاب کرام راست علیهم السلام اما جاے آن داده که از کمال تشابه یکی را بر
دیگری فضل نتوان داد و ازینجا تواند که آن سرور فرموده علیه وعلی آله الصلوة والسلام لا یدری
اولهم خیر ام آخرهم نفرموده و لا یدری اولهم خیر ام آخرهم بعلمه بکمال کل من الفریقین لهذا قال
خیر القرون قرنی اما چون از کمال مشابهت جای تردد بود فرمود لا یدری اگر پرسند که آن
سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام بعد از قرن اصحاب قرن تابعین را خیر ساخته است
و بعد از قرن تابعین قرن تبع تابعین را پس خیریت این دو قرن نیز برین طبقه متیقن باشد
پس تشابه این طبقه در کمالات باصحاب کرام چه بود در جواب گوئیم تواند بود که خیریت آن قرن
برین طبقه باعتبار کثرت ظهور اولیاء الله باشد و قلت وجود اهل بدعت و ندرت ارباب فسق و
معصیت وهو لا ینافی کون بعض الافراد من اولیاء الله فی هذه الطبقة خیرا من اولیاء ذینک القرنین
کحضرة المهدی شعر: فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ٭ دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد ٭
اما قرن اصحاب از جمیع وجوه خیر است آنجا سخن کردن از فضولی است سابقان سابقان اند در
جنت نعیم مقربان ایشانند انفاق کوه ذهب دیگران بمد شعیر ایشان نرسد والله یختص برحمته من
یشاء باید دانست که از بیان سابق واضح گشت معنی آن عبارت که در رساله مبداء و معاد فوق
این مذکور مسطور گشته است که حقیقت کعبه ربانی مسجود حقیقت محمدی گشت چه حقیقت کعبه ربانی
بعینها حقیقت احمدی است که حقیقت محمدی فی الحقیقت ظل اوست پس ناچار مسجود حقیقت
محمدی باشد اگر سوال کنند که کعبه بطواف اولیاء است او می آید و از ایشان برکات میجوید چون
حقیقت او را تقدم باشد بر حقیقت محمدی این معنی چگونه جائز باشد در جواب گوئیم که حقیقت محمدی
نهایت مقامات نزول محمد است از اوج تنزیه و تقدیس و حقیقت کعبه نهایت مقامات عروج
کعبه است مرتبه اول در عروج حقیقت محمدی بر مرتبه تنزیه حقیقت کعبه است و نهایت عروجات

اورا غیر از حق سبحانه اطلاع ندارد و چون اولیا را اکمل است اورا از عروجات آن سرور علیه وعلی آله الصلوة
والسلام نصیب تام است اگرچه کعبه از برکات این بزرگواران دریوزه نماید چه عجب بیت زمین زاده
بر آسمان تاخته ٭ زمین و زمان را پس انداخته ٭ و عبارت دیگر از آن رساله که درین مقام واقع شده بود نیز حل شد
و آن عبارت اینست که صورت کعبه همچنانکه مسجود صور اشیا است حقیقت کعبه نیز مسجود حقائق آن اشیا است
چه از مقدمات سابق معلوم شده است که حقائق اشیا عبارت از اسمای الهیت جل سلطانه که مبادی
فیوض وجودی و توابع وجود ایشان است و حقیقت کعبه فوق آن اسما است پس هر آئینه حقیقت کعبه
متبوع حقائق اشیا باشد آری اگر اکمل اولیا را سیر بالاتر از حقیقت کعبه واقع شود و انوار بالا را گرفته بمراتب حقائق خود
که شبیه باجبار طبعی اشیاست در مراتب عروج فرود آیند کعبه از برکات ایشان توقع خواهد نمود کما مر سابقاً
و ایضا در رساله مبدا و معاد چند فقره نوشته است در بیان افضلیت انبیاء اولو العزم صلوات الله تعالی و
تسلیماته علیهم یعنی افضلیت ایشان را از بعض دیگر و چون مبنای آن بر کشف و الهام ست که ظنی است
از آن نوشتن و تفرقه نمودن در فضل آدم مستغفر است چه در آن باب سخن جز بدلیل قطعی جائز نیست
استغفر الله و اتوب الی الله من جمیع ما کره الله قولاً و فعلاً در مکتوب خود نوشته بودند که در سرای فرخ
پرسیده بودم که تعلیم طریقت مر طالبان را نسبت بمن مرضی است یا نه تو در جواب گفته بودی که به خاطر
فقیر نمانده است که نفی مطلق کرده باشد بلکه گفته بود که مشروط بشرائط است مطلقاً مرضی نیست و الحال
هم همین طور میدانند باید که در رعایت شرائط نیک احتیاط نمایند مبادا مسامحه کنند تا باستخاره یقین نشود
که باید گفت نگویند و اخوی مولانا یار محمد قدیم را نیز بهمین معنی دلالت نمایند و تاکید بگویند که در تعلیم طریقت
سرعت نمایند مقصود دکان پهن کردن نیست مرضی حق را سبحانه باید ملاحظه نمود خبر شرط است دیگر از مسترشدان
خود گله نموده بودند گله از وضع خود باید کرد که بآن جماعت بر نهج زندگانی میکنند که البته عاقبت آن آزار است
گفته اند که پیر باید که در نظر مرید خود را متحمل نماید نه آنکه در اختلاط بکشاید و مصاحبانه سلوک کند و بحرف و حکایت
هنگامه را گرم دارد والسلام مکتوب دو صد و دهم بملا شکیبی اصفهانی صدور یافته در حل عبارت نفحات
که پرسیده بود و در ذکر بعضی از نصائح ضروریه که مسئله نموده بود مراسله شریفه و ملاطفه لطیفه که از
روی شفقت و مهربانی نامزد این حقیر قلیل البضاعت فرموده بودند بمطالعه آن مشرف گشته مبتهج
و مسرور گردید سلامت باشند و بسلامت بروند و تا باشند بر محبت فقرا باشند و چون بروند بمحبت

ایشان از سرمایه ببرند و چون خیزند بمحبت ایشان خیزند بحرمة من افتخر بالفقر و آثره علی الغناء علیه وعلی آله
الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها از روی کرم مرقوم فرموده بودند که حقیقت معامله آن حکایت چیست که در
نفحات مذکور است از مرید شیخ ابن السکینه قدس سره که روزی در آب دجله بتقریب غسل غوطه زده بود
و سر از آب نیل بر آورده بمصر در آمد و آنجا کدخدا شد و فرزندان بهم رسانیده و تا هفت سال در مصر اقامت
ورزید اتفاقاً روزی بتقریب غسل در آب نیل غوطه زده بود سر از آب دجله بر آورد و دید که در کنار دجله
همه جامهای او که در اول برکنار دجله گذاشته بود بحال خود است جامها را پوشیده بخانه در آمد اهلیه او
گفت طعامیکه از برای مهمانان فرموده بودی طیار است الی آخر القصه مخدوما مکرما اشکال این
حکایت نه از آن رهگذر است که در یکساعت کار سنین چگونه میسر شود چه این قسم معامله بسیار بوقوع
آمده است حضرت رسالت خاتمیت علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیة در شب معراج بعد از
طے معارج عروج و قطع منازل وصول که بالوف سنین میسر شود چون بوثاق خود رجوع فرمودند
دیدند که هنوز حرارت بستر خواب زائل نشده است و حرکت آب که در ابریق برای طهارت جدا کرده
بودند تسکین نیافته و جنبش همانست که در نفحات بعد از نقل این حکایت مذکور است که از قبیل بسط
زمان است بلکه اشکال آن حکایت ازین رهگذر است که در بغداد آن یک باشد و در مصر همان آن
امتداد هفت سال پیدا کند مثلا اهل بغداد در آن زمان در سال سه صد و شصت باشند از تاریخ هجری
و اهل مصر در آنوقت در سال سه صد و شصت و هفت عقل و نقل تجویز این معنی نمینمایند این معامله نسبت
بیک شخص یا دو شخص مجوز است اما نسبت به بلاد مختلفه و امکنه متعدده محال آنچه بخاطر کلیل این حقیر
میگذرد آنست که این حکایت نه از عالم تیقظ است بلکه از قبیل رؤیا و واقعات است که مستمع رؤیا برؤیت
مشتبه گشته است و نوم به تیقظ التباس یافته این قسم اشتباه بسیار واقع میشود بلکه از مظنه آن اشتباه است
در خواب دیده است و در خواب به پیر خود گفته و فرزندان آورده و حکایتیکه بعد ازین حکایت از شیخ محی الدین
بن العربی قدس سره نقل میکنند نیز ازین قبیل است والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها نوشته بودند
که شرح این عبارت باید نوشت که مربی جسد روح است و مربی قالب قلب مخدوما مودای این
هر دو عبارت واحد است و آن تربیت عالم خلق انسان است باعتبار عالم امر او و چون لفظ جسد مقرون بلفظ
روح در اطلاقات بسیار واقع میشود و مناسبت لفظے در میان قالب و قلب بوده هر کدام را بمناسبت

ف شرح عبارت که مربی جسد روح است و مربی قالب قلب ۱۲

خود جمع کرده تعیین عبارت اختیار افتاده است طلب نصائح رفته بود مخدوما عطوفت آثارا شرم می آید
باوجود اینهمه خرابی وگرفتاری وکم بضاعتی وبیحاصلی ازان باب چیزی نویسد وبصریح یا باشارت ازان
مقوله حرف زند لیکن ازان نیز می ترسد که اگر از قول معروف هم خود را معاف دارد وبیاد اکار نخست دوناوت
بکشند فبضنه وبخل انجامد بنا بر علی ذلک بچند کلمه جرأت مینماید مخدوما مدت بقای دنیا بسیار قلیل است وازان قلیل
هم اکثر تلف شده واقل مانده ومدت بقای آخرت خلود دوام ست معامله خلود را به بقای چند روزه
مربوط ساخته اند بعد ازان یا تنعم دائمی است یا عذاب سرمدی مخبر صادق ازان خبر داده است احتمال
تخلف ندارد وعقل دور اندیش را کار باید فرمود مخدوما اشرف عمر در هوا وهوس گذشت وبمرضی اعدای
خدا جل شانه بسر آمد وارذل عمر مانده اگر امروز آنرا هم بمرضیات حق جل سلطانه صرف نکنیم وتلافی
اشرف بارذل هم ننمائیم ومحنت اقل را وسیلهٔ راحت مخلد نسازیم وکفایت سیآت کثیره را بحسنات قلیله
هم نفرمائیم فردا بکدام رو پیش او تعالی خواهم رفت وکدام حیله را پیش خواهم برد خواب خرگوش تاکی
خواهد بود وپنبهٔ غفلت در گوش تا چند آخر غشاوه از بصارت خواهند برداشت وپنبهٔ غفلت از
سامعه ازاله خواهند نمود اما سود نخواهد برداشت وجز حسرت وندامت نقد وقت نخواهد بود پیش از ورود
موت کار خود باید ساخت واشوقا گویان باید مرد اولا از درستی اعتقاد چاره نبود واز تصدیق بانچه
از دین معلوم شده است بطریق ضرورت وتواتر گزرد ثانیا علم وعمل بانچه فقه متکفل آنست نیز
ضروریست وثالثا سلوک طریق صوفیه هم درکارست نه ازبرای آن غرض که صور واشکال غیبی را
مشاهده نمایند والوان وانوار را معاینه فرمایند این خود داخل لهو ولعب است صور وانوار حسی چه
نقصان دارد که کسے اینهارا گذاشته بریاضات ومجاهدات هوس صور وانوار غیبے نماید این صور وانوار
وآن صور وانوار هر دو مخلوق حق اند سبحانه واز آیات داله بر صانعیت او تعالی نور آفتاب ومهتاب
که از عالم شهادت است بوجوه مزیت دارد بران انوار که در عالم مثال بیند اما چون این دیده دائمی است
وخواص وعوام دران شرکت دارند از نظر اعتبار ساقط ساخته هوس انوار غیبی مینمایند بلے مصرع
آبے که رود پیش درت تیره نماید ٭ بلکه مقصود از سلوک طریق صوفیه تحصیل ازدیاد یقین است
در معتقدات شرعیه تا از مضیق استدلال بفضای کشف آیند واز اجمال بتفصیل گرایند مثلا وجود
واجب الوجود تعالی وتقدس ووحدة او سبحانه اول بطریق استدلال یا بتقلید معلوم شده بود

وباندازهٔ او یقین بهم رسیده چون سلوک طریق صوفیه میسر شود آن استدلال وکشف وشهود مبدل میگردد
یقین اکمل حاصل میشود علی هذا القیاس سائر الاعتقادیات وایضا مقصود تحصیل یسر است در اداء احکام
فقهیه وازالهٔ عسر که از امارگی نفس میخیزد ویقین این فقیر آنست که طریق صوفیه فی الحقیقت خادم شرعیه
است نه امری مباین از شریعت واین معنی را در کتب ورسائل خود تحقیق نموده است واز برای حصول
این غرض اعتبار طریق علیه نقشبندیه در میان سائر طرق اولی وانسب است چه این بزرگواران
التزام متابعت سنت نموده اند واجتناب از بدعت فرموده لهذا اگر دولت متابعت دارند واز
احوال هیچ ندارند خرسند اند واگر باوجود احوال در متابعت فتور دارند آن احوال را نمی پسندند حضرت
خواجه احرار قدس الله سره فرموده اند که اگر احوال ومواجید را بما بدهند وحقیقت ما را باعتقاد اهل
سنت وجماعت نتوازند جز خرابی هیچ نمی دانیم واگر اعتقاد اهل سنت وجماعت را بدهند واز احوال
هیچ ندهند غم نداریم وایضا درین طریق اندراج نهایت در بدایت ست پس در اول قدم آن میابند
که دیگران در نهایت یابند اگر فرق است باجمال وتفصیل است وشمول وعدم شمول همین نسبت بعینها
نسبت اصحاب کرام است علیهم الرضوان چه در اول صحبت خیر البشر علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات
آن یافته اند که اولیاء امت را معلوم نیست که در نهایت میسر شود ازانجا است که اویس قرنی قدس سره
که خیر التابعین است بمرتبه وحشی قاتل حضرت حمزه علیه الرضوان که یکبار بصحبت خیر البشر علیه وعلی آله
الصلوة والسلام رسیده نرسد زیرا که فضل صحبت فوق جمیع فضائل وکمالات است چه ایمان ایشان
شهودی است ودیگرانرا هرگز این دولت میسر نشده مصرع شنیده کے بود مانند دیده ٭ لهذا انفاق
مد شعیر ایشان بهتر از انفاق کوه ذهب دیگران آمد وجمیع اصحاب درین فضیلت برابر اند پس همه را
بزرگ باید داشت وبه نیکی یاد باید کرد زیرا که صحابه همه عدول اند ودر روایت وتبلیغ احکام همه
برابر روایت یکے بر روایت دیگر مزیتے نیست حاملان قرآن مجید ایشان بوده اند وآیات متفرقه
را باعتماد عدالت ایشان از هر کدام دو ایه هر آیه کم وبیش اخذ نموده جمع ساخته اند اگر در یکے از اصحاب
کسی جرح نماید آن جرح منجر بقرآن مجید مے گردد چه حامل بعضے آیات تواند بود که او باشد و
مخالفات ومنازعات که در میان آن بزرگواران گذشته بر محامل نیک صرف باید نمود واز
هوا وتعصب خود را دور باید ساخت قال الشافعی رحمه الله سبحانه وهو اعلم بحال الصحابة

علیہم الرضوان تلک وما طہر اللہ عنہا ایدینا فلنطہر عنہا السنتنا ومثل این مقولہ از امام اجل جعفر صادق رضی
نیز منقول است والسلام اولاً وآخراً **مکتوب دوصد ویازدہم** بملا یار محمد قدیم بدخشی صدوریافتہ
در جواب سوال کہ کردہ بود از مقولہ مولوی علیہ الرحمۃ ودر بیان شرائط ضروریہ مقام تکمیل وارشاد مکتوب
مرغوب اخوی اعزی مولانا یار محمد قدیم وصول یافت موجب فرحت گشت حضرت حق سبحانہ وتعالیٰ
بذروۂ کمال وتکمیل رساناد بحرمۃ النبی المختار وآلہ الامجاد علیہ وعلیہم الصلوات والتسلیمات از مقولہ مولوی
علیہ الرحمۃ پرسیدہ بودند کہ گفتہ اند آن نازنینی کہ درکنار من بودہ حق بودہ است آیا این گفتن جائز
است یا نہ بدانند کہ این قسم امور درین راہ بسیار واقع میشود بزبان می آید این نوع معاملہ تجلی صوری
است کہ صاحب معاملہ آن صورت متجلی لہ را حق می انگارد وتعالیٰ شانہ سخن ہمان ست کہ شیخ اجل
امام ربانی حضرت خواجہ یوسف ہمدانی فرمودہ اند تلک خیالات تربی بہا اطفال الطریقۃ دیگر چون
نوعے از اجازت تعلیم طریقت بشما کردہ شدہ است درینباب بعضے فوائد نوشتہ میشود بگوش
ہوش استماع نمودہ بعمل خواہند درآورد بدانند کہ چون طالبے بارادہ پیش شما بیاید در تعلیم
طریقت او تامل بسیار باید کرد مبادا درین امر استدراج شما خواستہ باشد وخرابی
منظور باشد علی الخصوص کہ در آمدن مرید فرحے وسروری پیدا شود باید کہ درینباب راہ التجا
وتضرع اختیار نمودہ استخارہای متعدد نمایند تا آنکہ بیقین بپیوندد کہ طریقہ را باو باید گفت واستدراج
وخرابی مراد نیست زیرا کہ در بندہا حق سبحانہ تصرف کردن ووقت خود را در عقب ایشان غارت
نمودن بی اذن سبحانہ مجوز نیست آیہ کریمہ لتخرج الناس من الظلمات الی النور باذن ربہم دلالت برین
معنی دارد عزیزے فوت کرد خطاب آمد کہ توئی کہ ذرہ پوشیدہ بودی در دین من بربندہاے من گفت
بلی فرمود ہلا کلت خلقی الی قلبت بقلبک علیّ واجازتیکہ بشما ودیگران کردہ شدہ است مشروط بشرائط
است ومنوط است بحصول علم بمرضی او تعالیٰ ہنوز آنوقت نیامدہ است کہ اجازت مطلق کردہ
شود تا وروو آن وقت شرائط را نیک مرعی دارند خبر شرط است وبمیر نعمان ہم ہمچنین نوشتہ است
از انجا نیز معلوم خواہند نمود بالجملہ سعے نمایند کہ آنوقت برسد واز تنگے شرائط وا رہند والسلام
مکتوب دوصد ودوازدہم بمولانا محمد صدیق بدخشی صدور یافت در جواب بعضے
اسولہ کہ پرسیدہ بود وحل واقعہ کہ دیدہ بود نوشتہ دو مکتوب مرغوب پے درپے رسید فرحت

بر فرحت افزود حضرت حق سبحانہ وتعالیٰ ترقیات بی نہایت کرامت فرماید بحرمت سید المرسلین علیہ وعلیٰ آلہ
الصلوات والتسلیمات اتمہا واکملہا پرسیدہ بودند کہ پیر صاحب تصرف مرید مستعد را بتصرف خود بمراتبے کہ
فوق از استعداد اوست تواند رسانید یا نہ بلی تواند رسانید اما بان مراتب فوق کہ مناسب استعداد
اوست نہ بمراتبی کہ مباین استعداد او باشد مثلاً مرید یکہ استعداد ولایت موسوی دارد ونہایت قوت
استعداد او تا وصول نصف راہ آن ولایت است پیر صاحب تصرف او را خود تواند باقصای درجات آن ولایت
رسانید اما آنکہ او را از ولایت موسوے بولایت محمدی آرد ودرین ولایت او را ترقیات بخشد معلوم
الوقوع نیست وایضاً پرسیدہ بودند کہ آن کدام مرتبہ است اخفی کہ الطف لطائف انسانی ست
ودران مرتبہ حکم نفس امارہ دارد ودر دنائت وخساست شبہ او پیدا میکند معلوم اخوی باد کہ اخفی ہرچند
الطف لطائف است اما داخل دائرہ امکان ست وبداغ حدوث متسم چون سالک پا از دائرہ امکان
بیرون نہد کہ در مراتب وجوب سیر فرماید واز ظلال وجوبی باصول آن برسد واز تقیید صفت وشان وا رہد
ناچار ممکن در نظر او خوار وبے اعتبار درآید واخس والطف را در دنائت وخساست برابر بیند ونفس
واخفی را در یکمقام توان انگارد و نوشتہ بودند کہ بواسطہ یا بی واسطہ از تو شنیدہ ایم کہ در وقت عبادت
حق را سبحانہ حاضر دیدہ عبادت کردن موجب تنزل اوست سبحانہ بندہ وار عبادت باید کرد این کہ او را
سبحانہ حاضر داشتہ عبادت کند سوی ادب سبب محبت آثار این قسم مقولہ معلوم نیست کہ ازین فقیر سر بر زدہ
باشد جاے دیگر دیدہ باشند و واقعہ کہ نوشتہ بودند حضرت رسول اکرم علیٰ نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام را دران
واقعہ دیدہ بسیار نیک ست کہ اصالت دارد وآب کنایہ از علم است ودست دران کردن حصول
قدرت است در علم ومشارکت حضرت آدم علیٰ نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام درین معنی موکد حصول است
چہ آنحضرت تلمیذ حضرت رحمٰن است وعلم آدم الاسماء کلہا غایۃ ما فی الباب مراد از علم درین واقعہ
علم باطن است بلکہ نوعے از علم باطن کہ مناسبت بنسبت اہل بیت دارد علیہم الرضوان والباقی
عند التلاقی والسلام **مکتوب دوصد وسیزدہم** بسیادت پناہی شیخ فرید صدور یافت در بیان
مواعظ ونصائح ودر ترغیب بر تابعت علماء اہل سنت وجماعت کہ فرقہ ناجیہ اند واجتناب از صحبت
علماء سوء کہ علم را وسیلہ حطام دنیوی ساختہ اند عصمکم اللہ سبحانہ عما لا یلیق بجنابکم بحرمۃ جدکم الامجد علیہ وعلیٰ
آلہ الصلوات والتسلیمات قال اللہ سبحانہ وتعالیٰ ہل جزاء الاحسان الا الاحسان بیند اند کہ احسان شما را

بکدام احسان مکافات نماید غیر از آنکه در اوقات نیک بدعای سلامتی دارین رطب اللسان باشد الحمد لله سبحانه والمنة که اینمعنی بنحو است میسر است و احسان دیگر که لائق مکافات است موعظت و تذکیر است اگر در معرض قبول افتد چه نعمتیست نقابت و نجابت دستگاها خلاصهٔ مواعظ و زبدهٔ نصائح اختلاط و انبساط با اهل تدین و ارباب تشرع است تدین و تشرع منوط بسلوک طریقهٔ حقهٔ اهل سنت و جماعت است که فرقهٔ ناجیه اند در میان سائر فرق اسلامیه نجات بی متابعت این بزرگواران محالست و فلاح بی اتباع آرای اینها ممتنع دلائل عقلی و نقلی و کشفی برین معنی شاهد است که احتمال تخلف ندارد و اگر معلوم شود که شخصی بر ابر خردل از صراط مستقیم این بزرگواران جدا افتاده است صحبت او را سم قاتل باید دانست و مجالست او را زهر افعی باید انگاشت طالب علمان بیباک از هر فرقه که باشند بخصوص دزدان دین اند اجتناب از صحبت اینها نیز از ضروریات است و این همه فتنه و فساد که در دین پیدا شده است از شومی این جماعت است که بواسطهٔ حطام دنیوی آخرت خود در ابرباد داده اند اولئک الذین اشتروا الضلالة بالهدیٰ فما ربحت تجارتهم و ما کانوا مهتدین ابلیس لعین را شخصے دید که آسوده و فارغ البال نشسته است و دست را از اغوا و اضلال کوتاه کرده سر آنرا پرسید لعین گفت علماء سوء این وقت کار مرا کفایت کرده اند متکفل اغوا و اضلال گشته از طلبهٔ آنجاے مولانا عمر نیک نهاد است بشرط آنکه او را دل بر هند و در اظهار حق دلیر سازند و حافظ امام نیز جنون اسلام دارد که در اسلام از آن جنون چاره نبود لن یؤمن احدکم حتی یقال انه مجنون معلوم شریف است که فقیر بگفتن و نوشتن در تحریص بر صحبت نیک تقصیر نکرده است و در مبالغه نمودن از اجتناب از مصاحبت سوء خود را معاف نداشته که آن را اصل عظیم میداند والقبول عندکم بل کل من عند الله فطوبیٰ لمن جعله الله سبحانه مظهر الخیر تذکر احسانهاے شما برین گفت و گوی می آرد و ملاحظه تصدیع و ملال را الامیان بری انداز د والسّلام

مکتوب دو صد و چهار دهم بخانخانان صدور یافته در بیان آنکه دنیا مزرعهٔ آخرت است و در جواب آن سوال مشهور که کفار را بواسطهٔ کفر موقت عذاب مخلد چون باشد و سفارش حاجتمندی

طوبیٰ لمن جعله الله سبحانه مظهر الخیر حضرت حق سبحانه دنیا را مزرعهٔ آخرت گردانیده بیدولت باشد کسیکه تخم را در ست نخورد و بر زمین استعداد نیندازد و از یکدانه هفت صد دانه نسازد و از براے روزی که برادر از برادر گریزد و مادر بفرزند نیامیزد ذخیره نکند خسارت دنیا و آخرت نقد وقت است و حسرت و ندامت دارین بر کف دست و صاحب دولتان فرصت دنیا را غنیمت

می شمرند از برای آن غرض که در آن فرصت تنعمات و تلذذات فرمایند که بیمدار و ثبات است مع ذلک معتاد محن و عقبات بلکه تا در ان فرصت کشت و کار فرمایند و از یکدانه عمل خیر کریمه والله یضاعف لمن یشاء ثمرات بی نهایت حاصل کنند از انجا است که اعمال صالحهٔ چند روزه را به تنعمات مخلد جزا فرموده اند والله ذو الفضل العظیم اگر پرسند که تضاعف اجر در حسنات است و در سیئات جزا مثل است پس کفار را بواسطهٔ سیئات معدوده عذاب مخلد چون باشد گوئیم که مماثلهٔ جزا هر عمل را مفوض بعلم واجب تعالیٰ و تقدس علم ممکن از ادراک آن قاصر است مثلاً در قذف محصنات جزاء مماثل آن هشتاد تازیانه فرموده و در حد سرقه قطع یمین سارق جزاء آن نموده و در حد زنا در صورت بکر به بکر صد تازیانه و تغریب عام تقدیر نموده و در صورت شیخ و شیخه حکم برجم فرموده علم انحدود و تقدیرات از طوق بشر خارج است ذلک تقدیر العزیز الحکیم پس در مادهٔ کفار حق سبحانه تعالیٰ کفر موقت را عذاب مخلد و جزاء وفاق فرموده معلوم شد که جزاء مماثل هر کفر موقت را همین عذاب مخلد است و کسی که خواهد که جمیع احکام شرعیه را معقول خود سازد و با دلهٔ عقلیه برابر نماید آن کس منکر طور نبوت است علیه ما یستحق با وسخن کردن از بجز دسیت

بیت

زان کس که بقرآن و خبر زو نرهی

آنست جوابش که جوابش ندهی

بقیة المرام رافع رقیمه فقرا میان شیخ احمد ولد امغفرت پناهی شیخ سلطان تهانیسری ست الطاف و احسانهای شمارا که نسبت به پدر بزرگوار او بوده یاد نموده بخدمت علیه موصول این فقیر خود را رسانیده است و از جملهٔ الطاف ایشان موضعی بود که در پرگنه اندری کرم فرموده بودند والامر عندکم بل کل من عند الله والسّلام علیکم و علیٰ سائر من اتبع الهدیٰ والتزم متابعة المصطفیٰ علیه و علیٰ آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب دو صد و پانزدهم بمرزا دارایاب صدور یافته در مذمت دنیا

مکتوب شریف که از حسن نشاء استعداد فطری به نیاز تمام بفقرا ارسال داشته بودند رسید جزاکم الله سبحانه عنا خیر الجزاء بصدقهٔ حبیبه علیه و علیٰ آله الصلوات والتسلیمات اے فرزند ارباب دنیا و اصحاب غنا به بلای عظیم گرفتار اند و با بتلاء عظیم مبتلا زیرا که دنیا مبغوضهٔ حق است سبحانه و مردار ترین جمیع نجاسات در نظر ایشان مزین ساخته اند و فریب گردانیده در رنگ آنکه نجاستی را زر اندود ساز ند و زهری را شکر آلود مع ذلک عقل دور اندیش بر اشناعت این دنیهٔ مهتدر ساخت و بر قباحت این نامرضیه دلالت فرمود لهذا علما فرموده اند که اگر شخصے وصیت کرد که مال مرا باعقل زمانه بدهند به زاهد باید داد که از دنیا بیرغبت است و آن بے رغبتی از کمال عقل اوست معهذا از کمال رحمت بیک شاید

[illegible] ف ۱۲

عقل کفایت نمود و شاهد دیگر از نقل نیز بآن ضم فرموده و بزبان رسل علیهم الصلوات والتحیات که
رحمت عالمیانند بر حقیقت آن متاع کاسد اطلاع بخشیده و از محبت و گرفتاری بآن قحبهٔ مکار منع بلیغ
فرموده باوجود این دو شاهد عدل هم اگر کسی بطمع شکر موهوم زهر بخورد و بامید زر تخیل نجاست اختیار کند
سفیه محض است و بلید بالطبع بلکه فی الحقیقت منکر اخبار رسل است علیهم الصلوات والتحیات حکم منافق
دارد که صورت ایمان در آخرت سودمندش نخواهد گشت و نتیجهٔ آن غیر از عصمت دماء و اموال
دنیوی چیز دیگر نخواهد بود امروز پنبهٔ غفلت از گوش باید برداشت که فردا غیر از حسرت و ندامت
سرمایه نخواهد ماند خبر شرط است بیت همه اندر زمن بتو اینست پند ٭ که تو طفلی و خانه رنگین است ٭
والسلام **مکتوب دو صد و شانزدهم** بمرزا حسام الدین احمد صدور یافته در بیان
سر کثرت ظهور خوارق از بعضی اولیاء و قلت ظهور از بعضی دیگر و در بیان اهمیت مقام تکمیل
و ارشاد و ما یناسب ذلک الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین و آله الطاهرین
اجمعین بخاطر فاتر میرسد که چون در میان احبا بعد صوری حائل گشته است و ملاقات ظاهر متعذر
شده اگر احیانا بعضی از علوم و معارف بایشان نوشته شود مناسب مینماید بنا علی ذلک
گاه گاه ازین قسم چیزی مینویسد امید است که بملال نکشد مخدوما چون مبحث ولایت در میان است
و نظر عوام بر ظهور خوارق ازین مقوله سخنی چند مذکور میسازد استماع خواهند فرمود ولایت عبارت
از فنا و بقا است که خوارق و کشوف از لوازم آن نسبت قلت او کثرت لیکن نه هر که خوارق بیشتر دارد
ولایت او اتم بود بلکه بسیار است که خوارق کمتر ظاهر شود و ولایت اکمل بود و مدار کثرت ظهور
خوارق بر دو چیز است در وقت عروج بلندتر رفتن و در وقت نزول کمتر فرود آمدن بلکه اصل عظیم
در ظهور کثرت خوارق قلت نزول است از جانب عروج بهر کیف که باشد زیرا که صاحب نزول بعالم
اسباب فرود آید و وجود اشیاء را مربوط باسباب بیابد و فعل مسبب الاسباب را در پس پردهٔ
اسباب می بیند و آنکه نزول نکرده است یا نزول کرده باسباب نرسیده و نظر او بر فعل
مسبب الاسباب است و بس زیرا که اسباب تمام از نظر او بر فعل مسبب الاسباب مرتفع گشته است لازم
حق سبحانه تعالی به مقتضای ظن با هر کدام علحده معامله میفرماید و کار اسباب بین را باسباب می اندازد
و آنکه اسباب را نمی بیند کار او را بی توسط اسباب مهیا میسازد و حدیث قدسی انا عند ظن عبدی بی شاهد

است تا مدتها بخاطر میخلید که وجه چیست که اولیاء اکمل این امت بسیار گذشته اند اما آن قدر خوارق
که از حضرت سید محی الدین جیلانی قدس سره ظاهر گشته است از هیچ کدام آنها ظهور نیافته آخر الامر حضرت
حق سبحانه سر این معما را ظاهر ساخت و معلوم فرمود که عروج ایشان از اکثر بلندتر واقع شده است
و در جانب نزول تا مقام روح فرود آمده اند که از عالم اسباب بلندتر است مناسب این مقام حکایت خواجه
حسن بصری و حبیب عجمی است قدس سرهما منقول است که روزی خواجه حسن بصری برلب دریا ایستاده
بودند و انتظار کشتی میبردند که ازو بگذرند و درین اثنا حبیب عجمی رسید پرسید که چرا ایستاده اید گفت انتظار
کشتی میبرم حبیب گفت چه احتیاج کشتی ست شما یقین ندارید خواجه حسن گفت تو علم نداری حبیب
بی اعانت کشتی از آب گذشت و خواجه در انتظار کشتی ایستاده ماند حسن بصری چون بعالم اسباب
فرود آمده بود با او بتوسط اسباب معامله میفرمودند و حبیب عجمی چون اسباب را درست از نظر انداخته
بودند بی توسط اسباب با او زندگانی میکردند اما فضل حسن راست که صاحب علم است و عین الیقین را
بعلم الیقین جمع ساخته است و اشیاء را چنانکه هست دانسته چه نفس الامر قدرت را در پس حکمت مستور ساخته
اند و حبیب عجمی صاحب سکر است یقینی بفاعل حقیقی دارد بی آنکه اسباب را مدخلی بود و این دید مطابق
نفس امر نیست زیرا که توسط اسباب بحسب واقع کائن است اما معامله تکمیل و ارشاد بر عکس معامله
ظهور خوارق است زیرا که در مقام ارشاد هر چند نازل تر کاملتر که در ارشاد حصول مناسبت درمیان
مرشد و مسترشد در کار است که منوط به نزول بدانند که اغلب آنست که هر چند بالا رود پایان تر
فرود آید لهذا حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوة والسلام والتحیة از همه بالاتر رفت و در وقت
نزول از همه پایان تر فرود آمد از اینجاست که دعوت او اتم گشت و بکافهٔ انام مرسل شد چه بواسطه
نهایت نزول مناسبت بهمه پیدا کرده و راه افاده تمام تر گشته و بسیار است که از متوسطان این راه
آنقدر افادهٔ طالبان بوقوع آید که از منتهیان غیر مرجوع میسر نشود زیرا که متوسطان بیشتر مناسبت
دارند بمبتدیان غیر مرجوع از اینجاست که شیخ الاسلام هروی قدس سره گفته اگر خرقانی و محمد قصاب
بجای بودندی من شما را بوی فرستادمی نه بخرقانی که وی شما را سودمندتر بود از خرقانی یعنی
خرقانی منتهی بود مرید از وی بهره کمتر یافتی یعنی منتهی غیر مرجوع نه منتهی مطلقا که عدم افادهٔ تام در
حق او غیر واقع است زیرا که محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم منتهی تر بود از همه حال آنکه افادهٔ او

از همه زیاده تر بود پس ملار زیادتی افاده و کمتر آن بر جوع و هبوط آمدنه برانتها و عدم انتها اینجا دقیقه ایست باید دانست که همچنانکه در حصول نفس ولایت مر ولی را علم بولایت خود شرط نیست چنانکه مشهور است علم بوجود خوارق خود هم شرط نیست بلکه بسیار است که مردم از وی خوارق نقل کنند و او را از آن خوارق اصلا اطلاع نه و اولیا که صاحب علم و کشف اند جائز است که بر بعضی از خوارق خود اطلاع پیدا کنند بلکه صور مثالیه ایشان را در امکنه متعدده ظاهر سازند و در مسافات بعیده کارهای عجیبه و غریبه از آن صور بظهور آرند که صاحب آن صور را از آنها اصلا اطلاع نیست مصرع از ما و شما بهانه بر ساخته اند بحضرت مخدومی قبله گاهی قدس سره میفرمودند که عزیزی میگفت عجائب کار و بار است مردم از اطراف و جوانب می آیند بعضی میگویند که ترا در مکه معظمه دیده ام و در موسم حج حاضر بوده اید و باتفاق حج کرده ایم و بعضی دیگر میگویند که ترا در بغداد دیده بودیم و اظهار آشنائی مینمایند و من هرگز از خانه خود نبرآمده ام و هرگز این قسم مردم را ندیده ام چه تهمتی است که بر من میکنند و الله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها زیاده برین اطناب ست اگر تعطش ایشان را معلوم ساخت زود تر و بیشتر خواهد نوشت انشاء الله تعالی

مکتوب دوصد و هفتدهم بملا طاهر بدخشی صدور یافت در بیان آنکه نسبت باطن هر چند بجهالت و حیرت کشد زیبا تر است و در بیان آنکه سبب چیست که در بعضی از کشوف اولیاء الله غلط واقع میشود و خلاف آن ظاهر میگردد و فرق در میان قضاء معلق و قضاء مبرم و حکم هر کدام اینها و در بیان آنکه آنچه قطعی است و شایان اعتماد کتاب و سنت است و در بیان آنکه اجازت تعلیم طریقت بعضی مخلصان را علامت کمال و تکمیل نیست و ما یتعلق بذلک

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین و علی آله الطاهرین اجمعین مدتیست که از احوال و اوضاع خود اطلاع نداده اند بهر حال استقامت مطلوب است سعی نمایند که سر موی خلاف شریعت اعتقاداً و عملاً بوقوع نیاید و محافظت نسبت باطن خود از اهم مهام است و هر چند بجانب جهالت کشد زیبا تر بود و چندان که بجانب حیرت انجامد بهتر باشد که کشوف الهی و ظهورات اسمائی در اثنای راه است بعد از وصول اینها همه کوتهی میکنند و غیر از جهالت و عدم یافت مطلوب دیگر نمی ماند از کشوف کونی چه نویسد که آنجا مجال خطا بسیار است و مظنه غلط غالب وجود و عدم آن را مساوی باید دانست اگر پرسند سبب چیست که در بعضی از کشوف کونی که از اولیاء الله صادر میگردد غلط واقع

میشود و خلاف آن بظهور می آید مثلا خبر کردند که فلانی بعد از یکماه خواهد مرد یا از سفر بوطن مراجعت خواهد نمود اتفاقاً بعد از یکماه ازین دو چیز هیچکدام بوقوع نیامد در جواب گوئیم که حصول آن مکشوف و مخبر عنه مشروط بشرائط بوده است که صاحب کشف در آن وقت به تفصیل آن شرائط اطلاع نیافته و حکم کرده بحصول آن شی مطلقا یا آنکه گوئیم حکمی از احکام لوح محفوظ بر عارفی ظاهر شده که آن حکم فی نفسه قابل محو و اثبات است از قبیل قضاء معلق اما آن عارف را از تعلیق و قابلیت محو وی خبر نه درین صورت اگر بمقتضای حکم خود حکم کند ناچار احتمال تخلف خواهد داشت منقول است که روزی حضرت جبرئیل علی نبینا و علیه الصلوة والسلام پیش حضرت پیغمبر ما علیه و علی آله الصلوة والسلام آمده اخبار کرد در حق شخصی که این جوان فردا علی الصباح خواهد مرد حضرت پیغمبر را علیه و علی آله الصلوة والسلام برحال جوان رحم آمد پرسیدند که از دنیا چه آرزو داری گفت دو چیز منکوحه بکر و حلوا فرمودند تا هر دو مهیا ساختند آن جوان شب با اهلیه خود در خلوت خانه نشسته بود و طبق حلوا در پیش اتفاقاً سائل محتاج بر در آمده اظهار احتیاج نمود این جوان طبق حلوا را از دست برداشته بآن فقیر داد و چون صباح شد حضرت پیغمبر علیه و علی آله الصلوة والسلام انتظار خبر فوت آن جوان بردند چون دیر شد فرمودند که خبر بیارید که آن جوان چه حال دارد خبر آوردند که خوش و خرم است متحیر ماندند درین اثنا حضرت جبرئیل علی نبینا و علیه الصلوة والسلام آمده گفت که تصدق حلوا دفع بلای آن جوان نمود زیر بستر او مار کلانی یافتند که مرده و در درون آن مار آن قدر حلوا کوفته اند که از بسیاری حلوا جان داده است و این فقیر این نقل را نمی پسندد و تجویز خطا بر جبرئیل امین نمی نماید که حامل وحی قطعی اوست و احتمال خطا بر حامل وحی تجویز نمودن مستقبح می داند مگر آنکه گوئیم که عصمت و امانت و عدم احتمال خطای او مخصوص بوحی است که به تبلیغ است از قبل حق سبحانه و این خبر از قسم وحی نیست بلکه اخبار است از علمی و مستفاد از لوح محفوظ است که محل محو و اثبات است پس خطا را درین خبر مجال پیدا شد بخلاف وحی که مجرد تبلیغ است فافترقا کالفرق بین الشهادة والاخبار فان الاول معتبر فی الشرع لا الثانی بدانکه ارشدک الله تعالی سبحانه که قضا بر دو قسم است قضاء معلق و قضاء مبرم در قضاء معلق احتمال تغییر و تبدیل است و در قضاء مبرم تغییر و تبدیل را مجال نیست قال الله سبحانه و تعالی ما یبدل القول لدی این در قضای مبرم است و در قضای معلق میفرماید یمحو الله ما یشاء و یثبت و عنده ام الکتاب

حضرت قبله‌گاهی ام قدس سره میفرمودند که حضرت سید محی الدین جیلانی قدس سره در بعضی از رسائل خود
نوشته اند که در قضاء مبرم هیچ کس را مجال نیست که تبدیل بدهد مگر مرا که اگر خواهم آنجا هم تصرف کنم وازین سخن
تعجب بسیار میکردند واستبعاد میفرمودند واین نقل مدتها در خزینه ذهن این فقیر بود تا آنکه حضرت سبحانه
تعالی باین دولت عظمی مشرف ساخت روزی در صدد دفع بلیهٔ بودم که به بعضی از دوستان نامزد
شده بود ودر آنوقت التجاء وتضرع ونیاز وخشوع تمام داشتم ظاهر شد که در لوح محفوظ قضاء این امر
معلق بامری نیست ومشروط بشرطی نه یک گونه یاس ونا امیدی دست داده وسخن حضرت سید
محی الدین قدس سره بیاد آمد مرة ثانیة باز ملتجی ومتضرع گشت وراه عجز ونیاز پیش گرفته متوجه شده
بمحض فضل وکرم ظاهر ساختند که قضاء معلق بر دو گونه است قضائی است که تعلیق او را در لوح محفوظ
ظاهر ساخته اند وملائکه را بران اطلاع داده وقضائی که تعلیق او نزد خدا است جل شانه وبس
در لوح محفوظ صورت قضاء مبرم دارد واین قسم اخیر از قضاء معلق نیز احتمال تبدیل دارد در
رنگ قسم اول ازانجا معلوم شد که سخن سید مصروف باین قسم اخیر است که صورت قضاء مبرم دارد نه بقضائی
که بحقیقت مبرم است که تصرف وتبدیل دران محال ست عقلاً وشرعاً کما لا یخفی والحق که کم کسے را
بحقیقت آن قضاء اطلاع است فکیف که درانجا تصرف نماید وبلیه که متوجه آن دوست شده بود
دران قسم اخیر یافت ومعلوم شد که حضرت حق سبحانه تعالی دفع آن بلیه فرموده والحمد لله سبحانه
علی ذلک حمداً کثیراً طیباً مبارکاً علیه کما یحب ربنا ویرضی والصلوة والسلام والتحیة علی سید الاولین
والآخرین خاتم الانبیاء والمرسلین الذی ارسله رحمة للعالمین وعلی آله واصحابه وعلی جمیع اخوانه
من النبیین والصدیقین والشهداء والصالحین والملائکة المقربین اجمعین اللهم اجعلنا من محبیهم
ومتابعی آثارهم ببرکة هؤلاء الکبراء ویرحم الله عبداً قال آمینا برسر اصل سخن رویم ومیگوئیم ودر
بعضی اوقات خطائی که در بعضی علوم الهامی واقع میشود سبب آنست که بعضی از مقدمات
مسلم که نزد صاحب الهام ثابت ست ودر نفس امر کاذب با علوم الهامی فدا میشود وبه حیثیتی که
صاحب الهام نمی تواند تمیز نمود بلکه مجموع علوم را الهامی انگارد پس ناچار در مجموع خطا واقع
شود بسبب خطا در بعضی اجزاء آن وایضاً گاه هست که در کشوف و واقعات امور غیبی رامی بیند وخیال
میکند که محمول بر ظاهر ست ومقصود بر صورت باندازه آن خیال حکم میکند وخطاء واقع میشود نمیداند که آن امور

ومصروف از ظاهر است ومحمول بر تاویل وتعبیر این مقام از جمله اغلاط کشفیه است بالجمله آنچه قطعی است وشایان اعتماد
کتاب وسنت است که بوحی قطعی ثابت شده است وبه نزول ملک مقرر گشته واجماع علماء واجتهاد مجتهدین نیز
راجع باین دو اصل است وماورای این چهار اصل شرعی هرچه باشد اگر موافق است باین اصول
مقبول والا فلا اگرچه از علوم ومعارف صوفیه باشد واز الهام ایشان بود آنجا وجد وحال را تا بمیزان شرع
نسنجند به نیم جو نمیخرند وکشوف والهام را تا بمحک کتاب وسنت نزنند به نیم جو قبول نمی پسندند مقصود از سلوک طریق
صوفیه حصول ازدیاد یقین است بحقیقت معتقدات شرعیه که حقیقت ایمان است وحصول تیسیر
اداء احکام شرعیه نه امری دیگر وراء آن چه رویت موعود بآخرت است در دنیا واقع نیست و
مشاهدات وتجلیات که صوفیه بآن خرسند اند آرام بظلال است وتسلی بشبه ومثال او تعالی وراء
الوراء است می ترسم که اگر حقیقت این مشاهدات وتجلیات را کماهی بگوئیم فتوری در طلب مبتدیان
این راه افتد وقصوری در شوق ایشان پیدا آید واز ان میترسم که اگر نگوئیم باوجود علم تجویز التباس
حق بباطل کرده باشم بضرورت اینقدر اظهار مینمائیم که مشاهدات وتجلیات این راه را بمحک تجلی و
شهود کوه موسی کلیم الله علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام باید زد اگر درست نیاید ناچار بظلال وشبه
ومثال باید برد البته درست نخواهد آمد چه دک وفک مقصود است ودر دنیا ازان چاره نبود اگر بر
باطن متجلی شود واگر بر ظاهر دک وفک البته باید خاتم الانبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات ازین دو سه
برتر است اورا در دنیا رویت میسر شد وسر موی از جا نرفت واکمل تابعان اورا که ازین مقام
نصیب دارند گفته اند بی پرده ظلی از ظلال نخواهد بود صاحب تجلی فهمد یا نه هرگاه کلیم الله را از
مشاهده این حال بی آنکه تجلی شود صعقه در گرفت دیگران چه باشند دیگر بدانند که مقصود از اجازت بعضی
از مخلصان آن بود که درین طور گرداب ضلالت جمعی را براه حق جل وعلا رهنمونی نمایند وخود هم
باتفاق آن طالبان مشغولی کنند وترقیات نمایند این سررشته را نگاه داشته سعی نمایند که بقای خود
را بر باد داده کوشش کنند که مسترشدان نیز باین دولت مشرف شوند نه آنکه این اجازت در توهم
کمال وتکمیل اندازد واز مقصود باز دارد وما علی الرسول الا البلاغ والسلام **مکتوب دوصد
وهیزدهم** بملا داود صدور یافته در بیان رعایت پیر طریقت مکتوب شریف اخوی اعزی مولانا
داود رسید موجب بهجت گشت حضرت حق سبحانه تعالی ظاهر وباطن را بمرضیات خود متحلی ومتزین دارد

بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات در تکرار سبق باطن و استقامت بر طریقت اکابر قدس
الله تعالی اسرارهم باید که از توجهات شتی فتوری واقع نشود و اگر فرضا ظلمتی و کدورتی طاری شود علاج
آن التجا و تضرع و نیاز و شکستگی است بجناب قدس خداوندی جل سلطانه و توجه تمام است بمربی خود که
وسیلهٔ حصول این دولت اوست و در حضور وغیبت رعایت آداب و اساس این دولت عظمی را نیک نمایند و
رضای این بزرگواران را وسیله رضای حق سازند سبحانه طریق نجات و فلاح اینست والسلام **مکتوب
دوصد ونوزدهم** بمرزا ایرج صدور یافته در بیان آنکه آدمی از نادانی خود در فکر ازاله امراض ظاهر خود
است و از مرض باطنی که عبارت از گرفتاری دل است غافل و ما یناسب ذلک عصمکم الله سبحانه عما یصمکم
وصانکم عما شانکم بحرمة سید الاولین والآخرین علیه وعلی آله اجمعین من الصلوات اتمها ومن التسلیمات
اکملها سعادت و نجابت آثار آدمی را چون مرضی از امراض ظاهر طاری میگردد و عضوی از اعضای
او را آفتی میرسد آنقدر سعی و مبالغه مینماید که آن مرض دفع شود و آن آفت زائل گردد و مرض قلبی
که عبارت از گرفتاری است بماسوای حق جل وعلا بر نهجی بروی استیلا یافته است که نزدیک است
که او را بموت ابدی رساند و بعذاب سرمدی گرفتارش گرداند هیچ فکر در ازاله آن نمی نماید و سعی در
دفع آن نمی فرماید اگر این گرفتاری را مرض نمیداند سفیه محض است و اگر میداند و باک ندارد و پلید صرف
مانا که از برای ادراک این مرض عقل معاد درکار است عقل معاش از کوته اندیشی خود مقصور بر ظاهر بینی
است عقل معاش چنانچه آفات معنویه را بواسطه ملذوذات فانیه مرض نمی انگارد عقل معاد نیز امراض
صوریه را بواسطه مثوبات اخرویه مرض نمیداند عقل معاش قصیر النظر است و عقل معاد حدید البصر
عقل معاد نصیب انبیا و اولیا است علیهم الصلوات والتسلیمات و عقل معاش مرغوب اغنیا و ارباب
دنیا وشتان ما بینهما و انتسابی که محصل عقل معاد است ذکر موت است و تذکر احوال آخرت و
مجالست با جماعه که بدولت دار آخرت مشرف شده اند ؎ دادیم ترا ز گنج مقصود نشان ∴ گر ما
نرسیدیم تو شاید برسی ∴ باید دانست که مرض ظاهر چنانچه موجب تعسر ادای احکام شرعیه است
مرض باطن نیز مستلزم آن تعسر است قال الله تبارک وتعالی کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه وقال
سبحانه وانها لکبیرة الا علی الخاشعین در ظاهر ضعف قوی و جوارح مستلزم آن عسر است و در باطن ضعف
یقین و نقص ایمان موجب عدم تیسر والا در تکالیف شرعیه بهمه تخفیف است و تمام تیسر و سهولت کریمهٔ

یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر و کریمهٔ یرید الله ان یخفف عنکم وخلق الانسان ضعیفا هر دو شاهد این معنی
است **مصرع** خورشید نه مجرم ار کسی بینا نیست ∴ پس فکر ازالهٔ این مرض لازم آمد با طبا حاذق
التجا آوردن فرض عین گشت ما علی الرسول الا البلاغ والسلام **مکتوب دوصد وبستم** بشیخ حمید بنگالی
صدور یافته در بیان بعضی از اغلاط صوفیه و منشاء غلط آنها الحمد لله رب العالمین والسلام علی سید المرسلین
وعلی آله واصحابه اجمعین احوال و اوضاع فقرا اینجا روز بروز موجب از دیاد شکر است همین توقع
را در باره دوستان دور افتاده دارد ای عزیز درین راه عقبه الغیب مزلهٔ اقدام سالکان بسیار است
سررشته شریعت را در اعتقادیات و عملیات نیک نگاه داشته زندگانی فرمایند در حضور و غیبت
همین نصیحت است مبادا غفلت واقع شود بعضی از اغلاط این راه را مینویسد و منشاء غلط را
تعیین مینماید نظر اعتبار ملاحظه خواهند نمود و در ماورای جزئیات مذکوره باندازهٔ آن کار خواهند
فرمود بدانند که بعضی از اغلاط صوفیه آنست که گاه سالک در مقامات عروج خود را فوق دیگران
یابد که فی الحقیقت افضلیت آنها باجماع علما ثابت شده است و بیقین مقام این سالک دون مقامات
آن بزرگواران است بلکه این اشتباه گاه هست که نسبت بانبیا که بهترین خلائق اند قطعا علیهم الصلوات
والتسلیمات واقع شود عیاذا بالله سبحانه من ذلک منشاء غلط جمعی از آنست که هر یکی از انبیا و اولیا
را اولا عروج تا باسما است که مبادی تعینات وجود ایشانست و باین عروج اسم ولایت متحقق
میشود ثانیا عروج دران اسما است و از ان اسما الی ما شاء الله تعالی اما با وجود این عروج
ماوای و منزل هر کدام ایشان همان اسم است که مبدا تعین وجود اوست لهذا در مقامات عروج
هر که ایشان را جوید اکثر در همان اسما یابد چه مکان طبعی این بزرگواران در مراتب عروج همان اسما
است و عروج و هبوط از ان اسما بواسطه عوارض است پس سالک بلند فطرت چون سیر او از
اسما بلندتر واقع شود لاجرم از ان اسما نیز بالاتر خواهد رفت و آن توهم پیدا خواهد کرد عیاذا بالله سبحانه
از انکه آن توهم یقین سابق را زائل گرداند و در افضلیت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و اولویت
اولیا که باجماع افضل اند اشتباه پیدا آرد و این مقام از مزال اقدام سالکان است در آن وقت
سالک نمیداند که آن اکابر از ان اسما عروجات بی نهایت فرموده اند و بفوق فوق رسیده
و نیز نمیداند که آن اسما امکنه طبیعیه عروجی ایشان است و او را نیز در انجا مکانی طبعی که او دون

آن اسما است و ازل آنها چه افضلیت هر شخصی باعتبار اقدمیت اسم اوست که مبدأ تعین او گشته است
ازین قبیل است آنچه بعضی از مشائخ گفته اند که گاه هست که عارف در مقامات عروج برزخیت کبری
را حائل نیابد و بی توسط او ترقی فرماید حضرت خواجه ما میفرمودند که رابعه نیز ازین جماعه است این
جماعه در وقت عروج چونکه از اسمی که مبدأ تعین برزخیه کبری ست بفوق گذشته اند توهم کرده اند که برزخیت
کبری درمیان حائل نمانده است و از برزخیه کبری حقیقت حضرت رسالت خاتمیت علیه وعلی آله الصلوة
والسلام مراد داشته اند و حقیقت معامله آنست که بالا گذشت و منشأ این غلط جمعی دیگر را آنکه چون
سیر سالک در اسمی واقع شود که مبدأ تعین اوست و آن اسم جامع جمیع اسما است بر سبیل اجمال
چه جامعیت انسان بواسطه جامعیت آن اسم است پس ناچار درین ضمن اسمای که مبادی تعینات
مشائخ دیگر است بطریق اجمال نیز بآن سیر قطع خواهد کرد و از هر یکی گذشته به منتهای آن اسم خواهد
رسید و توهم فوقیت خود پیدا خواهد کرد و نمیداند که آنچه او دیده است از مقامات مشائخ و از آنها
گذشته انموذجی است از مقامات ایشان حقیقت آن مقامات و چون درین مقام خود را جامع
بیابد و دیگر از اجزاء خود می انگارد لاجرم توهم اولویت خود پیدا می آرد و درین مقام شیخ بسطام میگوید
لوائی ارفع من لواء محمد از غلبه سکر نمیداند که ارفعیه لوای او نه از لوای محمد است علیه وعلی
آله الصلوة والسلام بلکه از انموذج لوای اوست که در ضمن حقیقت اسم او مشهود گشته است ازین قبیل
است آنچه او گفته از وسعت قلب خود که اگر عرش و ما فیه در زاویه قلب عارف بنهد هیچ محسوس
نشود و اینجا نیز اشتباه انموذج بحقیقت است و الا عرش که حضرت حق سبحانه او را عظیم میفرماید
قلب عارف را در جنب او چه اعتبار و چه مقدار ظهوری که در عرش ست عشر عشیر آن در قلب
نیست اگرچه قلب عارف باشد رویت اخروی بظهور عرشی متحقق خواهد شد این سخن امروز هر چند
بر بعضی از صوفیه گران خواهد آمد اما آخر ایشان معقول خواهد شد این سخن را بمثالی واضح گردانیم انسان
را که جامع عناصر و افلاک است هرگاه نظر بر جامعیت خود افتد عناصر و افلاک را اجزاء خود بیند چون
این دید غالب آید دور نباشد که بگوید که من از کره زمین کلان ترم و از سموات عظیم ترین درینوقت عاقلان
می فهمند که عظمت و کلانی از اجزاء خود است و کره زمین و سموات فی الحقیقت اجزاء او نیستند انموذجات
ازین اجزاء او ساخته اند و کلانی او از ان انموذجات است که اجزاء وی اند نه از حقیقت کره ارضی

و سماوی و همچنین اشتباه انموذج بحقیقت شیئ صاحب فتوحات مکیه گفته است که جمع محمدی اجمع است نموده
از جمع الهی چه جمع محمدی مشتمل بر حقائق کونی و الهی پس اجمع باشد نمیداند که آن اشتمال بر ظلی از ظلال
مرتبه الوهیت است و انموذجی است از انموذجات آن نه بر حقیقت آن مرتبه مقدسه بلکه نسبت بآن
مرتبه مقدسه عظمت و کبریائی از لوازم آنست جمع محمدی را هیچ مقداری نیست ما للتراب و رب الارباب
و هم درین مقام که سیر سالک در اسمی که رب اوست واقع شود گاه هست که پندارد که بعضی از اکابر که
بیقین از وی افضل اند بتوسط او بعضی از درجات فوق رسیده اند و بتوسل او ترقی فرموده اینجا نیز
مزال اقدام سالکان است عیاذاً بالله سبحانه که باین کمال خود را افضل داند و بخسارت ابدی پیوندد
چه عجب و کدام فضیلت اگر بادشاه عظیم الشان و تمام السلطان در نصرت زمینداری که داخل مملکت
اوست برود و بتوسط آن زمیندار به بعضی از مقامات برسد و بتوسل آن فتح بعضی مواضع نماید غایة
ما فی الباب اینجا احتمال فضل جزئی هست که خارج از مبحث است چه هر حجام و حائک به بعضی از وجوه
مخصوصه خود بر عالم ذو فنون و حکیم بو قلمون فضل دارد اما آن فضیلت از اعتبار خارج است آنچه معتبر
است فضل کلی است که عالم و حکیم را ثابت است این درویش را نیز ازین اشتباهات بسیار واقع شده بود
ازین تخیلات بسیار ناشی گشته و تا مدتها این حالت در او بود مع ذلک حفظ خداوندی جل شانه شامل حال او بوده
که در یقین سابق سر موی تذبذب نرفت و در اعتقاد مجمع علیه فتوری راه نیافت الله سبحانه الحمد و المنة علی
ذلک و علی جمیع نعمائه و آنچه خلاف مجمع علیه ظاهر میشد در حیز اعتبار نمی آورد و به محامل نیک صرف میکرد و تو
مجملاً اینقدر میدانست که بتقدیر صحت این کشف این زیادتی راجع بفضل جزئی خواهد بود هر چند این وسوسه
معارض میشد که مدار فضل بر قرب الهیت جل سلطانه و ازین زیادتی در آن قرب است پس جزئی چون
باشد اما در جنب یقین سابق وسوسه هبا منثور میگشت و هیچ اعتبار نداشت بلکه توبه و استغفار و
انابت التجا می آورد و بتضرع و زاری دعا میکرد که ازین قسم کشوف ظاهر نشود و خلاف معتقدات
اهل سنت و جماعت سر موی منکشف نگردد و روزی این خوف غلبه کرد که مبادا برین کشوف
مؤاخذه نمایند و این توهمات مسالمت نفرمایند و غلبه این خوف بیقرار و بی آرام ساخت التجا و تضرع را
بجناب قدس خداوندی جل سلطانه مضاعف گردانید و این حالت تا مدتی کشید اتفاقاً درینوقت گذر
بر مزار عزیزی افتاد و درین معامله آن عزیز را ممد و معاون خود کرد و درین اثنا عنایت خداوندی

جلشانه در رسید و حقیقت معامله را کما ینبغی وانمود و روحانیت حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوة
والسلام که رحمت عالمیان ست درینوقت حضور ارزانی فرمود و تسلی خاطر حزین نمود و معلوم گشت که آری
قرب الهی موجب فضل کلی است امّا این قرب که ترا حاصل شده است قرب ظلی است از ظلال مراتب
الوهیت که مخصوص باسمی است که رب تست پس موجب فضل کلی نباشد و صورت مثالی انعقام را
بنهجی منکشف گردانیدند که جای ریب نماند و محل این بالکلیه زائل گشت و این درویش بعضی از علوم
که محل اشتباه دارند و گنجایش تاویل و توجیه در کتب و رسائل خود نوشته بود متشر گشته خواست که
منشار اغلاط آن علوم را که بمحض فضل خداوندی جلشانه لائح گشته است بنویسد و انتشار دهد که گناه
اشتهار را اشتهار توبه درکار است تا مردم از آن علوم خلاف شریعت فهم نکنند و بتقلید در ضلالت نیفتند
تا بتعصب و تکلف تفضیل و تجهیل نورزند که درین راه عجب العجب این گلها بسیار میشگفند جمعی را
بهدایت میبرد و جمعی دیگر را بضلالت رهنمونی می فرماید از والد بزرگوار خود شنیده ام قدس سره
میفرمودند که اکثر از گروه های هفتاد و دو ملت که بضلالت رفته اند و راه راست گم کرده منشار
آن دخول در طریق صوفیه است که کار بانجام نارسانیده غلطها کرده اند و بضلالت رفته والسلام

مکتوب دوصد و بیست و یکم بسید حسین مانکپوری صدور یافته در بیان خصائص و کمالات
طریقه علیه نقشبندیه مثل افضلیت این طریق و اندراج نهایت در بدایت آن با بیان نهایت این طریق
و مثل سفر در وطن و خلوت در انجمن و تقدیم جذبه بر سلوک و ابتدای او سیر از عالم امر و بودن این طریق
اقرب طرق که البته موصل است و بودن این طریق بنهجی که در ابتدا آن حلاوت و وجدان است
و در انتها بیمزگی و فقدان که از لوازم یاس است و همچنین در ابتدا این طریق قرب و شهود ست و در انتها
بعد و حرمان و اکابر این طریقه احوال و مواجید را تابع احکام شرعیه ساخته و اذواق معارف را خادم
علوم دینیه داشته و درین طریق پیری و مریدی بتعلیم و تعلم طریقت است نه بکلاه و شجره و درین طریق ریاضات
و مجاهدات بانفس اماره باتیان احکام شرعیه است و التزام متابعت سنت سنیه علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة و درین طریق تسلیک طالب مربوط بتصرف شیخ مقتدا است و این بزرگواران همچنانکه قدرت کامله در
اعطای نسبت دارند در سلب این نسبت نیز قدرت تامه دارند و درین طریق بیشتر افاده و استفاده بسکوت
است و آن سکوت از لوازم طریق ایشانست و ما یناسب ذلک ـ الحمد لله رب العالمین والصلوة

والسلام علی سید المرسلین و آله الطاهرین اجمعین اخوی اعزی سیادت پناهی میر سید حسین دورافتادگان را
فراموش نکرده باشند و رعایت آداب این طریقه علیه که از سائر طرق مشائخ کرام بوجوه امتیاز دارد از
دست نداده باشند که فرصت ملاقات شما بسیار اندک بود بنابر ملاحظه امنیتی بعضی از خصائص کمالات این
طریقه علیه را در ضمن علوم بلند و معارف ارجمند در معرض تحریر می آرد هرچند میداند که ادراک این قسم علوم
و معارف بالفعل از اذهان مستمعان بعید است اما اظهار اینچنین معارف بدو ملاحظه است یکی آنکه مستمع را
استعداد این علوم هست اگرچه بالفعل دور از کار او مینماید دوم آنکه اگرچه در ظاهر مخاطب معین است
اما فی الحقیقت مخاطب کسی ست که محرم این معامله است السیف للضارب مثل مشهور است آمدیم بر مرام
سر حلقه این طریقه سنیه حضرت صدیق اکبر است رضی الله تعالی عنه که بتحقیق افضل جمیع بنی آدم است
بعد از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و بهمین اعتبار در اعتبارات اکابر این طریقه واقع شده است
که نسبت ما فوق همه نسبتها است چه نسبت ایشان که عبارت از حضور و آگاهی خاص است همان
نسبت و حضور حضرت صدیق است رض که فوق سائر آگاهی هاست و درین طریق اندراج نهایت در
بدایت است حضرت خواجه نقشبند قدس سره فرموده اند که ما نهایت را در بدایت درج میکنیم ع قیاس
کن ز گلستان من بهار مرا ÷ اگرچه پرسند که چون نهایت دیگران در بدایت ایشان مندرج شد پس نهایت
ایشان چه خواهد بود ایضاً نهایت دیگران هرگاه وصول بحق باشد سبحانه پس سیر ایشان از حق بکجا خواهد
شد لیس ورا العبادات قریة مثل مشهور ست جواب گوییم که نهایت این طریق علیه اگر میسر شود در
وصل عریان است که علامت حصول آن حصول یاس ست از حصول مطلوب فافهم فان کلامنا
اشارة لا یدرکها الا الاول من الخواص بل من اخص علامة حصول آن دولت عظمی را برای
آن مذکور ساخت که جمعی ازین طائفه دم از وصل عریان زده اند و طائفه دیگر بیاس از حصول
مطلوب قائل گشته اما جمع این دو دولت را اگر برایشان عرض کرده شود نزدیک است که جمع آنرا از ضدین
انکار ند و از جمله محالات شمارند جمعی که ادعای وصل می نمایند یاس را حرمان میدانند و جماعت که مدعی
اند وصل را عین فصل می انگارند اینهمه علامت نارسائی است بآن منزلت علیا غایة ما فی الباب
پرتوی از آن مقام عالی بر باطن ایشان تافته است جمعی آنرا وصل انگاشته اند و جمعی دیگر یاس
این تفاوت از راه استعداد هر کدام میخیزد و مناسب استعداد طائفه وصل است و موافق استعداد طائفه

دیگر یاس نزد این حقیر استعداد یاس نیکوتر از استعداد وصل است هرچند آنجا وصل و یاس ملازم یکدیگر اند جواب
اعتراض دوم نیز ازین جواب لائح گشت چه وصل مطلق دیگر است و وصل عریان دیگر و شتان ما بینهما و نعنی
بالوصول العریانی رفع الحجب کلها و زوال الموانع باسرها و لما کان اعظم الحجب و اقواها هی التجلیات
المتنوعة والظهورات المختلفة لابد ان تنقضی و تتم تلک التجلیات والظهورات بتمامها سواء کان
التجلی والظهور فی المرایا الامکانیة او المجالی الوجوبیة فانهما فی حصول نفس الحجب سواء وان کان التفاوت
بینهما فی الشرف والرتبة و هو خارج عن نظر الطالب اگر پرسند ازین بیان لازم می آید که تجلیات را
نهایت باشد و حال آنکه مشائخ طریقت تصریح کرده اند که تجلیات را نهایت نیست جواب گوئیم که
بے نهایتی تجلیات بر تقدیری است که سیر در اسماء و صفات به تفصیل واقع شود برین تقدیر وصول بحضرت
ذات تعالی و تقدس میسر نیست و وصل عریانی حاصل نه وصول بحضرت ذات تعالی و تقدس
منوط بطے اسماء و صفات ست بر سبیل اجمال پس تجلیات را نهایت باشد اگر گفته شود که تجلیات
ذاتی را نیز بی نهایت گفته اند چنانکه حضرت مولوی جامی قدس سره در شرح لمعات بآن تصریح
نموده است پس تجلیات را نهایت گفتن بکدام وجه راست آید جواب گوئیم که آن تجلیات ذاتیه
نیز بملاحظه شیون و اعتبارات نیست که تجلی بے آن ملاحظه ممکن نیست و آنچه ما در صدد بیان
آنیم امریست ماورای تجلیات صفاتی باشد آن تجلیات یا ذاتی چه اطلاق تجلی دران موطن جائز نیست
هر تجلی که باشد زیرا که تجلی عبارت از ظهور شئی است در مرتبه ثانی یا ثالث یا رابع الی ماشاء الله
تعالی و اینجا مراتب همه ساقط گشته است و مسافت بتمام طی شده اگر پرسند که آن تجلیات را ذاتی بکدام
اعتبار گفته شود گوئیم که تجلیات اگر بملاحظه معانی زائده است تجلیات صفات است و اگر بملاحظه معانی
غیر زائده تجلیات ذات لهذا ظهور وحدت را که تعین اول است و زائد بر ذات نیست تعالی تجلی ذات گفته
اند و مطلب ما حضرت ذات است تعالی و تقدس که ملاحظه معانی را دران موطن اصلا گنجایش نیست
زائد باشند آن معانی یا غیر زائد زیرا که معانی تمام بطریق اجمال طے شده بحضرت ذات تعالی و
تقدس وصول میسر شده است باید دانست که وصل دران موطن در رنگ مطلب بیچون و بیچگون
ست اتصالی که عقل آنرا فهم کند از مبحث خارج است و شایان آن جناب قدس نیست زیرا که
بیچون را به بیچون راه نیست لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه ؎ اتصال بی تکیف بی قیاس ؎

هست رب الناس را با جان ناس ؎ هیچکس از مشائخ این طریقه علیه از نهایت طریق خود خبر داده است از ابتدای
طریقت خود گفته اند که نهایت را دران اندراج است هرگاه بدایت ایشان نهایت آمیز باشد نهایت هم باید
که مناسب آن بدایت باشد و آن همانست که این فقیر باظهار آن امتیاز یافت ؎ اگر بادشه بر
در پیرزن ؎ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ؎ لله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک ای برادر واصلان این
نهایت ازین طریق که از طرق دیگر اقل قلیل اند اگر تعداد فراوان نماید نزدیک است نزدیکان دوری
جویند و از انکار بعیدان خود چه استبعاد نماید کل ذلک لکمال الوصول الی نهایة النهایة بصدقة حبیبه علیه و علی
آله الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها و از جمله خصائص این طریقه علیه سفر در وطن است که عبارت
از سیر انفسی است هرچند سیر انفسی در جمیع طرق مشائخ ثابت است اما آن سیر در نهایت میسر میشود
بعد از سیر قطع آفاقی و درین طریق ابتدا ازین سیر است و سیر آفاقی در ضمن این سیر قطع مییابد پس
منشأ این سیر که در ابتدا حاصل میگردد اندراج النهایة فی البدایة گشت و خاصهٔ خلوت دیگر
در انجمن است که متفرع است بر سفر در وطن میسر شد پس در انجمن تفرقه نیز در خلوتخانه وطن سفر
نماید و تفرقه آفاق بحجرهٔ انفس راه نیابد این خلوت هرچند منتهیان طرق دیگر را نیز میسر است
اما درین طریق چون در ابتدا و وسط میسر است از خواص این طریق گشت باید دانست که خلوت در انجمن بر تقدیر
است که درهای خلوتخانه وطن را بر بسته باشد و روزنها را مسدود ساخته یعنی در انجمن تفرقه ملتفت
احدی نگردد و متکلم و مخاطب نباشد نه آنکه چشم را بپوشد و حواس را بتکلف معطل سازد که آن منافی
این طریق است ای برادر اینهمه تحمل و تکلف در ابتدا و در وسط است و در انتها ازین تحملات هیچ
در کار نیست در عین تفرقه جمعیت است و در نفس غفلت حاضر از اینجا کسی گمان نکند که تفرقه و عدم تفرقه در
حق منتهی مطلقاً مساوی است لا بلکه مراد آنست که تفرقه در نفس جمعیت باطن او برابر اند مع ذلک اگر ظاهر
را با باطن جمع سازد و تفرقه را از ظاهر نیز دفع نماید اولی و انسب خواهد بود و قال الله سبحانه آمرا لنبیه علیه و علی
آله الصلوة والسلام واذکر اسم ربک و تبتل الیه تبتیلا باید دانست که در بعضی اوقات از تفرقه ظاهر چاره نبود که
حقوق خلق ادا باید پس تفرقه ظاهر نیز در بعضی اوقات مستحسن گشت اما تفرقه باطن در هیچ وقتی از
اوقات جائز نیست که آن خالص از برای حق است سبحانه پس سه حصه از عباد مسلم از برای حق
شد تعالی باطن تمام و نصفی از ظاهر و نصف دیگر از ظاهر از برای ادای حقوق خلق باقی ماند

اما در ادای آن حقوق هرگاه امتثال اوامر حق ست سبحانه آن نصف دیگر نیز راجع بحق گشت سبحانه الیه یرجع
الامر کله فاعبده وتوکل علیه وما ربک بغافل عما تعملون ودرین طریق تقدم جذبه است بر سلوک و ابتدا
سیر از عالم امر ست نه از عالم خلق بخلاف اکثر طرق دیگر و قطع منازل سلوک در ضمن طے معارج جذبه
مندرج است و سیر عالم خلق در تحت سیر عالم امر میسر پس اگر باین اعتبار درین طریق اندراج البدایة فی
النهایة هم بگویند گنجایش دارد پس معلوم شد که سیر ابتدا درین طریق در سیر انتها مندرج است نه آنکه
از انتها برای سیر ابتدا فرود آیند و بعد از تمامی سیر نهایت در بدایت سیر کنند از اینجا باطل شد زعم کسیکه میگوید
نهایت این طریق بدایت طرق سائر مشائخ است اگر کسی گوید در عبارت بعضی از مشائخ این طریقه
واقع شده است که ایشانرا سیر در اسما و صفات بعد از تمامی نسبت ایشان واقع میشود پس درست آمد که
نهایت ایشان بدایت دیگران شد چه سیر در اسما و صفات بعد از سیر در تجلیات ذاتیه نیست چه سیر در اسما و صفات
در ابتدا است بلکه در ضمن همین سیر آن سیر هم واقع میشود غایت ما فی الباب چون سیر اسمائی و صفاتی بسبب
عروض بعضی از عوارض ظهور نے کند سیر تجلیات ذاتی مستور می گردد و تخیل میشود که آن سیر را تمام کرده داخل
تجلیات اسمائی و صفاتی بسبب عروض گشته است و نه چنین است که آرے بعد از تمامی سیر و مدارج ولایت
رجوعی بعالم واقع میشود از برای دعوت خلق بحق جل و علا اگر آن رجوع را نهایت ایشان دانسته بدایت
خود تصرف کرده باشند بعید نیست اما چه میگوید مشائخ او نیز در نهایت همین رجوع دارند و ایضاً مراد از
نهایت و بدایت نهایت ولایت است و این سیر رجوع بولایت تعلق ندارد و نصیبی است از مرتبهٔ
دعوت و تبلیغ و این طریق اقرب طرق است و البته موصل حضرت خواجهٔ نقشبند قدس سره فرموده اند
طریق ما اقرب طرق است و فرموده اند از حق سبحانه و تعالی طریقی خواستم که البته موصل باشد و این
خواست ایشان باجابت مقرون گشته است چنانچه در رشحات از حضرت خواجهٔ احرار قدس سره نقل کرده
است چرا اقرب نباشد و موصل نبود که آنها در ابتدا را آن اندراج یافته است خیلی بے دولتی باشد که درین
طریق داخل شود و استقامت نورزد و بے نصیب برود مصرع خورشید نه مجرم ار کسی بینا نیست
آرے اگر طالبی بدست ناقصی افتد گناه طریق چیست و تقصیر طالب کدام زیرا که فی الحقیقت راهبر این
طریق موصل ست نه نفس این طریق و درین طریق در ابتدا حلاوت و وجدانست و در انتها
بیمزگی و فقدان که از لوازم یاس بخلاف طرق دیگر که در ابتدا بیمزگے و فقدان دارند و در انتها

حلاوت

حلاوت و وجدان و همچنین درین طریق در ابتدا قرب و شهود است و در انتها بُعد و حرمان بخلاف طرق
سائر مشائخ کرام تفاوت طرق از اینجا قیاس باید کرد و بزرگی این طریق عالی را باید دریافت چه قرب و
شهود و حلاوت و وجدان از دوری و مهجوری خبر میدهد و بُعد و حرمان و بیحلاوتی و فقدان از نهایت
قرب و نحن اقرب فهم من فهم و در شرح این سر اینقدر وا مینماید که هیچکس از نفس خود بخود نزدیکتر نی دارد و نسبت قرب و
شهود و حلاوت و وجدان در حق نفس خود او را مفقود است و نسبت بغیر خود که با او مباینت دارد این
نسبتها موجود فالعاقل تکفیه الاشارة و اکابر این طریقه علیه احوال و مواجید را تابع احکام شرعیه ساخته اند و
اذواق و معارف را خادم علوم دینیه داشته جواهر نفیس شرعیه را در رنگ طفلان بجوز و مویز و جلد جبال
عوض نمیکنند و به ترهات صوفیه مغرور و مفتون نمیگردند احوالی که بارتکاب محظورات شرعیه و خلاف سنت
سنیه حاصل شود قبول ندارند و نخواهند از اینجاست که سماع و رقص را تجویز نمی نمایند و بذکر جهر اقبال نمی
فرمایند حال ایشان بر دوام است و وقت ایشان بر استمرار تجلی ذاتی که دیگران را کالبرق است ایشانرا دائمی
است حضوری که غیبت در قفای آن باشد نزد این بزرگواران از حیز اعتبار ساقط است بلکه کار خانه
ایشان از حضور و تجلی بلندتر است چنانکه اشارتے بآن رفته حضرت خواجهٔ احرار قدس سره فرموده اند
که خواجگان این سلسله علیه قدس الله تعالی اسرارهم بهر زراقی و رقاصی نسبت ندارند کار ایشان
بلندست و درین طریق پیری و مریدی به تعلیم و تعلم طریقه است نه بکلاه و شجره که در اکثر طرق مشائخ
رسم شده است حتی که متاخران ایشان پیری و مریدی را منحصر بر کلاه و شجره ساخته اند از اینجاست
که تعدد پیر تجویز نمی نمایند و معلم طریق را مرشدی نامند پیر نمیدانند و رعایت آداب پیری را در حق
او بجا نمی آرند این از کمال جهالت و نارسائی ایشان است ندیده اند که مشائخ ایشان پیر تعلیم و پیر صحبت
را نیز پیر گفته اند و تعدد پیر تجویز فرموده اند بلکه در حین حیات پیر اول اگر طالبی رشد خود را در جائے
دیگر بیند بے انکار پیر اول جائز ست که پیر ثانی اختیار کند حضرت خواجهٔ نقشبند قدس سره در باب
تجویز این معنی از علماء بخارا فتوی درست فرموده بوده اند آرے اگر از پیری خرقهٔ ارادت گرفته
باشند از دیگرے خرقهٔ ارادت نه گیرد اگر گیرد خرقه تبرک گیرد از اینجا لازم نمی آید که پیر دیگر اصلا
نگیرد بلکه رواست که خرقه ارادت از یکی گیرد و تعلیم طریقت از دیگری و صحبت با ثالث دارد و اگر
این هر سه دولت از یکی میسر گردد چه نعمتی است و جائز است که تعلیم و صحبت از مشائخ متعدده

استفاده نماید باید دانست که پیر آنست که مرید را بحق سبحانه رهنمائی فرماید اینمعنی در تعلیم طریقت بیشتر ملحوظ
و واضح است پیر تعلیم هم استاد شریعت وهم رهنمای طریقت بخلاف پیر خرقه پس رعایت آداب پیر تعلیم
بیشتر بجا باید آورد و باسم پیری او احق باشد و درین طریق ریاضات و مجاهدات بالنفس اماره باتیان
احکام شرعیه است والتزام متابعت سنت سنیه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة زیرا که مقصود
از ارسال رسل وانزال کتب رفع هواهای نفس اماره است بعبادات مولای خود جل سلطانه منصب
گشته است پس رفع هوای نفس مربوط باتیان احکام شرعیه گشت هر قدر که در شریعت راسخ تر باشد
از هوای نفس بعید تر بود پس هیچ چیز بر نفس اماره شاق تر از امتثال اوامر و نواهی شریعت نبود و
خرابی او جز در تقلید صاحب شریعت متصور نباشد ریاضات و مجاهدات که بما ورای تقلید سنت اختیار
کنند معتبر نیست که جوگیه و براهمه هند و فلاسفه یونان درین امر شرکت دارند و آن ریاضات در حق ایشان
جز ضلالت نمی افزاید و بغیر خسارت راه نمی نماید و درین طریق تسلیک طالب مربوط بتصرف شیخ
مقتدی ست بی تصرف او کاری نمی کشاید چه اندراج نهایت در بدایت اثر از توجه شریف اوست
و حصول معنی بیچونی و بیچگونگی نتیجه کمال تصرف او کیفیت بیخودی که آنرا راه مخفی اعتبار کرده اند
حصول آن در اختیار مبتدی نیست و توجهی که معرا از شش جهت ست وجود آن در خور حوصله طلب
ه نقشبندیه عجب قافله سالار اند که برند از ره پنهان بحرم قافله را این بزرگواران همچنان که
قدرت کامله بر اعطای نسبت دارند و حضور و آگاهی را در اندک وقت بطالب صادق عطا میفرمایند
در سلب آن نسبت نیز قدرت تامه دارند و بیک بی التفاتی صاحب نسبت را مفلس میسازند بلی آنها
که مید هند می ستانند هم اعاذنا الله سبحانه من غضبه و غضب الاولیاء الکرام و درین طریقه علیه بیشتر افاده
و استفاده بسکوت فرموده اند هر که از سکوت ما منتفع نشد از کلام چه نفع خواهد گرفت و این سکوت
را به تکلف اختیار نکرده اند بلکه از لوازم طریق ایشانست چه از ابتدا ار توجه این بزرگواران
باحدیث مجرده است از اسم و صفت جز ذات نمی خواهند و معلوم ست که مناسب آن توجه و ملایم
آن مقام سکوت و خرس ست من عرف الله کل لسانه مصداق این سخن است واختم هذه المقالة بحمد الله
سبحانه و بصلوة حبیبه الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین و آله الطاهرین اجمعین
والسلام

مکتوب دو صد و بست و دوم

بخواجه محمد اشرف کابلی صدور یافته در بیان خرابی

احوال و دید و تهمت داشتن حسنات خود را و جمع شدن این دید قصور با کمالات ولایت بلکه این دید اثر آن
کمالات ست و ما یناسب ذلک اللهم فقهنا لمرضاتک و ثبتنا علی طاعتک بحرمة سید الاولین والآخرین
علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بزرگی فرموده است مرید صادق آنست که مدت بست سال کاتب
شمال او چیزی نیابد که بروی بنویسد و این فقیر بتقصیر بذوق و وجدان در حق خود می یابد که کاتب
یمین معلوم نیست که در مدت بست سال حسنه بیابد که در صحیفه اعمال او درج نماید خدا داناست
جل سلطانه که این سخن را به تصنع و تکلف نمیگوید و ایضاً بذوق می یابد که کافر فرنگ از وی بمراتب بهتر است
و اگر لم آنرا پرسند از جواب عاجز نیاید و ایضاً بطریق ذوق خود را محک خطئیات می یابد و مشمول
سیئات می انگارد و حسناتی که بوجود می آید کاتب شمال خود را بکتابت آن احق می بیند و می یابد که کاتب
شمال او همیشه در کار است و کاتب یمین او معطل و بیکار و صحف یمین را خالی و سفید می یابد و صحف
شمال را مملو و سیاه امیدی جز برحمت ندارد و دست آویزی جز مغفرت نه دعاء اللهم مغفرتک اوسع
من ذنوبی و رحمتک ارجی عندی من عملی موافق حال اوست عجائب کار و بار ست فیوض و واردات
الهی جل سلطانه که علی الدوام در مدارج کمال و تکمیل فائض و وارد است تائید این دید قصور می نماید و
تقویت این عیب بینی میفرماید بجای عجب منقصت می افزاید و در محل ترفع را به تواضع و فروتنی میکشاید
در آن واحد هم بکمالات ولایت مشرف است و هم بدید قصور متصف هر چند بالاتر میرود پایان تر خود را
می بیند بلکه همان بالا رفتن سبب پایان تر دیدن شده است ظرفا آنرا باور ندارند و اگر سر آنرا معلوم
کنند شاید باور دارند سوال سر این جمع متنافیین چیست و وجود احد المتنافیین سبب وجود متنافی دیگر
چرا باشد جواب استحاله جمع متنافیین مشروط باتحاد محل ست و در ما نحن فیه محل متعدد است بالا روند ها
لطائف عالم امر است از انسان کامل و فرود آیند ها از عالم خلق او لطائف عالم امر هر چند بالاتر روند
بمناسب تر میگردند بعالم خلق و همان مناسبتی سبب پایان تر آمدن عالم خلق است و عالم خلق
هر چند پایان تر می آید سالک را بی حلاوت تر میسازد و دید عیوب و نقائص را زیاده تر میگرداند ازینجا ست
که منتهیان مرجوع آرزوی آن التذاذ و حلاوت دارند که در ابتدا ایشانرا میسر شده بود و در انتها از دست
رفته بیمزگی بجای آن نشسته و هم ازینجاست که کافر فرنگ را عارف از خود بهتر میداند زیرا که در کافر نورانیتی
هست بواسطه امتزاج عالم امر بعالم خلق و در عارف این امتزاج حائل نشده است عالم خلق تنها کمالا

عارف بردی سے افتد جدا مانده است که سراسر پر از ظلمت و کدورت است و هرچند لطائف عالم امر فرود
می آیند با عالم خلق اختلاطی ندارند و امتزاجی حاصل نمیکنند چنانچه در ابتدا و اشتند مکتوبیکه بدست اخوی خواجه
محمد طاهر ارسال داشته بودند رسید حصول رابطه که مبنی بر مناسبت تامه است در زمان غیبت از نعمتهای عظیم شمرند
و تا موانع مرتفع نشود اکتفا بقرب قلوب نمایند با وجود این قرب خواهش قرب ابدان از دست ندهند که
تمامی نعمت مربوط باین قرب است اویس قرنی با وجود قرب قلوب چون ابدان نداشت باد نای آن
جماعه که اقرب ابدان داشتند نرسد لهذا انفاق کوه ذهب او بمد شعیر ایشان که انفاق کنند برابری نکند
فلا تعدل بالصحبة شیئاً کائناً ما کان والسلام **مکتوب دو صد و نود و سوم** بخواجه جمال الدین
حسین کولابی صدور یافته در تحریض بر اظهار احوال و واقعات نمودن بشیخ بزرگوار خود اخوی خواجه
جمال الدین حسین مدتی است که از کیفیات احوال خود اعلام نداده اند شنیده اند که مشائخ کبرویه مریدی را
که تا سه روز از احوال و واقعات خود بعرض شیخ خود نرساند کفش پای میفرمایند مضی ما مضی و دیگر چنین نکنند
و هرچه رود بر نویسان باشند قدوم مبارک اخوی اعزی را مغتنم دانسته در خدمت و دلجوئی کوشند و صحبت
گرامی ایشان را عزیز دانند ع دادیم ترا از گنج مقصود نشان **مکتوب دو صد و نود و چهارم** بمیر محمد نعمان
بدخشی صدور یافته در بیان رعایت آداب و دفع مظنه آزار که توهم نموده بودند و امر باحتیاط و تاکید در تعلیم طریقت
و تحمل نمودن بجفای فقر و نامرادی و بعضی نصائح و تنبیهات که بملا یار محمد قدیم در پشت این مکتوب
نوشته شده مکتوب شریف اخوی ارشدی سیادت پناهی میر محمد نعمان وصول یافت مضمون مقدماتی
که ترتیب داده بودند و فحوای تشکیکاتی که نموده بوضوح انجامید بعضی مردم شما را اعقل زمان میگویند
این قسم سخنان در میان آوردن یا کسی که از وی گزیر و چاره نباشد چه مناسب است قطع نمیتوان کرد و
مفارقت نمیتوان جست مع ذلک خیال نکنند که از این نوع سخنان غباری بخاطر این جانب راه یافته باشد که
بآزار انجامد چه جای آنکه به بیزاری کشد خوبهای شما در نظر است و زلات شما از اعتبار ساقط هیچگونه خاطر
خود را مشوش ندارند و بهیچ وجه آزار اینجانب تصور ننمایند که بوجه من الوجوه آزار واقع نیست چرا آزار
متصور شود که موجب آزار منتفی است اموری که بسهو و نسیان بمقتضای بشریت سر بر زند شایان مؤاخذه
نیست توهم آزار از خاطر بر آورده به تعلیم طریقه و افادهٔ طلبه سرگرم باشند امر باستخاره ها از برای تاکید
این امر است نه از برای نفی این امر هرگاه دشمن لعین و نفس بدقرین در کمین این مسکین باشند از

احتیاط و تاکید چاره نبود مبادا بمکر و حیله از جا برند و به تسویل و تمویه سیئات را بصورت حسنات وانمایند
فرموده اند که دشمن لعین چون از راه اطاعت و نصیحت در آید دفع کردن آن متعسر است پس همیشه ملتجی
و متضرع باید بود و از حق سبحانه و تعالی به شکستگی و زاری باید طلبید که از این راه خرابی او نخواهند و
استدراج او نطلبند طریق استقامت اینست که بسعادت ابدی رهنمائی فرماید دیگر فقر و نامرادی جمال
این طائفه است بسید کونین علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات حضرت حق سبحانه و تعالی از کمال کرم کفیل
رزق عباد خود شده است و ما و شما را از این تردد فارغ ساخته هرچند اشخاص بیشتر رزق زیاده تر جمع است
متوجه مرضیات حق باشند تعالی و تقدس و غم متعلقان را بکرم او سبحانه حواله نمایند والباقی عند التلاقی بعضی
یاران که از آن طرف آمدند اظهار نمودند که هنوز توهم آزار در خاطر میر متمکن است بنا بر علی ذلک بتاکید و
مبالغه نوشته شد که رفع توهم آزار نمایند دیگر کتابتی بملا یار محمد قدیم نوشته بود که متضمن نصائح و مواعظ
باشد ظاهرا مضمون آن کتابت مقبول طبعیتش نیفتاد که جواب کتابت نفرستاد بلکه در فرستادن
دعا نیز خود را معاف داشت گو مقبول طبعیتش نیفتد جماعه که باین حقیر منسوب اند اگر مظان غلط و
مواد خطا را ایشان را اعلام نکند و حق را از باطل جدا نسازد از عهده چگونه برآید و در آخرت چه رو
نماید باو بگوئید ع من آنچه شرط بلاغ است با تو میگویم ٭ تو خواه از سخنم پند گیر خواه ملال ٭ بدانکه مقام
شیخی و دعوت خلق بحق جل و علا بس مقام عالی است الشیخ فی قومه کالنبی فی امته شنیده باشند
هر بے سر و برگ را باین منزلت علیه چه مناسبت ع هر گدائی مرد میدان کی شود ٭ پشه آخر سلیمان
کی شود ٭ علم بتفصیل احوال و مقامات و معرفت بحقیقت مشاهدات و تجلیات و حصول کشوف و
الهامات و ظهور و تعبیرات و اقعات از لوازم این مقام عالی است و بدونها خرط القتاد غایت ما فی
الباب اکابر طریقت قدس الله تعالی اسرارهم بعضی از مریدان خود را بملاحظه بعضی از مصالح
پیش از آنکه بمقام شیخی برسند نوعی از اجازت میدهند و نحوی از تجویز می فرمایند که بطالبان
تعلیم طریقت نمایند که بر احوال و واقعات مطلع گردند درین نوع تجویز بر شیخ مقتدا لازم
است که آن مرید مجاز را امر باحتیاط درین کار فرماید و بتاکید مواد غلط را ادا نماید و بتکرار بر نقص آنها
اطلاع بخشد و بمبالغه نا تمامی آنها را ظاهر سازد درینصورت اگر شیخ در اظهار حق مساهله نماید
خائن باشد و اگر مرید را بدآید بیدولت بود مگر نمی داند که رضای حق جل و علا منوط برضای

شیخ است و سخط او تعالی مربوط بسخط او چہ باشد نمی فہمد کہ قطع کردن از ما منجر بکجا میشود اگر از ما قطع کند بکہ خواہد پیوست و اگر عیاذاً باللہ سبحانہ این قسم امرے بخاطر او راہ یافتہ باشد بی توقف گویند کہ توبہ کند و استغفار نماید و بحضرت حق سبحانہ ملتجی و متضرع باشد کہ باین ابتلای عظیم مبتلا نسازد و باین بلای خطرناک گرفتار نگرداند للہ سبحانہ الحمد والمنۃ کہ ازین ہمہ ناپروائی و اضطراب یاران ہیچ غباری و آزاری بر خاطر اینجانب راہ نداده است از اینجا امیدوار ست کہ عواقب امور بخیر بگذرد و باقی احوال و اوضاع را اخوی ارشدی مولانا محمد صالح بہ تفصیل مذکور خواہند ساخت و محل بعضی اشتباہات را از ایشان استفسار خواہند نمود والسلام علی من اتبع الہدی والتزم متابعۃ المصطفیٰ علیہ وعلیٰ آلہ الصلوات والتسلیمات اتمہا واکملہا **مکتوب دو صد و بست و پنجم** بملا طاہر لاہوری صدور یافتہ در بیان آنکہ در بدایت این طریقہ علیہ احوالی کہ دیگران را در نہایت میسر میگردد میسر میشود ولیکن بطریق اندراج نہایت در بدایت کہ لوازم این طریق عالی است و ظہور اینچنین احوال در بدایت مستلزم آن نیست کہ صاحب آن احوال را کامل مکمل گویند و اجازت تعلیم طریقت نمایند و ما یناسب ذلک • بحمدہ و نصلی علی نبیہ و نسلم علیہ وعلی آلہ الکرام مراسلات شریفہ پی در پی وصول یافت از گرمی ہنگامہ طالبان واقعہ اندر جمعیت ایشان اندراج یافتہ بود فرحت بر فرحت افزود غایت ما فی الباب چون درین طریق اندراج نہایت در بدایت ست مبتدیان این طریق عالی را در ابتدا احوال رو میدہد کہ شبیہ باحوال منتہیان است تحقیقی کہ فرق درمیان این دو نوع احوال نتواند کرد مگر عارفی کہ حدت نظر داشتہ باشد پس برین تقدیر اعتماد بر حصول احوال باید نمود و آن صاحب احوال را اجازت تعلیم طریقت نباید فرمود کہ درین صورت ضرر آن صاحب احوال فوق ضرر مسترشدان اوست بتخیل کہ تخیل کمال او را از ترقیات باز دارد و تواند بود کہ حصول جاہ و ریاست کہ از لوازم مقام ارشاد است او را در بلا اندازد کہ امارۂ او ہنوز بر کفر خود است تزکیہ او راہ نیافتہ مضی ما مضی جمعی را کہ اجازت دادہ اند بملائمت معقول آنہا سازند کہ این نوع اجازت مبنی بر کمال نیست کار بسیار ہنوز در پیش ست این احوال کہ در ابتدا رو دادہ است از قبیل اندراج نہایت در بدایت است و نصائحی کہ مناسب دانند در کار دارند و بر منقصت آنہا اطلاع بخشند و چون اجازت دادہ اند از تعلیم طریقت منع شان نکنند کہ شاید ببرکت نفس شما بحقیقت مقام ارشاد برسند و دیگر چون شروع درین امر عظیم القدر نمودہ اند مبارک است سعی و اہتمام را در کار دارند و سرگرم باشند کہ باعث ازدیاد گرمی ہنگامہ طالبان

آن سرور گردد والسلام **مکتوب دو صد و بست و ششم** به برادر حقیقی خود میان شیخ محمد مودود املا نمودہ اند در بیان آنکہ فرصت حیوۃ بسیار قلیل است و عذاب ابدی متفرع بر آن و ما یناسب ذلک مکتوب مرغوب اخوی اعزی وصول یافت موجب فرحت گشت ای برادر وفقنا اللہ سبحانہ و ایاک فرصت حیوۃ بسیار قلیل ست و عذاب ابدی متفرع بر آن حیف باشد کہ کسی این فرصت را در تحصیل امور لاطائل صرف نماید و بلتزم آلام مخلد گردد ای برادر مردم از اطراف و جوانب ترک اسباب دنیوی نمودہ در رنگ مور و ملخ میریزند و شما قدر دولت خانگی را ناشناختہ در طلب دنیای دنیہ بذوق میدوید و بہ شوق خواہان حصول آیند الحیاء شعبۃ من الایمان حدیث نبوی ست علیہ من الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا ای برادر این نوع اجتماع اہل اللہ و این قسم جمعیت للہ فی اللہ کہ امروز در سرہند میسر است اگر گرد عالم گردید معلوم نیست کہ عشر عشیر این دولت پیدا آرید و شمۂ ازین ماجرا حاصل کنید و شما اینچنین دولت را مفت از دست دادید و از جواہر نفیس بجوز و مویز در رنگ طفلان اکتفا نمودید **مصرع**

شرمت بادا ہزار شرمت بادا • ای برادر تا وقت دیگر شاید فرصت ندہند و اگر بدہند این اجتماع برپا نگذارند آن زمان علاج چیست و تدارک بچہ بود و تلافی بچہ چیز حاصل آید غلط کردہ آید و خطا فہمیدہ اید بلقمہای چرب و شیرین مفتون نشوید و بلباسہای نفیس و مزیب فریب نخورید و نتائج آنہا غیر از حسرت و ندامت چہ در دنیا و چہ در آخرت ہیچ نیست بواسطہ رضا طلبی اہل و عیال خود را در بلا انداختن و اختیار عذاب اخروی نمودن از عقل دور اندیش بسیار دور است حق سبحانہ وتعالی عقل معاد عطا کناد ای برادر دنیا کہ در بیوفائی مثل است و اہل دنیا کہ در دنائت و خست مشہور حیف باشد کہ عمر گرامی خود را از پے بیوفا و خسیس صرف نماید ما علی الرسول الا البلاغ والسلام **مکتوب دو صد و بست و ہفتم** بملا طاہر لاہوری صدور یافتہ در بیان بعضی از نصائح و مواعظ کہ بمقام شیخی تعلق دارد • الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ مکتوب شریف وصول یافت موجب فرحت گشت از حلاوت والتذاذ یاران نوشتہ بودند فرحت بر فرحت افزود ای برادر حق سبحانہ تعالی کہ شما را این منصب کرامت فرمودہ است شکر این نعمت را بر وجہ اتم ادا نمائید و محافظت کنید کہ امرے صادر نشود کہ باعث نفرت خلائق گردد کہ وبال عظیم است نفرت خلق با مناسب حال ملامتیہ است کہ بشیخی و دعوت کار ندارند بلکہ مقام نقص ملامت نقص مقام شیخی است مبادا این دو

مقام را غلط نمایند و در عین شیخی آرزوی ملامت نکنند که ظلم عظیم است و در نظر مریدان خود را متجمل دارند و در اختلاط
و موانست با مسترشدان افراط ننمایند که باعث استخفاف است که منافی افاده و استفاده است و در محافظت
حدود شرعیه نیک رعایت نمایند مهما امکن عمل بر رخصت تجویز نکنند که هم منافی این طریقه علیا است و هم
مناقض دعوای متابعت سنت سنیه عزیزی فرموده است ریاء العارفین خیر من اخلاص المریدین چه
ریای عارفان از برای انجذاب قلوب طلاب است بجناب اقدس خداوندی جل سلطانه پس ناچار
از اخلاص مریدان بهتر باشد و ایضاً اعمال عارفان اسباب تقلید است مر طالبان را در اتیان
اعمال اگر عارفان عمل نکنند طالبان محروم مانند پس عارفان برای آن کنند تا طالبان بآن اقتدا
نمایند این ریا عین اخلاص است بلکه بهتر از اخلاص که از برای نفع خود باشد ازینجا کسی گمان نکند
که عمل عارفان محض از برای تقلید طالبان ست و عارفان را به عمل احتیاج نیست عیاذاً
بالله سبحانه این خود عین الحاد و زندقه است بلکه عارفان در اتیان اعمال بسائر طالبان برابر اند
و از اتیان اعمال هیچکس را استغنا نیست غایت ما فی الباب در اعمال عارفان گاه هست که نفع
طالبان که مربوط به تقلید است نیز ملحوظ است و بآن اعتبار آنرا ریاء نامند بالجمله در قول و فعل
نیک محافظت نمایند که اکثر خلائق درین آوان هنگامه طلب اند کاری بوقوع نیاید که منافی
اینمقام باشد و جهال را بطعن الاکابر رساند از حضرت حق سبحانه تعالی استقامت طلبند و دیگر از حصول
نسبتهای مشائخ نوشته بودند وجه آن را مکرر بشما بالمشافهه گفته شده است ورای آن چیزے
نفهمند که در آن خیریت نیست زیاده چه نویسد والسلام **مکتوب دوصد و بست و**
هشتم بمیر محمد نعمان صدور یافته در بیان بعضی از نصائح که بمقام تکمیل و تعلیم طریقت تعلق
دارد و ما یناسب ذلک مکتوب مرغوب اخوی سیادت پناهی رسید موجب فرحت گشت ای برادر مکرر
بشما گفته شده است که مدار این طریق بر دو اصل است استقامت بر شریعت بحدیکه بترک ادنای آداب
آن راضی نباید شد و رسوخ و ثبات است بر محبت و اخلاص شیخ طریقت بر نهجیکه اصلا بر وی مجال
اعتراض نماند بلکه جمیع حرکات و سکنات او باید محبوب در نظر مرید در آید عیاذاً بالله سبحانه در
امرے از امور که باین دو اصل متعلق ست خللی واقع شود و اگر بعنایت الله سبحانه این دو اصل
مستقیم است سعادت دنیا و آخرت نقد وقت است و نصائح و وصایای دیگر نیز گوش زد شما شده است

در مراعات آن احتیاط فرمایند و تضرع و زاری تلافی تقصیرات نمایند و در عشرهٔ این ذی الحجه باعتکاف
نشینند بنیت قضای اعتکاف عشرهٔ اخیرهٔ ماه رمضان که وقت از ماه ترک شده باشد تا باین نیت مرتکب
سنت باشد و در ان عشرهٔ اعتکاف بتضرع و زاری و ابتهال و نیاز عذر تقصیرات جویند فقیر نیز در ان
عشره مدد شما خواهد نمود انشاء الله تعالی در تحریر اجازت نامه که اینهمه مبالغه و ابرام دارند مقصود چیست
اجازت تعلیم طریقت بشما داده است اگر او کفایت نکند اجازت نامه چه کار خواهد کرد لازم نیست که
هرچه در خاطر بگذرد آنرا البته سعی باید کرد چیزیکه بخاطر میگذرد که ترک آن اولی و انسب است نفس بجستجو
امرے را که پیش گرفت میخواهد آنرا بانصرام رساند و بحقیت و بطلان آن ملاحظه نمیکند بخاطر شما چند کلمه
نوشته شد حضرت حق سبحانه نافع آرد فکر کار خود باید کرد تا ایمان بسلامت برد اجازت نامه و مریدان
بکار نخواهند آمد در ضمن کار خود اگر شخصی بطلب صادق بیاید آنرا تعلیم طریقت بکنند نه آنکه تعلیم طریقت را
اصل کار بگیرند و معامله خود را تابع آن سازند که آن خود را سراسر ضرر و خسران است **مکتوب دوصد و**
بست و نهم بمیرزا حسام الدین احمد صدور یافت در بیان آنکه طریق ما همان طریق حضرات ایشان
است و نسبت همان نسبت لیکن تکمیل صناعت و تتمیم نسبت بتلاحق افکار و تعاقب انظار است

الحمد لله والسلام علی عباده الذین اصطفی مراسلات شریفه که بنام فرد مخلص مشتاق خود ساخته بودند
پی در پی رسید موجب ازدیاد فرحت و باعث افراط محبت گشت جزاکم الله سبحانه عنا خیر الجزاء
مجملا بعضی از شبهات و تردیدات که اندراج یافته بود آنکه طریق ما طریق حضرات ایشان است
قدس الله تعالی سره الاقدس و نسبت همان نسبت شریفه آنحضرت کدام طریق از ان طریق
عالی و کدام نسبت از ان نسبت علیه اولی و انسب است که کسی آنرا اختیار نماید غایت
ما فی الباب تکمیل صناعت و تتمیم هر نسبت بتلاحق افکار و تعاقب انوار است مثلا نحوی که در زمان
سیبویه بوده بتلاحق افکار متاخران دو چند زیاده گشته است و محرر و منقح شده مع ذلک همان
نحو سیبویه است که افکار متاخران بیش از بیش مشاطگی و تزئین آن نموده است مقوله شیخ
علاء الدوله قدس سره بسمع شریف رسیده باشد که فرموده هرچند وسائط بیشتر بود راه نزدیکتر
و روشن‌تر گردد این قسم زیادتے بران نسبت علیه که بطریق مشاطگی و تزئین پیدا شده باشد
و در گفت آمده جمعی را در تخیلات انداخته است حقیقت معامله آنست که بے تکلف و تصنع نموده آید

مکتوبات و رسائل این فقیر را ببینند که این طریق را طریق اصحاب کرام علیهم الرضوان ثابت کرده است
و این نسبت را فوق همه مدلل ساخته و مداحی این طریق عالی و اکابر این طریق را بر نهجی نموده است که هیچکس
از خلفای این خانوادهٔ بزرگ بایراد عشر عشیر آن موفق نگشته و ایضاً این فقیر در روزمره و در نشست و برخاست
رعایت آداب و لوازم این طریق بروجه اتم مینماید و سر موی مخالفت و احداث تجویز نمیکنند عجب
است که اینهمه هنرها از نظر مستور مانده است و اگر بالفرض در ایام آزار نسبت ببعضی یاران در کلمهٔ کلام
سخن ناملائم واقع شده باشد در نظر در آمده عجب تر آنکه شما امثال این سخنان را باور میدارید و بمجرد
شنیدن از جا میروید اگر حسن ظن است چرا مخصوص بآن جماعه است یا مگر قابل حسن ظن نیستم بالجمله
اگر مدار بر گفت و شنود است از دست سخن چینان خلاصی متصور نیست و اخلاص متوقع نه از گفت
و شنود بگذرند و از امور گذشته یاد نکنند تا اخلاص متصور شود و رفع کلفت دیرینه گردد نوشته بودند
که وقت تربیت حضرات پیرزادگان رسیده و میگذرد و وصیت حضرت ایشان را قدس سره یاد داده بودم
مخدوما مکرما سعادت خادمان است که بخدمت مخدوم زادهای خود فائز گردند لیکن درین مدت از خدمت
ظاهری بواسطه موانع معلوم خود را معاف میداشت و انتظار ظهور زمان وصیت علیه میکرد حالا اگر میداند
که مانعی نیست و راه گفت و شنود مسدود گشته است اشارت فرمایند که چند روز آمده باینخدمت اشتغال
نماید و اگر نیک ملاحظه نماید میداند که درین کار مجرد امتثال وصیت باید نمود و الا تربیت ظاهر و باطن
شما ایشان را کافیست احتیاج دیگری نیست دیگر اخوی مولانا عبد اللطیف میفرمودند که میان محمد
قلیج مخدوم زاده کلان را در حق تعلیم و تربیت ظاهری بخود گرفته است و ایشان نیز تجویز اینمعنی نموده اند
استماع این خبر در تعجب آورد و اگر او از نارسائی خود چیزے تخیل کند ایشان چون تجویز نمایند ازین
میترسد که مبادا آزار محمد قلیج جای دیگر سرایت کند **مکتوب دوصد و سی ام** بشیخ یوسف برکی
صدور یافته در علو همت و عدم اکتفا بانچه حصول شود بلکه نفی انچه مشهود و معلوم گردد و اثبات معبود
بیچون و بیچگون که ماورای دید و دانش است الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی شمه از احوال
گرامی شما میان بابو بامر شما اظهار نمودند و استفسار حقیقت آن فرمودند بنا برعلی ذلک چند کلمه نوشته آید
مخدوما بتقسیم احوال در اوائل اقدام مبتدیان این راه را بسیار دست می دهد هیچ در اعتبار
نمی آرند بلکه نفی آن مینمایند اصل کو نهایت کدام شعر کیف الوصول الی سعاد و دونها قلل الجبال

و دونهن حتوف نه الله تعالی بیچون و بیچگونه است هرچه در دید و دانش و شهود و مکاشفه در آید غیر اوست
سبحانه و تعالی وراء الوراء است زنهار بجوز و مویز این راه در رنگ طفلان گول نشوند و بوصول نهایت
مغرور نگردند و واقعات احوال را پیش شیخان ناقص ظاهر نسازند که ایشان باندازهٔ یافت خود قلیل را
کثیر می انگارند و بدایت را نهایت می شمرند لاجرم طالب مستعد و زعم کمال می افتد و فتور در طلب او راه
می یابد شیخ کامل باید طلبید و معالجهٔ امراض باطنیه را ازو باید خواست تا زمانیکه بشیخ کامل نرسید
باید که این احوال را در تحت لا در آورده نفی بکنید و اثبات معبود برحق که بیچون و بیچگونه است نمائید
حضرت خواجه نقشبند قدس سره فرموده اند هرچه دیده شد و شنیده شد و دانسته شد آنهمه غیر است بحقیقت
کلمه لا نفی آن باید کرد و بیشتر هرچه رو دهد نفی بکنید که او تعالی وراء الوراست درجات اثبات غیر از
تکلم بکلمه مستثنی هیچ درست نباشد طریق اکابر این طریقت نیست و السلام علی من اتبع الهدی و التزم
متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات اتمها و اکملها **مکتوب دوصد و سی و یکم**
بمیر محمد نعمان صدور یافت در جواب سوالی که نموده و پرسیده که فرق در میان حصول و وصول
چیست و اسمائی که مبادی تعینات انبیاست علیهم الصلوات و التسلیمات همان اسمای مبادی
تعینات اولیا است یا نه و اگر هست فرق چیست و پرسیده بود که منع از ذکر جهر می کنند که بدعت
است و حال آنکه ذوق و شوق می بخشد چرا از چیزهای دیگر که در زمان آنسرور نبود علیه الصلوة
و السلام منع نمی نمایند مثل لباس فرجی و شال و سراویل نحمده و نصلی علی نبیه و نسلم علیه و علی آله
الکرام دو مکتوب شریف متعاقب رسید مکتوب اول هرچند مبنی بر سوزش و اضطراب بود اما مکتوب
ثانی ملائم هموار بوده است و مشعر از شوق و سرگرمی محبت آثار از زمانیکه میر سعد الدین
راهی می شدند طلب کتابت نمودند دران وقت بیدماغ و مقبوض بود بحدیکه بخط خود نتوانست نوشت
بمولانا یار محمد جدید گفته که بتو لسید در وقت بیدماغی اگر کلمهٔ ناملائم مندرج شده باشد معذور
خواهند داشت باآنکه باید که باندک چیزے بیجا نگردند و معامله را برهم نزنند حق سبحانه و تعالی
نکند که آزارے در میان باشد و یا از روے رنجش و اعراض چیزی نوشته آید از روے
نصیحت اگر چیزی نوشته شود خوشحال باید بود مکتوب ثانی شما بسیار محظوظ ساخت حرارت
در هر امر در کار است پژمردگی و افسردگی نصیب اعدا باد نوشته بودند که فرق در میان حصول

و وصول نمیتوان فهمید اے برادر حصول باوجود بعد متصور ست و وصول متعذر اعتقاد اگر بصورت مخصوصه تصور میکنیم میتوان گفت که عقاد در مدرکهٔ ما حاصل است امّا وصول بعنقا متحقق نیست زیرا که ظلیت که عبارت از ظهور شئ است در مرتبهٔ منافی حصول آن شئ نیست اما وصول شئ ظلیت را بر نتابد فافترقا و ایضا پرسیده بودند که اسمائی که مبادی تعینات انبیا است علیهم الصلوات والتسلیمات همان اسمای مبادی تعینات اولیا است یا نه و اگر هست فرق چیست اے عزیز مبادی تعینات انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات کلیات اسما است و مبادی تعینات اولیا جزئیات آن اسما که در تحت آن کلیات مندرج است و مراد از جزئیات آن اسما همان اسما است که بقیدی از قیود ماخوذ گشته است کالارادة المطلقة والارادة المقیدة بشئ و چون اولیا را بواسطهٔ متابعت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات ترقی واقع می شود رافع آن قید نموده لمحق بمطلق خواهد بود این فرق را در بعضی مکاتیب به تفصیل مذکور ساخته است ملاحظه خواهند نمود و ایضا پرسیده بودند که منع از ذکر جهر میکنند که بدعت ست با آنکه ذوق و شوق می بخشد چرا از چیزهای دیگر که در زمان آنسرور نبود علیه وعلی آله الصلوة والتسلیمات منع نمیکنند مثل لباس فرجی و شالهٔ سراویل مخدوم ما عمل آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام بردو نوع است بر سبیل عبادت است یا بر طریق عرف و عادت عملیکه بر سبیل عبادت بوده خلاف آنرا از بدعتهاے منکر میدانیم و در منع آن مبالغه مینمایم که احداث در دین است و آن مردود است و عملیکه بنا بر عرف و عادت است خلاف آن را بدعت منکر نمیدانیم و در منع آن مبالغه نمی نمایم که بدین تعلق ندارد وجود و عدم آن مبنی بر عرف و عادت ست نه بر دین و ملت چه عرف بعضی بلاد خلاف عرف بعضی از بلاد دیگر است و همچنین در یک بلده باعتبار تفاوت ازمنه تفاوت عرف واقع است مع ذلک رعایت سنت عادی نیز مثمر نتائج است و منتج سعادات ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی متابعة سید المرسلین علیه وعلیهم وعلی تابعی کل من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها والسلام

مکتوب دو صد و سی و دوم

بخانخانان صدور یافت در بیان حقیقت دنیای دنیه و قبح مزخرفات ردیهٔ آن و علاج ازالهٔ محبت این دنیه و ما یناسب ذلک. حضرت حق سبحانه تعالی حقیقت دنیای دنیه نامرضیه را و قبح مزخرفات

و مموهات ردیه او در نظر بصیرت منکشف گردانیده حسن و جمال آخرت را با طراوت جنات و انهار آنها را باز یادتی بقای پروردگار آن جل سلطانه جلوه گر گرداناد بحرمة سید المرسلین علیه وعلی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها تا از زینت قبیح سریع الزوال بے رغبتی حاصل گشته بکلیه توجهی بعالم بقا که محل رضاے مولی است جل سلطانه میسر آید و تا قبح این دنیه ظاهر نشود خلاصی از گرفتاری آن محالست و تا خلاصی از گرفتاری آن میسر نشود فلاح و نجات اخروی متعسر حب الدنیا راس کل خطیئة قضیه مقرر است و چون معالجه بانضد اوست علاج ازالهٔ محبت این دنیه منوط باشد برغبت نمودن در امور آخرت و اتیان اعمال صالح بر وفق احکام شریعت غراحق سبحانه تعالی حیوة دنیا را منحصر بر پنج چیز بلکه در چهار چیز گردانید حیث قال الله تعالی انما الحیوة الدنیا لعب و لهو و زینة و تفاخر بینکم و تکاثر فی الاموال و الاولاد پس ناچار و قتیکه اشتغال باعمال صالح نماید جز و اعظم آن که لعب و لهو است رو بنقصان آرد و اجتناب از تلبس حریر و تلبس بذهب و فضه که عمده در تحصیل زینت اند فرماید جز و دیگرش که زینت است رو بزوال آرد و چون یقین نماید که فضیلت و کرامت نزد خدای عز و جل بورع و تقوی است نه بحسب و نسب هر آئینه از تفاخر باز ماند و چون داند که اموال و اولاد مانع ذکر حق اند سبحانه و معرض از جناب قدس او تعالی ناچار از تکاثر دران تقاعد فرماید و تزاید آن را از معاتب شمرد با لجمله ما اتاکم الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا کیلا یفرکم شی

بیت

دادیم ترا ز گنج مقصود نشان ۞ گر ما نرسیدیم تو شاید برسی ۞

بقیة المرام میان شیخ عبد المومن بزرگ زاده اند تحصیل علوم بانجام رسانیده سلوک طریقت صوفیه میفرمایند و در ضمن این سلوک احوال غریبه مشاهده مینمایند ضرورت بشری از قبیل اهل و عیال منجر و بی اختیار مضطر میسازد این فقیر از برای دفع این اضطرار و دلالت بجناب شما نموده من دق باب الکریم انفتح والسلام

مکتوب دو صد و سی و سوم

بجانب شیخ فرید در بعضی نصائح بحسن اوصد ور یافته ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی ما جاء به جدکم الامجد علیه وعلی آله و اصحابه من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها در ایام عرس حضرت خواجه قدس سره بحضرت دهلی رسید بخاطر داشت که در ملازمت علیه نیز برسد درین اثنا خبر کوچ منتشر گشت بضرورت توقف نموده بچند کلمه نامربوط تصدیع ده گشت اگر در حضور است و اگر در غیب همگی همت خواهان سلامتی ایشان است از آنچه نباید و نشاید و در بعضی اوقات غلبهٔ خیر اندیش بران می آرد که للکلی ایشانرا اختیار کرده از آنچه شایان عتبهٔ علیه ایشان نباشد بتاکید و مبالغه مانع آید و در مجلس شریف نا اهلان را نگذارد اماے داند

که جمیع آرزوها میسر نیست بضرورت بدعای ظهر الغیب رطب اللسان است شاید که بعرض قبول افتد
حضرت خواجه احرار قدس سره از بزرگی وکلانی خود میفرمودند که هرچند کفر است که کسی چنان کلان شود
که اگر او برهم شود که همه عالم برهم شود اما چه توان کرد که ما را ابی ما کلان ساخته اند امروز آن قسم بزرگی
وکلانی نزدیک است که درباره جناب شما صادق آید چه در رفاهیت خلائق است وبالعکس ازینجا است
که نزد مردم دعای خیر شما در رنگ دعا و نزد دل مطرا است که بعائدهٔ خلائق نافع است پس عیب باشد که
بآن کلانی وبزرگی برابر دانهٔ خشخاش جای انگشت بماند واین دانهٔ خشخاش بر دل دوستان وخیر اندیشان
بار عظیم ست کرم نموده ایشانرا سبکسار سازند چندگاه هست که این خیر اندیش ازین مقوله فرحی ننوشته است
که مبادا تکرار ومبالغه گران آید ؎ یار نازک بدن از باد هوا میرنجد ؛ همچو گلبرگ ز آسیب صبا میرنجد ؛ اما
از دوستی دور نمود که بملاحظهٔ گرانی خاطر در مقام سکوت آید ؎ حافظ وظیفهٔ تو دعا گفتن ست و بس ؛
در بند آن مباش که نشنید یا شنید ؛ چندگاه است داعیهٔ زیارت حرمین شریفین حرسهما الله سبحانه
عن الآفات پیدا شده است وباعث این سفر همان داعیه است وچون انجمنی منوط باستخراج و
استرضاء ایشان بوده خبر کوچ آن داعیه را در تسویف انداخت الخیر فیما صنع الله سبحانه والسلام

مکتوب دوصد وسی وچهارم بحقائق آگاه معارف دستگاه عالم ربانی عارف سبحانی مخدوم زادهٔ کلان
اعنی الشیخ محمد صادق سلمه الله تعالی سبحانه وابقاه واوصله الی غایة ما تمناه صدور یافته در بیان آنکه
حقیقت واجب الوجود تعالی وجود محض است که منشاء هر خیر وکمال و حقائق ممکنات عدمات
اند که مبادی هر شر ونقص اند ومعنی من عرف نفسه فقد عرف ربه وبیان تجلی ذاتی که فوق جمیع نسب
واعتبارات است ومعنی تاویلی کریمهٔ الله نور السموات والارض وما یناسب ذلک مع اسولة واجوبة
یتعلق بتوضیح هذا المقام وتنبیهات تلیق بتلخیص هذا المرام بسم الله الرحمن الرحیم اما بعد حمد خدا ے
بیچون ودرود پیغمبر رهنمون معلوم فرزندی باد که حقیقت حق سبحانه وجود صرفست که امرے دیگر بآن
انضمام یافته است وآن وجود تعالی منشاء هر خیر وکمال است ومبداء هر حسن وجمال وجزئی است
حقیقی وبسیطی است که ترکیب اصلا بآن راه نیافته است لا ذهنا ولا خارجا وبحسب حقیقت ممتنع التصور
است ومحمول است بر ذات تعالی مواطاة لا اشتقاقا هرچند نسبت حمل را نیز در آن موطن فی الحقیقت گنجایش نیست
زیرا که جمیع نسب در انجا ساقط گشته اند ووجودیکه عام ومشترک است از ظلال آن وجود خاص است تعالی

وتقدس واین ظل محمول ست بر ذات تعالی وتقدس وبر اشیاء بسبیل تشکیک اشتقاقا لا مواطاة ومراد از ان ظل
ظهور حضرت وجود است تعالی در مراتب تنزلات واز افراد آن ظل اولی واقدم واشرف فردیست که محمول
بر ذات است تعالی اشتقاقا پس در هر مرتبه اصالت الله تعالی وجود توان گفت نه الله تعالی موجود ودر
مرتبهٔ آن ظل الله تعالی موجود صادق ست نه الله تعالی وجود وچون حکما وطائفه از صوفیه که بعینیهٔ وجود
قائل گشته اند بحقیقت این فرق اطلاع نیافته اند وظل را از اصل جدا نساخته حمل اشتقاق وحمل مواطاة
هر دو در یک مرتبه اثبات نموده ودر تصحیح حمل اشتقاق محتاج بتحمل وتکلف گشته والحق ما حققت بالهام الله سبحانه
واین اصالت وظلیت در رنگ اصالت وظلیت سائر صفات حقیقیه است زیرا که در هر مرتبه اصالة که موطن
اجمال ست وغیب الغیب حمل این صفات بطریق مواطاة ست نه بطریق اشتقاق توان گفت
الله تعالی علم ونمیتوان گفت که الله تعالی عالم زیرا که در حمل اشتقاق از حصول مغایرة چاره نبود ولو
بالاعتبار وهو مفقود فی ذلک الموطن رأسا اذ التغایر لا یکون الا فی المراتب الظلیة والاظلیة ثم لانه فوق التعین
الاول بمراحل لان النسب ملحوظة بطریق الاجمال فی ذلک التعین ولا ملاحظة شیء من الاشیاء بوجه
من الوجوه فی ذلک الموطن ودر مرتبهٔ ظل که تفصیل آن اجمال است حمل اشتقاق صادق است
نه حمل مواطاة لیکن عینیة این صفات در ان مرتبه فرع عینیة وجود است تعالی که مبداء هر خیر وکمال است
ومنشاء هر حسن وجمال واین فقیر در کتب ورسائل خود هر جا نفی عینیت وجود کرده است مراد از ان وجود
ظلی باید داشت که مصحح حمل اشتقاق است واین وجود ظلی نیز مبداء آثار خارجیه است پس ماهیاتی
که بآن وجود متصف گردند در هر مرتبه از مراتب موجودات خارجیه خواهند بود فافهم فانه ینفعک فی کثیر
من المواقع پس صفات حقیقیه نیز موجودات خارجیة باشند وممکنات نیز در خارج موجود بودند هذا اے
فرزند سر غامض بشنو که کمالات ذاتیه در مرتبهٔ حضرت ذات تعالی وتقدس عین حضرت ذاتست مثلا صفت
علم در ان موطن عین حضرت ذات است تعالی وهمچنین قدرت وارادت وسائر صفات وایضا در ان موطن
حضرت ذات بتمامه علم است که همچنان بتمامه قدرت است نه آنکه بعض حضرت ذات علم ست وبعض دیگر
قدرت ست که تبعض وتجزی آنجا محال است واین کمالات که گوئیا منتزع از حضرت ذات تعالی در
مرتبهٔ حضرت علم تفصیل یافته است وتمیز پیدا کرده مع بقاء حضرت الذات تعالت وتقدست علی تلک الصرافة
الاجمالیة الوحدانیة بعد از ان هیچ چیز در ان موطن نمانده که درین تفصیل داخل نشده وتمیز نگشته بلکه جمیع کمالات

متمیز

که هرکدام ایشان عین ذات بود تعالی در مرتبهٔ علم آمده است واین کمالات مفصله در مرتبهٔ ثانی وجود
ظلی پیدا کرده صفات نام یافته اند وقیام بحضرت ذات که اصل اینهاست پیدا کرده اند واعیان ثابته
نزد صاحب فصوص علیه الرحمة عبارت از همان کمالات مفصله است که درخانهٔ علم وجود علمی حاصل
کرده است ونزد فقیر حقائق ممکنات عدمات اند که ماوای هر شر ونقص اند بآن کمالات که در آنها منعکس
گشته اند این سخن تفصیلی میطلبد بگوش هوش باید شنید ارشدک الله تعالی که عدم مقابل وجود است
ونقیض اوست پس بالذات منشاء هر شر ونقص باشد بلکه عین هر شر وفساد بود وچنانچه وجود در مرتبه
اجمال عین هر خیر وکمال ست وچنانچه حضرت وجود در موطن اصل الاصل محمول بر ذات تعالی بطریق
اشتقاق نیست عدم نیز که در مقابل آن وجود است محمول بر ماهیة عدمیه بطریق اشتقاق نیست دران
مرتبه آن ماهیة را معدوم نمیتوان گفت بل هو عدم محض ودر مراتب تفصیل علمی که بآن ماهیت عدمیه
تعلق یافته است جزئیات آن ماهیت متصف بعدم میگردند وحمل اشتقاق در آنها راست می آید ومفهوم
عدم که گویا منتزع ازان ماهیت اجمالیه عدمیه است وکالظل است مرآن ماهیت را بر جمیع افراد منفصله
آن بطریق اشتقاق حمل می یابد کما یجئ وچون آن عدم در مرتبه اجمال عین هر شر وفساد بوده ودر علم الله
سبحانه هر شرے از شر دیگر جدا گشته وهر فسادی از فساد دیگر امتیاز داشته چنانکه در جانب وجود در مرتبه
اجمال حضرت وجود عین هر خیر وکمال بوده ودر مرتبه تفصیل علمی هر کمالی از کمال دیگر امتیاز یافته وهر خیری
از خیرے دیگر جدا گشته پس هر کمالی ازین کمالات وجودیه هر نقصی ازین نقائص عدمیه که مقابل اوست
درخانهٔ علم منعکس گشته است وصور علمیه یکدیگر با همدیگر مزجے پیدا کرده است وآن عدمات که عبارت
از شرور ونقائص اند بآن کمالات منعکسه که در مرتبه حضرت علم تفصیل علمی یافته اند ماهیات ممکنات
اند غایت مافی الباب آن عدمات در رنگ اصول ومواد آن ماهیات اند وآن کمالات همچو صور
حالّه دران پس اعیان ثابته نزد این حقیر عبارات ازین عدمات وازان کمالات است که بایکدیگر
ممتزج گشته اند وقادر مختار جل سلطانه این ماهیات عدمیه را با لوازم اینها وبا کمالات ظلال وجودیه
که در اینها در حضرت علم منعکس گشته اند وماهیات ممکنات نام یافته هرگاه خواست بآن وجود ظلی
منصبغ گردانیده موجودات خارجیه ساخت ومبدا آثار خارجیه گردانید باید دانست که منصبغ ساختن
صور علمیه را که عبارت از اعیان ثابته ممکنات اند وماهیات ایشان نه بآن معنی است که صور علمیه از خانهٔ علم

برآمده وجود خارجی پیدا میکند که آن محال است ومستلزم جهل تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا بلکه بآن معنی
است که ممکنات در خارج بر طبق آن صور علمیه وجودی پیدا کرده اند ورای وجود علمی وجود خارجی
موافق آن وجود علمی حاصل نموده در رنگ آنکه استاد نجار در ذهن صورت سریر تصویر نموده در خارج
اختراع آن نماید آن صورت ذهنیه سریر که در معنی ماهیت آن سریر ست از خانهٔ علم آن نجار
نه برآمده است بلکه در خارج آن سریر وجودی بر طبق آن صورت ذهنیه پیدا کرده است فافهم بدانکه
هر عدمی ظلی از ظلال کمالات وجودیه که مقابل اوست ومنعکس در وی منصبغ گشته در خارج وجود ذهنی
پیدا کرده است بخلاف عدم صرف که باین ظلال متاثر گشته است ورنگی نگرفته است چگونه رنگی بگیرد که
مقابل این ظلال نیست اگر مقابله دارد بحضرت وجود صرف دارد تعالی وتقدس پس عارف تام المعرفة
بحضرت وجود ترقی نموده در مقام عدم صرف نزول نماید بتوسل او این عدم نیز بآن حضرت انصباغی
پیدا کرده مزین میگردد ومستحسن میشود این زمان جمیع مراتب اعدام آن عارف که فی الحقیقة جمیع مراتب
ذاتیه اوست اجمالی وتفصیلے حسن وخیریت پیدا کرده است وکمال وجمال حاصل نموده است این
خیریت که در جمیع مراتب ذاتیه سرایت نماید مخصوص باینچنین عارف است وغیر او را اگر خیریت سرایت
نموده است یا قصور است بر بعضی مراتب تفصیلیه اعدام ذاتیه او ویا جمیع مراتب تفصیلی او دیده است
علی تفاوت الدرجات واین قسم اخیر نیز نادر الوجود است اما در مرتبه اجمال عدم که عین هر شر ونقص
است هیچ یکی را از غیر آن عارف بوئی از خیریت نیافته است ورنگی از حسن پیدا نکرده پس ناچار
شیطان آن عارف که بخیریت تمام متصف گشته نیز حسن اسلام پیدا کند ونفس اماره مطمئنه گشته از
مولای خود راضی گردد واز اینجا است که سید المرسلین علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات فرموده
اسلم شیطانی پس هیچ غازی در غزا از وی سبقت نکند وشل شیطان را دلالت بخیر نماید سبحان الله
معارفی که ازین حقیر بنجو است بظهور می آید اگر اکثری ازا جمع شده در تصویر آن کوشد معلوم نیست که
میسر شود مانا که حظ وافر ازین معارف نصیب حضرت مهدی موعود علیه الرضوان خواهد بود ے اگر بادشه
بر در پیرزن ٭ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ٭ فتبارک الله احسن الخالقین والحمد لله رب العالمین
پس ذوات ممکنات عدمات باشند که ظلال کمالات وجودی در آنها منعکس گشته مزین ساخته است
پس ناچار ممکنات بالذات ماورای هر شر وفساد باشد وملاذ هر سوء ونقص هر خیر وکمال که در ماهیها

تعبیه فرموده اند عاریتی است که از حضرت وجود که خیر محض است فائض شده است کریمه ما اصابک من حسنة فمن الله وما اصابک من سیئة فمن نفسک شاهد این معنی است و چون بفضل خداوندی جل سلطانه این دید رعایت استیلا یابد و کمالات خود را دوست از آن طرف بیند خود را شر محض یابد و نقص خالص داند و هیچ کمالی در خود مشاهده نکند اگرچه بطریق انعکاس باشد در رنگ آن شخص که برهنه بود و جامهٔ عاریت دربر کرده باشد این دید عاریت بروی کمال استیلا یابد بر نهجیکه درست جامها را در تخیل بصاحبش بدهد هر آئینه خود را بذوق برهنه یابد اگرچه عاریت واسطه باشد صاحب این دید مشرف بمقام عبدیت میگردد که فوق جمیع کمالات ولایت است این اجتماع خیر و شر و نقص و کمال که فی الحقیقت اجتماع وجود و عدم است از قبیل جمع نقیضین نیست که تو آنرا محال دانی زیراکه نقیض وجود صرف عدم صرفست و این مراتب ظلیه چنانکه در جانب وجود از ذروهٔ اصل بحضیض تنزلات نزول فرموده اند در جانب عدم نیز آن مراتب ظلیه از حضیض صرافت عدم ارتقائی نموده اند اجتماع اینها در رنگ اجتماع عناصر متضاده است که صورت ضدیه هر کدام را منکسر ساخته جمع فرموده اند فسبحان من جمع بین الظلمة والنور اگر گفته شود که تو در بالا عدم صرف را نیز حکم بانصباغ کردهٔ بوجود صرف که نقیض اوست پس اجتماع نقیضین پیدا شد گوئیم که اجتماع نقیضین در یک محل محالست اما قیام یک نقیض بنقیض دیگر و اتصاف یکی بدیگرے محال نیست چنانکه ارباب معقول گفته اند که وجود معدوم است و اتصاف وجود بعدم محال نیست پس اگر عدم موجود شود منصبغ بوجود گردد چرا محال باشد اگر گویند که عدم از معقولات ثانیه است که منافی وجود خارجی است پس وجود خارجی چگونه متصف گردد در جواب گوئیم که مفهوم عدم را از معقولات ثانویه گفته اند اما اگر فردی از افراد عدم متصف گردد بوجود چه فساد است چنانچه ارباب معقول در وجود گفته اند بطریق اشکال که وجود باید که عین ذات واجب الوجود تعالی و تقدس نباشد زیراکه وجود از معقولات ثانویه است که وجود خارجی ندارد و ذات واجب الوجود تعالی و تقدس درخارج موجود است پس عین نباشد و در جواب این گفته اند که مفهوم وجود از معقولات ثانویه است و جزئیات او پس جزوی از جزئیات او منافی وجود خارجی نباشد و تواند بود که درخارج موجود بود سوال از تحقیق سابق معلوم شد که وجود صفات حقیقیه در مراتب ظلال است و در مرتبهٔ اصل ایشانرا وجودے حاصل نیست این سخن مخالف رای اهل حق است شکر الله تعالی سعیهم چه صفات را هیچ وقتی از ذات تعالی و تقدس جدا نمیدانند و ممتنع الانفکاک تصور میفرمایند جواب آنکه ازین بیان جواز انفکاک

لازم نمی آید زیراکه این ظل لازم آن اصل است فلا انفکاک غایة ما فی الباب عارفیکه قبله توجه احدیت ذات است تعالی و تقدس و از اسماء و صفات هیچ ملحوظ او نیست در انوطن هر آئینه ذات را میباید تعالی و از صفات هیچ ملحوظ او نمیشود نه آنکه صفات در انوقت حاصل نیستند پس انفکاک صفات از حضرت ذات تعالی و تقدس باعتبار ملاحظه عارف ثابت نشد نه باعتبار نفس امر تا باهل سنت مخالف باشد فافهم ازین بیان لائح گشت معنی قول من عرف نفسه فقد عرف ربه زیراکه کسی که شناخت حقیقت خود را شرارت و نقص دانست که هر خیر و کمال که در وی تعبیه کرده اند مستعار از حضرت واجب الوجود ست تعالی و تقدس پس ناچار حق را سبحانه بخیر و کمال و حسن و جمال خواهد شناخت ازین تحقیقات واضح گشت معنی تاویلی کریمهٔ الله نور السموات والارض زیراکه مبین شد که ممکنات باسرها عدمات اند که سراسر ظلمت و شرارت است و خیر و کمال و حسن و جمال در اینها از حضرت وجود است که نفس ذات ست تعالی و تقدس و عین هر خیر و کمال ناچار نور آسمانها و زمینها حضرت وجود باشد که حقیقت واجب است تعالی و تقدس و چون این نور در آسمانها و زمین بتوسط ظلال بوده است از برای رفع وهم و اوهام که بے توسط فهمند تمثیلی از برای آن نور آورده حیث قال تعالی مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الی آخر الایة الکریمة تا ثبوت وسائط فرماید و تفصیل تاویل این کریمه انشاء الله تعالی درجای دیگر ثبت خواهد یافت که مجال سخن در اینجا بسیار است و این مکتوب گنجایش تفصیل آن ندارد و آنکه گفتیم که معنی تاویلی کریمه است زیراکه معنی تفسیر مشروط بنقل و سماع ست من فسر القرآن برأیه فقد کفر شنیده باشند و در تاویل مجرد احتمال کافی است بشرط آنکه مخالف کتاب و سنت نباشد پس مقرر شد که ذوات و اصول ممکنات عدماتست و صفات نقائص و رذائل ایشان مقتضیات آن عدمات که بایجاد قادر مختار جل سلطانه بوجود آمده اند و صفات کامله در ایشان مستعار از ظل کمالات حضرت وجود است تعالی و تقدس که بطریق انعکاس ظهور یافته بایجاد قادر مختار جل سلطانه نیز موجود شده اند و مصداق حسن و قبح اشیاء آنست که هرچه رو باخرت دارد و برای آخرت معد است حسن است اگرچه بظاهر مستحسن نماید و هرچه رو بدنیا دارد و برای دنیا معد است قبیح است اگرچه بظاهر حسن نماید بحلاوت و طراوت ظاهر شود کالزخرفات الدنیویة ازینجاست که در شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة منع فرموده اند از نظر کردن بمیل و خواهش بحسن امارد و نساء اجنبیه و مزخرفات دنیه که این حسن و طراوت از مقتضیات عدم ست که ماوای هر شر و فساد است اگر منشاء این حسن و

ن: معنی من عرف نفسه فقد عرف ربه

ن: معنی تاویلی کریمه الله نور السموات والارض

ن: من فسر القرآن برأیه فقد کفر

جمال کمالات وجودیه بود منع نمیفرمودند مگر ازین راه که توجه نمودن بظلال با وجود حصول مستهجن است این منع منع استحبابی است
نه وجوبی بخلاف منع سابق پس حسنی که در مظاهر جمیله دنیوی ظاهر و هویداست نه از ظلال حسن اوست تعالی بلکه از لوازم عدم است
که بواسطه مجاورت حسن حسنی در مظاهر پیدا کرده است و فی الحقیقت قبیح و ناقص است در رنگ آنکه زهر را بشکر غلاف سازند
و نجاست را زر اندوده نمایند و آنکه تجویز تمتعات نساء جمیله نکاحیه داما فرموده است بواسطه تحصیل اولاد
و بقاء نسل است که مطلوب است و بقاء نظام عالم پس بعضی از صوفیه که بمظاهر جمیله و نغمات مستحسنه گرفتار اند بتخیل آنکه
این جمال و حسن مستعار از کمالات حضرت واجب الوجود است تعالی و تقدس که درین مظاهر ظهور فرموده است
و این گرفتاری را نیک و مستحسن می انگارند بلکه راه وصول تصور مینمایند نزد این حقیر خلاف آن ثابت شده
است چنانچه شمه ازان بالا مذکور شده است عجب کاریست بعضی ازینها در ان مطلب خود این قول را سند
می آرند که گفته ایاکم والمردان فان لهم لونا کلون الله کلمه کلون الله ایشان را در اشتباه می اندازد و نمی دانند که این قول منافی
طلب ایشان است و مؤید معرفت این درویش زیرا که کلمه تحذیر آورده است منع توجه بایشان نموده است و منشاء غلط را
بیان فرموده که حسن ایشان مشابه حسن و جمال حق است سبحانه حسن او تا در غلط نیفتند قال علیه السلام و الصلوة
ما الدنیا والاخرة الا ضرتان ان رضیت احدهما سخطت الاخری درین حدیث نیز تصریحی است آنکه درمیان حسن دنیوی و
جمال اخروی تناقض و مباینه است و مقرر است که حسن دنیوی نامرضی باشد و حسن اخروی مرضی پس شر لازم
حسن دنیوی باشد و خیر لازم حسن اخروی پس ناچار منشاء اول عدم بود و منشاء ثانی وجود آری بعضی از
اشیا هستند که یک وجه بدنیا دارند و وجه دیگر باخرت این اشیا از وجه اولی قبیح اند و از وجه ثانیه حسن و
امتیاز درمیان این دو وجه درمیان حسن و قبح هر کدام انها مفوض بعلم شریعت است قال الله سبحانه ما اتکم
الرسول فخذوه و ما نهکم عنه فانتهوا در خبر آمده است که از انوقت که دنیا آفریده شده است حضرت حق سبحانه
و تعالی بروی نظر نکرده است و مغضوبه حق است سبحانه اینهمه بواسطه قبح و شرارت و فساد اوست که از مقتضیات
عدم است که ماوای هر شر و فساد است حسن و جمال دنیوی و حلاوت و طراوت آن کالمطروح فی الطریق اند
و منظور نظر نیستند جمال آخرت است که شایان نظر است و مرضی حق است سبحانه قال الله سبحانه حکایة
عن حالهم یریدون عرض الدنیا والله یرید الآخرة اللهم صغر الدنیا باعیننا و کبر الآخرة فی قلوبنا بحرمة من افتخر بالفقر
و تجنب عن الغناء علیه و علی آله الصلوات اتمها و اکملها و چون شیخ اجل شیخ محی الدین العربی نظر بحقیقت
شرارت و نقص و فساد اینها نینداخته است حقایق ممکنات را صور علمیه حق جل و علا داشته است که صور

مرآت حضرت ذات تعالی و تقدس که در خارج جز او موجود نیند انعکاس پیدا کرده نمود خارجی حاصل کرده است
و آن صور علمیه را غیر از صور شیون و صفات واجبی ندانسته است جل سلطانه لاجرم حکم بوحدت وجود کرده است
و وجود ممکنات را عین وجود واجب گفت تعالی و تقدس و شر و نقص را منتفی گفته نفی شرارت مطلق و نقص محض
کرده است ازینجاست که خیر را قبح بالذات نمیداند حتی که کفر و ضلالت نسبت ایمان و هدایت بد نمیداند نسبت
بذات خود که آنرا عین خیر و صلاح می انگارد و نسبت بارباب خود اینها را باستقامت حکم مینماید و کریمه
و ما من دابة الا هو آخذ بناصیتها ان ربی علی صراط مستقیم شاهد اینمعنی میسازد آری هرکه حکم بوحدة وجود نماید از
امثال این سخنان چرا تحاشی فرماید آنچه برین حقیر ظاهر ساخته اند آنست که ماهیات ممکنات عدمات اند بکمالات
وجودیه که درانها منعکس گشته است و ممتزج شده کما مر مفصلا والله سبحانه یحق الحق و هو یهدی السبیل ای فرزند
این علوم و معارف که هیچ یک از اهل الله بدان تکلم نفرموده است نه بصریح و نه باشارت از اشرف معارف اند و اکمل
علوم که بعد از هزار سال در منصه ظهور آمده و حقیقت واجب تعالی و تقدس ممکنات را کما یکن و یلیق بیان
فرموده اند نه مخالفت بکتاب و سنت دارند و نه مباینت باقوال اهل حق مانا که مراد از دعاء نبوی علیه و علی
آله الصلوة والسلام که گویا از برای تعلیم است فرموده اند اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی این حقایق اند
که در ضمن این علوم مبین گشته اند و مناسب مقام عبودیت اند و بر نقص و ذل و انکسار که ملائم حال بندگی است
دلالت دارند بنده عاجز که خود را عین مولای قادر خود دارد چه لطافت دارد و از کمال بی ادبی خبر میدهد
ای فرزند این آن وقتیست که در امم سابقه در چنین وقتیکه پر از ظلمت است پیغمبر اولوالعزم مبعوث
میگشت و احیاء شریعت جدیده میکرد و درین امت خیر الامم است و پیغمبر ایشان خاتم الرسل علیه و علی آله
الصلوات والتسلیمات علماء را مرتبه انبیاء بنی اسرائیل داده اند و بوجود علما از وجود انبیا کفایت فرموده اند
لهذا بسر هر صد سال از علماء این امت مجددی تعیین مینمایند که احیای شریعت فرماید علی الخصوص بعد از مضی الف
که در امم سابقه وقت بعثت پیغمبر اولی العزم است و بر هر پیغمبری در انوقت اکتفا نموده اند در چنین وقت
عالمی عارفی تام المعرفة درکار است که قائم مقام اولی العزم امم سابقه باشد شعر فیض روح القدس ار باز
مدد فرماید دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد ای فرزند وجود صرف مقابل عدم صرف است و بالا
گذشت که وجود صرف حقیقت واجب الوجود است تعالی و تقدس و عین هر خیر و کمال هر چند ملاحظه این
عینیت هم اگرچه بر سبیل اجمال باشد دران موطن گنجائش ندارد که شائبه ظلیت دارد و عدم صرف که

مقابل آن وجود است آن عدم ست که هیچ نسبتی و اضافتی باو راه نیافته است و عین هر شر و نقص است هرچند
این عینیت نیز درانجا نمی گنجد که بوئی از اضافت دارد معلوم است که ظهور شئی بروجه اتم که در مقابل حقیقی آن شئی
صورت بندد و بضدها تتبین الاشیا پس ناچار ظهور وجود صرف بروجه اتم درمرآت عدم صرف حاصل گردد و مقرر است
که نزول باندازهٔ عروج است پس کسیکه عروج بعنایت الله سبحانه بحضرت وجود صرف متحقق شود نزول او ناچار
بعدم صرف که مقابل اوست خواهد بود لیکن در وقت عروج آنجا استهلاک عارفست که جهل آنرا لازم است و در
وقت نزول بصحو متحقق است که مقام علم معرفت است درین مقام صحو اورا تجلی ذاتی که مبراست از شائبه
ظلیت و منزه است از ملاحظهٔ شیون و اعتبارات ذاتیه مشرف میسازند و میدانند که پیش ازین هر تجلی که
حاصل شده بود در پردهٔ ظلی از ظلال اسما و صفات و شیون و اعتبارات بود هرچند عارف آن تجلی را
بی ملاحظه اسما و شیون داند و تجلی حضرت وجود صرف شمرد سبحان الله این عدم که ماورای هر شر و نقص است
بواسطهٔ ظهور تام حضرت وجود تعالی معنی حسن پیدا گردد و آن یافت که هیچکس نیافت قبیح لذاته بواسطهٔ حسن
عارضی مستحسن گشت نفس اماره انسانی که بالذات بشرارت مائل است از همه مناسبت تمام بآن عدم دارد
لهذا در تجلی خاص از همه فائق آمد و بر همه ترقی گزید ع که مستحق کرامت گناهگارانند ❊ باید دانست که عارف
تام المعرفة بعد از طی مقامات عروج و مراتب نزول فرماید و آئینه داری حضرت وجود نماید هر آئینه جمیع کمالات
اسمائی و صفاتی در وی ظهور خواهد یافت و تفصیلا همه را وا خواهد نمود بلطافتیکه مقام اجمال متضمن آنست
که این دولت غیر او را میسر نیست و این آئینه داری لباسی است فاخر که بر قد او دوخته اند در خزینهٔ حضرت
علم هرچند این تفصیل صورت یافته است اما آن آئینه در مرتبهٔ علم است و آئینه آن عارف در مرتبهٔ خارج
که در خارج جمیع کمالات را وانموده است **سوال** معنی مراتب عدم چیست و عدم که لاشئ محض است
بکدام اعتبار مرآت وجود گفته اند **جواب** عدم باعتبار خارج لاشئ محض است اما در علم امتیازی پیدا کرده
است بلکه وجود علمی نیز حاصل کرده نزد بعضی ازان وجود ذهنی و او را مرآت وجود بآن اعتبار گفته اند که
در مرتبهٔ عدم هرچه از نقص و شرارت که ثابت شود از وجود که نقیض اوست لاجرم مسلوب خواهد بود
و هر کمالیکه در مرتبهٔ عدم مسلوب گردد در حضرت وجود مثبت خواهد بود پس ناچار عدم سبب ظهور
کمالات وجودی گشت و لامعنی للمرآتیة الا هذا فافهم فانه دقیق والله سبحانه الملهم ای فرزند این معارف
که مسوده یافته است امید است که از الهامات رحمانی باشند که شائبه اصلا وساوس شیطانی

و کمالات همه منسوب باو تعالی الحمد لله سبحانه رب العالمین اولا و آخرا والصلوة والسلام علی رسوله دائما و سرمدا و علی
آله الکرام و اصحابه العظام والسلام علی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و
التسلیمات اتمها و اکملها **مکتوب دو صد و سی و پنجم** بملا عبدالغفور سمرقندی و حاجی بیگ فرکنیخی و
خواجه اشرف علی کابلی صدور یافت در بیان آنکه محبت این طائفه سرمایهٔ سعادت دنیویه و اخرویه است و
توفیق اتیان احکام شرعیه و تحصیل جمعیت معنویه از ثمرات آن محبت است و ما یناسب ذلک بعد الحمد و الصلوة
و تبلیغ الدعوات معلوم شریف دوستان حقیقی و مشتاقان تحقیقی باد که مکاتبات شریفه مبنی از فرط محبت و اشتیاق
بوده بوصول آن مبتهج و مسرور گردیده ثبتکم الله سبحانه علی هذه المحبة این محبت را سرمایه سعادات دنیویه و
اخرویه دانسته از حضرت حق سبحانه و تعالی ثبات و استقامت بران مسالت باید نمود و توفیق اتیان احکام
شرعیه نتیجهٔ این محبت ست و تحصیل جمعیت باطن ازین مودت اگر عالم عالم ظلمات و کدورت را در باطن
بریزند و این محبت را برپا دارند غم نباید خورد بلکه امیدوار باید بود و اگر کوه کوه انوار و احوال را در باطن
اضافه کنند و سر موی ازین محبت بردارند جز خرابی هیچ نباید دانست و استدراج باید شمرد و این سررشته
را نیک محکم داشته متوجه کار خود باشند و بامور لاطائل عمر گرانمایه را تلف نسازند ❊ همه اندرز من
بتو اینست ❊ که تو طفلی و خانه رنگین ست ❊ والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة
المصطفی علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها **مکتوب دو صد و سی
و ششم** بمخدوم زادگی میان شیخ محمد صادق سلمه الله تعالی در بیان بعضی از اسرار صدور یافت بعد
الحمد لله و الصلوة معلوم فرزندی ارشدی باد که از مکتوب شما که در شرح احوال نوشته بودید چنان مفهوم
گشته بود که شما را مناسبتی بولایت خاصهٔ محمدیه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة پیدا شده است ازین معنی شکر
خداوندی جل سلطانه بجا آورده که از مدتها آرزوی این دولت داشته که در حق شما بحصول پیوندد و این زمان
امیدوار گشته متوجه آن شد که شما را باین دولت جذب نماید اتفاقا درین جست و جو شما را داخل ولایت
موسوی یافت علی نبینا و علیه الصلوات و التسلیمات و از انجا کشیده داخل دائرهٔ ولایت خاصه
ساخت لله سبحانه الحمد و المنة علی ذلک و چون شما را بقسر درین ولایت در آورده اند زیاده
از بست روز است که در کنار خود نگاهداشته پرورش مینمایند معلوم نیست که از ضعف این نسبت
معلوم شما شده باشد و حالا چون او بقوة آورده است امید است که معلوم شما نیز گردد و از انعامات

حضرت حق سبحانه چه نویسد که درباب این عاصی علی التواتر والتوالی فائض ست ؎ من آن خاکم که ابر نوبهاری ؛ کند از لطف بر من قطره باری ؛ اگر بروید از تن صد زبانم ؛ چو سوسن شکر لطفش کے توانم ؛ دیگر فرزندی اعزی محمد سعید که در مکتوب خود اظهار احوال خود نموده بود بسیار اصیل ست بآن خصوصیت از یاران کم کسے را رو داده است امیدوارست که حضرت حق سبحانه وتعالی او را نیز بولایت خاصه مشرف گرداند و فرزندی محمد معصوم خود بفضل خداوندی جل سلطانه بالذات قابل آن دولت ست حضرت حق سبحانه وتعالی از قوه بفعل آرد بصدقة حبیبه علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام **مکتوب دو صد و سی و هفتم** بملا محمد طالب بیانکی صدور یافته در ترغیب بر متابعت سنت سنیه علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة و در مداحی طریقه علیه نقشبندیه قدس الله تعالیٰ اسرارهم ثبتنا الله سبحانه وایاکم علی جادة الشریعة الحقة المصطفویة علے صاحبها الصلوٰة والتحیة وعلی آله الکرام واصحابه العظام اخوی ارشدی اکابر طریقه علیه نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم التزام متابعة سنت سنیه نموده اند و اختیار عمل بعزیمت فرموده اگر باین التزام و اختیار ایشان را با احوال ومواجید مشرف سازند نعمت عظیم میدانند و اگر احوال ومواجید بایشان بدهند و درین التزام و اختیار فتوری یابند آن احوال را نمی پسندند و آن مواجید را نمیخواهند و دران فتور جز خرابی خود هیچ نمیدانند زیراکه برهمنان و جوگیان هند و فلاسفهٔ یونان از قسم تجلیات صوری و مکاشفات مثالی علوم توحیدی بسیار دارند اما غیر از خرابی و رسوائی نتیجهٔ آن ندارند و جز بعد و حرمان نقد وقت شان نیست آن برادر چون بفضل الٰهی جل سلطانه خود را در سلک ارادۂ این اکابر داخل ساخته ناچارست که متابعت ایشان را التزام نماید و سر موی مخالفت را گنجایش ندهد تا از کمالات ایشان سودمند و برخوردار گردد اوّلاً تصحیح عقاید بر وفق معتقدات اهل سنت وجماعت کثرهم الله سبحانه فرماید ثانیاً علم فرض و سنت و واجب و مندوب و حلال و حرام و مکروه و مشتبه که در علم فقه مذکورست و عمل بمقتضای این علم حاصل باید ثالثاً نوبت بعلوم صوفیه برسد تا آن دو جناح درست نکند طیران عالم قدس محال است و اگر احوال و مواجید بی حصول آن دو بازو میسر شد خرابی خود را دران باید دانست و ازان احوال و مواجید استعاذه باید نمود ع کار اینست غیر اینهمه هیچ ؛ ما علی الرسول الا البلاغ اخوے میان شیخ داؤد آنجا آمده اند صحبت ایشان را مغتنم شمرند بانچه نصیحت و دلالت نمایند انقیاد نمایند که در صحبت مریدان این اکابر بسیار بوده اند و راه روش ایشان معلوم نموده یارانیکه آنجا اند و بتوسط خدمت میر نعمان داخل این طریقه علیه گشته باید که صحبت مشار الیه را غنیمت شمرند و در حلقه یکجا نشینند و در یکدیگر فانی باشند

تا جمعیت حاصل شود و معامله بر ترقی انجامد مطالعه مکتوبات را لازم گیرند که سودمند است ع دادیم ترا ز گنج مقصود نشان ؛ والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفیٰ علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **مکتوب دو صد و سی و هشتم** بمیر نعمان صدور یافت در بیان آنکه در تکثر اخوان امیدواریهاست و در تنبیه آنکه مباد احوال و معارف مریدان باعث توقف پیران شود و منجر بعجب گردد و در بیان آنکه احوال مریدان باید که موجب حیا باشد که ترغیب بر ترقیات نماید الحمد لله رب العالمین والصلوٰة علی سید المرسلین وعلی آله الطیبین الطاهرین اجمعین مکتوب شریف که بمصحوب کس خواجه رحمی ارسال داشته بودند وصول یافت موجب فرحت فراوان گشت و چون احوال مسترشدان آن نشان بتفصیل اندراج یافته بود فرحت افزود زیراکه در تکثر اخوان بموجب اکثروا اخوانکم فی الدین امیدواریهاست و کریمه سنشد عضدک باخیک نیز مؤید این معنے است لیکن باید که منظور نظر احوال و اعمال خود باشد و ملحوظ سکون و حرکت خود بود مبادا که ترقیات مریدان باعث توقفات پیران گردد و حرارت مسترشدان در خانه مرشدان برودت اندازد و از همین ترسان و لرزان باید بود و احوال مقامات مریدان را در رنگ شیر و ببر باید دانست چه جائے آنکه بآنها مفاخرت و مباهات باید کرد که مبادا ازین راه دروازه عجب گشاده گردد و بلکه باید که بحکم الحیاء شعبة من الایمان ترقیات مریدان باعث شرمندگی و خجالت باشد و حرارت طلب طالبان موجب عزت و غیرت بود باید که قصور اعمال و متهم داشتن نیات لازم وقت بود و لسان حال و قال بکلمهٔ هل من مزید مرطوب باشد هرچند متوقع از اوضاع پسندیده شما همین قسم معاملات است اما ملاحظه اعدای دین که اماره لعین بود نموده بطریق تاکید مبالغه کرده آمد ازین راه مبادا برودتے در سرگرمی توجه طالبان افتد که مقصود جمع کردن این دو دولت است اقتصار بر یکی از قصورست خواجه رحمی و سید احمد باید که در خدمت شما حاضر باشند توجه شما بحال ایشان بر وجه اتم مرعی باشد میر عبد اللطیف هم اگر توفیق توبه یافته باشند مد و نمایند که استقامت پیدا کنند نوشته بودند که بعض از طالبان طریقهٔ قادریه را التماس مینمایند باید که غیر از طریقهٔ نقشبندیه بهیچکس هیچ طریقه تعلیم نکنند که خلط دو طریقه نشود و اما اگر کلاه و شجره طلبند و استخاره راه دهد مرید بگیرند و نصیحت فرمایند والسلام علیکم و علی سائر اصحابکم و احبابکم وعلے سائر من اتبع الهدے والتزم متابعة المصطفیٰ علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام اتمها واکملها **مکتوب دو صد و سی و نهم** بملا احمد برکی صدور یافت در جواب

کتابت او که نوشته بود و استفسار ها نموده الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین وآله
واصحابه الطاهرین اجمعین صحیفه گرامی که از روی شفقت و مهربانی مرسل داشته بودند بمطالعه مضامین آن
مبتهج و مسرور گردید نوشته بودند که عرض احوال بر تقدیر احوال است الخ مخدوما مقصود از حصول احوال گرفتاری
بمحول احوال ست و چون این گرفتاری حاصل است حصول احوال گو نباشد نوشته بودند که در حضور مذکور شده بود
که در حق شما تخم ریزی بسیار کردیم الخ مخدوما الواقع کذلک لکن حصول الثمرات منوط بمرور الدهور والازمان
حال الحیوة و بعد الممات البشر ولا تعجل از مقوله مولانا محمد صالح نوشته بودند چون مولانا مذکور حاضر نبود که مراد
او فهمیده شود از ان مقوله معترض نشده اما خیر است بخاطر هیچ نرسانید از سوء ادب که رفته بود نوشته
بودند از مخلصان زلات مغفور است بخاطر هیچ نرسانند از احوال خود تفتیش نموده بودند لله سبحانه الحمد والمنة
که شما را از مقبولان ساخته اند قبیل من قبل بلا علة نوشته بودند که دو شیخ زاده آمده بودند که تلقین ذکر بگیرند
الخ مخدوما استخاره در هر امر مسنون است و مبارک لیکن در کار نیست که بعد از استخاره امری ظاهر شود در
خواب یا در واقع یا در بیداری که دلالت بر فعل یا ترک نماید بلکه بعد استخاره یا رجوع بقلب باید نمود
اگر در اقبال بآن امر زیاده از پیش است دلالت بر فعل دارد و اگر اقبال همانقدر است که سابق داشت و
نقصان پیدا نکرده هم منع نیست درینصورت استخاره را مکرر سازد تا زیادتی اقبال مفهوم شود نهایت تکرار استخاره
تا هفت مرتبه است و اگر بعد از ادای استخاره نقصانی در اقبال سابق مفهوم شد دلالت بر منع است
درینصورت نیز اگر استخاره را مکرر سازد گنجایش دارد بلکه بهر تقدیر استخاره مکرر ساختن اولی و انسب است
و احتیاط است در اقدام و عدم اقدام در ان امر معنی عبارت رسالت مبدا و معاد که در بیان جسد مکتسب
روح تحریر یافته است پرسیده بودند مخدوما مباشرت روح مر افعالی را که مناسب افعال اجسام است بواسطه همان
جسد مکتسب است ازین قبیل است مددهای که از روحانیت اکابر قدس الله تعالی اسرارهم که مناسب
افعال اجسام است کاهلاک الاعداء و نصرة الاحباء بوجوه مختلفه وانخواستی طلب امان از فتنه ظلمت رفته
بود حضرت حق سبحانه تعالی شما را بلکه بقعه شما را از شر آن ظلمة محفوظ ساخته است بفراغ خاطر متوجه جناب
قدس او باشند تعالی و تقدس و امید است که این حفظ را موقت نسازند ان ربک واسع المغفرة اما اهل آن
بقعه را نصیحت فرمایند که تغییر وضع صلاح و خیر اندیشی مسلمانان نکنند قال الله سبحانه وتعالی ان الله لا یغیر ما بقوم
حتی یغیروا ما بانفسهم والسلام **مکتوب دو صد و چهلم** بشیخ یوسف برکی صدور یافت در بیان نتیجه تنهایی

این راه و بعضی از فوائد کلمه طیبه لا اله الا الله الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی رساله که متضمن احوال
خیر مآل شما بود رسید مطالعه آن باعث مسرت گشت ع در عشق چنین بوالعجبیها باشد * اما باید که از احوال گذشته
بمجهول احوال باید رسید که آنجا همه جهالت و نادانیست بعد از ان اگر بمعرفت مشرف سازند زهی دولت بالجمله
هر چه در دید و دانش در آید قابل نفی است اگرچه شهود وحدت در کثرت باشد چه آن وحدت را در کثرت اصلا
گنجایش نیست آنچه مینماید شبح و مثال آن وحدتست نه او پس مناسب حال شما درین وقت ذکر کلمه طیبه لا
اله الا الله است و تکرار این کلمه تا بجایی که در دید و دانش هیچ نگذارد و رخت را بحیرت و جهالت نبرد و معامله را
بفنا اندازد تا بحیرت و جهل برود از فنا نصیبی نیست آنچه شما فنا دانسته اید معبر بعدم است نه فنا و چون بعد از وصول بمحل
فنا دست دهد اول قدم درین راه زده باشند وصل کجا و اتصال کرا ع کیف الوصول الی سعاد و دونها *
قلل الجبال و دونهن حتوف * احوال شما درست است اما گذشتن ازان لازمست والسلام علی
من اتبع الهدی نصیحت دیگر استقامت بر شریعت است و تطبیق احوال است باصول شرعیه اگر عیاذا بالله سبحانه
در قول و فعل خلافی با شریعت پیدا آید خرابی خود دران باید دانست طریق ارباب استقامت انیست والسلام
مکتوب دو صد و چهل و یکم بجانب مولانا صالح محمد صدور یافت در بیان ترقی بعضی یاران بعد
الحمد و الصلوة معلوم اخوی ارشدی باد که احوال اینجد و مستوجب حمد است یاران اینجای خرم و خوشوقت
اند علی الخصوص مولانا محمد صدیق درین ایام بعنایت الله سبحانه بولایت خاصه مشرف گشتند و از اسم
جزئی باسم کلی ملحق شدند مع ذلک نظر بفوق دارند از انجا نصیب وافر حاصل کرده شاید میل برجوع نمایند
والله یختص برحمته من یشاء گاه گاه از احوال خود و یارانیکه داخل طریقه شده اند و میشوند نوشته باشند
و چندروز در انجا استقامت ورزند والسلام **مکتوب دو صد و چهل و دوم** بجانب ملا بدیع الدین
صدور یافته در جواب بعضی سوالها که نموده بودند بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات معلوم اخوی
اعزی باد که درویش کمال صحیفه شریفه رسانید موجب فرحت گشت از دید قصور و متهم داشتن نیات
و اعمال خود نوشته بودند بوضوح انجامید از حضرت حق سبحانه و تعالی مزید این دید مسئول است و
اتمام این اهتمام مطلوب که درین راه این هر دو دولت از ملاک امور است نوشته بودند و استفسار
نموده که شغل اسم ذات تعالی و تقدس تا کجاست و چه مقدار حجب از مداومت
این اسم مبارک بطرف میگردند و نهایت نفی و اثبات تا بچه حداست و ازین کلمه متبرکه

چه گنجایش باپیش می آیند وچه مقدار حجب مرتفع میشوند بدانند که ذکر عبارت از طرد غفلت است وچون ظاهر
را از غفلت چاره نیست چه در ابتدا وچه در انتها پس ظاهر همه وقت محتاج بذکر گشت غایة مافی الباب در بعضی
اوقات ذکر اسم ذات عز وجل انفع است ودر بعضی دیگر از اوقات ذکر نفی واثبات انسب باقیماند معامله
باطن در انجا نیز تا زمان ارتفاع غفلت بالکلیة از ذکر گفتن چاره نبود اینقدر هست که در ابتدا این دو ذکر
متعین است ودر توسط وانتها این دو ذکر متعین نیست اگر تلاوت قرآن واداء صلوة نیز طرد غفلت نموده
آید گنجایش دارد لیکن تلاوت قرآن بحال متوسط مناسب واداء نماز نوافل مناسب حال منتهی است
باید دانست که حضور حضرت ذات تعالی وتقدس که بملاحظهٔ اسماء وصفات باشد اگرچه دائمی بود نزد متوجهان
احدیت مجرده داخل غفلت است این غفلت را نیز طرد باید نمود وبوراء الوراء باید رفت ؎ فراق دوست
اگر اندک است اندک نیست ٭ درون دیده اگر نیم موست بسیار ست ٭ از وقائع که رو میداده نوشته بودند
پیش ازین بیشتر در جواب نوشته بود که اینها مبشرات اند هنوز وقت ظهور اینها نرسیده است منتظر باشند
وکار کنند ؎ کیف الوصول الی سعاد ودونها ٭ قلل الجبال ودونهن حیوف ٭ والسلام

مکتوب دوصد وچهل وسوم

بجانب ملا ایوب محتسب صدور یافت در ترغیب بر طریقه علیه نقشبندیه بعد
الحمد والصلوة وتبلیغ الدعوات معلوم اخوی اعزی باد که چند دفعه در کتابهای متعدده طلب نصائح نموده بودند
واین حقیر نظر بر خرابیهای خود انداخته اقدامی در اجابت آن مسئول نمی نمود چون طلب مکرر گشت بضرورت چند
فقره نامربوط نوشته آمد استماع نمایند وبدانند که انچه برین کس است ولابد است وبآن مکلف امتثال اوامر است وانتهاء از
نواهی کریمه ما اتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا شاهد اینمعنی است وچون امور باخلاص است الا لله الدین الخالص و
آن بی فنا صورت نمی بندد وبی محبت ذاتیه متصور نمی شود لاجرم سلوک طریق صوفیه که محصل فنا ومحبت ذاتیه است
نیز ضروری آمد تا حقیقت اخلاص صورت بندد وطرق صوفیه در مراتب کمال وتکمیل چونکه متفاوت اصالة است
پس هر طریقه که ملتزم متابعة سنت سنیه باشد وادفق باتیان احکام شرعیه از برای اختیار اولی وانسب بود
وآن طریق اکابر نقشبندیه است قدس الله تعالی اسرارهم العلیة چه این بزرگواران درین طریق التزام سنت
نموده اند واجتناب از بدعت فرموده معاالمکن عمل برخصت تجویز نمی کنند اگرچه بظاهر در باطن نافع یابند وعمل
بعزیمت از دست نمیدهند اگرچه بصورت در سیرت متضرر دانند احوال ومواجید را تابع احکام
شرعیه ساخته اند واذواق معارف را خادم علوم دینیه دانسته جواهر نفیس شرعیه را در رنگ طفلان

بجوز ومویز وجد وحال عوض نمیکنند وبترهات صوفیه مغرور ومفتون نمیگردند واز نص بفص نمیگرایند واز فتوحات مدنیه
بفتوحات مکیه التفات نمینمایند ازینجاست که حال ایشان دوام است ووقت ایشان براستمرار از نقوش ماسوی
از باطن ایشان بر نهجی متلاشی میگردد که اگر هزار سال تکلف در احضار ماسوا نمایند میسر نشود وآن تجلی ذاتی که
دیگران را کالبرق است این بزرگواران را دائمی است حضوری که غیبت در قفای آن باشد نزد این عزیزان
از حیز اعتبار ساقط است رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله بیان حال شان است مع ذلک طریق ایشان
اقرب طرق است والبته موصل است ونهایت دیگران در بدایت این بزرگواران مندرج است ونسبت
ایشان که بحضرت صدیق رضی الله تعالی عنه منسوب است فوق همه نسبتهای مشائخ است اما فهم هر کس بمذاق
این اکابر نرسد نزدیک است که قاصران این طریقه علیه نیز از بعضی کمالات ایشان انکار نمایند ؎ قاصری
گر کند این طائفه را طعن قصور ٭ حاش لله که بر آرم بزبان این گله را ٭ شاعر عرب فرماید شعر فذلک آبائی
فجئنی بمثلهم ٭ اذا جمعتنا یا جریر المجامع ٭ حضرت خواجه احرار قدس سره فرموده اند که خواجگان این
سلسله علیه قدس الله تعالی اسرارهم بهر زراقی ورقاصی نسبت ندارند کارخانه ایشان بلند است ؎
چیست باشد شرح او اندر جهان ٭ همچو راز عشق باید در نهان ٭ لیک گفتم وصف او تا ره برند ٭ پیش از ان
کز فوت آن حسرت خورند ٭ اگر دفاتر در بیان خصائص وکمالات این برگزیدگان ثبت نموده آید حکم قطره باشد
از دریای بینهایت ع دادیم ترا ز گنج مقصود نشان ٭ والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه
وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها.

مکتوب دوصد وچهل وچهارم

بملا محمد صالح
کولابی صدور یافته در جواب کتابتی که نوشته بودند در بیان خرابی خود ٭ مکتوب شریف اخوی ارشدی خواجه
محمد صالح وصول یافت از خرابی احوال خود نوشته بودند امید است که از ان هم خراب تر گردد و
نهایت این خرابی در مکتوبی که باسم فرزندی ارشدی درین ایام نوشته اندراج یافته است از انجا معلوم
خواهند فرمود اگر میدانند که بودن شما انجا چند روز سبب جمعیت یاران است اگر صلاح دانند چند روز
دیگر هم مکث نمایند این فقیر نیز درین نزدیکی ارادهٔ سفر حضرت دارد که استخاره ها وتوجهات
بواعث آن سفر اند وانتقام را بفرزندی ارشدی عنایت فرموده اند داخل ولایت ایشان
ساخته اند فقیر این جا در رنگ مسافران در ولایت ایشان نشسته است یاران که داخل طریقه علیه
شده اند علی الخصوص میر سید مرتضی ومولانا شکر الله ومیر سید نظام بدعوات فراوان مخصوص اند فرزندی

خواجه محمد صادق و سائر برادران شما و جمیع یاران را دعا میرسانند **مکتوب دو صد و چهل و پنجم** بملا صالح صدور یافت در جواب استفسارها که نموده بود بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات مینماید که مکتوب شریف که بمصحوب قاصد ارسال داشته بودند رسید موجب فرحت گشت نوشته بودند که ذکر نفی و اثبات تا به بست و یکصد رسانیده است اما مداومت نمیشود و غیبت هم گاه گاه رو میدهد محبت آثار اور ذکر گفتن ظاهرا شرطی از شرائط مفقود است که نتیجه بر آن عدد مترتب نگشته بالمشافهه ان شاء الله تعالی استفسار خواهد نمود دیگر استفسار نموده بودند معنی این قول را و نوشته بودند که حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه کار خود را تمام کرده فرمودند که ذکر اللسان لقلقة و ذکر القلب وسوسة و ذکر الروح شرک و ذکر السر کفر بدانند که چون ذکر مبنی از ذاکر و مذکور است هر ذکرے که باشد مقصود فنای ذاکر و ذکر است در مذکور لاجرم ذکر را لقلقه و وسوسه و شرک و کفر فرمودند

بهر چه از دوست وامانی چه کفر آن حرف چه ایمان ٭ بهر چه از راه وا افتی چه زشت آن حرف و چه زیبا

اما ذکر را عروض این اسامی پیش از حصول فنا و بقا باید دانست زیرا که بعد از حصول بقا وجود ذاکر و ثبوت ذکر از وی مذموم نیست اگر در این معنی خفائی مانده باشد در حضور استفسار خواهند نمود که حوصله کتابت تنگ است پس این قول را نسبت بحضرت صدیق نمودن خصوصا بعد از تمامی کار مستحسن نیست استفسار دوم آن بود که نوشته بودند که شیخ ابو سعید ابو الخیر طلب دلیل مقصود از ابو علی سینا نموده بودند او در جواب نوشته که در آی در کفر حقیقی و بر آی از اسلام مجازی و شیخ ابو سعید بعین القضاة نوشته که اگر لکه سال عبادت میکردم آنچه ازین کلمه ابی علی سینا حاصل شد از وی نشد عین القضاة نوشته که اگر می فهمیدند مثل آن بیچاره مطعون و ملام گرامی شدند باید دانست که کفر حقیقی عبارت از رفع ثنینیة است بالکل و استتار کثرت است بتمام که مقام فنا است و فوق آن کفر حقیقی مقام اسلام حقیقی است که موطن بقا است کفر حقیقی نسبت باسلام حقیقی منقصت تمام دارد از کوته نظری ابن سینا است که باسلام حقیقی دلالت ننموده و فی الحقیقت او را از کفر حقیقی هم نصیبے نبوده از روی علم و تقلید گفته و نوشته بلکه او از اسلام مجازی هم حظ وافر نگرفته و در خرخشهای فلسفی مانده امام غزالی تکفیر او مینماید و الحق که اصول فلسفه او منافی اصول اسلام است دیگر شیخ ابو سعید از عین القضاة بسیار مقدم است یا وجه نوسید اگر شائبه از اشتباه باقی مانده باشد در حضور استفسار خواهند نمود و السلام **مکتوب دو صد و چهل و ششم** بمیر محمد نعمان صدور یافت در بیان حصول مقام که متوقع و مترصد بوده اند در مراتب کمال و تکمیل

و بیان وجه بی توفیقی که در بعضی اوقات طاری میگردد بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین و الصلوة علی سید المرسلین و آله و اصحابه الطاهرین اجمعین صحائف شریفه که بتواتر و توالی رسید فرحتهای فراوان رسانید قاصدی متوجه آن حدود نبوده تا جواب هر یک را علیحده مینوشت معذور خواهند داشت بعد از وصول مکتوب که بمصحوب میر داد ارسال داشته بودند روزی بعد از نماز بامداد در حلقه یاران نشسته بود نخواست باین خواست توجهی بجانب شما پیدا شد و در صدد دفع بقایای آثار که بنظر می در آمد گشت و اهتمام در دفع ظلمات و کدورت که محسوس میگشت نمود تا آنکه هلال کمال شما بدر کامل گشت و آنچه در آفتاب هدایت ودیعت نهاده بودند همه دران بدر منعکس شد حتی که در جانب کمال هیچ متوقعی و منتظری نماند الا ان یتبع الطرف بعد ذلک فی اخذ بقدر وسعة شیئا فشیئا و تا زمان تطویل صورت شاید این معنی را در نظر داشت و تا یقینی که مصداق صدق است حاصل آمد الحمد لله سبحانه علی ذلک حصول این دولت تا دیل آن واقعه ایست که شما دیده بودید و حصول آن را بمبالغه و تاکید مسئله مینمودید الحمد لله سبحانه و المنة که دوام شما بتمام ادا یافت و موعود منجز شد معهود موفی گشت امید وار است که تکمیل باندازه این کمال حاصل آید و دشت و صحرای آن حدود بوجود شریف شما منور گردد و از بی توفیقی خود نوشته بودند ظاهرا سبب آن فیض مفرط است و چون فیضهای شما مفرط و طویل الذیل است سبب آن نیز باندازه سبب طویل خواهد بود مع ذلک خود را بتکلف بر اتیان اعمال و ادای عبادات دارند و تعمل بر این معنی باشند دیگر درین سال علوم بلند و معارف ارجمند بظهور آمده است از انجمله دو مسوده را آخوند مولانا محمد امین همراه آورده اند یکی در حل شرح بعضی از رباعیات حضرت خواجه ما ست قدس سره که در وقت قرائت یاران فیروز آبادی نوشته شده است دران رساله علوم توحید آمیز بتقریب آن رباعیات اندراج یافته است و تطبیقے داده در میان علما و صوفیه که بوحدت وجود قائلند و بر نهجے تحریر یافته است که نزاع فریقین بلفظ راجع گشته و هم ازان دو مسوده مکتوبی است که بفرزندی ارشدی باطناب بسط تحریر یافته است علو درجه آن علوم وقت مطالعه خواهند دریافت اگر امری ازان بماند استفسار نمایند **مکتوب دو صد و چهل و هفتم** بعرفان پناهی میرزا حسام الدین احمد صدور یافت در بیان آنکه دلیل بر وجود حق تعالی و تقدس همان وجود حق است جل سلطانه ما سواه و نعم ما قیل سبب انکه عرفت ربی بفسخ العزائم لا بل عرفت فسخ العزائم بربی جل و علا فانه سبحانه الدلیل علی ما سواه لا العکس فانی للدلیل اظهر من المدلول و ای شئ اظهر منه سبحانه لان الاشیاء انما ظهرت به و منه سبحانه و تعالی فهو الدلیل علی نفسه

وعلی ماسواه فلا جرم عرفت ربی بربی وعرفت الاشیاء بربی تعالی فالبرهان هنالی وزعم الاکثر انه انی وتفاوت بتفاوت النظر والاختلاف باختلاف النظر بل لامجال للاستدلال والبرهان ثمه اذ لا خفاء فی وجوده سبحانه ولا ریب فی ظهوره تعالی فهو من اجلی البدیهیات وما خفی ذلک علی احد الا المرض فی قلبه او غشاوة علی بصره فالاشیاء المحسوسة بالحواس الظاهرة معلوم بالضرورة ان وجودها منه تعالی وتقدس وفقدان هذا العلم للبعض بواسطة عروض المرض لا یضر فی المطلوب والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوة والسلام اتمها واکملها

مکتوب دو صد و چهل و هشتم نیز بعالیجناب میرزا حسام الدین احمد صدور یافت در بیان آنکه کمل تابعان انبیاء را علیهم الصلوات والتسلیمات از جمیع کمالات ایشان نصیب است بطریق تبعیت و بیان آنکه هیچ ولی بمرتبهٔ نبی نرسد و تحقیق آنکه تجلی ذاتی که مخصوص بآنسرور علیه الصلوة والسلام گفته اند بچه معنی است

و ما ینا سب ذلک الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق صلوات الله تعالی والتسلیمات سبحانه علیهم وعلی اتباعهم اجمعین چون کمل تابعان انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات بجهت کمال متابعت وفرط محبت بلکه بمحض عنایت و موهبت جمیع کمالات انبیاء متبوعه خود را جذب مینمایند و بکلیت برنگ ایشان منصبغ میگردند حتی که فرق نمی ماند درمیان متبوعان و تابعان الا بالاصالة والتبعیة والاولیة والآخریة مع ذلک هیچ تابعی اگرچه از متابعان افضل الرسل باشد بمرتبهٔ هیچ نبی اگرچه مادون انبیاء باشد نرسد لهذا حضرت صدیق که افضل بشر است بعد از انبیاء سر او همیشه زیر قدم پیغمبری انبیاء شد که پایان تر جمیع پیغمبران است ازین جاست که مبادی تعینات جمیع انبیاء وارباب ایشان از مقام اصل است مبادی تعینات اینان از اعالی واسافل ارباب ایشان از مقامات ظلال آن اصل علی تفاوت الدرجات فکیف یتصور المساوات بین الاصل والظل

قال الله تبارک وتعالی ولقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون و آنکه گفته اند که تجلی ذات تعالی وتقدس درمیان انبیاء مخصوص بخاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتحیات و کمل تابعان آنسرور را ازان تجلی نصیب است نه بآن معنی است که تجلی ذات نصیب انبیاء نیست و به تبعیت نصیب کمل است حاشا وکلا ازان تتصور هذا المعنی فان فیه مزیة الاولیاء علی الانبیاء بلکه مخصوص بودن آن تجلی بآنسرور بآن معنی است که دیگران را حصول آن بطفیل و تبعیت اوست علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات انبیاء را علیهم الصلوات والتحیات

حصول آن تجلی بطفیل اوست علیه الصلوة والسلام و کمل اولیاء این است که به تبعیت وعلیه الصلوة والسلام انبیاء بر خوان این نعمت عظمی طفیلی و جلیس او یند علیه وعلیهم الصلوات والتحیات و اولیاء خادم اویش خوار او جلیس طفیلی تا خادم اویش خور فرق بسیار است انتقام از مزلات اقدام است در تحقیق آن شبه از ان این فقیر در مکتوبات ورسائل خود وجوه شتی ذکر کرده والحق ما حققت فی هذه المسودة بفضل الله سبحانه وکرمه تعالی معلوم شریف بوده باشد که هرچند جمیع انبیاء را علیهم الصلوات والتسلیمات بطفیل آنسرور علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات ازان تجلی نصیب وافر است اما معلوم میشود که این ولایت خاصه در اولیاء امتان ایشان سرایت نکرده است وازان تجلی نصیبی وافر نگرفته اند چه هرگاه در اصول آنها این دولت طفیلی وانعکاسی باشد بفروع بطریق عکس العکس چه رسد مصداق این معنی گشت صریح است نه استدلالی عقلی انچه سابقاً مذکور شده که کمل تابعان تمام کمالات متبوعان را جذب مینمایند مراد ازان کمالات اصلیه متبوعان است نه مطلقاً تا تناقض پیدا نشود بلکه ایشان را از ولایت مخصوصه هرکدام انبیاء خود به تبعیت بهره گرفته اند درمیان امتان همین امت به تبعیت باین تجلی مخصوص اند و باین دولت عظمی مشرف لهذا خیر الامم گشته و علماء ایشان در رنگ انبیاء بنی اسرائیل شده ذلک فضل الله یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم خواست که از فضائل و خصائص این ولایت خاصه شمه بنویسد تنگی وقت مساعدت نکرد و کاغذ کوتهی آورد و بعنایت الله سبحانه علوم و معارف در رنگ باران نیسان میریزند و بر عجائب و غرائب ان را اطلاع می بخشند محرمان این راز فرزندان گرامی اند علی قدر الاستعداد یاران دیگر چند روز در حضور اند و چند روز دیگر در غیبت ازینجا گفته اند هرچند ولی باشد اما بمرتبهٔ صحابی نرسد شوق دریافت ملازمت فوق الحد است صحیفهٔ گرامی که نامزد این حقیر فرموده بودند بورود آن مشرف گشت دید حضور اعمال از اجل نعم است اما توسط احوال در جمیع امور محمود است افراط در رنگ تفریط از حد اعتدال بیرون است و السلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب دو صد و چهل و نهم در بیان فضائل متابعت سید الاولین والآخرین و کمالات مرتبه بر ان و مراتب مخصوصه آن بمیرزا داراب صدور یافت الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی نجات اخروی و فلاح سرمدی منوط بمتابعت سید الاولین والآخرین است علیه وعلی آله الصلوة والسلام اتمها واکملها لهذا بمتابعت او بمقام محبوبیت حق جل سلطانه میرسند و بمتابعت او بتجلی ذات تعالی وتقدس مشرف میگردند و بمتابعت او بمرتبهٔ عبدیت که فوق جمیع مراتب کمالست بعد از حصول مقام محبوبیت سرفراز میسازد و متابعان کمل او را

مثل انبیاء بنی اسرائیل مبعوث شده‌اند و پیغمبران اولو العزم آرزوی متابعت او می‌نمایند لو کان موسی حیا فی زمنه ما وسعه
الا اتباعه و قصهٔ نزول روح اللہ و متابعت حبیب اللہ علیهما الصلوة والسلام مشهور است و بواسطه متابعت او خیر الامم گشته است
و اکثر اهل جنت شده فردا بدولت متابعت ایشان پیش از جمیع امم به بهشت خواهند درآمد و تنعمات خواهند
فرمود کذا او کذا ام کذا و کذا انعلیکم بمتابعته والتزام سنته واتیان شریعته علیه وعلی جمیع اخوانه من الصلوات
افضلها و من التسلیمات اکملها ثانیا سفارش شیخ اسماعیل می‌نماید از آشنایان معارف آگاهی حاجی
عبدالحق است والسلام مکتوب دو صد و پنجاه هم بملا احمد برکی صدور یافت در حل بعضی استفسارها
که نموده بود بسم اللہ الرحمن الرحیم بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند که احوال و اوضاع فقرای
اینجا مستوجب حمد است المسئول من اللہ سبحانه عافیتکم صحیفه شریفه وصول یافت نوشته بودند
که ذوقی و فرحی که اول داشت حالا در خود نمی‌یابد و این را تنزل خود دیده‌اند معلوم اخوی باد
که حالت اولی در رنگ حالت اهل وجد و سماع بوده است که جسد را در آنجا دخل تمام بوده و حالتیکه
الحال میسر شده است جسد از آنجا قلیل النصیب است بقلب و روح تعلق بیشتر دارد و بیان
این معامله تفصیلی میطلبد بالجمله حالت ثانیه فوق حالت اولی است بمراتب و عدم وجدان ذوق
و فقدان فرحت فرح فوق وجدان ذوق و فرح است چه نسبت هرچند بجهالت بکشد و بحیرت
انجامد از حد در تر رود اصیل است و بحصول مطلوب نزدیکتر زیرا که در آن موطن جز عجز و جهل
را گنجایش نیست جهل را تعبیر بمعرفت میکنند و عجز را ادراک می‌نامند نوشته بودند که آن نسبت را
تاثیرے که در اول بوده است حالا نمانده یعنی تاثیر جسدی نمانده اما تاثیر روحی بیشتر پیدا کرده هرچند
هر کس آن را درک نکند چه توان کرد مدت صحبت شما باین فقیر بسیار کم بوده است و علوم و معارف خاصه کم
مذکور شد مگر آنکه حضرت حق سبحانه تعالی خواسته باشد که صحبت ثنی شود و چند روز بهم باشیم ایضا استفسار
نموده بودند که آیا با وجود زاد و راحله درین زمانه بمکه رفتن فرض است یا نه مخدوما روایات فقه درین باب
اختلاف بسیار دارند و مختار درین مسئله فتوای فقیه ابو اللیث که گفته است اگر غالب بر ظن امن عدم
هلاک است در راه پس فرضیتش ثابت است والا لا لکن این شرط شرط وجوب ادا است شرط نفس وجوب
کما هو الصحیح پس وصیت حج درین صورت واجب باشد چون وقت مساعدت نکرد جواب استفسارهای
دیگر شما را بر کتابت دیگر موقوف داشته والسلام مکتوب دو صد و پنجاه و یکم بمولانا محمد اشرف

صدور یافت

صدور یافت در بیان فضائل خلفای راشدین و فضل حضرات شیخین در بعضی از خصائص حضرت امیر و در بیان
تعظیم و توقیر اصحاب کرام علیهم الرضوان و در بیان محامل صحیحه از برای منازعات و مشاجرات ایشان و ما یتعلق بذلک بعد
الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات معلوم اخوی ارشدی خواجه اشرف باد بعضی از علوم غریبه و اسرار عجیبه و مواهب لطیفه
و معارف شریفه که اکثر آنها تعلق بفضائل و کمالات حضرات شیخین و ذی النورین و حیدر کرار رضی اللہ عنهم اجمعین داشته
بحسب فهم قاصر خود می‌نویسد بگوش هوش استماع فرمایند که حضرت صدیق و حضرت فاروق رضی اللہ عنهما با وجود حصول کمالات
محمدی و وصول بدرجات ولایت مصطفوی علیه و علی آله الصلوة والسلام درمیان انبیاء ما تقدم در طرف
ولایت مناسبت بحضرت ابراهیم صلوات اللہ تعالی و تسلیماته علی نبینا و علیه دارند و در طرف دعوات که
مقام نبوت است مناسبت بحضرت موسی دارند صلوات اللہ تعالی و تسلیماته علی نبینا و علیه و حضرت
ذی النورین در هر دو طرف مناسبت بحضرت نوح دارند صلوات اللہ تعالی و تسلیماته علی نبینا و علیه و حضرت
امیر در هر دو طرف مناسبت بحضرت عیسی دارند صلوات اللہ تعالی و تسلیماته علی نبینا و علیه و چون حضرت عیسی
روح اللہ است و کلمهٔ او لاجرم طرف ولایت در ایشان غالب است از جانب نبوت و حضرت امیر نیز بواسطه
آن مناسبت طرف ولایت غالب است و مبادی تعینات خلفای اربع صفة العلم علی اختلاف الجهات
اجمالا و تفصیلا و آن صفت باعتبار اجمال رب محمد است و باعتبار تفصیل رب حضرت خلیل و باعتبار برزخیت
اجمال و تفصیل رب حضرت نوح است چنانکه رب حضرت موسی صفة الکلام است و رب حضرت عیسی صفة القدرة
و رب حضرت آدم صفة التکوین بر سر اصل سخن رویم حضرت صدیق و حضرت فاروق حامل بار نبوة محمدی
اند علی اختلاف المراتب و حضرت امیر بواسطه مناسبت حضرت عیسی و غلبه جانب ولایت حامل بار ولایت
محمدی اند و حضرت ذی النورین باعتبار برزخیت حمل بار هر دو طرف فرموده اند و توانند بود که باین
اعتبار نیز ایشان را ذوالنورین گویند و چون حضرت شیخین حمل بار نبوة فرموده اند مناسبت بحضرت
موسی بیشتر دارند چه مقام دعوت که ناشی از مرتبه نبوتست درمیان سائر انبیا بعد از پیغمبر ما در ایشان اتم و
اکمل است و کتاب ایشان بعد از قرآن مجید بهترین کتب منزله لهذا امت ایشان در امم ما تقدم بپیغمبر ما در بهشت
خواهند رفت هرچند شریعت حضرت ابراهیم و ملت او راجمع شرائع و ملل افضل و اکمل است
از اینجاست که پیغمبر افضل الرسل را امر متابعت او فرموده کریمه ثم اوحینا الیک ان اتبع ملة
ابراهیم حنیفا شاهد این معنی است و حضرت مهدی موعود که رب وی نیز صفت العلم است در رنگ حضرت امیر

مناسبت بحضرت عیسیٰ دارند گویا یک قدم حضرت عیسیٰ بر سر حضرت امیر است و قدم دیگر بر سر مهدی دانند
که ولایت موسیٰ جانب یمین ولایت محمدی واقع شده است و ولایت عیسوی جانب یسار آن ولایت و چون حضرت امیر حامل
بار ولایت محمدی بوده اند اکثر سلاسل اولیا بایشان منتسب گشت و کمالات حضرت امیر بیش از کمالات حضرات شیخین
در اکثر اولیاء عظام که بکمالات ولایت مخصوص اند ظاهر شد اگر نه اجماع اہل سنت بر افضلیت شیخین بودے کشف اکثر
اولیاء عظام بافضلیت حضرت امیر حکم کردی زیرا که کمالات حضرات شیخین شبیه بکمالات انبیا است علیهم الصلوات
والتسلیمات و دست ارباب ولایت از دامان آن کمالات کوتاه است و کشف ارباب کشوف بواسطهٔ علو درجات
آنها در راه کمالات ولایت در جنب آن کمالات کالمطروح فی الطریق اند کمالات ولایت ریزها اند از برای
عروج بر کمالات نبوة پس مقدمات را از مقاصد چه خبر بود و مبادی را از مطالب چه شعور امروز این سخن
بواسطهٔ بعد عهد نبوت بر اکثرے گران است و از قبول دور لیکن چه توان کرد ؎ در پس آئینه طوطی صفتم
ساخته اند هر چه اوستاد ازل گفت همان میگویم ؛ اما الحمد لله سبحانه والمنة که درین گفتگو بعلماء اہل سنت
شکر الله تعالیٰ سعیهم موافقم و با اجماع ایشان متفق استدلالی ایشانرا برهن کشفی ساختهام اند
و اجمالے را بر تفصیلے این فقیر را آن زمانیکه بکمالات مقام نبوت بمتابعت پیغمبر خود رسانیده اند
و از آن کمالات بهرهٔ تمام داده اند بر فضائل شیخین بطریق کشف اطلاع بخشیده اند و غیر از تقلید راهی
نبوده الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق روزے
شخصے نقل کرد که نوشته اند که نام حضرت امیر برد در بهشت ثبت کرده اند بخاطر رسید که حضرات
شیخین را از خصائص آن موطن چه باشد بعد از توجه تمام ظاهر شد که دخول این امت در بهشت
باستصواب و تجویز این دو اکابر خواهد بود گویا حضرت صدیق بر در بهشت ایستاده اند و تجویز
دخول مردم میفرمایند و حضرت فاروق دست گرفته بدرون می برند و مشهود میگردد که گویا تمام
بهشت بنور حضرت صدیق مملوّ است در نظر این حقیر حضرات شیخین را در میان جمیع صحابه شان
علیحده است و درجهٔ منفرده گویا هیچ احدے مشارکت ندارند حضرت صدیق با حضرت پیغمبر
علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات گویا هم خانه است اگر تفاوت است بعلو و سفل است و حضرت فاروق
بطفیل حضرت صدیق نیز باین دولت مشرف اند و سائر صحابه کرام بآنسرور علیه و علیهم الصلوات
والتسلیمات نسبت همسرے او دارند یا هم شهری یا دولیاء است خود چه رسد ع این بسکه رسد ز دور بانگ جرسم

پس اینها از کمالات شیخین چه دریابند این هر دو بزرگوار از بزرگی و کلانی در انبیا معدود اند و بفضائل انبیا محفوف
قال النبی صلی الله تعالیٰ علیه وعلی آله وسلم لو کان بعدی نبی لکان عمر امام غزالی نوشته که در ایام عزای حضرت فاروق
عبدالله بن عمر بمحضر صحابه گفت مات تسعة اعشار العلم چون در بعضی در فهم این معنی توقف دید گفت مراد من علم بالله است
نه علم حیض و نفاس از حضرت صدیق چه گوید که جمیع حسنات حضرت عمر یک حسنهٔ اوست چنانچه مخبر صادق از آن خبر
داده و محسوس میگردد انحطاطی که حضرت فاروق را از حضرت صدیق است زیاده از آن انحطاط است که
حضرت صدیق را از حضرت پیغمبر علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات پس قیاس کن که انحطاط دیگران از حضرت
صدیق چه قدر خواهد بود و شیخین بعد از موت نیز از حضرت پیغمبر جدا نشده اند و حشر نیز در میان ایشان خواهد بود
چنانچه فرموده پس فضلیت بواسطهٔ قربیت ایشانرا بود این حقیر قلیل البضاعة از کمالات ایشان چه گوید و از
فضائل ایشان چه بیان نماید ذره را چه یارا که سخن از آفتاب گوید و قطره را چه مجال که حدیث بحر عمان بر زبان آرد اولیا
که برای دعوت خلق مرجوع اند و از هر دو طرف ولایت و دعوت بهره دارند و علماء مجتهدین از تابعین و تبع
تابعین بنور کشف صحیح و فراست صادقه و اخبار متتابعه فی الجمله کمالات شیخین را دریافته اند و شمهٔ از فضائل
ایشان شناخته ناچار حکم بافضلیت شان نموده اند و بر اینمعنے اجماع فرموده اند و کشفے که برخلاف
این اجماع ظاهر شده بر عدم صحت حمل نموده اعتبار نکرده اند کیف وقد صح فی الصدر الاول افضلیتهما کما روی
البخاری عن ابن عمر رض قال کنا فی زمن النبی صلی الله علیه وآله وسلم لا نعدل بابی بکر احدا ثم عمر ثم عثمان ثم نترک
اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم لا نفاضل بینهم وفی روایة لابی داؤد قال کنا نقول ورسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
حی افضل امة النبی صلی الله تعالیٰ علیه وآله وسلم بعده ابو بکر ثم عمر ثم عثمان رضی الله تعالیٰ عنهم و آنکه گفته اند الولایة افضل
من النبوة از ارباب سکر است و از اولیاء غیر مرجوع که نصیب از کمالات مقام نبوة ندارند بنظر شان در آمده
باشد که فقیر در بعضی از رسائل خود تحقیق نموده است که نبوة افضل از ولایت است اگرچه ولایت آن نبی باشد
و حق همین است و آنکه برخلاف آن گفته از جهالت کمالات مقام نبوة است چنانچه بالا گذشت و معلوم
است که سلسلهٔ علیه نقشبندیه در میان سائر سلاسل اولیا منتسب بحضرت صدیق است پس نسبت
صحو در ایشان غالب باشد و دعوت ایشان اتم بود و کمالات حضرت صدیق بر ایشان بیشتر
ظاهر شود ناچار نسبت ایشان فوق جمیع نسبتهاے سائر سلاسل باشد پس دیگران به کمالات
ایشان چه پے برند و از حقیقت معاملهٔ ایشان چه دریابند نمی گویم که جمیع مشائخ نقشبندیه

ف: نبوة افضل از ولایت است و آنچه برخلاف گفته از کمالات نبوة است ۱۲

درین معامله تساوی اند کیف بل لو وجد واحد من الالوف علی هذه الصفة لاغتنم الکرام که حضرت مهدی موعود که بالکلیت ولایت معهود است نیز برین نسبت خواهد بود و تتمیم و تکمیل این سلسله علیه خواهد فرمود چه نسبت جمیع ولایات دون این نسبت علیه است زیرا که سائر ولایت از کمالات مرتبه نبوت قلیل النصیب اند این ولایت بواسطه انتساب بحضرت صدیق ازان کمالات حظ وافر دارد که تمام آنها مصرع ببین تفاوت ره از کجاست تا بکجا ای برادر حضرت امیر چونکه حامل بار ولایت محمدی اند علی صاحبها الصلوة والسلام تربیت مقام اقطاب وابدال و اوتاد که از اولیا عزلت و جانب کمالات ولایت در ایشان غالب است مفوض بامداد و اعانت آنحضرت است سر قطب الاقطاب که قطب مدار است زیر قدم اوست قطب مدار بحمایت و رعایت او مهم خود را سرانجام مینماید و از عهدهٔ مداریت برمی آید حضرت فاطمه علیها السلام و امامین نیز درین مقام با حضرت امیر رضی الله تعالی عنهم شریک اند بدانند که اصحاب پیغمبر علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات همه بزرگ اند و همه را به بزرگی یاد باید کرد خطیب از انس روایت کند که رسول صلی الله تعالی علیه وآله فرموده ان الله اختارنی واختار لی اصحابا واختار لی منهم اصهارا و انصارا فمن حفظنی فیهم حفظه الله ومن اذانی فیهم اذاه الله و طبرانی از ابن عباس روایت کند رسول فرموده علیه و علی آله الصلوة والسلام من سب اصحابی فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین ابن عدی از عائشه روایت کند رضی الله تعالی عنها که رسول فرموده علیه و علی آله الصلوة والسلام ان شرار امتی اجرأهم علی اصحابی و منازعات و محاربات که در میان ایشان واقع شده است بر محامل نیک صرف باید کرد و از هوا و تعصب دور باید داشت زیرا که آن مخالفات مبنی بر اجتهاد و تاویل بوده نه بر هوا و هوس چنانکه جمهور اهل سنت بر آنند اما باید دانست که محاربان حضرت امیر کرم الله وجهه بر خطا بوده اند و حق بجانب حضرت امیر بوده لیکن چون این خطا خطاء اجتهادی است از ملامت دور است و از مؤاخذه مرفوع چنانکه شارح مواقف از آمدی نقل میکند که واقعات جمل و صفین از روی اجتهاد بوده شیخ ابوشکور سلمی در تمهید تصریح کرده که اهل سنت و جماعت بر آنند که معاویه با جمعی از اصحاب که همراه او بودند بر خطا بودند خطای ایشان اجتهادی بود و شیخ ابن حجر در صواعق گفته که منازعت معاویه با امیر از روی اجتهاد بوده و این قول را از معتقدات اهل سنت فرموده و آنچه شارح مواقف گفته که بسیاری از اصحاب ما بر آنند که آن منازعت از روی اجتهاد نبوده مراد از اصحاب که هم گروه را

داشته باشد اهل سنت برخلاف آن حاکم اند چنانکه گذشت و کتب القوم مشحونة بالخطاء الاجتهادی کما صرح الامام الغزالی والقاضی ابوبکر وغیرهما پس تفسیق و تضلیل در حق محاربان حضرت امیر جائز نباشد قال القاضی فی الشفا قال مالک رضی الله تعالی عنه من شتم احدا من اصحاب النبی صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ابا بکر و عمر و عثمان و معاویة و عمرو ابن العاص رضی الله عنهم فان قال کانوا علی ضلال وکفر قتل وان شتمهم بغیر هذا من مشاتمة الناس نکل نکالا شدیدا فلا یکون محاربو علی کفرة کما زعمت الغلاة من الرفضة ولا فسقة کما زعم البعض ونسبه شارح المواقف الی کثیر من اصحابه کیف وقد کانت الصدیقة وطلحة والزبیر وکثیر من الاصحاب الکرام منهم وقد قتل الطلحة والزبیر فی قتال الجمل قبل خروج معاویة مع ثلثة عشر الفا من القتلی فتضلیلهم مما لا تجترئ علیه المسلم الا ان یکون فی قلبه مرض وفی باطنه خبث وانچه در عبارات بعض فقها لفظ جور نسبت بمعاویه واقع شده و گفته اند که کان معاویة اماما جائرا مراد از جور عدم حقیت خلافت او در زمان خلافت حضرت امیر خواهد بود نه جوریکه مآلش فسق و ضلالت است تا باقوال اهل سنت موافق باشد مع ذلک ارباب استقامت از اتیان الفاظ موهمه خلاف مقصود اجتناب می نمایند و زیاده بر خطا تجویز نمی کنند کیف یکون جائرا وقد صح انه کان اماما عادلا فی حقوق الله سبحانه وفی حقوق المسلمین کما فی الصواعق و حضرت مولانا عبد الرحمن الجامی که خطا منکر گفته است نیز زیاده کرده است بر خطا هر چه زیادت کنند خطاست وانچه بعد ازان گفته است که اگر مستحق لعنت است الخ نیز نامناسب گفته است چه جای تردید است و چه محل اشتباه اگر این سخن در باب یزید می گفت گنجایش داشت اما در باب حضرت معاویه ره گفتن شناعت دارد و در احادیث نبوی باسناد ثقات آمده که حضرت پیغمبر علیه الصلوة والسلام در حق معاویه دعا کرده اند اللهم علمه الکتاب والحساب وقه العذاب و جای دیگر در دعا فرموده اند اللهم اجعله هادیا و مهدیا و دعاء آن حضرت مقبول ظاهرا این سخن از مولانا بر سبیل سهو و نسیان سر بر زده باشد و ایضا مولانا در همان ابیات تصریح نام نکرده گفته است آن صحابی دیگر این عبارت نیز از ناخوشی خبر میدهد ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا وانچه از امام شعبی در ذم معاویه رضی الله عنه نقل کرده اند و نکوهش او را از فسق بالا گذرانیده اند به ثبوت نه پیوسته است امام اعظم که از تلامیذ او ست بر تقدیر صدق و احق بود باین نقل و امام مالک که از تابعین است و معاصر او و اعلم علمای مدینه شاتم معاویه رضی الله تعالی عنه و عمرو بن العاص را بقتل حکم کرده است چنانکه بالا گذشت اگر او مستحق شتم بود چرا حکم به قتل شاتم

او میکرد پس معلوم شد که شتم او را از کبائر دانسته حکم بقتل شاتم او کرد و ایضاً شتم او را در رنگ شتم ابی بکر و عمر و
عثمان ساخته است چنانکه بالا گذشت پس معاویه مستحق ذم و نکوهش نباشد ای برادر معاویه تنها درین معامله
نیست نصفے از اصحاب کرام کم و بیش درین معامله با وے شریک اند پس محاربان امیر اگر کفره یا فسقه
باشند اعتماد از شطر دین میخیزد که از راه تبلیغ ایشان بما رسیده است و تجویز نکند اینمعنے را مگر زندیقی که
مقصود غرض ابطال دین است ای برادر منشاء اثاره این فتنه قتل حضرت عثمان ست رضی الله تعالی عنه و
طلب قصاص نمودن از قتله او وطلحه و زبیر که اول از مدینه بر آمدند بواسطه تاخیر قصاص بر آمدند و حضرت
صدیقه نیز با ایشان درین امر موافقت نمود و جنگ جمل که در آنجا سیزده هزار آدم بقتل رسیدند
و طلحه و زبیر که از عشره مبشره اند نیز بقتل رسیدند بواسطه تاخیر قصاص حضرت عثمان بوده بعد ازان
معاویه از شام بیرون آمده با ایشان شریک شده جنگ صفین نمودند امام غزالی تصریح کرده که آن
منازعت بر امر خلافت نبوده بلکه در استیفاء قصاص در صدر خلافت حضرت امیر بوده و شیخ ابن حجر
نیز اینمعنے را از معتقدات اهل سنت گفته است و شیخ ابوشکور سلمی که از اکابر حنفیه است گفته است
که منازعت معاویه با امیر در امر خلافت بوده که پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات معاویه
رضی الله عنه را فرموده بودند اذا ملکت الناس فارفق بهم ازانجا معاویه را طمع در خلافت
پیدا شده بود اما او مخطے بود درین اجتهاد و امیر محق زیرا که وقت تاخیر خلافت حضرت امیر بوده
و توفیق درمیان این دو قول آنست که منشاء منازعت تواند بود که تاخیر قصاص باشد بعد ازان
طمع خلافت نیز پیدا کرده باشد بر تقدیر اجتهاد در محل خود واقع شده است اگر مخطے است یک
درجه است و محق را دو درجه بلکه ده درجه ای برادر طریق اسلم درینموطن سکوت از ذکر مشاجرات
اصحاب پیغمبر است علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات و اعراض از تذکره منازعات ایشان پیغمبر فرموده
علیه الصلوة والسلام ایاکم وما شجر بین اصحابی و نیز فرموده علیه الصلوة والسلام اذا ذکر اصحابی فامسکوا و
نیز فرموده علیه الصلوة والسلام الله الله فی اصحابی لاتتخذوهم غرضا یعنے بترسید از خدای عز و جل
در حق اصحاب من بترسید از خدا جل و علا در حق ایشان ایشانرا نشانه تیر خود نسازید قال
الشافعی و هو منقول عن عمر بن عبد العزیز ایضا تلک دماء طهر الله عنها ایدینا فلنطهر عنها السنتنا ازین
عبارت مفهوم میشود که خطاء ایشان را هم بر زبان نباید آورد و غیر از ذکر خیر ایشان نباید کرد

هذا یزید بیدولت از زمره فسقه است توقف در لعنه او بنا بر اصل مقرر اهل سنت است که شخص معین را اگرچه کافر
باشد تجویز لعنت نکرده اند مگر آنکه بیقین معلوم کنند که ختم او بر کفر بوده کابی لهب الجهنمی و امرأته نه آنکه او شایان لعنت
نیست ان الذین یؤذون الله ورسوله لعنهم الله فی الدنیا والآخرة بدانند که درین زمان چون اکثر مردم
بحث امامت را پیش داشته همواره سخن از خلافت اصحاب کرام علیهم الرضوان نصب العین ساخته اند و بتقلید
جهلاء ارباب و مردوده اهل بدعت اکثر اصحاب کرام را بنیک یاد نمیکنند و امور نامناسبه بجناب ایشان منتسب
میسازند بضرورت شمه ازانچه معلوم داشت در قید کتابت آورده بهندوستان مرسل داشت قال علیه و
علی آله الصلوة والسلام اذا ظهرت الفتن و شاع البدع و سب اصحابی فلیظهر العالم علمه فمن لم یفعل ذلک
فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین لایقبل الله له صرفا ولا عدلا اما الحمد لله سبحانه والمنة که سلطان
وقت خود را حنفی مذهب میگیرد و از اهل سنت میداند و الا کار بر مسلمانان بسیار تنگ میشد شکر این
نعمت عظمی بجا باید آورد و پس باید که مدار اعتقاد را برانچه معتقد اهل سنت است دارند و سخنان
زید و عمرو را در گوش نیارند مدار کار بر افسانهاے دروغ ساختن خود را ضائع کردنست تقلید
فرقه ناجیه ضرورست تا امید نجات پیدا شود و بدونه خرط القتاد والسلام علیکم و علی سائر من اتبع
الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوة والسلام مکتوب دو صد و پنجاه و دوم
بجناب شیخ بدیع الدین صدور یافته در جواب استفسارهاے که رفته بود الحمد لله والسلام
علی عباده الذین اصطفی مکتوب مرغوب اخوی ارشدی رسید فرحت فراوان رسانید استفسارها رفته بود
معلوم شریف بوده باشد که مبدأ تعین حضرت نوح و حضرت ابراهیم صلوات الله تعالی و تسلیماته سبحانه
علی نبینا و علیهما صفة العلم ست چنانکه مبدأ تعین محمدی علیه الصلوة والسلام نیز همان صفة است تفاوت
بجهات و اعتبارات است که آن صفت را وجهی بعالم است و وجهی دیگر معلوم وجه اولی بوحدت ملائم است
و وجه ثانیه بکثرت و آن صفت را نیز اجمال است و تفصیل هر یک از اعتبار مبدأ تعین بزرگی شده
است دیگر معارفیکه تعلق بحمل بار نبوت و ولایت داشته بود در مکتوبیکه بخواجه محمد اشرف نوشته
به تفصیل اندراج یافته است بتکرار ننوشته ازانجا طلبند دیگر خواست در جواب استفسار فرق میان
قطب و غوث و خلیفه نویسد باذن نگشت بر وقت موقوف داشته والسلام مکتوب دو صد و پنجاه و سوم
بمشیخت مآب شیخ ادریس سامانی صدور یافت در بیان جواب سوال او در بیان بے نهایتی این راه و تفصیل

بعضے از مقامات و منازل طریق بر سبیل رمز و اجمال بعد الحمد والصلوات و تبلیغ الدعوات میرساند که احوال و اوضاع
فقرای این حدود مستوجب حمد است و المسئول من الله سبحانه سلامتکم و عافیتکم و ثباتکم و استقامتکم علی الطریقة المرضیة
المصطفویة علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة بیان احوال و مواجید که بلسان مولانا عبدالمومن حواله نموده بودند
و استفسار جواب آن فرموده مولانا بتفصیل همه را وانمود گفت که فرموده اند که اگر بجانب زمین نظر میکنم زمین را نمی
یابم و اگر بجانب آسمان نظر می اندازم آنرا نیز نمی یابم و بیش کسی را میروم او را نیز وجود نمی یابم و همچنین عرش و
کرسی و بهشت و دوزخ را نیز وجود نمی یابم و خود را نیز وجود نمی یابم و وجود حق جل شانه بی پایان است نهایت
او را هیچکس نیافته است بزرگان نیز تا همین جا گرفته اند و تا اینجا آمده از سیر مانده شده اند و زیاده برین معنے
اختیار نموده اند اگر شما نیز همین را کمال میدانید و در همین مقام میدانید پس من پیش شما برای چه آیم و تصدیع بکشم
و تصدیع بدهم و اگر امری دیگر ورای این کمال ست پس اعلام بخشند تا و یار دیگر که در طلب بسیار دارد و انجا
برسیم چندین سال توقف در آمدن بواسطه حصول این تردد بوده مخدوما این احوال در امثال این احوال از
تلوینات قلب است مشهود میگردد که صاحب این احوال از مقامات قلب یاده از ربع طی نکرده است سه حصه دیگر
از مقامات قلب طی باید کرد تا معامله قلب را تمام طی کرده باشد از گذشت قلب روح است و از گذشت
روح سر ست و از گذشت سر خفی است بعد از آن اخفی هر کدام ازین چهار باقیمانده احوال و مواجید علاوه
دارد و همه را جدا جدا طی باید کرد و به کمالات هر کدام متجلی باید شد که از گذشت این پنجگانه عالم امر و طی منازل
اصول آنها مرتبه بعد مرتبه و قطع مدارج ظلال اسماء و صفات که اصول این اصول است و درجه بعد درجه تجلیات
اسما و صفات است و ظهورات شیون و اعتبارات از گذشت این تجلیات تجلیات ذاتست تعالی و تقدس
این همان معامله باطمینان نفس می افتد و حصول رضای پروردگار جل سلطانه میسر می آید کمالاتیکه درین موطن
حاصل میگردد در جنب این کمالات کمالات سابق حکم قطره دارد در جنب دریای محیط بیکران اینجا شرح صدر
میسر گردد و به اسلام حقیقی متعرف شود شروع کار این است غیر انهمه هیچ تجلیات اسما و صفات که پیش از قطع منازل
این پنجگانه عالم امر با اصول و اصول اصول متوهم شود ظهورات بعضے از خواص عالم امر است و نصیبے از بیچونی
و بهره از لامکانیت وارونه تجلیات اسما و صفات سالکی درین مقام گفته است که سی سال ره روح
را بخدا ے پرستیدم پس وصول کجا است و سیرے کرا مشعر کیفیت لوصول الی سعاد و دونها قلل الجبال و
دونهن خیوف چون التفات نموده طلب کشف حقیقت این راه فرموده بوده اند شمهٔ از آن بطریق

اجمال

اجمال نوشته آمده والامر عندالله سبحانه والسلام علیکم و علی من لدیکم **مکتوب دو صد و پنجاه و چهارم**
بملا احمد برکی صدور یافت در جواب بعضی سوالہ که پرسیده بود الحمد لله والسلام علی عباده الذین اصطفی نوشته
بودند که بعضے اکابر فرموده اند که آدمی هرچه کند بفرمان صاحب زمان کند تا نتیجه بدهد اگرچه کارها مشروع باشد
اگر این سخن صحیح است امیدوار فرمان است در کل مشروعات مخدوما سخن اکابر صحیح است و شما را اذن حاصل
کرده اند ذون ساخت باید انند که مراد از نتیجه نتیجه معتد بها است نه مطلقا نوشته بودند که در رساله تحریر یافته
است که حضرت خواجه احرار قدس سره فرموده اند که قرآن بحقیقت از مرتبه عین جمع است یعنی از احدیت
ذات تعالی و تقدس پس معنی آنچه در رساله مبدا و معاد تحریر یافته که حقیقت کعبه ربانی فوق حقیقت قرآنی است
چه باشد مخدوما مراد از احدیت ذات احدیت مجرده نیست که هیچ صفتی و شانی در انجا ملحوظ نباشد چه حقیقت
قرآن ناشی از صفت کلام است که یکے از صفات ثمانیه است و حقیقت کعبه ناشی از مرتبه ایست که
از تلوینات صفات و شیونات برتر است پس تفوق آن را گنجایش شد نوشته بودند که در بعضی از تفاسیر
نوشته اند که اگر کسے گوید که من کعبه را سجده میکنم کافر میشود چه سجده بطرف کعبه باید نه بکعبه و در جاے دیگر
نوشته اند که در اول اسلام در سجده لک سجدت میگفتند مدلول ضمائر نفس ذات ست تعالی و تقدس پس
معنے آنچه در رساله مبدا و معاد تحریر یافته که صورت کعبه همچنانکه مسجود صور اشیا است حقیقت کعبه نیز مسجود
حقائق اشیا است چه باشد مخدوما این از مسامحات عبارات ست چنانکه میگویند آدم مسجود ملائکه است
سجده مر خالق راست جل سلطانه نه مخلوق و مصنوع او را هر مخلوقیکه باشد والسلام علیکم و علے اصحابکم
و احبابکم علے الخصوص ملا پاینده شیخ حسن **مکتوب دو صد و پنجاه و پنجم** بملا طاهر لاهوری
صدور یافت در تحریض بر احیاے سنت سنیه و رفع بدعت نا مرضیه الحمد لله و سلام علے
عباده الذین اصطفے مکتوب شریف که بمصحوب حافظ بهاء الدین ارسال داشته بودند رسید فرحت
فراوان رسانید چه نعمتی است که محبان و مخلصان بهمگی همت خود متوجه احیاے سنتی از سنن مصطفویه علی
صاحبها الصلوة والسلام والتحیة باشند و بکلیه خود خواهان رفع بدعتے از بدع منکره
نا مرضیه بوند سنت و بدعت ضد یکدیگر اند وجود یکے مستلزم نقیض و نفی دیگری ست پس احیاے
یکے مستلزم اماتت دیگرے بود احیای سنت موجب اماتت بدعت است و بالعکس پس بدعت
حسنه یا سیئه مستلزم رفع سنت است مگر حسن نسبتی اعتبار کرده باشد که حسن مطلق آنجا گنجایش ندارد چه جمیع

سنن مرضی حق اند جل سلطانه و اضداد آنها مرضیات شیطان امروز این سخن بواسطهٔ شیوع بدعت بر اکثری گران است
ما فردا معلوم خواهند کرد که ما بر هدایتیم یا ایشان منقول است که حضرت مهدی در زمان سلطنت خود چون ترویج دین نماید
و احیای سنت فرماید عالم مدینه که عادت بعمل بدعت گرفته بود و از حسن پنداشته ملحق بدین ساخته از تعجب گوید که این
مرد رفع دین ما نموده و اماتت ملت ما فرموده حضرت مهدی امر بکشتن آن عالم فرماید و حسنهٔ او را سیئه انگارد
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم والسلام علیکم و علی سائر من لدیکم نسیان بر فقیر غالب
آمده است معلوم نشد که مکتوب شما را بکه سپرده بود تا جواب را بر استفسارها نویسد معذور خواهند داشت
میان شیخ احمد فرملی از محبان است چون در جوار شما واقع است التفات و توجه درباره مشار الیه مرعی خواهند
داشت

مکتوب دو صد و پنجاه و ششم بمیان بدیع الدین صدور یافت در جواب سواله که نموده بود
پرسیده بود که معنی قطب و قطب الاقطاب و غوث و خلیفه چیست و ما یتعلق بذلک پرسیده بود و از تحقیق حدیث
لوزن ایمان ابی بکر الخ و غیر ذلک

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مکتوب شریف که بمصحوب
درویشی ارسال داشته بودند رسید فرحت فراوان رسانید پرسیده بودند که معنی قطب و قطب الاقطاب
غوث و خلیفه چیست و هر کدام بچه خدمت مامور اند و از خدمت خود اطلاع دارند یا نه و بشارت
قطب الاقطابی که از عالم غیب میرسد اصلی دارد یا اختراع وهم و خیال است باید دانست که کمل تابعان
نبی علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات چون به تبعیت کمالات مقام نبوت را اتمام کنند بعضی ایشان را بمنصب
امامت سرفراز میسازند و بعضی را بمجرد حصول آن کمال اکتفا میفرمایند این هر دو بزرگ در نفس حصول آن کمال برابر اند
تفاوت در منصب و عدم منصب است و در اموریکه تعلق بآن منصب دارند و چون تابعان کمل کمالات ولایت
را اتمام کنند بعضی را بمنصب خلافت مشرف میسازند و بعضی را بمجرد حصول آن کمالات اکتفا مینمایند چنانکه بالا
گذشت این هر دو منصب تعلق بکمالات اصلیه دارند و در کمالات ظلیه مناسب منصب امامت منصب قطب ارشاد است
و مناسب منصب خلافت منصب قطب مدار گوئیا این دو مقام که در تحت اند ظلال آن دو مقام اند که در فوق
اند و غوث نزد شیخ محی الدین العربی همان قطب مدار است نزد او غوث منصب علیحده نیست از منصب
قطبیت و آنچه معتقد فقیر است آنست که غوث غیر قطب مدار است بلکه ممد و معاون روزگار اوست
قطب مدار در بعضی امور مدد از وی میخواهد و در نصب مناسب مقام ابدال نیز او را دخل است
و قطب را باعتبار اعوان و انصار او قطب الاقطاب نیز گویند چه اعوان و انصار قطب الاقطاب

حکمی اند از اینجا است که صاحب فتوحات مکیه مینویسد یا من قریة مؤمنة کانت او کافرة الا و فیها قطب بدانند
که صاحب منصب البته صاحب علم است و آنکه کمال آن منصب دارد و منصب ندارد لازم نیست که از ارباب
علم بود و از خدمات خود مطلع باشد و بشارتیکه از عالم غیب میرسد بشارت حصول کمالات آن مقام است نه بشارت
منصب آن مقام که منوط بعلم است و ایضاً پرسیده بودند که مراد از ایمان که در حدیث لوزن ایمان ابی بکر مع
ایمان امتی لرجح واقع شده است چیست و سبب رجحان آن کدام است بدانند که رجحان ایمان بواسطه رجحان
مؤمن به است و چون متعلق ایمان حضرت صدیق فوق متعلقات ایمان امت است هر آئینه راجح باشد
مخدوما در عروجات معامله تا بجائی میرسد که اگر یک نقطه بالاتر رود کمالیکه بسبب عروجات آن نقطه
حاصل شده است از جمیع کمالات ما تقدم افزون تر بود زیرا که آن نقطه از جمیع آنچه ما تحت اوست فوقانی
تر است همچنین است حال آن نقطه که فوق آن نقطه ما تقدم است چه نقطه ما تقدم با آنچه در تحت اوست
در جنب نقطه فوق حقیر و نقیر است علی هذا القیاس پس هر که متعلق ایمان او کمال فوق بود هر آئینه راجح
خواهد بود از جمیع آنچه ما تحت آن بود از اینجا گفته اند که معامله عارف بجائی میرسد که در طرفة العین کسب
جمیع کمالات ما تقدم می نماید و باندازه تحقیق فقیر در یک لمحه تحصیل زیاده از جمیع کمالات ما تقدم میفرماید
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم و ایضاً پرسیده بود که شیخ ابن العربی و تابعان
ایشان نوشته اند که آنقدر اطفال که بسبب حضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام کشته
شدند استعدادات جمیع آن مقتولان بحضرت موسی منتقل گشت علی نبینا و علیه الصلوة والسلام حقیقت
این سخن را به تفصیل نویسد بدانند که این اصیل است زیرا که به تحقیق نوشته است که چنانچه یک شخص را
سبب حصول کمالات جماعه میگردانند همچنان جماعه را نیز سبب حصول کمالات یک شخص میسازند پیر هر چند
سبب کمالات مریدان است لیکن مریدان نیز اسباب کمالات پیر اند این فقیر را در ماکولات
و مشروبات که اجزاء بدن خود میساخت نیز احساس میکرد که هر طعامی و شرابی که تناول میکرد بسبب
جامعیت استعداد او میگشت و قابلیت دیگر پیدا میکرد و در بعضی اوقات که قصد ترک ماکولات
لذیذه مینمود ممنوع میشد بواسطه تحصیل این جامعیت و بترک آن طعام لذیذ ماذون نمیگشت و سبب حصول
آن قابلیت و بسا است که استعداد یکی بدیگری انتقال کرده است کلا او بعضاً و محسوس شده است
که آن یکی خالی مانده است و دیگری جمعیت هم رسانیده و ایضاً پرسیده بودند که شیخ نجم الدین کبری

مرید خود را پیش عزیزی فرستاده بودند تا بتوسل او معلوم کنند که ایشان زیر قدم کدام پیغمبر اند آن عزیز فرمود که یهود تو
در چه کار است شیخ ازین عبارت فهمیدند که زیر قدم حضرت موسی اند صلوات الله تعالی وتسلیماته علی نبینا وعلیه
ازین عبارت بعضے چه طور مفهوم گشت بدانند که یهود یهود را گویند که امت حضرت موسی بودند علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام
پرسیده بودند که در نفحات مینویسد که ولایت جمیع اولیاء بعد از مردن سلب میشود مگر چهار کس را بدانند که مراد
از ولایت تصرفات وظهور کرامات داشته باشد نه اصل ولایت که عبارت از قرب الهی است جل سلطانه و
نیز مراد از سلب سلب کثرت ظهور کرامات خواهد بود نه سلب اصل آن ظهور با آنکه این سخن کشفی است در کشف
مجال خطا بسیار است تا چه دیده باشد وچه فهمیده طلب ظهور بعضے از کرامات اولیاء نموده بودند منتظر باشند
سبحان الله بعد عسر یسرا پرسیده بودند که در نیشاپوری مینویسد ان شانئک هو الابتر بالیاء تحقیق چیست بهمزه
است یا بیا بهمزه است وآنکه بیا نوشته قراءتی خواهد بود غیر مشهوره نوشته بودند که بعضے عورات طلب
مشغولی مینمایند اگر محارم اند چه مانع است والا در پرده بنشینند وطریقه را اخذ نمایند پرسیده بودند که در ماه
ارباب حدیث ایام منهی قرار داده اند وحدیثے درین باب نقل میفرمایند چه باید کرد والد فقیر قدس سره
میفرمودند که شیخ عبد الله وشیخ رحمت الله که از اکابر محدثین بودند ودر حرمین ایشان ملقب بشیخین بودند
بتقریبے بهندوستان آمده بودند میفرمودند که آن حدیث را کرمانی شارح بخاری نقل کرده است با تضعیف
است حدیث صحیح درین باب لا ایام ایام الله والعباد عباد الله است نیز میفرمایند که نحوست ایام بولادت
رحمت عالمیان علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات زائل گشته است ایام نحسات نسبت بامم ماتقدم بوده
وعمل فقیر نیز بهمین است وهیچ روزی را بر روز دیگر ترجیح نمیدهد تا آنکه ترجیح آنها از شارع معلوم نمیکند کالجمعه
ورمضان ونحوهما نوشته بودند که معارفی که بتحمل بار نبوة تعلق دارد در مکتوب خواجه محمد اشرف نیافتم
کجا یابند که آن مکتوب درین ایام نوشته شده است ونقل آن بشما رسیده مکتوب دور دراز است زیاده
از یک جزو خواهد بود گفته ام که نقل آن را فرستند والسلام **مکتوب دو صد وپنجاه وهفتم** به میر نعمان صدور
یافت در بیان طرق بطریق اجمال بعد الحمد والصلوات وتبلیغ الدعوات میرساند که مکتوب شریف
که بمصحوب شیخ احمد فرملی ارسال داشته بودند رسید فرحت فراوان رسانید طلب رساله بیان طریق نموده بودند
مسوده ها افتاده است اگر توفیق یافت به بیاض رسانیده خواهد فرستاد الحال چند فقره در بیان طریق بطریق
اجمال می نویسد بگوش هوش استماع فرمایند سیادت پناها طریقیکه اختیار کرده ایم ابتدای سیر آن از قلب است

گذشت قلب سیر در مراتب روح است که فوق اوست واز گذشت روح اینمعامله با سر است که فوق
اوست وهکذا الحال الخفی والاخفی بعد از طی منازل این لطائف پنجگانه وبعد از حصول علوم ومعارف که تعلق بهر کدام اینها
علیحده علیحده دارد بعد از تحقیق احوال ومواجید که بهر یکے ازین پنجگانه جدا جدا مخصوص است سیر در اصول این
پنجگانه است که در عالم کبیر است چه هر چه در عالم صغیر است اصل آن در عالم کبیر است مراد از عالم صغیر انسانست
واز عالم کبیر مجموعه کائنات وشروع سیر در اصول این پنجگانه از عرش مجید است که اصل قالب انسان است
وفوق آن اصل روح انسانی است وفوق فوق آن اصل سر انسانی است وفوق اصل سر اصل خفی است
وفوق اصل خفی اصل اخفی است وچون این پنجگانه عالم کبیر را بتفصیل طے کند وبنقطه آخر آن برسد دائره
امکان را تمام کرده باشد وقدم در اول منزل از منازل فنا نهاده بود وبعد از آن اگر ترقی واقع شود سیر
در ظلال اسماء وصفات واجبی جل سلطانه خواهد بود واین ظلال کالبرزخ اند بین الوجوب والامکان
واصول اند آن پنجگانه عالم کبیر را وسیر درین ظلال نیز بهمان ترتیب خواهد بود که در فروع آنها ذکر یافته
است واگر بفضل ایزدی جل شانه منازل عشره این ظلال را نیز طے کرده بنقطه آخر آن برسد
شروع سیر در اسماء وصفات واجبی جل سلطانه خواهد بود وتجلیات اسماء وصفات رو خواهد نمود وظهورات
شیون واعتبارات جلوه خواهد فرمود این زمان معامله پنجگانه عالم امر را تمام کرده باشد وحق اینها
را ادا کرده بود وبعد از آن اگر بفضل خداوند جل شانه از آنمقام نیز ترقی واقع شود معامله باطمینان نفس
خواهد افتاد وحصول مقام رضا که نهایت مقامات سلوک است میسر خواهد شد ودرینموطن شرح صدر
حاصل میگردد وبشرف اسلام حقیقے مشرف می شود کمالاتیکه درین موطن حاصل میشود در جنب این
کمالات کمالاتیکه بعالم امر متعلق بوده است حکم قطره دارد در جنب دریاے محیط این همه کمالات
که ذکر یافته است تعلق باسم الظاهر دارد وکمالاتیکه تعلق باسم الباطن دارد دیگر است که باستتار
وبطن مناسب است وچون کمالات این دو اسم مبارک تمامها حاصل شود دو بازو بهم طیران از برای
سالک میسر گردد که بقوت آن دو بازو طیران عالم قدس فرماید وترقیات بی اندازه نماید تفصیل اینمعامله
در بعضے مسودات تحریر یافته است فرزندے ارشدے بجمیع آن مجد است دیگر اگر میسر شود خود را بایشان تا اینجا
رسانند اما بشرط آنکه آن مقام را خالی نگذارند وآن سر رشته را برهم نزنند خود تنها بیایند واز یاران
هر کرا پیشقدم دانند پیشواے آنجماعه ساخته متوجه اینحدود گردند والله سبحانه اعلم تا وقت دیگر فرصت

دہند یا نہ والسلام مکتوب دو صد و پنجاہ و ہشتم بشریف خان صدور یافت در بیان اقربیت حق تعالی

الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی صحیفۂ شریفہ کہ از روی کرم نامزدۂ فقراء انجدود ساختہ بودند
بورود آن مبتہج گشت و مسرور گردید جزاکم اللہ سبحانہ خیر الجزاء مخدوما ہر چند اقربیت وتعالی بما از منصوص قطعی
ثابت شدہ است اما چہ توان کرد کہ او تعالی از عقول و افہام ما و از علوم و ادراکات ما وراء الوراء است
با آنکہ دانیم کہ این در اینت در جانب قریب است نہ در جانب بعید کہ او سبحانہ از ہر نزدیکی نزدیکتر است
حتی کہ ذات احدیت او سبحانہ نزدیکتر می یابیم از صفاتیکہ با افعال و آثار آن صفاتیم این معرفت در رای
طول نظر عقل است زیرا کہ عقل از خود نزدیک تر برانتواند تصور نمود شاید کہ توضیح این بحث نماید ہر چند تتبع
نمودہ آمد پیدا نشد مستند این معرفۃ نص قطعی است و کشف صحیح مشائخ طریقت از توحید و اتحاد سخن گفتہ اند و از
قرب و معیت بیان فرمودہ اند اما از اقربیت او تعالی سکوت ورزیدہ اند و بیان شافی در آن باب نفرمودہ
عجائب کاروبار است اقربیت او سبحانہ سبب بعدیت ما گشتہ است ہذا الی ان یبلغ الکتاب اجلہ فافہم فان
کلامنا اشارات و بشارات والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الہدی والتزم متابعۃ المصطفی علیہ و علی آلہ

الصلوات والتسلیمات اتمہا و اکملہا مکتوب دو صد و پنجاہ و نہم بمخدوم زادگی خواجہ محمد سعید کہ جامع
علوم عقلیہ و نقلیہ اند و صاحب نسبت علیہ در بیان فوائد ارسال رسل و عدم استقلال عقل در معرفت واجب
الوجود تعالی و تقدس و حکم خاص کہ در بارۂ شاہق جبل و مشرکان زمان فترۃ رسل و اطفال مشرکان
دار حرب بیان فرمودہ اند و در بیان تحقیق بعثت انبیاء در زمین ہند از اہل ہند در امم سابق و ما ینا سب

ذلک الحمد للہ الذی ہدانا لہذا وما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللہ لقد جاءت رسل ربنا بالحق شکر نعمت
ارسال رسل علیہم الصلوات والتسلیمات بکدام زبان بجا آوردہ شود و بکدام دل اعتقاد منعم آن نمودہ
آید و جوارح کو کہ با عمال حسنہ مکافات این نعمت عظمی نماید اگر وجود شریف این بزرگواران نمی بود ما
قاصر فہمان را بوجود صانع تعالی و وحدت او جل سلطانہ کہ دلالت می نمود قدماے فلاسفۂ یونان
با وجود زیرکیہای بوجود صانع جلشانہ مہتدی نگشتند و وجود کائنات را بدہر منتسب ساختند و چون
روز بروز انوار دعوت انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات ساطع گشت متاخران فلاسفہ ببرکت آن انوار
رد مذہب قدما خود نمودہ بوجود صانع جلشانہ قائل گشتند و اثبات او تعالی نمودند پس عقول ما
بے تائید انوار نبوت ازین کار معزول است و افہام ما بتوسط وجود انبیا علیہم الصلوات والتحیات زین

معاملہ دور فیا لیت شعری ماذا اراد اصحابنا الماتریدیۃ من استقلال العقل فی بعض الامور کاثبات وجود الصانع
تعالی و وحدتہ سبحانہ فکلفوا الشاہق الجبل لعابد للصنم بہما وان لم تبلغہ دعوۃ الرسول و حکموا بترک النظر فیہما بکفرہ
خلودہ فی النار و نحن لا نفہم الحکم بالکفر والخلود فی النار الا بعد البلاغ المبین والحجۃ البالغۃ المنوطۃ بارسال
الرسل نعم العقل حجۃ من حجج اللہ تعالی لکنہ لیس حجۃ بالغۃ فی الحجۃ یترتب علیہ اشد العذاب سوال اگر
شاہق جبل کہ عابد صنم است در دوزخ مخلد نباشد در بہشت خواہد بود و این جائز نیست زیرا کہ دخول
بہشت بمشرکان حرام است و ماوای ایشان دوزخ است کما قال اللہ تعالی حاکیا عن عیسی علی نبینا و علیہ الصلوۃ
والسلام انہ من یشرک باللہ فقد حرم اللہ علیہ الجنۃ و ماواہ النار و واسطہ میان جنت و نار ثابت
نشدہ است اصحاب اعراف بعد از چندی روز بہشت خواہند رفت پس خلود در جنت است یا در نار
این سوال بسیار متعصب است آن فرزندی ارشدی میدانند کہ مدتہا برین فقیر تکرار سوال میکرد و جواب
خافی نمی یافت و آنچہ صاحب فتوحات مکیہ در حل این سوال گفتہ و بعثت پیغمبری در روز قیامت از برای
دعوت این قوم ثابت کردہ و باندازۂ انکار و قبول ایشان آن دعوت را حکم بدوزخ و بہشت نمودہ
نزد این فقیر مستحسن نیست چہ آخرت دار جزا است نہ دار تکلیف تا بعثت پیغمبرے نمودہ آید بعد از مدت
مدید عنایت خداوندی جل سلطانہ رہنمونی فرمود و حل این معما نمود و منکشف ساخت کہ جماعہ کہ نہ در
بہشت مخلد خواہند بود نہ در دوزخ بلکہ بعد از بعث و احیاے اخروی ایشانرا در مقام حساب داشتہ
باندازۂ جریمہ معاتب و معذب خواہند ساخت و استیفای حقوق نمودہ در رنگ حیوانات غیر مکلف
ایشانرا نیز معدوم مطلق و لاشئ محض خواہند فرمود پس خلود کرا بود و مخلد کدام باشد این معرفت
غریبہ را چون در محضر انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات عرضہ نمودہ شد ہمہ تصدیق آن فرمودند و مقبول
داشتند والعلم عند اللہ سبحانہ برین فقیر بسیار گران می آید کہ حکم کنند با آنکہ حضرت حق سبحانہ تعالی
باکمال رافت و رحمت خود بندہ را بمجرد عقل کہ مجال خطا و غلط در وی بسیار است بی آنکہ ابلاغ
مبین بتوسط انبیا علیہم الصلوات والتحیات فرمایند در آتش مخلد دارد و بعذاب ابدی گرفتار
سازد چنانچہ گران است حکم کردن او را با وجود شرک بخلود جنت کما یلزم من مذہب الاشعری لعدم
القول بالواسطۃ بین الجنۃ والنار فالحق بالہیئۃ بہ ان عدامہ بعد استیفاء محاسبہ یوم المحشر کما مر و ہمین حکم است
نزد فقیر در اطفال مشرکان دار الحرب چہ دخول بہشت منوط بایمانست باصالت یا بہ تبعیت اگرچہ

فیض واسطہ میان جنت و نار ثابت شدہ است اصحاب اعراف بعد از چندی در بہشت خواہند رفت ۱۲

تبعیت در اسلام باشد چنانچه در اطفال اہل فترہ است و ایمان در حق اینہا مطلق مفقود است پس دخول بہشت اینہا را متصور نباشد و دخول دوزخ و خلود در ان مربوط بشرک بعد ثبوت تکلیف و آن نیز در حق اینہا مفقود است لاجرم حکم البہائم من الاعدام بعد البعث فی النشور للحساب استیفاء الحقوق و ہمین حکم است در مشرکان زمان فترۃ رسل که دعوت پیغمبری بایشان نرسیده است ای فرزند این فقیر ہر چند ملاحظه نماید و نظر را میدواند ہیچ جائی نمی یابد که دعوت پیغمبری ما علیه و علی آله الصلوة والسلام بانجا نرسیده است بلکه محسوس میگردد که در رنگ آفتاب ہمه جا نور دعوت و علیه و علی آله الصلوة والسلام رسیده است حتی که در یاجوج و ماجوج نیز که سد حائل دارند و در امم سابق که ملاحظه میکند کم بقعه می یابد که در انجا بعثت پیغمبری نشده باشد حتی که در زمین ہند که دور از ین معامله مینماید نیز می یابد که از اہل ہند پیغمبران مبعوث شده اند و دعوت بصانع جلشانه فرموده اند و در بعضی از بلاد ہند محسوس میگردد که انوار انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات در ظلمات شرک در رنگ مشعلہا انداخته اند و اگر خواہد تعیین آن بلاد ہند نماید و می بیند که پیغمبری است که ہیچکس او را نگرویده است و دعوت او را قبول نکرده و پیغمبریست دیگر که یک کس بوی ایمان آورده است و دیگریست که دو کس بوے گرویده اند و بعضی را سه کس ایمان آورده اند زیاده از سه کس در نظر نمی آید که در ہند به پیغمبری ایمان آورده باشند تا چار کس است یک پیغمبر بوده اند و آنچه رؤسا و کفر ہند از وجود واجب تعالی و از صفات او سبحانه و از تنزیہات و تقدیسات او تعالی نوشته اند ہمه مقتبس از انوار مشکوۃ نبوت است چه در ہر یک عصری در امم سابقه نبی از انبیا گذشته است و از وجود واجب تعالی و از صفات ثبوتیه او سبحانه تعالی و از تنزیہات و تقدیسات و سبحانه تعالی خبر کرده و اگر نه وجود شریف این بزرگواران بودے عقل لنگ و کور این بید ولتان که ملوث بظلمات کفر و معاصی است کے باین دولت مہتدی شدے عقول ناقصه این بید ولتان فی حد ذاتہا بالوہیت خود حاکم اند و غیر از خود آلہی اثبات می کنند چنانکه فرعون مصر گفته ما علمت لکم من اله غیرے و نیز گفته لئن اتخذت الہا غیری لاجعلنک من المسجونین و چون از اخبار انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات معلوم کردند که عالم را صانعی است واجب الوجود تعالی بعضے ازین بید ولتان بر تیج ادعاء خود اطلاع یافته بتقلید و تستر اثبات صانع نموده اند و او را در خود حال او ساری دانسته اند و باین حیله مردم را به پرستش خود خوانده تعالی الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا این جا کوته اندیشی سوال نکند که اگر در زمین ہند مبعوث می شد ہر آئینه خبر بعثت ایشان نیز بما میرسید بلکه آن خبر از جہت

(ف) دراں اہل ہند پیغمبران مبعوث شده بودند ۱۲

تو فر دواعی تبواتر منقول میگشت و لیس فلیس زیرا که گوئیم که دعوت این پیغمبران مبعوث عام نبود بلکه دعوت بعضے مخصوص بیکقوم بوده و بعضے دعوت مخصوص بیکقریه و یا بیک بلده بود و تواند بود که حضرت حق سبحانه و تعالے در قومی یا در قریه شخصے را باین دولت مشرف ساخته باشد و آن شخص آن قوم یا اہل آن قریه را دعوت معرفت صانع جلشانه کرده باشد که منع از عبادت غیر او تعالی نموده و آن قوم یا اہل قریه انکار او کرده بکشند و تذلیل و تجہیل و نموده و چون انکار و تکذیب ایشان بنہایت رسیده باشد عذاب حضرت حق جل و علا آمده ایشان را ہلاک کرده باشد و ہمچنین بعد از مدتے پیغمبرے دیگر به قومے یا بقریه مبعوث شده باشد و عامل معہم کما عامل الاول بقومه و فعل بہم ما فعل باوائلہم و ہکذا الی ما شاء الله تعالی و آثار ہلاکت قری و بلاد در زمین ہند بسیار است و این قوم ہر چند ہلاک شدند اما آن کلمه دعوت در میان قران آنہا باقیمانده و جعلہا کلمة باقیة فی عقبه لعلہم یرجعون خبر نبوت انبیاء مبعوث وقتے بما رسیده که جمع کثیر بایشان گرویده باشند و قومے پیدا کرده یک کس آمده و چند روز دعوت کرده گذشت و ہیچکس او را قبول نکرد و دیگرے آمده ہمین کار را کرده یک کس او را گرویده و دیگرے را دو کس یا سه کس گرویدند خبر از کجا منتشر شود کفار ہمه در مقام انکار بوده اند و مخالف دین آبا و خود را ردمی کردند ناقل که بود و به که نقل کنند دیگر الفاظ رسالت و نبوت و پیغمبری از لغات عرب و فارس آمده بواسطه اتحاد دعوت پیغمبر ما علیه و علی جمیع الانبیاء الصلوات والتسلیمات و این الفاظ در لغت ہند نبوده تا انبیاء مبعوثه ہند را نبی یا رسول یا پیغمبر گویند و باین اسامی ایشان را یاد کنند و ایضا در جواب آن سوال بطریق معارضه گوئیم که اگر انبیا در ہند مبعوث نشده باشند و ہم بزبان ایشان بایشان دعوت نکرده باشند ہر آئینه حکم اینہا حکم شاہق جبل بود با وجود تمرد و دعوے الوہیت بد وزخ نه در آیند و عذاب مخلد ایشان را القود ہذا والا یرتضیه العقل السلیم و لا یساعده الکشف الصحیح فانا نشاہد بعض مردتہم فی وسط الجحیم والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال

مکتوب دو صد و شصتم

بحقائق آگاه معارف دستگاه مظہر فیض الہی منبع رحمت نامتناہی مخدوم زادگی میان شیخ محمد الصادق سلمه الله تعالی صدور یافت در بیان طریقے که حضرت ایشان را بآن طریق ممتاز ساخته اند و متضمن است آن بیان ولایت سه گانه را که ولایت صغری است و آن ولایت اولیاست و ولایت کبرے که ولایت انبیا است و ولایت علیا که ولایت ملاء اعلی و مشتمل است بر بیان افضلیت نبوۃ بر ولایت ہر ولایت

که باشد و بیان لطائف عشرهٔ انسانی که پنج ازان از عالم امر ست و پنج دیگر از عالم خلق که نفس و عناصر اربعه باشد
بالکمالاتیکه مخصوص بهر کدام ازین لطائف است و بیان افضلیت عالم خلق بر عالم امر با بیان کمالاتیکه مخصوص
به عنصر خاک است و بیان علوم و معارف غریبه که مناسب هر مقام ست و امثال ذلک بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین و الصلوة والسلام علی سید المرسلین و علی آله و اصحابه الطیبین الطاهرین - بدان
اے فرزند اسعدک الله تعالی و سبحانه که پنجگانه عالم امر قلب و روح و سر و خفی و اخفی که اجزاء عالم صغیر
انسانی است اصول اینها در عالم کبیر است در رنگ عناصر اربعه که اجزاے انسانست اصول خود در عالم
کبیر دارد و ظهور اصول آن پنجگانه فوق العرش ست که بلامکانیت موصوف است ازینجا است که عالم امر
را لامکانی گویند دائره امکان چه خلق و چه امر و چه صغیر و چه کبیر بنهایت این اصول تمام شود و امتزاج عدم
بوجود که منشاء امکانست درین موطن منتهی گردد و چون سالک رشید محمدی المشرب پنجگانه عالم امر را
به ترتیب طی کرده سیر در اصول اینها که در عالم کبیر است فرماید و به بلند فطرتی بلکه بمحض فضل ایزدی
جل شانه آن همه را بترتیب و تفصیل طے کرده به نقطهٔ آخر آن برسد هر آئینه دائره امکان را بسیر الی الله
تمام کرده باشد و اطلاق اسم فنا بر خود حاصل کرده شروع در ولایت صغرا که ولایت اولیاست
نموده بود و بعد ازان اگر سیر در ظلال اسماء وجوبی تعالت و تقدست که فی الحقیقت آن ظلال اصول
این پنجگانه عالم کبیر است و شائبه عدم انجاراه نیافته واقع شود و آن همه را بفضل خداوندی جل سلطانه
بطریق سیر فی الله طی کرده بنهایت آن برسد دائره ظلال اسماء وجوبی را نیز تمام کرده باشد و وصول
بمرتبهٔ اسماء و صفات واجبی جل سلطانه حاصل نموده بود و نهایت عروج ولایت صغری تا اینجا است درین موطن
شروعی در حقیقت فنا متحقق میگردد و قدمی در بدایت ولایت کبری که ولایت انبیاست علیهم الصلوات
والتسلیمات نهاده می آید باید دانست که این دائره ظل متضمن مبادی تعینات خلائق ست سواے انبیاء
کرام و ملائکه عظام علیهم الصلوة والسلام و ظل هر اسم مبداء تعین شخصے ست از اشخاص حتی که مبداء تعین حضرت
صدیق رضه که افضل بشر است بعد از انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات نقطهٔ فوق این دائره است و آنکه گفته اند که
چون سالک باسمی که مبداء تعین اوست برسد سیر الی الله را اتمام کرده باشد مراد ازان اسم ظل اسم آلهی جل شانه
باید داشت و جزئی از جزئیات آن اسم نه اصل آن اسم و این دائره ظل فی الحقیقت تفصیل مرتبهٔ اسماء و صفات
است مثلا علم صفتے است حقیقی که جزئیات دارد و تفصیل آن جزئیات ظلال صفت ست که با جمال مناسبت

ف بیان ولایت صغری و ولایت کبری و ولایت علیا ۱۲

دارد هر جزئی آن صفت حقیقت شخص است از اشخاص غیر انبیاء کرام و ملائکه عظام علیهم الصلوة والسلام و مبادی
تعینات انبیاء و ملائکه اصول این ظلال است یعنی کلیات این جزئیات مفصله مثلاً صفة العلم و صفة القدرة
و صفة الارادة و غیرها و بسیارے از اشخاص در یک صفت که مبداء تعین است شرکت دارند باعتبارات
مختلفه مثلا مبداء تعین خاتم الرسل شان العلم است و همان صفة العلم باعتبارے مبداء تعین حضرت ابراهیم
است علی نبینا و علیه الصلوة و نیز آن صفت باعتبار دیگر مبداء تعین حضرت نوح ست علی نبینا و علیهم
الصلوات والتسلیمات و تعیین این اعتبارات در مکتوب خواجه محمد اشرف ذکر یافته است و آنکه
بعضے از مشائخ گفته اند حقیقت محمدی تعین اول است که حضرت اجمال است و مسمی بوحدت مراد ایشان انچه
برین فقیر ظاهر ساخته اند والله سبحانه اعلم مرکز همین دائره ظل ست این دائره ظل را تعین اول انگاشته
اند و مرکز او را اجمال دانسته بوحدت نامیده اند و تفصیل آن مرکز را که محیط این دائره است واحدیت
گمان برده اند و مقام فوق دائره ظل را که دائره اسماء و صفات است ذات بیچون که برتر است از تعین
تصور نموده نه اینچنین است بلکه گوئیم که مرکز این دائره ظل ظل مرکز دائره فوق است که اصل وست
و مسمی ست بدائره اسماء و صفات و شیون و اعتبارات فی الحقیقت حقیقت محمدی مرکز این دائره اصل
است که اجمال اسماء و شیونات است و تفصیل اسماء و صفات درین دائره مرتبه احدیت است و
اطلاق وحدت و احدیت در مرتبه ظلال اسماء نمودن مبنی بر اشتباه ظل است باصل و ازین قبیل ست
یا اطلاق سیر فی الله دران موطن چه فی الحقیقت آن سیر داخل سیر الی الله ست هذا بعد از آن اگر عروجی در
دائره اسماء و صفات که در اصل این دائره ظل ست بطریق سیر فی الله واقع شود شروع در کمالات ولایت
کبری خواهد بود و این کمالات کبری مخصوص بانبیا است علیهم الصلوات والتسلیمات بالاصالة و به تبعیت
ایشان باصحاب کرام ایشان نیز باین دولت رسیده و نصف سافل این دائره متضمن اسماء و صفات زائده است
و نصف عالی آن مشتمل بر شیون و اعتبارات ذاتیه نهایت عروج پنجگانه عالم امر تا نهایت این دائره اسماء و شیونات
است بعد ازان اگر بمحض فضل ایزدی جل شانه از مقام صفات و شیونات ترقی واقع شود سیر
در دائره اصول انتها خواهد بود و اگر گذشت این دائره اصول دائره اصول آن اصول ست بعد از طے
آن دائره قدسی دائره فوق ظاهری خواهد بود آنرا نیز قطع باید نمود و چون ازان دائره فوق
جز از قوسی ظاهر نشد بهمان قوس اقتصار نموده آید درینجا سری خواهد بود بران سر اطلاع نه بخشیده اند

واین اصول سه گانه اسماء و صفات که مذکور شد بمجرد اعتبارات اند در حضرت تعالی و تقدس که مبادی صفات
و شیونات گفته و حصول کمالات این حصول سه گانه مخصوص بنفس مطمئنه است و حصول اطمینان مراد را در نیم وطن
میسر میگردد و درهمین مقام شرح صدر حاصل میشود و سالک باسلام حقیقی مشرف میگردد و همین موطن است که مطمئنه
بر تخت صدر جلوس میفرماید بمقام رضا ارتفاع مینماید و موطن نهائی ولایت کبری است و ولایت انبیاء است
علیهم الصلوات والتسلیمات و چون سیر را تا باینجا رسانند موهم شد که مگر کار را تمام کرده باشند ندا در دادند که
این همه تفصیل اسم الظاهر بوده که یک بازوی طیران است و اسم الباطن هنوز در پیش است که بازوی دوم است
از برای طیران عالم قدس چون آن را تفصیل بانجام رسانی دو جناح از برای طیران طیار کرده باشی چون
بعنایت الله سبحانه سیر اسم الباطن نیز بانجام رسید و دو جناح طیران میسر شد الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی
لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق ای فرزند از سیر اسم الباطن چه نویسد که مناسب حال آن سیر استتار
تبطن است اینقدر را از مقام وامی نماید که سیر در اسم الظاهر سیر در صفات است بی آنکه در ضمن آنها ذات
ملحوظ گردد تعالی و تقدس و سیر در اسم الباطن نیز هرچند سیر در اسماء است اما در ضمن آنها ذات ملحوظ است
و آن اسماء در رنگ سپرها اند که روپوش حضرت ذات تعالی و تقدس گشته مثلاً در صفت العلم ذات تعالی
اصلا ملحوظ نیست و در اسم آن علیم ملحوظ ذاتست تعالی در پس پرده صفت زیرا که علیم ذاتی است که
مر او را علم است فالسیر فی العلم سیر فی الاسم الظاهر والسیر فی العلیم سیر فی الاسم الباطن و قس علی هذا سائر
الصفات والاسماء و این اسماء باسم الباطن تعلق دارد و مبادی تعینات ملائکه ملاء اعلی است علی نبینا و
علیهم الصلوات والتحیات و شروع سیر درین اسماء نمودن و قدم نهادن در ولایت علیا که ولایت ملاء اعلی است
و فرقی در میان علم و علیم در بیان اسم الظاهر و اسم الباطن نموده آید که آن فرق را اندک خیال نکنی و نگوئی که
از علم تا علیم اندک راه است لا بلکه فرقی که در میان مرکز خاک محدب عرش است نسبت بآن فرق حکم
قطره دارد نسبت بدریای محیط درگفت نزدیک و در حصول دور و ازین قبیل است ذکر مقاماتیکه
بر سبیل اجمال در بیان می آید مثلاً گفته شده است که پنجگانه عالم امر را طی کرده سیر اصول اینها نماید تا
دائره امکان تمام شود و درین عبارت سیر الی الله بتمام ذکر یافته است و حصول ازین سیر بر تقدیر
به مدت پنجاه هزار ساله راه نموده کریمه تعرج الملائکة والروح فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة
رمزی ازین معنی مینماید غایت مافی الباب جذب عنایت جل سلطانه نزدیک است که کار این

مدت مدیده را در طرفة العین میسر آرد ع با کریمان کارها دشوار نیست همچنین گفته است که دائره اسماء و صفات
و شیون و اعتبارات را طی کرده سیر در اصول اینها نماید طی کردن جمیع اسماء و صفات و شیون و اعتبارات در
گفتن آسانست و در طی کردن مشکل از صعوبت این طی مشائخ فرموده اند منازل الوصول لا ینقطع ابد الآبدین
و منع نموده اند تمامی سیر این مراتب را ع نه حسنش غایتی دارد نه سعدی را سخن پایان - بمیرد تشنه
مستسقی و دریا همچنان باقی - گمان نکنی که عدم انقطاع مراتب وصول باعتبار ذاتیه گفته باشند باعتبار
تجلیات صفاتیه مراد از حسن حسن ذاتی داشته باشند نه حسن صفاتی زیرا که گوئیم که آن تجلیات ذاتیه بملاحظه
شیون و اعتبارات نیست و آن حسن ذاتی بی روپوش صفات جمالیه نه چه گفت و گو را بای این روپوش
در آن موطن مجال نیست من عرف الله کل لسانه و تجلی نحوی از ظلیت میطلبد پس از ملاحظه شیون در آن مقام
چاره نبود پس آن منازل وصول و مراتب حسن داخل همان دائره اسماء و شیونات است که انقطاع
آن نزد ایشان متعسر است و امریکه برین درویش ظاهر ساخته اند ما وراء تجلیات و ظهورات است چه تجلی
ذاتی و چه تجلی صفاتی و وراء او حسن اجمال ست چه حسن ذاتی و چه حسن صفاتی بالجمله مطالب بلند و مقاصد ارجمند را
در سلک عبارات محقره بطریق اجمال انتظام نموده است و دریاهای بی نهایت را در کوزهای چند در آورده
ولا تکن من القاصرین بر سر اصل سخن رویم گوئیم که بعد از حصول دو جناح اسم الظاهر و اسم الباطن چون طیران
میسر شد و عروجات واقع گشت معلوم شد که این ترقیات بالاصالة نصیب عنصر ناری است و عنصر هوائی و عنصر
آبی که ملائکه کرام را علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات نیز ازین عناصر سه گانه نصیب است چنانکه وارد
شده است که بعضی از ملائکه از نار و ثلج مخلوق اند و تسبیح ایشان سبحان من جمع بین النار والثلج است
و در اثنای این سیر در واقعه نموده اند که گویا بسرای میروم از بسیاری رفتن سخت درمانده شده ام
آرزوی چوب و عصا دارم که بمدد آن شاید توانم راه رفت میسر نمیشود و بهر خس و خاشاک دست
می اندازم که تقویت راه رفتن نماید چاره ندارم غیر از راه رفتن و چون مدت باین حال سیر نمودم
فنای شهری ظاهر شد بعد از طی مسافت آن فناء دخول بآن شهر واقع شده معلوم کردند که این شهر
عبارت از تعین اول است که جامع جمیع مراتب اسماء و اصول صفات و شیون و اعتبارات
است و نیز جامع است مر اصول این مراتب را و اصول اینها را و منتهای عبارات ذاتیه است که تمایز آنها
بعلم حصولی مناسب است بعد از آن اگر سیر واقع شود مناسب علم حضوری خواهد بود ای فرزند

اطلاق علم حصولی و علم حضوری در آنحضرت جل سلطانه باعتبار تمثیل و تنظیر است زیراکه صفاتی که وجود آنها زائد
است بر وجود ذات تعالی و تقدس علم آنها مناسب علم حصولی است و اعتبارات ذاتیه که اصلا زیادتی آنها
بر ذات تعالی و تقدس متصور نیست علم آنها مناسب علم حضوری والا فلیس ثمه لا تعلق العلم بالمعلوم
من غیر آن یحصل من المعلوم فیه شئی فافهم و این تعین اول که آن شهر جامع کنایت از وست جامع جمیع ولایت
انبیاء کرام و ملائکه عظام است علیهم الصلوات والتسلیمات و منتهای ولایت علیاست که مخصوص بملاء اعلی
است بالاصالة درینمقام ملاحظه نموده آید که آیا این تعین اول حقیقت محمدی است یا نه معلوم شد که حقیقت
محمدی همانست که بالا ذکر یافته است و آنرا تعین اول گفتن باعتبار آنست که آن مرکز ظل این تعین اول
است باعتبار جامعیت اسما و صفات و شیون و اعتبارات و سیرے که فوق آن سیر واقع شود شروع
در کمالات نبوة خواهد بود حصول این کمالات مخصوص بانبیاست علیهم الصلوات والتحیات و ناشئی از مقام
نبوت است کمل تابعان انبیا را نیز بتبعیت ازان کمالات نصیب است و درمیان لطائف انسانی
حظ وافر ازین کمالات بالاصالة عنصر خاک راست و سائر اجزاء انسانی چه از عالم امر و چه از عالم خلق درینمقام
تابع آن عنصر پاک اند و بطفیل او باین دولت مشرف اند و چون این عنصر مخصوص به بشر است ناچار
خواص بشر از خواص ملک افضل گشتند چه آنچه این عنصر را میسر شده است هیچکس را میسر نشده و بعد
از وصول حقیقت تنزلی از نیموطن بظهور می آید و سر قاب قوسین او ادنی اینجا انکشاف می یابد و درین سیر معلوم
میگردد که کمالات جمیع ولایات چه ولایت صغری و چه ولایت کبری و چه ولایت علیا همه ظلال کمالات مقام
نبوة اند و آن کمالات شبح و مثال آن اند مر حقیقت این کمالات را و لائح میگردد که نقطه که درضمن این سیر قطع
مییابد زیاده از جمیع کمالات مقام ولایت است پس قیاس باید کرد که جمیع این کمالات را چه نسبت بود
بجمیع کمالات ما تقدم دریاے محیط را نیز نسبتے است بقطره در اینجا آن نسبت هم مفقود است مگر آنکه گوئیم
نسبت مقام نبوة بمقام ولایت همچون نسبت غیر متناهی است بمتناهی سبحان الله جاهلی ازین سیر میگوید الولایة
افضل من النبوة و دیگرے از عدم آگاهی این معامله در توجیه میگوید ولایت النبی افضل من النبوة کبرت کلمة تخرج من
افواههم و چون بعنایت الله سبحانه و صدقة حبیبه علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات این سیر را نیز بانجام رسانید
مشهود گشت که اگر بالفرض قوم دیگر در سیر افزاید در عدم محض خواهد افتاد اذ لیس وراءه الا العدم المحض
ای فرزند ازین ماجرا در توهم نیفتی که عنقا در شکار آمد و سیمرغ در دام افتاد ؎ عنقا شکار کس

نشود دام باز چین ؛ کاینجا همیشه باد بدست است دام را ؛ فهو سبحانه بعد وراء الوراء ثم وراء الوراء ؎ هنوز ایوان
استغنا بلند است ؛ مرا فکرے رسیدن ناپسند است ؛ و آن ورائیت نه باعتبار وجوب حجب است چه حجب
تمام مرتفع گشته است بلکه باعتبار ثبوت عظمت و کبریائی است که مانع ادراک است و منافی وجدان فهو سبحانه
اقرب فی الوجود و ابعد من الوجدان آرے بعضے از کمل مردان باشند که دران سرادقات عظمت و کبریائی
بطفیل انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات ایشانرا جاد هند و محرم بارگاه سازند فعومل معهم ما عومل معهم ای
فرزند اینمعامله مخصوص بهیات وحدانی انسانی است که از مجموع عالم خلق و عالم امر ناشے گشته است
مع ذلک درینموطن نیز رئیس همه عنصر خاک است و آنکه گفته لیس وراءه الا العدم المحض زیراکه بعد از
تمامی مراتب وجود خارجی و وجود علمی حصولی است که نقیض او ست و ذات الله سبحانه وراء این
وجود و عدم است همچنانکه عدم را آنجا راه نیست وجود را نیز گنجایش نه زیراکه وجود دیکه عدم بر نقاضت او برپا
باشد چه شایان آنحضرت است جل سلطانه و اگر اطلاق وجود در انحضرت کنیم از تنگی عبارت مراد وجودی خواهد بود
که عدم را با و مجال نقاضت نباشد و آنچه این فقیر در بعضے مکاتیب خود نوشته است که حقیقت حضرت
حق سبحانه و تعالی وجود محض است از نارسائی خود نوشته است بحقیقت اینمعامله و ازین قبیل است بعضے از
معارف که در توحید وجودی و غیر آن نوشته منشاء عدم الاطلاع بوده است و چون از حقیقت کار آگاه ساختند
از آنچه در ابتداء و وسط نوشته است و گفته نادم و مستغفر گشته استغفر الله و اتوب الی الله من جمیع ما کره الله سبحانه
و تعالی ازین بیان لائح گشت که کمالات نبوت در مراتب صعود است و ایضا در عروجات نبوة رو بحق است
سبحانه نه آنچنانکه اکثری گمان برده اند که در ولایت رو بحق است سبحانه و تعالی و در نبوة رو بخلق و ولایت
در مراتب عروج است و نبوة در مدارج نزول ازینجا توهم کرده اند که ولایت افضل از نبوة بود آرے
هر کدام ولایت و نبوة را عروجی است و هبوطی در عروج هر دو را رو بحق است سبحانه و تعالی و در هبوط رو بخلق
غایت ما فی الباب در مرتبه هبوط ولایت بکلیه رو بخلق نیست بلکه باطنش بحق است و ظاهرش بخلق
سرش آنست که صاحب ولایت مقامات عروج را تمام ناکرده نزول نموده است لاجرم نگرانی
فوق همه وقت دامنگیر اوست و مانع توجه او ست کلیه بخلق بخلاف صاحب نبوة که مقامات عروج را
تمام کرده هبوط فرموده است لهذا بکلیت خود متوجه دعوت خلق است بحق جل و علا فافهم فان هذه
المعرفة الشریفة و امثالها مما لا یتکلم بها احد باید دانست که در مراتب عروج چنانکه عنصر خاک از همه بالاتر

ف وجه افضلیت نبوة بر ولایت و منشأ غلط قائلان تفضیل ولایت بر نبوة

در منازل هبوط آن عنصر از همه پایان تر فرود می آید چرا پایان تر فرود نیاید که مکان طبعی آن همه پایان ترست و چون از همه پایان تر فرود آید ناچار دعوت صاحب آن اتم بود و افادهٔ آن اکمل باشد بدان ای فرزند چون طریقه نقشبندیه ابتداء سیر از قلب بود که از عالم امر است ابتداے سخن از عالم امر نموده آید بخلاف سائر طرق مشائخ کرام که شروع در تزکیه نفس مینمایند و تطهیر قالب می فرمایند بعد ازان بعالم امر می در آیند و الی ماشاء الله تعالی آنجا عروج مینمایند ازانجاست نهایت دیگران در بدایت این بزرگواران اندراج یافته است و این طریق اقرب گشته است چه حصول تزکیه و تطهیر در ضمن این سیر ایشان بوجه احسن میسر شده است که مسافت کوتاه گشته لاجرم این بزرگواران سیر عالم خلق را قصد اضائع دانسته اند بیکار شمرده اند لابلکه مضر و مانع وصول بمطلب یقین نموده اند زیرا که سالکان طریق بقدم تزکیه و بریاضات شاقه و مجاهدات شدیده قطع بادیه هاے صورت عالم خلق نموده چون شروع در سیر عالم امر فرمایند و در انجذاب قلبی التذاذ روحی افتند بسیار است که باین انجذاب قناعت کنند و باین التذاذ کفایت ورزند و مظنه لامکانیة این عالم دامنگیر شان شود و شائبهٔ بیچونی آن عالم از بیچون حقیقی باز دارد مگر در همین مقام سالکی گفته است سی سال روح را بخداے پرستیدم و دیگری گفته که سر استواء و ظهور تنزیه فوق العرش ز معارف غامضه است و از بیان سابق معلوم شده است که آن تنزیه نیز داخل دائره امکان است تنزیه نماست فی الحقیقت تشبیه است بخلاف بزرگواران این طریقه علیا که شروع از مقام جذبه مینمایند و بعد والتذاذ ترقیات میفرمایند این انجذاب والتذاذ در حق ایشان در رنگ ریاضات و مجاهدات است در حق دیگران پس آنچه دیگران را مانع وصول است این بزرگواران را ممد و معاون لامکانیت عالم امر را عین مکانیة تصور نموده بلامکانی حقیقی توجه میفرمایند و بیچونی آن عالم را عین چون دانسته به بیچون حقیقی ارتقا مینمایند لاجرم بغرور وجد و حال در رنگ دیگران مفتون نمیگردند و بجوز و مویز این راه بر مثال طفلان گول نمی شوند و به ترهات صوفیه مباہات نمیکنند و به شطحیات مشائخ افتخار نمی نمایند توجه احدیت صرف اند و از اسم و صفت جز ذات مقدس نمی خواهند باید دانست که این عروج که در ماتقدم ذکر یافته است مخصوص بمحمدی المشرب است که تام الاستعداد است که از کمالات جواهر خمسهٔ عالم امر نصیب کامل دارد چه از عالم صغیر و چه از عالم کبیر همچنین از اصول آن پنجگانه که ظلال اسمای وجوبی است حظ وافر دارد و همچنین از وصول آن ظلال که مقام اسماء و صفات ست و انکه گفتم که تام الاستعداد بود زیرا که بسا است که به ظاهر محمدی المشرب بود

ف: نهایت دیگران در بدایت این بزرگواران اندراج یافته است ۱۲

که از کمالات اخفی که نهایت مراتب امر ست نیز نصیب داشته باشد اما معامله اخفی را بانجام نرساند و بنقطهٔ آخرا و منتهی نشود بلکه در ابتداء او یا در وسط او ماند و چون در اخفی کوتهی کند در اصول آن نیز باندازه آن کوتهی خواهد کرد و کار را بانجام نخواهد رسانید و همین نسبت در باقی چهارگانه عالم امر که تمامی استعداد هر مرتبه وابسته بوصول ست بنقطهٔ آخر آن مرتبه ابتداء و وسط از نقص خبر میدهد اگرچه برابر موازنهایت کوتهی کند سه

فراقِ دوست اگر اندک است اندک نیست ٭ درون دیده اگر نیم موست بسیار است ٭

و این کوتهی در اصول و وصول اصول نیز سرایت خواهد کرد و از اصول بمطلب باز خواهد داشت و انکه گفتم که این بیان مخصوص بمحمدی المشرب است زیرا که غیر محمدی المشرب کسی باشد که کمال و مقصور بر درجه اولی باشد از درجات ولایت و مراد از درجه اولے مرتبه قلب و دیگرے بود که کمال او مقصور بر درجه ثانی باشد از درجات ولایت که مقام روح است و شخص ثالث باشد که نهایت عروج کمال او تا درجه ثالث بود که مقام سر ست و شخصی رابع بود که نهایت کمال او تا درجه رابع باشد که مقام اخفی است درجه اولی را مناسبت تجلی صفات افعال است و درجهٔ ثانیه را تجلی صفات ثبوتیه ذاتیه و درجه ثالث را بشیون و اعتبارات ذاتیه مناسبت و درجه رابع بصفات سلبیه که مقام تقدیس و تنزیه است مناسبت دارد و هر درجه از درجات ولایت زیر قدم نبی است از انبیاء اولے العزم درجهٔ اولے از ولایت زیر قدم حضرت آدم است علی نبینا و علیه الصلوة والسلام رب او صفت تکوین است که منشاء صدور افعال است و درجهٔ ثانیه زیر قدم حضرت ابراهیم است و حضرت نوح نیز درین مقام مشارکت دارند علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات و رب ایشان صفت العلم ست که اجمع صفات ذاتیه است و درجهٔ ثالث زیر قدم حضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام و رب او از مقام شیونات شان الکلام است و درجهٔ رابع زیر قدم حضرت عیسی است علی نبینا و علیه الصلوة والسلام و رب و از صفات سلبیه است نه ثبوتیه که موطن تقدیس و تنزیه است و اکثر ملائکه کرام علی نبینا و علیهم الصلوة والسلام درینموطن مشارکت بحضرت عیسی دارند و شان عظیم ایشان را درینمقام حاصل ست و درجهٔ خامس زیر قدم خاتم الرسل است علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات و رب او علیه الصلوة والسلام رب الارباب است که جامع صفات و شیونات و تقدیسات و تنزیهات است و مرکز دائره این کمالات است و در مرتبه صفات و شیونات تعبیر ازان رب جامع بشان العلم مناسب است که این شان عظیم الشان جامع جمیع کمالات است و بهمین مناسبت ملت او علیه الصلوة والسلام ملت حضرت ابراهیم گشت

و قبلهٔ او قبلهٔ او علیها الصلوات والتسلیمات باید دانست که تفاضل اقدام ولایت نه باعتبار تقدم و تاخر درجات است تا صاحب خفی افضل باشد از دیگران و علی ہذا القیاس بلکه باعتبار قرب باصل و بعد ست از اصل و قطع منازل درجات ظلال کثرت و قلت پس روا بود که صاحب قلب باعتبار قرب باصل افضل باشد از صاحب خفی که آن قرب پیدا نکرده ست کیف و ولایة النبی التی فی الدرجة الادنی من الولایة افضل قطعا من ولایة الولی الذی فی الدرجة الاخری پوشیده نماند که سلوک لطائف بترتیب مذکور که از قلب بروح روند و از روح بسر و از سر بخفی و از خفی باخفی نیز مخصوص بمحمدی المشرب ست که بر ترتیب این پنجگانه عالم امر را تمام ساخته بترتیب در اصول انها سیر نمایند بعد ازان در اصول اصول ہمین ترتیب را مرعی داشته کار بانجام میرسانند و این راه بترتیب مذکور شاه راه است مر وصول را و صراط مستقیم است مر متوجهان احدیت را بخلاف ولایات دیگر که در آنجا گویا از ہر درجه نقبی کنده اند و تا بمطلوب رسانیده اند از مقام قلب نقبی کنده اند و بصفات افعال که اصل اصل وست رسانیده و ہمچنین از مقام روح گوئیا نقبی کنده اند و بصفات ذاتیه رسانیده و علی ہذا القیاس و شک نیست که افعال و صفات و تعالی از ذات او منفک نیست اگر انفکاک است در ظلال است پس در آن موطن و اصلان افعال و صفات را نیز نصیبی از تجلیات ذات بیچون تعالی و تقدس حاصل خواہد شد چنانچه صاحب خفی را بعد از تمامی کار رانید ولت میسر خواہد شد اگرچه تفاوت باعتبار علو و سفل باقی خواہد ماند و صاحب قلب بصاحب اخفی برابری نخواہد جست اما اینجا غلط نکنی که این تفاوت در میان اولیا با یکدیگر متصور است که صاحب ولایت قلب دون است از صاحب ولایت اخفی بعد از وصول ہر دو مرتبه کمال ما اولیا را نسبت بانبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات این تفاوت مفقود است زیرا که ولایت نبی که از مقام قلب ناشی شده است افضل است از ولایت ولی که از مقام اخفی ناشی گشته است اگرچه آن ولی کمالات اخفی را بانجام رسانیده باشد و سر این صاحب ولایت ہمیشه زیر قدم نبی آن ولایت است قال الله سبحانه تعالی ولقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون آرے این تفاوت در میان انبیاء با یکدیگر متصور است و صاحب علو افضل است از صاحب سفل لیکن این تفاوت در انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات نیز باخر دائره کمالات عالم امر است بعد ازان تفاضل مربوط باین علو و سفل نیست تواند که صاحب این سفل دران موطن افضل باشد از صاحب این علو کما شاہدنا التفاوت فی ذلک الموطن بین موسی و عیسی علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات فان موسی جسیم ذو شان عظیم

لیس لعیسی علی نبینا و علیهما الصلوة والسلام تلک الجسامة والشان فعلمنا ان التفاوت فی ذلک الموطن بامر آخر وراء ذلک العلو والسفل وہا انا اجتهد من بعد مفصلا ان شاء الله تعالی بحسن توفیقه و کمال منه و کرمه تعالی و کذلک وجدنا التفاوت بین خلیل الرحمان و سائر الانبیاء غیر خاتم الرسل علیهم الصلوات والتسلیمات فی الکمالات التی تتعلق بحقیقة الکعبة الربانیة التی هی فوق جمیع الحقائق البشریة والملکیة فان للخلیل ثم شانا عظیما و مرتبة رفیعة لم تیسر لاحد ذلک الشان والرتبة درین مقام شگرف که مناسب مقام ظهور سرادقات عظمت و کبریائی است کمالات مرکز آن مقام که مقام اجمال است نصیب خاتم الرسل است و باقی ہمه مفصل بحضرت خلیل مسلم ہر که دیگر است در آنجا طفیلی ایشانست از انبیا و کمل اولیاء علیهم الصلوات و التسلیمات مانا که حضرت پیغمبر ما علیه و علی آله الصلوة والسلام تفصیل آن اجمال طلب فرموده اند آنجا که تشبیه داده اند صلوات و برکات مسئول خود را بصلوات و برکات حضرت ابراہیم علی نبینا و علیه الصلوات والتسلیمات و برین فقیر ظاہر ساخته اند که بعد از مضی ہزار سال آن تفصیل ایشان را نیز میسر شد و مسئول مجاب گشت الحمد لله سبحانه علی ذلک و علی جمیع نعمائه و کمالات آن مقام عالی فوق کمالات ولایات و کمالات نبوت و رسالت است چرا فوق نباشد که آن حقیقت مسجود الیها است انبیاء کرام و ملائکه عظام را علیهم الصلوات و التحیات و آنچه این فقیر در رساله مبدأ و معاد نوشته است که حقیقت محمدی از مقام خود عروج نموده بمقام حقیقت کعبه که فوق اوست رسیده متحد گردد و حقیقت محمدی حقیقت احمدی نام یابد آن حقیقت کعبه ظلی از ظلال این حقیقت بوده در وقت عدم ظهور این حقیقت ہمه آنرا حقیقت انگاشته این اشتباه بسیار واقع میشود که ظل را در وقت عدم ظهور اصل اصل می انگارد و بحقیقت می نامد از اینجا ست که یک مقام چند مرتبه ظاہر میشود و سر ش آنست که ظهورات آن مقام باعتبار ظلال آن مقام است فی الحقیقت حقیقت آن مقام ہمان ست که در مرتبه اخیر ظاہر شده است اگر گویند از کجا معلوم شود که این مرتبه مرتبهٔ اخیر ظهورات اوست تا حقیقت دانسته شود گوئیم که حصول علم بظلیت ظهورات سابق شاہد عدل است بر آخریت آن ظهور چه این علم در وقت ظهورات سابق حاصل نیست بلکه ہر ظهور را حقیقت میداند که ہیچ یکے را ظلال نمی انگارد اگرچه نداند که اختلاف این حقائق از کجا آمده است فافهم از تحریر فقرات سابق معلوم شد که کمالاتیکه بعالم امر تعلق دارند مقدمات اند و معارج مر کمالاتے را که بعالم خلق متعلق اند و کمالات اولی از ظلیت خالی نیستند و مخصوص اند بمقامات

فی بیان تفاوت درجات حضرات انبیاء ۱۲

ولایت وکمالات ثانیه از شائبهٔ ظلیت که مناسب ظهورات این نشاهٔ دنیویه اند برآمده اند و از مقامات نبوة نصیب کامل یافته پس طریقت وحقیقت که بولایت مربوط اند خادمان باشند مر شریعت را که ناشئی از مرتبهٔ نبوة است و ولایت زنیه باشد عروج نبوة را ازاین بیان معلوم شد که سیری که اکابر نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم اختیار کرده اند و ابتداء از عالم امر نموده اولی و انسب است چه ترقی از ادنی که عالم امر است باعلی که عالم خلق است باید نمود نه از اعلی با دنی چه توان کرد این معمار ابرهمه نکشوده اند دیگران بصورت نظر انداخته عالم خلق را پست دیده شروع از پستی به بلندی صوری ارتقاء نموده اند ندانسته اند که حقیقت کار دیگرگون است و پستی فی الحقیقت بلندی است و بلندی پستی علی نقطهٔ آخر که عالم خلق ست نزدیک افتاده ست نقطهٔ اولی که اصل الاصل است این قرب نقطهٔ دیگر را میسر نشده است سخن که مستحق کرامت گناهگار انند به این دید مقتبس از مشکوة نبوة است ارباب ولایت ازین معرفت قلیل نصیب اند انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات شروع سیر از عالم امر نموده اند و از حقیقت بشریعت آمده اند غایت مافی الباب اولیاء کمل را که سیر ایشان موافق سیر انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات افتاده است در ابتداء صورت شریعت ست و در وسط شریعت و حقیقت که بولایت تعلق دارند و مناسب عالم امر اند و در آخر حقیقت شریعت است که ثمرهٔ نبوت است پس مقرر شد که حصول طریقت وحقیقت است مر حصول حقیقت شریعت را پس بدایت اولیا کمل و بدایت انبیاء و رسل حقیقت شد و نهایت ایشان شریعت فلا معنی لقول من قال بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء و از بدایهٔ اولیا و نهایت انبیاء شریعت خواسته آرے آن بیچاره چون از حقیقت کار آگلهی نداشت لاجرم باین شطح تکلم نمود این معارف هرچند کسے نگفته است بلکہ نفی بر عکس آن گفته اند و مستبعد از ادراک است اما منصفیکه جانب بزرگی انبیاء را علیهم الصلوات والتسلیمات ملاحظه نماید و عظمت شریعت برو مستولی بود محتمل که قبول این اسرار غامضه فرماید و این قبول را وسیلهٔ زیادتی ایمان خود نماید اے فرزند بشنو که انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات دعوت را مقصور بر عالم خلق ساخته اند بنی الاسلام علی خمس و چون قلب را مناسبت بعالم خلق بیشتر بود بتصدیق او نیز دعوت فرموده اند و از ماوراء قلب سخن نفرمودند و آن را کالمطروح فی الطریق ساختند و از مقاصد نشمردند بلے نعمات بهشت و آلام دوزخ و دولت دیدار و بید و لتی حرمان همه وابسته بعالم خلق است عالم امر را بان تعلق نیست دیگر عملے که فرض و واجب و سنت است اتیان آن بقالب تعلق دارد که

ف ولایت وحقیقت خادمان شریعت اند ۱۲

ف لا معنی لقول من قال بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء ۱۲

که از عالم خلق ست وانچه نصیب عالم امر ست از اعمال نافله است پس قربیکه ثمرهٔ اداء این اعمال ست باندازهٔ اعمال خواهد بود پس ناچار قربیکه ثمرهٔ اداء فرائض ست نصیب عالم خلق باشد و قربیکه ثمرهٔ اداء نوافل است نصیب عالم امر و شک نیست که نفل باندازهٔ فرض هیچ اعتدادی نیست کاشکے حکم قطره داشت نسبت دریاے محیط بلکه نفل را باندازهٔ سنت نیز همین نسبت ست اگرچه درمیان سنت و فرض نیز نسبت قطره و دریاست پس تفاوت درمیان دو قرب ازینجا قیاس باید کرد و مزیت عالم خلق را بر عالم امر ازین تفاوت باید دانست اکثر خلائق چون ازینمعنی نصیب ندارند فرائض را خراب ساخته در ترویج نوافل میکوشند صوفیهٔ خام ذکر و فکر را از اهم مهام دانسته در اتیان فرائض و سنن مساهلات می نمایند و اربعینات و ریاضات اختیار نموده ترک جمعه و جماعت میکنند نمی دانند که اداء یک فرض بجماعت از هزاران اربعین ایشان بهترست آرے ذکر و فکر با مراعات آداب شرعیه بهتر و مهم ترست و علماء بی سرانجام نیز در ترویج نوافل سعی دارند و فرائض را خراب و ابتر میسازند مثلاً نماز عاشورا که از حضرت پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بصحت نه پیوسته است بجماعت و جمعیت تمام میگذارند و حال دیگر میدانند که روایات فقهیه بکراهت جماعت نافله ناطق ست و در اداء فرائض کسل می ورزند کم ست که فرض را در وقت مستحب اداء نمایند بلکه از اصل وقت هم تجاوز میکنند و بجماعت نیز چندان تقید ندارند بیک کس یا بدو کس در جماعت قناعت دارند بلکه بسا ست که بتنهائی کفایت کنند هرگاه مقتدایان اسلام اینمعامله نمایند از عوام چه گوید از شومی این عمل ضعف در اسلام پیداست و از ظلمت این کردار هواء بدعت هویدا ؎ اندکے پیش تو گفتم غم دل ترسیدم که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیارست ؛ و ایضاً اداء نوافل قرب ظلی از ظلال می بخشد و اداء فرائض قرب اصلی که شائبهٔ ظلیت ندارد مگر نوافل که براے تکمیل فرائض ادا کرده شود آن نیز ممد و معاون قرب اصل ست و از ملحقات فرض پس ناچار اداء فرائض مناسب عالم خلق بود که باصل توجه ست و اداء نوافل مناسب عالم امر که روش بظلال ست فرائض همه هرچند قرب اصل می بخشند اما افضل و اکمل اینها صلوات ست الصلوة معراج المومن شنیده باشی و اقرب مایکون العبد من الرب فی الصلوات وقت خاص که حضرت پیغمبر را بوده علیه و علی آله الصلوة والسلام که تعبیر ازان به لی مع الله وقت فرمود نیز فقیر در نماز بوده نماز ست که مکفر سیئات است و نماز است که نهی از فحشاء و منکر میفرماید و نماز ست که پیغمبر علیه الصلوة والسلام راحت خود را در ان میجوید

ف فرق درمیان عالم امر و عالم خلق ۱۲

انجا که میفرماید ارحنی یا بلال و نماز است که ستون دین است و نماز است که فارق اسلام و کفر گشته بر سر اصل سخن رویم
و از مزیت عالم خلق بر عالم امر گوئیم که عالم امر اینجا حظ خود را فرا گرفته است و مشاهده و معاینه حاصل
کرده فردا در بهشت معامله بعالم خلق افتد و رویت بلا کیف او را میسر آید و ایضاً متعلق مشاهده ظلی است از
ظلال وجوب مرئی و در آخرت واجب الوجود پس هر قدر که فرق در میان مشاهده و رویت است در میان
ظلیت دارد بهمان قدر فرق عالم امر و عالم خلق بدان و نیز بدان که مشاهده ثمرهٔ ولایت است و رویت ثمرهٔ
نبوت که بتبعیت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات عامهٔ متابعان را نیز میسر خواهد شد از ینجا تفاوت
در میان ولایت و نبوت نیز دریاب تنبیه هر عارفی را که بعالم امر مناسبت بیشتر باشد قدم او در کمالات
ولایت زیاده تر خواهد بود و هر کرا بعالم خلق بیشتر مناسبت ست قدم او در کمالات نبوت فزون تر از ینجا ست
که حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام در ولایت قدم بیشتر دارند و حضرت موسی را قدم در نبوت
زیاده تر علی نبینا و علیه الصلوة والسلام چه جانب امر در حضرت عیسی غالب است لهذا ملحق بروحانیان گشت
و جانب خلق در حضرت موسی غالب علی نبینا و علیهم الصلوة والسلام لهذا بمشاهده اکتفا نموده طالب رویت
شد فرموده این است بیان سبب تفاوت اقدام انبیا در کمالات نبوت که در ما تقدم وعدهٔ بیان آن نموده
بودم نه علو بعض لطائف و سفل آن که در تفاوت کمالات ولایت معتبر است والله سبحانه الملهم للصواب ای فرزند
چون علوم نبوت که شرائع و احکام ست تعلق بقالب بیشتر داشت و انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات را نیز
مناسبت بعالم خلق بیشتر بوده از انجا گمان برده اند که نبوت عبارت از نزول بدعوت خلق ست
بعد از عروج بمقامات قرب که بولایت تعلق دارند ندانسته اند که نهایت عروج و غایت قرب در نبوت است
قربیکه سابق حاصل شده بود ظلی از ظلال این قرب بوده که بصورت بعد متصور میگردد و عروجی که اول میسر
شده بود عکسی از عکوس این عروج بوده که بظاهر نزول مینماید نمی بینی که مرکز دائره که بعد نقطه است نسبت
بمحیط دائره و حال آنکه فی الحقیقت هیچ نقطهٔ اقرب بمحیط نیست از نقطهٔ مرکز زیرا که محیط تفصیل آن نقطهٔ اجمال
است و این نسبت نقطهٔ دیگر را میسر نشده است عوام صورت بین این قرب نتوانند دریافت حکم
بابعدیت آن نقطه مینمایند و حکم اقربیت آن نقطه را جهل مرکب تصور می کنند و حاکم این حکم را نسبت بتجهیل و تحمیق
می نمایند والله المستعان علی ما تصفون باید دانست که مطمئنه بعد از حصول شرح صدر که از لوازم
کمالات ولایت کبری ست از مقام خود عروج فرموده بر تخت صدر ارتقا مینماید و آنجا تمکین

و سلطنت پیدا میکند و استیلا بر ممالک قرب میفرماید این تخت صدر فی الحقیقت فوق جمیع مقامات عروج
مرتبهٔ ولایت کبری ست بر آینده این تخت را نظر با بطن البطون نفوذ میکند و به غیب الغیب سرایت مینماید بلی
کسی که بار فع امکنه صعود فرماید بصر او تا ابعد ابعاد نفوذ خواهد نمود و بعد از تمکین این مطمئنه عقل نیز از مقام خود
بر آمده باو ملحق خواهد شد و عقل معاد نام خواهد یافت هر دو باتفاق بلکه باتحاد متوجه کار خود خواهند بود ای
فرزند مطمئنه را گنجایش مخالفت نمانده است و مجال سرکشی نه بکلیت خود متوجه مطلوب ست و بتمامی گرفتار
مقصود همتش جز بر رضای پروردگار نیست جل سلطانه و مطلبش جز طاعت و عبادات او تعالی و سبحانه
نفس اماره که اول بدترین خلائق بوده بعد از اطمینان و حصول رضا حضرت سلطان رئیس لطائف
عالم امر گشته است و راس قران خود شده بلی مخبر صادق فرموده علیه و علی آله الصلوة والسلام خیارکم
فی الجاهلیة خیارکم فی الاسلام اذا فقهوا بعد ازین اگر صورت خلاف و سرکشی ست منشاء آن طبائع مختلفهٔ
عناصر اربعه است که اجزاء قالب اند اگر قوت غضبیه است از انجا ناشی ست اگر شهویه است هم از انجا و
اگر حرص و شره است هم از انجا خاسته است اگر خست و دنائت است هم از انجا نفس یعنی سائر حیوانات
که نفس اماره ندارند این اوصاف رذائل در آنها بوجه اتم و اکمل حاصل ست پس تواند بود که مراد از جهاد
اکبر که حضرت پیغمبر فرموده علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر جهاد
با قالب بود نه جهاد با نفس کما قیل که نفس باطمینان انجامیده است و راضی و مرضی گشته پس صورت
خلاف و سرکشی از وی متصور نیز نباشد و صورت خلاف و سرکشی از اجزای قالب عبارت از
ارادات ترک اولی است و ارتکاب امور مرخصه و ترک عزیمت نه ارادهٔ ارتکاب اشیاء محرمه و ترک فرائض
و واجبات که آن در حق او نصیب اعدا گشته است ای فرزند هرچند کمالات عناصر اربعه فوق کمالات مطمئنه
است چنانکه گذشت اما مطمئنه بواسطه آنکه مناسبت بمقام ولایت دارد و ملحق بعالم امر گشته است
صاحب سکر ست و در مقام استغراق لاجرم مجال مخالفت در وی نمانده و عناصر را چونکه مناسبت
بمقام نبوت بیشتر است صحو در ایشان غالب است ناچار صورت مخالفت در ایشان باقیمانده از برای
تحصیل بعض منافع و فوائد که بآن مربوط است فافهم باید دانست که منصب نبوت ختم بر خاتم الرسل
شده است علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات اما از کمالات آن منصب بطریق تبعیت متابعان
او را نصیب کامل ست این کمالات در طبقهٔ صحابه بیشتر است و در تابعین و تبع تابعین نیز

این دولت بر سبیل قلت سرایت کرده است بعد از آن رو باستتار آورده است و غلبهٔ کمالات ولایت ظلی جلوه‌گر
گشته است ما را امید است که بعد از مضی الف این دولت از سر تازه گردد و غلبه و شیوع پیدا کند و کمالات
اصلی رو بظهور آرند و ظلی استتار پیدا کنند و حضرت مهدی علیه الرضوان بظاهر و باطن مروج این نسبت
علیه باشند ای فرزند تابع کامل نبی علیه و علی آله الصلوة والسلام چون تبعیت کمالات مقام نبوت را
تمام کند اگر از اهل مناصب ست بمنصب امامتش سرفراز میسازند و چون کمالات ولایت کبری را تمام
کند اگر از اهل منصب باشد بمنصب خلافتش مشرف میسازند و از مقامات کمالات ظلی مناسب امامت
منصب قطب ارشاد ست و مناسب منصب خلافت منصب قطب مدار گوئیا این دو مقام که در تحت
اند ظلال آن دو مقام اند که در فوق اند و غوث نزد شیخ محی الدین العربی همان قطب مدار ست
غوثیه منصب علیحده نیست و آنچه معتقد فقیر ست آنست که غوث قطب مدار است قطب از وے
در بعضے امور مدد خواهد و در نصب مناصب ابدال او را نیز دخل ست ذلک فضل الله یؤتیه من
یشاء والله ذو الفضل العظیم تذییل علوم و معارفیکه مناسب مقام نبوت ست و ولایت آن نبوت
شرائع انبیا است علیهم الصلوات والتسلیمات و چون در اقدام نبوت تفاوت ست در شرائع انبیا
نیز باندازهٔ آن تفاوت اختلاف پیدا آمده است و معارفے که مناسب مقام ولایت اولیاء
است شطحیات مشائخ ست و علومیکه از توحید و اتحاد خبر دهد و از احاطه و سریان نشان نماید و از قرب
و معیت نشان بخشد و از مرائیت و ظلیت اشعار فرماید و شهود و مشاهده اثبات کند بالجمله
معارف انبیا کتاب و سنت ست و معارف اولیا فصوص و فتوحات مکیه ع قیاس کن زگلستان
من بهار مرا؛ ولایت اولیا پے بقرب حق برد و ولایت انبیا نشان از اقربیت و تعالے نماید و ولایت
اولیا دلالت بشهود نماید و ولایت انبیا نسبت مجهول الکیفیه اثبات فرماید ولایت اولیا اقربیت
را نشناسد که چیست و جهالت را نداند که کدام ست و ولایت انبیا با وجود اقربیت قرب را عین
بعد داند و شهود النفس غیب شمرد ع گر بگویم شرح این بیحد شود + ای فرزند سخن را در بیان کمالات
نبوت و مزیت آن بر ولایت و فرق در میان ولایت سه گانه که ولایت صغرا و ولایت
کبری و ولایت علیا ست و معارف مناسب هر کدام و محال متعلقه هر یک بطول الذیل ساخت و فقرات
مکرره و مکثره در بیان این معنی اندراج نمود تا بود که از کمال غرابت از استبعاد افهام برآید و از سلطان

ف بیان کمالات نبوت و مزیت آن بر ولایت ۱۲

انکار و ارهد این عوام کیفی ست و ضروری نه استدلالی و نظری ذکر بعضے مقدمات از برای تنبیه است
و تقریب بافهام عوام بلکه تبیین و تشریح ست برای ادراک خواص انام اینست بیان طریقیکه حضرت حق سبحانه و تعالی
این حقیر را بآن طریق ممتاز ساخته است از بدایت تا نهایت و بنیادش نقشبندیه است که متضمن اندراج نهایت
در بدایت ست برین بنیاد عمارتها ساخته و کنگرها بنا فرموده اگر این بنیاد نمی بود معامله تا باینجا نمی رسید و تخم از بخارا و سمرقند
آورده در زمین هند که مایه اش از خاک یثرب و بطحاست کشتند و آب فضل سالها آن را سیراب داشتند و تربیت
احسان مربی ساختند چون آن کشت و کار بکمال رسید این علوم و معارف ثمرات بخشید الحمد لله الذی هدانا
لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق باید دانست که سلوک این طریق عالی
مربوط ست برابطهٔ محبت بشیخ مقتدا که بسیر مرادی باین راه یافته باشد و بقوت انجذاب باین کمالات منصبغ
گشته نظر او شافی امراض قلبیه ست و توجه او رافع علل معنویه صاحب این کمالات امام وقت است و خلیفهٔ
روزگار اقطاب و ابدال به ظلال مقامات او خرسند اند و اوتاد و نجبا از بحار کمالات او بقطره قانع نور هدایت
و ارشاد او در رنگ نور آفتاب بهمه جا است و بر همه کس فائض ست فکیف که بخواهد هرچند که خواهش
او در اختیار او نباشد چه بسا ست که طالب خواهش امرے نماید و آن خواهش در وی پیدا نشود لازم
نیست جماعه که بنور او مهتدی شوند که بتوسل او رشد پیدا کنند این معنی را بدانند بلکه بسیار ست که اصل
هدایت و رشد خود را نیز کما ینبغی ندانند مع ذلک بکمالات شیخ مقتدا متحقق شوند که عالمی را
هدایت نمایند چه علم همه را نمیدهند و معرفت تفصیل سیر مقامات همه را نمی بخشند آرے
شیخے که مدار بنای خصوصیت طریقه از طرق وصول منوط بوجود شریف او ست البته صاحب علم
ست و از تفصیل سیر گاه دیگران را بعلم او کفایت نموده بتوسط او بمرتبهٔ کمال و تکمیل میرسانند و
بفنا و بقا مشرف میسازند ع خاص کند بنده مصلحت عام را؛ افاده و استفاده ما انعکاسی انصباغی
است مرید برابطهٔ محبت که بشیخ مقتدا دارد ساعة فساعة برنگ او منصبغ میگردد و بطریق انعکاسی
بانوار میشود درینصورت علم چه در کار بود و هم در افاده و هم در استفاده خربزه که بتابش خورشید
ساعة فساعة پخته میگردد و به مرور ایام می پزد چه در کار ست که او را علم به پختگی خود بود و یا آفتاب
داند که آن را پخته می سازد آرے علم از برای سلوک و تسلیک اختیاری در کار ست که
بسلاسل دیگر مربوط و در طریق ما که طریقهٔ اصحاب کرام ست علیهم الرضوان علم بسلوک و تسلیک

بظهور می آید و عالم ظلمانی که نور ظهورا و نورانی میگردد و نور ارشاد و هدایت او شامل تمام عالم ست از محیط
عرش تا مرکز فرش هر کسے را که رشد و هدایت و ایمان و معرفت حاصل میشود از راه او می آید و ازو
استفاده میگردد بے توسط او هیچکس باین دولت نمیرسد مثلاً نور او در رنگ دریای محیط تمام عالم را فرا گرفته است
و آن دریا گویا منجمد است اصلاً حرکت ندارد و شخصے که متوجه آن بزرگ ست و با او اخلاص دارد یا آنکه اگر
آن بزرگ متوجه حال طالبے شده در وقت توجه گویا روزنی در دل طالب کشاده میشود و ازان راه بقدر توجه
و اخلاص دریا سیراب می گردد و همچنین شخصے که متوجه ذکر الٰهی ست جل شانه و بآن عزیز اصلا متوجه نیست از انکار
بلکه او را نمی شناسد بهمین قسم افاده انجام حاصل میشود لیکن در صورت اولے بیشتر از صورت ثانیه ست
اما شخصے که منکر آن بزرگ ست و با آن بزرگ ازو در رنج ست هر چند بذکر الٰهی تعالیٰ و تقدس مشغول ست
اما از حقیقت رشد و هدایت محروم ست همان انکار و آزار سد راه فیض او میگردد بے آنکه آن عزیز متوجه
عدم افاده او شود و قصد ضرر او نماید حقیقت هدایت از وی مفقود ست صورت رشد ست صورت
بے معنے قلیل النفع ست و جماعه که اخلاص و محبت آن عزیز دارند هر چند از توجه مذکور و ذکر الٰهی تعالیٰ جلشانه
خالی باشند نیز ایشان را بواسطه مجرد محبت نور رشد و هدایت میرسد و لیکن هذه المعرفة آخر المکتوب
بس کنم این زمزمه را این بس ست ؎ بانگ دو کردم اگر در ده کس ست ٭ الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم
اولا و آخرا و الصلوٰة و السلام علی رسوله محمد و آله دائما و سرمدا ٭

مکتوب دو صد و شصت و یکم

بسیادت مآب میر نعمان صدور یافت در بیان فضائل نماز و کمالات مخصوصه آن در ضمن معارف
بلند و حقائق ارجمند بعد الحمد و الصلوٰة و تبلیغ الدعوات معلوم اخوی اعزی ارشدکم الله سبحانه
باد که نماز رکن دوم ست از ارکان پنجگانه اسلام و جامع عبادات ست جزوی آنست که از جامعیت
حکم کل پیدا کرده است و فوق جمیع مقربات اعمال آمده دولت رویت که سرور عالمیان را علیه و علی
آله الصلوات و التسلیمات در شب معراج در بهشت میسر شده بود و از نزول در دنیا مناسب این
نشاء آن دولت ایشان را در نماز میسر میشد لهذا فرمود علیه و علی آله الصلوٰة و السلام الصلوٰة معراج المؤمن و نیز
فرمود علیه و علی آله الصلوٰة و السلام اقرب ما یکون من الرب فی الصلوٰة و کمل تابعان او را
علیه و علیهم الصلوات و التحیات ازان دولت درین نشاء در نماز حظ وافر ست و نصیب کامل
اگرچه رویت نیست که این نشاء آن را برنتابد اگر بنماز کردن نمی فرمود نقاب از چهره مقصود که می کشود

و طالب را بمطلوب که دلالت نمیشود و لذت نبخشد هیچ درکار نیست هر چند شیخ مقتدا که بهم چوپانی آن طریقه است
بکمال علم و فور معرفت متحقق ست پس ناچار درین طریق عالی در حق وصول احیاء و اموات مصاحبان شیوخ
و جوان و کهول مساوی باشند که برابطه محبت یا بتوجه صاحب دولت به انتهای مقاصد برسند ذلک فضل الله یؤتیه
من یشاء و الله ذو الفضل العظیم باید دانند که منتهی هر چند صاحب علم نبود اما از ظهور خوارق چاره نباشد گاه باشد
که او را دران ظهور اختیار نبوده بلکه بسیار ست علم ظهور آن نیز نباشد مردم از وے خوارق بینند و او را ازان
اطلاع نه و آنکه گفته شد که منتهی صاحب علم نبود مراد از عدم علم تفصیل احوال ست نه عدم علم مطلقا بحیثیتی که احوال
خود هیچ نفهمد کما مرت الاشارة الیه و این نور هدایت او در مریدان او بے واسطه و بواسطه و بوسائط
تا زمانے ساریست که طریقه مخصوص او را بلوث تغیرات و تبدیلات ملوث نساخته و بالحاق مخترعات
و مبتدعات خراب نگردانیده ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم عجب آنکه جماعت این تبدیلات را
تکمیلات آن طریقه گمان می برند و آن الحاقات را تتمات آن نسبت تصور مینمایند نمیدانند که تتمیم و تکمیل آن کار بے
سرانجامی نیست و الحاق و اختراع فراخور هر بیسروپایی نه ؎ هزار نکته باریک تر ز مو اینجاست ٭ نه هر که سر
بتراشد قلندری داند ٭ نور سنت سنیه را علی صاحبها الصلوٰة و السلام و التحیة ظلمات بدعتها مستور ساخته اند
و رونق ملت مصطفویه را علی مصدرها الصلوٰة و السلام و التحیة کدورات امور محدثه ضائع گردانیده عجب تر
آنکه جمعی آن محدثات را امور مستحسنه میدانند و آن بدعتها را حسنات می انگارند و تکمیل دین و تتمیم ملت ازان
حسنات می جویند و در اتیان آن امور ترغیبات مینمایند هداهم الله سبحانه سواء الصراط نمی دانند
که دین پیش از ین محدثات کامل شده بود و نعمت تمام گشته و رضاء حضرت حق سبحانه و تعالیٰ بحصول
پیوسته کما قال الله تعالیٰ الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا پس کمال دین
از ین محدثات جستن فی الحقیقت انکار نمودن است بمقتضاے این کریمه بیت انچه پیش تو گفتم
غم دل ترسیدم ٭ که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است ٭ علماء مجتهدین اظهار احکام دین فرموده اند نه
احداث ما لیس منه پس احکام اجتهادیه از امور محدثه نباشد بلکه از اصول دین بوند لان الاصل الرابع هو القیاس
اے فرزند معرفتی در رساله مبداء و معاد در باب افاده و استفاده که بقطب ارشاد تعلق دارد نوشته
است چون مناسبت با مقام داشت و سود مند بوده این معرفت درین مکتوب نیز نوشته از ینجا باعتبار
نماید قطب ارشاد که جامع کمالات فردیه نیز باشد بسیار عزیز الوجود ست و بعد از قرون بسیار و از منه

بیشمار انقسم گوهری غمگسار ست نماز ست که راحت ده بیمار انست ارحنی یا بلال رمزیست ازین ماجرا و قرة عینی
فی الصلوة اشاره ایست باین تمنا اذواق و مواجید و علوم و معارف و احوال و مقامات و انوار و الوان و تلوینات و
تمکینات و تجلیات متکیفه و غیر متکیفه و ظهورات متلونه و غیر متلونه هرچه ازینها در بیرون نماز میسر شود و بی آگاهی از
حقیقت نماز رو دهد نشاء آن ظلال و امثال ست بلکه ناشی از وهم و خیال مصلی که از حقیقت نماز آگاه ست
در وقت ادای صلوة گویا از نشاء دنیوی می برآید و در نشاء اخروی می درآید لاجرم درینوقت دولتی که مخصوص
باخرت ست نصیبی ازان فرا میگیرد و حظی از اصل بی شائبه ظلیت بدست می آرد چه نشاء دنیوی مقصور بر کمالات
ظلی است که معامله بیرون ظلال ست مخصوص باخرت است پس از معراج چاره نبود و آن نماز ست در حق مؤمنان
این دولت مخصوص باین امت ست که به تبعیت پیغمبر خود علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات که در شب معراج از دنیا
باخرت رفت و به بهشت درآمده بدولت رویت مشرف شده باین کمال مشرف گشتند و باین سعادت
مستسعد شدند اللهم اجزه عنا ما هو اهله و اجزه عنا افضل ما جزیت نبیا عن امته و اجز الانبیاء کلهم جزاء فانهم
دعاة الخلق الی الله سبحانه و هداتهم الی لقاء الله تعالی جمعی را ازین طائفه که بحقیقت نماز آگاه نساختند و بکمالات
مخصوصه آن اطلاع نبخشیدند معالجات امراض خود را از امور دیگر جستند و حصول مرادات خود را باشیاء
دیگر مربوط ساختند بلکه گروهی ازینها نماز را دور از کار دانسته بنای آن را بر غیریت و غیبیت داشتند و علوم را از صلوة
افضل انگاشتند صاحب فتوحات مکیه میگوید که در صوم که ترک اکل و شرب ست باصفت صمدیت تحقق شدن ست
و در نماز تغیر و غیریت آمدن و عابد و معبود دانستن و هو کما تری مبنی علی مسئلة التوحید الوجودی الذی هو من
احوال السکاری از عدم آگاهی حقیقت نماز ست که جم غفیر ازین طائفه تسکین اضطراب خود را از سماع و نغمه و وجد و
تواجد جستند و مطلوب خود را در پرده های نغمه مطالعه نمودند لاجرم رقص و رقاصی را دیدنی خود گرفتند یا آنکه
شنیده باشند ما جعل الله فی الحرام شفاء بلی الغریق یتعلق بکل حشیش و حب الشیء یعمی و یصم اگر شمه از حقیقت
کمالات صلواتیه برایشان منکشف شدی هرگز دم از سماع و نغمه نزدندی و یاد وجد و تواجد نکردندی
ع چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند ؛ ای برادر هر قدر فرق که در میان نماز و نغمه است همان
قدر فرق در میان کمالات که منشاء آن نماز ست و کمالاتیکه منشاء آن نغمه ست بدان العاقل
تکفیه الاشارة این کمالیست که بعد از هزار سال بوجود آمده است و آخریتے ست که برنگ
اولین برآمده مگر ازینجا فرموده علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات اولهم خیر ام آخرهم نفرموده‌اند

اولهم خیر ام اوسطهم چه مناسبت آخر را باول بیشتر دیده که محل تردد گشته و در حدیث دیگر فرموده علیه و علی آله
الصلوة و السلام که بهترین این امت اول ست یا آخر و در میان گذاشت آری در متاخرین این امت اگرچه
نسبت علو است اما قلیل است بل اقل و در متوسطان هرچند نسبت بآن علو نیست لیکن کثیر است بل اکثر
و لکل وجهة کمیة کیفیة اما قلیت آن نسبت متاخران را بدرجات علیا رسانیده و بسابقان مناسبت داده
و بشیر ساخته قال علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات الاسلام بدأ غریبا و سیعود کما بدأ فطوبی للغرباء و غربت
آخریت این امت از بدایت الف ثانی ست از ارتحال آن سرور علیه و علی آله الصلوة و السلام زیرا که مضی الف
را خاصیتی است عظیم در تغیر امور و تاثیریست قوی در تبدیل اشیاء و چون درین امت نسخ و تبدیل نبود
ناچار نسبت سابقان بهمان طراوت و نضارت در متاخران جلوه گر گشته است و تائید شریعت و تجدید
ملت در الف ثانی فرموده گواهان عدل براینمعنی حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة و السلام و حضرت
مهدی است علیه الرضوان ع فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ؛ دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد
ای برادر این سخن امروز بر اکثر خلائق گران است و افهام اینها دور و دور اما اگر بر معیار انصاف بیایند و
علوم و معارف یکدیگر را موازنه کنند و صحت و سقم احوال را بمطابقت علوم شرعیه و عدم مطابقت آن
ملاحظه نمایند و تعظیم و توقیر شریعت نبوت را به بینند که در کدام یکی مبنی تر ست شاید از استبعاد بر آیند
دیده باشند که فقیر در کتب و رسائل خود نوشته که طریقت و حقیقت خادمان شریعت اند و نبوت افضل از
ولایت است اگرچه ولایت آن نبی باشد و نوشته که کمالات ولایت را نسبت بکمالات نبوت
هیچ مقداری نیست کاشکی حکم قطره داشتی نسبت بدریای محیط و امثال این بسیار نوشته است خصوصا
در مکتوبیکه بنام فرزندی در بیان طریق نوشته است آنجا ملاحظه نمایند مقصود ازین گفتگو اظهار
نعمت حق است سبحانه و ترغیب طالبان این طریقت نه تفضیل خود بر دیگران معرفت خدای
جل و علا بر آنکس حرام است که خود را از کافر فرنگ بهتر داند فکیف از اکابر دین ابیات ولی چون شه مرا
برداشت از خاک ؛ منم دیگر بگذرانم سر ز افلاک ؛ من آن خاکم که ابر نوبهاری ؛ کند از لطف بر من قطره
باری ؛ اگر بر روید از من صد زبانم ؛ چو سوسن شکر لطفش کی توانم ؛ بعد از مطالعه این مکتوبات
اگر شوقی بتعلیم نماز و حصول بعضی از کمالات مخصوصه آن در شما پیدا شود و بی آرام سازد
بعد از استخاره ها متوجه اینجا گردند شطری از عمر بتعلیم نماز صرف نمائید و الله سبحانه الهادی

الی سبیل الرشاد والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوة والسلام اتمها واکملها

مکتوب دوصد و شصت و دوم بمولانا محب علی صدور یافت در بیان آنکه ارتباط ماجی است
ونسبت ما انعکاسی در قرب و بعد تفاوت ندارد و ما نیاسب ذلک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفه
که از روے التفات مرقوم فرموده بودند بوصول آن مبتهج گردید چون مبنی از فرط محبت و کمال اختصاص بود ازدیاد
فرحت بخشید سخن از وفاء عهد سابق اندراج یافته بود مخدوما بهر وضعی که باشند از اوضاع شرعیه محل مضائقه نیست
بشرط آنکه رشتهٔ محبت گسسته نشود بلکه روز بروز قوت پیدا کند و نائرهٔ این اشتیاق سرد نگردد بلکه ساعةً
فساعةً در التهاب بیفزاید چه ارتباط ماجی است و نسبت ما انعکاسی انصباغی در قرب و بعد تفاوت ندارند
مگر در سرعت و بطوء و علم و بعضے از خصوصیات طریق و عدم علم بآن تحقیق بعضے را از خاتمهٔ مکتوبی که
بنام فرزندی ارشدی در بیان طریق نوشته است طلب فرمایند نقل آن مکتوب را یاران
سیادت پناه اخوی میر محمد نعمان آورده اند از انجا طلبند زیاده چه اطناب نماید والسلام

مکتوب دوصد و شصت و سوم بجناب معارف آگاه میان تاج الدین صدور یافت در بیان معارفی که تعلق بکعبهٔ
ربانی دارد و در بیان فضائل صلوات تمیه و ما یناسب ذلک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی خبر
قدوم مسرت لزوم محبان مشتاق را فرحت فراوان رسانید لله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک ع انصاف
بده اے فلک مینا فام ٭ تا زین دو کدام خوبتر کرد خرام ٭ خورشید جهانتاب تو از جانب شرق
یا ماه جهانگرد من از جانب شام ٭ چون قدم رنجه فرموده اند زودتر تشریف آرند که مشتاقان زیر بار
انتظار اند و از روے استماع احبا و بیت الله دارند نزد فقیر چنانچه صورت کعبهٔ ربانی مسجود الیها است مر صور
خلائق را چه بشر و چه ملک حقیقت آن نیز مسجود الیها است مر حقائق آن صور را لاجرم آن حقیقت فوق جمیع حقائق
آمده است و کمالات متعلقهٔ آن فوق کمالات متعلقهٔ سائر حقائق گشته گویا این حقیقت برزخ است میان
حقائق کونی و حقائق الٰهی سرادقات عظمت و کبریائی داشته که هیچ رنگے و کیفے بدامان قدس
آن نرسیده و هیچ ظلیتے به آن راه نیافته نهایت عروجات دنیوی و ظهورات
آن تا منتهاے حقائق کونی است نصیبے از حقائق الٰهی جل شانه مخصوص بآخرت
است الا در نماز که معراج مومن است و در آن معراج که گویا از دنیا به آخرت
رفتن است حظے از آنچه در آخرت میسر خواهد شد میسر میگردد و انگارم که عمده در حصول

این دولت در نماز توجه مصلی است بجهت کعبه که موطن ظهورات حقائق الٰهی است تعالت و تقدست پس کعبه
محبوبه ایست در دنیا بصورت از دنیا است و فی الحقیقت از آخرت است نماز بتوسط آن نیز این نسبت
پیدا کرده است و بصورت و حقیقت جامع دنیا و آخرت گشته و تحقیق پیوسته است که حالتے که در ادای نماز
میسر میشود فوق جمیع حالات است که در بیرون نماز حاصل میشوند چه آن حالات از دائرهٔ ظل بر آمده اند هر چند
علو پیدا کنند و این حالت نصیبے از اصل دارد هر قدر فرق که در میان ظل و اصل است همان قدر فرق
در میان آن حالات و این حالت باید دانست و مشاهده می گردد که حالتے که بعنایت الله سبحانه در وقت
موت رو خواهد داد فوق حالت نماز خواهد بود چه موت از مقدمات احوال آخرت است هر چه بآخرت
نزدیک است اتم و اکمل است چه اینجا ظهور صورت است و آنجا ظهور حقیقت شتان ما بینهما و همچنین حالتے که بکرم
الٰهی جل سلطانه در برزخ صغری میسر خواهد بود فوق آن حالت خواهد بود که در وقت مرگ میسر شده بود
و همین نسبت برزخ کبری را که روز قیامت است با برزخ صغری که شهود آنجا اتم و اکمل است
و شهود جنات النعیم نسبت به شهود برزخ کبری اتمیت و اکملیت دارد و فوق جمیع ابنیهٔ آن موطن است
که مخبر صادق علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات از آن خبر داده فرموده ان فی الجنة لیس فیها حور ولا قصور
یتجلی فیها ربنا ضاحکا پس پایان تر جمیع ظهورات دنیا و ما فیها اند و بالاتر جمیع آنها جنة بلکه دنیا
اصلا از مواطن ظهور نیست ظهورات ظلال و نمود در مثال که مخصوص بدنیا است نزد فقیر معدود از
امور دنیویه اند و فی الحقیقت داخل دائرهٔ امکان آن ظهورات را خواه تجلیات صفات گویند
و خواه تجلیات ذات تعالی الله عما یقولون علوا کبیرا فقیر دنیا را بتمام ملاحظه مینماید خالی محض می یابد
و رائحه از مطلوب آنجا بمشام او نمیرسد غایة ما فی الباب مزرعه ایست مر آخرت را مطلوب
و انجا جستن خود را پریشان کردن است یا غیر مطلوب را مطلوب دانستن چنانچه اکثرے بآن
گرفتار اند و بخواب و خیال آرام گرفته اند نماز است درین موطن که خبری از اصل دارد و بوئی از مطلوب
می آرد و دونه خرط القتاد

مکتوب دوصد و شصت و چهارم بمیر سید باقر سهارنپوری صدور
یافت در بیان آنکه معامله خود را بحیرت و جهالت باید برد و اعتماد بر احوال و کشوف نباید کرد درین ضمن واقع
که بعضے از مشائخ نواحی اظهار نموده بودند ذکر یافته و تعبیر آن فرموده الحمد لله وسلام علی عباده الذین
اصطفی صحیفهٔ شریفه که از فرط محبت و کمال اشتیاق صادر فرموده بودند فرحت فراوان رسانید متوجه کار خود

باشند بذکر اسم ذات تعالی و تقدس بی ملاحظهٔ اسما و صفات اشتغال نمایند تا معامله بجهالت نکشد و کار بحیرت انجامد چه
ملاحظهٔ اسما و صفات بسیار است که باعث ظهور احوال گردد و واسطهٔ وجود و مواجید آید شنیده باشند که احتمال
خطا در احوال و مواجید بسیار است و اشتباه باطل بحق در آنموطن بیشتر بشنوند که درین ایام یکی از مشائخ نواحی
این فقیر پیغام فرستاد و اظهار احوال خود نمود که فنا و محویت بجائے رسیده است که بهر چه نظر میکنم هیچ نمی یابم
آسمان و زمین را که نگاه میکنم نمی یابم و عرش و کرسی را نیز نمی یابم و خود را که ملاحظه میکنم هیچ نمی یابم و پیش کسی
میروم او را نیز نمی یابم و خدای عزو جل و علا بے نهایت است و نهایت او را کس نیافته است
مشائخ همین را کمال دانسته اند اگر تو نیز همین را کمال میدانی پس طلب حق جل و علا برای چه پیش تو بیایم
و اگر امر دیگر را کمال میدانی بنویس فقیر در جواب نوشت که این احوال از تلوینات قلب است و قلب یک دل
است ازین راه و صاحب این احوال ربعی از مقام قلب طے کرده است سه حصهٔ دیگر از قلب او را طے باید
کرد و بعد از ان برزینهٔ دوم که عبارت از روح است عروج باید نمود الی ما شاء الله تعالی بعد از مدتے
ازین ماجرا یکے از یاران فقیر که طریقه اخذ نموده بوطن خود رفته بود برگشته آمد و چون بیان احوال خود کرد معلوم شد
که حال و موافق حال آن شیخ مستفسر است بلکه این در ان مقام از و قدمی بیشتر دارد و چون نیک بحال او
ملاحظه نموده آمد ظاهر شد که آن فنا و محویت او در عنصر هوا است که محیط هر ذره از ذرات است و مشهود
از غیر از هوا امر دیگر نیست و همان را خدائے بے نهایت دانسته تعالے الله سبحانه عن ذلک علوا کبیرا
مرتبهٔ دیگر او را طلبیده تفتیش احوال او نمود یقین شد که گرفتاری او بغیر عنصر هوا با امر دیگر نبوده است
و او را نیز بر نیمچی مطلع ساخت و چون او بوجدان خود رجوع نمود نیز معلوم کرد که حاصل و غیر از هوا امر دیگر
نیست و از ان احوال مستغفر گشته قدم بیشتر گذاشت بدانند که قلب برزخ است درمیان عالم خلق
که عالم عناصر اربع است و درمیان عالم ارواح و رنگے از هر دو عالم دارد پس گویا که نصف قلب از
عالم خلق است و نصف دیگر او از عالم ارواح و نصف عالم خلق آن را که نصف سازیم معامله به عنصر
خواهد افتاد پس ربع قلب عبارت از مقام هوا باشد که قلب متضمن آنست پس آنچه آخر ظاهر شد
موافق جواب اول است و بیان کشف حقیقت دست الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان
هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق زیاده برین گنجایش وقت نبود والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی
والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها

مکتوب دو صد و شصت و پنجم بشیخ عبد الهادی بداونی صدور یافت در بیان آنکه در اختیار
عزلت باید که حقوق مسلمانان ضائع نشود و با بیان الحقوق و ما یناسب ذلک بعد الحمد والصلوة و تبلیغ دعوات
میرساند که مکتوب مرغوب اخوی ارشدی رسید فرحت فراوان رسانید لله سبحانه الحمد والمنة که تمادی ایام
مفارقت تاثیری در محبت و اخلاص و مودت و اختصاص نکرده مع ذلک اگر میرسیدند مناسب بوده الخیر فیما
صنع الله سبحانه از روی عزلت نموده بودند بلی العزلة نیته الصدیقین مبارک باشد عزلت اختیار کنند
و انزوا گزینند لیکن مراعات حقوق مسلمانان از دست ندهند قال علیه و علی آله الصلوة والسلام حق المسلم
علی المسلم خمس رد السلام و عیادة المریض و اتباع الجنائز و اجابة الدعوة و تشمیت العاطس مراد اجابت
دعوت شرائطها است فی الاحیاء و یمنع من الاجابة ان کان الطعام طعام شبهة او التماثیل علی سقف
او حائط او سماع شیء من المزامیر والملاهی والتشاغل بنوع من اللهو واللعب و کل ذلک مما یمنع
الاجابة و یوجب تحریمها و کراهتها و کذلک ان کان الداعی ظالما او مبتدعا او فاسقا او شریرا او
متکلفا طالبا للمباهات والفخر و فی شرعة الاسلام و لا یجیب الی طعام صنع ریاء و سمعة و فی المحیط لا ینبغی
ان یقعد علی المائدة اذا کان علیها لعب و غناء او قوم یغتابون او یشربون الخمر کذا فی مطالب المومنین اگر این
موانع همه مفقود شوند از اجابت دعوت چاره نبود هر چند درین زمانه فقدان این موانع دشوار است
و نیز بدانند که ع عزلت از اغیار باید نے زیار که صحبت با ایشان سنت موکده این طریقه علیه است
حضرت خواجه نقشبند فرموده اند قدس سره که طریق ما صحبت است که در خلوت شهرت است و در شهرت
آفت مراد از صحبت صحبت موافقان طریق است نه مخالفان طریق زیرا که نفی دریکدیگر شرط صحبت داشته اند
که بی موافقت میسر نشود و عیادت مریض سنت است اگران مریض را شخصے متعهد بود و بیمارداری
او نماید و الا عیادت آن مریض واجب است چنانچه در حاشیه مشکوة گفته اند و به نماز جنازه حاضر
شدن لا اقل چند قدم در متابعت جنازه باید رفت تا حق میت ادا کرده باشند و حضور جمعه و جماعت پنجگانه
و نماز عیدین از ضروریات اسلام است که از ان چاره نبود باقی اوقات را به تبتل و انقطاع بگذرانند
اما اول تصحیح نیت کنند و عزلت را به لوث هیچ غرضے از اغراض عاجله ملوث نسازند و هیچ مقصدی غیر
از جمعیت باطن بذکر الهی جل سلطانه و اعراض از اشتغال لاطائل و ملاهی هیچ نبود در تصحیح نیت نیک احتیاط
نمایند مبادا غرضے نفسانی در ضمن آن مختفی باشد و درین تصحیح التجا و تضرع بسیار نمایند و عجز و انکسار

پیش آرند بحیل که بحقیقت نیت میسر شود و نیت استخاره ادا نموده به نیت درست غلت گویند امید ست که ثمرات عظیم بران مترتب شود باقی احوال را موقوف بر ملاقات داشته والسلام **مکتوب دو صد و شصت و ششم** بحضرت پیرزادها اعنی خواجه عبید الله و خواجه عبید الله صدور یافت در بیان بعضے از عقائد کلامیه بر وفق آرای اهل سنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم که حضرت ایشانرا از روی الهام و فراست حاصل گشته نه از روے تقلید و تخمین و از اکمل احوال حضرت پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بخواب دیده بود نمار که پیغمبر مابیست تواند مجتهدان علم کلامی و این واقعه را بحضرت خواجه خود گذرانیده بود ند از ان رو حضرت ایشانرا در هر مسئله از مسائل کلامیه رای علحده است و حکم جدا لیکن در اکثر مسائل بموافقت مشائخ ماتریدیه دارند با جمال رو فلاسفه و ذم و نکوهش ایشان و رد ملاحده و زنادقه که مراد صوفیه را نافهمیده بضلالت افتاده اند و در بیان بعضے از احکام فقهیه که بصلاة متعلق اند و در بیان کمالات طریقه نقشبندیه و التزام ایشان بر متابعت سنت را و در بیان منع استماع غنا و منع از حضور مجلس قاصان ما بینا سبب آن بعد الحمد و الصلاة و تبلیغ الدعوات بجناب مخدوم زادهای کرام می نماید که این فقیر از سر تا قدم غرق احسانهاے والد بزرگوار شما است درین طریق سبق الف و بی را از ایشان گرفته است و تهجی حروف این راه از ایشان آموخته و دولت اندراج النهایة فی البدایة ببرکت صحبت ایشان حاصل کرده و سعادت سفر در وطن را بعد از خدمت ایشان یافته توجه شریف ایشان در دو نیم ماه این نا قابل را به نسبت نقشبندیه رسانیده و حضور خاص این اکابر را عطا فرموده و درین مدت قلیله انچه از تجلیات و ظهورات و انوار و الوان و بے رنگیها و بے کیفیها که بطفیل ایشان رو داده چه شرح دهد و چه بیان تفصیل آن نماید بهمین توجه شریف ایشان کم دقیقه مانده باشد در معارف توحید و اتحاد و قرب و احاطه و سریان که برین فقیر نکشا دند و از حقیقت آن اطلاع نداده اند شهود وحدت در کثرت و مشاهده کثرت در وحدت از مقامات و مبادی این معارف است بالجمله که نسبت نقشبندیه است و خصوص خاص این اکابر نام این معارف بر زبان آوردن و نشان این شهود و مشاهده را بیان نمودن از کوته نظری است کارخانه این اکابر بالاتر است هر زراقی و رقاصی نسبت ندارد هرگاه این طور دولتے رفیع القدر را از حضرت ایشان باین فقیر رسیده باشد اگر در مدت عمر سر خود را پا مال اقدام خدمة عتبه علیه به شما کرده باشد هیچ نکرده باشد از تقصیرات خود چه عرض نماید و از شرمندگیهاے خود چه اظهار نماید امعارف آگاه

خواجه حسام الدین احمد را حضرت حق سبحانه از ما جزا خیر دهاد که کوتهیهای ما مقصران را بر خود التزام نموده مگر همت را در خدمت خدمة عتبه علیه بسته اند و ما دور افتادگانرا فارغ ساخته **ع** گر بر تن من زبان شود هر موے یک شکر وی از هزار نتوانم کرد * سه مرتبه فقیر بدولت عتبه بوسی حضرت ایشان مشرف گشت مرتبه اخیر فقیر را فرمودند که ضعف بدن بر من غالب آمده است امید حیات کم مانده از احوال طفلان خبردار خواهی بود و در حضور خود شمارا طلبیده ند و شما در جور مرضعات بودید و بفقیر امر کردند که بایشان توجه بکن بامر ایشان در حضور ایشان بشما توجه کرده بحدیکه ظاهر اثر آن توجه نیز ظاهر شده بعد از ان فرمودند که حضرت والدات ایشانرا نیز غائبانه توجه بکن حسب الامر غائبانه توجه نموده آمد امید است که ببرکت حضور ایشان ان توجه ثمر نتائج باشد تصور نکنند که از امر واجب الامتثال و وصیت لازمه ایشان ذهولی واقع شده است یا تغافلی زده باشد کلا بل انتظار اشارت دارد و منتظر اذن است الحال چند فقره بطریق نصیحت نوشته می آید بگوش هوش استماع خواهند فرمود اسعدکم الله سبحانه فرض نخستین بر عقلا **تصحیح عقائد است** بموجب آرای صائبه اهل سنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم که فرقه ناجیه اند بعضے از مسائل اعتقادیه که درانجا نوع خفا بوده بیان آن می نماید باید دانست که الله تعالی و تقدس خود موجود است و اشیاء بایجاد او تعالی موجود اند و او تعالی یگانه است هم در ذات و هم در صفات و هم در افعال و هیچ کس را در هیچ امرے با و تعالی فی الحقیقت شرکتے نیست چه در وجود و چه غیر آن مشارکت اسمی و مناسبت لفظی از بحث خارج است صفات و افعال او تعالی در رنگ ذات او سبحانه تعالی بیچون و بیچگونه اند و بصفات و افعال ممکنات هیچ مناسبت ندارد مثلا صفت العلم او سبحانه صفتی است قدیم و بسیطی است حقیقی که هرگز تعدد و تکثر بآن راه نیافته است اگر باعتبار تعدد و تعلقات باشد زیرا که آن یک انکشافی است بسیط که معلومات ازل و ابد بهمان انکشاف منکشف میگردد جمیع اشیا را با احوال مناسبه مقتضاه ایشان کلیت و جزئیت با اوقات مخصوصه هر کدام دران واحد بسیط دانسته است در همان آن زید را هم موجود دانسته است هم معدوم و جنین دانسته است و صبی و جوان دانسته است و پیر و زنده دانسته است و مرده و قائم دانسته است و قاعد و مستند دانسته است و مضطجع و خندان دانسته است و گریان و متلذذ دانسته است و متالم و عزیز دانسته است و ذلیل هم در برزخ دانسته است هم در حشر و هم در جنت دانسته است هم در تلذذ ذات پس تعدد و تعلق نیز دران موطن مفقود باشد چه تعدد و تعلقات تعدد آنات می طلبد

دیگر از منه بیخواهد ولیس ثمه الآن واحد و بسیط من الازل الی الابد لا تعدد فیه اصلاً اذلا یجری علیه تعالیٰ زمان ولا تقدم
ولا تأخر پس در علم او تعالیٰ اگر تعلق بمعلومات اثبات کنیم یک تعلق خواهد بود که بجمیع معلومات متعلق گشته است
و آن تعلق نیز مجهول الکیفیة است و در رنگ صفة العلم بیچون و بیچگونه است استبعاد این تصور را بمثالے
زائل گردانیم و بگوئیم که روا است که شخصے در یک وقت کلمه را باقسام متباینه و احوال متغائره و اعتبارات
متضاده او بداند پس در همان وقت کلمه را هم اسم داند و هم فعل و هم حرف و هم ثلاثی و هم رباعی و هم معرب
داند و هم مبنی و هم متمکن داند و هم غیر متمکن و هم منصرف و هم غیر منصرف و هم معرفه داند و هم نکره و هم ماضی داند و هم
مستقبل و هم امر داند و هم نهی بلکه جائز است که آن شخص بگوید که این همه اقسام و اعتبارات کلمه را در
مرآت کلمه در یک وقت بتفصیل مے بینم هر گاه در علم ممکن بلکه در دید ممکن جمع اضداد متصور بود در علم واجب
تعالیٰ ولله المثل الاعلیٰ چرا مستبعد باشد باید دانست که اینجا هر چند صورت جمع ضدین است اما فی الحقیقت
در میان اینها ضدیت مفقود است زیرا که هر چند زید را در آن واحد موجود و معدوم دانسته است
اما در همان آن دانسته است که وقت وجود او مثلاً بعد از هزار سال سنه هجریست و وقت عدم
سابق او پیش ازان سال معین است و وقت عدم لاحق او بعد از هزار و یکصد سال ست فلا تضاد بینهما
فی الحقیقة لتغائر الزمان و علی هذا القیاس سائر الاحوال فافهم ازین تحقیق واضح گشت که علم او تعالیٰ
بجزئیات متغیره تعلق گیرد شائبه تغیر در وے راه نمی یابد و مظنه حدوث در آن صفت پیدا نمیشود کما
زعمت الفلاسفة زیرا که تغیر بر تقدیرے متصور باشد که یکے را بعد از دیگرے دانسته باشد چون همه را
در آن واحد بداند گنجائش تغیر و حدوث نبود پس حاجت نباشد باثبات تعلقات متعدده مر اداراک تغیر و
حدوث راجع بآن تعلقات بود نه بصفت علم کما فعله بعض المتکلمین لدفع شبهة الفلاسفة آرے اگر تعدد
تعلقات در جانب معلومات اثبات کنیم گنجائش دارد و همچنین یک کلام بسیط است که از ازل تا ابد بهمان
یک کلام گویا است اگر امر ست از همانجا ناشے است و اگر نهی است هم از انجا اگر اعلام است هم از انجا ماخوذ است
و اگر استعلام است هم از انجا اگر تمنی ست هم از انجا مستفاد است و اگر ترجی است هم از انجا جمیع کتب منزله
و صحف مرسله ورقیست ازان کلام بسیط اگر توریت است از انجا انتساخ یافته و اگر انجیل است هم از انجا
صورت لفظی گرفته است اگر زبور است هم از انجا مسطور گشته و اگر فرقان است هم از انجا تنزل فرموده
؎ والله کلام حق که من الحق یکیست بس ٭ پس در نزول مختلف آثار آمده ٭ و همچنین یک

فعل است و مصنوعات اولین و آخرین بهمان یک فعل بوجود می آیند کریمه و ما امرنا الا واحدة کلمح بالبصر رمز است
ازین اگر احیا ست و اگر اماتت مربوط بآن فعل ست و اگر ایلام و اگر انعام منوط هم بآن فعل و همچنین اگر
ایجاد است و اگر اعدام ناشی ازان فعل است پس در فعل حق سبحانه نیز تعدد تعلقات ثابت نبود بلکه
یک تعلق مخلوقات اولین و آخرین باوقات مخصوصه وجود خود بوجود می آیند این تعلق نیز در رنگ فعل او
تعالیٰ بیچون و بیچگونه است زیرا که چون را به بیچون راه نیست لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه و اشعری
چون از حقیقت فعل حق جل سلطانه اطلاع نیافته تکوین را حادث گفت و افعال او سبحانه را حادث
دانست ندانست که اینها آثار فعل ازلی حق اند سبحانه نه افعال او تعالیٰ و ازین قبیل است انچه بعضے
از صوفیه تجلی افعال اثبات نموده اند و در انموطن در مرآت افعال ممکنات جز فعل واحد جل سلطانه ندیده
اند آن تجلی فی الحقیقت تجلی آثار فعل حق است سبحانه نه تجلی فعل او تعالیٰ زیرا که فعل او تعالیٰ که بیچون و بیچگونه
و قدیم است و قائم بذات اوست تعالیٰ که آنرا تکوین گویند در سراپردهٔ محدثات گنجائش
نیست و در مظاهر ممکنات ظهور نه ؎ در تنگنای صورت معنی چگونه گنجد ٭ در کلبهٔ گدایان سلطان چه
کار دارد ٭ تجلی افعال و صفات نزد فقیر بے تجلی ذات متصور نیست چه افعال و صفات را از حضرت
ذات تعالیٰ و تقدس انفکاکی نیست تا تجلی آنها بے تجلی ذات متصور بود و انچه منفک از ذات
است تعالیٰ و تقدس ظلال افعال و ظلال صفات اوست سبحانه پس تجلی آنها تجلی ظلال افعال
و صفات بود نه تجلی افعال و صفات اما فهم هر کس باین کمال نرسد ذلک فضل الله یؤتیه
من یشاء والله ذو الفضل العظیم بر سر اصل سخن رویم او تعالیٰ در هیچ چیز حلول نکند و هیچ چیز در وے
حال نبود اما او تعالیٰ محیط اشیا بود و قرب و معیت با ایشان دارد نه آن احاطه و قرب و معیت که
در خور فهم قاصر ما باشد که آن شایان جناب قدس او نیست تعالیٰ انچه بکشف و شهود معلوم کنند
ازان نیز منزه است چه ممکن را از حقیقت ذات و صفات و افعال او تعالیٰ جز جهل و حیرت
نصیب نیست ایمان بغیب باید آورد و هر چه مکشوف و مشهود گردد تحت لا نفی باید ساخت
؎ عنقا شکار کس نشود دام باز چین ٭ کانجا همیشه باد بدست است دام را بیتے از مثنوی حضرت
ایشان مناسب این مقام است ؎ هنوز ایوان استغنا بلند است ٭ مرا فکر رسیدن ناپسند است ٭ پس ایمان
آریم که او تعالیٰ محیط اشیا ست و قریب است بایشان و با ایشان ست اما معنی احاطه و قرب و معیت

اوراتعالی ندانیم که چیست احاطه وقرب علمی گفتن از تاویلات متشابهات است ما قائل بتاویل آن نیستیم واو تعالی بهیچ چیز
متحد نشود وهمچنین هیچ چیز باو سبحانه متحد نمیگردد وانچه از بعضے عبارات صوفیه اتحاد مفهوم میشود خلاف مراد ایشان
است زیرا که مراد ایشان ازین کلام که موهم اتحاد است اذا تم الفقر فهو الله آنست که چون فقر تمام شود
ونیستی محض حاصل آید باقی نمی ماند مگر الله تعالی نه آنکه آن فقیر بخدا متحد شود وخدا گردد که آن کفر وزندقه
است تعالی سبحانه عما یقول الظالمون علوا کبیرا وحضرت خواجه قدس سره می فرموده اند که معنی عبارت
انا الحق نه آنست که من حقم بلکه آن است که من نیستم وموجود حق است سبحانه وتغیر وتبدیل را بذات وصفات
وافعال او تعالی راه نیست فسبحان من لا یتغیر بذاته وصفاته ولا فی افعاله بحدوث الاکوان وانچه صوفیه
وجودیه تنزلات خمس اثبات نموده اند نه از قبیل تغیر وتبدیل است در مرتبه وجوب که آن کفر وضلالت
است بلکه این تنزلات در مراتب ظهورات کمال او تعالی اعتبار کرده اند وبے آنکه تغیرے وتبدیلے
در ذات وصفات وافعال او تعالی راه یابد واو تعالی غنی مطلق است هم در ذات وهم در صفات وهم
در افعال ودر هیچ امرے بهیچ چیز محتاج نبود چنانچه در وجود محتاج نیست در ظهور نیز محتاج نه وانچه از عبارات
بعضے صوفیه مفهوم میشود که او تعالی در ظهور کمالات اسمائی وصفاتی بما محتاج است این سخن برین فقیر بسیار
گران است میداند که مقصود از آفرینش ایشان حصول کمالات است مر ایشان را نه کمالی که عائد بجناب
قدس او باشد تعالی وتقدس کریمه وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون ای لیعرفون موید این معنی
ست پس مقصود از خلقت جن وانس حصول معرفت ایشان بود که کمال ایشان است امری که
عائد بجناب حق بود سبحانه وانچه در حدیث قدسی واقع شده است فخلقت الخلق لاعرف مراد از آنجا
نیز معرفت ایشان است نه آنکه من معروف شوم وبتوسط معرفت ایشان کمالی حاصل نمایم تعالی الله
عن ذلک علوا کبیرا واو تعالی از جمیع صفات نقص وسمات حدوث منزه ومبرا است جسم وجسمانی نیست
ومکانی وزمانی نه وصفات کمال او را ثابت است از انجمله هشت صفت کمال در وے موجود اند
بوجود زائد بر وجود ذات تعالی وتقدس وآن صفات حیات وعلم وقدرت وارادت وبصر وسمع و
کلام وتکوین است این صفات در خارج موجود اند نه آنکه در علم موجود بوجود زائد از وجود ذات در خارج
نفس ذات اند تعالی وتقدس چنانچه بعضے از صوفیه وجودیه گمان برده اند وگفته اند از روے تعقل همه غیر اند
صفات با ذات تو از روی تحقق همه عین که آن فی الحقیقت نفی صفات است چه تفاوت صفات

معتزله وفلاسفه نیز تغایر علمی واتحاد خارجی گفته اند واز تغایر علمی انکار نموده وگفته اند که مفهوم علم عین مفهوم
ذات است تعالی وتقدس یا عین مفهوم قدرت وارادت است واتحاد باعتبار وجود خارجی گفته اند
پس تا تغایر وجود خارجی اعتبار نکنند از تفاوت صفات خارج نشوند والتغایر الاعتباری لا یجدیهم نفعا
کما عرفت واو تعالی قدیم وازلی است وغیر او را قدم وازلیت ثابت نبوده جمیع مسلمین برین حکم اجماع
فرموده اند وهر کسیکه بقدم وازلیت غیر حق جل وعلا قائل گشته است بکفر او حکم نموده است امام غزالی ازین
راه تکفیر ابن سینا وفارابی وغیر ایشان نموده است که قائل بقدم عقول ونفوس اند وبقدم هیولی و
صورت گمان برده اند وسموات را بانچه در ایشان است قدیم دانسته اند وحضرت خواجه ما قدس
سره میفرمودند که شیخ محی الدین بن العربی بقدم ارواح کمل قائل است این سخن را از ظاهر مصروف باید داشت
ومحمول بر تاویل باید ساخت تا باجماع اهل ملل مخالف نشود واو تعالی قادر مختار است از شائبه ایجاب
ومظنه اضطرار منزه ومبرا است فلاسفه بیخرد کمالی را در ایجاب دانسته نفی اختیار از واجب تعالی
نموده اثبات ایجاب نموده اند این بیخبران واجب را تعالی وتقدس معطل وبیکار داشته اند وجز
یک مصنوع که آنهم بایجاب است از خالق سموات والارض صادر ندانسته وجود حوادث را نسبت بعقل
فعال داده که وجود آن جز در توهم ایشان ثابت نشده است بزعم فاسد ایشان ایشانرا بحق سبحانه وتعالی
هیچ کارے نیست ناچار باید که در وقت اضطرار واضطراب التجا بعقل فعال آورند وبحضرت سبحانه هیچ رجوعے
نکنند که او تعالی را در وجود حوادث مدخلے نداده اند گویند که عقل فعال است که بایجاد حوادث تعلق دارد
بلکه بعقل فعال هم رجوع ندارند که او را در دفع بلیات ایشان نیز اختیاری نیست این بیدولتان در حق
بلاهت پیشقدم فرق ضاله اند کافران التجا بحضرت حق سبحانه وتعالی می آرند ودفع بلیه از و تعالی می طلبند
بخلاف این سفیهان دو چیز درین بیدولتان از جمیع فرق ضلالت وبلاهت بیشتر است یکے کفر وانکار
است باحکام منزله وعناد وعداوت است باخبار مرسله دوم ترتیب مقدمات فاسده است
وتلبیس دلائل وشواهد باطله در اثبات مقاصد ومطالب واهیه آنقدر خبط در اثبات مقاصد خود که ایشان خورده اند
هیچ سفیهے نخورده سموات وکواکب که همه وقت بیقرار وسرگردانند مدار کار بر حرکات واوضاع ایشان انگاشته اند
واز خالق سموات وموجد کواکب محرک اینها ومدبر امر ایشان چشم پوشیده اند ودور از معامله دانسته زهے بیخبران
زهے بیدولتان سفیه تر از ایشان آنکه ایشانرا زیرک داند وصاحب فطانت انگارد واز علوم متسق

ونظم ایشان علم هندسه است مالا یعنی محض است ولاطائل صرف مساوات زوایای ثلث مثلث هر دو قائمه را بچه
کار می آید وشکل عروسی ومامونی که جانگاه ایشان ست بکدام غرض مربوط است علم طب وعلم تهذیب اخلاق که
بهترین علوم ایشان است از کتب انبیاء متقدم علی نبینا وعلیهم الصلوة والسلام سرقه کرده ترویج اباطیل خود
نموده اند کما صرح به الامام الغزالی فی المنقذ عن الضلال اهل ملت ومتابعان انبیاء علیهم الصلوة والسلام
اگر در دلائل وبراهین غلط کنند باکی نیست که مدار کار ایشان بر تقلید انبیا است علیهم الصلوة والسلام
دلائل وبراهین بر اثبات مطالب عالیه خود بر سبیل تبرع می آرند بهمان تقلید ایشان را کافیست
بخلاف این بیدولتان که از تقلید خود را برآورده اند ودر صدد اثبات بدلائل گشته ضلوا
فاضلوا دعوت نبوت حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام چون بافلاطون کلان تر این
بیدولتان بوده رسیده گفت نحن قوم مهتدون لاحاجة بنا الی من یهدینا زهی سفیه مالا یعنی
شخصی که احیای اموات می نماید وابرا اکمه وابرص می کند که خارج از طور حکمت ایشان است
ورا بدید وتفحص احوال وی کرده نادیده جواب دادن از کمال عناد وسفاهت است
سه فلسفه چون اکثرش باشد سفه پس کل آن ؛ هم سفه باشد که حکم کل حکم اکثر است ؛ نجانا الله
سبحانه عن ظلمات معتقداتهم السوء درین ایام فرزندی محمد معصوم جواهر شرح مواقف را تمام کرده
در اثنای سبق او قباحتهای این بیخردان بوضوح آمد وفائده ها بر آن مترتب شد الحمد لله
الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق وعبارات شیخ محی الدین
بن العربی نیز ناظر بایجاب است ودر نفی قدرت موافقت بفلسفه دارد که صحت ترک از قادر تجویز نمی نماید
وجانب فعل را لازم میداند عجائب کاروبار است شیخ محی الدین از مقبولان در نظر در می آید واکثر
علوم او که مخالف آرای اهل حق اند خطا وناصواب ظاهر میشود مانا که بخطای کشفی معذور داشته اند
ودر رنگ خطای اجتهادی از ملامت مرفوع ساخته این اعتقاد خاص است این فقیر را در ماده
شیخ محی الدین که او را از مقبولان میداند وعلوم مخالفه او را خطا ومضر می بیند جمعی هستند ازین
طائفه که هم شیخ را طعن وملامت میکنند وهم علوم او را تخطیه می نمایند وجمعی دیگر ازین
طائفه تقلید شیخ را اختیار کرده جمیع علوم او را صواب میدانند وبدلائل وشواهد حقیت
آن علوم را اثبات می نمایند وشک نیست که این هر دو فریق راه افراط وتفریط

اختیار کرده اند واز توسط حال دور مانده شیخ را که از اولیاء مقبولان است بواسطه خطای کشفی چگونه رد کرده
شود وعلوم او را که از صواب دور اند ومخالف آرای اهل حق اند چگونه بتقلید قبول توان کرد فالحق
هو التوسط الذی وفقنی الله سبحانه بمنه وکرمه آری در مسئله وحدت وجود جم غفیر ازین طائفه با شیخ شریک اند
هرچند سخن درین مسئله نیز طرز خاص دارد اما در اصل سخن شرکت دارند این مسئله نیز هرچند بظاهر مخالفت بمعتقدات
اهل حق دارد اما قابل توجیه است وشایان جمع این فقیر بعنایت الله سبحانه در شرح رباعیات حضرت ایشان
این مسئله را بمعتقدات اهل حق جمع ساخته است ونزاع فریقین را بلفظ عائد داشته وشکوک و
شبهات طرفین را حل ساخته بوجهیکه محل ریب واشتباه نمانده کما لا یخفی علی الناظر فیه باید دانست
که ممکنات بأسرها چه جواهر وچه اعراض وچه اجسام وچه عقول وچه نفوس وچه افلاک وچه عناصر همه
ستند بایجاد قادر مختار اند که از کتم عدم اینها را بوجود آورده است وچنانچه اینها در وجود با وتعالی
محتاج اند در بقا نیز باو سبحانه محتاج اند ووجود اسباب ووسائط را روپوش فعل خود ساخته است
وحکمت را آفتاب قدرت گردانیده لا بلکه اسباب را دلائل ثبوت فعل خود کرده وحکمت را وسیله
وجود قدرت فرموده زیرا که ارباب فطانت ببصیرت ایشان بکحل متابعت انبیا علیهم الصلوات
والتسلیمات مکحل شده است میدانند که اسباب ووسائل که در وجود وبقا با وسبحانه
محتاج اند وثبوت وقیام از و دارند وبوی دارند تعالی وتقدس وفی الحقیقت جماد محض اند
چگونه در دیگری که مثل اینها ست تاثیر کنند واحداث واختراع آن نمایند قادری است ورای
آنها که ایجاد آن میفرماید وکمالات لائقه او را اعطا مینماید چنانچه عقلای فعلی از جماد محض بینند
از انجا پی برند به فاعل ومحرک او چه میدانند که این فعل فراخور حال او نیست فاعلی است ماورای
او که ایجاد آن فعل میفرماید پس فعل جماد نزد عقلا روپوش فعل فاعل حقیقی نشد بلکه آن فعل نظر
بکاوید او دلیل شد بر فاعل حقیقی فکذا هذا آری در فهم ابلهی فعل جماد روپوش فعل فاعل
حقیقی است که از کمال غباوة جماد محض را بواسطه آن فعل صاحب قدرت دانسته است و
از فاعل حقیقی کافر گشته یضل به کثیرا ویهدی به کثیرا این معرفت مقتبس از مشکوة نبوت است
نه هر کس اینجا رسد جمعی کمال را در دفع اسباب می دانند وابتداء اشیاء را بتوسط اسباب بحضرت
حق سبحانه وتعالی منتسب می سازند نمیدانند که در رفع اسباب رفع حکمت است که در ضمن آن چندان

مصالح ملحوظ است ربنا ما خلقت ہذا باطلا انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات مراعات اسباب می نمایند و
تفویض امر با این مراعات بحضرت حق سبحانہ وتعالیٰ میفرمایند چنانچہ حضرت یعقوب علیٰ نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام
ملاحظہ چشم زخم نمودہ پسران خود را وصیت فرمود یا بنی لا تدخلوا من باب واحد وادخلوا من ابواب
متفرقۃ باوجود این مراعات تفویض امر حق فرمودہ جل سلطانہ گفت وما اغنی عنکم من اللہ من شیء ان
الحکم الا للہ علیہ توکلت وعلیہ فلیتوکل المتوکلون وحضرت حق سبحانہ وتعالیٰ این معرفت را تحسین فرمودہ
است و بخود نسبت دادہ کہ بعد ازان فرمودہ وانہ لذو علم لما علمناہ ولکن اکثر الناس لا یعلمون
وحضرت حق سبحانہ وتعالیٰ در قرآن مجید حضرت پیغمبر ما را نیز بتوسط اسباب بشارت میفرماید یا ایہا
النبی حسبک اللہ ومن اتبعک من المؤمنین باقی ماند تاثیر اسباب روا است کہ حضرت حق سبحانہ در بعض
اوقات در اسباب تاثیر نیز خلق فرماید تا موثر افتند و در بعضے اوقات تاثیر در آنہا خلق نکند پس
ناچار ہیچ اثر بر آنہا مترتب نشود چنانچہ مشاہدہ مینمایم ایں معنے را در اسباب کہ وجود مسببات گاہے ان
اسباب مترتب میشود و گاہے ہیچ اثری ازان بظہور نمی آید انکار از مطلق تاثیر اسباب مکابرہ است
تاثیر باید گفت وآن تاثیر را در رنگ وجود آن سبب بایجاد حضرت حق سبحانہ وتعالیٰ باید دانست رائے
فقیر درین مسئلہ اینست واللہ سبحانہ اعلم ازین بیان لائح گشت کہ توسط اسباب منافی توکل نیست چنانچہ
ناقصان گمان بردہ اند بلکہ در توسط اسباب کمال توکل است حضرت یعقوب علی نبینا وعلیہ
الصلوٰۃ والسلام مراعات سبب را با تفویض امر بحق جل وعلا توکل فرمودہ علیہ توکلت وعلیہ
فلیتوکل المتوکلون واو تعالےٰ مرید خیر و شر است وخالق این ہر دو الا از خیر راضے است
واز شر راضے نہ این فرقیست دقیق درمیان ارادہ و رضا کہ حضرت حق سبحانہ وتعالےٰ اہل سنت
را بآن فرق مہتدی ساختہ است سائر فرق بواسطۂ عدم اہتدا باین فرق در ضلالت ماندہ اند
معتزلہ درینجا عبد را خالق فعل خود گفتہ اند وایجاد کفر و معاصی را باو منسوب ساختہ واز کلام شیخ
محی الدین ومتابعان او مفہوم میشود کہ چنانچہ ایمان واعمال صالح مرضی اسم الہادی است کفر و
معاصی نیز مرضی اسم المضل است این سخن نیز مخالف اہل حق است سیلی بایجاب دارد کہ منشاء رضا
گشتہ است چنانکہ گویند کہ اشراق واضاءۃ مرضی آفتاب ست حضرت حق سبحانہ وتعالیٰ عباد را
قدرت وارادہ دادہ است کہ باختیار خود کسب افعال می نمایند خلق افعال بحضرت حق سبحانہ

منسوب است وکسب بایشان عادت اللہ سبحانہ برین جاری شدہ است کہ بعد از قصد عبد مر فعل خود را خلق
حق سبحانہ وتعالیٰ بآن فعل متعلق میشود و چون فعل عبد بقصد واختیار او صدور می یابد پس ناچار متعلق مدح
وذم وثواب وعقاب بود وآنکہ گفتہ اند کہ اختیار عبد ضعیف است اگر ضعیف باعتبار قوت اختیار حق سبحانہ
گفتہ اند مسلم است اگر ضعیف باین معنے گفتہ اند کہ در اداء فعل مامور کافی نیست پس غیر صحیح است فان اللہ
لا یکلف بما لیس فی وسعہ بل یرید الیسر ولا یرید العسر غایت ما فی الباب جزاء مخلد مر فعل معرفت
را مفوض بتقدیر حق است ذلک تقدیر العزیز الحکیم بتوفیق اللہ سبحانہ ما ہم میدانم کہ کفر ورزیدن نسبت بحضرت
حق سبحانہ وتعالیٰ کہ مولی نعم ظاہرہ وباطنہ است وموجد سموات وارض است و ہر بزرگے
وکمال کہ ہست مر جناب قدس او را ثابت است جزا آن کفر باید کہ از شدائد عقوبات بود وآن
خلود است در عذاب وہمچنین ایمان آوردن بغیب چنین منعمے بزرگے را و راستگو داشتن او را باوجود
مزاحمت نفس و شیطان باید کہ جزاء او بہترین جزا یا بود وآن خلود است از تنعمات وتلذذات بعضی از مشائخ
فرمودہ اند کہ دخول بہشت فی الحقیقت مربوط بفضل حق است سبحانہ ومنوط ساختن آنرا بایمان بنابر آنست
کہ جزاء اعمال بود والذ باشد ونزد فقیر دخول بہشت فی الحقیقت مربوط بایمان است لیکن ایمان فضل
اوست سبحانہ وعطیہ او تعالیٰ ودخول نار مربوط بکفر است وکفر ناشئ است از ہواے نفس امارہ
ما اصابک من حسنۃ فمن اللہ وما اصابک من سیئۃ فمن نفسک باید دانست کہ مربوط ساختن دخول بہشت
را بایمان فی الحقیقت تعظیم ایمان است بلکہ تعظیم مومن بہ است کہ اینچنین اجر عظیم القدر بران مترتب
شدہ است وہمچنین منوط ساختن دخول نار را بکفر تحقیر کفر است وتفصیلے آنکہ نسبت بہ او تعالےٰ
این کفر بوقوع آمدہ است کہ این طور عقوبتے بر دوام مترتب گشتہ است بخلاف آنچہ بعضی از مشائخ
گفتہ اند کہ ازین دقیقہ خالی است ابقا در دخول نار کہ عدیل اوست مثل این توجیہ متمشی نیست
چہ دخول نار فی الحقیقت مربوط بکفر است واللہ سبحانہ الملہم ہذا وحضرت حق سبحانہ وتعالےٰ را
مؤمنان در آخرت بہ بہشت خواہند دید بیجہت وبے کیف وبے شبہہ وبے مثال
این مسئلہ ایست کہ جمیع فرق اہل ملت وغیر اہل ملت غیر اہل سنت ہمہ منکر اند رویت
بے جہت وبے کیف را تجویز نمی نمایند حتے کہ شیخ محی الدین بن العربی نیز رویت
آخرت را تجلی صورے فرود می آرد وبجز این تجلی تجویز نمی نماید روزے حضرت ایشان

از شیخ نقل میکردند که اگر معتزله رویة را بمرتبهٔ تنزیه مقید نمی کردند و بتشبیه نیز قایل می گشتند رویة را باین
تجلی نیز میدانستند هرگز از رویة انکار نمیکردند و محال نمیدانستند یعنی انکار ایشان از بیجهتی و بیکیفی است
که مخصوص بمرتبهٔ تنزیه است بخلاف این تجلی که جهت و کیف دران ملحوظ است پوشیده نماند که رویت
آخرت را بتجلی صوری فرود آوردن فی الحقیقت انکار کردن است مر رویت را چه آن تجلی صوری اگرچه
از تجلیات صوریه دنیا جدا بود رویت حق تعالی نیست ه یراه المؤمنون بغیر کیف ؛ و ادراک
وضرب من مثال ؛ بعثت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات رحمت عالمیان است اگر توسط وجود
این بزرگواران نمی بود ما گمراهان را بمعرفت ذات و صفات واجب الوجود تعالی و تقدس
که دلالت میفرمود و مرضیات مولای ما را جلشانه از عدم مرضیات او سبحانه که تمیز مینمود عقول
ناقصهٔ ما بی تائید نور دعوت ایشان ازین معنی معزول است و افهام ناتمام ما بی تقلید
این بزرگواران درین معامله مخذول آری عقل هرچند حجت است اما در حجیت ناتمام است
و بمرتبهٔ بلوغ نرسیده حجة بالغه بعثت انبیا است علیهم الصلوات والتسلیمات که عذاب و ثواب اخروی
دائمی منوط بآنست **سوال** چون عذاب اخروی دائمی منوط به بعثت شد پس بعثت را رحمت عالمیان
گفتن بچه معنی بود **جواب** بعثت عین رحمت است که سبب معرفت ذات و صفات واجب الوجود
است تعالی و تقدس که متضمن سعادت دنیویه و اخرویه است و بدولت بعثت معلوم و ممیز گشته
است آنچه مناسب جناب قدس او تعالی است و آنچه نامناسب جناب قدس اوست سبحانه
زیرا که عقل لنگ و کور ما که بداغ امکان و حدوث متسم است چه داند که مناسب حضرت وجوب که
قدم از لوازم اوست از اسما و صفات و افعال او کدام است و نامناسب کدام تا اطلاق آن
نموده آید و اجتناب ازین کرده شود بلکه بسیار است که از نقص خود کمال را نقصان داند و نقص را
کمال انگارد و این تمیز نزد فقیر فوق جمیع نعم ظاهره و باطنه است بیدولت ترانکه امور نامناسبه را
بجناب قدس او تعالی نسبت دهد و اشیاء ناشایسته را بحضرت او سبحانه منتسب سازد
بعثت است که باطل را از حق جدا ساخته است و نامستحق عبادت را از مستحق عبادت تمیز داده
بعثت است که براه حق جل و علا بتوسط آن دعوت می فرمایند و بنده ها را بسعادت قرب و
وصل مولی جل سلطانه میرسانند و بوسیلهٔ بعثت اطلاع بر مرضیات مولی جلشانه میسر شود کمال و جواز

تصرف

تصرف در ملک او تعالی از عدم جواز آن متمیز میگردد و امثال این فوائد بعثت بسیار است پس مقرر شد که
بعثت رحمت است و آنکه منقاد هوای نفس اماره گشته بحکم شیاطین لعین انکار بعثت نماید و بمقتضای بعثت عمل نکند
گناه بعثت چیست و بعثت چرا رحمت نبود **سوال** عقل فی حد ذاته هرچند در احکام الٰهی جلشانه ناقص و ناتمام
است اما چرا نتواند که بعد از حصول تصفیه و تزکیه عقل را مناسبتی و اتصال غیر متکیف بمرتبهٔ وجوب تعالی و
تقدس پیدا شود که بسبب آن مناسبت و اتصال احکام از انجا اخذ نماید و حاجت بعثت که بتوسط ملک
است نشود **جواب** عقل هرچند آن مناسبت و اتصال پیدا کند اما تعلقیکه باین پیکر هیولانی داشت
بالکل زائل نگردد و تجرد تمام پیدا نکند پس واهمه همیشه دامنگیر او بود و متخیله هرگز خیال او رانگذارد و قوت غضبیه
و شهویه همواره مصاحب او بوند و رذیلهٔ حرص و شره همه وقت ندیم او باشد و سهو و نسیان که از لوازم نوع
انسان است ازو منفک نبوند و خطا و غلط که از خواص این نشاء اند ازو جدا نباشد پس عقل شایان
اعتماد نبود و احکام ماخوذهٔ او از سلطان وهم و تصرف خیال مصئون نبوند و از شائبهٔ نسیان و مظنهٔ خطا
محفوظ نباشند بخلاف ملک که ازین اوصاف پاک است و از رذائل مبرا لسن ناچار شایان اعتماد بود و احکام
ماخوذهٔ او از شائبهٔ وهم و خیال و مظنهٔ نسیان و خطا مصئون باشند و در بعضی اوقات محسوس میگردد در
علومیکه بتلقی روحانی اخذ نموده است در اثنای تبلیغ آن بالقوی و حواس بعضی از مقدمات مسلمهٔ غیر
صادقه که از راه وهم و خیال یا غیر آن حاصل شده اند بی اختیار بآن علوم منضم میشود بحیثیتی که در آنوقت
اصلا تمیز نتواند کرد و در ثانی الحال گاه بود که علم آن تمیز دهند و گاه ندهند پس لاجرم آن علوم بواسطهٔ
خلط آن مقدمات هیئت کذب پیدا میکنند و از اعتماد می برآیند یا آنکه گوییم که حصول تصفیه و تزکیه
منوط است باتیان اعمال صالحه که مرضیات مولی است سبحانه و این معنی موقوف بر بعثت است چنانکه
گذشت پس بغیر بعثت حصول حقیقت تصفیه و تزکیه میسر نشود و صفائی که کفار و اهل فسق را حاصل
میشود آن صفائی نفس است نه صفائی قلب و صفائی نفس غیر از ضلالت نمی افزاید و بجز از خسارت
و ضلالت نمی نماید و کشف بعضی از امور غیبیه که در وقت صفائی نفس کفار و اهل فسق را دست میدهد
استدراج است که مقصود ازان خرابی و خسارت آن جماعه است نجانا الله سبحانه عن هذه البلیة
بحرمة سید المرسلین علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات و علی آله ازین تحقیق واضح گشت که تکلیف شرعی
که از راه بعثت ثابت شده است نیز رحمت است نه آنچنانکه منکران تکلیف شرعی از ملاحده و زنادقه گمان

برده اند و تکلیف را از کلفت تصور نموده معقول دانسته اند و گویند کدام مهربانی است که عباد را با مور شاقه
تکلیف کنند و گویند که اگر بمقتضاے آن تکلیف عمل کنند به بهشت خواهند رفت و اگر خلاف آن امر مرتکب
شوند بدوزخ خواهند رفت چرا تکلیف نکنند و گذارند که بخورند و بخسپند و بطور خود باشند این بیدولتان
و بیخبران مگر نمیدانند که شکر منعم واجب است عقلا و این تکلیفات شرعیه بیان ادای آن شکر است پس
تکلیف بعقل واجب باشد و ایضا نظام عالم منوط باین تکلیف است اگر هر یکے را بطور خود میگذاشتند غیر از
شرارت و فساد بظهور نمی آمد هر بوالهوسی در نفس و مال دیگر دست درازی می کرد و بخبث و فساد پیش می آمد هم
خود ضائع میشد و هم او را ضائع میساخت عیاذا بالله سبحانه اگر زاجر و موانع شرعی نمی بود ندید ولکم فی
القصاص حیوة یا اولی الالباب ؎ گندز نگے مست در کعبه قی ٭ اگر چوب حاکم نباشد زپی ٭ یا آنکه گوئیم که
او تعالیٰ مالک علی الاطلاق است و عباد مملوک وے اند سبحانه پس هر حکمے و تصرفے که در ایشان فرماید
عین خیر و صلاح است و از شائبه ظلم و فساد منزه و مبرا است لا یسئل عما یفعل ؎ کرا زهره آنکه
از بیم او ٭ گشاید زبان جز به تسلیم او ٭ و اگر همه را بدوزخ فرستد و عذاب ابدی فرماید جاے
اعتراض نیست در ملک غیر ما را تصرف بے شائبه ستم پیدا کند بخلاف املاک ما که فی الحقیقت
املاک او یند سبحانه جمیع تصرفات از ما در آنها عین ستم است زیرا که صاحب شرع بواسطه
بعضے مصالح آن املاک را بما نسبت داده است و فی الحقیقت املاک او یند سبحانه پس تصرف ما در
آنها همان قدر مجوز باشد که مالک علی الاطلاق آن تصرف را تجویز فرموده است و مباح ساخته
آنچه این بزرگواران علیهم الصلوات والتسلیمات باعلام حق جل و علا اختیار نموده اند و بیان احکام
فرموده همه صادق اند و مطابق واقعه در احکام اجتهادیه این بزرگواران علیهم الصلوات والتحیات
هر چند خطا تجویز نموده اند اما تقریر بر خطا در حق ایشان مجوز نداشته اند و گفته اند زود ایشان
را بان متنبه میسازند و تدارک آن بصواب می فرمایند فلا اعتداد بذلک الخطاء و عذاب قبر مر
کافران را و بعضے از عاصیان اهل ایمان را حق است مخبر صادق علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات
از آن خبر داده و سوال منکر و نکیر مؤمنان را و کافران را در قبر نیز حق است قبر برزخی است در میان دنیا و آخرت
عذاب او نیز بیکے وجه مناسبت بعذاب دنیوی دارد و انقطاع پذیر است و بوجه دیگر مناسبت بعذاب
اخروی که فی الحقیقة از عذابهاے آخرت است کریمه النار یعرضون علیها غدوا و عشیا نزلت فی عذاب القبر و همچنین راحت

قبر نیز دو جهت دارد سعادتمند کسے است که از زلات و معاصی او بکمال کرم و رافت در گذرند و اصلا مواخذه
نفرمایند و اگر در مقام مواخذه آیند از کمال رحمت کفارت گناهان او را آلام و محن دنیوی سازند و اگر بسے
مانده باشد بضغطه قبر و محنتهاے که در آن موطن مقرر ساخته اند کفارت کنند تا پاک و پاکیزه بحشر مبعوث گردد و
هر کرا چنین نکنند مواخذه او را باخرت انداختند عین عدل است اما واے بر گناهگاران و شرمساران لیکن
اگر از اهل اسلام است مآل برحمت است و از عذاب ابدی محفوظ این نیز نعمتے است عظیم ربنا
اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر بحرمة سید المرسلین علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات روز قیامت
حق است و در آن روز سموات و کواکب و ارض و جبال و بحار و حیوان و نبات و معادن همه معدوم
و ناچیز خواهند گشت آسمانها منشق گردند و ستارها انتشار پیدا کنند و بریزند و زمین و کوهها هبا منثور
شوند این اعدام و افنا بنفخه اولی تعلق دارد و بنفخه ثانیه از قبرها برانگیزند و بمحشر روند فلاسفه اعدام
سموات و کواکب را تجویز نکنند و فنا و فساد برینها جائز ندارند اینها را ازلی و ابدی گویند
مع ذلک متاخران ایشان از تجیر دمی خود را در زمره اهل اسلام میگیرند و اثبات بعضے از احکام اسلام
مینمایند عجب آنکه بعضے از اهل اسلام اینچنین را از ایشان باور میدانند و بی تحاشی ایشان را مسلمان
میدانند عجب تر آنکه بعضے از مسلمانان اسلام بعضے را که ازین جماعه اند کامل میدانند و طعن و تشنیع
اینها را منکر می انکارند و حال آنکه اینها منکر نصوص قطعی اند و انکار اجماع انبیا مینمایند علیهم الصلوات
والتسلیمات قال الله تعالی اذا الشمس کورت واذا النجوم انکدرت و قال الله تعالیٰ اذا
السماء انشقت واذنت لربها وحقت و قال الله تعالی و فتحت السماء فکانت ابوابا اے
منشقة و امثال ذلک فی القرآن کثیرة نمیدانند که مجرد تفوه بکلمه شهادت در اسلام کافی نیست تصدیق
جمیع ما علم مجیئه من الدین بالضرورة باید و تبری از کفر و کافری نیز در کار است تا اسلام
صورت بندد و دونه خرط القتاد و حساب و میزان و صراط حق است که مخبر صادق علیه و علی
آله الصلوة والسلام از آن خبر داده استبعاد بعضے از جاهلان طور نبوت از وجود این امور از حیز
اعتبار ساقط است چه طور نبوت وراے طور عقل است اخبار صادقه انبیا را بنظر عقل
موافق ساختن فی الحقیقت انکار طور نبوت است انجا معامله بر تقلید است بدانند که طور
نبوت مخالف طور عقل است بلکه طور عقل بے تائید انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بآن

مطالب عالی نتوانند مجتہد شد مخالفت دیگر است و نارسیدن دیگر چہ مخالفت بعد از رسیدن متصور بود و بہشت
و دوزخ موجود اند بعد از محاسبۂ روز قیامت گروہے را بہ بہشت خواہند فرستاد و گروہی را بدوزخ و ثواب و
عقاب ایشان ابدی است کہ انقطاع ندارد کما دلت علیہ النصوص القطعیۃ المؤکدۃ صاحب فصوص گوید کہ مآل ہمہ برحمت است
ان رحمتی وسعت کل شیئ کفار را عذاب دوزخ تا سہ حقبہ ثابت کند بعد از ان گوید کہ نار در حق ایشان برد و سلام
گردد چنانچہ بر حضرت ابراہیم علی نبینا وعلیہ الصلاۃ والسلام شدہ بود و خلف در وعید حق جائز دارد و گوید کہ ہیچکس
از اہل دل بخلود عذاب کفار نرفتہ است در ین مسئلہ نیز از صواب دور افتادہ است ندانستہ است کہ وسعت رحمت
در حق مومنان و کافران مخصوص بدنیا است در آخرت بوئی از رحمت بکافر نرسد کما قال اللہ تعالیٰ انہ لا ییئس من
روح اللہ الا القوم الکافرون وقال تعالیٰ بعد قولہ سبحانہ ورحمتی وسعت کل شیئ فساکتبہا للذین یتقون ویؤتون
الزکوٰۃ والذین ہم بآیاتنا یومنون شیخ اول آیت را خواندہ و آخر را کار نفرمودہ و کریمہ فلا تحسبن اللہ مخلف
وعدہ رسلہ دلالت ندارد بر خصوصیت خلف وعدہ تواند بود کہ اقتصار بر عدم خلف بوعدہ اینجا بواسطۂ آن بود کہ
مراد از وعدہ اینجا نصرت رسل است و غلبۂ ایشان بر کفار و آن متضمن وعد و وعید است و عد است مر رسل
را و وعید است مر کفار را پس گویا درین کریمہ ہم خلف وعد منتفی شد و ہم خلف وعید فالآیۃ مستشہدۃ علیہ لا لہ
و ایضاً خلف در وعید در رنگ خلف در وعد مستلزم کذب ست و ناشایان آنحضرت جل سلطانہ زیرا کہ
در ازل دانستہ بود کہ کفار را عذاب مخلد نخواہم کرد مع ذلک برای مصلحتے مخالف علم خود گفتہ کہ عذاب
مخلد خواہم کرد اینمعنے را تجویز نمودن شناعت تمام دارد سبحان ربک رب العزۃ عما یصفون و سلام
علے المرسلین اجماع اہل دل بر عدم خلو و عذاب کفار کشف شیخ است و مجال خطا در کشف بسیار است
فلا اعتداد بہ مع کونہ مخالفاً لاجماع المسلمین ملائکہ بندہا سے خدا اند جل سلطانہ کہ از معاصی معصوم
اند و از خطا و نسیان محفوظ لا یعصون اللہ ما امرہم ویفعلون ما یؤمرون از خوردن و آشامیدن
پاک اند و از زناشوئی منزہ و مبرا و تذکیر ضمائر در قرآن مجید در حق ایشان باعتبار
شرف صنف ذکور است از صنف نساء کما اورد سبحانہ تذکیر الضمائر فی حق
نفسہ و حضرت حق سبحانہ و تعالےٰ بعضے از ایشان را برسالت برگزیدہ است چنانچہ
بعضے از انسان را نیز باین دولت شرف ساختہ اللہ یصطفی من الملائکۃ رسلا ومن
الناس جمہور علماء اہل حق برانند کہ خواص بشر افضل اند از خواص ملک امام غزالے

وامام

وامام الحرمین و صاحب فتوحات مکیہ بافضیلت خواص ملک از خواص بشر قائل اند و انچہ برین فقیر ظاہر
ساختہ اند آنست کہ ولایت ملک افضل است از ولایت نبی علیہم الصلوات والتسلیمات اما در نبوت و
رسالت درجہ ایست مر نبی را کہ ملک بآن نرسیدہ است و آن درجہ از راہ عنصر خاک آمدہ است کہ
مخصوص ببشر است و نیز برین فقیر ظاہر ساختہ اند کہ کمالات ولایت را نسبت بکمالات نبوت
ہیچ اعتدادی نیست کاش حکم قطرہ داشت نسبت بدریای محیط پس مزیتے کہ از راہ نبوۃ آمد باضعاف
زیادہ خواہد بود از ان مزیت کہ از راہ ولایت حاصل شود پس افضلیت مطلق مر انبیا را بود علیہم
الصلوات والتسلیمات و فضل و خوبی مر ملائکہ کرام راست علی نبینا وعلیہم الصلوات والتسلیمات
فالصواب ما قال الجمہور من العلماء شکر اللہ تعالیٰ سعیہم از ین تحقیق لائح گشت کہ ہیچ ولی بدرجہ نبی
از انبیا نرسد علیہم الصلوات والتسلیمات بلکہ سر آن ولی ہمیشہ زیر قدم آن نبی بود باید دانست کہ در
ہر مسئلہ از مسائل کہ علماء و صوفیہ در آن اختلاف دارند چون نیک ملاحظہ مینمایند حق بجانب علماء
می یابند سرش آنست کہ نظر علماء بواسطۂ متابعت انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات بکمالات نبوت و علوم
آن نفوذ کردہ است و نظر صوفیہ مقصور بر کمالات ولایت و معارف آنست پس ناچار علمیکہ از پیشگاہ
نبوت اخذ نمودہ شود اصوب و احق خواہد بود از انچہ از مرتبہ ولایت ماخوذ شود تحقیق بعضے از ین معارف
در مکتوبیکہ بنام فرزندی ارشدی در بیان طریق نوشتہ است اندراج است اگر خفا یماند بآنجا رجوع
فرمایند ایمان عبارت از تصدیق قلبی است انچہ از دین بطریق ضرورت و تواتر بما رسیدہ است و اقرار لسانی
نیز رکن ایمان گفتہ اند کہ احتمال سقوط دارد علامت این تصدیق تبری ست از کفر و بیزارے از کافرے
وانچہ در کافریست از خصائص و لوازم آن ہمچنان بستن زنار و مثل آن و اگر عیاذاً باللہ سبحانہ بادعوے این
تصدیق تبرا از کفر نماید مصدق و مبین است کہ بداغ ارتداد متسم است و فی الحقیقت حکم او حکم منافق
است لا الی ہؤلاء و لا الی ہؤلاء پس در تحقق ایمان از تبری کفر چارہ نبود و ادنای آن تبری قلبی است
و اعلاے آن تبرے قلبی و قالبے و تبری عبارت از دشمنی ست با دشمنان حق جل و علا آن دشمنی
خواہ بقلب بود اگر خوفی از ضرر ایشان داشتہ باشد و خواہ بقلب و قالب بود در وقت عدم آن خوف
کریمہ یا ایہا النبی جاہد الکفار والمنافقین واغلظ علیہم مؤید اینمعنے است چہ محبت خدائے عز و جل و محبت
رسول و علیہ و علی آلہ الصلوات والتسلیمات بی دشمنے دشمنان او صورت نہ بندد و ع تولی بے تبرا

نیست ممکن، اینجا صادق است شیعه که این قاعده را در موالات اهل بیت جاری ساخته اند و تبری خلفای
ثلثه و غیر ایشان را شرط آن موالات داشته نامناسب است زیرا که تبری از دشمنان شرط موالات دوستان
داشته اند نه تبری مطلق از غیر ایشان و هیچ عاقل منصف تجویز نکند که اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات
والتحیات دشمن باشند و حال آنکه این بزرگواران در محبت او علیه و علی آله الصلوة والسلام اموال و انفس
خود را صرف کرده اند و جاه و ریاست را بر باد داده چگونه دشمنی اهل بیت را با ایشان منسوب توان
ساخت و حال آنکه بنص قطعی محبت اهل قرابت آن سرور علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات ثابت
شده است و اجرت دعوت را محبت ایشان ساخته کما قال الله تعالی قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة
فی القربی و من یقترف حسنة نزد له فیها حسنا حضرت ابراهیم خلیل الرحمن علی نبینا و علیه الصلوات
والسلام اینهمه بزرگی که یافت و شجرهٔ انبیا گشت بواسطهٔ تبری از دشمنان او تعالی بوده قال الله تعالی
لقد کان لکم اسوة حسنة فی ابراهیم والذین معه اذ قالوا لقومهم انا برآء منکم و مما تعبدون من دون الله
کفرنا بکم و بدا بیننا و بینکم العداوة والبغضاء ابدا حتی تؤمنوا بالله وحده و هیچ عملی در نظر فقیر از برای
حصول رضای حق جل و علا برابر این تبری نیست تبری باید که حضرت حق سبحانه و تعالی را با کفر و کافرے
عداوت ذاتی ست و آلهۀ آفاقی مثل لات و عزی و عبدهٔ ایشان بالذات دشمنان حق اند جل سلطانه
و خلود نار جزاء این عمل شنیع است و آلهۀ هوائی نفسانی و سائر اعمال سیئه این نسبت ندارند زیرا که عداوت
و غضب نسبت باینها ذاتی نیست اگر غضب است بصفات منسوب است و اگر عقاب و عتاب است
بافعال راجع لهذا خلود نار جزاء این سیئات نگشته بلکه مغفرت ایشان را منوط بمشیت خود داشته باید دانست
که چون بکفر و کافران عداوت ذاتی متحقق گشت ناچار رحمت و رافت که از صفات جمال است در آخرت
بکافران نرسد و صفت رحمت رفع عداوت ذاتی نکند چه آنچه بذات تعلق دارد اقوی دارفع است
از آنچه بصفت تعلق دارد پس مقتضای صفت تبدیل مقتضای ذات نتواند کرد و آنچه در حدیث قدسی
آمده است سبقت رحمتی علی غضبی مراد از غضب غضب صفاتی باید داشت که مخصوص بعصاة مؤمنان
است نه غضب ذاتی که بمشرکان مخصوص است سؤال اگر گویند که در دنیا کافران را از رحمت
نصیب است چنانکه تو بالا تحقیق آن کرده پس در دنیا صفت رحمت رفع عداوت ذاتی چگونه
نموده جواب گوییم که حصول رحمت در دنیا کافران را باعتبار ظاهر و صورت است و فی الحقیقت

استدراج و کید است در حق ایشان کریمه ایحسبون انما نمدهم به من مال و بنین نسارع لهم فی الخیرات بل لا یشعرون
و کریمه سنستدرجهم من حیث لا یعلمون و املی لهم ان کیدی متین شاهد این معنی است فلیفهم فائدهٔ جلیله عذاب
ابدی دوزخ جزای کفر است پس اگر پرسند که شخصے با وجود ایمان رسوم کفر بجا می آورد و تعظیم مراسم
اهل کفر مے نماید و علماء بکفر او حکم مے کنند و او را از اهل ارتداد مے شمرند چنانکه اکثر مسلمانان هند باین
بلا مبتلا اند پس بفتوی علما باید که آن شخص در آخرت بعذاب ابدی گرفتار گردد و حال آنکه در اخبار
صحاح آمده است که کسے که در دل او مقدار ذره از ایمان بود از دوزخ او را بیرون خواهند آورد و
در عذاب مخلد نخواهند گذاشت تحقیق این مسئله نزدیک تو چیست گوییم که اگر کافر محض است عذاب
مخلد نصیب وے ست عیاذا بالله سبحانه منه و اگر با وجود اتیان مراسم کفر ذره از ایمان نیز دارد بعذاب دوزخ
مبتلا خواهد شد اما ببرکت آن ذرهٔ ایمان امید است که از خلود عذاب خلاص شود و از گرفتاری
دائمی نجات یابد فقیر یکباری بعیادت شخصے رفته بود که معاملهٔ او قریب باحتضار رسیده
بود چون متوجه حال او شد دید که قلب او ظلمات بسیار دارد و هر چند متوجه دفع آن ظلمات شد که
آن ظلمات را بیرون نهد قبول نکرد بعد از توجه بسیار معلوم شد که آن ظلمات ناشی از صفات کفر است
که در وے تمکن گشته است و منشاء آن کدورات موالات اوست با کفر و اهل کفر توجهات در دفع آن ظلمات
نمایند تنقیهٔ او از آن ظلمات مربوط بعذاب نار است که جزاء کفر است و معلوم شد که ذرهٔ از
ایمان دارد که ببرکت آن آخر او را از دوزخ خواهند بر آورد چون این حال را در وی مشاهده نمود
بخاطر گذشت که آیا بر جنازهٔ او نماز باید کرد یا نه بعد از توجه ظاهر شد که نماز باید کرد پس مسلمانانی که با وجود
ایمان رسوم اهل کفر می نمایند و تعظیم ایام ایشان میکنند بر جنازهٔ اینها نماز باید و بکفار ملحق نباید ساخت
کما هو العمل الی الیوم و امیدوار باید بود که آخر ببرکت ایمان از عذاب ابدی نجات یابند پس معلوم شد
که اهل کفر را عفو و مغفرت نیست ان الله لا یغفر ان یشرک به اگر کافر صرف است عذاب ابدی جزای کفر
اوست و اگر ذرهٔ ایمان نیز دارد جزای او عذاب موقت است از نار و در سائر کبائر ان شاء الله
تعالی غفر و ان شاء عذب نزد فقیر عذاب دوزخ موقت باشد یا مخلد مخصوص بکفر است و بصفات
کفر کما سیجیئ تحقیقه و اهل کبائر که گناهان ایشان بمغفرت نه آمده اند بتوبه یا شفاعت یا بمجرد عفو و
احسان و نیز آن کبائر را بآلام و محن دنیوی یا شدائد و سکرات موت مکفر ساخته امید است که

در عذاب آنها جمعے را بعذاب قبر کفایت کنند و جمعے دیگر را باوجود محنتہاے قبر با اهوال قیامت و شدائد
آن روز اکتفا فرمایند و از گناهان باقی نگذارند که محتاج بعذاب نار گردند کریمه الذین آمنوا ولم یلبسوا
ایمانهم بظلم اولئک لهم الامن مؤید این معنے است چه مراد از ظلم شرک است والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها
اگر گویند که در جزاے بعضے از سیئات غیر کفر عذاب دوزخ نیز آمده است کما قال تعالیٰ ومن یقتل مؤمنا
متعمدا فجزاؤه جهنم خالدا فیها و در اخبار آمده است که کسے که یک نماز فرض بعمد قضا کند یک حقبه او را
در دوزخ عذاب کنند پس عذاب دوزخ مخصوص بکفار نگشت گوئیم که عذاب قاتل مخصوص بمستحل قتل است
و مستحل قتل کافر است کما ذکره المفسرون و در سیئات غیر کفر که عذاب دوزخ آمده است از شائبه
صفات کفر خالی نخواهد بود مثل استخفاف آن سیئه و عدم مبالات باتیان آن و خوار داشتن اوامر
و نواهی شرعیه را در خبر آمده شفاعتی لاهل الکبائر من امتی و در جاے دیگر فرموده امتی امة مرحومة
لا عذاب لها فی الآخرة الخ کریمه الذین آمنوا ولم یلبسوا ایمانهم بظلم اولئک لهم الامن مؤید این معنے است
کما مر و احوال اطفال مشرکان و شاهقان جبل و مشرکان زمان فترة رسل در مکتوبیکه بنام فرزندی
محمد سعید نوشته است بتفصیل ثبت یافته از انجا معلوم فرمایند و در زیادتی و نقصان ایمان
علما را اختلاف است امام اعظم کوفی رضی الله تعالیٰ عنه میفرماید الایمان لا یزید ولا ینقص و امام
شافعی رحمه الله سبحانه میفرماید که یزید و ینقص و شک نیست که ایمان عبارت از تصدیق و یقین
قلبی است که زیادتی و نقصان را در انجا گنجایش نیست و آنچه قبول زیادتی و نقصان کند داخل
دائره ظن است نه یقین غایة ما فی الباب اتیان اعمال صالح انجلاء آن یقین میفرماید و اعمال
غیر صالح آن یقین را مکدر میسازد پس زیادتی و نقصان باعتبار اعمال و را انجلاء آن یقین ثابت
شد نه در نفس آن یقین جمعے یقین را که منجلی و روشن یافتند زیاده گفتند از ان یقینے که آن انجلاء و روشنی
ندارد گویا بعضے غیر منجلی یقین را یقین ندانستند همان بعض منجلی را یقین دانسته ناقص گفتند و جمعے
دیگر که حدت نظر داشتند دیدند که این زیادتی و نقصان راجع بصفات یقین است نه نفس یقین
لاجرم یقین را غیر زائد و ناقص گفتند مثلا آنکه دو آئینه برابر که در انجلای و نورانیت تفاوت دارند
شخصے بیند آئینه را که انجلاء زیاده دارد و نمایندگی در و بیشتر است گوید که این آئینه زیاده است
ازین آئینه دیگر که انجلاء و نمایندگی ندارد و شخصے دیگر گوید که هر دو آئینه برابر اند زیاده

ونقصان

و نقصان ندارند تفاوت در انجلاء و نمایندگی است که از صفات ذاتیه آن است پس نظر شخص ثانی صائب
است و بحقیقت شی نافذ و نظر شخص اول مقصور است و از صفت بذات نرفته یرفع الله الذین آمنوا منکم
والذین اوتوا العلم درجات ازین تحقیق که این فقیر باظهار آن موفق شده است اعتراضات مخالفان
که بر عدم زیادتی و نقصان ایمان نموده اند زائل گشت و ایمان عامه مؤمنان در جمیع وجوه مثل ایمان
انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات نشد زیرا که ایمان انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات که تمام تجلی و نورانی
است ثمرات و نتائج باضعاف زیاده دارد از ایمان عامه مؤمنان که ظلمات و کدورات دارد و علی
تفاوت درجاتهم و همچنین ایمان ابی بکر رضی الله تعالیٰ عنه که در وزن زیاده از عامیان این امت است
اعتبار انجلاء و نورانیت باید داشت و زیادتی را راجع بصفات کامله باید ساخت نمی بینی که انبیا
علیهم الصلوات والتسلیمات با عامه در نفس انسانیت برابر اند و در حقیقت ذات همه متحد تفاضل باعتبار
صفات کامله آمده است و آنکه صفات کامله ندارد گویا از ان نوع خارج است از خواص و فضائل آن
نوع محروم با وجود این تفاوت در نفس انسانیت زیادتی و نقصان راه نمی یابد و نمیتوان گفت که آن
انسانیت قابل زیادتی و نقصان است والله سبحانه الملهم للصواب و ایضا گویند که مراد از تصدیق ایمانی
نزد بعض تصدیق منطقی است که شامل ظن و یقین است برین تقدیر زیادتی و نقصان را در نفس ایمان
گنجایش گشت لیکن صحیح آنست که مراد از تصدیق اینجا یقین و اذعان قلبی است نه معنے عام که شامل
ظن هم بود امام اعظم رح گوید انا مؤمن حقا و امام شافعی گوید انا مؤمن ان شاء الله تعالیٰ فی الحقیقت
نزاع ایشان لفظی است مذهب اول باعتبار ایمان حال است و مذهب ثانی باعتبار مآل و عاقبت کار
اما تحاشے از صورت استثنا اولے و احوط است کما لا یخفی علی المنصف و کرامات اولیاء الله حق است
و از کثرت وقوع خوارق عادات از ایشان این معنے از ایشان عادت مستمره گشته است و منکر
آن منکر علم عادی و ضروریست معجزه نبی مقرون بدعوی نبوت است و کرامت ولی ازین معنی خالی است
بلکه مقرون است باعتراف متابعت آن نبی فلا اشتباه بین المعجزة والکرامة کما زعم المنکرون
و ترتیب در میان خلفاء راشدین ترتیب خلافت است اما افضلیت شیخین باجماع
صحابه و تابعین ثابت شده است چنانچه نقل کرده اند آنرا جماعه از اکابر ائمه که یکے
از ایشان امام شافعی است قال الشیخ امام ابو الحسن الاشعری ان تفضیل ابی بکر رض

ثم عمر رض علی بقیة الامة قطعا قال الذهبی وقد تواتر عن علی فی خلافته وکرسی مملکته بین الجم الغفیر من شیعته ان ابابکر و عمر افضل
الامة ثم قال ورواه عن علی کرم الله تعالی وجهه نیف وثمانون نفسا وعدّ منهم جماعة ثم قال فقبح الله الرافضة ما
اجهلهم وروی البخاری عنه انه قال خیر الناس بعد النبی علیه وعلی آله الصلوة والسلام ابوبکر رض ثم عمر رض ثم رجل
آخر فقال ابنه محمد بن الحنفیة ثم انت فقال انما انا رجل من المسلمین وصحح الذهبی وغیره عن علی انه قال لا وانه
بلغنی ان رجالا یفضلونی علیهما ومن وجدته فضلنی علیهما فهو مفتر علیه ما علی المفتری واخرج الدارقطنی عنه
لا اجد احدا فضلنی علی ابی بکر رض و عمر رض الا جلدته حد المفتری وامثال ذلک منه ومن غیره من الصحابة متواترة بحیث لا
مجال فیها لانکار احد حتی قال عبد الرزاق من اکابر الشیعة افضل الشیخین رض بتفضیل علی ایاهما علی نفسه والا لما
فضلتهما کفی بی وزرا ان احبه ثم اخالفه کل ذلک مستفاد من الصواعق واما تفضیل عثمان بر علی رضی الله
عنهما پس اکثر علمای اهل سنت برآنند که افضل بعد از شیخین عثمان رض است پس علی ومذهب ائمه اربعه مجتهدین
نیز همین است وتوقفی که در فضیلت حضرت عثمان رض از امام مالک نقل کرده اند قاضی عیاض گفته که او
رجوع کرده است از توقف بسوی تفضیل عثمان رض وقرطبی گفته است هو الاصح ان شاء الله تعالی و همچنین
توقفی که از عبارت امام اعظم رحمه الله فهمیده اند که من علامات السنة والجماعة تفضیل الشیخین و محبة
الختنین نزد این فقیر اختیار این عبارت را محل دیگر است که چون ظهور فتن واختلال در امور مردم
در زمان خلافت حضرت ختنین بسیار شده بود و بدلهای مردم ازین راه کدورتی راه یافته امام
این معنی را ملاحظه فرموده در حق ایشان لفظ محبت اختیار نموده است و دوستی ایشان را از علامات سنت
ساخته بی آنکه شائبه توقف ملحوظ بود کیف وکتب الحنفیة مشحونة بان افضلیتهم علی ترتیب خلافتهم بالجمله افضلیت
شیخین یقینی است و افضلیت حضرت عثمان رض دون اوست اما احوط آنست که منکر افضلیت حضرت عثمان رض را
بلکه افضلیت شیخین را نیز حکم بکفر نکنیم و مبتدع وضال دانیم چه علما را در تکفیر او اختلاف است و در قطعیت
این اجماع قیل و قال این منکر قرین یزید بیدولت است که بواسطه احتیاط در لعن او توقف
کرده اند ایذائیکه بحضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم از راه ایذاء خلفاء راشدین رض او میرسد در رنگ
ایذائی است که از راه ایذاء امامین باو رسیده علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات قال علیه
الصلوة والسلام الله الله فی اصحابی لا تتخذوهم غرضا من بعدی فمن احبهم فبحبی احبهم ومن
ابغضهم فببغضی ابغضهم ومن آذاهم فقد آذانی ومن آذانی فقد آذی الله ومن آذی الله ورسوله

فیوشک ان یاخذه و قال عز وجل ان الذین یؤذون الله ورسوله لعنهم الله فی الدنیا والآخرة وآنچه مولانا
سعد الدین در شرح عقائد نسفی درین افضلیت انصاف دانسته است از انصاف دور است و تردیدی که نموده
است بی ما حصل است چه مقرر علما است که افضلیت باعتبار کثرت ثواب نزد خدای جل وعلا مراد
است نه افضلیتی که بمعنی کثرت ظهور فضائل و مناقب بود که نزد عقلا را اعتبار ندارد زیرا که سلف از صحابه وتابعین
آنقدر فضائل و مناقب که از حضرت امیر نقل کرده اند از هیچ صحابی منقول نشده است حتی قال الامام احمد ما جاء لاحد من
الصحابة من الفضائل ما جاء لعلی مع ذلک همه ایشان حکم کرده اند بافضلیت خلفاء ثلثه پس معلوم شد که وجه
افضلیت دیگر است ورای این فضائل و مناقب و اطلاع بر آن افضلیت مشاهدان وحی را میسر است که بصریح یا
بالقرائن معلوم نموده باشند و آن صحابه پیغمبر اند علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات پس آنچه شارح عقائد نسفی گفته است اگر
مراد از افضلیت کثرت ثواب است پس توقف را جهت ساقط است زیرا که توقف را وقتی گنجایش
باشد که آن افضلیت را قبل از صاحب شریعت صریحا او دلالة معلوم نکرده باشند و چون معلوم کرده باشند
چرا توقف نمایند واگر معلوم نکرده باشند چرا حکم بافضلیت کنند و آنکه همه را برابر داند وفضل یکی بر دیگری
فضولی انکارد بوالفضول است عجب بوالفضولی که اجماع اهل حق را فضولی داند مگر لفظ فضل او را
باین فضولی برده است و آنچه صاحب فتوحات مکیه گفته است که سبب ترتیب خلافتهم مدة اعمارهم دلالت بر مساوات در
افضلیت ندارد چه امر خلافت دیگر است و مبحث افضلیت دیگر و بر تقدیر تسلیم امثال این از شطحیات اوست
که شایان تمسک نیست اکثر معارف کشفیه او که از علوم اهل سنت جدا افتاده است از صواب دور است پس متابعت
نکند آنرا مگر کسی که دلش مریض است یا مقلد صرف و آنچه در میان صحابه از منازعات و مشاجرات گذشته بر محامل
نیک صرف باید کرد واز هوا و تعصب دور باید داشت قال التفتازانی مع افراطه فی حب علی کرم الله تعالی
وجهه ما وقع من المخالفات والمحاربات لم یکن عن نزاع فی خلافته بل عن خطاء فی الاجتهاد وفی حاشیة
الخیالی علیه فان معاویة واحزابه بغوا عن طاعته مع اعترافهم بانه افضل اهل زمانه وانه الاحق بالامامة بشبهة
هی ترک القصاص عن قتلة عثمان رضی الله تعالی عنه ونقل فی حاشیة کمال القری عن علی کرم الله تعالی وجهه انه قال
اخواننا بغوا علینا ولیسوا کفرة ولا فسقة لما لهم من التاویل وشک نیست که خطاء اجتهادی از ملامت
دور است واز طعن وتشنیع مرفوع مراعات حقوق صحبت خیر البشر را علیه وعلی آله الصلوات والتحیات
نموده جمیع اصحاب کرام را به نیکی یاد باید کرد و بدوستی پیغمبر علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات ایشان را دوست

باید داشت قال علیه وعلی آله الصلوة والسلام من احبهم فبحبی احبهم ومن ابغضهم فببغضی ابغضهم یعنی محبتی که با اصحاب من
تعلق کرده همان محبت است که بمن تعلق شده است وهمچنین بغضی که با ایشان تعلق گیرد همان بغض است که بمن
تعلق گرفته است ما را با محاربان حضرت امیر هیچ آشنائی نیست بلکه جای آنست که از ایشان دور و دراز باشیم اما چون
اصحاب کرام پیغمبر اند که ما بمحبت ایشان مأموریم و از بغض و ایذاء ایشان ممنوع ناچار همه را دوست میداریم بدوستی
پیغمبر علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات و از بغض و ایذاء ایشان گریزان که آن بغض و ایذا منجر بآن سرور میشود لیکن محق را
محق گوئیم و مخطی را مخطی حضرت امیر برحق بودند و مخالفان ایشان برخطا زیاده برین فضولیست تحقیق این مبحث
در مکتوبی که بخواجه محمد اشرف نوشته است بتفصیل ذکر یافته است اگر خفائی مانده باشد بآن مکتوب رجوع
فرمایند بعد از تصحیح عقائد از تعلم احکام فقهیه چاره نبود و از دانستن فرض و واجب و حلال و حرام و سنت و مندوب و
مشتبه و مکروه گذر نه و همچنین عمل بمقتضای این علم نیز ضروریست مطالعه کتب فقه از ضروریات شمرند و سعی
بلیغ در اتیان اعمال صالحه مرعی دارند شمه از فضائل و ارکان صلوة که عماد دین است ایراد مینماید استماع
فرمایند اول از اسباغ وضو چاره نبود هر عضو را سه بار بتمام و کمال باید شست تا بر وجه سنت ادا یابد و در مسح سر
استیعاب باید نمود و در مسح گوش و مسح رقبه احتیاط باید فرمود و تخلیل بخنصر دست چپ از جانب زیر ان اصابع
آمده است آنرا مراعات فرمایند اتیان مستحبات را اندک ندانند مستحب دوست داشته شده حق است جل و علا و مرضی
او تعالی اگر تمام دنیا یک فعل مرضی و محبوب حق جل سلطانه معلوم شود و عمل بمقتضای آن میسر گردد مغتنم است
حکم آن دارد که کسی بخزف ریزهای چند جواهر نفیس بخرد و بجماد لاطائل درج را بدست آرد بعد از ظهور کمال
و اسباغ وضو قصد نماز که معراج مومن است باید فرمود و اهتمام باید نمود که نماز فرض بی جماعت ادا نیابد
بلکه تکبیر اولی با امام ترک نشود و نماز در وقت مستحب ادا یابد و در قراءت مراعاة قدر مسنون باید کرد و در
رکوع و سجود از طمانینت چاره نبود که فرض است یا واجب بقول مختار در قومه راست باید ایستاد بحیثیکه
استخوانها بمقر خود رجوع نماید و بعد از راست ایستادن طمانینت در کار است نیز باید که فرض است یا واجب
یا سنت علی اختلاف الاقوال و همچنین در جلسه که میان دو سجده است بعد از نشستن درست
اطمینان نیز در کار است چنانچه در قومه و اقل تسبیح رکوع و سجود سه بار است و اکثر شش
تا هفت بار یا یازده بار علی اختلاف الاقوال و تسبیح امام باندازه حال مقتدیان است
شرم می آید که کسی در حال انفراد در وقت استطاعت اقتصار بر اقل تسبیحات نماید اگر نتواند

پنج

پنج بار یا هفت بار بگوید و در وقت سجده رفتن آنچه بزمین نزدیک است اول او را بر زمین نهد پس اول
دو زانو بر زمین نهد بعد از آن هر دو دست بعد از آن بینی را بعد از آن جبین را در وقت وضع زانو
دو دست ابتدا از یمین باید نمود و در وقت رفع راس آنچه بآسمان نزدیک است اول باید برداشت
پس ابتدا رفع از جبین باید نمود و در وقت قیام نظر بر موضع سجود باید دوخت و در وقت رکوع بر پایهای
خود نظر باید کرد و در سجود بر نوک بینی خود و در جلوس بر دو دست خود یا بر کنار خود ملاحظه باید نمود چون
نظر را از پراگندگی دوخته شود بر موضع مذکور گماشته گردد نماز بجمعیت میسر شود و صلوة بخشوع حاصل آید
کما هو المنقول عن النبی علیه وعلی آله الصلوة والسلام و همچنین تفریج اصابع دو دست در وقت رکوع و ضم
ساختن آن اصابع در وقت سجود سنت است آنرا مراعات فرمایند انگشت کشادن یا ضم ساختن
بی تقریب نیست فوائد در ضمن آن ملاحظه نموده صاحب شرع بعمل درآورده است ما را هیچ فائده
برابر متابعت صاحب شریعت نیست علیه وعلی آله الصلوة والسلام اینهمه احکام در کتب فقهیه مذکورند
بتفصیل و ایضاح مقصود از ایراد اینجا ترغیب بر اعمال است بمقتضای علم فقه وفقنا الله سبحانه و ایاکم
علی الاعمال الصالحة الموافقة للعلوم الشرعیة بعد ان وفقنا الله سبحانه لتصحیح العقائد الدینیة بحرمة سید المرسلین
علیه وعلیهم وعلی آل کل من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها اگر شوقی بفضائل صلوة و دانستن
کمالات مخصوصه آن در خود یابند پس سه مکتوب که متصل و قریب یکدیگرند آنرا مطالعه فرمایند
اول مکتوب بنام فرزندی محمد صادق نوشته شده است و مکتوب دوم بنام محمد نعمان و مکتوب سوم
باسم مشیخت مآب میان شیخ تاج بعد از تحصیل دو جناح اعتقادی و عملی اگر توفیق ایزدی جل سلطانه رهنمونی
فرماید سلوک طریقه علیه صوفیه است نه از برای آنکه چیزی زائد از آن اعتقاد و عمل حاصل کنند و امر
جدید بدست آرند بلکه مقصود آنست که نسبت بمعتقدات یقینی و اطمینانی حاصل کنند هرگز بتشکیک مشکک زائل نگردد و بایراد
شبهه باطل نشود چه پای استدلال چوبین است و مستدل بی تمکین الا بذکر الله تطمئن القلوب و
نسبت باعمال یسری و سهولتی حاصل کنند و کسل و سرکشی که از اماره ناشی میشود زائل گردانند
و ایضا مقصود از سلوک طریقه صوفیه نه آنست که صور و اشکال غیبی را مشاهده نمایند و انوار
و الوان را معاینه کنند این خود داخل لهو و لعب است صور و انوار حسی چه نقصان
دارد که کسی اینها را گذاشته بریاضات و مجاهدات تمنای صور و انوار غیبی نماید چه این صور

وآن صور واین انوار وآن انوار همه مخلوق حق اند جل وعلا واز آیات داله بر وجود او تعالی ودر میان طریق صوفیه اختیار کردن طریقه علیه نقشبندیه اولی وانسب ست چه این بزرگواران التزام متابعت سنت نموده اند واجتناب از بدعت فرموده لهذا اگر دولت متابعت دارند واز احوال هیچ ندارند خرسند اند واگر با وجود احوال در متابعت فتور دانند آن احوال را نمی پسندند از ینجا ست که سماع ورقص را تجویز نکرده اند واحوالیکه بران مترتب شود اعتبار نموده اند بلکه ذکر جهر را بدعت دانسته منع آن فرموده اند وثمراتیکه بران مترتب شود التفات بآن ننموده روزے بمجلس طعام از ملازمت حضرت ایشان حاضر بودیم شیخ کمال که یکے از مخلصان حضرت خواجه ما بود در وقت افتتاح طعام در حضور ایشان اسم الله را بلند گفت ایشان را ناخوش آمد بجدیکه زجر بلیغ فرمودند که اورا منع کنند که در مجلس طعام ما حاضر نشود واز حضرت ایشان شنیده ام که حضرت خواجه نقشبند علماء آنجا را جمع کرده بخانقاه حضرت امیر کلال برده بودند تا ایشان را از ذکر جهر منع فرمایند علماء بحضرت امیر گفتند که ذکر جهر بدعت است نکنند ایشان در جواب فرمودند که نکنیم کابراین طریقت هرگاه در منع جهر این همه مبالغه نمایند از سماع ورقص ووجد چه گویند احوال ومواجید که بر اسباب نامشروعه مترتب شوند نزد فقیر از قبیل استدراجات است چه اهل استدراج را نیز احوال واذواق دست میدهد وکشف توحید ومکاشفه معائنه در مرایای صور عالم بظهور می آید حکماء یونان وجوگیه براهمه هند درینمعنی شریک اند علامت صدق احوال موافقت علوم شرعیه است باجتناب از ارتکاب امور محرمه ومشتبهه بدانند که سماع ورقص فی الحقیقة داخل لهو ولعب است کریمه ومن الناس من یشتری لهو الحدیث در شان منع سرود نازل شده است چنانچه مجاهد که از شاگردان ابن عباس ست واز کبار تابعین گوید که مراد از لهو الحدیث سرود است فی المدارک لهو الحدیث السمر والغناء وکان ابن عباس وابن مسعود رضی الله تعالی عنهم یحلفان انه الغناء وقال مجاهد فی قوله تعالی والذین لا یشهدون الزور ای لا یحضرون الغناء وحکی عن امام الهدی ابی منصور الماتریدی من قال لمقری زماننا احسنت عند قرائته یکفر وبانت منه امرأته واحبط الله تعالی کل حسناته وحکی عن ابی نصیر الدبوسی عن القاضی ظهیر الدین الخوارزمی من سمع الغناء من المغنی وغیره او یری فعلا من الحرام فیحسن ذلک باعتقاد او بغیر اعتقاد یصیر مرتدا فی الحال بناء علی انه ابطل حکم الشریعة ومن ابطل حکم الشریعة فلا یکون مومنا عند کل مجتهد ولا یقبل الله تعالی طاعته واحبط الله کل حسناته اعاذنا الله سبحانه من ذلک آیات واحادیث وروایت فقهیه در حرمت غنا بسیار ست بحدیکه

احصای آن متعذر است مع ذلک اگر شخصے حدیث منسوخ یا روایت شاذ در اباحت سرود بیارد اعتبار نباید کرد که فقیهے در هیچ وقتے وزمانے فتوی باباحت سرود نداده است ورقص وپاکوبی را مجوز نداشته چنانچه در ملتقط امام همام ضیاء الدین شامی مذکور است وعمل صوفیه در حل وحرمت سند نیست همین بس است که ایشانرا معذور داریم وملامت نکنیم وامر ایشانرا بحق سبحانه تعالی مفوض داریم اینجا قول امام ابی حنیفه وامام ابی یوسف وامام محمد معتبر است نه عمل ابوبکر شبلی وابی حسن نوری صوفیان خام این وقت عمل پیران خود را بهانه ساخته سرود ورقص را دین وملت خود گرفته اند وطاعت وعبادت ساخته اولئک الذین اتخذوا دینهم لهوا ولعبا واز روایت سابق معلوم شده است کسیکه فعل حرام را مستحسن داند از زمرهٔ اهل اسلام می برآید ومرتد میگردد پس خیال باید کرد که تعظیم مجلس سماع ورقص نمودن بلکه آنرا طاعت وعبادت دانستن چه شناعت دارد لله سبحانه الحمد والمنة که پیران ما باین امر مبتلا نشده اند وما متابعان را از تقلید این امر وا رهانیده اند شنیده میشود که مخدوم زادها میل بسرود دارند ومجلس سرود وقصیده خوانی در شبها جمعه منعقد میسازند واکثر یاران درین امر موافقت مینمایند عجب هزار عجب مریدان سلاسل دیگر عمل پیران خود را بهانه ساخته ارتکاب این امر مینمایند وحرمت شرعی را بعمل پیران خود دفع میکنند اگرچه فی الحقیقة درین امر محق نباشند یاران درین ارتکاب چه معذرت خواهند فرمود حرمت شرعی یکطرف ومخالفت طریقت پیران خود یکطرف نه اهل شریعت ازین فعل راضی اند ونه اهل طریقت اگر حرمت شرعی نبودی مجرد احداث امر در طریقت شنیع بودی فکیف که حرمت شرعی باآن جمع شود یقین است که جناب میرزاجیو باین امر راضی نخواهند بود اما مراعات آداب شما نموده تصریح منع هم نمی کنند ویاران را ازین اجماع نهی نمی نمایند این فقیر چون در آمدن خود توقف دید چند فقره فراهم آورده نوشته فرستاد این سبق در ملازمت میرزاجیو بگذارند واز اول تا آخر پیش ایشان بخوانند والسلام

مکتوب دو صد و شصت و هفتم

بمیرزا حسام الدین احمد صدور یافت در بیان آنکه اسرار ودقائق که حضرت ایشان بآن متمیز گشته اند شمهٔ از آن بظهور نمی توان آورد بلکه برمزد اشارت نیز از آن باب سخن نمیتوان کرد وآن اسرار جمعیتش از مشکوة نبوت است وملائکه علیین نیز درین دولت شریک اند وما یناسب ذلک بعد الحمد والصلوة وتبلیغ الدعوات میرساند که صحیفه شریفه که از روے کرم نامزد این احقر ساخته بودند بمطالعه آن مشرف گشت جزاکم الله سبحانه خیرا از انعامات حق جل سلطانه چه نویسد وچه

شکر آن نماید علوم و معارفی که افاضه میشود بتوفیق خداوندی جل شانه اکثر آن در قید کتابت می آید و بسمع اهل
و نااهل میرسد اما اسرار و دقائقی که بآن متمیز است شمهٔ از آن بظهور نمیتواند آورد بلکه برمز و اشارت نیز از آن مقوله
سخن نمیتواند کرد و فرزندی اعزی که مجموعهٔ معارف فقیر است و نسخهٔ مقامات سلوک و جذبه رمزی ازین اسرار
دقیقه با او در میان نمی آرد و بسعی تمام در استتار آن می کوشد با آنکه میداند که فرزندی از محرمان اسرار است
و از خطا و غلط محفوظ اما چه کند که دقت معانی زبان را بسته گیرد و لطافت اسرار لبها را می بندد و بضیق صدری
و لا ینطلق لسانی نقد وقت است آن اسرار نه از آن قبیل اند که در بیان نیاید بلکه در بیان نمی آرند ع
فریاد حافظ این همه آخر بهرزه نیست ؛ هم قصهٔ غریب و حدیث عجیب هست ؛ آین دولت که ما در استتار
آن میکوشیم مقتبس از مشکوٰة نبوت انبیا است علیهم الصلوات و التسلیمات و ملائکه ملا اعلی علی نبینا و علیهم
الصلوات و التسلیمات شریک این دولت اند و از متابعان انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات هر کرا باین
دولت مشرف سازند ابو هریره گوید رضی الله عنه که من از رسول خدا صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم
دو نوع علم اخذ نمودم یکی از آن دو علم آنست که در میان شما منتشر ساختم و علم دیگر را اگر منتشر سازم حلقوم
مرا ببرند و آن علم دیگر علم اسرار است که فهم هر کس بآن نرسد ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله
ذو الفضل العظیم ثانیاً مرقوم آنکه کتابتی که بحضرت خواجه زادها نوشته است بنظر شریف خواهد گذشت
مخدوما مکرما احداثی که در طریقت پیدا کنند نزد فقیر کم از بدعتی نیست که در دین احداث کنند برکات طریقت
تا زمانی فائض است که احداثی در طریقت پیدا نشده است و چون امر محدث در طریقت پیدا شد راه
فیوض و برکات آن طریق مسدود گشت پس محافظت طریقت از اهم مهام آمد و اجتناب از
مخالفت طریقت از ضروریات گشت پس هرجا که از مخالف طریقت خود بینند بزجر و مبالغه منع
آن فرمایند و در ترویج تقویت آن طریقت کنند والاعلام والاکرام **مکتوب دویست
و شصت و هشتم** بخان خانان صدور یافت در بیان آنکه علم وراثت انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات
چیست و مراد از علما که در حدیث علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل واقع شده اند کدام
اند و در بیان آنکه علم اسرار که از وراثهٔ انبیا باقی مانده است علیهم الصلوات و التسلیمات
غیر آن اسرار است که اولیاء امت بآن تکلم کرده اند از علم توحید وجودی و بیان احاطه
و سریان و قرب و معیت و ما شاکلها . ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی احوال

دا و ضائع فقرا را نیز دو مستوجب حمد است المسئول من الله سبحانه سلامتکم و عافیتکم و ثباتکم و استقامتکم چون
مبحث علم وراثت در میان بوده چند کلمه از آن مقوله بمقتضای وقت نوشته آمد در اخبار آمده العلماء ورثة الانبیاء
علمیکه از انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات باقی مانده است دو نوع است علم احکام و علم اسرار عالم
وارث کسی است که او را از هر دو نوع علم سهم بود نه آنکه او را از یک نوع نصیب بود نه از نوع
دیگر که آن منافی وراثت است چه وراثت را از جمیع انواع ترکهٔ مورث نصیب ست نه از بعض دون
بعض و آنکه او را از بعض معین نصیب است داخل غرما ست که نصیب او بجنس حق او تعلق گرفته است و
همچنین فرموده علیه و علی آله الصلوٰة والسلام علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل مراد از علماء وارثانند نه
غرما که نصیبی از بعض ترکه فرا گرفته اند چه وارث را بواسطهٔ قرب و جنسیت بمورث میتوان گفت
بخلاف غریم که ازین علاقه خالی است پس هر که وارث نبود عالم نباشد مگر آنکه علم را
مقید بیک نوع سازیم و گوئیم که عالم علم احکام است مثلا و عالم مطلق آن بود که وارث باشد و
از هر دو نوع علم او را نصیب وافر بود اکثر مردم گمان دارند که علم اسرار عبارت از علم توحید
وجود است و شهود وحدت در کثرت و مشاهده کثرت در وحدت و کنایه است از معارف احاطه و سریان
وجود و قرب و معیت او تعالی بر نهجیکه مکشوف و مشهود ارباب احوال است حاشا و کلا ثم حاشا
و کلا که این علوم و معارف از علوم اسرار بودند شایان مرتبهٔ نبوت باشند زیرا که مبنای این
معارف سکر وقت است و غلبهٔ حال که منافی صحو است و علم انبیا علیهم الصلوات والتحیات چه علم احکام
و چه علم اسرار همه صحو در صحو است که شمهٔ از سکر بآن ممتزج نگشته است بلکه این معارف مناسب مقام ولایت اند که قدم راسخ
در سکر دارد و پس این علوم از اسرار ولایت بوند نه از اسرار نبوت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات هر چند ولایت نیز ثابت است آن
اما احکام آن مغلوب اند و در جنب احکام نبوت مضمحل ع بلی هر جا شود مهر آشکارا ؛ سها را جز نهان بودن چه یارا
فقیر در کتب و رسائل خود نوشته است و تحقیق نموده که کمالات نبوت حکم دریای محیط دارد و
کمالات ولایت در جنب آن قطره است محقر اما چه توان کرد جمعی از نارسائی بکمالات نبوت
گفته اند که الولایة افضل من النبوة و جمعی دیگر در توجیه آن گفته اند که ولایت نبی افضل است از نبوت
و این هر دو فریق حقیقت نبوت را نا دانسته حکم بر غائب کرده اند نزدیک باین حکم است حکم بترجیح
سکر بر صحو اگر حقیقت صحو بدانستندی هرگز سکر را بصحو نسبت نمی دادند ع چه نسبت خاک را

با عالم پاک ؛ آنانکه صحو خواص را نیز هم مثل صحو عوام دانسته سکر را بر آن ترجیح داده اند کاش سکر خواص را هم مثل سکر عوام دانسته جرأت باین حکم نمی نمودند چه مقرر عقلا است که صحو بهتر از سکر است اگر صحو و سکر مجازی است این حکم ثابت است و اگر حقیقی است نیز این حکم ولایت را از نبوت افضل گفتن و سکر را بر صحو ترجیح دادن در رنگ آنست که کسے کفر را باسلام ترجیح دهد و جهل را از علم بهتر داند زیرا که کفر و جهل مناسب مقام ولایت است و اسلام و معرفت مناسب مرتبۂ نبوت منصور گوید ؎ کفرت بدین الله والکفر واجب لدیّ و عند المسلمین قبیح ؛ و محمد رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم از کفر استعاذه می نماید قل کل یعمل علی شاکلته چنانچه در عالم مجاز اسلام بهتر از کفر است در حقیقت نیز اسلام را بهتر از کفر باید دانست فان المجاز قنطرة الحقیقة اگر گویند که در مقام ولایت چنانچه در مرتبۂ جمع کفر و جهل ثابت است در مرتبۂ فرق بعد الجمع اسلام و صحو و معرفت نیز متحقق پس کفر و سکر و جهل را بمقام ولایت مناسب گفتن بچه معنے بود گوئیم که صحو و مانند آن در فرق مرتبه اثبات نمودن بنسبت بمرتبۂ جمع است که سراسر سکر و استتار است و الا صحو آن مرتبه نیز ممتزج بسکر است و اسلام آن مختلط بکفر و معرفت مشوب بجهل اگر در کتاب گنجایش مے دانست احوال معارف مرتبۂ فرق را بتفصیل ذکر کرده امتزاج سکر و مانند آن را دران مرتبه بیان می نمود ارباب فطانت شاید شمۂ را بتفرس نیز دریابند العجب کل العجب این قدر باید فهمید که انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات این همه بزرگی و کلانی که یافتند نه از راه نبوت یافته اند نه از راه ولایت بیش از خادمی نیست از برای نبوت و اگر ولایت را بر نبوت مزیت میبود ملائکه ملاء اعلی که ولایت ایشان اکمل است از سائر ولایات از انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات افضل میشدند و گروهے ازین طائفه چون ولایت را افضل از نبوت دانسته ولایت ملاء اعلی را اکمل از ولایت انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات دیدند ناچار ملائکه علیین را از انبیا افضل گفتند علیهم الصلوات و التسلیمات و از جمهور اهل سنت بعدا افتادند کل ذلک لعدم الاطلاع علی حقیقة النبوة و چون در نظر مردم بواسطۂ بعد عهد نبوت در جنب کمالات ولایت حقیر می در آیند لاجرم سخن را درین باب مبسوط ساخت و شمۂ از حقیقت معامله وا نمود ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا و ثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین اخوی ارشدی شیخ داؤد چون متردد آن حدود بودند باعث این تصدیع گشتند

مکتوب دویست و شصت و نهم بمرتضی خان صدور یافت

در ترغیب بر اهانت رسانیدن باعدای دین و تخریب و توهین آلهۂ باطلۂ این کجروان و بیدولتان و اظهار تمنای خود باین امر عظیم القدر و ما یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی هر کسی را در دل تمنائے امریست از امور و تمنای این فقیر بشدت تمام نسبت بدشمنان خدا جل و علا و دشمنان پیغمبر او علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات اهانت رسانیدن است باین بیدولتان و خوار داشتن ایشان و آلهۂ باطلۂ ایشان را و یقین میدانند که هیچ عملی نزد حق جل و علا ازین عمل مرضی تر نیست بنا بر آن مکرر ایشانرا باین عمل مرضی ترغیب می نمایند و ایشان باین عمل از اهم مهام اسلام میدانند چون بدولت آنجا تشریف برده اند و برای تحقیر و اهانت رسانیدن آن بقعۂ کثیفه و اهل آن متعین شده اند اول شکر این نعمت بجا باید آورد که جمع کثیر برای تعظیم و توقیر آن مقام و اهل آن میروند لله سبحانه و تعالی الحمد و المنة که ما را باین بلا ابتلا نساخت و بعد از شکر این نعمت عظمی در تحقیر و توهین این بیدولتان و آلهۂ باطلۂ ایشان سعی بلیغ باید فرمود هر قدر که میسر شود بخفیه یا جهر در تخریب این جماعه باید کوشید و انواع اهانت باین بت تراشیده ناتراشیده باید رسانید امید است که بعضے از مداهنتها که واقع شده است باین عمل تلافی آنها نمایند و کفارة سازند ضعف بدن و شدت سرما مانع است و الا بخدمت ایشان رسیده ترغیب این امر می نمود و باین تقریب یکبار تفی بران سنگ می انداخت آنرا سرمایۂ سعادت میساخت زیاده چه مبالغه نماید والسلام

مکتوب دویست و هفتادم بشیخ نور محمد صدور یافت در بیان ترجیح بعضے صحبتها بر عزلت

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی اخوی شیخ نور محمد دور افتادگان را بهیچ فراموش ساخته اند که بسلامی و پیامی هم یاد نمیکنند تمنای شما عزلت و انزوا بوده که میسر شد اما بعضے از صحبتها هست که بر عزلت می چربد قیاس از حال اویس قرنی نمایند که چون عزلت اختیار کرده بصحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات نرسید از کمالات صحبت بهره نیافت و از تابعین گشت و از خیریت پایۂ اولی بدرجۂ دوم رسید بعنایت الله سبحانه صحبت هر روز به طرز دیگر است من استوی یوماه فهو مغبون والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التحیات

مکتوب دویست و هفتاد و یکم بشیخ حسن برکی صدور یافته در حل استفسار واقعه که دیده بود

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مکتوب شریف اخوی اعزی شیخ حسن احسن الله سبحانه حاله و اوصله الی کماله رسید واقعۂ روشن

که رو داده بود و نوشته بودند بو فتوح انجا امیدوار باشند و بانچه مامور اند در اتیان آن بجان
کوشند و سر موی از اتیان احکام شرعیه تجاوز تجویز نکنند و بمعتقدات حقهٔ اهل سنت و جماعه متحلی باشند ع کار اینست
و غیر این همه هیچ ٭ و دیگر والدین شما تجویز بکنند و آخوند راضی باشند سیر هندوستان را مغتنم شمرند والسلام ٭

مکتوب دویست و هفتاد و دوم بمیر سید محب الله مانکپوری صدور یافته در بیان ایمان بغیب که آن
شهودی و توحید شهودی و توحید وجودی و آنچه در حصول فنا در کار است توحید شهودی است توحید وجودی
هیچ در کار نیست و در بیان اصناف هر کدام و فضل و ادای ایمان غیب بر ایمان شهادت و در بیان آنکه اول کسی که
اظهار توحید وجودی نموده است و تصریح بآن کرده صاحب فتوحات مکیه است عبارات مشائخ ما تقدم هر چند
از توحید و اتحاد خبر میدهند اما محمول بر توحید شهودی اند و ما یناسب ذلک بعد الحمد و الصلوة سیادت پناه
اخوی اعزی میر محب الله معلوم فرمایند که ایمان بغیب بوجود واجب تعالی و بسائر صفات او سبحانه
نصیب انبیا است و نصیب اصحاب انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و نصیب اولیائی که بکلیت مرجوعند
و نسبت ایشان نسبت اصحاب است اگر چه اینها قلیل اند بل اقل و نصیب علما و نصیب عامهٔ مؤمنان
و ایمان شهودی نصیب عامهٔ صوفیه است از ارباب عزلت بوند یا از ارباب عشرت چه ارباب
عشرت هر چند مرجوعند اما بکلیت رجوع ننموده اند باطن ایشان همچنان نگران فوق است ظاهر بخلق اند
و باطن بحق جل سلطانه پس همه وقت ایمان شهودی نصیب شان است و انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات
چون بکلیت مرجوعند و بظاهر و باطن متوجه دعوت خلق بحق جل و علا لاجرم ایمان بغیب نصیب شان است
و این فقیر در بعضی رسائل خود تحقیق نموده است که با وجود رجوع نگرانی فوق علامت نقص است و عدم
وصول است بانجام کار و رجوع بکلیت علامت وصول است به نهایة النهایة صوفیه کمال را در جمع بین التوجهین
دانسته اند و جامع تشبیه و تنزیه را از کمل شمرده مصرعه آن ایشانند و من چنینم یا رب ٭ و انبیا علیهم
الصلوات والسلام چون از مقام دعوت فارغ میگردند و متوجه عالم بقا میشوند و مصلحت رجوع تمام میشود بشوق
تمام نداء والرفیق الاعلی بر آورده بکلیت متوجه حق جلشانه میگردند در مراتب قرب بتخیر مینمایند شعر
هنیئا لارباب النعیم نعیمها ٭ وللعاشق المسکین ما یتجرع ٭ نزد فقیر کمال آنست که در وقت عروج کثرت
بکلیت از نظر مرتفع شود حتی که اسماء و صفات نیز ملحوظ نباشد و جز احدیت مجرده هیچ مشهود نبود ٭
ثم عومل معه ما عومل معه در وقت رجوع نظر بتمام بکثرت افتد و غیر از خلق در رنگ عامهٔ مؤمنان

امر دیگر مشهود نبود و غیر از ادای طاعت و دعوت خلق بحق جل و علا او را کار نباشد و چون امر دعوت
تمام کنند و عالم فانی را وداع نمایند بکلیت بجناب قدس متوجه شوند و رخت از غیب بشهادت کشند و معامله را از گوش
به آغوش برد ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم قصه رجوع بکلیت را نقص خیال نکنند
و توجه باطن را که بحق است جل سلطانه بهتر از توجه بخلق که برای دعوت و تکمیل ایشانست ندانند زیرا که صاحب
رجوع باختیار خود در مقام رجوع نیامده است بلکه بمراد حق جل سلطانه از اعلی به اسفل نزول کرده است
و از وصل بهجر خود قرار داده پس صاحب رجوع قائم بمراد حق است جلشانه و فانی از مراد خود و صاحب توجه
بوصل و شهود محفوظ است و به قرب و معیت شادان شعر هجری که بود مراد محبوب ٭ از وصل هزار بار
خوشتر ٭ لانی فی الوصال عبید نفسی ٭ و فی الهجران مولی للموالی ٭ و شغلی بالحبیب بکل حال ٭ احب الی من شغلی
بحالی ٭ و فضائل و کمالات رجوع بسیار است صاحب توجه نسبت بصاحب رجوع قطره ایست نسبت بدریای
محیط این رجوع از فضائل نبوت است و آن توجه از آثار ولایت شتان ما بینهما اما فهم هر کس باین کمال نرسد
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم بعضی از جامعان تنزیه و تشبیه گویند که ایمان به تنزیه همه
مؤمنان را حاصل است عارف آنست که ایمان به تشبیه با آن جمع کند و خلق را ظهور خالق بیند و کثرت را
کسوت وحدت داند و صانع را در صنع مطالعه کند بالجمله توجه تنزیه صرف نزد ایشان نقص است و شهود
وحدت بی ملاحظه کثرت عیب این جماعه متوجهان احدیت صرف را ناقص می شمرند و ملاحظهٔ وحدت
بی مطالعه کثرت تجدید میدانند و تقیید می انگارند سبحان الله وبحمده دعوت انبیا علیهم الصلوات
والتسلیمات به تنزیه صرف است و کتب سماوی ناطق بایمان تنزیهی است انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات
نفی آلههٔ باطلهٔ آفاقی و انفسی مینمایند و به ابطال اینها دعوت میفرمایند و به وحدت واجب الوجود که بیچون
و بیچگونه است دلالت میکنند هیچ شنیده که پیغمبری دعوت بایمان تشبیهی نموده است و خلق را ظهور خالق
گفته جمیع پیغمبران علیهم الصلوات والتسلیمات در کلمهٔ توحید واجب الوجود تعالی و تقدس متفق اند
نفی ارباب ما دون او سبحانه مینمایند قال الله تبارک و تعالی قل یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء
بیننا و بینکم الا نعبد الا الله ولا نشرک به شیئا ولا یتخذ بعضنا بعضا اربابا من دون الله فان تولوا
فقولوا اشهدوا بانا مسلمون این جماعه اسباب بی نهایت اثبات مینمایند
و همه را ظهورات رب الارباب تخیل میکنند و کتاب و سنت را که در مطالب خود مستشهد می آرند

الکتاب هو الاول والآخر والظاهر والباطن و ما رمیت اذ رمیت ولکن الله رمی ان الذین یبایعونک انما
یبایعون الله ید الله فوق ایدیهم و السنة اللهم انت الاول فلیس قبلک شیء و انت الآخر فلیس بعدک شیء
و انت الظاهر فلیس فوقک شیء و انت الباطن فلیس دونک شیء هیچ استشهاد نیست زیرا که این عبارت حصر از برای
نفی کمال وجود از ماسوا است و ابلغ وجه نه نفی اصل وجود چنانکه فرموده لا صلوٰة الا بفاتحة الکتاب و فرموده
لا ایمان لمن لا امانة له و امثال آن در کتاب و سنت بسیار است این توجیه نه تاویل نصوص است
چنانکه گمان برده اند بلکه حمل نصوص است بر کمال بلاغت و در عرف چون اهتمام بامر رسالت شخصی می نمایند
میفرمایند که دست او دست منست مقصود اینجا حقیقت نیست مجاز است که ابلغ از حقیقت است و چون
فعل از انداز و قدرت فاعل که عبد و مملوک صاحب قدرت کامله است زیاده بوقوع آید و التفات و توجه آن
مالک قادر در آن فعل مرعی باشد مالک را سزد که بگوید این فعل را من کردم نه تو سخن را هیچ دلالت نیست
بر اتحاد فعل و نه بر اتحاد ذات حاشا و کلا که فعل عبد مملوک عین فعل مالک مقتدر بود یا ذات او عین ذات او
این جماعه مذاق انبیا را علیهم الصلوات والتسلیمات نفهمیده اند که مدار دعوت ایشان بر اثنینیت است
و وجود غیر و غیریت عبارات ایشان را بر توحید و اتحاد فرود آوردن از تکلفات بارده است اگر فی الحقیقت
موجود یکی بود و ماسوای او ظهورات او بودند و عبادات ماسوی عبادات او باشد چنانچه این جماعه گمان برده
اند چرا انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات مبالغه و تاکید منع آن نمایند و عقوبتهای ابدی بر عبادت ماسوی
مترتب سازند و عائد آنها را دشمنان خدا گویند چون بر منشاء غلط ایشان را اطلاع نه بخشند و دید غیریت را
که از جهل در ایشان ناشی شده است زائل نگردانند و عبادت اشیا را عین عبادت حق جل و علا نه دانانند
بعضی ازین جماعه گویند که پیغمبران علیهم الصلوات والتسلیمات بواسطهٔ قصور فهم عوام اسرار توحید وجود
را پوشیده بنای دعوت را بر غیر و غیریت کرده اند و وحدت را پوشیده به کثرت دلالت نموده اند این سخن
در رنگ تقیه شیعه نامسموع است پیغمبران علیهم الصلوات والتسلیمات حق اند به تبلیغ آنچه نفس الامر است
هرگاه نفس الامر موجود یکی بود غیر او را موجود نباشد چرا پوشیده داشته اظهار خلاف نفس نمایند علی الخصوص
احکامی که بذات و صفات و افعال واجب الوجود تعالی و تقدس تعلق داشته باظهار و اعلان احق اند
کوته نظران اگرچه در فهم آن قاصر بودند مبنی بر متشابهات قرآنی و آنچه در احادیث آمده است
از متشابهات چه جای عوام که خواص نیز در فهم آن عاجز اند مع ذلک در اظهار آن ممنوع نشدند

و غلط عوام مانع اظهار آنها نگشت این جماعه کسی که به دو وجود قائل است و از عبادت ماسوای او تعالی تنزه مینماید
او را مشرک می نامند و آنکه بیک وجود قائل است او را موحد میگویند اگرچه عبادت هزار صنم نماید بتخیل آنکه اینها
ظهورات حق اند سبحانه و عبادت ایشان عبادت حق است تعالی شانه انصاف باید نمود که ازین صنف
مشرک کدام است و موحد کدام انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بوحدت وجود دعوت نکرده اند و دو وجود
گوینده را مشرک نگفته دعوت ایشان بوحدت معبود است جل شانه عبادت ماسوی را شرک گفته اند اگر
صوفیه وجودیه ماسوا را بعنوان غیریت ندانند دفع شرک نمیکنند ماسوی ماسوی است و اند پابند اند بعضی
از متاخران ایشان عالم را عین حق جل سلطانه نمیگویند و از عینیت تحاشی مینمایند و طعن و تشنیع بقائلان
عینیت میکنند و شیخ محی الدین و تابعان او را ازین راه بانکار پیش می آیند و بدیاد میکنند مع ذلک
این جماعه عالم را غیر حق جل سلطانه نمی گویند بلکه نه عین حق و نه غیر حق جل و علا میدانند این سخن از صواب دور است
الاثنان متغائران قضیه مقرر است منکر اثنینیت مصادم بدرجهٔ عقل است غایة ما فی الباب متکلمین در صفات
واجبی جل سلطانه لا هو و لا غیره گفته و از غیر مصطلح مراد داشته جواز انفکاک و متغایرین مراعات نموده اند
چه صفات واجبی جل سلطانه از حضرت ذات تعالی و تقدس منفک نمیشوند و جواز انفکاک در میان ذات و
صفات قدیمهٔ او تعالی و تقدس متصور نیست پس لا هو و لا غیره در قدیمه صادق است بخلاف عالم که این
نسبت در وی مفقود است کان الله و لم یکن معه شیء پس نفی غیریت از عالم نمودن هم بلغت و هم باصطلاح از صدق
دور است ازین جماعه از نارسائی خود عالم را در رنگ صفات قدیمه انگاشته اند و حکم مخصوص آنرا اینجا
اطلاق نموده و این جماعه چون به نفی عینیت عالم قائل گشته اند لازم است بر ایشان که به غیریت عالم
قائل شوند و از زمرهٔ ارباب توحید وجودی برآیند و به وجودات متعدده عالم گردند و در توحید وجود
از عین گفتن چاره نیست چنانچه شیخ محی الدین و تابعان او گفته اند و عین گفتن بایمعنی است که عالم با صانع
متحد است حاشا و کلا بلکه بآن معنی است که عالم معدوم است و موجود واجب است تعالی و تقدس چنانچه
این فقیر در بعضی رسائل خود تحقیق اینمعنی نموده است سوال صوفیه وجودیه گوینده دو وجود را که مشرک
گویند باعتبار آنست که او دو بین است مشرک طریقت است جواب رفع دو بینی که شرک طریقت است بتوحید شهودی
حاصل میشود و توحید وجودی در آن موطن هیچ در کار نیست باید که مشهود سالک و ملحوظ او غیر از یک ذات تقدس
امری دیگر نبود تا فنا متحقق شود و شرک طریقت مندفع گردد در روزی که آفتاب طالع است انتهاء می بینند ستارها

نمی بیند در فع دو بینی حاصل ست هر چند هزاران از ستارها در روز موجود بوند مقصود آنست که یک آفتاب
مشهود بوند ستارها معدوم باشند یا موجود بلکه گوئیم که کمال فنا در ان صورتست که اشیا موجود باشند سالک از کمال فنای
که بمطلوب حقیقی دارد بهیچ چیز التفات نماید بلکه هیچ چیز را مشاهده نکند و هیچ چیز در دیدهٔ بصیرت او نه در آید و اگر اشیا
موجود نباشند فنا از که متحقق شود و فانی از که بود و کرا فراموش نماز د اول کسیکه تصریح بتوحید وجودی کرده است
شیخ محی الدین بن العربی است عبارت مشائخ ما تقدم هر چند که از توحید و اتحاد خبر میدهد اما قابل حمل اند بر توحید شهودی
چه هر گاه غیر حق را جلشانه نه بیند بعضی گویند لیس فی جبتی سوی الله و بعضی ندای سبحانی زنند و بعضی لیس فی
الدار غیره دیار راند اور دهند اینهمه کلماتست که از شاخ یک بینی میشگفد هیچ کدام را دلالت بر وحدت وجود نیست و
آنکه مسئله وحدت وجود را مبوب و مفصل ساخته است و در رنگ صرف و نحو تدوین نموده شیخ محی الدین است و بعضی
از معارف غامضه این مبحث را مخصوص بخود گردانیده حتی که گفته خاتم النبوة بعضی از علوم و معارف را از خاتم
الولایت اخذ میکنند و خاتم الولایة محمدی خود را میداند و شراح در توجیه آن گفته اند که بادشاه اگر از خزینهٔ داخود
چیزی بگیرد چه نقصان دارد بالجمله در تحصیل فنا و بقا و حصول کمالات ولایت کبری توحید وجودی هیچ در کار نیست
توحید شهودی باید تا فنا متحقق شود و نسیان ماسوی حاصل گردد تواند بود که سالکی از بدایت تا نهایت سیر کند و از
علوم معارف توحید وجودی هیچ بروی ظاهر نشود با آنکه نزدیکست که انکار این علوم نماید نزد فقیر راهیکه بی ظهور
این معارف بسلوک میسر شود اقرب است از ان راهی که متضمن این ظهور بود و ایضا سالکان این راه اکثر
خان بمطلوب میرسند و رونده های آن راه اکثر شاخ راه میمانند و از دریا بقطره سیر میگردند و بتوهم اتحاد ظل
گرفتار میمانند و از وصل محروم میشوند و این معنی را تجربها معلوم ساخته است والله سبحانه الملهم للصواب

و نیز فقیر هر چند براه ثانی میسر شده است و از ظهورات علوم و معارف توحیدی حظ وافر یافته اما چون
عنایت خداوندی جل سلطانه شامل حال و بود و سیر محبوبی داشته بوادی سفا و ز راه را بامداد فضل عنایت
طی نموده است و از کمال کرم ورا از ظلال گذرانیده باصل رسانیده و چون معامله بستر شدن فنا دید که راه دیگر اقرب
بوصول است و اسهل بحصول الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق تنبیه تحقیق
سابق معلوم شد که اگر چه موجودات متعدد باشند و ماسوی حق جل و علا موجود بود او ست که فنا و بقا متحقق شود و ولایت
صغری و کبری حاصل آید چه نسیان ماسوی فناست نه اعدام ماسوی و دید ماسوی باید که مفقود شود نه آنکه ماسوی
معدوم و ناچیز بود این سخن باوجود ظهور بر اکثر خواص پوشیده مانده است از عوام چه گوید

توحید شهودی را عین وجودی خیال کرده معرفت و وحدت وجود را از شرائط راه دانسته اند و وجود گوینده را ضال
و مضل انگاشته حتی که بسیاری از ایشان معرفت حق جل سلطانه منحصر در معارف توحید وجودی خیال کرده اند شهود وحدت را
در مرایای کثرت از انجام کار تصور نموده تا آنکه بعضی از ایشان تصریح کرده که حضرت پیغمبر ما علیه وعلی جمیع اخوانه من
الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها بعد از حصول کمالات نبوت در مقام شهود وحدت در کثرت بوده است
کریمهٔ انا اعطیناک الکوثر را اشارت بآن مقام مینمایند و ترجمهٔ کریمه را باین عبارت میکنند بدرستیکه دادیم ترا شهود
وحدت در کثرت ما نا که از توسط واو کوثر در میان حروف کثر این اشارت را فهمیده اند حاشا و کلا که
این قسم معارف شایان مقام نبوت باشند چه انبیا علیهم الصلوات والتحیات بخدای بیچون جل سلطانه
دعوت مینمایند و هر چه در مرایای چون گنجایش دارد از بیچونی بی نصیب است و بداغ چونی و چندی قسم حضرت
حق سبحانه و تعالی ایشان را انصاف و باد مگر انبیا را علیهم الصلوات والتسلیمات برتر از دید کمالات خود میبینند و
کمالات ایشان را مماثل کمالات خود میدانند کبرت کلمة تخرج من افواههم ه چه آن کرمی که در سنگی نهانست
زمین و آسمان او همان است ٭ کمینه امت او را از این قسم معرفت که اوائل حاصل شده بود ندامت و
استغفار است و آن شهود را در رنگ حلول نصاری از انجناب قدس نفی مینمایند حضرت خواجه نقشبند قدس سره
میفرماید هر چه دیده شد و شنیده شد و دانسته شد آن همه غیر است بحقیقت کلمهٔ لا نفی آن باید کرد پس
شهود وحدت و کثرت نیز شایان نفی گشت و هر چه شایان نفی است از انجناب قدس منتفی است
این کلام حضرت خواجه مرا از این شهود بر آورده است و از گرفتاریهای مشاهده و معاینه نجات بخشیده
و رخت از علم بجهل کشیده و از معرفت بحیرت برده جزاه الله سبحانه عنی خیر الجزاء من بهمین یک سخن حضرت
خواجه ام و حلقه بگوش ایشان والحق از اولیاء کم کسی بمثل این عبارت تکلم نموده است و جمیع مشاهدات
و معاینات را برین نهج نفی ساخته درین مقام حقیقت این سخن ایشان که فرموده اند معرفت خدای
بر بهاء الدین حرام اگر ابتداء او انتهاء بایزید نباشد باید جست چه بایزید با آن بزرگی از شهود
و مشاهده نگذشته است و از تنگنای سبحانی قدم بیرون نزده بخلاف حضرت خواجهٔ ما که بکلمهٔ
لا نفی جمیع مشاهدات او فرموده اند و همه را غیر حق ساخته جل سلطانه تنزیه او نزد خواجه
تشبیه است و بیچون و چون کمال از نقص ناچار انتهاء او که از تشبیه نگذشته است ابتدای خواجه
باشد چه بدایت از تشبیه است و نهایت به تنزیه مگر بایزید را در آخر حال برین نقص اطلاع بخشیده اند

گر نزدیک باحتضار میگفت اذکرنی الا عن غفلة وما فترتک الا عن فترة حضور سابق را غفلت دانست که حضور او نبود تعالی
بلکه حضور ظلی بود از ظلال و ظهوری بود از ظهورات پس ناچار از و غافل باشد جل سلطانه وتعالی وراء وراء ظلال
وظهورات همه از مبادی و مقدمات اند و از معارج و معدات و آنچه حضرت خواجه فرموده اند ما نهایت را
در بدایت درج میکنیم مطابق واقع است زیرا که از ابتدای توجه ایشان بر احدیت صرف است و از اسم و صفت
جز ذات نمی خواهند تعالی مبتدیان رشید این طائفه علیه را این دولت بطریق انعکاس از شیخ مقتدا
که باین کمال مشرف شده است حاصل میشود ناشدند پس ناچار نهایت کمل در بدایت این بزرگواران مندرج
باشد غایة ما فی الباب این توجه احدیت در ایشان اگر غلبه پیدا کند و ظاهر را نیز برنگ باطن منصبغ سازد
سالک از مشاهدات سفلی که در مرایای ممکنات ظاهر شود آزاد است و از معارف تشبیهی خلاص و اگر این توجه
غلبه پیدا نکرد و بر باطن مقصور گشت لیلازم است که ظاهر بشهود وحدت در کثرت متلذذ بود و بتوحید و اتحاد محظوظ
باشد اما این شهود در حق ایشان مقصور بر ظاهر است بباطن سرایت نمیکند باطن شان متوجه احدیت
صرف است و ظاهر شان مشاهد وحدت از کثرت باشد که توجه باطن بواسطه غلبه نسبت ظاهر معلوم نشود و غیر
از شهود ظاهر امر دیگر مفهوم نبود چنانچه در اوائل حال کاتب این سطور بوده است که بواسطه غلبه نسبت ظاهر
از توجه بباطن که باحدیت صرف بود آگاهی نداشت و بالکلیت خود را متوجه شهود وحدت در کثرت می یافت
بعد از مدتے حضرت حق سبحانه بر توجه باطن اطلاع بخشید و باطن را به ظاهر نصرت داد و معامله را تا بانجا رسانید
الحمد لله سبحانه علی ذلک از این قبیل است معارف توحیدی و مشاهدات سفلی که از بعض خلفاء این
خاندان بزرگ سر بر زده است نه آنکه ایشان بظاهر و باطن متوجه این شهود اند و گرفتار این معرفت
بخلاف دیگران که بظاهر و باطن گرفتار این شهود اند و این شهود را جامع تنزیه و تشبیه دانسته از کمال
می دانند این جماعه هر چند باطن ایشان نیز ایمانے بتنزیه صرف دارد اما گرفتارے دیگر است
و ایمان دیگر و حال دیگر است و علم دیگر جماعه که ایمان به تنزیه صرف ندارند و جز مشاهده سفلی
امر دیگر را معتقد نیستند از ملاحده اند که از مبحث خارج اند نزد فقیر شهود حق جل و علا
در مرایای ممکنات که جماعه از صوفیه آنرا کمال می شمرند و جمع بین التشبیه والتنزیه می انگارند
آن شهود شهود حق نیست جل و علا شهود در آن جز متخیل و منحوت ایشان نه آنچه در ممکن
مے بینند واجب نیست تعالی و تقدس و آنچه در حادث می یابند قدیم نه و هر چه در تشبیه

ظاهر شود تنزیه نیز زنهار بتنزیهات صوفیه مفتون نگردی و غیر حق را جل سلطانه حق ندانی این جماعه بواسطه غلبه
حال اگر معذور اند و در رنگ مجتهد مخطی از مؤاخذه مرفوع اما با مقلدان ایشان تا چه معامله کند کاش در رنگ
مقلدان مجتهد مخطی باشند و اگر چنین نکنند کار مشکل است قیاس و اجتهاد اصلی است از اصول شرعیه که بتقلید آن
مأموریم بخلاف کشف و الهام که ما را بتقلید آن امر نفرموده اند الهام بر غیر حجت نیست و اجتهاد بر مقلد حجت است
پس تقلید علماء مجتهدین باید کرد و اصول دین را موافق آرای ایشان باید جست و صوفیه آنچه بگویند و بکنند مخالف
آرای علماء مجتهدین آنرا تقلید نباید کرد و بحسن ظن از طعن ایشان لب باید بست و از شطحیات ایشان باید شمرد
و از ظاهر مصروف باید ساخت عجب است که بسیاری از صوفیان عوام را بایمان امور کشفیه و الهامیه خود چو
وحدت وجود مثلا دلالت میکنند و ترغیب بتقلید آنها مینمایند و بر عدم آن ایمان تهدیدات مے کنند
کاش دلالت بر عدم انکار این امور مینمودند و بر منکران تهدیدات میفرمودند چه ایمان دیگر است
و عدم انکار دیگر ایمان این امور لازم نیست اما از انکار آنها محافظت باید نمود تا مبادا انکار این امور
به انکار ارباب این امور کشد و به اولیاء حق جل و علا بغض و عداوت پیدا کند بر وفق آرای علماء اهل
حق کار باید کرد و از کشفیه صوفیه بحسن ظن سکوت باید ورزید و به لا و نعم جرأت نباید کرد هذا هو الحق المتوسط
بین الافراط و التفریط والله سبحانه الملهم للصواب عجائب کار و بار است جمعے از مدعیان این راه
باین شهود و مشاهده قناعت ندارند بلکه این شهود را تنزل انگاشته درین اثنا برؤیة بصری قائل میگویند
که ذات بیچون واجب الوجود را جل سلطانه می بینیم و میگویند که آن دولت که حضرت پیغمبر ما را علیه الصلوة
والسلام یکبار در شب معراج میسر شده بود ما را هر روز میسر است و نوریکه مرئی ایشان میشود آنرا
باسفار صبح تشبیه مینمایند و نور را مرتبه یکی مینی می انگارند و نهایت مراتب عروج را تا ظهور آن نور تصور
مینمایند تعالی سبحانه عما یقول الظالمون علوا کبیرا و ایضا اثبات کلام و مکالمه با آنحضرت جل شانه مینمایند
و میگویند که خدای تعالی چنین فرموده است و چنان گاهے در حق دشمنان خود از آن حضرت عز شانه
وغیرها نقل میکنند و گاهے دوستان خود را بشارتها میدهند بعضے از ایشان گویند که بقیه ثلث شب یا ربع
شب تا نماز صبح با حق سبحانه و تعالی مکالمه داشتم و از هر باب سخنان پرسیدم جواب یافتم لقد استکبروا فی
انفسهم وعتوا عتوا کبیرا از سخنان این جماعه مفهوم میشود که آن نور مرئی را عین حق می دانند جل
سلطانه و آن نور را ذات او تعالی تصور میکنند نه آنکه آنرا ظهوری از ظهورات او تعالے انگارند

وظلی از ظلال او دانند و شکی نیست که آن نور را ذات حق گفتن جل سلطانه افترای محض است و الحاد صرف
و زندقهٔ خالص نهایت تحمل خداوندی است جل شانه که امثال این مفتریان را بعذابهای گوناگون استعجال
نمی فرماید و استیصال آنها نمی نماید سبحانک علی حلمک بعد علمک سبحانک علی عفوک بعد قدرتک
قوم حضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام بمجرد طلب رویة هلاک گشتند و حضرت موسی
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام بعد از طلب رویة زخم لن ترانی خورد و بیهوش
افتاد و از آن طلب تائب گشت و محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم که محبوب رب العالمین
است و بهترین موجودات اولین و آخرین با وجود آنکه بدولت معراج بدنی مشرف شد و از
عرش و کرسی درگذشت و از مکان و زمان بالا رفت علما را در رویة او علیه و علی آله الصلوة و
السلام با وجود اشارتهای قرآنی اختلاف است اکثر علما بعدم رویة او علیه و علی آله الصلوة والسلام
قائل گشته اند قال الامام الغزالی والاصح انه علیه و علی آله الصلوة والسلام ما رای ربه سبحانه لیلة المعراج
این بی سرانجامان بزعم باطل خود هر روز خدا را می بینند جل شانه حال آنکه علما در یک دیدن محمد رسول
الله صلی الله علیه و علی آله و سلم قیل و قال دارند فضحهم الله سبحانه ما اجهلهم و ایضاً از سخنان این جماعه معلوم
گردد که آن کلام را که می شنوند نسبت آن بحضرت حق سبحانه همچو نسبت کلام بمتکلم میدانند و این عین الحاد
است حاشا و کلا که از حضرت حق سبحانه کلامی صادر شود بطریق تکلم که در وی ترتیب باشد و تقدیم و تاخیر
بوده که آن علامات حدوث است سخنان مشائخ کبار ایشان را در غلط انداخته است چه مشائخ نیز اثبات
کلام و مکالمه با حضرت جل سلطانه نموده لیکن باید دانست که مشائخ نسبت آن کلام را بحضرت حق سبحانه
همچو نسبت کلام بمتکلم نمیتوانند بلکه همچو نسبت مخلوق بخالق یقین میکنند و درینجا هیچ محظور نیست حضرت موسی
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام که از شجرهٔ مبارکه کلام حق شنید جل شانه نسبت این کلام بحق
جل سلطانه همچو نسبت مخلوق بود بخالق نه همچو نسبت کلام بمتکلم و همچنین کلامیکه از حضرت جبرئیل
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام شنید نسبت آن کلام بحضرت حق سبحانه و تعالی همچو
نسبت مخلوق بود بخالق غایة ما فی الباب آن کلام نیز کلام حق است جل سلطانه و منکر آن
آن کافر و زندیق گوئیا کلام حق مشترک است در میان کلام نفسی و کلام لفظی که بتوسط امرے
حق سبحانه و تعالی ایجاد آن فرماید پس کلام لفظی نیز بحقیقت کلام حق باشد جل و علا پس ناچار

منکر آن کافر بود فافهم فان هذا التحقیق ینفعک فی کثیر من المواضع والله سبحانه الموفق باید دانست وجودی که در ممکنات
اثبات میکنیم وجودیست ضعیف در رنگ سائر صفات ممکنات را در جنب علم واجب تعالی چه مقدار است و
قدرت حادثه را در جنب قدرت قدیمه چه اعتبار همچنین وجود ممکن در جنب وجود واجب تعالی لا شئ محض است چه جای
آن دارد که ناظر بواسطهٔ تفاوت مراتب این دو وجود در شک افتد که آیا اطلاق وجود برین دو فرد بطریق حقیقت است
یا اطلاق او بر یک فرد بطریق حقیقت است و بر فرد دیگر بطریق مجازی نمی بینی که جم غفیر از صوفیه شق ثانی یقین نموده اند
اطلاق وجود بر وجود ممکن بر سبیل تجوز دانسته اند موجود ممکنات را اثبات نمکنند مگر عوام یا اخص
خواص مراد از اخص انبیا اند علیهم الصلوات والتسلیمات و از امثال ایشان کسیکه بولایات اصلیه
ایشان مشرف شده است و دائرهٔ ظلال را بتمام طے کرده عوام ظاهر بین اند وجود واجب تعالی و وجود
ممکن را از اقسام مطلق وجود میدانند و هر دو را موجود تصور مینمایند و اخص خواص حدید البصر اند هر دو
وجود را از افراد مطلق وجود می یابند و تفاوت مراتب افراد وجود را راجع بصفات و اعتبارات وجود
مینمایند نه راجع بحقیقت و ذات وجود تا یکے حقیقت شود و دیگر مجاز و جماعهٔ متوسطان که از رتبهٔ عوام
قدم فوق مانده است و از کمالات اخص خواص کوتاه دست اند مشکل است که قائل بوجود ممکنات گردند و
اطلاق وجود بر وجود ممکن بطریق حقیقت نمایند ازینجاست که گفته اند که ممکن را موجود باین علاقه میگویند که
او را نسبتے است بوجود کما یقال ماء مشمس آنکه وجودی بوی قائم است تا بطریق حقیقت موجود شود و بعضے ازین
جماعه از وجود ممکن ساکت اند نفی و اثبات آن تصریح نمی نمایند و بعضے دیگر نفی وجود از ممکن مینمایند
و موجود جز واجب تعالی را نمیدانند و طائفهٔ از ایشان وجود ممکن را غیر وجود نمیدانند چنانچه عین نمیدانند
و گروہے از ایشان تصریح کرده اند باینکه وجودی که واجب تعالی بآن وجود موجود است ممکن نیز بهمان وجود
موجود است این عبارت نیز نفی وجود از ممکن مینماید بالجمله در اثبات وجود ممکن حدت نظر باید و در عین
شعشعهٔ نور وجود واجب تعالی توانند آن را دید تیز بینان در روز با وجود شعشعهٔ آفتاب
ستارها را می بینند و آنکه تیز بین نیست نمیتوانند دید پس وجود ممکنات در رنگ وجود ستارهاست
در روز هر که حدید البصر است تواند دید هر که ضعیف البصر است ازین دید بے نصیب است اگر بینندهٔ
عوام با وجود ضعف بصر در کوری بصیرت چگونه وجود ممکنات را میتوانند دید و حال آنکه شعشعهٔ انوار وجود
واجب تعالی مانع رؤیت اوست گویم از ارباب علم اند نه ارباب دید سخن ما در ارباب دید است نه در

ارباب علم چه ارباب علم از بحث خارج اند پس گویا ظهور انوار واجب تعالی در حق ایشان مفقود است پس مانع رویت وجود ممکنات نباشد یا آن گوییم که ظهور انوار مانع شهود وجود ممکنات است نه مانع علم بوجود ممکنات چه علم اشیا بسا است که بسماع و تقلید نیز حاصل شود و بنظر استدلال هم صورت بندد چنانچه علم بوجود ستارها در روز ضعیف البصر را نیز حاصل است با وجود ظهور نور از آفتاب عوام را علم بوجود ممکنات است نه شهود وجود آنها چه شهود از صفات بصیرت است و بصیرت ایشان کور است مشهود ملک بود یا ملکوت جبروت باشد یا لاهوت ای عزیز عوام چنانچه درین مبحث شارک خص خواص اند در جاهای دیگر نیز در میان ایشان شرکتے حاصل است از ینجاست که انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات در بسیاری از احکام در رنگ عوام زندگانی مینمایند در معاشرت با خلق یا با اهل و عیال خیر البشر با اهل و عیال مثل ایشان معامله میفرماید اخبار حسن معاشرت خود علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات مشهور اند منقول است که روزے سید البشر علیه وعلی آله الصلوات والسلام تقبیل امامین میفرمودند و به انبساط تمام با ایشان معاشرت می نمودند شخصی از حاضران گفت یا رسول الله من یازده پسر دارم و هرگز هیچ یکے را بوسه نکرده ام حضرت پیغمبر فرمودند علیه وعلی آله الصلوات والسلام که این رحمت است که بر بندهای رحیم خود عطا می فرماید و چون خص خواص و بعضی اوصاف بعوام شارک اند اگرچه شرکت باعتبار صورت باشد و ناچار عوام از نارسائی خود از کمالات ایشان قلیل النصیب اند و ایشانرا در رنگ خودها خیال میکنند و آنکه در اوصاف و شمائل از ایشان جدا بود او را میکردند و بزرگ میدانند از ینجاست که اوصاف و اخلاق اولیارا که از اوصاف اخلاق ایشان جداست بهتر میدانند از ان اوصاف و اخلاق که مشابه اخلاق ایشان است اگرچه آن اخلاق در انبیاء موجود بودند علیهم الصلوات والتسلیمات بشنو نقل کرده اند از مخدوم شیخ فرید گنجشکر که چون یکے از فرزندان ایشان می مرد و خبر موت او بایشان میرسید هیچ تغیرے در ایشان راه نمی یافت و میگفتند که سگ بچه مرده است بیرون تابید. وچون فرزند سید البشر ابراهیم نام علیه الصلوات والسلام فوت کرد حضرت پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والسلام بروے گریه کردند و محزون گشتند و فرمودند انا بفراقک یا ابراهیم لمحزونون بتاکید مبالغه بیان حزن خود فرمودند گنجشکر بهتر است یا سید البشر نزد عوام کالانعام حالۀ اول بهتر است و آنرا بی تعلق میدانند و ثانی را عین تعلق و گرفتاری می انگارند اعاذنا الله سبحانه عن معتقداتهم السوء و چون این وارد از آزمایش و ابتلاست عوام را شتبهه ساختن و در شبهات انداختن عین حکمت و مصلحت است اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه بحرمة سید البشر

علیه وعلی آله واصحابه من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که ایمان انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و ایمان اصحاب ایشان و ایمان اولیا که ملحق باصحاب اند بعد از شهود بواسطه رجوع بدعوت به غیبت تحرا یافته است در رنگ آنکه شخصے آفتاب را در روز نه بیند و ایمان شهودی بوجود آفتاب پیدا کند و چون شب شود ایمان شهودی او مبدل به ایمان غیبت گردد و ایمان علما هرچند بغیب است تا غیب ایشان بواسطه متابعت انبیا علیهم الصلوات والتحیات حکم حدس پیدا کرده است و از نظر نه بر آمده است مراد اینجا علماء آخرت ست نه علماء دنیا زیرا که علماء دنیا داخل عامه مؤمنان اند و ایمان بغیب که بعامه مؤمنان منسوب است بهترین اقسام او ایمانی است که بتقلید انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات مربوط است قال الله تعالی و قال رسول الله صلی الله علیه وسلم منوط است سوال علماء فرموده اند ایمان استدلالی بهتر است از ایمان تقلیدی حتی که بسیاری از علماء استدلال را شرائط ایمان نموده اند و ایمان تقلیدی را معتبر نداشته و تو ایمان تقلیدی را بهتر گفته جواب ایمانی که بر تقلید انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات حاصل شود ایمان استدلالی است زیرا که صاحب تقلید بدلیل میداند که انبیا علیهم الصلوات والتحیات در تبلیغ رسالت صادق اند چه شخصیکه حضرت حق سبحانه و تعالی بمعجزات تصدیق او نموده است البته صادق است پس انبیا که همه مؤید بمعجزات اند همه صادق باشند علیهم الصلوات والتسلیمات تقلید غیر معتبر آن است که در ایمان تقلید آن وجود نماید و صدق انبیا علیهم الصلوات والتحیات و حقیت تبلیغ ایشان هیچ منظور او نبود و این ایمان نزد بسیارے از علماء معتبر نیست باقی ماند استدلالی که بمقدمات ارباب نظر حاصل کنند و به ترتیب صغری و کبری ایمان نتیجه پیدا سازند آن استدلال امریست که بمکان نزدیکیست و از وقوع دور رو در مقام استدلالی باثبات واجب تعالی مثل مولانا جلال الدین دوانی از ارباب نظر معلوم نیست که کسے گذشته باشد زیرا که او هم محقق است و هم متاخر در اثبات این مطلب عالی سعی بسیار نموده مع ذلک هیچ مقدمه از مقدمات استدلالات او نباشد که محشیان رسائل او در آن مقدمه بمنع یا بنقض پیش نیامده باشند و دخلهای موجه نکرده باشند و ای به صاحب استدلال که ایمان را بمجرد استدلال حاصل نماید و تقلید انبیا علیهم الصلوات دستگیری او نه نماید ربنا آمنا بما انزلت واتبعنا الرسول فاکتبنا مع الشاهدین

مکتوب دویست و هفتاد و سوم بمرزا حسام الدین احمد صدور یافت در بیان آنکه سالک را باید که ملتزم طریق شیخ خود باشد و بطریق مشائخ دیگر التفات نکند و اگر وقائع برخلاف آن رو دهند اعتبار نکند که شیطان دشمنے است قوی از مکر و کید او غافل نباید شد

وانیا سب فی لک الحمد للّٰه الذی ہدانا لہذا وما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللّٰه لقد جاءت رسل ربنا بالحق علیہم من الصلوات اتمہا
والتسلیمات اکملہا صحیفۂ الشفات که از روے کرم نامزد این حقیر ساخته بودند بوصول آن مبتہج و مسرور گردید جزاکم اللّٰه
سبحانه خیر الاندراج یافته بود که اگر چه بمبالغه در منع سماع متضمن منع مولود که عبارت از قصائد نعت واشعار غیر نعت
خواندن است نیز بود اخوی واعزی میر محمد نعمان و بعض یاران اینجائی که در واقعه آنحضرت را صلی اللّٰه تعالی علیه وعلی آله وسلم
دیده اند که ازین معرکهٔ مولود بسیار راضی اند بر ما ترک شنودن مولود بسے مشکل است مخدوما اگر وقائع را اعتبار بود
و بر منامات اعتبار باشد مریدان را به پیران هیچ احتیاج نباشد والتزام طریقے از طرق عبث می افتد چه هر مریدی موافق
وقائع خود عمل خواهد کرد و مطابق منامات خود زندگانی خواهد نمود آن وقائع و منامات موافق طریق پیر باشند یا نباشند
و مرضی او بوند یا نبوند برین تقدیر سلسلهٔ پیری و مریدی برهم نخورد و هر بوالهوسے بوضع خود مستقل گردد
و مرید صادق هزار وقائع را با وجود پیر به نیم جو نخرد و طالب رشید بدولت حضور پیر منامات را از
اضغاث احلام می شمرد و هیچ التفات به آنها نمی نماید شیطان لعین دشمنی است قوی منتهیان از کید او ایمن
نیستند و از مکر او ترسان و لرزان اند از مبتدیان و متوسطان چه گوید غایة مافی الباب منتهیان محفوظ
واز سلطان شیطان مصئون بخلاف مبتدیان و متوسطان پس وقائع ایشان شایان اعتماد نباشد و از
اگر دشمن محفوظ نبوند سوال واقعه که دران واقع حضرت پیغمبر را ببیند صادق است و از کید و مکر شیطان محفوظ
فان الشیطان لا یتمثل بصورته کما ورد پس وقائع مانحن فیه صادق باشند و از مکر شیطان محفوظ بوند جواب
صاحب فتوحات مکیه عدم تمثیل شیطان را مخصوص بصورت خاصهٔ آنسرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام
که مدفون در مدینه است میسازد و حکم بعدم آن تمثیل بهر صورتیکه ببیند تجویز نمی نماید و شک نیست که تشخیص آن
صورت علی صاحبها الصلوة والسلام خصوصاً در منامات بسیار متعسر است پس چگونه شایان اعتماد بود و اگر
عدم تمثیل شیطان را مخصوص بصورت خاصهٔ آنسرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام نسازیم و بهر صورتیکه ببیند
عدم آن تمثیل را در صورت تجویز نمائیم چنانچه بسیار از علماء بدان رفته اند و نیز مناسب رفعت شان آنسرور است
علیه وعلی آله الصلوة والسلام گوئیم که اخذ احکام از آن صورت و دریافتن مرضی آن از مشکلات است چه
تواند بود که دشمن لعین در میان متوسط شده باشد و خلاف واقع را بواقع نموده بود و بیننده را در اشتباه
والتباس انداخته عبارت و اشارت خود را عبارت و اشارت آن صورت علی صاحبها الصلوة گردانیده
باشد چنانچه مرویست که روزے سید البشر علیه وعلی آله الصلوة والسلام مجلسے داشتند

و جمعی از قریش و رؤسای اهل کفر آنجا حاضر بودند و بسیارے از اصحاب کرام نیز در آن مجلس بودند سید البشر
علیه وعلی آله الصلوة والسلام بر ایشان سورهٔ والنجم میخواندند چون ذکر آلهه باطلهٔ ایشان بکلام آنسرور علیه وعلی آله
الصلوة والسلام منضم ساخت بنهجیکه حاضران آنرا از کلام آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام انگاشتند و هیچ رائے تمیز آن
نیافتند کافران که حاضر بودند غلغله بر آوردند و گفتند که محمد با ما صلح کرد و ستائش بتان ما نمود و حاضران اهل اسلام
نیز ازان کلام متحیر ماندند و آن سرور از کلام آن لعین اطلاع نداشتند فرمودند چه واقعه است اصحاب کرام
عرض کردند که این فقره ها در اثنا کلام شما ظاهر شد آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام متفکر و محزون
گشتند درین اثنا جبرئیل امین علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام آمد وحی آورد که آن کلام القاء شیطانی
بوده و هیچ نبی و رسولی نگذشته است که شیطان در کلام او القاء نکرده است پس ازان حق سبحانه وتعالی آنرا
رد کرده است و کلام خود را محکم ساخته است پس هرگاه در زمان حیات آنسرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام
در حالت یقظه در محضر صحابه شیطان لعین در کلام آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام کلام باطل
خود را القا نماید و هیچکس تمیز نکند بعد از وفات آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام در حالت
منام که محل تعطیل حواس است و جاے التباس و اشتباه با وجود تنهائی رائی از کجا معلوم شود که
آن واقعه از تصرف شیطان محفوظ است و از تلبیس او مصئون یا آنکه گوئیم چون در اذهان
قصائد نعت خوانندگان و شنوندگان متمکن شده بود که آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام
ازین عمل راضی خواهند بود چنانچه ممدوحان از مادحان راضی اند و این معنی در متخیلهٔ ایشان
منتقش گشته تواند بود که در واقعه آن صورت متخیلهٔ خود را دیده باشند بے آنکه واقعه حقیقی
باشد و یا تمثیل شیطانی بود و ایضاً واقعات و رؤیاے صادقه گاہے محمول بر ظاهر و حقیقت
آنها بمانست که رائی دیده است مثلاً صورت زید را در خواب دیده است و مراد همان
حقیقت زید است و گاہے مصروف از ظاهر اند و محمول بر تعبیر مثلاً صورت زید را در خواب دیده است
و مراد ازان عمرو داشته اند مثلاً بواسطه علاقهٔ مناسب که در میان عمرو و زید بوده است پس این وقائع یاران از کجا معلوم
شود که محمول بر ظاهر اند و از ظاهر مصروف نیند چرا نتوان بود که مراد ازان وقائع تعبیرات بود و آن وقائع کنایات
باشد از امور دیگر بے آنکه تمثیل شیطانی را گنجائش بود بالجمله اعتبار وقائع نشاید نهاد اشیا در خارج
موجود اند سعی باید نمود که اشیا را در یقظه ببیند که شایان اعتماد است و گنجائش تعبیر نه آنچه در خیال

دیده شود و خواب و خیال است یاران آنجا بدقت که بوضع خود زندگانی نموده اند اختیار بدست ایشانست اما
میر محمد نعمان را غیر از انقیاد چه چاره است عیاذا بالله سبحانه اگر لمحه بعد از منع توقف نماید اگر فرضاً توقف کند که
آمرزش خواهد کرد مبالغهٔ فقیر در منع بواسطهٔ مخالفت طریقت خود است مخالفت طریق خواه بسماع و رقص بود خواه بمولود
و شعرخوانی هر طریق را وصولیست بمطالب خاص و وصول بمطالب خاص این طریق متوسط بترک این امور است ارتکاب مطلب
این طریق بود باید که از مخالفت این طریق اجتناب نماید و مطالب طریق دیگر منظور نظر او نباشد حضرت خواجهٔ نقشبند
قدس سره فرموده اند نه این کار میکنیم و نه آنکار میکنیم یعنی این کار منافی طریق خاص است پس نکنیم و چون مشائخ دیگر کرده اند
بر آن انکار هم نمائیم لکل وجهة هو مولیها فیروز آباد که بلجاء و ملاذ ما فقرا است و قدوهٔ ما پیروان هرگاه دروی امری حادث شود
که مخالف این طریقهٔ علیه بود جای اضطراب ما فقرا است مخدوم زاده با حق بمحافظت طریق والد بزرگوار خود فرزندان
حضرت خواجه احرار قدس سره بعد از تغیر والد بزرگوار ایشان طریق اصل را ایشان محافظت نمودند و با تغیر کنندگان
مجادله فرمودند چنانچه بسمع شریف شما نیز رسیده باشد از مشرب قوی العذب حضرت خواجه ما نوشته بود غرابتی در اوائل
حال در بعض امورات رعایت مذهب ملامتیه نموده مسامحه میفرمودند و ملامت را ترجیح داده ترک عزیمت در بعض شیار
ارتکاب مینمودند اما در اواخر ازین امور هم اجتناب داشتند و با وجود ملامت و ملامتیه نمیکردند بنظر انصاف به بینید و اگر
فرضاً حضرت ایشان درین آوان در دنیا زنده بودند و این مجلس و اجتماع منعقد میشد آیا باین امر راضی میشدند
و این اجتماع را می پسندیدند یا نه یقین فقیر آنست که هرگز این معنی تجویز نمیفرمودند بلکه انکار می نمودند مقصود فقیر
اعلام بود قبول کنید یا نکنید هیچ مضائقه نیست و گنجائش مشاجره نه اگر مخدوم زاده ها و یاران آنجا بر همان
وضع مستقیم باشند ما فقیران را از صحبت ایشان غیر از حرمان چاره نیست زیاده چه تصدیع دهد والسلام
اولاً و آخراً

مکتوب دویست و هفتاد و چهارم بشیخ یوسف برکی صدور یافته در بیان

بلند همتی و عدم التفات به شهودات سفلی که تعلق بمرایای کثرت دارد و ما یناسب ذلک بعد الحمد والصلوة
و تبلیغ الدعوات میرساند رسائل ثلثه شما که ارسال داشته بودید رسید و از وقایع احوال و کرامات که
اندراج یافته بود بوضوح انجامید حالیکه در آخر حال شهود وحدت در کثرت نوشته اند و باین عبارت ادا
نموده اند که دیگر انتها آنست که بکمال اول شهود گم شدن گم کند یعنی بنده ام و خلقم و امت محمد مصطفی ام
صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم آن حال اصیل است و فوق احوال مذکوره است اما
انتها دیگر است و نهایت از آن حال بمراحل بعید است هنوز ایوان استغنا بلند است ع

مرا اگر رسیدن نا پیداست اینست بد مقصود و تکرار کلمهٔ طیبه لا اله الا الله که فقیر در مکتوب سابق بشما نوشته بود نفی این شهود بود
که بکثرت تعلق داشت الله سبحانه الحمد والمنة که ببرکت این کلمهٔ طیبه این شهود از شما زائل گشت همت بلند دارند و بجوز و مویز
راه اکتفا ننمایند ان الله سبحانه یحب معالی الهمم از کوچهٔ تنگ توحید بر آمده بشاهراه بر افتاده اند چه نعمتی است اگر تذکره
احوال سابق نکنند و یاد لذتهای شهود کثرت آمیز ننمایند و استقامت عمری درین راه تنگ و پر فراز بسیاری
از کوکنار باز داده ام که کوکنار را گذاشته اند و بقبح آن فعل مطلع گشته اتفاقاً بعد از مدتی تذکرهٔ احوال کوکنار
خوردن و یاد لذتهای آن حالت نمودن باز ایشان از آن حالت قدیم ایشان برده است مخذو ما شهود یکه بمرایای
کثرت تعلق دارد و لذت بخش است و شهود تنزیهی که رو بجهل دارد و از التذاذ بعید است تا بمدد شیخ مقتدا
بآن راه رفتن متعذر است اغوای اغری مولانا احمد برکی که عوام او را از علمای ظاهر میدانند و او نیز علم باحوال
خود و احوال یاران خود نداده سرش آنست که باطن او متوجه شهود تنزیهی است که موطن جهل است و ایمان
او در رنگ علماء ایمان بغیب است باطن او از بلند فطرتی التفاتی به شهود کثرت آمیز نکرده است
و ظاهر بتجربات صوفیه مفتون و مغرور نگشته وجود شریف او در آن نواحی مغتنم است این حالت که شما
از حصول آن خبر داده اید مولانا ویرا است که بآن حالت متحقق است علم او لم لیعلم نزد فقیر مدار آن لقمه
بر وجود مولانا است عجب است که بر اهل کشوف آن نواحی این معنی چگونه مخفی مانده است در علم فقیر بزرگی
مولانا در رنگ وجود آفتاب ظاهر و باهر است زیاده چه تصدیع دهد التماس دعا و فاتحه دارد والسلام

مکتوب دویست و هفتاد و پنجم بملا احمد برکی صدور یافته در جواب استفسار که از قبول خود نموده

و بیان احوال یاری از یاران خود نوشته بود و تحریض نمودن بر تعلیم علوم شرعیه و نشر احکام فقهیه و ما یناسب
ذلک بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند که دو صحیفهٔ شریفه که بمصحوب شیخ حسن و غیره ارسال داشته
بودند رسید فرحت فراوان رسانید در یک صحیفه بیان احوال خواجه اویس نموده اند و در صحیفهٔ دیگر استفسار
از قبول خود فرموده درین اثنا توجهی بحال ایشان نموده اند و دید که مردم آن نواحی بجانب شما میدوند و التجا
بشما می آرند معلوم شد که شما را مدار آن زمین ساخته اند و مردم آن حدود را بشما مربوط داشته لله سبحانه
الحمد والمنة علی ذلک ظهور این معامله را از جملهٔ واقعات نه انکارند که از مظان ریب و اشتباه است
بلکه از محسوسات و مشاهدات شمرند همه در تحصیل اینید دولت شما را از تعلیم علوم شرعیه است و نشر احکام
فقهیه در مواضعیکه در آنجا جهل گشته است و بدعت رسوخ پیدا کرده و بآن محبت و اخلاص که شما را

بدوستان خود بعض عطا فرموده است تعالی فعلیکم بتعلیم العلوم الدینیة ونشر الاحکام الفقهیة بما استطعتم فانهما ملاک الامر ومناط
الارتقاء ومدار النجاة کمر همت برا مضبوط بسته خود را در جرگهٔ علما دارند و بامر معروف ونهی منکر خلق را براه
حق جل سلطانه دلالت فرمایند قال الله سبحانه وتعالی ان هذه تذکرة فمن شاء اتخذ الی ربه سبیلا ذکر قلبی که بآن
مجاز اند نیز موید ایشان احکام شرعیه است ودافع سرکشی نفس اماره آن طریق را نیز جاری دارند واز عدم اطلاع
به احوال یاران خود دل را آزار نباشد وآنرا دلیل بیحاصلی خود ندانند احوال یاران در آئینه داری کمالات شما کافی است
احوال شماست که بطریق انعکاس در یاران ظاهر گشته است شیخ حسن یکی از ارکان دولت شما است و ممد و معاون
معاملهٔ شما اگر فرضاً شما را میل ماوراء النهر یا سیر هندوستان پیدا شود و نائب مناب شما آنجا شیخ حسن است التفات
وتوجه در حق او مرعی دارند و کوشش بلیغ فرمایند که از تحصیل علوم دینیه ضروریه زودتر فارغ شود این سیر هندوستان
هم در حق او مغتنم بود وهم در حق شما رزقنا الله سبحانه وایاکم الاستقامة علی ملة الاسلام علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة نوشته بودند که آن یار رشید شما است که ترقی واقع شده است آنچه در غیبت وبی شعوری دست میدهد
از ارواح طیبات حالا در افاقت می بیند مخدوما این دید را هیچ دلالت بر ترقی نیست در شعور بیند یا در بی شعوری
قدم اول درین راه آنست که غیر حق را سبحانه هیچ نبیند واز ماسوای او سبحانه در سویداء اندیشه او هیچ نماند نه باین معنی
که اشیا را غیر او تعالی نبیند وبعنوان ماسوای اندانند این خود کثرت بینی است بلکه غیر او را سبحانه اصلا نبیند
وندانند این حالت معبر بفنا است ومنزل اول است از منازل این راه وبدون خرط القتاد دست بهیچکس را
تا نگردد او فنا ٭ نیست ره در بارگاه کبریا ٭ مکتوباتی که درین ایام نوشته شده است بسیار عزیز الوجود است
وفوائد غریبه درانجا اندراج یافته نقل آنرا شیخ حسن آورده اند نیک ملاحظه خواهند فرمود التماس دعا مغفرت
والده مرحومه خود نموده بودند اجابت نموده آمد باقی احوال اینجا را شیخ حسن بتفصیل معروض خواهند داشت
والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التحیات اکملها فقیر و
فقیرزاده با التماس دعاء سلامتی خاتمه دارند والسلام

مکتوب دویست وهفتاد وششم بیان شیخ بدیع الدین صدور یافته در بیان محکمات ومتشابهات قرآنی وبیان علماء راسخین وبیان کمالات ایشان وما یناسب ذلک

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین علیه وعلی آله واصحابه
الطیبین الطاهرین اجمعین جعلنا الله سبحانه وایاکم من الراسخین فی العلم ای برادر حضرت حق سبحانه وتعالی
کتاب مجید خود را دو قسم ساخت محکمات ومتشابهات قسم اول منشاء علم شرائع واحکام است

وقسم ثانی مخزن علم حقائق واسرار ید و وجه وقدم وساق واصابع وانامل که در قرآن وحدیث آمده است همه از
متشابهات است وهمچنین حروف مقطعات که در اوائل قرآن وارد شده اند نیز از متشابهات اند که بر تاویل آنها
اطلاع نداده مگر علماء راسخین را خیال نکنند که تاویل ید عبارت از قدرت است که به ید تعبیر آن نموده اند و یا ذات
است که به وجه آنرا معبر ساخته بلکه تاویل آنها از اسرار غامضه است که باخص خواص آنرا نموده اند از حروف
مقطعات قرآنی چه نویسد که هر حرفے از آن حرف بحریست مواج از اسرار خفیه عاشق ومعشوق ورمزیست
غامض از رموز دقیقه محب ومحبوب ومحکمات هر چند امهات کتاب اند اما نتائج وثمرات آن که متشابهات اند از مقاصد
کتاب اند امهات از وسائل بیش نیستند از برای حصول نتائج پس لب کتاب متشابهات اند ومحکمات کتاب قشر آن لب
متشابهات اند که برمز واشاره بیان اصل مینمایند واز حقیقت معامله آن مرتبه نشان میدهند بخلاف محکمات متشابهات
حقائق اند ومحکمات نسبت به متشابهات صور آن حقائق عالم راسخ کسے بود که لب را بالقشر تواند جمع ساخت
وحقیقت را بالصورت تواند فرو آورد وعلماء قشر بقشر خرسند اند وبه محکمات اکتفا نموده وعلماء
راسخین علم محکمات را حاصل نموده از تاویل متشابهات حظ وافر فرا میگیرند وجمع صورت وحقیقت را
که محکم ومتشابه است مینمایند اما کسیکه بعلم محکمات وبعمل بمقتضاے آن محکمات تاویل متشابهات
جوید وصورت را گذاشته بحقیقت پوید آنکس جاهل است که از جهل خود بیخبر است وضال است
خود بی شعور نمیداند که این نشاء مرکب از صورت وحقیقت است تا این نشاء است هیچ حقیقت از صورت
منفک نیست قال الله تعالی واعبد ربک حتی یاتیک الیقین ای الموت کما قال المفسرون عبادت را
تا زمان موت منتهی ساخت که منتهاء این نشاء است لان من مات فقد قامت قیامته ودر نشاء اخروی
که ظهور حقائق است انفکاک صور از حقائق آنجا حاصل است پس حکم هر نشاء علیحده است خلط نکند یکی را
بدیگرے مگر جاهل یا زندیق که مقصودش ابطال شرائع است چه هر حکمی که شریعت را بر تبدیل است همان حکم
بر نفتی است عائدهٔ مومنان واخص خواص از عارفان درین معنی متساوی الاقدام اند متصوفان خام وملحدان
بے سرانجام در صدد آنند که گردنهای خود را از ربقه شریعت بر آرند واحکام شرعیه را مخصوص بعوام دارند
خیال میکنند که خواص مکلف بمعرفت اند وبس چنانکه از جهل امراء وسلاطین را بجز عدل وانصاف
مکلف نمیدانند ومیگویند که مقصود از اتیان شریعت حصول معرفت است وچون معرفت
میسر شد تکلیفات شرعیه ساقط گشت واین کریمه واعبد ربک حتی یاتیک الیقین ای ال

کما قال سهل التستری بهشت شهد می آرند یعنی انتهاء عبادت تا حصول معرفت حقتعالی است ظاهرا کسیکه بیان کرده
است یقین را بالله سبحانه مرادش انبیا کلفت عبادت بوده باشد تا زمان حصول معرفت حق جل وعلا نه نفس
عبادت که آن مفضی الحاد و زندقه است و می انگارد که عبادت عارفان ریائی است برای آن میکنند که مبتدیان
و پس روان ایشان بآن اقتدا کنند نه آنکه عارفان محتاج به عبادات اند و در تائید این قول از مشائخ نقل
میکنند که گفته اند تا پیر منافق و مرائی نباشد مرید از وی منتفع نگردد خذلهم الله سبحانه ما اجهلهم آنقدر احتیاج
که عارفان را بعبادات است عشر آن مر مبتدیان را از آن احتیاج حاصل نیست عروجات ایشان
مربوط بعبادات است و ترقیات ایشان منوط به اتیان احکام و شرائع ثمرات عبادات که عوام را فردا
متوقع است عارفان را ثمرات آن امروز میسر است پس ایشان احق بعبادت باشند و احوج باتیان
شریعت بوند باید دانست که شریعت عبارت از مجموع صورت و حقیقت است صورت ظاهر شریعت است
و حقیقت باطن شریعت پس قشر و لب هر دو اجزاء شریعت اند و محکم و متشابه هر دو افراد آن علماء ظاهر
بقشر آن کفایت نموده اند و علماء راسخین قشر را با لب جمع ساخته اند و از مجموع صورت و حقیقت حظ
وافر فرا گرفته پس شریعت را در رنگ شخصے که مرکب از صورت و حقیقت است تصور باید کرد جمعے بصورت
آن گرفتارے پیدا کرده اند و از حقیقت آن انکار نموده اند و پیر مقتدا اے خود را غیر از بدایه بزودے
ندانسته اند این جماعه علماء قشر اند جماعه دیگر گرفتاران حقیقت گشته اما آن حقیقت را حقیقت شریعت
ندانسته بلکه شریعت مقصور بر صورت داشته و قشر انگاشته و لب ورا آن تصور نموده اند مع ذلک
سر موی از اتیان احکام شریعت باز نمانده اند که صورت را از دست نداده اند و تارک حکمے از احکام
شریعت را بطال و ضال شمرده اند انبیا اولیاء خدا اند جل سلطانه و محبت او تعالی از ماسوای او سبحانه
بریده اند و جمعے دیگر آن اند که شریعت را مرکب از صورت و حقیقت دانسته و مجموع قشر و لب یقین نموده
حصول صورت شریعت بی تحصیل حقیقت آن نزد ایشان از حیز اعتبار ساقط است و حصول حقیقت آن
بی ثبات صورت ناتمام و ناقص بلکه حصول صورت را که بے ثبوت حقیقت بود آنرا از اسلام نیز
میدانند و نجات بخش تصور میکنند کما هو حال ظواهر العلماء و عوام المؤمنین و حصول حقیقت از
بی ثبوت صورت از جمله محالات تصور مینمایند و قائل آنرا از ملحد و زندیق و ضال می نامند بالجمله کمالات
صوری و معنوی نزد این بزرگواران منحصر در کمالات شرعیه است و علوم و معارف الهیه مقصور بر عقائد

کلامیکه برای اهل سنت به ثبوت پیوسته است هزاران شهود و مشاهدات را بیک مسئله بیچونی و بیچگونگی حق جل و علا که از
مسائل کلامیه است برابر نمی اندازند و احوال و مواجید و تجلیات و ظهورات را که بخلاف حکمی از احکام شرعیه
ظاهر گردند به نیم جو نمی خرند و آن ظهور را از مظان استدراج می شمرند اولئک الذین هدی الله فبهداهم اقتده
ایشان آن علماء راسخان اند که بر حقیقت معامله ایشان را اطلاع بخشیده اند و ببرکت مراعات آداب شریعت
ایشان را بحقیقت شریعت رسانیده بخلاف فرقه ثانیه که هر چند متوجه حقیقت اند و گرفتاری بحقیقت دارند
و در اتیان احکام شرعیه مهما امکن سرموی تجاوز نمی نمایند اما چون آن حقیقت را ورای شریعت دانسته اند
و شریعت را قشر آن حقیقت تصور نموده ناچار بظلی از ظلال آن حقیقت فرو مانده اند و بحقیقت معامله آن
حقیقت راه وصول نیافته لاجرم ولایت ایشان ظلی آمد و قرب ایشان صفاتی بخلاف ولایت علماء راسخ
که اصل است در راه وصول باصل یافته و از حجب ظلال تمام گذشته لاجرم ولایت ایشان ولایت انبیاست
علیهم الصلوات والتسلیمات و ولایت آن اولیاء ظل ولایت انبیاء علیهم الصلوات والتحیات و فقیر علماء
راسخان را غیر از ایمان بمتشابهات نصیب نمی یافت و تاویلاتی که علماء صوفیه بیان کرده اند آنها را لائق
بشأن آن متشابهات نمی دانست و از اسراری که قابل استتار باشد آن تاویلات را تصور نمیکرد چنانچه
عین القضاة در تاویل بعضے از متشابهات گفته مثلا از الف لام میم الم خواسته که بمعنی دوست که لازم عشق
و محبت است و امثال آن آخر کار چون حضرت حق سبحانه تعالی بمحض فضل خود شمه از تاویلات متشابهات را
بهمین فقیر ظاهر ساخت و جدولی از آن دریای محیط به زمین استعداد این مسکین کشاده گردانید دانست
که علماء راسخان را نیز از تاویلات متشابهات نصیب وافر است الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی
لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق تعبیرات وقائع مسطوره را که طلب نموده بودند حواله
بر حضور داشته از آن مقوله هیچ ننوشت چه کند قلم بمعارف دیگر جاری گشت و معامله دیگر پیش آمد معذور
خواهند داشت والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزام متابعة المصطفی علیه وعلی آله وعلی اخوانه
الصلوات والتسلیمات العلی **مکتوب دویست و هفتاد و هفتم** بملا عبد الحی صدور یافته
در بیان علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین این علوم از علوم سابقه است که در توسط حال
تحریر یافته بود در این معرفت نهایت شهود شهود انفسی است و معارفیکه اخیر نوشته اند شهود انفسی را
در رنگ شهود آفاقی بے ماحصل دانسته و ورای انفس شهود اثبات نموده اند در رنگ

شهود آفاقی بی حاصل دانسته ورائی انفس و آفاق شهود و اثبات نموده اند بلکه انفس شهود را دروازهٔ وصول دانسته از ماورای
آن علوم و معارف نوشته اند چنانکه بعضے از کتب و رسائل ایشان لائح است بدانکه ارشدک الله تعالی که علم الیقین در
ذات حق سبحانه و تعالی عبارت از شهود آیاتیست که دال اند بر قدرت او تعالی و تقدس و شهود آن آیات را سیر
آفاقی گویند اما شهود و حضور ذاتی جز بسیر انفسی متصور نیست و آن جز در انفس سالک میسر نمی باشد ؎ ذره گر بس نیک
و ربس بد بود * گرچه عمری تگ زند در خود بود :. و آنچه در بیرون خود مشاهده میکند همه از قبیل مشاهدهٔ آثار و
دلائل است بر ذات او تعالی نه مشاهدهٔ ذات حضرت سلطانه قطب المحققین سید العارفین ناصر الدین خواجه عبد الله
قدس سره الاقدس فرموده اند که سیر بر دو نوع است سیر مستطیل و سیر مستدیر سیر مستطیل بعد در بعد است و سیر
مستدیر قرب در قرب سیر مستطیل مراد از خارج دائرهٔ خود طلبیدن است و سیر مستدیر بگرد دل خود گشتن است
و مقصود از خود جستن پس تجلیاتے که در صور حسی و مثالی و همچنین در پردهٔ انوار میباشند داخل علم الیقین اند
هر صورتیکه باشد و هر نوریکه ظاهر شود رنگین باشد آن نور یا بیرنگ متناهی باشد یا غیر متناهی
محیط کائنات بود یا نه حضرت مخدومی مولوی عبد الرحمن الجامی قدس الله سره السامی در شرح
لمعات میفرمایند در بیان این بیت ؎ اے دوست ترا بهر مکان جستم * هر دم خبرت
زاین و آن میجستم :. که این اشارت بمشاهدهٔ آفاقیست که مفید علم الیقین است و این شهود
چون از مقصود منه خبر نمیدهد و حضور آن نمی بخشد الا بالامارات و الاستدلال لاجرم در رنگ شهود
دود و حرارت باشد که دلالت میکند بر ذات آتش پس این شهود از دائرهٔ علم نه برآید و مفید
عین الیقین نشود و مفنی وجود سالک نباشد عین الیقین عبارت از شهود حق است ایزد سبحانه بعد
ان کان معلوماً بالعلم الیقینی و این شهود مستلزم فنای سالک است در غلبهٔ این شهود تعین او بالکلیه گم میگردد
و در دیدهٔ شهود او اثرے از آن باقی نمیماند و در شهود فانی و مستهلک می گردد و این شهود نزد طائفهٔ علیه
قدس الله تعالی اسرارهم معتبر است بادراک بسیط و معرفت نیز گویند و درین ادراک عوام و خواص شریک اند
لیکن فرق آنست که خواص را شهود خلق مزاحم شهود حق جل و علا نیست بلکه در دیدهٔ شهود
شان جز حق جل و علا مشهود نه عوام را مزاحم است لهذا از آن شهود ذهول تمام دارند و از
ادراک خبر ندارند و این عین الیقین حجاب علم الیقین است کما ان علم الیقین حجابه در وقت
تحقیق این شهود همه حیرت و نادانی است علم را دران موطن اصلا گنجایش نیست قال بعض الکبراء

قدس الله تعالی سره علم الیقین حجاب عین الیقین و عین الیقین حجاب علم الیقین وقال ایضا و علامة من عرف
حق المعرفة ان یطلع علی سره فلا یجد علماً به فذلک الکامل فی المعرفة التی لا معرفة وراءها وقال بعضهم ایضا قدس الله
تعالی اسرارهم العلیة اعرفهم بالله اشدهم تحیرا فیه حق الیقین عبارت از شهود اوست سبحانه بعد ارتفاع التعین و
اضمحلال المتعین اما این شهود او حق را سبحانه بحق است جل و علا اذ لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه و این در
بقا بالله که مقام بی یسمع و بی یبصر است صورت بندد و گاه سالک را بعد از تحقق بفناء مطلق که فنای ذات و
صفات است حق سبحانه و تعالی بمحض عنایت خویش از نزد خود وجودی می بخشد و از سکر حال بصحو و افاقت
می آرد و این وجود را وجود موهوب حقانی گویند دران موطن علم و عین حجاب یکدیگر نمی شوند در عین شهود
عالم و در عین علم مشاهد و همین تعین اوست که عارف دران موطن آنرا عین حق می یابد عز شانه تعین کونی چه اثری
از آن در دیدهٔ شهود او نمانده است و از تجلیات صوریه که تعینات و صور خود را حق می یابند تعالے شانه
آن تعینات کونیه است که فنائے باو راه نیافته است فاین احدهما عن الآخر ما للتراب و
رب الارباب اگرچه ظاهر عبارت نزد عوام موهم عدم فرق است میان تجلی صوری که خود را حق
یافتن است و میان حق الیقین که دران جا نیز خود را حق یافتن است اما در تجلی صوری آثار صورت نیفتد و
در حق الیقین بر حقیقت و نیز در تجلی صوری حق را بخود می بیند و درین موطن حق را بحق می بیند تعالے شانه
حق را بخود نمیتوان دید پس اطلاق شهود در تجلی صوری بر سبیل تجوز است چه حق را جز به حق
نمیتوان دید آن در مرتبهٔ حق الیقین است که حقیقت شهود دران مقام متحقق است و بعض شیوخ
الزمان لما لم یطلع علی هذا الفرق و لم یعلم التعین الا التعین الکونی اطال لسان الطعن علی الاکابر
قدس الله تعالی اسرارهم فی تفسیرهم حق الیقین علی النهج الذی قرروه و زعم ان هذا التعین
قد یحصل فی التجلی الصوری الذی هو اول القدم فی السلوک و هم فسروا به حق الیقین
الذی هو نهایة الاقدام فکیف یستقیم بل حکم ان حق الیقین الذی حصل لهم فی النهایة
یحصل لنا فی التجلی الصوری الذی هو اول اقدامنا و الله یهدی من یشاء الی صراط
مستقیم والسلام

مکتوب دویست و هفتاد و هشتم بملا عبد الکریم سنامی صدور
یافت در بیان آنکه لازم بر هر کسے بعد از تصحیح عقائد و عمل بمقتضائے شریعت غرا اسلامت
داشتن قلب لازم است از ما دون حق جل و علا که بنسیان ماسواست و مداحی طریقه علیه

نقشبندیه و در تحریص با مداد و اعانت موتی و ما یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی
مکتوب مرغوب اخوی رسید موجب فرحت گشت نصیحتی که به یاران کرده و میکند آنست که بعد از تصحیح
عقائد بر وفق کتب کلامیهٔ اهلسنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم بعد از اتیان احکام فقهیه از فرض و واجب و سنت
و مندوب و حلال و حرام و مکروه و مشتبه امتثالا و انتهاءا سلامت داشتن قلب است از گرفتاری ما دون حق سبحانه
و تعالی و سلامتی قلب وقتی میسر شود که در قلب ماسوی حق جل و علا مخطور نشود فرضا اگر هزار سال
حیات وفا کند غیر حق سبحانه در دل خطور نکند بآن معنی که اشیا در خاطر گذر نمود و آنها را غیر حق نداند
جل سلطانه زیرا که این معنی در ابتدا مراقبان توحید را نیز میسر است بلکه بآن معنی که اشیاء اصلا در دل
خطور نکند و این عدم خطور مبنی بر نسیان قلب است ما دون حق را سبحانه بر نهجی که اگر به تکلف اشیا را
بیاد او بدهند یاد نکند این دولت معبر بفنای قلب است و قدم اول است درین راه و سائر کمالات لاحقه
متفرع برین دولت اند ؎ هیچکس را تا نگردد او فنا ٭ نیست ره در بارگاه کبریا ٭ و اقرب طرق
از برای وصول باین دولت عظمی طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه است قدس الله تعالی اسرارهم چه این بزرگواران
ابتدا سیر از عالم امر نموده اند و از قلب بمقلب قلب راه جسته ایشان را بجای ریاضات و مجاهدات
دیگران التزام سنت است و اجتناب از بدعت حضرت خواجه نقشبند قدس سره فرموده اند طریق ما اقرب
طرق است اما التزام سنت کار مشکل فطوبی لمن توسل بهم و اقتدی بهداهم للمولوی الجامی ؎
نقشبندیه عجب قافله سالاراند ٭ که برند از رهِ پنهان بحرم قافله را ٭ از دلِ سالک ره جاذبهٔ
صحبتشان ٭ می برد وسوسهٔ خلوت و فکرِ چله را ٭ قاصری گر کند این طائفه را طعن قصور ٭ حاش لله که
برآرم بزبان این گله را ٭ همه شیران جهان بستهٔ این سلسله اند ٭ روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را ٭
ثانیا مرفوع آنکه صحیفهٔ محبت اطوار قاضی محمد شریف رسید چون منبی از فرط محبت فقرا بوده موجب فرحت
گشت دعاء فقیر را بایشان رسانند ثالثا لائح باد که مکتوب مرغوب بشیخ حبیب الله رسید از فوت
والد مرحوم خود نوشته بودند انا لله و انا الیه راجعون از جانب فقیر دعا رسانیده عزای
مصیبت نمایند و گویند که بدعا و فاتحه و صدقه و استغفار امداد و اعانت والد مرحوم خود
نمایند فان المیت کالغریق ینتظر دعوة تلحقه من ولد او اب او ام او اخ او صدیق رابعا
مکشوف آنکه شیخ احمدی طریقهٔ این بزرگواران را نموده متاثر گشته است حضرت

حق سبحانه و تعالی استقامت بران کرامت فرماید که مشار الیه چون در اسلام نو در آمده است او را تعلیم عقائد کلامیه
که در کتب فارسی مذکور اند نمایند و همچنین تعلیم احکام فقهیه نیز نمایند تا معرفت فرض و واجب و سنت و مندوب
و حلال و حرام و مکروه و مشتبه پیدا کند و بمقتضای آن زندگانی نماید و تعلم و تعلیم کتاب گلستان و بوستان
داخل بیکاریست والسلام **مکتوب دویست و هفتاد و نهم** بملا حسن کشمیری صدور یافت
در ادای شکر نعمت و دلالت او بر طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه و تحریص بر صحبت و خدمت حضرت ایشان قدس سره
الاقدس و در ضمن آن اظهار نعم خداوندی جل سلطانه که بتوسط آن مرتب گشته و ذکر یافته الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفه که از روی کرم و التفات تام زد این فقیر ساخته بودند بجناب مولانا محمد یعلی
رسانیدند موجب فرحت فراوان گشت سلامت باشند استفسار رفته بود از عبارت شیخ محی الدین
بن العربی قدس سره که بسبب ترتیب خلافتهم مدة اعمارهم که در کدام کتاب از مصنفات ایشان واقع
شده است مخدوما فقیر این عبارت را ندیده است که در فتوحات مکیه دیده بود و درینولا هر چند تفحص کرد تعیین او
میسر نشد اگر مرة ثانیه بنظر در آید اعلام خواهد نمود ان شاء الله تعالی دیگر فقیر در ادای شکر نعمت و دلالت شما اعتراف
بقصور دارد و در مکافات آن احسان شما معترف بعجز انهمه کار و بار متمنی بر آن نعمت است و انهمه بدید و داد
مربوط باحسان محسن توسط شما آن داده اند که کم کسی دیده است و بهمین توسل شما آن بخشیده اند که کم کسی
چشیده است از خواص عطایا آنقدر عطا فرموده اند که اکثری را از علوم عطایای آن مقدار میسر نشده است
احوال و مقامات و اذواق و مواجید و علوم و معارف و تجلیات و ظهورات همه زینه ها را عروج ساخته بمعارج
قرب و منازل وصول رسانیده اند لفظ قرب و وصول از تنگی میدان عبارت اختیار کرده است و الا فلا قرب
ثمه و لا وصول و لا عبارة و لا اشارة و لا شهود و لا حلول و لا اتحاد و لا کیف و لا این و لا زمان و لا مکان و لا
احاطة و لا سریان و لا علم و لا معرفة و لا جهل و لا حیرة ؎ چه گویم با تو از مرغی نشانه ٭ که با عنقا بود
هم آشیانه ٭ ز عنقا هست نامی پیش مردم ٭ ز مرغِ من بود آن نام هم گم ٭ چون اظهار این احسانهای
خداوندی جل سلطانه که در عالم اسباب ظهور آنها مترتب است بران نعمت شما بوده است
متضمن شکر نعمت شما نیز بوده است در ضمن چند فقره مندرج ساخته بقید کتابت در آورده بود
که لختی از شکر آن نعمت شما ادا یابد والسلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم
متابعة المصطفی علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات **مکتوب دویست و هشتادم**

بحافظ محمود صدور یافته محبت این طائفه سرمایهٔ سعادتست و هر کرا باین نعمت مشرف سازند و استقامت
دهند همه چیز خواهند داد و بعد الحمد لله و الصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند که مکتوب شریف که مصحوب جناب مولانا
محمد علی ارسال داشته بودند رسید موجب فرحت گشت لله سبحانه الحمد که محبت فقرا که سرمایهٔ سعادت دنیویه و اخرویه است
رسوخ تمام دارد و تمادی ایام مفارقت تاثیرے دران نکرده دو چیز را محافظت لازم است متابعت صاحب شریعت
علیه و علی آله الصلوة و السلام و محبت و اخلاص با شیخ مقتدا با این دو چیز هرچه دهند نعمتی است و اگر هیچ ندهند و این دو چیز
راسخ باشد غم نیست آخر خواهند داد و اگر عیاذا بالله سبحانه در یکی ازین دو چیز خلل رفت مع ذلک احوال و اذواق
بحال خود است از استدراج باید دانست و خرابی خود باید انگاشت طریق استقامت اینست والله سبحانه الموفق
و السلام **مکتوب دویست و هشتاد و یکم** بسیادت مآب میر محمد نعمان صدور یافت در شکر نعمت انتساب بسلسلهٔ
علیهٔ نقشبندیه و آنکه درین طریق راه بکمالات نبوت بطریق تبعیت و وراثت میکشایند و هر که درین طریق بنا را اعتماد
بر وقائع و منامات خود سازد و اختراع امور محدثه نماید و مراعات آداب آن نکند خاسر و خائب است و مناسب
ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی شکر این نعمت عظمی بکدام زبان بجا آید که حضرت حق سبحانه و تعالی ما
فقرا را بعد از تصحیح عقائد بموجب آرا اهل سنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم بسلوک طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه مشرف ساخت و
از مریدان منتسبان این خاندان بزرگ گردانید نزد فقیر یک گام درین طریق زدن بهتر از هفت گام طرق دیگر است
راهیکه بکمالات نبوت بطریق تبعیت و وراثت کشاده شود مخصوص باین طریق عالی است منتهای طرق دیگر تا نهایت کمالات
ولایت است از انجا راهی بکمالات نبوت نکشاده اند از نجاست که این فقیر در کتب و رسائل خود نوشته است که طریق این بزرگواران
طریق اصحاب کرام است علیهم الرضوان چنانچه اصحاب کرام بوراثت از کمالات نبوت حظ وافر گرفته اند منتهیان این طریق نیز ازان
کمالات بطریق تبعیت نصیب کامل میابند مبتدیان و متوسطان که ملتزم این طریق اند و محبت کامل بمنتهیان این طریق دارند نیز
امیدوار اند المرء مع من احب بشارتی است دورافتادگان را خائب و خاسر درین طریق کسی است که داخل این طریق شود و مراعات
آداب این طریق نکند و امور محدثه درین طریق اختراع نماید و باعتماد منامات و وقائع خود بخلاف این طریق اقدام کند
درینصورت گناه طریق چیست او براه منامات و واقعات خود متمشی است که روی بترکستان دارد و به اختیار راه از
راه کعبه منحرف گشته است ؎ ترسم نرسی بکعبه اے اعرابی ؛ این ره که تو میروی بترکستان است ؛ خوش نمی آید که باوجود
جمعیت یاران و سرگرمی طالبان این طریق شما را از اینجا بجا سازم پیش ازین اگر اشارتے به سیر انجید و در رفته بود
مشروط بشرائط بوده الحال نیز مشروط بشرائط است بعد از استخاره های مکرر و انشراح قلب بی شبهه بی تردد

و بعد از اجلاس دیگرے بجاے خود بنحیکه هیچ فتوری بوضع سابق راه نیابد اگر متوجه انجید و شوند گنجایش دارد بدون
این شرائط معامله آنجا را برهم نزنند و در جمعیت طالبان فتور نه اندازند زیاده چه مبالغه نماید و السلام **مکتوب**
دویست و هشتاد و دوم بمیان بدیع الدین صدور یافته در بیان ملاقات حضرت الیاس و حضرت
خضر علی نبینا و علیهما الصلوة و السلام و شمهٔ از احوال ایشان الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مدتی بود که
یاران از احوال حضرت خضر علی نبینا و علیه الصلوة و السلام استفسار مینمودند فقیر را چون اطلاع بر احوال ایشان
کما ینبغی نداده بودند در جواب توقف میکرد اتفاقاً امروز در حلقه بامدادی بینیم که حضرت الیاس و حضرت خضر علی نبینا و
علیه الصلوة و التسلیمات بصورت روحانیان حاضر شدند و به تلقی روحانی حضرت خضر فرمودند که ما از عالم ارواحیم
حضرت حق سبحانه و تعالی ارواح ما را قدرت کامله عطا فرموده است که بصورت اجسام متمثل شده کارهای که
از اجسام بوقوع می آید از ارواح ما صدور می یابد از حرکات و سکنات جسمانی و طاعات و عبادات جسدی درین
اثنا پرسیده که شما نماز به مذهب شافعی ادا مینمایند فرمودند ما بشرائع مکلف نیستیم چون مهمات قطب مدار را بما مربوط
ساخته اند و قطب مدار بر مذهب شافعی است ما هم در پس او نماز بمذهب شافعی ادا مینمائیم درانوقت معلوم شد که بر
طاعت ایشان جزا مترتب نیست در ادا طاعات موافقت باهل طاعت مینمایند و مراعات صورت
عبادت میکنند و نیز معلوم شد که کمالات ولایت را موافقت بفقه شافعی است و کمالات نبوت را مناسبت
بفقه حنفی اگر فرضاً درین امت پیغمبرے مبعوث میشد موافق فقه حنفی عمل میکرد و درینوقت حقیقت سخن
حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره معلوم شد که در فصول سته نقل کرده اند که حضرت عیسی علی نبینا و علیه
الصلوة و السلام بعد از نزول بمذهب امام ابو حنیفه رضی الله عنه عمل خواهد کرد درانوقت بخاطر رسید که
ازین دو بزرگوار درویزه نماید فرمودند که کسی را که عنایت خداوندی جل شانه شامل حال او بود ما را در انجا چه دخل
باشد گویا خود را از میان کشیدند و حضرت الیاس علی نبینا و علیه الصلوة و السلام درین گفتگو هیچ تکلم نفرمودند
و السلام **مکتوب دویست و هشتاد و سوم** به صوفی قربان صدور یافت در بیان
رؤیهٔ حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات در شب معراج که
آن در دنیا واقع نشده است بلکه در آخرت واقع شده است پرسیده بودند که اجماع اهل سنت و
جماعت است که رؤیت در دنیا واقع نیست که اکثر علما اهل سنت منع رؤیهٔ حضرت رسالت خاتمیت
علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات در شب معراج نموده اند قال حجة الاسلام و الاصح

انه علیه الصلوٰة والسلام مارأی ربه لیلة المعراج و تو در رسائل خود بوقوع رؤیت آن سرور علیه الصلوٰة والسلام
در شب معراج در دنیا اعتراف نموده وجه آن چه باشد در جواب گوئیم که رؤیت آن سرور علیه الصلوٰة والسلام در
شب معراج در دنیا واقع نشده است بلکه در آخرت واقع شده زیرا که آن سرور علیه الصلوٰة والسلام در آن
شب چون از دائره امکان و زمان بیرون جست و از تنگی امکان بر آمد ازل و ابد را آن واحد یافت بدایت
و نهایت را در یک نقطه متحد دید اهل بهشت که بعد از چندین هزار سال به بهشت خواهند رفت در بهشت دید
عبد الرحمن بن عوف که بعد از پانصد سال از فقرای صحابه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین به بهشت خواهند رفت
دید که به بهشت قبل از مضی آن مدت در آمد و سر توقف را از وی پرسید پس رؤیتی که در ان موطن شود
رؤیت آخرت خواهد بود و منافات باجماع بر عدم وقوع آن نخواهد داشت و آن رؤیت دنیوی گفتن محمول
بر تجوز است و مبنی بر ظاهر والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها مکتوب دویست و هشتاد و چهارم
بملا عبد القادر انبالی صدور یافته در بیان آنکه احوال و مواجید نصیب عالم امر است و علم باحوال نصیب
عالم خلق این معرفت از معارف سابقه است حقیقت معامله آنست که در مکتوبات حضرت مخدوم زاده کلان
علیه الرحمة در بیان طریقت تحریر یافته است بدانکه انسان مرکب است از عالم خلق که ظاهر اوست و از عالم
امر که باطن اوست احوال و مواجید و مشاهدات و تجلیات که در ابتدا و توسط ظهور مینمایند نصیب عالم امر است
که باطن انسان است و همچنان حیرت و جهالت و عجز و یاس که در انتها حاصل میشود نیز نصیب عالم امر است
که باطن انسان ست ظاهر را بحکم وللارض من کاس الکرام نصیب بی رونق قوت دارد و ازین ماجرا نیز نصیب است
هرچند ثبات و استقامت نیست اما نحوی از ان عالم پیدا میگردد و باصالت کاری که بظاهر تعلق دارد علم آن
احوال است زیرا که باطن را حصول احوال است نه علم بآن احوال که ظاهر نصیبه در راه دانش و تمیز نمی گشود و ظهور
صور مثالیه و معارج مقامات از برای ادراک ظاهر است پس حال باطن است و علم بآن حال ظاهر را ازین بیان
معلوم شد که اولیائی که صاحب علم اند و آنانیکه از علم بی نصیب اند در نفس حصول احوال فرقی ندارند اگر
فرقی هست از راه علم بران احوال است و عدم علم به آنها مثلاً شخصی که حالت جوع بر وی طاری
شده است و بی قرار و بی آرام ساخته مع ذلک میداند که این حالت را جوع می نامند و همچنین شخصی
دیگر است که طریان آن حالت در حق وی ثابت شده است اما نمی داند که آن حالت مسمی بجوع
است پس این هر دو شخص در نفس حصول آن حالت برابر اند فرقی ندارند مگر در علم و عدم علم باید دانست جماعة که علم ندارند هم

دو قسم اند طائفه اند که علم بنفس حصول احوال ندارند و از تلوینات آنها اصلاً واقف نیستند و جمعی دیگر بتلوینات احوال
با خبر دار اند اما تشخیص احوال نمی توانند کرد این جماعه هرچند تشخیص احوال نمیتوانند کرد اما داخل ارباب علم اند و
شایان مشیخت و تشخیص احوال کار هر شیخ نیست بلکه این دولت بعد از قرون متطاوله ظهور مینماید تا یکی را بآن دولت
بنوازند و دیگران را بعلم او حواله فرموده طفیلی او سازند انبیاء اولو العزم صلوات الله تعالی و تسلیماته علیهم بعد از
مدتهای مدیده مبعوث میشدند باحکام متازه هر کدام از ایشان مخصوص می گشت و انبیاء دیگر علیهم الصلوات و
التحیات مامور بتبعیت آنها میشدند و در دعوت بهمان احکام اکتفا میفرمودند ع خاص کند بنده مصلحت
عام را والسلام مکتوب دویست و هشتاد و پنجم بمیر سید محب الله مانکپوری صدور یافته در بیان
احکام سماع و وجد و رقص و بعضی از معارف که بروح تعلق دارند بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام علی
عباده الذین اصطفی بدان ارشدک الله تعالی طریق السداد و اهداک صراط الرشاد که سماع و وجد جماعه را
نافع است که بتقلب احوال متصف اند و بتبدل اوقات متسم وقتی حاضر اند و وقتی غائب گاهی واجد گاهی
فاقد ایشان ارباب قلوب که در مقام تجلیات صفاتیه از صفتی بصفتی و از اسمی باسمی منتقل و متحول اند
تلون احوال نقد وقت ایشان است و تشتت آمال حاصل مقام ایشان و دوام حال در حق ایشان محال است
و استمرار وقت در شان ایشان ممتنع زمانی در قبض اند و زمانی در بسط فهم ابناء الوقت و علو به ثمرة تغیر حون
و اخری یبطون ارباب تجلیات ذاتیه که بتمام از قلب بر آمده بمقلب قلب پیوسته اند و بجلیت رسته وقت ایشان
دائمی است و حال ایشان سرمدی لا بل لا وقت و لا حال فهم آباء الوقت و ارباب التمکین و هم الواصلون الذین
لا رجوع لهم اصلاً و لا فقد لهم قطعاً فمن لا فقد له لا وجد له آری قسمی از منتهیان اند که سماع با وجود استمرار وقت ایشان
را نیز نافع است بیان آن بتفصیل در آخر این مبحث تحریر خواهد یافت ان شاء الله تعالی اگر سوال کنند که حضرت
رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوة والتحیة فرموده است لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب و لا نبی مرسل
ازین حدیث مفهوم میشود که وقت دائمی نمی باشد جواب گوئیم که بر تقدیر صحت این حدیث بعضی از مشائخ
ازین وقت وقت مستمر خواسته اند لی مع الله وقت مستمر فلا اشکال جواب دیگر گوئیم که در وقت مستمر
کیفیت خاصه احیانا نادر دست میدهد تواند بود که از وقت وقت نادره مراد دارند و این کیفیت نادره
خواهند این زمان نیز اشکال مرتفع میشود و اگر سوال کنند که سماع نغمه تواند بود که در تحصیل آن
کیفیت نادره مدخلی داشته باشد پس منتهی نیز برای تحصیل آن کیفیت محتاج

بسماع گشت جواب گوییم که تحقیق آن کیفیت غالباً در حین ادای نماز است و اگر در بیرون نماز احیاناً دست دهد نیز
از نتائج و ثمرات آنست تواند بود که در حدیث قرة عینی فی الصلوة اشاره باین کیفیت نادره باشد و ایضاً در
خبر است اقرب مایکون العبد من الرب فی الصلوة و قال تبارک و تعالی واسجد واقترب و شک نیست که در
هر وقتیکه قرب الهی جل شانه بیشتر است گنجائش غیر در آنوقت منتفی تر پس از پیغمبر و از کریمه نیز مفهوم میشود که آنوقت
در نماز است و دلیل بر استمرار وقت دوام وصل اتفاق مشائخ است قال ذو النون المصری ما رجع من رجع الا من
الطریق و من وصل لا رجع و یاد داشت که عبارت از دوام حضور است بجناب قدس خداوندی جل سلطانه
در طریقه حضرات خواجگان قدس الله اسرارهم امر مقرر است بالجمله انکار از دوام وقت علامت نارسائی
است و شرذمه قلیله از مشائخ کابن العطا و امثاله که بجواز رجوع واصل بصفات بشریت قائل گشته اند
و از انجا عدم دوام وقت مفهوم میشود خلاف در جواز رجوع دارند نه در وقوع چه رجوع البته واقع نیست
کما لا یخفی علی اربابه پس اجماع مشائخ بر عدم رجوع واصل ثابت شد و خلاف بعض راجع بجواز رجوع گشت
هذا طائفه از منتهیان اند که بعد از وصول بدرجه از درجات کمال و وصول مشاهده جمال لایزالی ایشان را
برودت قویه دست میدهد و نسبت تامه حاصل میشود که از عروج بمنازل وصول باز میدارد و چه منازل
وصول هنوز در پیش دارند و مدارج قرب تا غایت منقطع نگشته اند با وجود این برودت میل عروج دارند
و از روی کمال قرب درین صورت سماع ایشانرا سودمند است و حرارت بخش هر زمان بمدد سماع ایشانرا عروج
بمنازل قرب میسر میشود و بعد از تسکین از ان منازل فرود می آیند اما رنگی از ان مقامات عروج
همراه می آرند و بآن رنگ منصبغ می گردند این وجد بعد از فقد نیست چه فقد در حق ایشان مفقود
است بلکه با وجود دوام وصل از برای ترقی بمنازل وصول است ازین قبیل است سماع و
وجد منتهیان و واصلان آری بعد از فنا و بقا ایشان را هرچند جذبه عطا فرمایند لیکن چون
برودت قوت دارد جذبه تنها در تحصیل ترقیات منازل عروج کفایت نمی کند محتاج به سماع
میگردند طائفه دیگر از مشائخ اند قدس الله تعالی اسرارهم که بعد از وصول بدرجه ولایت نفوس
شان در مقام بندگی فرود می آیند و ارواح ایشان بی مزاحمت نفوس در مقام اصلی متوجه جناب
قدس اند هر زمان از مقام نفس مطمئنه که در مقام بندگی متمکن و راسخ گشته است مددی بروح
میرسد روح را بواسطه آن امداد و مناسبت خاصه مطلوب پیدا میگردد و آرام این بزرگواران بعبادات است

و تسکین در ادای حقوق بندگی و طاعات میل عروج در نهایت ایشان کم است و شوق صعود در بواطن شان
قلیل هنوز متابعت ملت جبین وقت ایشان لامع است و کحل اتباع سنت دیده بصیرت شان مکحل لاجرم
حدید البصر اند از دو چیزی بینند که نزدیکان در ابصار آن عاجز اند هرچند عروج کمتر دارند اما نورانی که بنور اصل منور
در همان مقام شان عظیم دارند و جلیل القدر اند ایشانرا احتیاج بسماع و وجد نیست عبادات ایشانرا کار سماع
میکند و نورانیت اصل از عروج کفایت میبخشد جماعه مقلد از اهل سماع و وجد که بر عظم شان این بزرگواران واقف
نیستند خود را از عشاق میگیرند و ایشانرا از زهاد گویا عشق محبت را منحصر در رقص و وجد میدانند و طائفه دیگر
از منتهیان آنانند که بعد از قطع مسالک سیر الی الله و تحقق به بقا بالله ایشانرا جذب قوی عنایت میفرمایند و
بقلاب انجذاب کشان کشان می برند برودت آنجا از سرایت ممنوع است و تسلیه ایشانرا غیر جاذب در عروج محتاج
بامور غریبه نیستند سماع و رقص را در تنگنای خلوت ایشان بار نیست و وجد و تواجد را با ایشان کار نه باین
عروج انجذابی بنهایت نهایت مرتبه ممکن الوصول میرسند و بواسطه متابعت آنسرور علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات والتحیات از مقامیکه مخصوص بآنسرور است علیه الصلوة والتحیة نصیبی می یابند این نوع
وصول مخصوص طائفه افراد است اقطاب نیز از ان مقام نصیب ندارند اگر بمحض فضل ایزدی جل سلطانه
این نوع واصل نهایت النهایت را بعالم باز گردانند و تربیت مستعدان با و حواله نمایند نفس او در
مقام بندگی فرود می آید و روح بمیرغ نفس متوجه جناب مقدس است اوست که جامع کمالات فردیه است
و حاوی تکمیلات قطبیه و اعنی بالقطب ههنا قطب الارشاد و لا قطب الاوتاد و علوم مقامات ظلی و معارف
مدارج اصلی او را میسر است بلکه آنجا که اوست نه ظل است و نه اصل از ظل و اصل او را گذرانیده اند این کامل
مکمل بسیار عزیز الوجود است اگر بعد از قرون متطاوله و ازمنه متباعده بظهور آید هم مغتنم است عالمی از نور
منور گردد و نظر او شافی امراض قلبیه است و توجه او دافع اخلاق ردیه نامرضیه اوست که مدارج عروج
را اتمام کرده در مقام بندگی فرود آمده است و آرام و انس بعبادات گرفته بمقام عبدیت که فوق آن
مقامی نیست در مقامات ولایت ازین طائفه بعضی را انتخاب نموده مشرف میسازند و قابلیت منصب
محبوبیت نیز ایشانرا مسلم است جامع جمیع کمالات مرتبه ولایت است و حاوی تمام مقامات درجه دعوت از
ولایت خاصه و نبوت بهره مند است بالجمله در شان او این مصراع صادق است ع آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری
هذا مبتدی را سماع و وجد مضر است و منافی عروج هرچند بشرائط واقع شود و شمه از شرائط سماع در آخر این رساله تحریر

خواہد یافت انشاء اللہ تعالیٰ وجد او معلول است حال و وبال حرکت او طبعی است تحرک او مشوب بہوای
نفسانی و اعنی بالمبتدی من لایکون من ارباب القلوب ارباب القلوب متوسطون بین المبتدین و المنتہین
ہو الفانی فی اللہ و الباقی و ہو الواصل الکامل وللانتہاء درجات بعضہا فوق بعض وللوصول مراتب لایمکن
قطعہا ابد الآبدین بالجملہ سماع متوسطان را نافع است و قسمی از منتہیان را نیز چنانکہ بالا گذشت لیکن باید دانست کہ
ارباب قلوب را نیز سماع مطلقاً محتاج الیہ نیست بلکہ جماعہ را است کہ بدولت جذب مشرف نشدہ اند بریاضات
و مجاہدات شاقہ میخواہند کہ قطع مسافت نمایند سماع و وجد درینصورت این جماعہ را ممد و معاون است واگر
ارباب قلوب از مجذوبان باشند قطع مسالک سیر ایشان از بدو جذبہ است محتاج بسماع نیستند و نیز باید دانست
کہ سماع ارباب قلوب غیر مجذوب را مطلقاً نافع نیست بلکہ انتفاع از ان مشروط بشرائط است و بدونہا
خرط القتاد و از جملہ شرائط عدم اعتقاد است بکمال خویش و اگر بتمامی خود معتقد است محبوس است آرے
سماع او را نیز نحوی از عروج میبخشد اما بعد از تسکین از انمقام فرود می آید و شرائط در کتب کابر مستقیم الاحوال
لعوارف المعارف و نحوہا مبین شدہ کہ اکثر آنہا در ابنای این وقت مفقود است بلکہ این قسم سماع و رقص
کہ درینوقت شائع شدہ است و این نوع اجتماع کہ درین اوان متعارف گشتہ شک نیست کہ مضر
محض است و منافی صرف عروج و را انجا معنی ندارند و صعود درانصورت متصور نیست امداد و اعانت
از سماع درین محل مفقود است مضرت و منافات موجود و تنبیہ سماع و رقص ہرچند نسبت بعضی منتہیان
نیز درکار است لیکن ایشان چون ہنوز مراتب عروج در پیش دارند از او ساقط اند و تا مراتب عروج
ممکن الحصول بتمام طی نکنند حقیقت انتہا از ینہا مفقود است نہایت گفتن باعتبار نہایت سیر الی اللہ
است و نہایت این سیر تا اسمی است کہ سالک مظہر آنست بعد از ان سیر در ان اسم و ماتیعلق بہ است و چون
از اسم و ماتیعلق بہ ہمانکشف علی اربابہ گذشتہ بمسمای حقیقی برسد و در انجا فنائی و بقائی پیدا کند منتہی
حقیقی است و فی الحقیقت نہایت الی اللہ درینصورت است نہایت اول را کہ نہایت تا اسم است نیز
نہایت سیر الی اللہ اعتبار کردہ اند و باعتبار فنائی و بقائی کہ در آنمرتبہ حاصل میشود اطلاق اسم
ولایت نمودہ اند و آنکہ گفتہ اند کہ سیر فی اللہ را نہایت نیست این سیر در وقت بقا است و بعد از
طی منازل عروج معنی بے نہایتی آن سیر آنست اگر سیر در ان اسم واقع شود تفصیل بشیونات مندرج در ان
متحقق گردد و ہرگز بنہایت آن نرسد چہ ہر اسم مشتمل بر شیونات مندرج ولی نہایت است اما در وقت عروج

اگر خواہند کہ او را از ان اسم گذرانند تواند بود کہ بیک قدم آن اسم را طی نماید و بنہایۃ النہایہ برسد و اگر جا انجا
مستہلک گشت زہے شرافت و اگر برای تربیت خلق بازش آورند زہی فضیلت گمان نکنی کہ وصول بآن
اسم امر آسان است جای ہمی باید کرد تا باین دولت مشرف سازند و تا کرا ازین میان باین نعمت قصوی
سرفراز گردانند و آنکہ تو آنرا تنزیہ و تقدیس خیال میکنی بسا است کہ عین تشبیہ و تنقیص است بلکہ بسیاری از مراتب
کہ تو آنرا تنزیہ خیال میکنی از مقام روح نیز پایان تر است تنزیہی کہ فوق العرش ترا تخیل میشود نیز داخل دائرہ تشبیہ است
و ان مکشوف منزہ از عالم ارواح است چہ عرش محدد جہات و منتہای ابعاد است عالم ارواح ماوراء
عالم جہات و ابعاد است چہ روح لامکانی است در مکان نمیگنجد و روح را در ماوراء عرش اثبات نمودن
ترا در وہم نیندازد کہ روح از تو بعید است و مسافت دور و دراز در میان تو و روح است نہ چنین است
روح را نسبت با جمیع امکنہ با وجود لامکانیت برابر است ماوراء عرش گفتن معنی دیگر دارد تا بآنجا
نرسی نتوانی دریافت طائفہ از صوفیہ کہ بہ تنزیہ روحی رسیدہ اند و فوق العرش آنرا دریافتہ تنزیہ الٰہی
جل شانہ تصور نمودہ اند و علوم و معارف آن مقام را از غوامض علوم گفتہ و سر استوا را درین مقام حل کردہ
و حق آنست کہ آن نور نور روح است این فقیر را نیز در وقت حصول آن مقام این نوع اشتباہ پیدا شدہ بود
اما چون عنایت خداوندی جل سلطانہ ازان ورطہ گذرانیدہ دانست کہ آن نور نور روح بود نہ نور
الٰہی جل سلطانہ الحمد للہ الذی ہدانا لہذا و ما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللہ و چون روح لامکانی
است و بصورت بیچگونگی مخلوق است لاجرم محل اشتباہ میگردد واللہ یحق الحق و ہو یہدی السبیل
و جماعہ از ایشان کہ آن نور روح فوق العرش را گرفتہ فرود می آیند و بآن بقا پیدا می کنند خود را
جامع بین التشبیہ و التنزیہ میدانند و اگر آن نور را از خود جدا می یابند مقام فرق بعد الجمع تصور میکنند
امثال این مغالطات صوفیہ را بسیار است و ہو سبحانہ العاصم عن مظان الاغلاط و محال الاحتیاط باید دانست
کہ روح ہرچند نسبت بعالم بیچون است حقیقی داخل دائرہ چون است گوئیا برزخ است در میان عالم چون و در میان
جناب قدس حقیقی پس رنگ ہر دو طرف دارد و ہر دو اعتبار در وے صحیح است بخلاف بیچون حقیقی کہ چون
را اصلا بوے راہ نیست پس تا از جمیع مقامات روح عروج ننماید بآن اسم نرسد لیکن اول از جمیع
طبقات سموات حتی العرش می باید گذشت و تمام از لوازم مکان می باید بر آمد بعد از ان مراتب
لامکانیت عالم ارواح را نیز طی باید نمود آنزمان تا بآن اسم رسد سے خواجہ پندارد کہ مرد واصل است

حاصلِ خواجه بجز پندار نیست ❊ فهو سبحانه وراء الوراء این عالم خلق عالم امر است و وراء عالم امر مراتب اسما
و شیونات ظلاً و اصالةً و اجمالاً و تفصیلاً و در ماوراء این مراتب ظلی و اصلی و کونی و الٰهی و اجمالی و تفصیلی
مطلوب حقیقی را می باید جست تا کرا باین جست و جو بنوازند و کدام صاحب دولت را باین سعادت مشرف
سازند ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم همت بلند باید داشت و بهر چه در راه بدست
افتد قناعت نباید کرد و در ماوراء و وراء وراء باید جست ❊ کیف الوصول الی سعاد و دونها قلل الجبال
و دونهن حیوف ❊ تنبیه آخر دوام وصل و استمرار وقت کسی را مسلم است که بعد از تحقیق فناء مطلق بالله مشرف
شده باشد و علم حصولی او بعلم حضوری تبدیل یافته این مبحث را به بیان واضح و لائح گردانیم بدانکه هر علمیکه
عالم را از ماوراء ذات خود حاصل میگردد بطریق حصول آن حصول صورت معلوم است در ذهن عالم و هر علمیکه
محتاج بحصول صورت نباشد و آن علم ذات خود است علم حضوری است چه ذات بنفسه حاضر و عالم است در علم
حصولی تا صورت معلوم حاصل است در ذهن متوجه معلوم است و چون صورت از ذهن زائل گشت آن
توجه ذهن نیز زائل گشت پس دوام توجه در علم حصولی محال عادی است بخلاف در علم حضوری که غفلت از
معلوم درانجا غیر متصور است چه نشأ تحقق آن علم حضور ذات عالم است و چون این حضور دائمی است علم نیز
بذات دائمی باشد پس زوال توجه از ذات خود ممکن نباشد و در بقاء بالله علمی است حضوری که زوال آن
متصور نیست گمان نکنی که بقاء بالله عبارتست از آنکه خود را عین حق یابی چنانکه بعضی ازین طائفه حق الیقین
را باین عبارت تعبیر نموده اند نه چنین است بقاء بالله که بعد از فناء مطلق میسر شود باین قسم علوم مناسبت
ندارد و این حق الیقین که بعضی گفته اند مناسب بقاء است که در جذبه دست میدهد بقائی که مقصود ماست
دیگر است ع ذوق این می نشناسی بخدا تا نچشی ❊ پس استمرار توجه و دوام حضور در صورت بقاء بالله
ثابت شد پیش از تحقق بقاء بالله دوام ممکن نیست اگر چه بسیاری را پیش از رسیدن باین مقام
این معنی متوهم میشود علی الخصوص در طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم والحق ما حققت والصواب
ما الهمت والله تعالی اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب الحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً والصلوٰة
والسلام علی رسوله دائماً و سرمداً **مکتوب دو صد و هشتاد و ششم** بمولانا امان الله فقیه صدور یافت
در بیان اعتقاد صحیح ماخوذ از کتاب و سنت است بر وفق آراء صائبهٔ اهل سنت و جماعت و رد جماعتیکه
از کتاب و سنت خلاف معتقدات اهل سنت و جماعت فهمیده اند و یا بکشف خلاف اهل حق معلوم ساخته اند

بسم الله الرحمن الرحیم بدان ارشدک الله تعالی والهمک سواء الصراط که از جملهٔ ضروریات طریق سالک
اعتقاد صحیح است که علماء اهلسنت آنرا از کتاب و سنت و آثار سلف استنباط فرموده اند و کتاب و سنت را محمول
داشتن بر معانی که جمهور علماء اهل حق یعنی علماء اهلسنت و جماعت آن معنی را از آن کتاب و سنت فهمیده اند نیز ضروریست
و اگر بالفرض خلاف آن معانی مفهومه بکشف و الهام امری ظاهر شود آنرا اعتبار نباید کرد و از آن استعاذه
باید نمود مثلاً آیات و احادیث که از ظواهر آنها توحید وجود مفهوم میشود و همچنین احاطه و سریان و قرب و معیت
ذاتیه معلوم میگردد و چون علماء اهل حق از آن آیات و احادیث این معانی نفهمیده اند اگر در اثنای راه
بر سالک این معانی منکشف شود و موجود جز یکی نیابد یا او را بالذات محیط داند و قریب ذاتاً بیابد هر چند او در وقت
بواسطهٔ غلبهٔ حال و سکر وقت معذور است اما باید که همیشه بحق سبحانه و تعالی ملتجی و متضرع باشد که او را ازین
ورطه برآورده اموریکه مطابق آراء صائبهٔ علماء اهل حق است بر وی منکشف گرداند و سر موی از خلاف
معتقدات حقهٔ ایشان ظاهر نسازد و بالجمله معانی مفهوم علماء اهل حق را مصداق کشف خود باید ساخت
و محک الهام خود را جز آن نباید داشت چه معانی که خلاف معانی مفهومهٔ ایشانست از حیز اعتبار ساقط
است زیراکه هر مبتدع و ضال مقتدای معتقدات خود را کتاب و سنت میداند و باندازهٔ افهام رکیکهٔ
خود از آن معانی غیر مطابقه می فهمد یضل به کثیراً و یهدی به کثیراً و آنکه گفتم که معانی مفهومهٔ علماء اهل حق
معتبر است و خلاف آن معتبر نیست بنا بر آنست که آن معانی را از تتبع آثار صحابه و سلف صالحین
رضوان الله تعالی علیهم اجمعین اخذ کرده اند و از انوار نجوم هدایت شان اقتباس فرموده اند لهذا
نجات ابدی مخصوص بایشان گشت و فلاح سرمدی نصیب شان آمد اولئک حزب الله الا ان
حزب الله هم المفلحون و اگر بعضی از علماء با وجود حقیت اعتقاد در فرعیات مداهنت نمایند و مرتکب
تقصیرات باشند در عملیات انکار از مطلق علماء نمودن و همه را مطعون ساختن بی انصافی محض است
و مکابرهٔ صرف بلکه انکار است از اکثر ضروریات دین چه ناقلان آن ضروریات ایشانند و ناقدان جیده
از ردیهٔ آن ایشانند لولا نور هدایتهم لما اهتدینا ولولا تمییزهم الصواب عن الخطاء لغوینا و هم
الذین بذلوا جهدهم فی اعلاء کلمة الدین القویم و سلکوا طریق کثیر من الناس علی الصراط المستقیم
فمن تابعهم نجی و افلح و من خالفهم ضل و اضل باید دانست که معتقدات صوفیه بالآخره یعنی بعد از
طی منازل سلوک و وصول باقصی درجات الولایت همین معتقدات علماء اهل حق است

علما را بنقل و باستدلال ست و صوفیه را بکشف و الهام اگرچه بعضی صوفیه را در اثنای راه بواسطه سکر وقت و غلبه
حال امور مخالفه آن معتقدات ظاهر میشوند لیکن اگر او را ازان مقام گذرانیده بنهایت کار رسانند آن مخالفات ابناء
منثور میگردند و الا برهمان مخالفت میمانند آیا امید ست که او را بآن مخالفت اخذ نکنند حکم او حکم مجتهد مخطی است
مجتهد در استنباط خطا نموده و در کشف از جمله مخالفات بعضی ازین طائفه حکم بوحدت وجود ست و احاطه و قرب و معیت
ذاتی چنانکه بالا گذشت و همچنین است انکار ایشان از وجود صفات سبعه یا ثمانیه در خارج بوجود زائد بر ذات عز سلطانه
زیرا که علمای اهل سنت صفات را موجود میدانند در خارج بوجود زائد بر وجود ذات تعالی انکار ایشان ازین راه پیدا
شده است که در شهود ایشان ذات است تعالی و تقدس در مرآت این صفات و معلوم است که مرآت از نظر رائی
مختفی میباشد پس بواسطه آن اختفا حکم بعدم وجود آنها در خارج کرده اند و گمان برده اند که اگر موجود میبودند مشهود
میگشتند فحیث لا شهود لا وجود و بر علما بواسطه حکم ایشان بوجود صفات طعنها کرده اند بلکه بکفر و ثنویه حکم نموده
اعاذنا الله سبحانه عن الجرأة فی الطعن و اگر ایشان را ازین مقام ترقی واقع میشد و شهود ایشان ازین پرده
می برآمد و حکم مرآتیه زائل میگشت صفات را جدا میدیدند و حکم بانکار نمیکردند و کار ایشان بطعن اکابر علما نمیکشید
و از جمله مخالفات آن بعض حکم ببعضی امور ست که مستلزم ایجاب واجب اند تعالی و تقدس اگرچه ایشان لفظ
ایجاب اطلاق نمیکنند و اثبات ارادت مینمایند اما فی الحقیقت نافی اراده اند و درین حکم جمیع اهل ملل را
مخالفند یکی ازانجمله امور حکم ایشانست بآنکه حق سبحانه قادرست بقدرت بمعنی ان شاء فعل و ان لم یشاء
لم یفعل اما شرطیه اولی را واجب الصدق میدانند و ثانیه را ممتنع الصدق و این قول بایجاب ست بلکه انکار
قدرت ست نیز بمعنی که مقرر اهل ملل ست چه نزد ایشان قدرت بمعنی صحت فعل و ترک ست و لازم از
قول ایشان وجوب فعل و امتناع ترک ست فاین هذا من ذلک مذهب ایشان درین مسئله بعینه مذهب
حکما ست و اثبات اراده نمودن باوجود وجوب صدق اولی و امتناع صدق ثانیه و خود را باین اثبات
از حکما جدا ساختن نافع نیست چه ارادت تخصیص احد المتساویین ست فحیث لا تساوی لا ارادة و
ههنا التساوی معدوم للوجوب و الامتناع فافهم و از جمله آن امور بیان ایشانست در تحقیق مسئله قضا و
قدر بنهجیکه ظاهرش ایجاب است و از جمله عبارات ایشان دران مبحث اینست که الحاکم محکوم و المحکوم حاکم
قطع نظر از ایجاب حق سبحانه را محکوم احدی ساختن و حاکمی بروی گماشتن بسیار مستقبح است انهم لیقولون
منکرا من القول و زورا و امثال اینها از مخالفات بسیارست کقولهم بعدم امکان رویة الحق سبحانه

الا بتجلی صوری و این قول مستلزم انکار رویة حق است سبحانه زیرا که تجلی صوری تجویز نموده اند فی الحقیقة
رویة حق نیست سبحانه قریب است از شبح و مثالی سیراه المؤمنون بغیر کیف و ادراک و ضرب من مثال
و کقولهم بقدم ارواح الکمل و ازلیتها و هذا القول ایضاً مخالف لاهل الاسلام فان عندهم العالم بجمیع اجزائه
محدث و الارواح من جملة العالم لان العالم اسم لجمیع ما سوی الله تعالی فافهم پس سالک را باید که پیش از
وصول بحقیقت کار باوجود مخالفت کشف و الهام خود تقلید علمای اهل حق را لازم داند و علما را محق و خود را مخطی
انگارد چه مستند علما تقلید انبیاء است علیهم الصلوات و التسلیمات که بوحی قطعی مؤید اند و از خطا و غلط معصوم و کشف
و الهام او بر تقدیر مخالفت با احکام ثابته بوحی خطا و غلط است پس کشف خود را بر قول علما مقدم داشتن فی الحقیقت
مقدم داشتن است بر احکام قطعیه منزله و هو عین الضلالة و محض الخسارة و ایضاً همچنانکه اعتقاد بموجب کتاب و سنت
ضروریست عمل بمقتضای آنها بنهجیکه ائمه مجتهدین از کتاب و سنت استنباط فرموده اند و استخراج احکام ازانها نموده از
حلال و حرام و فرض و واجب و سنت و مستحب و مکروه و مشتبه و علم باین احکام نیز ضروریست مقلد را نمیرسد که خلاف رای
مجتهد از کتاب و سنت احکام اخذ کند و بران عامل باشد و در عمل قول مختار را از مذهب مجتهدی که خود را تابع
او ساخته اختیار کند و از رخصت اجتناب نموده بعزیمت عمل نماید و مهما امکن در جمع کردن اقوال مجتهدین سعی
نماید تا بر قول متفق علیه عمل واقع شود مثلاً امام شافعی در وضو نیت را فرض می گوید بی نیت وضو نکند و
همچنین ترتیب در غسل اعضا و ولا را نیز لازم میداند رعایت ترتیب و ولا باید کرد امام مالک دلک را در غسل
اعضا فرض میگوید البته دلک بکند همچنین لمس نسا و مس ذکر را ناقض وضو گفته اند بر تقدیر وقوع لمس نسا و مس ذکر
تجدید وضو بکند علی هذا القیاس بعد از حصول این دو جناح اعتقادی و عملی متوجه عروج مدارج قرب ایزدی جل و
علا شانه که طالب قطع منازل ظلمانی و مسالک نورانی باشد لیکن بداند که این قطع منازل و عروج مدارج وابسته
بتوجه و تصرف حضرت شیخ کامل مکمل راه دان راه بین راه نماست که نظر او شافی امراض قلبیه است و توجه او
دافع اخلاق ردیه نامرضیه پس دل طلب شیخ نماید اگر به محض فضل خداوندی جل شانه شیخ را یابد وجود او را نعمت
شیخ را نعمت عظمی تصور کرده خود را ملازم او سازد و تمام منقاد تصرفات او گردد شیخ الاسلام هروی میفرماید
الهی چیست اینکه دوستان خود را کردی که هر که ایشان را شناخت ترا یافت و تا ترا نیافت ایشان را
نشناخت اختیار خود را بالکلیه در اختیار شیخ گم کند و خود را از جمیع مرادات تهی ساخته کمر همت را در
خدمت او بندد و بهرچه شیخ او را امر فرماید سرمایه سعادت خود را دران دانسته در امتثال آن بجان

سعی نماید شیخ مقتدی اگر مناسب استعداد او ذکر خواهد دید بآن امر خواهند نمود و اگر توجه و مراقبه مناسب است
بآن اشارت خواهد کرد و اگر در مجرد صحبت کفایت معلوم خواهد کرد بآن امر خواهد نمود بالجمله با وجود دریافت صحبت
شیخ احتیاج ذکر بهیچ شرطی از شرائط راه نیست هرچه مناسب حال طالب خواهد دید خواهد فرمود و اگر در بعضی از
شرائط راه تقصیری واقع خواهد شد صحبت شیخ آنرا تلافی خواهد کرد و توجه او جبر نقصان آن خواهد نمود و اگر بشرف
صحبت چنین شیخ مقتدا مشرف نشد اگر از مرادانست جذبش خواهند کرد بمحض عنایت بغایت کار او را کفایت
خواهند نمود و هر شرطی و وسیله در کار شود اعلام خواهند فرمود و در قطع منازل سلوک روحانیات بعضی اکابر را
وسائل راه او خواهند ساخت چه بطریق جری عادة الله سبحانه در قطع راه سلوک توسط روحانیات مشائخ
درکارست و اگر از مریدانست کار او بی توسط شیخ مقتدا در خطرست تا زمان وصول شیخ میباید که همیشه بحق
سبحانه ملتجی و متضرع باشد که او را بشیخ مقتدا رسانند و نیز میباید که رعایت شرائط راه لازم داند شرائط در کتب
مشائخ بتفصیل بیان یافته است از انجا ملاحظه نموده مرعی دارند که عبارت معظم شرائط راه مخالفت با نفس
است و آن موقوف بر رعایت مقام ورع و تقوی است که عبارت از انتهاء از محارم ست و انتهاء از
محارم صورت نه بندد تا از فضول مباحات اجتناب نکند چه ارخای عنان در ارتکاب مباحات بسیار
مشتبهات میرساند و مشتبه بمحرم نزدیک است و احتمال وقوع در ان قوی تر و من حام حول الحمی یوشک ان
یقع فیه پس اجتناب از محرمات موقوف شد بر اجتناب از فضول مباحات پس در ورع اجتناب از فضول
مباحات نیز مرعی شد و ترقی و عروج وابسته بورع است بیانش آنست که اعمال را دو جزء است امتثال
اوامر و انتهاء از مناهی و در امتثال اوامر قدسیان نیز شریک اند اگر در امتثال ترقی واقع میشد قدسیان را نیز
واقع میشد و انتهاء از مناهی در قدسیان نیست چه ایشان بالذات معصوم اند مجال مخالفت ندارند تا
از ان نهی کرده شود پس لازم آمد که ترقی وابسته بهمین جزء است و این اجتناب سراسر مخالفت
نفس است چه شریعت برای رفع هوای نفسانی و دفع رسوم ظلمانی وارد شده است زیرا که مقتضای
طبیعت نفس یا ارتکاب محرم ست یا فضولی که بانجام بمحرم رساند پس اجتناب از محرم و فضول عین مخالفت
نفس ست اگر سوال کنند که در امتثال اوامر نیز مخالفت نفس است زیرا که نفس نمیخواهد که بعبادات اشتغال
نماید پس امتثال نیز مستلزم ترقی باشد و چون در ملائکه در امتثال مخالفت مفقود است سبب ترقی نشد
فالقیاس مع الفارق جوابش آنست که عدم رضای نفس در ادای عبادات بواسطه آنست که [illegible]

فراغت خود است نمیخواهد که خود را بچیزی مقید گرداند و آن فراغت و عدم تقیید نیز داخل محرم است یا فضول
پس در امتثال اوامر مخالفت با نفس اماره اجتناب ازین محرم یا فضول آمد نه از راه ادای اوامر فقط که
ملائکه نیز دارند فالقیاس صحیح پس هر طریقی که مخالفت نفس در ان بیشتر ست اقرب طرق است و شک نیست
که رعایت مخالفت نفس از سائر طرق در طریقه علیه نقشبندیه بیشتر است چه این بزرگواران عمل بعزیمت اختیار
کرده اند و از رخصت اجتناب نموده و معلوم است که در عزیمت هر دو جزء را اجتناب محرم و فضول مرعی
است بخلاف در رخصت که اجتناب از محرم است و بس اگر گفته شود که تواند بود که سائر طرق نیز
عزیمت اختیار کرده باشند گوئیم که در اکثر طرق سماع و رقص است بعد از تحمل بسیار کار برخصت
میرسد عزیمت را در ان چه مجال و همچنین ذکر جهر که پیش از رخصت در ان متصور نیست و
ایضا مشائخ سلاسل دیگر در طرق خود بواسطه بعضی نیات حقانیه امور محدثه پیدا کرده اند
که نهایت تصحیح در ان حکم برخصت است بخلاف اکابر این سلسله علیه که سر موی مخالفت
سنت تجویز نکرده اند و ابداع و احداث روا نداشته پس مخالفت نفس درین طریق اتم باشد
پس اقرب طرق باشد پس طالب را اختیار این طریق اولی و انسب باشد چه راه بغایت
اقرب است و مطلب در کمال رفعت و جماعه از متاخرین خلفای ایشان ترک اوضاع این
بزرگواران گرفته بعضی امور درین طریق احداث نموده اند و سماع و رقص و جهر اختیار کرده منشاء
آن عدم وصول است بحقیقت نیات اکابر این خانواده بزرگ خیال کرده اند که بر این محدثات
و مبدعات تکمیل و تتمیم این طریقه مینمایند ندانسته اند که در تخریب و اضاعت آن میکوشند
والله یحق الحق وهو یهدی السبیل

مکتوب دوصد و هشتاد و هفتم بحقائق آگاه
برادر حقیقی حضرت ایشان میان غلام محمد صدور یافته در بیان جذبه و سلوک و معارفی که
مناسب این دو مقام اند

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان
هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق و ختمهم بافضلهم و اکملهم محمد الذی جاء بالصدق صلوات الله
سبحانه و برکاته علیه و علیهم و علی من تابعهم اجمعین الی یوم الدین آمین چون دیده شد که طالبان
بواسطه دنائت همت و پستی فطرت و عدم دریافت صحبت شیخ کامل مکمل مسلک طویل راه و طلب رفیع
را براه قصیر و مقصد وضیع فرود آورده اند و بهرچه ایشان را در راه میسر شده از حقیر و نفیر اکتفا نموده اند

و همانرا مقصد پنداشته و خود را بحصول آن کامل و منتهی انگاشته اند احوالیکه منتهیان راه و واصلان درگاه
از انجام کار و نهایت روزگار خود بیان فرموده اند این جماعت پست فطرتان باستیلاء قوت متخیله خود آن
احوال کامله را بر احوال ناقصهٔ خود تطبیق داده اند همان قصه است هم بخواب اندر مگر موشی شتر شدهٔ از بحر عمیق بقطره
بلکه بصورت قطره از دریای عمان برشحه بلکه بصورت رشحه قناعت کرده اند چون را بیچون تصور کرده از بیچون
آرام گرفته و مانند را بیمانند تخیل نموده از بیمانند باز مانده اند احوال جماعه که بتقلید ایمان به بیچون آورده اند و
بیمانند را گرویده از احوال این طالبان سلوک تمام ناکرده و تشنگان آرام بسراب گرفته بمراتب بهتر است از
محق تا مبطل و از مصیب تا مخطی فرق بسیار است وای بر طالبان بمطلب نارسیده که محدث را قدیم میدانند و چون
را بیچون می انگارند اگر بکشف غیر صحیح ایشانرا معذور ندارند و باین خطاء و غلط مواخذه نمایند ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا
او اخطانا مثلا شخصی طالب کعبه شد و از شوق متوجه وصول آن گشت اتفاقا در اثنای راه خانهٔ شبیه بخانهٔ کعبه
او را پیش آمد اگرچه آن مشابهت در صورت است آن شخص خیال کرد که کعبه است و همانجا معتکف گشت و
شخصی دیگر خواص کعبه را از واصلان کعبه معلوم ساخته تصدیق به کعبه کرد این شخص هرچند گامی از طلب براه
کعبه نزده است اما غیر کعبه را کعبه ندانسته است و در تصدیق خود محق ست حال او از حال طالب مخطی مذکور
بهتر است آری حال طالبی که هرچند بمطلب نرسیده است اما غیر مطلب را مطلب ندانسته است از حال متعلم
محق که قدمی در راه مطلب نزده است بهتر ست چه او با وجود حقیقت تصدیق بمطلوب قطع مسافت راه
مطلوب فی الجمله کرده است پس مزیة او را متحقق باشد و طائفه هم از ایشان باین کمال خیالی و وصال
وهمی خود را بسند شیخی و اقتدا از خلق کشیده اند و بعلت منقصت خویش استعداد بسیاری از مستعدان
کمالات را ضائع ساخته اند و بشومی برودت صحبت خود حرارت طلب طالبان را زائل گردانیده اند ضلوا
فاضلوا ضاعوا فاضاعوا این تخیل کمالات و این توهم وصال در مجذوبان سلوک ناکرده از سالکان
مجذوب نارسیده بیشتر است زیرا که مبتدی و منتهی در صورت جذب متشارکند و بظاهر در عشق و محبت
متساوی اگرچه فی الحقیقت با یکدیگر مناسبت ندارند و احوال یکدیگر جدا است ع چه نسبت خاک را
با عالم پاک ؛ در ابتدا هرچه هست معلول ست و بر غرض محمول و در انتها چون بحق ست برای حق است
تفصیل این سخن عنقریب مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی این مشابهت صوری و این مناسبت ظاهری
باعث آن تخیل میشود و چون در طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه جذب بر سلوک مقدم ست مجذوبان

این طریق را که بدولت سلوک مشرف نشده اند این قسم تخیل و این نوع توهم بسیار است و جمعی را هم از ایشان
که منقلب در مقام جذبه حاصل میشود از حالی بحالی میروند قطع منازل سلوک و طی مسالک سیر الی الله
می انگارند و بآن تقلبات خود را مجذوب سالک میدانند بخاطر فاتر قرار یافت که فقرهٔ چند نوشته شود
در بیان حقیقت جذبه و سلوک و فرق در میان این هر دو مقام با ذکر بعضی از خواص ممیزه هر یکی از
دیگری و فرق در میان جذب مبتدی و جذب منتهی و حقیقت مقام تکمیل و ارشاد و علوم دیگر که مناسب
آن مقام باشد لیحق الحق و یبطل الباطل و لو کره المجرمون فشرعت فیه بحسن توفیقه سبحانه و هو سبحانه یهدی السبیل و نعم المولی
و نعم الوکیل این مکتوب مشتمل ست بر دو مقصد و یک خاتمه مقصد اول در بیان معارفیکه بمقام جذبه متعلق اند
و مقصد ثانی در آنچه تعلق بسلوک دارد و در خاتمه بیان بعضی علوم و معارف متفرقه است که طالبان را دانستن آنها
کثیر المنفعت است مقصد اول بدانکه مجذوبان سلوک تمام ناکرده هرچند جذب قوی داشته باشند و از هر راهیکه
منجذب باشند و داخل جرگه ارباب قلوب اند بی سلوک و تزکیهٔ نفس از مقام قلب نمی توانند گذشت که بمقلب قلب
پیوست انجذاب ایشان قلبی است محبت شان عرضی ست نه ذاتی عرضی ست نه اصلی چه نفس با روح در آن مقام
ممتزج است و ظلمت با نور در آن معامله مختلط بالکلیه از ضیق مقام قلب برآمدن و بمقلب قلب پیوستن و انجذاب
روحی بمطلوب پیدا کردن بی تخلص روح از نفس از برای توجه بمطلوب و جدا شدن نفس از روح و فرود آمدن
او در مقام بندگی متصور نیست ما دام که این هر دو فی الحقیقت مجتمع اند اما حقیقت جامعهٔ قلبیه بحکم و برباست
انجذاب خالص روحی متصور نیست و تخلص روح از نفس بعد از قطع منازل سلوک و طی مسالک سیر الی الله
و تحقق سیر فی الله بلکه بعد از حصول مقام الفرق بعد الجمع که بسیر عن الله بالله تعلق دارد و صورت بندد ؎
هر گدائی مرد میدان کی شود ؛ پشه آخر سلیمان کی شود ؛ فظهر الفرق بین جذب المنتهی و جذب المبتدی شهود این
مجذوبان ارباب قلوب در پردهٔ کثرت ست انیعنی را معلوم کنند یا نه و شهود شان در این کثرت نیست الا عالم ارواح
که بلطافت و احاطه و سریان بموجد خود بصورت شبه است ان الله خلق آدم علی صورته و باین مناسبت
شهود روح را شهود حق میدانند تعالی و تقدس و احاطهٔ سریان و قرب و معیت هم برین قیاس ست زیرا که
نظر سالک عبور نمیکند مگر تا بمقام فوق نه بمقام فوق فوق و فوق مقام ایشان مقام روح ست پس نظر شان از
مقام روح بالا نرود و شهود جز روح امر دیگر نباشد نظر بفوق روح موقوف است بر رسیدن بمقام روح و محبت و
انجذاب هم در رنگ شهود ست شهود حق سبحانه بلکه محبت و انجذاب بجناب قدس او وابسته بحصول فناست

که نهایت سیر الی الله معبر است ؎ هیچکس اسم نکرده او فنا ؛ نیست ره در بارگاهِ کبریا ؛ اطلاق شهود
درینمقام از تنگی میدان عبارتست والا کار خانهٔ این بزرگواران بجا و رای ورای شهود متعارفست هیچنانکه مقصد
ایشان بیچون و بیچگونه است اتصال ایشان با او سبحانه نیز بیچون و بیچگونه است چون را به بیچون راه نیست
لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه ؎ اتصالِ بے تکیف بیقیاس ؛ هست رب الناس را باجان ناس ؛
احاطه و سریان و قرب و معیت حق سبحانه نزد محققین ارباب سلوک که بنهایت کار رسیده اند علمی ست موافق
علماء اہل حق شکر الله تعالی سعیهم حکم کردن بقرب ذاتی و امثال آن نزد ایشان از بیجا صلی و دور نیست
نزدیکان حکم بقرب نمیکنند بزرگی میفرماید هر که گوید نزدیکم دور ست و هر که دور ست نزدیک ست تصوف
هیئت علمیه متعلق بتوحید وجود است منشاء آن محبت و انجذاب قلبی ست ارباب قلوب که جذبه پیدا
نکرده اند و براه سلوک قطع منازل مینمایند این علم با ایشان مناسبت ندارد و همچنین مجذوبانی که بسلوک از
قلب بکلیت متوجه بمقلب قلب اند ازین علوم تبرے مینمایند و مستغفر میباشند بعضی از مجذوبان باشند که هر چند
براه سلوک در آیند و طی منازل نمایند اما نظر شان از مقام مالوف قطع نشود و در و بفوق پیدا نکنند امثال
این علوم دامن ایشان نمیگذارد و ازین ورطه نمیتوانند بر آمد لهذا در عروج بمدارج قرب و صعود بمعارج
قدس کند و لنگ اند ربنا اخرجنا من هذه القریة الظالم اهلها واجعل لنا من لدنک ولیا واجعل لنا
من لدنک نصیرا علامت وصول بنهایت مطلب تبرے ازین علوم است چه هر چند به تنزیه پیشتر مناسبت
پیدا شود عالم را با صانع بے مناسبت تر میباید این زمان عالم را عین صانع داشتن و یا صانع را محیط
عالم پنداشتن بالذات معنی ندارد و ما للتراب و رب الارباب معرفت حضرت خواجه نقشبند
قدس الله تعالی سره الاقدس فرموده اند که ما نهایت را در بدایت درج میکنیم معنے این عبارت آنست که
انجذاب و محبتی که منتهیان را در نهایت میسر میشود در طریق انجذاب و محبت که در ابتدا پیدا میشود مندرج
ست زیرا که انجذاب منتهی روحی ست و مبتدے جذب قلبی و چون قلب برزخ است میان روح و نفس
در ضمن جذب قلبی جذب روحی نیز حاصل ست و تخصیص کردن این اندراج را با آن طریق هر چند آمیختی
در جمیع جذبات حاصل است بنا بر آنست که اکابر این خانواده طریقے از برای حصول آمیختی
وضع نموده اند و مسلکے از برای وصول این مطلب تعین کرده اند و دیگران را آمیختی بر سبیل اتفاق
میسر شود و ضابطه بدست ندارد و ایضاً این بزرگواران را در مقام جذبه شان خاص

بیان معرفت درج نهایت در بدایت ۱۲

است که دیگران را نیست و اگر هست نادر است و لهذا البعض ایشان را درینمقام بے آنکه قطع منازل سلوک
نمایند فنا و بقا شبیه بفنا و بقاے ارباب سلوک حاصل میشود و شربے از مقام تکمیل که شبیه بمقام سیر
عن الله بالله هست نیز بدست می آید که بآن تربیت مستعدان مینمایند تحقیق این مبحث عنقریب بتحریر
خواهد یافت انشاء الله تعالی ایجا دقیقه است باید دانست که روح را پیش از تعلق به بدن نحوی از توجه
بمقصود حاصل بود چون به بدن متعلق گشت آن توجه زائل شد اکابر این سلسله علیه طریقے از برائے
ظهور آن توجه سابق وضع نموده اند لیکن چون روح متعلق به بدن است توجه قلبی حاصل میشود که جامع
توجه نفس و روح است و شک نیست که توجه روحی در توجه قلبی مندرج است اما توجه روحی که منتهیان
را است بعد از فناے روح است و بقاے او بوجود حقانی که معبر به بقا بالله است و توجه روحی که در ضمن
توجه قلبی است بلکه توجه روح که پیش از تعلق به بدن بود نیز توجهی است که با وجود هستی روح است که
فنا با و راه نیافته است و فرق در میان توجه روح با وجود هستی روح و توجه روح با فنای روح بسیار است
پس نهایت گفتن آن توجه روحی مندرج را باعتبار آنست که توجه روح است که در نهایت همین توجه
میماند و بس پس مراد از اندراج نهایت در بدایت اندراج صورت نهایت است در بدایت نه
حقیقت نهایت که اندراج او در بدایت محال است تواند بود که عدم اتیان لفظ صورت برای ترغیب
طلاب طریق بوده باشد و الحقیقة ما حققت بعون الله تعالی و سابقان که انجذاب ایشان بی تعمل و
کسب ست بلکه بتوجه و حضور آمده اند آن انجذاب نیز قلبی است و اثرے است از توجه سابق روح
که بالکل بواسطه تعلق به بدن زائل نشده است کسب و تعمل از برائے ظهور توجه سابق جماعه است که
بواسطهٔ این تعلق توجه سابق را فراموش کرده اند کسب گویا از برای تنبیه بر توجه سابق است و تذکیر است
مر آن دولت گم شده را لیکن ناسیان توجه سابق از سابقان مذکورین لطیف الاستعداد اند و جه نسیان
توجه سابق بالکلیه از توجه کلی بمتوجه الیه بالفعل و گم شدن در ان خبر میدهد و عدم نسیان توجه بچنین استغراق
غایت ما فی الباب در سابقان آن توجه و شمول و سریان در کلیه ایشان پیدا میکند و بدن ایشان
نیز حکم روح شان میگیرد کما هو شان المحبوبین المرادین اما فرق در میان شمول محبوبان و شمول
سابقان در رنگ فرق میان حقیقت شئ و صورت شئ است کما هو الظاهر علی ارباب آری محبان
واصل و مریدان کامل را این قسم شمول نیز متحقق است لیکن کالبرق است دائمی نیست شمول دائمی خاصه

محبوبان است معرفت مجذوبان ارباب قلوب چون در مقام قلب تمکن و رسوخ پیدا کنند و معرفتے و
صحوے که مناسب آن مقام است ایشانرا میسر شود میتوانند که طالبانرا فائده رسانند و در صحبت ایشان انجذاب
محبت قلبی جماعه طلاب را حاصل شود هر چند ازایشان بکمال نرسند چه ایشان خود بحد کمال نرسیده اند دیگریرا
واسطه حصول کمال نمیتوانند شد مشهور است که از ناقص کامل نیاید افاده ایشان هر قدر که باشد پیش
از افادهٔ ارباب سلوک است هر چند بنهایت سلوک رسند و جذب بمنتهیان پیدا کنند اما بمقام قلب ایشانرا بطریق
سیر عن الله بالله فرود نیاورده باشند چه منتهی غیر مرجوع بعالم مرتبه تکمیل و افاده ندارد چه اورا بعالم مناسبتے
و توجهے نمانده تا افاده تواند نمود شیخ مقتدا را که برزخ میگویند باعتبار آنست که او در مقام برزخیت که مقام
قلب است فرود آمده است و از هر دو جهت روح و نفس حظی وافر گرفته است از جهت روح از فوق
استفاده میکند و از جهت نفس بمادون خود افاده مینماید زیرا که اورا توجه حق سبحانه با توجه خلق جمع شده است
که هیچ کدام حجاب دیگرے نیست پس افاده و استفاده معا اورا حاصل است بعضی از مشائخ ازین
برزخیت برزخیت بین الخلق و الحق میخواهند و شیخ برزخ را جامع بین التشبیه و التنزیه میگویند پوشیده نماند
که این قسم برزخیت که بنا ر آن بر سکر است لائق مقام شیخی که بنای آن بر صحو است نیست زیرا که
نفس شان درین مقام در غلبات انوار روح مندرج است و همان اندراج منشأ سکر شده است
و در مقام برزخیت قلب نفس و روح از یکدیگر جدا است پس ناچار سکر را دران گنجائش نباشد بلکه
آنجا همه صحو است که مناسب مقام دعوت است هذا و شیخ کامل را چون در مقام قلب فرود می آرند
بواسطهٔ برزخیت مناسبت بعالم پیدا میکند و واسطه حصول کمالات مستعدان کمالات میشود
و مجذوب متمکن نیز چون در مقام قلب است بعالم مناسبت دارد و توجه را از ایشان دریغ نمیدارد
و از انجذاب و محبت اگرچه قلبی باشد نیز نصیبے بدست آورده است لاجرم راه افاده بروے
کشاده است بلکه گوئیم که کمیت افاده مجذوب متمکن بیش از کمیت افاده منتهی مرجوع است و کیفیت
افادهٔ منتهی زیاده از کیفیت افاده مجذوب است زیرا که منتهی مرجوع را هر چند بعالم مناسبت پیدا شده است
اما در صورت است فی الحقیقت جدا است منصبغ برنگ اصل است و باقیست باو و این مجذوب را بعالم
مناسبت فی الحقیقت است و از جملهٔ افراد عالم است و باقی است ببقائی که عالم بآن بقا باقی است پس ناچار
طالبان بواسطه مناسبت حقیقے از مجذوب بیشتر فائده گیرند و از منتهی مرجوع کمتر لیکن افاده مراتب کمالات ولایت

مخصوص

مخصوص بمنتهی است پس لاجرم در کیفیت افاده منتهی راجح باشد و ایضاً منتهی را فی الحقیقت همت و توجه
نیست و مجذوب صاحب همت و توجه است بهمت و توجه کار طالب را پیش میبرد هر چند بحد کمال
نرساند و ایضاً نهایت توجهیکه طالبانرا از مجذوبان حاصل میشود همان توجه سابق روح است که فراموش
کرده بود بندو در صحبت شان بیاد ایشان آمده بطریق اندراج در توجه قلبی حاصل گشته بخلاف توجهیکه
در صحبت منتهیان پیدا میشود توجه حادث است که بیشتر اصلا موجود نبوده موقوف بود بر فنای روح بلکه
بر بقاے او بوجود حقانی پس لابد توجه اول اسهل الحصول باشد و توجه ثانی متعسر الوجود و هر چه سهل است
بیشتر است و هر چه متعسر است کمتر ازینجاست که گفته اند که تحصیل جهت جذبه شیخ مقتدا واسطه نیست
چه آن نسبت اورا اول حاصل شده بود که بواسطه نسیان به تنبیه و تعلیم محتاج گشته این شیخ را شیخ تعلیم میگویند
و شیخ تربیت در جهت سلوک از برای قطع منازل سلوک شیخ مقتدا درکار است و تربیت آن ضروری
شیخ مقتدا را نشاید که این قسم مجذوب متمکن را بافادهٔ عام رخصت بدهد در مقام تکمیل و شیخی نشاند چه بعضی
از طالبان باشند که استعداد ایشان بلند افتاده باشد و قابلیت کمال و تکمیل بر وجه اتم داشته باشند در صحبت
این مجذوب اگر افتند بحتمل که آن استعداد ضائع شود و آن قابلیت برطرف گردد مثلاً زمینی که قابلیت تمام از
برای زراعت گندم داشته باشد اگر تخم جید گندم دران زمین اندازند بار باندازهٔ استعداد نیکوی آرد و
اگر دران زمین تخم ردی گندم یا تخم نخود اندازند چه جای بار که مسلوب القابلیت گردد و اگر بالفرض شیخ مقتدا
مصلحت در رخصت او بیند و معنی افاده در وے یابد باید که افاده او را مقید سازد ببعضی قیود مثل ظهور مناسبت
طالب بطریق افادهٔ او و عدم اضاعت استعداد این در صحبت او و عدم طغیان نفس او درین ریاست
و اقتدار بهواے نفسانی اندوی زائل نشده است بواسطه عدم تزکیه نفس و چون معلوم کند که طالب از وے
بنهایت افاده او رسیده است و در استعداد طالب هنوز قابلیت ترقی است باید که بوی این معنی را اظهار سازد
و اورا رخصت بدهد تا کار خود را از شیخ دیگر باتمام رساند و خود را منتهی نداند و باین حیله راه زنی مردم نکند
و امثال این شرائط که مناسب وقت و حال او داند مذکور سازد و بآن وصیت تمام نموده رخصت بدهد اما منتهی
مرجوع در افاده و تکمیل محتاج باین قیود نیست چه اورا بواسطه جامعیت بجمیع طرق و استعدادات مناسبت است
هر کس از وی بقدر استعداد و مناسبت بهره تواند یافت هر چند تفاوت در سرعت و بطوء بواسطه قوت
مناسبت و ضعف آن در صحبت شیوخ و مقتدایان نیز متصور است اما در اصل افاده متساوی الاقدام اند شیخ

مقتدا را در وقت افاده طالب التجا بجناب حق سبحانه و اعتصام بحبل متین او و خوف المکر سبحانه فی ضمن
هذا الاشتهار لازم است و این التجا چه درین امر بلکه در جمیع امور و در جمیع اوقات حق سبحانه و تعالی او را
عطا فرموده است در هیچ وقتی از اوقات و در هر افعال از وی منفک نمیشود ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء
والله ذو الفضل العظیم **مقصد ثانی در بیان آنچه تعلق بسلوک دارد** بدانکه طالبی چون بطریق
سلوک متوجه بفوق گردد اگر باسمیکه رب اوست برسد و دران فانی و مستهلک گردد اطلاق فنا بر وے
درست می آید و بعد ازان بقا بدان اسم اطلاق بقا بر وے مسلم است و باین فنا و بقا بمرتبه اولی از ولایت
مشرف گردد ولیکن اینجا تفصیل است که بسط سخن دران ضرور نیست بتمهید فیضی که از ذات تعالی و
تقدس میرسد دو نوع است نوعی است که بایجاد و ابقا و تخلیق و ترزیق و احیا و اماتت و امثال
آنها تعلق دارد نوع دیگر بایمان و معرفت و سائر کمالات مراتب ولایت و نبوت متعلق است نوع
اول از فیض بتوسط صفاتست ولیس و نوع ثانی بعضے را بتوسط صفات است و بعضی دیگر را بتوسط
شیوناتست و فرق در میان صفات و شیونات بسیار دقیق است لا یظهر الا علی احاد من الاولیاء
المحمدی المشرب و لم یعلم انه تکلم به احد بالجمله صفات در خارج موجود اند بوجود زائد بر ذات تعالی و
تقدس و شیونات مجرد اعتبارات اند در ذات جل سلطانه این بحث بمثالی روشن گردد آب مثلا بالطبع
از بالا به پایان فرود می آید این فعل طبعی در وی باعتبار حیات و علم و قدرت و ارادت پیدا میکند چه
ارباب علم بواسطه ثقل خود بمقتضای علم از بالا به پایان می آیند و توجه فوق نمیکنند و علم تابع حیوة است
و اراده تابع علم است و قدرت نیز ثابت شد چه ارادت تخصیص احد المقدورین است این اعتبارات
در ذات آب اثبات کرده شود و بمنزله شیوناتست اگر با وجود این اعتبارات صفات زائده در ذات آب
اثبات کرده شود بمنزله صفات موجود است بوجود زائد آب را باعتبارات اولی حی و عالم و قادر و مرید میتوان گفت
از برای این اسامی ثبوت صفات زائده در کار است پس آنچه در عبارت بعضی مشائخ در اثبات اسامی
مذکوره از برای آب واقع شده است بنای آن عدم فرق است میان شیون و صفات و همچنین حکم نفی وجود
صفات نیز محمول است بر عدم آن فرق و فرق دیگر در میان شیون و صفات آنست که مقام شیون مواجه ذاتست
و مقام صفات همچنین است محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و اولیائیکه بر قدم وی اند رضوان الله تعالی علیهم
اجمعین وصول فیض ثانی ایشان را بتوسط شیوناتست و سائر انبیاء و جماعه که بر قدم ایشانند صلوات الله تعالی

ف مقصد ثانی در بیان سلوک ۱۲

و برکاته علی نبینا و علیهم و علی جمیع اتباعهم وصول این فیض بلکه فیض اول هم ایشان را بتوسط صفاتست
پس گوئیم اسمی که رب آنسرور است علیه الصلوة والسلام و واسطه وصول فیض دوم است ظل شان العلم
است و این شان جامع جمیع شیون اجمالی است و آن ظل معبر بقابلیت ذاتست تعالی و تقدس مر شان
علم را بلکه جمیع شیون اجمالی و تفصیلی را لیکن باعتبار شمول علم مر ایشان را باید دانست که این قابلیت
اگرچه برزخ است میان ذات عز شانه و میان شان العلم اما چون بجهت او بیرنگ است و آن جهت ذات
است تعالی شانه در برزخ نیز رنگ آن پیدا نمیشود پس آن برزخ بیرنگ جهت دیگر که شان العلم است
منصبغ است پس ناچار اثر ظل آن شان گفته شد و ایضا ظل شی عبارت از ظهور شی است اگرچه بشبه و
مثال باشد در مرتبه دوم و چون حصول برزخ بعد حصول طرفین است لاجرم این برزخ در وقت مکاشفه
در تحت آن شان منکشف میشود پس باعتبار این ظهور را باخر اطلاق ظلیت مناسب افتاد و طائفه از
اولیاء الله که بر قدم وی اند صلی الله علیه و علیهم وسلم و بارک اسمائی که ارباب ایشان اند در وصول فیض ثانی
ظلال آن قابلیت را جامع اند و کالتفاصیل اند مر آن ظل مجمل را و ارباب سائر انبیاء صلوات الله تعالی
و تسلیماته علی نبینا و علیهم و واسطه وصول فیض اول و ثانی ایشان را قابلیات اتصاف ذاتست عز سلطانه به
صفات موجوده زائده و طائفه که بر اقدام ایشانند ارباب ایشان صفات است در حق وصول فیض اول و ثانی
و واسطه وصول فیض اول مر آنسرور را علیه الصلوة والسلام قابلیت اتصاف ذاتست تعالی و تقدس مر جمیع
صفات را گوئیا قابلیاتی که وسائل فیوض سائر انبیاء اند صلوات الله و برکاته علی نبینا و علیهم ظلال این قابلیت
جامعه اند و کالتفاصیل اند مر آن جامع مجمل را و طائفه که بر قدم آنسرور اند علیه الصلوة والتحیة وسائط وصول
فیض اول نیز ایشان را جدا است که صفات اند پس محمدیان را وسائل وصول فیض اول جدا آمد از وسائط
وصول فیض ثانی بخلاف دیگران که یکی است بعضے از مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم که رب آنحضرت را
علیه الصلوة والتحیة در قابلیت اتصاف منحصر ساخته اند منشاء آن عدم فرق است میان شیون و صفات
بلکه عدم علم است بمقام شیون والله یحق الحق و هو یهدی السبیل پس محقق شد که رب آنحضرت
علیه الصلوة والسلام والتحیة رب الارباب است هم در مقام شیون و هم در خانه صفات و واسطه
وصول هر دو فیض است و نیز معلوم گشت که وصول فیض مراتب کمالات ولایت آنحضرت
علیه الصلوة والسلام از ذاتست بی توسط امر زائد چه شیون عین ذات اند اعتبار زیادتی در ایشان

از منتزعات عقل است لهذا تجلی ذاتی مخصوص او گشت و کمل تابعان او چون از راه او فیض میگیرند ایشان نیز
ازین مقام مشرب بدست آمد و دیگر برا چون وسائط صفاتی درمیان است صفات بوجود زائد موجود اند حاجز
حصین درمیان افتاد و تجلی صفاتی نام زد ایشان گشت باید دانست که قابلیت اتصاف هرچند اعتبار است
وجود زائد ندارد چه صفات وجود اند نه قابلیات اینها اما چون قابلیات در رنگ برازخ اند میان ذات و
صفات بلکه میان شیون و صفات و برزخ رنگ طرفین خود میگیرد و قابلیات نیز رنگ صفات گرفته حائلیت
پیدا کرده اند ﴿ فراق دوست اگر اندک است اندک نیست ٭ درون دیده اگر نیم موست بسیار است ﴾
ازین بیان لائح گشت که ظهور ذات تعالی و تقدس بی پرده منافی تجلی شهودی نیست لیکن تجلی وجودی را
منافی است لهذا آنسرور را علیه الصلوة والسلام والتحیة در جانب وصول فیض وجود کمالات ولایت حائلی
درمیان نیامد و در جانب فیض وجود حائلی درمیان آمد که قابلیت اتصاف است چنانکه گذشت گفته نشود
که چون شیون و قابلیات اینها از اعتبارات عقل باشند وجود ذهنی ثابت شد و از ان حجاب علمی لازم آمد
غایت مافی الباب حجب صفات خارجی است و حجب شیون علمی زیرا که گوئیم که موجود ذهنی درمیان دو
موجود خارجی پرده نمیشود و موجود خارجی را پرده نمیشود مگر موجود خارجی و لو سلم فالحجاب العلمی یمکن
ارتفاعه من البین بحصول بعض المعارف بخلاف الخارجی فانه لا یمکن زواله چون این مقدمات معلوم گشت
پس بدانکه اگر محمدیست منتهای سیر او که مسمی بسیر الی الله است تا بظل شان است که اسم اوست بعد از فنا
دران اسم بفنائ فی الله مشرف میگردد و اگر بآن اسم باقی گشت ببقا بالله او را نیز میسر گشت و باین فنا
و بقا در مرتبه اولی از ولایت خاصه محمدیه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة داخل میشود و اگر محمدی
مشرب نیست بقابلیت صفت یا نفس صفت که رب اوست میرسد و اگر درین اسم فانی گشت فانی
فی الله بروی اطلاق نباید کرد و همچنین بر تقدیر بقا بآن اسم باقی بالله نیست چه اسم الله عبارت از مرتبه
ایست که جامع جمیع شیون و صفاتست و چون در جهت شیون زیادت اعتبار نیست عین ذات اند و عین
یکدیگر پس فنا در یک اعتبار فنا در جمیع اعتبارات است بلکه فنا در ذات است تعالی و تقدس و همچنین بقا
بیک اعتبار بقا بجمیع اعتبارات است پس فانی فی الله و باقی بالله درین صورت گفتن درست میشود
بخلاف در جانب صفات که موجود اند بوجود زائد بر ذات مغایرت اینها با ذات عز سلطانه و با یکدیگر
تحقیقی است پس فنا در یک صفت مستلزم فنا در جمیع نیست و هکذا الحال فی البقا پس ناچار

این فانی را فانی فی الله نباید گفت و باقی را باقی بالله بلکه مطلق فانی و باقی میتوان گفت یا مقید بصفتی یعنی
فانی در صفت علم یا باقی بآن صفت پس ناچار فنای محمدیان اتم آمد و بقای ایشان اکمل و ایضا عروج محمدی
چون بجانب شیون است و شیون را با عالم هیچ مناسبتی نیست چه عالم ظل صفاتست نه ظل شیون پس فنای
سالک در شانی مستلزم فنای مطلق او باشد بنحویکه هیچ بقا وجود سالک و اثر او نماند و همچنین بر تقدیر بقا بتمامی
خود بآن شان باقی میگردد بخلاف فانی در صفت که بتمام از خود نمی برآید و اثرش زائل نمیگردد چه وجود سالک
اثر همان صفت است و ظل آن پس ظهور اصل ماحی وجود ظل بالکل نباشد و بقا باندازه فنا است پس محمدی
از رجوع بصفات بشریت امین باشد و از خوف او محفوظ چه او بکلی از خود برآمده است و باو سبحانه باقی گشته
درین محل عود ممنوع باشد بخلاف در صورت فنای صفاتی که عود درانجا بواسطه بقای اثر وجود سالک ممکن
است ازینجا تواند بود اختلافیکه درمیان مشائخ در جواز رجوع واصل و عدم جواز آن واقع است حق آنست که اگر
محمدیست محفوظ است از عود و الا در خطر است و همچنین است اختلافیکه در زوال اثر وجود سالک بعد از فنای او
واقع است بعضی بزوال عین و اثر قائل گشته اند و بعضی دیگر زوال اثر را جائز نداشته اند حق درین باب نیز تفصیل
است اگر محمدیست عین و اثر هر دو را گم میسازد و غیر او را اثر زائل نمیشود چه اصل صفت که اصل اوست باقی است
پس زوال ظل آن را رأسا ممکن نباشد اینجا دقیقه ایست باید دانست که مراد از زوال عین و اثر شهود زوال
شهودیست نه وجودی چه قول بزوال وجودی مستلزم الحاد و زندقه است و جماعه ازین طائفه زوال وجودی تصور
کرده اند و از زوال اثر ممکن گریخته اند و آنرا الحاد و زندقه دانسته اند والحق ما حققت با علامه سبحانه عجیب است
که با وجود قول بزوال وجودی بزوال عین نیز قائل گشته اند چه حکم بزوال عین وجود در رنگ حکم بزوال اثر
مستلزم الحاد و زندقه است بالجمله زوال وجودی در عین و اثر محالست و شهودی در هر دو ممکن بلکه واقع لیکن
مخصوص بمحمدی مشرب است پس محمدیان که بتمام از قلب می برآیند و بمقلب قلب می پیوندند از تقلب احوال
آزاد اند و از رقیت ماسوی بالکلیه محرر و دیگران چون وجود آثار دامنگیر است و تقلب احوال نقد وقت مخلصی
از مقام قلب ندارند چه وجود آثار و تقلب احوال از شعب حقیقت جامعه قلبیه است پس شهود دیگران همیشه در پرده
باشد چه هر قدر که از بقایای وجود سالک ثابت است پرده مطلوب همانقدر است چون اثر باقیست پرده
همان اثر است **معرفت** اگر سالکی از راه سلوک غیر متعارف در مرتبه از مراتب فوق اسمی که رب اوست برسد و
بی آنکه بآن اسم رسد در آن مرتبه فانی و مستهلک گردد فنای فی الله در آن صورت گفتن درست است و همچنین است بقا بآن

مرتبه پس تخصیص فنا فی الله بآن اسم باعتبار آنست آن مرتبه اولی است از مراتب فنا فی الله **معرفت** سلوک
انواع است بعضے را ابتدا تقدم جذبه است وبعضی دیگر را جذبه بر سلوک شان مقدم است وجماعه را در اثنای قطع منازل
سلوک جذبه حاصل میشود وجمعی را طی منازل سلوک میسر میشود اما تا بجذبه نمیرسند تقدم جذبه محبوبان راست
و باقی اقسام بمحبین تعلق دارد وسلوک محبان عبارت از طی مقامات عشره مشهوره است به ترتیب وتفصیل ودر
سلوک محبوبان خلاصه مقامات عشره حاصل میشود ونه بترتیب وتفصیل کارے ندارند علم بوحدت وجود ومانند آن
از احاطه وسریان ومعیت ذاتیه بجذبه مقدم یا متوسط وابسته است سلوک خالص وجذبه منتهیان را با مثال این
علوم مناسبت نیست چنانکه بالا گذشت وحق الیقین منتهیان را نیز بعلوم مناسبه توحید وجود مناسبت نیست
هرجا بیان حق الیقین بمقام مجذوبان مناسب مقام ارباب توحید وجود کرده اند آن حق الیقین مجذوبان
مبتدی یا متوسط است **معرفت** بعضی مشائخ فرموده اند که چون کار طالب بجذبه برسد بعد از ان راهبر محتاج
جذبه است وبس یعنے احتیاج بتوسط راهبر دیگر ندارد وهمان جذبه کافی است اگر ازین جذبه جذبه سیر فی الله
اراده نموده اند بلے کافی است اما لفظ راهبر منافی این اراده است چه بعد از سیر فی الله مسافتی نیست که در
قطع آن محتاج براهبر باشد وهمچنین جذبه متقدم هم مراد نیست چنانکه متبادر از عبارتست پس ناچار جذبه متوسط
اراده نموده باشند وکفایت او در وصول بمطلوب معلوم نمیشود چه بسیارے از متوسطان در وقت حصول این
جذبه از عروج بفوق تقاعد نموده اند وهمان جذبه را جذبه نهایت انگاشته اند اگر کافی میبود در اثنای
راه نمیگذاشت آرے جذبه متقدم چون بمحبوبان تعلق دارد اگر کافی باشد گنجایش دارد ومحبوبان را از القلاب
عنایت خواهند کشید ودر اثنای طریق نخواهند گذاشت اما این کفایت در حق جمیع جذبات متقدم هم
ممنوع است جذبه که انجام کار او بسلوک کشد کافی است واگر بسلوک نیاید مجذوب ابتر است از محبوبان
نیست **خاتمه** طائفه از مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم گفته اند که تجلی ذاتی مزیل شعور است
ومعطل حس بعضی از ایشان از حال خود چنین گفته اند که در وقت ظهور این تجلی ذاتی تا مدتے بے حس
وحرکت افتاده بودند ومردم مرده می انگاشتند وبعضے دیگر منع کلام وجز آن در تجلی ذات کرده اند
حقیقت این سخن آنست که این تجلی ذات در پرده اسمی است از اسماء بقا در پرده بواسطه بقایاے اثر
وجود صاحب تجلی است وآن بے شعورے بواسطه آن بقیه است اگر بتمام فانی میگشت وببقا بالله
مشرف میشد آن تجلی هرگز او را بے شعور نمی ساخت شعر یحرق بالنار من یمس بها ٭ ومن هو النار کیف یحترق

بلکه گوئیم آن تجلی که در پرده است تجلی ذات نیست داخل تجلی صفات است تجلی ذات که مخصوص آنحضرت است
علیه الصلوٰة والسلام والتحیة تجلی بے پرده است وعلامت پرده بے شعورے است وبے شعوری اندوریست و
دلیل بے پردگی شعور است وشعور در کمال حضور است بزرگی از حال صاحب این تجلی که بالاصالة والاستقلال نیست
چنین خبر داده علیه الغفران آنجا که گفت ع موسیٰ از هوش رفت بیک پرتو صفات ٭ تو عین ذات می نگری
در تبسمی ٭ همین تجلی ذاتی که بے پرده است محبوبان را دائمی است ومحبان را برقی زیرا که ابدان محبوبان رنگ
ارواح شان گرفته اند آن نسبت در کلیه ایشان سرایت کرده است ودر محبان این سرایت بر سبیل ندرت
وآنچه در حدیث نبوی علیه من الصلوات اتمها واکملها واقع شده است لی مع الله وقت مراد از وقت شاه این تجلی
برقی است زیرا که این تجلی در حق آنسرور که بادشاه مرادانست علیه الصلوٰة والسلام دائمی است بلکه نوعی از
خصوصیت این تجلی دائمی است که آن بر سبیل قلت واقع است کما لا یخفی علی اربابه **معرفت** مشائخ قدس الله
تعالی اسرارهم در بیان حدیث لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل دو طائفه اند جمعی از وقت
وقت مستمر اراده نموده اند ودیگر جمعی بندرت وقت قائل گشته اند وحق آنست که با وجود استمرار وقت وقت
نادر نیز متحقق است کما مرت الاشارة الیه آنفا نزد این حقیر تحقق آن وقت نادر در وقت ادای نماز
است وهمانا که آنسرور علیه الصلوٰة والسلام در حدیث قرة عینی فی الصلوٰة بآن اشارت فرموده است
وایضاً آنسرور فرموده علیه الصلوٰة والسلام والتحیة اقرب ما یکون العبد من الرب فی الصلوٰة وقال
تبارک وتعالی واسجد واقترب پس در هر وقتے که قربت الٰهی جل شانه بیشتر است گنجائش خیر در آن وقت
منفی تر است وآنچه بعضی از مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم فرموده اند از وقت حال وقوف
واستمرار آن چنین خبر داده است حیث قال حالی فی الصلوٰة کحالی قبل الصلوٰة فالاحادیث
المذکورة بل النص المذکور ینفے المساواة والاستمرار باید دانست که استمرار وقت متحقق است
سخن درانست که با وجود استمرار حالتے نادره هم واقع است یا نه جمعی را که بر ندرت وقت اطلاع
نداده اند نفی آن قائل گشته اند وجمعی دیگر را که از ان مقام بهره داده اند بآن اعتراف نموده اند
والحق کسی را که بطفیل آنحضرت علیه الصلوٰة والتحیة در نماز جمعیت داده اند از دولت قرب آن شرب
ارزانی داشته اند اقل قلیل اند رزقنا الله سبحانه بکمال کرمه نصیبا من هذا المقام بحرمة محمد علیه
وعلی آله الصلوٰة والتحیة والسلام **معرفت** منتهیان ارباب صفات در علوم ومعارف

بمجذوبان نزدیک اند و در شهود هردو شان نیز یکرنگ چه هر دو از ارباب قلوب اند غایة ما فی الباب ارباب
صفات از تفاصیل مطلع اند بخلاف مجذوبان و ایضاً ارباب صفات بواسطهٔ سلوک و عروج بفوق قرب
بیشتر دارند از مجذوبان عروج ناکرده لیکن محبت اصل دامنگیر شان است اگرچه حب در میان است چه عجب که بحکم المرء مع
من احب در مجذوبان نیز قرب و معیت اصل اعتبار کرده شود پس مجذوبان در محبت مناسبت بمجذوبان دارند چه حب
ذاتی و لوازم الحب در مجذوبان نیز متحقق است **معرفت** در عبارت بعضے ازین طائفه واقع است که اقطاب را تجلی
صفات است و افراد را تجلی ذات درین سخن مجال تامل است چه قطب محمدی المشرب است محمد را باز تجلی ذات آرے
درین تجلی نیز تفاوتها است قریبکه افراد راست اقطاب را نیست اما هر دو را از تجلی ذات نصیب است مگر آنکه گوئیم که
از قطب قطب ابدال مراد داشته باشند که بر قدم حضرت اسرافیل است نه بر قدم محمد **معرفت** ان الله خلق
آدم علی صورته الله تعالی بیچون و بیچگونه است روح آدم که خلاصهٔ اوست بر صورت بیچونی و بیچگونگی آفرید
پس همچنانکه حق سبحانه لامکانیست روح نیز لامکانی آمده و نسبت روح با بدن همچو نسبت اوست تعالی و
تقدس با عالم نه داخل است و نه خارج نه متصل نه منفصل بیش از قیومیت نسبتی مفهوم نمیشود و هر ذره از ذرات
بدن را مقوم روح است همچنانکه الله تعالی قیوم عالم است قیومیت او تعالی مر بدن را بواسطهٔ قیومیت
روح است هر فیضی که وارد میشود محل ورود آن فیض ابتدا روح است و بواسطهٔ روح آن فیض ببدن میرسد
و چون روح بصورت بیچونی و بیچگونگی آفریده شد لاجرم بیچون و بیچگون حقیقی را در وے گنجایش آمد
لا یسعنی ارضی و لا سمائی و لکن یسعنی قلب عبدی المؤمن چه ارض و سما با وجود وسعت و فراخی چون
داخل دائرهٔ امکان اند و بداغ چونی و چگونگی متسم گنجائش لامکانی که مقدس از چندے و چونی است ندارند
لامکانی در مکان گنجائش ندارد و بیچون در چون آرام نمیگیرد پس ناچار گنجائش در قلب عبد مومن که لامکانی
است و مبرا از چندے و چونی است متحقق گشت تخصیص بقلب عبد مومن بنا بر آنست که قلب غیر
مومن کامل از اوج لامکانی فرود آمده است و گرفتار چندی و چونی شده است و حکم آن گرفته پس بواسطهٔ این نزول
و گرفتاری چونکه داخل دائرهٔ امکان شده است و چونی پیدا کرده است آن قابلیت را ضائع ساخته است
اولئک کالانعام بل هم اضل و از مشائخ هر که از وسعت قلب خود خبر داده است مرادش لامکانیت قلب
بوده باشد چه مکانی هر چند وسیع است تنگ است عرش با وجود عظمت و فراخی چون مکانیست هر آئینه
در جنب لامکانی که روح است حکم دانهٔ خردل دارد بل اقل بلکه گوئیم که این قلب چون محل تجلی انوار قدس شده است

بلکه بقائی بقدیم یافته عرش و ما فیها اگر در وے افتند محو و متلاشی گردند و اثر ازینها باقی نمانند کما قال سید الطائفه
فی هذا المقام ان المحدث اذا قورن بالقدیم لم یبق له اثر این لباسی است یکتا که خاص بر قد روح دوخته اند
ملائکه نیز این خصوصیت ندارند داخل دائرهٔ امکان اند و متصف بچونی لاجرم انسان خلیفهٔ رحمٰن آمد جل سلطانه
بلی صورت شی خلیفهٔ شی است تا بر صورت شی مخلوق نباشد خلافت شی را نشاید و تا خلافت را شایان نباشد
تحمل بار امانت اصل خود نتواند کرد لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه قال تبارک و تعالی انا عرضنا الامانة علی
السموات و الارض و الجبال فابین ان یحملنها و اشفقن منها و حملها الانسان انه کان ظلوما جهولا کثیر الظلم علی
نفسه بحیث لا یبقی من وجوده و لا توابع وجوده اثر و لا حکم کثیر الجهل حتی لا یکون له ادراک تعلق بالمقصود و لا علم
له بنسبة الی المطلوب بل العجز عن الادراک فی ذلک الموطن ادراک و الاعتراف بالجهل معرفة اکثرهم معرفة بالله
اشدهم تحیرا فیه **تنبیه** اگر در بعضی عبارات لفظی که موهم ظرفیت یا مظروفیت است در شان او تعالی و تقدس واقع میشود
حمل بر تنگی میدان عبارت میباید کرد و مراد کلام را مطابق آرای اهلسنت میباید داشت **معرفت** عالم چه صغیر و
چه کبیر مظاهر اسما و صفات الٰهیه است تعالی شانه و مرایای شیونات و کمالات ذاتیه او سبحانه گنجی بود مکنون و سری
بود مخزون خواست که خلا را بملا آورد و از اجمال بتفصیل آرد عالم را آفرید تا دلالت کند بر اصل خویش و علامت باشد
بر حقیقت خود پس عالم را با صانع بیچون هیچ نسبتی نیست الا آنکه عالم مخلوق اوست و دلیل است بر کمالات مخزونهٔ
او تعالی و تقدس ما ورای این هر حکمی که هست از قبیل اتحاد و عینیت و احاطه و معیت از سکر وقت و غلبهٔ حال است
اکابر مستقیم الاحوال که از مقدح صحو ایشان را شربے ارزانی داشته اند ازین علوم متبرے و مستغفر اند اگرچه بعضی
ایشان را در ابتدا در راه این علوم حاصل میشود اما بالآخرة ازینها میگذرانند و مطابق علوم شریعت علوم
ازلی بر ایشان ایراد میفرمایند مثالی از برای تحقیق این مبحث بیان کنیم عالمے نحریری ذوفنونے که
کمالات مخزونهٔ خود را در عرصهٔ ظهور آرد و فنون مکنونهٔ خود را بر ملا جلوه دهد ایجاد حروف و اصوات نماید
تا در پردهٔ آن حروف و اصوات آن کمالات را متجلی سازد و آن فنون را اظهار نماید پس درین صورت این حروف
و اصوات دوال را با معانی مخزونه بلکه با آن عالم موجد هیچ نسبتی نیست الا آنکه آن عالم موجد اینها است
و اینها دوال اند بر کمالات مکنونهٔ او و حروف و اصوات را عین آن عالم موجد یا عین آن معانی
گفتن معنی ندارد و همچنین حکم باحاطه و معیت درین حادثه غیر واقع است معانی بهمان صرافت
مخزونه اند آرے چون در میان معانی و صاحب معانی و در میان حروف و اصوات مناسبت

والیت ومدلولیت متحقق است بعضی معانی زائده غیر واقعه در تخیل می آید فی الحقیقت آن عالم ومعانی مخزونهٔ
او ازان نسب زائده منزه ومبرا است واین حروف واصوات در خارج موجود اندنه آنکه آن عالم ومعانی موجود
اند آن حروف واصوات اوہام وخیالات اند پس عالم که عبارت از ماسوی است در خارج موجود است بالوجود
الظلی والکون الطبعی نه آنکه عالم اوہام وخیالات است این مذہب بعینه مذہب سوفسطائی است که عالم را اوہام
وخیالات میدانند اثبات حقیقت در عالم نمودن عالم را از اوہام وخیالات می برآرد وحقیقت موجود شد نه عالم
زیرا که عالم ورای الحقیقة مفروض است تنبیه مراد از مظہریت ومرآتیت عالم را مر اسماء وصفات او ست مر صور اسماء
وصفات را نه اسماء وصفات با عیانها چه اسم در رنگ مسمی بحاط ہیچ مرات نمیشود وصفت ہمچون موصوف مقید
به ہیچ مظہر نگردد ے در تنگنای صورت معنی چگونه گنجد ے در کلبهٔ گدایان سلطان چه کار دارد ۞ معرفت کمل
تابعان آنسرور علیه الصلوٰة والسلام اگرچه بواسطهٔ اتباع آنحضرت علیه الصلوٰة والسلام والتحیة از تجلی ذات که
بالاصالة خاصهٔ آنحضرت است علیه الصلوٰة والسلام نصیب است وسائر انبیا را علی نبینا وعلیهم الصلوات
والتسلیمات تجلیات صفاتست وتجلی ذات اشرف است از تجلی صفات لیکن باید دانست که انبیا را
علی نبینا وعلیهم الصلوات والتحیات در تجلیات صفات مراتب قرب حاصل ست که کمل تابعان این
امت را نیست باوجود تجلی ذات بطریق تبعیت مثلاً شخصی بمحبت بجمال آفتاب مدارج عروج را طی کرده
بآفتاب برسد ودرمیان آفتاب واو غیر از حائلی دقیقی نماند وشخصی دیگر باوجود محبت ذات آفتاب از عروج بآنمراتب
عاجز است ہرچند میان او وآفتاب حائلی درمیان نیست که شک نیست که شخص اول نزدیکتر است بآفتاب
وعالم تر است بکمالات دقیقهٔ او پس درہر که قرب بیشتر است ومعرفت زیاده تر فاضل تر است پس ہیچ ولی از
اولیاء این امت که خیر الامم است باوجود فضلیت پیغمبر خویش بمرتبه ہیچ نبی از انبیا نرسد اگرچه او را بواسطهٔ متابعت
پیغمبر خویش از مقام ما به الافضلیة نصیبی حاصل شود فضل کلی انبیا راست اولیا طفیلی اند ولیکن ہذا آخر الکلام
الحمد لله سبحانه علی ذلک وعلی جمیع نعمائه والصلوٰة والسلام علی افضل انبیائه وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین
والملائکة المقربین وعلی الصدیقین والشہداء والصالحین مکتوب دوصد وہشتاد وہشتم
بسیداحمد مانکپوری صدور یافته در منع از اداء صلوات نوافل بجماعه در نماز عاشوراء وشب برات
وغیرہا وما یناسب ذلک بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی شرفنا بمتابعة سید المرسلین وجنبنا عن ارتکاب
المبتدعات فی الدین والصلوٰة والسلام علی من قمع بنیان الضلالة ورفع اعلام الهدایة

وعلی آله الابرار وصحبه الاخیار باید دانست که اکثر مردم از خواص وعوام درین زمان در ادای نوافل اہتمام
تمام دارند ودر مکتوبات مساہلات مینمایند ومراعات سنن ومستحبات را در اینها کمتر میکنند نوافل را عزیز میدارند و
فرائض را ذلیل وخوار کم است که فرائض را در اوقات مستحبه ادا نمایند ودر تکبیر جماعه مسنونه بلکه در نفس جماعة
تقییدی ندارند بتکاسل وتساہل اداء نفس فرائض را غنیمت میشمارند ودر روز عاشورا وشب برات و
شب بست وہفتم ماه رجب واول شب جمعه ماه مذکور که آنرا لیلة الرغائب نام نهاده اند بکمال اہتمام اجتماع کرده
بجمعیت تمام نوافل را بجماعت میگزارند وآنرا نیک ومستحسن می پندارند نمیدانند که این تسویلات شیطان اند
که سیئات را بصورت حسنات مینماید شیخ الاسلام مولانا عصام الدین ہروی درحاشیهٔ شرح وقایه میفرماید که
تطوع بجماعت وترک فرض بجماعت از حبائل شیطانست باید دانست که نوافل را بجمعیت تمام گزاردن
از بدعتهای مذمومه ومکروهه است از ان بدعتها است که حضرت رسالت خاتمیت علیه من الصلوات
افضلها ومن التسلیمات اکملها درشان آن فرموده است من احدث فی دیننا ہذا فهو رد بدانکه ادای نوافل
بجماعت در بعضی روایات فقهیه مطلق مکروه است ودر بعضی دیگر کراہت مشروط بتداعی وتجمع است پس
اگر بی تداعی یک دو کس در ناحیهٔ مسجد نفل بجماعت گزارند روا باشد بی کراہت ودر سه کس اختلاف مشائخ
است ودر چہار کس باتفاق مکروه نیست در بعضی روایات ودر بعضی دیگر اصح آنست که مکروه است فی الفتاوی
السراجیة کره التطوع بالجماعة بخلاف التراویح وصلوٰة الکسوف وفی الفتاوی الغیاثیة قال الشیخ الامام
السرخسی رحمه الله سبحانه التطوع بالجماعة خارج رمضان انما یکره اذا کان علی سبیل التداعی اما اذا اقتدی واحد
واثنان لا یکره وفی الثلث اختلاف وفی الاربع یکره بلا خلاف وذکر فی الخلاصة التطوع بالجماعة اذا کان
علی سبیل التداعی یکره اما اذا صلوة بجماعة بغیر اذان واقامة فی ناحیة المسجد فلا یکره وقال شمس الائمة الحلوانی
اذا کان سوی الامام ثلثة لا یکره بالاتفاق وفی الاربع اختلاف والاصح مکروه وفی الفتاوی الشافیة
ولا یصلی التطوع بالجماعة الا فی شهر رمضان وذلک انما یکره اذا کان علی سبیل التداعی یعنی باذان و
اقامة اما لو اقتدی واحد او اثنان لا علی سبیل التداعی فلا یکره واذا اقتدی ثلثة اختلف المشائخ رحمهم الله
وان اقتدی اربعة کره اتفاقاً وامثال این روایات بسیار است وکتب فقهیه بآن مملو اند
واگر روایتی پیدا شود که از ذکر عدد ساکت باشد ومطلقا مجوز باشد اداء نوافل به جماعت
آنرا حمل باید کرد بر مقید که در روایات دیگر واقع شده است واز مطلق مقید مراد باید داشت

وجواز مقصود بر اثنین یا ثلث باید نمود چه علماء حنفیه اگرچه در اصول مطلق را بر اطلاق میگذارند و بر مقید
حمل نکنند امادر روایات حمل مطلق بر مقید جائز داشته اند بلکه لازم دانسته و اگر بر طریق فرض محال حمل
نکنیم و بر اطلاق بگذاریم هر آئینه این مطلق معارض خواهد بود مر آن مقید را اگر در قوت برابر باشند و مساوات
ممنوع است چه روایات کراهت باوجود کثرت مختار و مفتی بها اند بخلاف روایت اباحت ولو سلم
مساوات اتها گوئیم که بر تقدیر تعارض ادلهٔ کراهت و ادلهٔ اباحت ترجیح جانب کراهت راست که رعایت
احتیاط در آنست چنانچه مقرر اہل اصول فقه است پس جماعت که در روز عاشورا و شب برات و
لیلة الرغائب نماز بجماعت میگذارند و دویست و سیصد سیصد کما بیش که در مسجد ها جمع میشوند و
آن نماز را و اجتماع و جماعت را مستحسن می پندارند در تکیبان امر مکروه اند باتفاق فقها و مکروه را مستحسن دانستن
از اعظم جنایات است چه حرام را مباح دانستن منجر بکفر است و مکروه را حسن پنداشتن بیک مرتبه ازان پایان
است شناعت این فعل را نیک ملاحظه باید نمود و دست آویز ایشان در باب دفع کراهت عدم تداعی
است آرے عدم تداعی بمقتضای بعضے روایات دفع کراهت میکند اما مخصوص بواحد و اثنین است
و آنهم بشرطے است که ناحیهٔ مسجد متحقق شود و بدونها خرط القتاد و باآنکه تداعی عبارت از اعلام یکدیگر است
از برائے ادائے نماز نفل و آن معنی درین جماعت متحقق است چه قبیله قبیله در روز عاشورا یکدیگر را اعلام میکنند
و می خوانند که در مسجد فلان شیخ یا فلان عالم می باید رفت و نماز بجمعیت می باید گزارد و این فعل را اعتبار
نموده اند تقسیم اعلام از اذان و اقامت هم ابلغ است پس تداعی هم ثابت شد اگر تداعی را مخصوص
باذان و اقامت داریم چنانچه در بعضے روایات واقع شده است و حقیقت اذان و اقامت خواهیم
پس جواب همانست که بالا گذشت که مخصوص بواحد و اثنین است با شرط دیگر که بالا مذکور شد باید دانست
که بنائے ادائے نوافل بر اخفا و تستر است که مظنهٔ ریا و سمعه است و جماعت منافی آنست و در ادائے
فرائض اظهار و اعلان مطلوب است چه از شائبهٔ ریا و سمعه مبرا است پس با جماعت مناسب باشد یا آنکه
گوئیم کثرت اجتماع محل حدوث فتنه است لهذا از برائے ادائے نماز جمعه حضور سلطان یا نائب او شرط کرده اند
تا از حدوث فتنه امن متحقق شود و درین جماعت مکروهات هم احتمال ایقاظ فتنه قوی است پس این اجتماع
مشروط نباشد و منکر باشد و در حدیث نبوی است علیه من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها الفتنة نائمة
لعن الله من ایقظها پس ولاة اسلام و قضاة و اہل احتساب را لازم است که منع این اجتماع نمایند

و در ینباب زجر را بالغ وجوه مرعی دارند تا استیصال این بدعت که منجر بفتنه است متحقق شود والله یحق
الحق و هو یهدی السبیل مکتوب دو صد و هشتاد و نهم بمولانا بدرالدین صدور یافت در بیان
اسرار قضا و قدر و ما یناسب ذلک بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی کشف سر القضاء و القدر علی
الخواص من عباده و ستر عن العوام لمکان الضلال عن سواء السبیل و اقتصاده و الصلوة و السلام علی من
الزم بالحجة البالغة و قطع بها اعذار العصاة الهالکة و علی آله و صحابه البررة الاتقیاء الذین آمنوا بالقدر
و رضوا بالقضاء و بعد فلما کانت مسئلة القضاء و القدر قد کثر فیه الحیرة و الضلال و غلب علی اکثر ناظریها
باطل الوهم و الخیال حتی قال بعضهم بمحض الجبر فیما یصدر من العبد بالاختیار و نفی بعضهم نسبته الی الواحد القهار
و اخذ طائفة بطرفی الاقتصاد فی الاعتقاد و الذی هو الصراط المستقیم و المنهج القویم و لقد وفق بهذا الطریق
الفرقة الناجیة الذین هم اهل السنة و الجماعة رضی الله تعالی عنهم و عن اسلافهم و اخلافهم فترکوا الافراط
و التفریط و اختاروا الوسط و البین روی عن ابی حنیفة رضی الله تعالی عنه انه سأل جعفر ابن محمد الصادق
رضی الله تعالی عنهما فقال یا ابن رسول الله هل فوض الله تعالی الامر الی العباد فقال الله تعالی اجل من
ان یفوض الربوبیة الی العباد فقال هل یجبرهم علی ذلک فقال الله اعدل من ان یجبرهم علی ذلک ثم
یعذبهم فقال و کیف ذلک فقال بین البین لا جبر و لا تفویض و لا کره و لا تسلیط لهذا قال اهل السنة ان الافعال
الاختیاریة للعباد مقدورة الله تعالی من حیث الخلق و الایجاد و مقدورة العباد علی وجه آخر من التعلق
یعبر عنه بالاکتساب فحرکة العبد باعتبار نسبتها الی قدرته تعالی یسمی خلقا و باعتبار نسبتها الی قدرة العبد
کسبا له غیر ان الاشعری منهم ذهب الی ان لا مدخل لاختیار العباد فی افعالهم اصلا الا انه سبحانه اوجد
الافعال عقیب اختیارهم بطریق جری العادة اذ لا تاثیر للقدرة الحادثة عنده و هذا المذهب حائل الی الجبر و
لهذا یسمی بالجبر المتوسط قال الاستاد ابو اسحاق الاسفرائنی بتاثیر القدرة الحادثة فی اصل الفعل و حصول
الفعل بمجموع القدرتین و قد جوز اجتماع المؤثرین علی اثر واحد بجهتین مختلفتین قال القاضی ابو بکر الباقلانی
بتاثیر القدرة الحادثة فی وصف الفعل بان یجعل الفعل موصوفا بمثل کونه طاعة و معصیة و المختار عند
العبد الضعیف تاثیر القدرة الحادثة فی اصل الفعل و فی وصفه معا اذ لا معنی للتاثیر فی الوصف بدون
التاثیر فی الاصل و الوصف اثره المتفرع علیه لکنه محتاج الی تاثیر زائد علی تاثیر اصل الفعل اذ وجود الوصف
زائد علی وجود الاصل و لا محذور فی القول بالتاثیر و ان کبر ذلک علی الاشعری اذ التاثیر فی القدرة

ایضا بایجاد الله سبحانه کما ان نفس القدرة بایجاده تعالی ایضا والقول بتاثیر القدرة هو الاقرب الی الصواب
ومذهب الاشعری داخل فی دائرة الجبر فی الحقیقة اذ لا اختیار عنده حقیقة ولا تاثیر للقدرة الحادثة اصلا عنده
الا ان الفعل الاختیاری عند الجبریة لا ینسب الی الفاعل حقیقة بل مجازا وعند الاشعری ینسب الی الفاعل
حقیقة وان لم یکن الاختیار ثابتا له حقیقة لان الفعل ینسب الی قدرة العبد حقیقة سواء کان القدرة مؤثرة ولو فی الجملة
کما هو مذهب غیر الاشعری من اهل السنة او مدارا محضا کما هو مذهبه وبهذا الفرق تمیز مذهب اهل الحق عن
مذهب اهل الباطل ونفی الفعل عن الفاعل حقیقة واثباته له مجازا کما هو مذهب الجبریة کفر محض وانکار عن
الضرورة قال صاحب التمهید ومن الجبریة من قال بان الفعل من العبد ظاهرا او مجازا لا فی الحقیقة لا استطاعة
لها والعبد کالشجر اذا حرکتها الریح تحرکت فکذلک العبد مجبور کالشجر وهذا کفر ومن اعتقد هذا یصیر کافرا وقال ایضا فی
مذهب الجبریة قولهم ان لیس للعباد افعال علی الحقیقة لا فی الخیر ولا فی الشر وما یفعله العبد فالفاعل هو الله سبحانه و
هذا کفر فان قلت اذا لم یکن لقدرة العبد تاثیر فی الافعال ولم یکن الاختیار له حقیقة فما معنی نسبة الافعال
الی العبد حقیقة عند الاشعری قلت ان القدرة وان لم یکن لها تاثیر فی الافعال الا انه سبحانه جعلها مدار الوجود
الافعال بان یخلق الله تعالی الافعال عقیب صرف قدرتهم واختیارهم الی الافعال بطریق جری العادة و
کان القدرة علة عادیة لوجود الافعال فیکون للقدرة مدخل فی صدور الافعال عادة لانها لم توجد بدونها
عادة وان لم یکن لها تاثیر فی الافعال فباعتبار العلة العادیة ینسب الی العباد افعالهم حقیقة هذا هو
النهایة فی تصحیح مذهب الاشعری والکلام بعد محل تامل اعلم ان اهل السنة آمنوا بالقدر وقالوا بان القدر
خیره وشره وحلوه ومره من الله سبحانه لان معنی القدر هو الاحداث والایجاد ومعلوم انه لیس بمحدث ولا موجد
الا الله سبحانه لا اله الا هو خالق کل شیء فاعبدوه والمعتزلة والقدریة انکروا القضاء والقدر وزعموا بان
افعال العباد حاصلة بقدرة العبد وحدها قالوا لو قضی الله سبحانه الشر ثم یعذبهم علی ذلک جورا منه سبحانه و
هذا جهل منهم لان القضاء لا یسلب القدرة والاختیار عن العبد لانه قضی بان العبد یفعله او ترکه باختیاره غایة
ما فی الباب انه یوجب الاختیار وهو محقق للاختیار لا مناف له وایضا منقوض بافعال الباری تعالی لان فعله
سبحانه بالنظر الی القضاء اما واجب او ممتنع اذ لو تعلق القضاء بالوجود فیجب او بالعدم فیمتنع فلو کان وجوب الفعل
بالاختیار منافیا له لم یکن الباری تعالی مختارا وهذا کفر ولا یخفی علی احد ان القول باستقلال قدرة العبد فی ایجاد افعاله
مع کمال ضعفه فی غایة السخافة ومشار نهایة السفاهة ولهذا بالغ مشائخ ما وراء النهر شکر الله تعالی سعیهم فی تضلیلهم

فی هذه المسئلة حتی قالوا ان المجوس اسعد حالا منهم حیث لم یثبتوا الا شریکا واحدا والمعتزلة اثبتوا شرکاء لا تحصی
فزعمت الجبریة انه لا فعل للعبد اصلا وان حرکاته بمنزلة حرکات الجمادات لا قدرة لهم اصلا ولا قصد ولا اختیار
وزعموا ان العباد لا یثاب بالخیر ولا یعاقب بالشر والکفار والعصاة معذورون غیر مسئولین لان الافعال
کلها من الله تعالی والعبد مجبور فی ذلک وهذا کفر وهؤلاء المرجئة الملعونون الذین یقولون بان المعصیة
لا یضر والعاصی لا یعاقب روی عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم انه قال لعنت المرجئة علی لسان سبعین
نبیا ومذهبهم باطل بالضرورة للفرق الظاهر بین حرکة البطش وحرکة الارتعاش فعلم ونعلم قطعا ان
الاول باختیاره دون الثانی والنصوص القطعیة تنفی هذا المذهب ایضا کقوله تعالی جزاء بما کانوا یعملون
وقوله سبحانه فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر الی غیر ذلک واعلم ان کثیرا من الناس لضعف فهمهم وقصور نیاتهم
یطلبون الاعتذار ودفع السؤال عن انفسهم فیمیلون الی مذهب الاشعری بل الی مذهب الجبر فتارة یقولون
بان لا اختیار للعبد حقیقة ونسبة الفعل الیه مجاز وتارة یقولون بضعف الاختیار المستلزم للاجبار ومع ذلک
یسمعون کلام بعض الصوفیة فی هذا المقام من ان الفاعل واحد لیس الا هو وان لا تاثیر لقدرة العبد فی الافعال
وان حرکاته بمنزلة حرکات الجمادات بل وجود العبد ذاتا وصفة کسراب بقیعة یحسبه الظمآن ماء حتی اذا جاءه لم یجده
شیئا ووجد الله عنده وامثال هذا الکلام ازداد لهم جراة علی المداهنات والمساهلات فی الاقوال والافعال فنقول
فی تحقیق هذا المقام والله سبحانه اعلم بحقیقة المرام ان الاختیار لو لم یکن ثابتا للعبد حقیقة کما هو مذهب الاشعری لما
نسب الله تعالی الظلم الی العباد اذ لا اختیار لهم ولا تاثیر لقدرتهم وانما هی مدار المحض عنده وقد نسب سبحانه الظلم
الیهم فی غیر موضع من کتابه المجید ومجرد المداریة بدون التاثیر ولو فی الجملة لا یوجب الظلم منهم نعم ان الایلام
والتعذیب للعباد منه تعالی من غیر ان یکون الاختیار ثابتا لهم لیس بظلم اصلا اذ هو سبحانه مالک علی الاطلاق
یتصرف فی ملکه المطلق کیف یشاء اما نسبة الظلم الیهم مستلزم لثبوت الاختیار لهم واحتمال المجاز فی هذه النسبة
خلاف المتبادر فلا یرتکب من غیر ضرورة فاما القول بضعف الاختیار فلا یخلو اما یراد به الضعف بالنسبة الی اختیاره
تعالی فمسلم ولا نزاع فیه لاحد وکذا الضعف بمعنی عدم الاستقلال فی صدور الافعال ایضا مسلم واما الضعف
بمعنی عدم المدخلیة للاختیار فی الافعال ممنوع وهو اول المسئلة وسند المنع قدم مفصلا ینبغی ان یعلم ان الله تعالی
کلف عباده بقدر طاقتهم واستطاعتهم وخفف فی التکلیف لضعف خلقهم قال الله تبارک وتعالی یرید الله ان یخفف
عنکم وخلق الانسان ضعیفا کیف وهو سبحانه حکیم رؤف رحیم لا یلیق بالحکمة والرافة والرحمة تکلیف ما لا یستطیع له

العبد فلم یکلف برفع الصخرة العظیمة التی لا یقدر علی رفعها العبد بل کلف بما هو الیسر علی العبد من الصلوات والخمس
علی القیام والرکوع والسجود والقراءة المیسرة وکل ذلک یسیرة غایة الیسر وکذا الصوم مثلا فی نهایة السهولة والزکوة
ایضا کذلک اذ قدر بربع العشر ولم یقدر بالکل والنصف مثلا للتثقل علی العباد من کمال الرأفة جعل للمامور
خلفا ان تعسر الاصل فجعل للوضوء خلفا هو التیمم وکذا حکم بان من لم یقدر علی القیام صلی قاعدا ومن لم یقدر
علی القعود صلی مضطجعا وکذا من لم یقدر علی الرکوع والسجود صلی مومیا الی غیر ذلک مما لا یخفی علی الناظر فی الاحکام
الشرعیة بنظر الاعتبار والانصاف یجد تمام التکلیفات الشرعیة فی غایة الیسر ونهایة السهولة ویطالع کمال الرأفة
منه سبحانه علی العباد فی صفحات صفحات التکلیفات ومصداق تحقیق التکلیفات تمنی العوام فی زیادة التکلیف
من المامورات فان بعضهم یتمنی الزیادة فی الصوم المفروض وبعضهم فی الصلوات المفروضات علی هذا القیاس
وما هذا التمنی الا لکمال التخفیف وعدم وجدان العسر فی اداء الاحکام للبعض یبنی علی وجود ظلمات نفسانیة و
کدورات طبعیة ناشئة عن هوی النفس الامارة المتنصبة بمعادات الله سبحانه قال الله سبحانه کبر علی المشرکین
ما تدعوهم الیه وقال تعالی وانها لکبیرة الا علی الخاشعین فکما ان مرض الظاهر موجب للعسر لاداء الاحکام کذلک
مرض الباطن ایضا موجب لذلک العسر وقد ورد الشرع الشریف لابطال رسوم النفس الامارة ورفع هواجسها
فهوی النفس ومتابعة الشریعة علی طرفی نقیض فلا جرم یکون وجود ذلک العسر دلیل وجود هوی النفس فبقدر وجود
الهوی بقدر العسر فاذا انتفی الهوی کلیة انتفی العسر راسا واما کلام بعض الصوفیة المذکور سابقا فی
نفی الاختیار او ضعفه فاعلم ان کلامهم ان لم یکن مطابقا باحکام الشریعة فلا اعتبار له اصلا فکیف یصلح للحجة
والتقلید وانما الصالح للحجة والتقلید اقوال العلماء من اهل السنة فما وافق اقوالهم من کلام الصوفیة نقبل وما
خالفهم لا نقبل علی انا نقول ان الصوفیة المستقیمة الاحوال لم یتجاوزوا الشریعة اصلا لا فی الاحوال ولا فی
الاعمال ولا فی الاقوال ولا فی العلوم والمعارف ویعلمون ان بقیة الخلاف مع الشریعة ناشئة عن سقم فی الحال
وخلل فیه ولو صدق الحال ما خالف الشریعة الحقة وبالجملة خلاف الشریعة دلیل الزندقة وعلامة الالحاد وغایة ما فی الباب
ان الصوفی لو تکلم بکلام مخالف للشریعة ناش عن الکشف فی غلبة الحال وسکر الوقت فهو معذور وکشفه غیر صحیح وغیر
صالح للتقلید ینبغی ان یحمل کلامه ویصرف عن ظاهره فان کلام السکاری یحمل ویصرف عنه هذا ما تیسر لی
فی هذا المقام بعون الله سبحانه وحسن توفیقه تعالی الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی **مکتوب**
دو صد و نود و دوم بملا محمد هاشم صدور یافته بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام

علی سید المرسلین وآله واصحابه الطیبین الطاهرین بدانکه طریقی که اقرب است واسبق واوفق واوثق واسلم و
احکم واصدق واولی واعلی واجل وارفع واکمل طریقه علیه نقشبندیه است قدس الله تعالی ارواح اهالیها
واسرار موالیها اینهمه بزرگی اینطریق وعلو شان این بزرگواران بواسطه التزام متابعت سنت سنیه است
علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة واجتناب از بدعت نامرضیه ایشانند که در رنگ اصحاب کرام علیهم
الرضوان من الله الملک المنان نهایت کار در بدایت شان مندرج گشته است وحضور وآگاهی ایشان دوام
پیدا کرده بعد از وصول بدرجه کمال فوق آگاهیهای دیگران شده ای برادر ارشدک الله تعالی الی سواء الصراط
این درویش را چون هوس این راه پیدا شد عنایت خداوندی جل وعلا هادی کار او گشته بخدمت
ولایت پناه حقیقت آگاه هادی طریق اندراج النهایة فی البدایة ودال سبیل الموصل الی درجات الولایة
مؤید الدین الرضی شیخنا وامامنا محمد الباقی قدس الله تعالی سره که یکی از خلفای کبار خانواده حضرت اکابر
نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم بوده اند رسانید وایشان این درویش را ذکر اسم ذات جل سلطانه
تعلیم فرمودند بطریق معهود وتوجه نمودند تا آنکه او تمام در من پیدا شد واز کمال شوق گریه دست داد وبعد از
یکروز کیفیت بیخودی که نزد این اکابر معتبر است ومسمی است بغیبت رو نمود ودران بیخودی یک دریای محیط دیدم
وصور واشکال عالم را در رنگ سایه دران دریا یافتم واین بیخودی رفته رفته استیلائی پیدا کرده بامتداد
کشید گاهی تا یک پهر روز میکشید وگاهی تا دو پهر ودر بعضی اوقات استیعاب شب مینمود وچون این قصه
را بحضرت ایشان رسانیدم فرمودند نحوی از فنا حاصل شده است واز ذکر گفتن منع فرمودند وبنگاه داشت
آن آگاهی امر نمودند بعد از دو روز فنای مصطلح حاصل شد بعرض رسانیدم فرمودند که بکار خود مشغول
باش بعد ازان فنا در فنا حاصل شد چون بعرض رسانیدم فرمودند که تمام عالم را یکی می بینی ومتصل وواحد
می یابی عرض کردم که بلی فرمودند که معتبر در فنا در فنا آنست که باوجود دید آن اتصال بی شعوری حاصل
ودر همان شب فنای فنا بان صفت حاصل شد بعرض رسانیدم وحالتیکه بعد از فنا حاصل شد نیز بعرض رسانیدم
وگفتم که من علم خود را نسبت بحق سبحانه حضوری مییابم واوصافیکه بمن منسوب بوده بحق سبحانه منسوب مییابم
بعد ازان نوری که محیط همه اشیاء است ظاهر گشت ومن آنرا حق دانستم جل وعلا وآن نور رنگ سیاه داشت
بعرض رسانیدم فرمودند که حق مشهود است جل سلطانه اما در پرده نور ونیز فرمودند که این انبساط که دران نور
مینماید در علم است بواسطه تعلق ذات جل شانه باشیاء متعدده که در بالا وپست واقع شده اند منبسط

بنماید نفی انبساط باید کرد بعد ازان آن نور سیاه منبسط رو بانقباض آورد و تنگ شدن گرفت تا آنکه
بنقطه کشید فرمودند آن نقطه را هم نفی باید کرد بحیرت آمد بهمچنان کردم آن نقطه موهوم هم از میان زائل شد
و بحیرت انجامید که درین موطن حق سبحانه خود بخود است چون بعرض رسانیدم فرمودند که همین حضور حضور نقشبندیه
است و نسبت نقشبندیه عبارت ازین حضور است و این حضور را حضور بے غیبت نیز میگویند و اندراج نهایت
در بدایت درین موطن صورت می بندد و حصول این نسبت مرطالب را درین طریق در رنگ اخذ کردن طالب
است در سلاسل دیگر اذکار و اوراد از پیر تا بران عمل نماید و پی به مقصود برد ع قیاس کن زگلستان من بهار
مرا ؛ و این نسبت عزیز الوجود بعد از دو ماه و چند روز از ابتدا از زبان تعلیم ذکر حاصل شده بود و بعد از تحقق
شدن این نسبت فنای دیگر که آن را فنای حقیقی میگویند حاصل گشت و دل را آنقدر وسعت پیدا شد
که تمام عالم را از عرش تا مرکز زمین در جنب آن وسعت مقدار خردل قدرے نبود بعد ازان خود را و هر فرد
عالم را بلکه هر ذره را حق میدیدم جل و علا بعد ازان هر ذره عالم را فرادی فرادی عین خود دیدم و خود را عین
همه اینها تا آنکه تمام عالم را در یک ذره گم یافتم بعد ازان خود را بلکه هر ذره را باین قدر منبسط و وسیع دیدم که تمام
عالم را بلکه اضعاف عالم را دران گنجائش باشد بلکه خود را و هر ذره را نورے یافتم منبسط که بهر ذره سارئیست
صور و اشکال عالم دران نور مضمحل و متلاشی بعد ازان خود را بلکه هر ذره را مقوم تمام عالم یافتم چون بعرض رسانیدم
فرمودند که مرتبه حق الیقین در توحید همین است و جمع الجمع عبارت ازین مقام است بعد ازان صور و اشکال عالم را
چنانکه اول حق می یافتم این زمان موهوم و هر ذره را که حق مییافتم بے تفاوت و بے تمیز همان ذره را موهوم یافتم
بغایت حیرت دست داد و درین اثنا عبارت فصوص که از پدر بزرگوار علیه الرحمة شنیده بودم بیاد آمد که فرموده است
ان شئت قلت انه ای العالم حق وان شئت قلت انه خلق وان شئت قلت انه حق من وجه و خلق من وجه وان شئت
قلت بالحیرة لعدم التمیز بینهما این عبارت فی الجمله مسکن آن اضطراب گشت بعد ازان در ملازمت ایشان
رفته عرض حال خود نمودم فرمودند که هنوز حضور تو صاف نشده است بکار خود مشغول باش تا تمیز موجود از موهوم
ظاهر شود و عبارت فصوص را که مشعر بر عدم تمیز بود خواندم فرمودند که شیخ بیان حال کامل نکرده است عدم تمیز
هم نسبت به بعضی ثابت است حسب الامر بکار خود مشغول گشتم حضرت حق سبحانه و تعالی ببعض توجه شریف
حضرت ایشان بعد از دو روز تمیز در موجود و موهوم ظاهر گردانید تا موجود حقیقی از موهوم متخیل ممتاز یافتم
و صفات و افعال و آثار که از موهوم مینماید از حق سبحانه دیدم و این صفات و افعال را نیز موهوم

محض یافتم و در خارج جز تکینات موجود ندیدم چون این حالت را بعرض اشرف رسانیدم فرمودند که مرتبه فرق
بعد الجمع همین است و نهایت سعی تا اینجاست بیش ازین آنچه در نهاد و استعداد هر کس نهاده اند ظاهر میشود و
این مرتبه را مشائخ طریقت مقام تکمیل گفته اند باید دانست که این درویش را در مرتبه اولی چون از سکر بصحو
آوردند و از فنا به بقا مشرف ساختند چون در هر ذره از ذرات وجود خود نظر کرد جز حق را نیافت هر ذره
را مرآت شهود او یافت از ان مقام باز بحیرت بردند چون بخود آوردند حضرت حق سبحانه تعالی را با هر ذره از ذرات
وجود خود یافت نه درروی و مقام سابق نسبت باین مقام ثانی فرود تر در نظر در آمد باز بحیرت بردند و چون
بافاقت آوردند درین مرتبه حق را سبحانه نه متصل عالم یافت و نه منفصل نه داخل عالم و نه خارج نسبت معیت و
احاطه و سریان بر نهجیکه اول مییافت بالکلیه منتفی گشت مع ذلک بهمان کیفیت مشهود شد بل کان محسوس
و عالم نیز درین وقت مشهود بود اما با حق سبحانه ازین نسبت مذکوره هیچ نداشت باز بحیرت بردند چون بصحو
آوردند معلوم گشت که حق سبحانه و تعالی را بالعالم نسبتے است وراء این نسبت مذکوره و آن نسبت مجهول
الکیفیه است او تعالی مشهود شد به نسبت مجهول الکیفیه باز بحیرت بردند و نحوے از قبض درین مرتبه رو داد
چون باز بخود آوردند او تعالی مشهود گشت بغیر آن نسبت مجهول الکیفیه بطورے که هیچ نسبت بعالم
ندارد نه معلوم الکیفیه نه مجهول الکیفیه و درین وقت عالم مشهود بود بهمان خصوصیت و درین وقت علم خاص
عنایت شد که بسبب آن علم هیچ مناسبتے درمیان خلق و حق تعالی نماند باوجود حصول هر دو شهود درین
وقت معلوم گردانیدند که این مشهود باین صفت باین تنزیه ذات حق است سبحانه تعالی عن ذلک
بلکه صورت مثالی تعلق تکوین اوست سبحانه که وراء او تعلقات کونی است معلوم الکیفیه باشد آن
تعلق یا مجهول الکیفیه هیهات هیهات شعر کیف الوصول الی سعاد و دونها ؛ قلل الجبال و دونهن حیوف ؛
ای عزیز اگر قلم را در تفصیل احوال و تبیین معارف جاری سازم بتطویل انجامد و به اطناب کشد علی الخصوص
معارف توحید وجود و عالم ظلیت اشیا اگر در بیان آید جماعة که عمرها در توحید وجود گذرانیده اند معلوم نمایند که
قطره از ان دریای بے نهایت حاصل نکرده اند عجب آنست که همان جماعت این درویش را از ارباب توحید
وجودی انگارند و از علماء منکرین توحیدی شمارند و از کوته نظرے پنداشته اند که اصرار بر معارف توحیدی از
کمال است و ترقی از ان مقام از نقص ع بخردے چند خود بخیره عیب پسند ند بر جسم هنر مستهند آنجماعة ندارند
امر اقوال مشائخ ماتقدم است که در توحید وجودی واقع شده اند حضرت حق سبحانه و تعالی ایشان را انصاف

دہا واز کجا دانستہ اند کہ آن مشائخ را ازان مقام ترقے واقع نشدہ است و محبوس آن مقام ماندہ اند سخن در
نفس حصول معارف توحیدے نیست کہ آن البتہ واقع است بلکہ سخن در ترقی ازان مقام است اگر صاحب
ترقے را منکر توحید گویند و بران اصطلاح بنہند چہ مناقشہ است بر سر اصل سخن رویم و گوئیم کہ چون قلیل را
بر کثیر دلالت است و قطرہ را بہ بحر غدیر اشارۃ اقتصار بر قلیل نمودم و اکتفا بقطرہ ای برادر چون حضرت خواجہ
مرا کامل مکمل دانستہ اجازت تعلیم طریقہ فرمودند و جمعی از طالبان را حوالہ من نمودند مرا در انوقت در کمال و تکمیل خود
ترددی بود فرمودند جای تردد نیست کہ مشائخ عظام این مقامات را مقام کمال و تکمیل فرمودند اگر ترددی
درین مقام پیدا شود تردد در کمالیت آن مشائخ لازم آید حسب الامر شروع در تعلیم طریقت نمودم توجہات
در کار طالبان مرعی ساختم و در مسترشدان اثرہاے عظام محسوس شد حتی کہ کار سنین بساعات قرار یافت
یک چندے باین امر سرگرمی داشتم آخر الامر باز علم بہ نقص خود پیدا شد و ظاہر ساختند کہ تجلی ذاتے
برقے کہ اکابر مشائخ آنرا نہایت گفتہ اند ہیچ درین راہ پیدا نشد و سیر الی اللہ و سیر فی اللہ نیز معلوم نشد کہ
چیست پس از تحصیل امثال این کمالات چارہ نبود این زمان علم بہ نقص خود میسر گشت طالبانی کہ در
گرد من بودہ اند جمع کردہ حدیث نقص خود گفتم و وداع ہمہ را ساختم اما طالبان آنمعنی را بر تواضع محمول داشتہ
از انچہ داشتند برنگشتند بعد از چندگاہ حضرت حق سبحانہ و تعالی احوال منتظرہ را محصل گردانید بصدقہ حبیبہ علیہ و
آلہ الصلوات والتسلیمات بدانکہ حاصل طریقہ حضرات خواجگان قدس اللہ تعالی اسرارہم اعتقاد اہلسنت
و جماعت است و اتباع سنت سنیہ مصطفویہ علے صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ و اجتناب است
از بدعت و ہواے نفسانیہ و عمل بعزیمت امور مہما امکن و احتراز از عمل بہ رخصت و استہلاک و
اضمحلال است اولا در جہت جذبہ و این استہلاک را بعدم تعبیر کردہ اند و بقائے کہ درین جہت پیدا
شود بعد از تحقق این استہلاک معبر بوجود عدم است یعنی وجودے و بقاے کہ مترتب است بر علم
استہلاک است و این استہلاک و اضمحلال نہ عبارت از غیبت از حس است بلکہ با این استہلاک بعضی را
غیبت از حس اتفاق افتد و بعضی دیگر را نہ و صاحب این بقا ممکن است کہ بصفات بشریت رجوع کند و
باخلاق نفسانیہ عود نماید بخلاف بقائیکہ بر فنا مترتب است کہ عود ازان جائز نیست تواند بود کہ حضرت خواجہ
بزرگ قدس اللہ تعالی سرہ الاقدس ہمین معنی فرمودہ باشد کہ وجود عدم بوجود بشریت عود میکند اما وجود فنا
بوجود بشریت ہرگز عود نمے کند چہ باقے ببقا اول ہنوز در راہ است و رجوع از راہ ممکن است

و ثانی واصل منتہی است و واصل را رجوع نمیباشد بزرگی میفرماید ما رجع من رجع الا من الطریق و من وصل
الیہ لا یرجع باید دانست کہ صاحب وجود عدم ہرچند در راہ است اما از نہایت کار بحکم اندراج النہایۃ
فی البدایۃ آگاہ است انچہ منتہی را در آخر میسر است خلاصہ آن این را در بدایت اجمالا حاصل است و این نسبت
چونکہ در منتہی شمولی پیدا کردہ است و عموم سیر البتہ آن در روحانیت و جسمانیت او حاصل گشتہ و در وجود
عدم مقصور بر خلاصہ قلب است و لو فی الجملۃ و امکان علی سبیل الاجمال لا جرم منتہی صاحب تفصیل است و
رجوع او بصفات جسمانیہ ممتنع چہ سریان آن نسبت در مراتب جسمانیہ او را از صفات آن برآوردہ است و
فانی ساختہ و این فنا موہبت محض است و رجوع از موہبت محض لا یلیق بجناب قدسہ تعالی و تقدس
بخلاف صاحب وجود عدم کہ این سرایت در وے مفقود است چون این مراتب تابع قلب اند آن
نسبت بطریق تبعیت در ینہا نیز فی الجملۃ ساری شدہ است و از صورت باز داشتہ مغلوب ساختہ لیکن تا
فنا و زوال نرسانیدہ فیمکن الرجوع منہ اذ المغلوب قد یغلب بعروض بعض العوارض و لحوق بعض الموانع و
الزائل لا یعود کما مر بدانکہ بعضی از مشائخ این سلسلہ علیہ قدس اللہ تعالی ارواحہم بر استہلاک و اضمحلال
مذکور و بقائیکہ بران مترتب است اطلاق فنا و بقا کردہ اند و تجلی ذاتی و شہود ذاتی نیز درین مرتبہ اثبات نمودہ
و این باقی را واصل گفتہ اند و یادداشت کہ عبارت از دوام آگاہی است بجناب قدس حق سبحانہ نیز
درینجا متحقق میدانند کل ذلک باعتبار اندراج النہایۃ فی البدایۃ و الا فالفناء و البقاء لا یکونان الا
للمنتہی ہو الواصل و التجلی الذاتی مخصوص بہ و دوام الحضور مع اللہ سبحانہ لا یکون الا للمنتہی الواصل
اذ لا رجوع لہ اصلا اما اطلاق اول ہم باعتبار مذکور صحیح است و منتہی بر وجہ وجیہ ازین قبیل است فنا و بقا و
تجلی ذاتی و شہود ذاتی و وصل و یادداشت در کتاب فقرات حضرت خواجہ احرار قدس اللہ تعالی سرہ الاقدس
واقع است عزیزے میفرمودند کہ بناے آن کتاب بر مکتوبات و رسائل است بعضی از مخلصان ایشان و رعایت
معرفت من ارسلت الیہم بہت کلموا الناس علی قدر عقولہم در انجا مرعی است و نیز ازین قبیل است رسالہ
سلسلۃ الاحرار کہ بطریق کلام حضرت خواجہ احرار واقع شدہ است و رباعیات مشرحہ کہ حضرت خواجہ ما
مؤید الدین رضی شیخنا و مولانا محمد الباقی سلمہ اللہ تعالی نوشتہ اند و این بقا را بلکہ بر بقائیکہ در جہت جذبہ پیدا
شود آنرا وجود در توحید وجود است لہذا بعضے از مشائخ حق الیقین را بر نہجی بیان کردہ اند کہ تا آنش بتوحید وجود است
و بعضی را ہمین بیان را اشتباہ اند جہت کہ حق الیقین ایشان عبارت از تجلی صوری است و تا رکہ بطعن و تشنیع

انجامید و حق آنست که این حق الیقین ایشان در جهت جذبه پیدا شده است و این معرفت مناسب
آن مقام است تجلی صوری چیزی دیگر است کما لا یخفی علی اربابه و شهود وحدت در مرأت کثرت بنحیکه مرأت بتمام
مختفی شود و مشهود جز و جهه باقی هیچ نماند آن مقام را بیاد داشت مناسب دانسته اطلاق یادداشت بر این مرتبه کرده اند
و این را تجلی ذاتی و شهود ذاتی نیز میگویند و این مقام را مقام احسان میفرمایند و آن گم شدن را بوصل معبر ساخته
ع تو در وگم شو وصال اینست و بس ❊ و این اصطلاح مخصوص است بحضرت ناصر الدین خواجه عبید الله از مشایخ
متقدمین این سلسله هم کسی باین اصطلاح تکلم نفرموده است ع هرچه خوبان کنند خوب آید ❊ از کلمات قدسی
سمات ایشان است که زبان مرأت دل است و دل مرأت روح و روح مرأت حقیقت انسانی و حقیقت انسانی
مرأت حق سبحانه تعالی احقائق غیبیه از غیب ذات قطع مسافات بعیده کرده بزبان می آید و آنجا صورت لفظی
پذیرفته بمسامع مستعدان حقائق میرسد و نیز فرموده اند بعضی اکابر را که ملازمت کردم دو چیز مرا کرامت کردند
یکی آنکه هرچه نویسیم جدید بود نه قدیم دویم آنکه هرچه گویم مقبول بود شنو ❊ دو و از این کلمات قدسیه بزرگی ایشان
و علو منزلت معارف شان مفهوم میگردد و واضح میگردد که ایشان دران سخنان در میان نیستند و مرآتی
پیش نیند و الله سبحانه اعلم بحقیقة الحال و ما عنده من علو درجته و منزلته کماله این مثنویات را مناسب حال
خود میخوانند مثنوی هرکسی از ظن خود شد یار من ❊ از درون من نجست اسرار من ❊ سر من از ناله من دور
نیست ❊ لیک گوش و چشم را این نور نیست ❊ این حقیر شمه از حقیقت علوم و معارف ایشان در آخر
این مکتوبات باندازه فهم قاصر خود خواهد نوشت و الامر عند الله سبحانه و اگر حق سبحانه بکمال عنایت خویش
بعضی ایشان را بعد از حصول آن جذبه و تمامی الجهة بدولت سلوک مشرف گرداند بدو جذبه مسافت بعید را که
تقدیر به پنجاه هزار ساله راه کرده اند در کریمه تعرج الملائکة و الروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة
رمز نیست باین تقدیر باندک مدت تواند قطع نمود و بحقیقت فنا فی الله و البقا بالله تواند رسید منتهای سلوک
تا نهایت سیر الی الله است که بفنای مطلق معبر است بعد ازان باز مقام جذبه است که بالسیر فی الله و البقا
بالله تعبیر کرده اند سیر الی الله عبارت از سیر تا اسمی است که سالک مظهر آنست که سیر فی الله سیر دران اسم است
چه هر اسم جامع اسما و بی نهایت است پس سیر دران نیز بی نهایت باشد و این روش را در مقام معرفت خاص
است و درین نزدیکی ذکر خواهد یافت ان شاء الله تعالی و این اسم در مراتب عروج فوق عین ثابته است زیرا که عین
ثابته سالک ظل همان اسم است و صورت علمیه آن جامعه که بفضل ایزدی جل شانه مخصوص اند

ازان اسم نیز عروج میفرمایند و ترقیات بی نهایت الا ما شاء الله مینمایند شعر و من بعد هذا ما یدق صفاته ❊
و ما کتمه احظی لدیه و اجمل ❊ هرچند و اصلان سائر ارباب سلوک در جهت ثانی با ایشان مشارک اند و بفنا
فی الله و البقا به متحقق لیکن مسافتی که ارباب سلوک بریاضات و مجاهدات قطع میکنند و در ازمنه طویله
بمنتهای آن میرسند اکابر این خانواده بزرگ بالتذاذ دولت شهود و ذوق یافت مقصود آن مسافت
را بزمان قلیل قطع میفرمایند و بکعبه مطلوب میرسند و بعد از رسیدن ترقیات بی نهایت مینمایند که منتهیان
ارباب سلوک ازان ترقی و قرب قلیل النصیب اند چه تقدم جذبه بر سلوک نحوی از معنی محبوبیت میطلبند تا
مراد نباشد جذبه نمیکنند و چون بکشند هر آئینه نزدیکتر افتند و قرب بیشتر پیدا کنند از خواسته شده و ناخواهنده
فرق بسیار است ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم مثنوی عشق معشوقان نهانست و ستیر ❊
عشق عاشق با دو صد طبل و نفیر ❊ لیک عشق عاشقان تن زه کند ❊ عشق معشوقان خوش و فربه کند ❊
اگر گویند که مرادان سلاسل دیگر هم درین ترقی و قرب شریک اند چه جذبه بر سلوک شان مقدم ست پس مزیت این طریق
بر طرق دیگر چه باشد و اقرب طرق برای چه گفته شود جواب آنست که طرق دیگر موضوع از برای حصول این معنی نیستند
بلکه بعض ایشان را بر سبیل اتفاق این دولت دست میدهد و این طریق موضوع از برای حصول این دولت است و
یادداشت که در عبارات اکابر این سلسله علیه واقع میشود بعد از تحقق هر دو جهت جذبه و سلوک صورت می بندد
و نهایت گفتن او را باعتبار نهایت مراتب شهود و آگاهیست و الا نهایت مطلق ورای الوراست تفصیلش
آنست که شهود یا در مرأت صورت است یا در معنی یا ورای صورت و معنی این شهود بی پرده را برقی گفته اند یعنی
حصول آن شهود کالبرق است باز در پرده میشود و همین شهود اگر بمحض فضل ایزدی جل سلطانه دوام پذیرد و بتمام
از ضیق پرده ها بر آید تعبیر از آن بیادداشت میفرمایند که حضور بی غیبت است چه هرگاه مشهود در پرده آمد غیبت
متحقق گشت مادام که دوام بی پردگی پیدا نکند نام یادداشت بران اطلاق نمیشود و اینجا دقیقه ایست باید دانست
که مرجع و اصل را رجوع نمیباشد و آگاهیش دائمی ست اما سریان آن نسبت در کلیه و کالبر قست بخلاف مجذوبان که جذبه
بر سلوک شان مقدم است این سریان دائمی ست و کلیه ایشان حکم سر گرفته ست و کار سر میکنند کما مرت الاشارة الیه
لا انت اجسادهم کمالا انت ارواحهم حتی صارت ظواهرهم بواطنهم و بواطنهم ظواهرهم پس لا جرم غیبت را در آگاهی ایشان
گنجایش نباشد پس آن نسبت فوق همه نسبتها باشد و بهمین معنی در کتب و رسائل این حضرات آن عبارت شائع
ست چه نسبت عبارت از آگاهی است و نهایت مراتب آگاهی آنست که بی پرده میسر شود و دوام پذیرد و مشائخ

اینطریقه که این نسبت را بخود مخصوص میدانند باعتبار وضع طریق ست از برای حصول آن دولت کما مر والا بعضی اکابر سلاسل دیگر را هم اگرچه میسر شود جائز ست بلکه واقع قدوة اکابر اہل اللہ شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس اللہ تعالی سره ازین آگاہی رمزے مینمایید واز استاد خود تحقیق آن میفرمایید آنجا که میپرسد که این حدیث داکی باشد استاد در جواب میفرمایید نباشد شیخ باز تکرار آن مسئلہ مینماید وہمان جواب میاید ومرتبهٔ سوم باز تکرار آن سوال میکند استادش در جواب میفرمایید که اگر باشد نادر ست شیخ برقص در آمده وگفته که این از ان نادر ہاست و آنکه گفته بودم که نہایت مطلق ورا الورا است بیانش آنست که بعد از تحقق این آگاہی اگر عروجی واقع شود در گرداب حیرت می افتد واین آگاہی را در رنگ سائر مراتب عروج واپس میگذارد وہمین حیرت ست که مسمی بحیرت کبرے ست که مخصوص باکابر ست کما وقع فی کتب القوم بزرگے درینمقام میفرمایید ؎ حسن تو مرا کرد چنان زیروزبر ٭ کز خال وخط وزلف توام نیست خبر ٭ دیگرے میفرمایید ؎ عشق بالاے کفر ودین دیدم ٭ برتر از شک واز یقین دیدم ٭ کفر ودین ویقین وشک ہر چار ٭ ہمه با عقل ہمنشین دیدم ٭ چون گذشتم ز عقل صد عالم ٭ چون بگویم که کفر ودین دیدم ٭ ہر چه ہستند ستر راه تو اند ٭ سد اسکندری ہمین دیدم ٭ عزیزی دیگر میفرمایید ؎ لا وہوزان سرای روزبہی ٭ بازگشتند جیب کیسه تہی ٭ بعد از حصول این حیرت بمقام معرفت تا کرا باین دولت مشرف سازند وبحصول ایمان حقیقی بعد از کفر حقیقی که مقام حیرتست بنوازند نہایت مطلوب محققان درین ایمان ست ومقام دعوت وکمال متابعت حضرت صاحب شریعت علیه الصلوة والسلام که ادعوا الی اللہ علی بصیرة انا ومن اتبعنی درا ینمقام ست که آن سرور دین ودنیا علیه الصلوة والسلام این ایمان را میطلبد ومیفرمایید اللہم اعطنی ایمانا صادقا ویقینا لیس بعده کفر واز کفر حقیقی که مقام حیرت است استعاذه میفرمایید که اعوذ بک من الفقر والکفر اینمرتبه مراتب نہایت حق الیقین ست اینجا علم وعین حجاب یکدیگر نیستند شعر فطوبے لارباب النعیم نعیمہا ٭ وللعاشق المسکین ما یتجرع ٭ ہذا بدان ارشدک اللہ تعالی که جذبه این عزیزان دو نوع است نوع اول که از حضرت صدیق اکبر رسیده وبہمین اعتبار طریق ایشان منسوب بآنحضرت است رضی اللہ تعالی عنه وحصول آن بتوجه بوجه خاص ست که قیوم جمله موجوداتست و استهلاک واضمحلال دران نوع دوم که بعد از ظهور آن در طریق حضرت خواجه نقشبند وآن از راه معیت اتیه متحقق وآنجذبه از حضرت خواجه بخلیفه نخستین ایشان خواجه علاء الدین رسیده وچون ایشان قطب ارشاد وقت خود بودند از برای حصول آن قسم جذبه نیز طریقه وضع کردند آن طریق در خلفای خانوادهٔ ایشان بطریق علائیه

مشهور ست در عبارات ایشان واقع میشود که اقرب طرق طریقه علیه علائیه است ہر چند اصل این جذبه از حضرت خواجه نقشبند ست اما وضع طریق از برای تحصیل مخصوص آن بخواجه علاء الدین ست قدس اللہ تعالی اسرارہم والحق که اینطریق کثیر البرکت ست اندک اینطریق نافعتر از بسیار طرق دیگر آنست تا اینوقت خلفای مشائخ خانوادهٔ علائیه واحراریه باین دولت عظمی بہره مند اند وطالبان ازین راه تربیت میفرمایند حضرت خواجه احرار باین دولت عظمی از خدمت مولانا یعقوب چرخی علیہما الرضوان که از خلفای حضرت خواجه علاء الدین رسیده است نوع اول از جذبه که بحضرت صدیق رضی اللہ تعالی عنه منسوب است طریق علیحده از برای حصول آن موضوع ست وآنطریق وقوف عددی ست سلوکیکه بعد از حصول این جذبه متحقق میشود ہم دو نوع ست بلکه انواع ست نوعیست که حضرت صدیق رضی اللہ تعالی عنه ازانطریق بمقصود پیوسته اند وحضرت رسالت خاتمیت علی صاحبہا الصلوة والسلام والتحیة نیز از ہمین خانه جذبه بہمین طریق رسیده اند وحضرت صدیق رضی اللہ تعالی عنه بجہت کمال اخلاص که بآنسرور داشتند وفانی در ایشان بودند از میان سائر اصحاب رضوان اللہ تعالی علیہم اجمعین باین خصوصیت طریق مخصوص گشته اند وہمین نسبت جذبه وسلوک تا بحضرت امام جعفر صادق بہمین خصوصیت رسیده وچون والدهٔ امام از اولاد کرام حضرت صدیق است رضی اللہ تعالی عنہم امام باعتبار این ہر دو فرمودند ولدنی ابوبکر مرتین وچون حضرت امام از آبای کرام خود ہم نسبتی جدا گرفته اند جامع این ہر دو طریق گشته اند وآنجذبه را باسلوک ایشان جمع فرمودند وباین سلوک بمقصود پیوستند وفرق درمیان این ہر دو سلوک آنست که سلوک حضرت امیر بسیر آفاقی قطع میشود وسلوک حضرت صدیق با آفاقی چندانی تعلق ندارد بآن مینماید که نقبی از خانه جذبه کنده باشند وبمطلوب سانیده ورسلوک اول تحصیل معارف ست ودر ثانی غلبهٔ محبت لاجرم حضرت امیر باب مدینهٔ علم آمد وحضرت صدیق قابلیت خلت آنسرور علیه الصلوة والسلام پیدا کرد قال علیه الصلوة والسلام لو کنت متخذا احدا خلیلا لاتخذت ابابکر خلیلا وحضرت امام باعتبار جامعیت جذبه که بنای آن محبت ست وبجہت سلوک آفاقی که منشاء علوم ومعارف ست نصیبی وافر از محبت ومعرفت حاصل کردند بعد از ان امام این نسبت مرکبه را بطریق ودیعت بسلطان العارفین قدس اللہ تعالی سره سپرده اند گویا این بار امانت را بر پشت ایشان نہاده اند تا بتدریج باہل آن برسد وروی توجه شان جانب دیگر ست چه از تحمل آن امانت بآن نسبت مناسبت ندارند ودرین تحمیل نیز حکمتہاست ہر چند حاملان ازین نسبت قلیل النصیب اند

اما این نسبت را از انوار آن بزرگوار نصیبِ وافر ست مثلا نوعی از سکر که درین نسبت مندرج ست از آثار
انوار سلطان العارفین ست آن سکر بتدریج ایشانرا از حس غائب میسازد و از هوش می برد بعد ازان بتدریج رو
باستتار می آرد و باعتبار غلبهٔ صحو این نسبت در مراتب صحو مندرج میگردد در ظاهر صحو ست و در باطن سکر
این بیت در بیان حال ایشان ست ؎ از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش ٭ اینچنین زیبا روش
کم میبود اندر جهان ٭ علی هذا القیاس از هر بزرگے نورے فرا گرفته تا باهل خود رسیده و آن عارف
ربانی حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی ست که سر حلقهٔ سلسلهٔ حضرات خواجهاست قدس الله تعالی
اسرارهم درین وقت باز این نسبت علیه از سر طراوت گرفته در عرصهٔ ظهور آمد بعد از ایشان درین سلسله
جانب سلوک آفاقی باز مختفی شد بعد حصول جذبه براههاے دیگر سلوک نمودند و عروج پیدا کردند تا
زمانیکه حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس بعالم ظهور آمدند آن نسبت با آن جذبه و سلوک
آفاقی باز ظاهر گشت و بآن هر دو جهت جامع کمال معرفت و محبت گشتند باوجود آن یک قسم جذبه دیگر را
که از راه معیت منجر دنیز ایشانرا اعطا فرمودند چنانکه بالا گذشت و از کمالات ایشان نصیبِ وافر اکابر اصحاب
ایشان اعنی خدمت خواجه علاء الحق والدین را حاصل گشت و بدولت هر دو جذبه و سلوک آفاقی مشرف گشتند و
بمقام قطب ارشاد رسیدند و همچنین خدمت خواجه محمد پارسا از کمالات ایشان بهره تمام یافتند و حضرت
خواجه در آخر حیات در حق ایشان فرموده اند که هر که میل و دیدن من بکند محمد را به بیند و نیز از ایشان منقول ست که
میفرمودند مقصود از وجود بهاؤ الدین ظهور محمد ست و خدمت خواجه پارسا باوجود این کمالات نسبت فرد
مولانا عارف ریوگرانی ست در آخر حیات خود عطا فرمودند و غلبهٔ همین نسبت ایشانرا از امر شیخی و تکمیل طلبه
گشت والا در کمال و تکمیل درجهٔ علیا داشتند حضرت خواجه نقشبند در شان ایشان فرموده اند اگر او شیخی کند عالم از وے
منور شود و مولانا عارف این نسبت فردیت را از مولانا بهاؤ الدین که پدر شان بود یافته بودند باید دانست که نسبت فرد
با تمام رو بحق ست سبحانه و بشیخی و تکمیل و دعوت کارے ندارد و اگر آن نسبت با نسبت قطب ارشاد که مقام دعوت
و تکمیل خلق ست جمع شود باید دید که اگر نسبت فردیت غالب ست بکار ارشاد و تکمیل درینصورت زبون ست والا
صاحب آن دو نسبت در حد اعتدال ست ظاهرش تمام با خلق ست و باطنش بالکلیه با حق تعالی و تقدس
درجهٔ علیا در مقام دعوت خلق صاحب این دو نسبت را ست هر چند نسبت قطبیت ارشاد نیز تنها در دعوت کفایت
میکند الا این بزرگواران را درینمقام مرتبهٔ دیگر ست نظر ایشان شافی امراض قلبیه ست و صحبت شان

واقع اخلاق نام رضیه سید الطائفه جنید البغدادی باین دولت مستسعد شده بود و باین منزلت که مشرف
گشته نسبت قطبیت ایشانرا از شیخ سری سقطی حاصل شده بود و نسبت فردیت از شیخ محمد قصاب از
سخنان قدسی نشان ایشان ست مردم میدانند که من مرید سری ام من مرید محمد قصابم نسبت فردیت را
غالب ساخته نسبت قطبیت را فراموش کرده در جنب آن معدوم دانسته است بعد از خلفای حضرت خواجه نقشبند
چراغ این خاندان بزرگ حضرت خواجه احرار بوده اند جذبه خواجها را اتمام نموده متوجه سیر آفاقی گشتند و تا اسم سیر
را رسانیده بی آنکه در اسم در آمده استهلاک و فنا دران پیدا کنند باز بخانه جذبه در آمدند و استهلاک و
اضمحلال خاص درین جهت پیدا کردند و بقای هم درین جهت یافتند بالجمله شان عظیم درین جهت داشتند و
علوم و معارف که از فنا و بقا وست میدهد ایشانرا درین مقام میسر شد اگرچه در علوم بواسطه تغایر جهتین
تفاوت پیدا ست یکی از آنها توحید اثبات توحید وجود ست و عدم آن و همچنین ست اثبات امور یکه مناسب توحید
مذکور اند من الاحاطة والسریان والمعیة الذاتیات وشهود الوحدة فی الکثرة مع اختفاء الکثرة بالکلیة بحیث
لا یرجع کلمة انا علی السالک اصلا وامثال ذلک بخلاف العلوم التی تترتب علی البقاء الذی بعد الفناء
المطلق فانها لیست کذلک بل علومهم مطابقة لعلوم الشریعة الحقیة غیر محتاجة الی التمحلات والتکلفات
والاسولة والاجوبة بالجملة بقائیکه در جهت جذبه ست هر نوع جذبه که باشد از سکر بیرون بر آرد و در صحو نمی آرد
لهذا باوجود بقا فنا بر باقی رجوع نمیکند و اشارت باو نمی افتد چه در جذبه غلبهٔ محبت ست و غلبهٔ محبت را سکر لازم
ست پس بهیچ وجه سکر از وے منفک نشود پس ناچار علوم آن نیز سکر آمیز باشند کالقول بوحدة الوجود فانه مبنی
علی السکر و غلبة المحبة بحیث لا یبقی فی نظره الا المحبوب فیحکم بنفی ما سواه و اگر بصحو می آمد شهود محبوب با شهود
ما سوا او نمیشد و حکم بوحدت وجود نمیکرد و بقائیکه بعد از فنای مطلق و نهایت سلوک ست نشاء صحو و بیدار
معرفت ست سکر را در انموطن مدخلی نیست آنچه از سالک در حالت فنا گم شده بود همه رجوع کرده اما منصبغ برنگ
اصل و هو المعنی بالبقاء بالله پس ناچار در علوم شان سکر را مجال نباشد پس علوم ایشان مطابق علوم انبیا باشد
علیهم الصلوات والتسلیمات والبرکات الی یوم الدین و ایضا از عزیزے شنیده ام که حضرت خواجه نسبتی از آبای
مادری خود که صاحب غوثیه بودند و جذبه های قویه داشتند نیز حاصل کرده بودند و از مقام اقطاب اثنا عشر
که تائید دین با ایشان مربوط ست و در محبت شان عظیم دارند حضرت خواجه را نصیب وافر بود تائید
شریعت و نصرت دین ایشانرا ازانجا بود و تتمهٔ از احوال گرامی ایشان بالا مذکور شده است بعد ازان

احیای طریقت این بزرگواران و اشاعت آداب این عزیزان علی الخصوص در ممالک هندوستان که اهل آن از کمالات ایشان بی بهره بودند بظهور ارشاد پناهی معارف آگاهی مؤید الدین الرضی شیخنا و مولانا محمد الباقی سلمه الله تعالی متحقق گشت خواست که شمه از کمالات ایشان نیز درین مکتوب درج نماید چون رضای ایشان درین باب مفهوم نگشت از جرأت آن درین باب تقاعد نمود

مکتوب دوصد و نود و یکم بمولانا عبد الحی صدور یافته در بیان مراتب توحید وجودی و شهودی و معارف متعلقهٔ آنها

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والصلوٰة والسلام علی سید المرسلین وعلی آله واصحابه اجمعین بدان ارشدک الله تعالی که منشاء توحید وجودی جمعی را کثرت ممارست مراقبات توحید ست و تعقل معنی کلمهٔ طیبهٔ لا اله الا الله بلا موجود الا الله ظهور این قسم توحید بعد از تخیل و تامل و تخیل بواسطهٔ استیلای سلطان خیال ست که از کثرت مزاولت معنی توحید آن معرفت در متخیله نقش بسته است و چون مجعول جاعل مجعول ست هر آئینه معلوم ست صاحب این توحید از ارباب احوال نیست چه ارباب احوال ارباب قلوب اند و از مقام قلب درین وقت خبر ندارد و علمی بیش نیست بلکه علم را درجاتست بعضها فوق بعض و جمعی دیگر را منشاء توحید وجودی انجذاب و محبت قلبی ست که ابتدا بیادکار و مراقبات که خالی از تخیل معنی توحید ست اشتغال نموده اند و بجد و جهد یا بمجرد سابقهٔ عنایت بمقام قلب رسیده اند و جذبه پیدا کرده اند درین مقام اگر برایشان جمال توحید وجودی ظاهر شود سبب آن غلبهٔ محبت محبوب خواهد بود که ماسوای محبوب را از نظر ایشان مختفی ساخته است و مستور گردانیده و چون ماسوای محبوب را نمی بینند و نمی یابند لاجرم جز محبوب را موجود نمیدانند این قسم توحید از احوال ست و از علت تخیل و شائبهٔ توهم پاک و مبرا و اگر اینجا عده ارباب قلوب را از همان مقام بعالم باز گردانند محبوب خود را در هر ذره از ذرات عالم مشاهده مینمایند و موجودات را مرایا و مجالی حسن و جمال محبوب میدانند اگر بمحض فضل خداوندی جل سلطانه از مقام قلب بر آمده متوجه جناب قدس مقلب القلوب گردند آن معرفت توحید که در مقام قلب پیدا شده بود رو بزوال می آرد هرچند در معارج عروج صعود نمایند خود را ازان معرفت بی مناسبت تر یابند جمعی ازینها تا بجای انکار و طعن برسند بر ارباب آن معرفت مثل رکن الدین ابو المکارم شیخ علاء الدوله سمنانی و بعضی دیگر را بعد از زوال آن معرفت به نفی و اثبات آن کاری نمی ماند کاتب این سطور از انکار ارباب آن معرفت تحاشی مینماید و از طعن ایشان خود را دور میدارد و انکار و طعن را وقتی مجال باشد که ارباب آن حال را در ظهور آن حال قصدی و اختیاری باشد بی اراده ایشان این معنی در ایشان ظاهر شده است

ایشان مغلوب آن حال اند پس هر آئینه معذور باشند و لا ردّ و لا طعن علی المضطر المعذور لیکن اینقدر میدانند که فوق این معرفت دیگر ست و ورای این حال حالی دیگر متحقق محبوسان این مقام از کمالات بسیار ممنوع اند و از مقامات بیشمار محروم این حقیر قلیل البضاعت را بی آنکه ممارست بمعنی توحید نماید در ضمن مراقبات و اذکار بلکه بی آنکه جد و جهد نماید بمحض فضل ایزدی در ملازمت هدایت و افاضت پناهی حقائق و معارف آگاهی مؤید الدین الرضی شیخنا و مولانا محمد الباقی قدس الله تعالی سره الاقدس بعد از تعلیم ذکر و توجه و التفات ایشان در مقام قلب آورده در این معرفت گشاده بودند و علوم و معارف این مقام را فراوان عطا فرموده و دقائق این معارف را منکشف ساخته و تا مدتی درین مقام داشتند آخر الامر از کمال بنده نوازی از مقام قلب بر آوردند درین ضمن آن معرفت بزوال آورده رفته رفته بتمام معدوم گشت مقصود از اظهار احوال خود آنست تا معلوم شود که این قوم را از روی کشف و ذوق تحقیق آورده است نه از روی ظن و تقلید و معارف توحیدی که از بعضی اولیاء الله ظاهر شده اند در ابتدای احوال در مقام قلب سر بر زده باشد پس هیچ نقص با ایشان ازین راه لاحق نشود و این حقیر نیز در آن وقت رسائل در معارف توحیدی نوشته است و چون آن نوشتها را بعضی یاران منتشر ساخته جمع آنرا متعسر انگاشته آن رسائل را بحال خود گذاشته نقص وقتی لازم می آید که ازان مقام نگذرانند طائفهٔ دیگر از ارباب توحید آنانند که استهلاک و اضمحلال در شهود خود بدرجهٔ اتم پیدا کرده اند همت ایشان آنست که در شهود همواره مضمحل و معدوم باشند و اثری از لوازم وجود ایشان ظاهر نشود و رجوع آثار بر خود کفر میدانند و نهایت کار نزد ایشان فنا و نیستی ست مشاهده را نیز گرفتاری میدانند بعضی ازیشان میفرمایند اشتهی عدما لا اعود ابدا عدمی میخواهم که هرگز او را وجود نبود ایشان اند مقتول محبت حدیث قدسی من قتلته فانا دیته شان ایشان متحقق ست همیشه در زیر بار وجود اند و لمحه آسایش ندارند چه آسایش در غفلت ست و در تقدیر دوام استهلاک غفلت را گنجائش نیست شیخ الاسلام هروی میفرماید کسیکه را یکساعت از حق سبحانه غافل باشد امید است که گناهان او را ببخشند وجود بشریت را غفلت در کار است حق سبحانه تعالی از کمال کرم خویش هر یکی را از ایشان باندازهٔ استعداد او باموریکه مستلزم غفلت اند ظاهر ایشان را بآن امور مشغول ساخته است تا آن بار وجود فی الجمله از ایشان تخفیف یابد جمعی را بالسماع و رقص الفت داده و طائفه را بتصنیف کتب و تحریر علوم و معارف شعار ساخته و گروهی را ببعضی امور مباح مشغول داشته عبد الله اصطخری همراه سگبانان بصحرا میرفت شخصی از عزیزی سر آنرا پرسید فرمود تا نفسی از بار وجود خلاص شود و بعضی را بعلوم توحید و جد و شهود وحدت در کثرت آرام داد و از ان بار ساعتی بیاسائید ازین قبیل است توحید یکی از بعضی اکابر مشائخ نقشبندیه قدس الله تعالی اسرارهم ظاهر شده است نسبت این

بزرگواران به تنزیه صرف میکشند بعالم شهود در عالم کارے ندارند معارفیکه ارشاد پناهی حقائق و معارف
دستگاهی ناصر الدین خواجه عبید الله مناسب علوم توحید وجودی و شهودی و وحدت در کثرت نوشته اند از قسم اخیر توحید
ست کتابت فقرات ایشان که مشتمل ست بر بعضی علوم توحید و جز آن منشار علوم آن کتاب مقصود ازان
معارف استیناس و الفت ایشانست بعالم و همچنین ست معارف خواجه تا که در بعضی رسائل بر طبق کلام کتاب
فقرات تحریر یافته منشار این علوم توحید نه جذبه ست و نه غلبه محبت و شهود ایشانرا با عالم نسبتے نیست آنچه ایشانرا
در عالم مینمایند شبه و مثال شهود حقیقی ایشانست مثلاً شخصے گرفتار جمال آفتاب ست و از کمال محبت خود را در
آفتاب گم ساخته ست تا هرزه نشانے از خود نگذاشته اینچنین گم شده را اگر خواهند باو باز دهند و انسی و الفتے
و رووی بما سوے آفتاب پیدا آرند تا ساعتے از شعشعان انوار آفتاب نفسی راست کند و دمی بیاساید
همان آفتاب را در مجالی این عالم وا مینمایند و بآن علاقه او را با این عالم انسی و التفاتی پیدا میسازند گاهی او را
میدانانند که این عالم عین آفتابست و جز آفتاب هیچ چیز موجود نیست و گاهی در مرآت ذرات عالم جمال آفتاب را
مینمایند اینجا کسی سوال نکند که چون عالم نفس الامر عین آفتاب نباشد پس آنرا آفتاب وانمانیدن خلاف واقع باشد زیرا
که گوئیم افراد عالم با یکدیگر در بعضی امور مشترک اند و در بعضی دیگر امتیاز حق سبحانه و تعالی بکمال قدرت خویش اموری که
باعث امتیاز اند بواسطه بعضی حکم و مصالح از نظر اینها مختفی میسازد و اجزاے مشترک فقط مشهود مینمانند پس ناچار حکم
باتحاد یکدیگر میکنند پس آفتاب را نیز باین علاقه عین عالم میباید همچنین حق را سبحانه با عالم هرچند فی الحقیقت هیچ
مناسبت نیست اما مشابهت اسمی مصحح این اتحاد میگردد مثلا حق سبحانه و تعالی موجود ست و عالم هم موجود هرچند
فی الحقیقت درمیان این دو وجود هیچ مناسبت نیست و همچنین او تعالی سمیع و عالم و بصیر و حی و قادر و مرید ست و
بعضے افراد عالم نیز باین صفات متصف اند هرچند صفات یکدیگر از همدگر جدا ست اما چون خصوصیت وجوب و امکانی
و نقائص صفات محدثات را از نظر ایشان مستور ساخته اند اگر حکم باتحاد کنند گنجائش دارد و این قسم اخیر توحید اعلاے
اقسام توحید ست بلکه فی الحقیقت ارباب این معرفت مغلوب این دار و گیر اند و سکر ایشان باعث این معرفت نشده است
بلکه این دار و گیر را بر ایشان از برائے مصلحتے آورده اند و خواستند که بتوسل این معرفت ایشان را از سکر بصحو
آرند و تسلی دهند چنانچه جمعی را بسماع و رقص و طائفه را استعمال بعضی امور مباحه تسلیه داده اند باید دانست که همگنان
ایشان ازین طائفه ها بعضے امور یکه مغایر شهود ایشانست اشتغال مینمایند و تسلی میابند بخلاف این بزرگواران
با مرے که مغایر شهود ایشانست التفات نمی نمایند و رام نمیگردند پس ناچار عالم را عین شهود ایشان مینمایند و رام

میگردند پس ناچار عالم را عین شهود مینمایند یا در مرآت عالم آنرا جلوه میدهند تا ساعتی ازان بار تخفیف
یابند منشار تقسیم اخیر توحید این حقیر را بطریق کشف و ذوق معلوم نبود همان دو وجه سابق را میدانست ظنی یا تقسیم
داشت لهذا در رسائل و مکتوبات همان دو وجه بلکه وجه دوم را نوشته است و توحید وجودی را منحصر در ان ساخته است
لیکن چون بعد از رحلت ارشاد پناهی قبله گاهی بتقریب زیارت مزار شریف ببلدهٔ محروسه دهلی اتفاق
عبور افتاد و روز عید بزیارت شریف ایشان رفته بود در اثنار توجه بمزار متبرک التفاتی تمام از روحانیت
مقدسه ایشان ظاهر گشت و از کمال غریب نوازی نسبت خاصهٔ خود را که بحضرت خواجه احرار منسوب
بود مرحمت فرمودند چون آن نسبت در خود یافت بضرورت حقیقت این علوم و معارف را بطریق ذوق دریافت
و معلوم گشت که منشار توحید وجودی در ایشان انجذاب قلبی و غلبهٔ محبت نیست بلکه مقصود ازین معرفت
تخفیف آن غایت ست تا مدتے اظهار این معنی را مناسب نمی دید اما چون در بعضے رسائل آن دو وجه
سابق سابق مذکور شده بودند مردم قلیل الدرایت ازان در توهم افتادند که ازین بیان تنقیص این
دو اکابر لازم می آید که طریق ایشان طریق ارباب توحید ست باین توسل زبان فتنه انگیزی دراز کردند
حتی که این توهم در بعضے طلاب قلیل الارادت باعث فتور احوال ایشان گشت بضرورت مصلحت در
اظهار این قسم توحید دید و از برائے استشهاد ذکر آن واقعه نیز مناسب دانسته در تحریر آورد و درویشی از مخلصان
خواجهٔ ما نقل کرد که میفرمودند مردم میدانند که ما از مطالعه کتب ارباب توحید نسبتی فرا میگیریم نخیر ست مقصود آن نسبت
که ساعتے خود را غافل سازیم این سخن مؤید کلام سابق ست فضیلت پناهی شیخ عبد الحق که از مخلصان حضرت
خواجه ماست نقل کردند که حضرت خواجه قبیل ایام رحلت میفرمودند که ما را به تعین یقین معلوم شده است که توحید
کوچهٔ تنگ ست شاه راه دیگر ست هرچند پیش ازین هم میدانستم اما اینقسم یقین اکنون بظهور آمده است ازین سخن
نیز مفهوم میشود که در آخر کار مشرب ایشان بتوحید مناسبت نداشت در ابتدا حال اگر این قسم توحید هم ظاهر
شده باشد باکے نیست بلکه بسیارے از مشائخ را در ابتدا این قسم بظهور آمده است و با آخر کار ازان بر آمده اند
ایضاً بعد از وصول بمقام جذبهٔ نقشبندیه طریق حضرت خواجهٔ نقشبند و طریق حضرت خواجهٔ احرار از یکدیگر
جدا است و علوم و معارف نیز از همدگر جدا اند غلبهٔ توجه حضرت خواجهٔ احرار بعد ازان به نسبت باطنی اجداد
مادری خود ست که پشت به پشت بزرگ آمده اند و این فنا نیستی که در بالا مذکور شد از لوازم نسبت
آن بزرگواران ست این حقیر بواسطهٔ مصلحت ابنای این وقت از برای تربیت طالبان طریق حضرت

خواجه نقشبندیه اختیار کرده است و علوم و معارف آن طریق که بعلوم ظاهر شریعت بیشتر مناسبت دارند
در چنین زمان فاسد که ارکان شریعت را سستی تمام پیدا کرده اند ظهور آنها را مناسب دیده تعیین آن طریق از
برای افاده طلبه نموده اگر حق سبحانه طریق احراریه را بتوسط این فقیر ترویج میخواست عالم را بآن انوار منور میساخت
چه انوار این هر دو بزرگواران را بطریق کمال عطا فرموده است و طریق تکمیل هر دو اکابر را وا نموده ان الفضل
بید الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم ؎ بادشاهیست که عنایت خویش ❊ هر دو عالم بیک گدا بخشد
؎ اگر بادشه بر در پیر زن ❊ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ❊ بحکم و اما بنعمة ربک فحدث بعضی اسرار خفیه را
در معرض ظهور آورده است حق سبحانه و تعالی طالبان حق را ازان بهره مند گرداند هر چند میدانند که منکران را
غیر از انکار نخواهد افزود اما مقصود افادهٔ طلاب است منکران از مبحث خارج اند و از مطمح نظر بیرون یضل به کثیرا
و یهدی به کثیرا ارباب بصیرت مخفی نیست که اختیار یک طریق برای مصلحتی فضیلت آن طریق بر طریق دیگر
لازم نمی آید و نقص دیگر نمیکند ؎ دروازهٔ شهر را توان بست ❊ نتوان دهن مخالفان بست ❊ **مکتوب**
دوصد و نود و دوم بشیخ حمید صدور یافته در بیان آداب ضروریهٔ مریدان و رفع شبهه بسم الله الرحمن
الرحیم الحمد لله الذی ادبنا بالآداب النبویة و هدانا بالاخلاق المصطفویة علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات
اتمها و اکملها بدانکه سالکان این راه از دو حال خالی نیستند مرید اند یا مراد و اگر مراد اند طوبی لهم براه انجذاب
و محبت ایشان را کشان کشان خواهند برد و بمطلب اعلی خواهند رسید و هر ادبی که در کار شود بتوسط یا بی توسط
تعلیم شان خواهد شد و اگر زلتی واقع شود زود متنبه خواهند فرمود و بران مواخذه نخواهند کرد و اگر
به پیر ظاهر احتیاجی داشته باشد بی سعی ایشان بآن ولی دلالت خواهند فرمود بالجمله عنایت ازلی
جل سلطانه متکفل حال این بزرگواران ست بسبب و بی سبب کار ایشان را خواهند کرد و الله یجتبی من یشاء و اگر
مرید اند کار ایشان بتوسط پیر کامل مکمل دشوار ست پیری باید که بدولت جذبه و سلوک مشرف شده باشد و
بسعادت فنا و بقا مستسعد گشته و سیر الی الله و سیر فی الله و سیر عن الله بالله و سیر فی الاشیاء بالله را
باتمام رسانیده ❊ اگر جذبهٔ او بر سلوک او مقدم ست و تربیت مرادان مربی شده کبریت احمر ست کلام او دوا ست
و نظر او شفا احیای دلهای مرده بتوجه شریف او منوط است و تازگی جانهای فسرده بالتفات لطیف او مربوط
و اگر اینطور صاحب دولت پیدا نشود سالک مجذوب هم مغتنم ست و تربیت ناقصان ازو میسر می آید و بتوسط او دولت
فنا و بقا میسر شده ؎ آسمان نسبت بعرش آمد فرود ❊ ورنه بس عالیست پیش خاک تود ❊ اگر بعنایت خداوندی جل سلطانه

طالبی را باینطور پیر کامل مکمل دلالت فرمودند باید که وجود شریف او را غنیمت داند و خود را بتمام باو سپارد و سعادت
خود را در مرضیات او داند و شقاوت خود را در خلاف مرضیات او شناسد بالجمله هوای خود را تابع رضای او سازد
در خبر نبوی است علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات اتمها و اکملها لن یؤمن احدکم حتی یکون هواه تبعا لما جئت به
بباید که رعایات آداب صحبت و مراعات شرائط از ضروریات این راه است تا راه افاده و استفاده مفتوح گردد
و بدون آنها لا نتیجة للصحبة و لا ثمرة للمجلس بعضی از آداب و شرائط ضروریه در معرض بیان آورده میشود بگوش هوش
باید شنید بدانکه طالب را باید که روی دل خود را از جمیع جهات گردانیده متوجه پیر خود سازد و با وجود پیر بی اذن او
بنوافل و اذکار نپردازد و در حضور او بغیر او التفات ننماید و بکلیه خود متوجه او نشیند حتی که بذکر هم مشغول نشود مگر آنکه
او امر کند و غیر از نماز فرض و سنت در حضور او ادا ننماید نقل کرده اند از سلطان آن وقت که وزیرش پیش او
استاده بود اتفاقا درین اثنا آن وزیر التفاتی بجانب جامهٔ خود کرده بند آنرا بدست خود راست میساخت درینجا
نظر سلطان بران وزیر افتاد دید که بغیر او متوجه ست بزبان عتاب گفت که این را هضم نمیتوانم کرد که تو وزیر من
باشی و در حضور من به بند جامه التفات نمائی باید اندیشید که هر گاه وسائل دنیا دنیه را آداب دقیقه در کار ست
وسائل وصول الله را بر وجه اتم و اکمل رعایت این آداب لازم خواهد بود و مهما امکن در جای نه ایستد که سایهٔ او
بر جامه یا بر سایهٔ او افتد بر مصلای او پا ننهد و در متوضای او طهارت نکند و بظروف خاصهٔ او استعمال نکند و در
حضور آب نخورد و طعام تناول ننماید و بکسی سخن نکند بلکه متوجه احدی نگردد و در غیبت پیر در جائی که او ست
بآن جانب پا دراز نکند و براق دهن بآنجانب نیندازد و هر چه از پیر صادر شود آنرا صواب داند اگر چه بظاهر صواب ننماید
و هر چه میکند از الهام میکند و باذن کار میکند برین تقدیر اعتراض را گنجائش نباشد و اگر چه در بعضی صور در
الهامش خطا راه یابد چه خطای الهامی در رنگ خطای اجتهادی ست ملامت و اعتراض بران مجوز نیست و ایضا
چون این را محبتی به پیر پیدا شده است در نظر محب هر چه از محبوب صادر شود محبوب نماید پس اعتراض را مجال
نباشد و در کلی و جزئی اقتدا به پیر کند چه در خوردن و پوشیدن چه در خفتن و طاعت کردن نماز را بطرز او باید ادا
کرد و فقه را از عمل او باید اخذ نمود ؎ آنرا که در سرای نگاریست فارغ ست ❊ از باغ و بوستان و تماشای
لاله زاره ❊ و هیچ اعتراض را در حرکات و سکنات او مجال ندهد اگر چه آن اعتراض بمقدار حبهٔ خردله باشد زیرا که
اعتراض را غیر از حرمان نتیجه نیست و بی سعادت ترین جمیع خلائق عیب بین این طائفهٔ علیه است نجانا الله سبحانه
عن هذا البلاء العظیم و طلب خوارق و کرامات از پیر خود نکند اگر چه آن طلب بطریق خواطر و وساوس باشد

هیچ شنیده که مومنی از پیغمبرے معجزه طلب کرده باشد معجزه طلبان کفار اند و اهل انکار معجزات از بهر قهر
دشمن ست نه بوی جنسیت بی دل برونست نه موجب ایمان نباشد معجزات نه بوی جنسیت کند جذب صفات نه
اگر شبهه پیدا شود در خاطر آنرا بی توقف عرض نماید اگر حل نشود تقصیر بر خود نهد و هیچ منقصت را بجانب پیر عائد
نسازد و واقعه که روده‌ها از پیر پنهان ندارد و تعبیر وقائع از و طلب کند و تعبیریکه بر طالب منکشف شود نیز عرض
نماید و صواب و خطاء آنرا از و جوید و بر کشوف خود زنهار اعتماد نکند که حق با باطل درین دار ممزوج ست و صواب با خطا
مختلط و بضرورت بی اذن او از وی جدا نشود که غیر او را برای گزیدن منافی ارادت ست و آواز خود را بر آواز او بلند نکند و
سخن بلند با و نگوید که سوء ادب ست و هر فیضی و فتوحیکه برسد آنرا بتوسط پیر تصور نماید و اگر در واقعه بیند که فیضی از مشائخ دیگر
رسیده است آنرا نیز از پیر داند و بداند که چون پیر جامع کمالات و فیوض ست فیض خاص از پیر مناسب استعداد خاص
مرید ملائم کمال شیخی از شیوخ که صورت افاضه از وی ظاهر شده است بمرید رسیده است و لطیفه از لطائف پیر که
مناسب آن فیض است و از ده بصورت آن شیخ ظاهر شده است بواسطه استیلای مریدان لطیفه را شیخ دیگر خیال کرده است
فیض را از ان دانسته این مغالطه عظیم ست حقسبحانه از زلت قدم نگاه دارد و بر اعتقاد و محبت پیر مستقیم دارد بحرمة سید البشر
علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات بالجملة الطریق کله ادب مثل مشهور ست هیچ بی ادبی بخدا نرسد و اگر مرید در رعایت
بعضی از آداب خود را مقصر داند و بر ادای آن بما ینبغی نرسد و اگر سعی هم نتواند از عهده برآید معفو ست اما از اعتراف
بتقصیر ناچار ست و اگر عیاذا بالله سبحانه رعایت آداب نکند و خود را مقصر هم نداند از برکات این بزرگواران محروم
ست هر که ازوی بی بهبود نداشت نه دیدن ازوی جز سوء نداشت نه آری مریدیکه ببرکت توجه پیر بمرتبه فنا و بقا رسد و اورا
الهام و طریق فراست بروی ظاهر شود و پیر آنرا مسلم دارد و بکمال او گواهی دهد آن مرید را میرسد که در بعضی امور الهامی بپیر خلاف
کند و بمقتضای الهام خود عمل کند اگرچه نزد پیر خلاف آن متحقق بود چه آن مرید درینوقت از ربقه تقلید برآمده است و تقلید
در حق وی خطاست نمی بینی که اصحاب پیغمبر صلی الله علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات در امور اجتهادی و در احکام غیر منزله
با آنسرور خلاف کرده اند و در بعضی اوقات صواب بجانب اصحاب ظاهر شده است کما لا یخفی علی ارباب العلم پس معلوم شد
که خلاف با پیر مرید را بعد از رسیدن بمرتبه کمال مجوز ست و از سوء ادب مبرا ست بلکه اینجا همین ادبست و اگر
اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات بکمال ادب مؤدب بوده اند غیر از تقلید امر دیگر نمیکرده اند ابو یوسف را
بعد از رسیدن بمرتبه اجتهاد تقلید ابی حنیفه رضی الله تعالی عنه خطاست صواب در متابعت رای خود است
نه رای ابی حنیفه قول مشهور ست از امام ابو یوسف که نازعت ابا حنیفة فی مسئلة خلق القرآن ستة اشهر شنیده باشی که

تکمیل صناعت بتلاحق افکار ست اگر بریک کرمانده زیادتی پیدا نه کردی نحو یکه در زمان سیبویه بوده است
امروز باختلاف آرا و تلاحق انظار وه صد زیادتی و کمال پیدا کرده است اما چون بنا را او نهاده است فضل
او راست الفضل للمتقدمین لیکن کمال اینها را مثل امتی کمثل المطر لا یدری اولهم خیر ام آخرهم حدیث نبویست علیه و
علی آله الصلوة و السلام تذنیب لرفع شبهة بعض المریدین بدانکه گفته اند الشیخ یحیی و یمیت احیا و امانت از لوازم
مقام شیخی ست مراد از احیا احیاء روحی ست نه جسمی و همچنین مراد از امانت امانت روحی ست نه جسمی مراد از حیوة و
موت فنا و بقاست که بمقام ولایت و کمال میرساند و شیخ مقتدا باذن الله سبحانه متکفل این هر دو امر است پس شیخ را
ازین احیا و امانت چاره نباشد معنی یحیی و یمیت این ست و یعنی احیا و امانت جسمی را بمنصب شیخی کاری نیست شیخ مقتدا
حکم کاه ربا دارد هر کس را که با و مناسبت ست در رنگ خس و خاشاک در عقب او میدود و نصیب خود را از وی استیفا
مینماید خوارق و کرامات از برای جذب مریدان نیست مریدان بمناسبت معنویه منجذب میگردند و آنکه با این بزرگواران
مناسبت ندارد از دولت کمالات ایشان محروم ست اگرچه هزار معجزه خوارق و کرامات ببیند ابوجهل و ابولهب
را شاهد این معنی باید گرفت قال الله سبحانه فی حق الکفار و ان یروا کل آیة لا یؤمنوا بها حتی اذا جاؤک یجادلونک
یقول الذین کفروا ان هذا الا اساطیر الاولین والسلام **مکتوب دو صد و نود و سوم** بشیخ محمد چترے
صدور یافته در جواب اسوله که پرسیده بود لی مع الله وقت در حدیث نبوی علیه و علی آله الصلوة و السلام آمده
است و ابوذر غفاری نیز همین را گفته وجه آن چه باشد و پرسیده بود که قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله حضرت شیخ
عبد القادر فرموده و دیگرے نیز همین را گفته حقیقت این معامله چیست و پرسیده که مراد از اولیا که قدم ایشان بر
گردن آنها نهاده بود اولیای همان عصر بود یا مطلقا الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه شریفه که ارسال داشته بودند
بورود آن مبتهج و مسرور گردید چه نعمتی ست که دوستان حق جل و علا دور افتاده‌ها را یاد فرمایند اندراج یافته بود که
حضرت رسالت پناه علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات فرموده است لی مع الله وقت حضرت ابوذر غفاری نیز همین
گفته و حضرت میران محی الدین گفته که پای من بر گردن همه اولیا و دیگرے همین گفته است گاه گاه بر بیح و لفظ غوغا
میشود عنایت نموده نویسند که این دو سخن چه معنی دارد و درین دو چه فرق ست متوجه شده تمامی را واضح نوشته
که قریب بفهم این غریب باشد ارسال نمایند مخدوما این فقیر در رسائل خود نوشته است که آنسرور را وجود استمرار
وقت وقت نادر هم بوده است و آنوقت در حین ادای نماز بوده است الصلوة معراج المومنین شنیده باشند
وارحنی یا بلال شاهد است عدل در اثبات این مطلب ابوذر غفاری بوراثت و تبعیت نیز باین دولت

مشرف شده باشد چه کمل تابعان آنسرور را از جمیع کمالات او علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات بطریق وراثت
نصیب شده است و حظ کامل و آنچه حضرت شیخ عبد القادر فرموده قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله او جمیع الاولیاء
صاحب عوارف که مرید و مربای شیخ ابو النجیب سهروردی است که از محرمان و مصاحبان حضرت شیخ عبد القادر
بوده است این کلمه را از آن کلمات ساخته است که مشعر عجب اند که از مشائخ در بدایت احوال بواسطهٔ بقایای سکر
یافته اند و در نفحات از شیخ حماد دباس که از شیوخ حضرت شیخ است نقل کرده است که او بطریق فراست فرموده که این
عجمی را قدمیست که در وقت وی بر گردن همه اولیا خواهد بود و هر آئینه مامور شود بآنکه بگوید قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و
هر آئینه آنرا بگوید و همه اولیاء بر گردن نهند بهر تقدیر حضرت شیخ درین کلام محق اند این کلام خواه از بقایای سکر از
ایشان سر بر زده باشد و خواه مامور باشند باظهار این کلام چه قدم ایشان بر گردنهای جمیع اولیاء آنوقت
بوده است و جمیع اولیاء آنوقت بزیر قدم ایشان بوده اند لیکن باید دانست که این حکم مخصوص باولیاء آنوقت است
اولیاء ما تقدم و ما تاخر ازین حکم خارج اند چنانکه از کلام شیخ حماد مفهوم میشود که قدم او در وقت وی بر گردن همه
اولیاء خواهد بود و نیز غوثی که در بغداد بوده است و حضرت شیخ عبد القادر و ابن سقا و عبد الله بزیارت او
رفته بودند که آن غوث بطریق فراست در حق شیخ گفته که می بینم ترا در بغداد که بمنبر بر آمده و میگوئی قدمی هذه
علی رقبة کل ولی الله و می بینم اولیاء وقت ترا که همه گردنهای خود را پست کرده اند اجلالا و اکراما ایشان از
کلام این بزرگ نیز مفهوم که آن حکم مخصوص باولیاء آنوقت بوده است درینوقت نیز اگر کسی را حق سبحانه
چشم بینا عطا فرماید ببیند چنانچه آن غوث دیده بود که گردنهای اولیاء آنوقت زیر قدم وی اند و آن حکم تجاوز بغیر
اولیاء آنوقت نکرده است در اولیاء ما تقدم آن حکم چگونه مجوز بود که شامل اصحاب کرام است که بیقین از حضرت
شیخ افضل اند و در ما تاخر نیز چگونه متمشی شود که شامل حضرت مهدی است که آنسرور علیه و علی آله الصلوة
و السلام بقدوم او بشارت داده است و امت را بوجود او بشر ساخته و او را خلیفة الله فرموده و همچنین اصحاب
حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة و السلام که از انبیاء اولو العزم است از سابقان اند و بواسطهٔ متابعت این
شریعت ملحق باصحاب خاتم الرسل اند علیهم الصلوة و السلام از بزرگ متاخران این امت تواند بود که آن سرور
فرموده باشد علیه و علی آله السلام لا یدری اولهم خیر ام آخرهم بالجمله حضرت شیخ عبد القادر را در ولایت شانی
عظیم است و درجهٔ علیا است ولایت خاصهٔ محمدیه را علی صاحبها الصلوة و السلام و التحیة از راه سیر بنقطهٔ آخر رسانیده
است و سر حلقهٔ آن دائره گشته ازینجا کسی توهم نکند که چون شیخ سر حلقهٔ دائرهٔ ولایت محمدیه بود باید که از همه اولیاء

افضل باشد چه ولایت محمدی فوق جمیع ولایات انبیاست علی نبینا و علیهم الصلوات و التحیات زیرا که گوئیم
سر حلقهٔ ولایت محمدیست که از راه سیر حاصل گشته است چنانکه گذشت نه سر حلقهٔ مطلق آن ولایت تا افضلیت
لازم آید یا آنکه گوئیم سر حلقهٔ مطلق ولایت محمدیه بودن مستلزم افضلیت نیست زیرا که تواند بود که دیگری در
کمالات نبوة محمدیه بطریق تبعیت و وراثت پیش قدم بود و افضلیت از راه آن کمالات او را ثابت باشد جمعی از
مریدان حضرت شیخ عبد القادر در حق شیخ غلو مینمایند و در محبت جانب افراط میگیرند و در رنگ محبان مفرط حضرت
امیر کرم الله وجهه از فحوای کلمه و کلام ایشان چنان مفهوم میشود که شیخ را ایشان از جمیع اولیاء ما تقدم و ما تاخر افضل
میدانند و غیر از انبیاء علیهم الصلوات و التسلیمات معلوم نیست که دیگری را بر حضرت شیخ فضل دهند این از افراط محبت است
اگر گویند آنقدر ظهور خوارق و کرامات که از شیخ بوجود آمده است از هیچ ولی بظهور نیامده پس افضل او را باشد گوئیم که
کثرت ظهور خوارق بر افضلیت دلالت ندارد و تواند بود که یکی بود که هیچ خارقی از وی بظهور نیاید افضل باشد از
آنکس که خوارق و کرامات از وی بظهور می آیند شیخ الشیوخ در عوارف بعد ذکر کرامات و خوارق مشائخ فرموده است

کل هذه مواهب الله سبحانه و قد یکاشف بها قوم و یعطی و قد یکون فوق هؤلاء من لا یکون له شیء من

هذا لان هذه کلها تقویة الیقین و من منح صرف الیقین لا حاجة له الی شیء من هذه الکرامات دون ما ذکرنا
تجوهر الذکر فی القلب و وجود ذاکر الذات کثرت ظهور خوارق را دلیل بر افضلیت ساختن در رنگ آنست که کسی
کثرت فضائل و مناقب حضرت امیر را دلیل افضلیت او سازد بر حضرت صدیق رضی الله تعالی عنهما که آنقدر فضائل
و مناقب از وی بظهور نیامده است بدانکه خوارق عادات بر دو نوع است نوع اول علوم و معارف الهیست
جل سلطانه که بذات و صفات و افعال واجبی جل و علا تعلق دارد و ورای طور نظر عقل است و خلاف متعارف
معتاد است که بنده های خاص خود را بآن ممتاز ساخته است و نوع ثانی کشف صور مخلوقات و اخبار از
مغیبات که بعالم تعلق دارد و نوع اول مخصوص باهل حق و ارباب معرفت است و نوع ثانی شامل محق و
مبطل است زیرا که اهل استدراج را نیز نوع ثانی حاصل است نوع اول نزد خدا جل و علا شرافت و اعتبار
دارد که باولیاء خود مخصوص ساخته است و اعداء را در آن شرکت نداده و نوع ثانی نزد عوام خلائق
معتبر است و در انظار ایشان معزز و محترم همی اگرچه از اهل استدراج بظهور آید نزدیک است که از
نادانی او را پرستش نمایند و بر رطب و یابس که او ایشان را تکلیف نماید مطیع و منقاد او گردند بلکه
محجوبان نوع اول را از خوارق نمیدانند و از کرامات نمی شمرند خوارق نزد ایشان منحصر در نوع ثانی است

وکرامات بزعم این محجوبان مخصوص بکشف صور مخلوقاتست واخبار از مغیبات ایشان زہی بیخبردان
علمیکہ بہ احوال مخلوقات حاضر یا غائب تعلق دارد کدام شرافت وکرامت دروی حاصلست بلکہ این
علم شایانست کہ بجہل مبدل گردد تا نسیان از مخلوقات واحوال ایشان حاصل آید معرفت اجبی
ست حق تعالی وتقدس کہ بشرافت وکرامت سزاوارست وباعزاز واحترام شایان سہ پری نہفتہ
رخ ودیو در کرشمہ وناز بسوخت عقل زحیرت کہ این چہ بوالعجبیست ؞ وقریب مما ذکرنا قال شیخ الاسلام
الہروی وامام الانصاری فی منازل السائرین وشارحہ والذی ثبت عندی بالتجربۃ ان فراسۃ
اہل المعرفۃ انماہی فی تمیزہم من یصلح لحضرت اللہ جل وعلا ممن لا یصلح ویعرفون اہل الاستعداد والذین
اشتغلوا باللہ سبحانہ وصلوا الی حضرۃ الجمع فہذہ فراسۃ اہل المعرفۃ واما فراسۃ اہل الریاضۃ بالجوع
والخلوۃ وتصفیۃ الباطن من غیر وصلہ الی جانب الحق تعالی فلہم فراسۃ کشف الصور والاخبار
بالمغیبات المختصۃ بالخلق فانہم لا یخبرون الا عن الخلق لانہم محجوبین عن الحق سبحانہ واما اہل المعرفۃ
فلاشتغالہم بما یرد علیہم من معارف الحق تعالی لا یکون اخبارہم الا عن اللہ تعالی لما کان العالم اکثرہم
اہل انقطاع عن اللہ سبحانہ واشتغال بالدنیا مالت قلوبہم الی اہل کشف الصور والاخبار عما غاب من
احوال المخلوقات فعظموہم واعتقدوا انہم اہل اللہ خاصۃ واعرضوا عن کشف اہل الحقیقۃ واتہموہم فیما یخبرون
عن اللہ سبحانہ وقالوا لو کان ہولاء اہل الحق کما یزعمون لاخبرونا عن احوالنا واحوال المخلوقات و
اذا کانوا لا یقدرون علی کشف احوال المخلوقات فکیف یقدرون علی کشف امور اعلی من ہذہ وکذبوہم بہذا
القیاس الفاسد وعمیت علیہم الانباء الصحیحۃ ولم یعلموا ان اللہ تعالی قد حمی ہولاء عن ملاحظۃ الخلق
وخصہم وشغلہم عما سواہ حمایۃ لہم وغیرۃ علیہم ولو کانوا ممن یتعرض الی احوال الخلق ما صلحوا للحق سبحانہ
وقد رأینا اہل الحق اذا التفتوا ادنی التفات الی کشف الصور ادرکوا بما لا یقدر غیرہم علی ادراکہ بالفراسۃ
التی شیمتہا اہل المعرفۃ وہی الفراسۃ فیما یتعلق بالحق سبحانہ والقرب منہ واما فراسۃ اہل الصفاء
الخارجین المتعلقین بالخلق فلا یتعلق بجناب الحق سبحانہ وما لا یقرب منہ ویشترک المسلمون
والنصاری والیہود وسائر الطوائف فیہا لانہا لیست شریفۃ عند اللہ سبحانہ فیختص بہا اہلہ

مکتوب دوصد ونود وچہارم بمخدوم زادگی کہ جامع علوم ظاہرہ معارف واسرار
باطنہ اند مجد الدین خواجہ محمد معصوم سلمہ اللہ تعالے صدور یافت در بیان معارفی کہ

بصفات ثمانیۂ واجب الوجود تعالی وتقدس تعلق دارد ودر تحقیق مبادی تعینات انبیا علیہم الصلوات
والتسلیمات ومبادی تعینات سائر خلائق ولحوق جزئیات باکل خود وعدم جواز انتقال جزئیات بیک کلی
دیگر ودر فرق میان تجلی وشہود انبیا واولیار علیہم الصلوات والتسلیماتؑ در بیان حصول وصل عریان مر
کمل تابعان را باوجود توسط انبیا علیہم الصلوات والسلام ودر تحقیق الفاظ محو واضمحلال کہ در عبارت مشائخ
قدس اللہ اسرارہم واقع شدہ اند وما یناسب ذلک صفات ثمانیہ حقیقیہ واجب الوجود تعالی وتقدس
کہ اول شان صفۃ الحیواۃ است وآخر شان صفت تکوین سہ قسم اند قسمی است کہ تعلق آن بعالم غالب
است واضافت آن بخلائق بیشتر کالتکوین ازینجاست کہ جمعی از اہل سنت وجماعت انکار وجود او نمودہ اند
وگفتہ اند کہ تکوین از صفات اضافیہ است والحق انہ من الصفات الحقیقیۃ الغالبۃ علیہا الاضافۃ و
قسمی دیگر آنست کہ اضافت دارد اما کمتر از قسم سابق کالعلم والقدرۃ والارادۃ والسمع والبصر والکلام و
قسم ثالث اعلای اقسام ثلثہ کہ آنرا ہیچ وجہ بعالم تعلق نیست ورائحہ از اضافت ندارد کالحیوۃ این صفت
ام جمیع صفاتست واصل ہمہ آنہا واسبق کل واقرب باین صفت صفۃ العلم است کہ مبدأ تعین خاتم الرسل
است علیہ وعلیہم الصلوات والتسلیمات اتمہا وصفات دیگر مبادی تعینات خلائق دیگراستؑ چون ہر صفت
باعتبار تعلقات متعددہ جزئیات دارد مثل تکوین کہ آنرا باعتبار تعلقات شتی تخلیق وترزیق احیا واماتت جزئیات
پیدا شدہ است واین جزئیات نیز در رنگ کلیات خود مبادی تعینات خلائق آمدہ وہر کہ مبدأ تعین
او کلی آمد تعینات دیگر کہ مبادی آنہا جزئیات آن کلی ہست تابع آنکس خواہد بود وزیر قدم او زندگانی خواہند
نمود ازینجاست کہ میگویند فلانی زیر قدم محمد است وفلانی زیر قدم عیسی وفلانی زیر قدم موسی علیہم الصلوات
والتحیات والتسلیمات اتمہا واکملہا وچون این جزئیات را بطریق سلوک ترقی واقع شود ملحق بکلیات خود
خواہند شد وشہود کلیات خواہد بود فرق باصالۃ وتبعیت خواہد ماند وامتیاز متوسط وعدم توسط خواہد شد چہ
تابع ہرچہ باید وہرچہ بیند بے توسط اصل ممکن نیست گاہ باشد کہ تابع از قصور خود اصل را متوسط نہ اند اما فی الحقیقۃ
اصل درمیان تابع وشہود او حائل است نہ حائلی کہ مانع شہود باشد بلکہ باعث شہود در رنگ عینک
صاف وجائز نیست کہ جزئیات یک کلی ترقی نمودہ از کلی خود خروج کردہ تحت کلی دیگر در آیند وشہود
ایشان شہود آن کلی دیگر شود مثلاً جماعہ کہ زیر قدم موسی اند انتقال نمودہ زیر قدم عیسی داخل شوند
اما توانند بود کہ زیر قدم محمد آیند بلکہ ہمیشہ زیر قدم او بینند علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام زیرا کہ

رب محمد رب الارباب است و اصل جمیع آن کلیات پس نسبت بآن جزئیات اصل الاصل باشد و
این ترقی گوئیا با صل الاصل است نه با صل که مبائن اصل آنهاست اینقدر فرق در میان جزئیات و
کلیات آنها خواهد ماند که جزئی را دو حائل است یکی اصل خود که کلی اوست حائل دیگر اصل الاصل و کلی او را
حجاب اصل الاصل است پس اینجا معلوم گشت که شهود محمد رسول الله صلی الله علیه و علی آله وسلم بی پردهٔ
تعینات است و شهود دیگران در پردهٔ تعینات لااقل در پردهٔ تعین محمدی ازینجاست که گفته اند تجلی ذات
خاصه محمد رسول الله صلی الله علیه و علی آله وسلم و تجلی دیگران در پردهٔ صفات لااقل در پردهٔ رب الارباب
که رب محمد است که فوق جمیع اسماء و صفات است سوای صفة الحیٰوة اگر گویند که ازین بیان لازم می آید
شهود سائر انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات در پردهٔ مبداء تعین محمدیست که رب وست و اولیاء امت او
که بالاصالة زیر قدم او بیند علیه الصلوٰة والسلام شهود ایشان نیز در رنگ شهود سائر انبیاء در پردهٔ رب الارباب
خواهد بود پس فرق در میان سائر انبیاء علی نبینا و علیهم الصلوات والتحیات و در میان اولیاء امت او
علیه الصلوٰة والسلام چه باشد در جواب گوئیم که انبیاء را سوای این شهود که در پردهٔ حقیقت محمدی است
شهود دیگر هم هست که از راه مبادی تعینات ایشان پیدا میشود و بالاصالة عینک هائے مخصوصهٔ
خود را بر دیده هائے بصیرت گذاشته مشاهدهٔ غیب الغیب میفرمایند باید دانست که این دو شهود
نه بایمعنی است که هر دو معاً متحقق میشود بلکه بایمعنی است که اگر ترقی که باصل الاصل برسد شهود او
در پردهٔ حقیقت محمدیست در رنگ عیسیٰ علی نبینا و علیه الصلوات والسلام که بعد از نزول باین دولت
مشرف خواهد شد و این ترقی متعسر است نزدیک باستحاله است فضل عظیم خداوندی جل سلطانه در کار است
و در عالم اسباب شفقت پیر محمدی مشرب است و اگر ترقی از اصل خود نموده و از حقیقت خود
بحقیقة الحقائق نرسیده شهود او در پردهٔ حقیقت مخصوصهٔ خود است بدان و آگاه باش همچنانکه بحضرت
ذات تعالی و تقدس راهی است از حقیقت الحقائق که بعد طی منازل کثیره وصول میسر میشود همچنین
ز سائر حقائق کلیات نیز راهی است بحضرت تعالی و تقدس که بعد از طی مراحل متکثره وصول حصول
می پیوندد و غایت ما فی الباب در راه حقیقت الحقائق وصل عریانست و در سائر طرق هر چند وصل
ذات میسر میشود اما این سیر از منتهای وصول غالیه حقیقت الحقائق که حقیقت محمدی است در میان
حائل است اگرچه حصین نباشد و مانع متین نبود همین قدر حاجزیت است که مانع اطلاق تجلی ذات گشته

اگرنه سائر انبیاء را نیز بالاصالة از ذات تعالی نصیب است و امثال کمل ایشان را بتبعیت انبیاء و رسل علیهم و علی
اممهم الصلوٰة والتحیات نیز نصیب است سوال هرگاه صفت الحیوٰة فوق صفت العلم باشد پس در راه حقیقت
الحقائق نیز تعین صفة الحیوٰة حائل آمد پس وصل عریان چون بود و تجلی ذات چرا نامند جواب آن تعین کالعین
است محو و متلاشی میگردد و هیچ اعتبارے او را در مرتبهٔ حضرت ذات تعالی نمیماند هرچند صفات دیگر را نیز
در مرتبهٔ حضرت ذات اعتباری نیست اما آنها تا مرتبهٔ ذات نمیرسند بنوعی که متلاشی گردند بخلاف صفة الحیوٰة
که آنجا میرسد و متلاشی میگردد لهذا تعین حقیقت محمدے و سائر تعینات خلائق دیگر دائمی اند و زوال
آنها در مرتبهٔ از مراتب محال گشت بلی رسیدن بشئی دیگر است و مضمحل گشتن در شئی دیگر در عبارت بعضی
از مشائخ قدس الله اسرارهم که لفظ محو و اضمحلال واقع میشود مراد از ان محو نظرے است نه محو یعنی تعین
سالک از نظر او مرتفع میگردد نه آنکه در نفس الامر محو میشود که آن الحاد و زندقه است جمعی از ناقصان این
راه از ان الفاظ موهمه محو اضمحلال عینی دانسته اند و بزندقه رسیده اند که از عذاب و ثواب اخروے
انکار نموده اند و خیال کرده اند که همچنانکه از وحدت بکثرت آمده اند مرتبهٔ دیگر همین طور از کثرت بوحدت
خواهند رفت و این کثرت در ان وحدت مضمحل خواهد شد و جمعی ازین زنادقه آن محو شدن را قیامت
کبری خیال کرده اند و از حشر و نشر و حساب و صراط و میزان انکار نموده اند ضلوا فاضلوا کثیرا من الناس
یک شخص را از ان جماعت دیده که در مطلب خود شعر مولانا عبد الرحمٰن الجامی را قدس الله سره استشهاد
می آورد ست جامی معاد و مبداء ما وحدت است و بس ؛ ما در میانه کثرت موهوم و السلام ؛ نمیدانند که مراد
مولانا ازین بیت عود و رجوع بوحدت باعتبار نظر و شهود است غیر از یکذات مشهود ایشان نمیماند و
کثرتها بتمام از نظر ایشان مختفی میگردد نه رجوع عینی و وجودی مگر کور زندقی ببینند که از هیچ کاملی عجز و نقص و
احتیاج زائل نشده است پس رجوع وجودی بوحدت چه باشد و اگر رجوع بوحدت بعد از موت خیال
کرده اند کافر زندیق اند که از عذاب اخروے انکار دارند و ابطال دعوت انبیاء مینمایند علیهم الصلوات
والتسلیمات اتمها و اکملها سوال تو در بعضے از رسائل خود نوشته که فنای اخفا مخصوص بولایت
محمدیست معنی آن سخن چیست جواب از تحقیق ما تقدم معلوم شد که وصل عریان مخصوص بولایت
محمدیست و دیگران را هرچند حجب مرتفع شود اما از حیلوله همچو پیراهن شعر که از راه توسط حقیقت
محمدے حاصل می گردد چاره نبود کما مر پس از اخفا که نهایت مراتب انسانی است در علو باندازهٔ

آن حیلوله لقیه مینماید پس بملاحظهٔ آن بقیه اطلاق فنای در مطلق مجوز نباشد بقای آن بقیه را غیر از
محمدی کیست که دریابد و از هزاران محمدی المشرب اگر کسی را این حدت نظر پیدا شود هم مغتنم است
مشائخ طبقات اکثرشان تا روح و سر سخن کرده اند کم کسے باشد که از اخفا هم چیزی گفته باشد فکیف از
اخفاو آنکه در دریای اخفا غوطه زده باشد و بهر ذره از ذرات آن رسیده و اطلاع یافته کبریت احمر است
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم **سوال** معتقد تو آنست که هر چه نبی را علیه وعلی آله
الصلوة والسلام از کمالات حاصل آید کمل تابعان او را نیز بتبعیت از آن کمالات نصیب است پس
لازم آید که از وصل عریان نیز نصیب باشد و حال آنکه همان درمیان حائل است **جواب** حیلوله نبی در وصل
عریان ضرر ندارد چه آن واصل بتبعیت نه باصالة پس حیلوله موکد تبعیت باشد نه منافی چه معنی تبعیت
حصول متوسط است نه رفع از متوسط که آن مناسب مقام اصالة است پس هم حیلوله باشد و هم وصل
عریان بتبعیت میسر شود فافهم **سوال** فرق چیست که در مادهٔ کمل تابعان نبی علیه وعلیهم الصلوات
والتسلیمات وصل عریان و تجلی ذات اطلاق میکنند و در انبیاء دیگر صلوات الله تعالی وتسلیماته علی نبینا
وعلیهم این اطلاق تجویز نمیکنند با آنکه حیلوله نبی ما علیه الصلوة والسلام در هر دو ماده حاصل **جواب**
تجویز این اطلاق در مادهٔ کمل تابعان باعتبار تبعیت است که توسط نبی منافی آن اطلاق نیست چنانکه
گذشت و در انبیاء دیگر علی نبینا وعلیهم الصلوات والتحیات اگر این اطلاق تجویز یابد باعتبار اصالة خواهد بود
چه این بزرگواران باصالة قطع منازل فرموده بحضرت ذات تعالی رسیده اند و شک نیست که
توسط در صورت اصالة منافی آن اطلاق خواهد بود پس فرق واضح گشت باید دانست که فرق اصالة
و تبعیت در میان انبیاء ما تقدم و کمل تابعان این امت علی نبینا وعلیهم وعلی امهم الصلوة والسلام والتحیة
موجب فضلیت انبیاء است علی نبینا وعلیهم الصلوات والتحیات چه اصل مقصود است و تابع طفیلے هر چند بر تابعان
اطلاق وصل عریان و تجلی ذات صحیح است و در متبوعان این اطلاق نیست اما طفیلے را چه یارا که بمقصودی مساوات
جوید چگونه مساوات میسر شود که آن دولت در اصل بر وجه اتم و اکمل است و در تابع بوجه اسم و رسم اما اینقدر
مناسبت تصحیح نسبت مینماید و تابع را همچو متبوع میسازد لهذا خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات علماء
امت خود را همچو انبیاء بنی اسرائیل فرموده از این بیان لازم آمد که حصول تجلی ذات مر اولیاء این امت را
موهم فضل نباشد مر انبیاء را که تجلی ذات ندارند فافهم فانه من مزلة الاقدام وانصف فان هذه العلوم استاثر الله

سبحانه هذا العبد بها بصدقة حبیبه محمد علیه وعلی آله الصلوة والسلام **سوال** مقرر است که مقصود
از آفرینش خاتم الرسل است علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات دیگران در نفس وجود و حصول کمالات
طفیلی اویند در تبعیت و بدرجات علیا میرسند لهذا در روز قیامت آدم و من دونه تحت لوای او علیه و
علیهم الصلواة خواهند بود و تو گفتی دولت وصول بر سائر انبیاء علی نبینا وعلیهم الصلوات والتحیات بطریق
اصالت است نه بطریق تبعیت وجه آن چه باشد **جواب** همچنانکه محمد رسول الله صلی الله علیه وعلی آله
وسلم از راه حقیقت خود طریقی است بحضرت ذات تعالی وتقدس انبیاء دیگر را علی نبینا وعلیهم الصلوات
والتسلیمات نیز راهها است از حقائق خود بحضرت ذات تعالی شانه در پی وصول تبعیتے نیست بخلاف
امتان که بتبعیت انبیاء از راه حقائق ایشان که مناسب استعداد هر کدام است بمطلب میرسند اصالة
در حق ایشان مفقود است غایت ما فی الباب چون وصل دیگران اگرچه باصالة باشد وصل عریانی نیست
چه حقیقت خاتم الرسل علیه الصلوات والتسلیمات پیراهن شعر مطلوب گشته است پس ناچار اول فیضی که
میرسد بآن حقیقت اتصال می یابد بعد از ان بتوسط او بدیگران میرسد و معنی تبعیت همین حصول توسط
است پس آن اصالة باین تبعیت جنگ ندارد و نیک باید دریافت تبعیتی که در حق امتان گفته شده است
و را این تبعیت است که منافی اصالة است کما مر غیر مرة فافترقا اگر گویند که در مراتب عروج از مرتبه
صفة الحیوة نیز نصیب کمل هست یا نه گوئیم که هست اگر گویند که در بالا مذکور شد که نهایت این صفت را
اضمحلال و تلاشی است در حضرت ذات تعالی وتقدس نصیب کمل از مقام محو و تلاشی چه بود و حال آنکه تو
در بالا گفته که تعینات حقائق را اضمحلال عینی نیست اگر هست نظری است که اضمحلال عینی بالحاد و زندقه
میرساند **جواب** اضمحلال عینی چه در کار اضمحلال نظرے کافیست اگرچه درین اضمحلال مراتب متفاوت
باشد فافهم والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه
وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها مکتوب دو صد و نود و پنجم بحاجی یوسف کشمیرے
صدور یافته در بیان نظر بر قدم و هوش در دم و سفر در وطن و خلوة در انجمن که اصول مقررهٔ طریقه علیه
نقشبندیه است قدس الله تعالی اسرار مشائخها باید دانست که یکی از اصول مقرره طریقه نقشبندیه قدس الله
تعالی اسرار مشائخها نظر بر قدم است مراد از نظر بر قدم آن نیست که باید نظر از قدم تجاوز نکند و پیش از قدم میل
بفوق نماید زیرا که خلاف واقع است بلکه نظر همیشه از قدم تفوق میفرماید و قدم را ردیف خود مینماید زیرا که

عروج برزنهای علو اول نظر است بعد از آن قدم صعود مینماید و چون قدم بمرتبهٔ نظر رسید نظر از انجا بمرتبهٔ بالائی آید
و قدم بتبعیت آن نیز صعود میفرماید بعد از ان باز نظر از ان مقام ترقی میکند علی هذا القیاس و اگر مراد آنست که
نظر باید که بمقامی ترقی نماید که آنجا قدم را گنجائش نباشد پس آن نیز خیر و صحیح است زیرا که بعد از تمامی قدم اگر نظر
تنها نباشد بسیاری از مراتب کمال فائت شود بیانش آنست که نهایت قدم تا نهایت مراتب استعداد
سالک است بلکه تا نهایت استعداد نبی که آن سالک بر قدم اوست لیکن قدم اول باصالت است و قدم
ثانی بتبعیت آن نبی و فوق مراتب این استعداد او را قدم نیست اما نظر ست و این نظر چون حدت پیدا کند
منتهای او نهایت مراتب نظر آن نبی است علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات که آن سالک بر قدم اوست
چه کمل تابعان نبی را که از جمیع کمالات او نصیب است لیکن با نهایت مراتب استعداد که باصالت آن سالک
و تبعیت اوست قدم و نظر موافقت دارند بعد از آن قدم کوتهی میکند و نظر تنها صعود مینماید و تا نهایت
مراتب نظر آن نبی ترقیات میفرماید پس معلوم شد که نظر انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات نیز فوق اقدام
ایشان صعود میفرماید و کمل متابعان این بزرگواران را از مقام انظار ایشان نیز نصیب است
چنانچه از مقامات اقدام ایشان نصیب است و فوق قدم خاتم الانبیا علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات
مقام رویت است که دیگرانرا موعود باخرت است انچه دیگرانرا نسیه است او را نقد است کمل تابعان او را
ازینمقام نصیب است اگرچه رویت نیست ع فریاد حافظ این همه آخر بهرزه نیست ۞ هم قصهٔ غریب
حدیث عجیب هست ۞ برسر اصل سخن رویم و گوئیم که اگر مراد آنست که قدم باید که از نظر تخلف نماید
بنوعیکه در هیچ وقتی از اوقات بمقام نظر نرسد نیک است زیرا که این معنی مانع ترقی است و همچنین اگر از
قدم و نظر قدم و نظر ظاهر مراد داشته شود گنجائش دارد چه در وقت راه رفتن نظر پراگندگی پیدا میکند و محسوسات
متلونه انتشار حاصل میگردد و اگر نظر را بر قدم دوخته شود بجمعیت اقرب باشد و این مراد مناسب است
بمعنی کلمهٔ دیگر که قرین اوست و آن کلمهٔ نیست هوش در دم غایت ما فی الباب کلمهٔ اولی از برای دفع تفرقه
ایست که از آفاق بخیزد و کلمهٔ ثانی دفع تفرقهٔ انفس مینماید و کلمهٔ ثالث که قرین این دو کلمه است کلمهٔ سفر
در وطن است و آن عبارت از سیر در انفس است که منشا حصول اندراج النهایت فی البدایت است که
مخصوص باین طریقهٔ علیه است هرچند سیر در انفس در جمیع طرق است اما بعد از حصول سیر آفاقی است و در این طریق
شروع ازین سیر است و سیر آفاقی در ضمن این سیر مندرج است و باین اعتبار اگر در این طریق

عالی اندراج البدایت فی النهایت نیز گوئیم گنجائش دارد و کلمهٔ چهارم که قرین این کلمات سه گانه
است کلمهٔ خلوت در انجمن است هرگاه سفر در وطن میسر شد پس در انجمن نیز در خلوت خانهٔ وطن سفر نماید و
تفرقهٔ آفاق بحجرهٔ انفس راه نیابد این نیز بتقدیریست که درهای حجره را بر بسته باشد و روزنها مسدود ساخته
پس باید که در انجمن تفرقه متکلم و مخاطب نباشد و ملتفت احدی نگردد و این همه تحملات و تکلفات در ابتدا است و
در وسط و انتها هیچ ازینها درکار نیست در عین تفرقه بجمعیت است و در نفس غفلت حاضر ازینجا کسی گمان
نکند که تفرقه و عدم تفرقه در جمعیت حق منتهی مطلقاً مساوی است لا بلکه مراد آنست که تفرقه و عدم تفرقه
در جمعیت باطن او برابر اند مع ذلک اگر ظاهر را با باطن جمع سازد و تفرقه را از ظاهر نیز دفع نماید اولی
و انسب خواهد بود قال الله سبحانه و تعالی لنبیه علیه و علی آله الصلوة و السلام واذکر اسم ربک و
تبتل الیه تبتیلا باید دانست که در بعضی اوقات از تفرقهٔ ظاهر چاره نبود که حقوق خلق ادا شود پس
تفرقهٔ ظاهر نیز در بعضی اوقات مستحسن باشد اما تفرقهٔ باطن در هیچ وقتی از اوقات مستحسن نیست که آن خالص
از برای حق است سبحانه پس سه حصه از عبادات مسلم از برای حق باشد جلشانه باطن بتمام و نصفی از ظاهر و نصفی
دیگر از ظاهر از برای ادای حقوق خلق مانده و در ادای آن حقوق چونکه امتثال اوامر حق است سبحانه آن نصف
دیگر هم راجع بحق گشت تعالی و تقدس الیه یرجع الامر کله فاعبده

مکتوب دو صد و نود و ششم

در بیان بساطت صفات حق جل و علا و نفی تعدد تعلق آن باشیا بحضرت مخدوم زادگی خواجه
محمد سعید سلمه الله تعالی و ابقاه صدور یافت الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلام علی سید المرسلین
و آله الطاهرین اجمعین بدان اسعدک الله تعالی که صفات واجبی جل سلطانه در رنگ ذات او تعالی بیچون
و بیچگونه اند و بر بساطت حقیقت اند مثلاً علم یک انکشاف بسیط است که معلومات ازل و ابد بهمان یک انکشاف
منکشف میگردد و یک قدرت کامله بسیطه است که مقدورات اولین و آخرین بوسیلهٔ آن بوجود می آید دیگر
یک کلام بسیط است که از ازل تا ابد بهمان کلام گویاست علی هذا القیاس سائر الصفات الحقیقیه و تعدد و تکثر
که باعتبار تعلق بمعلومات و مقدورات پیدا شود نیز در انمرتبه مفقود است اشیاء معلوم و مقدور حق اند سبحانه
اما صفت علم و قدرت را با اشیاء هیچ تعلقی نیست این معرفت وراء طور نظر عقل است ارباب معقول هرگز
مثل این معنی تجویز نمی نمایند و محال میدانند که اشیاء معلوم و مقدور حق باشند جلشانه و علم او تعالی بآنها
تعلق نگیرد و همچنین مقدور باشند و قدرت متعلق نشود نمی بینند که در آنمرتبه ازل و ابد آن حاضر است

بلکہ آنہم گنجائش ندارد وپیش از تعبیر باقرب شی و اوفق آن نیست وموجودات ازل وابد دران آن حاضر
اند و درہمان آن حاضر زید را ہم معدوم میداند وہم موجود وہم جنین میداند وہم صبی وہم جوان میداند و
ہم پیر وہم حی میداند وہم میت وہم در برزخ میداند وہم در حشرات وجنات ومعلوم است کہ آن آنرا
باین موجودات ہیچ تعلقے نیست چہ اگر تعلقی پیدا کند از آنیت خواہد برآمد وزمان نام خواہد یافت
و ماضی و استقبال خواہد گشت پس این موجودات ہمدران ثابت اند وہم غیر ثابت پس اگر انکشافے
ثابت کردہ شود ببسیط حقیقی کہ او را ہیچ یکے از معلومات تعلق نباشد وجمیع معلومات بآن یک انکشاف
معلوم گردند چہ عجب زیرا کہ جمع ضدین در ہموطن انما استحالۃ برآمدہ است کہ مخصوص باتحاد زمان است و
اتحاد جہت اینجا زمان را گنجائش نیست اذ لا یجری علیہ سبحانہ زمان و اتحاد جہت نیز مفقود است کہ
فرق اجمال وتفصیل است در رنگ آنکہ در مرتبہ کلمہ شخصی بگوید کہ اسم وفعل وحرف کہ قسیم یکدیگر اند
ہمہ را در آن مرتبہ در آن واحد متحد می بینم ومنصرف را عین غیر منصرف می یابم ومبنی را عین معرب
میدانم وبگوید کہ باوجود این جامعیت کلمہ را با ہیچ یکی ازین اقسام تعلقے نیست و ازین ہمہ مستغنی است و
ہیچ یکی از عقلا انکار آن شخص نمی نماید واستبعاد آن نمیکند در ما نحن فیہ وللہ المثل الاعلی چرا استبعاد کنند
و توقف نمایند اگر گویند کہ مثل این سخن کسی نگفتہ است چہ شد اگر نگفتہ است اما مخالف سخن دیگران نیست
نامناسب مرتبہ وجوب تعالی وتقدس سے خربوزہ بخور ترا بفالیز چہ کار ہ مثالیکہ در مخلوقات
میتوان گفت از برای توضیح این معرفت است کہ گفتہ اند کہ علم بعلت مستلزم علم بمعلول است در ینصورت
بالاصالۃ مدرکہ متوجہ علت است و تعلق بعلت پیدا کردہ است علم معلول بہ تبعیت آن علم علت آمدہ
بے آنکہ تعلق ثانی پیدا کردہ باشد ارباب معقول در ینصورت نیز بے تعلق علم در مرتبہ ثانی معلومیت
معلول تجویز نخواہند کرد اگرچہ آن تعلق بالاصالۃ نباشد لیکن مثالی قریب تر ازین مثال معلوم نیست کہ
پیدا شود و مقصود توضیح است نہ اثبات واللہ تعالی اعلم بحقائق الامور کلہا والصلوۃ والسلام علی
من اتبع الہدی والتزم متابعۃ المصطفی علیہ وعلی آلہ من الصلوات والتحیات والمبارکات مکتوب
دو صد و نود و ہفتم بمولانا بدر الدین صدور یافتہ در تحقیق احاطہ و سریان حق سبحانہ و توضیح آن
بامثلہ و در رعایت حفظ مراتب وجوبی و امکانی اعلم ان احاطۃ الحق سبحانہ بالاشیاء و سریانہ فیہا
کاحاطۃ المجمل بالمفصل وسریانہ فیہ کالکلمۃ مثلا ساریۃ فی جمیع اقسامہا من الاسم والفعل والحرف کذا فی

اقسام الاقسام من الماضی والمضارع والامر والنہی والمصدر واسم الفاعل والمفعول والمستثنی المتصل والمنقطع
والحال والتمیز والثلاثی والرباعی والخماسی والحروف الجارۃ والناصبۃ والحروف المختصۃ بالافعال والحروف
المختصۃ الداخلۃ علیہا الی غیر ذلک من الاقسام الحاصلۃ من التقسیمات الغیر المتناہیۃ فہذہ الاقسام کلہا
غیر الکلمۃ بل ہولاء اعتبارات مندرجۃ تحت الکلمۃ ما زاد فی تفصیلہا وتمیزہا عن الکلمۃ وفی تمیز بعضہا عن
بعض شئی الا اعتبار العقل وفی الخارج لیس الا الکلمۃ ولہذا صح الحمل ولکن لکل مرتبۃ من المراتب اسم تختص
ہو بہا واحکام لا توجد فی غیرہا مثلا الدال علی المعنی بالاستقلال مع الاقتران بالزمان فعل وبغیر الاقتران
اسم وغیر الدال علی المعنی بالاستقلال حرف وکذا المقترن بالزمان الماضی فعل ماض وبالزمان الحال
والاستقبال مضارع وما وجد فیہ علتان من العلل التسعۃ المشہورۃ فغیر منصرف والا فمنصرف وحروف عملہا الجر جارۃ
وحروف عملہا النصب ناصبۃ فاطلاق اسم مرتبۃ علی مرتبۃ اخری واجراء احکام احدہما علی الاخری
کاطلاق فعل الماضی علی المضارع والمنصرف علی غیر المنصرف والجارۃ علی الناصبۃ مع کون المراتب
کلہا لیست الا الکلمۃ فاجراء احدہما علی الآخر ضلالۃ مختصۃ وخروج عن الصراط السوی فنقول واللہ سبحانہ
اعلم ان لکل مرتبۃ من المراتب منزل الوجود سبحانہ اسماء تختص بہا واحکاما لا توجد الا فیہا فالوجوب الذاتی
والاستغناء الذاتی مختصۃ بمرتبۃ الجمع والالوہیۃ والامکان الذاتی والافتقار الذاتی مختصۃ بمرتبۃ الکون
والفساد والمرتبۃ الاولی بمرتبۃ الربوبیۃ والخالقیۃ والمرتبۃ الثانیۃ مرتبۃ العبودیۃ والمخلوقیۃ فلو اطلق اسامی
احدہما علی الاخری واجری احکام مختصۃ بمرتبۃ علی المرتبۃ الاخری لکان زندقۃ صرفۃ وکفرا محضا والعجب
من بعض الملاحدۃ والزنادقۃ انہم کیف یخلطون المراتب یجرون احکام مرتبۃ علی مرتبۃ اخری فیصفون
الممکن بصفات الواجب والواجب بصفات الممکن مع علمہم بتمایز صفات الممکن الذی ہو مرتبۃ واحدۃ
بعضہا عن بعض واختلاف احکامہم وعلمہم بعدم زوال تمایزہم واختلاف احکامہم اصلا مع اتحادہم
فی المرتبۃ الکونیۃ فانہم یعلمون بالبداہۃ مثلا ان الحرارۃ والاشراق من صفات النار المختصۃ بہا لیست
واحدۃ منہما فی الماء ولا یوصف بہا الماء وکذا البرودۃ التی اختصت بالماء لیست فی النار وکذا یتمیزون
بالضرورۃ بین ازواجہم وامہاتہم ویحکمون بتفرقۃ احکامہم واللہ سبحانہ الہادی الی سبیل الرشاد والسلام
علی من اتبع الہدی مکتوب دو صد و نود و ہشتم بمیر سید محب اللہ مانکپوری صدور یافتہ در بیان فصول
بنہایت کار بطریق اشارت خفیہ وعبارت لطیفہ و بر سر این معما غیر از مخدوم زادہ کلان علیہ الرحمۃ

والرضوان از یاران هیچکس اطلاع نیافته بدان ارشدک الله تعالی مدتها که سیر در ظلال داشت وصول بظل عین
حصول می یافت حالا که وصول باصل میسر شده است حصول جز ظل ندارد وکالمرآة الکائنة فی ید الشخص اذا اصلها
الیه لا نصیب بها من الشخص الا ظله افهم فان کلامنا اشارة بدانند عبارتی مناسب بیان که بطریق رمز و
اشارت تحریر یافته بود مناسب اینمقام دانسته نیز درین مکتوب مندرج ساخت فهم نمایند ذکر جیان خود از تیر باران
مداومت بران بازگشت بفضل حضرت رحمان وصل عریان باقی بهمه جسان والسلام علی من اتبع الهدی والتزم
متابعة المصطفی علیه وعلی آله من الصلوات اتمها ومن التحیات اکملها مکتوب صد و نود و نهم بشیخ فرید ابهوے
صدور یافته در عزای مصیبت و دلالت بصبر و رضا بقضا و فضیلت مرگ طاعون و در بیان آنکه فرار از طاعون
گناه کبیره است و در رنگ فرار یوم زحف است بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند که مکتوب شریف
رسید از مصیبتها نوشته بودند انا لله وانا الیه راجعون صبر و تحمل باید نمود و رضا بقضا باید داد شعر من از تو روی
نپیچم گرم بیازاری + که خوش بود ز عزیزان تحمل خواری + قال الله تبارک و تعالی ما اصابکم من مصیبة فبما
کسبت ایدیکم ویعفو عن کثیر وقال تبارک وتعالی ظهر الفساد فی البر والبحر بما کسبت ایدی الناس و این بار از
شومی اعمال ما اول موشان هلاک شدند که با اختلاط بیشتر داشتند و زنان که مدار نسل و بقای نوع انسان
بر وجود ایشانست بیشتر از مردان مردند هر که درین وبا از مردن گریخت سلامت ماند خاک بر جیوة او و آنکه نگریخت و
مرد طوبی له و بشری له بالشهادة وقد جزم شیخ الاسلام ابن حجر فی کتاب بذل الماعون فی فضل الطاعون
بان المیت بالطاعون لا یسئل لانه نظیر المقتول فی المعرکة وبان الصابر فی الطاعون محتسبا یعلم انه لا یصیبه
الا ما کتب له اذا مات فیه بغیر الطعن لا یفتن ایضا لانه نظیر المرابط کذا ذکره الشیخ الاجل السیوطی فی کتاب
شرح الصدور بشرح حال الموتی والقبور وقال هو حجة جدا و همین کسی که نگریخت و نمرد از جملهٔ غازیان و مجاهدانست و
اجر گروه صابران و بلا کشان هر کسی را اجلی است مسمی که گنجائش تقدیم و تاخیر ندارد و اکثر گریزپایان که سلامت
ماندند بعلت آنکه اجل ایشان نرسیده بود نه آنکه گریختن ایشان را از مرگ خلاص ساخت و اکثر صابران
که هلاک شدند هم باجل هلاک شدند فلیس الفرار ینجی ولا الاستقرار یهلک این فرار در رنگ فرار یوم
زحف است و گناه کبیره است از مکر خدا ایمن نیست جل سلطانه که گریزندگان سلامت مانند و صبر کنندگان
هلاک شوند یضل به کثیرا و یهدی به کثیرا شنیده میشد از صبر و تحمل شما و امداد و اعانت شما مسلمانان جزاکم
الله سبحانه خیرا در تربیت طفلان و تحمل اذای ایشان و لتنگ نشوند که امیدواری اجر جزیل بران مترتب

است زیاده چه نویسد مکتوب سه صدم بمخدوم زادگی جامع علوم عقلی و نقلی مجد الدین محمد معصوم
سلمه الله تعالی صدور یافته در بیان اسرار غامضه و معارف غریبه بلسان رمز و اشارت و ایمای از
مقام قاب قوسین او ادنی نیز اندراج یافته الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی انسان کامل
چون سیر تفصیلی مراتب اسماء و صفات را طی کرده جامعیت تام پیدا کند و مرآت کمالات اسماء و صفات
الٰهی جل سلطانه گردد و عدم ذاتی او که مرآت آن کمالات است بتمام مختفی شود و غیر آن کمالات در وے
هیچ چیز ظاهر نبود این زمان به بقاے خاص که منوط بآن کمالات است بعد حصول فنای تام که مربوط
بانتفای عدم او بوده مشرف گردد و اسم ولایت بروی صادق آید و بعد ازان اگر عنایت ازلی جل سلطانه
شامل حال او بود و تواند بود که مرة ثانیة این کمالات که عارف بآن بقا یافته بود در مرآت حضرت ذات
تعالی و تقدس منعکس گردد و ظهور آنجا پیدا کند درینوقت سر قاب قوسین بظهور آید باید دانست که ظهور شئ
در وی درینموطن کنایت از حصول نسبت مجهولست مر شئ را بآن مراتب نه آنکه آنجا حقیقت مرآت است و
حصول شئ است در وی ولله المثل الاعلی و چون آن کمالات که عارف بقا بآن یافته بود در مرآت
آنجناب قدس سره بطریق حقیقت و اصالة منعکس گردد و ظهور آنجا پیدا کند و نسبت مجهول الکیفیت
در آنجا حاصل شود لاجرم انا که بعارف تعلق داشت آنجا اطلاق یابد و خود را آن کمالات ظاهره
بیند نهایت عروج انا در مقام قاب قوسین تا اینجا است ای فرزند شنو مرآت صورت که در وے
حسن و جمال منعکس گردد و اگر فرضا آن مرآت صورت و علم پیدا کند ناچار بظهور آن حسن و جمال متلذذ خواهد شد
و حظ وافر خواهد برد در مراتب حقیقت هر چند لذت و الم مفقود است که از صفات امکانست اما امری که شایان
آن مرتبه علیاست و از سمات نقص و حدوث مبرا کائن و ثابت است شعر فریاد حافظ اینهمه آخر بهرزه نیست +
هم قصهٔ غریب و حدیث عجیب هست + این کمالات ظاهره که در آنمرتبه نسبت مجهول الکیفیت پیدا کرده اند
حکم اینها در رنگ حکم عالم خلق انسانست نسبت بعالم امر سر من عرف نفسه فقد عرف ربه اینجا دریاب و چون این
کمالات ظاهره که تفصیل حضرت اجمال ذات است تعالی و تقدس نسبت مجهول الکیفیت بحضرت اجمال پیدا کرده
و اتصال بلا کیف بدست آورده اند آئینه داری حضرت اجمال نمودند ناچار در حضرت اجمال تفصیلی بمجرد اعتبار و
بمحض توهم نیز پیدا شد که سبب عروج انای عارف گشت این کمال وابسته بمقام او ادنی است شعر قلم اینجا رسید
و سر بشکست + ابیات بیان نهایت النهایت و غایت الغایت که فهم آن از ادراک خواص بمراحل دور است و از

عوام چه گوید از خص خواص نیز قلیل اند که باین دولت و معرفت مهتد گشته اند ع اگر بادشه بر در پیرزن ٭ بیاید
تو ای خواجه سبلت مکن ٭ این نهایت باعتبار ظهورات و تجلیاتست که بعد آن از قسم تجلی و ظهور هیچ متصور
نیست ع ومن بعد هذا لا یدق صفاته ٭ وما کتمه احظی لدیه واجمل ٭ والسلام علی من اتبع الهدی والتزم
متابعة المصطفی علیه وعلی آله وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین و علی کل الملائکة المقربین الصلوات والتسلیمات
والتحیات والبرکات اتمها واکملها واولها واعلاها وادومها وابقاها واعمها واشملها ٭ مکتوب سه صد و یکم بمولانا
امان الله در بیان قرب نبوة و قرب ولایت و راه هائے که بقرب نبوة موصل اند بعد الحمد والصلوة معلوم
فرزندے مولانا امان الله باد که نبوة عبارت از قرب الهی است جل سلطانه که شائبه ظلیت ندارد و
عروجش رو بحق دارد جل وعلا و نزولش رو بخلق این قرب بالاصالة نصیب انبیاست علیهم الصلوات
والتسلیمات و این منصب مخصوص باین بزرگواران علیهم الصلوات والبرکات و خاتم این منصب سید البشر است
علیه وعلی آله الصلوة والسلام حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة والتحیة بعد از نزول متابع شریعت خاتم
الرسل خواهد بود علیهما الصلوة والسلام غایة ما فی الباب متابعان و خادمان را از دولت [illegible]
صاحبان نصیب است پس از قرب انبیا علیهم الصلوات والتحیات کمل تابعان را هم نصیب بوده و علوم
و معارف و کمالات آن مقام بطریق وراثت نیز نصیب تابعان باشد ع خاص کند بنده مصلحت
عام را ٭ پس حصول کمالات نبوة مر تابعان را بطریق تبعیت و وراثت بعد از بعثت خاتم الرسل علیه و
علی جمیع الانبیاء والرسل الصلوات والتحیات منافی خاتمیت او نیست علیه وعلی آله الصلوة والسلام فلا
تکن من الممترین بدان اسعدک الله تعالی راه هائے که بکمالات نبوة موصل اند دو است راهی است که مربوط بطی
کمالات مفصله مقام ولایت است و منوط است بحصول تجلیات ظلیه و معارف سکریه که مناسب قرب ولایت اند
بعد از طی این کمالات و حصول تجلیات قدم در کمالات نبوة نهاده می آید درین مقام وصول و التفات بظلیت نیست
راه دیگر آنست که بتوسط حصول این کمالات ولایت وصول بکمالات نبوة میسر گردد و این راه دوم شاهراه است
اقرب است بوصول که بکمالات نبوة رسیده است الا ماشاء الله تعالی باین راه رفته است از انبیاء کرام علیهم
الصلوة والسلام و از اصحاب ایشان بتبعیت و وراثت ایشان علیهم و علی اصحابهم الصلوة والتحیة و راه اول
دور دراز است متعسر الحصول متعذر الوصول جمعی از اولیاء در مقام ولایت که بشرف نزول مشرف گشته اند
کمالاتیکه بمقام نزول تعلق داشته کمالات نبوة خیال کرده اند و رو بخلق را که مناسب مقام دعوت است

از خصائص مقام نبوة انگاشته نه این چنین هست بلکه این نزول در رنگ عروج هر دو از ولایت اند عروج و
نزول دیگر است فوق مقام ولایت که به نبوت تعلق دارد و این توجه بخلق غیر آن توجه بخلق است که به نبوة
مناسب است و این دعوت غیر آن دعوت است که از کمالات نبوة شمرده اند چه کنند که قدم از دائره ولایت
بیرون ننهاده اند و حقیقت کمالات نبوة را در نیافته نصف ولایت را که جانب عروج اوست تمام ولایت
انگاشته اند و نصف دیگر آن که جانب نزول اوست مقام نبوة تصور کرده اند ع چو آن کرمے که در سنگی نهان است
زمین و آسمان او همان است ٭ و ممکن است که شخصے براه اول وصول پیدا کند و جمیع کمالات مفصله ولایت و نبوة
نماید و تمیز در میان کمالات این دو مقام کما ینبغی حصول فرماید و عروج و نزول هر کدام را جدا سازد و حکم نماید
بدانکه نبوة مبنی ابتراست از ولایت او باید دانست که بعد از وصول براه دوم هرچند کمالات مفصله مقام ولایت
بحصول نه پیوسته است اما زبده و خلاصه ولایت بوجه احسن میسر گشته است توان گفت که اهل ولایت از
کمالات ولایت پوست بدست آورده اند و این واصل مغز آنرا حاصل کرده آرے بعضی از علوم سکریه و ظهورات
ظلیه که ارباب ولایت را حاصل شده است آن واصل از آن علوم و ظهورات قلیل النصیب است که نمیعنی موجب
مزیت نیست بلکه آن واصل را ازین علوم و ظهورات ننگ و ناموس است جاے آن دارد که آنرا ذنب و سوء ادب
داند بلی واصل اصل از ظلال آن اصل گریزان و مستغفر است گرفتار ظل تا زمان عدم وصول است با اصل از ظل
بے حاصل است و توجه بظل سوء ادب است اے فرزند حصول کمالات نبوة مربوط بموهبت محض است و منوط بکرمت
صرف کسب و عمل را در حصول این دولت عظمی هیچ مدخلی نیست کدام عمل و کسب است که منتج این دولت
عظمی باشد و کدام ریاضت و مجاهده است که مثمر این نعمت اسنی بود بخلاف کمالات ولایت که مبادی و
مقدمات آن کسبی است و حصول آن مربوط بریاضت و مجاهده است هرچند روا است که بعضی را بی کوشش کسب
و عمل نیز باین دولت مستسعد سازند و فنا و بقا که ولایت عبارت از آنست نیز موهبت است و بعد از کسب مقدمات
بفضل و کرم هر کرا خواهند بدولت فنا و بقا مشرف سازند و ریاضات و مجاهدات آنسرور علیه و علی جمیع الانبیاء
والمرسلین و علی ملائکة المقربین و علی اهل طاعته اجمعین الصلوات والتسلیمات پیش از بعثت و بعد از بعثت
نه از برای تحصیل این دولت بود بلکه منافع و فوائد دیگر منظور بوده قلت حسنات و کفارت زلات بشریت و
ارتفاع درجات و مراعات صحبت فرشته مرسل که از اکل و شرب پاک است و کثرت ظهور خوارق که
مناسب مقام نبوة اند و امثال آن باید دانست که حصول این موهبت در حق انبیاء علیهم الصلوات

و التسلیمات بتوسط است و در حق اصحاب انبیا علیهم الصلوات و التحیات که بتبعیت و وراثت باین دولت
مشرف گشته اند بتوسط انبیا است علیهم الصلوات و البرکات بعد از انبیا و اصحاب ایشان علیهم الصلوات
و التسلیمات کم کسی باین دولت مشرف گشته است هر چند جائز است و دیگران را نیز بتبعیت و وراثت باین دولت
هم سازنده ؎ فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ٭ دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد ٭ انکارم که این دولت
در کبار تابعین نیز پرتوی انداخته است و در اکابر تبع تابعین نیز سایه افگنده بعد از آن رو باستتار
آورده تا آنکه نوبت بالف ثانی از بعثت آن سرور علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات رسیده
درین وقت نیز آن دولت بتبعیت و وراثت بر منصه ظهور آمده و آخر را باول مشابه ساخته ؎
اگر پادشه بر در پیرزن ٭ بیاید تو ای خواجه سبلت بکن ٭ والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة
المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات اتمها و اکملها مکتوب سه صد و دوم بمخدوم زادگی
که جامع علوم ظاهره و اسرار و معارف باطنه اند اعنی مجد الدین محمد معصوم سلمه الله تعالی صدور یافته
در بیان فرق ولایت سه گانه که ولایت اولیا و ولایت انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات و ولایت
ملاء اعلی است علی نبینا و علیهم الصلوات و التحیات و در بیان آنکه نبوة افضل است از ولایت و بعضی از
خصائص معارف تعلق دارند و ما یناسب ذلک بدان ارشدک الله تعالی که ولایت عبارت از قرب
الهی است جل سلطانه که بی شائبه ظلیت صورت نه بندد و بی حیلوله حجب حصول نه پذیرد و اگر ولایت اولیا
است البته بداغ ظلیت متسم است و ولایت انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات هر چند از ظلیت بر آمده است
اما بی حیلوله حجب اسما و صفات متحقق نیست و ولایت ملاء اعلی علی نبینا و علیهم الصلوات و التسلیمات هر چند از
حجب اسما و صفات بلند رفته است لیکن از حجب شیون و اعتبارات ذاتیه چاره ندارد و نبوة و رسالت است
که شائبه ظلیت باو راه یافته است و حجب صفات و اعتبارات را در راه گذاشته پس ناچار نبوة از ولایت افضل باشد
و قرب نبوة ذاتی و اصلی باشد و من لم یطلع علی حقیقتها حکم بالعکس و جزم بالقلب پس وصول در مرتبه نبوة باشد و
حصول در مقام ولایت زیرا که حصول بی ملاحظه ظلیت صورت نه پذیرد بخلاف وصول و ایضا در کمال حصول
رفع اثنینیت است و در کمال وصول بقاء اثنینیت پس رفع دوگانگی مناسب مقام ولایت باشد و بقاء دوگانگی
لائق مرتبه نبوة و چون رفع دوگانگی مناسب مقام ولایت است پس ناچار سکر همه وقت لازم مقام ولایت باشد
و در مرتبه نبوة چون بقاء اثنینیت است پس صحو از خواص آن مرتبه بود و ایضا حصول تجلیات خواه در کسوت صور و اشکال

بوده در پرده الوان و انوار همه وقت در مقامات ولایت است و در طی مقامات و مبادی آن بخلاف مرتبه نبوة
که در آن موطن وصول باصل است و استغناست از تجلیات و ظهورات که ظلال آن اصل اند و همچنین در وقت طی مقامات
و مبادی آن مرتبه نیز احتیاج بآن تجلیات نیست مگر آنکه از راه ولایت عروج واقع شود این زمان حصول آن
تجلیات بواسطه ولایت است نه بواسطه طی مسافت راه وصول نبوة بالجمله تجلیات و ظهورات از ظلال خبر میدهند
و آنکه از گرفتاری ظلال گذشته است از تجلیات وارسته است ما زاغ البصر اینجا باید طلبید ای فرزند لوازم عشق
و طنطنه محبت و نعرهای شوق انگیز و صیحهای درد آمیز و وجد و رقص و رقاصی همه در مقامات ظلال است و در
آوان ظهورات و تجلیات ظلیه بعد از وصول باصل حصول این امور متصور نیست محبت در آن موطن بمعنی
اراده طاعت است چنانچه علما فرموده اند نه معنی زائد بر آن که منشا شوق و ذوق است چنانچه بعضی
صوفیه گمان برده اند ای فرزند بشنو چون در مقام ولایت رفع اثنینیت مطلوبست ناچار اولیا را بزوال
اراده سعی میباید شیخ بسطام گویا ارید ان لا ارید و در مرتبه نبوة چونکه رفع اثنینیت در کار نیست زوال نفس
اراده مطلوب نگشت چرا مطلوب باشد که اراده صفتی است فی حد ذاتها کامل اگر نقصی باو راه یافته است
بواسطه حیثیت متعلق اوست پس باید که متعلق او امر مجتنب و نامرضی نباشد بلکه جمیع مرادات آن مرضی
حق باشد جل و علا و همچنین در مقام ولایت در نفی جمیع صفات بشریت میکوشد و در مرتبه نبوة مطلوب
نفی متعلقات سوء این صفات است نه نفی اصل این صفات که فی حد ذاتها کامله اند مثلا صفة علم فی حد
ذاتها از صفات کامله است اگر نقصی بوی راه یافته است از راه متعلق سوء اوست پس نفی متعلق سوء آن لحق
ضروری آمد نه نفی اصل آن صفة علی هذا القیاس پس شخصی که بمقام نبوة از راه ولایت آمده است و در ادای شان
راه از نفی اصل صفات چاره نبود و آنکه بی توسط ولایت بآن مقام رسیده است او را بنفی اصل صفات کاری
نیست نفی متعلقات سوء این صفات باید کرد باید دانست که مراد ازین ولایت که مذکور شد ولایت ظلی است
که بولایت صغری معبر است و ولایت اولیا است اما ولایت انبیا که از ظل گذشته است دیگر است آنجا مطلوب
نفی متعلقات سوء صفات بشریت است نه نفی اصل این صفات و چون نفی متعلقات سوء صفات حاصل گشت
ولایت انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات بحصول پیوست بعد از آن عروجی که واقع شود متعلق بکمالات نبوة
خواهد بود ازین بیان لائح گشت که نبوة را از اصل ولایت چاره نبود زیرا که ولایت از مبادی و مقدمات
اوست اما ولایت ظلی در وصول کمالات نبوة هیچ در کار نیست بعضی را اتفاق افتد و بعضی دیگر را اصلا

بانّ

بانّ آن عبوری در وقع شود فافهم و شک نیست که نفی اصل صفات عسر است نسبت بنفی متعلقات سوء آن
صفات پس حصول کمالات نبوة اهون و اقرب باشد نسبت بحصول کمالات ولایت و همین نسبت ایسر و اقرب
است در هر امرے که وصول باصل دارد نسبت بامور یکه از اصل جدا افتاده اند نمی بینی که کیمیای اصل بسهولت
عمل میسر است و باقرب طرق حاصل و آنکه از اصل آن جدا افتاده است و در محنت است و عمرے در تحصیل آن
فانی میسازد مع ذلک حرمان نقد وقت و سے آنچه بدست آورده است بعد اللتیا والتی شباهت بآن اصل دارد
و بس است آن شباهت عارضه از وے زائل گردد و به اصل خود عود نماید و انقلابی و غلی نکشد بخلاف و اصل
اصل آنکه باوجود سهولت عمل و نزدیکی راه از خوف قلابی و غلی ایمن است جمعی از سالکان این راه که بریاضات
شاقه و مجاهدات شدیده بظلی از ظلال رسیده اند گمان برده اند که وصول بمطلب منوط بریاضات شاقه است
و مجاهدات شدیده نمیدانند که راه دیگر اقرب ازین راه است و موصل بنهایة النهایت و آن راه اجتبا است که بمجرد
فضل و کرم منوط است و راهی که ایشان اختیار کرده اند راه انابت است که بمجاهدات مربوط است و واصلان این
راه اقل قلیل اند و واصلان راه اجتبا جم غفیر انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات همه براه اجتبا رفته اند و اصحاب
ایشان علیهم الصلوات والتحیات نیز بتبعیت و وراثت براه اجتبا واصل گشته اند و ریاضات ارباب اجتبا از
برای ادای شکر نعمت وصول است قال علیه الصلوة والسلام فی جواب السائل عن وجه ریاضاته الشدیدة مع
کون ذنوبه المتقدمة والمتاخرة مغفورة افلا اکون عبدا شکورا و مجاهدات اهل انابت از برای حصول وصول است
شتان ما بینهما راه اجتبا راه بردن است و راه انابت راه رفتن از بردن تا رفتن فرق عظیم است زود می برند و
دور می رسانند و رهروند در راه میمانند حضرت خواجه نقشبند قدس سره فرموده اند ما فضلیانیم بلے تا فضل
نباشد نهایت دیگران در بدایت ایشان چگونه مندرج گردد ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله
ذو الفضل العظیم برسر اصل سخن رویم و گوئیم که این فقیر در عرضداشتها که به پیر بزرگوار خود قدس سره نوشته است
که جمیع مرادات مرتفع گشته اند اما نفس اراده هنوز برجاست بعد از مدتے نوشته که آن اراده نیز در رنگ
مرادات مرتفع گشته و چون حضرت حق سبحانه و تعالی بوراثت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات مشرف
ساخت دانست که مقصود رفع متعلق سوء آن اراده بوده است نه رفع نفس آن اراده لازم نیست که رفع
متعلق سوء بعد از رفع اصل بروجه اتم و اکمل حاصل شود بلکه بسا است که بمجرد فضل آن میسر شود که بتعمل و تکلف
عشر عشیر آن حاصل نگردد ای فرزند در مقام ولایت دست از دنیا و آخرت باید شست و گرفتاری

آخرت را در رنگ گرفتاری دنیا باید شمرد و درد آخرت را در رنگ رد دنیا محمود نباید دانست امام داؤد طائی
فرماید ان اردت السلامة سلم علی الدنیا وان اردت الکرامة کبر علی الآخرة و دیگرے ازین طائفه گوید که
منکم من یرید الدنیا ومنکم من یرید الآخرة شکایت از فریقین است بالجمله فنا که عبارت از نسیان ماوراے
حق است جل و علا شامل دنیا و آخرت است و فنا و بقا هر دو اجزاے ولایت اند پس در ولایت از نسیان آخرت
چاره نبود و در مرتبه کمالات نبوة گرفتارے آخرت محمود است و در دار آخرت مرضی و مقبول بلکه در آن موطن رد
آخرتست و گرفتارے آخرت کریمه یدعون ربهم خوفا و طمعا و کریمه و یخشون ربهم و یخافون عذابه و کریمه
الذین یخشون ربهم بالغیب وهم من الساعة مشفقون نقد وقت ارباب این مقام است گریه و ناله ایشان
از تذکر احوال آخرتست والم و اندوه شان از ترس اهوال قیامت همواره از فتنه قبر در استعاذه اند و
همیشه از عذاب نار پناه جو و متضرع در وحق جل و علا نزد شان درد آخرة است و شوق و محبت ایشان شوق
و محبت آخرة چه اگر بقا است موعود بآخرة است و اگر رضا است کمالش نیز موقوف بآخرة دنیا مبغوضه
حق است جل و علا و آخرة مرضیه او تعالی مبغوضه او با مرضیه در هیچ امر برابر نمیتوان ساخت زیرا که
مبغوضه شایان اعراض است و مرضیه شایان اقبال از مرضیه اعراض نمودن عین سکر است و خلاف
موعود مرضی او تعالی کریمه والله یدعوا الی دار السلام شاهد این معنی است حضرت حق سبحانه و تعالی بمبالغه
و تاکید ترغیب آخرة میفرماید پس اعراض از آخرت نمودن فی الحقیقت معارضه است بحق جل و علا و سعی در
رفع مرضی او کردن است امام داؤد طائی با آن بزرگے چون در ولایت قدم راسخ داشت ترک آخرت کرامت
گفت مگر ندانست که اصحاب کرام علیهم الرضوان همه بدرد آخرة مبتلا بودند و از عذاب آخرت ترسان روزے
حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه شتر سوار بکوچه میگذشتند قاری این کریمه را خواندان عذاب ربک
لواقع ماله من دافع از استماع آن از هوش رفتند و از شتر بیخود بزمین افتادند از آنجا برداشته بخانه بردند
و تا مدتی باز ان درد بیمار افتادند که مردم بعیادت ایشان می آمدند آرے در توسط احوال در مقام فنا نسیان
از دنیا و آخرة میسر میگردد و گرفتاری آخرة را در رنگ گرفتاری دنیا میدارند اما چون بشرف بقا مشرف
گشت و کار را بانجام رسانیده بکمالات نبوة پرتوے انداخت آنجا همه درد آخرتست و استعاذه از دوزخ
است و تمنای بهشت و اشجار و انهار و حور و غلمان بهشت را باشیای دنیوی هیچ مناسبت نیست بلکه
اینها وطرف نقیض اند در رنگ تقاضت غضب و رضا اشجار و انهار و آنچه در بهشت است نتائج و ثمرات

اعمال صالحه اند پیغمبر علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام فرمود که بهشت درخت ندارد و آنجا درختان بنشانید
پرسیدند که چه طور بنشانیم فرمود علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام به تسبیح و تحمید و تمجید و تهلیل یعنی سبحان الله
بگویید تا در بهشت نهال یک درخت بنشانند پس درخت بهشت نتیجهٔ التسبیح گشت کمالات تنزیهی است چنانچه
درین کلمه در کسوت حروف و اصوات مندرج ساخته اند در بهشت آن کمالات را در کسوت درخت تعبیه فرمایند
علی هذا القیاس آنچه در بهشت نتیجهٔ عمل صالح و هرچه از کمالات خوبی بغایت تقید است در ضمن کسوت صالح
قولی و عملی اندراج یافته است در بهشت آن کمالات در پردهٔ لذات تنعمات ظهور میفرمایند پس ناچار آن
تلذذ و تنعم مرضی و مقبول باشد و وسیله باشد از برای بقا و وصول را آبعه بیچاره اگر ازین سر آگاه میگشت
فکر سوختن بهشت نمی نمود و گرفتاری آنرا غیر گرفتاری حق جل و علا نمیدانست بخلاف تلذذ و تنعم دنیوی که
منشار آن خبث و شرارت است منتهی آن حرمان در آخرة اعاذنا الله سبحانه منه این تلذذ اگر مباح شرعی است
محاسبه در پیش است اگر رحمت دستگیری نفرماید وای صد وای و اگر مباح شرعی نیست مورد وعید است ربنا ظلمنا
انفسنا وان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین پس این تلذذ را با آن تلذذ چه نسبت بود این تلذذ سم قاتل است
و آن تلذذ تریاق نافع پس دیدار آخرة یا نصیب عوام مومنانست یا نصیب اخص خواص خواص از ین ورد
تنزه مینمایند و کرامت در خلاف آن می انکار نوع آن ایشانند من جنبنیم یارب مکتوب سه صد و
سوم بحاجی یوسف کشمیری بعد الحمد والصلوٰة باید دانست که کلمات اذان هفت است الله اکبر
الله اکبر ان یکون له حاجة الی عبادة عابد کررت هذه الکلمة اربع مرات لتاکید هذا المعنی المبهم اشهد ان
لا اله الا الله ای اشهد انه تعالی مع کبریائه واستغنائه عن العبادة لیس المستحق للعبادة الا هو سبحانه
اشهد ان محمدا رسول الله ای اشهد انه علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام رسوله سبحانه ومبلغ عنه تعالی
طریق العبادة فلا یکون العبادة اللائقة بجناب قدسه تعالی الا ما هی ماخوذة من جهة تبلیغه و رسالته علیه
وعلی آله الصلوٰة والتحیة حی علی الصلوٰة حی علی الفلاح کلمتان یطلب المصلی الی اداء الصلوٰة المؤدیة الی
الفلاح الله اکبر ای اکبر من ان یلیق بجناب قدسه تعالی عبادة احد لا اله الا الله ای انه تعالی لا محالة هو
المستحق للعبادة وان لم تصدر العبادة من احد لائقة بجناب قدسه تعالی بزرگی شان نماز از بزرگی این
کلمات که موضوع از برای اعلام نماز است باید دریافت سالی که نیکوست از بهارش پیداست اللهم
اجعلنی من المصلین المفلحین بحرمة سید المرسلین علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات مکتوب سه صد و چهارم

بمولانا عبدالحی صدور یافت در بیان اعمال صالحه که در اکثر آیتهای قرآنی دخول بهشت منوط بآن ساخته است
تعالی و تقدس و در بیان ادای شکر و در بیان بعضی از معانی و اسرار نماز بعد الحمد والصلوٰة بدان اسعدک الله
تعالی تا مدتها تردد داشت که آیا مراد از اعمال صالحه که حضرت حق سبحانه و تعالی در اکثر آیتهای قرآنی وعدهٔ دخول
بهشت را مربوط بآن ساخته است جمیع اعمال صالحه است یا بعضی اگر جمیع است متعسر است کم کسی باتیان جمیع
موفق شده باشد و اگر بعضی است مجهول است و تعیین نیافته آخر بمحض فضل خداوندی جل سلطانه بخاطر ریخت که
شاید مراد از اعمال صالحه ارکان خمسهٔ اسلام باشد که بنای اسلام بر آنست امید است که اگر این اصول پنجگانه
اسلام بر وجه کمال ادا یابند نجات و فلاح نقد وقت است چه اینها فی حد ذاتها اعمال صالحه اند و موانع سیئات و
منکرات اند کریمه ان الصلوٰة تنهی عن الفحشاء والمنکر شاهد این معنی است چون اتیان این پنجگانه اسلام میسر شد
امید است که شکر ادا یافت چون شکر ادا یافت از عذاب نجاتی حاصل آمد ما یفعل الله بعذابکم ان شکرتم و آمنتم
پس در اتیان این پنجگانه بجان باید کوشید علی الخصوص در اقامت نماز که عماد دین است مهما امکن بترک
ادنی از آداب آن راضی نباید شد اگر تمام ساخت حبل عظیم از اسلام بدست آورد و حبل متین از برای خلاصی حاصل گردد
والله سبحانه الموفق بدانکه تکبیر اولی در نماز اشارت به استغنا و کبریائی اوست تعالی از عبادت عابدان و از نماز مصلیان و
تکبیراتی که بعد ارکان اندر موزون اشارت است بعدم لیاقت ادا هر رکن از برای عبادت جناب قدسی او تعالی در تسبیح در رکوع
چون معنی تکبیر ملحوظ بوده است در آخر رکوع تکبیر گفتن نفرموده بخلاف سجدتین که باوجود تسبیحات آنها در اول و آخر تکبیر گفتن
فرموده تا کسی در وهم نیفتد که در سجود که نهایت انحطاط و انخفاض است غایت تذلیل و انکسار حق عبادت ادا
می یابد و از برای دفع این وهم هم در تسبیح سجود لفظ اعلی اختیار افتاده هم تکرار تکبیر مسنون گشته و چون نماز
معراج مومن است در آخر نماز کلماتیکه آنسرور علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام در شب معراج بآن کلمات
مشرف شده بود خواندن فرمود پس مصلی را باید که نماز را معراج خود سازد و نهایت قرب در نماز جوید قال علیه و
علی آله الصلوٰة والسلام اقرب ما یکون العبد من الرب فی الصلوٰة و مصلی چون مناجی رب است عز شانه
و مشاهدهٔ عظمت جلال او است تعالی در وقت ادای نماز جای آنست که در وی رعبی و هیبتی پیدا شود
از برای تسلی او ختم نماز بتسلیمتین فرموده و آنچه در حدیث نبوی آمده است علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام
بار تسبیح و تحمید و تهلیل بعد از نماز فرض در علم فقیر سرش آنست که در ادای نماز هرچه از قصور و تقصیر واقع شده است
تسبیح و تکبیر تلافی آن باید نمود و اعتراف عدم لیاقت و ناتمامی عبادت خود باید فرمود و چون ادای عبادت

بتوفیق او تعالی میسر شده است تحمید و شکر آن نعمت باید بجا آورد و مستحق عبادت غیر او را نباید داشت امید است
که چون ادای نماز مقرون بشرائط و آداب واقع شود و بعد از آن تلافی تقصیر و شکر نعمت توفیق و نفی استحقاق عبادت
از غیر او تعالی از صمیم قلب باین کلمات طیبه نموده آید تا آن نماز شایان قبول خداوندی جل سلطانه گردد و صاحب
آن نماز مصلی و مفلح بود اللهم اجعلنی من المصلین المفلحین بحرمة سید المرسلین علیه و علیهم و علی آله الصلوات والتسلیمات

مکتوب سه صد و نهم بمیر محب الله صدور یافت در بیان اسرار نماز و فرق درمیان نماز مبتدی و عامی و درمیان نماز منتهی و ما یناسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی
بدان ارشدک الله تعالی تمامی صلوٰة و کمالات آن نزد فقیر عبارت از اتیان فرائض و واجبات و سنن و
مستحبات نماز است که در کتب فقهیه بتفصیل بیان یافته است امری دیگر ورای این امور اربعه نیست که در تمامی
نماز آن را مدخلی باشد خشوع نماز نیز مندرج در همین امور اربعه است خضوع قلب نیز منوط باتیان جمیع این جمله
این امور کفایت ورزیده اند و در عمل مساهلت و مداهنت اختیار نموده لاجرم از کمالات نماز قلیل النصیب گشته
اند و جمعی دیگر اهتمام بحضور قلب بحق سبحانه داشته باعمال ادبیه جوارح کم پرداخته اند و اقتصار بر فرائض و سنن
نموده اند و اینجماعه نیز از حقیقت نماز آگاه نگشته اند و کمال نماز را از غیر نماز جسته چه حضور قلب را از جمله
احکام نماز نشمرده اند و آنچه در خبر آمده است لا صلوٰة الا بحضور القلب تواند بود که مراد از حضور حضور قلب
باشد با این امور اربعه تا فتوری در اتیان امری از این امور واقع نشود و ورای این حضور حضوری دیگر بفهم
این فقیر نمی درآید سوال چون تمامی نماز و کمال آن مربوط باتیان امور اربعه گشت و امری دیگر ورای
اینها در کمال آن ملحوظ نشد پس فرق درمیان نماز مبتدی و منتهی بلکه نماز عامی که مقرون باتیان این
امور باشد چه بود جواب فرق از راه عامل است نه از راه عمل اجر یک عمل بواسطه تفاوت عمل
متفاوت است عملیکه از عامل مقبول و محبوب بوقوع آید اجر آن اضعاف مضاعف است از ان اجری
که مترتب بر عمل غیر آن عامل باشد چه عامل هر چند عظیم القدر باشد عمل او جزیل الاجر است از ینجا گفته اند
که عمل ریائی عارف بهتر از عمل با اخلاص مرید است فکیف که عمل عارف مقرون باخلاص بود لهذا حضرت
صدیق رضی الله تعالی عنه سهو حضرت پیغمبر را علیه و علی آله الصلوٰة بهتر از صواب عمد خود دانسته طلب سهو او علیه
و علی آله الصلوٰة والتحیة میفرماید آنجا که میگوید یا لیتنی کنت سهو محمد آرزوی آن دارد که بجلست خود سهو آن سرور باشد
علیه و علی آله الصلوٰة والسلام پس تمامی اعمال و احوال خود را کم از عمل سهو آن سرور علیه و علی آله الصلوٰة

والتحیة میداند که تمنای تمام تمامی حسنات خود را در جنب سهو آن سرور علیه و علی آله الصلوٰة والسلام مسالت مینماید
و عمل سهو آن سرور علیه و علی آله الصلوٰة والسلام مثل سلام دادن او ست علیه و علی آله الصلوٰة والسلام بر دو رکعت
نماز فرض چهارگانی بطریق سهو کما روی پس نماز منتهی با وجود نتائج و ثمرات دنیوی اجر جزیل آخرت بر آن مترتب
باشد بخلاف نماز مبتدی و عامی ع چه نسبت خاک را با عالم پاک ؛ شمه از خصائص نماز منتهی وامی نماید از آنجا
قیاس نمایند گاه هست که منتهی در نماز در وقت قرآت قرآن و اتیان تسلیمات و تکبیرات زبان خود را در رنگ شجره
موسوی مییابد و قوی و جوارح خود را بیش از آلات و وسائط نمیداند گاهی مییابد که در وقت ادای نماز باطن و حقیقت
بتمام از ظاهر و صورت تعلق گسسته بعالم غیب ملحق شده است و نسبت مجهول الکیفیت بغیب پیدا کرده و چون از
نماز فارغ شده باز رجوع نموده با آنکه جواب اصل سوال گوئیم که اتیان امور اربعه مذکوره بتمام و کمال نصیب منتهی
است مبتدی و عامی دور است که به اتیان این امور بتمام و کمال موفق شوند هر چند ممکن و جائز است و انها
لکبیرة الا علی الخاشعین والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب سه صد و ششم بمولانا صالح صدور یافته در ذکر بعضی از مناقب و کمالات حقائق آگاه معارف دستگاه مخدوم زاده کلان خواجه محمد الصادق علیه الرحمة والغفران و مخدوم زادهای خرد مرحوم مغفور محمد فرخ و عیسی رحمة الله علیهم و در خاتمه این مکتوب بیان فنای ارباب ولایت و در بیان آنکه این فنا در قرب نبوة هیچ در کار نیست و ما یناسب ذلک

الحمد لله و
سلام علی عباده الذین اصطفی اخوی ملا صالح واقعات اهل سرهند را شنیده باشد فرزندی اعظم رضی الله عنه
نیز با دو برادر خرد محمد فرخ و محمد عیسی سفر آخرت اختیار فرمودند انا لله و انا الیه راجعون حمد الله سبحانه که [illegible]
قوت صبر عطا فرمودند تا نسبه طیبه را سر داده اند خوش گفت ؎ من از تو روی نپیچم گرم بیازاری ؛ که خوش بود ز عزیزان
تحمل خواری ؛ فرزندی مرحومی آیتی بود از آیات حق جل و علا و رحمتی بود از رحمتهای رب العالمین در بیست و چهار
سالگی آن یافت که کم کسی یافت پایه مولویت و تدریس علوم نقلیه و عقلیه را بحد کمال رسانیده بود حتی که تلامذه
ایشان بیضاوی و شرح مواقف و امثال اینها را بقدرت تام درس دارند و حکایات معرفت و عرفان و قصص شهود و
کشوف ایشان مستغنی است از آنکه در بیان آرد و معلوم شما است که در سن هشت سالگی بر نهجی مغلوب حال شده بود که حضرت
خواجه ما قدس سره معالجه تسکین حال ایشان را بطعام های بازار که مشکوک و مشتبه است مینمودند و میفرمودند که محبتی که
مرا بمحمد صادق است با همچکس نیست و همچنین محبتی که او را بما است با هیچکس نیست از این سخن بزرگی ایشان باید
دریافت ولایت موسوی را بنقطه آخر رسانیده بود و عجائب و غرائب آن ولایت علیه را بیان میفرمود و همواره

خاضع وخاشع وملتجی ومتضرع ومتذلل ومنکسر بوده میفرموده که هر یکی از اولیا از حضرت حق سبحانه تعالی
چیزے خواسته است و من التجا وتضرع خواسته ام از محمد فرخ چه نویسید که در یازده سالگی طالب العلم شده بود
وکافیه خوان ولبشعور سبق میخوانده وهمواره از عذاب آخرة ترسان ولرزان بوده ودعا میکرد که در سن
طفولیت دنیا ونیه را وداع نماید تا از عذاب آخرت خلاص شود ودر مرض موت یارانی که بیمار داری او
میکردند عجائب وغرائب از وی مشاهده نمودند وکرامات وخوارق از محمد عیسے تا هشت سالگی که مردم معائنه
کرده اند چه نویسید بالجمله جواهر نفیسه بودند که بودیعت سپرده بودند لله سبحانه الحمد والمنة که امانات را باهل
امانات بے کره وبے اکراه حواله نمودیم اللهم لا تحرمنا اجرهم ولا تفتنا بعدهم بحرمة سید المرسلین علیه وعلیهم الصلوات
والتسلیمات ؎ از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است ؞ بدانند که مقصود از فنا که عبارت از نسیان
ماسوای حق است سبحانه آنست که محبت گرفتاری مادون او تعالی زائل گردد چه هرگاه ذوات وصفات
وافعال اشیا از دیده دانش زائل گردند گرفتاری محبت اینها ناچار رو بزوال خواهد آورد ودر طریق
ولایت از برای زوال گرفتاری مادون حق جل وعلا از نسیان ماسوای چاره نبود ودر مدارج قرب
نبوة در زوال گرفتاری اشیا نسیان اشیا هیچ در کار نیست زیرا که در قرب نبوة گرفتاری باصل که فی
حد ذاتها حسن وجمیل است نمیگذارد که از گرفتاری اشیا که فی نفسها قبیح وغیر مستحسن اند نامی ونشانی بماند و
اشیا فراموش شوند یا نه زیرا که علم اشیا بواسطه گرفتاری به اشیا که مستلزم اعراض است از جناب قدس او
تعالی وصف ذوم پیدا کرده بودند چون گرفتاری اشیا زائل گشت علم اشیا مذموم نشد علم اشیا چگونه مذموم
بود که اشیا همه معلوم حق اند جل سلطانه وعلم اینها از صفات کامله است اگر گویند که هرگاه علم مادون حق
جل وعلا زائل نشود پس علم حق جل وعلا با علم مادون حق جل شانه در یکوقت چگونه جمع شود پس از نسیان
مادون او تعالی چاره نبود گوئیم علمیکه با اشیا تعلق میگیرد از قبیل علم حصولی است وعلمیکه بحضرت حق سبحانه و
تعالی تعلق پیدا میکند مشابه علم حضوری پس هر دو علم در یکوقت جمع شوند وهیچ محذور لازم نیاید محذور وقتی
لازم آید که هر دو علم حصولی باشند وآنکه گفتم از قبیل علم حصولی است ومشابه علم حضوری زیرا که آنجا نه
حقیقت حصول است ونه گنجائش حضور علم حق سبحانه وتعالی که با اشیا تعلق میگیرد حصولی نیست زیرا که
حوادث را در ذات وصفات او تعالی حلولی وحصولی نیست وعلم این عارف پرتوی است از آن علم وعلمیکه
متعلق بحضرت حق سبحانه بود آنرا حضوری نیز نمیتوان گفت زیرا که او تعالی بمدرک از مدرکه هم نزدیک تر است

علم حضوری نسبت بآن علم همچو علم حصولی است نسبت بعلم حضوری این معرفت ورای طور عقل وفکر است من لم یذق
لم یدر پس مقرر شد که علم اشیا منافی علم حق نشد جل وعلا پس نسیان اشیا هیچ در کار نباشد بخلاف طریق ولایت
که زوال گرفتاری اشیا آنجا بی نسیان اشیا متصور نیست چه در ولایت گرفتاری بظلال است وگرفتاری ظلال را
آنقدر قوت نیست که باوجود علم اشیا گرفتاری اشیا را تواند زائل گردانید پس اول از نسیان اشیا چاره نبود
تا گرفتاری ها زائل گردد واین معرفتی است که مخصوص باین درویش است ودیگران بآن تکلم نکرده الحمد لله الذی هدانا
لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق

مکتوب سه صد و هفتم بمولانا عبد الواحد لاهوری صدور یافته در بیان معنی کلمه طیبه سبحان الله وبحمده وما یناسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم
بعد الحمد والصلوة باید دانست که عابد در وقت ادای عبادت هر چه از جنس حسن وکمال در عبادت
خود یابد آن همه راجع بتوفیق خداوندی است جل سلطانه واز حسن تربیت واحسان اوست تعالی
وهر چه از جنس قصور وناتمامی در عبادت خود یابد آن همه عائد بنفس اوست واز شرارت جبلی او ناشی
شده است وبجناب قدس او تعالی هیچ چیز از قسم نقص وقصور راجع نیست آنجا همه خیر وکمال است
وهمچنین هر چه در عالم وقوع می آید حسن وکمال آن راجع بجناب قدس اوست تعالی وشر ونقص آن عاید
بدائره ممکنات که قدم راسخ در عدم دارد که منشاء هر شر ونقص است کلمه طیبه سبحان الله وبحمده بوجه ابلغ
بیان این دو امر میفرماید وکمال تنزیه وتقدیس او تعالی مینماید از آنچه شایان جناب قدس او تعالی نیست
از شرور ونقائص واداء شکر بعبارت حمد که راس هر شکر است میکند بر صفات وافعال جمیله ودیگر انعامات
واحسانات جزیله او سبحانه از اینجاست که در حدیث نبوی آمده است علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات که هر که
این کلمه طیبه در روز یا در شب صد بار بگوید هیچ یکے در عمل در آن روز ودر آن شب با وبرابرے نجوید مگر آنکه مثل
او این کلمه طیبه را بگوید چگونه برابری جوید که هر عمل که عبادت واداء شکرے است از شکرهاے خداوند جل سلطانه
که جزو این کلمه طیبه را یافته است وجزو دیگر او که بیان تنزیه وتقدیس او تعالی مینماید علیحده است فعلیکم بالتیان بهذه
الکلمة الطیبة کل یوم ولیلة مائة مرة والله سبحانه الموفق **سوال** در حدیث نبوی آمده است علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات سبحان الله وبحمده عدد خلقه ورضاء نفسه وزنة عرشه ومداد کلماته وآمده است سبحان الله ملاء المیزان
وآمده الحمد لله اضعاف ما حمده جمیع خلقه وقائل غیر از یکبار نگفته است وعدد غیر از یک فرد بوقوع نیامده
آن را عدد خلقه بچه اعتبار گویند ورضاء نفسه بچه معنی گویند وزنة عرشه چگونه بود ومداد کلماته چون

راست آمد و میزان را چگونه پر سازد و اضعاف با حمد جمیع خلقه بچه معنی گفته شود گوئیم که انسان جامع عالم خلق و
عالم امر است هرچه در خلق و امر است در انسان است مع شئ زائد و آن هیئت وحدانی اوست که از ترکیب خلق و امر
ناشی شده است و این هیئت وحدانی هیچکس را بغیر او میسر نشده است و این هیئت اعجوبه ایست غریب و انموذجی است بدیع
پس حمدی که از انسان بوقوع آید اضعاف حمد جمیع خلائق خواهد بود علی هذا القیاس حل سائر الاسولة الیسیرا و از جمیع
خلق ماسوای انسان باید داشت و اگر انسان را نیز داخل کنیم گوئیم که انسان کامل چنانچه جمیع افراد عالم را اجزای
خود می یابد افراد انسان را نیز اجزای خود می یابد و خود را کل همه میداند برین تقدیر حمد خود را اضعاف حمد خود میباید و
اضعاف حمد جمیع افراد انسانی نیز خواهد یافت والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی
آله من الصلوات اتمها و من التحیات اکملها مکتوب سه صد و هشتم بمولانا فیض الله پانی پتی صدور یافته
در بیان معنی حدیث نبوی علی صاحبها الصلوة والسلام کلمتان خفیفتان علی اللسان ثقیلتان فی المیزان
حبیبتان الی الرحمن سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم بدان ارشدک الله تعالی قال علیه و علی آله الصلوة
والسلام کلمتان خفیفتان علی اللسان ثقیلتان فی المیزان حبیبتان الی الرحمن سبحان الله وبحمده سبحان الله
العظیم وجه خفتهما علی اللسان ظاهر لقلة الحروف اما وجه ثقلهما فی المیزان وکونهما حبیبتین الی الرحمن فلان
الجزء الاول من الکلمة الاولی تفید تنزیهه تعالی سبحانه عما لا یلیق بجناب قدسه عز و جل وابعاد جناب
کبریائه عن صفات النقص و سمات الحدوث والزوال والجزء الثانی من تلک الکلمة یفید اثبات صفات
الکمال و شیونات الجمال له تعالی سواء کانت الصفات والشیونات من الفضائل او من الفواضل وجعل الاضافة
للاستغراق فی الجزئین یفید ثبوت جمیع التنزیهات والتقدیسات و ثبوت جمیع صفات الکمال والجمال له تعالی
فحاصل الجزئین من الکلمة الاولی ارجاع جمیع التنزیهات والتقدیسات لله سبحانه واثبات جمیع صفات الکمال
والجمال له عز و جل وحاصل الکلمة الثانیة اثبات جمیع التنزیهات والتقدیسات له تعالی مع اثبات العظمة والکبریاء
له عز و جل وفیها ایماء الی ان سلب النقائص عنه تعالی لیس الا لاجل العظمة وکبریائه سبحانه فلاجرم یکون الکلمتان ثقیلتین
فی المیزان حبیبتین الی الرحمن وایضا التسبیح مفتاح التوبة بل زبدة التوبة وخلاصتها کما حققت فی بعض المکاتیب
فیکون التسبیح وسیلة الی محو الذنوب و عفو السیئات فلاجرم یکون ثقیلا فی المیزان و مرجحا لکفة الحسنات حبیبا الی
الرحمن لانه سبحانه یحب العفو وایضا ان المسبح الحامد لما ینزه جناب قدسه تعالی عما لا یلیق به واثبت صفات
الکمال والجمال له تعالی فالمرجو من الکریم الوهاب جل شانه ان ینزه المسبح عما لا یلیق به ویوجد فی الحامد

صفات الکمال

صفات الکمال کما قال هل جزاء الاحسان الا الاحسان فلاجرم تکون الکلمتان ثقیلتین فی المیزان لمحو السیئات
بسبب تکرارهما حبیبتین الی الرحمن بوجود الاخلاق الحمیدة بواسطتهما والسلام مکتوب سه صد و نهم بمولانا
حاجی محمد فرکتی صدور یافته در بیان محاسبه یومی و لیلی کما ورد حاسبوا قبل ان تحاسبوا بعد الحمد والصلوة و تبلیغ
الدعوات میرساند که جمعی از مشائخ کرام قدس الله تعالی اسرارهم طریقه محاسبه اختیار کرده اند و در شب قبیل نوم
دفتر افعال و اقوال و حرکات و سکنات یومیه خود را ملاحظه مینمایند و تفصیل بتحقیق هر کدام وامی رسند تقصیرات
و سیئات خود را تدارک بتوبه و استغفار و التجا و تضرع میفرمایند و اعمال و افعال صالحه خود را راجع بتوفیق او
تعالی ساخته بحمد و شکر خداوندی جل سلطانه پیش می آیند و صاحب فتوحات مکیه قدس سره از محاسبان
بوده میفرماید من در محاسبه خود از مشائخ دیگر افزوده ام خطرات و نیات خود را نیز محاسبه مینمودم و نزد فقیر صد
بار تسبیح و تحمید و تکبیر قبیل نوم برنهجیکه از مخبر صادق به ثبوت پیوسته است علیه و علی آله الصلوة والتسلیمات
حکم محاسبه دارد و کار محاسبه مینماید گوییا به تکرار کلمه تسبیح که مفتاح توبه است اعتذار از تقصیرات و سیئات خود
مینماید و جناب قدسه و تعالی از آنچه ارتکاب این سیئات عائد شده بود تنزیه و تقدیس میفرماید چه مرتکب
سیئات را اگر عظمت و کبریائی جناب قدس حضرت آمر و ناهی ملحوظ و منظور میشد هرگز بعدم امتثال امر او
تعالی مبادرت نمی نمود و چون مبادرت نمود معلوم شد که امر و نهی او تعالی نزد مرتکب اعتدادی و
اعتباری نبوده اعاذنا الله سبحانه من ذلک پس به تکرار کلمه تنزیه تلافی آن تقصیر مینماید باید دانست در استغفار
طلب ستر ذنب است که در تکرار کلمه تنزیه طلب استیصال ذنب فاین هذا من ذلک سبحان الله عجب کلمه ایست
الفاظش در غایت قلت و معانی و منافع آن در نهایت کثرت و بتکرار کلمه تحمید شکر توفیق خداوندی جل سلطانه
بجامی آرد و ادای شکر نعم او تعالی میفرماید تکرار کلمه تکبیر اشارتست به آنکه جناب قدس او تعالی بلند تر است
از آنکه این اعتذار و این شکر شایان آنحضرت جل شانه باشند زیرا که اعتذار و استغفار او محتاج باعتذار و
استغفار کثیر است حمد او راجع بنفس او و سبحان ربک رب العزة عما یصفون و سلام علی المرسلین والحمد لله
رب العالمین محاسبان باستغفار و شکر کفایت مینمایند و باین کلمات قدسیه هم کار استغفار حاصل شود و هم شکر
بجامی آید و هم ایمائی باظهار نقص استغفار و شکر میسر گردد ربنا تقبل منا انک انت السمیع العلیم وصلی الله تعالی
علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه الطاهرین وسلم وبارک علیه وعلیهم اجمعین مکتوب سه صد و دهم بمولانا
محمد هاشم در بیان جامعیت انسان ببعضی از اسرار غامضه که تعلق باین مقام دارد و مناسب ذلک

بعد الحمد والصلوة می‌نماید که هرچه در انسان از کمالات است همه مستفاد از مرتبه وجوبست تعالت وتقدست اگر علم است
مستفاد از علم آن مرتبه است واگر قدرتست نیز مأخوذ از قدرت آن مرتبه علی هذا القیاس ما کمال هر مرتبه باندازه آن مرتبه است
علم انسان در جنب علم واجب تعالی وتقدس حکم مرده دارد که لاشی محض است نسبت بزنده که بحیات ابدی زندگی
یافته باشد وهمچنین قدرت انسان در جنب قدرت واجب تعالی وتقدس حکم عنکبوت دارد که نساجی بیت خود نماید
نسبت بشخصی که به یک دمیدن او آسمانها وزمینها وجبال وبحار پاره پاره گردند وهبای منثور شوند کمالات دیگر را
هم برین قیاس باید کرد واین تفاوت از تنگی عبارت گفته میشود والا چه نسبت ع چه نسبت خاک را با عالم پاک؛ پس
کمالات انسان در صورت کمالات مرتبه وجوب تعالت وتقدست گشت واین کمالات بیش از مشارکت اسمی از
کمالات آن مرتبه چیزی دیگر حاصل نکرده است از ینجاست ان الله خلق آدم علی صورته ومعنی من عرف نفسه فقد عرف
ربه ازین بیان لائح میگردد چه هرچه در نفس است اگرچه صورتست همانست که حقیقت آن در مرتبه وجوب تعالت
وتقدست حاصل است از ینجاست سر خلافت انسان را دریاب چه صورت شی خلیفه شی است درین مقام زنادقه و
مجسمه گمان برده اند که خدا عز وجل سلطانه بصورت انسانست از ینجهت دی قوی وجوارح انسانی را در ان
حضرت جل سلطانه اثبات نموده اند ضلوا فاضلوا ندانسته اند که اطلاق صورت ومثال آن در آنحضرت
از قبیل تشبیه وتمثیل است نه بر سبیل تحقیق وتثبیت چه حقیقت آنصورت ترکیب مطلب وتبعض وتجزی
میخواهد که منافی وجوبست ومانع قدم متشابهات قرآنی نیز از ظاهر مصروف اند وبر تاویل محمول قال
الله تعالی وما یعلم تاویله الا الله یعنی تاویل آن متشابه را هیچ کس نمیداند مگر خدای عز وجل پس معلوم شد
که متشابه نزد خدای عز وجل وعلا نیز محمول بر تاویل است واز ظاهر مصروف وعلمای راسخین را نیز از علم
این تاویل قلیلی عطا میفرماید چنانچه بر علم غیب که مخصوص باوست سبحانه خاص رسل را اطلاع می بخشد
آن تاویل را خیال نکنی که در رنگ تاویل ید بقدرت وتاویل وجه بذات حاشا وکلا آن تاویل
از اسرار است که باخص خواص علم آن عطا میفرماید وباید دانست که صاحب فتوحات مکیه وتابعان او
میگویند که صفات واجبی تعالی وتقدس چنانچه عین ذات واجب اند تعالی همچنین این صفات نیز عین یکدیگر
اند مثلا علم چنانچه عین ذاتست عین قدرتست نیز وعین ارادتست وعین سمع وعین بصر علی هذا القیاس سائر الصفات
واین سخن نزد فقیر از صواب دور است زیرا که این سخن مبنی بر نفی وجود صفات زائده است که خلاف مذهب
اهل سنت وجماعت است چه صفات ثمانیه یا سبعه بروفق آرای این بزرگواران در خارج موجود اند

ما تا که توهم در غیبت ذات وصفات واجبی تعالی وتقدس ایشان را از ینجا ناشی شده است که تغایر وتباین آنموطن را
در رنگ تباین وتغایر اینموطن خیال کرده اند وچون آنرا در رنگ تباین وتغایر اینموطن که ذات وصفات
ما باشد نیافتند وتمایز آنرا با تمایز این مشابه ندیدند لاجرم حکم بنفی تغایر وتمایز نمودند وبعینیت یکدیگر قائل گشتند
ندانستند که تمایز وتباین آنموطن در رنگ ذات وصفات واجبی تعالی بیچون وبیچگونه است وآن تمایز را با این تمایز
نسبتی نیست الا در صورت واسم پس تباین وتمایز در آنموطن متحقق باشد ونادر در رنگ آن عاجز باشیم نه آنکه هرچه را
ادراک نتوانیم کرد نفی آن بکنیم ومخالف اهل حق باشیم والله سبحانه الملهم للصواب مکتوب سه صد ویازدهم
بمخدوم زادگی مظهر فیض الهی ومنظر اسرار نامتناهی خواجه محمد سعید صدور یافت در بیان اسرار غامضه وحقائق نادره
بطریق رمز واشارت این اسرار تعلق بحروف مقطعات دارد که از متشابهات قرآنی است که علمای راسخین را از تاویل
آن اطلاع داده اند در الم ه های دو چشمی است مربی ما؛ همچو الف رب حبیب خدا؛ لام مربی خلیل الله است؛
میم زند بیر کلیم الله است؛ مبدای کار با حضرت کلیم علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام حقیقت الف است و
مبدای معامله این حقیر نیز بتبعیت ووراثت همان حقیقت الف لیکن بازگشت حضرت کلیم علی نبینا وعلیه الصلوة
والسلام بحقیقت میم است وبازگشت این حقیر بحقیقت های دو چشمی است الحال مرجع وملاذ من همین حقیقت
است این حقیقت همانست که تعبیر از آن بغیب هویت مینماید واین حقیقت گنجینه رحمت است یک رحمت که در دنیا
پهن کرده اند نمونه آن رحمت که برای آخرة ذخیره مانده اند مستقر ومستودع همه آنها همین حقیقت است گویا یک
چشمه آن مخزن رحمت دنیا است وچشمه دیگر گنجینه رحمت آخرت صفت ارحم الراحمین ازین حقیقت انبار مینماید
در اینموطن ظهور جمال صرف است که شائبه از جلال آنرا نیافته است ودوستانرا در دنیا هرچه از قسم محنت و
اندوه بدهند تربیت جمالی است که بصورت جلال ظاهر شده است ودشمنانرا در دنیا هرچه از جنس نعمت و
سرور بدهند ظهور جلالست که بصورت جمال وانموده اند هذا هو المکر الالهی جل سلطانه یضل به کثیرا ویهدی
به کثیرا ومبدای کار در باب حضرت خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات حقیقتی است که فوق حقیقت الف است
وهمچنین مبدای حضرت خلیل علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام همان حقیقت فوقانی است غایت ما فی الباب حقیقت
مبدای حضرت خاتم الرسل جمال الحقیقت است وحقیقت مبدای حضرت خلیل تفصیل آن حقیقت علیهم الصلوات
والتسلیمات اتمها واکملها وبازگشت حضرت خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوة والسلام حقیقت الف است و
بازگشت حضرت خلیل علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام حقیقت لام است بلی جمال را بوحدت بیشتر مناسبت

است لاجرم بالف مراجعت میسر گشت که قریب بوحدت است و تفصیل بکثرت بیشتر مناسبت داشت ناچار بازگشت
به لام که نزدیک بکثرت است حاصل آمد و پس حضرت ابراهیم علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام هم در مبداء کثیر البرکات اند
وهم در معاد و مرجع ازینجا است که سید البشر علیه و علی آله الصلوٰة والسلام صلوٰة و برکت که حاصل صلوٰة و برکت
حضرت خلیل است علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام مسالة مینماید و در اسمار الٰهیه که رتبه اینها فوق رتبهٔ صفات است
رب حضرت خاتم الرسل علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات اسم مبارک الله است تعالی شانه و رب این حقیر اسم مبارک
الرحمن است جل و علا چون این حقیر را در مبدایت مناسبت بحضرت کلیم است علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام ناچار
برکات بسیار از آنحضرت باین حقیر رسیده است هر چند ولایت این حقیر ولایت موسوی نیست اما از برکات آن ولایت
مملو است و ترقیات بسیار از آن راه نموده استفاده که این حقیر از ولایت نموده است از راه اجمال آن ولایت است
و استفادهٔ فرزندی اعظمی علیه الرحمة از راه تفصیل آن ولایت ولایت فقیر که از ولایت موسوی مستفاد است شبیه ولایت
رجل مومن است که از آل فرعون بوده و ولایت فرزندی علیه الرحمة شبیه بولایت سحرهٔ فرعون است که
ایمان آوردند مکتوب سه صد و دوازدهم بمیر محمد نعمان صدور یافت در جواب اسوله که پرسیده بود
در اینجا تحقیق اشارت سبابه است و آنچه مختار علماء حنفیه است دران باب الحمد لله رب العالمین و الصلوٰة والسلام
علی سید المرسلین و علی اخوانه من الانبیاء و المرسلین و الملائکة المقربین و عباد الله الصالحین اجمعین صحیفهٔ شریفه
که مصحوب ملا محمود ارسال داشته بودند رسید فرحت فراوان رسانید پرسیده بودند که علما میگویند که زمین
روضهٔ متبرکه مدینه علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة از مکه معظمه بزرگتر است با وجود مسجود بودن صورت
و حقیقت کعبه معظمه بر صورت و حقیقت محمدیه را علی صاحبها الصلوٰة والتحیة زمین روضهٔ متبرکه چون بزرگتر
باشد مخدوما آنچه نزد فقیر ثابت شده است آنست که خیر البقاع کعبه معظمه است بعد از آن روضهٔ مقدسه
مدینه علی صاحبها الصلوٰة والتحیة بعد از آن زمین حرم حضرت مکه حرسها الله تعالی عن الآفات اگر علمای
روضهٔ متبرکه را از مکه معظمه بهتر گفته باشند مراد از مکه معظمه سوای زمین کعبه مقدسه مراد داشته باشند و ایضا
پرسیده بودند در مادهٔ تجویز اشارت سبابه ملا زمان مرحومی مولانا علم الله رساله نوشته اند فرستاده شده است
و رینباب هر چه اشارت شود مخدوما احادیث نبوی علی مصدرها الصلوٰة والسلام در باب جواز اشارت
سبابه بسیار وارد شده اند و بعضی از روایات فقهیه حنفیه نیز درین باب آمده چنانچه مولانا در رساله ایراد
نموده است و چون در کتب فقه حنفی نیک ملاحظه نموده می آید معلوم میشود که روایات جواز اشارت

غیر روایات اصول است و غیر ظاهر مذهب است و آنچه امام محمد شیبانی گفته کان رسول الله صلی الله علیه و علی آله
وسلم یشیر و نصنع کما یصنع النبی علیه و علی آله الصلوٰة والسلام ثم قال هذا قولی و قول ابی حنیفه رضی الله تعالی عنهما از
روایات نوادر است و نه روایات اصول کما فی الفتاوی و الغرائب فی المحیط هل یشیر باصبعه السبابة من یده الیمنی
لم یذکر محمد هذه المسئلة فی الاصل وقد اختلف المشائخ فیه منهم من قال لا یشیر و منهم من قال یشیر و ذکر محمد فی غیر
روایة الاصول حدیثا عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم انه کان یشیر ثم قال هذا قولی و قول ابی حنیفة رضی الله تعالی
عنهما وقد قیل انه سنة وقیل مستحب ثم قال هذا ما ذکروا والصحیح ان الاشارة حرام و فی السراجیة ویکره ان یشیر
بالسبابة فی الصلوٰة عند قوله اشهد ان لا اله الا الله هو المختار و من الکبری و علیه الفتوی لان مبنی
الصلوٰة علی السکون والوقار و فی الغیاثیة من الفتاوی ولا یشیر بالسبابة عند التشهد هو المختار و علیه الفتوی و
فی جامع الرموز لا یشیر ولا یعقد و هو ظاهر اصول اصحابنا کما فی الزاهدی و علیه الفتوی کما فی المضمرات و الولوالجی
والخلاصة وغیرها و عن اصحابنا انه سنة فی خزانة الروایات من التاتارخانیة ثم اذا اخذ فی التشهد و انتهی الی
قوله لا اله الا الله هل یشیر باصبعه السبابة الید الیمنی لم یذکر محمد رحمه الله فی الاصل فقد اختلف المشائخ فیه
منهم من قال لا یشیر و فی الکبری و علیه الفتوی و منهم من قال یشیر و من الغیاثیة ولا یشیر بالسبابة عند التشهد
هو المختار هرگاه در روایات معتبره حرمت اشاره واقع شده باشد و بر کراهت اشارة فتوی داده باشند
و از اشارت و عقد نهی کنند و آنرا ظاهر اصول اصحاب گویند ما مقلدان را نمیرسد که بمقتضای احادیث
عمل نموده جرأت در اشارت نمائیم و بفتاوی چندین علماء مجتهدین مرتکب امر محرم و مکروه و منهی گردیم مرتکب
این امر از حنفیه از دو حال خالی نیست یا آنکه علما مجتهدین را علم احادیث معروفه جواز اشارت اثبات نمی
نماید یا آنکه عالم این احادیث میدانند اما عمل بمقتضای این احادیث در حق این بزرگواران تجویز نمی کنند و
می انکارد که اینها بمقتضای آرای خود بر خلاف احادیث حکم بر حرمت و کراهت کرده اند و این هر دو شق فاسد
است تجویز نکند آنرا اگر سفیه یا معاند و آنچه در ترغیب الصلوٰة گفته است که انگشت شهادت برداشتن
در تشهد سنت علمای متقدم است اما علمای متاخر نهی کرده اند از آنکه چون رافضیان
درین غلو کردند سنیان ترک کردند از برای نفی تهمت سنی برافضی مخالف روایات کتب معتبره
است زیرا که ظاهر اصول اصحاب ما عدم اشارت و عدم عقد است پس عدم اشارت سنت علمای
بالتقدم شده وجه ترک نفی تهمت انگشت حسن ظن ما باین اکابر دین آنست که تا زمانیکه دلیل حرمت

یا کراہت در مینحن بر ایشان ظاہر نشده است حکم بحرمت یا کراہت نکرده اند ہر گاه بعد از ذکر سنیت و استحباب
اشارت گویند ہذا ما ذکروا و الصحیح ان الاشارت حرام معلوم میشود که ادلہ سنیت و استحباب نزد این بزرگواران
بصحت نه پیوسته است بلکه خلاف آن بصحت رسیده غایت ما فی الباب ما را علم بآن دلیل نیست این معنی مستلزم
قدح اکابر نیست اگر کسی گوید که ما علم بخلاف آن دلیل داریم گوئیم که علم مقلد در اثبات حل و حرمت معتبر نیست
در مینحن ظن مجتهد معتبر است ادلہ مجتهدین را اوہن از بیت عنکبوت گفتن بساجرأت نمودن است و علم
خود را بر علم این اکابر ترجیح دادن ظاہر اصول اصحاب حنیفه را باطل ساختن و روایات معتبره مفتی بها را برہم
زدن و شواذ گفتن احادیث را این اکابر بواسطه قرب عہد و وفور علم و حصول ورع و تقوی از ما دور افتادگان بہتر
میدانستند و صحت و سقم و نسخ و عدم نسخ آنہا را بیشتر از ما می شناختند البته وجه موجه داشته باشند در ترک عمل بمقتضای
این احادیث علی صاحبها الصلوة و السلام و ما قاصر فہمان اینقدر می فہمیم که روایت احادیث در کیفیت اشارت
و عقد اختلاف بسیار دارند و کثرت اختلاف ایشان اضطراب در نفس اشارت پیدا کرده است از بعضے
روایات مفہوم میشود که اشارت بی عقد فرموده اند و آنکه بعقد گفته اند بعضے روایت کرده اند که عقد ثلاث
و سه بود و بعضی دیگر روایت کرده اند که عقد ثلث و سه و بعضے بر قبض خنصر و بنصر و حلقۂ ابہام با وسطے
اشارت سبابه روایت کرده اند و در روایتی بمجرد وضع ابہام بر وسطی اشارت میفرموده اند و در روایتے
آمده که دست راست را بر فخذ چپ وضع کرده و دست چپ را بر پای راست نہاده اشارت میکردند در
روایت دیگر است دست راست بر پشت دست چپ در رسغ بر رسغ و ساعد بر ساعد نہاده اشارت میفرموده اند
و در بعضے روایت آمده است که قبض جمیع اصابع فرموده اشارت میکردند از بعضے روایات معلوم میشود
که اشارت بی تحریک سبابه بوده است و بعضی دیگر اثبات تحریک نیز مینمایند و ایضاً در بعضی روایات واقع شده
است که اشارت در وقت قرأة تشہد میفرموده اند من غیر تعین و در بعضے دیگر آمده است که اشارت در وقت تلفظ
بکلمه شہادت بوده است و در بعضی روایات مقید بوقت دعا ساخته است که میفرموده یا مقلب القلوب
ثبت قلبی علی دینک و چون علمای حنفیه در اتیان اشارت اضطراب روات دیدند فعل زائد در نماز
بخلاف قیاس اثبات ننمودند که بنای صلوة بر سکون و وقار است و ایضاً توقیع اصابع بجانب قبله تا ممکن
باشد سنت است کما قال علیه الصلوة و السلام فلیوجه من اعضاره القبلة ما استطاع اگر گویند که کثرت
اختلاف وقتی مضطرب سازد که توفیق در میان روایات ممکن نباشد و در ما نحن فیه ممکن است زیرا که

تواند بود که جمیع روایات را در اوقات مختلفه کرده باشند گوئیم که در بسیاری از روایات لفظ کان واقع شده است
که نزد غیر منطقیان از ادوات کلیه است فلا یمکن التوفیق و آنچه از امام اعظم منقول است که اگر حدیثے مخالف قول من
بیابید قول مرا ترک کنید و بر حدیث عمل نمائید مراد از ان حدیث حدیثی است که بحضرت امام نرسیده است و
بنا بر عدم علم این حدیث حکم بخلاف آن فرموده است احادیث اشارت از آن قبیل نیست احادیث معروفه
اند احتمال عدم علم ندارند اگر گویند که علمای حنفیه بر جواز اشارت نیز فتوی داده اند بمقتضای فتاوای متعارضه
بہر طرف که عمل نموده مجوز باشد گوئیم اگر تعارض در جواز و عدم جواز و حل و حرمت واقع شود ترجیح جانب عدم
جواز را است و جانب حرمت را ایضاً شیخ ابن ہمام در رفع یدین گفته است که احادیث رفع و عدم رفع
متعارض اند بالقیاس احادیث عدم رفع را ترجیح میدہیم که مبنای صلوة بر سکون و خشوع است که باجماع مطلوب
و مرغوب است و العجب من الشیخ ابن الہمام انه قال و عن کثیر من المشائخ عدم الاشارت و ہو خلاف
الروایة و الدرایة کیف نسب التجہیل الی العلماء المجتہدین المتمسکین بالقیاس الذی ہو الاصل الرابع من
الشرع و ہو ظاہر المذہب و ظاہر الروایة عند الحنفیة و ہذا الشیخ قد ضعف حدیث القلتین بالاضطراب
الحاصل من کثرة اختلاف الرواة فرزندے ارشدی محمد سعید درین باب رساله مینویسد چون به بیاض
برسد فرستاده خواہد شد انشاء الله تعالی و ایضاً پرسیده بودند که طالبان طریقۂ ایشان بہر طرف جمعے
ہستند در ہیچ جا دلیرے نکرد و بکس نگفته که سر حلقه باشد بہر چه اشارت شود ہر کرا مناسب دانند
فرمایند که سر حلقۂ جمعی باشد این امر بصلاح شما مفوض است بعد از استخاره و توجه امر فرمایند و السلام
علیکم و علی من لدیکم **مکتوب سه صد و سیزدہم** بخواجه محمد ہاشم صدور یافته در حل اسوله که
نوشته بودند **سوال** اول آنکه کمالات اصحاب کرام مربوط به فنا و بقا و سلوک و جذبه بود یا نه
سوال دوم آنکه طریقۂ علیه نقشبندیه از ریاضات منع میکنند و مضر میدانند و حال آنکه آنسرور علیه
و علی آله الصلوة و السلام ریاضات شاقه کشیده اند **سوال** سوم آنکه این طریق چرا منسوب بحضرت
صدیق گشت **سوال** چہارم آنکه در یک مکتوب نوشته اند که طالب را از ولایت موسوی بولایت
محمدی بتصرف نمیتوان برد و در مکتوب دیگر نوشته اند که شما را از ولایت موسوی بولایت محمدی
آورد وجه توفیق چیست **سوال** پنجم آنکه پیراہن پیش چاک باید پوشید یا پیراہن حلقۂ گریبان **سوال**
ششم آنکه توجه نفی و اثبات بدل گفته شود لا را چرا بر فوق برند و آله را بجانب یمین و در آخر

ف: شیخ ابن ہمام گفته که احادیث رفع یدین و عدم رفع یدین متعارض اند بالقیاس عدم رفع را ترجیح ۱۲ سیّد

این مکتوب بیان مراعات آداب پیر فرموده اند و فرموده اند که ختم دفتر این مکتوب را بهمین مکتوب سازند و
عدد سیصد و سیزده را رعایت کنند که موافق عدد پیغمبران مرسل ست علیهم الصلوات و التسلیمات و نیز عدد اهل
بدر ست رضی الله تعالی عنهم اجمعین و فرموده اند که در خاتمه این مکتوب عرضداشتی که حضرت مخدوم زادهٔ کلان علیه
الرحمة و الغفران نوشته اند نویسند تا خوانندها بدعای و فاتحه ایشان را یاد کنند بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات
بجناب اخوی خواجه محمد هاشم میرسانم سواله که طلب حل آن نموده در مکتوب میر سید محب الله نموده بودند در جواب آن آنچه
معلوم داشت نوشته فرستاده حاصل سوال اول آنکه قرب الهی جل سلطانه بحسب فنای فی الله و بقای بالله و طی تمام
مقامات جذبه و سلوک است اصحاب کرام که بیک صحبت خیر الانام علیه و علیهم الصلوة و السلام از اولیای امت افضل
گشتند آیا اینهمه سیر و سلوک و فنا و بقا ایشان را در همان یک صحبت حاصل بود از تمامی سیر و سلوک دیگر فنا و بقا اصحاب کرام
را بتوجه و تصرف آنحضرت بوده علیه و علیهم الصلوة و التحیة بمجرد اسلام و نیز ایشان را علم بسلوک و جذبه حالاً و
مقاماً بوده یا نه و اگر بوده بچه نام میخوانده اند و اگر طریق سلوک و تصرف نبوده پس اینها را بدعت حسنه توان گفت
بدانند که حل این مشکل منوط به صحبت ست و موقوف بر خدمت سخنی که درین مدت کسی نگفته است به یک
نوشتن چگونه معقول شما خواهد شد اما چون سوال کرده اند از جواب گفتن چاره ندارد و بضرورت بوجه
اجمال حل آن مینماید استماع نمایند قربیکه منوط بفنا و بقا و سلوک و جذبه است قرب ولایت است که
اولیای امت به آن مشرف گشته اند و قربیکه اصحاب کرام را در صحبت خیر الانام علیه و علیهم الصلوة
و السلام میسر شد قرب نبوة است که بتبعیت و وراثت ایشان را حاصل میگشت و درین قرب نه فنا است
نه بقا نه جذبه است نه سلوک و این قرب بمراتب از قرب ولایت اعلی و افضل است چه این قرب قرب
اصالت ست و آن قرب ظلیت شتان ما بینهما اما فهم هر کس بمذاق این معرفت نرسد نزدیکست که خواص در فهم این معرفت
بعوام مشارک باشند
گر بو علی نوای قلندر نواختی * صوفی بدی هر آنکه بعالم قلندر ست
آری بذروهٔ کمالات
قرب نبوة براه قرب ولایت عروج واقع شود از فنا و بقا و جذبه و سلوک چاره نباشد که اینها مبادی و مقدمات
آن قرب اند و اگر ازین راه رفته نشود و شاهراه قرب نبوة اختیار افتد فنا و بقا و جذبه و سلوک هیچ در کار
نباشد اصحاب کرام بشاهراه قرب نبوة رفته اند که بجذبه و سلوک و فنا و بقا کار ندارند بیان این معرفت از
مکتوبیکه بنام مولانا امان الله نوشته است طلب نمایند و این فقیر هر جا در مکتوبات و رسائل خود نوشته است
که معامله من با ورای سلوک و جذبه است و ورای تجلیات و ظهورست مراد ازان همین قرب است

در ملازمت حضرت خواجهٔ خود بودم قدس سره که این دولت رو بظهور آورده بود باین عبارت بخدمت
ایشان عرض کرده بودم که بر من امری ظاهر شده است که سیر نفسی نسبت بآن امر همچو سیر آفاقیست نسبت
به سیر انفسی زیاده ترازین عبارت در خود قدرت تعبیر ازان دولت نمی یافتم بعد از سالها چون آنمعاملهٔ عجیبه
منقح و محرر گشت بعبارت مجمله در تحریر آورد و الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد
جاءت رسل ربنا بالحق پس عبارت فنا و بقا و جذبه و سلوک محدث باشد و از مخترعات مشائخ بود مولوی جامی
علیه الرحمة در نفحات مینویسد که اول کسی که دم از فنا و بقا زده است ابو سعید خراز ست قدس سره حاصل
سوال دوم آنکه در طریقهٔ نقشبندیه التزام متابعت سنت ست و حال آنکه آنسرور علیه و علی آله الصلوة
و السلام ریاضات عجیبه و گرسنگیهای شدیده کشیده اند و درین طریق از ریاضات منع مینمایند بلکه ریاضات
را بواسطه ظهور کشوف صوریه مضر میدانند عجب نمایند که در متابعت سنت چگونه احتمال ضرر متصور شود مجیب
الاحوال گفته است که ریاضات درین طریقه ممنوع اند از کجا شنیده که ریاضات را مضر میدانند درین طریق دوام
محافظت نسبت و التزام متابعت سنت علی صاحبها الصلوة و السلام و التحیة و سعی در ستر احوال و اختیار
توسط حال و مراعات حد اعتدال در مطاعم و ملابس از ریاضات شاقه و مجاهدات شدیده است غایت
ما فی الباب عوام کالانعام این امور را از ریاضات نمی شمرند و از مجاهدات نمیدانند در ریاضت و مجاهدت نزد
ایشان منحصر در گرسنگی است و کثرت جوع در نظر شان عظیم القدر ست زیرا که خوردن نزد این بهائم صفتان
از اهم مهام ست و از اعظم مقاصد پس ناچار ترک آن ریاضت شاقه بود و مجاهدهٔ شدیده باشد بخلاف دوام
محافظت بسنت و التزام متابعت سنت علی صاحبها الصلوة و التحیة و امثال آنها را در نظر عوام قدری نیست
و اعتدادی نه تا ترک اینها را از منکرات دانسته تحصیل این امور از ریاضات شمرند پس لازم ست بر اکابرین
طریقت که در ستر احوال میکوشند ترک ریاضتی که در نظر عوام عظیم القدر ست و باعث قبول خلق است و
مستلزم شهرت است که متضمن آفت است و مثمر شرارت نمایند قال علیه و علی آله الصلوة و السلام
بحسب امرء من الشر ان یشار الیه بالاصابع فی دین او دنیا الا من عصمه الله نزد فقیر گرسنگیهای
دور دراز از مراعات حد اعتدال در ماکولات بسیار آسان است که سیر تمام دارد می باید که ریاضت
مراعات توسط حال از ریاضت کثرت جوع زیاده است حضرت والد بزرگوار قدس سره میفرمودند
که در علم سلوک رسالهٔ دیده ام که در انجا نوشته که ماکولات مراعات اعتدال نمودن حد وسط

نگاهداشتن در وصول بمطلوب کافیست باین مراعات هیچ احتیاج بذکر و فکر نیست والحق که در مطاعم و ملابس
بلکه در جمیع امور توسط حال و میانه روی چه زیباست ؎ نه چندان بخور کز دهانت برآید * نه چندان که
از ضعف جانت برآید * حضرت حق سبحانه و تعالی حضرت پیغمبر ما را علیه و علی آله الصلوٰة والسلام قوت چهل
مرد عطا فرموده بود که بآن قوت تحمل بار گرسنگیهای شاقه مینمودند و اصحاب کرام نیز ببرکت صحبت
خیر البشر علیه الصلوٰة والتحیة تحمل این بار میفرمودند و هیچ فتوری و خللی در اعمال و افعال ایشان واقع نمی شد با وجود
گرسنگی قدرت بر محاربه اعدا بر نهجی داشتند که قدرت شیر شکمان به عشر آن نرسد ازینجا بوده که بیست کس از
صابران بر دویست کس از کفار غالب می آمدند و صد کس بر هزار غلبه مینمودند و جوع کشان غیر از صحابه
نزدیک ست که در اتیان آداب و سنن عاجز آیند بلکه بیم است که از عهدهٔ ادای فرائض بتکلف برآیند بی قدرت
درین امر تقلید اصحاب کرام نمودن در اتیان سنن و فرائض خود را عاجز ساختن ست منقولست که حضرت صدیق
رضی الله عنه تقلید آنسرور علیه و علی آله الصلوٰة والسلام نموده صوم وصال اختیار کردند از ضعف و ناتوانی
بی اختیار بر زمین افتادند آنسرور بطریق اعتراض فرمودند علیه و علی آله الصلوٰة والسلام کیست از شما مثل من
نزد پروردگار خود بیتوته میکنم و طعام و شراب از آنجا میخورم پس بی قدرت تقلید نمودن مستحسن نداشتند و ایضا
اصحاب کرام ببرکت صحبت خیر الانام علیه و علیهم الصلوٰة والسلام از مضرتهای خفیه کثرت جوع محفوظ و مامون
بودند و دیگران را این حفظ و امن میسر نیست بیانش آنست که کثرت جوع البته صفا بخش ست جمعی را صفائی
قلب میبخشد و جمعی دیگر را صفائی نفس صفائی قلب هدایت افزای و نور بخش ست و صفائی نفس ضلالت نما ست و
ظلمت افزا فلاسفهٔ یونان و براهمه و جوگیهٔ هند همه را ریاضت گرسنگی صفائی نفس بخشیده بضلالت و خسارت
دلالت نمود افلاطون بی خرد اعتماد بر صفائی نفس خود نموده و صور کشفیهٔ خیالیه خود مقتدای خود ساخته عجب
ورزید و بحضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام که در آنوقت مبعوث شده بود نگروید و گفت نحن قوم
مهدیون لا حاجة بنا الی من یهدینا اگر این صفائی ظلمت افزای نمیداشت صور کشفیه خیالیه سد راه او نمیگشتند
و از وصول بمطلب مانع نمی آمدند او بمظنه این صفا خود را نورانی پنداشت ندانست که این صفا از پوست رقیقهٔ اماره
او نگذشته است و اماره او برهمان خبث و نجاست خود ست بیش ازین نیست که نجاست مغلظه را بشکل غلاف رقیق
نماید قلب که فی حد ذاته پاکیزه است نورانی میگردد و زنگی بر روی او از مجاورت نفس ظلمانی نشسته است به
اندک تصفیه بحالت اصلی رجوع مینماید و نورانی میگردد بخلاف نفس که فی ذاتها خبث ست و ظلمت صفت ذاتی

اوست تا زمانیکه بسیاست قلب بلکه بمتابعت سنت و اتباع شریعت علی صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة بلکه بمحض
فضل خداوندی جل سلطانه مزکی و مطهر نگردد و خبث ذاتی او زائل نگردد فلاح و بهبود از وی متصور نیست افلاطون
از کمال جهل صفائی خود را که باماره او تعلق داشت در رنگ صفای قلب موسوی انگاشت ناچار خود را نیز
مهذب و مطهر در رنگ او خیال کرده و از دولت متابعت او علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام محروم ماند و بداغ
خسارت ابدی متسم گشت اعاذنا الله سبحانه عن هذا البلاء و چون این خطرات در نهاد جوع مکمون بوده اکابر
این طریقه قدس الله تعالی اسرارهم ریاضت جوع را ترک نموده در مطعومات بریاضت اعتدال و مجاهدهٔ توسط
حال دلالت نمودند و منافع جوع را باحتمال این ضرر عظیم الخطر ترک کردند و دیگران منافع جوع را ملاحظه نموده
چشم از مضار آن پوشیدند و بجوع ترغیب نمودند مقرر عقلاست که باحتمال ضرر منافع کثیره را میتوان گذاشت
نزدیک این مقاله است آنچه علما فرموده اند شکر الله تعالی سعیهم که اگر امری دائر باشد میان سنت و بدعت ترک
بدعت بهتر است از اتیان سنت یعنی در بدعت احتمال ضرر ست و در سنت توقع منافع پس احتمال ضرر را بر توقع
منافع ترجیح داده ترک بدعت باید نمود پس عجب نباشد که در اتیان سنت ضرری از راه دیگر پیدا شود و
حقیقت این سخن آنست که آن سنت گویا موقت بآن قرن ست چون توقیت آنرا بواسطهٔ دقت و خفا جمعی در نیافته اند
مبادرت در تقلید آن نموده اند و جمعی دیگر آنرا موقت دانسته تقلید نورزیده اند والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال
سوال سوم آنکه در کتب اکابر این طریقه علیه است که نسبت باآنحضرت صدیق رض منسوبست بخلاف سائر طرق و گروهی
گوید که اکثر طرق به امام جعفر صادق رض میرسد و حضرت امام بحضرت صدیق رض منسوبست پس سلاسل دیگر را بحضرت
صدیق رض منسوب نباشند جواب آنکه حضرت امام نسبتی هم از حضرت صدیق دارد و هم از حضرت امیر رضی الله تعالی
عنهما و باوجود اجتماع این دو نسبت علیه در حضرت امام کمالات هر نسبت در ایشان جدا است و از یکدیگر متمیز
ست جمعی بواسطهٔ مناسبت صدیقی از حضرت امام نسبت صدیقیه اخذ نموده اند و بحضرت صدیق منسوب
گشته و جمعی دیگر هم بواسطهٔ مناسبت امیری نسبت امیریه را اخذ نموده بحضرت امیر منسوب گشته اند این فقیر وقتی
در پرگنه بنارس رفته بود که آنجا آب گنگ و آب جمن جمع اند با وجود آن اجتماع محسوس میگردد که آب گنگ علاحده
است و آب جمن علاحده برنهجیکه گوئیا در میان برزخ مانده اند که آب یکی بدیگری خلط نشود جمعیکه بجانب آب
گنگ واقع شده اند از همان آب مجتمع آب گنگ میخورند و جمع دیگر که بجانب آب جمن اند از آب جمن میخورند
اگر گویند که حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره در رسالهٔ قدسیه تحقیق نموده است که حضرت امیر چنانچه از

حضرت رسالت خاتمیت علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیة تربیت یافته اند از حضرت صدیق رض نیز تربیت یافته
پس نسبت حضرت امیر عین نسبت حضرت صدیق باشد و فرق چه بود گوئیم باوجود اتحاد نسبت خصوصیات تعدد مجال
بحال خود ست یک آب بواسطهٔ تعدد محال خصوصیات متمیزه پیدا میکند پس رواست که نظر بخصوصیت هر یکی طریقه
باو منسوب شود حاصل سوال چهارم آنکه در مکتوب ملا محمد صدیق نوشته اند که شخصی که استعداد ولایت موسوی
دارد معلوم نیست که صاحب تصرف او را باستعداد ولایت محمدی تواند آورد و در مکتوب روشن زادهٔ کلان قدس سره
نوشته اند که شما را از ولایت موسوی بولایت محمدی آورده وجه توفیق چه باشد جواب آنکه در مکتوب ملا محمد صدیق واقع
شده است که از ولایت موسوی بولایت محمدی بردن معلوم الوقوع نیست در آن وقت علم بوقوع این امر نبوده بعد از آنکه
این امر را معلوم ساختند و قدرت تغییر و تبدیل دادند نوشته که شما را ازین ولایت بآن ولایت برده زمانه متخلل نیست تا
تناقض متصور شود حاصل سوال پنجم آنکه پیراهن را صوفیان اینجائی پیش چاک می پوشند و میگویند سنت این است
و بندگان حضرت میر الطریق حلقه میسازند تحقیق این چه حیثیت بیاشند که ما هم درین باب تردد داریم اهل عرب پیراهن
پیش چاک می پوشند و آنرا سنت میدانند از بعضی کتب معتبرهٔ فقهیه مفهوم میشود که پیراهن پیش چاک مردان را
نباید پوشید که لباس زنانست امام احمد و ابو داود از ابی هریره روایت کنند که پیغمبر فرمودند علیه وعلی آله الصلوة
والسلام لعن الرجل یلبس لبس المراة والمراة تلبس لبس الرجل فی مطالب المومنین ولا تشبه المراة بالرجل ولا تشبه الرجل
بالنساء قال کلا الفریقین ملعون بلکه مفهوم میشود که پیراهن پیش چاک لباس اهل دین و اهل علم نیست لهذا اهل
ذمه را این لباس تجویز نموده اند در جامع الرموز از محیط نقل میکند فلا یلبس ای الذمی ما یختص باهل الدین والعلم
کالرداء والعمامة بل قمیصاً خشناً من الکرباس جیبه علی صدره کالنساء وایضاً بقول بعض علماء پیش چاک قمیص
نیست بلکه درع است قمیص نزد ایشان آنست که بمنکبین چاک داشته باشد فی جامع الرموز فی بیان کفن
المراة وفی الهدایة بدل القمیص الدرع وفرق بینهما ان شقه فی الصدر والقمیص الی المنکبین ثم قالوا بالترادف
نزد فقیر صواب آن مینماید که چون مردان از تشبیه بلباس زنان ممنوع گشته اند به بینیم جائیکه زنان پیراهن
پیش چاک پوشند باید که مردان ترک تشبیه زنان نموده پیراهن حلقهٔ گریبان بپوشند و در جائیکه زنان
پیراهن حلقهٔ گریبان بپوشند مردان پیراهن پیش چاک اختیار کنند و در عرب زنان حلقهٔ گریبان میپوشند مردان
بالضرورت پیراهن پیش چاک بپوشند و در ما وراء النهر و هند لباس زنان پیراهن پیش چاکست ناچار مردان نیز حلقهٔ
گریبان اختیار کنند میان شیخ عبد الحق دهلوی میگفت که در حضرت مکه بودم و دیدم که یکی از مریدان

شیخ نظام نارنولی پیراهن حلقهٔ گریبان پوشیده طواف کعبه مینماید و جمعی از عرب از پیراهن او تعجب وازند
که پیراهن زنان پوشیده است پس باعتبار عرف و عادت هم عمل عرب بر صواب باشد و هم عمل هند و
ماوراء النهر لکل وجهة هو مولیها اگر سنیت پیراهن پیش چاک ثابت می شد علماء حنفیه لباس آنرا باهل ذمه
تجویز نمی نمودند و مخصوص باهل دین و اهل علم میداشتند و چون زنان درین لباس پیش قدم اند اینجا لباس
مردان تابع لباس زنان نموده اند حاصل سوال ششم آنکه چون از ابتدا توجه طالبان این طریق باحدیت
صرف است باید که نفی و اثبات این توجه جمع نشود زیرا که در وقت نفی توجه بغیر است جواب آنکه توجه بغیر از
برای تقویت و تربیت توجه احدیت است و مقصود از نفی غیر حصول دوام آن توجه است بی مزاحمت
اغیار پس توجه نفی غیر منافی توجه احدیت نباشد و منافی توجه احدیت توجه بغیر است نه توجه بنفی غیر
شتان ما بینهما حاصل سوال هفتم آنکه باید که هر ذکر که مبتدی این طریقه بکام و زبان میگوید قلب نیز همان میگوید
آیا در نفی و اثبات قلب تمام را میگوید یا نه اگر تمام را میگوید پس صرف کردن لا بفوق و آله به یمین چگونه است
جواب آنکه قلب اگر تمام را بگوید چه نقصان دارد و لا را بفوق ببرد و آله را بجانب یمین صرف کند و الا الله را
بجانب خود بکشد با آنکه نفی و اثبات را در ان طریق به تخیل میگذرانند بکام و زبان کاری ندارند تا مواطات
قلب شرط قول نمایند این دو سوال اخیر شما از قبیل تشکیکات فخر رازی است اگر نیک متوجه میشدید مندفع
میگشت بقیة المرام آنکه بعضی از یاران آنجائی مکرر نوشته اند که خدمت میر درین ایام باحوال طالبان کم
می پردازند و گرفتاری بعمارت دارند مبلغ فتوح بر عمارت خرج میشود و فقرا بی نصیب می مانند این مقدمات
را بر نهجی نوشته بودند که شائبهٔ اعتراض از انجا مفهوم میگشت و بوی انکار می آمد بدانند که انکار این
طائفه سم قاتل است و اعتراض بر افعال و اقوال این بزرگواران زهر افعی که بموت ابدی رساند
و هلاک سرمدی گرداند فکیف که این انکار و این اعتراض عائد به پیر گردد و سبب ایذاء پیر شود منکر
این طائفه از دولت ایشان محروم است و معترض بر ایشان همه وقت خائب و خاسر تا زمانیکه
جمیع حرکات و سکنات پیر در نظر مرید مستحسن و زیبا نه در آید از کمالات پیر بهره نیابد و اگر یابد
استدراج بود که عاقبت آن خرابی و رسوائی است مرید باوجود کمال محبت و اخلاص که
به پیر دارد اگر در خود برابر سر مو گنجائش اعتراض بر پیر یابد جز خرابی خود هیچ نداند و از کمالات
پیر بی نصیب بود و اگر فرضاً مرید را در فعلی از افعال پیر شبهه پیدا شود و دفع نشود باید که آنرا

استفسار بر نہجی نماید کہ از شائبہ اعتراض پاک بود و از مظنۂ انکار مبرا در سیوقت چون محق و مبطل ممتزج اند
اگر احیاناً از پیر امرے خلاف شریعت ظاہر شود باید کہ مرید در ان امر تقلید پیر نکند و بحسن ظن مہما امکن آن را
بمحملے طلبد و وجہ صحت خواہد و اگر وجہ صحت پیدا نشود باید کہ در دفع آن ابتلا بحضرت حق سبحانہ و تعالی ملتجی و
متضرع شود و بگریہ و زارے سلامتی پیر خواہد و اگر مرید را در حق پیر شبہہ در ارتکاب امر مباح پیدا شود آن شبہہ
را اعتبار نکند ہر گاہ مالک الامور جل سلطانہ در اتیان مباح منع نفرمودہ باشد و اعتراض ننمودہ دیگر را چہ رسد
کہ از نزد خود اعتراض کند بسیار است کہ در بعضے جاہا ترک اولی اولی باشد از اتیان اولی در حدیث
نبوی آمدہ علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام ان اللہ کما یحب ان یؤتی بالعزیمۃ یحب ان یؤتی بالرخصۃ
خدمت پیر چون فیضہای مفرط دارند در ایام فیض اگر باحوال مریدان بہ پردازند تسلی خود ببعضے از امور
مباحہ نمایند چہ جائے اعتراض است در سیوقت عبد اللہ اصطخرے از برائے تسلی خود ہمراہ
سگبانان بہ صحرا بہ شکار میرفت و بعضے از مشائخ درین وقت تسلی خود بسماع و نغمہ مینمودند
والسلام علی من اتبع الہدیٰ والتزم متابعۃ المصطفیٰ علیہ وعلی آلہ الصلوات اتمہا و اکملہا

خاتمہ عرضداشت اول کہ مغفرت پناہ مخدومزادۂ کلان قدس سرہ نوشتہ بودند

عرضداشت کمترین بندگان محمد صادق بعرض اشرف میرساند کہ احوال و اوضاع این حدود و بیمن
توجہات علیہ بجمعیت صورے و معنوے گذران ست مدتیست کہ از طرف خادمان حضرت خاطر نگران و
پریشان میبود روز تحریر عریضہ میان بدر الدین رسید و خیر و عافیت کامل رسانید فرحت بیحد و مسرت
بے اندازہ روی نمود و الحمد للہ سبحانہ علی ذالک حمداً کثیراً کثیراً قبلہ گاہا حافظ بہاؤ الدین شب سیزدہم ختم قرآن مجید
کرد از شب چہاردہم حافظ موسیٰ شروع کردہ است پنج پنج سیپارہ میخوانند شب آیندہ کہ شب نوزدہم است
ختم میکنند در عشرۂ اخیر حافظ بہاؤ الدین قرار دادہ است کہ ختم خواہد کرد حضرت سلامت شبی در نماز تراویح
حافظ قرآن میخواند کہ مقامی وسیع بس نورانی ظاہر شد گوئیا کہ مقام حقیقت قرآنی بود ہر چند باین جراءت
نمیتواند کرد و چنان معلوم شد کہ حقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام اجمال اینمقام است گویا کہ
دریای عظیم را در کوزہ در آوردہ باشند و اینمقام تفصیل حقیقت محمدی است و اکثر از انبیاء و اولیاء اکمل بقدر
خود از بعض آن مقام بہرہ دارند و از تمام آنمقام بغیر از پیغمبر ما علیہ الصلوٰۃ والسلام نصیبے مفہوم نشد و
این حقیر نیز بہرہ یافت حق سبحانہ و تعالی بتوجہ عالی نصیبے کامل روزے گرداناد و تا ہنوز اینمقام خوب واضح

نشدہ است باقی احوال بجمعیت گذران است و در پناہ معظم خیلے برکت مفہوم میشود اخوی محمد سعید اوضاع ہموار دارد
و اوقات بجمعیت و بذکر میگذرانند یاران شہر نیز بذوق تمام حاضر میشوند و فقیر تا الحال چہار سیپارہ چیزے بالا حفظ
کردہ است تا روز عید ظاہرا پنج سیپارہ یاد کند والعبودیۃ **عرضداشت دوم** عرضداشت کمترین بندگان
محمد صادق بذروۂ عرض میرساند کہ احوال و اوضاع انحدود مستوجب شکر است خیریت آن ذات کعبہ مراد
مع خادمان و مخلصان مطلوب و مسئول است سرفراز نامۂ نامے و صحیفۂ گرامی کہ بمصحوب اسمٰعیل مرسل بود بمطالعۂ
آن مشرف و مبتہج گردید حق سبحانہ و تعالی شانہ عاطفت آن قبلۂ عالمیان بر کافۂ اہل اسلام باقی و پایندہ داراد
بحرمۃ النبی الامی و آلہ الامجاد علیہ من الصلوات اتمہا و من التسلیمات اکملہا قبلہ گاہا از خرابی احوال چہ نویسد کہ
غیر از حسرت و ندامت بر صدور اعمال و تضییع احوال ماضیہ و حال سرمایہ بدست ندارد و آرزوی آنست کہ ہیچ
لحظہ و ساعتے بخلاف رضائے او تعالی و تقدس نگذرد و آن میسر نہ مگر آنکہ توجہ خادمان آنسرور در گاہ مددی
فرمایند و دستگیرے نمایند کہ از کریمان کارہا دشوار نیست ؛ الحمد للہ والمنۃ کہ تا حال ہمین توجہ شریف بطریقیکہ
امر فرمودہ بودند استقامت دارد و دران کم فتورے راہ مییابد بلکہ روز بروز امیدوار ترقی و تزاید است
بعد از فجر و ظہر و عصر حلقہ می نشیند و حافظ بہاؤ الدین چون از ترددات فرصت مییابد قرآن نیز میخواند و این
فقیر در بعضے اوقات مقبوض است و دیگر مبسوط و قبض و بسط و توجہ و ذوق و آرام و جز آن تعلق ببدن
دارد و از ان تجاوز نمی نماید و لطائف ستہ نہ متوجہ اند و نہ غافل و اگر متوجہ اند توجہ آنہا مثل علم حضوریست
بلکہ عین آن و توجہ و ذوق و مثل آن ہمہ را داخل ظلال میداند و از ظل متجاوز نمییابد و لطائف اولاً
ببدن مختلط بودند و در نظر بصیرت غیر از بدن امرے دیگر مفہوم نمی شد چنانچہ بحضور موفور السرور
عرض کردہ بود الحال از بدن ممتاز در می آیند و اینمقام مقام بقا میداند و بعد از بقا باز یک نوعی
از فنا بہ لطائف رو نمود چنان معلوم شد کہ بی این فنا کہ بعد از بقا شود تمامی کار میسر نیست و الحال
چندروز است کہ مقبوض و معاملہ سر بگم است تا چہ ظاہر شود فاما تا حال توجہ بعالم نیامدہ است چون
عرض احوال ضرور میبود بچند کلمہ جراءت نمود قبلہ گاہا فقیر ہر شب حضرت را بخواب می بیند الا ما شاء اللہ
زیادہ چہ نویسد کہ داخل تعلقات رسمیہ است والعبودیۃ **عرضداشت سوم** عرضداشت کمترین
بندگان محمد صادق بموقف عرض میرساند کہ این حقیر مدتیست کہ مقبوض و مغموم میبود آخر الامر بمحض توجہ
اقدس عنایت خداوندی جل سلطانہ در رسید و بسطے عظیم روے نمود و دران بسط چنان معلوم گشت کہ

چنانچه سابقاً یا دو توجه مثلاً از جانب این کس میود الحال هر چه هست از جانب اوست تعالی و تقدس م در وجود پیش از قابلیت قبول نمی یافت کالمرآة التی تطلع علیه الشمس فاحترق بذلک الطلوع کل ظلمة وکدورة من البدن اللطائف وحصل فیها کل نور وبرکة ینبغی فانشرح الصدور واتسع القلب وصار البدن کالنور مضیأ الطف من الروح والسر الذین کانا قبل ذلک ووجدت التجلی الاکمل من بین اللطائف علی القلب فلما نظرت الی القلب ظهران فی القلب قلباً آخر المتجلی علیه فلما نظرت الی قلب القلب ظهران فی ذلک قلباً آخر وهکذا الی غیر النهایة فلم یظهر قلب بسیط الا وقلب آخر فیه ولم یتوهم الآن انه ینتهی الی القلب البسیط ولیس بتیقن وعلم ان الحالات السابقة من هذه الحالة بالنسبة الیها کانت کلها تکلفات صرفة وکان یخطر اسم هذا المقام فاکتبها لسور الادب قبله گاه اینهمه کمترین اثریست از آثار توجه اطهر سه گر بر تنِ من زبان شود هر موے ۞ یک شکر تو از هزار نتوانم کرد ۞ حضرت سلامت آرزومندے دریافت ملازمت خادمان درگاه را چه شرح دهد وچه نویسد شب وروز بلکه هر ساعت در تصور آنست که کدام وقت نیک وساعت خوش خواهد بود که مطلب اعلی ومقصد اعز بحصول خواهد پیوست غیر ازین تمنای آرزومندی در تصور نمی آید حق سبحانه وتعالے باحسن وجوه واوفق طرق این دولت عظمی میسر گرداناد بحرمة النبی وآله الامجاد علیه وعلی آله من الصلوات اتمها ومن التسلیمات اکملها والعبودیة

تمام شد جلد اول مکتوبات امام ربانی

بعون صانع مکین و مکان و فضل خلاق زمین و زمان

شمع کاشانهٔ هدایات وعرفان مصقل آئینهٔ صافی درونان مورد انوار الهامات یزدانی اعنی

از ارشادات علیه غوث ربانی حضرت مجدد الف ثانی مرتبه مخدره مریدان خص الخاص حضرت خواجه باقی

در مطبع منشی نولکشور لکهنو به طبع زین مطبوع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیه وعلیه کما یحب ربنا ویرضیٰ والصلوٰۃ والسلام الاتمان الاکملان علے
حبیبه محمد وآله واصحابه واہل بیته وکمل ورثته وسائر من اتبع الهدیٰ وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین والملائکة
المقربین کما یلیق بعلو شانهم ویحری اما بعد فهذه مکاتیب متضمنة لعلوم غریبة ومعارف عجیبة واسرار
لطیفة ودقائق شریفة ما تکلم بها احد من العرفاء وما اشار الیها واحد من الاولیاء مقتبسة من مشکوٰۃ انوار
النبوة للامام الهمام قدوة العلماء الراسخین المشرف بتشریفات المرسلین صاحب الولایة الاصلیة مخزن
الاسرار الالٰهیة واقف دقائق المتشابهات القرآنیة الآتیة العجیبة من الآیات الرحمانیة مجدد الف
ثانی شیخنا وامامنا الشیخ احمد الفاروقی سلمه الله تعالیٰ سبحانه علے رؤس العالمین چون جلد اول
مکتوبات بعدد سیصد و سیزده مکتوب رسید حضرت ایشان سلمهم الله تعالیٰ فرمودند که برہمین عدد ختم
کنند که موافق عدد پیغامبران مرسل است صلوٰۃ الله تعالیٰ علے نبینا وعلیهم ونیز موافق عدد
اہل بدر است رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین تبرکاً وتیمناً بران عدد ختم نموده آمد بعد ازان مکتوبات
قدسی آیات دیگر که صدور یافتند معارف آگاهی حقائق دستگاهی مظهر فیض آلهی منظر اسرار نامتناهی
جامع علوم ظاهره و باطنه حضرت مخدوم زادگی شیخ مجدد الدین خواجه محمد معصوم سلمه الله تعالےٰ
وابقاه واوصله الی غایة ما یتمناه باعث گشتند که این مکاتیب جمع شوند بحسب اشارهٔ شریف
ایشان کمترین خاکروبان این درگاه اضعف عباد الله الباری عبدالحی بن خواجه چاکر حصاری غفر الله تعالیٰ
ذنوبه وستر الله سبحانه عیوبه واحسن الله تعالیٰ خاتمته متصدی جمع این مکاتیب گشت هو الله الموفق
وعلیه التکلان مکتوب اول بشیخ عبدالعزیز جونپوری صدور یافته در بیان تحریر مذهب شیخ محی الدین

بن العربی در مسئله وحدة الوجود با آنچه مختار حضرت ایشان ست سلمه الله تعالیٰ بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله
الذی جعل الامکان مرآة للوجوب وصیر العدم مظهر الوجود والوجوب والوجود ان کانتا صفتی کماله سبحانه
فهو تعالیٰ وراء جمیع الاسماء والصفات ووراء جمیع الشیون والاعتبارات ووراء الظهور والبطون ووراء
البروز والکمون ووراء التجلیات والظهورات ووراء المشاهدات والمکاشفات ووراء کل محسوس
ومعقول ووراء کل موہوم ومتخیل فهو سبحانه وراء الوراء ثم وراء الوراء ثم وراء الوراء ؎
چگویم با تو از مرغی نشانه + که با عنقا بود هم آشیانه + ز عنقا هست نامی پیش مردم + ز مرغ من بود آن
نام هم گم + فلا یصل حمد حامد الی جناب قدس ذاته بل تنتهی جمیع المحامد دون سرادقات عزته فهو الذے
اثنی علی نفسه وحمد ذاته بذاته فهو سبحانه الحامد والمحمود وما سواه عاجز عن اداء الحمد المقصود کیف وقد
عجز عن حمده سبحانه من هو حامل لواء الحمد یوم القیٰمة تحته آدم من دونه وهو افضل البرایا واکملهم ظهورا و
اقربهم منزلة واجمعهم کمالا واتمهم جمالا واکملهم بدرا وارفعهم قدرا واعظمهم ابهة وشرفا واقومهم
دینا واعدلهم ملة واکرمهم حسبا واشرفهم نسبا واعرفهم نبیا لولاه لما خلق الله سبحانه الخلق ولما اظهر
الربوبیة وکان نبیا وآدم بین الماء والطین واذا کان یوم القیٰمة کان هو امام النبیین وخطیبهم
وصاحب شفاعتهم الذے قال نحن الآخرون ونحن السابقون یوم القیٰمة وانے قائل
قولا غیر فخر وانا حبیب الله وانا خاتم النبیین ولا فخر وانا اول الناس خروجا اذا بعثوا وانا قائدهم
اذا وفدوا وانا خطیبهم اذا انصتوا وانا مستشفعهم اذا حبسوا وانا مبشرهم اذا ایسوا والمفاتیح یومئذ بیدی
؎ در قافلهٔ که اوست دانم نرسم * این بس که رسد ز دور بانگ جرسم * صلوٰۃ الله سبحانه و
تسلیماته تعالیٰ وتحیة عز شانه وبرکاته جل برهانه علیه وعلے جمیع اخوانه من النبیین والمرسلین والملائکة
المقربین وعلی اہل الطاعة اجمعین صلوٰۃ وسلاما وتحیة وبرکة هو لها اہل کلما ذکره الذاکرون و
کلما غفل عن ذکره الغافلون وبعد الحمد والصلوٰۃ وتبلیغ الدعوات وارسال التحیات نموده می آید
صحیفهٔ شریفه که نامزد این فقیر ساخته بودند اخوی اعزی شیخ محمد طاہر رسانیدند وخوش وقت ساختند
چون متضمن حقائق ومعارف ارباب کشف وشهود بود فرحت بر فرحت افزود جزاکم الله سبحانه
فقیر نیز موافقت صحیفهٔ ایشان نموده از اذواق ومذاق این طائفه علیه سخن در میان آورده چند کلمه
مصدع گشت مخدوما معلوم شریف ست که وجود مبداء هر خیر وکمال ست وعدم منشاء هر نقص وشر است

پس وجود واجب را ثابت باشد جل سلطانه وعدم نصیب ممکن بود تا همه خیر وکمال عائد باو باشد وهمه شر و
نقص راجع باین ممکن را وجود ثابت کردن وخیر وکمال راجع باو داشتن فی الحقیقة شریک کردنست اورا
در ملک وملک حق جل سلطانه وهمچنین ممکن را عین واجب گفتن تعالی شانه وصفات وافعال او را عین صفات
وافعال او تعالی ساختن سوء ادبست والحادست در اسماء وصفات او تعالی کناس خس که بنقص وخبث ذاتی
متسم ست چه مجال که خود را عین سلطان عظیم الشان که منشاء خیرات وکمالاتست تصور نماید وصفات وافعال خسیسه
خود را عین صفات وافعال جمیله او توهم کند غایة ما فی الباب بنابر قضیه تشکیک علماء ظواهر ممکن را وجود ثابت
کرده اند ووجود واجب تعالی ووجود ممکن را از افراد مطلق وجود داشته وجود واجب را تعالی اولی و
اقدم گفته اند همین معنی موجب تشریک ممکن ست بواجب تعالی در کمالات وفضائل که از وجود ناشی
گشته اند تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا در حدیث قدسی آمده الکبریاء ردائی والعظمة ازاری اگر علمای
ظواهر ازین دقیقه آگاه می گشتند هرگز ممکن را وجود ثابت نمیکردند وخیر وکمال که مخصوص بآن حضرت
ست جل وعلا باعتبار اختصاص وجود ممکن را اثبات نمی نمودند ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا
اکثر صوفیه علی الخصوص متاخران ایشان ممکن را عین واجب تعالی دانسته اند وصفات وافعال
آنرا عین صفات وافعال او تعالی انگاشته میگویند ؎ همسایه وهمنشین وهمره همه اوست +
در دلق گدا واطلس شه همه اوست + در انجمن فرق ونهانخانه جمع + بالله همه اوست ثم بالله همه
اوست + این بزرگواران هرچند از تشریک وجود تنزه نموده اند واز اثنینیت گریخته اما غیر وجود
را وجود یافته اند ونقائص را کمالات گفته می گویند در هیچ چیز شرارت ونقص ذاتی نیست اگر هست
نسبی واضافی ست سم قاتل نسبت بانسان شرارت دارد که مزیل حیات وست ونسبت بحیوانی که
در ان سم مخلوق ست آب حیات است وتریاق نافع مقتدای ایشان درین امر کشف وشهود ست
هر قدر که ظاهر ساخته اند دریافته اند اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی درین باب انچه بر فقیر ظاهر ساخته اند
بتفصیل وا مینماید اول مذهب شیخ محی الدین ابن العربی که امام ومقتدای متاخران صوفیه
ست درین مسئله بیان میکند بعد از ان انچه مکشوف گشته است در تحریر می آرد تا فرق درمیان دو
مذهب بروجه اتم حاصل گردد واز دقت یکی بدیگری غلط نشود شیخ محی الدین عربی وتابعان او میفرمایند
که اسماء وصفات واجبی جل وعلا عین ذات واجب اند تعالی وتقدس وهمچنین عین یک دیگر اند

مثلا علم وقدرت چنانچه عین ذات اند تعالی عین یکدیگر اند نیز پس در آن موطن در هیچ اسم ورسم تعدد وتکثر نباشد وتمایز
وتباین نبود غایة ما فی الباب آن اسماء وصفات شیون واعتبارات در حضرت علم تمایز وتباین پیدا
کرده اند اجمالا وتفصیلا اگر تمیز اجمالی است معبر بتعین اول است واگر تفصیلی ست مسمی بتعین ثانی تعین اول
را وحدت می نامند وآنرا حقیقت محمدی میدانند وتعین ثانی را واحدیت میگویند وحقائق سائر ممکنات
می انگارند واین حقائق ممکنات را اعیان ثابته میدانند این دو تعین علمی که وحدت واحدیت اند در مرتبه
وجوب اثبات مینمایند میگویند این اعیان بوی از وجود خارجی نیافته اند ودر خارج غیر از احدیت مجرده هیچ موجودی
نیست واین کثرت که در خارج مینماید عکس آن اعیان ثابته است که در مرآت ظاهر وجود که جز او در خارج
موجودی نیست منعکس گشته است ووجود تخیلی پیدا کرده در رنگ آنکه در مرآت صورت شخص منعکس گردد
وجود تخیلی در مرآت پیدا کند این عکس را وجودی جز در تخیل ثابت نیست ودر مرآت روے حلول
نکرده است ودر روی آن مرآت چیزی منقش نگشته اگر انتقاش است در تخیل است که در وے
مرآت متوهم شد این متخیل ومتوهم چون صنع خداوندیست جل سلطانه که اتقان تمام دارد برفع وهم و
تخیل مرتفع نگردد وثواب وعذاب ابدی بران مرتب باشد این کثرتی که در خارج نمودے پیدا
کرده است بسه قسم منقسم است قسم اول تعین روحی است وقسم دوم تعین مثالی وقسم سوم تعین جسدے
که بشهادت تعلق دارد واین سه تعین را تعینات خارجیه میگویند ودر مرتبه امکان اثبات می نمایند تنزلات
خمسه عبارت ازین تعینات پنجگانه است واین تنزلات خمسه را حضرات خمس نیز گویند چون علم خارج
غیر از ذات واجب است تعالی وغیر او اسماء وصفات واجبی جل سلطانها که عین ذات اند تعالی وتقدس
نزد ایشان ثابت نشده است وصورت علمیه را عین این صورت دانسته اند نه شبح ومثال آن و
همچنین صورت منعکسه اعیان ثابته را که در مرآت ظاهر وجود نمودی پیدا کرده است عین آن اعیان را
تصور کرده اند نه شبه آن ناچار حکم باتحاد نموده اند وهمه اوست گفته اینست بیان مذهب شیخ
محی الدین ابن العربی در مسئله وحدت وجود بروجه اجمال همین علوم اند و امثال این علوم که شیخ
آنها را مخصوص بخاتم الولایت مے داند ومی گوید که خاتم النبوة این علوم را از خاتم
الولایت اخذ مے نماید وشراح فصوص در توجیه آن تکلفات مینمایند بالجمله پیش از شیخ
هیچ یکی ازین طائفه باین علوم واسرار زبان نگشاده است واین حدیث را بدین نهج

بیان ننموده هرچند سخنان توحید و اتحاد در غلبات سکر از ایشان بظهور آمده اند و انا الحق و سبحانی گفته اند اما
وجه اتحاد را معلوم نساخته اند و منشاء توحید را در نیافته پس شیخ برهان متقدمان این طائفه آمده و حجت
متاخرین ایشان گشته مع ذلک دقائق کثیره درین مسئله مختفی مانده ست و اسرار غامضه درین باب
بر منصهٔ ظهور نیامده که فقیر باظهار آن توفیق یافته است و تحریر پذیر گشته والله یحق الحق و هو یهدی السبیل
مخدوما صفات ثمانیه واجب الوجود تعالی و تقدس که نزد اهل حق شکر الله تعالی سعیهم در خارج موجود اند
ناچار در خارج از ذات تعالی و تقدس متمیز باشد تمیزیکه از قسم بیچونی و بیچگونگی بود و همچنین این صفات از
یکدیگر متمیز ند تمیز بیچونی بلکه تمیز بیچون در مرتبهٔ حضرت ذات تعالی و تقدس نیز ثابت ست لانه الواسع
بالوسع المجهول الکیفیة و تمیزیکه فراخور فهم و ادراک ما باشد ازان جناب قدس مسلوب ست چه تبعض
و تجزی در انجا متصور نیست تحلیل و ترکیب را دران حضرت جل سلطانه بارنه و حالیت و محلیت را
گنجائش نه بالجمله آنچه از صفات و اعراض ممکن است ازان جناب قدس مسلوب ست لیس کمثله
شیٔ لا فی الذات ولا فی الصفات ولا فی الافعال باوجود این تمیز بیچونی و وسعت بیکیفی اسما و صفات
واجبی جل سلطانها در خانهٔ علم نیز تفصیل و تمیز پیدا کرده اند و منعکس گشته و هر اسم و صفت متمیز را مقابلے
است در مرتبهٔ عدم و نقیضے ست در ان موطن مثلاً صفت علم را در مرتبهٔ عدم مقابلے است و نقیضے که عدم علم
باشد که معبر به جهل است و صفت قدرت را مقابلی ست عجز که عدم قدرت باشد علی هذا القیاس و آن
عدمات متقابله نیز در علم واجبی جل شانه تفصیل و تمیز پیدا کرده اند و مرایای اسما و صفات متقابله خود
گشته و مجالی ظهور عکوس آنها شده نزد فقیر آن عدمات با آن عکوس اسما و صفات حقائق ممکنات اند غایة ما
فی الباب آن عدمات در رنگ اصول و مواد آن ماهیات اند و آن عکوس همچون صور حالّه در ان مواد
پس حقائق ممکنات نزد شیخ محی الدین همان اسما و صفات متمیزه اند در مرتبهٔ علم و نزد فقیر حقائق ممکنات
عدمات اند که نقائض اسما و صفات اند با عکوس اسما و صفات که در مرایای آن عدمات در خانهٔ علم ظاهر
گشته و با یکدیگر ممتزج شده و قادر مختار جل سلطانه هرگاه خواست که ماهیتے را ازان ماهیات ممتزجه بوجود
ظلے که پرتوے است از حضرت وجود برین متصف گردانیده موجود خارجی ساخته بالجمله پرتوے
از حضرت وجود باین ماهیت ممتزجه انداخته مبدأ آثار خارجیه گردانید پس وجود ممکن در علم و
در خارج در رنگ سائر صفات او پرتویست از حضرت وجود و از کمالات تابعهٔ او مثل علم ممکن پرتو

از علم واجب تعالی و تقدس و ظلی است ازان که در مقابل خود منعکس گشته است و قدرت ممکن نیز ظلے
است که در عجز و مقابل اوست منعکس شده و همچنین وجود ممکن ظلی است از حضرت وجود که
در مرآت عدم که مقابل اوست منعکس گشته است ع نیاوردم از خانه چیزے نخست ۞ تو دادی
همه چیز من چیز تست ۞ لیکن نزد فقیر ظل شیٔ عین شیٔ نیست بلکه شبح است و مثال آن شیٔ و حمل
یکی بر دیگرے ممتنع ست پس نزد فقیر ممکن عین واجب ثابت نبود و چه حقیقت ممکن عدم است
و عکسی که از اسما و صفات دران منعکس گشته است شبح و مثال آن اسما و صفات است نه عین
آنها پس همه اوست درست نباشد بلکه همه از وست چه آنچه ذاتی ممکن ست عدم ست که شرارت
و نقص و خبث را منشا است و هرچه از جنس کمالات در ممکن پیدا است از وجود و توابع آن همه مستفاد
ازان حضرت است جل سلطانها و پرتوی است از کمالات ذاتیه او سبحانه پس ناچار او تعالی نور آسمانها
و زمین باشد و ماورای او سبحانه همه ظلمت بود کیف والعدم فوق جمیع الظلمات تحقیق این مبحث کما ینبغی در
مکتوبے که بنام فرزندی اعظمی مرحومی در بیان حقیقت وجود و تحقیق ماهیات ممکنات نوشته است
طلب فرمایند پس عالم باسرها نزد شیخ محی الدین عبارت از اسما و صفات ست که در خانهٔ علم تمیز پیدا
کرده و در مرآت ظاهر وجود در خارج نمودی حاصل کرده است و نزد فقیر عالم عبارت از عدمات
است که اسما و صفات واجبی جل سلطانها در خانهٔ علم در آنجا منعکس گشته اند و در خارج بایجاد
حق سبحانه آن عدمات با آن عکوس بوجود ظلی موجود شده پس در عالم خبث ذاتی پیدا شد و
شرارت جبلی ظاهر گشت و خیر و کمال همه عائد بجناب قدس او شد جل و علا کریمهٔ ما اصابک من حسنة
فمن الله و ما اصابک من سیئة فمن نفسک موید این معرفت ست والله سبحانه الملهم پس ازین تحقیق
معلوم گشت که عالم در خارج موجود ست بوجود ظلی چنانچه حضرت حق سبحانه در خارج موجود است
بوجود اصلی بل بذاته غایة ما فی الباب این خارج نیز ظل همان خارج ست در رنگ وجود و صفات
پس عالم را عین حق جل و علا سلطانه نمیتوان گفت و حمل یکے بر دیگرے جائز نباشد ظل شخص
را عین شخص نمیتوان گفت لوجود التغائر بینهما فی الخارج لان الاثنین متغائران و اگر کسے ظل شخص را عین
شخص گوید بر سبیل تسامح و تجوز خواهد بود که خارج از مبحث ست اگر گویند که شیخ محی الدین و تابعان
او نیز عالم را ظل حق می دانند تعالی پس فرق چه بود گوئیم ایشان وجود آن ظل را جز در وهم نمی انگارند

وبوی از وجود خارجی در حق آن تجویز نمینمایند بالجمله کثرت موهومه را بظل وحدت موجوده تعبیر مینمایند و در خارج موجود واحد را میدانند تعالی وتشان ما بینهما پس منشاء حمل ظل بر اصل وعدم آن حمل اثبات وجود خارجی گشت مر ظل را وعدم اثبات آن وجود ایشانان چون ظل وجود را وجود خارجی اثبات نمی نمایند ناچار بر اصل محمول میسازند واین فقیر چون ظل را در خارج موجود میداند حمل مباورت نمی نماید ونفی وجود اصلی از ظل فقیر وایشانان شریک اند ودر اثبات وجود ظلے نیز متفق لیکن این فقیر وجود ظلی در خارج اثبات مینماید وایشانان وجود ظلی را در وهم وتخیل می انگارند ودر خارج جز احدیت مجرده را موجود نمیدانند وصفات ثمانیه را که بآرای اهل سنت وجماعت رضی الله تعالی عنهم وجود اینها در خارج ثابت شده است نیز در علم اثبات میکنند علما وظواهر وایشانان رضی الله تعالی عنهم دو طرف اقتصار را اختیار فرموده اند وحق متوسط نصیب این فقیر بوده که بآن موفق گشته اگر ایشان را نیز این خارج را ظل آن خارج می یافتند از وجود خارجی عالم انکار نمی نمودند وبر وهم وتخیل اقتصار نمی فرمودند وانکار از وجود خارجی از صفات واجب الوجود نیز نمی کردند واگر علما نیز آگاه می گشتند هرگز ممکن را وجود اصلی ثابت نمی کردند وبر وجود ظلی اکتفا می نمودند وانچه فقیر در بعضے مکتوبات نوشته است که اطلاق وجود بر ممکن بطریق حقیقت است نه بطریق مجاز منافی این تحقیق نیست زیراکه ممکن در خارج بوجود ظلی بطریق حقیقت موجود است نه بر سبیل توهم وتخیل کما زعموا

سوال صاحب فتوحات مکیه اعیان ثابته را برزخ گفته است بین الوجود والعدم پس عدم بطور او نیز داخل حقائق وممکنات گشت پس فرق در میان تحقیق وآن قول چه بود جواب برزخ باین اعتبار گفته است که صور علمیه را او در روی است که بوجود دارد بواسطۂ ثبوت علم ورو ئے است که بعدم دارد بواسطۂ خارجی لان الاعیان ماشمت رائحة من الوجود الخارجی عنده وعدمی که درین تحقیق اندراج یافته است حقیقت دیگر دارد وهمچنین انچه در عبارات بعضے اعزه که اطلاق عدم بر ممکن رفته است مراد از ان معدوم خارجی است نه عدمی که بالتحقیق یافته واو تعالی از ان اسما وصفات که در علم تفصیل وتمیز یافته اند ودر مرایاے عدمات منعکس گشته حقائق ممکنات شده اند وراء وراء وراء ست پس با عالم او را سبحانه بهیچ وجه مناسبت نباشد ان الله لغنے عن العالمین او را سبحانه با عالم عین ومتحد ساختن بلکه نسبت دادن برین فقیر بسیار گران ست

ے آن ایشانند ومن چنینم یا رب ۞ سبحان ربک رب العزت عما یصفون وسلام علی المرسلین

اثبات

والحمد لله رب العالمین والسلام علیکم وعلی من لدیکم

مکتوب دوم بمیر شمس الدین خلخانی تحریر یافت در بیان آنکه مرتبۂ ذات او تعالی ومرتبۂ صفات او سبحانه فوق از اعتبار وجود ووجوب ست الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی مفاوضۂ شریفه که از روی محبت واخلاص صادر فرموده بودند رسید فرحت فراوان رسانید کثرت اخوان دین سبب امیدواری است در آخرت اللهم اکثر اخواننا فی الدین وثبتنا وایاهم علی متابعة سید المرسلین علیه وعلیهم من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها ے از هرچه میرود سخن دوست خوشتر است ۞ مجمت آنکه را صفات سبع یا ثمانی واجب الوجود تعالی وتقدس اختلاف الآراء او که صفات حقیقیه اند در خارج موجود اند وغیر از اهل حق شکر الله تعالی سعیهم از فرق مخالفه هیچ یکی بوجود صفات واجبی جل سلطانه قائل نگشته است حتی که متاخرین صوفیه از ایشان نیز انکار وجود صفات نموده اند وزیادتی صفات را بعلم راجع داشته اند گویند ے از روے تعقل همه غیراند صفات ۞ با ذات تو از روی تحقق همه عین ۞ والحق که سخن اهل حق برحق است ومقتبس ست از مشکات نبوت ومؤید ست بنور کشف وفراست غایة ما فی الباب اشکالی که مخالفان در وجود صفات دارند قوی ست چه صفات اگر موجود باشند خالی نیستند ممکن باشند یا واجب امکان مستلزم حدوث ست لان کل ممکن حادث عندهم وقول بتعدد واجب منافی توحید ست وایضًا بر تقدیر امکان جواز انفکاک صفات از ذات تعالی وتقدس لازم ست وانیمعنے موجب جواز جهل وعجز ست مر واجب را تعالی وتقدس حل این اشکال انچه برین فقیر ظاهر ساخته اند آن ست که حضرت حق تعالی بذات خود موجود ست نه بوجود که عین باشد آن وجود یا زائد وصفات واجب تعالے بذات تعالی او موجود اند نه بوجود زیراکه وجود را در ان موطن گنجایش نیست شیخ علاء الدوله اشارتے باینمقام فرموده است آنجا که گفته فوق عالم الوجود عالم الملک الودود پس نسبت امکان ووجوب نیز در ان موطن متصور نباشد چه امکان ووجوب نسبتی ست میان ماهیت ووجود فحیث لا وجود لا امکان ولا وجوب این معرفت وراء طور نظر وفکر ست محبوسان عقیله عقل ازین معرفت چه دریابند وغیر از انکار نصیب شان چه بود الا من عصمه الله سبحانه دیگر سیادت پناه میر محب الله چندگاه اینجا بودند الحال چون متوجه آن حدود شدند صحبت وخدمت ایشان را مغتنم دانند والسلام علیکم وعلی من لدیکم

مکتوب سوم بمخدوم زادگی حقائق ومعارف آگاهی مظهر فیض الٰهی خواجه محمد سعید

سلمه الله تعالی صدور یافت در بیان آنکه معامله آفاق وانفس داخل ظلال ست ودر بیان ولایت
صغرے وکبری وکمالات نبوت وتحقیق حقیقت تجلی افعال که بعضے صوفیه را رو داده اند که آن
ظل فعل حق ست نه عین فعل بصفات وذات + الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی هرچه در مرایای
آفاق وانفس ظاهر شود بداغ ظلیت متسم است پس سزاوار نفی بود تا اثبات نموده آید وچون معامله
از آفاق وانفس گذشت از قید ظلیت رست وشروعی در تجلی فعل وصفت میسر گشت ومعلوم شد که
قبل ازین هر تجلی که رو داده بود در سیر آفاقی وانفسی اگرچه آن را تجلی ذات دانند همه تعلق بظلال
فعل وصفت داشت نه بنفس فعل وصفت بذات خود چه رسد تعالی وتقدس زیرا که دائرهٔ ظلیت بنهایت
انفس منتهی میگردد پس هرچه در آفاق وانفس ظهور کند داخل آن دائره است فعل وصفت نیز هرچند
فی الحقیقة ظلال حضرت دانند تعالی وتقدس اما داخل دائره اصل اند وولایت انیمرتبه ولایت اصلی
است بخلاف ولایت مرتبهٔ سابق که بآفاق وانفس تعلق دارد که ولایت ظلی ست منتهیان دائره ظل را
با تجلی برقی که ناشی از مرتبهٔ اصل است میسر است که یکساعت از قید آفاق وانفس وارهانند وجمعیکه از
دائره آفاق وانفس درگذشتند واز ظل باصل پیوستند ضیاء تجلی برقی در حق ایشان دائمی ست چه مسکن و
ماوای این بزرگواران دائره اصل است که تجلی برقی ناشی ازان ست بلکه معامله این بزرگواران از تجلیات
وظهورات فوق است زیرا که هر تجلی وظهور بهر مرتبه که تعلق کند از شائبهٔ ظلیت بیرون نیست وگرفتارے
اصل الاصل ایشانرا از ظل فارغ ساخته است واز زیغ البصر خلاف کرده نهایت کمال در ولایت ظلی
که ولایت صغری است به تجلی برقی حصول می پیوندد واین تجلی برقی قدم اول ست در ولایت کبرے که
ولایت انبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات وولایت صغری ولایت اولیاست قدس الله تعالی
اسرارهم ازینجا تفاوت ولایت اولیا وولایت انبیا باید دریافت صلوات الله تعالی وتسلیماته سبحانه
علیهم که نهایت آن ولایت بدایت این ولایت ست از کمالات نبوة انبیا علیهم الصلوات والتحیات چه گوید
که بدایت نبوت نهایت این ولایت است مگر حضرت خواجه نقشبند قدس سره نصیبے از ولایت انبیا علیهم
الصلوات والتحیات به تبعیت ووراثت فراگرفته اند که گفته ما نهایت را در بدایت درج میکنیم این فقیر
اینقدر میداند که نسبت وحضور نقشبندیه چون بکمال برسد بولایت کبری می پیوندد واز کمالات آن
ولایت حظ وافری گیرد بخلاف طرق دیگران که نهایت کمال شان تا تجلی برقی ست باید دانست

سیرے که بعد از سیر آفاق وانفس میسر گردد سیر در اقربیت حق است سبحانه وتعالی زیرا که فعل او تعالی
نیز از ما بما نزدیکتر ست وهمچنین صفت او تعالی از ما واز فعل او تعالی نیز بما نزدیکتر ست وذات او تعالی هم از ما
وهم از فعل وصفت او سبحانه بما نزدیکتر ست سیر درین مراتب سیر در اقربیت است حقیقت تجلی فعل وتجلی صفت
وتجلی ذات درین موطن متحقق میشود واز سلطنت وهم ودائره خیال اینجا نجاتی حاصل میگردد زیرا که سلطان وهم
وخیال را در بیرون دائره آفاق وانفس سلطنت میسر نیست نهایت وهم تا نهایت ظل است هر جا ظل نبود وهم نبود
پس ناچار در ولایت ظلی خلاصی از قید وهم بعد موت میسر شود که وهم او بعدم آرد ودر ولایت اصلی که ولایت
کبری است خلاصی از قید وهم وخیال درین نشاة میسر است باوجود وهم از قید وهم آزادی است آنچه طائفهٔ
اولی را در آخرت است طائفهٔ اخری را اینجا میسر است ودر ولایت ظلی درین نشاة حصول مطلوب غیر از
منحوت وهم وخیال نیست ودر ولایت اصلی مطلوب از علت تراش وهم منزه ومبرا است ماناکه حضرت ملا آدم از
حیطه وهم وقید خیال هم تنگ آمده آرزوی موت مینماید تا بود که مطلوب را عریان از لباس وهم وخیال در
کنار کشد ودر مبادی موت منع عافاک الله نموده میفرماید ؎ من شوم عریان زتن او از خیال تا خرامم در
نهایات الوصال + بشنو آنکه گفتیم در آفاق وانفس تجلیات ظلال افعال وصفات است نه تجلیات نفس افعال
وصفات بیانش آنست که تکوین از صفات حقیقیه است چنانچه مذهب علماء ماتریدیه است شکر الله تعالی سعیهم
نه از صفات اضافیه کما زعمت الاشعریة درین صفت چون رنگ اضافت غالب است نظیر بصفات دیگر از
از صفات اضافیه گمان برده اند نه اینچنین است بلکه آن صفت از صفات حقیقیه است که رنگ اضافت آن ممتزج
گشته است واین صفت تکوین پایان تر جمیع صفات است رنگ صفات عالیه دارد وشمل نصیبے از علم وحیوة دارد
ودخلی از قدرت وارادت نیز دارد واین صفت تکوین را جزئیات است که فی الحقیقت ظلال وی اند چون
تخلیق وترزیق واحیا واماتت وانعام وایلام واین جزئیات داخل افعال اند که فی الحقیقت ظلال آن
صفت اند واز دائره صفات حقیقیه خارج واین فعل را دو وجه است وجهیست بفاعل ووجهیست
دیگر بمفعول واین دو وجه در نظر کشفی متمائز اند وجه اولی عالیست ووجه ثانیه سافل وایضاً وجه
اولی در نظر بچو اصل می در آید ووجه ثانیه در رنگ ظل آن اصل وایضاً وجه اول رنگے از
وجوب دارد ووجه ثانی رنگے از امکان این وجه ثانی مبادی تعینات غیر انبیا است علیهم
الصلوات والتسلیمات واز اولیاء کرام وسائر انام واین فعل حق جل سلطانه چون باعتبار

چنین رنگی از وجوب دارد ورنگی از امکان ناچار ممکن باشد زیرا که مرکب از واجب وممکن ممکن ست
وایضاً این فعل چون باعتبار جهت فوقانی روی بقدم دارد باعتبار جهت تحتانی قدمی در حدوث ناچار
حادث باشد زیرا که مرکب از قدیم وحادث حادث است وجمعیکه فعل حق را جل سلطانه قدیم گفته اند
نظر بجهت اولی است وجمعی دیگر که حادث دانسته اند منظور ایشان جهت اخری ست نظر طائفه اولے
بلند است ونظر طائفه ثانیه پست هرچند هر دو فریق از حق دو طرف مانده است وحق متوسط آنست که
این فقیر بآن امتیاز یافته است ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم مثل این تحقیق در صفات حقیقیه
نیز در بعضے از مکاتیب تحقیق یافته است طلب نمایند باید دانست که وجه ثانیه در فعل عبارت از خلق
خاص است که تعلق بزید گرفته است واین خلق زید گویا جزئی ست از جزئیات مطلق خلق مثلاً واین خلق خاص
که تعلق بزید گرفته است نیز جزئیات دارد ودر رنگ خلق ذات زید وخلق صفات زید وخلق افعال زید
واین جزئیات خلق زید در رنگ ظلال اند مر آن خلق زید را که بچون کلیست وخلق فعل زید را نیز ظلے
است ومظهری وآن کسب زید ست که تعلق بفعل نموده است این کسب را زیاده از خانه پر خود نیاورده است بلکه
کسب او پرتوی است از خلق حق جل وعلا پس ازین معارف معلوم گشت که فعل ظل کوین ست ووجه ثانیه از فعل
ظل ست مر وجه اولی را چنانچه تحقیق یافته است ووجه ثانیه را نیز ظلی ست که خلق زید بود مثلاً وخلق زید را نیز ظلی
است که خلق فعل زید بود واین ظل را نیز ظلی ست که کسب زید باشد چون این علوم دانستی بدانکه در نظر سالکان در
وقت سلوک مثلاً چون نسبت کسب زید از زید منتفی گردد واضافت آن بزید مرتفع شود ناچار فاعل آن فعل حق
را میدانند تعالی وتقدس بلکه افعال متکثره ومتباینه خلائق را فعل یک فاعل می یابند وظهور این معنے را تجلی
افعال می انگارند انصاف بباید داد که این تجلی تجلی فعل حق است سبحانه یا تجلی ظلی از ظلال آن فعل ست
که بمراتب تنزل نموده اسم ظلیت یافته است بر تجلی فعلی تجلیات دیگر را قیاس باید کرد که ظلے از ظلال گمان
نموده اصل اصل انگاشته اند وبجوز ومویز آرام یافته باید دانست که وجوب وجود چونکه نسبت واضافت
است ناچار در مرتبه فعل یافته شود وچون این نسبت بعالم مناسبت ندارد بلکه مخصوص بصانع عالم
است تعالی وتقدس پس بوجه اولی از فعل که بالا ذکر یافته است مناسب باشد اگر گویند ازین بیان
لازم می آید که وجوب در مرتبه ذات وصفات تعالی وتقدس ثابت نباشد وذات وصفات او تعالی
وتقدس واجب گفته نشود پس وجوب از حضرت ذات وصفات مسلوب بود چنانچه امکان

وامتناع از آن حضرت تعالی مسلوب ست پس قسم رابع پیدا شد سوای وجوب وامکان وامتناع وحال آنکه
انحصار عقلی ثابت شده است درین اشیاء ثلثه گوئیم که این انحصار ماهیت را ست فیستها بوجود آن بحیثیت
لانسبة الماهیة الی الوجود ولا انحصار کما فی ذات الواجب تعالی وصفاته سبحانه فان ذاته تعالی موجود بذاته لا بالوجود
عینا کان او زائدا وصفاته تعالی موجودة بذاته سبحانه من غیر ان تخلل فیها وجود فذاته تعالی وصفاته سبحانه فوق
الوجود ولا والثلثة المنحصرة غایة ما فی الباب ما تصور ذاته تعالی وتعقل صفاته سبحانه بالوجوه والاعتبارات اذ لا سبیل
الی الکنه عرض لذاته سبحانه فی الوجود التصوری الظلی الوجوب کما هو المناسب واللائق بعنایته تعالی وعرض لصفاته
سبحانه فی الوجود الذهنی الامکان کما هو المناسب لها لاحتیاجها الی الذات فذاته تعالی وصفاته سبحانه فی حد نفسهما
فوق مرتبة الوجوب والامکان بل فوق مرتبة الوجود ایضا وباعتبار الوجود التصوری الظلی الوجوب یناسب الذات
تعالی والامکان یناسب الصفات تعالت وتقدست فی الصفات تعالت من حیث الوجود الخارجی لا واجبة ولا
ممکنة بل هی فوق الوجوب والامکان وباعتبار الوجود الذهنی ممکنة ولا یلزم من هذا الامکان الحدوث لما انه لیس
لذواتها کما فی الممکنات بل لوجوداتها الظلیة ویناسب هذه المعرفة ما قاله ارباب المعقول من ان الکلیة والجزئیة تعرضان
للماهیة باعتبار خصوصیة الوجود الذهنی فلا یوصف بهما الماهیة حال الوجود الخارجی فزید الموجود فی الخارج مثلا قبل التعقل
لیس بجزئی کما انه لیس بکلی بل عرض له الجزئیة بعد الوجود الذهنی الظلی بل نقول جمیع النسب والاضافات والاحکام
والاعتبارات التی تحمل علیه تعالی کالالوهیة والازلیة غیر الصفات الثمانیة الموجودة انما یصدق علیه سبحانه باعتبار
التصور والتعقل والا فالذات من حیث هو غیر متصف بصفة ولا مسمی باسم ولا محکوم بحکم فصاحب الشرع تعالی
انما اطلق علی ذاته اسماء واحکاما باعتبار التناسب والتشابه لتکون قریبة الی افهام المخلوقات ولیکون التکلم
منهم علی قدر عقولهم کما یقال لزید الموجود فی الخارج بدون ملاحظة وجوده الذهنی انه جزئی علی سبیل التشبیه
والتنظیر ویکون حکمهم بالجزئیة لزید انسب واشبه من حکمهم بانه کلی فکذلک الحکم بالوجوب والوجود علی الذات
الاقدس العلے اولی وانسب من الحکم بالامکان والامتناع والا فلا یصل الے جناب قدسه تعالی وجوب
ولا وجود کما لا یلیق بجناب تنزیهه تعالے امکان وامتناع فافهم هذه المعرفة الشریفة المقدسة فانها
اساس الدین وخلاصة علم الصفات والذات تعالت وتقدست وما تکلم بها احد من العظماء ولا واحد
من الکبراء اشار اثر الله سبحانه هذا العبد بهذه المعرفة والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب چهارم
بسیادت مآب میر محمد نعمان صدور یافته در بیان آنکه علم الیقین وعین الیقین وحق الیقین که بعضے

صوفیه قرار داده اند فی الحقیقة دو شطر از سه شطر علم الیقین و یک شطر علم الیقین در پیش است تا بعین
الیقین چه رسد و بیان آنکه صاحب این علوم مجدد این الف ست والحمد لله وسلام علی عباده الذین
اصطفی مرتبیست که از احوال خیر مآل خود اطلاع بخشیده اند المسئول من الله سبحانه سلامتکم واستقامتکم بدانند
که علم الیقین عبارت از شهود آیات ست که افاده یقین علمی نماید این شهود فی الحقیقة استدلال ست
از اثر بمؤثر پس انچه از تجلیات و ظهورات در مرایای آفاق و انفس دیده شود همه از قبیل استدلال اثر
بمؤثر است اگرچه آن تجلیات را تجلیات ذاتیه نامند و آن ظهورات را بی کیف خوانند چه ظهور شئ در
مرآت حصول اثریست از آثار آن شئ بحصول عین آن شئ پس سیر آفاقی و انفسی بتمامه قدم از دائرهٔ
علم الیقین بیرون نکشد و غیر از استدلال از اثر بمؤثر نصیب آن نباشد قال الله تبارک وتعالی سنریهم
آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق دیگران سیر آفاقی را از علم الیقین دانسته اند و عین الیقین
وحق الیقین در سیر انفسی اثبات نموده اند و بیرون انفس سیر نگفتند ع آن ایشانند و من چنینم یا رب
میدانند که حضرت حق سبحانه به بنده از بنده نزدیکتر است پس از بنده تا حق جل وعلا در جانب اقربیت
سیر دیگر متخلل است که وصول بقطع آن منوط است این سیر ثالث نیز فی الحقیقة ثبت علم الیقین است
هرچند از دائره ظلیت بیرون ست اما از شائبه ظلیت پاک و مبرا نیست زیرا که اسما و صفات واجبی جل سلطانه
فی الحقیقة ظلال حضرت ذات اند تعالی وتقدس و هر جا شوب ظلیت است داخل آثار و آیات است پس ایشانان
از سه سیر علم الیقین یک سیر اول را مخصوص بعلم الیقین ساخته اند و سیر دوم آنرا محصل عین الیقین وحق الیقین گردانیده اند
و به سیر ثالث لب نکشاده تا دائرهٔ علم الیقین تمام شود عین الیقین هنوز در پیش است ع قیاس کن زگلستان من بهار
مرا از عین الیقین وحق الیقین چه گوید و اگر گوید که فهم کند که دریابد این معارف از حیطهٔ ولایت ارباب ولایت
در رنگ علماء ظواهر در ادراک آن عاجز اند و در درک آن قاصر این علوم مقتبس از مشکوة انوار نبوت اند علی
اربابها الصلوة والسلام والتحیة که بعد از تجدید الف ثانی بتبعیت وراثت تازه گشته اند و بطراوت ظهور
یافته صاحب این علوم و معارف مجدد این الف است کما لا یخفی علی الناظرین فی علومه ومعارفه التی
تتعلق بالذات والصفات والافعال وتتلبس بالاحوال والمواجید والتجلیات والظهورات فیعلمون
ان هؤلاء المعارف والعلوم وراء علوم العلماء ووراء معارف الاولیاء بل علوم هؤلاء بالنسبة الی
تلک العلوم قشر وتلک المعارف لب ذلک القشر والله سبحانه تعالی الهادی و بدانند که بر سر

هر مائة مجددی گذشته است اما مجدد مائة دیگر است و مجدد الف دیگر چنانچه در میان مائة والف فرق ست
در مجددین اینها نیز همانقدر فرق ست بلکه زیاده ازان و مجدد آنست که هرچه دران مدت از فیوض
بامتان برسد بتوسط او برسد اگرچه اقطاب و اوتاد آن وقت بود و نجبا و ابدال باشند ع خاص کند بندهٔ مصلحت
عام را والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات
العلی وعلی جمیع اخوانه من الانبیاء والمرسلین والملائکة المقربین وعباد الله الصالحین اجمعین مکتوب
پنجم بمیر شمس الدین علی خلخالی صدور یافته در بیان آنکه صفات او تعالی دو اعتبار دارند اول اعتبار
حصول آنهاست فی انفسها و اعتبار دوم قیام آنهاست بذات و هر دو اعتبار متمیز در خارج
اند الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی مخدوما صفات واجبی جل سلطانه که موجود اند و قیام بذات
دارند تعالی وتقدس دو اعتبار دارند اعتبار اول آنکه فی حد ذاتها ثابت اند و اعتبار دوم آنکه
قیام بذات واجب دارند تعالی وتقدس باعتبار اول مناسبت بعالم دارند و مبادی تعینات اند باعتبار
دوم از عالم مستغنی اند و هیچ توجهی بعالم و عالمیان ندارند و ایضاً در نظر کشفی باعتبار اول از ذات تعالی
وتقدس منفک مینماید و اثبات ذات تعالی وتقدس ماورای اینها نموده می آید و باعتبار ثانی نه اینچنین
اند و انفکاک متصور نه و ایضاً باعتبار اول حجاب ذات اند تعالی وتقدس و باعتبار ثانی احتجاب مرفوع ست
در رنگ آنکه بیاض که قائم بجامه باشد حجاب جامه نیست غایة ما فی الباب بیاض بهر دو اعتبار حصول
نفسی و حصول قیامی حجاب ذات نیست هرچند محسوس همان بیاض ست تا حجابیت مرفوع است بخلاف
صفات واجبی تعالی وتقدس باعتبار اول حاجب اند و باعتبار ثانی غیر حاجب و فرق در میان این
دو اعتبار اندک خیال نکنی این فقیر با وجود جذب قوی و سرعت سیر ما بین این دو اعتبار را نزدیک
به پانزده سال قطع کرده است علماء متقدمین بفرق این دو اعتبار مهتدی نگشته اند که حصول عرض فی نفسه همان
حصول قیامی اوست در جوهر و از علماء متاخرین بعضی بفرق این دو اعتبار راه یافته اند و تحقیق نموده اند
که حصول نفسی عرض دیگرست و حصول قیامی دیگر لان العرض یقال فی حقه انه وجد فقام
فی الوجود غیر القیام این تحقیق متاخران که در عرض نموده اند گویا زینه بود از برای عروج
مستمندی و وسیله بود از برای حاجتمندی بسیاری از تحقیقات کلامی و فلسفی درین سیر و
سلوک مدد نموده است و واسطهٔ معارف الهی جلشانه گشته والسلام علی من اتبع الهدی

والتزم متابعة المصطفیٰ وعلیٰ آله واصحابه من الصلوات اتمها ومن التسلیمات اکملها **مکتوب ششم**
بمخدوم زادگی جامع علوم عقلیه ونقلیه مجد الدین خواجه محمد معصوم سلمه الله تعالیٰ صدور یافته در بیان بعضے
از اسرار غامضه واز انجا وجه امر اتباع پیغمبر ما مر ملت حضرت ابراهیم را علیهما الصلوٰة والسلام مفهوم می گردد

الحمد لله وسلام علیٰ عباده الذین اصطفیٰ انکارم که مقصود از آفرینش من آنست که ولایت محمدی بلون ولایت ابراهیمی
علیهما الصلوات والتحیات منصبغ گردد وحسن ملاحت این ولایت باجمال صباحت آن ولایت ممتزج شود
و در روی فی الحدیث اخی یوسف اصبح وانا املح باین انصباغ وامتزاج مقام محبوبیت محمدیه بدرجهٔ علیه رسد ماما
که مقصود از امر باتباع ملت ابراهیم علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام حصول این دولت عظمیٰ بوده است و
طلب صلوات وبرکات مماثل صلوات وبرکات حضرت ابراهیم علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام برای این
غرض بوده ملاحت وصباحت هر دو مبنی از حسن فی ذات الله تعالیٰ برنج صفات لیکن حسن صفات وافعال وآثار همه
مستفاد از حسن صباحت است که کثیر البرکة است حسن ملاحت بحضرت اجمال مناسب تم است گویا ملاحت مرکزی
است مر حسن را وصباحت دائرهٔ آن مرکز و در حضرت ذات تعالیٰ وتقدس چنانچه بساطت است وسعت است نیز مه
آن بساطت ووسعت کردر فهم ما درآید ونه آن اجمال وتفصیل که مدرک ما گردد لا تدرکه الابصار وهو یدرک الابصار
وهو اللطیف الخبیر بساطت ووسعت که در حضرت ذات تعالیٰ اثبات نموده ایم از یکدیگر جدا اند نه آنکه عین یکدیگر اند چنانچه
بعضے گمان برده اند امتیزی که در میان اشیاء در آن مرتبه ثابت است خارج از حیطهٔ ادراک ما است وبیرون از
دائرهٔ افهام ما پس ملاحت وصباحت نیز در آن مرتبه متمیز باشند واحکام یکدیگر از هم گر جدا بوند وکمالاتی که باینها متعلق
شوند از هم گر جدا باشند وانچه مقصود از آفرینش خود دیده انستم معلوم شد که بحصول پیوست وسئول هزار ساله باجابت
قرین گشت الحمد لله الذی جعلنی صلة بین البحرین ومصلحا بین الفئتین الملل الحمد علیٰ کل حال والصلوٰة والسلام علے
خیر الانام وعلیٰ اخوانه الکرام من الانبیاء والملائکة العظام وچون صباحت نیز برنگ ملاحت متلون
گشته است لاجرم مقام خلت ابراهیمی نیز وسعتے پیدا کرده است ومحیط حکم مرکز نیز یافته باید دانست
که مقام محبت بمرتبهٔ ملاحت مناسبتے دارد ومقام خلت بمرتبهٔ صباحت در محبت محبوبیت
صرف نصیب خاتم الرسل است علیه وعلیهم الصلوٰة والسلام ومحبت خالص مخصوص بحضرت کلیم علیٰ
نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام وحضرت خلیل علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام نسبت یاری ودلی دارد ومحب ومحبوب دیگر
است دیار وندیم دیگر بهر کدام نسبت علیحده است واین فقیر چون مربای ولایت محمدیه وولایت موسویه است

علیٰ صاحبها الصلوٰة والسلام والتحیة موطن ومسکن در مقام ملاحت دارد وبواسطهٔ غلبه محبت ولایت محمدیه علیٰ صاحبها
الصلوٰة والسلام والتحیة نسبت محبوبیت غالب است ونسبت محبیت مغلوب ومستور ای فرزند با وجود انیمعامله که بخلقت
من مربوط بوده است کارخانهٔ عظیم دیگر بمن حواله فرموده اند وبرای پیری ومریدی مرا نیاورده اند ومقصود از خلقت من
تکمیل وارشاد خلق نیست معاملهٔ دیگر است وکارخانهٔ دیگر در ین ضمن هر که مناسبت دارد فیض خواهد گرفت والا معامله
تکمیل وارشاد نسبت بآن کارخانه امریست همچون مطروح فی الطریق دعوت انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات نسبت
بمعاملات باطنیهٔ ایشان همین حکم دارد وهر چند منصب نبوت ختم یافته است اما از کمالات نبوت وخصائص آن بطریق تبعیت
ووراثت اکمل تابعان انبیاء را نصیب است علیهم الصلوات والتحیات **مکتوب هفتم** بفقیر حقیر عبد الحی که جامع این
مکتوبات شریف ست صدور یافته در بیان مراتب پنجگانه محبوبیت ومحبیت ومحبت وحب ورضا ومرتبهٔ فوق
آنها وخصوصیت هر کدام آنها به پیغمبری وما یناسب ذلک الحمد لله وسلام علیٰ عباده الذین اصطفیٰ والحمد لله الذی
انعم علینا وهدانا الی الاسلام وجعلنا من امة حبیبه محمد المصطفیٰ علیه وعلیٰ آله الصلوٰة والسلام بدان ارشدک الله
تعالیٰ در محبت ذاتیه که حضرت ذات تعالیٰ وتقدس خود را دوست دارد سه اعتبار محبوبیت ومحبیت و
محبت ظهور کمالات محبوبیت ذاتیه بخاتم الرسل علیه وعلیٰ آله وعلیهم الصلوات والتسلیمات مسلم است غایة ما فی الباب
در جانب محبوبیت دو کمال ست فعلی وانفعالی فعلی اصل ست وانفعالی تابع آن لیکن انفعال علت غائی است مر فعل
را هر چند در وجود متاخر است اما در تصور متقدم وظهور کمالات محبت نصیب حضرت کلیم الله است علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة
والسلام واعتبار سوم که نفس محبت است ابو البشر حضرت آدم علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام اولا در انجا مشهود گشت
ثانیا حضرت ابراهیم نیز علیٰ نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام همانجا مشهود شد وثالثا حضرت نوح نیز در همان اعتبار
بنظر در آمد والامر الی الله سبحانه حضرت ذات تعالیٰ وتقدس چنانچه خود را دوست میدارد وکمالات اسمائی
وصفاتی وافعالی خود را نیز دوست میدارد وظهور این محبت حضرت تعالیٰ وتقدس مر اسما وصفات خود را
در حضرت خلیل اتم ست علیٰ نبینا وعلیهم الصلوٰة والسلام وظهور محبوبیت اسمائی وصفاتی وافعالی در انبیاء دیگر
متحقق ست علیٰ نبینا وعلیهم الصلوٰة والسلام والتحیات در رنگ ظهور محبیت اینها وچون اسما وصفات وافعال
را ظلال است ظهور محبوبیت آن ظلال بتوسط اصول اینها نصیب اولیای مرادان ومحبوبان است در رنگ
محبیت آن ظلال که نصیب اولیای مریدین ومحبین است فوق مقام محبت ذاتیه مقام حب است که جامع
اعتبارات ثلثه است واجمال آنها ومقام رضا فوق مقام محبت وحب است چه مرتبهٔ رضا فوق مرتبهٔ محبت است

زیراکه در محبت وجود نسبت ست اجمالاً وتفصیلاً ودر مقام رضا خود نسبت که مناسب حضرت ذات است تعالی و
تقدس فوق مقام رضا قدمی نیست مگر خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات از ان مقام خبر داده که فرموده
علیه وعلی آله الصلوة والسلام لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل در حدیث قدسی که رب این محبوب خصوصیت
اشارتست که وارد شده یا محمد انا وانت وما سواک خلقت لاجلک فقال محمد علیه وعلی آله الصلوة والسلام اللهم
انت وما انا وما سواک ترکت لاجلک محمد رسول الله را صلی الله علیه وعلی آله وسلم امروز چه دریابند وعظمت وبزرگی
ایشان را درین نشاء چه شناسند که حق با مبطل درین دار ابتلا ممتزج است وحق با باطل مخلوط در روز قیامت
بزرگی ایشان معلوم خواهد گشت که امام پیغمبران باشند وصاحب شفاعت ایشان و آدم ومن دونه همه تحت لوای
ایشان بوند علیه وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها جائزست که در این موطن
خاص که فوق مقام رضا است خادمی را از خادمان اولش خود ایشان بوراثت وتبعیت جا دهند وبطفیل محرم آن
بارگاه سازند ؎ از کریمان کارها دشوار نیست ¤ همیشی مستلزم مزیت غیر انبیا بر انبیا نیست علیهم الصلوات والتحیات
چه خادم را با همگنان مخدوم چه مساوات وتابع را با همسران متبوع چه نسبت اصل مقصود دیگرست وتابع طفیلی نهایت معامله
تابع بالفضل جزئی میکنند که دران محظور نیست چه هر حائک وحجام باعتبار صنعت خود بر عالم ذی فنون فضل دارد که
از جهة اعتبار ساقط است کانها اشارات ورموز وبشارات وکنوز لا نصیب منها الا الاکثر الا ان یومنوا بها بحسن الظن
فینتج ایمانهم ثمرات تنفع لهم والله سبحانه الموفق والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی جمیع
اخوانه من الانبیاء والمرسلین والملائکة المقربین من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها **مکتوب**
هشتم بخانخانان صدور یافته در بیان فرق ایمان غیب اخص خواص و ایمان عوام و ایمان متوسطان ¤ الحمد لله وسلام
علی عباده الذین اصطفی ؏ از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است ¤ قال الله تبارک وتعالی واذا سألک
عبادی عنی فانی قریب وقال الله تعالی ما یکون من نجوی ثلثة الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم ولا ادنی من ذلک ولا اکثر
الا هو معهم اینما کانوا قرب ومعیت او تعالی بیچون ذات او سبحانه بیچون وبیچگونه است زیراکه چون را به بیچون راه نیست
پس هر چه از معنی قرب ومعیت بعقل وفهم ما مدرک شود ویا بکشف وشهود ما در آید او تعالی از ان معنی منزه ومبرا است که آن معنی
ورنه مذهب مجسمه دارد ایمان آریم که او تعالی قریب وبا ما است اما معنی قرب ومعیت ندانیم که چیست درین نشاء نهایت
نصیب اکمل ایمان بغیب ست بذات وصفات او تعالی ؎ دور بینان بارگاه الست ¤ بیش ازین پی نبرده اند
که هست ¤ ایمان بغیب که نصیب اخص خواص ست در رنگ ایمان بغیب عوام نیست عوام بسماع یا باستدلال ایمان بغیب

حاصل کرده اند واخص خواص غیب الغیب را در پس پردهای ظلال جمال وجلال و وراء سرادقات تجلیات و
ظهورات مطالعه نموده ایمان بغیب حاصل نموده اند ومتوسطان ظلال را اصل انگاشته وتجلیات را عین متجلی دانسته بایمان
شهودی خرسند اند ودر حق ایشان ایمان بالغیب نصیب اعدای است کل حزب بما لدیهم فرحون باعث تصدیع آنکه
مولانا عبد الغفور ومولانا حاجی محمد از یاران مخصوص اند هر چه قسم احسان در باب مشار الیهما بوقوع آید موجب امتنان
فقیرست ؎ با کریمان کارها دشوار نیست ¤ والسلام **مکتوب نهم** بملا عارف ختنی صدور یافت در بیان فضائل
کلمه طیبه لا اله الا الله وتحقیق مقام تنزیه وبیان آنکه ایمان بغیب وقتی متحقق شود که معامله با قربیت رسد چه آن معامله از
ضبط وهم وخیال بیرون ست الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی مولانا محمد عارف ختنی نخست نفی آلهه باطله نموده
اثبات معبود بحق جل سلطانه نماید وهر چه بداغ چونی وچندی متسم است آنرا تحت لا داخل ساخته ایمان بخدای بیچون
جل شانه حاصل کند تمامترین چه در نفی واثبات کلمه طیبه لا اله الا الله است قال علیه وعلی آله الصلوة والسلام افضل الذکر لا اله
الا الله وقال علیه وعلی آله الصلوة والسلام حاکیا عن الله سبحانه لو ان السموات السبع وما فیهن غیری والارضین السبع فی
کفة ولا اله الا الله فی کفة لمالت بهن لا اله الا الله چرا افضل نباشد وراجح نیاید که بیک کلمه آن نفی جمیع ماسوای مینماید چه
سموات وچه ارضین چه عرش وچه کرسی چه لوح وچه قلم وچه عالم وچه آدم وکلمه دیگران اثبات معبود بحق میفرماید جل شانه
که خالق سموات وارضین است ماسوای حق جل وعلا هر چه هست از آفاق وانفس همه بداغ چونی وچندی متسم است لیس ما جلّ
در طی آفاق وانفس متجلی شود بطریق اولی چند وچون خواهد بود که شایان نفی است پس معلوم وموهوم ومشهود ومحسوس
ما همه بیچون وبیچگونه متصف است بصفت حدوث وامکان معیوب زیراکه معلوم ومحسوس ما منحوت ما است ومجعول تنزیهی که در علم
ما آن متعلق شود عین تشبیه است وکمال که باندازه فهم ما بود عین نقص پس هر چه بر ما متجلی ومکشوف ومشهود گردد همه غیر حق
است سبحانه وتعالی ورا از وراء است حضرت خلیل علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام فرماید اتعبدون ما تنحتون والله خلقکم وما
تعملون ومنحوت ما خواه بدست تراشیده باشیم وخواه بعقل ووهم همه مخلوق حق است سبحانه وشایان عبادت نه شایان عبادت
آن خدای بیچون وبیچگونه است که دست وهم ما از دامن ادراک او تعالی کوتاه است ودیده کشف وشهود ما از
شهود عظمت وجلال او سبحانه خیره وتباه پس ایمان بایچنین خدای بیچون وبیچگون جل شانه میسر نشود مگر بطریق غیب
چه ایمان شهودی ایمان باو نیست تعالی بلکه ایمان است بمنحوت خود که از مخلوقات اوست تعالی وتشریک است
ایمان غیر او با ایمان او تعالی بلکه ایمان بغیر است وبس اعاذنا الله سبحانه عن ذلک ایمان بغیب وقتی میسر میشود که وهم سریع
السیر را آنجا جولانگاه نماید وهیچ چیز از انجاد متخیله منتقش نگردد واین معنی در اقربیت او تعالی متحقق است که از حیطه وهم

وخیال بیرون است چه هر چند دورتر بود جولانگاه وهم آنجا بیشتر باشد و در سلطنت خیال زودتر داخل شود و این دولت مخصوص
بانبیا است علیهم الصلوات والتسلیمات و ایمان بغیب نصیب این بزرگواران علیهم الصلوات والتسلیمات در تبعیت و وراثت ایشان هر کرا
باین دولت مشرف سازند و ایمان بغیب که عامهٔ مومنان را حاصل است از حیطهٔ وهم خارج نیست چه وراء الوراء نزد عوام جانب
بعد است که جولانگاه وهم است و وراء الوراء نزد این بزرگواران علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات در جانب اقرب که وهم را آنجا مجال نیست
تا زمانیکه دنیا برپاست و نجات نیاز زنده است از ایمان غیب چاره ندارد چه ایمان شهود اینجا معلوم است و چون نشأه آخرت پرتوی ندارد
وصورت وهم وخیال را شکنند ایمان شهودی مقبول گردد و از علت جهل و تحت مبرا باشد الکارم که چون محمد رسول الله صلی الله علیه وعلی آله وسلم
در دنیا بدولت رویت مشرف گشت اگر ایمان شهودی در حق او علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اینجا اثبات کنیم محمود بود و از علت جهل و
تحت آزاد باشد چه آنچه دیگران را فردا موعود است او را اینجا میسر است علیه وعلی آله الصلوة والسلام ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله
ذو الفضل العظیم باید دانست که کلمهٔ نفی را حضرت خلیل علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام تمام کرد و هیچ دریچه ز دریای شرک نگذاشت که مسدود
نساخت لهذا امام انبیا آمد علیهم الصلوة والسلام و پیش قدم ایشان گشت علیه وعلیهم الصلوات والتحیات چه نهایت کمال در نشأه ظلال
باتمام این نفی است زیرا که ظهور کمالات کلمهٔ طیبهٔ اثبات موقوف بنشأه آخرت است غایة ما فی الباب چون خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات
والتسلیمات درین نشأه بدولت رویت مشرف گشت از کمالات کلمهٔ طیبهٔ اثبات درین نشأه نیز نصیب وافر یافت توان گفت که
کلمهٔ اثبات باندازهٔ این نشأه ببعثت ایشان تمام گشت علیه وعلی آله الصلوة والسلام و بهمین معنی تواند بود که تجلی ذات در حق ایشان درین
نشأه اثبات می‌نمایند و دیگران را موعود میسازند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله من الصلوات افضلها
ومن التسلیمات اکملها **مکتوب دهم** بحقائق آگاهی برادر حقیقی حضرت ایشان میان محمد مودود صدور یافت در بیان آنکه
هر ظهوریکه باشد بی شائبهٔ ظلیت نیست بخلاف ظهور فوق عرشی و چون قلب بنهایت خود رسد لمعهٔ از انوار عرشی اقتباس مینماید شیخ ابویزید
بسطامی گوید اگر عرش و آنچه در عرش است در زاویهٔ قلب عارف نهند عارف را از فراخی قلب هیچ احساس آن نشود و شیخ جنید تایید
این سخن مینماید و بدلیلی اثبات آن میکند و میگوید که حادث چون بقدیم مقرون گردد آنرا اثر نماند یعنی عرش و ما فیه حادث است قلب عارف که محل
ظهور انوار قدم است چون آن حادث را با آن قلب اقتران واقع شود مضمحل و متلاشی گردد و کیف محسوس شود عجب از عجب و سادهٔ صوفیه که سلطان
العارفین و سید الطائفه باشند هرگاه چنین گویند و عرش مجید را در جنب قلب عارف هیچ اعتبار ننهند و عرش را خالی از ظهورات انوار قدم دانسته
حادث گویند و قلب را بواسطهٔ ظهور انوار قدم قدیم نامند از دیگران چه گوید و چه نویسد نزد این فقیر که طالبی خدمت الهی است آنست
که قلب عارف چون بمقتضای استعداد خاص خود بنهایت النهایه رسد کمال حاصل کند که فوق آن متصور نباشد قابلیت
آن پیدا کند که لمعهٔ از لمعات بی نهایت ظهور انوار عرشی بروی فائض گردد و این لمعه نسبت بآن لمعات قطره

باشد نسبت بدریای محیط بل اقل عرش آن است که حضرت حق سبحانه وتعالی آنرا عظیم می نامد و سر استوا از آن جا اثبات می فرماید و
قلب عارف را بواسطهٔ جامعیت بر سبیل تشبیه و تمثیل عرش الله می گوید چنانچه عرش مجید برزخ است در میان عالم و عالم امر و عالم
کبیر و جامع است هر دو طرف خلق و امر را قلب نیز برزخ است میان عالم خلق و عالم صغیر و جامع است هر دو طرف خلق و امر
آن عالم پس قلب را نیز بر سبیل تشبیه عرش میتوان گفت اشتبه و تشبه قابلیت ظهور انوار قدم که از شائبهٔ ظلیت منزه و مبرا است مخصوص
بعرش مجید است هیچکس نه از عالم خلق و نه از عالم امر و نه از عالم کبیر و نه از عالم صغیر این قابلیت ندارد و غیر از عرش مجید قلب عارف کامل
بواسطهٔ علاقهٔ جامعیت و برزخیت از آن انوار اقتباس مینماید و غرفی از بحر بدست می آرد بعد عرش و قلب عارف بتمام المعرفه هر جا ظهور است
بداغ ظلیت متسم است و بوئی از اصل نیافته بایزید اگر از سکر اینچنین گوید مپیر سلامت از جنید که مدعی صحو است این سخن زیبا نیست چه کنند که حقیقت
معامله آگاهی نیافتند و از گرداب دریای ظلیت بساحل نرسیدند این سخن هر چند امروز در نظر اکثر خلق مستبعد مینماید اما امروز و فردا نزدیک
است استعجال ننمایند اتی امر الله فلا تستعجلوه سبحانه وتعالی عما یشرکون والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات العلی علی جمیع الانبیاء والمرسلین وعلی الملائکة المقربین وعلی سائر الصالحین وعلی المومنین والمومنات اجمعین **مکتوب**
یازدهم بمخدوم زادگی حقائق و معارف آگاهی مظهر فیض الهی مجدالدین خواجه محمد معصوم صدور یافته در بیان بعضی از خصائص ظهور فوق
عرشی و معنی تاویلی کریمهٔ الله نور السموات والارض الآیة و بعضی از خواص کملات انسان فضائل جزء ارضی و ما یناسب ذلک نحمده و نصلی
علی نبیه و نسلم علیه وعلی آله الکرام عالم کبیر با وجود وسعت و تفصیل چونکه هیئت وحدانی ندارد قابلیت جمع و بسیط حقیقی که مجرد از نسب اعتبارات است
و مرا از تفاصیل شیون و صفات است ندارد و اشرف اجزاء عالم کبیر حضرت عرش رحمن است که محل ظهور انوار حضرت ذات مستجمع الصفات
است جل سلطانه و ما ورای عرش مجید هر چه از عالم کبیر است ظهور و قادر آن شائبهٔ ظلیت خالی نیست لهذا رب العالمین سر استوا را
درمیان اجزاء عالم کبیر مخصوص بعرش مجید گردانید که افضل اجزاء آن عالم است زیرا که ظهور ظلی از ظلال فی الحقیقه ظهور او نیست
تعالی تا بعبارت استوا نموده آید و ایضاً ظهوریکه آنجاست اعلی است بی تخلل استتار هر چند نور آسمانها و زمینها وست تعالی اما آن
نور مقرون بحجب ظلال است بی توسط ظلیت در اینها ظهور نفرموده و انهمه ظهورات مقتبس از انوار ظهور عرشی است
که بحجاب ظلی از ظلال محتجب گشته ظهور فرموده است در رنگ آنکه از دریای محیط بتوسط ظروف آب را هر جا
برند و منتفع گردند و در رنگ آنکه از مشعل کلان چراغهای خرد را گیرانند و اطراف و اکناف را بآن چراغها روشن
سازند معنی که در کریمهٔ الله نور السموات والارض مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب
دری یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لاشرقیة ولا غربیة یکاد زیتها یضیء ولو لم تمسسه نار ایمای است باین معارف
زیرا که در کریمه تمثیل برای آن اختیار افتاده تا ظهور آن نور را در اینها بی توسط نفهمند و ظل را باصل مشتبه

عکسا زند و نور ظل را موقد و مقتبس از نور اصل دانند یهدی الله لنوره من یشاء الآیة الکریمة محمول علی اراد الله تعالی
و نحن تاولنا بتاویل لو کشف علینا لنقول بعون الله تعالی سبحانه و حسن توفیقه تعالی الله نور السموات و الارض
نور آنست که اشیا باو روشن گردند آسمانها و زمین باو تعالی روشن گشته است چه او سبحانه اینها را از ظلمات عدم
برآورده است و بظلال وجود و توابع وجود متصف گردانیده منور ساخته است آسمانها و زمین را که بآن نور تنها روشن
گشته اند در رنگ مشکوة تصور باید نمود و آن نور را بمثابه مصباح باید دانست که در ان مشکوة مودع است و دخول کاف
تمثیل بر مشکوة بنابر اشتمال آن مشکوة است بران مصباح و از زجاجه پرده اسما و صفات ملاحظه باید نمود چه آن نور متلبس
باسما و صفات است نه معرا از شیون و اعتبارات و زجاجه صفات عز سلطانه بحسن وجوب و جمال قدم همچون کوکبی است
درخشان و آن مصباح که در ان مشکوة مودع است از شجرهٔ مبارکه زیتونه ایقاد یافته است که کنایت از ظهور جامع
عرشی ست که استوی رمزیست از ان ظهور چه ظهورات دیگر که باسمانها و زمین تعلق دارند در رنگ اجزا اند مر آن ظهور
جامع را و چون آن ظهور جامع لامکانی ست و بی جهت ست لا شرقیة و لا غربیة آنرا توان گفت یکاد زیتها
یضیء و لو لم تمسسه نار صفت مادحه است مر آن شجرهٔ مبارکه را و بیان صفا و تلالؤ زیت آن شجره است که
ممثل بنهایت نور ر یعنی آن پردهٔ زجاجه از جهت صفا و درخشندگی از دیاد آن نور نموده است و در
حسن و جمال آن افزوده چه کمالات صفات با کمال ذات تعالی و تقدس جمع گشته است و حسن صفات با حسن
ذات تعالی مقرون شده باوجود تضاعف نور و کمال ظهور یهدی الله لنوره من یشاء و من لم یجعل الله له نورا فما له
من نور این ظهور جامع که بعرش انتساب یافته است منتهای مشاهدات و معاینات و مکاشفات است
و نهایت تجلیات و ظهورات است تجلی ذات باشد یا تجلی صفات بعد ازان معامله بجهل قرار یابد چنانچه
شمهٔ ازان در بیان خواهد آمد انشاء الله تعالی و این ظهور جامع هرچند مقرون بصفات است اما صفات
درین موطن حجاب ذات نیستند حجابیت صفات مر ذات را تعالی و تقدس مخصوص بظهورات ظلیه
است زیرا که ظهورات ظلیه در مرتبهٔ علم است و ظهور اصل در مقام عین و در علم صفات حجاب ذات اند نه
در عین نمی بینی که زید را در مرتبهٔ علم چون تعقل کنی ظهور او در علم بصفات خواهد بود مثل طویل یا قصیر یا عالم
یا جاهل صغیر یا کبیر شاعر یا کاتب اینهمه صفات که تعقل کنی حجاب ذات او خواهد بود و اینهمه تقیدات کلیه مفید
تشخص او نخواهند گشت و چون آن زید رخت از علم بعین کشد با وجود صفات مشهود گردد و معامله از ظلیت
بر اصالت قرار یابد چه صورت علمی زید ظل است مر زید موجود خارجی که اصل اوست اینجا صفات حجاب

ذات او نخواهد بود و محسوس شخصی مستجمع صفات خواهد گشت و همچنین مفارقت صفات از حضرت ذات تعالی و تقدس
در مراتب ظلال ست و در تصویرات مثال و چون وصول باصل میسر گشت صفات را منفک از ذات تعالی نخواهد یافت
و شهود ذات منفک از شهود صفات نخواهد بود و تجلی صفات که از تجلی ذات جدا ساخته اند و تجلی افعال علیحده دانسته اند
و همه در مقامات ظلال ست بعد از وصول باصل یک تجلی است که متضمن تجلیات ثلثه است مثلاً زید را که می بیند
شهود ذات او از شهود صفات او منفک نیست در همان وقت که زید را می بیند می باید که او عالم و فاضل ست علم و
فضل چنانچه حجاب رویت او نیستند منفک از و نیز نیند آری اگر زید را تعقل کنند و بصور ظلیت او را ادراک نماید صفات
از ذات او منفک خواهند بود و حجاب ذات خواهند گشت چنانچه گذشت نمی بینی که مرئی در آخرت ذات مستجمع صفات
است تعالی و تقدس نه ذات معرا از اسما و صفات که آن مجرد اعتبار است زیرا که ذات را از صفات هرگز تجرد
نیست و صفات از ذات هرگز منفک نیستند تجرد بآن اعتبار گویند که عارف کامل را چون گرفتاری ذات تعالی
و تقدس استیلا می یابد ملاحظه اسما و صفات از نظر او ساقط میگردد و غیر از ذات احدیت تعالی هیچ مشهود او نمی ماند
پس تجرد ذات تعالی و تقدس از صفات باعتبار نظر عارف گشت نه باعتبار خارج و نفس امر کما سیجی تحقیقه انشاء
الله تعالی و ایضاً این ظهور جامع منتهای تصویرات مثال است کمالے که بعد ازان رو دهد در مرآت مثال
تصور نتواند یافت چه در مثال امری را تصویر مینماید که مشابهت و مناسبت بخارج داشته باشد اگرچه آن
مشابهت در اسم بود و امری که بهیچ چیز و بهیچ وجه در خارج مشابهت ندارد تصویر آن در مثال محال است و کمالات
فوق ازین قبیل اند که هیچ چیز بهیچ وجه مشابه آنها نیست تا در مثال تصویر آن نموده آید ازینجاست که در ان
موطن جهل همه وقت دامنگیر است و عدم ادراک نشانه ادراک است درین نشاه هرچند ازان مقام غیر از
جهل یا علم یافت امری دیگر بحصول نه پیوسته اما امید ست که در آخرت قوتی بخشند و دلی دهند که در تحمل آن
نور متلاشی نگردد و از حقیقة معامله آگاه بود ؎ تو مرا دل ده و دلیری بین ٭ روبهٔ خویش خوان و شیری بین ٭
آگاه باش که ظهور فوق العرش در وهم نیندازد که حضرت حق سبحانه و تعالی فوق العرش مستقر بود و مکان و جهت
او را ثابت باشد تعالی عن ذلک و عما لا یلیق بجناب قدسه تعالی ظهور صورت زید در مرآت مستلزم
استقرار زید نیست در مرآت هرچند بیخردان در توهم افتند و لله المثل الاعلی مومنان در آخرت حضرت
حق سبحانه و تعالی را در بهشت خواهند دید با آنکه بهشت و غیر بهشت نسبت بحق سبحانه برابر اند و همه مخلوق
وے اند تعالی و تجلی که بکوه طور واقع شده بود شائبه حالیت و محلیت نداشت غایة ما فی الباب

بعضے محال قابلیت ظهور دارند بعضے دیگر را ازین قابلیت نیست مرآت قابلیت ظهور صور دارد و فعل ستور
را این قابلیت نیست با آنکه هر دو از ان اند پس تفاوت در مظهر است نه در ظاهر و نسبت بظاهر نه مظاهر برابر اند
قابل و ناقابل و همچنین الفاظی که موهم کلیه و جزئیه باشند و یا حالیت و محلیت ازان مفهوم میگردد از ظاهر مصروف
اند شایان جناب قدس او تعالی نیستند از تنگی عبارت ارتکاب این الفاظ نموده می آید ۵ این قاعده یاد
دار کانجا که خدا است ٭ نی جزو نه کل نه ظرف نه مظروف است ٭ و چون قلب انسان عرش عالم صغیر است
و مشابه عرش عالم کبیر تجلی که آن ذات است بی شائبه ظلیت لمعه از همان تجلی بی شائبه نصیب آن قلب است
هر چند باسمانها و زمین نیز از همان تجلی رسیده است اما در پرده ظلی از ظلال است مگر قلب در رنگ عرش از شائبه
ظلیت مبرا است اگرچه ظهور باعتبار صغیر و کبیر متفاوتست ٭ بقدر آینه حسن تو مینماید رو ٭ پس تجلی بی شائبه ظلیت
بعد از عرش مجید نصیب قلب کمال اکمل انسان ست و دیگر انرا ظلیت دامنگیر است باید دانست که ظهور عرشی
از شائبه ظلیت مبرا است اما آنجا صفات با ذات تعالی و تقدس ممتزج ست و شیون و اعتبارات در ذات تعالی
ثابت اگرچه صفات و شیونات دران مرتبه حجاب ذات نباشند لیکن در دید و دانش مشارک اند و در محبت
و گرفتاری مساهم گرفتاران محبت احدیت مجرده تعالت و تقدست بشرکت امری راضی نیستند و بحکم کریمه
الا لله الدین الخالص دین خالص را خواهانند عدم شرکت صفات علی تفاوت الدرجات نصیب هیئت
وحدانی انسانی است و نصیب هیئت وحدانی قلب انسانست و نصیب جزو ارضی انسانست و فوق همه
اینها هیئت ایست وحدانی مر انسان را که برنگ جزو ارضی او بر آمده است و حکم آن گرفته بالجمله عمده اینها
جزو ارضی است امور دیگر در رنگ تحسینات زائده است در انسان دو چیز اند که عرش ندارد و عالم کبیر
را ازین نصیب نیست در انسان جزو ارضی ست که در عرش نیست و هیئت وحدانی که در عالم کبیر نیست و
شعوریکه به هیئت وحدانی تعلق دارد نور علی نور است که مخصوص بعالم اصغر است پس انسان اعجوبه ایست که لیاقت
خلافت پیدا کرده است و بار امانت برداشته است اختصاص غریبه انسانی بشنو بشنو که معامله او بجاے
میرسد که قابلیت مرآتیت حضرت احدیت مجرده پیدا میکند و بی اقتران صفات و شیونات مظهر ذات احد
می گردد تعالے شانه و حال آنکه حضرت ذات تعالے و تقدس همه وقت مستجمع صفات و شیونات
است هیچ وقت ذات را تعالے انفکاک از صفات و شیونات نیست بیان انیکه انسان
کامل چون از گرفتاری ماسواے ذات احدیت تعالے و تقدس آزاد گشته گرفتاری بذات

احد جل سلطانه پیدا کند و از صفات شیونات هیچ ملحوظ و منظور و مقصود و مطلوب او نباشد بحکم المرء مع من
احب او را یک قسم اتصالی مجهول الکیفیة بحضرت احدیت مجرده پیدا میگردد و آن گرفتاری که بذات احد
جل سلطانه او را حاصل شده بود نسبت قرب بیچون بذات بیچون در وی اثبات نماید درینوقت انسان کامل
مرآت ذات احد میگردد بحیثیتی که از صفات و شیونات دران هیچ مشهود و مرئی نشود بلکه احدیت مجرده تعالت و
تقدست در وی ظاهر و متجلی باشد سبحان الله العظیم ذاتی که از صفات هرگز انفکاک نداشته در مرآت این انسان
کامل بحیثیت تجرد ظاهر و متجلی گشت و حسن ذاتی از حسن صفاتی ممیز باشد و این مرآتیت و مظهریت غیر از انسان کامل
احدی را تیسر نشده است حضرت ذات تعالی و تقدس بی اقتران صفات و شیونات در هیچ چیز غیر از انسان متجلی نگشته
عرش مجید در عالم کبیر مظهر ذات مستجمع صفات ست تعالی و تقدس و انسان کامل در عالم صغیر مظهر ذات احد ست که
مجرد از اعتبارات ست این مرآتیت از اعجوبگیهای انسان ست والله سبحانه المعطی لا مانع لما اعطاه و لا معطی
لما منعه والسلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله و اصحابه الصلوات و التحیات العلی

مکتوب دوازدهم بمراتب آگاهی برادر حقیقی حضرت ایشان سلمه الله تعالی میان غلام محمد صد در یافت
در بیان آنکه ملک هر چند شاهد اصل است و شهود انسان در مرآت نفس ست اما آن دولت را در انسان کالجزو
ساخته اند و بقائی بآن بخشیده و ما یناسب ذلک ٭ الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی ملائکه کرام علی نبینا و علیهم الصلوة
والسلام شاهد اصل اند و متوجه اصل و گرفتاری باصل دارند شائبه ظلیت در حق ایشان مفقود ست انسان بیچاره
درین نشاه کم ست که از دائره ظلیت قدم بیرون نهد و بی توسط مرایای آفاق و انفس شهود دائمی پیدا کند بعد از
وصول باصل پرتوی از شعشعان انوار اصل را در مرآت قلب او متجلی ساخته بعالمش باز میگردانند و تربیت ناقصان
با و حواله میدارند درین رجوع هم تربیت او ست و هم تربیت دیگران زیرا که آن پرتو انوار اصل که بجای جزو او ساخته اند
در مدت رجوع اجزاء او دیگر او را نیز منصبغ برنگ خود میسازد و متلون بلون خود مینماید چنانچه دیگرانرا از نقص بکمال
می آرد و از غیب بشهود دلالت می کند و چون مدت دعوت و رجوع تمام شود و کتاب باجل رسد شوق اصل
پیدا شود و نداء رفیق اعلی از نهاد او سر بر زند و از تعلقات شتی وارسته رخت از غیبت بشهادت کشد
و معامله را از گوش باغوش آرد الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب انجا صادق می آید باید دانست
که ملک هر چند شاهد اصل ست و شهود انسان در مرآت انفس ست اما آن دولت را در انسان کالجزو ساخته
اند و بقائی بآن بخشیده اند و متحقق بآن گردانیده بخلاف ملک که آن دولت را در وے کالجزو نگردانیده اند

در بیرون نظارگی میکند و بقای تحقیقی بآن حاصل می نماید آن انصباغ و تلون که انسان را بلون اصل میسر
شده است ملک ندارد و اختصاصی که خاکیانرا دست داده قدسیان را حاصل نه زیرا که از درون تا بیرون تفاوت
بسیارست اگرچه دولت درونی کالجزء بود و دولت بیرونی کالکل درون درون است و بیرون بیرون کلامنا اشارة و بشارة
لهذا خواص بشر از خواص ملک افضل گشتند و با وجود انبیها استحقاق خلافت پیدا کردند و الله یختص برحمته من یشاء
والله ذو الفضل العظیم ؎ زمین زاده بر آسمان تاخته ؛ زمین و زمان را پس انداخته ؛ این دولت انسانرا بواسطهٔ
جزء ارضی متیسر شده است و قلب که عرش الله گشته است بدولت عنصر خاک ست که جامع کل ست و مرکز دائرهٔ
امکان بلی زمین از پستی و بی سری انجه علو و رفعت پیدا کرده است و فروتنی او را سر بلند ساخته من تواضع لله
سبحانه رفعه الله تعالی و چون انسان بعد از تمامی مدت رجوع و دعوت و بعد از انصباغ بصبغ اصل رجوع باصل نماید
و متوجه بجناب قدس گردد و اختصاصی و انبساطی که او را آنجا میسر شود یقین ست که دیگری را نشود و قربی و منزلتی که او را
حاصل گردد غیری را نه چه او در اصل فانی گشته است و بقای باصل پیدا کرده و منصبغ برنگ اصل شده دیگری را چه مجال که
با او برابری جوید چه انصباغ دیگران اگرچه باعتبار تجرد و تنزه اکمل و اتم بود اما از خارج آمده است حکم عارض دارد
و انصباغ انسان چون درونی ست حکم ذاتی دارد شتان ما بینهما این کمال مخصوص بانبیاست صلوات الله تعالی
و تسلیماته علیهم و علیهم اجمعین که مراد از خواص بشر ایشانند و بوراثت و تبعیت هر کرا باین دولت عظمی مشرف سازند در
اصحاب انبیا علیهم الصلوات و التحیات ببرکت صحبت این دولت بیشتر میسر بوده و از غیر اصحاب کرام هرکرا اینها هم
هرچند قلیل بوند بل اقل ؎ اگر بادشه بر در پیر زن ؛ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ؛ ربنا اتمم لنا نورنا و اغفرلنا
انک علی کل شیء قدیر بحرمة سید المرسلین علیه و علیهم الصلوات و التحیات و التسلیمات اکملها و اتمها

مکتوب سیزدهم ۱۳

بمرزا شمس الدین صدور یافته در جواب کتابت او و در بیان آنکه نصیب علمای ظواهر چیست و نصیب صوفیه علیه
چیست و نصیب علمای راسخین چیست که ورثهٔ انبیا اند و ما یناسب ذلک + بعد الحمد و الصلوات و تبلیغ الدعوات
میرساند صحیفهٔ شریفه که از روی کرم صادر فرموده بودند اخوی اعزی شیخ محمد طاهر رسانیدند و خوشوقت ساختند
اندراج یافته بود که تا زمان حصول ملاقات بمکتوبات که مشتمل بر نصائح باشد یاد میکرده باشند مخدوما مکرما
النصیحة هی الدین و متابعة سید المرسلین علیه و علیهم من الصلوات افضلها و من التحیات اکملها نصیب علمای
ظواهر از دین و متابعت سید المرسلین بعد از تصحیح عقائد علم شرائع و احکام ست و عمل بمقتضای آن علم
و نصیب صوفیه علیه بانچه علما دارند احوال و مواجید ست و علوم و معارف و نصیب علمای راسخین که

در اصل

ورثهٔ انبیا اند علیهم الصلوات و التسلیمات بانچه علمای ظواهر دارند و بانچه صوفیه بآن ممتاز اند اسرار و دقائق است که در
متشابهات قرآنی رمزی و اشارتی بآن رفته است و بر سبیل تاویل اندراج یافته فهم الکاملون فی المتابعة
و المحققون بالوراثة ایشان بر سبیل تبعیت و وراثت شریک دولت خاص انبیا اند علیهم الصلوات و التسلیمات
و محرم بارگاه لاجرم بشرف کرامت علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل مشرف گشته اند فعلیکم بمتابعة سید المرسلین
و حبیب رب العالمین علیه و علی جمیع الانبیاء و المرسلین و الملائکة المقربین و اهل طاعتک اجمعین الصلوات
و التحیات و علما و عملا حالا و وجدا لتکون وسیلة الی حصول الوراثة التی هی نهایة درجات السعادة

مکتوب چهاردهم

بمولانا احمد برکی صدور یافته در جواب استفسار او که صاحب منصب البته صاحب علم ست یا نه و استفسار
دیگر که فنا فی الله و بقا بالله تا اکنون بدست نیامده و در عدم اطلاع بر احوال خود بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام علی
عباده الذین اصطفی و صحیفهٔ شریفه پی در پی رسید عزای مصائب نوشته اند انا لله و انا الیه راجعون بیاران و دوستان
فرمایند که هفتاد هفتاد بار کلمهٔ طیبه لا اله الا الله بروحانیت مرحومی خواجه محمد صادق و بروحانیت مرحومه همشیرهٔ او
ام کلثوم بخوانند و ثواب هفتاد هزار بار را بروحانیت یکی بخشند و هفتاد هزار دیگر را بروحانیت دیگری از دوستان
دعا و فاتحه مسئول ست نوشته بودند که در مکتوبات اندراج یافته است که صاحب منصب صاحب علم ست مخدوما
قطب الاقطاب صاحب علم ست و اقطاب بقعات در رنگ اجزای وی دست و پای وی اند بعضی را علم بکارایت خود
بود و بعضی دیگر را نبود و نوشته بودند که فنا فی الله و بقا بالله تا اکنون بدست نیامده چه توان کرد که شما در صحبت کم بوده اید قدر
نمک شناخته نگردید که از حصول بعضی از احوال شما اطلاع داده شود اکنون از هندوستان فنای و بقا شما را مشاهده میکنیم و این دو کمال که
گفته اند در شما احساس مینمائیم و شما انکار می نمائید مسافت بعیده در میان ست تا ملاقات صوری میسر نشود اطلاع بر احوال
کما هو متعسر ست مشائخ در فنا و بقا سخنان گفته اند که همه برمز و اشارت ست از خود کس چه در یابد و حضرت حق سبحانه در
هر علم و احوال که بخشد شخصی را علم باحوال عطا فرموده پیشوا ساز و جمعی را با او مربوط ساخته بمرتبهٔ کمال و تکمیل میرساند
؎ خاص کند بندهٔ مصلحت عام را ؛ کاش شیخ حسن را چندروز دیگر نگاه داشته اطلاع بر بعضی احوال
او داده بخدمت شما میفرستادیم آمدن شما مشکل و ز یاران رشید قابل شما اگر کسی می آمد و چندروز اقامت میکرد و فهم
سخن میداشت چه خوب بوده تا خبرهای ضروری ابلاغ نموده میشد مقصود آنست که احوال حاصل شوند اطلاع بر احوال
امر دیگر ست و الباقی عند التلاقی ان شاء الله الباقی و السلام و نصیحتی که لابد ست آنست که در درس علوم
بهیچ وجه خود را معاف ندارند اگر تمام وقت شما مستغرق بدرس شود هوس ذکر و فکر نکنند ساعات شب

از برای ذکر و فکر فراخ ست شیخ حسن را نیز سبق گفته میباشند و معطل نگذارند و چون آن حدود از علم قلیل النصیب
است احیای علوم شرعیه نمایند زیاده چه مبالغه نماید اوراق وقائع خواجه اویس رسید اکثر جاها بنظر در آمد مبشر اند
از حضرت حق سبحانه و تعالی امیدوار باشند تا از قوة بفعل آیند والسلام

مکتوب ۱۵ پانزدهم بسادات عظام و قضاة و اهالی و موالی کرام بلدۂ سامانه صدور یافته در نکوهش خطیب آنجا که در عید قربان ذکر خلفاء راشدین رضی الله تعالی عنهم ترک کرده و نخوانده مابناسب ذلک

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی باعث تصدیع خدام
ذوی الاحترام سادات عظام و قضاة و اهالی و موالی کرام بلدۂ سامانه آنکه شنیده شد که خطیب آن مقام در خطبۂ
عید قربانی ذکر خلفاء راشدین را رضی الله تعالی عنهم ترک کرده و اسامی متبرکۂ ایشانرا نخوانده و نیز شنیده که چون جمعی
باو تعرض نموده بسهو و نسیان خود اعتذار نکرده تمرد پیش آورده و گفته که چه شد اگر اسامی خلفاء راشدین مذکور نشده و
نیز شنیده که اکابر و اهالی آن مقام درین باب مساهله ورزیده اند و بشدت و غلظت با آن خطیب بی انصاف پیش نیامده اند ع
وای نه یکبار که صد بار وای + ذکر خلفاء راشدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین اگرچه از شرائط خطبه نیست ولیکن
از شعائر اهل سنت ست شکر الله تعالی سعیهم ترک نکند آنرا بعمد و تمرد مگر کسیکه دلش مریض و باطنش خبیث است اگر فرض
کنیم که تعصب و عناد ترک نکرده باشد وعید من تشبه بقوم فهو منهم را چه جواب خواهد گفت و از ظان تهم که اتقوا
مواضع التهم چگونه خلاص خواهد گشت اگر در تقدیم و تفضیل حضرات شیخین متوقف ست طریق اهل سنت را رافض
است و اگر در محبت حضرات ختنین مترددست نیز از اهل حق خارج و دور نیست که آن بیحقیقت که بکشمیریه منسوب
است این خبیث را از مبتدعان کشمیر اخذ کرده باشد معقول او باید ساخت که افضلیت حضرات شیخین باجماع صحابه
و تابعین ثابت شده است چنانچه نقل کرده اند آنرا جماعۂ از اکابر ائمه که یکی از ایشان امام شافعی ست قال الشیخ الامام
ابو الحسن الاشعری ان تفضیل ابی بکر ثم عمر رض علی بقیة الامة قطعی و قد تواتر عن علی رضی الله تعالی عنه فی خلافته و کرسی
مملکته و بین الجم الغفیر من شیعته ان ابابکر رض و عمر رض افضل الامة و قال الذهبی ثم قال و رواه عن علی
رضی الله تعالی عنه سبعا و ثمانون نفسا و عدد منهم جماعة ثم قال فقبح الله الرفضة ما اجهلهم و رواه البخاری الذی
کتابه اصح الکتب بعد کتاب الله تعالی انه قال خیر الناس من بعد النبی علیه و علی آله الصلوٰة والسلام ابو بکر رض
ثم عمر رض ثم رجل آخر فقال ابنه محمد بن الحنفیة ثم انت فقال انما انا رجل من المسلمین و امثال ذلک عنه و عن غیره من
اکابر الصحابة والتابعین کثیرة شهیرة لا ینکرها الا جاهل او معاند و بآن بی انصاف باید گفت که بمحبت جمیع صحابۂ
پیغامبر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات ماموریم و از بغض و ایذای ایشان ممنوع حضرات شیخین

از اکابر صحابه اند و از اقارب آن سرور علیه و علیهم التحیات بین محبت و مودت احق باشند قال الله تعالی قل لا
اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی و قال علیه و علی آله الصلوٰة والسلام الله الله فی اصحابی لا تتخذوهم غرضا من بعدی من
احبهم فبحبی احبهم و من ابغضهم فببغضی ابغضهم و من آذاهم فقد آذانی و من آذانی فقد آذی الله و من آذی الله یوشک
ان یاخذه این قسم گل بد بو از ابتدای اسلام تا اینوقت معلوم نیست که در هندوستان شگفته باشد نزدیک است که
ازین معامله تمام شهر متهم گردد بلکه اعتماد از هندوستان مرتفع شود سلطان وقت نصره الله سبحانه علی اعداء الاسلام از اهل
سنت و حنفی مذهب است در زمان او اینچنین بدعت نمودن نهایت جرأت ست بلکه فی الحقیقت منازعه کردن
است با سلطان و خروج است از اطاعة اولی الامر مع ذلک عجب است که مخادیم عظام آن مقام درین واقعه خود معاف داشته اند و
مساهله فرمایند قال الله تبارک و تعالی فی ذم اهل الکتب لولا ینهیهم الربانیون والاحبار عن قولهم الاثم و اکلهم السحت لبئس ما
کانوا یصنعون و قال الله تعالی ایضا کانوا لا یتناهون عن منکر فعلوه لبئس ما کانوا یفعلون درین طور واقعات تغافل ورزیدن
مبتدعان را دلیر ساختن است و رخنه در دین کردن از مساهلات است که جماعۂ مهدیه آنجا برملا اهل حق را بباطل
خود دعوت مینمایند و در اندک مدت یک دو را در رنگ گمرگان از ره می ربایند زیاده چه تصدیع دهد چون استماع
این خبر وحشت انگیز و شورش آور بود رگ فاروقیم را حرکت داد بجنبش کلمۂ اقدام نمود معذور خواهند داشت والسلام علیکم
و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات

مکتوب ۱۶ شانزدهم بشیخ بدیع الدین سهارنپوری صدور یافته در جواب استفسارهای او در بیان عجائب و غرائب احوال برزخ صغری و فضیلت مرگ طاعون +

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفۂ شریفه رسید اندراج یافته
بود که درینجا دو حادثۂ قوی رو داده است اول حادثۂ طاعون دوم حادثۂ قحط اعاذنا الله سبحانه و ایاکم عن البلیات
نوشته بودند که با وجود این فتن شب و روز بعبادت و مراقبه صرف میگردد و باطن معمور است لله سبحانه الحمد
والمنة علی ذلک جواب اسوله که اندراج یافته بود در سنن اکثر اوقات قرأت چهار قل کرده میشود و کفن مسنون رجال
راسه ثوب است و دستار زائد است اقتصار بر مسنون نمائیم و جواب نامه نمی نویسیم که احتمال تلوث بقاذورات است
و لیسند صحیح بثبوت نه پیوسته است و عمل علماء ماوراء النهر برانیست و پیراهن تبرکی را اگر بجای قمیص کفن بدهند
گنجائش دارد جامهای شهدا همان اکفان ایشانست و حضرت صدیق رضی الله عنه وصیت کرده بودند کفنونی فی
ثوبی هذین برزخ صغری چون از یک وجه از مواطن دنیوی است گنجائش ترقی دارد و احوال اینموطن نظر
باشخاص متفاوته تفاوت فاحش دارد الانبیاء یصلون فی القبور شنیده باشند و حضرت پیغامبر ما علیه و علی

آلہ الصلوٰۃ والسلام شب معراج چون بر قبر حضرت کلیم علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام گذشتند دیدند کہ در قبر نماز میگزارد وہمان لحظہ چون بآسمان رسیدند حضرت کلیم را آنجا یافتند سالمہ این موطن عجائب وغرائب دارد و درین ایام چون بتقریب خبر فرزندی اعظمی مرحومی نظر بآن موطن بسیار کردہ میشود اسرار غریبہ بظہور می آید اگر شمہ ازان در گفت آید باعث فتنہا گردد ہر چند سقف جنت عرش مجید است اما قبر نیز روضہ ایست از ریاض جنت ہر چند عقل کوتہ اندیش در تصویر آن عاجز باشد چشم دیگر است کہ تماشای این عجوبہای مینماید مجرد ایمان اگرچہ بعد اللتیا والتی منجی است اما رفع کلمہ طیبہ مربوط بعمل صالح است وگریختن از موت گناہ کبیرہ است در رنگ فرار یوم زحف وکسیکہ در زمین وبا با صبر بماند وبمیرد از شہدا است واز فتنہ قبر مامون و آنکہ صبر نماید ونمیرد از غازیان است سہ ان قال لی مت مت سمعا وطاعۃ ÷ وقلت لداعی الموت اہلا ومرحبا ÷ چند روز است کہ بلغم وسرفہ زبون ساختہ است وضعف بدن بحد رسیدہ بضرورت اقتصار بر اجوبہ نمودہ آمد والسلام

مکتوب ہفتاد ہفتم بمیرزا حسام الدین احمد صدور یافت در بیان آنکہ مصیبتہای این عالم اگرچہ بظاہر جراحت اند اما فی الحقیقۃ باعث ترقیات اند و مراہم و در فضیلت مرگ طاعون و ما یناسب ذلک ÷ بعد الحمد والصلوٰۃ وتبلیغ الدعوات تصدیع میدہد کہ صحیفہ شریفہ کہ بمصحوب شیخ مصطفے در باب عزاء مصیبتہا ارسال داشتہ بودند بمضمون آن مشرف گشت انا للہ وانا الیہ راجعون این مصیبتہا بظاہر جراحتہا بودہ است وفی الحقیقۃ ترقیات ومراہم بعنایت اللہ سبحانہ نتائج وثمراتی کہ در نشاء برآنہا مترتب شدہ است عشر عشیر آن ثمرات است کہ از عنایات او تعالی در آخرت متوقع و مامول است بس وجود فرزندان عین رحمت است ہم در حیوۃ شان منافع وفوائد است وہم بر ممات شان ثمرات ونتائج مترتب است امام اجل محی السنۃ در حلیۃ الابرار مینویسد کہ در زمان عبد اللہ بن الزبیر سہ روز طاعون واقع شد و در سان طاعون ہشتاد وسہ پسر از حضرت انس کہ خادم حضرت پیغامبر بودہ علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات وآن سرور در حق او دعاء برکت فرمودہ فوت کردند وچہل پسر از حضرت عبد الرحمن ابن ابی بکر رضی اللہ تعالی عنہم فوت شدند ہر گاہ باصحاب کرام خیر الانام علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام اینچنین معاملہ فرمایند ما عاصیان در کدام حساب در خبر آمدہ است کہ طاعون امتان سابق را عذاب بودہ است واین امت را شہادت است والحق جماعہ کہ درین وبا می میرند عجب حاضر ومتوجہ میروند ہوس می آید کہ کسی درین ایام باین جماعہ ارباب بلا ملحق شود و رخت از دنیا بآخرت بکشد این بلا درین امت بظاہر غضب است وبباطن رحمت میان شیخ طاہر نقل می کردند کہ در لاہور در ایام طاعون شخصے دیدہ بود کہ میگویند کہ ہر کہ درین ایام نمیرد حسرت خواہد کشید بلی ہر گاہ کہ نظر باحوال این گذشتگان سرداد ہ میشود احوال غریبہ ومعاملات عجیبہ مشاہدہ میگردد

دیگر شہداء فی سبیل اللہ باین خصائص متمیز باشند مخدوما مفارقت فرزندی اعزی قدس سرہ از اعظم مصائب است معلوم نیست کہ کسی بمثل این مصیبت مصاب شدہ باشد اما صبر وشکری کہ حضرت حق سبحانہ تعالے درین مصیبت این ضعیف قلب را کرامت فرمودہ از اجل نعم واعظم انعامات است از حضرت حق سبحانہ مسألت مینماید کہ جزاء این مصیبت معد بآخرت باشد و در دنیا ہیچ ازان جزا ظاہر نشود ہر چند میداند کہ این مسألہ از تنگی سینہ است والا او تعالی واسع الرحمۃ فلہ الآخرۃ والاولی المسئول من الاخوان الامداد والاعانۃ ودعاء سلامۃ الخاتمۃ والعفو من الزلات اللازمۃ للانسانیۃ والتجاوز من التقصیرات الناشئۃ من البشریۃ ربنا اغفر لنا ذنوبنا واسرافنا فی امرنا وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی

مکتوب ہفتاد وہشتم بشیخ جمال ناگوری صدور یافت در بیان آنکہ نصیب علماء راسخین چیست ونصیب علماء ظواہر چیست ونصیب صوفیہ چیست در جواب التماسی کہ نمودہ بود ÷ الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفی العلماء ورثۃ الانبیاء در ہذا حدیث علماء عظام کافیست علم وراثت علم شریعت است کہ از انبیا باقیماندہ علیہم الصلوات والتسلیمات وعلم شریعت را صورتی است وحقیقتی صورتش آنکہ نصیب علماء ظواہر است شکر اللہ تعالی سعیہم کہ تعلق بمحکمات کتاب وسنت دارد وحقیقتش آنکہ نصیب علماء راسخین است رضی اللہ تعالی عنہم کہ متعلق بمتشابہات کتاب وسنت است ومحکمات ہر چند امہات کتاب اند اما نتائج وثمرات آن متشابہات اند کہ از مقاصد کتاب اند امہات وسائل پیش نیستند از برای حصول نتائج پس لب کتاب متشابہات اند ومحکمات کتاب قشر آن لب متشابہات اند کہ برمز واشارت بیان اصل مینمایند ورواز حقیقت آن معاملہ نشان میدہند علماء راسخین قشر را بلب جمع ساختہ اند ومجموع صورت وحقیقت شریعت را دریافتہ بزرگواران شریعت را در رنگ شخصے تصور نمودہ اند کہ قشر ولب آن از صورت شریعت وحقیقت شریعت باشد علم شرائع واحکام را صورت شریعت دانستہ اند وعلم حقائق واسرار را حقیقت شریعت دریافتہ وجمعے بصورت شریعت گرفتار گشتہ از حقیقت آن انکار نمودند وپیر ومقتدای خود را غیر از ہدایہ پیروی ندانستہ وجمعے دیگر ہر چند گرفتار آن حقیقت گشتہ اما چون آن حقیقت را حقیقت شریعت ندانستہ بلکہ شریعت را مقصور بر صورت داشتند وقشر انگاشتہ ولب را ورای آن تصور نمودند لاجرم از حقیقت آن حقیقت آگاہی نیافتند واز متشابہات نصیبے فرا نگرفتند والعلماء الراسخون ہم الوارثون فی الحقیقۃ جعلنا اللہ سبحانہ وایاکم من محبیہم ومقتفی آثارہم ثانیا آنکہ اخوی میان شیخ نور محمد از جانب ایشان ظاہر

ساختند که مبشر مودند مارا از مشائخ سلاسل اجازتهاست از جانب نقشبندیه نیز اجازتی بیخواهم مخدوما مکرما
پیری و مریدی در طریقهٔ علیه نقشبندیه بتعلیم و تعلم طریقه است نه بکلاه و شجره که در سلاسل دیگر متعارف است
طریق این بزرگواران صحبت است و تربیت ایشان انعکاسی است لاجرم در بدایت ایشان نهایت
دیگران اندراج یافته است و راه اقرب گشته و نظر ایشان شافی امراض قلبیه است و توجه شان
دافع علل معنویه ؏ نقشبندیه عجب قافله سالارانند ٭ که برند از ره پنهان بحرم قافله را ٭ معذور خواهند
داشت والعذر عند کرام الناس مقبول والسلام ٭ **مکتوب ۱۹ نوزدهم** بمیر محب الله صدور یافته در
اتباع سنت سنیه و اجتناب از بدعت نامرضیه و ما یناسب ذلک ٭ بعد الحمد و الصلوٰة و تبلیغ الدعوات
بسیادت پناهی اخوی اعزی میر محب الله میرساند که احوال و اوضاع فقرای اینجا مستوجب حمد است
المسئول من الله سبحانه سلامتکم و ثباتکم و استقامتکم درین مدت از کیفیت احوال اینجا و اطلاع نه بخشیده اند
بعد مسافت از موانع است النصیحة هی الدین و متابعة سید المرسلین علیه و علیهم الصلوٰة والسلام و اتیان
السنة السنیة والاجتناب عن البدعة اللامرضیة و ان کانت البدعة ترى مثل فلق الصبح لانه فى الحقيقة لا نور فيها
ولا ضياء ولا للعليل منها شفاء ولا للداء منها دواء كيف والبدعة اما رافعة للسنة او ساكتة عنها والساكتة لابد ان
تكون زائدة على السنة فتكون ناسخة لها فى الحقيقة ايضا لان الزيادة على النص نسخ له فالبدعة كيف كانت تكون
رافعة للسنة نقيضة لها فلا خير فيها ولا حسن فيها ليت شعري من اين حكموا بحسن البدعة المحدثة فى الدين الكامل
والاسلام المرضي بعد اتمام النعمة ولم يعلموا ان الاحداث بعد الاكمال والاتمام وحصول الرضا بمعزل من الحسن
فماذا بعد الحق الا الضلال ولو علموا ان الحكم بحسن المحدث فى الدين الكامل مستلزم لعدم كماله ومبنى عن
عدم تمام النعمة لم يجترؤا عليه ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا او اخطانا والسلام عليكم و على من لديكم **مکتوب ۲۰
بیستم** بمولانا محمد طاهر بدخشی صدور یافته در فضائل صلوٰة و تحریض نمودن بر آنکه ارکان و شرائط
و آداب و تعدیل ارکان کما ینبغی بجا باید آورد و ما یناسب ذلک ٭ الحمد لله و سلام على
عباده الذين اصطفى ٭ مکتوب شریف که از نواحی جونپور نوشته بودند رسید چون متضمن خبر ضعف
بوده باعث بی آرامی گشت مترصد خبر صحت ست بدست آینده ها مرسل دارند و کیفیات احوال
نویسند محبت اطوارا چون این دار دار عمل و دار جزا دار آخرت است سعی در اتیان اعمال صالحه
باید فرمود و بهترین اعمال فاضلترین عبادات اقامت صلوٰة است که عماد دین است و معراج

مومن است پس اهتمام تمام در ادائی آن مرعی باید داشت و احتیاط باید نمود که از ارکان و شرائط و سنن و
آداب آن کما ینبغی و یلیق ادا یابد و در رعایت طمانینت و تعدیل ارکان بتکرار مبالغه نموده می آید نیک
محافظت نمایند که اکثر مردم نماز را ضائع ساخته اند و طمانینت و تعدیل ارکان را برهم زده اند وعیدها در حق
اینجماعه وارد شده اند و تهدیدها آمده و چون نماز درست شد امید عظیم از برای نجات میسر گشت چه دین بر پا
شد و معراج عروج باتمام رسید ؎ برشکر غلطیده ای صفرائیان ٭ از برای کوری سودائیان ٭ والسلام علیکم
و على سائر من اتبع الهدى والتزم متابعة المصطفى عليه وعلى آله الصلوات والتسليمات العلى **مکتوب
بیست و یکم** بخواجه محمد صدیق ملقب بهدایه صدور یافته در بیان آنکه مراد از قلب که در حدیث قدسی واقع
شده است لا یسعنی ارضی الخ مضغه است نه حقیقت جامعه که بعضی مشائخ از وسعت آن خبر داده اند اما مضغه که بعد
سلوک و جذبه و بعد از تصفیه و تزکیه و بعد تمکین قلب و اطمینان نفس از ترکیب اجزای عشره صورت یافته و هیئت وحدانی
پیدا کرده و هر چه این مضغه بر حقیقت جامعه بچندین وجوه و در بیان آنکه اینهمه کمالات که مضغه را ثابت نموده شد
در مقام قاب قوسین است او معامله ادنی وراء این است ٭ بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و سلام على عباده الذين
اصطفى ٭ پرسیده بودند که تو در مکتوبات و رسائل خود نوشته که ظهور قلبی لمعه ایست از ظهور عرشی و فضل کلی مر ظهور عرشی
راست و در حدیث قدسی آمده است لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن ازین حدیث
لازم می آید که ظهور قلبی اتم بود و فضل مر او را باشد محبت آثارا حل این اشکال مبنی بر مقدمه است بدانکه ارباب ولایت
قلب گویند و مراد حقیقت جامعه انسانی دارند که از عالم امر است و بلسان نبوت على صاحبها الصلوٰة والسلام والتحية
قلب عبارت از مضغه است که بصلاح آن صلاح جسد مربوط است و بفساد آن فساد جسد منوط کما ورد فی الحدیث
النبوی علیه و على آله الصلوات والتسليمات ان فى جسد آدم لمضغة اذا صلحت صلح الجسد كله واذا فسدت فسد الجسد كله
الا وهى القلب وسعت قلب لازم اطلاق اول ست ازینجا است که بایزید و جنید قدس الله تعالى اسرارهما از وسعت
قلب خبر داده اند و عرش و ما فیه را در جنب عظمت قلب محقر انگاشته تنگی قلب لازم اطلاق ثانی است درینمقام
قلب را تنگی بر نهجی است که جزء لا یتجزی را که احقر و اصغر جمیع اشیا است در آنجا گنجائش نیست در بعضی اوقات
که تنگی قلب را بجزء لا یتجزی نسبت داده میشود آن جزء محقر در نظر در رنگ طبقات سموات و ارض ظاهر می گردد اینمعامله
ورای طور نظر عقل است فلا تکن من الممترین هذا چون این مقدمه معلوم گشت بدانکه ظهوریکه بحقیقت جامعه مربوط
است شک نیست که لمعه ایست بسته به ظهور تام عرشی و فضل کلی درین مقام مر عرش راست و شیخ بایزید و

شیخ جنید که قلب را اوسع از همه گفته اند و عرش و ما فیه را در جنب آن محقر دانسته از قبیل اشتباه شئ به انموذج شئ
است انموذجات عرش و ما فیه را در جنب جامعیت قلب محقر دیده حکم بر حقائق عرش و ما فیه نموده اند و حل این
اشتباه را این فقیر در کتب و رسائل خود مکرر نوشته ست و آنچه در حدیث قدسی آمده است موافق لسان انبیاست
علیهم الصلوات والتسلیمات مراد از آن قلب مضغه است و شک نیست که ظهور اتم اینجاست و مراتب احدیت
ذات مجرده تعالی مراد او را مسلم ست عرش را هر چند از ظهور تام که ظهور اصل ست نصیب وافر است اما صفات
را در آن موطن امتزاج است و چون صفات فی الحقیقة ظلال حضرت ذات اند تعالی و تقدس آن ظهور از شائبه
ظلیت پاک و مبرا باشد ازینجاست که عرش را ازین ظهور انسانی که با اصل صرف تعلق دارد توقفات ست و مرکز این
معامله اوست سوال از حدیث قدسی وسعت آن قلب مفهوم میگردد تو آنرا تنگ میگوئی جواب تنگی آن باعتبار عدم
گنجائش ماسوی است در وی و وسعت آن باعتبار ظهور انوار قدم ست فلا منافاة این فقیر در بعضے رسائل خود تعبیر
از آن قلب باعتبار این عبارت کرده است الضیق الاوسع البسیط الابسط والاقل الاکثر سوال شایان فضیلت
حقیقت جامعه است که از عالم امر است مضغه که از عالم خلق است و مرکب از عناصر این فضیلت از کجا یافت جواب
عالم خلق را فضیلتے ست بر عالم امر که ادراک عوام بلکه ادراک اکثر خواص از آن مزیت قاصر است این معنی را این
فقیر در مکتوبی که بنام مرحومی فرزندی اعظمی در بیان طریق نوشته است واضح ساخته اگر ترددی نمائید از آنجا تشفی طلبند
حقیقت این مضغه بشنو عوام را مضغه ایست که ترکیب عناصر اربعه بهم رسیده است و خواص را بلکه اخص خواص را مضغه
ایست که بعد از سلوک و جذبه و بعد از تصفیه و تزکیه و بعد تمکین قلب و اطمینان نفس بلکه بمحض فضل و کرم خداوندی
جل سلطانه از ترکیب اجزای عشره صورت یافته است چهار جزو از عناصر و یک جزو از نفس مطمئنه و پنج جزو از عالم امر
این هر دو جزو باوجود تضاد و تباین یکدیگر بقدرت کامله واجب الوجود تعالی و تقدس صورت قضا و تباین از اینها
زائل گشته جمع شده اند و هیئة وحدانی پیدا کرده این مجموعه را حاصل نموده اند جزو اعظم درین حامله عنصر خاک است
این هیئة وحدانی نیز برنگ جزو ارضی برآمده است و بخاک استقرار یافته ع خاک شو خاک تا بروید گل که بجز
خاک نیست مظهر گل ع ای برادر دست ارباب ولایت بدامان این علوم و معارف نرسد که مقتبس از مشکوة انوار
نبوة است علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم و قلبے
که حضرت خلیل الرحمن علی نبینا و علیه من الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها اطمینان آن مسألت نموده همین مضغه است
چه حقیقت جامعه او علی نبینا و علیه الصلوة والسلام تمکین پیوسته بود و نفس باطمینان رسیده زیرا که این تمکین و

این اطمینان در مرتبه ولایت صورت می بندد که زینه نبوت است علی اربابها الصلوة والسلام والتحیة مناسب
شان نبوت تقلب و اضطراب مضغه است نه تقلب حقیقت جامعه که آن نصیب عوام است و حضرت رسالت
خاتمیت علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة که ثبات قلب نموده اند و گفته اللهم یا مقلب القلوب ثبت قلبی
علی طاعتک مقصود ثبات مضغه است و در بعضی احادیث که در باب تقلب قلب وارد گشته اند نظر باحوال آن
اگر از قلب معنی گرفته شود که جامع و شامل حقیقت جامعه و مضغه بود گنجائش دارد و سوال این مضغه هرگاه
بشرف یسعنی قلب عبدی المؤمن مشرف شده باشد و شایان مرآتیت حضرت تعالی و تقدس گشته تقلب و
اضطراب در وی چرا بود و محتاج باطمینان برای چه باشد جواب ظهور هر چند اتمیست پیدا کند و از شائبه شیون و صفات
وارهد جهل و حیرت بیشتر پیدا کند و نکارت و نایافت زیاده نیز حاصل آید بسا است که باوجود این ظهور و باوجود این گنجائش از
کمال جهل و حیرت طلب دلیل بر وجود صانع نماید و در رنگ عوام بی استدلال با تقلید یقین بوجود صانع تعالی
پیدا نکند پس تقلب و اضطراب مناسب حال آن باشد و طلب اطمینان مر او را ضروری بود این فقیر در بعضی از
رسائل خود نوشته است که عارف صاحب یقین را بعد از رجوع احتیاج باستدلال میگردد درین مقام معلوم شد که
در عین حصول و وصول احتیاج بدلیل است این مقام موافق حال کمالات مرتبه نبوت است علی صاحبها الصلوة والسلام
والتحیة و آن مقام مناسب حال ولایت و چون صاحب این قلب را رجوع بدعوت واقع شود قلق و اضطراب
و تقلب و تلون قلب او را بیشتر خواهد بود هرگاه در عین وصول بواسطه جهل و حیرت محتاج بدلیل است
در زمان فرقت اولی باستدلال محتاج بود تا بوسیله استدلال فی الجملة اطمینان پیدا کند با آنکه گوئیم که دولتے که
چند روز از وی پوشیده داشته اند و بداغ فرقت آن قسم ساخته جای آن دارد که همواره بقلق و اضطراب بود
و بر دوام بحزن و اندوه باشد کان رسول الله صلی الله علیه وسلم متواصل الحزن دائم الفکر بعضے وجوه که فارق این
دو اطلاق قلب است بیان میکند بگوش هوش استماع باید نمود حقیقت جامعه که از عالم امر است بعد از
تصفیه و تزکیه تمکین تام بر دوام او را میسر است بخلاف مضغه که اطمینان او مربوط بادراک حواس است تا زمانیکه
شئ را بحواس ادراک ننماید از قلق نه برآید لهذا حضرت خلیل علی نبینا و علیه الصلوة والسلام و علی جمیع الانبیاء
والمرسلین والملائکة المقربین از برای اطمینان قلب خود سوال کرد و گفت رب ارنی کیف تحی الموتی
فارق دیگر آنکه حقیقت جامعه بذکر متاثر می گردد و چون حال ذکر میرسد بذکر متحد میشود و تجوهر بذکر می
گردد و این مقام را صاحب عوارف قدس الله تعالی سره مقصد اسنی گفته است این تجوهر قلب را بذکر

ذات تعالی تعبیر فرموده بخلاف مضغه که ذکر را باو راه نیست تا اثر او کجا و تجوهر او کجا ظهور مذکور ست باصالت
نه بظلیت نهایت عروج ما ذکر نا و لهذا مذکور است فرق دیگر آنکه حقیقت جامعه چون بنهایت النهایت رسد
و از مرآتیت خاطر نصیب وافر حاصل کند اگر نمایندگی مطلوب پیدا آرد ظاهر در روی ظل مطلوب خواهد بود
عین آن مطلوب در رنگ مرآت ظاهر که ظاهر در روی شبح شخص ست نه عین شخص بخلاف مضغه که برخلاف
مرآت ظاهر در روی عین مطلوب ست نه ظل او و لهذا فرمود یسعنی قلب عبدی المؤمن این معامله وراء طور
نظر و فکر است زنهار از اینجا حلول و تمکن فهم نکنی که آن کفر و زندقه است هرچند عقل معاش باور نکند که عین یک
شئی در شئی دیگر ظاهر شود و حلول و تمکن آنجا نباشد و این از قصور عقل است و قیاس غائب است بر شاهد فلا تکن
من القاصرین فرق دیگر آنست که حقیقت جامعه از عالم امر است و مضغه از عالم خلق بلکه عالم خلق و عالم امر
هر دو اجزای او بیند خلق جزو اعظم اوست و امر جزو اصغر او و از اجتماع این هر دو جزئیه وحدانی ایجاد یافته است
که عجوبه روزگار گشته این اعجوبه هرچند از عالم خلق و از عالم امر ست و هیچ کدام بواسطهٔ هیئة ترکیبی تناسب
و تشابه ندارد اما معدود از عالم خلق است زیرا که جزو ارضی درین معامله عمده است و پستی خاک باعث رفعت
او فرق دیگر آنکه وسعت حقیقت جامعه باعتبار ظهور که صور اشیا است در روی و وسعت مضغه که بعد از تنگی آن
مکشوف میگردد باعتبار گنجایش مطلوب ست که نامحدود و نامتناهی ست و آن تنگی و لهذا تنگ اوست که مانع دخول
ماسوای است حتی که ذکر را نیز نمیگذارد که داخل سرادقات مذکور شود و شائبه ظلیت را نیز نمیماند که گرد آن
حریم مقدس گردد و ایضاً فراخی اول چون شائبه چون دارد شایان گنجایش بیچون نبود و فراخی ثانی چون
نصیبی از بیچونی یافته است بیچون را گنجایش نمود عجائب کاروبار است تا این قلب را بعد از رجوع بدعوت
ظلمت و غین طاری می گردد از اینجاست که سید البشر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات فرموده اند انه
لیغان علی قلبی تا چند بیان فرق نماید ما للتراب و رب الارباب ای برادر این مضغه را برچه گوشت لا یعبأ به
خیال نکنی که آن جوهر نفیس که خزائن و اسرار عالم خلق در روی مخزون گشته است و دقائق و خفایای عالم
امر در روی مدفون شده با زیادتی معاملات خلاصه که بهیئة وحدانی او منوط است اول اجزای عشره
را به تصفیه و تزکیه و جذبه و سلوک و بفنا و بقا مزکی و مطهر ساخته اند و از دنس تعلقات ماسوی آزاد گردانیده
مثلاً قلب را از تقلب گذرانیده بتمکین رسانیده اند و نفس را از امارگی باطمینان آورده اند و جزو ناری
را از سرکشی و نافرمانی باز داشته اند و خاک را از پستی و پست فطرتی ارتفاع داده اند علی هذا القیاس

جمیع اجزای او را از افراط و تفریط بحد اعتدال و توسط آورده اند بعد از ان محض فضل و کرم این اجزا را ترکیب داده
شخص معین ساخته اند و انسان کامل گردانیده قلب آن شخص را که خلاصه اوست و مرکز وجود او بمضغه تعبیر نموده اند این است
حقیقه مضغه که باندازهٔ عبارات درگفت آمده است والامر الی الله سبحانه اگر ناقصی گوید که هر انسان مرکب از این
اجزای عشره است و از ترکیب اینها هیئة وحدانی دارد گوئیم آری ازین اجزا مرکب است اما آن اجزاء مزکی
و مطهر نگشته اند و بجذبه و سلوک از دنس تعلقات ماسوا آزاد نگشته بخلاف اجزای انسان که بفنا و بقا پاک و پاکیزه
گشته اند چنانچه گذشت و در هر انسان چون این اجزای متباین و متمائز اند و هر جزو را احکام و احوال متمائزه
است ناچار از هیئة وحدانی نصیبی ندارند و اگر هیئتی پیدا کرده است اعتباری است نه حقیقی بخلاف اجزای
انسان کامل که از تمایز و تباین برآمده ممتزج و مختلط گشته اند و احکام و احوال متمائزه ایشان زائل گشته بیک
حکم قرار یافته اند پس ناچار هیئة وحدانی روی حقیقی بود نه اعتباری در رنگ آنکه معجون را از ادویه مختلفه راست
سازند و سحق نموده جمیع اجزای او را با یکدیگر خلط کرده هیئة وحدانی ثابت کنند و از احکام متبائنه بیک حکم آرند
فافهم والله سبحانه اعلم ای برادر اینهمه کمالات که مر مضغه را ثابت نموده است در مقام قاب قوسین است که در ظاهر
رنگی از مظهر متوهم ست هرچند اینجا ظاهر اصل است نه ظل آن که صورت باشد اما شخص ظاهر از رنگ مرآت پاک
و مبرا نیست پس قوسین ثابت باشند ماورای این مقام مقام او ادنی است که ظاهر از مظهر رنگی نگرفته است و امر زائد آنجا
در تخیل نیامده پس قوسین آنجا مفقود و اینجا باشند و جز یکرنگی در انجا متصور نباشد که مناسب مقام او ادنی است و
معامله این مقام علیحده است تمام ورق را باید گردانید تا از قوسین به ادنی رخصت برداشته شود کلامنا اشارات
و رموز و بشارات و کنوز والله سبحانه الملهم و صلی الله تعالی علی سیدنا محمد و صحبه و سلم و بارک

مکتوب بیست و دوم

بمولانا محمد صادق کشمیری صدور یافته در بیان شرافت یافتن بلدهٔ سرهند بر اکثر بلاد بطفیل حضرت ایشان
سلمه الله تعالی و مشاهده نمودن نوری که گردی از صفه وی راه نیافته در زمین سکنی خود و آن زمین بعد از
چندگاه روضهٔ مقدسه مخدوم زادهٔ کلان خواجه محمد صادق قدس سره گشتن الحمد لله و سلام علی عباده الذین
اصطفی بعنایة الله تعالی و سبحانه و بصدقة حبیبه تعالی و علی آله الصلوة والسلام والتحیة والبرکة بلدهٔ سرهند
گویا زمین احیای من ست که برای من چاه عمیق تاریک را پر کرده صفه بلند ساخته اند و بر اکثر بلاد و بقاع
آن را ارتفاع داده نوری در ان زمین ودیعت گشته است که مقتبس از نور بی صفتی و بیکیفی است و در رنگ
انواری که از زمین مقدسه بیت الله ساطع و لامع است پیش از ارتحال فرزندی اعظمی بچند ماه این نور را بعین

درویش ظاهر ساخته بودند و در زاویهٔ زمین سکنای فقیر آنرا نشان داده نوری نمود ساطع که گوئی از صفت و نشان بوی راه نیافته بود و از کیفیات منزه و مبرا آرزوی آن شد که آن زمین مدفن من شود و آن نور بر سر قبر من لامع بود اتفاقاً فرزندی را فرزندی اعظمی که صاحب سر بوده ظاهر ساختم و از آن نور و از آن آرزوی مطلع گردانیدم اتفاقاً فرزندی مرحومی باین دولت سبقت کرد و بپردهٔ خاک در دریای نور مستغرق گشت ع هنیئاً لارباب النعیم نعیمها ٭ وللعاشق المسکین ما یتجرع ٭ از شرافت این بلدهٔ معظم است که مثل فرزندی اعظمی که از اکابر اولیاء الله است در آنجا آسوده است و بعد از مدتی ظاهر شد که آن نور مودع لمعه ایست از انوار قلبیه این فقیر که از اینجا اقتباس نموده در آن زمین افروخته اند در رنگ آنکه چراغی از مشعله برافروزند قل کل من عند الله الله نور السموات والارض سبحان ربک رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین

مکتوب بست و سوم بمخدوم زاده خواجه محمد عبدالله سلمه الله تعالی وابقاه واوصل الی غایة ما یتمناه صدور یافته در بیان آنکه عمده کار اتباع سنت سنیه است و اجتناب از بدعت نامرضیه و مزیت طریقهٔ نقشبندیه بر سبیل دیگر بواسطه اتباع صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوة والسلام والتحیة و عمل بعزیمت نمودن و مراعی این طریقه علیه و ما یناسب ذلک ٭

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی انسب نصیحتی که بفرزندی اعزی سلمه الله سبحانه عما لا یلیق بجنابه و سائر احبا نموده می آید اتباع سنت سنیه است علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة و اجتناب از بدعت نامرضیه چون اسلام درین آوان غربت پیدا کرده است و مسلمانان غریب گشته اند و تا میروند غریب تر میگردند بحدیکه الله گوی بر زمین نخواهد ماند و تقوم الساعة علی شرار الناس سعادتمند کسی است که درین غربت احیای سنتی از سنن متروکه نماید و اماتت بدعتی از بدع مستعمله فرماید این آن وقت ست که هزار سال از بعثت خیر البشر علیه و علی آله الصلوة والسلام گذشته است و علامات قیامت پرتو انداخته و سنت بواسطه بعد عهد نبوت مستور شده و بدعت بعلت افشای کذب جلوه گر گشته است شاهبازی باید که نصرت سنت فرماید و هزیمت بدعت نماید ترویج بدعت موجب تخریب دین است و تعظیم مبتدع باعث هدم اسلام من وقر صاحب بدعة فقد اعان علی هدم الاسلام شنیده باشند بهمگی همت و تمامی نهمت متوجه آن باید بود که ترویج سنتی از سنن نموده آید و رفع بدعتی از بدع کرده شود در همه وقت خصوصاً درین آوان ضعف اسلام اقامت مراسم اسلام منوط به ترویج سنت است و تخریب بدعت گذشتگان در بدعت حسنی دیده باشند که بعضی افراد آنرا مستحسن داشته اند اما این فقیر درین مسئله بایشان موافقت ندارد و هیچ فرد بدعت را حسنه نمیداند و جز ظلمت و کدورت در آن احساس نمینماید قال علیه و علی آله الصلوة والسلام کل بدعة ضلالة و می باید که درین غربت و ضعف اسلام و سلامتی منوط با بیان سنت و

خرابی مربوط به تحصیل بدعت هر بدعت که باشد بدعت را در رنگ کلند میدانند که هدم بنیاد اسلام مینماید و سنت را در رنگ کوکب درخشان مینماید که در شب دیجور ضلالت هدایت میفرماید علمای وقت را حضرت حق سبحانه تعالی توفیق دهاد که بحسن هیچ بدعت لب نکشایند و باتیان هیچ بدعت فتوی ندهند اگرچه آن بدعت در نظر شان در رنگ فلق صبح روشن در آید چه تسویلات شیطان را در ماورای سنت سلطان عظیم است در ازمنهٔ ماضیه چون اسلام قوت داشت ناچار تحمل ظلمات بدع مینمود و شاید که بعضی از ظلمات در تشعشان نور اسلام نورانی متخیل میشد و باعث حکم بحسن آن می گشت اگرچه فی الحقیقة هیچ حسن و نورانیت نداشت بخلاف اینوقت که وقت ضعف اسلام است تحمل ظلمات بدع صورت ندارد و اینجا فتوای متقدمین و متاخرین متمشی نباید ساخت چه هر وقت را احکام علیحده است درینوقت عالم بواسطهٔ کثرت ظهور بدعت در رنگ دریای ظلمات بنظر می در آید و نور سنت باغربت و ندرت در آن دریای ظلمانی در رنگ کرمکهای شب افروز محسوس می گردد و عمل بدعت از دیاد آن ظلمت مینماید و تقلیل نور سنت می سازد و عمل سنت باعث تقلیل آن ظلمت ست و تکثیر آن نور فمن شاء فلیکثر ظلمة البدعة ومن شاء فلیکثر نور السنة ومن شاء فلیکثر حزب الشیطان ومن شاء فلیکثر حزب الله الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون والا ان حزب الله هم المفلحون و صوفیهٔ وقت نیز اگر بسر انصاف بیایند و ضعف الاسلام و افشای کذب را ملاحظه کنند باید که در ماورای سنت تقلید پیران خود نکنند و امور مخترعه را ببهانهٔ عمل شیخ دیدن خونگیرند اتباع سنت البته منجی است و مثمر خیرات و برکات و در تقلید غیر سنت خطر در خطر است وما علی الرسول الا البلاغ پیران ما را حضرت حق سبحانه تعالی از ما جزای خیر دهاد که ما و امثال ما را باتیان امور مبتدعه دلالت نکردند و تقلید خودها در ظلمات مهلکه نینداختند و جز بمتابعت سنت راه ننمودند و غیر از اتباع صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوة والسلام والتحیة و غیر از عمل بعزیمت هدایت نفرمودند لاجرم کارخانهٔ این بزرگواران بلند آمده و پیش طاق وصول ایشان مرتفع گشت ایشانند که سماع و رقص را پشت پا زده اند و وجد و تواجد را بانگشت شهادت دو نیم ساخته مکشوف و مشهود دیگران نزد این بزرگواران داخل ماسوی است و معلوم و متخیل آنها قابل نفی معامله این اکابر ورای دید و دانش است و در ماورای معلوم و متخیل است و ورای تجلیات و ظهورات است و ورای مکاشفات و معاینات است اهتمام دیگران در اثبات است و همت این بزرگواران در نفی ماسوای دیگران تکرار کلمهٔ نفی و اثبات برای آن میکنند تا دائرهٔ اثبات وسعت پیدا کند و تمام عالم که بعنوان غریب پیدا است بتکرار کلمهٔ توحید بعنوان حقیقت منکشف گردد و همه را حق بینند و حق یابند تعالی و تقدس بخلاف این بزرگواران که مقصود شان از تکرار کلمهٔ طیبه لا اله الا الله وسعت دائرهٔ نفی است تا هرچه مشهود و مکشوف معلوم و متخیل شده بود همه در تحت لا داخل شود و در جانب اثبات هیچ چیز ملحوظ و منظور نبود اگر فرضاً در جانب اثبات امری ظاهر شود

اسما نیز راجع بنفی باید ساخت و غیر از تکلم بکلمهٔ مستثنی در مقام اثبات هیچ نصیب نباشد پس ذکر نفی و اثبات در طرق
دیگران مناسب حال مبتدیان باشد و ذکر الله که کلمهٔ اثبات محض است بعد از ان مناسب بود تا مثبت مکشوف
بتکرار این کلمهٔ اثبات استقرار و استمرار پیدا کند بخلاف طریق این اکابر که بر عکس ست که اول اثبات است و ثانی نفی
آن اثبات پس ذکر اسم الله درین طریق در ابتدای مناسب بود و ذکر نفی و اثبات بعد از ان صورت بندد اگر
ناقصی سوال کند و گوید که برین تقدیر اکابر این طریق را از مقام اثبات نصیب نباشد و غیر از نفی نقد وقت شان نبود
جواب گوییم که اثبات دیگران در اوائل حال این بزرگواران را میسر است اما بعد از بلند همتی بآن التفات نمی نمایند بلکه
شایان نفی دانسته آن را نفی می نمایند و مطلوب مثبت در اوان میدانند پس هم اثبات دیگران ایشان را میسر است
و هم نفی از ان اثبات که مناسب مقام کبریای است ایشان را مسلّم هر بی انجام پی بکار ایشان نبرد و هر بو الهوسے
از حقیقت معاملهٔ ایشان آگاه نبود و شمهٔ از عدم حصول این اکابر که در ان موطن نفس حصول است گفته شد اگر از
حصول اکابر اکابر ایشان لب کشاید خواص به عوام ملحق شوند و منتهیان در رنگ مبتدیان سبق الف
و با اختیار کنند شعر فریاد حافظ اینهمه آخر بهرزه نیست ٭ هم قصهٔ غریب و حدیث عجیب هست ٭ و مراقبه
ذات تعالی و تقدس که دیگران اختیار کرده اند نزد ایشان از حیز اعتبار ساقط است و بے اصل و مراقبه
آنجا جز ظلی از ظلال هیچ نیست تعالی الله عما یقولون علوا کبیرا ذات او تعالی بلکه اسما و صفات او سبحانه نیز
بیرون از حیطهٔ فکر و مراقبه ما است ازین مقام غیر از جهل و حیرت نصیبی نیست نه آن جهل و حیرت که مردم آنرا
جهل و حیرت دانند که آن مذموم است جهل و حیرت این موطن عین معرفت و اطمینان است نه آن معرفت
و اطمینان که در فهم مردم گنجد که از قبیل چون است و از بیچونی بی نصیب در ان موطن و هر چه اثبات کنیم
بیچون خواهد بود و تعبیر از ان خواه بجهل کنیم و خواه بمعرفت من لم یذق لم یدر و ایضا توجه این بزرگواران باحدیت
است تعالی و تقدس و از اسم و صفت جز ذات نمیخواهند تعالی و تقدس و در رنگ دیگران از ذات
بصفات فرود نمی آیند و از ذروه بحضیض نمیگرایند عجب کار و باراست جمعے ازین طائفه ذکر اسم الله
اختیار نموده اند و بآن اکتفا نموده بصفات فرود می آیند و ملاحظه سمیع و بصیر و علیم می نمایند و باز بر سبیل
عروج از علیم و بصیر و سمیع باسم الله میروند چرا باسم الله تنها کفایت نکنند و قبله توجه جز احدیت ذات
تعالی و تقدس نسازند الیس الله بکاف عبده نص قاطع است و کریمهٔ قل الله ثم ذرهم مؤید این معنی ست
بالجمله نظر همت بزرگواران این طریقه علیه بلند افتاده است بهر زراقی و قماشی نسبت ندارند لهذا نهایت

در بدایت ایشان مندرج گشته و مبتدی طریقه ایشان حکم منتهیان طرق دیگر یافته و از ابتدای سفر ایشان در
وطن مقرر شده و خلوت در انجمن بحصول پیوسته و دوام حضور نقد وقت شان آمده ایشانند که تربیت طالبان مربوط
بصحبت علیه ایشان است و تکمیل ناقصان منوط بتوجه شریف شان نظر شان شافی امراض قلبیه است و التفات
شان دافع علل معنویه یک توجه ایشان کار صد اربعین میکند و یک التفات شان برابر ریاضات و مجاهدات سنین
ے نقشبندیه عجب قافله سالارانند ٭ که برند از ره پنهان بحرم قافله را ٭ سعادت آثارا ازین بیان کسی توهم
نکند که این اوصاف و شمائل جمیع اساتذه و تلامذه طریقه علیه نقشبندیه را حاصل است کلا بلکه این شمائل مخصوص
باکابر این طریقه علیه است که کار را بنهایة النهایة رسانیده اند و مبتدیان رشید باین اکابر نسبت ارادت درست
کرده اند و مراعات آداب نموده اندراج نهایت در بدایت در حق ایشان ثابت است بخلاف مبتدی
ازین طریق که بشیخ ناقص این طریق برسد اندراج نهایت در حق او متصور نیست چه شیخ او بنهایت نرسیده
است در حق مبتدی بنهایت چگونه متصور شود ے از کوزه همان برون تراود که در وست ٭ نجابت آثارا طریق
این اکابر طریق اصحاب کرام است علیهم الرضوان و این اندراج نهایت در بدایت اثر آن اندراج است
که در صحبت خیر البشر میسر میشد علیه و علی آله الصلوة والسلام زیرا که در اول صحبت آن سرور علیه و علی آله الصلوة
والسلام آن میسر میشد که در انتها کم است که دیگران را میسر گردد و این فیوض و برکات همان فیوض و برکات
است که در قرن اول بظهور می پیوست هر چند در ظاهر آخر از اول دور است نسبته بوسط اما فی الحقیقة آخر باول
از وسط نزدیکتر است و منبع بعیع آن متوسطان آنرا یاد دارند یا نه بلکه اکثری از متاخران نیز معلوم نیست که
بحقیقت انجا بله وارسند والسلام علیکم و علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات العلی

مکتوب بست و چهارم

بحاجی محمد دکنی صدور یافته در جواب کتابت او الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی نمراسلهٔ شریفه که از کمال اخلاص و مودت مرسل داشته بودند موجب فرحت وافر
گشت نسبت رابطه همواره شمار را با صاحب رابطه میدارد و واسطهٔ فیوض انعکاسی میشود شکر این نعمت
علی الحجا باید آورد و قبض و بسط هر دو بازوی طیران این راه اند بقبض دلگیر نشوند و به بسط خوشحال نگردند
آرزوی آن نموده بودند که در جمیع ذرات مشاهدهٔ جمال لایزال میسر شود محبت اطوار اندیشه را با آرزو
چه کار آرزوی او باندازهٔ فهم قاصر او خواهد بود جمال لایزال در مرآت ذرات مشاهده نمودن از قصور
نظر است ذرات را چه مجال که مرایای آن جمال گردند آنچه در مرایای ذرات مشهود میگردد ظلی از ظلال بی نهایت

آن جمال ست او را تعالی وراء الوراء باید جست و بیرون دائرهٔ آفاق و انفس باید طلبید نسبتی که الحال شما دارید
فوق تمنای شماست زنهار بتقلید مردم به پستی میل نکنند و تمنای نزول از اوج به حضیض ننمایند کارخانهٔ اکابر
بلند است ان الله سبحانه یجیب معالی الهمم المسئول من الله سبحانه جمعیتکم الصوریة والمعنویة والسلام **مکتوب بست**
و پنجم بخواجه شرف الدین حسین در آنکه هر عملی که بروفق شریعت غرا کرده آید داخل ذکر است اگرچه بیع و شری بود
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفه که فرزندی اعزی مصحوب مولانا عبد الرشید و مولانا جان محمد
ارسال داشته بودند رسید و صحت و مبلغ نذر نیز رسید جزاکم الله سبحانه نیز استماع خبر صحت شما فرحت فراوان
رسانید ای فرزند فرصت غنیمت است و صحت و فراغ مغتنم همواره اوقات را بذکر الٰهی جل شانه مصروف
باید ساخت هر عملیکه بروفق شریعت غرا کرده آید داخل ذکر است اگرچه بیع و شری بود پس در جمیع حرکات
و سکنات مراعات احکام شرعیه باید نمود همه ذکر گردد تا چه ذکر عبارت از طرد غفلت است و چون مراعات
اوامر و نواهی در جمیع افعال نموده آید از غفلت آمر و ناهی آنها نجاتی میسر شد و دوام ذکر او تعالی حاصل گشت این
دوام ذکر و را «یاد داشت» حضرات خواجها است قدس الله تعالی اسرارهم که آن مقصود بر باطن است و این
در ظاهر نیز متمشی است اگرچه متعسر است وفقنا الله سبحانه و ایاکم لمتابعة صاحب الشریعة علیه و علی آله الصلوٰة
والسلام والتحیة **مکتوب بست و ششم** بعرفان پناهی میرزا حسام الدین احمد ارسال یافته در جواب
کتابت او که از انجا بوی جانب داری می آید و در آنکه تلقین ذکر در رنگ تعلیم الف و بی است مر صبیان را بسم الله
الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شکر رست که مصحوب قاصد کشمیر کرم ده ارسال داشته بودند
بمطالعهٔ آن مشرف گشت چون متضمن خیریت حضرات آنجا بود موجب فرحت گشت جزاکم الله سبحانه خیرا اندراج یافته
بود که مخدوم زادهٔ کلان و خواجه جمال الدین حسین بواسطهٔ شرم تلقین میان شیخ الهداد آنجا نتوانستند رسید
مخدوما هنوز ازین قسم سخنان بوی جانب داری می آید و ازین طرح و وضع مباینت و مخالفت مفهوم میگردد
انا لله و انا الیه راجعون مخدوم زادهٔ کلان بایستی شرم وصیت والد بزرگوار خود می کردند و شرم توجه و
افاده که در حضور ایشان نسبت بهر دو مخدوم زاده بامر حضرت ایشان واقع شده بود نیز می کردند و میان
شیخ الهداد با وجود دعوی پیر پرستی با وی درین امر جرأت نمینمودند و ملاحظهٔ وصیت و سبقت افاده میکردند
آنچه شما نوشته اید حق و ثواب خواهد بود اما بمکتوبیکه مخدوم زادهٔ کلان مصحوب برادر عزیز خود ارسال
داشته بودند متضمن کمال تواضع بوده و مشتمل بر فرط طلب و شوق عبارتها در ان مکتوب اختیار نموده بودند که

بی جنون طلب ایراد آن عبارات متصور نیست بعد از ارسال مکتوب مگر انحرافی راه یافته باشد ربنا لا تزغ
قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب اما فقیر میداند که وصیت ایشان بحکمت نخواهد
بود و امید است که عاقبت محمود خواهد داشت اما افسوس است که آن قسم طلب که شمهٔ از ان از مکتوب ایشان
مفهوم میگشت بر باد رود و ضد آن بجای آن نشیند بر دوستان و هواخواهان همینی بسیار گران است که اهتمام
آن دارند مکرر ما اگر کار مجرد تلقین تمام است مبارک باشد نزد فقیر تلقین ذکر در رنگ تعلیم الف بی است مر صبیان
که مجرد همین تعلیم محصل ملکهٔ مولویة است چه مضایقه متوقع از کرم التفات شما انست که پلهٔ طرف داری را
بگذارند و مجمع یاران بمساوات آشنائی کنند زیاده چه مبالغه نماید والسلام **مکتوب بست و هفتم** بمولانا
محمد طاهر بدخشی ارسال یافته در جواب تشکیکات شیخ عبد العزیز جونپوری در مکتوب اول که بنام اوست
دران نموده بود بعد الحمد و الصلوات و تبلیغ الدعوات میرساند مکتوب شریف که بعد از مدت مدید ارسال
داشته بودند رسیده فرحت رسانید حضرت حق سبحانه و تعالی بجمعیت ظاهر و باطن متحلی و متزین دارد فقیر در مدت
سه مکتوب بشما نوشته است از انجمله یک مکتوب بشما رسیده و است مسافهٔ بعیده عذر مینماید و مکتوبیکه
شیخنا ماب شیخ عبد العزیز نوشته بودند به مصحوب مکتوب شما نیز رسید و آنچه اندراج نموده بودند بوضوح انجامید
انجا اندراج یافته بود که اگر حقائق ممکنات که صور علمیه اند عدمات باشند که اضداد صفات اند لازم می آید
حصول آن عدمات در ذات تعالی و تقدس و هو سبحانه منزه عن ذلک عجب شبه است میدانند که حضرت
حق سبحانه اشیاء شریفه و کثیفه را میداند و هیچ کدام اینها در ذات تعالی حصول نیست و هیچ کدام
اتصاف نه درینصورت حصول از کجا پیدا شود و نیز اندراج یافته بود که حقائق ممکنات باید که وجودی
و ثبوتی باشند نه عدمی که حقائق عبارت از ارواح و نفوس ممکنات است بلی وجود و ثبوت علمی دارند
که در حقائق در کار است باید که این اعتراض اول بشیخ محی الدین بکنند که گفته الاعیان ما شمت رائحة الوجود
عجب کار است اینجا حقائق عبارت از ارواح و نفوس ممکنات داشته و اعیان ثابت و معلومات الله
گذاشته و نیز اندراج یافته که انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات و اولیا علیهم الرضوان و سائر افراد
انسان که از ممکنات اند اگر حقائق اینها عدمات باشند که شرف و کرامت ازین زمرهٔ علیه مسلوب و
معدوم گردد چرا مسلوب و معدوم میگردد که او تعالی بحکمت بالغه و قدرت کاملهٔ خود آن عدمات را
مجلی تربیت خود مرایای عکوس اسما و صفات خویش میساخته بشرف نبوت و ولایت مشرف گردانید

و بظلال کمالات خود متجلی گردانیده معزز و مکرم ساخت چنانچه انسان را از ماء مهین خلق کرده بدرجات علیا رسانید العجب شرف و کرامت انسان را در نظر در آورند و تنزیه و تقدیس واجب را تعالی و تقدس از دست داده میگویند همه اوست اشیاء خسیسه و رذیله را عین حق میگویند تعالی و تقدس ازان مقوله تحاشی نمی نمایند و حقائق عدمیه مر انسان را تجویز نمینمایند و ازان تحاشی دارند حضرت حق سبحانه تعالی انصاف دهاد و نیز اندراج یافته بود که سخن اجماعی را با بدع ارتفاع نمیتوان نمود سخن مبدع مقولهٔ همه اوست را میدانیم مقولهٔ همه از دست مجمع علیه علما است تا این زمان که راه ملامت و شناعت بر صاحب فصوص مسلوک است بواسطه همین مقوله ست که همه اوست میگوید و حاصل معارف فقیر که نوشته است همه از دست که مقبول شرع و عقل است فکیف که مؤید بکشف و الهام گردد و شیخ مشار الیه بعد از ذکر اعتراضات در مقام شفقت آمده نوشته اند که اگر حقائق ممکنات ارواح انسانی دارند موافق جمهور است که از جمهور کدام صنف را مراد داشته باشند تا این زمان مسموع نشده است که حقائق ممکنات را کسے ارواح انسانی گفته باشد العجب کل العجب شیخ خیال کرده که هر کسے سخن را بقیاس و تخمین میگوید و بتفکر و تخیل بیابد کلا معارفی که بی کشف و الهام در گفت و نوشت آید بی شهود و مشاهده در تحریر و تقریر گنجد بهتان و افترا است علی الخصوص که مخالف قوم گوید شیخ مشار الیه تا چه اعتقاد داشته باشد و این معارف را از کدام قبیل فهمیده بود ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین و السلام

مکتوب بست و هشتم

بمولانا محمد صادق کشمیری در جواب استفسار های او بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند مکتوب شریف رسید چون متضمن احوال پسندیده بود موجب فرحت گشت نوشته بودند که در درایت معامله بجای رسیده است که حمل صفات بروے تعالی و تقدس به تکلف مینماید و ویرا سبحانه وراء همه میداند سعی نمایند که این حمل هم بتکلف میسر نشود و بحیرت صرف انجامد پرسیده بودند که در رشحات از بابای آبریز نقل کرده است که گفته چون حق سبحانه تعالی روز ازل گل آدم می سرشت من آب بران گل میریختم تاویل این چگونه باشد بدانند که خدمات طینت حضرت آدم علی نبینا و علیه الصلوة و السلام چنانچه ملائکه کرام را علی نبینا و علیهم الصلوة والسلام دخل داده بودند روح او را قدس سره نیز دخل داده باشند و خدمت آب ریزی با و سپرده بعد از نشاء عنصری او بلکه بعد از کمال او باین معنے او را اطلاع داده باشند جائز است که حضرت حق سبحانه و تعالے ارواح مجرده را قدرتی دهد که افعال اجسام صادر نماید ازین قبیل است انچه بعضے از کبرا از

افعال شاقهٔ خود خبر داده اند که پیش از وجود عنصری بقرون متطاوله صادر شده بودند آن صدور افعال از ارواح مجرده ایشان بوده و اطلاع بر این معنے ایشان را بعد از وجود عنصرے حاصل شده جمعی را صدور این افعال در توهم تناسخ می اندازد حاشا و کلا که بدنے دیگر با و تعلق گرفته باشد روح مجرد است که باقدار خداوندے جل سلطانه کار بدن میکند و ارباب زیغ را در ضلالت می اندازد و در بمقام مجال سخن بسیار ست و تحقیقات غریبه نا گفته گشته اگر توفیق یافت جای ثبت خواهد نمود انشاء الله تعالی الآن وقت مساعدت نمود و ایضاً پرسیده بودند که در رشحات مینویسد که چون خواجه علاء الدین قدس سره از مولانا نظام الدین خاموش گران خاطر شده خواستند که از ایشان سلب نسبت کنند مولانا در ان وقت التجا بروحانیت آن سرور آورد علیه و علی آله الصلوة و السلام و از آنحضرت علیه و علی آله الصلوة و السلام بحضرت خواجه خطاب رسید که نظام الدین از آن ماست کسی را بروی محال تصرف نباشد و جای دیگر در همین کتاب می نویسد که در پیری حضرت خواجه احرار قدس سره از مولانا سلب نسبت نمودند مولانا میگفت که خواجه ما را پیر یافتند و هر چه داشتم بردند و در آخر کار مفلس گردانیدند این چگونه بود که حضرت رسالت صلی الله علیه و علی آله الصلوة و السلام کسی را که از آن خود ساخته باشند و فرموده که کسے را بروی مجال تصرف نیست حضرت خواجه احرار قدس سره چگونه بروی تصرف کنند بدانند که حضرت خواجهٔ ما قدس سره این نقل را نمی پسندیدند و در سلب نسبت مولانا توقف داشتند و میفرمودند که مولانا عبد الرحمن و غیر ایشان از مریدان مولانا سعد الدین کاشغرے که مرید مولانا نظام الدین ست بسیار اند و هیچ یکی بر این نقل لب نگشاده است و هر دو قول پیش نیامده مولانا فخر الدین علی از کجا نوشته باشد اگر این خبر صدق میداشت بتواتر نقل میشد لتوافر الدواعی علی نقله و چون بتواتر منقول نگشت و به خبر واحد قرار گرفت معلوم شد که در صدق آن تردد است و بعضے از نقلهای دیگر که صاحب رشحات کرده است از صدق دور اند و اهل این سلسله علیه در ان نقلها تردد ها دارند و هو سبحانه اعلم ایضاً حضرت خواجهٔ ما قدس سره می فرمودند که مفلس ساختن دلالت بر سلب ایمان دارد اعاذنا الله سبحانه منه و این معنے تجویز نمودن بسیار مشکل ست ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب

مکتوب بست و نهم

بفضیلت پناهی شیخ عبد الحق دهلوی صدور یافته در بیان آنکه بهترین امتعه این نشاء حزن و

اندوه است وگواراترین نعم این مائده الم ومصیبت الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی مخدوما مکرما
در ورود مصائب هرچند تحمل اذی است اما امید کرامتها است بهترین امتعه این فشاء حزن واندوه
است وگواراترین نعم این مائده الم ومصیبت این شکرپاره بداروی تلخ غلاف رفیق فرموده اند
واین حیله راه ابتلا وانموده سعادتمندان نظر بر حلاوت آنها انداخته وآن تلخی را در رنگ شکر می خایند
ومرارت را بر عکس صفرا شیرین یابند چرا شیرین نیابند که افعال محبوب همه شیرین اند
علتے مگر آنرا تلخ یابد که با سوای گرفتار هست دولتمندان در ایلام محبوب آنقدر حلاوت ولذت
می یابند که در انعام او متصور نباشد هرچند هر دو از محبوب اند ولیکن در ایلام نفس محب را مدخلے نیست
ودر انعام قیام مراد نفس است هنیئا لارباب النعیم نعیمها ٭ اللهم لاتحرمنا اجرهم ولا تفتنا بعدهم وجود
شریف ایشان درین غربت اسلام اهل اسلام را مغتنم است سلمکم الله سبحانه وابقاکم والسلام

مکتوب سی ام بخواجه محمد اشرف وحاجی محمد فرکتی در جواب کتابت ایشان ودر جواب
سوال یکی از ورزش نسبت رابطه ودیگری از فتور مشغولی خود بسم الله الرحمن الرحیم ٭ الحمد لله وسلام
علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ گرامی که اخوی اعزمن اشرفین ارسال داشته بودند رسید وکیفیات
احوال که اندراج یافته بود بوضوح انجامید خواجه محمد اشرف ورزش نسبت رابطه را نوشته بودند که بحدی
استیلا یافته است که در صلوات آنرا مسجود خود می دانند ومی بینند واگر فرضاً نفی کنند منتفی نمیگردد محبت
اطوار این دولت تمنای طلاب است از هزاران یکی را مگر بدهند صاحب این معامله مستعد تام المناسبة
است بحتمل که باندک صحبت شیخ مقتدا جمیع کمالات او را جذب نماید رابطه را چرا نفی کنند که او مسجود الیه است
نه مسجود له چرا محاریب ومساجد را نفی نکنند ظهور این قسم دولت سعادتمندان را میسر است تا در جمیع احوال
صاحب رابطه را متوسط خود دانند ودر جمیع اوقات متوجه او باشند نه در رنگ جماعه بیدولت که خود را
مستغنی دانند وقبله توجه را از شیخ خود منحرف سازند ومعامله خود را برهم زنند دیگر خبر فوت والدهٔ
فرزندان خود نوشته بودند انا لله وانا الیه راجعون خوانده فاتحه خوانده شد ودر اثنای خواندن اثر اجابت
مفهوم گشت مولانا حاجی محمد اظهار نموده بودند که قریب دو ماه است که فتوری در مشغولی رفته است
وآن ذوق وحلاوت که سابقا داشت نمانده موجب اطوار را غم نیست اگر در دو چیز فتور نرفته باشد یکی
از آن دو چیز متابعت صاحب شریعت است علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات والتحیات دوم محبت

واخلاص است بشیخ خود باثبوت این دو چیز اگر هزاران ظلمات طاری شود باک ندارد وآخر او را ضائع
نخواهند گذاشت اگر عیاذاً بالله سبحانه یکی ازین دو چیز نقصان پیدا گردد خرابی در خرابی است اگرچه بحضور
وجمعیت باشد که آن استدراج است که عاقبت خرابی دارد واز حضرت حق سبحانه وتعالی بتضرع وزاری
ثبات این دوام خواهند واستقامت برین دوام مسئله نمایند فانهما ملاک الامر ومدار النجاة والسلام علیکم
وعلی سائر الاخوان خصوصاً علی المحب القدیم مولانا عبد الغفور السمرقندی **مکتوب سی ویکم** بخواجه
شرف الدین حسین صدور یافته در بیان وعظ ونصیحت الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی فرزند عزیز
فرصت مغتنم است باید که تمام عمر بامور لاطائل صرف نشود بلکه تمام بمرضی حق جل وعلا صرف یابد نماز پنجگانه
بجمعیت وجماعت با تعدیل ارکان باید که ادا یابد ونماز تهجد را از دست ندهند واستغفار سحر را رایگان
نگذارند وبخواب خرگوش محظوظ نباشند وبحظوظ عاجله مغرور نگردند وتذکر موت واحوال آخرت نصب
عین دارند بالجمله از دنیا معرض باشند وبآخرت مقبل بقدر ضرورت بدنیا پردازند وسائر اوقات
باشتغال امور آخرت معمور دارند حاصل کلام آنکه دل باید که از گرفتاری ماسوی آزاد باشد وظاهر
باحکام شرعیه متحلی وتزئین ؏ کار اینست وغیر این هیچ ٭ باقی احوال بخیر است والسلام **مکتوب
سی ودوم** بمرزا قلیج الله صدور یافت در جواب عریضهٔ او که شکایت از جمعیت باطن نوشته بود
وما یناسب ذلک بعد الحمد والصلوة وتبلیغ الدعوات میرساند صحیفهٔ شریفه که در باب عزا نوشته بودند رسید
انا لله وانا الیه راجعون ما هم بتوفیق الله سبحانه بقضاء او تعالی راضی شدیم شما هم راضی باشید وبدعا
وفاتحه ممد ومعاون گردید دیگر خبر خلاصی شما باعث مسرت وفرحت گشت واز دو الم یکی الم تسکین یافت
لله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک شکایت از جمعیت باطن نوشته بودند بلی تشتت ظاهر را تاثیر عظیم است
در تصرف باطن چون در باطن کدورت یابند تدارک آن بتوبه واستغفار نمایند وچون صورت ظلمه
ظاهر شود بکلمه تمجید لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم نفط دفع آن بکنند وتکرار معوذتین دران وقت
مغتنم است باقی احوال مستوجب حمد است لله سبحانه الحمد والمنة دائماً وعلی کل حال واعوذ بالله سبحانه
من حال اهل النار فقیر اثر ضعف داشت بنابران بتفصیل احوال نپرداخت حضرت حق سبحانه وتعالی
ما وشما را بر جادهٔ شریعت مصطفویه علی صاحبها الصلوة والتحیة استقامت کرامت فرماید والسلام

مکتوب سی وسوم بمولانا محمد صالح کولابی صدور یافته در بیان آنکه محبوب در نظر محب

درهمه حال محبوب است اگر انعام فرماید واگر ایلام نماید بلکه نزد اقل ایلام ازدیاد محبت بخش است از
انعام او عزیمت حمد بر شکر و ما بینا سبب ذلک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی اخوی اعزے
مولانا محمد صالح معلوم فرمایند که محبوب در نظر محب بلکه در نفس امر همه وقت محبوب است وهمه حال
محبوب اگر ایلام فرماید محبوب است واگر انعام نماید محبوب نزد اکثر مردم که بدولت محبت مشرف گشته اند
در وقت انعام ازدیاد محبت محبوب ست از وقت ایلام ازدیاد هر دو در وقت مساوات است و نزد اقل
عکس انیمعامله است وایلام ازدیاد محبت بخش است از انعام او مقدمه این دولت عظمی حسن ظن است بمحبوب حتی
که اگر محبوب بر حلقوم محب اجرای سکین نماید و هر عضو او را از عضو دیگر جدا سازد محب او را عین صلاح خود داند و
بهبود خود تصور کند وچون بحصول این حسن ظن کراهت فعل محبوب از نظر محبت برخاست بدولت محبت ذاتی که
مخصوص بحبیب رب العالمین است علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات ومعرا است از جمیع نسب و اعتبارات
مشرف گشت و در ایلام زیاده از انعام محبوب التذاذ و فرح یافت اکارم که اینمقام فوق مقام رضا است
چه در رضا دفع کراهت فعل ایلام محبوب است واینجا التذاذ باین فعل زیرا که هر چند از جانب محبوب جفا بلند تر
بود از جانب محب فرح و سرور زیاده تر باشد شتان ما بینهما وچون محبوب در نظر محب بلکه در نفس امر همه
وقت وهمه حال در نظر او محبوب است لاجرم محبوب در همه وقت وهمه حال بلکه در واقع و نفس امر محمود و ممدوح
نیز خواهد بود ومحب در وقت ایلام وانعام او مادح وثناخوان او فمن یصدق لهذا المحب الصادق ان یقول
صادقا و مصدقا الحمد لله رب العالمین علی کل حال ویصیر هذا المحب من الحامدین له سبحانه فی السراء
والضراء حقیقة ما نا که عزیمت حمد بر شکر ازین رهگذر است که در شکر انعام منعم ملحوظ است که راجع بصفت
بلکه بفعل است و در حمد ملحوظ حسن وجمال محمود است سواء کان ذاتیا او وصفیا او فعلیا وسواء کان انعاما او
ایلاما فان ایلامه سبحانه حسن کانعامه تعالی فیکون الحمد ابلغ فی الثناء واجمع لمراتب الحسن والجمال وابقی فی
حالتی السراء والضراء بخلاف الشکر فانه مع تصوره سریع الزوال وعلی شرف الهلاک بزوال الانعام وهلاک
الاحسان سوال نوده بعضی از مکتوبات خود نوشته که مقام رضا فوق مقام محبت ومقام حب است و اینجا مینویسی که
این مقام محبت فوق مقام رضا است توفیق در میان دو سخن چیست جواب اینمقام محبت وراء آن مقام محبت و مقام
حب است چه آن مقام مشتمل بر نسب واعتبارات است اجمالا و تفصیلا اگرچه آن محب را محبت ذاتی گویند واین
حب را حب ذات تصور کنند زیرا که آنجا قطع نظر از ملاحظه شیون و اعتبارات نیست بخلاف اینمقام که از نسب و

اضافات معرا است مکمل آنچه در بعضی از مکتوبات اندراج یافته است که فوق مقام رضا قدمگاهی نیست الا خاتم الرسل
را علیه وعلیهم وعلی آله کل الصلوات والتسلیمات مگر عبارت از ینمقام است که مخصوص بوی است علیه وعلی آله الصلوة والسلام
والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها باید دانست که کراهت ظاهر منافی رضای باطن نیست ومرآت صورت خانی حلاوت
حقیقت نه زیرا که ظاهر وصورت عارف کامل را بر صفات بشریت واگذاشته اند تا باقتباب کمالات او گرد دوا بتلاو
آزمائش پیدا کند ومحق با مبطل ممتزج گردد این ظاهر وصورت عارف کامل را نسبت بباطن حقیقت او در رنگ جامه
لیکا تصور باید نمود نسبت بشخص لابس آن جامه ومعلوم است که جامه را نسبت بآن شخص چه مقدار است همچنین است
قدر صورت نظر بحقیقت او واین صورت عارف را ابلی بصران در رنگ کوه می انکارند وشل صوری حقائق خود خیال میکنند
لاجرم در مقام انکار می آیند وحرمان کسب می نمایند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی المکتوب
سی وچهارم بنور محمد تهاری صدور یافته در جواب عریضه او که از تواردا حوال نوشته بود الحمد لله وسلام علی عباده
الذین اصطفی مکتوب شریف رسید از تواردا حوال بوضوح انجامید بدانند که حضرت حق سبحانه وتعالی چنانچه داخل
عالم نیست خارج عالم هم نیست وچنانچه منفصل از عالم نیست متصل بعالم هم نیست او تعالی هست اما بهمه صفات
دخول وخروج واتصال وانفعال از وی سبحانه مسلوب است خالی زین صفات اربع او را سبحانه باید جست و
بیرون ازین صفات او را تعالی باید یافت اگر رنگی ازین صفات ممتزج است گرفتاری ظلال و مثال حاصل است
بلکه بصفت بیچونی وبیچگونی که گردی از ظلیت ندانسته باشد او را تعالی باید طلبید واتصال بیچونی بآن مرتبه پیدا باید
کرد این دولت نتیجه صحبت است بگفتن و نوشتن راست نمی آید واگر بنویسد که فهم کند که در باب بکار خود همه گرم باشند
و تا حین ملاقات کیفیات احوال را نویسان باشند والسلام مکتوب سی وپنجم به پیرزادگی خواجه محمد عبدالله سلمه الله
تعالی صدور یافته در جواب استفسار های که نموده بودند از توحید واز عین الیقین وما یناسب ذلک بسم الله الرحمن
الرحیم بعد الحمد والصلوة وتبلیغ الدعوات بجناب مخدوم زاده میر سائم صحیفه شریفه رسید از مطالعه آن فرحت فراوان
بحصول انجامید از شمول نسبت حضور واستیلای آن اندراج یافته بود نیک ومبارک است این دولت که شما را
در سنه ماه میسر شده است در سلاسل دیگر اگر در ده سال میسر گردد نعمت عظمی شمرند وکرم عظیم تصور نمایند شکر این نعمت
بجا باید آورد وچون میداند که فطرت شما بلند است وبه تحسین این قسم احوال از شایبه عجب مبرا است اظهار این نعمت
نموده آید لئن شکرتم لازیدنکم نص قاطع ست نوشته بودند که پیشگاه توحید ظهور کردن گرفته است این دولت نیز مبارک
باشد بادب قبول این وارد نمایند اما علیکم این حال وادب شرعیه را نیک مراعات فرمایند وحقوق بندگی را کما ینبغی

بجا آرند و بدانند که این شعبده بر تقدیر صدق و صحت بواسطهٔ استیلای محبت محبوب است که محب هر چند بیند و داند غیر
از محبوب نه بیند و نداند و از هر که لذت و ذوق بگیرد آنرا منسوب بمحبوب دارد درین صورت شهود محب کثرت است لیکن
بعنوان وحدت پس فنا درین موطن متحقق نباشد زیرا که در فنا رفع شهود کثرت است بالکل بواسطهٔ استیلای شهود واحد
این فنا نیز نسبت بعدم شهود کثرت ممکنات گفته اند حقیقت فنا وقتی متحقق شود که کثرت اسماء و صفات و شیون و
اعتبارات نیز بتمامها از نظر مختفی گردند و جز احدیت ذات مجرد تعالی هیچ چیز ملحوظ و منظور نباشد حقیقت تمامی
سیر الی الله اینجا جلوه گر گردد و خلاصی از گرفتاری ظلال بالکلیه درین مقام صورت بندد و این زمان معامله با اهل
اصول افتد و از دال بمدلول رسیده شود و از علم بعین و از گوش بآغوش عروج نموده آید و وصل عریان متحقق گردد
وکذا وکذا ثم کذا وکذا بغیر از رمز و اشارت و آن هم مبهم و سربرگم از آن موطن لب نمی توان کشاد مخدوم زاده
از ما بیان آن عین الیقین میطلبند و میخواهند که آن عین الیقین در علم عین گنجد مشکل کار است چه کند و چه گوید و چه سان
وانماید و معقول سازد مگر مخدوم زاده از کرم معذور دارند و از طلب علم بطلب حال گرایند دو سوالی که مخدوم زاده
کرده اند هر دو سوال از بلند فطرتی خبر داد یک سوال از بیان عین الیقین بطرز خاص بوده چنانچه گذشت و سوال دیگر
از بیان تاویل متشابهات قرآنی بوده که علم آن نصیب علماء راسخین است جواب سوال دوم از جواب سوال اول
هم دقیق تر است و پوشیده تر و شایان استتار است و منافی ظهور و اظهار علم تاویل متشابهات کنایات از معاملاتیست
که مخصوص برسل است علیهم الصلوات و التسلیمات از امتان مگر اقل قلیل را به تبعیت و وراثت ازین علم نزولی
ارزانی دارند و درین نشاء برقع از جمال شان بر ایشان نکشایند اما امید است که از نشاء جم غفیر از امتان نیز
به تبعیت باین دولت مهتدی گردند اینقدر بقلم می در آید که درین نشاء نیز بعضی دیگر را در راه آن اقل روا است که
باین دولت مشرف سازند اما علم بحقیقت معامله ندهند و تاویل را منکشف نسازند بالجمله جائز است که تاویل
متشابهات حاصل آن بعض بود اما ندانند که چه حاصل دارد زیرا که متشابهات کنایات از معاملاتست روا
بود که معامله حاصل شود و علم بآن معامله میسر نگردد و این معنی در یک فردی از منتسبان خود مشاهده نموده است
بر گیرے تا چه رسد سوال شما از آن معامله امیدوار ساخته است اللهم اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر
والسلام **مکتوب سی و ششم** بخواجه محمد تقی صدور یافته در بیان بحث امامت و حقیقت مذهب
اهل سنت و جماعت و مذهب مخالفان و در بیان آنکه اهل سنت متوسط اند در میان افراط و تفریط که روافض
و خوارج اختیار کرده اند و مداحی اهل بیت آنسرور صلی الله علیه و سلم و ما یناسب ذلک بسم الله الرحمن الرحیم

بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند محبت درویشان و ارتباط و الفت با ایشان و رغبت استماع سخنان
این طائفه علیه و میل باوضاع و اطوار این طبقه سنیه از اجل نعم خداوندیست جل سلطانه و از اعظم دول او
تعالی مخبر صادق فرموده است علیه و علی آله الصلوة و السلام المرء مع من احب پس محبت ایشان با ایشان است
و در حرم حریم قرب بطفیلی ایشان توفیق آثار سعادت اطوار فرزندی خواجه شرف الدین حسین ظاهر ساختند
که این اوصاف حمیده در ایشان با وجود تعلقات شتی جمع است و این معنی پسندیده با وجود گرفتاریهای لاطائل
مجتمع لله سبحانه الحمد و المنة علی ذلک صلاح ایشان موجب صلاح جم غفیر است و فلاح ایشان مستلزم فلاح
جمع کثیر مشار الیه ظاهر ساختند که ایشان بسخنان تو آشنا اند و رغبت باستماع علوم تو دارند اگر چند کلمه بجناب
ایشان بنویسی بهتر باشد اجابة للملتمس چند کلمه نوشته شد چون درین ایام از بحث امامت بسیار مذکور میشود و هر یکے
درین باب بظن و تخمین سخن میرانند بضرورت درین بحث چند سطر نوشته آمد و حقیقت مذهب اهل سنت و مذهب
مخالفان بیان نموده شد بجناب آثار امن علامات اهل السنة و الجماعة تفضیل الشیخین و محبة الختنین تفضیل شیخین
که با محبت ختنین جمع شود از خصائص اهل سنت و جماعت است تفضیل شیخین باجماع صحابه و تابعین ثابت
شده است چنانچه نقل کرده اند آنرا اکابر ائمه که یکی از ایشان امام شافعی است و شیخ ابو الحسن اشعری
میفرماید که تفضیل ابوبکر و عمر بر باقی امت قطعی است و از حضرت امیر نیز متواتر ثابت شده است که در زمان
خلافت و آوان مملکت خود در حضور جم غفیر خود میفرمود که ابوبکر و عمر بهترین این امت اند چنانچه امام ذهبی گفته
امام بخاری روایت کرده است که حضرت امیر فرموده است که بهترین مردم بعد از پیغمبر علیه و علی آله الصلوة
و السلام ابوبکر است پستر عمر رض پستر مردی دیگر پس گفت پسر او محمد بن الحنفیه پستر توئی فرمود نیستم مگر یک
مردی از مسلمانان بالجمله تفضیل شیخین از کثرت رواة ثقات بحد شهرت و تواتر رسیده است انکار آن یا از
راه جهل است یا از راه تعصب و چون مجال انکار نیافت عبد الرزاق که از اکابر شیعه است بی اختیار بتفضیل
شیخین قائل گشت و گفت که چون علی شیخین را بر خود تفضیل داده من هم بتفضیل او ایشان را بر وی تفضیل
میدهم و اگر او تفضیل نمیداد من هم تفضیل نمیدادم گناه است که من دعوی محبت علی نمایم و باو مخالفت کنم و
چون در زمان خلافت حضرت ختنین ظهور فتن و اختلال در امور مردم بسیار شده بود و بدلهای مردم ازین راه
کدورت بهم پیدا گشته و عداوت و کینه درمیان مسلمانان استیلا یافته بضرورت محبة ختنین نیز از جمله شرائط
سنت و جماعت اعتداد نموده اند تا جائے ازین راه سوء ظن باصحاب خیر البشر علیه و علی آله الصلوة و السلام

بید انگند و بجانشینان پیغمبر علیه و علیهم الصلوة والسلام بغض و عداوتی حاصل نماید پس محبت حضرت امیر
شرط تسنن آمد و آنکه این محبت ندارد از اهل سنت خارج گشت و خارجی نام یافت و آنکه در محبت
امیر طرف افراط اختیار کرد و زیاده از انچه شاید بوقوع آورد و غلو دران محبت نمود و بسب و طعن اصحاب
خیر البشر علیه و علیهم الصلوة والسلام زبان کشود و ترک طریق صحابه و تابعین و سلف صالحین رضوان الله
تعالی علیهم اجمعین کرد رافضی نام یافت پس اهل سنت متوسط اند درمیان افراط محبت امیر و درمیان تفریط
آن محبت که روافض و خوارج اختیار کرده اند و شک نیست که حق در وسط است و افراط و تفریط هر دو مذموم
چنانچه امام احمد حنبل از حضرت امیر روایت کرده که گفته حضرت پیغمبر علیه وعلی آله الصلوة والسلام فرمود که ترا مثلی
است از عیسی دشمن داشتند او را یهود تا آنکه بر مادر او بهتان بستند و دوست داشتند او را نصاری تا آنکه
فرود آوردند او را بمنزل که او نداشت یعنی ابن الله گفتند پستر امیر فرمود هلاک گردند در من دو مرد یکی
آنکه در محبت من افراط نماید و انچه در من نیست مرا اثبات کند و دیگری آنکه با من دشمنی نماید بعداوت بر من
بهتان نهد پس حال خوارج را بحال یهود تشبیه فرمود و حال روافض را بحال نصاری که هر دو از حق
وسط دور طرف افتاده اند خیلی جاهلی باید که اهل سنت و جماعت را از محبان حضرت امیر نداند و محبت امیر را
مخصوص برفضه دارد محبت امیر رفض نیست تبری از خلفاء ثلثه رفض است و بیزاری از اصحاب کرام مذموم و
ملام امام شافعی میفرماید سه لو کان رفضا حب آل محمد فلیشهد الثقلان انی رافض یعنی حب آل محمد رفض نیست
چنانچه گمان میبرند و اگر همین حب را رفض گویند پس رفض مذموم نیست زیرا که ذم رفض از راه تبری دیگران
می آید نه از راه محبت ایشان پس محبان اهل بیت رسول علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اهل سنت باشند و
فی الحقیقة گروه اهل بیت هم ایشانند شیعه که دعوی محبت اهل بیت رسول علیه الصلوة والسلام مینمایند و خود را گروه
اهل بیت میگیرند اگر بر محبت اهل بیت اقتصار نمایند و تبری از دیگران نکنند و تعظیم و توقیر جمیع اصحاب پیغمبر علیه الصلوة والسلام
والتحیات بجا آرند و مشاجرات ایشانرا بر محامل نیک محمول دارند داخل اهل سنت باشند و از خوارج و رفض
بیرون بوند زیرا که عدم محبت اهل بیت خروج و تبری از اصحاب رفض و محبت اهل بیت با تعظیم و توقیر جمیع اصحاب
کرام تسنن بالجمله بنای خروج و رفض بر بغض مصاحبان پیغمبر است علیهم الصلوات والتحیات و بنای تسنن بر حب
مصاحبان او علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات عاقل منصف هرگز بغض اصحاب را برحب
ایشان نخواهد گزید و بدوستی پیغمبر همه را دوست خواهد داشت علیه و علیهم الصلوات والتحیات قال علیه

الصلوة والسلام من احبهم فبحبی احبهم ومن ابغضهم فببغضی ابغضهم بر سر اصل سخن رویم و گوئیم چگونه عدم محبت اهل بیت
برحق اهل سنت گمان برده شود که آن محبت نزد این بزرگواران جزو ایمان است و سلامتی خاتمه را برسوخ آن
محبت مربوط ساخته اند والد بزرگوار این فقیر که عالم بودند بعلم ظاهری و بعلم باطنی در اکثر اوقات ترغیب محبت اهل بیت
میفرمودند و میفرمودند که این محبت را در سلامتی خاتمه مدخلی است عظیم نیک رعایت آن باید نمود در مرض موت
ایشان این فقیر حاضر بود چون معامله ایشان باخر رسید و شعور را درین عالم کم ماند فقیر در انوقت سخن ایشان را
بیاد ایشان داد و از ان محبت استفسار نمود دران بیخودی فرمودند که غرق محبت اهل بیتم شکر خدای عز و جل دران
وقت بجا آورده شد محبت اهل بیت سرمایه اهل سنت است مخالفان ازین معنی غافل اند و از محبت متوسط
ایشان جاهل جانب افراط را خود اختیار کرده اند و ما ورای افراط را تفریط انگاشته حکم بخروج نموده اند و
مذهب خوارج انگاشته اند ندانسته اند که درمیان افراط و تفریط حد ایست وسط که مرکز حق است و موطن صدق
که نصیب اهل سنت گشته است شکر الله تعالی سعیهم عجب است که خوارج را اهل سنت کشته اند و استیصال
دشمنان اهل بیت ایشان نموده اند از رفضه در انوقت اثری و نشانی نبوده اگر بوده حکم عدم داشته مگر
بزعم فاسد خود محبان اهل بیت را رفضه تصور کنند و اهل سنت را روافض گویند عجب معامله است گاهی
اهل سنت را از خوارج می شمرند که افراط محبت ندارند و گاهی نفس محبت را ازین بزرگواران احساس نموده
ایشان را روافض میدانند لهذا ایشانان از جهالت خود اولیاء عظام اهل سنت را که دم از محبت اهل بیت
میزنند و اظهار حب آل محمد مینمایند علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات روافض می انگارند و بسیارے را
از علمای کرام اهل سنت که منع از افراط آن مینمایند و در تعظیم و توقیر حضرت خلفاء ثلثه می کوشند خوارج میدانند

وای بزار وای ازین جزاتهاے نا مناسب ایشان اعاذنا الله سبحانه من افراط تلک المحبة ومن تفریطها
ان افراط محبت است که تبری از خلفاء ثلثه و غیر ایشان را شرط محبت امیر داشته اند انصاف باید نمود
که این چه محبت ست که شرط حصول آن بیزاری از جانشینان پیغمبر بود علیه و علیهم الصلوة والسلام و سب
و طعن اصحاب خیر البشر باشد علیه و علیهم الصلوات والتحیات گناه اهل سنت همین است که با محبت
اهل بیت توقیر و تعظیم جمیع اصحاب آن سرور مینمایند علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات و هیچ یکی را ازینها با وجود
منازعات و مخالفات یکدیگر به بدی یاد نمیکنند و از هوا و تعصب دور می دارند از جهت تعظیم صحبت پیغمبر علیه
وعلی آله الصلوة والسلام و تکریم مصاحبان او علیه و علی آله الصلوة والسلام مع ذلک محق را محق میگویند

و مبطل را مبطل تا بطلان او را از هوا و هوس دور میدارند و برأی و اجتهاد حواله مینمایند و روافض از اهل سنت
وقتی خوشنود گردند که اهل سنت نیز در رنگ ایشان از دیگر اصحاب کرام تبری نمایند و سوء ظن با این اکابر دین
حاصل کنند خوشنودی خوارج مربوط بعداوت اهل بیت است و منوط ببغض آل محمد علیه و علیهم الصلوات
والبرکات ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب نزد اکابر
اهل سنت شکر الله تعالی سعیهم اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات در وقت منازعات و
محاربات یکدیگر سه گروه بودند جمعی بدلیل و اجتهاد حقیت جانب امیر نموده بودند و جمعی دیگر بدلیل و
اجتهاد حقیت جانب دیگر را یافته و طائفه دیگر متوقف بودند و هیچ جانب را بدلیل ترجیح نداده بر طائفه
اولی نصرت جانب امیر واجب آمد که موافق اجتهاد ایشان است و بر طائفه دوم نصرت جانب مخالف
امیر لازم که موجب اجتهاد ایشان است و بر طائفه سوم توقف لازم آمد ترجیح یکی بر دیگری خطا هر سه
فرقه بمقتضای اجتهاد خود عمل نمودند و آنچه بر ایشان لازم و واجب بود بجا آوردند پس ملامت چه گنجایش
دارد و طعن چه مناسب بود امام شافعی فرماید و نیز منقول از عمر بن عبد العزیز است تلک دماء طهر الله
تعالی عنها ایدینا فلنطهر عنها السنتنا ازین عبارت مفهوم میشود که بحقیت یکی و خطای دیگرے هم لب نباید
کشود و همه را جز به نیکی یاد نباید کرد و همچنین در حدیث نبوی آمده است علیه و علی آله الصلوة والسلام
اذا ذکر اصحابی فامسکوا یعنی چون اصحاب من مذکور گردند و از منازعات ایشان یاد کرده شود شما خود را
نگاه دارید و یکی را بر دیگرے اختیار مکنید لیکن جمهور اهل سنت بدلیلی که بر ایشان ظاهر شده باشد بر آنند
که حقیت در جانب امیر بوده و مخالف او را خطا بوده لیکن این خطا چون خطاء اجتهادی است از
ملامت و طعن دور است و از تشنیع و تحقیر پاک و مبرا از حضرت امیر منقول است که فرموده برادران
ما بر ما بغی کردند نه ایشان کافرند و نه فاسقان زیرا که ایشانرا تاویلی است که منع کفر و فسق میکند پس اهل سنت
و رفضه هر دو تخطیه محاربان امیر مینمایند و هر دو بحقیت جانب امیر قائل لیکن اهل سنت زیاده از اطلاق
لفظ خطا که ناشی از تاویل است در حق محاربان امیر تجویز نمیکنند و زبان را از طعن و تشنیع ایشان نگاه
میدارند و محافظت حق صحبت خیر البشر مینمایند علیه و علیهم الصلوات آن سرور فرموده علیه و علیهم الصلوة
والسلام الله الله فی اصحابی لا تتخذوهم غرضا یعنی از خدا بترسید جل شانه از خدا بترسید جل سلطانه در حق اصحاب
من از برای تاکید این کلمه را دو بار فرمود مگیرید اصحاب مرا نشانه تیر ملامت خویش و نیز فرموده اصحابی کالنجوم

بایهم اقتدیتم اهتدیتم یعنی اصحاب من چو ستاره ها اند بهر کدام ایشان که اقتدا کنید راه یابید و احادیث
دیگر هم در باب تعظیم و توقیر جمیع صحابه بسیار آمده اند پس همه را معزز و مکرم باید داشت و زلات ایشانرا
بر محامل نیک حمل باید نمود اینست مذهب اهل سنت درین مسئله و رفضه در غیاب غلو مینمایند و محاربان
امیر را تکفیر میکنند و بانواع طعن و اقسام شتم ایشان زبانهای خود را آلوده میسازند اگر مقصود ظهور
حقیت جانب امیر است و اظهار خطای محاربان او پس آنچه اهل سنت اختیار کرده اند کافی است و بر
حد اعتدال است سب و طعن اکابر دین نمودن از دیانت و تدین دور است که رفضه آن اختیار نموده
و شتم اصحاب پیغمبر علیه و علی آله الصلوة والسلام دین و ایمان خود تصور کرده عجب دینی است که سب جانشینان
پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات جزو اعظم اوست طوائف مبتدعان هر کدام بدعتی اختیار کرده اند و از اهل سنت
جدا گشته در میان جمیع آن طوائف فرقه خوارج و روافض دور از معامله اند و از حق بعید افتاده اند جمعی
که سب و طعن اکابر دین را جزو اعظم ایمان خود تصور کنند از حق چه نصیب خواهند داشت روافض دوازده
فرقه اند تکفیر اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوة والسلام مینمایند و سب خلفاء راشدین را عبادت میدانند
این جماعت از اطلاق لفظ رفض بر خود تحاشی مینمایند و روافض غیر خودها را میدانند که در احادیث
وعید بسیار در حق رفضه آمده است کاشکی از معنی رفض هم اجتناب مینمودند و تبری از اصحاب پیغمبر علیه و علیهم
الصلوات والتحیات نمیکردند هندوان هندوستان نیز خود را هندو میگویانند و از لفظ کفر تحاشی میکنند و خود را
کفار نمیدانند و کفار ساکنان دار حرب را می انگارند غلط فهمیده اند هر دو صنف کفار اند بحقیقت کفر متحقق
اینها اگر اهل بیت پیغمبر را علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات در رنگ خودها تصور کرده اند و ایشانرا نیز
دشمنان ابی بکر و عمر رضی الله عنهما خیال نموده و انجماعت بحکم تقیه که دارند اکابر اهل بیت را منافق و مخادع انگاشته اند و
حکم کرده اند که حضرت امیر سی سال بحکم تقیه با خلفاء ثلثه بصحبت نفاق داشته امر و بناحق تعظیم و توقیر ایشان نموده
عجب معامله است اگر محبت اهل بیت رسول الله بواسطه محبت رسول است علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات
باید که دشمنان رسول را نیز دشمن باشند و سب و لعن اینها بیشتر از سب و لعن دشمنان اهل بیت کنند هرگز ابو جهل را
که دشمن رسول است علیه و علی آله الصلوات والتحیات و انواع آزار و جفاهای بیشمار بآن سرور رسانیده علیه و
علی آله الصلوة والسلام ازین جماعه کسی نشنیده است که سب و لعن او کرده باشند و در مساوی او زبان کشوده ابو بکر
صدیق را که احب الرجال الی رسول الله است علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بزعم فاسد خود دشمن

اهل بیت تصور نموده به سب و طعن او زبان درازی می‌نمایند و امور نامناسب باو منتسب میسازند این چه بی سنت
و تدین است خدا نکند جل شانه که ابوبکر و عمر و سائر صحابهٔ کرام با اهل بیت رسول علیه و علی آله الصلوات والسلام
دشمن بوند و بغض و عداوت باآل محمد داشته باشند این بی انصافان کاشکی دشمنان اهل بیت را سب کنند و تعیین
اسامی اکابر صحابه ننمایند و سوء ظن ببزرگان دین پیدا نسازند این زمان در نیاب مخالفت ایشان با اهل سنت
مرتفع میگردد چه اهل سنت نیز دشمنان اهل بیت را دشمن اند و بطعن و تشنیع ایشان قائل از خوبی اهل سنت
است که شخص معین را که بانواع کفر مبتلا بود باحتمال اسلام و توبه جهنمی نمیگویند و اطلاق لعن تجویز نمی
کنند بر کافران علی الاطلاق لعنت تجویز میکنند اما بر کافر معین تجویز لعن نمیکنند تا زمانیکه سوء خاتمهٔ او بدلیل
قطعی معلوم شود و روافض بی تحاشی ابوبکر و عمر رضی الله تعالی عنهما را لعن می کنند و اکابر صحابه را سب
و طعن می‌نمایند هداهم الله سبحانه سواء الصراط درین بحث در دو مقام اختلاف عظیم است میان اهل سنت
و مخالفان مقام اول آنکه اهل سنت بحقیت خلافت خلفاء اربعه قائل اند و هر چهار را خلفای برحق میدانند
زیرا که در حدیث صحیح آمده است که اخبار از مغیبات است الخلافة بعدی ثلثون سنة و این مدت بخلافت
حضرت امیر تمام شده پس مصداق این حدیث هر چهار خلیفه باشند و ترتیب خلافت برحق باشد و مخالفان
انکار حقیت خلافت خلفاء ثلثه می‌نمایند و خلافت ایشان را بتعصب و تغلب منتسب می سازند
و امام برحق غیر از امیر دیگری را نمیدانند و بیعتی که از امیر بخلفاء ثلثه واقع شده بود بر تقیه حمل میکنند و در میان
اصحاب کرام خیر الانام علیه و علیهم الصلوة والسلام صحبت نفاق می انگارند و در مدارات یکدیگر را مخادع
تصور می‌نمایند زیرا که بزعم اینها موافقان امیر بمخالفان او بحکم تقیه البته صحبت نفاق داشتند و خلاف آنچه در
دلهای ایشان بوده بزبان ظاهر میساختند و مخالفان نیز چون بزعم ایشان اعداء امیر و اعدای دوستان
امیر بودند با ایشان بنفاق آشنائی می کردند و معادات را بموالات وانمودند پس بزعم ایشان جمیع اصحاب
پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات منافق و مخادع بودند و بظاهر خلاف آنچه در باطن بود ظاهر می کردند
پس باید که نزد اینها بدترین این امت اصحاب کرام باشند و بدترین صحبتها صحبت خیر البشر بود علیه و علی آله الصلوة
والسلام که این اخلاق ذمیمه از انجا ناشی شده است و بدترین قرون قرن اصحاب باشد که پر از نفاق و
عداوت و بغض و کینه بوده و حال آنکه حضرت حق سبحانه و تعالی در کلام مجید خود ایشان را رحماء بینهم میفرماید
اعاذنا الله سبحانه عن معتقداتهم السوء هرگاه سابقان این امت را باین اخلاق ذمیمه متصف سازند در لاحقان

چه خیریت خواهند یافت آن طائفه مگر آیات قرآنی و احادیث نبوی را که در فضل صحبت خیر البشر علیه و علیهم الصلوة والسلام
و در فضیلت اصحاب کرام او علیه و علی آله الصلوة والسلام و در خیریت این امت وارد شده اند ندیده اند یا دیده اند و ایمان
بآن نیاورده اند قرآن و احادیث به تبلیغ اصحاب کرام بما رسیده است چون اصحاب مطعون باشند دینی که از راه ایشان بما رسیده است
نیز مطعون خواهد بود نعوذ بالله سبحانه من ذلک مقصود این جماعت مگر ابطال دین است و انکار شریعت او علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات بصورت اظهار محبت اهل بیت رسول می‌نمایند و بحقیقت ابطال شریعت او علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات
میکنند کاشکی امیر و موافقان امیر را مسلم میداشتند و بداغ تقیه که از صفات اهل مکر و نفاق است متسم نمی ساختند جماعت از موافقان
امیر و یا از مخالفان او که سی سال با یکدیگر صحبت بنفاق دارند و بمکر و خداع زندگانی نمایند چه خیریت در آنها خواهد بود و اینها
چگونه شایان اعتماد خواهند بود ابوهریره رضی الله تعالی عنه را طعن میکنند و نمیدانند که در طعن او نصف احکام شرعیه مطعون
میگردد زیرا که علماء مجتهدین فرموده اند که در احکام سه هزار احادیث وارد شده است یعنی سه هزار احکام شرعیه
بسنت ثابت شده است از ان سه هزار یک هزار و پانصد بروایت ابوهریره به ثبوت پیوسته است پس
طعن او طعن نصف احکام شرعیه باشد و امام بخاری گوید که راویان ابوهریره زیاده از هشت صد اند از اصحاب
کرام و تابعین یکی از ایشان ابن عباس است و ابن عمر نیز از وی روایت کنند و همچنین جابر بن عبدالله و انس
بن مالک از رواة اوست و حدیثی از حضرت امیر نقل میکنند در طعن ابی هریره آن حدیث مفتری است چنانچه علمای
تحقیق آن فرموده اند و حدیث دعاء آنسرور علیه و علی آله الصلوة والسلام مر ابی هریره را بفهم و در علما معروف
است قال ابوهریره حضرت مجلس الرسول صلی الله علیه و علی آله و سلم فقال من یبسط منکم رداءه حتی افیض فیه مقالتی
فیضمها الیه ثم لاینساها فبسطت بردة کانت علی فافاض رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم مقالته فضممتها الی
صدری فما نسیت بعد ذلک شیئا پس بمجرد زعم خود شخصی بزرگ دین را دشمن امیر دانستن و سب و طعن و لعن در حق
او جائز داشتن از انصاف دور است اینهمه کلها افراط محبت است که نزدیک است که سر از ربقهٔ ایمان بیرون انداز
و اگر فرضا تقیه در حق امیر تجویز نموده آید چه خواهند گفت در اقوال امیر که بطریق تواتر در افضلیت شیخین منقول گشته اند
و همچنین کلمات تمدیحیهٔ او که در عین خلافت و مملکت خود در حقیت خلافت خلفاء ثلثه صادر شده چه تقیه همین قدر است
که سر حقیت خلافت خود ننماید و به بطلان خلافت خلفاء ثلثه را اظهار نسازد اما اظهار حقیت خلافت خلفاء ثلثه و بیان
افضلیت شیخین امریست علیحده ماورای آن تقیه که محلی غیر از صدق و صواب ندارد و به تقیه رفع آن صورت
نه بندد و ایضا احادیث صحاح که بحد شهرت رسیده است بلکه متواتر المعنی گشته که در فضیلت حضرات خلفاء ثلثه

وغیر ایشان وارد گشته وجمعی را از ایشان مبشر بجنت ساخته آن حدیث را چه جواب خواهند گفت زیرا که تقیه در حق حضرت
پیغمبر علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام مجوز نیست چه تبلیغ بر پیغمبران لازم است علیهم الصلوات والتسلیمات وایضاً آیات
قرآنی که درینباب نازل گشته اند تقیه آنجا متصور نیست حضرت حق سبحانه وتعالی ایشانرا انصاف دهاد معلوم ارباب معقول است
که تقیه از صفات جبانت است باسد الله آنرا نسبت دادن نامناسب است بحکم بشریت صفت تقیه در یکساعت یا دو
ساعت یا یک روز یا دو روز اگر تجویز نموده آید گنجایش دارد تا سی سال در اسد الله این صفت جبانت اثبات نمودن
ومصر بر تقیه داشتن بسیار مستکره است واصرار بر صغیره کبیره گفته اند اصرار بر صفتی از صفات ارباب شقاق باصحاب نفاق
چه خواهد بود کاش قباحت این امر را بفهمند از تقدیم شیخین گریختند که مستلزم اهانت امیر ست وتقیه اختیار کرده اند اگر شناعت
صفت تقیه را که از صفات ارباب نفاق است می فهمیدند هرگز تجویز آن نمیکردند واز دو بلیه اهون را اختیار مینمودند بلکه
گوئیم در تقدیم شیخین هیچ اهانت امیر نیست حقیقت خلافت امیر بحال خود است ودرجهٔ ولایت ورتبهٔ هدایت وارشاد او
کرم الله تعالی وجهه بحال خود در اثبات تقیه تنقیص وتوهین لازم است که این صفت از خصائص ارباب نفاق است
واز لوازم اصحاب مکر وخداع مقام دوم آنکه اهل سنت شکر الله تعالی سعیهم مشاجرات ومنازعات اصحاب
خیر البشر را علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات بر محامل نیک محمول میدارند واز هوا وتعصب دور میدانند زیرا که نفوس
ایشان در صحبت خیر البشر علیه وعلیهم الصلوات والتحیات مزکی شده بود وسینهای ایشان از عداوت وکینه پاک گشته
غایة ما فی الباب چون هر کدام را رای واجتهاد بوده وهر مجتهد را عمل بموافق رای خود واجب بضرورت در بعض امور
بسبب مخالفت الآرای مخالفت ومشاجرت لازم گشت وهر یکی را تقلید رای خود صواب آمد پس مخالفت شان در
رنگ موافقت برای حق بوده نه برای هوا وهوس نفس اماره مخالفان ومحاربان حضرت امیر را تکفیر میکنند وانواع
طعن وتشنیع در حق محاربان تجویز مینمایند هرگاه اصحاب کرام در بعض امور اجتهادیه آن سرور علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات مخالفت کرده اند بخلاف رای آن سرور علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام حکم نموده اند وآن اختلاف
ایشان مذموم وملام نبوده ومنع آن با وجود نزول وحی نیامده مخالفت با امیر در امور اجتهادیه چرا کفر باشد
ومخالفان چرا مطعون وملام باشند محاربان جم غفیر اند از اهل اسلام واز اجلای اصحاب اند وبعضی از
ایشان خبر بجنت تکفیر وتشنیع ایشان امر آسان نیست کبرت کلمة تخرج من افواههم قریب نصف دین وشریعت
را نزدیک است که ایشان تبلیغ کرده باشند اگر ایشان مطعون باشند اعتماد از شطر دین بخیزد وچگونه این
بزرگواران مطعون باشند که روایت هیچکدام ایشانرا هیچکس رد نکرده نه امیر نه ونه غیره صحیح بخاری که اصح کتب

است بعد کتاب الله تعالی وشیعه نیز بران اعتراف دارند فقیر از احمد تبتی که از اکابر شیعه بوده شنیده ام که
میگفت کتاب بخاری که اصح کتب است بعد کتاب الله آنجا روایات هم از موافقان امیر است وهم از مخالفان
امیر وبموافقت ومخالفت راجح ومرجوح ندانسته است چنانچه از امیر روایت کند از معاویه نیز روایت دارد واگر
شائبه طعن در معاویه در روایت معاویه بودی هرگز در کتاب خود روایت او را درج نکردی وهمچنین در سلف که نقاد احادیث
بوده اند هیچ یکی باینوجه در روایت حدیث فرق نکرده است ومخالفت امیر را منشاء طعن نساخته باید دانست لازم
نیست که امیر در جمیع امور خلافیه محق باشد ومخالف ایشان بر خطا هر چند در امر محاربه حق بجانب امیر بوده زیرا که بسا است
که در احکام خلافیه صدر اول علمای تابعین وائمه مجتهدین مذهب غیر امیر را اختیار کرده اند وحکم بمذهب کرده اگر حق
بجانب امیر متعین بودی بخلاف آن حکم نکردندی قاضی شریح که از تابعین وصاحب اجتهاد بوده است بمذهب امیر
حکم نکرده وشهادت امام حسن را علیه الرضوان بواسطه نسبت نبوت منظور نداشته ومجتهدین بقبول قاضی شریح عمل نموده اند
وشهادت پسر را برای پدر تجویز نکرده اند ودر مسائل دیگر هم اختیار اقوال غیر امیر که مخالف رای امیر بوده است بسیار است
بتتبع منصف مخفی نخواهد بود وتفصیل آن اطالت میطلبد پس بر مخالفت امیر گنجایش اعتراض نباشد ومخالفان مطعون
وملام نباشند حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالی عنها که حبیبهٔ حبیب رب العالمین بوده است وتا آخر عمر مقبوله و
منظورهٔ او علیه الصلوٰة والسلام بوده وحضرت پیغمبر مرض موت را به حجرهٔ او بسر برده ودر کنار او جان داده ودر حجرهٔ
مطهرهٔ او مدفون گشته مع ذلک الشرف حضرت صدیقه عالمه ومجتهده بوده است وپیغمبر علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام
بیان شطر دین را باو حواله داشته واصحاب کرام در مشکلات احکام رجوع بوی مینمودند وحل معضلات از وی در یافتند
چنین صدیقهٔ مجتهده را بواسطهٔ مخالفت حضرت امیر مطعون ساختن واشیاء ناشایسته را بوی منتسب نمودن بسیار نامناسب
است ودور از ایمان به پیغمبر است علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام امیر اگر داماد حضرت پیغمبر است وپسر عم است حضرت
صدیقه زوجهٔ مطهرهٔ اوست علیه وعلی جمیع اهل بیته الصلوات والسلام وحبیبهٔ مقبولهٔ او علیه وعلی آله الصلوات والسلام
پیش ازین بچند سال داب فقیر آن بوده که اگر طعامی پخت مخصوص بروحانیات مطهرهٔ اهل عبا میساخت
وبآن سرور حضرت امیر وحضرت فاطمه وحضرت امامین را ضم میکرد علیهم الصلوات والتسلیمات شبی در خواب می بیند
که آن سرور حاضر است علی آله الصلوٰة والسلام فقیر بر ایشان عرض سلام میکند متوجه فقیر نمیشوند وروبجانب دیگر
دارند درین اثنا بفقیر فرمودند که من طعام در خانهٔ عائشه میخورم هر که مرا طعام فرستد بخانهٔ عائشه فرستد این
زمان فقیر دریافت که سبب عدم توجه شریف ایشان آن بوده که فقیر حضرت صدیقه را در ان طعام شریک

نمی ساخت بعد از ان حضرت صدیقه رض را بلکه سائر ازواج مطهرات را که همه اهلبیت اند شریک میساخت و بجمیع اهلبیت
توسل مینمود پس آزار و ایذا که بحضرت پیغمبر علیه وعلی آله الصلوة والسلام از راه حضرت صدیقه برسد زیاده از ان
آزار و ایذا است که از راه حضرت امیر برسد بر عقلای صاحب انصاف این معنی مخفی نیست آری این بر تقدیریست که
محبت حضرت امیر و تعظیم او بواسطهٔ محبت و تعظیم حضرت پیغمبر باشد علیه وعلی آله الصلوة والسلام و بواسطهٔ قرابت او علیه وعلی
آله الصلوة والسلام واگر کسی محبت امیر را استقلالاً اختیار کند و حب حضرت پیغمبر را در ان مدخل ندهد از بحث خارج است
و قابل مخاطبه نه غرض او ابطال دین است و هدم شریعت میخواهد که بی توسط حضرت پیغمبر علیه وعلی آله الصلوات والسلام راه
اختیار کند و از محمد بعلی رض گراید و هو عین الکفر و محض الزندقة وعلی از وی بیزار است و از کردار او در آزار دوستی اصحاب و خادمان
او علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات بواسطهٔ دوستی پیغمبر است علیه وعلی آله الصلوات والتحیات و تعظیم و تکریم ایشان
بواسطهٔ تعظیم و تکریم او علیه وعلی آله الصلوة والسلام قال علیه وعلی آله الصلوات والسلام من احبهم فبحبی احبهم و همچنین کسی که با ایشان
دشمن است بدشمنی پیغمبر دشمن است کما قال علیه الصلوة والسلام من ابغضهم فببغضی ابغضهم یعنی محبتی که باصحاب من متعلق
شده است همان محبت است که بمن تعلق گرفته است و همچنین بغض ایشان همان بغض است که بمن متعلق گشته است طلحه و زبیر
رضی الله تعالی عنهما از کبار اصحاب اند و در عشرهٔ مبشره بحث طعن و تشنیع ایشان نامناسب است و لعن و طرد ایشان
عائد بلاعن و طارد همان طلحه و زبیر اند که حضرت فاروق خلافت را بعد از خود در میان شش نفر شوری گذاشته و
طلحه و زبیر را داخل آنها ساخت و بر ترجیح یکی بر دیگری دلیل مانع نیافت طلحه و زبیر باختیار خود نصیب خلافت را گذاشتند
و هر یکی ترک حظ خود گفته و همان طلحه است که پدر خود را بواسطهٔ سوء ادب که نسبت بآن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام
از وی بوجود آمده بود کشته است و سر او را در ملازمت آنسرور آورده بود و در قرآن مجید ثنای او برین فعل آمده و
همان زبیر است که مخبر صادق علیه وعلی آله الصلوة والسلام قاتل او را وعید بدوزخ فرموده حیث قال علیه وعلی آله الصلوة
والسلام قاتل زبیر فی النار طاعن و لاعن زبیر از قاتل او هیچ کمی ندارد فالحذر الحذر ثم الحذر الحذر عن طعن کابر الدین و ذم
کبراء الاسلام الذین بذلوا جهدهم فی اعلاء کلمة الاسلام و نصرة سید الانام و انفقوا اموالهم لتائید الدین باللیل والنهار
وفی السر والجهار و ترکوا لحب الرسول عشائرهم و قبائلهم و اولادهم و ازواجهم و اوطانهم و مساکنهم و عیونهم و زروعهم و
اشجارهم و انهارهم و آثروا نفس الرسول علیه وعلیهم الصلوة والسلام علی انفسهم و اختاروا محبته علی محبتهم و محبة اموالهم و ذریاتهم
و هم الذین نالوا شرف الصحبة و فازوا فی صحبته برکات النبوة و شاهدوا الوحی و تشرفوا بحضور الملک و راوا الخوارق و المعجزات
حتی صار غیبهم شهادة و علمهم عینا و اعطوا من الیقین ما لا یعطی لاحد من بعدهم حتی لا یبلغ انفاق غیرهم مثل احد ذهبا مبلغ

انفاق مدّ شعیرهم و لا نصیفه سوّیهم الذین اثنی الله تعالی علیهم فی القرآن المجید و رضی عنهم و رضوا عنه ذلک مثلهم فی التوراة و مثلهم فی الانجیل
کزرع اخرج شطأه فآزره فاستغلظ فاستوی علی سوقه یعجب الزراع لیغیظ بهم الکفار سمی الله تعالی غائظهم کفارا فلیحذر عن غیظهم
کما یحذر عن الکفر والله سبحانه الموفق جماعته که اینچنین نسبت را بآن سرور علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات درست کرده باشند
و مقبول و منظور او علیه وعلیهم الصلوات والتحیات گشته اگر در بعض امور با یکدیگر مخالفت کنند و مشاجرت نمایند و برای و اجتهاد
خود عمل نمایند مجال طعن و اعتراض نیست بلکه حق و صواب در آنمواطن اختلاف است و عدم تقلید رای غیر رای خود است
امام ابو یوسف را بعد از وصول بدرجهٔ اجتهاد تقلید امام ابی حنیفه رضی الله تعالی عنهما خطاست و ثواب تقلید رای خود است امام
شافعی قول صحابه را هر صحابی که باشد خواه صدیق باشد خواه امیر برای خود تقدیم نمیدهد و عمل بر رای خود اگرچه مخالف قول
صحابی باشد صواب میداند هرگاه مجتهد را گنجایش مخالفت آرای اصحاب گشت اگر اصحاب با یکدیگر مخالفت نمایند چه طعن آید
باشد با آنکه گوئیم اصحاب کرام در امور اجتهادیه بآن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیات خلاف کرده اند بر خلاف رای
آنسرور علیه وعلیهم الصلوات والتحیات حکم نموده با وجود نزول وحی ذم بر ایشان نیامده و بر اختلاف ایشان منع وارد نگشته
چنانچه گذشت اگر این اختلاف نامرضی و نامقبول حق بودی از جل شانه البته منع آن آمدی و بر اختلاف کنندگان وعید نازل گشتی
نمی بینی جماعه که در مکالمه آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام رفع صوت مینمودند چگونه منع آن صوت آمد و وعید آن
بر آن رفع مترتب گشت قال الله تبارک و تعالی یا ایها الذین آمنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی ولا تجهروا له بالقول
کجهر بعضکم لبعض ان تحبط اعمالکم و انتم لا تشعرون در اساری بدر اختلاف عظیم واقع شده بود حضرت فاروق و سعد معاذ حکم
بقتل آن اساری نموده بودند و دیگران بتخلیص و فدیه حکم کرده بودند و مقبول رای آنسرور علیه وعلیهم الصلوات والتحیات
حکم بتخلیص و فدیه بود و مواضع اختلافات دیگر بسیار است از ین قبیل است اختلافیکه در اتیان قرطاس نموده بودند آنسرور علیه
وعلی آله وعلیهم الصلوات والتسلیمات در مرض موت طلب قرطاس فرموده بود تا از برای ایشان چیزی بنویسد جمعی گفتند
قرطاس باید آورد و جمعی دیگر منع اتیان قرطاس نمودند حضرت فاروق از انجما بود که باتیان قرطاس راضی نشده گفت حسبنا
کتاب الله طاعنان از ین راه بر حضرت فاروق اعتراض کرده اند و زبانهای طعن و تشنیع کشاده اند فی الحقیقة محل طعن نیست
زیرا که حضرت فاروق دانسته بود که زمان وحی منقطع گشته است و احکام سماوی تمام شده و غیر رای و اجتهاد را در اثبات
احکام گنجایش نمانده در ینوقت آنسرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام هرچه خواهند نوشت از امور اجتهادیه خواهد بود که دیگران
را در ان شرکت است لحکم فاعتبروا یا اولی الابصار پس صلاح دران دید که درین طور غلبه وجع ایشان را تصدیع نباید داد
به رای و اجتهاد دیگران کفایت باید نمود حسبنا کتاب الله یعنی قرآن مجید که ماخذ قیاس و اجتهاد است مر مستنبطان را کافیست

احکام را از انجا استنباط خواهند نمود و تخصیص ذکر کتاب اللہ توانند بود که برای آن باشد که بقرائن معلوم کرده باشند این احکام
که در صدد نوشتن اند ماخذ آنها در کتاب ست نه در سنت تا ذکر سنت نموده آید پس منع حضرت فاروق از جهت شفقت
و مهربانی بوده که آن حضرت در شدت وجع بامری تصدیع نکشند چنانکه امر اتیان آنسرور علیه و علی آله الصلوة والسلام نیز برای
استحسان بوده نه وجوب تا دیگران از رنج استنباط آن آسوده باشند و اگر امر اتیانی از برای وجوب بودی در تبلیغ آن مبالغه فرمودی
و بمجرد اختلاف اعراض ازان نمودی **سوال** حضرت فاروق در آنوقت گفته اهجر استفهموه مراد ازان چه باشد **جواب** حضرت
فاروق شاید در انوقت فهمیده باشد که این کلام از ایشان بواسطهٔ وجع بیقصد و اختیار واقع شده است چنانچه از لفظ اکتب متوهم
میشود چه آن سرور گاهی چیزی ننوشته است و ایضاً فرمودن لن تضلوا بعدی هرگاه دین کامل شد باشد و نعمت تمام گشته و رضائی مولی
بان پیوسته ضلالت بعد آن چه صورت خواهد داشت و در یکساعت چه خواهند نوشت که دفع ضلالت کند آنچه در بیست و سه سال نوشته شده
است مگر کافی نیست و دفع ضلالت نمیکند و در یکساعت با وجود شدت مرض چیزی نویسند که دفع ضلالت نماید ازینجا حضرت فاروق
دانسته باشد که این کلام بنابر بشریت بیقصد ایشان بر زبان رفته است تحقیق آن معنی بکنید و تجدید استفسار آن نمائید و درین اثنا سخن
اختلاف بلند گشت حضرت پیغمبر فرمودند که برخیزید و مخالفت نکنید که نزاع در حضور پیغمبر مستحسن نیست دیگر ازان مقوله سخن نفرمودند و از
دوات و قرطاس یاد نکردند باید دانست که اختلافی اصحاب کرام در امور اجتهادیه با آن سرور علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات مینمودند
اگر عیاذاً بالله سبحانه شائبهٔ هوا و تعصب می داشت بر مرهٔ اهل زندقه میکشید و سر از ربقهٔ اهل اسلام بیرون می نمود جسارت و سوء ادب
و سوء معاشرت با آنسرور کفر است علیه و علیهم الصلوات والتحیات اعاذنا الله سبحانه منه بلکه این اختلاف بنابر امتثال امر فاعتبروا بوده
است زیرا که شخصی که پایهٔ اجتهاد داشته باشد در احکام اجتهادیه او را تقلید اجتهاد و رای دیگری نمودن خطاست و منهی عنه آری
در احکام منزله که رای و اجتهاد را دران مدخل نیست غیر تقلیدی آنجا گنجایش ندارد و ایمان و انقیاد آنها واجب غایته فی الباب
اصحاب قرن اول از تکلفات بری بودند و از آرایش عبارات مستغنی اهتمام ایشان باصلاح باطن بوده است و ظاهر ایشان از نظر ایشان
مطروح و غیر ملحوظ بوده و مراعات آداب دران قرن باعتبار حقیقت و معنی بوده نه باعتبار صورت و لفظ امتثال امر رسول علیه و علی
آله الصلوات والسلام کار ایشان بود و اجتناب از نامرضیات آنسرور علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات معاملهٔ ایشان آباء و امهات و اولاد و
ازواج خود را فدای آن سرور نموده بودند علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات از کمال اعتقاد و اخلاص لعاب مبارک آن سرور علیه و علیهم الصلوات
والتحیات نمیگذاشتند که بر زمین افتد بلکه در رنگ آب حیات تبرکاً فرو میبردند و قصهٔ خوردن خون مبارک آنسرور بعد از فصد از کمال اخلاص مشهور و
معروف است اگر عبارتی که موهم سوء ادب است نزد اهل این قرن که پر از کذب و خداع است ازان بزرگواران صادر شود نسبت بآن سرور
علیه و علی آله الصلوة والسلام بر ظن نیک فرود باید آورد و بحاصل عبارت باید رفت الفاظ هر قسم که باشد ملحوظ نباید ساخت

طریق سلامتی اینست والله سبحانه الموفق **سوال** چون در احکام اجتهادیه احتمال خطا را گنجایش شد وثوق در جمیع احکام شرعیه
کما از ان سرور منقول است علیه و علی آله الصلوات والسلام چگونه نموده آید **جواب** احکام اجتهادیه در ثانی الحال احکام منزله
مساوی گشته است زیرا که بر خطا مقرر داشتن انبیا جائز نیست علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات پس در احکام اجتهادیه بعد از
ثبوت اجتهاد مستنبطان و اختلاف آرای ایشان حکمی از نزد حق جل و علا نازل میگردد که صواب را از خطا جدا سازد و امتیاز محق
از مبطل نماید پس احکام اجتهادیه نیز در زمان آنسرور علیه و علی آله الصلوات والسلام بعد از نزول وحی که تمیز صواب از خطا نمود
قطعی الثبوت بودند و احتمال خطا نداشتند پس جمیع احکام که در زمان آنسرور علیه و علی آله الصلوات والسلام که به ثبوت پیوستند قطعی اند
و از احتمال خطا محفوظ زیرا که بوحی قطعی ثابت گشته اند ابتداءً و انتهاءً مقصود از استنباط اجتهاد درین احکام آن بود که مجتهدان و مستنبطان
ایشان حکمی از نزد حق جل و علا نازل میگردد که صواب را از خطا جدا سازد و امتیاز درجات کرامت حاصل آید و مخطی و مصیب علی تفاوت
الدرجات ثواب یابند پس در احکام اجتهادیه هم درجات مجتهدان بلند گشت و هم قطعیت آن احکام بعد از نزول وحی ثابت شد
آری بعد از انقراض زمانهٔ نبوت احکام اجتهادیه ظنی اند که مفید عمل اند نه مثبت اعتقاد که منکر اینها کافر گردد مگر اجماع مجتهدان
بران حکم منعقد شود درین زمان مثبت اعتقاد نیز باشد و نختم المکتوب بالخاتمة الحسنة فی فضائل اهل بیت الرسول علیه و علی آله و علیهم
الصلوات والسلام والبرکات والتحیات روی ابن عبد البر انه قال علیه و علی آله الصلوة والسلام من احب علیاً فقد
احبنی و من ابغض علیاً فقد ابغضنی و من اذی علیاً فقد اذانی و من اذانی فقد اذی الله و اخرج الترمذی والحاکم و صححه
عن بریدة قال قال رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم ان الله امرنی بحب اربعة و اخبرنی انه یحبهم قیل یا رسول الله سمهم
لنا قال علی منهم یقول ذلک ثلثاً و ابوذر والمقداد و سلمان اخرج الطبرانی والحاکم عن ابن مسعود رضی الله تعالی
عنهما انه قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم النظر الی علی عبادة اسناده حسن و اخرج الشیخان عن البراء رایت رسول الله صلی الله
علیه و آله و سلم والحسن علی عاتقه و هو یقول علیه و علی آله الصلوة والسلام اللهم انی احبه فاحبه و اخرج البخاری عن
ابی بکر قال سمعت رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم علی المنبر والحسن الی جنبه ینظر الی الناس مرة و الیه مرة و یقول
ان ابنی هذا سید و لعل الله ان یصلح به بین فئتین من المسلمین اخرج الترمذی عن اسامة بن زید قال رایت النبی صلی الله
تعالی علیه و علی آله و سلم و حسن و حسین علی ورکه فقال هذان ابنای و ابنا ابنتی اللهم انی احبهما فاحبهما و احب من یحبهما
اخرج الترمذی عن انس قال سئل رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ای اهل بیتک احب الیک قال الحسن والحسین
و روی المسور بن المخرمة ان رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم قال فاطمة بضعة منی فمن اغضبها اغضبنی و فی روایة یریبنی
ما ارابها و یؤذینی ما اذاها و اخرج الحاکم عن ابی هریرة ان النبی صلی الله علیه و آله و سلم قال لعلی فاطمة احب الی منک

وانت اعز علی منهما وعن عائشة رضی الله تعالی عنها قالت ان الناس یتحرون بهدایاهم یوم عائشة یبتغون بذلک مرضاة
رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وقالت ان نساء رسول الله صلی الله علیه وعلی آله وسلم کن حزبین فحزب فیه عائشة وحفصة
وصفیة وسودة والحزب الآخر ام سلمة وسائر نساء رسول الله صلی الله علیه وعلی آله وسلم فکلم حزب ام سلمة فقلن لها کلمی رسول الله
صلی الله علیه وسلم یکلم الناس فیقول من اراد ان یهدی الی رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم فلیهده الیه حیث کان فکلمته فقال لها لا
تؤذینی فان الوحی لم یاتنی وانا فی ثوب امرأة الا عائشة قالت اتوب الی الله سبحانه من ذلک یا رسول الله ثم انهن دعون فاطمة
فارسلن الی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فکلمته فقال یا بنیة الا تحبین ما احب قالت بلی قال فاحبی هذه وعن عائشة رضی
الله تعالی عنها قالت ما غرت علی احد من نساء رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ما غرت علی خدیجة وما رأیتها ولکن کان یکثر ذکرها
وربما ذبح شاة ثم یقطعها اعضاء ثم یبعثها فی صدائق خدیجة فربما قلت له کانه لم یکن فی الدنیا امرأة الا خدیجة فیقول انها کانت
وکانت وکان لی منها ولد وعن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم العباس منی و
انا منه واخرج الدیلمی عن ابی سعید ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال اشتد غضب الله علی من اذانی فی عترتی واخرج
الحاکم عن ابی هریرة رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله وسلم قال خیرکم خیرکم لاهلی من بعدی واخرج
ابن عساکر عن علی کرم الله تعالی وجهه ان رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله وسلم قال من صنع الی اهل بیتی یدا کافاته علیها یوم
القیمة واخرج ابن عدی والدیلمی عن علی رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله وسلم قال اثبتکم علی الصراط
اشدکم حبا لاهل بیتی ولاصحابی ع الهی بحق بنی فاطمة که بر قول ایمان کنی خاتمه ۞ اگر دعوتم رد کنی ور قبول ۞ من ودست
و دامان آل رسول ۞ صلی الله تعالی علیه وعلیهم وعلی جمیع اخوانه من الانبیاء والمرسلین والملائکة الکرام المقربین وعلی سائر
عباد الله الصالحین اجمعین

مکتوب سی و هفتم

بفقیر حقیر عبدالحی که جامع این مکتوبات شریفه است صدور یافته در بیان
فضائل کلمه طیبه لا اله الا الله وما یناسب ذلک بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله هیچ چیز در تسکین غضب رب جل وعلا سلطانه
از این کلمه طیبه نافع تر نیست هرگاه این کلمه طیبه تسکین غضب دخول نار فرماید غضبهای دیگر که دون آن است بطریق اولی تسکین
آنها نماید چرا تسکین ننماید که بنده بتکرار این کلمه طیبه نفی ماسوی نموده از همه رو گردانیده است و قبله توجه معبود برحق را ساخته منشأ
غضب توجهات شتی بوده که بنده بآن مبتلا گشته بود و رئیس و ملبس ایمینی را در عالم مجاز مشاهده نمائی چون مالکی از مملوکی در آزار باشد
و بر وی غضب نماید بنده از حسن نشاه که دارد توجه خود را از ماسوی مالک خود گردانیده تمام خود را متوجه مالک گرداند این زمان ناچار
مالک را شفقت و مرحمت در حق مملوک خود پیدا گردد و غضب آزار مرتفع شود و این کلمه طیبه کلید خزینه بود نه رحمت که برای آخرت
ذخیره فرموده است میباید و میداند که شفیع تری از برای دفع ظلمات کفر و کدورات شرک از این کلمه طیبه دیگری نیست که تصدیق

باین کلمه گرویده باشند و ذره ایمان حاصل نموده مع ذلک برسوم کفر و رذائل شرک مبتلا گشته امید است که بشفاعت این کلمه از
عذاب بیرون آید و از خلود دوزخ نجات یابد چنانچه در رفع عقوبات سائر کبائر این امت شفاعت محمد رسول الله صلی الله
تعالی علیه وعلی آله وسلم انفع و ادخل است و آنکه گفتیم کبائر این امت زیرا که در امم سابقه ارتکاب کبائر کفر است بلکه امتزاج رسوم
کفر و رذائل شرک نیز اندک بیشتر محتاج شفاعت این امت است در امم سابقه جمعی بر کفر مصر بودند و جمع دیگر ایمان با خلاص آورده
و امتثال اوامر نموده هلاک میگشت این امت پر گناه اگر مثل کلمه طیبه شفیع ایشان نمی بود و مثل خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات
والتحیات شفاعت شان نمی نمود مراد مرتبه و رب غفور آن قدر عفو و غفران حق جل وعلا که در شان این امت بکار خواهد رفت معلوم
نیست که در شان جمیع امم ماضیه بکار رود و نود و نه رحمت را گویا برای این امت بجز ذنوب ذخیره و ساخته اند ع که مستحق
کرامت گناهگار انند ۞ و چون حق سبحانه و تعالی عفو و مغفرت را دوست میدارد و هیچ ماده از برای عفو و مغفرت برابر این امت
پر تقصیر نیست لاجرم این امت خیر الامم گشت و کلمه طیبه که شفاعت کننده ایشان است افضل الذکر آمد و پیغمبر شفیع ایشان
سید الانبیا خطاب یافته علیه وعلیهم الصلوات والتحیات اولئک یبدل الله سیئاتهم حسنات وکان الله غفورا رحیما بلی ارحم الراحمین
چنین باشد و اکرم الاکرمین چنین بود ع با کریمان کارها دشوار نیست ۞ وکان ذلک علی الله یسیرا ربنا اغفر لنا ذنوبنا واسرافنا
فی امرنا وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین ۞ و نیز از فضائل این کلمه بشنو قال رسول الله صلی الله تعالی علیه و
علی آله وسلم وبارک من قال لا اله الا الله دخل الجنة کوته نظران تعجب دارند که بیک کلمه گفتن لا اله الا الله چگونه دخول جنت
میسر شود و از برکات این کلمه طیبه واقف نیستند محسوس این فقیر شده است اگر تمام عالم بیک گفتن این کلمه طیبه بخشند و به بهشت
فرستند گنجایش دارد و مشهود میگردد که برکات این کلمه مقدسه را اگر تمام عالم قسمت کنند تا ابد الآباد همه را کفایت کند و همه را
سیراب گرداند و ظیفه که با این کلمه طیبه مقدسه محمد رسول الله جمع شود و تبلیغ بتوحید انتظام یابد و رسالت با ولایت قرین
گردد مجموعه این دو کلمه جامع کمالات ولایت و نبوت است و هادی سبیل این هر دو سعادت است که ولایت را از ظلمات
ضلال پاک سازد و نبوت را بدرجه علیا رساند اللهم لا تحرمنا من برکات هذه الکلمة الطیبة وثبتنا علیها وامتنا علی تصدیقها
واحشرنا مع المصدقین لها وادخلنا الجنة بحرمتها وبحرمة مبلغها علیه الصلوات والتحیات والتسلیمات والبرکات ایضا چون
نظر و قدم واپس مانده و پر و بال همت فرو ریزد و معامله بغیب صرف افتد در آن موطن جز بپای کلمه طیبه لا اله الا الله محمد رسول الله
نتوان رفت و جز در کنار این کلمه مقدسه قطع آن مسافت نتوان نمود و بیک گفتن کلمه طیبه رونده ما آن موطن هم بامداد
و اعانت حقیقت این کلمه مقدسه یک گام راه از آن مسافت قطع مینماید و از خود دور و بحق جل وعلا نزدیک می افتد
و هر جزو سالک از آن مسافت باضعاف زیاده است تمام دائره عالم امکان پس از اینجا فضیلت این ذکر باید دریافت

که تمام دنیا را در جنب آن هیچ مقداری و احساسی نیست کالشئ حکم قطره دارد نسبت بدریای محیط عظمت
این کلمهٔ طیبه باعتبار درجات گوینده است هرچند درجه گوینده بیشتر ظهور این عظمت بیشتر ع یزیدک وجهه حسنا اذا
ما زدته نظرا، آرزوی در دنیا معلوم نیست که برابر این باشد که کسی در گوشهٔ خزیده باشد و بتکرار این کلمهٔ طیبه متلذذ
و محظوظ بود اما چه توان کرد جمیع آرزوها میسر نیست و از غفلت و اختلاط خلق چاره نه ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی
کل شیئ قدیر سبحان ربک رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین

مکتوب سی و هشتم بحاجی یوسف کشمیری صدور یافته در بیان آنکه اهل الله را در باطن برابر خردله تعلق بدنیا
نیست هرچند ظاهرا بدنیا و اسباب دنیاوی تشبث نمایند و ما یناسب ذلک

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی معرفة خدا جل سلطانه بر آنکس حرام که برابر خردله در باطن او محبت دنیا بوده یا باطن او را اینقدر تعلق
بدنیا باشد و یا این مقدار خاطری از دنیا در باطن او خطور کند ماند که ظاهر او که از باطن بمراحل جدا افتاده است
و از آخرت بدنیا آمده و اختلاط بمردم پیدا کرده بحصول المناسبة المشروطة فی الافادة والاستفادة اگر
سخن از دنیا گوید و باسباب دنیوی تشبث نماید گنجایش دارد و هیچ مذموم نبود بلکه محمود بود تا حقوق عباد معطل نشود
و طریق افاده و استفاده مسدود نگردد پس باطن این شخص بهتر از ظاهر اوست حکم جو نمای گندم فروش دارد مردم
ظاهربین در رنگ خود ها او را گندم نمای و جو فروش تصور مینمایند و ظاهر او را از باطن او بهتر میدانند و خیال
می کنند که بظاهر بی تعلق وا مینماید و بباطن گرفتار است ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق وانت خیر الفاتحین والسلام
علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات العلی

مکتوب سی و نهم بسید عبدالباقی سارنگپوری صدور یافته در بیان اصحاب یمین و اصحاب شمال و سابقان و ما یناسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی بدان ارشدک الله تعالی که اصحاب شمال
اصحاب حجب ظلمانی اند و اصحاب یمین اصحاب ارباب حجب نورانی سابقان آنند که ازین حجب و ازان حجب
برآمده اند و یک قدم بر شمال و قدم دیگر بر یمین نهاده گوی سبقت بمیدان اصل برده اند و از ظلال امکانی
و ظلال وجوبی بالا گذشته و از اسم و صفت و از شان و اعتبار جز ذات نخواسته تعالی و تقدس اصحاب شمال
ارباب کفر و شقاوت اند و اصحاب یمین اهل اسلام و ارباب ولایت اند و سابقان بالاصالة انبیا اند علیهم
الصلوات والتسلیمات و بتبعیت هر کرا باین دولت مشرف سازند این دولت بیشتر بتبعیت در اکابر اصحاب
انبیاست علیهم الصلوات والتحیات و بر سبیل قلت و ندرت در غیر اصحاب نیز متحقق است و فی الحقیقة

این شخص نیز از زمرهٔ اصحاب است و ملحق بکمالات انبیا علیهم الصلوات والبرکات در حق او گر فرموده علیه وعلی آله
الصلوة والسلام لا یدری اولهم خیر ام آخرهم هرچند فرموده علیه وعلی آله الصلوة والسلام خیر القرون قرنی لا یدری
این را باعتبار قرون گفته و آنرا باعتبار اشخاص والله سبحانه اعلم لیکن اجماع اهل سنت است بر فضیلت شیخین
و بعد از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات کسی نیست که بر ابوبکر سبقت کرده باشد ابق سابقان این امت اوست و
اقدم پیشیان این امت حضرت فاروق بتوسل او بدولت فضیلت مشرف گشته است و بتوسط او از دیگران
بالا گذشته ازینجاست که فاروق را خلیفهٔ صدیق میگفتند و در خطبه خلیفهٔ رسول الله میخواندند شهسوار این معامله
حضرت صدیق است رض و حضرت فاروق رض ردیف اوست خوش ردیفی که بشهسوار مرافقت نماید و با خصال و صفات او
مشارکت فرماید بر سر اصل سخن رویم و گوییم که سابقان از احکام یمین و شمال خارج اند و از معاملات ظلمانی و نورانی فوق
کتاب ایشان ورای کتاب یمین و کتاب شمال است و محاسبهٔ شان ورای محاسبهٔ اصحاب یمین و اصحاب شمال کار و بار
ایشان علیحده است و غنج و دلال با ایشان جدا اصحاب یمین در رنگ اصحاب شمال از کمالات شان چه دریابند و ارباب
ولایت در رنگ عامهٔ مومنان از اسرار ایشان چه فراگیرند حروف مقطعات قرآنی رموز اسرار شان است و متشابهات
فرقانی کنوز مدراج وصول ایشان حصول با اصل ایشان را از ظل فارغ ساخته است و ارباب ظلال را از حریم خاص
ایشان دور داشته مقربان ایشان اند و روح و ریحان نصیب شان ایشان اند که بفزع اکبر اندوهگین نمیگردند و باهوال
قیامت در رنگ دیگران از جا نمیروند اللهم اجعلنا من محبیهم فان المرء مع من احب بصدقة سید المرسلین علیه وعلی
آله وعلیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات

مکتوب چهلم بمولانا بدر الدین صدور یافته در بیان خرق حجب که باعتبار شهود است نه باعتبار وجود و ما یناسب ذلک

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی
خرق حجب اسما و صفات و شیون و اعتبارات از حضرت ذات تعالی و تقدس دو قسم است خرقی است که باعتبار
شهود خرق وجودی ممتنع است و خرق شهودی ممکن بلکه واقع هرچند نصیب اقل قلیل و اخص خواص بود و آنچه
در خبر آمده است ان لله سبعین الف حجاب من نور وظلمة لو کشفت لاحرقت سبحات وجهه ما انتهی الیه بصره من خلقه
مراد ازین کشف و خرق خرق وجودی است که ممتنع است و آنچه این فقیر در بعضی رسائل خود نوشته است از خرق
جمیع حجب از حضرت ذات تعالی و تقدس مراد از آن خرق خرق شهودی است چنانچه حضرت حق سبحانه و تعالی
شخصی را بصارت کرامت فرماید که ماورای حجب و استار اشیای مستوره را به بیند درینجا خرق حجب و استار
باعتبار شهود است فکذا هذا پس معلوم شد که آنچه این فقیر نوشته است از جواز خرق منافی جزم علما بعدم جواز خرق حجب

نیست آن حرف دیگر است این حرف دیگر فلا تکن من الممترین والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی
علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات العلی **مکتوب چهل و یکم** بشیخ فرید تهانیسری صدور یافته در بیان آنکه مراتب
نهایت النهایة مرتبه پیش می آید که هر ذرهٔ آن موطن باضعاف مضاعف زیاده از تمام دائرهٔ امکان بود و ما یناسب
ذلک بعنایة الله سبحانه و بصدقه حبیبه علیه وعلی آله الصلوة والسلام در وقت عروج بمراتب نهایت النهایة مرتبه پیش
آید که هر ذرهٔ آن موطن باضعاف مضاعف زیاده از تمام دائرهٔ امکان بوده پس اگر ذرهٔ ازان موطن سلوک نموده قطع
کرده شود گویا زیاده از اضعاف دائره امکان قطع میسر شده باشد فکیف که کسی مسافهٔ طویله را ازان مرتبه طی کرده
باشد پس معلوم شد که دائرهٔ امکان را نسبت بمراتب وجوب فما فوقها هیچ مقداری نیست کاشکی حکم قطرهٔ داشت
نسبت بدریای محیط پس ناچار بقوت پای خویش بکوی دوست نتوان رسید و بچشم خود او را نمیتوان دید لا یحمل
عطایا الملک الا مطایاه **مکتوب چهل و دوم** بخواجه جمال الدین حسین ولد میرزا حسام الدین احمد در بیان
انحصار نمودن صوفیه سیر را در آفاق و انفس و اثبات نمودن تخلیه و تحلیه را در ان سیر و منع نمودن حضرت ایشان قدس
سره این معنی را و نهایت النهایة را بیرون انفس و آفاق اثبات فرمودن بعنایة الله سبحانه بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین وعلی آله الکرام و اصحابه العظام الی یوم القیام فرزند عزیز اسعدک
الله تعالی فی الدارین بگوش هوش بشنو که چون سالک بعد از تصحیح و تخلیص نیت بذکر الهی جل سلطانه اشتغال نماید و
ریاضات شاقه و مجاهدات شدیده پیش گیرد و تزکیه حاصل کند و اوصاف رذیله او باخلاق حسنه تبدیل یابد و توبه
و انابت او را میسر گردد و حب دنیا از دل او بیرون رود و صبر و توکل و رضا حاصل آید و انچه حاصله خود را
بتدریج و ترتیب در عالم مثال مشاهده نماید و خود را از کدورت بشریه از رذائل صفات آن پاک مصفا بیند آنگه
سیر آفاقی را تمام کرده باشد جمعی ازین طائفه درین مقام احتیاط ورزیده اند و هر لطیفهٔ از لطائف سبعه انسانی را
در عالم مثال بصورت نوری از انوار مناسبهٔ آن قرار داده اند و علامت صفای هر لطیفه آن ظهوری و نوری ازان
انوار مثالی مقرر داشته اند و این سیر را از لطیفهٔ قلب ابتدا نموده بتدریج و ترتیب تا لطیفهٔ اخفی که منتهای لطائف است
رسانیده اند مثلاً علامت صفای قلب سالک را ظهور آن قلب داشته اند و در مثال بصورت نور سرخ و علامت
صفای روح را بصورت نور زرد قرار داده علی هذا القیاس پس حاصل سیر آفاقی آن شد که سالک تبدیل
اوصاف و تغیر اخلاق خود را در مرایای عالم مثال مشاهده نماید و زوال ظلمات و کدورات خود را در انعالم
احساس کند تا یقینی به صفائی خود او را حاصل آید و علمی بتزکیه خود او را ثابت گردد و چون سالک درین سیر ساعة

فساعة احوال و اطوار خود را در عالم مثال که از جملهٔ آفاق است مشاهده مینماید و انتقال خود را درین عالم از هیئتی
بهیئتی می بیند گویا سیر در آفاق دارد باهرچند این سیر فی الحقیقة سیر در انفس سالک است و حرکت کیفی است در
اوصاف و اخلاق او اما چون از دوربینی مطمح نظر او آفاق است نه انفس سیر نیز بآفاق منتسب گشت بتمامی این سیر
که به آفاق منسوب است تمامی سیر الی الله قرار داده اند و فنا را مربوط باین سیر داشته و تعبیر سلوک باین سیر نموده
بعد ازین سیری که واقع شود آنرا سیر انفسی مینامند و آنرا سیر فی الله نیز گویند و بقای بالله درینموطن اثبات مینمایند
و درینمقام حصول جذبه بشریت سلوک میدانند چون لطائف سالک در سیر اول تزکیه یافته اند و از کدورات بشریت
وارسته قابلیت آن پیدا کرده اند که ظلال و عکوس اسم جامع که رب اوست در مرایای این لطائف ظاهر گردند
و این لطائف موارد تجلیات و ظهورات جزئیات آن اسم جامع باشند این سیر را سیر انفسی بجای آن نامند که
انفس مرایای ظلال و عکوس همگشته است تا آنکه سیر سالک در انفس است چنانچه در سیر آفاقی گذشت باعتبار
مرآتیت آنرا سیر آفاقی گفته اند نه آنکه سیر در آفاق است درین سیر فی الحقیقة سیر ظلال اسما است در مرایای انفس
لهذا این سیر را سیر معشوق در عاشق گفته اند ع آئینه صورت از سفر دور است * کان پذیرای صورت از نور است
این سیر را سیر فی الله باین اعتبار توان گفت که گفته اند سالک درین سیر متخلق باخلاق الله میگردد و از خلقی بخلقی
دیگر انتقال مینماید زیرا که مظهر را از بعضی اوصاف ظاهر نصیب است و لو فی الجملة پس گویا سیر در اسمای او تعالی
متحقق گشت نیست نهایت تحقیق اینمقام و تصحیح این کلام صاحب مقام تا چه حال داشته باشد و متکلم کلام را تا چه مراد
بود هر کس باندازهٔ فهم و دریافت خود چیزی میگوید متکلم از کلام خود اراده معنی می نماید و سامع از آن کلام معنی دیگری فهم
ایشان سیر انفسی را بی تکلف سیر فی الله میگویند و بی تحاشی آنرا بقا بالله می نامند و مقام وصال و اتصال می انگارند
و این اطلاقات برین فقیر بسیار گران می آید لاجرم در تصحیح و توجیه آن ارتکاب تحمل تکلف نموده می آید که بارهٔ ازان
تحمل از کلام ایشان ماخوذ است و بارهٔ از راه افاضه و الهام آمده در سیر آفاقی گویا تخلیه از رذائل حاصل شده
بود و درین سیر انفسی تحلیه اخلاق حمیده است چه تخلیه مناسب مقام فنا است و تحلیه مناسب مقام بقا و این سیر انفسی
را نهایت ندانسته اند و بعدم انقطاع آن اگرچه عمر ابدی میسر شود حکم نموده و گفته اند که شمائل و اوصاف محبوب
را نهایت نیست پس لایزال در مرآت سالک متخلق بتجلی صفاتی از صفات او خواهد بود کمالی از کمالات او خواهد شد
پس انقطاع کجا بود و نهایت چگونه مجوز باشد گفته اند ع ذره گر پس نیک ور پس بد بود * گر چه عمری تک زند در
خود بود * و برین فنا و بقا که بسیر آفاقی و سیر انفسی حاصل شده اطلاق اسم ولایت مینمایند و نهایت کمال را تا اینجا

میرسانند بعد از آن اگر سیر شد نزد اینها سیر رجوعی است که معبر است بسیر عن الله بالله و همچنین سیر رابع را که آنرا
سیر فی الاشیاء بالله گفته اند نیز بنزول تعلق دارد و این دو سیر را برای تکمیل و ارشاد قرار داده چنانچه آن دو سیر
برای حصول نفس ولایت و کمال است و جمعی گفته اند که هفتاد هزار حجب که در خبر آمده است ان لله سبعین الف حجاب من
نور و ظلمة در سیر آفاقی خرق میباید چه در هر لطیفهٔ از لطائف سبع ده ده هزار حجب خرق میگردد چون آن سیر بتمامی رسد و حجب
بتمامها مرتفع گردد و سالک بسیر فی الله متحقق شود و بمقام وصل برسد اینست حاصل سیر و سلوک ارباب ولایت و
نسخهٔ جامعهٔ کمال و تکمیل ایشان و درین باب آنچه برین فقیر بمحض فضل و کرم خداوندی جل سلطانه ظاهر ساخته اند و
بدان تسلیک فرموده اظهار للنعمة و شکر للعطیة تسوید مینماید فاعتبروا یا اولی الابصار بدان ارشدک الله تعالی و هداک
سواء الصراط حضرت حق سبحانه و تعالی که بیچون و بیچگون است چنانچه ورای آفاق است ورای انفس است نیز پس آفاقی
را سیر الی الله گفتن و سیر انفسی را سیر فی الله نامیدن معنی ندارد بلکه هر دو سیر آفاقی و انفسی داخل سیر الی الله است سیر
فی الله سیریست که بعد از آفاق و انفس بعید است و وراء الوراء اینهاست عجب معامله ایست سیر فی الله که سیر انفسی قرار
داده اند و آن سیر را بی نهایت گفته اند و بعمر ابدی قطع آن مجوز نداشته چنانکه گذشت و چون انفس در رنگ آفاق دائرهٔ
امکان است برین تقدیر قطع دائرهٔ امکان ممکن نباشد فلا جرم یکون الحرمان دائما والخسران سرمدا و لا یتحقق الفناء ابدا و لا
یتصور البقاء حینئذ فکیف الوصل والاتصال و کیف القرب والکمال سبحان الله هر گاه بزرگان از آب بسراب کفایت کنند
و الی الله را فی الله انگارند و امکان را وجوب تصور کنند و چون را بیچون تعبیر فرمایند از خوردان و پست فطرتان چه گله نماید و کها
شکایت کند چه جای آنکه نفس را بکدام اعتبار حق گفته اند جل و علا که سیر آنرا با وجود عدم نهایت بی نهایت انگاشته ظهور
اسما و صفات واجبی جل سلطانه در مرآت سالک که درین سیر انفسی قرار داده اند آن ظهور ظهور ظلی از ظلال اسما و صفات
است نه ظهور عین اسما و صفات چنانچه تحقیق آن بعضی در آخر این مکتوب تحریر خواهد یافت ان شاء الله تعالی چگونه و چگونه
این سوء ادب را با وجود علم و تمییز بجناب قدس او تعالی جائز دارم و در ملک او تعالی غیر او را سبحانه شریک سازم
هر چند حقوق این اکابر قدس الله تعالی اسرارهم بر ذمهٔ خود لازم دارم که بانواع تربیت مربی ایشانم اما حقوق
حضرت واجب الوجود جل سلطانه فوق جمیع حقوق ایشان است و تربیت او تعالی فوق تربیتهای دیگران بحسن
تربیت او تعالی ازین ورطه نجات یافته ام و در ملک مقدس او تعالی غیر او را سبحانه شریک نساخته الحمد لله الذی
هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله او تعالی بیچون و بیچگونست و هر چه بداغ چونی و چندی متسم است از جناب او
تعالی مسلوب است بمرایای آفاق و مجالی انفس او را سبحانه گنجایش نباشد و هر چه در اینها ظاهر گردد در رنگ مظاهر چندی و

چون بود پس از آفاق و انفس باید گذشت و او را سبحانه ورای آفاق و انفس باید جست و همچنین در دائرهٔ امکان چه
آفاق و چه انفس چنانچه ذات او را سبحانه گنجائی نیست اسما و صفات او را تعالی نیز گنجایش نه هر چه در آنجا ظاهر است ظل
و عکوس اسما و صفات است تعالت و تقدست و شبیه و مثال اینها بلکه ظلیت اسما و صفات و مثالیت اینها نیز بیرون آفاق
و انفس است اینجا بیش از شبیه نیست و زیاده از انتقاش قدرت نه ظهور عین کرا و تجلی کجا زیرا که اسما و صفات او سبحانه در رنگ
ذات او تعالی بیچون و بیچگونه اند و بی شبه و نمونه تا از آفاق و انفس بیرون نروی معنی ظلیت اسما و صفات او سبحانه تعالی
را فکیف الوصول الی الاسماء والصفات تعالت و تقدست عجائب کار و باری است اگر سخنان از معلومات و مکشوفات یقینیه
خود بگویم که موافق مذاق مشائخ نباشد و مطابق مکتوبات ایشان نبود از من که باور دارد و که قبول کند و اگر نگویم تستر نمایم تجویز
التباس حق بباطل کرده باشم و جواز اطلاق ما لا یجوز علی الحق تعالی و تقدس نموده بضرورت آنچه حق است و شایان جناب
قدس او است تعالی اظهار مینمایم و آنچه نامناسب جناب قدس او است سبحانه و تعالی سلب میکنم و از خلاف دیگران
باک ندارم و غم نخورم و مخالفت دیگران وقتی متحقق شود که در معاملهٔ خود مذبذب دانم و در مکشوف خود مشتبه باشم هر گاه در
رنگ فلق صبح حقیقت کار را وانمایند و در رنگ قمر لیلة البدر معاملهٔ اصل را واضح سازند و از ظلال تمام بگذرانند و از شبیه
و مثال بالا برند اشتباه کجا بود و تذبذب کرا باشد حضرت خواجهٔ ما قدس سره میفرمودند که علامت صحت احوال حصول الیقین
است بر کمال و ایضا تذبذب و اشتباه چگونه صورت بندد که بعنایت بی غایت او تعالی اطلاع بر تفصیل احوال مقررهٔ این بزرگواران
میسر شده است و معارف این توحید و اتحاد و احاطه و سریان مکشوف گشته و حقیقت مکشوف و مشهود ایشان بحصول پیوسته
و دقائق علوم و معارف ایشان بوضوح انجامیده و تا مدتها در مقام اقامت ورزیده و تعلیل و تکثیر شان الا ما شاء الله
تعالی دارسیده و آخر الامر بفضل خداوندی جل سلطانه ظاهر گشت که اینهمه مشعبده های ظلال است و گرفتاری بشبه و مثال
مطلوب او وراء الوراء او است و اینها همه نیست مقصود ماسوای ایشان ناچار روی از همه تافته متوجه جناب قدس بیچون گشت و از هر چه
بداغ چند و چون متسم است مبرا باشد انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا و ما انا من المشرکین اگر معامله نه چنین
بودی هرگز بخلاف مشائخ لب نگشادمی و بظن و تخمین با ایشان مخالفت نکردمی و الحق این خلاف اگر بذات و صفات
واجبی جل سلطانه تعلق داشتی و سخن از تقدیس و تنزیه او تعالی نبودی البته اظهار خلاف مکشوف این اکابر بوقوع
نیامدی و سخن از مخالفت عزم ایشان بحصول نه پیوستی که من کمینه خوشه چین خرمنهای و دل ایشانم و ریزه
ذله بردار خوانهای نعم اینها مگر را اظهار مینمایم که ایشانند که بانواع تربیت مرا مربی ساخته اند و باصناف کرم و
احسان مرا منتفع گردانیده اند اما چه توان کرد که حقوق خداوندی جل سلطانه فوق حقوق ایشانست چون بحث بذات و

صفات او تعالی افتد معلوم شود که اطلاق بعض امور شایان جناب قدس است و تعالی در نمو وطن سکوت و زبان
واز خلاف دیگران ترسیدن از دین و دیانت دور است و مقام بندگی و اطاعت آنرا بر نتابد بخلاف علماء مشائخ
رحمهم الله سبحانه در امور خلافیه مسئلة التوحید و غیرها از راه نظر و استدلال است خلاف این فقیر با ایشانان درین امور از راه
کشف و شهود علماء قبح این امور فتاء اند و این فقیر بحسن این امور مبشر با عبور خلاف شیخ علاء الدوله در مسئله وحدت وجود بطور علماء
مفهوم میشود و قبح آن ناظر است هرچند راه کشف در آمده است چه صاحب کشف آنرا قبیح نداند زیرا که این مسئله متضمن
احوال غریبه است و مشتمل بر معارف عجیبه غایة ما فی الباب اقامت در نمو وطن مستحسن نیست و انتفاء این احوال و معارف زیبانده سوال
برین تقدیر مشائخ بر باطل باشند و حق ماورای مکشوف و مشهود ایشان بود جواب باطل آنست که محلی ز صدق ندارد و در
ما نحن فیه منشاء این احوال و معارف غلبه محبت حق است سبحانه و استیلاء حب او تعالی انچه که نام و نشان ماسوی را در نظر بصیرت
شان نگذارد و اسم و رسم غیر و غیریت را محو و متلاشی سازد و در نیوقت ناچار بواسطه سکر و غلبه حال سوی را معدوم خواهد
دانست و موجود جز حق را نخواهد دید تعالی اینجا باطل چیست و بطلان کجا در نمو وطن استیلاء حق است و بطلان باطل
این بزرگواران در محبت حق جل و علا خود را و غیر خود را در باخته اند و از خود و غیر خود نام و نشان نگذاشته نزدیک است
که باطل از شائبه ایشان بگریزد و اینجا همه حق است و برای حق است علماء ظاهر بین از حقیقت ایشان چه دریابند
غیر از مخالفت صوری چه فهمند و از کمالات ایشان چه فرا گیرند سخن درین است که ماورای این احوال و معارف کمالات دیگر
است که این احوال و معارف نسبت باین کمالات حکم قطره دارد نسبت بدریای محیط ؎ آسمان نسبت بعرش آمد فرود ؛ ورنه
بس عالیست پیش خاک توده ؛ بر سر اصل سخن روم و گویم که انچه در خرق حجب گفته اند که بسیر آفاقی حجب ظلمانی و نورانی بتمامها منتفی
میگردد چنانچه گذشت نزد فقیر این سخن محل خدشه است بلکه خلاف آن ثابت شده و مشهود گشته که خرق حجب ظلمانی
منوط بطی جمیع مراتب امکان است که بسیر آفاقی و بسیر انفسی میسر است و خرق حجب نورانی بسیر اسما و صفات واجبی است
تعالی و تقدس حتی لایبقی فی نظره اسم و لا صفة و لا شان و لا اعتبار فحینئذ تیسیر له خرق الحجب النورانی بتمامها فتشرف بالوصل العریانی
و انکان هذا الوصل قل حصوله لامة هذا الوصل اعز وجودا پس در سیر آفاقی معلوم نیست که نصف حجب ظلمانی خرق شده باشد
و خرق حجب نورانی انجا چه صورت دارد غایة ما فی الباب در حجب ظلمانی مراتب متفاوت اند که بسبب اشتباه میگردند
چه حجب نفسانی در ظلمت فوق حجب قلبی است مثلاً پس تحلیل الظلمة اگر خود در العنوان نورانیت نسبتی و انماید و ظلمانی
نورانی متخیل شود فی الحقیقت ظلمانی است و نورانی نورانی حدید البصر یکے را بدیگرے خلط نکند و نشناشتباه
راو ریافته ظلمت را بنور حکم نه نماید ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم و طریقیکه این فقیر را

بتسلیک آن مشرف ساخته اند راهیست که جامع جذبه و سلوک است و تخلیه و تجلیه آنجا باهم جمع اند و تصفیه و تزکیه
در آنموطن با یکدیگر مقترن و سیر انفس در المقام متضمن بسیر آفاق است در عین تصفیه تزکیه است و در عین تخلیه تجلیه و نفس جذبه
محصل سلوک است و انفس شامل آفاق لیکن تقدم ذاتی بر تجلیه و جذبه راست و تصفیه بر تزکیه سبقت ذاتی است ملحوظ نظر
انفس است نه آفاق پس ناچار درین طریق راه اقرب گشت و بوصول نزدیکتر شد بلکه گوئیم که این طریق البته موصل است
و احتمال عدم وصول آنجا مفقود است از حضرت حق سبحانه و تعالی استقامت مسالت باید نمود و فرصت باید طلبید و آنکه
گفتیم که این طریق البته موصل است زیرا که اول قدم این راه جذبه است که بدهلیز وصول است و مواقع توقفات یا منازل
سلوک است یا مواطن جذبات که متضمن سلوک نباشد و درین طریق هر دو مانع مرتفع است زیرا که سلوک طفیلی است که در ضمن جذبه
بحصول پیوند و پس اینجا سلوک خالص است و نه جذبه ابتر تا سد راه گردد و این طریقیست که شاه راه انبیاست علیهم
الصلوات و التسلیمات این بزرگواران ازین راه بمنازل وصول علی تفاوت المراتب درجات هم رسیده اند و آفاق و انفس
را بیک گام قطع کرده گام دیگر بماورای آفاق و انفس بنهاده اند و معامله را از سلوک و جذبه فوق برده زیرا که نهایت سلوک
تا نهایت سیر آفاقی است و نهایت جذبه تا نهایت سیر انفسی و چون سیر آفاقی و انفسی بنهایت رسید معامله سلوک
و جذبه بتمام گشت بعد از آن نه سلوک نه جذبه بآن معنی فراخور فهم هر مجذوب سالک و سالک مجذوب نیست زیرا که نزد
اینها ماورای آفاق و انفس قدمگاهی نیست اگر بالفرض عمر ابدی یابند در سیر انفس صرف نمایند و هنوز آن را تمام
نتوانند بزرگے گوید ؎ ذره گر بس نیک و ربس بد بود ؛ گرچه عمری تگ زند در خود بود ؛ چنانچه گذشت و دیگری
فرماید و التجلی من الذات لا یکون الا بصورة المتجلی له فالمتجلی له ما رای صورته فی مرآة الحق و ما رأی الحق و لا
یمکن ان یراه باید دانست که پیران من و بخدا رهنمایان من که بتوسل ایشان درین راه چشم واکرده ام و بتوسط
شان ازین مقوله لب کشاده در طریقت سبق الف با از ایشان گرفته ام و ملکه مولویت از توجه شریفه شان
حاصل کرده ام اگر علم دارم طفیل ایشان است و اگر معرفتست هم اثر التفات ایشان طریق اندراج النهایة
فی البدایة ازین بزرگواران آموخته ام و نسبت انجذاب بجهت قبولیت از ایشان اخذ نموده و بیک
نظر ایشان آن دیده ام که مردم در اربعین نه بینند و بیک کلام شان آن یافته ام که دیگران در سنین نیابند
؎ آنکه به تبریز یافت یک نظر شمس دین ؛ طعنه زند بر دهه سخره کند بر چله ؛ خوش گفت آنکه گفت ؎
نقشبندیه عجب قافله سالارانند ؛ که برند از ره پنهان بحرم قافله را ؛ از علو فطرت و سمو همت ابتداے
طریقت را از سیر نفسی قرار داده اند و سیر آفاقی را در ضمن آن سیر قطع نموده سفر در وطن در عبارت

ایشان کنایت از سیر است در طریق این بزرگواران راه اقرب است و بوصول نزدیک تر و نهایت سیر دیگران
بدایت سیر ایشان است لهذا فرموده اند ما نهایت را در بدایت درج میکنیم بالجمله طریق این بزرگواران میان
سائر طرق مشائخ قدس اسرارهم جمیعهم بسیار عالی است و حضور و آگاهی ایشان توان گفت که فوق آگاهی های اکثر
شان است ازینجا است که فرموده اند نسبت ما فوق همه نسبتها است و از نسبت حضور و آگاهی مراد داشته اند لیکن
چون در ماورای آفاق و انفس و راه سلوک و جذبه و ولایت اولیا را قدمگاهی نیست و گذرگاهی نه ناچار این بزرگواران
نیز بیرون از آفاق و انفس خبر نداده اند و از ماورای سلوک و جذبه سخن نیز آمده باندازهٔ کمالات ولایت میفرمایند اهل
الله بعد از فنا و بقا هر چه می بینند در خود می بینند هر چه می شناسند در خود می شناسند و حیرت در ایشان در وجود
خود است و فی انفسکم افلا تبصرون سبحانه له الحمد والمنة که این بزرگواران هر چند از بیرون انفس خبر داده اند اما اگر
فنا را نفس هم بینند میخواهند که انفس را نیز در رنگ آفاق تحت لا سازند و بعلت غیریت نفی آن نمایند حضرت
خواجهٔ بزرگ قدس سره میفرمایند هر چه دیده شد و شنیده شد و دانسته شد آن همه غیر است بحقیقت کلمهٔ لا نفی
آن باید کرد ع نقشبندند ولی بند هر نقش نیند ۞ هر دم از لوح عجب نقش دگر پیش آرند ۞ نقشبندانی
ولیکن از نقش پاک ۞ نقش ما هم گرچه پاک از لوح خاک ۞ اینجا سری است باید دانست که نفی غیریت دیگر است
و انتفای غیریت دیگر نشان ما اینها و آنکه گفتیم که ولایت را بیرون جذبه و سلوک و آفاق و انفس قدم گاهی
نیست زیرا که ماورای این ارکان اربعه ولایت مبادی و مقدمات کمالات نبوت است که ولایت را از ان
شجرهٔ بلند بالا دست کوتاه است اکثر از اصحاب انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و اقلی از سائر امم به تبعیت
و وراثت انبیا علیهم الصلوات والتحیات باین دولت مشرف گشته اند و باین راه جامع جذبه و سلوک قطع منازل
بعد نموده در ماورای سلوک و جذبه قدم نهاده اند و از دائرهٔ ظلال تمام بیرون رفته انفس را در رنگ آفاق
واپس گذاشته اند درین مقام تجلی ذاتی برقی که دیگران را کالبرق الخاطف است و ایشان را دائمی است
بلکه معامله این بزرگواران فوق تجلی است چه برقی و چه غیر برقی زیرا که تجلی از ظلیت می طلبند و نقطه از ظلیت برین
بزرگواران از کوه عظیم است بدایت کار این بزرگواران جذب و محبت الهی است جل سلطانه و چون بنهایت
بعنایت خداوندی جل سلطانه و عظم شانه محبت ساعة فساعة استیلا می یابد و قوت و غلبه پیدا می کند ناچار محبت
ماسوی درجه فدرجه رو بزوال می آرد و تعلق گرفتاری اغیار بتدریج مرتفع می گردد و چون صاحب دولت
را باستیلای محبت خداوندی جل سلطانه محبت ماسوی بالکل زائل گشت محبت و گرفتاری جناب

قدس خداوندی جل سلطانه بجای آن گشت ناچار اوصاف رذائل و اخلاق رویه او بتمام مرتفع شد و متحلی
باخلاق حمیده گشت و بمقامات عشره متحقق آمد و آنچه بسیر آفاقی تعلق داشت بی مؤنت سلوک تفصیل و بی ریاضات
و مجاهدات شدیده میسر شد زیرا که محبت تقاضای اطاعت محبوب مینماید و چون محبت بکمال رسید اطاعت بتمام
حاصل آمد و چون اطاعت محبوب بر وجه اتم باندازهٔ قوت بشری حاصل گشت مقامات عشره میسر شد و بهمین سیر
محبوبی چنانچه سیر آفاقی بدست آمد سیر انفسی نیز بانجام رسید زیرا که مخبر صادق فرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام
المرء مع من احب و چون محبوب ماورای آفاق و انفس است محب را نیز بحکم معیت از آفاق و انفس باید گذشت
پس ناچار سیر انفسی را نیز واپس گذارد و دولت معیت حاصل کند پس این بزرگواران بدولت محبت نه با آفاق
کار دارند و نه با انفس بلکه آفاق و انفس تابع کار ایشان است و سلوک و جذبه طفیلی معاملهٔ ایشان سرمایهٔ این
بزرگواران محبت است که اطاعت محبوب آنرا لازم است و اطاعت محبوب مربوط باتیان شریعت است علی صاحبها
الصلوة والسلام والتحیة که دین مرضی اوست تعالی پس علامت کمال محبت کمال اتیان شریعت آمد و اتیان
کمال شریعت منوط بعلم و عمل و اخلاص است اخلاصی که در جمیع اقوال و اعمال صورت بندد و در جمیع حرکات
و سکنات متصور باشد که نصیب مخلصی است بفتح لام مخلصان بکسور اللام ازین معامله چه دریابند و المخلصون علی
خطر عظیم شنیده باشند بر سر اصل سخن رویم و گوییم که مقصود از سیر و سلوک و جذبه و تصفیه تطهیر نفس است از اخلاق ردیه
و اوصاف رذیله که رئیس آن همه ذمائم گرفتاری است با نفس و حصول مرادات و هواهای انفس است پس لابد
سیر انفسی چاره نبود و از صفات ذمیمه بصفات حمیده رفتن گزیر نه و سیر آفاق خارج از مقصود است و غرض
معتدبه بآن متعلق نیست زیرا که گرفتاری آفاق بواسطهٔ گرفتاری انفس است چه هر چیز را که کسی دوست میدارد
بواسطهٔ دوستی خود دوست میدارد اگر فرزند و مال را دوست می دارد برای تمتع و انتفاع خود دوست
می دارد و چون در سیر انفسی دوستی خود بواسطهٔ استیلای محبت حق جل و علا زائل گشت دوستی فرزند و مال
در ضمن آن نیز زائل شد پس سیر انفسی ضروری آمد و سیر آفاقی بالطفیل در ضمن آن میسر گشت لهذا سیر انبیا علیهم
الصلوات والتسلیمات با نفس مقصود گشت و آفاقی بالطفیل و ضمن منقطع شد بلی سیر آفاقی هم نیک است اگر فرصت
قطع آن بدهند و بی تخلل توقفات بانجام آن رسانند و اگر فرصت قطع آن ندهند و بتوقفات مبتلا
سازند نزدیک است که سیر آفاقی را داخل ما لا یعنی شمرده شود و از موانع حصول مطلوب اعتداد
نموده آید سیر انفسی هر قدر که قطع کرده شود مغتنم است که از سیئه بحسنه رفتن است نعمت عظیم است که

این سیر را بانجام رساند و بیرون دائره نفس خرامد چه در کار است که کسے تلوینات نفس را در مرآت آفاق
مشاهده نماید و تغیرات خود را در آفاق معائنه کند چنانچه صفائی قلب خود را مثلاً در مرآت مثال معلوم سازد
و آن صفا را بصورت نور سرخ به بیند چه او وجدان خود را کار نفرماید و بفراست خود صفائے آنرا حواله
نکند مثلی مشهور است که دوازده ساله را بطبیب چه حاجت چه بوجدان صحیح خود تلوینات احوال خواهد
دریافت و بتفرس صحت و سقم خود معلوم خواهد ساخت آری سیر آفاقی علوم و معارف و تجلیات و ظهورات بسیار
وارد اما جمیع آنها راجع بظلال است و تسلی بشبه و مثال هرگاه سیر انفسی بظلال تعلق داشته باشد چنانچه در رسائل
و مکاتیب تحقیق آن نموده است سیر آفاقی باید که بظل الظل متعلق شود چه آفاق همچون ظل است مر انفس را
و مرآت است مر ظهور او را سبحانه باید دانست که انفس در مرآت آفاق مشاهده مینماید و صفا و تجلیه را
از انجا معلوم میسازند در رنگ آنست که کسے در خواب یا در واقعه در عالم مثال خود را پادشاه
بیند یا خود را قطب وقت آنجا مشاهده نماید فی الحقیقت نه بادشاه است و نه قطب است بادشاه
و قطب آنست که در خارج باین منصب مشرف گردد غایة ما فی الباب ازین خواب و ازین واقعه
استعداد بادشاهیت و قابلیت قطبیت را معلوم میگردد جانی باید کند تا معامله از قوه بفعل آید و از گوش
باغوش رسد در ما نحن فیه نیز تزکیه و تجلیه منوط بسیر انفسے است و آنچه در سیر آفاقی دیده است استعداد
و قابلیت تزکیه و تجلیه است پس تا در خارج بسیر انفسے خود را مزکے و مطهر نه بیند و بوجدان خود را
مصفے نیابد فی الحقیقت از فنا بی نصیب است و از تحقق بمقامات بے بهره است و از اطوار سبعه بجز پوست
بدست نیاورده پس ناچار سیر انفسی داخل سیر الی الله گشت و تمامی سیر الی الله که مقام فنا است مربوط
بتمامی سیر انفسی شد و سیر فی الله بمراحل بعد از سیر انفسے صورت می بندد ؎ کیف الوصول الی سعاد و
دونها :: قلل الجبال و دونهن حیوف :: سعادت آثارا چون در سیر انفسی تعلق علمی و حبی که بذات سالک
منسوب بوده زائل میگردد و گرفتاری که بخود داشت مرتفع میشود و گرفتارے دیگران در ضمن زوال گرفتاری
ذات او نیز زائل مے گردد چه گرفتاریهاے دیگران بواسطه گرفتارے خود است، چنانچه تحقیق آن
بالا گذشت پس راست آمد که سیر آفاقی در ضمن سیر انفسی قطع گشت و سالک بهمین یک سیر هم از گرفتاری
دیگران نجات یافت پس باندازه آن تحقیق معنی سیر انفسی و معنی سیر آفاقی بی تکلف راست آمده چه
فی الحقیقت سیر در انفس است و قطع تعلقات او هم سیر در آفاق است چه قطع تعلقات نفس بتدریج سیر

در انفس است و قطع تعلقات آفاق که در ضمن سیر انفسی صورت بیابد سیر در آفاق است بخلاف سیر آفاقی
و سیر انفسی بطور دیگران که محتاج به تکلف است چنانچه گذشت بلی هر جا حقیقت است از کاف آنرا او است
والله سبحانه الموفق بشنو بشنو ظهور اسماء و صفات واجبی جل سلطانه در مرآت سالک که در سیر انفسے گفته اند
و آنرا تجلیه بعد تخلیه دانسته اند فی الحقیقت آن ظهور ظهور اسما و صفات نیست و تجلیه بعد تخلیه نه بلکه ظهور ظلی از ظلال اسما و
صفات است که محصل تجلیه است و مسهل تزکیه و تصفیه بیانش آنست که سبقت از ان طرف است که
مناسب ابتدائیت است اول ظهور ظلی از ظلال مطلوب در مرآت طالب بحصول می پیوندد تا ظلمات
و کدورات طالب را زائل گرداند و تصفیه و تزکیه او را حاصل کند بعد از زوال ظلمات و حصول تزکیه و
تصفیه که مربوط بتمامی سیر انفسی است تجلیه صورت می بندد و استعداد تجلیه پیدا میشود و شایان ظهور اسماء و
صفات واجبی جل سلطانه میگردد پس در سیر انفسی تحصیل تجلیه است که منوط تزکیه و تصفیه است و تجلیه که در سیر
آفاقی متوهم شده بود صورت تجلیه بود نه حقیقت تجلیه تا در سیر انفسی حصول تجلیه و ظهور متصور شود چنانچه گفته اند
ازین بیان لازم آمد که پیوستن ظلی بر گسستن مقدم است تا ظلی از ظلال مطلوب در مرآت سالک منعکس نشود
از گسستن غیر مطلوب متصور نباشد اما پیوستن باصل بعد از حصول گسستن است پس از مشائخ هر که پیوستن
را مقدم داشته است مراد از ان پیوستن ظلی باید داشت و هر که گسستن را بر پیوستن مقدم ساخته است مراد از ان
پیوستن باصل باید نمود تا نزاع فریقین بلفظ راجع گردد و شیخ ابو سعید خراز قدس سره درین مقام متوقف
است میگوید تا نرهی نیابی تا نیابی نرهی ندانم کدام پیش بوده معلوم گشت که یافت ظل از رهیدن است
و یافت اصل بعد از رهیدن فلا اشتباه چنانچه در وقت صبح پیش از طلوع آفتاب ظهور ظلال اشعه
آفتاب است تا عالم را از ظلمات خالی سازد و صفا بخشد بعد از زوال ظلمات و حصول صفا طلوع نفس
آفتاب است پس ظهور ظل آفتاب از زوال ظلمات سابق است و طلوع نفس آفتاب از زوال
ظلمات لاحق طلوع بادشاهان بعد از حصول تخلیه و تصفیه زیبا است هرچند تخلیه و تصفیه بی مقدم طلوع
شان متصور نیست فظهر الحق و ارتفع النزاع و زال الاشتباه والله سبحانه الملهم **مکتوب چهل و سیوم**
بمولانا محمد فضل صدور یافته در بیان معنی آنکه گفته اند در ان حضرت ذوق یافته است نیافت و در تحقیق
اندراج النهایة فی البدایة که خاصه این طریقه علیه است و بیان فضیلت این طریقه بر طرق دیگر ما یناسب
ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی در عبارت مشائخ این طریقه علیه قدس الله تعالی

اسرارہم واقع شدہ است کہ دران حضرت جل سلطانہ ذوق یافت است نہ یافت این سخن مناسب مقام اندراج
نہایت در بدایت است کہ موطن جذبہ خالص این بزرگواران است دران مقام حقیقت یافت نیست کہ مخصوص
بانتہا است لیکن چون چاشنی از نہایت در بدایت درج کردہ اند ذوق یافت آنجا میسر است وچون از جذبہ معاملہ
بیرون رود واز ابتدا بتوسط آید ذوق یافت نیز در رنگ یافت رو بعدم آرد نہ یافت باشد نہ ذوق یافت
وچون کار بنہایت رسد یافت میسر گردد ذوق یافت مفقود بود وچون ذوق یافت در منتہی مفقود است ناچار تنعم
وحلاوت در حق وی کمتر است منتہی ذوق وحلاوت را در قدم اول گذاشتہ است ودر آخر بخمول زاویہ بیحلاوت
وبی مزگی گشتہ کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وصحبہ وسلم وبارک متواصل الحزن دائم الفکر **سوال** چون منتہی را
یافت مطلوب میسر شد ذوق یافت چرا مفقود گشت ومبتدی چون از یافت بی نصیب است ذوق یافت از کجا
یافت **جواب** دولت یافت نصیب باطن منتہی است کہ بعد انقطاع تعلق او کہ بظاہر خود داشت باین دولت
مشرف گشتہ است وچون باطن او را بظاہر او تعلق کمتر ماندہ است ناچار نسبت باطن بظاہر سرایت نکند واز یافت
باطن ظاہر ذوق نگیرد ومتلذذ نشود پس باطن منتہی را یافت مطلوب حاصل بود وظاہر او را ذوق آن یافت
نباشد باقیماندہ ذوق باطن کہ یافت نصیب اوست چون باطن نصیبے از بیچونی یافتہ است آن ذوق او نیز
از عالم بیچونی خواہد بود ودر درک ظاہر کہ سراسر چون است نخواہد درآمد پس بسا است کہ بظاہر نفی ذوق
از باطن نماید وباطن را نیز در رنگ خود بیحلاوت داند چہ ذوق چون دیگر است وذوق بیچون دیگر وچون دیگر
ظاہر منتہی از ذوق باطن او خبر ندارد عوام ظاہر بین از باطن منتہی چہ خبر خواہند داشت وغیر از انکار نصیب شان چہ
خواہد بود ذوقے کہ بفہم شان درآید ذوق ظاہر است کہ از عالم چون است از ینجاست کہ سماع ورقص وصیحہ و
اضطراب وامثال اینہا کہ از احوال ظاہر است واز اذواق صورت نزد ایشان عزیز الوجود است وعظیم القدر بلکہ
بسا است کہ اذواق ومواجید را منحصر درین امور دانند وکمالات ولایت را در غیر این امور نہ انکار نند ہداہم اللہ سبحانہ
سواء الصراط احوال ظاہر نسبت باحوال باطن حکم چون دارد نسبت بہ بیچون پس ثابت شد کہ باطن منتہی
ہم یافت دارد وہم ذوق یافت غایۃ ما فی الباب چون آن ذوق از عالم بیچونی نصیبے دارد و بدرک ظاہر او
نمی درآید بلکہ ظاہر بنفی آن ذوق حاکم است ہرچند بیافت باطن ظاہر اطلاع دارد اما ذوق آن یافت را
نمی دریافت پس ذوق بظاہر توان گفت کہ منتہی را یافت میسر است اما ذوق یافت مفقود است ودر مبتدی
رشید این طریق عالی کہ ذوق یافت اثبات مینمایند باوجود فقدان یافت بواسطہ آنست این بزرگواران در ابتدا

چاشنی از انتہا درج مینمایند وطریق انعکاس پرتوی از نہایت در باطن مبتدی رشید می اندازند وچون ظاہر مبتدی
بباطن او مرتبط است وقوت تعلق درمیان ظاہر وباطن او ثابت است ناچار آن پرتو نہایت وآن چاشنے
ولایت از باطن بظاہر مبتدی میدود وظاہر را برنگ باطن او منصبغ میسازد وذوق یافت بے اختیار در
ظاہر او پیدا میگردد پس راست آمد کہ در مبتدی حقیقت یافت مفقود است وذوق یافت حاصل است ازین بیان
علو طریقہ اکابر نقشبندیہ قدس اللہ تعالی اسرارہم ورفعت نسبت علیہ ایشان معلوم میشود وحسن تربیت وکمال
اہتمام این بزرگواران در حق مریدان وطالبان مفہوم می گردد در قدم اول آنچہ خود دارند باندازہ حوصلہ
مرید رشید وطالب صادق عطا می فرمایند وبعلاقہ وارتباط جبی بالتفات وانعکاس تربیت مینمایند بعضے
از مشائخ سلاسل دیگر قدس اللہ تعالے اسرارہم از سخن اندراج النہایۃ فی البدایۃ کہ ازین بزرگواران
صادر شدہ است در اشتباہ اند ودر حقیقت این سخن تردد دارند وتجویز نمیکنند کہ مبتدی این طریق برابر
منتہی طرق دیگر باشد عجب است کہ مساوات مبتدی این طریق با منتہی طرق دیگر از کجا فہمیدہ اند بیش از
اندراج نہایت در بدایت ازین بزرگواران سر برنزدہ است واین عبارت دلالت بر مساوات ندارد
مقصود شان آنست کہ درین طریق شیخ منتہی بتوجہ وتصرف خود چاشنی از دولت نہایت خود بطریق انعکاس
بمبتدی رشید عطا میفرماید ودر بدایت او نمک نہایت خود امتزاج مینماید مساوات کجا است ومحل اشتباہ کدام
ودر حقیقت آن چہ گنجایش تردد است واین اندراج دولتی است بس عظیم مبتدی این طریق ہرچند حکم منتہی ندارد
اما از دولت نہایت بی نصیب نیست فرضا اگر این مبتدی را فرصت قطع طریق ووصول وطی منازل آن ندہند از
دولت نہایت بی نصیب نخواہد رفت وآن ذرہ نمک کلیت او را ملیح ونمکین خواہد ساخت بخلاف مبتدیان طرق
دیگر کہ از نہایت دور از کار اند ودر قطع منازل مسافات زیر بار وادی ہزار وادی اگر ایشانرا فرصت این قطع منازل
وطی مسافات در حق ایشان تجویز نمایند وچون درمیان مبتدی این طریق ومبتدیان طریق دیگر فرق واضح
گشت ومزیت این مبتدی بر دیگر ارباب بدایت لائح شد باید دانست کہ درمیان منتہیان این طریق وطرق
دیگر ہمین قدر فرق است ومزیت این منتہی بر منتہیان طرق دیگر ہمان مقدار ثابت است بلکہ نہایت این
طریقہ علیہ وراء وراء نہایات سائر طرق مشائخ است این سخن را از من باور دارند یانہ اگر بر سر انصاف آیند شاید باور
دارند نہایتی کہ بدایت ونہایت آمیز باشد از نہایات دیگران البتہ امتیاز خواہد داشت وناچار نہایت آن نہایات
خواہد بود سالے کہ نکوست از بہارش پیدا است جمعی از متعصبان سلاسل دیگر ہمیگویند کہ نہایت

تا وصول بحق است سبحانه و آنرا شما بدایت خود میگوئید پس از حق بکجا خواهد رفت و نهایت شما وراء حق چه خواهد بود گوئیم
که ما از حق بحق میرویم جل سلطانه و از شائبهٔ ظلیت گریخته باصل الاصل می پوئیم و از تجلیات اعراض نموده متجلی را میجوئیم و
ظهورات را وا میگذاشته ظاهر را در باطن بطون میخواهیم و چون در ابطنیت مراتب متفاوت است از یک ابطنیت بابطنیت
دیگر میرویم و از ان ابطنیت دیگر بالابطنیت ثالث قدم می نهیم الی ماشاء الله تعالی حضرت حق سبحانه و تعالی
هر چند بسیط حقیقی است اما واسع است نیز نه بآن وسعت که طول عرض دارد که از امارات امکان و علامات
حدوث است وسعت او تعالی در رنگ او سبحانه بیچون و بیچگونه است و سیری که در ان وسعت واقع میشود نیز بیچون
و بیچگونه است و صاحب سیر نیز با وجود چونی و چندی بقوت بیچونی و بیچگونگی قطع آن منازل بیچونی مینماید و از چون بیچون
بیچارگان بی سرو برگ از حقیقت معامله چه دریابند و گرفتاران عالم چون از بیچون چه خبر دارند نارسائی خود را
اعتراض می انگارند و بنادانی خود مباهات مینمایند ۔ بیخبری چند ز خود بیخبر ۞ عیب پسندند بزعم هنر ۞ این قدر
نمی فهمند که نهایت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بلکه نهایت خاتم الرسل علیه و علیهم الصلوات والتحیات نیز حق
است سبحانه و نهایت اینان با نهایت این بزرگواران علیهم الصلوات والتحیات متحد نیست بلکه با یک دیگر
هیچ مناسبت ندارد پس توان که تبعه را نهایتی میسر شده باشد که وراء نهایت اینان بود و دون نهایت آن
بزرگواران علیهم الصلوات والتحیات باشد پس راست آمد که نهایت همه حق است سبحانه و تفاوت در میان طوائف
علی تفاوت درجاتهم ثابت است یا آنکه گوئیم که همه نهایت خود را وصول بحق میدانند جل سلطانه لیکن بسیاری
هستند که ظلال ظهورات حق را هم میدانند تعالی و تقدس با وجود تفاوت درجات آن ظلال و ظهورات پس
نهایات جمیع ارباب نهایات نفس الامر وصول بحق نشد تعالی و تقدس بلکه بزعم هر یکے منتهاے او حق است
سبحانه پس اگر انتهاء یکی ظلال و ظهورات حق باشند تعالی و تقدس که نهایت دیگر نیست بزعم حقانیت و نهایت
آن یکی وصول بحق باشد تعالی که ماوراء آن ظلال و ظهورات است چه استبعاد بود و چه محل انکار و اشتباه
باشد ۔ قاصری گر کند این طائفه را طعن قصور ۞ حاش لله که برآرم بزبان این گله را ۞ همه شیران جهان
بستهٔ این سلسله اند ۞ روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را ۞ ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا
و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین **مکتوب چهل و چهارم** به محمد صادق ولد حاجی محمد مومن
صدور یافته در جواب استفسار او که از وحدت وجود پرسیده بود و تطبیق دادن آنرا بعلوم شرعیه و ایضاً
پرسیده بود اذا احب الله سبحانه عبداً الخ بچه معنی ست و ماینا سبب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین

اصطفی ۔ پرسیده بودند که صوفیه بوحدت وجود قائل اند و علما آنرا کفر و زندقه میدانند و هر دو طائفه از فرقهٔ ناجیه
اند حقیقت این معامله نزد تو چیست محبت آثارا تحقیق این مبحث را این فقیر در مکتوبات و رسائل خود بتفصیل نوشته
است و نزاع فریقین را بلفظ راجع داشته مع ذلک چون پرسیده اند سوال را از جواب چاره نبود
بضرورت چند کلمه نوشته اند بدانند که از صوفیه علیه هر که بوحدت وجود قائل است و اشیا را عین حق می بیند
تعالی و حکم بهمه اوست میکند مرادش این نیست که اشیا با حق جل و علا متحد اند و تنزیه تنزل نموده تشبیه گشته است و
واجب ممکن شده و بیچون بچون آمده که اینهمه کفر و الحاد است و ضلالت و زندقه آنجا نه اتحاد است نه عینیة نه تنزل
است نه تشبیه فهو سبحانه الآن کما کان فسبحان من لا یتغیر بذاته ولا بصفاته ولا فی اسمائه بحدوث الاکوان او سبحانه
و تعالی بر همان صرافت اطلاق خود است از اوج وجوب بحضیض امکان میل نفرموده بلکه معنی همه اوست آنست که
اشیا نیستند و موجود اوست تعالی و تقدس منصور که انا الحق گفت مرادش آن نیست که من حقم و با حق متحدم که آن
کفر است و موجب قتل او بلکه معنی قول او آنست که من نیستم موجود حق است سبحانه غایة ما فی الباب صوفیه اشیا را
ظهورات حق میدانند تعالی و تقدس و مجالی اسما و صفات او سبحانه بی انکار توهم بی شائبهٔ تنزل و بی مظنهٔ تغیر و
تبدل در رنگ آنکه ظل از شخص ممتد شود نمیتوان گفت که آن ظل با آن شخص متحد است و نسبت عینیت دارد و
یا آن شخص تنزل نموده بصورت ظل ظاهر شده است بلکه آن شخص بر صرافت اصالت خود است و ظل باز وی
بوجود آمده است بی شائبهٔ تنزل و تغیر هر چند در بعضی اوقات جمعی را بواسطهٔ کمال محبت که بوجود آن شخص پیدا کرده
اند وجود سایه از نظرشان مختفی گردد و غیر از شخص هیچ چیز مشهود ایشان نباشد شاید که بگویند که ظل عین شخص است
یعنی ظل معدوم است و موجود همان شخص است و بس ازین تحقیق لازم آمد که اشیا نزد صوفیه ظهورات حق اند
تعالی نه عین حق جل سلطانه پس اشیا از حق باشند تعالی نه حق جل شانه پس معنی کلام ایشان که همه اوست همه از وست
باشد که مختار علماء کرام است و نزاع در میان علماء کرام و صوفیه عظام کثرهم الله سبحانه الی یوم القیام فی
الحقیقة ثابت نباشد و مآل قولین یکی بود اینقدر فرق است که صوفیه اشیا را ظهورات حق میگویند تعالی
و علما ازین لفظ نیز تحاشی مینمایند از جهت تحرز نمودن از توهم حلول و اتحاد و سوال صوفیه اشیا را با وجود
ظهورات معدوم خارجی میدانند و موجود در خارج جز حق را نمی بینند سبحانه و علما اشیا را موجودات خارجیه
میگویند پس نزاع فریقین در معنی ثابت شد جواب صوفیه هر چند عالم را معدوم خارجی میدانند اما در خارج
وجود وهمی آنرا اثبات مینمایند و ارادات خارجی میگویند و از کثرت وهمیه خارجیه انکار نمیکنند مع ذلک

میگویند که این وجود وهمی که در خارج نمود پیدا کرده است نه از قسم آن وجودات وهمیه است که بارتفاع وهم مرتفع
گردد و ثبات واستقرار ندارد بلکه این وجود وهمی واین نمود خیالی چونکه تصنع حق است سبحانه وانتقاش قدرت کامله
اوست تعالی از زوال محفوظ است واز خلل مصئون معامله این نشاه وآن نشاه بآن مربوط است سوفسطائی که عالم
را اوهام وخیالات میسازند ارتفاع اشیا را بارتفاع وهم وخیال می انگارد ومیگوید که وجود اشیا تابع اعتقاد ماست
نفس امر تحقق ندارند اگر آسمان را زمین اعتقاد کنیم زمین است واز زمین باعتقاد ما آسمان وشیرین را اگر تلخ دانیم تلخ
است وتلخی باعتقاد ما شیرین بالجمله این بیخبران انکار ایجاد صانع مختار جل سلطانه مینمایند واشیا را با وتعالی مستند
نمیدارند ضلوا فاضلوا پس صوفیه اشیا را در خارج وجود وهمی که ثبات واستقرار دارد وبارتفاع وهم مرتفع نمیگردد اثبات
مینمایند ومعامله این نشاه وآن که مخلد ومؤبد است بآن وجود مربوط میدارند وعلماء اشیا را در خارج موجود میدانند
واحکام خارجی ابدی را بر اشیاء مرتب می دانند مع ذلک وجود اشیا را در جنب وجود حق جل وعلا ضعیف و
نحیف تصور مینمایند ووجود ممکن را نسبت بوجود واجب تعالی وتقدس هالک میدانند پس نزد فریقین اشیا
را در خارج وجود ثابت گشت که احکام این نشاه وآن نشاه بران مربوط است وبارتفاع وهم وخیال مرتفع
نیست فارتفع النزاع وزال الخلاف غایة ما فی الباب صوفیه آن وجود را وهمی میگویند بواسطه آنکه در وقت
عروج وجود اشیا از نظر ایشان مختفی میگردد وغیر از وجود حق جل شانه در نظر شان نمیماند وعلماء از اطلاق لفظ وهم
بران وجود تحاشی مینمایند ووجود وهمی نمیگویند تا قاصر نظری بارتفاع آن حکم نکند واز ثواب عذاب آن انکار
ننماید سوال صوفیه که اشیا را وجود وهمی اثبات مینمایند مقصود شان آنست که این وجود با وجود ثبات و
استقرار نفس امری نیست ووجودی جز در وهم ندارد وغیر از نمود نصیبی ونیست وعلما اشیا را در خارج موجود
میدانند با وجود نفس امری فالنزاع باق جواب وجود وهمی ونمود خیالی چون بارتفاع وهم وخیال مرتفع نشد
نفس امری گشت زیرا که اگر فرض کنیم زوال وهم جمیع واهمان این وجود ثابت است بزوال آنها هرگز زائل
نمیگردد ولا نعنی بالمواقع ونفس الامر الا هذا اینقدر هست که این نفس امری که در وجود ممکن اثبات نموده می آید
در جنب نفس امری که در وجود واجب تعالی ثابت است حکم لاشی دارد ونزدیک است که آن را در موهومات
وتخیلات شمرده شود ودر رنگ افراد کلی مشکک که بایکدیگر تفاوت فاحش دارند چنانچه وجود ممکن که نسبت بوجود
واجب تعالی حکم لاشی دارد ونزدیک است که آنرا در عدمات شمرده شود فلا نزاع فی الحقیقة سوال وجود
همه اشیا چون نفس امری گشت لازم آمد که در نفس الامر موجودات متعدد باشند ونفس الامر یک موجود نبود واین

منافی وحدت وجود است که مقرر صوفیه وجودیه است جواب هر دو نفس امریست وحدت وجود هم نفس امری و
تعدد وجود هم نفس امری لیکن چون جهت واعتبار مختلف است توهم اجتماع نقیضین مرفوع است این مبحث
بمثالی روشن گردد صورت زید مثلا که در مرآت مینماید نفس امر در مرآت هیچ صورت کائن نیست زیرا که آن صورت
نه در تحت مرآتست ونه در روی آن مرآت بلکه وجود آن صورت در مرآت باعتبار توهم است وپیش از اراده خیالی
آنرا در مرآت حصولی نیست واین وجود وهمی در اراده خیالی که صورت را در مرآت پیدا شده است نیز نفس امریست
لهذا اگر کسی گوید که من صورت زید را در مرآت دیده ام عقلا وعرفا او را درین کلام صادق میدانند ومحق می انگارند
وچون بنای ایمان بر عرفست اگر شخصی سوگند خورده گوید که والله من صورت زید را در آئینه دیده ام میباید که حانث
نشود پس درین صورت هم عدم حصول آن صورت زید در مرآت نفس امریست وهم حصول آن صورت در مرآت
واعتبار تخیل وتوهم نفس امری اما نفس امر سابق مطلقا نفس امر است ونفس امر لاحق بتوسط توهم وتخیل است عجب معامله
است اعتبار توهم وتخیل که منافی نفس امر است اینجا همان اعتبار محصل نفس امر گشته است اذ لولاه لما حصل ثمه نفس الامر
مثال دیگر نقطه جواله است که باعتبار توهم وتخیل بصورت دائره در خارج ثبوتی پیدا کرده است درینجا هم عدم حصول
دائره در خارج نفس امریست وهم حصول آن دائره باعتبار توهم وتخیل نفس امری لیکن عدم حصول دائره مطلق نفس
امریست وحصول آن دائره بملاحظه توهم وتخیل نفس امریست پس اول مطلق است وثانی مقید است
پس در ما نحن فیه وحدت وجود مطلقا نفس امری باشد وتعدد وجود باعتبار توهم وتخیل نفس امری گشته پس بلاحظه
اطلاق وتقیید درمیان این دو نفس امر تناقض نباشد واجتماع نقیضین ثابت نبود سوال چون زوال وهم
جمیع واهمان فرض کرده شود وجود وهمی ونمود خیالی چگونه ثابت باشد جواب این وجود وهمی مجرد اختراع
وهم حاصل نشده است تا بزوال وهم زائل گردد بلکه بصنع حق جل وعلا در مرتبه وهم حاصل گشته است واتقان
پیدا کرده است ناچار بزوال وهم خلل نپذیرد ووجود وهمی باین اعتبار گویند که حق سبحانه وتعالی آنرا در
مرتبه حس ووهم خلق فرموده است وچون خلق اوست تعالی هر مرتبه که باشد از زوال وخلل محفوظ است و
حضرت حق سبحانه وتعالی چون آنرا خلق فرموده است ناچار نفس امری گشته در مرتبه که خلق کرده باشد هر چند آن
مرتبه نفس امری نباشد ومجرد اعتبار بود اما مخلوق دران مرتبه نفس امریست وآنکه گفتم که حضرت حق سبحانه وتعالی
آنرا در مرتبه حس ووهم خلق فرموده است یعنی اشیا را در مرتبه ایجاد فرموده است که آن مرتبه را حصول وثبوتی
نیست مگر در حس ووهم در رنگ آنکه شعبده بازی چیزهای غیر واقع را نماید ویک چیز را ده چیز وانماید آن ده چیز

حصولی نیست مگر در حس و وهم در نفس امر جز یک چیز موجود نیست و این ده چیز را که نموده است اگر بقدرت کامله
خداوندی جل سلطانه ثبات و استقرار پیدا کنند و از خلل و سرعت زوال محفوظ باشند نفس امری می گردند پس آن
ده چیز هم در نفس امر هستند و هم نیستند لیکن بدو اعتبار اگر قطع نظر از مرتبهٔ حس و وهم کرده شود نیستند و بلاحظ حس و وهم
هستند قصه مشهور است که در یکی از بلاد هندوستان شعبده بازان پیش سلطانی بنیاد شعبده بازی نموده بودند درین اثنا به طلسم
و شعبده باغ درختهای انبه بنظر آوردند و نمود بی بود اینها را اظهار ساختند و در همان مجلس نمودند که آن درختهای
کلان شدند و بار آوردند و اهل مجلس از ان بارها تناول نمودند درینوقت آن سلطان حکم کرد که شعبده بازان
را بقتل رسانند چه او شنیده بود که بعد از ظهور شعبده اگر شعبده باز را بکشند آن شعبده بقدرت خداوندی
جل سلطانه بحال خود می ماند و اتفاقاً چون آن شعبده بازان را کشتند آن درختهای انبه بقدرت خداوندی
جل سلطانه بحال خود ماندند و شنیده ام که آن درختها تا این زمان بحال خود اند و مردم از میوهٔ آنها میخورند
و ما ذلک علی الله بعزیز پس در صورت متنازعه فیه حضرت حق سبحانه و تعالی که جز او در خارج و نفس امر
موجودی نیست بقدرت کاملهٔ خود کمالات اسماء صفاتی خود را در پردهٔ صور ممکنات در مرتبهٔ حس و وهم ظاهر
ساخت و بوجود وهمی و ثبوت خیالی آن کمالات را در مجالی اشیاء جلوه گر گردانید یعنی اشیاء را بر طبق آن کمالات
در مرتبهٔ حس و وهم ایجاد فرموده تا نمود وهمی و ثبوت خیالی پیدا کردند پس بود اشیا باعتبار نمود خیالی است
لیکن چون حضرت حق سبحانه و تعالی این نمود را استقرار و ثبات کرامت فرموده است و در صنع اشیا
اتقان مرعی داشته و معاملهٔ ابدی باینها مربوط ساخته ناچار وجود وهمی و ثبوت خیالی اشیا نیز نفس الامری
گشته است و از خلل محفوظ شده پس توان گفت که اشیا در خارج باعتبار نفس الامر هم وجود دارند و هم وجود
ندارند لیکن بدو اعتبار چنانچه مکرر گذشت حضرت والد بزرگوار این فقیر که از علماء محققین بودند قدس سره
میفرمودند که قاضی جلال الدین اکری که از علماء متبحر بود از من پرسید که نفس الامر وحدت است یا کثرت
اگر وحدت است شریعت که بنای آن بر احکام متباینه و متمائزه است باطل می گردد و اگر نفس امر کثرت
است قول صوفیه که بوحدت وجود قائلند باطل میشود حضرت ایشان در جواب او فرمودند که هر دو
نفس امریست و آنرا بیان فرمودند بخاطر فقیر نمانده است که در بیان آن چه فرمودند آنچه درینوقت
بخاطر فقیر ریخته اند در تسوید آورده والامر الی الله سبحانه پس صوفیه که بوحدت وجود قائل اند محق اند و
علما که بکثرت وجود حاکم اند نیز محق مناسب احوال صوفیه که وحدت است و مناسب احوال علما

کثرت زیرا که مبنای شرائع بر کثرت است و تغایر احکام بکثرت مربوط است دعوت انبیا علیهم الصلوات و
التسلیمات و تنعیم و تعذیب اخروی بکثرت تعلق دارد و چون حضرت حق سبحانه و تعالی الحکم فاحببت ان اعرف
کثرت را میخواهد و ظهور را دوست میدارد و ابقای این مرتبه نیز ضروریست چه ترتیب این مرتبه مرضی و محبوب
رب العالمین است سلطان ذی شان را خدم و حشم باید و عظمت و کبریائی او را ذل و افتقار و انکسار در کار
است معاملهٔ وحدت وجود هر چند کالحقیقه است و معاملهٔ کثرت نسبت باو در رنگ مجاز لهذا آن عالم را عالم حقیقت
گویند و این عالم را عالم مجاز اما ظهورات چونکه محبوب او تعالی گشته است و بقای ابدی اشیا را عطا فرموده است
و قدرت را در لباس حکمت آورده و اسباب را روپوش فعل خود ساخته آن حقیقت کالمهجور شده است و اینجا
متعارف گشته نقطه جواله هر چند کالحقیقه است دوائره که ناشی از ان نقطه است کالمجاز اما حقیقت آنجا مهجور است
و آنچه متعارف است مجاز است و ایضاً پرسیده بودند معنی این قول اذا احب الله عبداً لم یضره ذنب برانند که
چون دوست دارد حق تعالی و سبحانه بنده را ذنب از وی صادر نشود که اولیاء حق جل و علا از ارتکاب ذنوب
محفوظ اند اگرچه جائز است که ذنب از ایشان صادر شود بخلاف انبیا علیهم الصلوات والسلام که از ذنوب
معصوم اند جواز صدور ذنب هم از ایشان مسلوب است و چون ذنب از اولیا صادر نشود یقین است که ضرر
ذنب هم نخواهد بود پس در صورت عدم صدور ذنب لا یضره ذنب درست است کما لا یخفی علی ارباب
العلم و نیز تواند بود که مراد از ذنب ذنب سابق باشد که پیش از وصول بدرجهٔ ولایت صادر شده بود فان
الاسلام یجب ما کان قبله و حقیقت الامر عند الله سبحانه ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا والسلام علیکم و علی
سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات العلی **مکتوب چهل
و پنجم** بحقائق آگاهی معارف دستگاهی خواجه حسام الدین احمد صدور یافته در بیان آنکه عالم بتمام مجالی اسما
و صفات واجبی است جل سلطانه بخلاف ذات که ممکن از ان دولت بی نصیب است و قیامی بخود در حق وی
ارزانی نداشته و بتمامی عرض است بوی از جوهریت نیافته و ما یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین
اصطفی مخدوما مکرما ع از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است ٭ از معارف غریبه نوشته میشود استماع
فرمایند و طریق مراقبه اخص خواص نموده می آید توجه بلیغ نمایند باید دانست که عالم بتمام مجالی و
مظاهر اسما و صفات واجبی است تعالی و تقدس اگر در ممکن حیات است مرآت حیات واجب است
تعالی و تقدس و اگر علم است مرآت علم اوست سبحانه و اگر قدرت است هم مرآت قدرت اوست

تعالی اعلی ہذہ القیاس وذات اورا تعالی در عالم مظہری نیست و مرآتی نہ بلکہ ذات اورا تعالی با عالم ہیچ مناسبتی
نیست و در ہیچ چیز اشتراکی نہ اگرچہ آن مناسبت در اسم بود و آن مشارکت در صورت باشد ان اللہ لغنی عن
العالمین بخلاف اسماء و صفات کہ با عالم مناسبت اسمی دارند و مشارکت صوری در میان اینہا ثابت است
چنانچہ در واجب تعالی علم است در ممکن نیز صورت آن علم ثابت است و چنانچہ آنجا قدرت است اینجا نیز صورت
آن قدرت است بخلاف ذات کہ ممکن از ان دولت بی نصیب است و قیامی بخود در حق وی ارزانی نداشتہ اند
بلکہ ممکن چون بر صور اسماء و صفات او تعالی مخلوق است بتمامہ عرض است و بوی از جوہریت نیافتہ و قیام
او بذات واجبی است تعالی و تقدس و ارباب معقول کہ ممکن را بجوہر و عرض تقسیم نمودہ اند از ظاہر بینی
است و قیام بعض ممکن ببعض دیگر کہ ثابت است از قبیل قیام عرض بعرض است نہ از قبیل قیام عرض بجوہر
بلکہ فی الحقیقت آن ہر دو عرض بذات واجبی قیام دارند تعالی جوہریتے در میان اینہا ثابت نیست قیوم
جمیع ممکنات اوست تعالی و تقدس پس ممکن را فی الحقیقت ذات نبود کہ صفات او قائم بآن ذات باشند
بلکہ ذات مر واجب را است تعالی کہ صفات او تعالے و ہمچنین جمیع ممکنات باو قائم اند و اشارتے کہ
ہر یک بذات خود بلفظ انا می نماید آن اشارت فی الحقیقت راجع بہمان یک ذات است کہ ہمہ را قیام
باوست اشارت کنندہ اند یا نہ اند ہر چند ذات تعالی مشار الیہ ہیچ اشارت نیست و با ہیچ چیز متحد نہ این
معارف غامضہ را کوتہ نظران با معارف توحید وجودی خلط نکنند و دست در گریبان یکدیگر نزنند ارباب
توحید وجودی جز یک ذات تعالی و تقدس موجود نمیدانند و اسماء و صفات او را تعالی نیز اعتبارات علمے
می انگارند و حقائق ممکنات را میگویند کہ بوی از وجود باینہا نرسیدہ است الاعیان ما شمت رائحۃ الوجود کلام
ایشان است و این فقیر صفات او را تعالی نیز موجود بوجود زائد میداند چنانچہ علماء اہل حق فرمودہ اند و ممکنات
را کہ مجالی اسماء و صفات اوست تعالی نیز وجودی اثبات مینماید غایۃ ما فی الباب ممکنات را غیر از اعراض
کہ قیامی بخود ندارند نمیداند و جوہریت کہ قیام بخود دارد در ممکنات اثبات نمیکند و ہمہ را قیام بذات او
تعالی الیقین مینماید سؤال از ین تحقیق معلوم میشود کہ ذات ممکن عین ذات واجب است تعالی و ممکن با واجب متحد است
جل شانہ و این محال است کہ مستلزم قلب حقائق است جواب گوئیم کہ ذات ممکن یعنی ماہیت و حقیقت او ہمان
اعراض متعددہ مخصوصہ است کہ مجالی اسماء و صفات واجب تعالی و این اعراض را با ذات واجب تعالے و
تقدس ہیچ عینیتے نیست و بہیچ وجہ اتحادی نہ تا قلب حقائق لازم آید بیش ازین نیست کہ قیام این اعراض

باآن ذات است تعالی قیوم جمیع اشیاء اوست سبحانہ سؤال چون اشارت ہر یک کہ بذات خود بلفظ انا مینماید راجع
بذات واجب تعالی باشد لازم می آید کہ ذات ممکن یعنی ماہیت و حقیقت او عین ذات واجب بود تعالے
چہ اشارت ہر کس بلفظ انا بماہیت و حقیقت خود است و این مستلزم قلب حقیقت است و بعینہ سخن ارباب
توحید وجودست جواب آری اشارت ہر کس بلفظ انا ہر چند بحقیقت خود است اما حقیقت او چون اعراض مجتمعہ
است قابلیت این اشارت ندارد چہ اعراض بالاستقلال و بالاصالت قابل اشارت حسی نیست و چون
حقیقت او قبول این اشارت نکرد ناچار آن اشارت راجع بمقوّم آن حقیقت گشت پس ماہیت ممکن ہمان
اعراض مجتمعہ است ہر چند اشارت انای او بواسطہ عدم قابلیت حقیقت او راجع بمقوم او گشتہ است کہ ذات واجب است
تعالی و تقدس پس قلب حقیقت نشد و ممکن واجب نگشت تعالی و تقدس و ورای سخن ارباب توحید شد عجب
معاملہ است انای ممکن بواجب تعالی رجوع نماید و ممکن بحال خود ممکن ماند و بقول سبحانی و انا الحق تکلم نکند بلکہ
نتواند کرد کہ صاحب تمیز ست سؤال قیام ممکن بذات واجب تعالی مستلزم قیام حوادث است بذات او
تعالی و آن ممتنع است جواب امتناع قیام حوادث بمعنی حلول حوادث است در ذات او تعالی کہ محال است لیکن
قیام اینجا بمعنی حلول نیست بلکہ بمعنی ثبوت و تقرر ہست یعنی ثبوت و تقرر ممکن بذات واجب است تعالے
سؤال چون ثبوت ممکن بذات واجب است بتمامہ عرض باشد از محل ورا چارہ نبود کہ قائم باو باشد و آن
محل کدام است ذات واجب نیست تعالی و ہمچنین ممتنع محل او نتواند بود جواب عرض آنست کہ او را قیام بذات
خود نباشد بلکہ قائم بغیر بود و چون ارباب معقول در قیام عرض غیر از معنی حلول نفہمیدہ اند ناچار عرض را اثبات
محل نمودہ اند و بغیر محل ثبوت او را محال دانستہ اند و چون قیام را معنی دیگر پیدا شود چنانچہ گذشت محل
ہیچ در کار نباشد محسوس و مشاہد ماست کہ قیام جمیع اشیا بذات واجب است تعالی ہیچ حلولے و
محلے در میان نیست ارباب معقول آنرا باور دارند یا نہ تشکیک ایشان مصادم بداہتہ ما نمیشود و یقین ما
بشک اینہا زائل نمیگردد و این مبحث را بمثالے واضح گردانیم ارباب طلسم و اصحاب سیمیا چیزہا مینمایند از
جنس اجسام غریبہ و اعراض عجیبہ درین صورت ہمہ کس میدانند کہ این اجسام را در رنگ اعراض
بخود قیامی نیست بلکہ قیام این ہر دو بذات صاحب طلسم است و ہیچ محل اینہا را ثابت نیست و نیز
می دانند کہ درین قیام شائبہ حالیت و محلیت نیست بلکہ ثبوت و تقرر اینہا بذات صاحب طلسم است
بی توہم حلول و در ما نحن فیہ نیز ہمین تصویر ہست چہ حضرت حق سبحانہ و تعالے اشیار را در مرتبہ حس و وہم

خلق فرموده واتقان واحکام در صنع اینها مراعات نموده ومعامله ابدی وتنعیم وتعذیب سرمدی باینها
مربوط ساخت پس این اشیا را قیامی بخود نیست بلکه قائم بذات حق اند بی شائبه حلول وبے مظنه حال
ومحل وتمثیل دیگر صورت کوه یا صورت آسمان که در آئینه ظاهر شود ابلهے باید که آن صور را اجسام دانسته
جواهر انکار رود وآن تماثیل را جواهر انگاشته قائم بخود داند واگر فرضاً شخصے آن صور را اعراض داند وقائم
بغیر تصور نماید وبعلت عرضیت طالب محال آنها بود وبی محال ثبوت آنها را محال داند آن شخص نیز سفیه
است که بتقلید مردم انکار بداهت خود مینماید چه هر که تمیز دارد ببداهت مے یابد که آن صور را اصلا
محال ثابت نیست بلکه احتیاجی بمحال ندارند همچنین نزد ارباب کشف شهود تمام ممکنات در رنگ آن
صور ند وبیش از تماثیل نیستند غایت مافی الباب حضرت حق سبحانه وتعالے آن صور تماثیل را بصنع کامل
خود بر نهجے اتقان واحکام داده است که از خلل مصئون اند واز زوال محفوظ ومعامله اخروے
ابدی باینها مربوط است که امر غیر مرتد از متکلمین نظام که از علماء معتزله است بحکم ربیته من غیر رام عالم را
مجموع اعراض دانسته است واز جواهر خالی انگاشته بلی ان الکذوب قد یصدق چون او از کوته نظری
قیام این اعراض را بذات واجب الوجود جل سلطانه ندانسته مورد طعن وتشنیع عقلا گشته است چه عرض
را از قیام بغیر چاره نبود وبوجود جوهر قائل نیست تا قیام را باو مستند سازند واز صوفیه صاحب فتوحات
مکیه عالم را اعراض مجتمعه در عین واحد دانسته وعین واحد را عبارت از ذات احدیت داشته جل سلطانه
لیکن بعدم بقاے این اعراض در دو زمان حکم کرده است وگفته عالم در هر آنے بعدم میرود ومثل آن
بوجود می آید ونزد فقیر این معامله شهودیست نه وجودے چنانچه در حواشی شرح رباعیات تحقیق این مبحث
نموده است سالک را در توسط احوال پیش از آنکه ماسوے از نظر او مطلقاً مرتفع گردد در ان چنان
می بیند که عالم معدوم گشته است ودر آن ثانی مییابد که عالم موجود است ودر آن ثالث باز معدوم مییابد ودر آن
رابع موجود می انگارد تا آنکه بفناے مطلق مشرف گردد وهمیشه ماسوے را معدوم یابد ودرین زمان
در شهود او عالم مستمر العدم است وهمچنین در توسط حصول بقا ورجوع بعالم گاهے عالم بنظرے در آید
وگاهے مختفی می گردد واز انجا نیز حالت تجدد امثال متوهم میگردد وهمواره عارف را معامله بقا ورجوع بعالم
بانجام میرسد ودر مقام تکمیل وارشاد استنا وفرماید باز عالم بنظر او خواهد در آمد وعالم را مستمر الوجود خواهد
یافت پس این معامله راجع بشهود سالک گشت نه بوجود عالم که وجود او همیشه بیکرنگ است اگر متغیر بود است

در شهود است والله سبحانه الملهم للصواب وحکم بعدم بقاء اعراض در دو زمان که بعضے از متکلمین گفته اند مدخول
است وبه ثبوت نه پیوسته ودلائلے که بر عدم بقاء اعراض آورده اند ناتمام اند این معارف غامضه گویا سبقی
است مر اکثر یاران آنجای را التفات فرموده نقل آنرا بهر که شوق کند التفات فرمایند چون در فقیر کسلے بود
بهر کدام از یاران کتابت علیحده نوشته نشد واکتفا بهمین معارف نموده آمد والسلام علیکم وعلی من لدیکم

مکتوب چهل وششم بمولانا حمید بنگالی صدور یافته در فضائل کلمهٔ طیبه که متضمن طریقت وحقیقت وشریعت است ودر
بیان آنکه کمالات ولایت را در جنب کمالات نبوت هیچ مقدارے نیست ودر بیان آنکه ولایت را
از شریعت چاره نیست وهمیشه بشریعت مکلف است وباطن گرفتار آن و ما یناسب ذلک

لا اله الا الله محمد رسول الله این کلمهٔ طیبه متضمن طریقت وحقیقت وشریعت است تا زمانیکه سالک در مقام نفی است در مقام طریقت
است وچون از نفی بتمام فارغ شود وجمیع ماسوی از نظر او منتفی گردد طریقت را تمام کرده باشد وبمقام فنا رسیده
بود وچون بعد از نفی در مقام اثبات آید واز سلوک بجذبه گراید وبمرتبهٔ حقیقت متحقق شده باشد وببقا موصوف گشته
وباین نفی واثبات وباین طریقت وحقیقت وباین فنا وبقا وباین سلوک وجذبه اسم ولایت صادق
می آید ونفس از اماره گی باطمینان میگراید ومزکی ومطهر میگردد وبس کمالات ولایت مربوط بجزو اول این کلمهٔ
طیبه گشت که نفی واثبات است باقی ماند جزو دوم این کلمهٔ مقدسه که مثبت رسالت خاتم الرسل است
علیه وعلی آله وعلیهم الصلوات والتسلیمات این جزو اخیر محصل ومکمل شریعت است آنچه در ابتدا ووسط از
شریعت حاصل شده بود صورت شریعت بود واسم ورسم او بود حصول حقیقت شریعت درین موطن
است که بعد از حصول مرتبهٔ ولایت بحصول می پیوندد وکمالات نبوت که کمل تابعان را به تبعیت و
وراثت انبیا علیهم الصلوات والتحیات حاصل میگردد نیز درین موطن است طریقت وحقیقت که محصلان
ولایت اند گویا شرائط اند از برائے تحصیل حقیقت شریعت وتحصیل کمالات نبوت ولایت را همچون طهارت
باید دانست وشریعت را همچون صلوة در طریقت گویا ازالهٔ نجاسات حقیقیه است ودر حقیقت ازالهٔ نجاسات
حکمیه تا بعد از طهارت کامله شایان اتیان احکام شرعیه گردد وقابلیت اداے نمازے که نهایت
مراتب قرب است وستون دین است ومعراج مؤمن است پیدا کند جزو اخیر این کلمهٔ مقدسه را دریای
یافتم بیکران که جزو اول در جنب آن قطره مینمود ولے کمالات ولایت را در جنب کمالات نبوت مقدارے
نیست ذره را در جنب آفتاب چه مقدار بود سبحان الله جمعی از کج بینی ولایت را از نبوت افضل دانسته اند

وشریعت راکه لب لباب است پوست انگاشته چه کند نظر شان مقصور بر صورت شریعت است واز مغز جز پوست
بدست نیاورده اند ونبوت را بعلّت توجه بخلق قاصر انگاشته اند واین توجه را در رنگ توجه عوام ناقص انگاشته
ولایت راکه توجه بحق دارد جلّ وعلا بر آن توجه ترجیح داده اند وولایت را افضل از نبوت گفته نمیدانند که
در کمالات نبوت نیز در وقت عروج رو بحق است سبحانه چنانچه در مرتبۂ ولایت بلکه در مرتبۂ ولایت صورت
آن کمالات عروجی است که در مقام نبوت حاصل است چنانچه شمۂ ازان ذکر خواهد یافت ودر وقت
نزول نبوت در رنگ ولایت رو بخلق است این قدر فرق است که در ولایت بظاهر متوجه خلق است و
بباطن بحق است سبحانه ودر نزول نبوت بظاهر و باطن متوجه خلق است وبکلیت خود ایشان را بحق جلّ شانه
دعوت مینمایند واین نزول اتم واکمل است از نزول ولایت چنانچه در کتب ورسائل تحقیق آن نموده
است واین توجه ایشان بخلق نه در رنگ توجه عوام است چنانچه گمان برده اند بلکه توجه عوام بخلق از جهت
گرفتاری ایشان است که باسوے دارند وتوجه اخص خواص بخلق نه بواسطۂ گرفتاری است بماسوے
چه این بزرگواران گرفتاری ماسوے را در اول قدم وداع نموده اند وگرفتارے بخالق
خلق جلّ سلطانه بجای آن گزیده بلکه توجه بخلق این بزرگواران را برائے ہدایت وارشاد است
تا بخالق خلق جلّ سلطانه ایشان را رهنمونی فرمایند وبرضای مولای ایشان تعالی وتقدّس دلالت
نمایند وشک نیست که این قسم توجه بخلق که مقصود ازان تخلیص ایشان است از رقیت ماسوے
فاضل تر است ازان توجهی که برای نفس خود بحق نمایند جلّ وعلا مثلاً شخصے بذکر الٰہی جلّ سلطانه اشتغال
دارد ودرین اثنا نابینائی پیدا شد که پیش راه او چاه است که اگر قدم دیگر بردارد در چاه رود
درین صورت آن شخص را ذکر گفتن بہتر است یا نابینا را از چاه خلاص کردن بہتر شک نیست که
تخلیص نابینا بہتر است از ذکر گفتن او چه او تعالے غنی است ازو واز ذکر او ونابینا بنده ایست
محتاج که دفع ضرر ازوی ضروریست علی الخصوص که باین تخلیص مامور شود ولهٰذا زبان تخلیص او هم
ذکر است که امتثال امر است در ذکر اداء یک حق است که حق مولا باشد جلّ شانه ودر تخلیص که بامر
واقع شود ادای دو حق است حق عبد وحق مولے تعالے بلکه نزدیک است که ذکر گفتن دران
وقت داخل ذنب نموده آید چه آن وقت ذکر گفتن مستحسن نیست در بعضے اوقات ذکر ناگفتن مستحسن است
ودر ایام منی ودر اوقات مکروه روزه ناداشتن ونماز ناگذاردن از روزه داشتن واز نماز

گذاردن بہتر است باید دانست که ذکر عبارت از طرد غفلت است بهر وجه که تیسّر شود نه آنکه ذکر مقصور بر تکرار کلمۂ
نفی واثبات است یا تکرار اسم ذات تعالے چنانچه گمان برده میشود پس آنچه از امتثال اوامر وانتها
از نواهی شرعیه نموده آید همه داخل ذکر است بیع وشری با مراعات حدود شرع ذکر است
وهمچنین نکاح وطلاق با آن مراعات ذکر چه در حین مباشرت این امور با مراعات مذکوره آمر وناهی
جلّ سلطانه نصب عین مباشر این امور است پس غفلت را گنجایش نباشد لیکن ذکرے که باسم وصفت
مذکور واقع شود سریع التاثیر است ومحبت بخش مذکور است وقریب الایصال است بمذکور بخلاف
ذکرے که بامتثال اوامر وانتها از نواهی واقع شود که ازین صفات قلیل النصیب است هر چند ازین
صفات در بعضے افراد که ذکر شان بامتثال اوامر وانتها از مناهی شرعیه است بر سبیل ندرت یافته
شود حضرت خواجه نقشبند می فرمودند قدس سره که حضرت مولانا زین الدین تایبادی قدس سره از
راه علم بخدا رسیده است جلّ سلطانه وایضاً ذکرے که باسم وصفت واقع شود وسیله ایست
مر ذکرے را که بمراعات حدود شرعیه حاصل شود زیرا که در جمیع امور مراعات احکام شرعیه نمودن
بی محبت تام بصاحب شرع میسر نیست واین محبت تام مربوط بذکر وصفت اوست تعالے پس
اول آن ذکر باید تا بدولت این ذکر مشرف گردد ومعاملۂ عنایت دیگر است آنجا نه هیچ شرط
ونه هیچ وسیله الله یجتبی من یشاء بر سر اصل سخن رویم وگوئیم که وراء این معامله سه گانه طریقت و
حقیقت وشریعت معامله دیگر است وکار وبار دیگران توان گفت که این معامله را در جنب
آن معامله هیچ اعتدادی واعتباری نیست آنچه در مرتبۂ حقیقت حاصل شده بود وباثبات تعلق داشت
صورت این معامله بود واین معامله حقیقت آن صورت است در رنگ صورت شریعت که
در ابتدا بمرتبۂ عوام بحصول پیوسته بود وبعد از حصول طریقت وحقیقت حقیقت آن صورت
میسر میگردد وخیال باید کرد معامله صورت او حقیقت باشد ومقدمۂ او ولایت بود در گفتگو چگونه
در آید ودر بیان چگونه گنجد واگر فرضاً بیان کرده شود که دریابد وچه دریابد این
معامله وراثت انبیای اولی العزم است علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات
که نصیب اقل قلیل است هر گاه اصول درین معامله قلیل باشند فروع ناچار اقل خواهند بود
سوال ازین معارف لازم می آید که در بعضے مراتب عارف قدم از شریعت بیرون مے نهد

و به ماوراء شریعت عروج مینماید جواب شریعت اعمال ظاهر است و آن معامله درین نشاء بباطن
متعلق است ظاهر همیشه بشریعت مکلف است و باطن گرفتار آن معامله و چون این نشاء دار عمل است
باطن را از اعمال ظاهره مدد عظیم است و ترقیات باطن مربوط باتیان شریعت است که بظاهر تعلق
دارد پس همه وقت درین نشاء ظاهر و باطن از شریعت چاره نبود کار ظاهر عمل بشریعت است
و نصیب باطن نتائج و ثمرات پس شریعت ام جمیع کمالات آمد و حصول جمیع مقامات گشت نتائج و ثمرات شریعت مقصور برین
نشاء دنیوی نیست کمالات اخروی و تنعمات سرمدی نیز از ثمرات نتائج شریعت است پس شریعت
شجرهٔ طیبه آمد که درین نشاء و در ان نشاء از ثمرات و فواکه آن عالم منتفع است و جهان جهان
فوائد از انجا ماخوذ است سوال ازین بیان لازم آید که در کمالات نبوت نیز باطن بحق است
سبحانه و ظاهر بخلق و خود در مکتوبات و رسائل خود نوشته و بالا نیز گذشته است که در مقام نبوت که محل دعوت
است تمام رو بخلق است وجه توفیق چیست جواب آن معامله بعروج تعلق دارد و مقام دعوت
مربوط بهبوط است پس در وقت عروج باطن بحق باشد سبحانه و ظاهر بخلق تا بوفق شریعت عمل و اداء
حقوق اینها نماید و در وقت هبوط تمام بخلق متوجه باشد و بکلیت خود خلق را بحق جل و علا دلالت
فرماید فلا منافاة و تحقیق این مقام آنست که توجه بخلق عین توجه بحق است سبحانه فاینما تولوا فثم
وجه الله نه باین معنی که ممکن عین واجب است سبحانه یا مرآت واجب است تعالی ممکن حقیر را چه
یارا که عین واجب تعالی و تقدس باشد یا قابل مرآتیت او تعالی تواند بود بلکه توان گفت که
واجب تعالی و تقدس مرآت ممکن است و اشیاء در مرآت واجب تعالی چنان متوهم میشود که
صور اشیاء در مرآت صورت چنانچه آن صور را در مرآت صورت حلولی و سریانی نیست همچنین اشیا
را در مرآت واجب تعالی حلول و سریان نه چگونه حلول متصور شود که در مرتبهٔ مرآت صور را وجودی
نیست وجود صور در مرتبهٔ توهم و تخیل است پس آنجا که مرآت است صور نیست و آنجا که صور است مرآت را آنجا
هزاران عار است زیرا که صور را پیش از نمود خیالی ثبوتی نیست و غیر از تحقق وهمی بودی نه اگر مکانی دارند در مرتبهٔ
توهم دارند و اگر زمان دارند در مرتبهٔ تخیل دارند لیکن این نمودی بود اشیا چون بصنع خداوندی جل سلطانه از خلل
مصئون است و از سرعت زوال محفوظ و معاملهٔ ابدی باینها مربوط است و عذاب و ثواب سرمدی باینشان
منوط باید دانست که در مرآت صورت ملحوظ اولا صور است و التفات ثانی از برای شهود مرآت در کار است و در

مرآت واجب تعالی ملحوظ اولا همان مرآت است و التفات ثانی از برای شهود اشیاء در کار است و ایضاً در مرآت صورت
صور نیز مرایای احکام و آثار مرآت اند اگر مرآت طولانی است مثلاً صور نیز طولانی ظاهر میشوند و مرایای طول مرآت
میگردند و همچنین اگر مرآت صغیر است آن صغیر در مرایای صور ظاهر میگردد بخلاف مرآت ذات واجب تعالی که اشیاء مرایای
احکام و آثار او نمیتوانند شد چه در آن مرتبه علیه هیچ حکمی و اثری نیست بلکه جمیع نسبت آنجا مسلوب است اشیاء اگر مرایا باشند
چه چیز وانمایند آری در مراتب تنزل که موطن ثبوت اسماء و صفات است اگر اشیاء مرایای صور احکام واجبی باشند گنجایش
دارد چه سمع و بصر و علم و قدرت مثلاً که در مرایای اشیا ظاهر اند صور سمع و بصر و علم و قدرت مرتبهٔ وجوب اند که مرآت آن اشیا
است اینها احکام مرآت اند که در مرآت اشیا ظاهره ظاهر گشته اند و آنکه گفتیم که در مرآت واجب تعالی ملحوظ اولا همان
مرآت است و التفات ثانی از برای شهود اشیا که کالصور اند در آن مرآت در کار است حال ابتداء رجوع است
که صور بنظر در آمده اند بعد از آنکه از نظر بتمام مرتفع شده بودند و چون معاملهٔ رجوع بآخر رسد و سیر در اشیا
دور و دراز واقع شود و استقرار در مرکز دائرهٔ امکان میسر گردد ناچار شهود بغیب مبدل خواهد شد و
ایمان شهودی ایمان غیبی خواهد شد تا آنکه معاملهٔ دعوت تمام شود و ندای الرحیل در زنند آن وقت
غیب نخواهد ماند و جز شهود نخواهد بود اما این شهود اتم و اکمل خواهد بود از ان شهودی که قبیل
رجوع حاصل شده بود چه شهودی که بآخرت تعلق دارد اکمل است از ان شهودی که بدنیا متعلق
است ؎ هنیئا لارباب النعیم نعیمها ٭ و للعاشق المسکین ما یتجرع ٭ باید دانست که از تحقیق سابق لائح
گشت که صورت شیء را که در مرآت مینماید جز در تخیل ثبوتی نیست مرآت بر صرافت تجرد خود است
از حصول آن صورت این صورت را توان گفت که آئینه قریب اوست و نیز توان گفت که آئینه محیط
آن صورت است و بآن صورت است این قربت و احاطه و معیت نه از قبیل قرب و احاطهٔ جسم یا جوهر بعرض بلکه
آنجا قرب و احاطه است که عقل در تصویر آن عاجز است و ادراک کیفیت قاصر پس درین
صورت قرب و معیت و احاطه ثابت بود و کیفیت هیچ معلوم نبود و لله المثل الاعلی همچنین است قربی
که حضرت حق را سبحانه با عالم است و همچنین احاطه و معیت او تعالی معلوم الماهیة است و مجهول الکیفیة
ایمان آریم که او تعالی قریب و محیط است و با عالم است اما کیفیت قرب و احاطه و معیت او را تعالی
نمیدانیم که چیست چه این صفات از صفات اشیا جدا است و از سمات امکان و حدوث علیحده هر چند
تنظیر و تشبیه آنرا در عالم مجاز که قنطرهٔ حقیقت است آورده است و به آئینه و صورت

ایمای فرموده تا ضعیف نبیان بعنایت او تعالی از مجازی بحقیقت برند و از صورت بمعنی گرایند والسلام
علی من اتبع الهدی **مکتوب چهل و هفتم** بخواجه محمد قاسم بدخشی صدور یافته در نصیحت و تنبیه بسم الله الرحمن
الرحیم بعد الحمد والصلوٰة و تبلیغ الدعوات میرساند لله سبحانه الحمد والمنة که از کلیه و کلام آن اخوی حرارت
طلب مفهوم میشود و بوی از جمعیت می آید ماناکه این دولت اثر قرب صحبت است گرفتاریهای لاطائل
شما را نگذاشت که یک هفته صحبت دارند مجموع ایام صحبت شما معلوم نیست که بیک عشره کشیده باشند
از خدا شرم باید داشت جل سلطانه که از هزار روز یک روز اهم برای خدای عز و جل انتخاب
نمیکنند و از تعلقات شتی خود سا جمع نمی نمایند حجت بر شما درست شده است و به وجدان خود دریافته آید که
یکساعت این صحبت بها ز اربعینات مجاهده است مع ذلک ازین صحبت گریزانند و به حیلهای خود را
دور می اندازند جوهر استعداد شما نفیس است امّا چه فائده که از قوت بفعل نیامده استعداد شما بلند افتاده
است لیکن شما پست در رنگ طفلان از جوهر نفیس بخزف ریزه های خسیس آرام گرفته اند ؎ بوقت صبح شود همچو
روز معلومت ٭ که با که باخته عشق در شب دیجور ٭ حالا هم هیچ نرفته است فکر برا حل باید نمود عمده این کار
صحبت ارباب جمعیت است و اگر این دولت میسر نشود اوقات خود را بذکر الٰهی جلشانه که یا خود انصاب
دولت است مشغول باید داشت و هرچه منافی ذکر است ازان اجتناب باید نمود در حل و حرمت شرعی
نیک احتیاط باید فرمود ملبسا هله نباید گذرانند و نماز پنج وقت بجماعت التزام نمایند و در تعدیل ارکان سعی
بلیغ مرعی دارند و محافظت نمایند که نماز در اوقات مستحبه ادا یابد ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر
مکتوب چهل و هشتم بخواجه محمد طالب بدخشی صدور یافته در ترغیب نمودن بمقام رضا بسم الله
الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی خواجه محمد طالب همواره خواهان مطلوب باشند خبر
فوت قرة العین محمد صدیق نوشته بودند انا لله وانا الیه راجعون برادر عزیز حضرت حق سبحانه و تعالی
نزد مومنان از همه چیز عزیزتر و محبوب تر است چه اموال و چه نفس و احیاء و اماتت فعل اوست تعالی
که دیگر برادر وی مدخل نیست پس ناچار فعل او تعالی نیز عزیزتر و محبوب تر خواهد بود جای آنست
که محبان از فعل محبوب لذت بگیرند و عیش نمایند بصبر چه دلالت کند که ایمای بکراهت دارد و مقام
رضا هرچند از رغبت و سرور خبر میدهد امّا مرتبهٔ التذاذ امری دیگر است ؎ عشق آن شعله است
کو چون برفروخت ٭ هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت ٭ تیغ لا در قتل غیر حق براند ٭ در نگر زان پس

که بعد لا چه ماند ٭ ماند الا الله باقی جمله رفت ٭ شاد باش ای عشق شرکت سوز رفت ٭ والسلام علی من
اتبع الهدی **مکتوب چهل و نهم** بخواجه گدا صدور یافته در بیان آنکه نسیان ماسوی گام اول این طریق
است سعی کنند که ازین کوتهی نشود نحمده و نصلی علی نبیه و نسلم علیه و علی آله الکرام نصیحتے که باخوی خواجه محمد گدا
نموده می آید بعد تصحیح عقائد کلامیه و بعد اتیان احکام فقهیه دوام ذکر الٰهی است جلسلطانه بر نهجیکه یاد گرفته اند
باید که ذکر آنقدر استیلا یابد که غیر مذکور را در باطن نگذارد و تعلق علمی وجهی را از ماسوی مذکور زائل گرداند این
زمان قلب را نسیان از ماسوا حاصل گردد و از دید و دانش غیر فارغ شود که اگر بتکلف و تعمل اشیا را بوی
یاد دهند یاد نکند و نشناسد و همواره مستهلک و مستغرق مطلوب بود چون معامله تا باینجا رسد یک گام در این
راه زده باشند سعی نمایند که از یک گام هم کوتهی نکنند بدید و دانش غیر گرفتار نمانند ؎ گوی توفیق و سعادت
در میان افگنده اند ٭ کس بمیدان در نمی آید سواران را چه شد ٭ بظاهر تعلقات شما کم مینماید امّا بشوق تعلق
خود را بارباب تعلق محشور میدارند الراضی بالضرر لا یستحق النظر مسئله مقرره است والسلام **مکتوب پنجاهم**
بمرزا شمس الدین صدور یافته در بیان آنکه شریعت را صورت است و حقیقت و در بیان آنکه از ابتدا تا انتها
از شریعت چاره نبود و در بیان تمکین قلب و اطمینان نفس و اعتدال اجزای قالب که در مرتبهٔ نبوت است
و ما یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی شریعت را صورت است و حقیقت صورت
شریعت عبارت از اتیان احکام شرعیه است بعد از ایمان بالله و رسوله و بما جاء من عنده سبحانه با وجود
منازعت نفس امّاره و با وجود سرکشی و طغیان و انکار که در جبلت او مودع است و در نیو طن اگر ایمان است
صورت ایمان است و اگر نماز است صورت نماز است و اگر روزه است صورت روزه و علی هذا القیاس
سائر الاحکام الشرعیه زیراکه نفس که عمده وجود انسان است و مشار الیه هر فرد بقول انا هم اوست بر کفر و انکار خود
است و حقیقت ایمان و حقیقت اعمال صالحه چگونه متصور شود رحمت خداوندی است جلشانه که مجرد صورت را قبول فرموده
بشارت بدخول جنت که محل رضای اوست تعالی نموده است و هم احسان اوست تعالی که در
نفس ایمان بتصدیق قلب کفایت فرموده است و به اذعان نفس تکلیف ننموده بلی جنت را هم صورت است
و هم حقیقت اصحاب صورت از صورت جنت محظوظ خواهند شد و ارباب حقیقت از حقیقت جنت اصحاب صورت
و ارباب حقیقت از یک فاکهه جنت تناول نمایند صاحب صورت ازان لذتی یابد و صاحب حقیقت
لذتی دیگر ازواج مطهرات امهات المومنین بآن سرور علیه و علی آله الصلوات والسلام در یک

جنت باشند واز یک فاکهه تناول فرمایند اما التذاذ وتنعم هر کدام علیحده است واگر علیحده نباشد لازم آید افضل امهات
المؤمنین بر جمیع بنی آدم بعد از پیغمبر ما علیه وعلی آله الصلوة والسلام ونیز لازم آید که هر که افضل باشد از شخص زوجهٔ
او نیز از ان شخص افضل بود که زوجه با زوج ممتزج است این صورت شریعت بشرط استقامت موجب فلاح
است ومستلزم نجات اخروی ومصحح دخول جنت چنانچه گذشت وچون صورت شریعت درست کرد ولایت عام
حاصل نمود الله ولی الذین امنوا واین زمان بعنایت الله سبحانه سالک مستعد آن گشت که قدم در طریقت نهد
وروبولایت خاصه آرد ونفس را از اماّرگی بتدریج باطمینان کشد لیکن بداند که طے منازل ووصول بآن ولایت
نیز مربوط باعمال شریعت است ذکر الٰهی جل شانه که عمده این راه است از مامورات شرعیه است واجتناب
از مناهی شرعیه نیز از ضروریات این راه است وادای فرائض از مقربات است وطلب پیر راه بین راه
نماید که وسیله تواند شد نیز مامور شرعی است قال الله تعالی وابتغوا الیه الوسیلة بالجمله از شریعت چاره نبود چه
صورت شریعت وچه حقیقت شریعت زیرا که امهات جمیع کمالات ولایت ونبوت احکام شرعیه است کمالات
ولایت نتائج صورت شریعت است وکمالات نبوت ثمرات حقیقت شریعت کما سیجی آنفا انشاء الله تعالی
مقدمه ولایت طریقت است که آنجا نفی ماسوی مطلوب بتدریج غیر وغیریت مقصود وچون بفضل خداوندی جل شانه ماسوی
بکلیت از نظر مرتفع گشت ودر دید نامی ونشانی از اغیار نماند فنا حاصل گشت ومقام طریقت بانجام رسید وسیر
الی الله تمام شد بعد از ان شروع در مقام اثبات است که معبر بسیر فی الله است وهمین است مقام بقا که موطن
حقیقت که مقصد اقصی است از ولایت بآن طریقت وحقیقت که فنا وبقا است اسم ولایت صادق می آید واماره
مطمئنه می گردد واز کفر وانکار خود باز میماند واز مولای خود جل سلطانه راضی میگردد ومولی نیز ازوی راضی
میشود وکراهتے که در جبلت خود داشت زائل میشود وگویند هرچند نفس در مقام اطمینان برسد از سرکشی
خود باز نیاید ؎ هرچند که نفس مطمئنه گردد ✻ هرگز ز صفات خود نگردد ✻ جهاد اکبر که آن سرور علیه وعلی
آله الصلوة والسلام در حدیث رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر فرموده است مراد از ان جهاد
با نفس داشته اند وانچه بکشف فقیر در آمده است وبوجدان خود یافته است خلاف این حکم
متعارف است بعد از حصول اطمینان در نفس هیچ سرکشی وطغیان نمی یابد ودر مقام انقیاد متمکن می بیند
بلکه آنرا در رنگ قلب متمکن که نسیان ماسوی نموده است می یابد که از دید ودانش غیر وغیریت گذشته
است واز حب جاه وریاست واز لذت والم وارسته مخالفت کجاست وسرکشی کرا پیش از حصول

اطمینان

اطمینان اگرچه سر مو تفاوت کند هرچه گویند از طغیان وسرکشی گنجایش دارد اما بعد از حصول اطمینان مخالفت وطغیان
را مجال نیست درینباب این فقیر هرچند بامعان نظر مطالعه نموده است ودر حل این معما در دور رفته که مخالف مقرر
قوم است اما بعنایت الله سبحانه برابر سر مو در نفس مطمئنه مخالفت وسرکشی نیافته وجز استهلاک واضمحلال چیزے دیگر در
وی ندیده هرگاه نفس خود را اگر خدای مولای جل سلطانه ساخته باشد مخالفت چه گنجایش دارد وچون نفس از حضرت
حق سبحانه تعالی راضی گشت وحضرت حق سبحانه وتعالی ازوی راضی شد طغیان چه صورت دارد که منافی رضا است
مرضی حق جل شانه هرگز نامرضی نمیگردد ومراد از جهاد اکبر والله سبحانه بحقیقة الحال تواند بود که جهاد با قالب بود که مرکب
از طبائع مختلفه است وهر طبیعت او خواهان امریست وگریزان از امری دیگر اگر قوت شهویه است از قالب
ناشی است واگر غضبیه است هم از انجا هویدا است نمی بینی سائر حیوانات که نفس ناطقه ندارند این صفات رذیله
در آنها کائن است وبشهوت وغضب وشره وحرص متصف اند این جهاد همیشه برپا است اطمینان نفس تسکین
این جهاد نمی نماید وتمکین قلب رفع این قتال نمیفرماید در ابقای این جهاد فوائد کثیره است که متضمن تنقیه وتطهیر
قالب است تا کمالات آن نشاء ومعاملهٔ آخرت باصالت او تواند مربوط گشت چه در کمالات این نشاء قالب
تابع است وقلب متبوع آنجا کار برعکس است قلب تابع وقالب متبوع وچون این نشاء خلل پذیرد وآن نشاء
پرتو اندازد این جهاد منقضی گردد واین قتال بانجام رسد وچون بفضل الله سبحانه نفس در مقام اطمینان آمد ومنقاد
حکم الٰهی جل شانه گشت اسلام حقیقی میسر شد وحقیقت ایمان صورت گرفت بعد از ان هرچه عمل خواهد در آمد از حقیقت
خواهد بود واگر نماز ادا یافت حقیقت نماز خواهد بود واگر صوم است حقیقت صوم است واگر حج است حقیقت حج
علی هذا القیاس سائر اتیان الاحکام الشرعیة پس طریقت وحقیقت درمیان صورت شریعت وحقیقت شریعت
متوسط گشت تا بولایت خاصه مشرف نشود از اسلام مجازی باسلام حقیقی نرسد وچون بمحض فضل خداوندی
جل سلطانه بحقیقت شریعت متحلی گشت واسلام حقیقی میسر شد مستعد آن گشت که از کمالات نبوت بتبعیت
وراثت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بهرهٔ تام یابد ونصیب وافر گیرد چنانچه صورت شریعت همچون
شجرهٔ طیبه است مر کمالات ولایت را که گویا ثمرات اویند حقیقت شریعت نیز گویا شجرهٔ مبارک است
مر کمالات نبوت را که همچون ثمرات اویند وکمالات ولایت چون ثمرات صورت اند وکمالات نبوت ثمرات
حقیقت آن صورت ناچار کمالات ولایت صور باشند مر کمالات نبوت را که حقائق آن صوراند باید دانست
که فرق درمیان صورت شریعت وحقیقت شریعت از راه نفس آمده بود که در صورت نفس اماره طغیان داشت

وحقیقت شریعت بر انکار خود بوده در حقیقت نفس مطمئنه گشته است و مسلمان شده همچنین فرق در میان کمالات ولایت که کالقشر اند
و در میان کمالات نبوت که کالحقائق اند از راه قالب است در مقام ولایت اجزاء قالب از طغیان و سرکشی که دارند باز
نمانده اند مثلاً جزء ناری او با وجود اطمینان نفس از دعوی خیریت و تکبر خود باز نمانده است و جزء ارضی از خست پشیمان نگشته
علی هذا القیاس سائر الاجزاء و در مقام کمالات نبوت اجزاء قالب نیز باعتدال آمده است و از افراط و تفریط باز گشته
ازینجا تواند بود آنچه آنسرور فرموده علیه و علی آله الصلوات والسلام اسلم شیطانی چنانچه در آفاق است در انفس است
نیز و آن جزو ناری است که مدعی خیریت خود است و خواهان تکبر و ترفع خود که بدترین صفات رذیله است و اسلام
او کنایه از دفع این ارذل رذائل است پس در کمالات نبوت هم تمکین قلب است و هم اطمینان نفس و هم اعتدال اجزاء
قالب و در ولایت همین تمکین قلب است و بعد اللتیا والتی اطمینان نفس و آنکه گفتیم بعد اللتیا والتی اطمینان نفس زیرا که
اطمینان مر نفس را برحد کمال و فی تکلف بعد از اعتدال اجزاء قالب است لهذا ارباب ولایت بواسطهٔ عدم
اعتدال اجزاء قالب رجوع مطمئنه را بصفات بشریت تجویز نموده اند چنانچه بالا گذشت و اطمینانی که بعد از اعتدال
اجزاء قالب مر نفس را حاصل میگردد از رجوع بصفات رذیله پاک و مبرا است پس خلاف رجوع نفس برذائل و عدم
رجوع آن مبنی بر اختلاف مقامات نفس کم و انظار است هر یکی از مقام خود خبر داده است و از یافت خود سخن رانده سوال
هرگاه اجزاء قالب نیز بحد اعتدال آیند و از طغیان و سرکشی باز مانند جهاد با اینها چه صورت دارد و در رنگ نفس مطمئنه
جهاد از اینها نیز مرتفع گردد جواب فرق است در میان مطمئنه و این اجزا چه مطمئنه صاحب استهلاک و اضمحلال است
و ملحق بعالم امر است که بکمال استهلاک و سکر متصف است و این اجزا بواسطهٔ اتیان احکام شرعیه که بنای آن
بر صحو است مناسبت باستهلاک و سکر ندارند و در مستهلک گنجائش مخالفت نیست و آنکه صحو دارد بواسطهٔ بعضی
مصالح و منافع اگر در بعضے امور صورت مخالفت نماید گنجایش دارد امید است که این مخالفت بفضل خداوندی
جلسلطانه از ترک استحباب بالا نرود و از ارتکاب کراهت تنزیه پایان تر فرود نیاید پس جهاد در مرتبهٔ قالب
وجود اعتدال اجزاء او متصور شود و در مطمئنه جهاد مجوز نباشد تحقیق این بحث در مجلد مکتوبات اول در مکتوب بیان
طریق که باسم فرزندی اعظمی مرحوم نوشته شده است بتفصیل اندراج یافته است اگر خفائی مانده باشد
آنجا رجوع نمایند و اگر به محض فضل خداوندی جلسلطانه کمالات نبوت که نتائج و ثمرات حقیقت شریعت
اند نیز بانجام رسند و ترقیات آنجا منوط باعمال نباشند معامله دران موطن به محض فضل خداوندے
و احسان حضرت رحمان است جل سلطانه اعتقاد را آنجا اثر نیست و علم و عمل را حکم نه فضل در فضل و کرم

در کرم است این مقام نسبت بمقامات سابق بس عالی ست و وسعت تمام دارد و نورانیتی دارد که در سابق
اثری از آن نبود این مقام باصالت مخصوص به انبیا اولی العزم ست علیهم الصلوات والتسلیمات و به تبعیت
هر کرا نبوازند و بوراثت هر کرا مشرف سازند سبحانه باکریمان کارها دشوار نیست تا اینجا کسے غلط نکند و نگوید که
درینموطن از صورت و حقیقت شریعت استغنا حاصل میگردد و احتیاج باتیان احکام شرعیه نمیماند زیرا که گوئیم شریعت
اصل این کار است و بنیاد این معامله است و درخت هر چند بالا رود و سرفراز گردد و دیوار هر چند بلند بر آید و
کوشکهای عالی بروی راست شود از اصل و بنیاد مستغنی نباشد و احتیاج ذاتی از ایشان زائل نگردد مثلاً خانهٔ علو
هر چند رفعت پیدا کند و از پستی دورتر رود از خانهٔ سفل ورا چاره نبود و احتیاج او از سفل هرگز زائل نشود
اگر فرضاً در خانهٔ سفل خللی راه یابد آن خلل در خانهٔ علو نیز تاثیر خواهد نمود و زوال سفل بزوال علو خواهد رسانید پس
شریعت همه وقت و همه حال درکار است و باتیان احکام آن همه کس محتاج و چون بعنایت خداوندی جل شانه
معامله ازین موطن نیز بالا رود و کار از تفصیل بمحبت آید مقامی پیش خواهد آمد بس عالی که بالاصالت مخصوص بخاتم
الرسل است علیه و علیهم و علی آله کل الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات و به تبعیت و وراثت تا کرا
باین دولت مشرف سازند آن کوشک عالی که از غایت رفعت بنظر تنگ می درآید حضرت صدیق را در انجا
بطریق وراثت مکانت و دخل میباید و حضرت فاروق نیز باین دولت مهتد است و از امهات المومنین
حضرت خدیجه و حضرت صدیقه را با آنسرور علیه و علی آله و اصحابه الصلوة والسلام بعلاقهٔ ازدواج آنجا نیز می بینند
والامر الی الله سبحانه

مکتوب پنجاه و یکم بخواجه محمد صدیق صدور یافته الحمد لله و سلام علی عباده الذین
اصطفی اعلم ایها الاخ الصدیق ان کلامه سبحانه مع البشر قد یکون شفاهاً و ذلک لافراد من الانبیاء علیهم الصلوات
والتسلیمات و قد یکون ذلک لبعض الکمل من متابعیهم بالتبعیة والوراثة ایضاً و اذا کثر هذا القسم من الکلام مع واحد
منهم سمی محدثاً کما کان امیر المؤمنین عمر رضی الله تعالی عنه و هذا غیر الالهام و غیر الالقاء فی الروع و غیر الکلام
الذی مع الملک انما یخاطب بهذا الکلام الانسان الکامل الجامع بعالمی الامر والخلق والروح والنفس
والعقل والخیال والله یختص برحمته من یشاء والله ذو الفضل العظیم ولا یلزم من کون الکلام شفاهاً ان یکون المتکلم
مرئیاً للسامع لجواز ان یکون السامع ضعیف البصر لا یتحمل تشعشعات انواره کما قال علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات فی جواب سوال الرویة عنه نورانی اراه و لان فی الشفاه خرق الحجب الشهودی لا الوجودی
فافهم فان هذه معرفة شریفة قلما تکلم بها احد والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب پنجاه و دوم

بخواجه محمد علی کشمیری صدور یافته در ترغیب این طائفه علیه الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه شریفه که
از کمال محبت و اخلاص صدور یافته بود مع هدایا رسید حضرت حق سبحانه و تعالی ما را بر محبت این طائفه استقامت
کرامت فرماید و با ایشان محشور دارد و هم قوم لا یشقی جلیسهم و لا یحرم انیسهم و لا یخیب جلیسهم هم جلساء الله وهم اذا راوا
ذکر الله و هم من عرفهم وجد الله نظرهم دواء و کلامهم شفاء و صحبتهم ضیاء و بهاء من رای ظاهرهم خاب
و خسر و من رای باطنهم فاز و ظفر خوش گفت الهی چیست اینکه دوستان خود را کردی که هر که ایشان را شناخت
ترا یافت و تا ترا نیافت ایشان را نشناخت یعنی شناخت ایشان و یافت تو از یکدیگر منفک نیستند
تقدم ذاتی بیک اعتبار شناخت راست و بیک اعتبار یافت را و مختار قائل تقدم آن طرف است
لانه المبدأ و تمنه البدایة اولی و احری والسلام علیکم و علی من لدیکم مکتوب پنجاه و سوم بیکی
از مشائخ نواحی صدور یافته در جواب استفسار او که اگر عبادت کنم نفس را استغنا حاصل میشود و اگر زلتی و
خلاف شرع از من صادر میشود ندامت و شکستگی پیدا می آید الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی پرسیده بودند
اگر در ریاضت خود را می آرم نفس را استغنا پیدا میشود و میداند که مثل من صالحی نیست اگر چیزی خلاف
شرع واقع میشود خود را محتاج و فروتر خیال میکند علاج این چیست توفیق انکسار و احتیاج و فروتنی که ناشی از ندم
است در شق ثانی که پیدا میشود نعمت است عظیم عیاذاً بالله سبحانه اگر بعد از ارتکاب محظور شرعی ندامت هم که
از شعب توبه است پیدا نشود و باتیان ذنب متلذذ و محظوظ بود که التذاذ بذنب اصرار بر ذنب است اگر
اصرار بر سیئه صغیره است بکبیره میرسانند و اصرار کبیره دهلیز کفر است شکر این نعمت عظمی نمایند تا ازدیادے
در ندم پیدا شود و از ارتکاب خلاف شرع باز دارد قال الله سبحانه تبارک و تعالی لئن شکرتم لازیدنکم
حاصل شق اول حصول عجب است بعد از اتیان اعمال صالحه و این عجب سمی است قاتل و مرضی است
مهلک که اعمال صالحه را نابود میگرداند چنانچه آتش حطب را ناچیز سازد و منشاء عجب آنست که اعمال صالحه در
نظر عامل مزین می در آیند و مستحسن مینمایند فالمعالجة بالاضداد باید که حسنات خود را متهم دارد و قبائح خفیه
حسنات در نظر آرد تا خود را و اعمال خود را قاصر داند بلکه شایان لعن و طرد یابد قال علیه و علی
آله الصلوات والتسلیمات رب قارئ للقرآن والقرآن یلعنه و کم من صائم لیس له من صیامه الا الظماء
والجوع خیال نکند که حسنه او قبح ندارد اگر اندک متوجه شود بعنایت الله سبحانه همه قبح یابد و بوے
از حسن احساس نکند عجب کجا و استغنا کرا بلکه از استیلای دید قصور اعمال باید که از اتیان حسنه منفعل و شرمنده بود

نه معجب و مستغنی و چون دید قصور در اعمال پیدا شود اعمال را قیمت افزاید و بقبول سزاوار بود سعی نمایند
که این دید پیدا شود و از عجب نه اثر و نه خبر [illegible] الا ان یشاء ربی شیئا و جمعی را که این دید
قصور اعمال بوجه کمال میسر میگردد چنان می انگارند که کاتب یمین معطل و بیکار است و حسنی نیست
که در کتاب او در آید و کاتب شمال همیشه در کار است که همه قبیح و سوء است و چون معامله عارف
تا باین حد میرسد عمل معه ما عمل ؏ قلم اینجا رسید سر بشکست ؛ والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب
پنجاه و چهارم بسید شاه محمد صدور یافته در بیان آنکه متابعت آنسرور علیه و علی آله الصلوة والسلام
مراتب و درجات دارد و آن هفت درجه است و بیان تفصیل هر درجه و ما یناسب ذلک الحمد لله
و سلام علی عباده الذین اصطفی متابعت آن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام که سرمایه سعادت
دینیه و دنیویه است درجات و مراتب دارد درجه اولی مر عوام اهل اسلام راست از اتیان
احکام شرعیه و متابعت سنت سنیه بعد از تصدیق قلب و پیش از اطمینان نفس که بدرجه ولایت
مربوط است و علماء ظواهر و عباد و زهاد که معامله شان باطمینان نفس نه پیوسته است همه درین درجه
متابعت شریک اند و در حصول صورت اتباع برابر اند و چون نفس درین مقام از کفر و انکار خود نه رسته
است لاجرم این درجه مخصوص بصورت متابعت باشد این صورت متابعت در رنگ حقیقت متابعت
موجب فلاح و رستگاری آخرت است و منجی از عذاب نار است و مبشر بدخول جنت از کمال کرم انکار
نفس را اعتبار نا نموده بتصدیق قلب کفایت فرموده است و نجات را مربوط بآن تصدیق ساخته ے
میتوانی که دهی اشک مرا حسن قبول ؛ ای که در ساخته قطره بارانی را ؛ درجه دوم از متابعت اتباع اقوال
و اعمال اوست علیه و علی آله الصلوة والسلام که بباطن تعلق دارد از تهذیب اخلاق و دفع رذائل صفات
و ازاله امراض باطنیه و علل معنویه که بمقام طریقت متعلق اند این درجه اتباع مخصوص بارباب سلوک
است که طریقه صوفیه را از شیخ مقتدا اخذ نموده بوادی سیر الی الله راه قطع مینمایند و درجه سوم از متابعت
اتباع احوال و اذواق و مواجید آن سرور است علیه و علی آله الصلوة والسلام که بمقام ولایت خاصه تعلق
دارند و این درجه مخصوص بارباب ولایت است که مجذوب سالک باشند یا سالک مجذوب چون مرتبه ولایت
بانجام رسد نفس مطمئنه گشت و از طغیان و سرکشی باز ماند و از انکار باقرار و از کفر باسلام آید بعد ازین
هر چه در متابعت کوشد حقیقت متابعت خواهد بود اگر نماز ادا می نماید حقیقت متابعت بجا می آرد

واگر صوم است همین حکم است واگر زکوة است همین نمط است وعلی هذا القیاس در اتیان جمیع احکام شرعیت
حقیقت اتباع کامن است سوال حقیقت نماز وروزه چه معنی است نماز وروزه افعال مخصوصه است اگر
آن افعال چنانچه فرموده است ادا یابد حقیقت او یافته باشد صورت چه بود وحقیقت در اتیان چه باشد جواب
مبتدی چون نفس اماره دارد که بالذات منکر احکام سماویست اتیان احکام شرعیه از وی باعتبار صورت است
ومنتهی را چون نفس مطمئنه گشته است وبرضا ورغبت قبول احکام شرعیه نموده اتیان احکام از وے باعتبار
حقیقت است مثلاً منافق ومسلم هر دو ادای نماز مینمایند منافق چون انکار باطن دارد صورت نماز بجا می آرد
ومسلم بواسطهٔ انقیاد باطن بحقیقت نماز متحلی است پس صورت وحقیقت باعتبار انکار واقرار باطن است
این درجهٔ چهارم درجه ایست از متابعت ودر درجهٔ اولی صورت این متابعت بوده واینجا حقیقت اتباع
است این درجهٔ چهارم از اتباع مخصوص بعلماء راسخین است شکر الله تعالی سعیهم که بعد از اطمینان نفس بدین دولت
متابعت متحقق نیز اند واولیاء الله را قدس الله تعالی اسرارهم هر چند نحوی از اطمینان نفس بعد تمکین
قلب حاصل است اما کمال اطمینان مر نفس را در تحصیل کمالات نبوت حاصل است که علماء راسخین را
از ان کمالات بطریق وراثت نصیب است پس علماء راسخین بواسطهٔ کمال اطمینان نفس بحقیقت شریعت
که حقیقت اتباع است متحقق باشند ودیگران چون این کمال ندارند گاهی بصورت شریعت متلبس اند و
گاهی بحقیقت شریعت متحقق علامتی از برای علماء راسخین بیان کنم تا هر ظاهر دانی دعوی رسوخ ننماید و
امارهٔ خود را مطمئنه نه انگارد وعالم راسخ کسے است که او را از تاویل متشابهات کتاب وسنت نصیب است
واز اسرار حروف مقطعات اوائل سور قرآنی بهره دارد وتاویل متشابهات از جمله اسرار غامضه است
خیال نکنی که در رنگ تاویل ید بقدرت است وتاویل وجه بذات که آن ناشی از علم ظاهر است باسرار
کار ندارد واصحاب این اسرار پیغمبرانند علیهم الصلوات والتسلیمات واین رموزات اشارات معاملات
ایشان است وبه تبعیت ووراثت این بزرگواران هر کرا باین دولت عظمی ممتاز سازند حصول این درجهٔ
متابعت که منوط باطمینان نفس است ووصول بحقیقت متابعت صاحب شریعت است علیه وعلی آله الصلوة
والسلام گاه است که بتوسط فنا وبقائی توسل سلوک وجذبه میسر گردد وتواند بود که از احوال ومواجید
واز تجلیات وظهورات هیچ در میان نباشد واین دولت نقد وقت بود لیکن از راه ولایت باین
دولت رسیدن اقربیست از آنکه براه دیگر برسد وآن راه دیگر بزعم این فقیر التزام متابعت سنت

سنیه است علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة واجتناب از رسم ورسم بدعت تا از بدعت حسنه در رنگ بدعت
سیئه احتراز ننماید بوئی از این دولت بمشام جان او نرسد واین معنے امروز متعسر است که عالم در دریای
بدعت غرق گشته است وبظلمات بدعت آرام گرفته کرا مجال است که دم از رفع بدعت زند وباحیای
سنت لب کشاید اکثر علمای این وقت رواج دهندهای بدعت اند ومحو کنندهای سنت بدعتهای پهن شده را
تعامل خلق دانسته بجواز بلکه باستحسان آن فتوی میدهند ومردم را به بدعت دلالت مینمایند چه میگویند اگر
ضلالت شیوع پیدا کند وباطل متعارف شود تعامل گردد مگر نمیدانند که تعامل دلیل استحسان نیست تعاملے
که معتبر است همانست که از صدر اول آمده است یا باجماع جمیع مردم حاصل گشته کما ذکر فی الفتاوی
الغیاثیة قال الشیخ الاسلام الشهید رحمه الله سبحانه لا ناخذ باستحسان مشائخ بلخ وانما ناخذ بقول اصحابنا المتقدمین
رحمهم الله سبحانه لان التعامل فی بلدة لا یدل علی الجواز وانما یدل علی الجواز ما یکون علی الاستمرار من
الصدر الاول یکون ذلک دلیلا علی تقریر النبی علیه وعلی آله الصلوات والسلام ایاهم علی ذلک
فیکون تشریعا عنه علیه وعلی آله الصلوة والسلام واما اذا لم یکن کذلک لا یکون فعلهم حجة الا اذا کان ذلک
من الناس کافة فی البلدان کلها لیکون اجماعا والاجماع حجة الا تری انهم لو تعاملوا علی بیع الخمر وعلی
الربوا لا یفتی بالحل وشک نیست که علم بتعامل کافهٔ انام وبعمل جمیع قری وبلدان از حیطهٔ بشر خارج است
باقی ماند تعامل صدر اول که فی الحقیقت تقریر است از ان سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام وراجع است بسنت
او علیه وعلی آله الصلوة والسلام بدعت کجا است وحسن بدعت کدام اصحاب کرام را در حصول جمیع کمالات صحبت خیر
البشر کافی بوده علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات واز علماء سلف هر که بدولت رسوخ مشرف گشته است بی آنکه طی
طریق صوفیه نماید وبسلوک وجذبه قطع مسافت کند بواسطهٔ التزام متابعت سنت سنیه است علی صاحبها الصلوة
والسلام والتحیة واجتناب از بدعت نامرضیه اللهم ثبتنا علی متابعة السنة وجنبنا عن ارتکاب البدعة بحرمة صاحب السنة
علیه وعلی آله الصلوة والسلام که علم وعمل را در حصول آن کمالات دخلی نیست بلکه حصول آن منوط بمحض فضل واحسان
خداوندیست جل سلطانه واین درجه بس عالیست درجات سابق را با آن مساسی نیست این کمالات بالاصالة
مخصوص بانبیاء اولو العزم است علیهم الصلوات والتسلیمات وبه تبعیت ووراثت تا کرا باین دولت مشرف سازند
درجهٔ ششم از متابعت ابتلاع آن سرور است علیه وعلی آله الصلوة والسلام در کمالی که مخصوص بمقام محبوبیت آن سرور
است علیه وعلی آله الصلوة والسلام چنانچه در درجهٔ پنجم افاضهٔ کمالات بمجرد فضل واحسان بوده درین درجهٔ ششم افاضه

کمالات آن بمجرد محبت است و فوق مقام تفضیل درجهٔ احسان است ازین درجه متابعت نیز اقل قلیل را نصیب است این پنج درجهٔ
متابعت عبارت از درجهٔ اولی است همه بمقامات عروج تعلق دارند و حصول اینها بالصعود مربوط است درجهٔ ششم از متابعت است که
تعلق بنزول و هبوط دارد و این درجه ساده از متابعت جامع جمیع درجات سابق است زیرا که در موطن نزول
هم تصدیق قلب است و هم تمکین قلب است و هم اطمینان نفس است و هم اعتدال اجزای قالب که از طغیان و سرکشی
باز مانده اند درجات سابق گویا جزو از متابعت بوده اند و این درجه هم چون کل است مر آن اجزا را درین مقام تابع به متبوع نهجی
شباهت پیدا میکند که گویا اسم تبعیت از میان می‌خیزد و امتیاز تابع و متبوع زائل میگردد چنان متوهم میشود که تابع در رنگ
متبوع هر چه میگیرد از اصل میگیرد گویا هر دو از یک چشمهٔ آب میخورند و هر دو هم آغوش یک کنار اند و هر دو در یک بستر اند و هر دو
در رنگ شیر و شکر اند تابع کجا و متبوع کدام و تبعیت کرا در اتحاد نسبت تغایر گنجایش ندارد و عجب معامله است
درین مقام هر چند بامعان نظر مطالعه نماید نسبت تبعیت هیچ ملحوظ و منظور نمیگردد و امتیاز تابعیت و متبوعیت اصلا مشهود
نمیشود انتهی درست که خود را طفیلی میدانند و وارث نبی خود می‌یابد علیه و علی جمیع الانبیاء من الصلوات افضلها و من التسلیمات
اکملها ما نا که تابع دیگر است و طفیلی و وارث دیگر هر چند همه در قطار تبعیت اند ظاهرا و در تابع حیلولهٔ متبوع در کار است
و در طفیلی و وارث هیچ حیلولتی در کار نیست تابع او لش خور است و طفیلی جلیس غنمی بالجمله هر دولتی که آمده است از
برای انبیا آمده است علیهم الصلوات و التحیات سعادت امتانست که بطفیل انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات
از ان دولت بهره یابند و از او لش ایشان تناول نمایند ٭ در قافلهٔ که اوست دانم نرسم ٭ این بس که رسد
ز دور بانگ جرسم ٭ تابع کامل کسی است که باین هفت درجهٔ متابعت متحلی شود و آنکه بعضی از درجات متابعت
دارد و بعضی ندارد تابع فی الجمله است علی تفاوت الدرجات علماء ظواهر بدرجهٔ اولی خرسند اند کاش
آن درجه را هم سرانجام برهند متابعت را مقصور بر صورت شریعت داشته اند و رای آن امری دیگرا انگاشته
طریقهٔ صوفیه را که وسیلهٔ حصول درجات متابعت است بیکار تصور نموده اند و اکثر شان پیر و مقتدای خود را
غیر از هدایت و بزودی ندانسته ٭ چو آن کرمی که در سنگی نهان است ٭ زمین و آسمان او همان است ٭
حققنا الله سبحانه و ایاکم بحقیقة المتابعة المرضیة المصطفویة علی صاحبها الصلوة و السلام و البرکة و التحیة و علی جمیع
اخوانه من الانبیاء الکرام و الملائکة العظام و علی جمیع اتباعهم الی یوم القیام مکتوب پنجاه و پنجم بمخدوم
زادهای عالی درجات اعنی خواجه محمد سعید و خواجه محمد معصوم سلمهما الله تعالی صدور یافته در بیان آنکه
قرآن مجید جامع جمیع احکام شرعیه است و در مناقب امام اعظم ابی حنیفه رض و در بیان آنکه اصل این کار شریعت

است مراحی صوفیه علیه آنکه احکام الهامیه همه وقت ثابت است و ما ینا سب ذلک بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی قرآن مجید جامع جمیع احکام شرعیه است بلکه جامع جمیع شرائع ما تقدم است غایة ما فی الباب
بعضی از احکام این شریعت از ان قسم اند که بعبارت نص و اشارت نص و دلالت نص و اقتضاء نص مفهوم میگردند عوام
و خواص از اهل لغت درین فهم برابر اند و قسم دیگر از احکام از ان قبیل اند که بتوسط اجتهاد و استنباط مفهوم میگردند این
فهم مخصوص بائمهٔ مجتهدین است که آنسرور باشند بقبول جمهور و اصحاب کرام آن سرور و مجتهدان سائر امت آن سرور
باشند علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات لیکن احکام اجتهادیه در زمان آنسرور که اوان وحی بوده علیه و علی آله الصلوة و
السلام درمیان خطا و صواب متردد نبودند بلکه بوحی قطعی صواب از خطا ممتاز میگشت و حق با باطل ممتزج
نمیماند که تقریر و تثبیت نبی بر خطا مجوز نیست بخلاف احکامیکه بعد از انقراض زمان وحی بطریق استنباط
مجتهدان حاصل گشته درمیان صواب و خطا مترددند لهذا احکام اجتهادی که در زمان وحی مقرر گشته اند موجب
یقین اند که مفید عمل و اعتقاد است و بعد از زمان وحی ناچار موجب ظن باشند که مفید عمل است نه موجب
اعتقاد و قسم ثالث از احکام قرآن از ان نوع اند که طاقت بشری در فهم آن عاجز است تا اعلامی از جانب
منزل احکام جل سلطانه حاصل نشود فهم آن احکام متصور نبود حصول این اعلام مخصوص بپیغمبر است علیه و علی
آله الصلوة و السلام غیر پیغمبر این اعلام را نکند این احکام هر چند ماخوذ از کتاب اند اما چون مظهر آن احکام پیغمبر است
علیه و علی آله الصلوة و السلام ناچار این احکام را منسوب بسنت داشته اند که مظهر آن سنت است
در رنگ آنکه احکام اجتهادیه را بقیاس نسبت کنند باعتبار آنکه قیاس مظهر آن احکام است پس سنت و
قیاس هر دو مظهر احکام باشند اگرچه درمیان این دو مظهر فرق بسیار است که یکی مستند برای است که مجال
خطا دارد و دیگری مؤید باعلام حق جل و علا که خطا را آنجا گنجایش نیست قسم اخیر کمال شباهت باول دارد
گویا مثبت احکام است هر چند فی الحقیقت مثبت جمیع احکام همان کتاب عزیز است پس باید دانست که در احکام
اجتهادیه غیر پیغمبر را با پیغمبر علیه و علی آله الصلوة و السلام مجال خلاف هست اگر آن غیر بپایهٔ اجتهاد برسد و احکامیکه
بعبارت و اشارت و دلالت نص ثابت شده اند و همچنین احکامیکه مظهر آنها سنت است احدی را در آنها مجال
مخالفت نیست بلکه بر جمیع امت اتباع آن احکام لازم است پس مجتهدان امت را در احکام اجتهادیه متابعة
رای پیغمبر لازم نیست علیه و علی آله الصلوة و السلام بلکه صواب در آن موطن متابعت رای خود است اینجا دقیقه است
باید دانست پیغمبر اینکه متابعت شرائع پیغمبران اولو العزم مینمایند علیهم الصلوة و السلام واجب بر ایشان همان اتباع

احکام است که از کتب وصحف ایشانان بعبارت واشارت ودلالت ثابت شده اند نه آن احکام که باجتهاد و
سنن ایشانان ظاهر گشته زیراکه در احکام اجتهادی هرگاه مجتهد امت را متابعت لازم نبوده چنانچه گذشت پیغمبر تابع را
چگونه متابعت لازم باشد واحکامیکه مظهر آنها سنت است چنانچه پیغمبر اولو العزم را آن احکام باعلام حاصل اند وپیغمبر غیر
اولو العزم را نیز احکام باعلام او تعالی ثابت اند متابعت چه بود بلکه متابعت را گنجایش نیست زیراکه باندازه هر وقت
ومناسب هر گروه احکام علیحده است گاهی حل مناسب است وگاهی حرمت پیغمبر اولی العزم را اعلام بحل امری شده بود
وپیغمبر غیر اولی العزم را اعلام بحرمت آن واین حل وحرمت هر دو ماخوذ از صحیفه منزله است چنانچه دو مجتهد از یک ماخذ
دو حکم مختلف اخذ مینمایند یکی ازانجا حل می فهمد ودیگری حرمت سوال این اختلاف در اجتهاد گنجایش دارد
که مدار آن بر رای است که هم احتمال صواب دارد وهم احتمال خطا اما این معنی در اعلام او تعالی گنجایش ندارد
زیراکه آنجا تردد در صواب وخطا جائز نیست بلکه نزد حق جل وعلا یک حکم است اگر حل است حرمت گنجایش ندارد واگر
حرمت است حل را مجال نیست جواب روا است که نسبت بیک قوم حل باشد ونسبت بقوم دیگر حرمت پس حکم خدا
جل وعلا در یک واقعه متعدد باشد نسبت تبعدد قوم ولا محذور آری در امت خاتم الرسل این معنی راست نمی آید که
کافهٔ انام درین شریعت بیک حکم محکوم اند در یک واقعه نزد خدا عز وجل سلطانه اتحاد حکم نیست سوال پیغمبر
اولی العزم هرگاه حکم بحل امری کرده باشد وپیغمبر دیگر متابع او در ان امر حکم بحرمت نماید لازم می آید که حکم ثانی ناسخ
حکم اول باشد واین جائز نیست که نسخ مخصوص به پیغمبر اولی العزم است غیر او ناسخ نمیتواند شد جواب نسخ وقتی لازم
می آید که حکم ثانی عام بود ونسبت بکافهٔ انام تا رفع حکم اول که نسبت بگروهی واقع شده بود نماید حکم ثانی عام نیست
بلکه نسبت بیک گروهی حکم بحرمت کرده است بحکم اول جنگ ندارد نمی بینی که در یک واقعه مجتهدی حکم بحل میکند ومجتهد
دیگر در همان واقعه حکم بحرمت مینماید وهیچ نسخ نیست هر چند درمیان این وآن تفاوت فاحش است که اینجا رای
است وآنجا اعلام ودر رای تعدد حکم گنجایش دارد ودر اعلام گنجایش ندارد والا تعدد قوم علاج آن مینماید چنانچه
گذشت پس در شرائع ماتقدم احکامیکه از کتب وصحف پیغمبران اولی العزم بحسب لغت مفهوم میگردند پیغمبران متابع
را نیز در آنها مجال مخالفت نیست وآن احکام نسبت بکافهٔ انام وارد گشته اند هر پیغمبر متابع بهر قوم که دعوت کند
خلاف آن احکام تبلیغ نخواهد کرد اگر حل است همه را حل است واگر حرمت است همه را حرمت است تا زمانیکه پیغمبر
دیگر از اولی العزم بیاید ورفع آن حکم فرماید این زمان نسخ متصور است پس نسخ باعتبار همان احکام باشد که بحسب
لغت از صحیفهٔ منزله ماخوذ اند واحکامیکه باجتهاد واعلام ثابت شده اند وبسنت واجتهاد منسوب اند نسخ

در آنها متصور نیست که این احکام نسبت ببعض است نه ببعض دیگر پس اجتهاد پیغمبری وهمچنین سنت او رافع اجتهاد وسنت پیغمبر
دیگر نمیتواند شد که آن نسبت بقومی است واین نسبت بقوم دیگر واگر اختلاف نسبت بکافهٔ انام یا نسبت بیک گروه کرده باشد
البته نسخ است چنانچه درین شریعت که حکم به نسبت کافهٔ انام است حکم ثانی ناسخ حکم اول است پس سنت لاحق
پیغمبر ما علیه وعلی آله وجمیع الانبیاء والمرسلین الصلوات والتحیات ناسخ باشد مر سنت سابق او را علیه وعلی آله الصلوة
والسلام وحضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام بعد از نزول که متابعت این شریعت خواهد نمود واتباع سنت
آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام خواهد کرد نسخ این شریعت مجوز نیست نزدیک است که علماء ظواهر مجتهدات
او را علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام از کمال دقت وغموض ماخذ انکار نمایند ومخالف کتاب وسنت دانند مثل روح
الله مثل امام اعظم کوفی است که ببرکت ورع وتقوی وبدولت متابعت سنت درجه علیا در اجتهاد واستنباط یافته
است که دیگران در فهم آن عاجز اند ومجتهدات او را بواسطه دقت معانی مخالف کتاب وسنت دانند واو را واصحاب
او را اصحاب رای پندارند کل ذلک لعدم الوصول الی حقیقة علمه ودرایته وعدم الاطلاع علی فهمه وفراسته امام شافعی
بکرشمه از دقت فقاهت او علیه الرضوان دریافت که گفت الفقهاء کلهم عیال ابی حنیفه وای زجرأتهای قاصر نظران که قصور
خود را بدیگری نسبت نمایند ؎ قاصری گر کند این قافله را طعن قصور حاش لله که برآرم بزبان این گله را همه شیران
جهان بستهٔ این سلسله اند روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را وبواسطهٔ همین مناسبت که بحضرت روح الله
دارد تواند بود آنچه خواجه محمد پارسا در فصول سته نوشته است که حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام بعد از نزول
بمذهب امام ابی حنیفه عمل خواهد کرد یعنی اجتهاد حضرت روح الله موافق اجتهاد امام اعظم خواهد بود نه آنکه تقلید این
مذهب خواهد کرد علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام که شان او علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام ازان بلند تر است
که تقلید علماء است فرماید بی شائبهٔ تکلف وتعصب گفته میشود که نورانیت این مذهب حنفی بنظر کشفی در رنگ
دریای عظیم مینماید وسائر مذاهب در رنگ حیاض وجداول بنظر می در آیند وبظاهر هم که ملاحظه نموده می آید
سواد اعظم از اهل اسلام متابعان ابی حنیفه اند علیهم الرضوان واین مذهب باوجود کثرت متابعان
در اصول وفروع از سائر مذاهب متمیز است ودر استنباط طریق علیحده دارد واین معنی منبی از حقیقت
است عجب معامله است امام ابو حنیفه در تقلید سنت از همه پیش قدم است واحادیث مرسل را در رنگ احادیث
مسند شایان متابعت میداند وبر رای خود مقدم میدارد وهمچنین قول صحابه را بواسطهٔ شرف صحبت خیر البشر علیه
وعلیهم الصلوة والتسلیمات بر رای خود مقدم میدارد ودیگران نه چنین اند مع ذلک مخالفان او را صاحب رای میدانند

والفاظیکه منبئ از سوی ادب اند باو منتسب میسازند باوجود آنکه همه بکمال علم و وفور ورع و تقوی او معترف اند حضرت حق سبحانه
وتعالی ایشانرا توفیق دهاد که از رأس دین و رئیس اسلام اعراض نمایند و سواد اعظم اسلام را ایذا نکنند یریدون ان یطفئوا نور
الله بافواههم جماعه که این اکابر دین را اصحاب رای میدانند اگر این اعتقاد دارند که ایشانان برای خود حکم میکردند و
متابعت کتاب و سنت نمی نمودند پس سواد اعظم از اهل اسلام بزعم فاسد ایشان ضال و مبتدع باشند بلکه از جرگهٔ اهل
اسلام بیرون بوند این اعتقاد نکنند مگر جاهلی که از جهل خود بیخبرست یا زندیقی که مقصودش ابطال شطر دین است ناقصی چند
احادیث چندرا یاد گرفته اند و احکام شریعت را منحصر دران ساخته ماورای معلوم خود را نفی مینمایند و آنچه نزد ایشان
ثابت نشده منفی میسازند شعر چو آن کرمی که در سنگی نهان ست ٭ زمین و آسمان او همان ست ٭ وای هزار وای از تعصبهای
بارد ایشان و از نظرهای فاسد ایشان بانی فقه ابوحنیفه است و سه حصه از فقه اورا مسلم داشته اند و در ربع باقی همه
شرکت دارند و فقه صاحب خانه اوست و دیگران همه عیال وی اند باوجود التزام این مذهب مرا باامام شافعی گویا
محبت ذاتی است و بزرگ میدانم لهذا در بعضی اعمال نافله تقلید مذهب وی مینمایم اما چه کنم که دیگرانرا باوجود وفور
علم و کمال تقوی در جنب امام ابی حنیفه در رنگ طفلان می یابم والامر الی الله سبحانه بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که
بالا گذشته است که اختلاف احکام اجتهادیه اگرچه آن اختلاف از پیغمبر صادر شود مستلزم نسخ نیست بخلاف اختلاف
در احکام کتاب و سنت که موجب نسخ است کما مر ایضا تحقیقه پس مقرر شد که معتبر در اثبات احکام شرعیه
کتاب و سنت است و قیاس مجتهدان و اجماع امت نیز بحقیقت مثبت احکام است بعد ازین چهار ادلهٔ شرعیه هیچ
دلیلی مثبت احکام شرعیه نمیتواند شد الهام مثبت حل و حرمت نبود و کشف ارباب باطن اثبات فرض و سنت
ننماید ارباب ولایت خاصه با عامهٔ مؤمنان در تقلید مجتهدان برابر اند کشف و الهامات ایشان را مزایت نمی بخشد و از
ربقهٔ تقلید نمی برآرد و ذوالنون و بسطامی و جنید و شبلی با زید و عمرو و بکر و خالد که از عوام مؤمنان اند در تقلید مجتهدان
در احکام اجتهادیه مساوی اند آری مزیت این بزرگواران در امور دیگرست اصحاب کشوف و مشاهدات ایشانند
و ارباب تجلیات و ظهورات هم ایشانند که بواسطهٔ استیلای محبت محبوب حقیقی جل سلطانه از ماسوای او تعالی
گسسته اند و از دید و دانش غیر و غیریت آزاد گشته اگر حاصل دارند او را دارند و اگر واصل اند او را واصل اند در عالم
بیعالم اند و با خود بیخود اند اگر میرند برای او میرند و اگر میزیند برای او میزیند بندیان ایشان مطلوب را بواسطهٔ
غلبهٔ محبت در مرآت هر ذره از ذرات عالم مشاهده مے نمایند و هر ذره را جامع جمیع کمالات
اسمائیه و صفاتی ادمی یابند از منتهیان ایشان چه نشان دهد که بی نشان اند قدم اول شان نسیان

ماسوی است از قدم ثانی ایشان چه وانماید که بیرون آفاق و انفس ست الهام ایشان را ست و کلام با ایشان ست
اکابر ایشان علوم و اسراری بی توسط از اصل اخذ مینمایند و در رنگ مجتهد که تابع رای اجتهاد خود است ایشان نیز در معارف
و مواجید تابع الهام و فراست خود اند حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره نوشته اند که در افاضهٔ علوم لدنی روحانیت
حضرت خضر متوسط است علی نبینا و علیه و علی جمیع الانبیاء الصلوة والسلام ظاهرا این سخن نسبت با ابتداء و توسط خواهد بود و معاملهٔ منتها
دیگر است کما یشهد به الکشف الصریح و مؤید این تحقیق است آنچه از حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی قدس الله تعالی سره منقول
است که روزی بر سر منبر بیان علوم و معارف مینمودند درین اثنا گذر حضرت خضر واقع شد شیخ فرمود ای اسرائیلی بیا
کلام محمدی بشنو ازین عبارت شیخ مفهوم میشود که حضرت خضر از محمدیان نیست از ملل سابقه است چون چنین باشد
محمدیانرا چگونه واسطه بود پس محقق شد که علوم و معارف دیگر اند ماورای احکام شرعیه که اهل الله بآن مخصوص اند هر چند آن
معارف ثمرات و نتائج این احکام اند مقصود از درخت نشاندن حصول ثمرات او ست تا زمانیکه درخت بر پاست ثمرات
متوقع ست و چون در اصل درخت خلل رفت ثمرات معدوم گشت عاقلی باشد که درخت را ببرد و ثمرات را توقع دارد
هر چند درخت را بینیک تربیت کنند ثمرات وافر آرد ثمره اگرچه مقصود ست اما فرع شجره است ملتزم شریعت
و مداهن شریعت را برین معنی قیاس باید کرد آنکه التزام دارد صاحب معرفت ست هر چند التزام بیش معرفت بیش و آنکه
مداهن ست از معرفت بی نصیب ست و بالفرض آنچه بزعم فاسد خود دارد و اگرچه هیچ نماید از قبیل استدراج است که
جوگیه و براهمه را در ان شرکت است کل حقیقة ردته الشریعة فهو زندقة والحاد پس روا است که خواص اهل الله در معارف
ذات و صفات و افعال او تعالی بعضی از اسرار و دقائق فهم کنند که ظاهر شریعت از ان معارف ساکت است و در حرکات
و سکنات اذن و عدم اذن او تعالی دریابند و مرضی و غیر مرضی و دانند بسیارست که در بعضی اوقات ادای
بعضی از عبادات نافله را غیر مرضی یابند و بترک آن ماذون گردند گاهی نوم را به از یقظه فهمند احکام شرعیه
باوقات موقت اند و احکام الهامیه همه وقت ثابت اند و چون حرکات و سکنات این بزرگواران مربوط باذن ست
ناچار نوافل دیگران نیز فرائض ایشان باشند مثلا یک فعل نسبت بیک شخص بحکم شریعت نفل ست و همان فعل
نسبت بشخص دیگر بحکم الهام فرض پس دیگران گاهی ادای نوافل مینمایند و گاهی مرتکب امور مباحه میگردند و
این بزرگواران چون کار را بامر و اذن مولی جل سلطانه میکنند همه از فرائض ادا می یابد مستحب و مباح
دیگران فرض ایشان ست ازینجا علو شان این بزرگواران باید دریافت علمای ظواهر در امور دین اخبار غیبیه را
مخصوص باخبار پیغمبران میدانند علیهم الصلوات والتسلیمات و دیگرانرا در ان اخبار شرکت نمی دهند این معنی

منافی وراثت ست ونفی ست مر بسیاری از علوم ومعارف صحیحه را که بدین متین تعلق دارند آری احکام شرعیه مربوط بادلهٔ
اربعه است که الهام را دران گنجایش نیست اما امور دینیه ماورای احکام شرعیه بسیار است که اصل خامس الخ الهام
ست بلکه توان گفت که اصل ثالث الهام ست بعد کتاب وسنت این اصل تا انقراض عالم بر پا است پس دیگران را باین
بزرگواران چه نسبت بود بسیار ست که دیگران در بعضے اوقات عبادت کنند وآن عبادت غیر مرضی باشد واین بزرگواران
در بعضے احوال ترک عبادت کنند وآن ترک مرضی بود پس نزد حق جل وعلا ترک ایشان به از فعل دیگران شد وعوام بخلاف
این حاکم اند آن را عابد میدانند واین را مکاری می شمرند سوال چون دین بکتاب وسنت کامل گشت بعد از کمال بالهام چه
احتیاج بود وچه نقصان ماند که بالهام کامل گردد جواب الهام مظهر کمالات خفیه دین ست نه مثبت کمالات زائده در دین
چنانچه اجتهاد مظهر احکام ست الهام مظهر دقائق واسرار ست که فهم اکثر مردم ازان کوتاه ست هر چند در اجتهاد و الهام
فرق واضح ست که آن مستند ست بخالق را آن جلسلطانه پس در الهام یک قسم اصالت پیدا شد که در اجتهاد نیست الهام
شبیه اعلام نبی ست که ماخذ سنت ست چنانچه بالا گذشت اگرچه الهام ظنی ست وآن الهام قطعی ربنا اتنا من لدنک
رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب پنجاه وششم** بمولانا عبد القادر
انبالی صدور یافت در بیان آنکه معاملهٔ عارف بجاے میرسد که سیئات دیگران در حق او حکم حسنات پیدا
میکند بسم الله الرحمن الرحیم قال الله تبارک وتعالی اولئک یبدل الله سیئاتهم حسنات معامله درویش بعنایت
الله سبحانه وبصدقهٔ حبیبه علیه وعلی آله الصلوة والسلام تا بجای میرسد که سیئات دیگران حسنات او میگردد ورذیلهٔ
ایشان حمیدهٔ او میشود مثلاً ریا وسمعه از سیئات است واز رذائل او صاف در حق او حسن پیدا میکند وحکم
حمد وشکر میگیرد زیرا که آن درویش جمیع اقسام عظمت وکبریائی را از خود مسلوب ساخته بجناب قدس خداوندے
جل سلطانه منسوب دانسته است وجمیع انواع حسن وجمال وخیر وکمال را از خود دور دانسته باو تعالے
مخصوص گردانیده است خود را غیر از شر ونقص هیچ نمی یابد ودر خود غیر از ذل وافتقار وانکسار هیچ نمی بیند
اگر فرضاً فردی از افراد عظمت وکبریائی بظاهر متوجه او شود او را زینه خواهد یافت که از راه او بفوق خواهد
گذشت وبجنابے که شایان عظمت وکبریائی ست خواهد رسید وهمچنین حالت حسن وجمال وخیر وکمال که پیش
از زینه بودن ازینها نصیب او نیست امانات باهل امانات راجع ست پس در صورت ریا وسمعه مقصود
اشتهار وافتخار ورفعت وعظمت او نیست بلکه اظهار نعمت حق است سبحانه واعلام احسان اوست تعالے
که نسبت باو وقوع آمده است پس ریا وسمعه عین حمد وشکر حق باشد تعالی وتقدس که از رذالت بمحمدت

آمده است وعلی هذا القیاس سائر الصفات اولئک یبدل الله سیئاتهم حسنات وکان الله غفورا رحیما والسلام
مکتوب پنجاه وهفتم بملا غازی نائب صدور یافته در بیان آنکه ذکر حق جل وعلا شانه اولی است از
صلوة فرستادن بخیر البشر علیه وعلی آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها اما ذکری که شایان قبولیت داشته
باشد یا ذکری که طالب از شیخ مقتدا اخذ نموده باشد وما یناسب ذالک چندگاه بصلوة خیر البشر علیه وعلی آله الصلوة
والسلام اشتغال داشتم وبانواع واقسام صلوة درود میفرستادم ونتائج وثمرات عاجله بران مترتب مییافتم و
بدقائق واسرار ولایت خاصهٔ محمدیه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیه مهتدی میگشتم چون مدتے برین عمل گذشت
اتفاقاً فتوری درین التزام پیدا گشت وتوفیق این اشتغال زائل شد وبر صلوات موقته اقتصار افتاد ودر انوقت
خوش می آمد که بجای صلوة به تسبیح وتقدیس وتهلیل اشتغال نمایم گفتم حکمتے درین امر خواهد بود تا چه ظاهر سازند آخر
بعنایت الله سبحانه معلوم گشت که درینوقت ذکر گفتن به از درود فرستادن است هم مرسل را وهم مرسل الیه را
بدو وجه یکی آنکه در خبر قدسی آمده است من شغله ذکری عن مسالتی اعطیته افضل ما اعطی السائلین وجه دوم آنکه چون
ذکر ما خوذ از حضرت پیغمبر ست علیه وعلی آله الصلوة والسلام ثواب آن ذکر چنانچه بذاکر میرسد بآن سرور نیز مثل
آن ثواب میرسد قال علیه وعلی آله الصلوة والسلام من سن سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها وهمچنین هر عملے
نیک که از امتان بوجود می آید اجر آن عمل چنانچه بعامل میرسد به پیغمبر که واضع آن عمل است نیز همانقدر اجر واصل
میگردد بی آنکه از اجر عامل چیزی نقصان کنند وهیچ در کار نیست که عامل به نیت پیغمبر عمل نماید چه آن عطاے
حق ست جلسلطانه عامل را دران صنعی نیست آری اگر از عامل نیت پیغمبر نیز بوجود آید باعث ازدیاد اجر عامل
خواهد بود واین زیادتی نیز به پیغمبر عائد خواهد گشت ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم وشک
نیست که مقصود اصلی از ذکر یاد حق است سبحانه وطلب اجر طفیلی اوست ودر درود مقصود اصلی طلب
حاجت است تا شان ما بینهما بیش فیوضی که از راه ذکر به پیغمبر برسد باضعاف زیاده خواهد بود ازان برکاتی که از
راه درود باو برسد علیه الصلوة والسلام باید دانست که هر ذکر این رتبه ندارد ذکری که شایان قبول ست باین
مزیت مخصوص ست ذکری که نه این چنین ست درود را بروے مزیت ست ووصول برکات از درود بیشتر متوقع ست لیکن ذکری که
طالب از شیخ کامل مکمل اخذ نماید وبشرائط طریقه بران مداومت کند از درود گفتن افضل ست چه این ذکر وسیلهٔ آن ذکر ست
تا این ذکر نکنند بآن ذکر نرسد ازینجاست که مشائخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم مبتدی را غیر از ذکر دیگر تجویز نکرده
اند ودر حق او اقتصار بر فرائض وسنن نموده اند واز امور نافله منع ساخته اند ازین بیان لائح گشت که هیچ فردی از امت

اگرچه در کمالات بدرجهٔ علیا برسد به پیغمبر خود مساوات پیدا نه کند زیرا که انهمه کمالات که او را حاصل شده است بواسطهٔ متابعت شریعت آن پیغمبرست علیه الصلوة والسلام پس این همه کمالات مر آن پیغمبر را نیز ثابت باشند با کمالات متابعان دیگر و با کمالات مخصوصهٔ او علیه الصلوة والسلام و همچنین آن فرد کامل بمرتبهٔ هیچ پیغمبری نرسد اگرچه آن پیغمبر را هیچ یکی متابعت نکرده باشد و دعوت او را قبول ننموده بود چه هر پیغمبر باصالت صاحب دعوت است و به تبلیغ شریعت مامور انکار منکران در دعوت و تبلیغ قصور پیدا نکند و نیز ظاهر است که هیچ کمالی بر تبهٔ دعوت و تبلیغ نرسد فان احب عباد الله الی الله من احب الله الی عباده وحبب عباد الله الی الله وهو الداعی والمبلغ شنیده باشد که در خبر آمده است فردای قیامت سیاهی علما را با خون شهداء فی سبیل الله وزن کنند و پلهٔ آن سیاهی بر پلهٔ آن خون راجح آید و امثال ما را این دولت میسر نشده است هر چه طفیلی و ضمنی ست اصل از اصل است و فرع مستنبط از ینجا فضل اعیان و مبلغان این امت باید دریافت هرچند در دعوت و تبلیغ درجات است اعیان و مبلغان در درجات متفاوت‌اند علما به تبلیغ ظاهر مخصوص اند و صوفیه بباطن اهتمام دارند و آنکه عالم صوفی است کبریت احمرست و شایان دعوت و تبلیغ ظاهر و باطن ست و نائب و وارث پیغمبرست علیه و علی آله الصلوة والسلام جمعی محدثان این امت را که تبلیغ احادیث نبوی مینمایند علیه وعلی آله الصلوة والسلام افضل این امت دانسته اند اگر مطلقاً افضل دانسته اند محل خدشه است و اگر نسبت بمبلغان ظاهر گفته اند گنجایش دارد و افضل مطلق مر مبلغ جامع را است که هم تبلیغ ظاهر نماید و هم تبلیغ باطن و هم بظاهر دعوت کند و هم بباطن لان فی الاقتصار قصورا بینا فی اطلاق الفضل فافهم ولا تکن من القاصرین بلی ظاهر هر چند عمده است و مناط نجات و کثیر البرکة و عموم المنفعة اما کمال او مربوط بباطن است ظاهر بی باطن ناتمام ست و باطن بی ظاهر نافرجام و آنکه باطن را بظاهر جمع سازد کبریت احمرست ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیئ قدیر والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب پنجاه و هشتم بخواجه محمد تقی صدور یافته در جواب استفسار او که از عالم مثال بود از دو جماعة که یکی به تناسخ قائل و جماعة دیگر که بنقل روح میگویند در بیان کمون و بروز و ما یناسب ذلک +

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین واله الطاهرین صحیفه شریفه که از حسن نشاء و علو فطرت التفات فرموده بودند بمطالعهٔ آن مشرف گشت سلمکم الله تعالے نوشته بودند که شیخ محی الدین عربی قدس سره در فتوحات مکیه حدیثی نقل میکند که آن سرور فرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام ان الله خلق مائة الف آدم و حکایتی می آرد در بعضے مشاهدات عالم مثال که در وقت طواف کعبه معظمه جمعی ظاهر شد که همراه جمعی طواف میکنند که من ایشان را نمی شناسم و در

اثنای طواف ایشان دو بیت عربی خوانند که یکی از ان دو بیت این ست لقد طفنا کما طفتم سنینا * بهذا البیت طرا اجمعینا * چون این بیت شنیدم در خاطر گذشت که اینها ابدان عالم مثال اند و متقاربان این خطور یکی از اینها بجانب من نگاه کرد و فرمود که من از جملهٔ اجداد توام من پرسیدم که چند سال ست از فوت تو فرمود که از فوت من زیاده از چهل هزار سال ست من از روی تعجب گفتم که از ابتدای خلقت آدم ابی البشر علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام تا اینندم هفت هزار سال تمام نشده ست فرمود تو از کدام آدم میگوئی این آدم ست که در اول دوره هفت هزار سال خلق شده است شیخ فرموده در نیوقت آن حدیث نبوی علیه وعلی آله الصلوة والسلام که سابق تحریر یافته است بخاطر گذشت که مؤید این قول ست مخدوما مکرما درین مسئله بعنایت الله سبحانه برین فقیر ظاهر گشته است آنست که انهمه آدم که پیش از وجود حضرت آدم علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام گذشته اند وجود شان در عالم مثال بوده است نه در عالم شهادت همین حضرت آدم ست که در عالم شهادت موجود گشته است و در زمین خلافت یافته و مسجود ملائکه شده صلوات الله تعالی وتسلیماته سبحانه علی نبینا وعلیهم اجمعین غایة ما فی الباب آدم چون بر صفت جامعیت مخلوق گشته است و در حقیقت خود لطائف و اوصاف بسیار دارد و پیش از وجود او بقرون متطاوله در هر وقتے از اوقات صفتے از صفات یا لطیفهٔ از لطائف او بایجاد خداوندی جل سلطانه در عالم مثال موجود گشته است و بصورت آدم ظاهر شده و مسمی باسم او گشته و کار و بار آدم منتظر از وی بوقوع آمده حتی که توالد و تناسل که مناسب عالم مثال ست نیز بظهور پیوسته و کمالات صوری و معنوی مناسب آن عالم نیز یافته و شایان عذاب و ثواب گشته بلکه در حق او قائم شده بهشتی به بهشت و دوزخی بدوزخ رفته بعد از ان در وقتی از اوقات بمشیته الله سبحانه صفتی یا لطیفهٔ دیگر از صفات و لطائف او علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام در همان عالم بمنصهٔ ظهور آمده و کار و بار که از ظهور اول بوجود آمده بود از ظهور ثانی نیز بوجود آمده چون آن دوره نیز تمام شده ظهور ثالث از ان صفات و لطائف او علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام بحصول پیوسته و چون آن ظهور نیز دورهٔ خود را اتمام کرده ظهور رابع به ثبوت پیوسته الی ماشاء الله تعالی و چون دائرهٔ ظهورات مثالیهٔ او که تعلق بصفات و لطائف او داشت تمام گشته آخر الامر آن نسخهٔ جامعه در عالم شهادت بایجاد خداوندی جل سلطانه بوجود آمده و بفضل خداوندی جل سلطانه معزز و مکرم گشته اگر صد هزار آدم باشند اجزای همین آدم اند و دست و پای او یند و مبادی و مقدمات او یند جد شیخ بزرگوار که زیاده از چهل هزار فوت او گذشته است لطیفه بوده است در مثال از لطائف جد شیخ که بعالم شهادت وجود داشته است و طواف بیت الله که میکرده در عالم مثال میکرده

چه کعبه معظمه را نیز در مثال صورتی تشبیهی بوده است که اهل آن عالم را قبله بوده این فقیر درین باب نظر را
دور رسانده و تعمق بسیار نموده در عالم شهادت آدم دیگر بنظر نیامده و غیر از شعبده های عالم مثال نیافته و آنکه
بدن مثالی گفته که من جد تو ام و زیاده از چهل هزار سال از فوت من گذشته است اول دلیل است بر آنکه
آدم های پیش از ظهورات صفات و لطائف این آدم بوده اند نه آنکه خلقت علیحده داشتند ازین آدم مباین بوده اند
چه مباین را با این آدم چه نسبت و چرا جد بوده از خلقت این آدم هفت هزار سال تمام نشده چهل هزار
چه گنجایش دارد و جماعه که در دلهای ایشان مرض است ازین حکایات تناسخ می فهمند و نزدیک است که بقدم
عالم قائل گردند و از قیامت کبری انکار نمایند و بعضی از ملاحده که بباطن خود را مستثنی گرفته حکم
بجواز تناسخ می نمایند و می انگارند که نفس تا زمانه که بحد کمال برسد از تقلب ابدان او را چاره نبود میگویند
چون بحد کمالی رسید از تقلب ابدان بلکه از تعلق ابدان فارغ گشت و مقصود از خلقت او کمال اوست
میسر شد و این سخن کفر صریح است و انکار است از آنچه از دین بتواتر ثابت شده است هرگاه در آخر کار
جمیع نفوس بحد کمال برسند دوزخ کرا باشد و معذب کدام بود و این انکار دوزخ است و انکار عذاب
اخروی است و نیز انکار حشر اجساد است چه بزعم اینها نفس را احتیاجی بجسد که آلت کمالات اوست
نمانده است تا بجسد حشر نموده آید اعتقاد این جماعت موافق اعتقاد فلاسفه است که از حشر اجساد انکار
دارند و عذاب و ثواب روحانی دانند بلکه اعتقاد ایشان از اعتقاد فلاسفه هم بدتر است که آنها رد تناسخ
می نمایند و عذاب روحانی اثبات میکنند و اینها هم اثبات تناسخ مینمایند و عذاب روحانی اثبات
می کنند و اینها هم اثبات تناسخ مینمایند و هم از عذاب آخرت انکار دارند و عذاب نزد اینها عذاب
دنیاست که از برای تهذیب نفوس اثبات میکنند سوال از حضرت امیر کرم الله تعالی وجهه و بعضی
دیگر از اولیاء الله نیز منقول است که بعضی از اعمال غریبه و افعال عجیبه پیش از وجود عنصری بقرون
متطاوله از ایشان در عالم شهادت بوقوع آمده است صحت آن بی تجویز تناسخ چگونه است جواب صدور
آن اعمال و افعال از ارواح این بزرگواران است که بمشیت الله سبحانه خود متجسد باجساد گشته مباشر
افعال عجیبه گشته اند جسد دیگر نیست که بآن تعلق گیرند تناسخ آنست که روح پیش از تعلق باین جسد بجسد
دیگر که مباین و مغایر آن روح است تعلق گرفته باشد و چون خود متجسد بجسد گردد تناسخ چه بود جنیان که متشکل
باشکال میگردند و متجسد باجساد میشوند و درین اعمال حال عجیبه که مناسب این اشکال و اجساد است

بوقوع می آرند هیچ تناسخ نیست و هیچ حلولی نه هرگاه جنیان را بتقدیر الله سبحانه این قدرت بود
که متشکل باشکال گشته اعمال غریبه بوقوع آرند ارواح اکمل را اگر این قدرت عطا فرمایند چه محل تعجب
است و چه احتیاج ببدن دیگر ازین قبیله است آنچه از بعضی اولیاء الله نقل میکنند که در یک ساعت
در امکنه متعدد حاضر می گردند و افعال متباینه بوقوع می آرند اینجا نیز لطائف ایشان متجسد باجساد مختلفه
و متشکل باشکال متباینه میگردند و همچنین عزیزیکه مثلاً در هندوستان توطن دارد و از ان دیار نه برآمده است
جمعی از حضرت مکه معظمه می آیند میگویند که آن عزیز را در حرم کعبه دیده ام و چنان و چنین در میان ما و آن
عزیز گذشت و جمعی دیگر نقل میکنند که ما او را در روم دیده ایم و جمعی دیگر در بغداد دیده اند اینهمه تشکل لطائف
آن عزیز است باشکال مختلفه و گاه هست که آن عزیز را از ان تشکلات اطلاع نبود لهذا در جواب آن
جماعت گاه میگوید این همه بر من تهمت است من از خانه نه برآمده ام و حرم کعبه را ندیده ام و روم و بغداد را نمی شناسم
و نمیدانم که شما چه کسانید و همچنین ارباب حاجات از اعزه احیا و اموات در ان مخاوف و مهالک استمداد و طلب
می نمایند و می بینند که آن صور اعزه حاضر شده دفع بلیه از اینها نموده است گاه هست که آن اعزه را از
دفع آن بلیه اطلاع بود و گاه نبود ع از ما و شما بهانه بر ساخته اند این نیز تشکل لطائف آن اعزه است
و این تشکل گاه در عالم شهادت بود و گاه در عالم مثال چنانچه در یک شب هزار کس آن سرور علیه و علی
آله الصلوات والسلام بصور مختلفه در خواب می بینند و استفاده ها می نمایند اینهمه تشکل صفات لطائف اوست
علیه وعلی آله الصلوات والسلام بصورتهای مثالی و همچنین مریدان از صور مثالی پیران استفاده ها مینمایند و
حل مشکلات میفرمایند کمون و بروز که از بعضی مشائخ گفته اند بتناسخ پیران مساس ندارد زیرا که در
تناسخ تعلق نفس ببدن ثانی از برای ثبوت حیات است و برای سلوک حس و حرکت آن بدن است و در
بروز تعلق نفس ببدن دیگر از برای حصول این غرض نیست بلکه مقصود ازین تعلق حصول کمالات است
مر آن بدن را و وصول بدرجات است مر او را چنانچه جنی بفرد انسانی تعلق پیدا کند و در شخص او بروز نماید
این تعلق نیز برای حیات آن فرد نیست چه او حی و حساس و متحرک پیش ازین تعلق است چیزیکه ازین تعلق
در وی حادث میشود ظهور صفات و حرکات و سکنات آن جن است و مشائخ مستقیم الاحوال بعبارت
کمون و بروز لب نمی کشایند تا ناقصان را در بلا و فتنه نمی اندازند نزد فقیر کمون و بروز هیچ در کار نیست
کاملی اگر تربیت ناقصی خواهد بی آنکه در وی بروز نماید باید که باقتدار خداوندی جل سلطانه صفات کامله

خود را در مرید ناقص منعکس سازد و بتوجه و التفات آن انعکاس را ثبات و استقرار دهد تا مرید ناقص از نقص بکمال
آید و از صفات رذیله بصفات حمیده گراید و هیچ کمون و بروز درمیان نبود ذالک فضل الله یوتیه من یشاء
والله ذو الفضل العظیم و بعضے دیگر بنقل ارواح قائل اند میگویند روح را بعد از کمال قدرتی پیدا میشود
که اگر خواهد بدن خود را بگذارد و ببدن دیگری داخل شود نقل میکنند عزیزی که این کمال و این قدرت
را داشت در جوار او جوانی فوت کرد این عزیز بدن خود را که بسن در کبر رسیده بود گذاشت و در بدن
آن جوان داخل شد تا آنکه بدن اول او میت گشت و بدن ثانی زنده گشت این قول مستلزم تناسخ
ست که تعلق ببدن ثانی از برای حیات آن بدن ست این قدر فرق است که قائل بتناسخ به نقص نفس حاکم
است و تناسخ از برای تکمیل نفس اثبات مینماید و آنکه بنقل روح قائل است روح را کامل می انگارد
و بعد از کمال روح اثبات نقل مینماید نزد فقیر قول بنقل روح از قول بتناسخ هم ساقط تر است زیرا که
تناسخ را از برای تکمیل نفوس اعتبار کرده اند اگرچه این اعتبار باطل ست و نقل روح را بعد از حصول
کمال گمان برده اند اگرچه هیچ کمال نیست هرگاه تبدل ابدان از برای تحصیل کمالات قرار داده
باشند بعد از حصول کمال نقل ببدن ثانی برای چه بود اهل کمال تماشائی نیستند همت ایشان بعد از حصول
کمال تجرد از ابدان ست نه تعلق با بدن زیرا که آنچه مقصود از تعلق بوده است بحصول پیوسته و ایضاً در
نقل روح اماتت بدن اول ست و احیاء بدن ثانی ست پس بدن اول را از حصول احکام
برزخ چاره نبود و از عذاب و ثواب قبر گذر نه و بدن ثانی را چون حیات ثانی اثبات مینمایند
حشر در حق او در دنیا ثابت گشت انگارم که معتقدان نقل روح معلوم نیست که بعذاب و ثواب قبر قائل
باشند و بحشر و نشر معتقد بوند افسوس هزار افسوس این قسم بطالان خود را اهل سنت گرفته اند و مقتدای
اهل اسلام گشته ضلوا فاضلوا ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت
الوهاب بحرمة سید المرسلین علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات **تذییل** دربیان بعضے از علوم و معارف
که بعالم مثال تعلق دارند باید دانست که عالم مثال از جمیع عوالم فراخ ترست هرچه در جمیع عوالم
است صورت او در عالم مثال ست معقولات و معانی همه آنجا صورت دارند گفته اند حق را جل و علا
سلطانه مثلی نیست اما مثال هست ولله المثل الاعلی این فقیر در مکاتیب خود نوشته است که در
مرتبهٔ تنزیه صرف چنانچه مثل نیست مثال هم نیست فلا تضربوا لله الامثال و در عالم صغیر نمونه عالم

مثال خیال ست چه جمیع اشیا را در خیال صورت متصورست کیفما کان احوال و مقامات سالک چه نسبت اشیا را
که تصویر کرده بنماید و ارباب علم بیاز و دو اگر خیال نبود یا کوتهی کند جهل لازم بود از اینجاست که فوق مرتبهٔ ظلال
جهل و حیرت ست چه تنگ و یوی خیال مراتب ظلال ست هرجا ظل نیست خیال را آنجا گنجایش نیست هرگاه
صورت تنزیهی در مثال نبود چنانچه گذشت در خیال که پرتو یست از مثال چگونه صورت تنزیهی متصور بود
فلا جرم لا یکون ثمه الا الجهل والحیرة و هرجا علم نبود گفت نبود من عرف الله کل لسانه نشان آنست و هرجا علم بود
گفت و گو بود من عرف الله طال لسانه بیان آنست پس درازی لسان در ظلال بود و لنگی زبان فوق مراتب
ظلال است فعل بود یا صفت اسم بود یا مسمی پس هرچه منحوت خیال ست چون از ظلال ست معلول ست و بعلت
جعل مجعول بیش ازین نیست که چون از آثار و علامات مطلوب ست مفید علم الیقین ست عین و حق وراے
ظلال و خیال است خلاصی از نحبت خیال وقتے میسر گردد که سیر انفسی را نیز در رنگ سیر آفاقی واپس انداز دو
در ماوراے آفاق و انفس جولان نماید این معنے اکثر اولیا را بعد از مرگ میسر میگردد تا حیات ست خیال دامنگیر شان
واقلے را از اکابر این دولت درین نشاء میسر میگردد با وجود حیات دنیوی از تصرف سلطان خیال بیرون
می آیند و مطلوب را بی محنت و جبل ادراک درکنار میگیرند درینوقت تجلی ذاتی برقی در حق این بزرگواران دائمی می گردد
و وصل عریانی پرتو می اندازد هنیئاً لارباب النعیم نعیمها وللعاشق المسکین ما یتجرع بسوال جمعی در واقعات
و منامات در مثال و خیال می بینند که بادشاه شده ایم خدم و حشم خود را معاینه مینمایند و نیز می بینند که با قطب
شده ایم و عالم رویا آورده در عالم یقظه و افاقت که عالم شهادت ست هیچ ازین کمالات ظهور نمی آید این
رویت هیچ صدقی دارد یا باطل محض ست جواب این رویت محلی از صدق دارد و بیانش آنست
که معنے بادشاهت و قطبیت دران جماعه کائن ست لیکن این معنی در انها ضعیف ست شایان آن نیست
که در عالم شهادت ظهور یابد بعد ازان از دو حال خالی نیست اگر این معنے بعنایت الله سبحانه قوت پیدا کرده
و شایان آن گشت که در عالم شهادت ظهور پیدا کند بقدرت الله سبحانه هم بادشاه و هم قطب وقت میشوند و اگر
این معنی آن قدر قوت پیدا نکرد که در عالم شهادت ظاهر گردد و بهمان ظهور مثالی که ضعف ظهور ارت ست
کفایت می افتد و بقدر قوت ظهور می یابد ازین قبیل ست واقعاتی که طالبان این راه می بینند و خود را
در مقامات عالیه می یابند و می بینند که بمناصب ارباب ولایت سرفراز گشته اند اگر در شهادت این معنی
ظهور کند دولتست عظیم و اگر بظهور مثال کفایت شده ای حاصل ست و جای مصیبت ست و هرجا که

وجام در خواب خود را پادشاه می بیند و هیچ حاصل ندارد و جز خسارت نقد وقت او نیست پس بر واقعات اعتبار
نباید نهاد و در شهادت هرچه میسر شود از آن او ست ؎ چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم ؛ نه شبم نه شب پرستم
که حدیث خواب گویم ؛ ازینجا است که اکابر نقشبندیه واقعات را اعتباری نمی نهند و به تعبیر چندان ست که در افاقت
و یقظه بیسر گردد لهذا دوام شهود را اعتبار نموده اند و استمرار حضور را دولت دانسته اند حضورے که غیبت
در قفای آن باشد نزد این بزرگواران از حیز اعتبار ساقط ست ازین جاست که نسیان ماسوی در حق ایشان لازم
گشته است و خطور غیر از قلب شان همه وقت منتفی شده بلکه نهایت در بدایت او مندرج گردد این کمالات از وی
چه مستبعد بود ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین والسلام مکتوب
پنجاه و نهم به پیرزادگی خواجه عبدالله سلمه الله تعالی صدور یافته در بیان آنکه معقول و موهوم و مکشوف
ومشهود همه داخل ماسوی است وما یناسب ذلک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه شریفه که قرة العین
ارسال داشته بودند وصول یافت اندراج یافته بود که بکرم حضرت حق سبحانه وتعالی آن شعبده ها برطرف شده
است و از آن مقوله هیچ نمانده است همت بر آن مصروف ست که از اثبات هیچ چیز بر دست نیاید معقول
و موهوم همه در تحت لا داخل است کذا او کما نوشته بودند اما این معنی بتکلف ست امید ست که بی تکلف نصیب
شود نهایت آثار معقول و موهوم بلکه مشهود و مکشوف چه آفاقی و چه انفسی همه داخل دائره ماسوی
است و از جمله لعب و لهو است و بیش از گرفتاری به شعبده بازی نیست زوال این گرفتاری اگر بتکلیف است
داخل طریقه است و از جمله علم الیقین است بعد اللتیا والتی اگر این دولت بی تکلف میسر گردد و از تکلف نفی
یا انتفای ماسوی برسد از مضیق طریقت دار هر واز کوچه علم بیرون جهد و بفنا مشرف گردد این معنی بگفتن آسان
است برسیدن دشوار الا من یسره الله سبحانه کار و باری که بحقیقت تعلق دارد و در پیش است و در گذشت نفی
بلکه انتفا مقام اثبات است و بیرون علم عین است بدانند که طریقت را در جنب حقیقت هیچ اعتداد ے نیست
و نفی را نسبت باثبات هیچ اعتبار ے نه چه متعلق نفی ممکنات است و متعلق اثبات واجب است تعالی
در جنب اثبات همچون قطره در نظر می در آید در پهلوی دریاے بیکران و بحصول این نفی و اثبات
بولایت خاصه رسیده میشود و بعد حصول الولایة الخاصة اما العروج واما النزول وان کان النزول
لذلک العروج لازما ایضا ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا ذنوبنا انک علی کل شیء قدیر السلام علیکم و علی
سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه الصلوة والسلام مکتوب شصتم به محمد تقی صدور

یافته در جواب کتابت او در بیان آنکه از فضولیات دین عنان معطوف ساخته بضروریات دین باید پرداخت
وما یناسب ذلک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی بمطالعه صحیفه شریفه مشرف گشت و لآلی که بآن مستند گشته
و اندراج یافته بود در باب حقیقت خلافت حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه باجماع اهل حل و عقد صدر اول
که خیر القرون است و در باب افضلیت خلفاء راشدین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین که بترتیب لغت خلافت
ایشان مترتب است و در باب سکوت ورزیدن از منازعات و مشاجرات اصحاب خیر البشر علیه و علیهم الصلوات
والتسلیمات فرحت فراوان رسانید این اعتقاد در بحث امامت کل است و موافق اهل سنت و جماعت است
شکر الله تعالی سعیهم مخدوما مشفقا آنکار را بحث امامت از فروع دین است نه از اصول شریعت ضروریات دین دیگر
است که باعتقاد و عمل تعلق دارد که علم کلام و علم فقه متکفل آنست ضروریات را گذاشته بفضولیات پرداختن عمر
خود را صرف مالایعنی کردن ست و در علامت آخر آمده است علامة اعراض الله تعالی عن العبد اشتغاله بما لایعنیه اگر
بحث امامت از ضروریات دین و از اصول شریعت می بود چنانچه شیعه گمان برده اند بایستے که حضرت حق سبحانه
وتعالی در کتاب مجید خود تعیین استخلاف میفرمود و تشخیص خلیفه مینمود و حضرت پیغمبر نیز علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات
امر بخلافت یکی میکرد و به تنصیص و تصریح یکی را خلیفه میساخت و در کتاب و سنت چون اهتمام این امر مفهوم نه شد معلوم
شد که بحث امامت از فضول دین است نه از اصول دین فضولی باید که بفضول اشتغال نماید آنقدر ضروریات
دین در پیش است که نوبت بفضول نمیرسد اول از تصحیح اعتقاد چاره نبود که بذات و صفات و افعال واجبی جل سلطانه
تعلق دارد و اعتقاد باید نمود که آنچه پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والسلام از نزد حق جل و علا آورده است و بضرورت
و تواتر از دین معلوم گشته است از حشر و نشر و عذاب و ثواب اخروی دائمی و سائر سمعیات همه حق است احتمال
تخلف ندارد اگر این اعتقاد نبود نجات نبود ثانیاً از اتیان احکام فقهیه هم چاره نبود از اداے فرائض و واجبات
بلکه از اداے سنن و مستحبات نیز گذر نه رعایت حل و حرمت شرعیه نیک باید نمود و در حدود شریعت احتیاط باید
کرد تا فلاح و رستگاری از عذاب آخرت متصور شود و چون اعتقاد و عمل را درست کند نوبت بطریق صوفیه رسد
و امیدوار کمالات ولایت گردد بحث امامت نسبت بضروریات دین کالمطروح فی الطریق است غایة ما فی
الباب چون مخالفان درینباب غلو نموده اند و طعن در اصحاب خیر البشر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات کرده
بضرورت در رد ایشان مقدمات طویل الذیل ابراز نموده می آید که لزوم فساد از دین متین رفع نمودن
از ضروریات دین است والسلام مکتوب شصت و یکم در عزاء مرحومی مولانا احمد برکی صدور یافت

در نصیحت یاران مولانا حسن را سر حلقهٔ آنها ساختن و ما یناسب ذلک. بسم الله الرحمن الرحیم بعد الحمد والصلوة وتبلیغ
الدعوات میرساند و عزای مغفرت پناه مولانا احمد علیه الرحمة مینماید وجود شریف مولانا درینوقت مر مسلمانان را آیتی بود از آیات
حق جل و علا و رحمتی بود از رحمتهای او تعالی اللهم لا تحرمنا اجره ولا تفتنا بعده از یاران دوستان امداد و اعانت گذشتگان
را مامول و مسئول است خدمتگاری و دلجوئی فرزندان و متعلقان مرحومی بر محبان و مخلصان لازم است سعی نمایند
که فرزندان مرحومی بخوانند و بعلوم شرعیه متحلی گردند احسان مرحومی را مکافات باحسان فرزندان او نمایند هل جزاء
الاحسان الا الاحسان و اطوار و اوضاع مرحومی را مراعات نمایند و احوال و اوقات او را مرعی دارند و در طریقه
و ذکر و حلقه مشغولی باید که قصور واقع نشود و یاران جمع شده بنشینند و در یکدیگر فانی باشند تا اثر صحبت ظاهر شود و
این فقیر قبل ازین بر سبیل اتفاق نوشته بود که اگر مولانا سفری اختیار کند باید که شیخ حسن را بجای خود نصب کند قضا را این
سفر مراد بوده است الحال هم که بکرر ملاحظه مینمایم شیخ حسن را متعین این امر میابم این معنی بر بعضی یاران گران نباید که
باختیار ما و ایشان نیست انقیاد لازم است طریق شیخ حسن بطریق مولانا مناسبت بیشتر دارد و در آخر مولانا
نسبتی که ازینجانب گرفته بودند شیخ حسن را دران نسبت شرکت است و یاران دیگر ازین معنی قلیل النصیب
اند هر چند کشف و شهود پیدا کنند و بتوحید و اتحاد متحلی گردند اما این دولت دیگر است و این کار و بار دیگر است
کسوف کشوف را اینجا بجوی نمیخرند و ازان توحید و اتحاد مستغفر اند بالجمله باید که یاران در تقدیم شیخ توقف نکنند
و او را سر حلقه دانسته بکار خود مشغول باشند اخوی خواجه اویس این معنی را معقول یاران ساخته بحلقه مشغولی دلالت
نماید و بشیخ حسن تربیت فرماید و حسن را هم باید که محافظت خاطر هم پیرگان نماید و حقوق برادری بجا آورد و مطالعهٔ
کتب فقه از دست ندهد و نشر احکام شریعت فرماید و بمتابعت سنت سنیه ترغیب کند و از بدعت تحذیر نماید و
طریق التجا و تضرع و زاری را از دست ندهد و مباد النفس اماره از راه ریاست و تقدم بر اقران در مهلکه
اندازد و خراب و ابتر سازد همه وقت خود را قاصر و ناقص داند و طالب کمال خود باشد و نفس و شیطان دو دشمن
قوی در کمین اند که نشود که از راه بیندازند و خائب و خاسر سازند ؎ همه اندرز من بتو اینست ٭ که تو طفلی
و خانه رنگین است ٭ هندوستان از شما دور است و در دو ساله یک قافله می آید و خبری می آرد و میبرد
احوال را نویسان باشند اگر نتوانید رسید از نوشتن غافل نباشند میان شیخ یوسف بما نزدیک اند و تا مدتی
اینجا بودند و فوائد بسیار را اخذ نمودند و بحقیقت فنا اطلاع یافتند و به میعاد باز آمدن بخانه رفتند مرد مستعد
و صادق الاخلاص است والله سبحانه الموفق چون شما دور افتاده اید در نصیحت مبالغت نموده می آید

هوشیار باشید و ریاست را بلای جان خود دانید ترسان و لرزان باشید مبادا درین ریاست لذتی پیدا شود و
بهلاکت ابدی رساند ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین سبحان ربک
رب العزة عما یصفون و سلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین **مکتوب شصت و دوم** بخانخانان
صدور یافت در بیان آنکه انسان مدنی الطبع مجبول است در تمدن و تعیش خود به بنی نوع خود محتاج است
و خوبی انسان همدرین احتیاج است و ما یناسب ذلک. الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی ترقیات
صوری و معنوی شما را از حضرت حق سبحانه و تعالی مسالت مینماید که خیریت و صلاح شما متضمن جمعیت و رفاهیت
جم غفیر از مسلمانان است و دعای شما گویا دعای جمیع ایشانان سلمکم الله سبحانه عما لا یلیق بکم بحرمة سید المرسلین
علیه و علیهم وعلی آل کل من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها چون نسبت محبت و ارادت و اخلاص
شما باکابر سلسلهٔ علیه نقشبندیه قدس اسرارهم میدانند که بر وجه اتم و اکمل است بنا بر آن تصدیع داده میگردد
مخدوما مکرما اهل این سلسلهٔ علیه درین دیار غریب افتاده اند و اهل این دیار را بواسطهٔ شیوع بدعت
بطریقهٔ این اکابر که ملتزم سنت اند قلت مناسبت است ازینجاست که بعضی از اهل سلسله بواسطهٔ قصور
نظر درین طریقه علیه نیز بدعتها اختیار نموده اند دلهای مردم را بعلاقهٔ ارتکاب بدعت بجانب خود کشیده
و این عمل را بزعم خود تکمیل این طریقهٔ علیه گمان برده حاشا و کلا بلکه این جماعت در تخریب و تضییع این طریقه
کوشیده اند و بحقیقت معاملهٔ اکابر این طریقه نرسیده هداهم الله سبحانه سواء الصراط و چون اهل این سلسلهٔ علیه
درین دیار عزیز الوجود مریدان و محبان این سلسله امداد و اعانت این اکابر و طلبهٔ این طریق که آدمی
مدنی الطبع مجبول است در تمدن و تعیش به بنی نوع خود محتاج است قال الله تبارک و تعالی یا ایها النبی
حسبک الله و من اتبعک من المومنین هرگاه در کفایت مهمات خیر البشر علیه وعلی آله الصلوة والسلام مومنان
را دخل داده باشند بدیگران چه مضائقه اکثر اغنیاء اینوقت درویشی را عبارت از عدم احتیاج می دانند
کلا احتیاج ذاتی انسان است بلکه ذاتی جمیع ممکنات است بلکه خوبی انسان همین احتیاج است و ذل و بندگی
او ازین راه ناشی است چه اگر فرضا احتیاج از انسان زائل گردد و استغنا پیدا کند غیر از عصیان و سرکشی و طغیان
و نافرمانبرداری نقد وقت او نخواهد بود قال الله سبحانه ان الانسان لیطغی ان راه استغنی غایة ما فی الباب فقرا
از گرفتاری ماسوی وارسته اند احتیاجی که باسباب دارند آن احتیاج را بمسبب الاسباب حواله
مینمایند و دولت همین شده را از خوان نعمت تعالی میدانند و معطی و مانع فی الحقیقت او را سبحانه

تصور میفرمایند وچون اسباب را بواسطه حکم ومصالح در میان آورده اند وحسن وقبح را باسباب منتسب ساخته این
بزرگواران نیز شکر وشکایت را باسباب راجع میگردانند ونیک وبد را بظاهر از ایشان میدانند چه اگر اسباب را
دخل نه دهند کارخانه عظیم را باطل سازند ربنا ما خلقت هذا باطلا سبحانک ووجود شریف سیادت پناه حقائق ومعارف
آگاه اخوی اعزی میر محمد نعمان در آنحدود مغتنم است دعا وتوجه ایشان کبریت احمر انگارم که برکات وفیوض توجهات
ایشان قوائم دولت شما اند ودر حضور وغیبت ایشان را ممد ومعاون شما میدانم زیاده از یک سال شده است
که ایشان از خوبیهای شما غائبانه بفقیر نوشته بودند ومحبت واخلاص که شما را نسبت بفقرا حاصل است درانجا
درج نموده وظاهر ساخته بودند که صوبه داری انجا را بدیگری تفویض نموده اند وقت توجه ودستگیری است فقرا
را در اثناء مطالعه آن مکتوب توجهی در غیاب حاصل گشت وشما را در انوقت رفیع القدر یافت ظاهرا در همان
ساعت شخصی راهی بود در جواب آن باین عبارت نوشت که خانخانان در نظر رفیع القدر می در آید والامر عند
الله سبحانه والسلام **مکتوب شصت وسوم** بنور محمد انبالی صدور یافت در جواب استفسار او که پرسیده
بود که با وجود حیات پیر اگر طالبی پیش شیخ دیگر برود وطلب حق جل وعلا نماید مجوز است یا نه بسم الله الرحمن الرحیم
بعد الحمد والصلوة وتبلیغ الدعوات میرساند مکتوبیکه ارسال داشته بودند رسید پرسیده بودند که با وجود حیات پیر اگر
طالبی پیش شیخ دیگر برود وطلب حق جل وعلا نماید مجوز است یا نه بدانند که مقصود حق است سبحانه وپیر وسیله ایست
بوصول جناب حق تعالی اگر طالب رشد خود را پیش شیخ دیگر بیند ودل خود را در صحبت او با حق سبحانه جمع یابد رواست
که در حیوة پیر بی اذن پیر طالب پیش آن شیخ برود وطلب رشد از و نماید اما باید از پیر اول انکار نکند وبخوبیکی
یاد نماید علی الخصوص پیری مریدی اینوقت که بیش از رسم وعادت نمانده است اگر پیران اینوقت از خود خبر ندارند
وایمان را از کفر جدا نمیتوانند کرد از خدا جل شانه چه خبر خواهند داشت ومرید را کدام راه خواهند نمود ع
آنکه از خویشتن چو نیست چنین ؛ کے خبر دارد از چنان وچنین ؛ وای بر مریدی که برین طور پیر اعتقاد کرده بنشیند و
بدیگرے رجوع نکند وراه خدا جل شانه معلوم نسازد خطرات شیطانی است که از راه حیات پیر ناقص
آمده طالب را از حق سبحانه باز میدارد هر جا رشد وجمعیت دل یافته شود بی توقف رجوع باید کرد و
از وسواس شیطانی پناه باید جست **مکتوب شصت وچهارم** به محمد مومن ولد مرحومی خواجه
علیجان صدور یافته در بیان آنکه از تلون احوال واز عدم حصول آمال دنیائے دنیه دلتنگ نباشند
بسم الله الرحمن الرحیم سلمکم الله سبحانه عما لا یلیق بجنابکم الدنیا سجن المومن دنیا زندان مومن است مناسب

حال زندان درد والم واندوه ومصیبت است از تلون احوال دلتنگ نباشند واز عدم حصول آمال دلگیر
نگردند فان مع العسر یسرا ان مع العسر یسرا با یک تنگی دو فراخی مقرون فرموده است ماناکه فراخی دنیا وفراخی
آخرة خواسته شد ؛ باکریمان کارها دشوار نیست ؛ باقی احوال اینجا را سیادت مآب توفیق آثار میر سید عبد الباقی
بالمشافهه خواهند گفت مشار الیه مراعات اشفاق وحقوق شما را نموده بملاقات گرامی متوجه است **مکتوب
شصت وپنجم** بمولانا محمد هاشم خادم صدور یافته در احتراز از امور لاطائل ؛ بسم الله الرحمن الرحیم بعد الحمد
والصلوة وتبلیغ الدعوات میرساند درینمدت از احوال باطن خود خبر معتد به نوشته اید تا باعث فرحت باشد امور
لاطائل است دنیا ومافیها گرای آن نمیکند که تذکر احوال آخرت را گذاشته کسی بجستجویات اشتغال نماید هر چند نیت
شما بخیر خواهد بود اما حسنات الابرار سیئات المقربین شنیده باشند بهرحال متوجه احوال باشند وطفیلی را ضروری
دانند والضرورة تقدر بقدرها لله سبحانه الحمد والمنة که فقرای اینجای هر چند رزق معلوم ندارند اما بی سعی وبی
کوشش بفراغت ووسعت میگذرانند زیاده از قدر کفاف میرسد روزی کو نقد وقت است باقی احوال
این حدود مستوجب حمد است درین چند ماه وبا عود کرده بود کسیکه اجل او رسیده بود مرد حالا برطرف
شده است لله سبحانه الحمد والمنة علی جمیع النعماء والسلام **مکتوب شصت وششم** بخانخانان صدور
یافت در بیان توبه وانابت وورع وتقوی وما یناسب ذلک بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام
علی عباده الذین اصطفی چون عمر گرامی در معاصی وزلات وتقصیرات وهفوات گذرانیده خوش می آید
که از سخن توبه وانابت گوید ودم از ورع وتقوی زند قال الله تبارک وتعالی وتوبوا الی الله جمیعا ایها المومنون
لعلکم تفلحون وقال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا توبوا الی الله توبة نصوحا عسی ربکم ان یکفر عنکم سیئاتکم و
یدخلکم جنات تجری من تحتها الانهار وقال الله تعالی وذروا ظاهر الاثم وباطنه فالتوبة من الذنوب واجبة
وفرض عین فی حق کل شخص لا یتصور ان یستغنی عنه احد من البشر کیف والانبیاء علیهم الصلوة والسلام لم
یستغنوا عن التوبة قال خاتمهم وسیدهم علیه وعلیهم صلوات الله والتحیات انه لیغان علی قلبی وانی
لاستغفر الله فی الیوم واللیلة سبعین مرة فان کانت المعاصی تتعلق بحق الله تعالی وسبحانه ولا تتعلق بالحقوق بمظالم
العباد وحقوقهم کالزنا وشرب الخمر وسماع ملاه والنظر الی غیر محرم ومس المصحف بغیر وضوء واعتقاد بدعة فتوبتها
عنها بالندم والاستغفار والتحسر والاعتذار الی الله عز وجل ولو ترک فرض من الفرائض لا بد فی التوبة من
ادائه وان کانت المعاصی تتعلق بمظالم العباد فتوبتها برد المظالم الیهم والاستحلال منهم والاحسان الیهم والدعاء

وان کان صاحب المال والعرض میتا فالاستغفار له والاحسان ورد المال الی اولاده وورثته وان لم یعلم له
وارث تیصدق بقدر المال والجنایة علی الفقراء والمساکین بنیة صاحب المال والذی اوذی بغیر حق قال علی
کرم الله تعالی وجهه سمعت ابا بکر رضی الله تعالی عنه یقول وهو الصادق قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله
وسلم ما من عبد اذنب ذنبا فقام فتوضأ وصلی واستغفر الله من ذنبه الا کان حقا علی الله ان یغفر له لانه یقول جل و
علا ومن یعمل سوءا او یظلم نفسه ثم یستغفر الله یجد الله غفورا رحیما وقال علیه وعلی آله الصلوة والسلام فی حدیث آخر
من اذنب ذنبا ثم ندم علیه فهو کفارته وفی الخبر ان الرجل اذا قال استغفرک واتوب الیک ثم عاد ثم قالها ثم عاد ثلث
مرات کتب فی الرابعة من الکبائر وفی الحدیث النبوی انه قال علیه وعلی آله الصلوة والسلام هلک المسوفون یقولون
سوف نتوب اوصی لقمان الحکیم لابنه یا بنی لا تاخر التوبة الی غد فان الموت یاتیک بغتة قال مجاهد من لم یتب
اذا اصبح وامسی فهو من الظالمین قال عبد الله بن المبارک رحمة الله سبحانه رد فلس من الحرام افضل من مائة فلس
یتصدق به قیل رد دانق من فضة افضل عند الله من ستمائة حجة مبرورة ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن
من الخاسرین عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم انه قال ان الله تعالی یقول عبدی اد ما افترضت علیک
تکن من اعبد الناس وانته عما نهیتک عنه تکن من اورع الناس واقنع بما رزقتک تکن اغنی الناس وقال صلی
الله تعالی علیه وآله وسلم لابی هریرة رضی الله عنه کن ورعا تکن اعبد الناس وقال حسن البصری رحمه الله
سبحانه مثقال ذرة من الورع خیر من الف مثقال من الصوم والصلوة وقال ابو هریرة رضی الله تعالی عنه جلساء
الله تعالی غدا اهل الورع والزهد اوحی الله تعالی الی موسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام لا یتقرب الی
المتقربون بمثل الورع قال بعض العلماء بالله لا یتم الورع الا ان یری عشرة اشیاء فریضة علی نفسه اولها حفظ اللسان
عن الغیبة والثانی الاجتناب عن سوء الظن والثالث الاجتناب عن السخریة والرابع غض البصر عن المحارم
والخامس صدق اللسان والسادس ان یعرف منة الله تعالی علیه کیلا یعجب نفسه والسابع ان ینفق ماله فی
الحق ولا ینفقه فی الباطل والثامن ان لا یطلب لنفسه العلو والکبر والتاسع المحافظة علی الصلوات والعاشر
الاستقامة علی السنة والجماعة ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر مخدوما مکرما شفقت و مکرمت
آثارا اگر توبه از جمیع ذنوب میسر شود و ورع و تقوی از جمیع محرمات و مشتبهات حاصل آید نعمتی است
عظمی و دولتی است قصوی والا توبه از بعض ذنوب و ورع از بعض محرمات هم مغتنم است شاید برکات
و انوار این بعض در باقی دیگر سرایت کند و توفیق توبه و ورع از سائر معاصی نیز میسر گردد ما لا یدرک
کله

کله لا یترک کله اللهم وفقنا لمرضاتک وثبتنا علی دینک وعلی طاعتک بحرمة سید المرسلین وقائد الغر المحجلین علیه وعلیهم
وعلی آل کل من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها **مکتوب شصت و نهم** بجانجهان صدور یافته در بیان
عقائد اهل سنت وجماعت رضوان الله تعالی علیهم اجمعین با بیان خمسه ارکان اسلام و تحریض نمودن بر آنکه کلمهٔ
حق یعنی کلمهٔ اسلام گوش زد سلطان وقت نمایند بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی
صحیفهٔ شریفه که از روی کرم والتفات ناهز و فقراء نامراد ساخته بودند رسید حمد الله سبحانه که درین طور اوان
پر شبه و اشتباه اغنیاء سعادتمند را از حسن نشاء که دارند با وجود مناسبتها با فقراء دور از کار سر نیاز است و ایمانی
با این طائفه حاصل است چه نعمتی است که تعلقات شتی مانع حصول این دولت نگشته است و توجهات پراگنده
از محبت ایشان باز نداشته شکر این نعمت عظمی بجا باید آورد و امیدوار باید بود که المرء مع من احب حدیث
نبوی است علیه وعلی آله الصلوة والسلام سعادت و نجابت آثارا آدمی را از تصحیح اعتقاد بموجب آرای فرقه
ناجیهٔ اهل سنت وجماعت رضوان الله تعالی علیهم اجمعین که سواد اعظم وجم غفیر اند چاره نبود تا فلاح و نجات
اخروی متصور شود چه فساد اعتقاد که مخالف معتقدات اهل سنت است سم قاتل است که بموت ابدی و
عذاب سرمدی رسانند مداهنت و مساهلت در عمل امید مغفرت دارد اما مداهنت اعتقادی گنجایش مغفرت ندارد
ان الله لا یغفر ان یشرک به ویغفر ما دون ذلک لمن یشاء معتقدات اهل سنت را بلسان ایجاز و اختصار
ایراد می نماید بمقتضای آن تصحیح اعتقاد باید فرمود و از حضرت حق سبحانه وتعالی استقامت برین دولت
بتضرع و زاری مسألت باید نمود باید دانست که الله تعالی بذات قدیم خود موجود است و سائر اشیاء بایجاد او سبحانه
موجود گشته اند و بتخلیق او تعالی از عدم بوجود آمده پس او تعالی قدیم و ازلی باشد و اشیاء همه حادث و نو پیدا
باشند و هر که قدیم و ازلی است باقی و ابدی است هر چه حادث و نو آمده است فانی و مستهلک است
یعنی در شرف زوال است و او سبحانه یگانه است شریک ندارد در وجوب وجود و نه در استحقاق عبادت
وجوب وجود غیر او را تعالی نشاید و استحقاق عبادت سوای او را سبحانه نسزد و مر او را تعالی صفات کامله است
از انجمله حیات و علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر و کلام و تکوین است که بقدم و ازلیت متصف اند و بحضرت
ذات جل سلطانه قائم اند تعلقات حوادث در قدم صفات خلل نکند و حدوث متعلق مانع ازلیت ایشان نگردد
فلاسفه از بی خردی و معتزله از کوری از حدوث متعلق پی بحدوث متعلق برند و نفی صفات کامله نمایند و عالم
بجزئیات ندانند که مستلزم تغیر است که امارت حدوث است نمیدانند که صفات ازلی باشند و تعلقات

صفات بتعلقات حادثه حادث باشند و صفات نقائص از جناب قدس او تعالی مسلوب ست و او تعالی از
صفات و لوازم جواهر و اجسام و اعراض منزه است زمان و مکان و جهت را در حضرت او تعالی گنجایش نیست
اینها همه مخلوق اویند که او را سبحانه فوق العرش دانند و جهت فوق اثبات کنند عرش و ماسوای آن همه حادث
اند و مخلوق اویند تعالی مخلوق و حادث را چه مجال که مکان خالق قدیم گردد و مقر او شود اینقدر هست که عرش
اشرف مخلوقات اوست تعالی و نورانیت و صفا از همه ممکنات در وی بیشتر ست ناچار حکم مرآتیت دارد که ظهور
عظمت و کبریائی خالق جل و علا آنجا پیدا و هویدا است باین علاقه ظهور آنرا عرش الله نامند و الا عرش و غیره نسبت
با و تعالی برابر اند که همه مخلوق اویند تعالی اما عرش را قابلیت نمایندگی هست و دیگران را نیست آئینه که صورت
شخص را مینماید نمیتوان گفت که آن شخص در آئینه است بلکه نسبت شخص با آئینه و سائر اشیاء متقابله برابر است
تفاوت از جانب قابل است آئینه قبول صورت شخص مینماید و دیگران را این قابلیت نیست و او تعالی
جسم و جسمانی نیست جوهر و عرض نیست محدود و متناهی نیست طویل و عریض نیست دراز و کوتاه نیست پهن
و تنگ نیست بلکه واسع است نه بآن وسعت که بفهم ما در آید محیط است نه بآن احاطه که مدرک ما شود قریب
است نه بآن قرب که متعقل ما گردد و با ما است نه بمعیت متعارفه ایمان آریم که واسع است و محیط است
و قریب است و با ما است اما کیفیت این صفات را ندانیم که چیست و هرچه دانیم که قدمی در مذهب
مجسمه دارد و او تعالی با هیچ چیز متحد نشود و هیچ چیز با وی متحد نگردد و نیز هیچ چیز در وی تعالی حلول نکند و او
تعالی در هیچ چیز حال نشود و تبعض و تجزی در جناب اقدس او تعالی محال ست و ترکیب و تحلیل در شان
حضرت جل شانه ممنوع است و او را سبحانه مثل و کفو نیست زن و فرزند نیست ذات و صفات او تعالی
بیچگونه و بیچون اند بی شبه و بی نمونه اند اینقدر میدانیم که او تعالی هست و باسماء و صفات کامله که خود را بآن
ستوده است متصف است اما هرچه از آن در فهم و ادراک ما در آید و متعقل و متصور ما شود او تعالی از آن منزه و
متعالی است چنانچه گذشت لا تدرکه الابصار ه دوربینان بارگاه الست ؛ بیش ازین پی نبرده اند که هست
باید دانست که اسماء الله تعالی توقیفی اند یعنی موقوف بر سماع اند از صاحب شرع هر اسمی که اطلاق آن در
شرع بر حضرت حق سبحانه آمده است اطلاق باید کرد و آنچه نیامده است اطلاق نباید کرد اگرچه در آن اسم
معنی کمال مندرج باشند جواد اطلاق باید کرد که آمده است و سخی نباید گفت که نیامده است قرآن کلام
خدا است جل سلطانه که بلباس حرف و صوت در آورده بر پیغمبر ما علیه و علی آله الصلوة والسلام منزل

ساخته است و عباد را بآن امر و نهی فرموده چنانچه ما کلام نفسی خود را بتوسط کام و زبان در لباس حرف و صوت در
آورده ظاهر میسازیم و مقاصد خفیه خود را در عرصه ظهور میگذاریم همچنین حضرت حق سبحانه کلام نفسی خود را بی توسط کام و زبان
بقدرت کاملهٔ خود در لباس حرف و صوت عطا فرموده بر عباد فرستاده است و اوامر و نواهی خفیه خود را در ضمن حرف
و صوت آورده بر منصهٔ ظهور جلوه داده است پس هر دو قسم کلام کلام حق باشند جل و علا نفسی و لفظی و اطلاق
کلام بر هر دو قسم بطریق حقیقت باشد چنانچه هر دو قسم کلام ما نفسی و لفظی بطریق حقیقت کلام ما اند نه آنکه قسم اول
حقیقت است و ثانی مجاز زیرا که مجاز را نفی جائز است و کلام لفظی را نفی کردن و کلام خدا نا گفتن کفر است و همچنین
کتب و صحف دیگر که بر انبیاء ماتقدم علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات انزال فرموده است هم کلام حق اند
سبحانه و آنچه در قرآن و در آن کتب و صحف مندرج است احکام خداوندیست جل سلطانه که موافق هر وقت
عباد را بآن تکلیف فرموده است و دیدن مؤمنان مر حضرت حق سبحانه را در بهشت بی جهت و بی مقابله و
بی کیف و بی احاطه حق است ایمان آریم باین رویت اخروی و بکیفیت آن مشغول نشویم زیرا که رویة او
تعالی بیچون است و درین نشاء حقیقت آن بر ارباب چون ظاهر نشود و غیر از ایمان نصیب اینان نبود وای
بر فلاسفه و معتزله و سائر فرق مبتدعه که از حرمان و کوری انکار رویة اخروی نمایند و قیاس غائب بر شاهد
کنند و بدولت ایمان آنهم مشرف نگردند او تعالی چنانچه خالق عباد است خالق افعال اینها است نیز خیر باشد
آن فعل یا شر همه بتقدیر اوست تعالی اما از خیر راضی ست و از شر راضی نیست هر چند هر دو بارادت
و مشیت اوست سبحانه لیکن باید دانست که شر تنها را بواسطهٔ ادب باو تعالی نسبت نباید کرد خالق الشر نباید
گفت خالق الخیر والشر باید گفت چنانچه گفته اند حضرت حق را سبحانه خالق کل شیٔ باید گفت و خالق القاذورات
والخنازیر نباید گفت از جهت رعایت ادب جناب قدس او تعالی معتزله از شوخیی که دارند خالق افعال
بنده را او دانند و خیر و شر فعل را باو نسبت کنند شرع و عقل تکذیب اینها میفرماید آری علماء حق قدرت
بنده را در فعل او دخل داده اند و کسب در بنده اثبات نموده زیرا که فرق واضح است در میان حرکت
مرتعش و حرکت مختار قدرت و کسب بنده را در حرکت ارتعاش هیچ مدخلی نیست و در حرکت اختیاری
مدخل است همین قدر فرق باعث مواخذه میگردد و اثبات ثواب و عقاب مینماید اکثر مردم در قدرت
و اختیار عبد تردد دارند و بنده را مضطر و عاجز دانند ایشان مراد علماء را نفهمیده اند اثبات قدرت
و اختیار در بنده نه باین معنی است که بنده هرچه خواهد بکند و هرچه نخواهد نکند این خود از بندگی دور است

بلکه باین معنی است که بنده بانچه مکلف شده است از عهدهٔ آن تواند برآمد مثلاً نماز پنج وقت تواند ادا کرد وزکوة چهل
یکی تواند داد و از دوازده ماه یکماه روزه تواند داشت و در عمر خود بزاد و راحله یک حج تواند ادا نمود و علی
هذا القیاس باقی احکام شرعیه است که حضرت حق سبحانه و تعالی از کمال مهربانی و سهولت و آسانی در انها رعایت
فرموده است از جهت ضعف و قلت توانائی بنده قال الله تعالی یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر یعنی
خدایتعالی بشما آسانی میخواهد و دشواری نمیخواهد و نیز فرموده است جلسلطانه یرید الله ان یخفف عنکم وخلق الانسان
ضعیفا یعنی میخواهد خدایتعالی که تخفیف کند از شما گرانی تکلیفات شاقه را و مخلوق گشته است انسان ضعیف و صبر از
شهوات نمیتواند کرد و تکلیفات شاقه را نمیتواند برداشت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات فرستادهای حق اند
جل شانه بسوی خلق تا ایشان را بحق دعوت کنند تعالی و از ضلالت براه آرند هر که دعوت ایشان قبول کند او را
بهشت دهند هر که انکار نماید بعذاب دوزخ تهدید کنند هرچه ایشان از حق تبلیغ نموده اند و اعلام فرموده همه حق
است و صدق که شائبهٔ تخلف ندارد و خاتم انبیا محمد رسول الله است صلی الله علیه و علی آله وسلم و دین او ناسخ
ادیان سابق است و کتاب او بهترین کتب ماتقدم است و شریعت او را ناسخی نخواهد بود بلکه تا قیام قیامت
خواهد ماند و عیسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام که نزول خواهد نمود عمل بشریعت او خواهد کرد و بعنوان امت
او خواهد بود و آنچه او علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات از احوال آخرت خبر داده است همه حق است از
عذاب گور و ضغطهٔ آن و سوال منکر و نکیر در ان و فنای عالم و انشقاق سموات و انتشار کواکب و برداشتن
زمین و کوهها و پاره پاره شدن اینها و حشر و نشر و اعادهٔ روح بجسد و زلزلهٔ ساعت و هول قیامت و
محاسبهٔ اعمال و شهادت جوارح باعمال مکتسبه و طیران نمودن نامهای حسنات و سیئات به یمین و شمال و وضع
میزان حسنات و سیئات را بآن وزن کنند و کمی و زیادتی حسنه و سیئه معلوم سازند اگر پلهٔ حسنات گران آمد
علامت نجات ست و اگر خفت ظاهر شد علامت خسران است ثقل و خفت آن میزان برخلاف میزان دنیا
است آنجا پله که بالا رود ثقیل است و آنکه پست باشد خفیف و شفاعت انبیا و صلحا علیهم الصلوات والتسلیمات
اولاً و ثانیاً مر عصاة مؤمنان را باذن مالک یوم الدین جلسلطانه ثابت ست قال علیه و علی آله الصلوة والسلام
شفاعتی لاهل الکبائر من امتی و پل صراط که بر پشت دوزخ نهند و مؤمنان از ان پل عبور کرده به بهشت
روند و کافران پایها لغزیده در دوزخ افتند و بهشت که معد از برای تنعیم مومنان است و دوزخ
که معد از برای تعذیب کافران ست هر دو مخلوق اند و ابد الآباد باقی خواهند ماند و فانی نخواهند گشت

و بعد از محاسبه مؤمنان چون به بهشت روند در بهشت دائم خواهند ماند و از بهشت بیرون نخواهند آمد و
همچنین کفار چون بدوزخ روند همیشه در دوزخ خواهند بود و ابد الآباد معذب خواهند ماند تخفیفی در عذاب
در حق ایشان مجوز نیست قال الله تعالی لا یخفف عنهم العذاب ولا هم ینظرون و هر که در دل او ذرهٔ از ایمان
خواهد بود او را بواسطهٔ افراط معاصی اگر بدوزخ ببرند بقدر عصیان معذب خواهد بود آخر او را از دوزخ خواهند
برآورد و نیز روی او را سیاه نخواهند کرد چنانچه کفار را سیاه کنند و نیز غل و زنجیر نخواهند کرد چنانچه کفار را کنند از جهت
حرمت ایمان او و ملائکه بنده های خداوند جل و علا که مکرم اند و عصیان از امر خدا جلشانه در حق ایشان جائز نیست
و بانچه مامور اند بفعل می آرند و از زنا شوی پاک اند و توالد و تناسل در حق ایشان مفقود است بعض ایشان را
حضرت حق سبحانه و تعالی برسالت برگزیده است و به تبلیغ وحی مشرف ساخته مبلغان کتب و صحف انبیا علیهم الصلوات
والتسلیمات ایشانند که از خطا و خلل محفوظ اند و از کید و مکر دشمن معصوم هرچه ایشان از حضرت حق سبحانه تبلیغ
نموده اند همه صدق و صواب است و شائبهٔ احتمال و اشتباه ندارد و این بزرگواران از عظمت و جلال او
سبحانه ترسانند و غیر از امتثال او امر کاری دیگر ندارند ایمان تصدیق قلبی است و اقرار لسانی بانچه از دین بتواتر
و ضرورت بمارسیده است اجمالاً و تفصیلاً اعمال جوارح از نفس ایمان خارج اند اما در ایمان کمال می افزایند
و حسن پیدا می کنند امام اعظم کوفی علیه الرحمة میفرماید که ایمان قبول زیادتی و نقصان نمیکند زیرا که تصدیق قلبی
عبارت از یقین و اذعان قلب ست که تفاوت کمی و زیادتی در ان گنجایش ندارد و آنچه قبول تفاوت
کند داخل دائرهٔ ظن و وهم است کمال و نقصان در ایمان باعتبار طاعات و حسنات است هرچند طاعت بیش
کمال ایمان بیش پس ایمان عامه مؤمنان مثل ایمان انبیا نباشد علیهم الصلوات والتسلیمات که آن ایمان
بواسطهٔ اقتران طاعات بذروهٔ علیا آن کمال رسیده است که ایمان عوام مؤمنان بگرد آن نرسد
هرچند این هر دو ایمان در نفس ایمان شرکت دارند اما آن ایمان بواسطهٔ لحوق طاعات حقیقت دیگر پیدا
کرده است ایمان دیگران گویا فرد آن ایمان نیست و در میان اینها مماثلة و مشارکت مفقود است عوام
انسان هرچند با انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات در نفس انسانیت شریک اند اما کمالات دیگر مر انبیا
را علیهم التسلیمات بدرجات علیا رسانیده است و حقیقت دیگر ثابت کرده گویا از حقیقت مشترکه عالی
و برتر اند بلکه انسان ایشانند و عوام حکم نسناس دارند امام اعظم علیه الرحمة فرماید انا مومن حقا و امام شافعی
گوید علیه الرحمة انا مومن انشاء الله تعالی هر کدام را وجه است باعتبار ایمان حال توان گفت انا

مومن حقا و باعتبار مآل و خاتمه توان گفت انا مومن ان شاء الله تعالی امّا بهر وجه که گویند از صورت استثناء اجتناب بهتر است مومن بارتکاب معاصی اگرچه کبائر باشند از ایمان بیرون نرود و داخل دائره کفر نگردد و منقول است که روزے امام اعظم با جمعے از علماء کبار نشسته بودند شخصے آمده پرسید که چه میگویند در حق مومن فاسق که پدر خود را بناحق بکشد و سر او را از تن او جدا سازد و در کاسۂ سر او شراب اندازد و بخورد و بعد شراب خوردن با مادر خود زنا کند آیا مومن است یا کافر هر کدام از علماء در حق او غلظتها نمودند و دور از معامله ساختند امام اعظم درین اثنا فرمود او مومن است و بارتکاب این کبائر از ایمان نه بر آمده است این سخن امام بر علما گران آمد و زبان طعن و تشنیع ایشان را در از ساخت آخر چون سخن امام برحق بود همه قبول نمودند و اعتراف فرمودند اگر مومن عاصی پیش از غرغره توفیق توبه یافت امید نجات عظیم است که وعدۂ قبول توبه است و اگر بتوبه و انابت مشرف نگشت امر او بخدای است جل سلطانه اگر خواهد عفو کند به بهشت فرستد و اگر خواهد بقدر معصیت عذاب کند بآتش و غیر آتش امّا آخر کار او نجات ست و مآل او به بهشت است زیرا که در آخرت حرمان از رحمت خداوندی جل سلطانه مخصوص باهل کفر است و هر که ذرۂ ایمان دارد امیدوار رحمت است اگر بواسطۂ علت معصیت رحمت در ابتدا نرسد در انتها بعنایت الله سبحانه میسر است ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب بحث خلافت و امامت نزد اهل سنّت شکر الله تعالی سعیهم هرچند از اصول دین نیست و باعتقاد تعلق ندارد امّا چون شیعه درین باب غلو نموده اند و افراط و تفریط کرده اند بضرورت علماء اهل سُنّت حق رضی الله تعالی عنهم این بحث را ملحق بعلم کلام ساخته اند و حقیقت حال را بیان فرموده اند امام برحق و خلیفۂ مطلق بعد از حضرت خاتم الرسل علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات حضرت ابوبکر صدیق است رضی الله تعالی عنه بعد از ان حضرت عمر فاروق است رضی الله تعالی عنه بعد از ان حضرت عثمان ذو النورین است رضی الله تعالی عنه بعد از ان حضرت علی بن ابی طالب است رضوان الله تعالی علیه و افضلیت ایشان بترتیب خلافت است افضلیت حضرات شیخین باجماع صحابه و تابعین ثابت شده است چنانچه نقل کرده اند آن را اکابر ائمه که یکے از ایشان امام شافعی است شیخ ابو الحسن اشعری که رئیس اهل سُنّت ست فرماید که افضلیت شیخین بر باقی امت قطعی است انکار نکند مگر جاهل یا متعصب حضرت امیر کرم الله تعالی وجهه میفرماید کسیکه مرا بر ابی بکر و عمر

و عمر رضی تفضیل دهد مفتری است او را تازیانه زنم چنانکه مفتری را زنند حضرت عبد القادر جیلانی قدس سره در کتاب غنیه که از مصنفات ایشان ست میفرماید و حدیثی نقل میکنند که آنسرور فرموده است علیه و علی آله الصلوة و السلام که مرا عروج واقع شد از پروردگار خود مسالت نمودم که خلیفه بعد از من علی بود ملائکه گفتند که ای محمد هرچه خدا خواهد آن شود خلیفه بعد از تو ابوبکر رض است و نیز حضرت شیخ میفرمود که حضرت امیر گفته است که بیرون نیامد پیغمبر خدا از دنیا تا آنکه عهد کرد بمن که خلیفه بعد از فوت من ابوبکر رض خواهد بود و بعد از ان عمر رض بعد از ان عثمان رض بعد از ان تو خلیفه خواهی بود رضی الله تعالی عنهم اجمعین و حضرت امام حسن رض افضل است از امام حسین رضی الله تعالی عنهما و علماء اهل سنة در علم و اجتهاد حضرت عائشه را رضی الله تعالی عنها بر حضرت فاطمه رضی الله تعالی عنها فضیلت میدهند فاطمه را بتول میگفتند که صیغۂ مبالغه است در انقطاع و حضرت شیخ عبد القادر جیلانی قدس سره در کتاب غنیه حضرت عائشه را تقدیم میدهد و آنچه معتقد این فقیر است آنست که حضرت عائشه رض در علم و اجتهاد پیش قدم است و حضرت فاطمه در زهد و انقطاع بیش لهذا فاطمه را بتول میگفتند که صیغۂ مبالغه است در انقطاع و حضرت عائشه مرجع فتاوی اصحابه است رضوان الله تعالی علیهم اجمعین هیچ مشکلے در علم بر اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات پیش نمی آمد مگر آنکه حل آن نزد عائشه بود رضی الله تعالی عنها و محاربات و منازعات که در میان اصحاب کرام علیهم الرضوان واقع شده اند مثل محاربۂ جمل و محاربۂ صفین بر محامل نیک صرف باید نمود و از هوا و تعصب دور باید داشت چه نفوس این بزرگواران در صحبت خیر البشر علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات از هوا و هوس مزکی شده بودند و از حرص و کینه پاک گشته اگر مصالح دارند برای حق دارند و اگر منازعت و مشاجرت برای حق است هر گروهی بمقتضای اجتهاد خود عمل نموده اند و مخالفت را بے شائبه دار تعصب از خود دفع کرده اند هر کو در اجتهاد خود مصیب است دو درجه و بقولے ده درجه از ثواب دارد و آنکه مخطی است یک درجه ثواب او را نقد وقت است پس مخطی در رنگ مصیب از ملامت دور است بلکه امید درجه از درجات ثواب دارد علما فرموده اند که در ان محاربات حق بر جانب امیر بوده است کرم الله تعالی وجهه و اجتهاد مخالفان از صواب دور بوده مع ذلک موارد طعن نیستند و گنجایش ملامت ندارند چه جای آنکه نسبت کفر یا فسق کرده شود امیر کرم الله تعالی وجهه فرموده است برادران ما بما باغی گشتند ایشان نه کافرانند نه فاسق زیرا که ایشان را تاویل است که منع کفر و فسق مینماید حضرت پیغمبر ما فرموده است علیه و علی آله الصلوة و السلام ایاکم و ما شجر بین اصحابی پس جمیع اصحاب پیغمبر را علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات بزرگی باید داشت و همه را به نیکی یاد باید کرد و در حق هیچ

یکی ازین بزرگواران بد نباید بود و گمان بد نباید کرد و منازعت ایشان را به از مصالحه دیگران باید داشت طریق فلاح و نجات اینست چه دوستی اصحاب کرام بواسطهٔ دوستی پیغمبر است علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات بزرگی فرماید ما آمن برسول الله من لم یوقر اصحابه علامات قیامت که مخبر صادق علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات ازان خبر داده است حق است احتمال تخلف ندارد که طلوع آفتاب را جانب مغرب برخلاف عادت و ظهور حضرت مهدی علیه الرضوان و نزول حضرت روح الله علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام و خروج دجال و ظهور یاجوج و ماجوج و خروج دابة الارض و دخانی که از آسمان پیدا شود تمام مردم را فرو گیرد و عذاب دردناک کند مردم از اضطراب گویند ای پروردگار من این عذاب را از ما دور کن که ما ایمان می آریم و آخر علامات آتش است که از عدن خیزد و جماعهٔ از نادانی گمان کنند شخصی را که دعوی مهدویت نموده بود از اهل هند مهدی موعود بوده است پس بزعم ایشان مهدی گذشته است و فوت شده و نشان میدهند که قبرش در فراه است و احادیث صحاح که بحد شهرت بلکه بحد تواتر معنی رسیده اند مکذب این طائفه است چه آن سرور علیه وعلی آله الصلواة والسلام مهدی را علامات فرموده است که در حق آن شخص که معتقد ایشانست آن علامات مفقود اند در حدیث نبوی آمده است علیه وعلی آله من الصلوة والسلام که مهدی موعود بیرون آید و بر سر وے پارهٔ ابر بود دران ابر فرشته باشد که ندا کند که این شخص مهدیست او را متابعت کنید و فرموده علیه وعلی آله الصلوة والسلام که تمام زمین را مالک شدند چار کس دو کس از مؤمنان و دو کس از کافران ذو القرنین و سلیمان از مؤمنان و نمرود و بخت نصر از کافران و مالک خواهد شد آن زمین را شخص پنجم از اهل بیت من یعنی مهدی فرموده علیه وعلی آله الصلوة والسلام و دنیا نرود تا آنکه بعث کند خدا تعالی مردی را از اهل بیت من که نام او موافق نام من بود و نام پدر او موافق نام پدر من باشد پس پر سازد زمین را بداد و عدل چنانچه پر شده بود بجور و ظلم و در حدیث آمده است که اصحاب کهف اعوان حضرت مهدی خواهند بود و حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام در زمان وی نزول خواهد کرد و او موافقت خواهد کرد با حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام در قتال دجال و در زمان ظهور سلطنت او در چهاردهم شهر رمضان کسوف شمس خواهد بود و در اول آن ماه خسوف قمر برخلاف عادت زمان برخلاف حساب منجمان بنظر انصاف باید دید که این علامات در آن شخص میت بوده است یا نه و علامات دیگر بسیار است که مخبر صادق فرموده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام شیخ ابن حجر رساله نوشته است در علامات مهدی منتظر که بدو صد علامت میکشد نهایت جهل است که با وجود وضوح امر مهدی موعود جمعے در ضلالت مانند هداهم الله سبحانه سواء الصراط پیغمبر فرموده

علیه وعلی آله الصلوة والسلام برستی که بنی اسرائیل هفتاد و یکفرقه شده بودند که همه ایشان در نار اند مگر یکی از ایشان و زود است که امت من بر هفتاد و سهٔ فرقه متفرق شوند که همه ایشان در آتش باشند مگر یک فرقه پرسیدند که آن فرقهٔ ناجیه چه کسانند فرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام آنانند که باشند بر شکلی که من بر آنم و اصحاب من بر آنند علیه وعلی آله الصلوة والسلام و آن یکفرقهٔ ناجیه اهل سنت و جماعت اند که ملتزم متابعت آن سرور علیه الصلواة والسلام والتسلیمات و متابعت اصحاب آنسرور علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات اند اللّهم ثبتنا علی معتقدات اهل السنة والجماعة واحشرنا فی زمرتهم واحشرنا معهم ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب بعد از تصحیح اعتقاد از امتثال او امر و انتهاء از نواهی شرعیه که بعمل تعلق دارد نیز چاره نبود نماز پنج وقت بی فتور با تعدیل ارکان و با جماعت ادا باید نمود که فارق در میان اسلام و کفر همین نماز است چون اداء صلوة بر وجه مسنون میسر شد حبل متین از اسلام بدست آمد زیرا که نماز اصل دوم است از اصول پنجگانهٔ اسلام و اصل اول ایمان بخدا و رسول وست جلشانه و اصل دوم نماز است و اصل سوم اداء زکوة است اصل چهارم روزه های ماه رمضان است و اصل پنجم حج بیت الله است اصل اول بایمان تعلق دارد و اصول اربعه باعمال تعلق دارند جامع ترین جمیع عبادات و فاضلترین اینها نماز است در روز قیامت ابتداء محاسبه از نماز خواهد بود و اگر نماز درست آمد دیگر بعنایت الله سبحانه نیز بسهولت خواهد گذشت و مهما امکن از محظورات شرعیه اجتناب باید نمود و نامرضیات مولی را جلشانه سمیات مهلکه باید دانست و مواد تقصیرات خود را در نظر باید داشت و از ارتکاب آن خجل و منفعل باید بود و ندامت و حسرت باید کشید طریق بندگی اینست والله سبحانه الموفق و آنکه بی تحاشی ارتکاب نامرضی مولای خود نماید جلشانه و از آن عمل خود در تشویر و انفعال نبود مارد و متمرد است اصرار و تمرد او نزدیک است که او را از ربقهٔ اسلام بیرون کشد و در دائرهٔ اعداء او داخل سازد ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا دولتی که حق سبحانه و تعالی شما را بآن ممتاز ساخته است و مردم ازان دولت غافل اند بلکه نزدیک است که شما هم آنرا در نیابید آنست که بادشاه وقت که بهفت پشت مسلمان آمده است و از اهل سنت است و حنفی مذهب هر چند چند سال است درین آوان که قرب قیامت است و بعد عهد نبوت بعضے از طلبهٔ علوم بشومی طمع که ناشی از خبث باطن است بامراء و سلاطین تقرب جسته براه خوشامد ایشان در آمدند و در دین متین تشکیکات نمودند و شبهات پیدا کردند و ساده لوحان را از راه بردند ایننچنین بادشاه عظیم الشان هر گاه سخن شما را بحسن استماع میفرماید و بقبول تلقی بنماید چه دولت است که بتصریح یا باشارت کلمهٔ حق یعنی کلمهٔ اسلام که موافق معتقدات اهل سنت

وجماعت ست شکراللہ تعالی سعیهم گوش زد ایشان نمایند و هر قدر که گنجایش دانند سخن اهل حق را عرضه دارند بلکه همواره مترصد و منتظر باشند که تقریبی پیدا شود و سخن مذهب و ملت در میان آید تا اظهار حقیقت اسلام نموده آید و بیان بطلان و شناعت کفر و کافری کرده شود کفر خود ظاهر البطلان است هیچ عاقل آنرا نه پسندد و بطلان آنرا بی تحاشی باید ظاهر ساخت و آلهه باطلهٔ ایشان را بی توقف نفی باید کرد و آلهٔ برحق جل سلطانه بی تردد و بی شبه خالق سموات است هیچ شنیده اید که آلهه باطلهٔ ایشان پشه را آفریده باشند اگرچه همه جمع آیند و اگر پشه ایشانرا نیش زند و آزار رساند خود را محافظت نتمایند چه جای آنکه دیگرانرا محافظت کنند کفره گویا شناعت این امر را ملاحظه نموده میگویند که این آلهه شفعاء ما خواهند بود نزد حق جل و علا ما را انجدا جل شانه نزدیک خواهند ساخت بی عقلا تند از کجا دانسته اند که این جمادات را مجال شفاعت خواهد بود و حضرت حق سبحانه و تعالی شفاعت شرکا را که فی الحقیقت دشمنان و بند در حق عبده دشمنان خود قبول خواهد کرد در رنگ آنست که باغیان بر سلطان خروج نمایند و جمعی از ابلهان امرا و باغیان نمایند بزعم فاسد آنکه در وقت تنگ این باغیان نزد سلطان شفعاء خواهند بود بوسیلهٔ آنها این تقرب سلطان خواهم یافت زهی بیخردان خدمت باغیان کنند و بشفاعت باغیان عفو از سلطان خواهند و تقرب او جویند چرا خدمت سلطان برحق نکنند و باغیانرا شکست بدهند تا از اهل قرب و از اهل حق باشند در امن و امانی بوند بیعقلان سنگی را بگیرند و بدست خود تراشند سالها آنرا پرستش نمایند و توقعات از وی امید دارند بالجمله دین کفره ظاهر البطلان است واز مسلمانان هر که از راه حق و طریق مستقیم دور افتاده است اهل هوا و بدعت است و آن طریق مستقیم طریق آن سرور است علیه و علی آله الصلوات والسلام و طریق خلفاء راشدین اوست علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی قدس سره در کتاب غنیة میفرماید که دینهای مبتدعان که اصول آن بهتاد طائفه اند خوارج و شیعه و معتزله و مرجیه و مشبهه و جهمیه و ضراریه و نجاریه و کلابیه در زمان آن سرور نبوده اند علیه و علی آله الصلوة والسلام و در زمان خلافت ابی بکر و عمر و عثمان و علی رضی الله تعالی عنهم اجمعین نیز نبوده اند اختلاف این طوائف و تفرق اینها بعد از سالها از موت صحابه و تابعین و موت فقهای سبعه رضی الله تعالی عنهم اجمعین حادث شده است خبر آن سرور فرموده علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات کسیکه بعد از من خواهد زیست اختلاف بسیار خواهد دید پس لازم گیرید شما سنت مرا و سنت خلفاء راشدین مرا آنرا بدندان خود محکم بگیرید و دور دارید خود را از محدثات امور زیرا که هر بدعت ضلالت

است و هرچه بعد از من نو پیدا شود دور است پس مذهبی که بعد از زمان آنحضرت و خلفای راشدین علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات حادث شود از حیز اعتبار ساقط است و شایان اعتبار نیست شکر این دولت عظمی بجا باید آورد که از کمال فضل و کرم ما را داخل فرقهٔ ناجیه ساخت که ایشان اهل سنت و جماعت اند و از فرق اهل هوا و بدعت نگردانید و باعتقادات فاسدهٔ ایشان مبتلا نکرد و از ان جماعت نساخت که بنده را در اخص صفات مولی جل شانه شریک گردانند و خالق افعال بنده بنده را گویند و منکر رویت او زوی باشند که سرمایهٔ دول دنیویه و اخرویه است و نفی دجود صفات کامله از واجب تعالی نمایند و نیز از ان دو طائفه نساخت که باصحاب کرام خیر البشر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات بی بجنید و با کابر دین سوء ظن نمایند و ایشان را معاوی یکدیگر تصور کنند و بغض و کینه مبطن متهم سازند حق سبحانه و تعالی در حق این بزرگواران رحماء بینهم میفرماید و این دو طائفه تکذیب کلام حق جل و علا مینمایند و اثبات عداوت و بغض و کینه در میان این بزرگواران میکنند الله تعالی اینها را توفیق دهاد و بصراط مستقیم بینا گرداناد و نیز از ان جماعت نگردانید که حق را سبحانه جهت و مکان اثبات کنند و جسم و جسمانی انگارند و امارات حدوث و امکان در واجب قدیم جل سلطانه ثابت گردانند بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که معلوم ایشان است که سلطان کالروح است و سائر انسان کالجسد اگر روح صالح است بدن صالح و اگر روح فاسد است بدن فاسد پس در صلاح سلطان کوشیدن در اصلاح جمیع بنی آدم کوشیدن است و صلاح در اظهار اسلام است بهر روش که گنجایش وقت باشد و از گذشت کلمهٔ اسلام از معتقدات اهل سنت و جماعت نیز گاه و بیگاه گوش زد باید ساخت و رد مذهب مخالف باید نمود و اگر این دولت میسر گردد وراثت عظمی از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بدست آید شما را این دولت مفت بدست آمده است قدر آنرا بدانند زیاده چه مبالغه نماید هر چند مبالغه و ابرام مستحسن است والله سبحانه الموفق

مکتوب شصت و هشتم بخواجه شرف الدین حسین صدور یافت در بیان ستون نورانی و ستارهٔ ذنب دار که از جانب شرق طلوع نموده بود و در علامات قیامت و ما ینا سب فی لک

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق علیهم الصلوات والتحیات صحیفهٔ شریفه که فرزندی اعزی محبوب مولانا ابوالحسن فرستاده بودند رسانیده و خوشوقت ساخت از ستون نورانی که بجانب شرق حادث شده است مکرر استفسار نموده بودند بدانند که در خبر آمده است که چون بادشاه عباسی که از مقدمات ظهور حضرت مهدی موعود است علیه الرضوان بخراسان برسد طلوع کند در جانب شرق قرن دو آتشین در حاشیه مینویسد یعنی عمودند کو رد و سر داشته باشد

اول طلوع آن در وقت ہلاک قوم حضرت نوح بوده است علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام ودر زمان
حضرت ابراہیم علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام طلوع نموده بود وقتیکه اورا در آتش انداختند ودر وقت
ہلاک فرعون وقوم او بوده است ودر زمان قتل حضرت یحییٰ بوده پس چون ببینند آنرا از حضرت حق سبحانه وتعالیٰ
استعاذه بکنند از شر فتنہا این بیاض که در جانب مشرق حادث شده بود اول بصورت عمود منور بوده بعد از ان
کجی پیدا کرده شباہت بصورت قرن که شاخ ست حاصل نموده ونیز باین اعتبار فرموده باشد که ہر دو طرف آن
شاخ باریک گشته بود که شباہت بدندان داشته پس ہر دو طرف را دو سر اعتبار نموده اند چنانچه نیزه که ہر دو طرف
آن باریک باشد آنرا دو سر اعتبار کنند اخوی شیخ محمد طاہر بدخشی از جونپور آمده است میگوید که این ستون نیز
بجانب فوق دو سر داشته شبیه بدو دندان که درمیان آنها اندک فاصل بوده در صحرا تشخیص این معنی نموده
باشد وجمعی دیگر نیز باین طور خبر داده اند این طلوع ورای آن طلوع است که در وقت قدوم حضرت
مهدی حادث خواہد شد زیرا که قدوم او علیه الرضوان بر سر مائة خواہد بود ودرین وقت از مائة بست
وہشت سال گذاشته است ونیز در خبر آمده است در علامات حضرت مهدی علیه الرضوان که در جانب
مشرق ستاره طلوع کند که آنرا ذنب باشد نورانی این ستاره نیز طالع شده است اوست یا مثل او واین
ستاره ذنب دار نوا اند بود که برای آن گویند که گفته اند سیر کواکب ثوابت از مغرب بمشرق است پس روی
آن ستاره بسیر خود بجانب مشرق است وپشت آن بجانب مغرب پس این درازی بیاض در پس پشت
اوست که مناسب ذنب است واز مشرق که بجانب مغرب ہر روز بلندی بر آید بسیر قسری اوست که
مربوط بسیر فلک اعظم است والله سبحانه اعلم بحقیقت الحال بالجمله وقت ظهور حضرت مهدی نزدیک است
تا سر مائة که آوان ظهور اوست چه مقدمات ومبادی بظهور آمده این مقدمات ومبادی ظهور او علیه الرضوان
در رنگ ارہاصات پیغمبر ماست علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات که پیش از ظهور نبوت او علیه وعلی آله الصلوة
والسلام بظهور آمده بود چنانچه گفته اند که چون نطفهٔ عبد الله که صورت حضرت محمد رسول الله بود علیه وعلی
آله الصلوة والسلام در رحم آمنه قرار گرفت ہمه بتهای روی زمین نگونسار شدند که ہمه شیاطین از کار خود
باز ماندند ملائکه تخت ابلیس را سرنگون کردند ووی را در دریا انداختند وچہل روز عقوبت کردند و
در شب ولادت آن سرور علیه وعلی آله الصلوات والسلام ایوان کسرے بجنبید وچہارده کنگرهٔ از ان
بیفتاد وآتش فارس که ہزار سال بود که برافروخته بود ونمرده بود فرو مرد وچون حضرت مهدی

بزرگ خواہد بود وتقویت عظیم بسبب او باسلام ومسلمانان خواہد گشت ودر ظاہر وباطن ولایت او تصرف
عظیم خواہد داشت وصاحب خوارق وکرامات بسیار خواہد بود وآیات عجیبه در زمان او بظهور خواہد آمد و
روا است که پیش از وجود او چیزہای خوارق عادت در رنگ ارہاصات نبی علیه الصلوة والسلام بظهور
آیند ومبادی ظهور او بینند چنانچه از احادیث مفهوم میگردد وبدانند که در خبر آمده است که مهدی ظاہر نشود تا
زمانیکه کفر استیلا پیدا نکند وبر ملا کفر کافری کنند پس متوقع درینوقت استیلای کفر وکافریست وزبونی اسلام و
مسلمانی است این آنوقت است که غربای اہل اسلام را آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام طوبیٰ فرموده
است وبشارت داده وفرموده علیه وعلیٰ آله الصلوة والسلام العبادة فی الهرج کهجرة الیّ یعنی عبادت در زمان فتنه
در رنگ ہجرت است بسوی من معلوم شما است که سپاہیان در وقت استیلای فتنه وفساد اگر اندک جرأت
مینمایند اعتبار بسیار پیدا میکنند ودر وقت تسکین فتنه اگر ہزار تردد نمایند بی اعتبارند پس وقت کار کردن و
قبول افتادن ہمین وقت ورفتنها ست تمام خود را بمرضیات حق جل وعلا در بازند وغیر از متابعت سنّت
سنیهٔ علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة ہیچ چیز اختیار نکنند اگر خواہند که بمقبولان محشور شوند اصحاب کہف ہمیک
ہجرت که در وقت استیلای فتنه از ایشان بوجود آمده بود بدرجهٔ علیا رسیدند شما خود محمدیایند وداخل خیر الامم
اید وقت خود را بلہو ولعب از دست ندہید وبجوز ومویز در رنگ طفلان گول نگردید سه دادیم ترا از گنج مقصود
نشان * گر ما نرسیدیم تو شاید برسی * وعمود نورانی که پیش از ظهور این کوکب ذنب دار طالع شده بود ظلمتے
وکدورتے در ان مفهوم نمیشد وغیر از خیر در نظر نمی در آمد اما ستارهٔ ذنب دار شائبهٔ کدورت داشت
آما بالنفع والمضار ہو الله سبحانه در ہیچ ستاره موت شخصی وحیات احدی ودیعت نفرموده اما انچه از کلام مجید
مفهوم میشود واغراضی که بستارہا تعلق دارد سه چیز است فرموده وبالنجم ہم یہتدون بستاره راه
می یابند در سفرہای بر وبحر فرموده ولقد زینا السماء الدنیا بمصابیح وجعلناہا رجوما للشیاطین آسمان دنیا را
بستارہا زیب ومزین ساخته غرض سوم رجم شیاطین باینها مربوط است تا استراق سمع ننمایند ماورای
این سه غرض ہرچه گویند بثبوت نه پیوسته است وداخل اوہام وخیالات است ان الظن لا یغنی من الحق
شیئا بل نقول ان بعض الظن اثم فرزند عزیز مکرر مینویسد که وقت توبه وانابت است وہنگام تبتل وانقطاع
که زمان ورود فتنها است ونزدیک است که در رنگ باران نیسان فتنها بریزند وعالم را در گیرند مخبر
صادق فرموده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام ان من یدی الساعة فتنا کقطع اللیل المظلم یصبح الرجل فیها مومنا

ویمسی کافرا ویمسی مومنا ویصبح کافرا القاعد فیها خیر من القائم والماشی فیها خیر من الساعی فکسروا قسیکم وقطعوا فیها اوتارکم
واضربوا سیوفکم بالحجارة فان دخل علی احد منکم فلیکن کخیر ابنی آدم وفی روایة قالوا فیما تامرنا قال کونوا احلاس
بیوتکم وفی روایة والزموا فیها اجواف بیوتکم معلوم شما شده باشد که درین روزها کفار دار الحرب نواحی نگرکوٹ
بر مسلمانان وبر بلاد اسلام چه ستمها نموده‌اند وچه اهانتها رسانیده خذلهم الله سبحانه این قسم گلهای بدبو بمقتضای
آخر الزمان بسیار خواهد شگفت ثبتنا الله سبحانه وایاکم وجمیع المومنین علی متابعة سید المرسلین علیه وعلیهم الصلوة والسلام
وآل کل وعلی ملئکة المقربین **مکتوب شصت ونهم** به محمد مراد بدخشی صدور یافته در بیان تعدیل ارکان
نماز وطمانینت وتسویه صفوف ودر بیان آنکه چون بجهاد کفار رفته‌اند تصحیح نیت ونماز تهجد امر فرمودن واحتیاط
در لقمه نمودن وما یتعلق به بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفه که ارسال
داشته بودند رسید چون متضمن ثبات واستقامت یاران بوده است فرحت فراوان رسانید زادکم الله سبحانه
ثباتا واستقامة اندراج یافته بود امریکه بآن مامور است باجمعی از یاران که داخل طریقه شده‌اند بران مداومت
نمایند ونماز پنج وقت باجماعت پنجاه وشصت کس ادا میکنند حمدا لله سبحانه علی ذلک چه نعمتی است که باطن
بذکر الهی جل شانه معمور باشد وظاهر باحکام شرعی متحلی شود چون اکثر مردم درین ایام در ادای نماز مساهلت
مینمایند وبطمانینت وتعدیل ارکان تقیدی ندارند بضرورت بیاران درینباب بتاکید ومبالغه مینویسد استماع
نمایند مخبر صادق فرموده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام دزدترین دزدان کسی است که از نماز خود بدزدد
گفتند یا رسول الله از نماز خود چگونه میدزدد فرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام تمام نکند رکوع نماز را ونه سجود نماز
را ونیز فرموده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام نظر نکند خدای جل شانه بنماز بنده که ثابت ندارد صلب خود را
در رکوع وسجود خود ونیز آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام دید مردی را که نماز میگذارد ودر رکوع وسجود
تمام نمی آرد فرمود اما تخاف لو مت علی ذلک لمت علی غیر دین محمد ونیز آن سرور فرموده است علیه وعلی آله
الصلوة والسلام تمام نشود نماز یکی تا بعد از رکوع تمام نه ایستد وصلب خود ثابت ندارد وهر عضو او در محل
خود قرار نگیرد وهمچنین فرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام تا درمیان دو سجدتین نه نشیند وصلب خود را درست
نکند وثابت ندارد نماز او تمام نشود حضرت رسالت علیه وعلی آله الصلوة والسلام بیکی از نمازگزاران میگذشت
دید که احکام وارکان وقومه وجلسه بجا نمی آرد فرمود که اگر تو برین بمیری روز قیامت از امتان من ترا
نگویند ودر جای دیگر فرموده است که اگر برین بمیری نه در دین محمد مرده باشی ابو هریره رضی الله عنه

فرموده

فرموده است که کسی باشد که شصت سال نماز گزارد ویک نماز او را بپذیرند آنکس باشد که رکوع وسجود تمام بجا نیارد گفته‌اند
زید بن وهب مردی را دید که نماز میگذارد ورکوع وسجود تمام بجا نمی آرد آن مرد را بخواند وگفت چند گاه است که تو اینچنین
نماز میکنی گفت چهل سال است گفت تو درین چهل سال نماز نکرده اگر بمیری نه بر سنت محمد رسول الله صلی الله علیه
وآله وصحبه وسلم بمیری منقول است که بندهٔ مومن چون نماز بگزارد نیکو وتمام کند رکوع وسجود او را نماز آن بشاشت
بود ونورانی فرشتگان آن نماز را باسمان میبرند ونماز برنماز گذارنده دعای نیکو میکند ومیگوید حفظک الله سبحانه کما حفظتنی
خدای عز وجل ترا نگاه دارد چنانکه مرا نگاه داشتی واگر نماز نیکو نگزارد آن نماز ظلمانی بود وفرشتگان را کراهت آید
ونماز را باسمان نبرند ونماز گذارنده را دعای بد میکند ومیگوید ضیعک الله تعالی کما ضیعتنی یعنی خداوند عز وجل ضائع
گرداند ترا چنانکه تو مرا ضائع گردانیدی پس نماز تمام میباید گزارد وتعدیل ارکان باید نمود واز رکوع وسجود
وقومه وجلسه نیک بجا باید آورد ودیگران را نیز بتمامی نماز دلالت باید کرد وبطمانینت وتعدیل ارکان راه
باید نمود که اکثر مردم ازین دولت محروم‌اند واین عمل متروک گشته است احیای این عمل از اهم مهام اسلام است
آنسرور فرموده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام کسیکه سنتی مرا احیا نماید بعد از ان که آن سنت مرده باشد
آنکس را ثواب صد شهید بود ونیز بدانند که در نماز بجماعت صفها برابر باید کرد هیچکس از مصلیان پیش وپس نایستد
سعی باید نمود که همه برابر یکدیگر باشند آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام اول تسویهٔ صفوف می فرمود
بعد از ان تحریمه می بست وفرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام تسویهٔ صفوف اقامت صلوة است ربنا آتنا
من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا سعادت آثارا عمل به نیت درست میشود چون بجهاد کفار دار الحرب
رفته‌اند اول تصحیح نیت نمایند تا نتیجه بران مترتب شود باید که مقصود ازین جنگ وجدال اعلای کلمهٔ اسلام
باشد وتوهین وتخریب اعدای دین بود که ما بآن مأموریم ومقصود سراسر جهاد واهم آنهاست باموری دیگر نیت
خود را باطل نسازند علوفهٔ غازیان از بیت المال مقرر است که منافی جهاد نیست ودر اجر غازیان نقصان
نمی آرد نیتهای بد ابطال عمل مینمایند تصحیح نیت بکنند واز بیت المال علوفه خورند وجهاد نمایند امیدوار اجر بلے
غازیان وشهیدان باشند بحال شما غبطه می آید که در باطن بحق مشغول‌اید جل وعلا ودر ظاهر نماز به جماعت کثیره
ادا مینمائید مع ذلک بدولت جهاد کفار دار الحرب مشرف گشته‌اید هر که سلامت می ماند غازی است و
مجاهد آنکه هلاک شود شهید پاک است اما این همه بعد تصحیح نیت متصور است اگر حقیقت نیت متحقق نشود بتکلف
خود را برین نیت باید آورد وبحضرت حق سبحانه ملتجی ومتضرع باید بود تا حقیقت نیت میسر گردد ربنا اتمم لنا نورنا

واغفر لنا انک علی کل شیٔ قدیر نصیحت دیگر که بیان آن نموده می آید التزام نماز تهجد است که از ضروریات طریق است
در حضور هم بشما هم گفته بود که اگر این معنی متعسر نماید و بیداری خلاف معتاد میسر نشود جمعی از متعلقان را برین امر باید
بگماشت تا در آن وقت شما را بطوع یا بکره بیدار سازند و نگذارند که شما در خواب غفلت افتاده باشید چون چند روز
چنین کنند امید است که بی تکلف عادت دولت میسر گردد و نصیحت دیگر احتیاط در لقمه است چه در کار است
که هر چه از هر جا کسے بیاید باید خورد و ملاحظهٔ حل و حرمت شرعی بناید کرد این کس بسر خود نیست تا هر چه داند بکند
مولائے دارد جلسلطانه که بامر و نهی تکلیف فرموده است و رضا و عدم رضائے خود را بتوسط انبیا که رحمت ہائے
عالمند علیهم الصلوات والتسلیمات بیان نموده است بی سعادت بنده باشد که خلاف مرضی مولائے خود را اقتضا نماید
و بی اذن مولا در ملک و ملک مولی تصرف کند شرم باید داشت رعایت رضای صاحب مجازی مینمایند و نمیخواهند
که دقیقه در ینباب فرو گذاشت شود و مولای حقیقی بتاکید و مبالغه از امور نامرضی نهی میفرماید و زجر بلیغ مینماید اصلا هیچ
التفات بآن نمی نمایند دین اسلام است یا کفر نیک تفکر کنید و هنوز هیچ نرفته است و تدارک ما سبق ممکن است که
التائب من الذنب کمن لا ذنب له بشارت است و مقصران را مع ذلک اگر کسے مصر بر ذنب بود بآن خورسند
باشید منافق است صورت اسلام دفع عقوبت او نماید و منع عذاب او نکند زیاده چه تاکید و مبالغه نماید بعاقل
تکفیه الاشارة دیگر در مواضع خوف و در محال استیلاء اعدا از برائے امن در فاهیت قراءة سورهٔ لایلاف مجرب
است اقل هر روز و هر شب یازده بار بخوانند و در حدیث مصطفویه علیه و علی آله الصلوة والسلام آمده است
من نزل منزلاً ثم قال اعوذ بکلمات الله التامات من شر ما خلق لا یضره شیٔ حتی ارتحل من منزله ذلک والسلام
علی من اتبع الهدی **مکتوب هفتاد دهم** بمولانا عبد الواحد لاهوری صدور یافته در بیان اسرار و حقائق
کعبهٔ معظمه که چنانچه در انسان نمونهٔ عرش است نمونه کعبه هم است و ما یناسب ذلک در انسان چنانچه قلب او
نمونهٔ عرش رحمن است جلسلطانه و ظهور قلبے او نمونج ظهور عرشی است از بیت الله نیز در انسان نشانه است
که میانه است و از یمین و شمال بیگانه است و بحسن سبقت یگانه است ارباب این دولت عظیم بالاصالت انبیا اند
علیهم الصلوات والتسلیمات و به تبعیت و وراثت این بزرگواران از امتان ایشان هر کرا باین دولت مشرف سازند
در اصحاب انبیا علیهم الصلوات والتحیات ببرکت صحبت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات این دولت بیشتر بوده است
و بعد از زمان اصحاب قلت پیدا کرده بعد از قرون متطاوله اگر یکی را باین دولت بوراثت و تبعیت مشرف
سازند مغتنم بود و کبریت احمر باشد و این شخص داخل زمرهٔ اصحاب کرام است علیهم الرضوان و از سابقان است

و صاحب این نسبت حلیه بدولت مرکز مطلوب متمیز است هر چند در نفس مرکز هم مراتب است اما بدولت سلطنت
مشرف است زیاده ازین مما چه وانماید و بیش ازین رموز چه شرح دهد و چون بفضل الله سبحانه این نسبت علیه
سر بر آرد نسبتهای پیش همه رو بزوال آرد و نامی و نشانی از ان نماند چه نسبت قلب چه نسبت غیر قلب اذا جاء
نهر الله بطل نهر عیسیٰ نشان آن موطن است اصحاب این دولت بصراط مستقیم اند که بوصول مطلوب مجازی افتاده
است و آنکه ازین صراط به یمین و شمال است وصول او بظلی از ظلال است اگرچه در ظلال مراتب متفاوت
اند اما همه بداغ ظلیت متسم اند سے فراق دوست اگر اندک است اندک نیست ؛ درون دیده اگر نیم موست
بسیار است ؛ هر که از صراط مستقیم برابر دانهٔ خردله جدا افتاد تا میرود دورتر میرود و از وصول مطلوب بعید تر
میرود سے ترسم نرسی بکعبه ای اعرابی ؛ کین ره که تو میروی بترکستان است ؛ ثبتنا الله سبحانه علی الصراط المستقیم
والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب هفتاد و یکم** بحضرت مخدوم زادگی جامع علوم عقلی و نقلی خواجه
محمد سعید سلمه الله تعالی صدور یافته لا اله الا الله محمد رسول الله کلمه اولی متضمن اثبات مرتبهٔ ذات تعالت
و تقدست ظهور مرتبهٔ وجوب در صورت مثالی بصورت نقطه اقرب از ظهور آن مرتبه که بصورت طویل و عریض
مشهود گردد هر چند دران مرتبه نه نقطه را گنجایش است و نه دائره را نه آنجا طول را مجال است نه عرض و
عمق را لا جرم در صورت کشف کلمهٔ مثبت در رنگ نقطے مینماید و کلمه محمد رسول الله که متبنی از دعوت خلق است
که باجسام و جواهر تعلق دارد و طول و بسط را آنجا قدم راسخ است ناچار صورت مثالی این مقام در
نظر کشف طویل و عریض می درآید درین مقام سالک بواسطهٔ بقیه سکر که در وی مانده است کلمه ثانیه را
در رنگ دریائے محیط مییابد و کلمهٔ اولی را در رنگ نقطه در جنب آن دریا خیال میکند ازینجا است که
این فقیر نیز بواسطهٔ بقیه سکر که مانده بود حکم کرده است و نوشته که کلمه ثانیه دریای است که در جنب آن
کلمهٔ اولی کالنقطه است و درین مقام صاحب فتوحات مکیه نیز گفته است که جمع محمدی اجمع است از جمع
بی پایان الهی جلسلطانه و چون بعنایت الله سبحانه وسعت بیچونی مرتبه وجوب تعالت وتقدست پرتو انداز دو
احاطهٔ بی کیفی آن مرتبه مقدسه ظاهر گردد و عالم بتمامه باین طول و عرض حکم جزو لا یتجزی پیدا کند نسبت بدریای
بی پایان چیزے را که اول نقطه مییافت این وقت دریای بی پایان مییابد و دریائے محیط را از جزو
لا یتجزی خردتر می بیند ازینجا کسے گمان نکند که ولایت افضل از نبوت باشد زیرا که ولایت مناسب کلمه
اولی است و نبوت ملائم کلمهٔ ثانیه زیرا که گوئیم نبوت عبارت از حصول هر دو کلمه مقدسه است عروج

نبوت بکلمهٔ اولی تعلق دارد و نزول آن به کلمهٔ ثانیه پس مجموع کلمتین حاصل مقام نبوت باشد نه آنکه کلمهٔ
ثانیه حاصل مقام نبوت است چنانچه جمعی گمان برده اند و کلمهٔ اولی را مخصوص بولایت داشته اند نه چنین است
بلکه هر دو کلمه هم حاصل مقام ولایت اند باعتبار عروج و نزول و هم حاصل مقام نبوت اند بعروج و نزول غایة ما فی
الباب مقام ولایت ظل مقام نبوت است و کمالات ولایت ظلال اند مر کمالات نبوت را در مقام سکر هر چه بگویند
معذور اند و این فقیر نیز در سکریات بایشان شریک است لهذا در بعض مکاتیب خود کلمهٔ اولی مناسب مقام
ولایت نوشته است و کلمهٔ ثانیه را مناسب مقام نبوت سکر هم نعمت عظمی است اگر بصحو آرد و از کفر طریقت باسلام
حقیقت برند ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا بصدقة حبیبک محمد علیه وعلی آله الصلوة والسلام ویرحم الله عبدا
قال آمینا **مکتوب هفتاد و دوم** بمخدوم زادگی خواجه محمد معصوم صدور یافته در بیان آنکه معاملهٔ بیت الله المقدس
فوق تجلیات و ظهور است و فوق ظهور عرشی است و در بیان الحاق و وصول بحقیقة کعبه و شوق زیارت
صورت بصورت کعبهٔ معظمه الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی ظهور عرشی هر چند فوق همه ظهورات ست اما معامله که
به بیت الله مقدس مربوط است فوق ظهورات و تجلیات ست انجام ظهور و تجلی برون نیک است تجلیات و ظهورات
حکم محیط دائره دارند و این معامله در حکم مرکز آن دائره است و شک نیست که محیط دائره با وجود وسعت
ظل مرکز دائره است زیرا که همان نقطهٔ مرکز ظل خود را بهمین ساخته است و برنگ صد نقطه بر آمده محیط دائره
گشته است و در مانحن فیه تعبیر نقطه از قبیل تعبیر باقرب اشیا است والا آنجا نقطه نیز در رنگ دائرهٔ مفقود ست
نه ظاهر را آنجا مجال ست و نه مظهر را در ان موطن نه اصل گنجایش دارد و نه ظل چه اصل نیز از ان دولت سرا در رنگ
ظل در راه مانده است ؎ چگویم با تو از مرغی نشانه ٭ که با عنقا بود هم آشیانه ٭ ز عنقا است نامی پیش مردم
ز مرغ من بود آن نام هم گم ٭ کعبهٔ انبیای بنی اسرائیل علی نبینا وعلیهم الصلوة والتحیات که صخرهٔ بیت المقدس
است کمالات ظهورات آن آخر رجوع بکمالات این کعبهٔ معظمه دارند و ملحق باین میگردند چه اطراف را
غیر از لحوق بمرکز چاره نیست طرق تا بمرکز نرسد که صراط مستقیم ست بمطلب راه نیابد بد و اشتوقاه الی
لقاء الکعبة المعظمة قال الله تبارک و تعالی ان اول بیت وضع للناس للذی ببکة مبارکا و هدی
للعالمین فیه آیات بینات مقام ابراهیم ومن دخله کان آمنا ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه
سبیلا ومن کفر فان الله غنی عن العالمین هر چند بفضل الله سبحانه الحاق بحقیقت کعبه میسر شده است و ترقیات
سب انداز بعد از لحوق بوصول پیوسته است الا شوق ملاقات صورت بصورت است حج فرض اکبر

گشته است دامن طریق هم بواسطهٔ غلبهٔ سلامت متحقق شده است و شوق ادای آن فرض هم بر وجه کمال است لیکن
تسویف در تسویف است استخاره بسفر مساعدت کم می نماید و هر چند نیک متوجه میشود راه رفتن نمیکشاید و وصول بکعبه
بنظر نمی در آید چه توان کرد در تاخیر ادای فرض اینهمه عذر ها سود مند نیست بهر حال بقصد ادای فرض حج بتوفیق الله
سبحانه از خانه باید بر آمد و بدیده و سر قطع مراحل باید نمود اگر وصول میسر شد نعمتی است عظمی و اگر در راه ماند
امیدواری نقد وقت است ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیئ قدیر و صلی الله تعالی علی سیدنا محمد و آله و صحبه
و بارک وسلم **مکتوب هفتاد و سوم** بحضرت مخدوم زادگی مجد الدین خواجه محمد معصوم سلمه الله تعالی صدور
یافت در بیان ظاهر و باطن انسان کامل و ما یناسب ذالک الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی انسان
عبارت از مجموع خلق و عالم امر است و عالم خلق را صورت و ظاهر انسان تصور می نمایند و عالم امر را حقیقت و
باطن انسان میدانند و اعیان ثابته را که حقائق ممکنات گفته اند باین اعتبار است که ممکنات ظلال آن اعیان اند
و آن اعیان وصول اینها است چه حقیقت و ماهیت ممکنات همان ظلال اعیان است که ممکنات بآن ظلال
ممکنات گشته اند و وجود ظلی پیدا کرده بخلاف اعیان که تعینات وجوبیه آنجا اثبات می نمایند و فوق مراتب
امکان آنرا میدانند زیرا که تعین وحدت و تعین واحدیت را که مرتبهٔ اعیان ثابته است تعین وجوبی گفته اند
و سه تعین دیگر را که تعین روحی و تعین مثالی و تعین جسمی باشد تعین امکانی دانسته اند پس تعین وجوبی را که
حقیقت تعین امکانی گویند بر سبیل تجوز خواهد بود که حقیقت امکانی از عالم امکان خواهد بود که از مرتبهٔ وجوب اصل شیئ
گو با حقیقت سمی است پس آنچه گفته اند که صوفی کائن و باین است یعنی بظاهر با خلق است و بباطن ایشان
جدا است که با حق است سبحانه مراد از ظاهر عالم خلق او داشته اند و از باطن عالم امر او را خواسته اند و این مقام
را که جمع بین التوجهین است نسبت عالی گفته اند و مقام تکمیل و ارشاد دانسته اند و مرتبهٔ دعوت انگاشته
و این فقیر را درین موطن معرفت خاصه است و آن آنست که شخصی باشد از اخص خواص که نسبت باو مجموع
عالم خلق و عالم امر صورت و ظاهر بود و حقیقت و باطن او همان اسم بود که مبداء تعین اوست با اسماء و شیونات
دیگر که کالاصل اند مر آن اسم را حتی انتهت الی حضرت الذات المجردة عن الشیون والاعتبارات این عارف
تام المعرفة چون جمیع مراتب امکانیه را طے کرده و وصول بآن اسم که قیوم ست او را میسر شده است دانائی
او از مراتب امکانیه کنده شده بآن اسم منطبق گشته و بترتیب بر سبیل عروج آناً فاناً بمراتب فوق آن اسم
که کالاصل اند مر آن اسم را انطباق یافته است و برهمین نمط باحدیت مجرده رسیده پس اینهمه مراتب انطباق

اناى او حقیقت او گشته است که عالم امر او در رنگ عالم خلق او صورت آن حقیقت شده و این صورت در رنگ جامه است مر آن حقیقت را که همچون شخص لابس است مر آن جامه را و چون دیگران را اطلاق انا مقصور بر عالم خلق و عالم امر ست لاجرم صورت و حقیقت اینها همین عالم خلق و عالم امر باشد و آن اسما که مبادی تعینات ایشانند پیش از قیوم ایشان بنا شند سوال عارف هرچند بکمال معرفت پیدا کند از جمله ممکنات است و از مکان بوجوب متصف نمیگردد پس اسمی که قیوم اوست و از مرتبه وجوب است چگونه حقیقت او بود و جزو او باشد جواب گوئیم که این حقیقت باعتبار شهود است نه به اعتبار وجود تا محظور لازم آید چنانکه بقا بالله گفته اند و این شهود مجرد تخیل نیست ثمرات و نتائج بران متفرع است سه فریاد حافظ اینهمه آخر بهرزه نیست ٭ هم قصه غریب و حدیث عجیب هست ٭ پس محقق شد که مجموع صورت و حقیقت دیگران است صورت این عارف است که نسبت بحقیقت این صورت همچون جامه یکتا است نسبت بشخص لابس آن جامه پس دیگران از حقیقت آن چه در یابند و چه فهم کنند و غیر از ماثل صور و حقائق خود با چه تصور نمایند معرفت این عارف مستلزم معرفت حق است سبحانه اذا راوا ذکر الله سبحانه نشان شافست الهی چیست آنکه دوستان خود را کردی که هر ایشان را شناخت ترا یافت و تا ترا نیافت ایشان را نشناخت و آنچه فقیر در بعضی کتب و رسائل خود نوشته است که عارف تام المعرفة بعد از رجوع بدعوت بکلیت خود متوجه عالم میگردد نه آنکه ظاهرش بخلق است و باطنش بحق جل سلطانه مراد از آن کلیت عالم خلق و عالم امر اوست چنانچه متعارف قوم است یعنی بعالم خلق و عالم امر هردو متوجه دعوت میگردد نه آن حقیقت و باطن که این فقیر در بالا نوشته است و اسم قیوم و مافوق آن مراد داشته توجه او بحق جل و علا معنی ندارد که از عالم وجوب است چنانچه گذشت پس بهر تقدیر در وقت رجوع توجه عارف کامل بتمام بجانب خلق است و آنکه بکرو بخلق دارد و روی دیگر بحق جل و علا دارد در توسط سیر است لیکن از آن شخص سالک بلندتر است که روبش بتمام بحق است جل و علا سلطانه زیرا که این شخص ورا و اسے حقوق عباد ناقص است و آنکه اوای هردو حق خالق جل و علا و حق مخلوق مهما امکن بجای آرد و خلق را بجانب خالق میخواند جل سلطانه پس نسبت او اکمل باشد باید دانست که توجه بحق جل سلطانه بعدے طلبد و بعد در حق این عارف نصیب دیگران گشته است که بتوجه محتاج اند چکیس دیده که بخود متوجه باشد فکیف که از خود نزدیک تر باشد که توجه بوی صورت ندارد این عدم توجه از خصایص کمالات آن عارف است دو دو نیان نزدیک است که آنرا نقص انگارند و توجه را از عدم توجه کمال تصور نمایند حضرت حق سبحانه و تعالے

ایشان را انصاف دهاد که بجهل مرکب خود حکم نکنند و هنر را عیب ندانند

مکتوب هفتاد و چهارم

بخواجه هاشم صدور یافته در تاویل کریمه فمنهم ظالم لنفسه الآیة در بیان کریمه انا عرضنا الامانة الآیة و در بیان خلافت انسان کامل که معامله او تا بجای میرسد که او را قیوم جمیع اشیا میسازند آن ظالم لنفسه است و مقتصد را ابله دیم و خلیل تعبیر نموده اند و سابق بالخیرات را محب و محبوب که سر حلقه آن محمد رسول الله علیه و علی آله الصلوة والسلام قال الله تبارک و تعالی و تعاظم ثم اورثنا الکتاب الذین اصطفینا من عبادنا فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرات باذن الله تعالے و قال الله تعالے انا عرضنا الامانة علی السموات والارض والجبال فابین ان یحملنها و اشفقن منها و حملها الانسان انه کان ظلوما جهولا مراد الآیتین ما بر ادوالله سبحانه و نحن تاولها بما ظهر لنا ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا باید دانست که ان الله خلق آدم علی صورته او تعالی از صورت منزه و متعالی ست پس خلق آدم بر صورت او سبحانه باین معنے تواند بود که اگر مرتبه تنزیه را در عالم مثال صورتے فرض کرده شود هر آئینه این صورت جامع خواهد بود که انسان جامع بران صورت موجود گشته است صورت دیگر را قابلیت آن نیست که تمثال آن مرتبه مقدسه تواند بود و مرآت آن تواند گشت از ینجاست که انسان شایان خلافت او تعالے گشته است زیرا که تا بر صورت شئ مخلوق نگردد شایان خلافت آن شئ نباشد چه خلیفه شئ خلف شئ است و نائب مناب آن شئ است و چون انسان خلیفه رحمان گشت تعالے ناچار تحمل بار امانت را متعین شد لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه آسمانها و زمین ها و کوهها جامعیت از کجا یابند تا بصورت او تعالے مخلوق گردند و شایان خلافت او تعالے باشند و تحمل بار امانت او سبحانه نمایند و محسوس میگردد که اگر این بار امانت را فرضا بآسمان و زمین و کوه حواله نمایند پاره پاره گردند و هیچ اثرے از انها باقی نماند و آن امانت بزعم این حقیر قیومیت جمیع اشیا است بر سبیل نیابت که مخصوص بکمل افراد انسان ست یعنے معامله انسان کامل تا بجاے میرسد که او را قیوم جمیع اشیا بحکم خلافت میسازند و همه را افاضه وجود و بقاے سائر کمالات ظاهری و باطنے بتوسط او میرسانند اگر ملک است باو متوسل است و اگر انس و جن است باو متشبث و فی الحقیقت توجه جمیع اشیا بجانب اوست و همه نگران او و بینداین معنی را دانند یا نه فرموده انه کان ظلوما جهولا کثیر الظلم علی نفسه بحیث لا یبقے من وجوده ولا من توابع وجوده اثرا ولا حکما و تا بر خود چنین ظلم ننماید شایان تحمل بار امانت نبود و جهولا

کثیر الجہل بحیث لایکون لہ علم ولا ادراک بالمطلوب بل عجز عن الادراک وجہل عن العلم بالمقصود و این عجز و جہل در آن موطن کمال معرفت است لان اجہلہم اعرفہم ثمہ ولا شک ان اعرفہم الیق بحمل الامانة این دو وصف گویا علت اندازم حمل بار امانت را این عارفی کہ بمنصب قیومیت اشیا مشرف گشتہ است حکم وزیر دارد کہ مہمات مخلوقات را با او مرفوع داشتہ اند ہر چند انعامات از سلطان است اما وصول آنہا مربوط بتوسط وزیر است رئیس این دولت ابو البشر حضرت آدم است علی نبینا و علیہ الصلوٰة والسلام و این منصب عالی بالاصالة مخصوص بانبیاء اولے العزم است علیہم الصلوات والتحیات و بہ تبعیت و وراثت بزرگواران ہر کرا باین دولت مشرف سازند بزرگان کارہا دشوار نیست ؛ و طائفہ اولی از وارثان کتاب کہ برگزیدگان از عباد او تعالی اند ہمین ظالم لنفسہ است کہ بمنصب وزارت و قیومیت مشرف است و طائفہ ثانیہ ازین برگزیدگان کہ تعبیر از ان بمقتصد فرمودہ است آنانند کہ بدولت خلت مشرف گشتہ اند و صاحب سر و اہل مشورت اند ہر چند معاملہ و کار و بار بادشاہ ست بوزیر مربوط است اما خلیل ندیم است و صاحب انس و الفت است این از برائے فرحت خود است و آن از برای مہمات دیگران ست نشان ماینہما و سر حلقہ این مقام عالی حضرت ابراہیم خلیل الرحمان است علی نبینا و علیہ الصلوٰة والسلام و ہر کرا باین مقام عالی مشرف سازند و فوق مقام خلت مقام محبت است کہ طائفہ ثالث کہ سابق بالخیرات اند بآن مقام اعلی مشرف گشتہ اند یار و ندیم دیگر است و محب و محبوب دیگر اسرار و معاملات کہ بمحب و محبوب می گذرد یار و ندیم را انجا چہ مدخل ہر چند در وقت کمال انس و الفت سر از حقیقت محبت را بخلیل جلیل القدر در میان میتوان آورد و او را محرم اسرار محب و محبوب میتوان ساخت سر حلقہ محبان حضرت کلیم اللہ است علے نبینا و علیہ الصلوٰة والسلام و سر گروہ محبوبان خاتم الرسل است علیہ و علیہم الصلوٰة والتحیات والتسلیمات و بہ تبعیت و وراثت این صاحب دولتان ہر کرا باین دو مقام مشرف سازند و مقاماتیکہ مقام محبت اند در مکتوبے از مکتوبات این فقیر ذکر یافتہ اند و صدر نشین آنجا نیز محمد رسول اللہ است علیہ و علے آلہ الصلوٰة والسلام ہمہ داخل مقام سابقان است کہ نصیب فرقہ ثالثہ است از وارثان کتاب ربنا آتنا من لدنک رحمة وہیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الہدے

مکتوب ہفتاد و پنجم

بمیرزا مظفر صدور یافت در بیان آنکہ محن و بلیات مر دوستان را کفارتست کہ بتضرع و زاری عفو و عافیت

باید طلبید سلّمکم اللہ سبحانہ عما لا یلیق بجنابکم در و محن و بلیات دنیویہ مر دوستان را کفارتست مر زلات ایشان را تضرع و زاری و بالتجا و انکسار عفو و عافیت از جناب قدس او تعالیٰ باید طلبید تا زمانیکہ اثر اجابت مفہوم شود و تسکین فتن معلوم گردد ہر چند دوستان و خیر اندیشان در ہمین کار اند اما صاحب معاملہ حق باین کار است دارو خوردن و پرہیز نمودن کار صاحب مرض است دیگران بیش از اعوان او نیستند در ازالۂ مرض حقیقت معاملہ آنست کہ ہر چہ از محبوب حقیقی برسد باکشادگی جبین و فراخی سینہ او را بمنت قبول باید کرد بلکہ بآن متلذذ باید گشت رسوائی و بی ناموسی کہ مراد محبوب است نزد محب بہتر از ناموس با ننگ و نام است کہ مراد نفس اوست اگر این معنے در محب حاصل نگردد در محبت ناقص است بلکہ کاذب سہ گر طمع خواہد ز من سلطان دین خاک بر فرق قناعت بعد ازین پ جناب شریعت مآب چون از خدمت برگشتہ آمدند از احوال سفر و تنگی احوال مسافران بیان نمودند فاتحہ سلامت و عافیت ایشان خواندہ شد ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا ربنا ولا تحمل علینا اصرا کما حملتہ علے الذین من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا بہ واعف عنا واغفر لنا وارحمنا انت مولٰنا فانصرنا علے القوم الکافرین سبحان ربک رب العزة عما یصفون وسلام علے المرسلین والحمد للہ رب العالمین

مکتوب ہفتاد و ششم بمولانا فرخ حسین صدور یافتہ

در بیان حقیقت عرش کہ برزخ است درمیان عالم خلق و امر و از ہر دو رنگے دارد و از جنس ارض و سما نیست و بیان کرسی و وسعت آن ؛ الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ عرش مجید از عجائب مصنوعات حق است سبحانہ برزخی ست میان عالم خلق و عالم امر در عالم کبیر کہ ہم رنگی از ین دارد و ہم رنگی از ان و عالم خلق کہ در شش روز خلق شدہ است و از زمین و کوہہا و آسمانہا کہ در کریمہ خلق الارض فی یومین الخ واقع شدہ است ایجاد عرش بر خلق اینہا مقدم است چنانچہ فرمودہ تعالیٰ و تقدس ہو الذی خلق السموات والارض فی ستة ایام وکان عرشہ علی الماء بلکہ تقدم خلق نیز ازین کریمہ مفہوم میگردد و پس عرش مجید چنانچہ از جنس ارض نیست از جنس سموات ہم نیست چہ او حظ وافر از عالم امر ہم دارد و اینہا ندارند غایة ما فی الباب چون او را بسموات مناسبت بیشتر است نسبت بزمین ناچار معدود در سموات ست و الا فی الحقیقت چنانچہ او از ارض نیست از سما ہم نیست پس لاجرم آثار و احکام ارض و سما جدا باشند باقیماندہ معاملہ کرسی کہ از کریمہ وسع کرسیہ السموات والارض مفہوم میشود کہ کرسی نیز از سموات جدا است و اوسع جمیع اینہا است و شک نیست کہ کرسی از عالم امر است کہ آنرا در تہ عرش گفتہ اند و معاملہ عالم امر فوق عرش است چون از عالم خلق بودہ خلق او از سموات جدا باشد باید کہ خلق او

در ماورای این شش روز بود و درین معنی هیچ محذور لازم نمی آید چه تمام عالم خلق را درین شش روز خلق فرموده است
تعالی که خلق نار که از عالم خلق است در ماورای این شش روز است و تقدم دارد برین شش چنانچه گذشت و
چون معاملهٔ کرسی نیک بر ما مکشوف نشده است تحقیق آنرا بر وقت دیگر انداختیم که از کرم حق جل و علا امیدواریها
داریم رب زدنی علماً ازین تحقیق دو اعتراض قوی دفع گشت یکی آنکه چون زمین و آسمانها نبوده تعین و تخصیص شش روز
از کجا بوده و یوم الاحد از یوم الاثنین چگونه جدائی داشته و یوم الثلثاء از یوم الاربعاء چه نوع ممتاز بوده و یوم الخمیس از
یوم الجمعه چگونه متمیز گشته و چون سبقت خلق عرش بر خلق ارض و خلق سموات معلوم گشت حصول زمانه متصور شد و ثبوت
ایام بوضوح انجامید و اعتراض مندفع گشت چه در کار است که امتیاز ایام مخصوص بطلوع و غروب آفتاب بود چه
در بهشت این طلوع و غروب نیست و امتیاز ایام ثابت است کما ورد فی الاخبار اعتراض دوم که
مندفع شد و مخصوص بعلوم این فقیر است آنست که در حدیث قدسی آمده است جل سلطانه لا یسعنی ارضی
ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن ازین حدیث مفهوم میشود که ظهور اتم مخصوص بقلب عبد مومن
است و غیر او را این دولت میسر نشده است و تو در مکتوبات خود خلاف آن نوشته که ظهور اتم
مر عرش مجید است و ظهور قلبی لمعه ایست از ظهور عرشی و از تحقیق سابق معلوم شد که آثار و احکام
عرش مجید از آثار و احکام ارض و سموات علیحده است در ارض و سموات گنجایش نبود و در عرش بود
آری زمین و آسمان با آنچه درینها است قابلیت آن وسعت ندارند غیر از قلب عبد مومن که مستعد این دولت
است پس حصر وسعت قلبی باعتبار ارض و سموات شد نه نسبت بجمیع مصنوعات که شامل عرش مجید هم بود تا خلاف
مفهوم حدیث قدسی متصور باشد فاندفع الاعتراض الثانی ایضاً باید دانست عرش مجید که محل ظهور تام است چون ارض
و سموات را با آنچه درینها است در تقابل آن بی اندازه می توقف ناچیز و مضمحل میگردند و اثری ازینها باقی نمی ماند الا قلب
انسانی که منصبغ برنگ اوست باقی میماند و لاشی محض نمیگردد و همچنین ظهوری که در جانب فوق بماورای عرش
تعلق دارد که از عالم امر صرف است عرش را نسبت بآن مرتبه همین حکم است که ارض و سموات را نسبت
بعرش بوده است همچنین هر فوق را نسبت بتحت خود همین حکم است الی ان ینتهی عالم الامر بعد از تمامی این دائره
معامله بحیرت است و بجهل و اگر معرفت است هم مجهول الکیفیت است که فراخور عقل و فهم حادث نیست شمهٔ از
کمالات انسانی و قلب انسان نیز بگوئیم ای عیب وی جمله بگفتی هنرش نیز بگوی. عرش مجید هر چند با وسع و
مظهر اتم است اما علم بحصول این دولت خود ندارد و شعور باین کمال او را حاصل نیست بخلاف قلب انسانی که

صاحب

صاحب شعور است و بعلم و معرفت خود مسرور و مزیت دیگر مر قلب را آنست که بیان مینمائیم نیک استماع نمائی مجموع
انسان که آنرا عالم صغیر نامند هر چند مرکب از عالم خلق و عالم امر است اما آنرا هیئت وحدانی حقیقی حاصل است
که آثار و احکام بران هیئت مرتب است و عالم کبیر را این هیئت حاصل نیست اگر هست اعتباری است
پس فیوضی که از راه این هیئت وحدانی بانسان و بتوسط او بقلب انسان میرسد عالم کبیر و عرش مجید که
با چون قلب است مر آن عالم را ازین فیوض و برکات قلیل النصیب است و ایضاً جزو ارضی که فی الحقیقت
خلاصهٔ مخلوقات است و با وجود دوری از قرب ظهورات است کمالات آن در مجموعهٔ عالم صغیر سرایت نموده
است و در عالم کبیر فی الحقیقت چونکه مجموعه نیست این سرایت آنجا مفقود است پس قلب انسان این کمالات
را نیز دارد بخلاف عرش مجید باید دانست این فضائل و کمالات که در قلب اثبات نموده می آید
چون نیک ملاحظه نماید داخل فضل جزئی است فضل کلی مر ظهور عرشی را میباید مثل عرش و مثل قلب
چنان میباید که گویا آتشی است وسیع که دشت و صحرا منور ساخته است و از ان آتش مشعلی گیر آمده
که بواسطهٔ لحوق بعضی امور نورانیت دیگر پیدا کرده است که در آن آتش نیست و شک نیست
که این زیادتی جز فضل جزئی اثبات نمی نماید والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا
انک علی کل شیء قدیر وصلی الله تعالی علی سیدنا محمد و آله و اصحابه اجمعین وبارک وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین
والملائکة المقربین اجمعین

مکتوب هفتاد و هشتم بمولانا حسن برکی صدور یافته در جواب
عریضهٔ او که اعتراضات بر طور کلام صوفیه نموده بود و در آخر مکتوب نوشته بود که گویا هر حکمی از
احکام شرعیه دریچه ایست که موصلست بشهر مقصود و در استفسارهای دیگر که نموده شد الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفهٔ اخوی شیخ حسن آن الله تعالی حاله رسید چون بوی از شرع و متعارف
داشت خوشوقت گردانید نوشته بودند که سلوکی که مشهور است و معتقد سالکان که مفهوم ما است این است
که مبتدی را ذکر باید گفت تا وقتیکه دل گویا شود و باز تا وقتیکه از ذکر گفتن باز ایستد و محل الهامات و تجلیات
شود و سالک بمقام فنا رسد که اول قدم ولایت است و گفته اند که فنا آنست که از دید و دانش سالک
آنچه مسمی بالغیر است رخت بر بندد و بغیر از واجب تعالی و تقدس در دید و دانش سالک نماند که آنرا شهود
و مشاهده و غیرها گفته اند مقصود آنکه بزعم خود حق را می بیند تعالی و مسمی بالغیر نمی بیند و وی را مستترک طریقت
می نامند و نوشته اند که فقیر را این معارف و مانند این معارف آنجا میسر و زیرا که اگر مقصود ایشان آنست که

حق را جل و علا سلطانه در دنیا به بصر یا به بصیرت دیده میشود اگر باین شهود و رویت شهود دارند پس ایشان نیز مشرک
طریقت باشند و اگر این معنی شعور ندارند پس از چه خبر میدهند نوشته اند که انچه می بینند بکل وجه من الوجوه خواه تجلی
صوری باشد خواه معنوی و خواه نوری و غیر ایشان و آن مرئی را که ذات حق میدانند جل و علا من حیث هی که انچه
مسمی بالغیر است ظهور او میدانند نزد این فقیر بجا حاصل دور از کار است و خلاف نص کریمهٔ لیس کمثله شیٔ و کریمهٔ
لا تدرکه الابصار شاهد این معنی است پس این قوم چه می بینند و چه میدانند که میگویند که غیر حق نمی بینیم جل و علا و
نمیدانیم که آنرا عبارت از شهود و مشاهده کرده اند و این همه اندیشه ها که در تدبیر اهل و عیال خود مینماید غیر است
یا نه بدانید و آگاه باشید که این همه در از نفیها و اعتراضات نالائم که بر مشائخ طریقت کرده اند قدس الله تعالی
اسرارهم نشای آن نارسائی است بمراد این بزرگواران توحید شهودی که یکی را دیدن است مربوط به
نسیان ماسوای است از ضروریات طریقت این بزرگواران است تا این نشود از گرفتاری اغیار خلاص نی
نگردد و شما باین دولت و بارباب این دولت سخریت مینمائید شهود و رویت که در عبارت اکابر مشائخ قدس
الله تعالی اسرارهم واقع میشود کنایت از حضور بیچونی اوست تعالی و تقدس که مناسب مرتبهٔ تنزیه است
و از حیطهٔ ادراک که از عالم چون است بیرون است و این دولت حضور را در دنیا مخصوص بباطن داشته اند
ظاهر را همه وقت از دو رهینی چاره نیست لهذا گفته اند در عالم کبیر چنانچه مشرک و موحد است در عالم صغیر نیز مشرک
و موحد جمع است باطن کامل همه وقت موحد است و ظاهر آن مشرک پس باطن کامل بخدا باشد جل و علا و
ظاهر او در تدبیر اهل و عیال بود و هیچ محظور لازم نیاید اعتراض نافهمیدگی است زنهار این قسم سخن نکنند
و از غیرت خداوندی جل سلطانه بترسند مدعیان این وقت ظاهر اشعار اند شورش می آرند ملاحظهٔ بزرگان ضرور نیست
اگر بر محدثات و مخترعات مدعیان سخن کنند گنجایش دارد اما انچه مقرر قوم است و لا بد این راه است
آنجا سخن گفتن نامناسب است شما در رسائل و مکتوبات فقیر دیده اید که از توحید شهودی چه قدر نوشته
است و آنرا از ضروریات راه قرار داده بایستی این معنی را استفسار می نمودید و بحسن ادب
سوال میکردید این کلیست که از مفارقت مرحومی مولانا احمد علیه الرحمة شگفته است در حیوة مولانا هرگز
این قسم سخن از شما بظهور نمی آمد نیک واقع شد که نوشتید و تنبیه یافتید و بیشتر هم انچه رود هد نویسید و ملاحظهٔ
صحت و سقم نکنید اگر صحیح است باعث مسرت است و اگر سقیم است سبب انتباه است بهر حال از نوشتن
تقاعد نکنید بعد از سالے کتابت شما همراه قافله می آید در رساله یکبار هم نصائح ضروریه ضرور نیست

تا ازان ننویسند و چیزها نه پرسند راه گفتگو نمیکشاید پرسیده بودند که قلب از جملهٔ ظاهر است یا از جملهٔ باطن ظاهر و باطن
عارف را در مکتوبی بتفصیل نوشته است بملا عبد الحی خواهم گفت که نقل آن بشما فرستد از انجا ملاحظه نمایند و ایضا
پرسیده بودند طریقیکه بی تجلیات و کشفیات طریق شناختن متوسط و منتهی آن طریق چیست بدانند اگر این سالک
که علم بر احوال خود ندارد و در خدمت شیخ کامل مکمل راه دان راه بین است علم آن شیخ بحال او کافی است با علام
او توسط و انتها را خواهد دانست و نیز اگر آن شیخ او را یک نوع اجازت ارشاد خلق داده است احوال مریدان
او مرایای کمالات او خواهد گشت و از انجا مطالعهٔ نقص و کمال خود خواهد نمود و علامت دیگر از برای معرفت انتها
آنست که سالک را غیر از حق سبحانه و تعالی هیچ مایلیق نماند و سینهٔ او از جمیع ما لیتهای ماسوا خالی و صاف شده
نهایت را مراتب بسیار است بعضها فوق بعض و قدم اول در نهایت همین است که ذکر یافته و الله سبحانه الموفق
نوشته بودند معارفیکه این بی بضاعت را تسلی میدهد معارف شرعیه است گویا هر حکمی از احکام شرعیه دریچهٔ ایست
که موصل است بشهر مقصود و نشانه است از ان شاه بی نشان و همین بیت نصب العین است ؂ ما بسفر
میرویم عزم تماشا کراست ما برا و میرویم کز همه عالم و راست ؂ این همه معرفت شما بسیار اصلی است و بسی
عالی است و امید واری بخش است مطالعهٔ این معرفت بسیار محظوظ ساخت و نا ملائمت اول مکتوب را
زائل گردانید حضرت حق سبحانه و تعالی از همین راه بمقصود رسانا د و پرسیده بودند که بعضی از رجال و نساء می
آیند و طریقه التماس مینمایند و از اکل و لبس که بربوا حاصل میگردد پرهیز نمیکنند و میگویند که ما حیلهٔ شرعی آراسته
میسازیم امر بگفتن طریقه هست یا نه طریقه را با ایشان بگویند و ترغیب باجتناب محرم نمایند شاید ببرکت طریقه
ازان اشتباه بر آیند دیگر از ان دو علم سفید که در جانب شرق عقیب یکدیگر ظاهر شده بودند استفسار
نموده بودند بعد از استفسار یاران درین باب مکتوبی نوشته است بملا عبد الحی خواهد گفت انشاء الله تعالی
که نقل آنرا نیز بشما فرستد و ایضا پرسیده بودند که ختم کلام الله کردن و نماز نفل گزاردن و تسبیح و تهلیل کردن و
ثواب آنرا بوالدین یا باستاد یا باخوان دادن بهتر است یا بکسی ندادن بهتر بدانند که دادن بهتر است
که هم نفع بغیر است و هم نفع بخود و در نادادن نفع مخصوص بخود است و نیز شاید بطفیل دیگران آن عمل را
قبول فرمایند والسلام مکتوب هفتاد و هشتم بملا راب خان صدور یافته در بیان محبت و اخلاص
این طائفهٔ علیه که آن محبت و اخلاص رتبهٔ فنا فی الله و بقا بالله است + و ما یناسب ذلک الحمد لله
و سلام علی عباده الذین اصطفی دولت است خوشگوار که در خاندان شما احساس نموده می آید با وجود

اسباب غنا و با حصول مواد استغنا نیاز مند نیست بفقرا و خدمتگار نیست باین طبقهٔ علیا که مبنی از محبت و اخلاص این طائفه علیه است و مشعر از مودت و اختصاص این فرقهٔ ناجیه محبان این طائفه را بشارت المرء مع من احب کافیست و جلیسان این طبقهٔ را نوید هم قوم لا یشقی جلیسهم وافی و چون بعنایت الله سبحانه این محبت استیلا پیدا کند و غالب آید بر نهجی که غیر این محبت را در دل نگزارد و گرفتاریها دیگر بتمام از دل رخصت بندد و لوازم محبت که اطاعت محبوب است ظاهرا و باطنا بر پا بودن است و باخلاق و اوصاف او متخلق شدن است ظاهر گردد این زمان فنا در محبوب حاصل میشود و تشبیه بفنا فی الشیخ که زینهٔ اول است درین راه و این فنا فی الشیخ ثانیا وسیلهٔ فنا فی الله میگردد که بقا بالله بران مرتب است که محصل ولایت است بالجمله اگر در ابتدای بی توسط احدی محبت و انجذاب بمحبوب حقیقی میسر گردد دولتی ست عظیم که محصل فنا و بقا است و الا از متوسط کامل مکمل چاره نبود و اول مراد خود را در مرادات او باید در باخت و در وفانی باید گشت تا آن فنا وسیلهٔ فنا فی الله گردد و از گرفتاریهای ماسوا بتمام خلاص گردد و بدرجات ولایت رساند ع

برشکر غلطیدای صفرائیان ؛ از برای کوری سودائیان ؛ امثال این سخنان از برای تنویه و تشویق طالبان و مهوسان ایراد نموده می‌آید والله سبحانه الموفق بقیهٔ المرام رافع رقیمه فقیر محمد قاسم بزرگ زاده است و در خدمت فقرا بوده اما در حجر بیت برادر کلان بناز نعم کلان شده است و محنتهای روزگار کم دیده شوق ملازمت شما دارد اگر داخل ملازمان سرکار خود ساخته بحال او التفات مرعی دارند از کرم بعید نخواهد بود زیاده چه تصدیعه دهد والسلام

مکتوب هفتاد و نهم بشیخ یوسف برکی صدور یافته در جواب رسالهٔ او که نوشته بود مشتمل بر اعراض از کفر حقیقی و مشعر از اقبال باسلام حقیقی و ما یناسب ذلک ؛ الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی رساله که نوشته حواله مولانا عبدالحی نموده بودند که بنهاید در نیدیت نمود در وزے که مولانای بالبور راهی میشد آن رساله را آورده حاضر ساخت چون مطالعه نموده شد باعث فرحت گشت که مشتمله اعراض از کفر بوده است و مشعر از اقبال باسلام چنانچه اسلام مجازی از کفر مجازی بهتر است اسلام طریقت نیز به از کفر طریقت است در کفر طریقت همه سکر است و در اسلام طریقت همه صحو چنانچه صحو مجازی به از سکر مجازی است صحو طریقت نیز بهتر از طریقت سکر است ثمرهٔ کفر طریقت تشبیه است و نتیجهٔ اسلام طریقت تنزیه هر قدر فرق که در میان تشبیه و تنزیه است همان قدر فرق در میان کفر و اسلام طریقت است طائفه که جمع میان تشبیه و تنزیه اختیار کرده اند و آنرا کمال دانسته اند و آن تنزیه نیز از جملهٔ تشبیه است

که در نظر شان تنزیه در آمده است و الا تشبیه را چه یارا که با تنزیه حقیقی جمع شود و در شعشعان انوار آن مضمحل و ناچیز نگردد ع بلی هر جا شود مهر آشکارا ؛ سها را جز نهان بودن چه یارا ؛ حضرت حق سبحانه و تعالی بحقیقت اسلام حقیقی مشرف گرداناد بالنبی و آله الامجاد علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات مولانا بابوجین بر سر راه بود بچند کلمه اختصارا افتاده والسلام علیکم و علی من لدیکم

مکتوب هشتادم بشیخ حامد تهاری صدور یافته در بیان آنکه برسیده بود که در تمهیدات عین القضاة مینویسد شما که خدا میدانید جل شانه نزد ما محمد است علیه الصلوة والسلام و شما که محمد میدانید نزد ما خدا است جل سلطانه الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفه که از کمال محبت و اخلاص و وفور مودت و اختصاص نوشته ارسال داشته بودند رسیده فرحت فراوان رسانید حضرت حق سبحانه و تعالی برین دولت استقامت کرامت فرماید که محب هر طائفه با آن طائفه است المرء مع من احب حدیث نبویست علیه و علی آله الصلوة والسلام معنی عبارت تمهیدات عین القضاة استفسار نموده بودند که میگویند شما که خدا میدانید جل و علا نزد ما محمد است علیه و علی آله الصلوة والسلام شما که محمد میدانید علیه و علی آله الصلوات والتحیات نزد ما خدا است جل سلطانه مخدوما مثل این عبارت که مبنی از توحید و اتحاد است در غلبات سکر که مرتبهٔ جمع است و معبر بکفر طریقت از مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم صدور مییابد و امتیاز و اثنینیت از نظر شان مرتفع میگردد و ممکن را عین واجب می یابند تعالی بلکه ممکن را نمی یابند و جز واجب تعالی مشهود شان نمی ماند برین تقدیر معنی آن عبارت این بود که امتیازی و اثنینیتی که نزد شما در میان خدا جل و علا و در میان محمد علیه و علی آله الصلوة والسلام حاصل است نزد ما آن امتیاز ثابت نیست و مغایرت نه بلکه آن یکی که منزه از یکی ست نیز عین دیگر است هر گاه بسائر ممکنات نسبت مغایرت مرتفع میگردد محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آله وسلم که مظهر اتم کمالات اوست تعالی نسبت امتیاز او چگونه ثابت بود این دید مخصوص بمرتبهٔ جمع است و چون سالک ازین مقام بلند رود و چشم از افراط سکر باز کشاید محمد را بنده یابد و رسول او داند تعالی چنانچه در ابتدا میدانست النهایة هی الرجوع الی البدایة شنیده باشند بدانند که اشتراک در میان مبتدی و منتهی در صورتست موجب بیتاب منتهی است و الا ع چه نسبت خاک را با عالم پاک ؛ هر گاه متوسط را با منتهی نسبت نبود مبتدی دور از معامله را با او چه نسبت بود ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر والسلام علیکم و علی من لدیکم

مکتوب هشتاد و یکم بمحمد مراد قوربیگی صدور یافته در انذار و نصیحت و اجتناب از زخرفات دنیای دنیه و ما یناسب ذلک

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی ای برادر سم مباد ایاران تنک فرجام بمزخرفات دنیای دنیه که بظاهر طراوت و
حلاوت دارد در رنگ طفلان فریفته گردند و بدلالت دشمن لعین از مباح بمشتبه و از مشتبه بمحرم گرایند و
از مولای خود جل سلطانه خجل و شرمنده باشند و در توبه و انابت قدم راسخ باید داشت و منهیات شرعیه را
سم قاتل باید انگاشت ؎ همه اندر زمن تبو انیست ٭ که تو طفلی و خانه رنگین است ٭ حضرت حق سبحانه
وتعالی بکرم خویش دائرهٔ مباح را بر عباد وسیع ساخته است بید ولتی باشد که از تنگی سینه اینهمه وسعت را
تنگ انگاشته در ماورای این دائرهٔ وسیع قدم نهد و از حدود شرعیه تجاوز نماید و در مشتبه و محرم افتد ملتزم
حدود شرعیه باید بود و سر موی از ان حدود تجاوز نباید نمود نماز گزاران و روزه داران برسم و عادت
بسیار اند اما پرهیزگاران که محافظت حدود شرعیه نمایند اقل قلیل اند و فارقیکه محق را از مبطل جدا سازد
همین پرهیزگاریست چه صوم و صلوة بصورت از هر دو بوجود می آید قال علیه وعلی آله الصلوة والسلام ملاک
دینکم الورع وقال علیه وعلی آله الصلوة والسلام لاتعدل بالورع شیئا یاران هرچند طعامهای پرتکلف میخورند و
لباسهای برشق میپوشند اما التذاذ و انتفاع در طعام و لباس فقر است ؎ آنکه آن داد بشاهان بگدایان
این داد ٭ از ان تا این فرق بسیار است چه آن از رضای مولی جل سلطانه بعید است و این برضای او
تعالی نزدیک نیز محاسبهٔ آن ثقیل است و محاسبهٔ این خفیف ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا برخوردار
سلطان مراد توفیق و توبه و انابت یافته است و طریقه را اخذ نموده از حضرت حق سبحانه وتعالی اثبات
و استقامت مسئول است والسلام علیکم وعلی سائر الاخوان مکتوب هشتاد و دوم بخواجه
شرف الدین حسین صدور یافت در اجتناب از دنیای دنیه و تحریص نمودن بر شریعت غرا و ما یناسب
ذلک اللهم صغر الدنیا باعیننا و کبر الآخرة فی قلوبنا بحرمة حبیبک علیه وعلی آله الصلوة والسلام فرزند عزیز بامیز
زنهار بمزخرفات دنیه راغب نشوی و بطمطراقات فانیه فریفته نگردی و سعی نمائی که در جمیع حرکات و سکنات
بمقتضای شریعت غرا عمل نموده آید و بر وفق ملت زهرا زندگانی کرده شود اول تصحیح اعتقاد بمقتضای آرای
علماء اهل سنت و جماعت شکر الله تعالی سعیهم ضرور است بعد از ان احکام معامله فقهیه عملیه است
و ادای فرائض اهتمام تمام باید نمود و در حل و حرمت احتیاط باید فرمود و عبادات نافله در جنب عبادات فرائض
کالمطروح فی الطریق اند و از اعتبار ساقط اند اکثر مردم اینوقت در ترویج نوافل اند و در تخریب فرائض
در اتیان نوافل عبادات اهتمام دارند و فرائض را خوار و بی اعتبار شمرند مبلغ کلی بتقریب و

بی تقریب بمستحق و غیر مستحق میدهند اما یک جیتل در ادای زکوة ایشان را در مصرف دادن متعسر است نمیدانند
که یک جیتل در زکوة ایشان را در مصرف دادن به از لکها صدقه نافله است در ادای زکوة مجرد امتثال امر مولی
است جل سلطانه و در صدقه نافله بسیار است که منشای آن هوای نفسانی بود لهذا در فرض ریا را گنجایش نیست
و در نفل جولانگاه ریا است از ینجاست که در ادای زکوة اظهار اولی است که نفی تهمت نماید و در صدقهٔ نافله استتار بهتر است که
الیق بقبول است بالجمله از التزام احکام شرعیه چاره نیست تا از مضرت دنیا رستگاری متصور شود اگر بحقیقت
ترک دنیا میسر نگردد از ترک حکمی دنیا کوتهی نکنند و آن التزام شریعت است در اقوال و افعال والله سبحانه الموفق
والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب هشتاد و سوم بمیر ماه محمود صدور یافت در محبت این طائفه علیه که سرمایهٔ
جمیع سعادتها است و ما یناسب ذلک ٭ الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی احوال و اوضاع فقرای اینحدود
مستوجب حمد است المسئول من الله سبحانه سلامتکم و عافیتکم و ثباتکم و استقامتکم علی جادة الشریعة المصطفویة
علی صاحبها الصلوة والسلام والبرکة والتحیة طریقهٔ که اخوی اعزی ارشدی از ین فقیر اخذ نموده بودند هرچند
بواسطهٔ قلت دریافت صحبت که اصل عظیم است نزد این بزرگواران برکات و ثمرات لائقه بران اخذ مترتب
نشده باشد اما اگر شمهٔ از ارتباط جمعی که از لوازم طریقه است مانده باشد دولتی ست عظمی الان الامر من جیب
برکت اولی که در صحبت اول مبتدی رشید این طریقهٔ علیه را بحصول می پیوندد دوام توجه قلب است بمطلوب
حقیقی جل سلطانه و در اندکی فرصت این دوام توجه بنسیان ماسوای میرساند که اگر فرضا عمر طالب هزار سال
وفا کند غیر حق سبحانه در دل او خطور نکند بواسطهٔ نسیانیکه او را از ماسوای حاصل شده است اگر بتکلف و تعمل ماسوای
را بیاد او بدهند یاد نکند و چون این نسبت حاصل شود قدم اول درین راه زده باشد از قدم ثانی و ثالث و
رابع الی ماشاء الله تعالی اچه نویسد القلیل یدل علی الکثیر والقطرة تنبئ عن البحر الغدیر مقصود ترغیب احباب است
حضرت حق جل و علا انفع گرداناد و میان عبد العظیم کیفیات اخبار محبت و اخلاص ایشان را از زبانی بیان نموده برین
گفتگو آورده والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوة والسلام مکتوب
هشتاد و چهارم بشیخ حمید بنگالی صدور یافته بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی اخوی
ارشدی میان شیخ حمید عجب انزوا اختیار نموده اند که سلام و پیام را هم آنجا گنجایش کمتر است درین هفت و هشت
سال یک کتابت از جانب شما رسیده آنهم ناتمام و بی سرانجام کتابتها که ازینجانب میرود معلوم نیست که بشما میرسد
یا نه اخوی اعزی شیخ عبد الحی چون متوجه وطن خود بوده باد گفته که یکبار خود را بشما رسانند و بر احوال شما مطلع گردد

شیخ عبدالحی نزدیک به پنجسال در خدمت بوده است و اکثر خدمت با وی تعلق داشته از علوم و معارف فقیر سیراب است
و از احوال جذبه و سلوک آگاه است مشارالیه گفته است که چند روز در منزل شما اقامت نماید و از علوم و معارف آنچه
مناسب وقت و حال بود در میان آرد احوال گذشته و آنچه نقد وقت بوده باشد از احوال و مواجید همه را بمشارالیه وا
نمایند و با آنچه نصیحت کند باور دارند باقی احوال را مشارالیه شفاهاً خواهد گفت ان شاء الله تعالی والسلام علیکم
و علی سائر من اتبع الهدی. مکتوب هشتاد و پنجم بشیخ نور محمد صدور یافته الحمد لله و سلام علی عباده الذین
اصطفی احوال و اوضاع فقرای این حدود مستوجب حمد است و المسئول من الله سبحانه استقامتکم اخوی میان شیخ
عبدالحی هم شهری شما است و بجوار شما آمده است نسخهٔ علوم و معارف غریبه است و چیزهای ضروریهٔ این راه نزد
او موجود است ملاقات او و یاران در اتحاد در اغتنم است که نو آمده است و چیزهای نو آورده از فنا و بقا نزد
او نشان است و از جذبه و سلوک نزد او بیان بلکه از ماورای فنا و بقا متعارف و از گذشت جذبه و سلوک
مقرر نیز او آگاه است بلکه توان گفت که او در آنجا گذرگاه ست بشیری از معارف غریبه مکتوبات
گوش زد او شده است و مهما امکن استفسار نموده دریافته است والله سبحانه الموفق احوال بتفصیل بمشارالیه معلوم
خواهند ساخت بزوائد چه پردازد والسلام. مکتوب هشتاد و ششم بشیخ طاهر بدخشی صدور یافته در
جواب کتابت الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی الصحیفة الشریفة اخوی اعزی رسید احوال معارف که مندرج یافته بود
بوضوح انجامید مسرور گردانید چه دولت است که یاران و مخلصان دست از همه شسته متوجه جناب قدس او گردند تعالی
باسوای او پشت پا زده بکلیت باو سبحانه اقبال نمایند باقی کیفیات اینجد و اخوی شیخ عبدالحی شاید بتفصیل وا نماید علوم و
معارف ربانی و کتابتی نزد مشارالیه بسیار است از آن مقوله چیزی نوشت عواقب جمیع امور بخیر باد بالنبی و آله الامجاد
علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات اتمها و اکملها. مکتوب هشتاد و هفتم بفتح خان افغان صدور یافت
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی المکتوب الشریف که مبنی از کمال محبت و اخلاص فقرا بوده رسید
حضرت حق سبحانه و تعالی بر محبت ایشان استقامت بخشاد و نصیحتی که بدوستان سعادتمند نموده می آید
اتباع سنت سنیه علی صاحبها الصلوة و السلام و التحیة است و اجتناب از بدعت نامرضیه است
هر که احیای سنتی از سنن نماید که متروک العمل گشته است آنکس را ثواب صد شهید است فکیف که احیای
فرضی از فرائض یا احیای واجبی از واجبات نماید پس اعتدال ارکان در نماز که نزد اکثر علمای حنفیه واجب است
و نزد امام ابو یوسف و امام شافعی فرض است نزد بعضی علمای حنفیه سنت است و پیش اکثر مردم این عمل

متروک گشته است اجر احیای این یک عمل زیاده از ثواب صد شهید فی سبیل الله خواهد بود علی هذا القیاس سائر
الاحکام الشرعیة من الحل و الحرمة و الکراهة وغیرها فرموده اند که دانگی را از کسی ازان کس بستم بجهت
شرعی گرفته باشد بهتر است از آنکه دویست درم تصدق نماید فرموده اند اگر شخصی را عمل صالح در رنگ عمل انبیا بود
و بر آنکس نیم دانگی از حق کسی مانده باشد آنکس را به بهشت نبرند تا آن نیم دانگ را ادا نماید بالجمله ظاهر را
باحکام شرعیه متحلی ساخته متوجه باطن باید بود تا بظلمت آلوده نشود تحلی باحکام شرعیه بی ادا و باطن
متعذر است علما فتوی میدهند و کار اهل الله میکنند اهتمام در باطن مستلزم اهتمام ظاهر است و هر که
بباطن پردازد و از ظاهر درماند ملحد است و احوال باطن استدراج او بید علامت صحت حال
باطن اهتمام تحلی ظاهر است باحکام شرعیه طریق استقامت نیست والله سبحانه الموفق. مکتوب هشتاد و هشتم
بملا بدیع الدین صدور یافت در رضا بقضا الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی بنده مقبول آنست که بفعل
مولای خود راضی باشد و آنکه تابع رضای خود است بندهٔ خود است اگر مولی بر حلقوم بنده اجرای کارد نماید
باید که بنده در آنوقت شادان و خندان باشد و همان فعل مولی را مرضی خود داند بلکه بآن فعل متلذذ بود و اگر عیاذاً
بالله سبحانه او را ازین فعل کراهت پیدا آید و سینه او تنگی آرد از دائره بندگی دور است و از قرب
مولی مطرود و مهجور چون طاعون مراد اوست تعالی باید که او را مراد خود دانسته شادان و خرم باشند و از
استیلای طاعون کج ابرو نشوند و لنگ نباشند بلکه چون فعل محبوب است بآن متلذذ باشند هر کسی را اجل مسمی است
که احتمال زیادتی و نقصان ندارد پس اضطراب چیست نهایت از بلاها عافیت طلبند و از سخط پناه جویند که مرضی او
تعالی در دعا و سوال بنده است قال تعالی ادعونی استجب لکم مولانا عبدالرشید آمده احوال آن بقعه را بیان نمود
عصمکم الله سبحانه عن البلیات الظاهرة و الباطنة. مکتوب هشتاد و نهم بسیادت پناه میر محب الله در نصیحت صدور
یافته ثبتنا الله سبحانه و ایاکم علی جادة الشریعة المصطفویة بصدقة حبیبه سید الانام علیه و علیهم الصلوة و السلام احوال و
اوضاع فقرای اینجد و مستوجب حمد است لله سبحانه الحمد و المنة و ایاد علی نبیه الصلوة و التحیة سرمداً و المسئول
من الله سبحانه سلامتکم و عافیتکم و ثباتکم و استقامتکم مخدوما مکرما شفقت آثارا وقت کار گذشته میرود و هر آنی که میگذرد
بطی از عمر کم مینماید و اجل مسمی را قریب می سازد و امروز اگر تنبه کشند فردا غیر از حسرت ندامت نقد وقت نخواهد بود اهتمام
باید کرد که درین چند روز حیات بر وفق شریعت غرا زندگانی نموده آید تا نجات متصور شود این وقت وقت عمل
است و وقت عیش در پیش است که ثمره این عمل است در وقت عمل عیش کردن زراعت خود را سبز خوردن و از

ثمرهٔ آن باز داشتن زیاده چه تصدیع دهد دولت صوری و معنوی حاصل باد **مکتوب نودم بمرزا عرب خان** در سفارش صدور یافته ایدکم الله سبحانه ونصرکم علی الاعداء الآفاقیة والانفسیة ونجاکم عن البلیات الصوریة والمعنویة قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الخلق عیال الله فاحب الخلق الی الله من احسن الی عیاله حضرت حق سبحانه تعالی متکفل ارزاق خلائق گشته است پس خلائق در رنگ عیال او باشند تعالی پس هر که بعیال کسے مواسات کرده باشد و بار او را برداشته باشد هر آئینه آنکس محبوب صاحب آن عیال خواهد بود که او را سبکسار ساخته و مؤنت او را بر خود گرفته بناء علی ذلک تصدیع جرأت مینماید که حافظ حامد مرد صالح و تالی قرآن مجید است کثرت عیال ورا مشوش میدارد که از عهدهٔ شان نمی تواند برآمد مسئول از کرم ایشان امداد و اعانت مشار الیه ست کریمان را برای کرم بهانه کافیست والسلام **مکتوب نود و یکم بحضرت مخدوم زادگی خواجه محمد سعید** که از اسرار قاب قوسین او ادنی استفسار نموده الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی اسم عظیم در مقام قاب قوسین او ادنی بشنو که چون انسان کامل بعد از تمام سیر الی الله بسیر فی الله متحقق شود و متخلق باخلاق الله گردد و باجمال این سیر را نیز تمام کند و دائرهٔ ظهور عکوس اسماء و صفات را که مربوط بسیر فی الله بود بانجام رساند شایان آن می گردد که معشوق باصالة بی شائبهٔ ظلیت و بے توهم حالیت و محلیت در وی ظهور فرماید و چون صفات ذاتیه معشوق را از ذات او تعالی انفکاک نیست ناچار ظهور ذات مع الصفات در عین عاشق خواهد بود و دو قوس بحصول خواهد پیوست که قوس صفات و قوس ذات بود و این مقام اعلاء مقام قاب قوسین ست که متعلق بظهور اصلی ست بی شائبهٔ ظلی و اگر بعنایت الله سبحانه عاشق صادق را کمال گرفتاری بذات معشوق پیدا شود بحدیکه از اسم و صفت هیچ نخواهد درنیت بفضل خداوندی جل سلطانه اسم و صفات بتمام از نظر او بیخبر و جز ذات هیچ چیز ملحوظ و مشهود او نمیماند هر چند صفات موجود باشد اما مشهود او نبوند درین حال سر او ادنی بظهور می آید و از قوسین اثر نمیماند از این مقام اعلی چون هبوط واقع شود قدم اول در عالم خلق نخواهد افتاد بلکه در عنصر خاک خواهد نشست که آن عنصر پاک با وجود دوری و مهجوری اقرب موجودات است بعالم قدس عجب کار و بار است اگر عروج و صعود را اعتبار میکنیم عالم امر را اقرب موجودات میدانیم بلکه اخفای عالم امر را از همه اقرب مییابیم بعالم قدس و چون نزول و هبوط نظر می اندازیم دولت قرب نصیب عالم خلق مییابیم بلکه نصیب عنصر خاک میدانیم مثل نقطهٔ اولی از دائره چون جانب عروج او را ملاحظه نمائیم اقرب نقطه بآن جانب عروج نقطهٔ ثانیه است از ان دائره و در

جانب هبوط که ملاحظه نموده می آید اقرب نقطه بآن نقطهٔ اولی نقطهٔ اخیر آن دائره است اینقدر فرق است که آن نقطهٔ ثانیه در عروج معرض از نقطهٔ اولی ست و این نقطهٔ اخیر مقبل و متوجه همان نقطهٔ اولی ست تفاوت ما بین المعرض والمقبل نقطهٔ ثانیه میل بظهورات نقطهٔ اولی دارد و نقطهٔ اخیر نسبت بظهورات نموده ذات ظاهر را خواهان است فاین هو من ذلک ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب نود و دوم بمیر محمد نعمان** صدور یافته در بیان آنکه ولایت از قرب آلهیست و خوارق و کرامات شرط آن نیست و در بیان حکم سجده و تحیت مر سلاطین را و ما یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی سیادت مآب اخوی اعزی میر محمد نعمان خوشوقت باشند و بدانند که ظهور خوارق و کرامات شرط ولایت نیست و چنانچه علما مکلف بحصول خوارق نیستند اولیا نیز بظهور خوارق مکلف نیند چه ولایت عبارت از قرب آلهیست جل سلطانه که بعد از نسیان ماسوی باولیاء خود کرامت میفرماید شخصی را این قرب عطا فرمایند و از احوال مغیبات هیچ اطلاع ندهند و شخصی دیگر باشد که او را هم این قرب دهند و هم اطلاع بر مغیبات بخشند و شخصی ثالث را از قرب هیچ ندهند و اطلاع بر مغیبات بخشند شخص ثالث از اهل استدراج و صفائی نفس او را بکشف مغیبات مبتلا ساخته است و بضلالت انداخته کریمه یحسبون انهم علی شیء الا انهم هم الکاذبون استحوذ علیهم الشیطان فانساهم ذکر الله اولئک حزب الشیطان الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون نشان حال شان است شخص اول و شخص ثانی که بدولت قرب مشرف اند از اولیاء الله اند کشف مغیبات نه در ولایت شان می افزاید و عدم کشف اینها نه در ولایت شان نقصان می آرد تفاوت آنها باعتبار درجات ست بسا ست که صاحب کشف صحیح غیبی از صاحب کشف آن صور افضل بود و پیش قدم باشد بواسطهٔ مزیت قربی که او را حاصل شده است صاحب عوارف که شیخ الشیوخ است مقبول جمیع طوائف در کتاب عوارف خود تصریح باین معنی فرموده است که اگر کسے این سخن را از من باور نکند بآن کتاب رجوع نماید آنجا مذکور ست بعد ذکر کرامات و خوارق که این همه کرامات و خوارق مواهب حق اند جل سلطانه گاه است که قومی را بآن مکاشف مشرف سازند و ایشان دولت را بدهند وگاه ست که در مرتبهٔ فوق آن مقام باشد شخصی ازین طائفه که او را هیچ از کرامات و خوارق ندهند زیرا که اینهمه کرامات از برای تقویت یقین عطا میفرمایند و کسے را که صرف یقین داده شده است او را بآن کرامت حاجت نبود و اینهمه کرامات دون ذکر ذات ست و دون تجویز قلب ست بذکر که بالا ذکر یافته است انتهی و امام این طائفه خواجه عبدالله انصاری که ملقب بشیخ الاسلام است در کتاب منازل السائرین فرموده است

که فراست بر دو نوع ست فراست اهل معرفت است و فراست اهل جوع و اهل ریاضت است فراست
اهل معرفت متعلق بشناختن استعداد طلاب است و شناختن اولیاء حق است سبحانه که بحضرت جمع واصل گشته اند
و فراست اهل ریاضت و ارباب جوع مخصوص بکشف صور و احوال مغیبات است که بمخلوقات تعلق دارند و چون
اکثر از خلائق اهل انقطاع اند از جناب قدس حق جل و علا و اشتغال بر بنیاد ارند لهای ایشان مائل بکشف صور است
و باخبار مغیبات مخلوقات ست این معنی نزد ایشان عظیم ست و گمان میبرند که اینها اهل الله اند و خواص او
سبحانه و اعراض مینمایند از کشف اهل حقیقت و متهم میسازند اهل حقیقت را در آنچه از حضرت حق سبحانه اخبار
مینمایند و گویند که اینها اگر از اهل حق می بودند چنانچه گمان می برند هر آئینه این جماعه خبر میدادند از احوال
غیبی ما و از احوال غیبی سائر مخلوقات و چون ایشان را قدرت بر کشف احوال نیست چگونه قدرت
خواهد بود بر کشف امور یکه اعلاست از احوال مخلوقات و تکذیب می نمایند فراست اهل معرفت را که
بذات و صفات و افعال واجبی جل سلطانه تعلق دارد و باین قیاس فاسد خود محروم ماندند این جماعه از
علوم و معارف صحیحه این بزرگان و ندانسته اند که حضرت حق سبحانه و تعالی حمایت این بزرگواران فرموده
است از ملاحظه خلق و مخصوص گردانیده ست ایشانرا بجناب قدس خود جل و علا و مشغول ساخته است ایشانرا
بماسوای خود از جهت حمایت ایشان و غیرتی که بر ایشان دارد اگر ایشان باحوال خلق متعرض میشدند صلاحیت
حضور جناب قدس در ایشان نمی ماند انتهی کلامه و امثال این سخنان دیگر هم فرموده است و من از حضرت
خواجه خود قدس سره شنیده ام که میفرمودند که شیخ محی الدین ابن العربی نوشته است که بعضی اولیاء کرام که
کرامات و خوارق از ایشان بسیار بظهور آمده است در آخر نفس از ظهور این کرامات نادم بودند و تمنی میکردند
که کاشکی اینهمه خوارق از ما بظهور نمی آمد و اگر تفاضل باعتبار کثرت ظهور خوارق بودی ندامت برین طور معنی
نداشتی سوال چون ظهور خوارق در ولایت شرط نبود ولی از غیر ولی چگونه متمیز شود و محق از مبطل چه نوع
جدا گردد جواب گو متمیز نشود گو محق و مبطل ممتزج بود اختلاط حق با باطل لازم این نشاء دنیوی ست
علم بولایت ولی همچنان در کار نیست بسیارے از اولیاء الله اند که بولایت خود اطلاع ندارند
فکیف دیگری را اطلاع بر ولایت شان لازم بود و در نبی از خوارق چاره نبود تا نبی از غیر نبی
متمیز شود که علم به نبوت نبی واجب ست و ولی چون بشریعت نبی خود دعوت مینماید معجزه نبی او را کافیست
و اگر ولی بما وراء شریعت نبی خود دعوت مینمود از خارق چاره نبود و چون دعوت او مخصوص بشریعت

نبی

نبی است خارق هیچ در کار نیست علماء دعوت بظاهر شریعت مینمایند و اولیا هم دعوت بظاهر شریعت
مینمایند و هم بباطن شریعت میفرمایند اول مریدان و طالبان حق را بتوبه و انابت دلالت مینمایند و باتیان
احکام شرعیه ترغیب میفرمایند و ثانیاً بذکر حق جل و علا سلطانه راه مینمایند و تاکید میفرمایند که جمیع اوقات
خود را مستغرق ذکر الهی جل سلطانه دارد بحدیکه ذکر استیلا فرماید و غیر مذکور هیچ چیز را در دل نگذارد تا آنکه
نسیانی از جمیع ماسوای مذکور حاصل گردد که اگر به تکلف یاد اشیا نماید بیادش نیاید یقین ست که ولی را
از برای این دعوت که بظاهر شریعت و بباطن شریعت متعلق ست خوارق چه در کار است پیری و مریدی
عبارت است ازین دعوت که بخارق کاری ندارد و بکرامت او را مساس نیست با آنکه گوئیم مرید رشید و
طالب مستعد هر ساعت در سلوک طریق خوارق و کرامات پیر احساس مینماید و در معامله غیبی هر زمان
از وی مدد میخواهد و مییابد و ظهور خوارق نسبت بدیگران در کار نیست اما نسبت بمریدان کرامات در
کرامات و خوارق در خوارق است چگونه مرید احساس خوارق پیر نکند که پیر دل مرده را زنده گردانیده
است و بمشاهده و مکاشفه رسانیده نزد عوام احیای جسدی عظیم الشان است و نزد خواص احیای قلبی و روحی
برهان رفیع الشان است خواجه محمد پارسا قدس سره در رساله قدسیه میفرماید که احیای جسدی پیش اکثر
مردم چون اعتبار داشت اهل الله از ان احیا اعراض نموده باحیای روحی پرداخته اند و متوجه احیای
دل مرده طالب گشته اند و الحق که احیای جسدی نسبت باحیای قلبی و روحی کالمطروح فی الطریق است و
نظر باین داخل عبث چه این احیای سبب حیات چند روزه است و آن احیای وسیله حیات ابدی است
بلکه گوئیم که فی الحقیقت وجود اهل الله کرامتی است از کرامات و دعوت ایشان خلق را بحق جل سلطانه رحمتی است
از رحمتهای حق جل سلطانه و احیای قلوب اموات آیتی است از آیتهای عظمی ایشان امان اهل ارض اند و غنیمت
روزگار اند بهم یمطرون و بهم یرزقون در شان ایشانست کلام شان دوا است و نظر شان شفا هم جلساء الله و هم
قوم لا یشقی جلیسهم و لا یخیب انیسهم علامتی که محق این طائفه از مبطل اینها جدا شود آنست اگر شخصے باشد
که استقامت بر شریعت داشته باشد و در مجلس او دل را بحضرت حق سبحانه و تعالی میلی و توجهی پیدا میگردد و
برومی از ماسوای مفهوم میشود و آن شخص محق است و در عداد اولیا است علی تفاوت الدرجات این همه نظر
بارباب مناسبت است بی مناسبت محض محروم مطلق است سه هر که او روی به بهبود نداشت دیدن
روی نبی سود نداشت در مکتوب شریف شمه از حسن نشاء خدا طلبی سلطان عهد اندراج یافته بود

رمزی از عدالت والتزام احکام شرعیه رفته بود مطالعهٔ آن فرحت فراوان حاصل گردانید و ذوقی پیدا گشت
حضرت حق سبحانه وتعالی چنانچه عالم را بنور عدل و عدالت بادشاه وقت منور ساخته است شریعت ملت محمدیه
را نیز بحسن اهتمام ایشان نصرت و عزت بخشید بحسب آثار الحکم الشرع تحت السیف رواج شریعت غرا مربوط بحسن اهتمام
سلاطین عظام است انیمعنی چندگاه است که ضعف پیدا کرده است ناچار اسلام ضعیف گشته کفار هند بی تحاشی
هدم مساجد مینمایند و در انجا تعمیر معبدهای خود میسازند و در تانیسر در دن حوض کرکهیت مسجدی بود و مقبره
عزیزی آنرا هدم کرده بجای آن دیهره کلان راست ساخته اند و نیز کفار برملا مراسم کفر بجامی آرند و مسلمانان عاجز
در اجرای اکثر احکام اسلام عاجز اند روز یکادشی هنود که ترک اکل و شرب مینمایند اهتمام دارند که دران
روز در بلاد اسلام هیچ مسلمانی در روز نان نپزد و نفروشد و در ماه مبارک رمضان برملا نان و طعام میپزند
و میفروشند و هیچکس از زبونی اسلام منع آن نمیتوانند نمود افسوس صد هزار افسوس بادشاه وقت از
ماست و ما فقیران باین زبونی و خرابی باکرام و اعزاز این صاحب دولتان اسلام رونق داشت
و علما و صوفیه معزز و محترم بودند و بتقویت ایشان در ترویج شریعت میکوشیدند شنیده ام که روزی صاحبقران
امیر تیمور علیه الرحمة بکوچهٔ بخارا میگذشت اتفاقاً درویشان خانقاه حضرت خواجهٔ نقشبند قدس سره
دران کوچه گلیمهای خانقاه خواجه رامی افشاندند و از گرد پاک میکردند امیر از حسن نشاء مسلمانی
که داشت دران کوچه توقف فرمود تا گردهای خانقاه را عبیر و صندل خود ساخته ببرکات فیوض درویشان
مشرف گردد مگر باین تواضع و فروتنی که باهل الله نموده بود بحسن خاتمه مشرف گشت منقول است که حضرت
خواجه نقشبند قدس سره بعد از وفات امیر میفرمودند تیمور مرد و ایمان برد میدانید که در خطبهٔ روز جمعه نام
سلاطین را که در زینهٔ پایان فرود آمده میخوانند وجهش چیست این تواضعیست که سلاطین عظام
نسبت بآنسرور و بخلفاء راشدین او علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات نموده اند و جائز نداشته اند که
اسامی ایشان با اسامی اکابر دین در یک درجه مذکور شود شکر الله سعیهم تذییل ای برادر سجده که عبارت
از جبین بر زمین نهادن است متضمن نهایت تذلل و انکسار است مشتمل بر کمال تواضع و فروتنی است
لهذا این قسم تواضع مخصوص بعبادت واجب الوجود جل سلطانه داشته اند و غیر او را سبحانه تجویز
ننموده منقول است که حضرت پیغمبر علیه وعلی آله الصلوة والسلام روزی براهی میرفتند اعرابی آمد معجزه
طلبید تا ایمان آرد آن سرور فرمود علیه وعلی آله الصلوة والسلام آن درخت را بگو که پیغمبر ترا میطلبد

آن درخت از جای خود جنبیده متوجه خدمت آن حضرت شد علیه وعلی آله الصلوة والسلام اعرابی چون این حال
را مشاهده نمود اسلام آورد و بعد از ان گفت یا رسول الله اگر فرمائی ترا سجده کنم فرمود غیر خدا را جلشانه سجده
جائز نیست غیر حق را جلسلطانه اگر سجده تجویز مینمودم میگفتم که زن شوهر خود را سجده کند بعضی از فقهاء
هر چند سجدهٔ تحیت بسلاطین تجویز نموده اند اما لائق حال سلاطین عظام آنست که درین امر بحضرت حق سبحانه
وتعالی تواضع نمایند و این نهایت تذلل و انکسار را بغیر او تعالی تجویز نکنند حضرت حق سبحانه وتعالی عالمی را
مسخر ایشان گردانیده است و محتاج ایشان ساخت شکر این نعمت عظمی بجا آورده تواضع چنین را که
مبنی از کمال عجز و انکسار است بجناب قدس او تعالی مسلم دارند و درین امر با و شرکت تجویز ننمایند هر چند جمعی
تجویز این معنی نمایند اما حسن تواضع ایشان باید که تجویز این معنی نکنند هل جزاء الاحسان الا الاحسان چون بادشاه
وقت از اقصای ممالک خود مراجعت فرموده بدار الخلافه آمده است محتمل که این فقیر بمشیت حق سبحانه
درین نزدیکی بدار الخلافه خود را رساند والباقی عند التلاقی والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة
المصطفی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات العلی **مکتوب نود و سوم** بخواجه هاشم برخشی کشمی در بیان
آنکه هر کدام از لطائف عالم خلق و عالم امر هم ظاهر دارد و هم باطن ولحوق این باطن باسم قیوم عارف
و در بیان آنکه عارف در وقت نزول بقلب ظاهر و باطن متوجه دعوت عبادت است عالم خلق و عالم
امر عارف تام المعرفة هر چند هر دو داخل ظاهر و صورت اند نسبت باسم قیوم که وجه خاص اوست که فی
الحقیقت باطن و حقیقت آن عارف چنانچه تحقیق آن در مکتوبی تحریر یافته است اما چون این ظاهر و صورت
را بحدت نظر که بمحض فضل خداوندی جلسلطانه موهبت گشته است ملاحظه مینمائیم اینجا نیز ظاهر و باطن پیدا
میگردد و صورت و حقیقت هویدا میشود نه آنکه عالم خلق را تمام ظاهر یابیم و عالم امر را باطن چنانچه جمعی
گمان برده اند بلکه در هر لطیفهٔ از لطائف عالم خلق و عالم امر هم صورت است و هم حقیقت عنصر خاک هم
ظاهر دارد و هم باطن و همچنین اخفا را هم ظاهر است و هم باطن و این باطن که بعالم خلق و عالم امر تعلق
دارد و بروز بتوسل اعمال صالحه بلکه بمحض موهبت خداوندی جلسلطانه کم کم بآن باطن باسم قیوم مربوط است
ملحق میگردد تا بحدیکه ازین باطن هیچ اثری نمی ماند و بجز ظاهر صرف هر چه بود مختفی میگردد والحاق این باطن باسم
قیوم نه باینمعنی است که این باطن دران اسم حلول میگردد یا بآن اسم اتحاد پیدا میکند که آن الحاد است
سبحان من لا یتغیر بذاته ولا بصفاته ولا فی اسمائه بحدوث الاکوان بلکه این باطن را باین اسم نسبتی پیدا

میشود و مجهول الکیفیت که موهم حلول واتحاد میگردد فی الحقیقت نه حلول است نه اتحاد که مستلزم قلب حقیقت
امکان است بحقیقت وجوب تعالت وتقدست که محال عقلی است و در شریعت زندقه است و آن ظاهر صرف
که باقی بیماند هرچند که از عالم شهادت است که مشهود و مرئیست اما منصبغ برنگ باطن است اگرچه باطن از حیطهٔ شهود
وادراک برآمده است و ملحق بغیب گشته در نگ پیدا کرده زیرا که چون ما رنگ بیچونی پیدا انکند و از حیطهٔ ادراک چون بیرون
نرود و رخت از شهادت بغیب نکشد از بیچون حقیقی نصیبی نیابد و از غیب الغیب مطلع نگردد باید دانست که این طائفه
باقیمانده را تمام رو بخلق است و طاعات و عبادات شرعیه باو مربوط است و معاملهٔ دعوت و تکمیل نیز باو منوط
و باطن این عارف صاحب تکمیل خواه تعلق بمراتب امکانی دارد و خواه متعلق بمقامات وجوب بود نیز متوجه
ظاهر است و بهرچه ظاهر رو دارد روی او نیز همان سوی است از جهت تکمیل و تربیت و تتمیم عبادت چه
این دار دار عمل است و اینموطن موطن دعوت است حقیقت شهود و مشاهده در آخرت است و معاملهٔ کشف
و معاینه در پیش است عبادت معبود جلسلطانه درینموطن به از استغراق در معبود است تعالی و انتظار مطلوب
اینجا که ناشی از محبت است به از استهلاک در مطلوب است ارباب سکر این را باور ندارند و این توجه ظاهر
و باطن که عارف صاحب تکمیل را بجانب خلق پیدا شده است تا زمان بلوغ اجل است که منتهای مقام
دعوت است و چون اجل رسید بر جسر موت آمده قدم در کوی وصال محبوب خواهد نهاد و بدولت وصل
و اتصال بمزاحمت اغیار مشرف خواهد گشت ؎ هنیئا لارباب النعیم نعیمها ❁ وللعاشق المسکین ما یتجرع ❁
ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر ❁ والصلوة والسلام والتحیة والبرکة علی خیر خلق الله وعلی
اخوانه الکرام وصحبه العظام الی یوم القیام

مکتوب نود و چهارم بمولانا عبدالقادر انبالی صدور یافته در بیان حقیقت تن و فنا و بقا و جدا شدن علوم از حقیقت و صورت عارف و نسبت مجاورت بهم رسانیدن

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید المرسلین حقائق ممکنات بعلم این
فقیر چنانچه در بعض مکاتیب نوشته است عبارت از عدمات است که منشاء هر شر و نقص است با عکوس
صور علمیه اسماء و صفات الهی جلشانه که در ان عدمات ظهور یافته اند غایت ما فی الباب آن عدمات
در رنگ هیولی اند و آن عکوس در رنگ صورت که در هیولی حال گشته است تشخیص و تمیز عدمات بآن
عکوس ظاهر است و قیام آن عکوس بآن عدمات متمیز و این قیام در رنگ قیام عرض بجوهر نیست بلکه
در رنگ قیام صورت است که هیولی گفته اند و تشخص هیولی را بصورت داشته اند و چون بتوفیق الله سبحانه

سالک متوجه جناب قدس خداوندی جلشانه بذکر و مراقبه میگردد و ساعةً فساعةً از ماسوای اعراض مینماید
و آن عکوس صور علمیه و صفات واجبی جلسلطانه در ظهر آن قوت و غلبه پیدا میکنند و بر قرین خود که عدمات
است استیلا و تسلط مییابد الا ان حزب الله هم الغالبون معامله تا بجائی میرسد که عدمات نه همچون اصل و هیولی
بوده است و عکوس را رو به استتار می آرند بلکه تمام از نظر سالک مختفی میگردند و غیر از عکوس با صول و صول خود
در نظر او نمی ماند بلکه عکوس که مرایای اصول خود اند نیز از نظر مختفی میگردند چه مرایا را از اختفا چاره نبود و این مقام
مقام فناست و بس بلند است و اگر این سالک فانی را بقا بالله بخشند و بعالم باز گردانند عدم خود را در رنگ
پوست تنگ که قبائیه بدن است خواهد یافت و نزدیک است که از غایت بی مناسبتی که بعدم پیدا کرده است
تعبیر از ان به پیراهن شعر نماید و از خود مبائن یابد اما فی الحقیقت در موطن عدم از وی مبائن نشده است
و داخل مظان انای اوست بالجمله عدم درین مقام جزو مغلوب و مستور اوست و از حالتی
که داشت فرود آمده است و تابع بلکه قائم آن عکوس که با و قیام داشته اند گشته است و این
فقیر سالها درین مقام بوده است و عدم خود را در رنگ پیراهن شعر از خود جدا مییافته و بعد اللتیا والتی
چون عنایات بیغایات خداوندی جلسلطانه شامل حال گشت دید که آن جزو مغلوب ازین ترکیب انحلال
یافته مفارقت گزید و تشخصی که بحصول آن عکوس پیدا کرده بود مفقود ساخت و بعدم مطلق گویا ملحق گشت
در رنگ آنکه صورتی را بر کالبد راست سازند و قیام آن بآن کالبد دهند و چون صورت درست شود
و ثبات در سوخ پیدا کند آن کالبد را شکنند و قیام او را بکالبد دور ساخته بخود قائم دارند و در
ما نحن فیه نیز این عکوس که قیام با و داشتند یافت که قیام خود بلکه با صول خود پیدا کردند این دم اطلاق
لفظ انا جز بر عکوس و اصول آن عکوس نماید و جزو عدمی گویا با و مساس نداشت و یافت که حقیقت فنا
درین موطن صورت بست فنای سابق گویا صورت این فنا بوده است و ازین مقام چون ببقا
آورند و بعالم باز گردانند نه آن عدم را که نسبت جزئیت داشت و اصالت و غلبه مراو را
بود باز گردانند مجاور و قرین او ساختند و از حقیقت و صورت او مبائن گردانیدند اطلاق لفظ انا بیرون
کردند و برای حکم و مصالح آنرا باز در رنگ پیراهن شعر پوشانیدند درینحالت اگرچه عدم را باز آوردند
اما قیام آن عکوس را بآن وابسته نساختند بلکه عدم را بآن عکوس قیام بخشیدند چنانچه در بقای سابق
گذشت هرگاه در ان بقا این نسبت باشد اینجا که حقیقت بقا است این نسبت بروجه اتم خواهد بود

غایة ما فی الباب جامه را بعد از لباس بر صاحب جامه تاثیر است چه اگر جامه گرم است لابس بگرمی
متاثر میگردد و اگر سرد است بسردی متاثر میگردد و همچنین این عدم مانند جامه را در خود تاثیری یافت
و اثر او در تمام بدن ساری دید اما بداند که این تاثیر و سرایت بیرونی است نه درونی عرضی است
نه ذاتی از مجاور در خارج آمده است و از مجانس داخل اگر شر و نقص است که از آن عدم ناشی گشته
هم عرضی است و خارجی نه ذاتی و اصلی صاحب این مقام هر چند با سائر مردم در بشریت مشارکت دارد و در
صدور صفات بشریت با دیگران مساهم اما از وی و از ابنای جنس وی ظهور صفات بشریت عرضی ست
که از مجاور در آمده است و دیگر ذاتی و اصلی نشان ما بینها عوام مشارکت صوری را ملاحظه نموده خواص
بلکه اخص خواص را در رنگ خود ها تصور کرده در مقام انکار و اعتراض می آیند محروم میمانند کریمه فقالوا ابشر
یهدوننا فکفروا و کریمه و قالوا مال هذا الرسول یاکل الطعام و یمشی فی الاسواق نشان حال شان است
بعنایت الله سبحانه هر چه از صفات بشریت در خود می بیند بیاید برکه حامل آن صفات آن عدم مجاور است
که در کلیت دو دیده است و سرایت کرده و خود را بتمام و کمال از آن صفات پاک و مبرا می یابد و شمه از آن
در خود احساس نمیکند لله سبحانه الحمد و المنة علی ذلک این صفات که نسبت مجاور ظاهر میشود در رنگ آن نسبت
شخص لابس لباس سرخ است بسرخی لباس مجاور سرخ مینماید ابلهان چون تمیز ندارند سرخی مجاور شخصی را سرخی
آن شخص دانسته حکمهای خلاف واقع منتسب میسازند هر کس افسانه بخواند افسانه است و آنکه دیدش نقد
خود مردانه است آب نیل است و بقبطی خون نموده قوم موسی را نه خون بود آب بود ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا
وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب نود و نهم** بمقصود علی
تبریزی در سوال از کفر حقیقی صدور یافت بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی
صحیفه شریفه رسید استفسار بعضی از سخنان صوفیه رفته بود مخدوما وقت و مکان هر چند تقاضای گفت
و نوشت نمیکند اما سوال را از جواب چاره نبود بضرورت چند کلمه نوشته آمد مجمل کلام در حل جمیع آن
مسائل آنست در شریعت چنانچه کفر و اسلام است در طریقت نیز کفر و اسلام ثابت است و چنانچه در شریعت
کفر شرارت و نقص است و اسلام کمال است در طریقت نیز کفر طریقت نقص است و اسلام طریقت کمال کفر
طریقت عبارت از مقام جمع است که محل استتار است تمیز حق از باطل درین موطن مفقود ست چه مشهود
سالک درین موطن در مرایای جمیله و رذیله جمال وحدت محبوب ست پس خیر و شر و کمال و نقص را

جز مظاهر و ظلال آن وحدت نمی یابد لاجرم نظر انکار که ناشی از تمیز است در حق او معدوم است ناچار همه
در مقام صلح است و همه را بر صراط مستقیم می یابد و باین کریمه ترنم مینماید و ما من دابة الا هو آخذ بناصیتها ان ربی
علی صراط مستقیم و گاهی مظهر را عین ظاهر دانسته خلق را عین حق می انگارد و مربوب را عین رب میداند همه
گلها است که از مرتبه جمع میشگفد منصور درین مقام گوید کفرت بدین الله والکفر واجب لدی و
عند المسلمین قبیح این کفر طریقت بکفر شریعت مناسبت تمام دارد هر چند کافر شریعت مردود است مستحق
عذاب و کافر طریقت مقبول است و مستوجب درجات چه این کفر و استتار از غلبه محبت محبوب حقیقی ناشی
شده است غیر محبوب همه را فراموش کرده است پس مقبول بود و آن کفر از استیلای جهل و تمرد پیدا گشته
ناچار مردود باشد و اسلام طریقت عبارت از مقام فرق است بعد الجمع که موطن تمیز است و حق از باطل
و خیر از شر اینجا متمیز است این اسلام طریقت را با اسلام شریعت مناسبت تمام است بلکه چون اسلام شریعت
بکمال میرسد نسبت اتحاد باین اسلام پیدا میکند بلکه هر دو اسلام اسلام شریعت اند فرق در میان اینها
بظاهر شریعت و باطن شریعت است و بصورت شریعت و حقیقت شریعت مرتبه کفر طریقت از اسلام صورت
شریعت بلندتر است هر چند نسبت باسلام حقیقت شریعت پست و ادون است ای آسمان نسبت بعرش
آمد فرود + ورنه بس عالیست پیش خاک تود و از مشائخ قدس الله تعالی اسرارهم هر که به شطحیات تکلم
نموده است و سخنان مخالف ظاهر شریعت گفته هم در مقام کفر طریقت بوده است که موطن سکر و بی تمیزی ست و کسانی
که بدولت اسلام حقیقت مشرف گشته اند از امثال این سخنان پاک و مبرا اند و بظاهر و باطن اقتدا بانبیا
دارند و متابع ایشان اند علیهم الصلوات و التسلیمات پس شخصی که تکلم بشطحیات نماید و همه در مقام صلح باشد و همه را
بر صراط مستقیم انگارد و در میان خلق و حق اثبات تمیز نکند و بوجود اثنینیة قائل نبود و اگر آن بمقام جمع رسیده
است و بکفر طریقت متحقق گشته است و نسیان ماسوای فرموده مقبول است سخنانش ناشی از سکر اند از ظاهر
مصروف و اگر آن شخص بی حصول این حال و وصول بدرجه اولی از کمال باین سخنان متکلم است و همه را
بر حق و بر صراط مستقیم میداند و تمیز باطل از حق نمی نماید از زنادقه و ملاحده است که مقصودش ابطال شریعت
است و مطلوبش رفع دعوت انبیا که رحمت عالمیان اند علیهم الصلوات و التحیات پس این کلمات خلافیه هم از محق صادر
میشوند و هم از مبطل محق را آب حیات اند و مبطل را سم قاتل در رنگ ماء نیل که بنی اسرائیل را آب خوشگوار بود و
قبطی را خون ناگوار این مقام مزلة الاقدام است جم غفیر از اهل اسلام بتقلید سخنان اکابر ارباب سکر از صراط مستقیم

منحرف گشته بر بیش کوچهای ضلالت وخسارت افتاده اند ودین خود را بر باد داده اند ندانسته اند که قبول این سخنان
مشروط بشرائط است که در ارباب سکر موجود اند و در ایشان مفقود معظم این شرائط نسیان ماسوای حق است
سبحانه که دهلیز آن قبول است مصداق امتیاز محق از مبطل استقامت بر شریعت است وعدم استقامت بر شریعت
آنکه محق است با وجود سکر و مستی و بی تمیزی سر موی ارتکاب خلاف شریعت نخواهد نمود منصور با وجود قول انا الحق
در هر شب در زندان با زنجیر گران پانصد رکعت نماز نافله ادا میکرد و طعامیکه از دست ظلمه بآن میرسید اگرچه از
وجه حلال بوده نمیخورده و آنکه مبطل است اتیان احکام شرعیه بروی چون کوه قاف گران است کریمه
کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه نشان حال ایشان ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من
اتبع الهدی **مکتوب نود و ششم** بخواجه ابو الحسن بدخشی در حل آنکه پیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم در مرض موت طلب
قرطاس فرمودند تا چیزی نویسند و حضرت فاروق رضی با جمعی از صحابه منع آن نمودند صدور یافته الحمد لله وسلام
علی عباده الذین اصطفی سوال حضرت رسالت خاتمیت علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیه در مرض موت قرطاس
طلبیدند و فرمودند ائتونی بقرطاس اکتب لکم کتابا لن تضلوا بعدی و حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه با جمعی دیگر
از اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم منع اتیان قرطاس نمودند و حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه گفت حسبنا
کتاب الله و گفت اهجر استفهموه و حضرت رسالت علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیه هرچه میفرمودند از روی وحی
میفرمودند کما قال الله تعالی وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی و منع ورود وحی کفر است کما قال الله تعالی
ومن لم یحکم بما انزل الله فاولئک هم الکافرون و ایضا تجویز هجر و هذیان بر پیغامبر مستلزم رفع اعتماد است از احکام
شرعیه و آن کفر والحاد و زندقه است حل این شبه قویه چیست بدان ارشدک الله تعالی وهداک سواء الصراط این
شبه و امثال این شبه را که جمعی بر حضرات خلفاء ثلثه رضی الله تعالی عنهم و بر سائر صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم
ایراد مینمایند و باین تشکیکات رد ایشان میخواهند اگر بر سر انصاف بیایند و شرف صحبت خیر البشر را علیه وعلی
آله الصلوة والسلام قبول نمایند و بدانند که نفوس ایشان در صحبت خیر البشر علیه وعلی آله الصلوة والسلام
از هوا و هوس مزکی شده بودند و سینهای شان از عداوت و کینه پاک گشته و دانند که ایشان اند اکابرین
وکبرای اسلام که بذل نموده اند طاقتهای خود را در اعلای کلمهٔ اسلام در نصرت سید انام و انفاق فرموده اند
اموال خود را در اعلای کلمهٔ اسلام از برای تائید دین متین در لیل و نهار و در سر و جهار و گذاشته
اند عشائر و قبائل خود را و اولاد و ازواج خود را و اوطان و مساکن خود را و عیون و زروع خود را

واشجار و انهار خود را از جهت محبت رسول علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات ایثار نموده اند نفس رسول الله را
بر نفوس خویش اختیار کرده اند محبت رسول را بر محبت خویش و بر محبت ذریات و اموال خویش و ایشانند
مشاهدان وحی و ملک بینندهای معجزات و خوارق تا آنکه غیب ایشان شهادت گشته است و علم شان عین شده
هم الذین اثنی الله تعالی علیهم فی القرآن المجید رضی الله عنهم و رضوا عنه ذلک مثلهم فی التوریة ومثلهم فی الانجیل
هرگاه جمیع اصحاب کرام درین کرامات شریک باشند از اکابر صحابه که خلفاء راشدین باشند از بزرگیهای ایشان
چه توان نمود همان فاروق رضی است که حضرت حق سبحانه و تعالی در شان او رسول خود را فرموده یا ایها النبی حسبک
الله ومن اتبعک من المؤمنین ابن عباس رضی الله تعالی عنهما فرموده که سبب نزول این آیت کریمه اسلام
حضرت فاروق است رضی الله تعالی عنه بعد از حصول نظر انصاف و بعد از قبول شرف صحبت خیر البشر
علیه وعلی آله الصلوات والتحیات و بعد از دانستن بزرگیها و علو درجات اصحاب کرام علیهم الرضوان بجماعه اعتراض
کنندگان و تشکیک پیدا آرندگان نزدیک است که این شبهات را در رنگ مغالطهای و سفسطهای زر
اندوده تصویر نمایند و از درجهٔ اعتبار ساقط کنند اگرچه ماده غلط را در شبهها تشخیص نکنند و محل سفسطه را تعیین
ننمایند لا اقل مجملا این قدر شاید دانند که مؤدی این تشکیکات و حاصل این شبهات بی ما حصل است بلکه مصادم
بداهت و ضرورت اسلامیه است و مردود و مطرود بکتاب و سنت است مع ذلک در جواب آن سوال و در
تعیین مواد غلط آن شبهه چند مقدمه بعون الله سبحانه نوشته می آید استماع نمایند حل این اشکال بر وجه کمال مبتنی بر چند
مقدمه است هر چند هر مقدمه جوابیست علاحده اول آنکه جمیع منطوقات و معقولات آنحضرت علیه وعلی آله الصلوة
والتحیه بموجب وحی نبوده و کریمه و ما ینطق عن الهوی مخصوص بنطق قرآنی است کما قال اهل التفسیر و نیز اگر جمیع
منطوقات او علیه وعلی آله الصلوة والسلام بموجب وحی بودی بر بعض معقولات او علیه وعلی آله الصلوة والسلام
از نزد حق جل شانه اعتراض وارد نگشتی و عفو از آن گنجایش نداشتی قال الله تعالی خطابا بالنبی علیه
وعلی آله الصلوة والسلام عفی الله عنک لم اذنت لهم مقدمهٔ دوم آنکه در احکام اجتهادیه و در امور عقلیه بموجب
کریمهٔ فاعتبروا یا اولی الابصار و کریمه و شاورهم فی الامر اصحاب کرام را با آن سرور علیه وعلیهم الصلوات
والتسلیمات گنجایش گفتگو بوده است و رد و بدل مجال داشته چه امر باعتبار دوام مشوره بی حصول
رد و بدل صورت ندارد و در قتل و فدیه اساری بدر که اختلاف واقع شده بود و حضرت فاروق
بقتل حکم کرده بود وحی موافق رای فاروق رضی آمد و بر اخذ فدیه وعید نازل گشت آن سرور

فرمود علیه و علی آله الصلوة والسلام لو نزل العذاب لما نجا غیر عمر رض و سعد بن معاذ رض چه سعد نیز اشارت بقتل آن اساری
نموده بود مقدمهٔ سیوم آنکه سهو و نسیان بر پیغامبر جائز است بلکه واقع علیه و علی آله الصلوة والسلام در حدیث
ذی الیدین آمده که آن سرور علیه الصلوة والسلام در نماز فرض رباعی بر دو رکعت سلام دادند ذو الیدین عرض
کرده اقصرت الصلوة ام نسیت یا رسول الله بعد از ثبوت صدق ذی الیدین آن سرور علیه الصلوة
والسلام برخاسته دو رکعت دیگر با آن منضم ساختند و سجدهٔ سهو کردند هرگاه سهو و نسیان در حالت صحت و فراغت
بمقتضای بشریت جائز باشد صدور کلام بی قصد و بی اختیار در مرض موت در وقت استیلای
وجع بمقتضای بشریت از آن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام چرا جائز نباشد و اعتماد
از احکام شرعیه برای چه مرتفع شود زیرا که حضرت حق سبحانه تعالی بوحی قطعی آن سرور را علیه
و علی آله الصلوة والسلام اطلاع بر سهو و نسیان او فرموده و صواب را از خطا متمیز ساخته چه
تقریر بر خطا مجوز نیست که مستلزم رفع اعتماد است از احکام شرعیهٔ او پس ثابت
شد که موجب رفع اعتماد نفس سهو و نسیان نیست بلکه تقریر بر سهو و نسیان موجب رفع اعتماد است از احکام
شرعی و آن تقریر مقرر است که مجوز نیست مقدمهٔ رابعه آنکه حضرت فاروق بلکه خلفای ثلثه رضی الله تعالی عنهم
مبشر بجنت اند بکتاب و سنت و احادیث بخصوص در باب بشارت جنت ایشان از کثرت رواة ثقات توان
گفت که بحد شهرت بلکه بحد تواتر معنی رسیده باشد انکار آن از جهل است یا از عناد رواة احادیث صحاح و
حسان اهل سنت اند که از اساتذهٔ خود که صحابه و تابعین باشند اخذ نموده اند و رواة جمیع فرق مخالفه
را اگر جمع کنند معلوم نیست که عشر عشیر اهل سنت برسند کما لا یخفی علی المتتبع المتفحص المنصف و کتب و احادیث
اهل سنت مشحون به بشارت این اکابر است به بهشت و اگر در کتب احادیث بعضے از فرقهٔ
مخالفه این بشارت را روایت نکرده باشند غم نیست که عدم روایت بشارت بر عدم بشارت
دلالت ندارد و اما ثبوت بشارت این اکابر به بهشت در قرآن مجید پس است بآیات متکثره قال الله
تبارک و تعالی والسابقون الاولون من المهاجرین والانصار والذین اتبعوهم باحسان رضی الله
عنهم و رضوا عنه و اعد لهم جنات تجری من تحتها الانهار خالدین فیها ابدا ذلک الفوز العظیم و قال تبارک
و تعالی لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح و قاتل اولئک اعظم درجة من الذین انفقوا من بعد و قاتلوا و کلا
وعد الله الحسنی هرگاه جمیع صحابه که پیش از فتح و بعد از فتح انفاق و مقاتله کرده اند مبشر به بهشت باشند از

اکابر صحابه که در انفاق و مقاتله و مهاجرة اسبق اند چگویند و چه توان گفت و عظمت درجات ایشان را چگونه درک
نماید که جمعیت اهل تفسیر گفته اند که کریمهٔ لا یستوی در شان حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه نازل گشته که اسبق سابقان
است در انفاق و مقاتله و قال سبحانه تعالی لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة امام محی السنة در
معالم التنزیل از جابر نقل کرده رضی الله عنه که پیغامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که بدوزخ نرود یک کس از آنها
که در تحت شجره بیعت کرده اند و این را بیعة الرضوان گویند چه حضرت حق سبحانه و تعالی ازین قوم خشنود شده
و شک نیست که تکفیر شخصے که مبشر به بهشت باشد بکتاب و سنت کفر ست از اقبح قبائح مقدمهٔ خامس آنکه
توقف حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه در اتیان قرطاس نه از روی رد و انکار بوده عیاذا بالله سبحانه
من ذلک امثال این سوء ادب از وزرای و ندمای پیغمبری که بخلق عظیم متصف است چگونه باشد بلکه از ادنای
صحابی که یکبار یا دو بار بشرف صحبت خیر البشر مشرف گشته است امثال این معنی متوقع نیست بلکه از عوام امت او که بدولت
اسلام مستسعد گشته اند امثال این رد و انکار متوهم نیست فکیف کسیکه را اکابر وزرا و ندما باشد و از اعاظم مهاجرین
و انصار بود این معنی تخیل نموده آید حضرت حق سبحانه و تعالی و تقدس انصاف دهاد که باکابر دین امثال این سوء
ظن پیدا میکنند و نا فهمیده بهر کلمهٔ و کلام مواخذه می نمایند بلکه مقصد حضرت فاروق استفهام و استفسار بوده چنانچه
گفته استفهموا یعنی اگر بجد و اهتمام طلب قرطاس فرمایند آورده شود و اگر درین باب جد نداشته باشند درین وقت
نازک تصدیع ایشان نباید داد چه اگر بوحی و امر طلب قرطاس نموده اند بتاکید و مبالغه طلب قرطاس
خواهند کرد و بانچه مامور اند خواهند نوشت که تبلیغ وحی بر نبی واجب است و اگر این طلب بامر و وحی نیست
بلکه میخواهند که از روی اجتهاد و فکر چیزے نویسند وقت مساعدت آن نمیکند با آنکه اجتهاد بعد از ارتحال
ایشان باقی است مستنبطان امت ایشان از کتاب که اصل اصول دین است احکام اجتهادیه را استنباط
خواهند نمود و هرگاه در حضور ایشان که آوان نزول وحی بوده استنباط مستنبطان را گنجایش بود بعد از
ارتحال ایشان که زمان انقطاع وحی است بطریق اولی استنباط و اجتهاد اولی العلم مقبول خواهد بود
چون آن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام درین باب جد و اهتمام نفرمودند بلکه ازین امر اعراض
نمودند معلوم شد که از روی وحی نبوده است و توقفے که برای مجرد استفسار بود هیچ مذموم نیست
ملائکهٔ کرام از جهت استفسار و استعلام وجه خلافت آدم علی نبینا و علیه و علیهم الصلوة والسلام عرض
کردند اتجعل فیها من یفسد فیها و یسفک الدماء و نحن نسبح بحمدک و نقدس لک حضرت زکریا در وقت بشارت

ولادت حضرت یحیی علی نبینا و علیهما الصلوٰة والسلام گفته انی یکون لی غلام و کانت امرأتی عاقرا و قد بلغت من الکبر عتیا و حضرت مریم علیها السلام گفته انی یکون لی غلام و لم یمسسنی بشر و لم اک بغیا و حضرت فاروق رض هم اگر برای استفهام و استفسار در اتیان قرطاس توقف نموده باشند چه مضائقه است و چه شور و شر است مقدمهٔ سادس آنکه حصول حسن ظن بصحبت آن سرور و باصحاب آن سرور علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات در کار است و دانستن آنکه بهترین قرون قرن او بوده است علیه و علی آله الصلوٰة والسلام و اصحاب او بهترین بنی آدم بودند بعد از انبیا علیهم الصلوٰة والتحیات نیز در کار است تا یقین شود که در بهترین قرون بعد از ارتحال آن سرور علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات جماعه که بهترین بنی آدم اند بعد از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بر عمل باطل اجتماع نخواهند کرد و فسقه کفره جانشین خیر البشر نخواهند ساخت و آنکه گفتم که اصحاب بهترین بنی آدم اند زیرا که این دین و امت بنص قرآنی خیر الامم است و بهترین امت ایشانند چه هیچ ولی بمرتبهٔ صحابی نرسد پس اندکی بر سر انصاف باید آمد و باید فهمید که اگر منع اتیان قرطاس از حضرت فاروق رض کفر می بود حضرت صدیق رض که بنص قرآنی اتقای این امت خیر الامم است تنصیص بخلافت او نمی کرد و مهاجر و انصار که حق سبحانه و تعالی در قرآن مجید خود بر ایشان ثنا فرموده است و از ایشان راضی گشته است و موعود بجنت ساخته است با او بیعت نمیکردند و جانشین پیغامبر نمی ساختند و چون حسن ظن بصحبت و اصحاب آن سرور علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات که مقدمهٔ محبت است حاصل گشت از مزاحمت این قسم شبهات نجات میسر شد و حدس ببطلان این تشکیکات پیدا آمد و اگر عیاذا بالله سبحانه حسن ظن بصحبت او و اصحاب او علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات پیدا نشد و بسوء ظن کشید این سوء ظن ناچار بصاحب آن صحبت و بصاحب آن اصحاب منجر خواهد شد بلکه بمولای آن صاحب نیز خواهد رفت شناعت این امر را نیک باید دریافت ما آمن برسول من لم یوقر اصحابه قال علیه و علی آله الصلوٰة والسلام فی شان اصحابه الکرام علیهم الرضوان من احبهم فبحبی احبهم و من ابغضهم فببغضی ابغضهم پس محبت اصحاب مستلزم محبت او گشت علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات و بغض اصحاب مستلزم بغض او علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات و چون این مقدمات معلوم گشت بی تکلف جواب آن شبهه و امثال آن شبه حاصل شد بلکه اجوبهٔ متعدده بحصول انجامید چه هر مقدمه ازین مقدمات توان گفت که جوابی است از اجوبهٔ متعدده چنانچه گذشت و مجموع این مقدمات بعون الله سبحانه حسم مادهٔ این شبهه مینماید و در دفع این تشکیک از نظر بحدس می آرد کما لا یخفی

علی الفطن المنصف لفظ حدس بسر قلم بر زبان می آرد والا امثال این تشکیکات بدیهی البطلان اند و مقدماتیکه در ابطال آن شبهات آورده میشود از قبیل تنبیهات است بر آن بداهت بلکه این قسم شبهات و تشکیکات نزد این فقیر در رنگ آنست که شخصی ذی فنون نزد جماعهٔ ابلهان بیاید و سنگی را که محسوس ایشان است بدلائل و مقدمات زراندوده بر ایشان اثبات نماید که آن ذهب است و این بیچارگان چون در دفع آن مقدمات موهمه عاجز اند و در تعیین مواد غلط آن دلائل قاصر ناچار در اشتباه می افتند بلکه یقین بذهبیت آن سنگ مینمایند و حس خود را فراموش میسازند بلکه متهم میدارند زیرکی باید که اعتماد بر ضرورت حس نماید و مقدمات موهمه را متهم سازد و در ما نحن فیه نیز بزرگی و علو درجات خلفاء ثلثه بلکه بزرگی جمیع اصحاب کرام حضرت خیر البشر علیه و علیهم الصلوات والتحیات بمقتضای کتاب و سنت محسوس مشاهدست قادح و طاعن این بزرگواران بدلائل زراندوده قدح و طعن در ایشان نماید آن طعن ایشان در رنگ قدح آن سنگ است که در وجود آن نمایند و از پرده برند ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب فیا لیت شعری ما حملهم علی سب اکابر الدین و طعن کبراء الاسلام و لیس طعن احد و سب شخص من الفسقة الکفرة مما یعد فی الشرع عبادة و کرامة و فضیلة و وسیلة الی النجات فکیف سب هداة الدین و طعن حماة الاسلام و ما ورد فی الشرع ان سب اعداء الرسول علیه و علی آله الصلوٰة والسلام کابی جهل و ابی لهب مثلا و طعنهم مما لا یعد عبادة و کرامة بل الاعراض عنهم و عن احوالهم اولی من السب و اسلم عن تضییع الوقت والاشتغال بما لا یعنیه تلک امة قد خلت لها ما کسبت و لکم ما کسبتم و لا تسئلون عما کانوا یعملون حضرت حق سبحانه و تعالی در قرآن مجید در صفت اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوٰة والسلام رحماء بینهم میفرماید پس در حق این بزرگواران گمان عداوت و کینه با یکدیگر بردن منافی نص قرآنی است و نیز اثبات عداوت و کینه درین بزرگواران قدح در فریقین پیدا میکند و رفع امان از طائفتین مینماید پس هر دو فریق از اصحاب لازم می آید که مطعون باشند عیاذا بالله سبحانه من ذلک و بهترین بنی آدم بعد از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بدترین مردم باشند و بهترین قرون بدترین قرون باشند چه اهل آن قرن همه زمان بعداوت و کینه متصف گشته اند هیچ مسلمانی باین امر جرأت نماید و این معنی را تجویز نکند چه قسم بزرگی ست حضرت امیر را رضی الله تعالی عنه که خلفاء ثلثه رضی الله تعالی عنهم معادی او باشند و حضرت امیر را باین حضرات عداوت مبطنه بود این خود قدح طرفین است چرا با یکدیگر چون شیر و شکر نباشند و وفاق در یکدیگر نه بودند امر خلافت نزد این بزرگواران مرغوب و مطبوع نبوده است تا سبب عداوت و کینه بود و اقیلونی

حضرت صدیق معروف و مشهور است و حضرت فاروق میفرمودند اگر خریداری پیدا شود این خلافت را
بیک دینار بفروشم و حضرت امیر که با معاویه جنگ و جدل فرموده نه بواسطهٔ میل و رغبت در امر خلافت بوده است
بلکه قتال با بغاة فرض میدانسته است و دفع اینها میکرده قال الله تبارک و تعالی و تعاظم فقاتلوا
التی تبغی حتی تفیء الی امر الله غایة ما فی الباب چون محاربان حضرت امیر باغیان عادل اند و صاحب
رای و اجتهاد اند اگرچه درین اجتهاد مخطی باشند از طعن و ملامت و از تفسیق و تکفیر دور اند حضرت امیر
در شان ایشان میفرماید اخواننا بغوا علینا لیسوا کفرة و لا فسقة لما لهم من التاویل قال الشافعی
و هو منقول عن عمر بن عبد العزیز تلک دماء طهر الله عنها ایدینا فلنطهر عنها السنتنا ربنا اغفر لنا و لاخواننا
الذین سبقونا بالایمان و لا تجعل فی قلوبنا غلا للذین آمنوا ربنا انک رؤف رحیم والصلوة والسلام
علی سید الانام و علی آله و اصحابه الکرام الی یوم القیام **مکتوب نود و هفتم** بخواجه هاشم کشمی صدور یافت
در جواب سوال که طلب حل مکتوب ششم کرده بوده الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی پرسیده
بودند که معنی این عبارت چیست که در مکتوب ششم واقع شده است انکارم که مقصود از آفرینش
من آنست که ولایت محمدی بولایت ابراهیمی علیهم الصلوات والتسلیمات منصبغ گردد و حسن ملاحت این
ولایت با جمال صباحت آن ولایت ممتزج شود باین انصباغ و امتزاج مقام محبوبیت
محمدیه بدرجهٔ علیا رسد بدانند که منصب دلالگی و مشاطگی هیچ ممنوع و محذور نیست دلاله که بحسن دلالت دو محبوب
صاحب جمال و کمال را با هم گرد مختلط سازد و حسن هر کدام را بایکدگر مقترن گرداند کمال خدمتگاری
اوست و نهایت شرف و سعادت او و ازینمعنی هیچ نقصے و قصوری در شان آن دو صاحب جمال لازم
نمی آید و همچنین اگر مشاطگی نموده در حسن و جمال آن دو صاحب کمال بیفزاید و طراوت و زینت دیگر پیدا
آرد شرافت و سعادت اوست و هیچ نقص و قصور اینها را لازم نه ع از آنطرف بپذیر و کمال تو نقصان
وزین طرف شرف روزگار من باشد بالجملة انتفاع و استفاده که صاحب دولتانرا از راه غلمان و خدمه
میسر گردد هیچ ممنوع و محذور نیست که مستلزم قصور و نقصان نیست بلکه کمال صاحب دولتان در خدمت غلمان و
خدمه است قاصر دولتی بود که از خدمه تنفع و تمتع نبود و انتفاع و تمتع از همگنان نقصان است و استمداد و استفاده از
همسرآن قصور قال الله تبارک و تعالی یا ایها النبی حسبک الله و من اتبعک من المومنین ابن عباس رضی الله عنهما فرموده
است که سبب نزول این آیت کریمه اسلام حضرت فاروق است رضی الله عنه بدیهی است که خدمات اصاغر و اسافل کسب

بخش مرتبهٔ اکابر و اعالی ست و اگر شخصے بامر بدیهی اهم مستعد نشود قصور عبارت چیست سلاطین و امرا در تجمل و تسلط
بخدم و حشم محتاجند و کمالات خود را مربوط با ایشان میدانند و ازینمعنی هیچ نقصانی و قصوری در مراتب ایشان نیست
چنانچه معلوم وضیع و شریف است منشاء این اشتباه عدم فرق است در میان تمتع و انتفاعی که از جانب صاغر آید
و تمتع و انتفاعی که از جانب اعالی حاصل میگردد مبین شد که اول کمال بخش است و ثانی نقصان افزا پس اول مجوز باشد
و ثانی ممتنع والله سبحانه الملهم للصواب ربنا آتنا من لدنک رحمة و هیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی
مکتوب نود و هشتم بحضرت مخدوم زاده های جامع الاسرار والعلوم خواجه محمد سعید و خواجه محمد معصوم صدور
یافت الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی سوال کرده بودند که علما گفته اند که حضرت حق سبحانه و تعالی
نه داخل عالم است نه خارج عالم نه متصل است بعالم و نه منفصل از عالم تحقیق این مبحث چیست جواب حصول این
نسبت دخول و خروج و اتصال و انفصال نظر بر وجود متصور است که موجودی نظر بموجود دیگر ازین نسبت خالی
نیست و در ما نحن فیه دو موجود کائن نیست تا حصول این نسبت متصور شود چه او تعالی موجود است و عالم ماسوای
اوست سبحانه موهوم و متخیل هرچند عالم بصنع حضرت حق سبحانه و تعالی باتقان و استحکام بر نهجے پیدا کرده است که
بارتفاع وهم و خیال مرتفع نیست و معاملهٔ تنعیم و تعذیب ابدی باو مربوط است اما ثبوت آن در مرتبهٔ حس و وهم
است و بیرون حس و وهم او را قدم گاهی نیست بکمال قدرت اوست سبحانه که موهوم متخیل را در حق ثبات و
استقرار حکم موجود عطا فرموده است و احکام موجود بروی جاری ساخته اما موجود موجود است و موهوم
موهوم هرچند ظاهربینان موهوم را نظر به ثبات و استقرار او نیز موجود تصور نمایند و موجود دانند تحقیق این معنی
در کتب و رسائل خود بتفصیل نوشته است اگر احتیاج افتد آنجا رجوع نمایند پس موجود را نسبت بموهوم از این
نسبتها هیچ ثابت نباشد توان گفت که موجود نه داخل موهوم است و نه خارج موهوم و نه اتصال بموهوم
دارد و نه انفصال از موهوم زیرا که آنجا که موجود است از موهوم نامی و نشانی نیست تا تصور نسبت باو نموده
آید این مبحث را بمثال اوضح گردانم نقطهٔ جواله که از سرعت سیر بصورت دائره متوهم میگردد موجود اینجا همان نقطه
است و صورت دائره را جز در وهم ثبوتی نیست جائیکه نقطه موجود است از دائرهٔ موهومه آنجا نامی و نشانی
نیست درین صورت نمیتوان گفت که نقطه داخل دائره است و نیز نمیتوان گفت که خارج دائره ست و
همچنین اتصال و انفصال نیز در میان اینها متصور نیست چه در آن مرتبه دائره نیست تا نسبتی متصور گردد
ثبت الجدار اولا ثم النقش سوال حضرت حق سبحانه نسبت قرب و احاطهٔ خود را بعالم اثبات فرموده است و

حال آنکه موجود را بموهوم چه نسبت قرب وکدام احاطه است آنجا که وجود است موهوم لاشی است تا محیط و محاط متصور
گردد شود جواب این قرب و احاطه نه از قبیل قرب جسم بجسم است و احاطه جسم بجسم بلکه این قرب و احاطه از آن نسب
است که مجهول الکیفیة و معلوم الانیة اند قرب و احاطه مر حق را سبحانه اثبات نمائیم و بآن ایمان آریم اما کیفیت آنرا ندانیم که چیست
بخلاف نسب اربعه که در سابق نفی آن نموده شده است چنانچه مجهول الکیفیة اند غیر معلوم الانیة اند نیز چه شرع بثبوت
این نسبت وارد نشده است تا اثبات شان نمائیم و کیفیت شان را مجهول دانیم هر چند معنی اتصال بی کیفی
را در رنگ معنی قرب و احاطه بی کیفی در ان حضرت جل سلطانه توان تجویز نمود اما چون اطلاق لفظ اتصال
نیامده است و قرب و احاطه آمده است متصل نباید گفت و قریب و محیط باید گفت و اطلاق انفصال و خروج و دخول نیز
در رنگ اطلاق اتصال است که نیامده است و در مثال مذکور نیز اگر نقطه جواله را نسبت بدائره موهومه احاطه
قرب و معیت اثبات نمائیم هم مجهول الکیفیة خواهد بود چه نسبت را از منتسبین چاره نیست و لیس الموجود الا النقطة الجوالة
و همچنین اتصال و انفصال و خروج و دخول بی کیفی در مثال مذکور متصور است اگرچه منتسبین ثابت نباشند چه وجود
طرفین از برای نسبت معلوم الکیفیة در کار ست که متعارف و معتاد است و آنچه مجهول الکیفیة است از حیطه عقل
بیرون است حکم در آنجا بلزوم وجود طرفین نمودن از احکام وهمیه خواهد بود که از حیز اعتبار ساقط است که قیاس
غائب است بر شاهد تنبیه عالم را که موهوم و متخیل گفته است باین معنی است که خلق عالم در مرتبه وهم و خیال واقع
شده است و صنع او در مرتبه حس و اراءت حصول پیوسته در رنگ آنکه قادری بر کمال دائره موهومه را که نصیب
او غیر از اختراع وهم و خیال نیست در مرتبه وهم و خیال خلق فرماید و بصنع کامل خود آنرا در آن مرتبه اتقان و استحکام بخشد
بر نهجی که اگر وهم و خیال بالکلیه مرتفع گردد ثبوت آن خلل نپذیرد و در بقای آن قصور پیدا نکند این دائره موهومه مصنوعه
هر چند ثبوت در خارج ندارد و موجود در خارج همان نقطه است و لیس الا انتسابی بوجود خارجی دارد و استنادی بوجود خارج
او را حاصل است چه اگر نقطه نبود دائره آنرا کجا ناشی شود ؎ خوشتر آن باشد که سر دلبران * گفته آید در حدیث
دیگران * این دائره را اگر روپوش آن نقطه گوئیم گنجایش دارد و اگر مرآت شهود آن نقطه گوئیم هم گنجایش دارد
و اگر دلیل و هادی بآن نقطه گوئیم نیز میگنجد روپوش گفتن نظر بعوام است مرآت شهود و ظهور دانستن مناسب مقام
ولایت ست و ملائم ایمان شهودی و دلیل و هادی گفتن مناسب مرتبه کمالات نبوت است و ملائم ایمان بغیب
که از ایمان شهودی اتم و اکمل است چه در شهود از گرفتاری بظل چاره نبود و در غیب ازین گرفتاری فارغ است
در غیب هر چند بالفعل [illegible] اما واصل است و گرفتار اصل است و در شهود هر چند حاصل دارد اما غیر واصل است

که گرفتار تغیر است که ظل آن * بالجمله حصول نقص ست و وصول کمال این سخن فراخور فهم هر بی سر انجامی نیست بلکه
نزدیک ست که حصول را بهتر از وصول داند سوفسطائی از بیخبری عالم را موهوم و متخیل بآن معنی گوید که آنرا ثبوت و
تحقق نیست مگر باختراع وهم و تراش خیال که اگر وهم و خیال متبدل گردد آن ثبوت و تحقق نیز متغیر شود مثلاً اگر
چیزی را وهم بشیرینی تصور کرد آن شیرینی ست اگر همان شی را وقت دیگر وهم بتلخی حکم کرد آن شی تلخ است این
بیدولتان از خلق و صنع خداوندی جل سلطانه غافل اند بلکه منکر و از انتساب و استناد که بوجود موجود خارجی
دارد جاهل میخواهند که باین ابلهی رفع احکام خارجیه که بعالم مربوط است نمایند و دفع عذاب و ثواب اخروی
دائمی را میکنند که مخبر صادق علیه و علی آله الصلوة و السلام از ان خبر داده است و احتمال تخلف ندارد اولئک
حزب الشیطان الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون سوال عالم را چون ثبات و استقرار ثابت گردید
اگرچه در مرتبه وهم و خیال بود و معامله تعذیب و تنعیم ابدی نیز در حق آن اثبات نمودید چرا اطلاق وجود بروی
تجویز نمی نمائید و او را موجود نمیدانید و حال آنکه ثبوت و وجود با یکدیگر مترادف اند چنانچه مقرر متکلمین ست
جواب وجود نزد این طائفه اشرف و اکرم و اعز اشیا ست و آنرا مبداء هر خیر و منشاء هر کمال میدانند
و همچنین جوهر نفیس را بما سوای حق جل و علا که سراسر نقص و شرارت است تجویز نمیتوانند نمود و اشرف را باخس
نمیتوانند داد مقتدا درین امر کشف و فراست است کشوف و محسوس ایشان ست که وجود مخصوص بحضرت حق است
سبحانه و تعالی و غیر او را که موجود گویند باعتبار آنست که آن غیر انسبتی و ارتباطی هر چند مجهول الکیفیت بوده بآن
وجود ثابت ست و در رنگ ظل که باصل خود قیام دارد آن غیر نیز قائم بآن وجود ست و نیز ثبوتی که در مرتبه
وهم و خیال پیدا کرده است ظلی از ظلال آن وجود ست و چون آن وجود خارجی ست و حضرت حق سبحانه و
تعالی در خارج موجود ست اگر مرتبه وهم را بعد از صنع و اتقان خداوندی جل شانه ظلی از ظلال آن خارج
هم گویند گنجایش دارد و آن ثبوت وهمی را باعتبار این و ظلیت اگر وجود خارجی هم دانند جائز باشد بلکه
عالم را نیز اگر باین اعتبار ظلیت موجود خارجی تصور کنند هم جائز بود بالجمله ممکن هر چه دارد مستفاد از مرتبه
حضرت وجود ایست تعالی و تقدس از خانه پدر خود چیزی نیاورده است و او را بی ملاحظه ظلیت موجود
خارجی گفتن امر دشوار است و شریک ساختن ست با و تعالی در اخص اوصاف او تعالی تعالی الله
عن ذلک علوا کبیرا و این فقیر در بعضی مکاتیب و رسائل خود که عالم را موجود خارجی گفته است آنرا نیز باین
بیان راجع باید داشت و بر اعتبار ظلیت حمل باید نمود و وجود را که متکلمین مترادف ثبوت و تحقق گفته باعتبار

معنی لغوی خواهد بود والا وجود کجا و ثبوت کجا وجود را جم غفیر از ارباب کشف و شهود و از اهل نظر و استدلال
عین حقیقت واجب الوجود تعالی گفته اند و ثبوت از معقولات ثانویه است شتان ما بینهما **فائده** وجود چنانچه
مبداء هر خیر و کمال ست و منشاء هر حسن و جمال عدم که مقابل وست هر آئینه مبداء هر شر و نقص بود
و منشاء هر قبح و فساد اگر وبال ست از و ناشی است و اگر ضلال ست هم از و پیدا مع ذلک هنرها
نیز در وی مودوع ست و خوبیهای هم در وی مکنون در تقابل وجود خود را نیست مطلق ساختن و لاشیئی
محض گردانیدن از خوبیهای اوست و نیز خود را وقایه وجود ساختن و شرور و نقائص را بخود گرفتن هم
از هنرهای خوب اوست و نیز مرآت وجود گشتن اظهار کمالات او نمودن و همچنین آن کمالات را در بیرون
خانه علم از یکدیگر ممتاز ساختن و از اجمال به تفصیل آوردن از صفات مستحسنه اوست بالجمله خدمتگاریهای
وجود از وبرپاست و حسن و جمال و کمال مر وجود را از قبح و شر و نقص او هویداست استغنای وجود
از افتقار اوست و عز وجود از ذل او و عظمت و کبریائی مر وجود را بواسطه سفل و دناءت اوست
و شرافت وجود از خساست او پیداست و خواجگی وجود از بندگی او هویداست منم استاد را استاد
کردم * غلامم خواجه را آزاد کردم * ابلیس لعین که منشاء هر فساد و ضلال ست از عدم هم شر تر ست
و هنرها که در عدم کائن است آن بیدولت از آن هنرها هم بی نصیب ست قول انا خیر منه که از وے
صادر شده است جسم ماده خیریت زود که هست و بشرارت صرف دلالت نموده عدم چون نیستی و لاشیئیت
خود بوجود تقابل نموده نا چار مردود و مطرود شد حسن تقابل را از عدم باید آموخت که تقابل هستے به
نیستی بیناید و در تقابل کمال نقص پیش می آید و چون عزت و جلال در طرف می افتد بذل و انکسار
خود راه بیناید لعین مطرود گویا شرارتهای عدم را بعلت تکبر و تمرد که داشت بخود کشیده است و تخیل میکرد
که در عدم غیر از خیریت کم چیزے گذاشته بلے تا خیر نباشد مرآت و مظهر خیر نمیتواند شد لا تجهل عطایا الملک
الا مطایاه مثل مشهور است و معلوم گشت که ابلیس ابتر ین کارخانه عالی در کار بوده است که گناه هے
نموده مزبله های همه را بر سر خود بگیرد و تطهیر دیگران نماید اما آن بیدولت چون از راه تکبر و ترفع در آمد
خیریت خود را در نظر در آورد عمل خود را حبط گردانید و از اجر محروم ماند خسر الدنیا والآخرة فی الحقیقت شان
حال اوست بخلاف عدم با وجود شرارت و نقص ذاتی و نیستی ذاتی که داشت از حرمان برآورده بمرآتیت حضرت
وجود مشرف گردانیدند و گفت که من نیم شکر خورده * شاخی که بلند شد تبر خورده * سوال در ابلیس

کثرت شرارت از کجا ناشی شد ما ورای عدم وجود ست که شرارت با و راه نیافته است جواب عدم چنانچه مرآت
وجود ست و مظهر خیر و کمال ست وجود نیز مرآت عدم ست و مظهر شر و نقص ست ابلیس علیه اللعنة در جانب
عدم شرارت را از عدم گرفته است که آن عدم موطن شر ست و در جانب وجود نیز شرارت متوهمه را اخذ نموده
است که از راه مرآتیت و مظهریت عدم در مرآت وجود ظاهر شده بود پس حاصل شرارت طرفین شد ذاتی و عرضی
اصلی و ظلی پس نا چار ما خولیا و وجود شرارت نما او را از نیستی و لاشیئیت که از صفات عدم بوده محروم ساخته
مع ذلک در جانب وجود شرارتی که از مرآتیت عدم متوهم شده بود و نیز نصیب دامن گیر او نا چار بخسارت ابدی
رسانید ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب والسلام علی من اتبع الهدی
علی من التزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله من الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **مکتوب نود و نهم** بمیر محمد نعمان
صدور یافته در جواب سوالهای که کرده بودند بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی
پرسیده بودند که گاه هست که سالک در وقت عروج خود را در مقامات اصحاب انبیا علیهم الصلوات والتحیات
که باجماع از و افضل اند می یابد بلکه بسا است که خود را در مقام انبیا علیهم الصلوات والتحیات می یابد حقیقت این
معامله چیست بعضی مردم از ینجا مساوات آن سالک با ارباب آن مقامات توهم میکنند و شرکتی او را در مقامات
با عالی آن مقامات در تخیل می آرند و باین توهم و تخیل رد و طعن او مینمایند و زبان ملامت و شکایت در حق
او دراز میکنند کشف غطا از روی این معما باید نمود جوابش آنست که وصول اسافل بمقامات عالی گاه هست که
از قبیل وصول فقرا و محتاجان بود که با بواب اصحاب دول و با مکنه خاصه ارباب نعم میسر گردد تا از انجا حاجت
خواهند و از دول و نعم ایشان دریوزه نمایند و دراز کاری بود که این وصول را مساوات و شرکت فهمد و بسا است
که این وصول از قبیل تماشائی بود که بوسایط و وسائل سیر اماکن خاصه امرا و سلاطین نماید تا بنظر اعتبار تماشا
کند و عجبتی بعلو بیدا آرد توهم مساوات ازین وصول چه گنجایش دارد و تخیل شرکت ازین سیر و تماشا چه متصور
بود و وصول خادمان با مکنه خاصه مخدومان تا حقوق خدمتگاری بجا آرند محسوس وضیع و شریف است
ابهی بود که ازین وصول توهم مساوات و شرکت نماید هر فراشی و مگس رانی و شمشیر برداری قرین سلاطین
عظام است و در خواص امکنه ایشان حاضر خیلے خبط می طلبد که اینجا توهم شرکت و مساوات نماید ع بلای
درو مندان از در و دیوار می آید * مردم از برای غریبی بهانه می طلبند و از برای طعن و تشنیع او محملی میجویند حضرت
حق سبحانه و تعالی انصاف شان دهد ایستے که در حق ضعیفے محملی از برای رفع شرور و رفع ملامت می طلبیدند

ودر حفظ عرض مسلمانی سکه شیده اند امر ایشان که طعن مینمایند از دو حال خالی نیست اگر اعتقاد دارند که صاحب اینحال معتقد شرکت و مساوات ست با رباب آن مقامات عالی پس او را کافر و زندیق تصور میکنند و از زمرهٔ اهل اسلام بر آرند چه شرکت در نبوت و مساوات با انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات کفر ست و همچنین افضلیت شیخین علیهم الرضوان باجماع صحابه و تابعین ثابت شده است چنانچه نقل کرده اند آنرا اکابر ائمه که یکی از ایشان امام شافعی ست علیهم الرضوان بلکه فضل مر جمیع صحابهٔ کرام را ست بر باقی است چه هیچ فضیلتی بفضل صحبت خیر البشر علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات عدیل نتواند شد فعل یسیر که از اصحاب علیهم الرضوان در وقت ضعف اسلام و قلت مسلمانان از برای تائید دین متین و نصرت سید المرسلین علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات صادر شده است اگر دیگران در تمام عمر بریاضات و مجاهدات طاقتها نمایند مرتبهٔ فعل قلیل اصحاب نرسد لهذا آن سرور فرموده علیه و علی آله الصلوة والسلام که اگر انفاق نماید یکی از شما مانند کوه احد طلا را نرسد آن انفاق بمد شعیر اصحاب که انفاق نمایند بلکه بنصف مد هم نرسد و افضلیت حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه ازین راه آمده است که او اسبق سابقان ست در ایمان و در بذل النفس و انفاق اموال کثیره و در خدمات لائقه لهذا در شان او نازل شده است کریمه لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح و قاتل اولئک اعظم درجة من الذین انفقوا من بعد و قاتلوا و کلا وعد الله الحسنی جمعی نظر بر کثرت فضائل و مناقب دیگران انداخته در افضلیت او توقف مینمایند نمیدانند اگر سبب افضلیت کثرت فضائل و مناقب بودی بسا ست که بعضی از احاد امت که این فضائل دارند نبی خود افضل باشند که این فضائل ندارد پس مابه التفاضل دیگر ست ورای این فضائل و مناقب و آن بزعم این فقیر اسبقیت تائید دین و اقدمیت انفاق اموال و بذل النفس است در نصرت احکام دین رب العالمین و چون پیغمبر اسبق از جمیع امت است از همه افضل باشد و همچنین هر که درین امر اسبق ست از مسبوقان افضل ست سابق گویا در امر دین استاد و معلم لاحقان ست لاحقان از انوار سابقان استفاده مینمایند و از برکات ایشان استفاضه میفرمایند و درین امر بعد از نبی ما علیه الصلوة والسلام صاحب این دولت عظمی صدیق رضی الله تعالی عنه است که اسبق سابقان ست در انفاق اموال کثیره و در مقاتله و مجاهدهٔ شدیده و در بذل عرض و جاه و در رفع فساد و تباه از جهت تائید دین و نصرت سید المرسلین علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات پس افضلیت از دیگران او را مسلم باشد و حضرت پیغمبر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات عزت و غلبهٔ اسلام را چون که بیاری حضرت فاروق رضی الله عنه طلبیده و حضرت حق سبحانه و تعالی در نصرت حبیب خود در عالم اسباب نیز باو کفایت فرموده است و گفته یا ایها النبی حسبک الله و من اتبعک

من المؤمنین ابن عباس رضی الله عنهما فرموده است که سبب نزول این آیه اسلام حضرت فاروق ست پس بعد از حضرت صدیق رضی الله عنه افضلیت او متعین بود لهذا اجماع صحابه و تابعین بر افضلیت این دو اکابر منعقد گشت چنانچه گذشت و حضرت امیر رضی الله عنه نیز فرموده است که ابو بکر و عمر رضی الله عنهما افضل این امت اند هر که مرا بر ایشان فضل دهد مفتری ست او را تازیانه زنم چنانچه مفتری را زنند تحقیق این بحث در کتب و رسائل خود بتفصیل نموده این مقام زیاده برین گنجایش ندارد ابلهی بود که خود را عدیل اصحاب خیر البشر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات سازد و جاهلی باشد از اخبار و آثار که خود را از سابقان تصور نماید لیکن باید دانست که این دولت سبقت که باعث افضلیت است مخصوص بقرن اوست که بشرف صحبت خیر البشر مشرف ست علیه و علی آله الصلوات والسلام در قرون دیگر این معنی مفقود ست که لاحقان بعضی قرون از سابقان قرون دیگر افضل باشند بلکه در یک قرن روا است که لاحق از سابق آن قرن افضل باشد حضرت حق سبحانه و تعالی طاعنان را بینا گرداناد بر شناعت طعن مسلم و طرد مومن بمجرد توهم و تخیل و بر قباحت تکفیر مسلم و تضلیل او بمحض تعصب و تعنت چه علاج خواهند کرد که اگر قابل تکفیر و شایان تضلیل نباشد آن کفر و ضلال بارباب آن قال خواهد گشت و از رمی بکفر برامی کفر خواهد پیوست چنانچه در حدیث نبوی آمده است علیه و علی آله الصلوة والسلام ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین بر اصل سخن رویم و از شق ثانی بیان نمائیم و گوئیم اگر در حق صاحب اینحال طاعنان این اعتماد ندارند و معاملهٔ او بکفر نمیسازند هم از دو حال بیرون نیستند واقعهٔ او را بر کذب و بهتان حمل مینمایند این خود سوء ظن ست نسبت بمسلم که محظور شرعی ست و اگر او را کاذب نمیدانند و معتقد شرکت و مساوات نیز انکار دارند پس وجه طعن و ملامت چیست و تشنیع و تعییب او حرام ست واقعهٔ صادقه را بر محامل نیک حمل باید کرد نه آنکه صاحب واقعه را تشنیع و تقبیح باید فرمود اگر گویند که وجه اظهار این قسم حال شور انگیز چیست گوئیم که ظهور این قسم احوال از مشائخ طریقت بسیار آمده است و عادت مستمرهٔ ایشان گشته است لیس هذا اول قارورة کسرت فی الاسلام و بی اراده صادقه نخواهد بود گاه است که مقصود ازین نوشتن اظهار احوال موهومه است پیش شیخ طریقت خود تا صحت و سقم حال بیان نماید و بر تعبیر و تاویل آن اطلاع بخشد و گاهی مقصودش ازین نوشتن تحریص و ترغیب طلاب و تلامذه است و گاهی باشد که مقصودش نه این نه آن بوده باشد بلکه مجرد سکر و غلبهٔ حال برین گفتگو در آورده چند زمزمه و نفسی راست کند مدعی البطال ست کسیکه مقصود او اظهار این قسم احوال شهرت و قبول خلق باشد این احوال و بال دست و استدراج ست که متضمن خرابی اوست ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک

انت الوهاب وما ابرئ نفسی ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربی ان ربی لغفور رحیم وایضاً پرسیده بودند که سبب
چیست که انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات واولیا علیهم الرضوان در دنیا ببلاء ومصائب مبتلا باشند وبیشتر ببلیات
ومحن گرفتار بودند کما قیل ان اشد الناس بلاء الانبیاء ثم الامثل فالامثل وحضرت حق سبحانه در کتاب مجید
خود میفرماید ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم ازین کریمه مفهوم میشود که هرکه کسب سیئات بیشتر نماید مورد مصیبت
بیشتر بود پس باید که غیر انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات وغیر اولیا علیهم الرضوان باشند بلاد ومصائب گرفتار
بوند انبیا واولیا علیهم الصلوات والتسلیمات اولاً وثانیاً وایضاً آن بزرگواران علیهم الصلوات والتحیات
اصالةً وتبعاً محبوبان حق اند جل وعلا واز خواص مقربان اویند تعالی به محبوبان وخواص مقربان بلیات
ومحن حواله نمودن چرا بود واز ایشان بکدام وجه درست باشد ودشمنان در ناز ونعیم ودوستان در بلیات ومحن
مقیم چون باشند بدان ارشدک الله وهداک سواء الصراط دنیا موضوع از برای تنعیم وتلذذ نیست آخرت
ست که برای تنعیم وتلذذ معد گشته است وچون دنیا وآخرت با یکدیگر نسبت ضدیت ونقاضت دارند ورضای
یکی مستلزم سخط دیگرست ناچار تلذذ دریکی مستلزم تألم در دیگرے بود پس هرکه در دنیا بیشتر متلذذ ومتنعم بود
در آخرت بیشتر متألم ومتندم باشد وهمچنین هرکه در دنیا ببلیات ومحن بیشتر مبتلا باشد در آخرت بتنعمات
وتلذذات زیاده تر محظوظ ومسرور باشد وبقاے دنیا بنسبت ببقاے آخرت کالشکی حکم قطره داشت
نسبت بدریای محیط بلی تناهی را به غیر متناهی چه نسبت بود پس ناچار بمقتضای کرم دوستان را بمحنت چند روزه
اینجا مبتلا باید داشت تا به تنعمات ابدی حظ وسرور نمایند ودشمنان را بموجب مکر واستدراج بتلذذات قلیله محظوظ
باید ساخت تا بتألمات کثیره گرفتار باشند سوال کافر فقیر که در دنیا وآخرت محروم ست تألم او در دنیا مستلزم
تلذذ او در آخرت نگشت وجهش چیست گوئیم کافر دشمن خداست جل سلطانه ومستحق عذاب دائمی ست در دنیا
رفع عذاب ازوی نمودن وبوضع وی گذاشتن در حق وی عین تنعم وتلذذات نفس احسان ست لهذا بعض دنیا در حق
کافر اطلاق جنت نموده اند غایت مافی الباب بعضی از کفار را در دنیا هم رفع عذاب نمایند وهم از تلذذات دیگر بخشند
وبعضے دیگر را رفع عذاب نمایند واز تلذذات دیگر هیچ ندهند بلکه بالتذاذ فرصت در رفع عذاب اکتفا نمایند ولکل ذلک حکم
ومصالح سوال حضرت حق سبحانه وتعالی بر همه چیز قادرست وتواناست که دوستان را هم در دنیا تلذذات بخشند وهم
در آخرت تنعمات کرامت فرماید وتلذذ دریکی مستلزم تألم در دیگری در حق ایشان نباشد جوابش بوجوه است یکی آنکه
اگر در دنیا بلیات ومحن چند روزه نمی کشیدند قدر ونعمت تلذذات وتنعمات ابدی را نمی شناختند ونعمت صحت وعافیت

دائمی را الم نمی یابند ودرک نمیکردند بلی تا جوع نکشند لذت طعام نیابند وتا مبتلا نشوند قدر فراغ ندانند پس گویا مقصود
از تألم موقت ایشان تحصیل کمال تلذذ دائمی شان ست جمال ست که برای ابتلاء عوام بصورت جلال در حق این بزرگواران
ظاهر گشته است یضل به کثیرا ویهدی به کثیرا جواب دوم آنکه بلیات ومحن هرچند نزد عوام از اسباب تألم است اما
نزد این بزرگواران هرچه از جمیل مطلق جل شانه برسد از اسباب التذاذ شان ست از بلایا همان لذت بگیرند که از
نعما بلکه از بلایا بیشتر محظوظ اند که خالص مراد محبوب است ودر نعما این خلوص نیست که نفس نیز خواهان نعماست و
گریزان از بلایا پس بلا نزد این اکابر بهتر از نعمت بود والتذاذ ایشان از بلا بیش از نعمت باشد حظے که ایشان را
در دنیاست از بلیات ومصائب ست اگر دنیا این نمک نمیداشت نزد ایشان بجوی نمی ارزید واگر این
حلاوت در وی نمی بود در نظر شان عبث می نمود ؎ غرض از عشق توام چاشنی درد وغم ست ؎ ورنه زیر فلک
اسباب تنعم چه کم ست ؎ پس دوستان او تعالی هم در دنیا متلذذ اند وهم در آخرت محظوظ ومسرور واین لذت
دنیای ایشان بحظ آخرت شان جنگ ندارد وآن لذت دیگر است که بحظ آخرت جنگ دارد که عوام را حاصل
است الهی چیست این که دوستان خود را کرامت کردی که هرچه سبب تألم دیگران هست سبب التذاذ شان
است هرچه دیگران را زحمت این بزرگواران را رحمت ست ونعمت دیگران نقمت شان ست مردم در شادی شاد اند
ودر غمی غمناک واین بزرگواران هم در شادی شاد اند وهم در غم فرحناک چه نظر شان از خصوصیات افعال جمیله
ورذیله برخاسته بر جمال فاعل آن افعال که جمیل مطلق ست مقصور گشته است وبحب فاعل افعال نیز محبوب
شده والتذاذ بخشیده هرچه در عالم مراد فاعل جمیل جل سلطانه صادر شود اگرچه از قسم ایلام واضرار شان باشد آنچیز عین
مراد محبوب شان ست وسبب التذاذ ایشان خداوندا اینچه فضل وکرامت ست که چنین دولت خفیه ونعمت هنیه را
از چشم زخم اغیار پوشیده بدوستان خود عطا فرموده همواره ایشان را بمراد خود قائم ساخته محظوظ ومتلذذ داشته وگران
وتألم که نصیب دیگران ست ازین بزرگواران رفع گردانیده ونشنگ ورسوائی که عیب دیگران ست جمال
وکمال این طائفه علیه ساخته ودر عین نامرادی مراد شان ودیعت نهاده این التذاذ وسرور عاجل شان را
برعکس دیگران سبب ترقیات حظوظ آخرت گردانیده ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم جواب
سوم آنکه این دار دار ابتلاست که حق با باطل ممتزج ست ومحق بمبطل مختلط اگر بدوستان محن
وبلا ندهند وبدشمنان بدهند دوست از دشمن متمیز گردد وحکمت اختیار وآزمایش باطل شود ودر
آن منافی ایمان بغیب ست که سعادت دنیویه واخرویه در ضمن آن مودع است وکریمه

ان الذین یؤمنون بالغیب وکریمه ولیعلم الله من ینصره ورسله بالغیب ان الله قوی عزیز رمز بیست ازین معنی پس خاک
در چشم دشمنان انداخته دوستانرا نیز بصورت محن وبلا مبتلا گردانیده تا حکمت ابتلا وآزمایش تمام شود دوستان در عین
بلا متلذذ باشند ودشمنان کور باطن خائب وخاسر بوند یضل به کثیرا ویهدی به کثیرا معاملهٔ انبیا علیهم الصلوات
والتسلیمات با کفار همین بوده است که گاهی غلبه ازینجانب بود وگاهی ازان جانب در جنگ بدر نصرت از جانب
اهل اسلام بوده است ودر جنگ احد اهل کفر غلبه نموده اند قال الله تبارک وتعالی ان یمسسکم قرح
فقد مس القوم قرح مثله وتلک الایام نداولها بین الناس ولیعلم الله الذین امنوا ویتخذ منکم شهداء والله لا یحب
الظالمین ولیمحص الله الذین امنوا ویمحق الکافرین جواب چهارم آنکه حضرت حق سبحانه هرچند بر همه چیز قادرست
وتواناست که دوستانرا هم اینجا ناز وتنعم کرامت فرماید وهم آنجا لیکن این معنی منافی حکمت وعادت اوست
واو سبحانه تعالی دوست میدارد که قدرت خود را در تحت حکمت وعادت خود مستور دارد واسباب وعلل را
روپوش جناب قدس خود فرماید پس بحکم تقاضیت دنیا وآخرت دوستانرا از محن وبلیه دنیا چاره نبود تا تنعمات
آخروی هنی ومریی برایشان باشد ورمزی ازین معنی در جواب اصل سوال در ما تقدم گذشته است وبر سر اصل
سخن رویم وتتمهٔ جواب از اصل سوال بیان نمائیم وگوئیم که سبب درد وبلا ومصیبت هرچند کسب ذنوب وسیئات
ست اما بلا ومصیبت فی الحقیقت مکفر آن سیئات است ومزیل ظلمات آن ذنوب ست پس کرم انست که
دوستانرا بیشتر بلا ومحن بدهند تا کفارت ایشان نماید وازالهٔ ظلمات ذنوب شان فرماید سیئات وذنوب
دوستانرا در رنگ سیئات وذنوب دشمنان تصور نکنند حسنات الابرار سیئات المقربین شنیده باشند واگر ذنب
وعصیان نیز از ایشان صادر شود در رنگ ذنب وعصیان دیگران نخواهد بود نزدیک ست که از قسم سهو و
نسیان بود واز عزم وجد دور باشد قال الله تبارک وتعالی ولقد عهدنا الی ادم من قبل فنسی ولم نجد له عزما پس
کثرت درد وبلا ومصائب دلالت بر کثرت کفارت سیئات دارد نه بر کثرت کسب سیئات دوستان را بیشتر بلا میدهند
تا کفارت ذنوب ایشان نموده پاک وپاکیزه برند وایشان را از محنت آخروی محفوظ دارند منقول ست که در
وقت سکرات موت آنحضرت دوران بی آرامی وبیقراری آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام حضرت
فاطمه رضی الله تعالی عنها از کمال شفقت ومهربانی که در حق آن حضرت داشت وآنحضرت در حق حضرت
زهرا فرموده بود الفاطمة بضعة منی نیز بی آرام وبیقرار بود چون آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام دانما از
حضرت فاطمه رضی الله تعالی عنها دران وقت آن اضطراب والتهاب مشاهده فرمودند از برای تسلی

حضرت زهره رضی فرمودند پدر ترا همین محنت ست وبس وبیشتر هیچ مکروهی واقع نیست چه دولت ست که عذاب
اشد وابقی آخرت بمحنت چندروزه رفع شود وبا دوستان اینمعامله کنند وبا دیگران این معامله نکنند وکفارت ذنوب
ایشان اینجا کما ینبغی ننمایند بلکه مجازات ایشان را بآخرت اندازند پس ناچار دوستان بکثرت درد وبلای
دنیوی احق باشند ودیگران لائق این دولت نبوند که گناهان شان کبار اند وبالتجا وتضرع واستغفار
وانکسار کمتر بهره دارند وبر کسب معاصی دلیر اند وبعزم وجد تحصیل ذنوب مینمایند واز تمرد نیز خالی نیند
وقریب ست که با آیات خداوندی جلشانه استهزاء واستنکاف نمایند جزا باندازه جریمه است اگر جریمه
خفت دارد وصاحب جریمه ملتجی ومتضرع ست آن جریمه قابل کفارت باشد ببلای دنیوی واگر
جریمه عظمت وشدت وثقل دارد وصاحب آن جریمه متمرد ومتکبر ست آن جریمه شایان جزای اخروی
ست که اشد وادوم ست وما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون نوشته بودند که مردم آنهزا دتحریر نمایند ومیگویند
که حضرت حق سبحانه وتعالی با دوستان خود چرا محنت وبلا بدهد وچرا همیشه بناز وتنعم ندارد واین گفتگوی
نفی اجماعه خواهند کفار نیز در حق آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام مثل این سخنان میگفتند
وقالوا مال هذا الرسول یاکل الطعام ویمشی فی الاسواق لولا انزل الیه ملک فیکون معه نذیرا او یلقی
الیه کنز او تکون له جنة یاکل منها مدار امثال این سخنان بر انکار آخرت ست وانکار عذاب وثواب
دائمی ست ونیز مدار بر اعتداد واعتنای تلذذات فانیه عاجله است کسیکه ایمان بآخرت دارد وعذاب
وثواب آخرت را دائمی میداند بلا ومحنت عاجله چندروزه در نظر او هیچ نمی درآید بلکه این محنت موقته
که سبب راحت موبده است عین رحمت تصور کنند وبه گفتگوی مردم نروند ودرد وبلا ومحنت
گواه عدل محبت است کورباطنان اگر منافی محبت تصور کنند چه توان کرد وغیر از اعراض از جاهلان
واز مقولهٔ ایشان علاج نیست فاصبر صبرا جمیلا وجواب دیگر از اصل سوال آنکه بلا تازیانه محبوب
ست که محب را از التفات بما سوای محبوب منع نموده بکلیت متوجه جناب قدس محبوب گرداند
پس شایان درد وبلا دوستان باشند واین بلا مکفر کسب سیئه است که التفات بما سوای
ایشان باشد ودیگران لائق این دولت نباشند وچه ایشان را بزور رو بجانب محبوب نیارند
هر کرا میخواهند بزور وضرب بجانب محبوب می آرند واو را بمحبوبیت برمیدارند وهر کرا نمی خواهند
او را بادی گذارند اگر سعادت ابدی دارد براه انابت دست وپا زده بامداد فضل وعنایت

بمقصد خواهد رسید والا او وا نمود و کار او واللهم لاتکلنی الی نفسی طرفة عین پس معلوم شد که مرادان را بیشتر بلا نازل میشود
از مریدان لهذا آن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام که رئیس مرادان و محبوبان ست فرموده است
ما اوذی نبی مثل ما اوذیت پس بلا معنے دلالگی پیدا کرد که بحسن دلالت خود دوست را بدوست میرساند
و از التفات بغیر دوست پاک گرداند عجب معامله است دوستان اگر کرورها یابند بدهند و بلا را بخرند
و دیگران کرورها بدهند و دفع بلا خواهند سوال گاه هست که در وقت درد و بلا از دوستان نیز
اضطرابی و کرهی مفهوم میگردد وجهش چیست جواب آن کره و اضطراب صوری ست و بمقتضاے
طینت بشری ست که در ابقاے آن حکم و مصالح ست چه جهاد و معادات با نفس بے آن متصور
نیست شنیده باشند بیقراری و بے آرامی که از ان سرور دین و دنیا که در وقت سکرات موت
ظاهر میشد علیه و علی آله الصلوة والسلام آن بقیه جهاد با نفس بوده است تا خاتمهٔ خاتم الرسل علیهم الصلوات
والتحیات بر جهاد با دشمنان خدا متحقق گردد و شدت مجاهدات دلالت دارد تا حسم مواد صفات بشریت
نماید و نفس را در کمال انقیاد آورده بحقیقت اطمینان رساند و پاک پاکیزه دارد پس بلا دلالهٔ بازار
محبت گشت و هر که محبت ندارد به دلاله چه کار دارد و دلالگی بچه کار اومی آید و نزد او چه قدر قیمت داشته
باشد وجه دیگر از برای درد و بلا آنست که محب صادق از مدعی کاذب متمیز گردد چه اگر صادق ست بدرد
و بلا متلذذ و محظوظ خواهد شد و اگر مدعی ست نصیبش از بلا کره و تألم ست و با این تمیز مهتد نشود مگر کسیکه
شائبه از صدق داشته باشد تا حقیقت کره و تألم را از صورت کره و تألم جدا سازد و حقیقت صفات
بشریت را از صورت صفات بشریت علیحده نماید الولی یعرف الولی رمزیست ازین بیان والله سبحانه
الهادی الی سبیل الرشاد و ایضاً پرسیده بودند که عدم لاشی محض گفته اند پس او را وجود نباشد
و چون وجود نداشته باشد با وجودیکه در ذهن پیدا کرده باشد او را آثار و ترقیات چون بود و اگر بود ذهنے
بود از دائرهٔ خیال چون برآید بدانند که عدم هرچند لاشی ست اما اینهمه کارخانهٔ اشیا باو برپاست و
منشاء تفصیل و کثرت اشیا مرآت اوست و صور علمیهٔ اسماء الٰهی جل سلطانه که در مرآت عدم منعکس
گشته او را تمیز ساخته است و ثبوت علمی بخشیده ناچار از لاشیئیهٔ محض نیز او را برآورده است و
منشاء آثار و احکام گردانیده و این آثار و احکام در بیرون خانهٔ علم نیز کائن اند و در مرتبهٔ حس و وهم
نیز ثابت و چون باستحکام صنع خداوندی جل شانه در ان مرتبه ثبات و استقرار پیدا

له ای وجود خارجی

کرده اند و بزوال حس و وهم نیز مرتفع نیند توان گفت که این آثار و احکام خارجی اند شما از ترقیات عدم چه
تعجب دارید اینهمه کر و فر کائنات مبنی بر عدم ست بکمال قدرت خداوند را جل شانه مشاهده نمایند که از عدم
اینهمه کارخانه را چه حسن ساخته است و کمالات وجود را بنقائص او ظاهر فرموده راه ترقی او در کمال وضیع ست
که صور علمیه اسماء واجبی جل سلطانه در حجرهٔ او متمکن اند و با وهم بستر اند و در کنار او بیند و از صورت بحقیقت و از
ظلال باصل شاهراه افتاده است کور باطن بود که احساس آن ننماید ان هذه تذکرة فمن شاء اتخذ الی ربه سبیلا
لفظ ذهن و خیال شما را در اشتباه نیندازد و آثار و ترقیات را در نظر شما دشوار ننماید که هر معامله که هست بیرون
علم و خیال نیست غایته ما فی الباب از خیال تا خیال فرق ست خلق در مرتبه خیال دیگر ست و اختراع
وهم و خیال دیگر اول نفس امریست و توان گفت که موجود خارجی ست نیز و ثانی ازین دولت قلیل النصیب
ست و ازین ثبات و استقرار قلیل الجدوی بعضے از هنرهای عدم را که در معرفت علیحده نوشته است و نقل
آن را امیر محب الله برده اگر ذوق داشته باشند آنرا ملاحظه نمایند ایضاً از فنا و بقا پرسیده بودند معنی این کلمه را
در کتب و رسائل خود این فقیر بسیار جا نوشته است مع هذا اگر خفائی در و مانده باشد علاجش حضور و شفاه
ست تمام حقیقت در نوشتن نمی آید اگر می آید اظهار آن از صلاح دور مینماید تا کسی چه فهمد و چه دریابد فنا و بقا
شهودیست وجودی نیست که بندهٔ ناچیز ناشود و بحق تعالی متحد نگردد و العبد عبد دائما و الرب رب سرمدا زنادقه
اند که فنا و بقا را وجودی تصور نمایند و می انگارند که بنده رفع تعینات وجودے خود نموده باصل خود که منزه
از تعینات و قیود ست متحد میگردد و از خود ناچیز گشته برب خود بقا پیدا میکند در رنگ قطره که از خود فانی
گشته بدریا ملحق شود و رفع قید خود نموده بمطلق متحد گردد اعاذنا الله سبحانه عن معتقداتهم السوء حقیقت فنا عبارت
از نسیان ماسوای اوست سبحانه و عدم گرفتاری ست بغیر او تعالی و پاک ساختن ساحت سینه است
از جمیع مرادات و خواستهای خود که مناسب مقام بندگی ست و مناسب مقام بقا قیام عبد ست بمرادات مولای
خود جل سلطانه و مرادات او سبحانه عین مرادات خود یافتن ست بعد از شهود آیات انفسے و ایضاً پرسیده
بودند که سیری که در بیرون انفس نوشته آن کدام باشد سیر مراتب عشر عالم خلق و عالم امر و سیر هیئت
وحدانی داخل انفس مینماید پس سیر در ماورای انفس کدام باشد بدانند که انفس در رنگ آفاق ظلال اسماء الٰهی
است جل سلطانه و چون ظل بتفضل خداوندی جل شانه خود را فراموش ساخته متوجه اصل خود گردد
و محبت باصل خود پیدا کند ناچار بحکم المرء مع من احب خود را همان اصل خواهد یافت و انا ے که خود را

برہمان اصل خود خواهد انداخت و همچنین چون آن اصل را اصل دیگر ست ازین اصل بآن اصل خواهد رفت بلکه خود را عین آن اصل خواهد یافت وهلم جرا الی ان یبلغ الکتاب اجله این سیر سیر ماورای آفاق و انفس است اما بدانند که جمعی سیر انفسی را سیر فی الله گفته اند آن سیر که گفته شد ماورای این سیر ست که گفته اند چه این سیر حصولی ست و آن سیر وصولی و فرق درمیان حصول و وصول در مکاتیب متعدده بتفصیل نوشته است از انجا معلوم کرده باشند دیگر از اقربیت ذات و صفات و افعال واجبی جل سلطانه پرسیده بودند بیان آن نیز بحضور تعلق دارد و صلاح نیست که بنویسد و اگر نویسد متعلق ست معلوم نیست که بفهم در آید و اگر بتقریر حضور هم مفهوم گردد مغتنم است دیگر از کمالات مرتبهٔ نبوت پرسیده بودند که فنا و بقا و تجلی و مبدائیت تعین همه در مراتب کمالات ولایات ثلثه است و سیر در مراتب کمالات نبوت بچه روش ست بدانند که در مراتب عروج تا زمانیکه با یکدیگر متمیز اند و از اصلی باصلی دیگر رفته میشود آن همه کمالات داخل دائرهٔ ولایات است و چون این تمیز برطرف میشود این تفصیل کم گردد و معامله باجمال و ببساطت صرف افتد و شروع در کمالات مرتبهٔ نبوت بود و درین مرتبه نیز هرچند وسعت ست ان الله واسع علیم اما آن وسعت وسعت دیگر ست و اگر تمیز ست هم تمیز دیگر زیاده ازین چه نویسد و چه مفهوم شود ربنا اتنا من لدنک رحمة و هیئ لنا من امرنا رشدا دیگر بعضے اسرار نماز را که پرسیده بودند جواب آن را بوقت دیگر انداخته شد که الحال وقت بسیار تنگ است و دست زمانه و اهل زمانه سرقه کرده و چیزے نوشته میشود بفقیر رحم بکنید و بر استفسار دلیر نباشید ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا و ثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکفرین الحمد لله رب العالمین والمنة اولا و اخرا والصلوة علی رسوله دائما و سرمدا و علی آله الکرام و صحبه العظام الی یوم القیام

تمام شد جلد ثانی
مکتوبات امام ربانی

فهرست جلد ثانی مکتوبات امام ربانی حضرت مجدد الف ثانی

تمت

فہرست جلد ثالث مکتوبات امام ربانی حضرت مجدد الف ثانی

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَی الْاِتْمَامِ وَ اٰخِرُ دَعْوٰنَا اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ

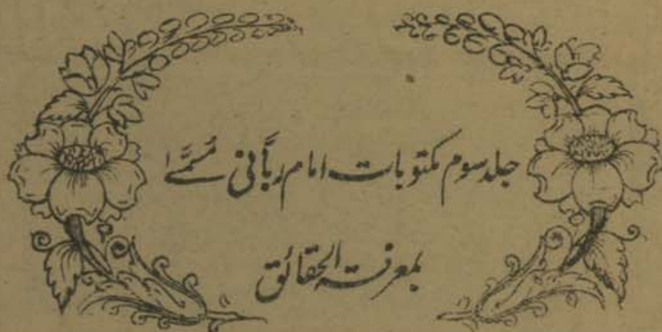
بعون صانع بیچون و مکان و فضل خلاق زمین و زمان

شمع کاشانهٔ ہدایات و عرفان مصقلهٔ آئینهٔ صافی درونان مورد انوار الہامات یزدانی اعنی

مکتوبات امام ربانی

از ارشادات عالیهٔ غوث ربانی حضرت مجدد الف ثانی قدس سره و مدونهٔ مریدان خاص

در مطبع منشی نولکشور لکھنؤ طبع مطبوع شد

بسم الله الرحمن الرحیم

اما بعد این کلمات طیبات و حروف عالیات که هر نقطه از آن مرکز پرکار دلهاے بیقرار و آتش محبت ذاتیه
سپند چشم زخم اغیار و خال زینت بخش رخسار عروسان حقائق و مردمک الابصار دوربینان دقائق و دُرّة
التاجیه از دریاے امواج احدیت که بطول‌ای باطن از کان غواصی بساحل آورده و نافهٔ جان بخشی ست
از ناف آهوی بیداے هویت که بنان بیان سیاحی بمحفل آورده اغنی الله تعالی فقراره بهذا الدر الیتیم
و روح مشام ارواحهم بهذا الشمیم ست زهے یک نقطه‌اش چون نافه پر شمیم وصل جانان میزند سر + و بے
آن کز برودت ورزکام است + چه داند نافه‌اش گرد مشام است + سرایم مدح آن تاج غواص بکم خورشید را
چون ذرّه رقّاص ببین فرزند فاروق است چون آب + کنون نطق از زبان او کند آب + سراپا
نسخهٔ اخلاق فاروق + بزهر منقصت تریاق فاروق + چراغ نقشبند هفت محفل + نگاهش نقشبند غیر از
دل + غوث الخلائق غواص الحقائق معراج الوصول منهاج القبول خزینة الرحمة دفینة الحکمة مشرق
القلوب مشرق الغیوب حجة العمل حجة الکمل حدقة الاخیار حدیقة الاخیار نور الطریقة نور الحقیقة
زین العالمین عین العالمین مورد المناعرة الرجا مرآت الارادة مرقات المحبة مطلع الرموز والاشارات

منبع الکنوز والبشارات ملاح بحر الملاحة مصباح بیت الصباحة الصلة بین البحرین المصلح بین الفئتین مستشهد
المتکلمین متمسک المتوحدین برهان السلف سلطان الخلف وثیقة هذه الوفود طلیعة المهدی الموعود ذکار
الاصل والفرع منار الدین والشرع وارث سید البشر منور المائة الحادیة عشر مجدد الالف ثانی
الامام الربانی ست کجا گردد ز وصف خامه آگاه + چه نم دریابد از دریا پرکاه + چنان بهتر گزین پس گوش
باشم + سرایم نغمه و خاموش باشم + سمی المصطفی بالاسم الذی اشتهر علیه الشیخ احمد بن الشیخ عبد الاحد
الفاروقی نسبا والحنفی مذهبا والنقشبندی مشربا فی الفروع ادام الله سبحانه ظل حیاته علی
العالمین واروا هم من بحار برکاته الی یوم الدین حبذا وقت وحال آن ناظران سلیم البال که چون
سواد نظر بدین مداد که سواد اعظم اسرار و حکم است بکشایند و با علام ربانی از آن مداد همه امداد حضور یابند و
از آن سواد سویداے دل را پرنور و خوشاب و مآل آن قاریان مستقیم الاحوال که چون لسان شان آشناے
این لنگر قلزم گردد یا امام سبحانی جان شان در شکر و شکر شکر گردد و مرحبا مر آن مجلسان پاک نهاد و
مستعدان نیک اعتقاد را که چون از غایت دقت و غموض جمال این نکات و رموز که وراء طور عقل
است بر ایشان پرده نکشاید به عدم یافت و قصور دریافت خویش را متهم داشته راه صدّقنا پویان باشند
ع کسے را راز ایشان جز ایشان نداند + گویا این همه را سلم دارند و نقد ثمرات سعادات ابدیه از آن بدست آرند
ذلک لمن خشی ربه و احسرتا از آن خوانندگان کج بین و شنوندگان سخن چین که آنچه ازین طهارت خفیه فهم شان
در آید موافق طبع شان آید به جهارت قال و بحث خیال صاحب این مقال را حج دارند و آنچه ازین بیان
چنین و چنان نیاید دراز کوتاهی تقریر زبان بدیان خویش دراز کنند و بحکم المرء لما یجهل عدو المجاهل جنگ جنگ
سازند گفته‌اند که این طائفه علیه در اظهار این اسرار خفیه در میان نیند ع ایشان نیند این همه
الحان زمطرب است + الله سبحانه اخوان ما از السرائر عیب خورش و اسرار غیب پاک دلان صفاکیش این
گرداناد و از قید کید و غل غل مخلصان عالم البسر که به پای دل و گردن خاطر دارند مخلص بخشاد و آنگه گفته
در اظهار اسرار در میان نیند شاهد آن را هم از کینه صاحب اسرار بشنوند ع بر حال تو هم حال تو برهان و دلیل
چون جلد اول مکتوبات معدن الفتوحات که در المعرفت نام اوست و تاریخ اختتام یافت بعضے تشنگان
زلال مقال بعرض اقدس رسانند که اگر اشاره عالیه وارد شود انهار اسرار رسے که بعد ازین از چشمه خامه
گوهر نثار انبوع بیاید جمع نموده دریاے جلد ثانی پدیدار گردد و بندگان حضرت از غایت انکسار و خشیت در جواب

فرمودند اینهمه علوم که تبیین و تحریر یافت دران فکرت و حیرتم که آیا مقبول و مرضی بوند یا نه آنگاه خاموش گشته متوجه بشارت و اشارت گشتند فردای آن روز فرمودند که دوش ندا در دادند و ظاهر ساختند که اینهمه علوم که نوشته بل هرچه در گفتگوی تو آمده همه مقبول و مرضی است که اشارت بنوشتهای من کرده فرمودند اینهمه باگفته ایم و بیان ماست و دران وقت همه آن علوم را بنظر نیز داشتند و من بریک یک اجمالاً و تفصیلاً نظر میکردم سیما در علومی که وقتے مراد را آنها تردد بود همه را دران حکم داخل یافتیم الحمد لله علی الاحسان این قلم محترم را نگارش اسرار قدم جریان دادند و چون آن جلد بنود و نه مکتوب رسید که مطابق اسماء حسنے است بر همان ختم شد در سال که تاریخ آن از نورالخلائق هویدا است بعضی مکاتیب که بعد ازان بر منصه گذارش و صحیفه نگارش آمد الامیر النسیب والسید الحبیب قطب زمانه و یگانه بیت در تقریر و تحریر یکانی + تن تجرید را روحی و جانے + دم از آئینه سازد نور زائل + دم او صیقل آئینهٔ دل + معدن الایقان والعرفان محمد نعمان بن شمس الدین یحیی الشهیر بمیر بزرگ البدخشانی سلمه الله وابقاه که از کمل خلفاء بزرگ حضرت ایشانند و با مرعاتی آنحضرت در صوب دکن رهنمای بریه و مروج این طریقهٔ علیه اند التماس نمودند که آن لآلی منثوره را فراهم آورده و قیمهٔ جلد ثالث بروی کار آید با جابت مقرون گشت و چون جمع مکاتیب بسے و چند رسید میان حضرت سیادت پناه و خادمان این درگاه مهاجرت صوری ضروری حائل گشت و حضرت ایشانرا نیز مدت روزگار طویل ضمیر بے نظیر بتحریر معارف و تقریر مکاشف نیامد تا آنکه بتائید هدایت خداوندی جل شانه بعد از چندین ساله آرزومندی این ضعیف که نام او در آخر مکتوب اول این جلد بقلم شریف رفته در سال ۱۰۳۱ که از لفظ خاک نشین مُعبِّر من است بنجاک نشینی عتبه علیه استسعاد یافت مقارن آن دریای لسان الغیب و انبوب بیان حضرت ایشان در تموج تقریر و جوشش تحریر آمد و از غایت رحمت و عنایت آن غریب نواز این کمترین بجمع آن مسودات و نقل آن از سوله به بیاض ممتاز گردیده با تمام جلد ثالث در همان سال که از لفظ ثالث نیز معین است سرفراز شد و چون شمار مکاتیب بصد و سیزده رسید که موافقت آن بعدد حروف باقی هویدا است و لیکن باعتبار تقریر این بغایت شایان و زیبا بر همان انجام یافت در سالیکه کاس الاخیمن بلوح آنست بعد ازان مکتوبی را که بتازگی علوم جدیده و اسرار غریبه ظهور یافته بود فرمودند که مسک الختام گردید و چنان شد که بالحاق آن تطابق عدد سور قرآنی عیان شد الحمد لله اولاً و آخراً و باطناً و ظاهراً طلاب را ازین مائده پر فائده قوت جان و قوت ایمان

باد الی یوم التناد و بحق الحق الهادی الی سبیل الرشاد مکتوب اول بسیادت پناه میر محمد نعمان در جواب سوال وارد از قربیت افعال و صفات و ذات واجب جل سلطانه ورود یافت بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه شریفه وصول یافت تصدیع بسیار کشیده حق سبحانه و تعالے سعے ایشانرا مشکور گرداند چون مکرر از قربیت افعال و صفات و ذات واجبی جل سلطانه استفسار نموده اند و اله این بیان اند بصر درت اینقدر رو مینماید بدانند که هر شی بماهیت خود آن شی خی است و از برائے ثبوت ماهیت مر آن شئ را هیچ جعل جاعل درکار نیست که ثبوت شئ مر نفس خود را ضروری است از ینجا گفته اند که جعل در نفس ماهیات ثابت نیست و ماهیت مجعول نیستند و جعل جاعل از برائے اتصاف ماهیات بوجود درکار است فعل صباغ در اتصاف ثوب است بلون نه آنکه ثوب را ثوب سازد و لون را لون گرداند که آن محال است که تحصیل حاصل است پس جعل در نفس شئے نشد بلکه در اتصاف شئے بوجود شد پس ثابت شد که شئے بماهیت خود خود شئے است و این معنے در نظر کشفے در ظل شئے و عکس شئے مفقود است که عکس و ظل بماهیت ظلے و عکسے خود ظل و عکس نیست بلکه بماهیت اصل خود ظل و عکس گشته است چه ظل ماهیت ندارد و همان ماهیت اصل است که بظل خود را ظهور نموده است پس اصل اقرب باشد ظل را از نفس خود چه ظل باصل خود ظل است نه بنفس خود و چون عالم ظلال و عکوس افعال واجبی است جل سلطانه ناچار افعال که اصول او بیند از عالم بعالم اقرب باشند و همچنین افعال ظلال صفات واجبی اند جل شانه ناچار صفات بعالم از عالم و از اصول عالم که افعال باشند اقرب باشند که اصل الاصل اند و چون صفات نیز ظلال حضرت ذات اند تعالی و حضرت ذات جل سلطانه اصل جمیع اصول است لاجرم حضرت ذات تعالی بعالم از عالم و از افعال و صفات واجبی اقرب باشد اینست بیان اقربیت او تعالی که در حیز تحریر و بیان آید عقلاً اگر بر سر انصاف بیایند محل که قبول اینمعنے نمایند و اگر قبول نمایند غم نیست که خارج از مبحث اند و چون درین بیان مقدمات معقوله نیز مندرج است اگر سیادت پناهی میر شمس الدین علی را نیز در مطالعه این مکتوب شریک سازند گنجائش دارد و نوشته بودند که شروع در جلد ثالث مکتوبات نمایند چنین کنند که اهل الله در هرچه صلاح به بینند محل که مبارک باشد و چون بمیر مشار الیه تفویض این امر نمایند فرمایند که نسخه را متعدد سازند و یک نقل آنرا بسرهند فرستند و مسودات را بمحافظت نگاه دارند شاید احتیاج افتد

دیگر فقیر در رفتن و ماندن شما حیران است از بسکه حریص ملاقات شما است بر فتن شما لب نمی تواند کشود
و بماندن هم دلالت نمیتواند نمود که مبادا سبب فوت مصالح جمع کثیر باشد اینقدر هست که اگر برادر خواجه
محمد هاشم را فرستند که چندروز در صحبت باشد و اخذ بعض علوم و معارف نماید که جوان قابل ظاهر
میشود و مشار الیه مربای شماست و مذاق وا ان شما استفسار ها را باو حواله فرمایند که جواب گرفته بخدمت
شما رساند والسلام مکتوب دوم بحضرت جامع الاسرار والعلوم مخدوم زادهای گرامی خواجه محمد معصوم
سلمه الله تعالی ورود یافته در مواعظ و انقطاع از خلق و توسل بجناب حضرت حق سبحانه و تعالی الحمد لله
رب العالمین فی السراء والضراء وفی الیسر والعسر وفی النعمة والنقمة وفی الرحمة والزحمة وفی الشدة والرخاء
وفی العطیة والبلاء والسلام والصلوة علی من ما اوذی نبی مثل ایذائه وما ابتلی رسول نحو ابتلائه لهذا اصار
رحمة للعالمین و سید الاولین والآخرین فرزندان گرامی وقت ابتلا هرچند تلخ و بیمزه است اما اگر فرصت
دهند مغتنم است که درینوقت چون شما را فرصت داده اند حمد خدای جلشانه بجا آورده متوجه کار خود باشند
و یک لمحه و لحظه فراغت بر خود تجویز نکنند و یکے از سه چیز باید که خالی ازان نباشند تلاوت قرآن مجید
و ادای نماز بطول قراءة و تکرار کلمه طیبه لا اله الا الله باید که بکلمه لا نفی آلهه ماسواها نفس خود نماید و دفع
مقاصد و مرادات خویش کنند مراد خود طلبیدن دعوی الوهیت خود کردن است باید که هیچ مرادی را
در ساحت سینه گنجائش نبود و هوسے در متخیله نماند تا حقیقت بندگی متحقق شود مراد خود خواستن مستلزم
دفع مراد مولای خود است و معارضه کردن است بصاحب خود اینمعنے مستلزم نفی مولای خود است
و اثبات مولویت خود قبح این امر را نیک دریافته نفی دعوی الوهیت خود نمایند تا زمانیکه از هواها و هوسها تمام
پاک گردند و جز مراد مولا مرادے نداشته باشند اینمعنے بعنایت الله سبحانه امید است که در ایام بلا و در
اوقات ابتلا بسهولت میسر گردد در غیر این ایام این هواها و هوسها سدهای سکندریه است در گوشه ها
خزیده باین امر مشتغل باشند که فرصت مغتنمست در زمان فتن اندک را به بسیار قبول مینمایند و در غیر زمان
فتن ریاضات و مجاهدات شاقه درکار است خبر شرط است ملاقات واقع شود یا نه نصیحت همین است که مراد
و هوسے نماند والده خود را نیز باینمعنے مطلع سازند و دلالت نمایند باقی احوال ان شاء الله چون گذرنده
است چه در معرض بیان آرد بر خوردان شفقت دارید و بخواندن ترغیب نمائید و اهل حقوق را تا توانید از
جانب ما راضی سازید و بدعای سلامتی ایمان ممد و معاون باشید مکرر و مکرر نوشته میشود اینوقت را

بامور لاطائل صرف نکنند و بغیر ذکر الهی جلشانه باید که هیچ چیز نپردازند اگر مطالعه کتب و تکرار طلبه بود وقت ذکر ست
هواهاے نفسانی را که آلهه باطله اند در تحت لا آرید تا تمام منتفی شوند و هیچ مرادی و مقصودی در سینه نماند حتے اگر
خلاصی من که بالفعل از اهم مقاصد شماست نیز باید که مراد شما نباشد و بتقدیر و فعل و اراده او تعالی راضی
باشید و در جانب اثبات کلمه طیبه غیر از غیب هویت که وراے وراے معلومات و متخیلات است هیچ نباشد
غم حویلی و سرا و چاه و باغ و کتب و اشیاء دیگر خود سهل است باید که هیچ چیز مزاحم وقت شما نشود و غیر از مرضیات
حق جل و علا مراد و مرضی شما نباشد اگر بلاے مردیم انهمه اشیا میرفت که در حیات ما رفته باشد هیچ فکر نکنند اولیاء
این امور را باختیار خود گذاشته اند تا باختیار او تعالی این امور را بگذاریم و شکر بجا می آریم و امید است که از
مخلصان باشیم بفتح لام جائیکه نشسته اند همانرا وطن انگارند حیات چندروزه هر جا که گذرد باید که بیاد حق
جلشانه گذرد معامله دنیا سهل است متوجه آخرت باشند و والده خود را تسلی دهند و ترغیب آخرت نمایند ماند
ملاقات یکدیگر اگر حق سبحانه تعالی خواسته باشد میسر خواهد شد و الا بتقدیر او تعالی راضی باشند و دعا کنند که در
دار السلام جمع گردیم و تلافی ملاقات دنیا را بکرم او تعالی در آخرت حواله نمائیم الحمد لله علی کل حال مکتوب سوم
بسیادت مآب میر محب الله مانکپوری ورود یافته در بیان معنے کلمه طیبه لا اله الا الله الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی لا اله الا الله نیست هیچ احدے که استحقاق الوهیت و معبودیت داشته
باشد مگر خدای بے همتاے جلشانه که واجب الوجود است و از سمات نقص و حدوث منزه و مبرا است
زیرا که مستحق عبادت که عبارت از کمال تذلل و خضوع و انکسار است کسی است که جمیع کمالات او را
ثابت است و جمیع نقائص از وی مسلوب است و همه اشیا بوی در وجود و توابع وجود محتاجند و او
بهیچ چیز در هیچ امر محتاج نه و نافع و ضار اوست و هیچ بے اذن او هیچ یکے ضر و نفع نمیتواند رسانید
و هیچ کس باین صفات کامله غیر او تعالی نیست و نشاید که باشد چه اگر غیر باین صفات کامله بی زیادتے
و نقصان متحقق شود غیر نخواهد بود للزوم الغیریة التمائز ولا تمایز ثمه و اگر اثبات غیریت یا اثبات تمایز
نمائیم لازم مے آید نقص او که منافی الوهیت و معبودیت است زیرا که اگر جمیع کمالات او را اثبات نکنیم
تا تمایز پیدا کنند لازم مے آید نقص او همچنین اگر جمیع نقائص از وی مسلوب نه نمائیم نیز نقص لازم است
و اگر اشیا بوی محتاج نباشند برای چه مستحق عبادت ایشان بود و اگر او بشئے از اشیا در امرے
از امور محتاج بود ناقص باشد و همچنین اگر نافع و ضار نباشد اشیا را با وی چه احتیاج بود و چرا

مستحق عبادت ایشان باشد و اگر احدی بی اذن او باشیاء ضرر و نفع تواند رسانید او بکار می افتد
و مستحق عبادت نمیماند فلا یکون الجامع لهذه الصفات الکاملة الا واحد لا شریک له و لا یستحق للعبادة
الا هو الواحد القهار سوال اگرچه تمامی این صفات بر نهجیکه تبیین گشته است مستلزم نقص است که منافی الوهیت
و معبودیت است اما تواند بود که آن غیر صفات دیگر داشته باشد که باعث امتیاز گردد و هیچ نقص لازم
نبود هر چند ما آن صفات را ندانیم که چیست جواب آن صفات نیز خالی نیست از صفات کامله است
یا از صفات ناقصه بهر تقدیر محذور مذکور لازم است هر چند ما آن صفات را بخصوص ندانیم که چیست
این قدر معلوم است که از دائره کمال و نقصان خارج نیست و بهر تقدیر نقص دامنگیر است چنانچه گذشت و دلیل
دیگر بر عدم استحقاق معبودیت غیر حق سبحانه و تعالی آنست که او تعالی هرگاه در جمیع ضروریات وجودی
و توابع وجودی اشیا کافی باشد و نفع و ضرر اشیا باو سبحانه مربوط بود دیگری بیکار و بی طائل محض بود
و هیچ احتیاجی اشیا را باو نباشد پس استحقاق عبادت او را از کدام راه پیدا شود و اشیا چرا بذلت
و خضوع و انکسار باو پیش آیند کفار بدکردار غیر حق سبحانه را عبادت کنند و اصنام تراشیده را معبود
خود سازند بزعم فاسد آنکه ایشان نزد حق سبحانه و تعالی شفعاء ما خواهند بود و بتوسل اینها بحضرت
حق سبحانه تعالی تقرب خواهند نمود زهی بیخردان از کجا دانسته اند که ایشان را مرتبهٔ شفاعت
خواهد بود و حضرت حق سبحانه و تعالی اینها را اذن شفاعت خواهد داد بمجرد توهم احدی او را
عبادت شریک ساختن جل و علا نهایت خذلان و خساره است عبادت امر آسان نیست
که هر سنگ و جماد کرده آید و هر عاجزی را بلکه عاجزتری از خود را مستحق عبادت تصور کرده شود
و بمعنی الوهیت استحقاق عبادت متصور نیست هر که صلاحیت الوهیت دارد مستحق عبادت است
و هر کرا این صلاحیت نیست این استحقاق نیست و صلاحیت الوهیت مربوط بوجوب وجود است
آنکه وجوب وجود ندارد و الوهیت را نشاید مستحق عبادت نبود بی عقل آنند که حضرت
حق سبحانه را در وجوب وجود بی شریک میدانند و در عبادت با او تعالی شرکا را اثبات نمایند ندانسته
اند که وجوب وجود شرط استحقاق عبادت است و چون در وجوب وجود شریک نبود در استحقاق عبادت
هم شریک نباشد در استحقاق عبادت شریک ساختن مستلزم شریک ساختن است در
وجوب وجود نیز پس تکرار این کلمهٔ طیبه هم بنفی شریک وجوب وجود باید ساخت

و هم نفی شریک استحقاق عبادت بلکه اهم و احوج و انفع درین راه نفی شریک استحقاق عبادت است که مخصوص
بدعوت انبیا است علیهم الصلوات و التحیات و التسلیمات مخالفان که ملتزم ملت انبیا نیستند علیهم الصلوات
و التسلیمات نیز بدلائل عقلیه نفی شریک وجوب وجود مینمایند و واجب الوجود جز یکی را ندانند جلّ شانه اما
از معاملهٔ استحقاق عبادت غافلند و از نفی شریک استحقاق عبادت فارغ از عبادت غیر تحاشی ندارند و از
عمارت دیر محافل تورز ند انبیا اند علیهم الصلوات و التحیات که هدم دیر مینمایند و رفع استحقاق
عبادت غیر میفرمایند مشرک بلسان این بزرگواران آنکس است که بعبادت غیر حق سبحانه گرفتار
است اگرچه بنفی شریک وجوب وجود قائل باشد چه تمام اهتمام اینها بنفی عبادت ماسوای حق است
سبحانه که بعمل و معامله تعلق دارد و مستلزم نفی شریک وجوب وجود است پس تا زمانیکه کسی بشرائع
این بزرگواران علیهم الصلوات و التسلیمات که مبنی از نفی استحقاق عبادت ماسوی است متحقق نشود
از شرک نرهد و از شعبهای شریک عبادت آلهی آفاقی و انفسی نجات نیابد که شرائع انبیا علیهم الصلوات
و التحیات متکفل این معنی است بلکه مقصود از بعثت شان تحصیل این دولت است و در غیر شرائع
این بزرگواران نجات ازین شرک میسر نیست و توحید بی التزام ملت ایشان علیهم الصلوات و التحیات
ممکن نه قال الله تبارک و تعالی ان الله لا یغفر ان یشرک به مراد الکریمة ما اراد الله سبحانه و یحتمل
ان یراد لا یغفر ان لا یلتزم بالشرائع لان عدم التزام الشرائع لازم للشرک فذکر الملزوم و اراد اللازم
ثم یندفع ما یتوهم من ان الشرک کما لا یغفر لا یغفر انکار سائر الشرعیات ایضا فما وجه التخصیص و یحتمل ان یکون
معنی ان یشرک به ان یکفر به لان انکار الشرائع کفر بالله سبحانه فلا یغفر و العلاقة بین الشرک و الکفر
بالخصوص و العموم فان الشرک کفر خاص من مطلق الکفر فذکر الخاص و اراد العام ثم یندفع ما یتوهم من
ان الشرک کما لا یغفر لا یغفر انکار سائر الشرعیات ایضا فما وجه التخصیص باید دانست که عدم
استحقاق عبادت مر غیر حق سبحانه را بدیهی است لا اقل حدسی است کسیکه معنی عبادت را نیک
فهم نماید و غیر حق سبحانه را نیک تامل کند بی توقف حکم بعدم استحقاق عبادت نماید مر آن غیر را مقدمات
که در بیان این معنی آورده میشود از قبیل تنبیهات است که بر بدیهیات نمایند ایراد نقض و مناقضه و معارضه
برین مقدمات گنجائش ندارد نور ایمان باید تا بفراست درک این مقدمات نماید بسیاری از بدیهیات
است که بر ابلهان و قاصر فهمان مخفی مانده است و همچنین جمعی که بمرض ظاهر و علت باطن گرفتار اند

بدیہیات جلیہ وخفیہ برایشان مخفی است سوال در عبارت مشائخ طریقت قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم
واقع شدہ است کہ ہرچہ مقصود تست معبود تست معنی این عبارت چیست و محلے کہ از صدق دارد کدام است
جواب مقصود شخص متوجہ الیہ آن شخص است و آن شخص ناجان دارد در تحصیل آن مقصود خود در امعان
نمیدارد و ہر قسم ذل و انکسار کہ در تحصیل آن پیش می آید تحمل میکند و تقاعدنے ورزد و این معنی
مودی عبادت است کہ مبنی از کمال ذل و انکسار است پس مقصودیت شے مستلزم معبودیت آن شے
شد پس نفی معبودیت غیر حق سبحانہ تعالیٰ وقتے متحقق شود کہ غیر حق سبحانہ جل وعلا مقصودے
نماند و مراد او جز تعالیٰ چیزے دیگر نباشد و تحصیل این دولت مناسب حال سالک معنی کلمہ طیبہ لا الٰہ
الا اللہ لا مقصود الا اللہ است چندان تکرار این کلمہ باید نمود کہ از معبودیت غیر نامے و نشانے
نماند و مراد جز او تعالیٰ ہیچ چیز نبود تا در نفی معبودیت غیر صادق بودہ در رفع آلہہ متکثرہ محق باشد و این
قسم نفی آلہہ متکثرہ نمودن و از نفی مقصودیت بنفی معبودیت غیر آمدن شرط کمال ایمان است کہ
بولایت مربوط است و نفی آلہہ ہوائے منوط تا نفس مطمئنہ نگردد ایمنے متوقع نیست و اطمینان نفس
بعد از کمال فنا و بقا متصور است و در ظاہر شریعت غراکہ مبنی از یسر و سہولت است و مشعر از رفع حرج
عبادست کہ بنیۂ ضعیف مخلوق گشتہ اند آنست کہ اگر در تحصیل مقصودے عیاذاً باللہ سبحانہ سر از ربقہ شریعت
بیرون اندازد و در حصول آن از حدود شرعیہ تجاوز نماید آن مقصود معبود او باشد و آلہ او بود و اگر
آن مقصود انچنین نبود و در تحصیل حصول آن ارتکاب منکرات شرعیہ نماید آن مقصود ممنوع
شرعی نبود گویا آن مقصود از مقاصد او نیست و آن مطلوب از مطالب آن نہ بلکہ مقصود او
فی الحقیقۃ حق است سبحانہ و مطلوب او امر و نواہی شرعیہ او تعالیٰ اینچ از میل طبعے با آن شے مقصود
پیدا نکردہ است و آن ہم مغلوب احکام شرعیہ است و حقیقۃ شریعت کہ بکمال ایمان دلالۃ ینمائیم مادہ
مقصودیت غیر مطلوب است چہ در تجویز مقصودیت غیر حق سبحانہ و تعالیٰ ایما است کہ با مداد و اعانۃ استیلائے
ہوا و ہوس تعلّی مقصودیت غیر معارضہ مقصودیت حق سبحانہ و تعالیٰ پیدا کند بلکہ حصول آن را بر حصول مرضی
حق جل و علا اختیار نماید و بخسارۃ ابدی رساند پس نفی مقصودیت غیر مطلقا در اکمال ایمان ضروری آمد
تا از زوال و رجوع مامون و محفوظ بود آرے بعضے از صاحب دولتان را بعد از نفی ارادہ و رفع
اختیار صاحب ارادہ و اختیار میسازند و اختیار و ارادہ جزئیہ را از وے مسلوب گردانیدہ صاحب

اختیار

اختیار و ارادہ کلیہ مینمایند تحقیق اینمعنے در مکتوب دیگر خواہد نمود ان شاء اللہ تعالیٰ ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا
انک علیٰ کل شیء قدیر والسلام علیٰ من اتبع الہدیٰ والتزم متابعۃ المصطفیٰ علیہ و علیٰ جمیع الانبیاء الصلوات
والتحیات والتسلیمات والبرکات اتمہا و اکملہا مکتوب چہارم بسیادت و ارشاد پناہ میر محمد نعمان در تاویل
آیۂ کریمہ لا یمسہ الا المطہرون قال اللہ تعالیٰ انہ لقرآن کریم فی کتاب مکنون لا یمسہ الا المطہرون مراد الکریمۃ
ما ارادہ اللہ سبحانہ و رمزے کہ در مقام فہم قاصرے در آیہ آنست کہ مساس نکنند اسرار مکنونہ قرآنی را
مگر جماعۂ کہ از لوث تعلقات بشریۃ پاک شدہ باشند ہر گاہ نصیب پاکان مساس اسرار قرآنی بود دیگران
چہ رسد و رمزے دیگر آنکہ نخوانند قرآن را یعنے نشاید کہ بخوانند قرآن را مگر جماعۂ کہ نفوس ایشان از ہوا
و ہوس مزکی شدہ باشد و از شرک جلی و خفی و از آلہہ آفاقی و انفسے مطہر گشتہ باید فرق آنست کہ مناسب
حال مبتدی سلوک ذکر است و نفی ماسوائے مذکور است بحدے کہ ہیچ از ماسوای معلوم نماند و ہیچ
چیز غیر از حق سبحانہ مراد او نباشد اگر بتکلف اشیا را بیاد او دہند یادش نیاید و مقصودش نبود
و چون چنین شود کہ از شرک پاک گشتہ باشد و از آلہہ آفاقے و انفسے آزاد شدہ درین زمان می سزد
کہ بجائے ذکر تلاوت قرآن نماید و بدولت تلاوت ترقیات فرماید پس از حصول اینحالت مذکورہ
تلاوت قرآن نمودن داخل اعمال ابرار است و بعد از حصول اینحالت تلاوت قرآن از جملہ اعمال مقربین
چنانچہ ذکر گفتن پیش از حصول این نسبت از اعداد اعمال مقربین بودہ است اعمال ابرار از جملہ
عبادات است و اعمال مقربین از جملہ تفکرات تفکر ساعۃ خیر من عبادۃ ستین او سبعین سنۃ شنیدہ
باشند و تفکر عبارت از باطل بسوئے حق ہا لقدر فرق کہ در میان ابرار و مقربین است در عبادت
و تفکر ایشان نیز ہمان قدر تفاوت است باید دانست ذکرے کہ مبتدی را در اعداد اعمال مقربین
بود آنست کہ از شیخ کامل مکمل اخذ نمودہ باشد و مقصودش سلوک طریقت بودہ الا آن ذکر نیز
از جملہ اعمال ابرار است و اللہ سبحانہ الملہم للصواب والسلام علیٰ من اتبع الہدیٰ والتزم متابعۃ
المصطفیٰ علیہ و علیٰ آلہ الصلوات والتسلیمات اتمہا و اکملہا مکتوب پنجم بسیادت و ارشاد پناہ
میر محمد نعمان در بیان بعضے از احوال و اذواق خاصہ حضرت ایشان مد ظلہ العالی الحمد للہ و سلام
علیٰ عبادہ الذین اصطفیٰ مخفی نماند کہ تا زمانیکہ بعنایت اللہ سبحانہ آن عنایت بصورت جلال و غضب
او تعالیٰ تجلے نفرمود و محبوس قفس زندان نگشتیم از تنگنائے شہودے بالکلیہ نرستیم و از پس

کوچہاے ضلال خیال و مثال بتمام برآمدم و در شاہراہ ایمان بغیب بطلق العنان تجتر نمودم و از حضور بغیب
و از عین بعلم و از شہود باستدلال بر وجہ کمال پیوستم و ہنر دیگران عیب و عیب دیگران از ہنر بذوق کامل و وجدان
بالغ یافتم و ثمرہای خوشگوار بے ننگی و بے ناموسی و مرہای مزہ دار خواری و رسوائی را چشیدم
و از جمال طعن و ملامت خلق حظ نگرفتم و از حسن بلا و جفاے مردم محفوظ نشدم و کالمیت بین یدی الغسال
گشتہ بالکلیہ ترک ارادہ و اختیار کردم و رشتہای تعلق آفاق و انفس را بتمام و کمال گسستم و
حقیقت تضرع و التجا و انابت و استغفار و ذل و انکسار را بدست نیاوردم و قسطاس رفیع المنزلت
استغناے حضرت حق سبحانہ را کہ محفوف بسرادقات عظمت و کبریائی است مشاہدہ نمودیم
و خود را بندۂ خوار و زار و ذلیل و بے اعتبار و بے ہنر و بے اقتدار و با کمال احتیاج و افتقار بعلوم نساختم
و ما ابری نفسی ان النفس لامارۃ بالسوء الا ما رحم ربی ان ربی غفور رحیم اگر محض فضل تواتر یوم من
واردات الٰہی جل سلطانہ و توالی عطیات و انعامات نامتناہی او سبحانہ درین محنتکدہ شامل
حال این شکستہ بال نمیشد نزدیک بود کہ معاملہ بیاس رسد و رشتۂ امید گسستہ گردد الحمد للہ الذی
عافانی فی عین البلاء و اکرمنی فی نفس الجفاء و احسن بی فی حالۃ العناء و وفقنی علی الشکر
فی السراء و الضراء و جعلنی من متابعی الانبیاء و من مقتفی آثار الاولیاء و من محبی العلماء
و الصلحاء صلوات اللہ سبحانہ و تسلیماتہ علی الانبیاء اولا و علی اتباعہم ثانیا مکتوب ششم
بمعارف آگاہ شیخ بدیع الدین در بیان آنکہ ایلام محبوب از انعام او و جلالش از جمال او محبوب تر است
الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی صحیفۂ شریفہ کہ مصحوب شیخ فتح اللہ ارسال داشتہ
بودند رسید از جفا و ملامت خلق نوشتہ بودند آن خود جمال این طائفہ است و مصقل زنگار ایشانست
باعث قبض و کدورت چرا باشد اوائل حال کہ فقیر باین قلعہ رسید محسوس میشد کہ انوار ملامت
خلق از بلاد و قرے در رنگ سحابہاے نورانی پے در پے میرسند و کار را از حضیض باوج
میبرند سالہا بتربیت جمالے قطع مراحل مینمودند الحال بتربیت جلالے قطع مسافت مے نمودند
و در مقام صبر بلکہ در مقام رضا باشند و جمال و جلال را مساوی دانند نوشتہ بودند کہ
از وقت ظہور فتنہ نہ ذوق ماندہ است و نہ حال باید کہ ذوق و حال مضاعف باشد
کہ جفاے محبوب از وفاے او بیشتر لذت بخش است چہ بلا شد در رنگ عوام سخن کردہ اید و

دور از محبت ذاتیہ رفتہ اید بر خلاف گذشتہ جلال را بیش از جمال انگارند و ایلام را زیادہ از انعام تصور نمایند
زیرا کہ در جمال و انعام مراد محبوب مشوب بمراد خود است و در جلال و ایلام خالص مراد محبوب است و
خلاف مراد خود است مراد اینجا و حالت و حال سابق است دشمنان ما بیہا از زیارت حرمین شریفین نوشتہ
بودند چہ مانع است حسبنا اللہ و نعم الوکیل مکتوب ہفتم بسیادت پناہ میر محب اللہ مانکپوری در بیان
تحمل ایذاے خلق بعد الحمد و الصلوۃ و تبلیغ الدعوات میرساند کہ صحیفۂ شریفہ سیادت پناہ اخوی
میر محب اللہ رسید فرحت فراوان رسانید از تحمل ایذاے خلق چارہ نبود و از صبر بر جفاے
اقارب گذر نہ قال اللہ تعالی لحبیبہ علیہ و علی آلہ الصلوۃ و السلام و اصبر کما صبر
اولو العزم من الرسل و لا تستعجل لہم نگے در سکونت آن مقام ہمین ایذا و جفاست و شما در مقام
فرار اید از ان نمک آری شکر پروردہ تاب نمک ندارد چہ توان کرد بیت ہر کہ عاشق شد
اگرچہ نازنین عالم است ✽ نازکی کے راست آید بارہی باید کشید بہ اندراج یافتہ بود اگر اجازت باشد
در آلہ آباد منزل اختیار کنم منزلے تعیین نمایند تا از افراط جفاے آنجا رفتہ نفسے راست کنند اما ہو
طریق الرخصۃ و طریق العزیمۃ الصبر و التحمل علی الایذاء درین موسم ضعف بر فقیر غالب آمد چنانچہ معلوم
شما است ازین جہت بچند کلمہ اقتصار نمود و السلام مکتوب ہشتم بحقائق آگاہ مولانا محمد صدیق در بیان
اصالۃ غیب و ظلیت شہود نمود ✽ محبت شعار غیب مقابل شہود است کہ شائبہ ظلیت دارد و غیب
ازین شوب مبرا است پس از شہود اکمل باشد لیکن ہرگاہ سید البشر علیہ و علی آلہ الصلوۃ و السلام
در شب معراج بدولت رؤیت مشرف شدہ باشد کہ ماوراے اوراے سراوقات ظلال است و از شوب ظلیت
ظلیت اقدس است چرا در حق او علیہ و علی آلہ الصلوۃ و السلام غیر اکمل آمد و بود اکتفا بغیب از
براے رفع ظلیۃ بودہ چون رفع ظلیۃ بالکلیہ در عین حضور میسر شود غیب چہ در کار بود این دولت است
کہ مخصوص سید الکونین است علیہ و علی آلہ الصلوۃ و السلام و اکمل تابعان او را علیہ و علیہم الصلوات
و التسلیمات ازین مقام بتبعیت و وراثت نیز نصیب است چنانچہ رؤیت نیست شہود و مشاہدہ
ہم نیست از ان مقام تعبیر بغیب بہترین عبارات است تفصیل آن مقام بگفت راست نمے آید
ہر کس باندازہ یافت خود خواہد دریافت و ہو وراء ذلک و نصیب منہ الا اقل القلیل و السلام
مکتوب نہم بسیادت و ارشاد پناہ میر نعمان در بیان آیۂ کریمہ ما آتاکم الرسول فخذوہ

الآية بسم الله الرحمن الرحيم قال الله تبارك وتعالى ما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا واتقوا الله ذكر التقوى بعد ذكر الامتثال للاوامر والانتهاء عن المناهي اشارة الى اهتمام الانتهاء الذي هو حقيقة التقوى وانه هو ملاك الدين قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وبارك ملاك دينكم الورع وقال عليه الصلوة والسلام في موضع آخر لا تعدل بالرعة شيئا والرعة هو الورع والوجه لهذا الاهتمام والله سبحانه اعلم بالصواب ان الانتهاء اعم وجوداً واكثر نفعا لما انه يوجد في ضمن الامتثال ايضا فان الاتيان بالامر انتهاء عن ضده وهو ظاهر واما كثرة نفع الانتهاء بغير جهة عمومه فلانه مخالفة محضة مع النفس لا حظ للنفس فيه بخلاف صورة الامتثال فان النفس قد تلتذ فيه وكل ما فيه زيادة مخالفة مع النفس لا شك انه اكثر نفع واقرب طرق الى النجاة فان المقصود الاصلى من التكليفات الشرعية قهر النفس لانها انتصبت بمعادات الله سبحانه ورد في الحديث القدسي عاد نفسك فانها انتصبت بمعاداتي فكل طريق من طرق المشائخ تكون رعاية الاحكام الشرعية فيها كثيرة يكون اقرب طرق الى الله سبحانه لوجود كثرة المخالفة مع النفس الا وهو الطريق النقشبندية لهذا قال سيدنا وقبلتنا الشيخ بهاء الدين المشتهر بنقشبند قدس سره وجدت طريقا اقرب طرق الى الله سبحانه بوجود كثرة المخالفة مع النفس واما بيان زيادة رعاية الشريعة في هذه الطريقة فمما لا يخفى على المنصف الفطن الخالص في طرق المشائخ ومع ذلك نبهنا بزيادة الايضاح في بعض الرسائل والله سبحانه اعلم بحقيقة الحال وهو سبحانه حسبي ونعم الوكيل وصلى الله تعالى على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم وبارك والسلام على من اتبع الهدى

مکتوب دهم بسیادت وارشاد پناه میر محمد نعمان در تفسیر آیهٔ کریمه و اذا سالک عبادی عنی فانی قریب

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى قال الله تعالى واذا سالک عبادی عنی فانی قریب قرب حضرت حق سبحانه وتعالی هر چند بیچون و بیچگونه است اما وهم را گنجایش جولانگاه است اقربیت او ست تعالی که از حیطهٔ وهم خارج است و از دائرهٔ خیال بیرون لهذا اقرب دانان بسیار اند و اقربیت دانان اقل قلیل نهایت قرب تا حصول اتحاد است هر چند اتحاد هم بمجرد توهم است و اقربیت از گذشت اتحاد است در جانب قرب اگرچه عقل از خود نزدیکتری را غیر از بعید تصور نکند این از کوته نظری عقل است که بدوربینی عادت کرده است و از خود نزدیکتری را در نیافته والسلام

مکتوب یازدهم بسیادت پناه میر شمس الدین علی خلخالی در بیان جامعیت انسان که مرکب از اجزاء عشره عالم امر و خلق است و ترجیح قلب انسان بر عرش مجید

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى آدمی نسخه ایست جامع که مرکب از اجزاء عشره است از عناصر اربعه و نفس ناطقه و قلب و روح و سر و خفی و اخفی و قوی و جوارح دیگر که انسان است بهمین اجزاء است و این اجزاء با یکدیگر متضاده اند تضاد عناصر اربعه با یکدیگر ظاهر است و همچنین ضدیت عالم خلق با عالم امر هویدا است و پنجگانهٔ عالم امر هر یکے با مری مخصوص است و یکبالی منسوب و نفس ناطقه خود خواهان هوای خود است هیچ یکے سری فرود نمی آرد و عنایت خداوندی جل سلطانه این اشیاء متضاده را بقدرت کاملهٔ خود بصورت هر کدام را شکسته جمع نموده است و مزاج خاص و هیأت وحدانی عطا نموده بعد از حصول مزاج خاص و هیأت وحدانی بحکمت بالغهٔ خود صورتی او را بخشیده است تا حفظ اجزای متفرقهٔ متضادهٔ او نماید این مجموع را مسمی بانسان گردانیده باعتبار جامعیت و حصول هیأت وحدانی بشرف استعداد خلافت مشرف ساخته این دولت بعد از انسان هیچ یکے را میسر نشده است عالم کبیر اگرچه بزرگ است اما از جامعیت خالی است و از هیأت وحدانی بی نصیب این ماجرا در جمیع افراد انسانی ثابت است و عوام و خواص انسان در معنی شرکت دارند باید دانست که اشرف اجزاء عالم کبیر عرش مجید است و تجلے مخصوص به آن فوق تجلیات اجزاء دیگر است زیرا که آن تجلے جامع است و آن ظهور مستحق اسماء و صفات وجوبی است تعالت و تقدست و ایضا این تجلے دائمی است گنجایش اقتیاز ندارد و قلب انسان کامل که مناسبت بعرش دارد و آنرا عرش الله میخوانند از ان تجلے عرشی نصیب وافر دارد و حظ کامل غایت ما فی الباب آن تجلے کلے است و این تجلی نسبت بآن جزوی است اما قلب مزیتے دارد که در عرش نیست و آن شعور به تجلے است و ایضا قلب مظهریست که گرفتاری بظاهر خود دارد بخلاف عرش که ازین گرفتاری خالی است پس ناچار قلب را بواسطهٔ این شعور و گرفتاری ترقی ممکن است بلکه واقع زیرا که بحکم المرء مع من احب قلب با کسے است که بآن گرفتاری دارد و مفتون محبت اوست اگر محب اسماء و صفات است با اسماء و صفات است و اگر محب ذات است تعالى و تقدست آنجا درست کرده و از گرفتاری اسماء و صفات در گذشته بخلاف عرش مجید که تجلے مجرد از اسماء و صفات در حق او غیر واقع است والسلام

مکتوب دوازدهم بسیادت پناه

میر محمد نعمان در فوائد تضرع و نیاز و ذکر و تلاوۃ قرآن و طول قنوت در نماز الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین
اصطفی صحیفۂ شریفہ سیادت پناہ اخوی بوصول یافتہ مسرور گردانید نوشتہ بودند کہ دعا و تضرع و زاری
و دوام التجا بحضرت حق سبحانہ بہتر است یا ذکر گفتن بہتر یا این روش ممزوج بذکر بہتر از ذکر گفتن بیچارہ است
با اینہمہ ہرچہ جمع شود دولتست مدار وصول بذکر نہادہ اند چیزہای دیگر در رنگ ثمرات و نتائج
ذکر اند و نیز پرسیدہ بودند کہ ازین سہ چیز کدام چیز بہتر است ذکر نفی و اثبات و تلاوۃ قرآن و نماز
بطول قنوت ذکر نفی و اثبات در رنگ وضو است کہ شرط نماز است تا طہارت درست نشود شروع
در نماز ممنوع است ہمچنین تا معاملہ نفی بانجام نرسد غیر از فرائض و واجبات و سنن ہرچہ کنند از عبادات
نافلہ داخل وبال است اول ازالہ مرض خود باید ساخت کہ مربوط بذکر نفی و اثبات است بعد ازان
بعبادات و حسنات دیگر کہ در رنگ غذاہای صالحہ اند مر بدن را باید پرداخت پیش از زوال
مرض ہر غذا کہ تناول نمایند فاسد و مفسد است مصرع ہرچہ گیرد علتی علت شود ؛ و انجام این
معاملہ لازم نیست کہ تعیین نمودہ آید کہ آن حالت خود گویای تمامی خود است نوشتہ بودند کہ جلد تا
بنام چہ کس مسجل شود پیش ازین ہم ظاہر الفقیر نوشتہ بود کہ باسم شما مسجل سازند در جواب کتابت
شما حالا ہم ہمان سخن است بہتر از شما کہ خواہد بود ہموارہ دل را نگرانی توان گفت کہ بجانب
شما است وجہی از برای نشستن شما در آگرہ معلوم نیست ہرچند در جوار است اما چون از ملاقات
خالی است بی اعتبار است بتقریب فقیر آنجا نباشد مرا بخدای ارحم الراحمین سپردہ متوجہ وطن شوند
و مشتاقان آنجائی را مسرور سازند و اگر وجہی از برای ماندن آنجا در دل تصور کردہ باشند امر دیگر است
والدۂ محمد امین موفق باشد و بہ عصمت در آید و بود و اقعہ ہای دور و دراز کہ نوشتہ بودند بمطالعہ
در آمد ہرچند چیزہای موحش و مکدر بسیار دارد اما نیکست کہ آخر ہر کدام بخیریت میباشد فرمانید کہ ازین
قسم واقعات باید کہ متنبہ باشند و بتوبہ و استغفار تلافی نمایند تمتعات دنیوی و مزخرفات فانی لا شئ
محض است عاقل بآن مفتون نشود و مبتلا نگردد پیش نظر باید کہ اموال آخرت بود و دوام بذکر مشغول باشند
چہ کار است کہ لذت تمام در ذکر پیدا شود و چیزہا در نظر در آید آن خود داخل لہو و لعب است
در ذکر ہرچند مشقت بود بہتر باشد نماز پنج وقت ادا نمودہ اوقات را بذکر الہی جل شانہ
معمور دارد و بہ التذاذ از ذکر معطل نباشد و باید کہ خدمت شما را غنیمت

دانستہ در رضاجوئی شما باشد و شما نیز خیلی بجانب ایشان بروید و برفق تمام بجانب خود بکشید و دلالت
بحسنات نمائید والسلام مکتوب سیزدہم بسیادت پناہ میر محب اللہ مانکپوری صدور یافتہ در تحریص
رسوخ بمتابعت صاحب شریعت علیہ و علی آلہ الصلوۃ والسلام و متابعت پیر طریقت
بسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب شریف سیادت مآب اخوی میر سید محب اللہ رسید مقدمات ما بین [illegible] و
اضطرار و اضطراب اندراج یافتہ بود بوضوح انجامید نا امیدی کفر است امیدوار باشند و اگر درین دو امر
رسوخ دارند ہیچ غم نیست بمتابعت صاحب شریعت علیہ و علی آلہ الصلوۃ والسلام و اعتقاد
و محبت بشیخ طریقت واقف باشند و ملتجی و متضرع بوند کہ درین دو دولت قصور نرود دیگر ہرچہ باشد
سہل است و تلافی آن ممکن و پیش ازین ہم نوشتہ بودیم کہ چون از سکونت مانکپور کارہ اند بہ الہ آباد وطن
اختیار کنند محتمل کہ مبارک باشد شما عکس فہمیدید لفظ مبارک ہم گر دلالت ننمود الحال نیز ہمان سخن است
امشب بنظر در آمد کہ گویا رخت شما را از مانکپور کشیدہ بالہ آباد بردہ اند ہمانجا دیرانہ اختیار کنید و اوقات
بذکر الہی جل سلطانہ معمور دارید و بہیچکس کار نداشتہ باشید ملتزم ذکر نفی و اثبات باشید و جمیع مرادات
را بتکرار این کلمۂ طیبہ از ساحت سینہ بر آرید تا مقصود و مطلوب و محبوب جز یکی نباشد اگر دل از ذکر گفتن
ماندہ شود بزبان بگوئید بشرط اخفا کہ جہر درین طریق ممنوع است باقی روش و اوضاع طریق را
معلوم کردہ اید تا توانید راہ تقلید را از دست ندہید کہ تقلید شیخ طریقت ثمرات دارد و در خلاف
طریق او خطرہا است زیادہ چہ نویسد والسلام علی من اتبع الہدیٰ والتزم متابعۃ المصطفی علیہ و علی
آلہ و اصحابہ الصلوۃ و التسلیمات اتمہا و اکملہا مکتوب چہاردہم بہ میر شمس الدین علی در جواب
سوال او از وجود واجب تعالی ورود یافتہ الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی صحیفۂ
شریفہ کہ از روی کرم و شفقت مرسل داشتہ بودند بمطالعہ آن محظوظ و مستلذ گشت جزاکم اللہ سبحانہ خیر
اندراج یافتہ بود ہرگاہ کہ ذات حضرت حق سبحانہ و تعالی بماہیت خود موجود باشد بوجود عینا کان او زائدا
پس تقابل میان واجب الوجود کہ ذات اللہ سبحانہ بلا اعتبار الوجوب والوجود است و میان
ممتنع الوجود چگونہ متحقق شود و اطلاق واجب الوجود بر ذات معرا از وجوب وجود بچہ وجہ توان
نمود و اثبات استحقاق عبادت کہ منوط بوجوب وجود است چگونہ خواہد شد و اطلاق واجب
الوجود بر ذات عدیم الوجود و الوجوب بچہ اعتبار خواہد بود تحدد و ماجواب این اسئلہ

تفصیل در مکتوبی از مکتوبات جلد ثانی که ظاهرا بنام یکی از فقیرزادها است اندراج یافته است اگر مطالعه
فرمایند تخیل که حفظ نمایند بالجمله تواند بود که ماهیت واجبی جل سلطانه بخودی خود موجود نه بوجود و اثبات وجوب
اطلاق وجوب دران حضرت جلشانه از قبیل منتزعات عقل باشد و لله المثل الاعلی و چنانچه وجوب وجود
از قبیل منتزعات است امتناع عدم نیز دران حضرت جل سلطانه از منتزعات است آنجا که ذات بحت
است جل و علا چنانکه نسبت وجوب وجود نیست نسبت امتناع عدم هم نیست چون نسبت وجوب وجود
پیدا شد نسبت امتناع وجود عدم که مقابل اوست نیز هویدا گشت و نسبت استحقاق عبادت که متفرع
بر وجوب وجود است نیز بظهور آمد کان الله ولم یکن معه شیء وان کان من النسب والاعتبارات
فاذا ظهرت النسب ظهر التقابل والسلام اولا وآخرا مکتوب پانزدهم بسیادت پناه میر محمد نعمان
ورود یافته در بیان آنکه لذت ایلام محبوب در نظر محب از انعام او زیباتر است الحمد لله وسلام علی
عباده الذین اصطفی سیادت پناه اخوی میر محمد نعمان را معلوم بوده باشد مفهوم شد که هرچند
یاران خیراندیش در نسبت اسباب خلاصی کوشیدند سود مند نیامد النجح فیما صنع الله سبحانه پاره
ازین امر بمقتضای بشریت حزنی پیدا شد و در سینه تنگی ظاهر گشت بعد از زمانی بفضل حق
جل سلطانه اینهمه حزن و تنگی سینه بفرح و شرح صدر مبدل گشت و یقین خاص دانست اگر مراد این
جماعت که در صدد آزارند موافق مراد حق است جلشانه پس کره و تنگی سینه بی معنی است و منافی
دعوی محبت است چه ایلام محبوب در رنگ انعام او نیز محبوب و مرغوب محب است محب چنانکه
از انعام محبوب لذت میگیرد از ایلام او نیز ملتذ میگردد بلکه در ایلام او لذت بیشتر می یابد که از شائبه
حظ نفس و مراد او مبرا است و چون حضرت حق سبحانه و تعالی که جمیل مطلق است آزار اینکس
خواسته باشد هر آئینه این ارادهٔ او تعالی نیز در نظر اینکس بغایت او سبحانه تعالی جمیل است
بلکه سبب التذاذ است و چون مراد این جماعت موافق مراد حق است سبحانه و این مراد بعینه آن مراد است
هر آئینه مراد ایشان نیز بنظر مستحسن موجب التذاذ است فعل شخصی که مظهر فعل محبوب بود آن فعل آن شخص نیز در
رنگ فعل محبوب محبوب است و آن شخص فاعل بعلاقهٔ این نظر نیز در نظر محب محبوب بنظر آید عجیب معامله است
هرچند جفا ازین شخص بیشتر متصور بود در نظر محب زیباتر می در آید که نماینده صورت غضب محبوب بیشتر
دارد و کار دیوانگان این راه و اثر گونه است پس بدی آن شخص خواستن و بوی بد بودن منافی

محبت محبوب بود که آن شخص بیش از مرات فعل محبوب هیچ نیست جمعی که متصدی آزارند در نظر محبوب یکی اند
نسبت بظاهر خلایق بیاران بگویند و تنگیهای سینه را دور سازند و بجماعه که در صدد آزارند بدبین نباشند بلکه باید که از
فعل آنها لذت گیرند آری چون بدعا ماموریم و حضرت حق سبحانه و تعالی را دعا و التجا و تضرع و زاری خوش
می آید دعای دفع بلیه مینمایند و سوال عفو و عافیت کنند و آنکه مراحمت صورت غضب گفته شد زیرا که
حقیقت غضب نصیب اعدا است با دوستان بصورت غضب است و بحقیقت عین رحمت
است در صورت غضب چندان منافع محب و ودیعت نهاده اند که چه شرح دهد و نیز در صورت غضب که بدوستان
عطا میفرمایند خرابی جماعه منکر است و باعث ابتلای اینها معنی عبارت شیخ محی الدین عربی قدس سره
معلوم نموده باشند که گفته است عارف را همت نیست یعنی همتی که قصد دفع بلیه شود از عارف مسلوب است
زیرا که چون بلیه را عارف از محبوب داند و مراد محبوب تصور نماید بدفع آن چه نوع همت بندد و در دفع آن
چگونه خواهد اگرچه بصورت دعا دفع بر زبان آرد از جهت امتثال امر دعا اما فی الحقیقة هیچ نمی خواهد و بالجمله بلیه
ملتذ است والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب شانزدهم بمولانا احمد ذہیبی ورود یافته در عدم
اطلاع سالک احوال خود را و مشاهدهٔ آن در مرایای مسترشدان الحمد لله و سلام علی عباده الذین
اصطفی مکتوب شریف رسید نوشته بودند که من در خود از احوال و مواجید و علوم و معارف این طائفه
هیچ نمی یابم مع ذلک دو شخص طالب راه را که طریقه گفتم خیلی متاثر گشتند و احوال غریبه پیدا کردند
وجه آن چه باشد مدانند احوالیکه دران دو شخص پیدا گشته عکس احوال شما بوده است که در مرایای
استعداد آنها بظهور آمده و آن دو شخص چون صاحب علم بودند درک احوال خود نمودند شما را
نیز دلالت به علم حصول آن حال مستور کردند در رنگ آئینه که دلالت بحصول کمالات خفیه شخص نماید
و هنرهای مکنونه او را او را سازد مقصود حصول احوال است علم بآن احوال دولتی است دیگر جمعی را این
علم میدهند و جمعی دیگر را نمیدهند مع ذلک هر دو از ارباب ولایت باشند و در قرب برابر بوند ما من علم
و ما من جهل مقرر این طائفه است از عدم علم باحوال خود در آزار نباشند سعی نمایند که
احوال حاصل شود بلکه از احوال گذشته بمحول احوال واصل گردند علم باحوال اگر بی توسط مسترشدان میسر
شود قناعت کنند که در مرایای ایشان مطالعه نمایند و از راه مظاهر حظ بگیرند احوال باید علم بآن احوال
اگر بی توسط میسر نشد امید است که بتوسل حاصل گردد و نیز نوشته بودند که دوام آگاهی عبارت از چیست

بسا است که دل را در بعضی مشاغل ذهولی ازین آگاهی و احساس پیدا نماید تشخیص آگاهی و دوام آگاهی باید
بدانند که آگاهی عبارت از حضور باطن است بجناب قدس خداوندی جل سلطانه شبیه بعلم حضوری
که دوام لازم اوست هیچ شنیده باید که شخصی در وقتی از اوقات از نفس خود غافل گردد و ذهولی نسبت
بخود پیدا کند غفلت و ذهول در علم حصولی متصور است که مغایرت در میان است و در علم حضوری
همه حضور در حضور است اگرچه البته ازین حضور دور و نفور است و بحصول در غرور است پس آگاهی را دوام
لازم آمد و آنچه دوام ندارد و نگرانی است مطلوب که اشتباه باگاهی مذکور دارد و دوام آن متعذر است
که شباهت بعلم حصولی دارد که از دوام قلیل النصیب است و لله المثل الاعلی اطلاق علم حصولی و علم
حضوری نسبت بجناب قدس واجبی جل سلطانه بر سبیل تشبیه و تنظیر است چه آنکه خود نزد دیگر بود تعالی شانه
از ضبط علم حصولی و علم حضوری بیرون باشد ارباب معقول هرچند آن را تصور توانند نمود و از خود نزد دیگری
را نتوانند دریافت اما نزد یک ارباب علوم لدنی این معنی واضح است و بعنایت خداوندی
جل شانه بسهولت حاصل ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا دیگر سیادت پناه
اخوی چون بر شما حقوق بسیار دارند و از آمدن شما بی رخصت در آزار اند باید که بی توقف خود را
در ملازمت ایشان رسانند و تلافی آزار نمایند اگر برخصت ایشان می آمدند مضائقه نبود باید که موافق
مرضی ایشان عمل نمایند و برخصت بیایند زیاده چه نویسد مکتوب هفتم بصالحه از اهل ارادت
در بیان عقائد دینیه و ترغیب بر عبادات شرعیه الحمد لله الذی انعم علینا وهدانا الی الاسلام وجعلنا
من امة محمد سید الانام علیه و علی آله الصلوة والسلام باید دانست که حضرت حق سبحانه و تعالی
منعم علی الاطلاق است اگر وجود است از جناب قدس او تعالی موهوب است و اگر
بقا است هم از ان حضرت جل سلطانه عطا است و اگر صفات کامله است هم از و رحمت شامله است
سبحانه و تعالی زندگی و دانائی و توانائی و بینائی و شنوائی و گویائی همه از ان حضرت جل شانه مستفاد است
و انواع نعم و صنوف کرم از حد و عد بیرون است هم از ان جناب قدس مفاض است ازاله عسرت و
شدت او می فرماید تعالی و اجابت دعوت و دفع بلا او می نماید سبحانه رزاق است که از کمال
رافت خود ارزاق عباد را بعلت گناهان شان منع نکند ستار است که از وفور عفو و تجاوز
هتک حرمت شان بارتکاب سیئات ننماید حلیم است که بمواخذه و عقوبت شان

استعجال نفرماید کریم است که عموم کرم خویش از دوست و دشمن باز ندارد و اجل و اعظم این نعم و اعز و اکرم اینها
دعوت باسلام است و هدایت بدار السلام و دلالت بمتابعت سید الانام علیه و علی آله الصلوة والسلام که
حیوة ابدی و تنعمات سرمدی بدان مربوط است و رضای مولای تعالی و سبحانه بآن منوط بالجمله انعام و اکرام
و احسان او تعالی اظهر من الشمس است و اجلی من القمر انعام دیگران باقدار و تمکین اوست تعالی و احسان
شان از قبیل استعارة من المستعیر والسوال من الفقیر نادان در رنگ دانائی باین معنی قرار دارد و غبی و کل ذکی این امر
معترف است بیت گر بر تن من زبان شود هر موئی ❊ یک شکر وی از هزار نتوانم کرد ❊ و شک نیست که
بداهة عقل حکم بوجوب شکر منعم می نماید و تعظیم و توقیر او را لازم می داند پس شکر حضرت حق سبحانه و تعالی
که منعم حقیقی اوست سبحانه ببداهة عقل واجب گشت و تعظیم و تکریم او تعالی لازم آمد و چون حضرت حق
سبحانه و تعالی در کمال تقدس و تنزه است و عباد در نهایت تدنس و تلوث از کمال بی مناسبتی چه
دریابند که تعظیم او تعالی در چیست و تکریم او سبحانه در کدام است بسا است که اطلاق بعضی امور را
بران جناب اقدس ایشان مستحسن دانند و فی الحقیقة نزد او تعالی مستهجن باشد و تعظیم خیال کنند
توهین بود و تکریم تصور نمایند تحقیر باشد پس تا زمانیکه تعظیم و تکریم او تعالی از جناب قدس او سبحانه
مستفاد نشود شایان شکر او نباشد سبحانه قابل عبادت او نبود تعالی چه حمد یکه از نزد ایشان باشد نزدیک
است که هجو بود و مدح قدح گردد تعظیم و توقیر و تکریم او تعالی که از ان حضرت مستفاد گشته است
نسبت بهمین شریعت حقه است علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة اگر تعظیم قلبی است در شریعت
حقه مبین شده است و اگر ثنای لسانی است هم آنجا مبرهن است اعمال و افعال جوارح را نیز تفصیل صاحب
شریعت بیان فرموده است پس ادای شکر او تعالی منحصر در اتیان شریعت گشت قلباً و قالباً
اعتقاداً و عملاً و هر قسم تعظیم و عبادت او تعالی که ماورای شریعت ادا نموده اند شایان اعتماد نباشد
بلکه بسا است که محصل اضداد او بود و حسنه متوهمه فی الحقیقة سیئه باشد پس بملاحظه بیان مذکوره
عمل بشریعت بعقل نیز واجب آمد و ادای شکر منعم تعالی بی اتیان آن متعذر گشت و شریعت دو
جزو دارد اعتقادی و عملی اعتقادی از اصول دین است و عملی از فروع دین فاقد اعتقاد از اهل نجات
نیست و خلاصی از عذاب آخرت در حق او متصور نه و فاقد عمل احتمال دارد که امر او مفوض بمشیت
اوست سبحانه و تعالی اگر خواهد عفو فرماید و اگر خواهد بقدر ذنب عذاب کند خلود در نار مخصوص بفاقد

اعتقاد است و مقصور بر منکر ضروریات دین فاقد عمل اگرچه معذب شود اما مخلد نار در حق او مفقود است و چون
اعتقادیات از اصول دین است و از ضروریات اسلام ناچار بیان آنها می نماید و در عملیات باوجود ذکریت
چونکه تفصیل است حواله اینها بکتب فقه داشته شمه در ترغیب بعضی از عملیات ضروریه نیز بیان خواهد نمود
انشاء الله تعالی اعتقادیات الله تعالی بذات اقدس خود موجود است و وجود او تعالی بخودی خود است
و او تعالی ازلی چنانچه هست همیشه بوده است و همیشه خواهد بود و عدم سابق و عدم لاحق را بجناب قدس او تعالی
راه نیست چه وجوب وجود کمینه خادم آن درگاه مقدس است و سلب عدم کمینه کناس آن بارگاه محترم
و او تعالی یکی است که شریک ندارد نه در وجوب وجود و نه در الوهیت و استحقاق عبادت چه شریک
وقتی درکار بود که او تعالی کافی نبود و مستقل نباشد و آن نقص است که منافی وجوب الوهیت است
و چون کافی بود و مستقل باشد شریک بیکار میماند و عبث می افتد و آن نیز علاقه نقص است که منافی
وجوب الوهیت است پس اثبات شریک مستلزم نقص احد الشریکین گشت که منافی شرکت است پس
اثبات شرکت مستلزم نفی شرکت آمد و آن محال است پس شریک باری تعالی محال باشد
و او را سبحانه صفات کامله است از حیوة و علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر و کلام و تکوین و این
صفات ثمانیه را صفات حقیقیه گویند که قدیم اند و در خارج موجود اند و وجود زائد بر وجود ذات تعالی او تقدس
چنانچه مقرر علماء اهل حق است شکر الله تعالی سعیهم و غیر از اهل سنت شکر الله تعالی سعیهم بوجود
صفات زائده از فرق مخالفان هیچکس قائل نیست حتی که صوفیه متاخرین ازین فرقه ناجیه نیز صفات را
عین ذات گفته اند و بمخالفان موافق گشته اگرچه از نفی صفات تحاشی دارند اما از حصول
و از تبادر عبارات ایشان نفی صفات لازم است مخالفان کمال را در نفی صفات کامله انگاشته اند
و بعقل خود از نصوص قرآنی جدا افتاده هداهم الله سبحانه سواء الصراط و صفات دیگر یا اعتباریه
اند یا سلبیه همچون قدم و ازلیت و وجوب الوهیت و چنانچه گویند او تعالی جسم و جسمانی نیست
عرض و جوهر نیست مکانی و زمانی نیست حال و محل نیست محدود و متناهی نیست از جهت
بیجهت است و از نسبت بی نسبت کنائیت و مثلیت از جناب قدس او تعالی مسلوب است
و ضدیت و ندیت در ان حضرت جل سلطانه مفقود از مادر و پدر و از زن و فرزند پاک و مبرا
است که اینها همه امارات حدوث اند و مستلزم نقص و جمیع کمالات در جناب قدس او را ثابت است

و جمیع نقائص از آن حضرت جل سلطانه مسلوب بالجمله صفات امکان و حدوث که سر نقص و شرارت دارند
همه را از جناب قدس او تعالی مسلوب باید داشت و او سبحانه عالم کلیات و جزئیات است و داننده اسرار
و خفیات در سموات و در ارضین مانند ذره احقر هم از ضبط علم او سبحانه بیرون نیست بلی چون خالق
جمیع اشیا اوست سبحانه باید که عالم بجمیع آنها نیز بود که خالق را از علم خلق چاره نبود بی دولتان چند اند که
حضرت حق سبحانه و تعالی را عالم بجزئیات ندانند که آن بعقل ناقص خود کمال انکارند چنانچه از کمال
بیخردی زیاده از یک چیز از واجب الوجود جل سلطانه صادر ندانند و آن هم بآنجناب باضطرار نه باختیار
و آنرا نیز کمال انکارند عجیب جاهلانند که جهل را کمال تصور نمایند و اضطرار را از اختیار دانند و از جهلی
که دارند اشیای دیگر را مستند بغیر او دارند سبحانه عقل فعال از نزد خود تراشیده محدثات را باو منسوب
دارند و خالق سموات و ارضین را معطل و بیکار دانند هیچ طائفه نیز و این فقیر سفیه تر ازین طائفه در عالم
بوجود نیامده است سبحان الله جمعی هستند که این پلیدان را از ارباب معقول تصور مینمایند و بحکمت
منسوب میدانند مگر احکام کاذبه ایشان را مطابق نفس امری انگارند ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا
وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب و او تعالی از ازل تا ابد بیک کلام متکلم است
اگر امر است از همان یک کلام است و اگر نهی است هم از ان و همچنین اخبار و استخبار تا شی
از همان یک سخن و اگر توریت و انجیل است همان سخن دلیل است و اگر زبور و فرقان است
هم از ان کلام نشان است و همچنین سائر صحف و کتب که بر انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات نازل گشته
تفصیل همان سخن است هرگاه ازل و ابد باین وسعت و امتداد آن آنجا واحد بود بلکه گنجائش آن هم
ندارد که اطلاق آن آنجا بواسطه تنگی عبارت واقع است پس کلامی که دران صادر شود
یک کلمه بلکه یک حرف بلکه یک نقطه خواهد بود و اطلاق نقطه آنجا در رنگ اطلاق است که
بواسطه تنگی عبارت واقع است والا نقطه هم گنجائش ندارد و وسعت در ذات و صفات آنحضرت
جل سلطانه از عالم بیچونی و بیچگونگی است ازین وسعت و تنگی که از صفات امکان است
پاک و منزه است و او را سبحانه مومنان در بهشت خواهند دید بعنوان بیچونی و بیچگونی چه رویتی
که متعلق به بیچون شود آن رویت نیز بیچون خواهد بود بلکه رائی نیز از بیچون حظ وافر خواهد یافت تا بیچون را
تواند دید لا یحمل عطایا الملک الا مطایاه امروز این معما را باخص خواص از اولیای خود حل ساخته اند و

منکشف گردانیده این مسئلهٔ غامضه نزد این بزرگواران تحقیقی است و دیگران را تقلیدی و غیر از اہل حق
ہیچکس از فرق مخالفان چه از مومنان و چه از کافران باین مسئله قائل نیست و رویت حق را جل سلطانه غیر این
بزرگواران ہمه محال مے انگارند و مستشهد مخالفان قیاس غائب بر شاہد است که بین الفساد است
حصول ایمان باین قسم مسئلهٔ غامضه بے نور متابعت سنت سنیه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة
متعذر است ؎ لائق دولت نبود ہر سرے ٭ بار مسیحا نکشد ہر خرے ٭ عجب است جمعے که ایمان
بدولت رویت نداشته باشد چگونه بحصول آن سعادت مستسعد خواہد شد که نصیب منکر حرمان
است و این نیز عجب که در بہشت باشند و نه بینند زیرا که آنچه مستفاد از شرع است حصول دولت رویت
است مر جمیع اہل بہشت را و نیامده است که بعضے از اہل بہشت خواہند دید و بعضے دیگر نخواہند دید
در حق اینها ہمان جواب حضرت موسیٰ است علیٰ نبینا و علیه الصلوٰة والسلام که در سوال فرعون فرموده
قال الله تعالیٰ ای حالیا عنهما قال فما بال القرون الاولی قال علمها عند ربی فی کتاب لا یضل ربی ولا ینسی الذی
جعل لکم الارض مهدا و سلک لکم فیها سبلا و انزل من السماء ماء باید دانست که بہشت و ما ورای بہشت
ہمه نسبت بحق سبحانه برابر است که ہمه مخلوق وے اند تعالے و او را سبحانه در ہیچ یکے از ینها حلول و
تمکین نیست اما بعضے از مخلوقات را لیاقت ظهور انوار وے نیست جل سلطانه و بعضے را ہست
آئینه لیاقت ظهور صورت دارد و سنگ و کلوخ ندارد پس تفاوت ازین طرف است با وجود نسبت
مساوات از آن حضرت جل سلطانه ؎ این قاعده یاد دار آنجا که خدا است ٭ نے جزو نه کل
نه ظرف نه مظروف است ٭ در دنیا رویت واقع نیست این محل لیاقت ظهور آن دولت ندارد و ہر که
در دنیا بوقوع رویت قائل شود کذاب و مفتری است و غیر حق را حق سبحانه دانسته است این دولت
درین نشاء اگر میسر میشد حضرت کلیم الله علی نبینا و علیه الصلوة والتسلیمات از دیگران بآن احق بود و حضرت
پیغمبر ما علیه و علیٰ آله الصلوة والسلام اگر باین دولت مشرف گشته اند وقوع آن در دنیا نبوده است
بلکه به بہشت رفتند و دیدند که از عالم آخرت است در دنیا ندیدند بلکه از دنیا بر آمده با آخرت ملحق گشتند
و دیدند و او تعالیٰ خالق سموات و ارضین است خالق جبال و بحار است و خالق اشجار و اثمار
است و خالق معادن و نباتات است چنانچه آسمان را بخلق ستارها مزین گردانیده است زمین
را بخلق انسان مزین ساخته اگر بسیط است بایجاد او تعالیٰ کائن گشته است و اگر مرکب است

هم بخلق او سبحانه پیدا شده بالجمله جمیع اشیا را از کتم عدم بوجود آورده است و حادث گردانیده قدم غیر او
سبحانه نشاید و غیر او سبحانه ہیچ چیز قدیم نباید جمیع اہل ملت بر حدوث ماسوای او سبحانه اجماع دارند
و باتفاق غیر او سبحانه قدیم ندانند و کسیکه بقدم اینها قائل شود بتضلیل بلکه بتکفیر او حکم مینمایند امام حجة الاسلام
در رسالهٔ منقذ عن الضلال تصریح باین معنی نموده است و حکم بتکفیر جماعه که غیر حق را نیز قدیم دانند
کرده و جمعی که بقدم سموات و کواکب و امثال اینها قائل گشته اند قرآن مجید تکذیب اینها
می فرماید کما قال الله تعالے الله الذی خلق السموات والارض وما بینهما فی ستة ایام ثم استوی
علی العرش و امثال اینها از آیتهای قرآنی بسیار است سفیہے بود که بعقل ناقص خود خلاف
نصوص قرآنی نماید و من لم یجعل الله له نورا فما له من نور چنانچه عباد مخلوق حق اند سبحانه افعال
عباد نیز مخلوق او اند تعالے چه خلق غیر او را نشاید و ایجاد ممکن از ممکن نیاید که بقصور قدرت
متسم است و بنقص علم متصف که شایان ایجاد و خلق نیست و آنچه بنده را در افعال اختیاریه او
دخل دارد کسب اوست که بقدرت و ارادهٔ بنده واقع است خلق فعل از حق است سبحانه
و کسب فعل از بنده پس فعل اختیاری بنده بمجموع کسب بنده و خلق حق جل و علا واقع است
و اگر کسب و اختیار بنده را اصلا در فعل او مدخل نبود حکم مرتعش پیدا کند و این خلاف محسوس و مشاہد
است بداهة میدانیم که فعل مرتعش دیگر است و فعل مختار دیگر و ہمین قدر فرق از برائے مدخلیت
کسب در فعل او کافی است و حضرت حق سبحانه و تعالے از کمال رافت خود خلق خود را در فعل
بنده تابع قصد بنده ساخته است و بعد از قصد بنده ایجاد فعل در بنده میفرماید پس ناچار بنده ممدوح
و ملوم بود و معاقب و مثاب باشد و قصد و اختیار که حضرت حق سبحانه به بنده داده است ہر دو
جهت فعل و ترک دارد و نیز بتفصیل حسن و قبح فعل و ترک را بلسان انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات
بیان فرموده است باوجود آنکه بنده اختیار یک جهت نماید چاره ندارد از آنکه ملام بود یا ممدوح و کے
نیست که حضرت حق سبحانه بنده را آنقدر قدرت و اختیار داده است که از عهدهٔ اوامر و نواهی
شرعیه تواند بر آمد چه در کار است که قدرت کامله دهند و اختیار تام بخشند آنچه باید داد داده اند منکر آن مصادم
بداهت است و مرض قلبی دارد که در اتیان شریعت درمانده است کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه
این مسئله از مسائل غامضه کلامیه است نهایت و بیان آن مسئله ہمین است که درین اوراق

تسوید یافته است والله سبحانه الموفق ایمان بآنچه علماء اهل حق فرموده اند باید آورد و ببحث و جدال نباید انداخت
بیت نه هر جای مرکب توان تاختن که جاها سپر باید انداختن و انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات رحمت
عالمیان اند که حضرت حق سبحانه وتعالی ایشان را برای هدایت خلق مبعوث ساخته است بتوسط این بزرگواران عباد را
بجناب قدس خود خوانده است و بدار السلام که محل رضای اوست دعوت فرموده بدولت باشد که قبول
دعوت کریم نماید و از مائده دولت او منتفع نگردد این بزرگواران آنچه از حضرت حق سبحانه وتعالی تبلیغ نموده اند
همه حق و صدق است و ایمان بآن آوردن لازم عقل هر چند حجت است اما در حجیت ناقص است حجت بالغه بعثت
انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات حاصل گشته است که عباد را محل عذر نگذاشته اول انبیاء حضرت آدم است علی نبینا
و علیه علیهم الصلوات والتحیات و آخر ایشان خاتم نبوت شان حضرت محمد رسول الله است علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات
بجمیع انبیاء ایمان باید آورد علیهم الصلوات والتسلیمات و همه را معصوم و راستگو باید دانست عدم ایمان بیکی ازین بزرگواران
مستلزم عدم ایمان است بجمیع ایشان علیهم الصلوات والتسلیمات چه کلمه ایشان متفق است و اصول دین شان
واحد و حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوات والسلام که از آسمان نزول خواهد فرمود متابعت شریعت
خاتم الرسل خواهد نمود علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات حضرت خواجه محمد پارسا که از خلفاء اکمل حضرت خواجه
نقشبند است قدس الله تعالی سرهما و عالم و محدث است نیز در کتاب فصول سته نقل معتمد می آرد که حضرت
عیسی علی نبینا و علیهم الصلوات والسلام بعد از نزول عمل بمذهب امام ابی حنیفه خواهد کرد رضی الله تعالی عنه
و حلال او را حلال خواهد داشت و حرام او را حرام و ملائکه کرام عباد مکرم حق اند سبحانه علی نبینا و علیهم
الصلوات والتسلیمات بدولت رسالت و تبلیغ او تعالی مشرف و بآنچه مامور اند امتثال دارند
عصیان و نافرمانی مولی جل سلطانه در حق شان مفقود است و از خوراک و پوشاک پاک اند و از زناشوئی
مبرا اند و از توالد و تناسل نیز کتب و صحف الهی جل سلطانه بتوسط ایشان منزل گشته است و بامانت
شان محفوظ و مامون مانده ایمان آوردن بایشان نیز از ضروریات دین است و راستگو داشتن ایشان را
نیز از واجبات اسلام و نزد جمهور اهل حق خواص بشر افضل اند از خواص ملک چه وصول شان با وجود
عوائق است و قرب قدسیان بی مزاحمت و ممانعت حاصل تسبیح و تقدیس اگرچه کار قدسیان است
اما جهاد را باین دولت جمع کردن کار کمل انسان است قال الله تعالی فضل الله المجاهدین باموالهم
و انفسهم علی القاعدین درجة و کلا وعد الله الحسنی مخبر صادق علیه و علی آله الصلوة والسلام از آنچه خبر داده است از

احوال قبر و از احوال قیامت و از حشر و نشر و از بهشت و دوزخ همه حق است ایمان بآخرت در رنگ ایمان
بالله نیز از ضروریات اسلام است منکر آخرت در رنگ منکر صانع است و قطعاً کافر است عذاب قبر از ضغطه
و غیر آن حق است و منکر آن اگرچه کافر نیست اما مبتدع است که منکر احادیث مشهوره است و چون قبر برزخ است
درمیان دنیا و آخرت عذاب آن نیز شبهی بعذاب دنیا دارد که انقطاع پذیر است و شبهی بعذاب آخرت دارد
که از جنس عذاب آخرت است بیشتر مستوجب این عذاب جماعت اند که از بول تنزه نمی نمایند و نیز جماعت
که بنمامت و سخن چینی مردم می در آیند و سوال منکر نکیر در قبر نیز حق است و این عظیم فتنه ابتلاست در قبر حضرت حق سبحانه
و تعالی ثابت دارد و روز قیامت حق است و البته آمدنی است دران سموات پاره پاره خواهند گشت و
کواکب فرو خواهند ریخت و زمین و جبال نیز پرچه پرچه خواهند شد و بعدم خواهند پیوست چنانچه نصوص
قرآنی بآن ناطق است و اجماع جمیع فرق اسلامیه بر آن منعقد که منکر آن کافر است اگر مقدمات موهومه
تسویل کفر خود نماید و ابلهان را از راه برد و دران روز از قبور برانگیختن و احیای استخوانهای پوسیده
و ریخته نمودن حق است و حساب اعمال و وضع میزان و طیران صحف اعمال و رسیدن صحف ارباب
یمین بیمین شان و صحف اصحاب شمال بشمال شان نیز حق است و صراط که بر پشت دوزخ بنهند و از آنجا
گذشته بهشتیان به بهشت روند و دوزخیان از آنجا در دوزخ افتند نیز حق است چه اینها همه امور
ممکن اند که مخبر صادق بوقوع آنها خبر داده است پس بی توقف قبول آنها باید نمود و بمقدمات واهیه
تشکیک و تردید نباید کرد ما آتکم الرسول فخذوه نص قطعی است و دران روز شفاعت نیکان در حق بدان
باذن حضرت رحمن جل سلطانه نیز حق است پیغمبر فرموده است علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات شفاعتی
لاهل الکبائر من امتی یعنی شفاعت من مر اهل کبائر راست از امت من و خلود کافران بعد از حساب
در دوزخ نیز حق است و همچنین خلود مومنان در جنت و در تنعمات جنت نیز حق مومن فاسق اگرچه
روا است که بشومی گناهان خود چندگاه بدوزخ رود و بقدر ذنب آنجا معذب بود اما خلود
در نار در حق وی مفقود است کسیکه در دل وی مقدار ذره از ایمان بود در دوزخ مخلد نخواهد
بود مآل کار او برحمت است و مرجع او بجنت و مدار ایمان و کفر بر خاتمه است بسا است
که در تمام عمر بیکی ازین دو صفت متصف بود و در آخر بضد آن متحقق گردد انما العبرة للخواتیم
ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب

و ایمان عبارت از تصدیق قلبی است بامور یکه از دین بطریق ضرورت و تواتر به ثبوت پیوسته است و اقرار
لسانی بآن امور ضروری هیچو ایمان بوجود صانع و توحید او تعالی همچنین ایمان بحقیت کتب و صحف منزله
و ایمان بانبیاء کرام و ملائکه عظام علیهم الصلوات و التسلیمات الی یوم القیام و ایمان بآخرت از حشر اجساد
و خلود عذاب و ثواب در دوزخ و در بهشت و انشقاق سموات و انتثار کواکب و اندکاک ارض و
جبال همچنین بفرضیت صلوٰۃ خمس و تعیین رکعات در آن و بفرضیت زکوٰۃ مال و صوم رمضان و حج بیت الحرام
بر تقدیر استطاعت راه و همچنین ایمان بحرمت شرب خمر و قتل نفس بغیر حق و عقوق والدین و سرقه
و زنا و اکل مال یتیم و اکل ربوا و امثال آنها که بتواتر به ثبوت پیوسته است از ضروریات دین اند
و مومن بارتکاب کبیره از ایمان نمی برآید استحلال کبیره کفر است و عمل دار تکاب کبیره فسق و خود را
مومن برحق باید دانست یعنی به ثبوت و به تحقیق ایمان خود اعتراف باید نمود و کلمه استثنا یعنی کلام
انشاء اللّٰہ با ایمان نباید مقرون ساخت که منبی از شک است و به ثبوت ایمان صورت منافات
دارد هر استثنا را راجع بخاتمه دارند که مبهم است اما از اشتباه ثبوت حالی هم خالی نیست پس
احتیاط در ترک صورت شک و اشتباه است و افضلیه حضرات خلفای اربعه بترتیب خلافت
ایشانست چه اجماع اہل حق است که افضل اہل بشر بعد پیغامبران صلوات اللّٰہ تعالیٰ و تسلیماته
سبحانه علیهم اجمعین حضرت صدیق است رضی اللّٰہ تعالیٰ عنه بعد ازان حضرت فاروق رضی اللّٰہ تعالیٰ
عنه و جه افضلیت آنچه این فقیر فهمیده است نه کثرت فضائل و مناقب است بلکه اسبقیت ایمان
است و اقدمیت انفاق اموال و اولیت بذل نفس از برای تائید دین و ترویج ملت متین چه
سابق گویا در امر دین استاد لاحق است و لاحق هر چه می یابد از خوان دولت سابق می یابد
و مجموع این هر سه صفات کامله منحصر در حضرت صدیق است رضی اللّٰہ تعالیٰ عنه با اسبقیت ایمان
کسیکه انفاق مال و بذل نفس خود را جمع کرده است او است رضی اللّٰہ تعالیٰ عنه و این دولت
غیر او را درین امت میسر نشده است قال رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیه و سلم فی مرضه الذی مات فیه انه
لیس من الناس احد آمن علیّ فی نفسه و ماله من ابی بکر بن ابی قحافة و لو کنت متخذا من الناس خلیلا لاتخذت
ابا بکر خلیلا و لکن خلة الاسلام افضل سدوا عنی کل خوخة فی هذا المسجد غیر خوخة ابی بکر و قال علیه و علی آله
الصلوٰۃ و السلام ان اللّٰہ بعثنی الیکم فقلتم کذبت و قال ابو بکر صدقت و واسانی بنفسه و ماله فهل انتم تارکون

لی صاحبی قال علیه و آله الصلوٰۃ و السلام لو کان بعدی نبی لکان عمر بن الخطاب و حضرت امیر المومنین
رضی اللّٰہ عنه فرموده است که ابو بکر و عمر هر دو افضل این امت اند کسیکه مرا بر ایشان فضل دهد مفتری است
و او را تازیانه زنم چنانچه مفتری را زنند منازعات و محاربات که در میان اصحاب خیر البشر
علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات واقع شده است بر محامل نیک محمول باید داشت و از مظنه هوا و
هوس و از حب جاه و ریاست و از طلب رفعت و منزلت دور باید ساخت چه این رذائل از نفس
اماره است و نفوس این بزرگواران در صحبت خیر البشر علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات پاک و مزکی
شده بودند اینقدر هست که دران مشاجرات و محاربات که در خلافت امیر واقع شده بود حق بجانب
حضرت امیر بوده است رضی اللّٰہ تعالیٰ عنه و مخالفان او مخطی بودند بخطای اجتهادی که مجال ملامت
و طعن ندارد و تفسیق خود چه گنجائش دارد که صحابه همه عدول اند و مرویات همه مقبول و مرویات موافقان
امیر و مخالفان امیر هر دو در صدق و وثوق برابر اند و علت مشاجرت و محاربت جرح احدی
نشده است پس همه را دوست باید داشت که دوستی ایشان بدوستی پیغمبر است علیه و علیهم الصلوات
و التسلیمات که فرموده من احبهم فبحبی احبهم و از بغض و دشمنی ایشان اجتناب باید نمود که بغض ایشان
بغض آن سرور است علیه و علیهم الصلوات و التحیات که فرموده من ابغضهم فببغضی ابغضهم و تعظیم و
توقیر آن بزرگواران تعظیم و توقیر آن خیر البشر است علیه و علی آله الصلوٰۃ و السلام و در عدم تعظیم عدم
او همه را تعظیم و توقیر باید نمود از جهت تعظیم صحبت خیر البشر علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات شیخ شبلی
فرموده ما آمن برسول اللّٰہ من لم یوقر اصحابه بعد از تصحیح اعتقاد از اتیان اعمال هم چاره نبود پیغمبر فرموده علیه و
علی آله الصلوٰۃ و السلام که بنای اسلام بر پنج چیز است یکے شهادت ان لا اله الا اللّٰہ و ان محمدا
رسول اللّٰہ که عبارت از ایمان و اعتقاد است به آنچه به تبلیغ محمد رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ تعالیٰ علیه
و علی آله و سلم به ثبوت پیوسته است چنانچه گذشت دوم ادای صلوات خمس است که ستون دین است
سوم ادای زکوٰۃ مال است چهارم صوم ماه مبارک رمضان است پنجم حج بیت الحرام است پس نماز
بهترین عبادات است بعد ایمان باللّٰہ و رسوله و در رنگ ایمان حسن لذاته است بخلاف سائر
عبادات که حسن آنها ذاتی نیست نیک تقید و رزیده بعد از طهارت کامله چنانچه در کتب شرع مبین گشته
است بی فتور ادای نماز باید نمود و در قراءة و در رکوع و سجود و قومه و جلسه و سائر ارکان احتیاط باید کرد

که بوجه کمال ادا نمایند و سکون و طمانینت در رکوع و سجود و قومه و جلسه لازم باید دانست و مساهله نباید کرد تا نماز
و نماز را در اول وقت ادا نمایند و تاخیر را از راه تکاسل و تجاهل تجویز نکنند بنده مقبول کسی است که بمجرد
امر مولی امتثال امر او نماید که تاخیر کردن در امتثال امر از تمرد و سوء ادب است و از کتابهای فقه که
بعبارت فارسی نوشته اند در رنگ ترغیب الصلوٰة و تیسیر الاحکام و امثال آنها باید که هر وقت با خود
دارند و مسائل شرعیه را از آنجا اخذ نمایند و عمل دارند کتب گلستان که مثل آن در جنب کتب فارسی
فقه داخل فضولی است بلکه نسبت با امر ضروری لایعنی است با آنچه احتیاج است در دین لازم
باید دانست که بماورای آنها نباید ملتفت گشت نماز تهجد هم گویا از ضروریات این راه است سعی نمایند
که بی ضرورت ترک نشود اگر در ابتدا این معنی متعسر باشد و بیداری در آنوقت میسر نشود جمعی از خدمتگاران را
برای این امر تعیین نمایند که در آنوقت خواه و ناخواه بیدار سازند و نگذارند که در خواب باشند بعد از
چند روز که بیداری معتاد شود احتیاج بتکلف و تعمل نخواهد شد کسیکه خواهد که در آخر شب بیدار شود
باید که اول شب بعد از نماز خفتن خواب کند و باشتغال امور لاطائل بیدار نباشد در استغفار و توبه
و التجا و تضرع و تذکر معاصی و ذنوب و تفکر نقائص و عیوب و خوف عذاب اخروی و ترس و
الم دائمی در آنوقت غنیمت دانند و عفو و مغفرت از حضرت حق سبحانه تعالی خواهند صد بار این کلمه
استغفار با توجه قلب بزبان آرند استغفر الله الذی لا اله الا هو الحی القیوم و اتوب الیه سبحانه و نیز بعد از
ادای نماز دیگر این کلمه استغفار صد بار بخوانند بطهارة و بغیر طهارة ترک ورد این کلمه استغفار ننمایند
در خبر آمده است طوبی لمن وجد فی صحیفته استغفاراً کثیراً و نماز چاشت هم اگر ادا نموده شود دولتی است
عظیم سعی نمایند که لااقل دو رکعت بر دوام از چاشت ادا کرده شود اکثر رکعات نماز چاشت در رنگ
نماز تهجد دوازده است و بمقتضای وقت و حال هر چه گزارده شود مغتنم است کوشش نمایند
که بعد از ادای هر نماز فرض آیة الکرسی خوانده شود که در خبر آمده است که بعد از نماز فرض هر که
آیة الکرسی بخواند مانع نباشد او را از دخول جنت مگر موت و نیز بعد از ادای هر نماز
از نمازهای پنجگانه باید که سی و سه بار کلمه تنزیه سبحان الله بگویند و سی و سه بار کلمه تحمید الحمد لله
و سی و چهار بار کلمه تکبیر الله اکبر و یکبار بگویند لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملک و له الحمد
یحیی و یمیت و هو علی کل شیء قدیر تا عدد صد کامل شود و نیز در هر روز و هر شب

صد بار سبحان الله و بحمده بگویند که ثواب بسیار دارد و ایضاً در صباح یکبار بگویند اللهم ما اصبح بی من
نعمة او باحد من خلقک فمنک وحدک لا شریک لک فلک الحمد و لک الشکر و در شام بجای اللهم ما اصبح
اللهم ما امسی بگویند و تمام کنند و در حدیث نبوی آمده است علیه و علی آله الصلوات و السلام که هر که این
دعا را در روز بخواند شکر آن روز بجا آورده باشد و هر که در شب بخواند شکر آن شب بجا آورده باشد
و این ورد را در کار نیست که بطهارت بخوانند بلکه در جمیع اوقات این ورد یوم و لیله را بجا آرند و ادای
زکوٰة مال هم از ضروریات دین است برغبت و منت بمصارف زکوٰة باید رسانید سرکار منعم حقیقی جل سلطانه
از عطیه انعام خود فرموده که از چهل حصه یک حصه را بفقرا و مساکین بدهند که در عوض آن اجر جزیل
و جزای جمیل بشما خواهم داد بسی بی انصافی بود بلکه متمرد باشد که در ادای این جزء محقر هم توقف
نماید و در اعطای آن بخل ورزد این قسم توقفها که در امتثال اوامر شرعیه بوجود می آید منشاء آن
مرض قلبی است و عدم یقین باحکام منزل سماوی مجرد کلمه شهادت گفتن کفایت ندارد و منافقان
نیز این کلمه را میگفتند علامت یقین قلت اتیان اوامر شرعیه است بطوع و رغبت یک جیتل که
بنیت ادای زکوٰة بفقیری بدهند بهتر از انفاق لکها است که بی این نیت بدهند چه آن
ادای فرض است و این اتیان نفل و ادای نفل را نسبت با ادای فرض هیچ اعتدادی
و اعتباری نیست کانکه حکم قطره دارد نسبت بدریای محیط از تسویلات شیطان لعین است که مردم
را از فرائض باز داشته بنوافل دلالت مینماید و از زکوٰة نگاه میدارد و روزه ماه مبارک رمضان
نیز از ضروریات اسلام است و از ضروریات دین و در ادای آن نیز اهتمام باید نمود بعذرهای
نامسموع روزه نباید کشود پیغمبر فرموده است علیه و علی آله الصلوات و السلام که روزه سپر است از
آتش دوزخ و اگر مانع ضروری در رنگ مرض روزه قضا شود قضای آنرا بی درنگ ادا باید نمود
بتکاهل و تکاسل نباید گذرانید اینکس بنده است بسر خود نیست مولای دارد چاره ندارد از آنکه
بمقتضای اوامر و نواهی او زندگانی نماید تا امید نجات متصور بود و اگر چنین نکند بنده متمرد
باشد که سزای او انواع عقوبات بود و رکن پنجم اسلام حج بیت الحرام است و آن شرائط دارد
که در کتب فقه بیان فرموده اند بعد از تحقیق شرائط ادای آن ضروری است پیغمبر فرموده است علیه و علی
آله الصلوات و السلام که حج هدم میکند گناهان سابق را و در حل و حرمت شرعی نیک احتیاط باید نمود

از انچه صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوات والتحیة منع فرموده است خود را نگاه باید داشت و محافظت
حدود شرعی باید کرد اگر مطلوب سلامت و نجات بود خواب خرگوش تا چند خواهد بود و پنبه غفلت در گوش
تا کی آخر بیدار خواهند ساخت و پنبه غفلت خواهند برداشت آن زمان غیر از ندامت و حسرت
نقد وقت نخواهد بود و غیر از خجالت و خسارت حاصل نه مرگ نزدیک است و عذابهای
گوناگون آخرت طیار و آماده من مات فقد قامت قیامته پیش از انکه بیدار سازند و سود نکنند
بیدار شوند و بمقتضای اوامر و نواهی شرعی کار کنند و خود را از عذابهای گوناگون اخروی نگاه دارند
قال الله تعالی قوا انفسکم واهلیکم نارا وقودها الناس والحجارة علیها ملائکة یعنی نگاه دارید نفسهای
خود را و اهلهای خود را از آتشی که هیزم آن آدمی و سنگ است بعد از تصحیح اعتقاد و بعد از اتیان
اعمال صالحه بمقتضای شریعت حقه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة اوقات خود را بذکر الهی جل شانه
معمور باید داشت و از یاد او تعالی فارغ نباید بود ظاهر را اگر بخلق مشغول دارند باید که باطن بحق باشد
جل سلطانه و بیاد او تعالی متلذذ باید بود این دولت در طریقه حضرات خواجگان ما قدس الله تعالی
اسرارهم مبتدی را در اول قدم در صحبت شیخ کامل مکمل بعنایت الله سبحانه میسر است شاید ایمان باین
معنی شما را هم حاصل شده باشد بلکه نصیبی اگرچه اقل بود میسر گشته هر چه بدست آمده است آنرا باز دارند
و در شکر آن باشند و امیدوار از زیادتی بوند چون در طریقه حضرات نقشبندیه قدس الله تعالی
اسرارهم اندراج نهایت در بدایت است اگر ازین طریقه اندک است هم بسیار است که در بدایت
از نهایت خبردار است اما مبتدی را باید که هر چند بسیار بدست آید در نظر او اندک بود و اما از شکر آن
فارغ نبود و هم شکر آن نماید و هم زیادتی را خواهد مقصود اصلی از ذکر قلبی زوال گرفتاری ما دون حق است
سبحانه که مرض قلبی عبارت از آنست و تا زوال این گرفتاری حاصل نشود از حقیقت ایمان نصیب
نبود و در اداء اوامر و نواهی شرعیه یسر و سهولت میسر نباید ٭ بیت ٭ ذکر گو ذکر تا ترا جانست ٭ پاکی
دل ز ذکر رحمان است ٭ و در طعام خوردن باید که حظ نفس مطلوب نبود بلکه به نیت قوت و استطاعت
بر عبادت بود و اگر این نیت در ابتدا دست ندهد باید که بتکلف خود را برین نیت آرند و ملتجی و متضرع بوند
که حقیقت این نیت میسر گردد و همچنین در جامه پوشیدن باید که نیت تزیین از برای عبادت و ادای
نماز بود که در قرآن مجید آمده است خذوا زینتکم عند کل مسجد مقصود از جامهای مرغوب پوشیدن نمود خلق نبود

که ممنوع است و همچنین سعی باید نمود که در جمیع افعال و حرکات و سکنات رضامندی مولای خود جل سلطانه منظور
بود بمقتضای شریعت حقه او عمل کرده شود این زمان ظاهر و باطن هر دو متوجه حق باشند تعالی و در یاد حق
بوند جل و علا مثلا خواب که سراسر غفلت است چون به نیت دفع کاهلی در ادای طاعت کرده شود
آن خواب باین نیت عین عبادت گردد تا در آن خواب بود گویا در طاعت بود که به نیت ادای طاعت
است و در خبر آمده است نوم العلماء عبادة هر چند میدانند حصول این معنی امروز از شما متعذر است که هجوم
موانع است و التزام رسوم و عادات است که منظور ننگ و ناموس است که ضدیت بشریعت غرا دارند
چه شریعت از برای رفع رسوم و عادات وارد شده است و از برای رفع ننگ و ناموس که ناشی
از هوای اماره است آمده اما بتوفیق الله سبحانه مداومت بر ذکر قلبی نمایند و نماز پنج وقتی بی فتور
بشرائط ادا کنند و در حل و حرمت شرعی حتی الامکان احتیاط نمایند تخیل که جمال بعضی ظاهر شود و خود بخود راغب
گرداند وجه دیگر از برای نوشتن این قسم نصائح آنست که اگرچه عمل بمقتضای این نصائح حاصل نشود
اعتراف بقصور و نقص خود حاصل است و آن نیز دولتی است ٭ هر کس که یافت دولتی یافت عظیم ٭
وانکس که نیافت درد نایافت بس است ٭ والعیاذ بالله سبحانه از آنکه نیابد و از یافتن خود در باز نبود و نکند
و از ناکردن خویش پشیمان نشود دیگر جاهل متمرد باشد که سر از ربقه بندگی برآورده بود و پا از قید قیمت کشیده
ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا ٭ هر چند وقت و حال و زمان و مکان تقاضای آن
نمیکرد که چیزی نویسد اما چون شوق و رغبت شما را بر وجه کمال دیده بتکلف خود را برین امر آورده
سطری چند تسوید نموده بکمال الدین حسین سپرده حضرت حق سبحانه تعالی بمقتضای آن کرامت فرماید
والسلام علی من اتبع الهدی ٭ مکتوب سیزدهم بسیادت پناه میر محمد نعمان در ورود یافته در بیان
بی تعلقی از ماسوا و ترغیب بصحبت طالبان حق تعالی الحمد لله رب العالمین دائما علی کل حال فی السراء
والضراء صحیفه شریفه مع هدیه که مصحوب سلیمان ارسال داشته بودند رسید جزاکم الله خیرا نوشته بودند
که مقصود ازین سفر حصول بعضی مقاصد بوده است که متعسر الحصول گشته است امیدوار باشند
فان مع العسر یسرا ان مع العسر یسرا ابن عباس گفته اند لن یغلب عسر یسرین از احوال پراحوال خود
چه نویسد و دوستان را بچه مزه سازد مع ذلک هزاران هزار شکر است که در عین
بلا عافیت است فسبحان من جمع بین الضدین وقرن بین المتنافیین رد زمی فقیر

تلاوت قرآن میکرد آیت آمد قل ان کان اباؤکم وابناؤکم واخوانکم وازواجکم وعشیرتکم واموال
اقترفتموها وتجارة تخشون کسادها ومساکن ترضونها احب الیکم من اللہ ورسولہ وجہاد فی سبیلہ
فتربصوا حتی یاتی اللہ بامرہ واللہ لا یہدی القوم الفاسقین از خواندن این آیت کریمہ گریہ بسیار
مستولی شد وخوف غالب آمد درین اثنا مطالعہ حال خود نمود دید کہ ہیچ یکے ازینہا گرفتاری
ندارد اگر ہمہ تلف وناچیز شوند تجویز امرے کہ در شریعت اتیان آن منکر ومستہجن است نخواہد کرد
آن امور را برین امر نخواہد گزید بقیۃ المرام آنکہ چون یاران با ما برائے خدا صحبت میدارند
ما را ہم باید کہ ایشان را نیاز داریم واز احوال ظاہر وباطن ایشان خبردار باشیم حدیث قدسی
یاد آورد اذا رایت لی طالبا فکن لہ خادما مشہور است زیادہ ازانچہ سابقان بیاران توجہ داشتند
بعد ازین توجہ دارند وشیوۂ ناپروائی وتغافل را منظور ندارند دیگر بنویسند کہ مکتوب اقربیت
معقول شد یا نہ اگر شدہ است بہتر والا محل تردد را تشخیص کردہ نویسند زیادہ چہ نویسد المسئول من اللہ
سبحانہ سلامتکم وعافیتکم وثباتکم واستقامتکم ومزید توفیقکم وحسن عاقبتکم والسلام مکتوب نوزدہم
بسیادت پناہ میر محمد نعمان ورود یافتہ در الصبر والرضاء بقضائہ تعالی الحمد للہ رب العالمین
فی السراء والضراء وفی العافیۃ والبلاء فعل الحکیم جل سلطانہ لا یخلو عن حکمۃ ومصلحۃ لعل اللہ سبحانہ
یرید بہ الصلاح عسی ان تکرہوا شیئا وہو خیر لکم وعسی ان تحبوا شیئا وہو شر لکم واللہ یعلم وانتم
لا تعلمون فاصبروا علی بلائہ وارضوا بقضائہ سبحانہ تعالی اثبتوا علی طاعاتہ تعالی واجتنبوا عن معاصیہ
سبحانہ انا للہ وانا الیہ راجعون قال اللہ تبارک وتعالی ما اصابکم من مصیبۃ فبما کسبت ایدیکم
ویعفو عن کثیر فتوبوا الی اللہ سبحانہ واستغفروا عما کسبت ایدینا واسئلوا العفو والعافیۃ
من اللہ سبحانہ فانہ تعالی عفو یحب العفو واجتنبوا عن البلاء ما استطعتم فان الفرار
مما لا یطاق من سنن المرسلین علیہم الصلوات والتسلیمات ونحن فی عین البلاء مع العافیۃ فللہ
سبحانہ الحمد والمنۃ والسلام علیکم وعلی سائر من اتبع الہدی والتزم متابعۃ المصطفی
علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات العلی مکتوب بستم بمولانا امان اللہ ورود یافتہ در بلندی ہمت
ودراج داشتن ووصول جمیع نعم بہ پیر خود الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفی مکتوب اخوی شیخ امان اللہ
وصول یافت از احوال ومواجید خود نوشتہ بودند بوضوح انجامید از شما زیادہ ازین امور

متوقع است ہر چہ عطا فرمایند باد ب وشکر قبول آن باید کرد وتضرع وزاری وبالتجاء وانکسار طلب مزید
گویان طلب زیادتی وسوال انتقام فوق باید نمود ودر اتیان احکام شرعیہ نیک مراعات باید فرمود کہ مصداق
احوال استقامت بر شریعت است بغیر واقع کہ از عالم مثال نوشتہ بودند نزدیک بعالم است والامر
الی اللہ سبحانہ وچون در صحبت بسیار بودہ اید حمد اللہ سبحانہ کہ نظر شما بلند افتادہ است بجوز ومویز در رنگ
اطفال گول نخورید ان اللہ سبحانہ یحب معالی الہمم واقعہ تربیت حضرت عیسی علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام
نسبت باخوی حافظ محمد یعلی کہ نوشتہ بودند بطریق حافظ بطریق مناسبت بسیار دارد اما اینقدر باید دانست
کہ دولت ہر چند بصورت از ہر کجا برسد فی الحقیقۃ بشیخ خود راجع باید داشت تا قبلۂ توجہ پراگندہ نشود ودولت
کارخانہ خلل نپذیرد از ہر جا برسد از پیر خود باید دانست کہ او جامع است بہر صورت وتربیت او
ظہور یابد فی الحقیقۃ از دست اینقام از مزال اقدام طلاب است واقف باید بود تا دشمن لعین
راہ نیابد وپراگندہ نسازد شنیدہ باشند ہر کہ یکجا ہمہ جا وہر کہ ہمہ جا ہیچ جا نہ حافظ را وعار سانند والسلام
مکتوب بست ویکم بمیر محمد نعمان ورود یافتہ در جواب اسولۂ او از مشار الیہ بودن او تعالی بعضما ثر وفضل
زہاد وکیفیت علم حق تعالی بذات جل سلطانہ وعم احسانہ الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفی پرسیدہ
بودند کہ چون اشیاء ظلال باہیت خود اشیا نباشند بلکہ بماہیت اصل خود برپا بوند باید کہ مشار الیہ اشیا بلفظ
ہو وانت وانا ہمان اصل باشد این زمان حمل بعض صفات کہ آن اصل نا ملائم اند بر ضمائر چون صادق آید
در رنگ انا آکل وانا نائم باید دانست کہ ظل فی الحقیقۃ ہر چند باصل خود برپا است اما ثبوت ظلیت او اگرچہ در مرتبۂ
حس خیال بود ہمیشہ برجا است واحکام ظلیت او را دوام وبقا است وخلقتم للابد آنرا گواہ است وحمل
آن صفات بران ضمائر بملاحظۂ اعتبار ظلیت روا است وہر مرتبہ از وجود را حکم جدا است وہرچہ در خدا کم
است نہ خدا است جل وعلا دیگر معنے حدیث قدسی کہ در باب فضائل زہاد کرام وارد شدہ است پرسیدہ بودند
معانی الفاظ آن ظاہر است واز فضل وکرم خداوندی جل شانہ بعید است کہ جمعی را بفضائل وخصائص
کرامات مخصوص گرداند ودرجات ومراتب کرامات فرماید کہ دیگران در آن غبطہ نمایند ودر علم حساب اینہا کہ
تردد داشتند گنجائش تردد نیست بسیارے از امت خیر البشر علیہ وعلیہم الصلوات والتسلیمات بحساب بہشت
خواہند رفت ازین جلد در حدیث صحیح آمدہ است کہ ہفتاد ہزار کس از امت من بحساب بہشت خواہند در آمد پرسیدند
کہ چہ کسان اند آنہا یا رسول اللہ فرمود علیہ وعلی آلہ الصلوات والسلام الذین لا یکتوون ولا یسترقون وعلی

رمیم توکلون درینمقام سر عظیم است که اظهار آن از مصلحت دور است که از افهام اکثری بعید است
اگر فرصت ملاقات شد یاد دہند که شمهٔ از ان بمشافهه گفته آید رمزے ازین سر در جلد مکتوبات ثانی در مکتوبی
اندراج یافته است اگر توانند دریافت شاید توانند دریافت دیگر پرسیده بودند که علم حضرت حق سبحانه
وتعالی محیط کنه ذات خود میتواند شد یا نه اگر توانند شد تناهی لازم خواهد آمد باید دانست که علم دو قسم است حصولی و
حضوری محال است که علم حصولی بکنه ذات واجبی جل سلطانه متعلق شود که مستلزم احاطه و تناهی است
امّا روا است که علم حضوری او تعالی بکنه ذات او سبحانه متعلق شود و هیچ تناهی لازم نیاید والسلام مکتوب
بست و دوم بملا مقصود علی تبریزی ورود یافته در بیان آنکه مراد از نجاست مشرکان خبث باطن و سوء
اعتقادات ایشان است نه نجس العین بودن ایشان الحمد لله والسلام علی عباده الذین اصطفی مخدوما مشفقا
آثار معلوم نشد که مقصود از فرستادن تفسیر حسینی چه بود صاحب تفسیر بیان آیت کریمه موافق ائمه حنفیه نموده
و از نجاست شرک خبث باطن و سوء اعتقاد خواهد و آنکه بعد از ان گفته است اینها اجتناب از نجاسات
نمی نمایند یعنی امروز در اکثر اهل اسلام نیز موجود است و ازین راه فرق درمیان عوام اهل ایمان و درمیان
کفار مفقود است اگر عدم اجتناب از نجاست سبب نجاست شخص بود معامله تنگ گردد و ما لا حرج
فی الاسلام و آنکه نقلے از ابن عباس رضی الله تعالے عنهما کرده است که مشرکان نجس العین اند و در رنگ
کلاب این قسم نقلهاے خود از اکابرین بسیار آمده است که محمول بر توجیه و تاویل است چگونه
نجس عین باشند که آن سرور دین علیه و علی آله الصلوات والسلام از خانه یهودی طعام خورده است
و بظرف مشرک طهارت کرده و حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه نیز از سبوی زن ترسا
طهارت کرده است اگر گویند که کریمه انما المشرکون نجس بود که متاخر باشد و ناسخ آنها بود
جواب توانند بود از ینجا کفایت نمی کند اثبات تاخر باید نمود تا دعوے نسخ صحت پیدا کند
فان الخصیم من ادراک المنع لو سلم متاخر باشد باید که مثبت حرمت بود و مراد از نجاست خبث باطن
باشد زیرا که منقول است که هیچ پیغمبرے مرتکب امری نگشته است که آن در امر شریعت او یا در شریعت
یکے از انبیا بحرمت کشد و آخر محرم گردد اگرچه آن امر در وقت ارتکاب مباح باشد خمر که اول مباح
بوده آخر حرام گشت هیچ پیغمبرے آنرا نخورده اگر آل کار مشرکان بنجاست ظاهر قرار یافت و اینها
در رنگ کلاب نجس عین میگشتند هرگز آن سرور که محبوب رب العالمین است

علیه و علی آله الصلوة والسلام بظروف آنها مساس نمیکرد چه جای آنکه آب و طعام اینها میخورد و نیز نجس عین هم وقت
نجس عین است اباحت سابق و لاحق در وی گنجائش ندارد و اگر مشرکان نجس عین باشند باید که از ابتدا
چنین بوند و آنحضرت علیه و علی آله الصلوة والسلام با اینها از اول باندازهٔ آن معامله میفرمودند و لیس
فلیس و ایضا حرج در دین مدفوع است معلوم شریف است که حکم بنجاست ایشان کردن و ایشانرا نجس عین
دانستن چه قدر بر مسلمانان تنگ گرفتن است و ایشانرا در رنج انداختن است ممنون ائمه حنفیه رضی الله
تعالی عنهم باید بود که مخلصے از برای مسلمانان پیدا کرده اند و از ارتکاب حرام بر آورده نه آنکه ایشان را
مطعون سازند و هنر ایشانرا عیب انگارند مجتهد چه جائے اعتراض است که خطاے او را نیز یک درجه ثواب است
و تقلید او اگرچه خطا کند موجب نجات است جماعه که بحرمت المعمول اشربهٔ کفار قائل اند محال عادیست
که خود را از ارتکاب آن محفوظ دارند خصوصا در دیار هندوستان که این ابتلا بیشتر است درین مسئله که
عموم بلوی دارد اولی آنست که فتوی باسهل و ایسر امور بدهند اگر موافق مذهب خود نبود بقول هر مجتهد
که باشد قال الله تعالی یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر و قال تعالے یرید الله ان یخفف عنکم و
خلق الانسان ضعیفا بر خلق تنگ گرفتن و ایشانرا رنجانیدن حرام است و غیر مرضی حضرت حق است
سبحانه شافعیه در بعض مسائل که شافعی در ان تنگ گرفته است بمذهب حنفیه فتوی میدهند و بر خلائق
آسان میسازند مثلاً در مصارف زکوة نزد شافعی صدقه را بر جمیع اصناف مصارف زکوة قسمت باید کرد
یکے از ان اصناف مولفة قلوب اند که درین اوان مفقود اند علماء شافعیه بمذهب حنفیه فتوی داده اند
هر یکے ازین اصناف که بدهد کفایت کرده اند و ایضا اگر مشرکان نجس عین باشند باید که از ایمان آوردن
هم پاک نشوند پس معلوم شد که نجاست ایشان بواسطهٔ خبث اعتقاد است که زوال پذیر است و
مقصور بر باطن است که محل اعتقاد است و نجاست درونی بطهارت بیرونی جنگ ندارد چنانچه
معلوم وضیع و شریف است و ایضا کلام حق انتظام انما المشرکون نجس اخبار از حال مشرکان است که
ناسخیت و منسوخیت با آن کار ندارد و چه نسخ در انشاء حکم شرعی است نه در اخبار [illegible] پس مشرکان
هر وقت باید که نجس باشند و مراد از نجاست خبث اعتقاد بود تا ادله متعارض نباشند و مساس اینها
هیچ وقت محظور نبود آنروز که این فقیر کریمه و طعام الذین اوتوا الکتب حل لکم درین مبحث خوانده
بود شاد بر آن فرموده مراد از طعام اینجا گندم و نخود و عدس است اگر این توجیه را

فتوی باسهل

اہل عرف پسندند چه مضایقه است اما انصاف درکار است مقصود اصلی ازین تصدیع و ازین اطالۂ کلام آنست
که بر خلائق رحم نمایند و حکم بعموم نجاست شان نکنند و اهل اسلام را نیز بواسطهٔ اختلاط کفار که از ان چاره و
گزیر نیست نجس ندانند و از اطعمه و اشربهٔ مسلمانان بعلت نجاست بتوهم اجتناب نکنند و ازین راه از همه
تبری نمایند و این را احتیاط نه انگارند که احتیاط در ترک احتیاط زیاده چه تصدیع دهد بیت اندکی پیش تو
گفتم غم دل ترسیدم ٭ که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است ٭ والسلام مکتوب بیست و سوم
بخواجه ابراهیم قبادیانی در آنکه او تعالی بتوسط انبیا علیهم السلام خبر داده است از ذات و صفات خود
و اعمال مرضیه و نامرضیه عباد که عقل را دران مدخلی نیست الحمد لله الذی انعم علینا و هدانا الی الاسلام
و جعلنا من امة محمد علیه و علی آله الصلوة و السلام انبیا رحمتها اند مر عالمیان را علیهم الصلوة و التسلیمات
که حضرت حق سبحانه و تعالی بتوسط بعثت این بزرگواران علیهم الصلوة و التحیات از ذات و صفات خود
بما ناقص عقلان و قاصر ادراکان را خبر داده است و باندازهٔ فهم کوته ما بکمالات ذاتیه و صفاتیه خود
اطلاع بخشیده و مرضی خود را از نامرضی خویش جدا ساخته و منافع دنیوی و اخروی ما را از مضار آنها
ممتاز فرموده اگر توسل وجود شریف شان نبودی عقول بشری در اثبات صانع تعالی عاجز بودی
و در ادراک کمالات او سبحانه ناقص و قاصر آمدی قدمای فلاسفه که خود را از ارباب عقول میگیرند
منکر صانع بودند و اشیا را از نقصان عقل بدهر منسوب میساختند و مجادلهٔ نمرود که بادشاه روی
زمین بوده است بحضرت خلیل علی نبینا و علیه الصلوة و السلام در اثبات خالق سموات و ارض
مشهور است و در قرآن مجید هم مذکور و فرعون بیدولت میگفت ما علمت لکم من اله غیری
و نیز فرعون بحضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوة و السلام خطاب کرده گفته است لئن اتخذت
الها غیری لاجعلنک من المسجونین و نیز آن بیدولت بهامان گفته است یا هامان ابن لی صرحاً
لعلی ابلغ الاسباب اسباب السموات و الارض فاطلع الی اله موسی و انی لاظنه کاذبا بالجمله عقل در اثبات
این دولت عظمی قاصر است و بدون هدایت این بزرگواران باین دولت سرا غیر مهتدی و چون
بتواتر انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات دعوت ایشان بخدا که خالق زمین و زمان است جل شانه
شهرت یافت و کلمهٔ این بزرگواران مرتفع گشت سفهای هر وقت که در ثبوت صانع
تردد داشتند بتبع خود مطلع شده بی اختیار بوجود صانع قائل گشتند و اشیا را

باو تعالی مستند ساختند این نوریست که از انوار انبیا مقتبس گشته است و این دولت است که از
خوان انبیا برروی کار آمده علیهم الصلوات و التسلیمات الی یوم التنادی الی ابد الآباد و همچنین سایر
سمعیات که بتبلیغ انبیا علیهم الصلوة و السلام بما رسیده است از وجود صفات کمال
واجبی جل سلطانه و از بعثت انبیا و از عصمت ملائکه علیهم الصلوات و التسلیمات و التحیات و البرکات
و از حشر و نشر و از وجود بهشت و دوزخ و تنعیم و تعذیب دائمی اینها و امثال اینها که شریعت بآن ناطق است
عقل در ادراک شان قاصر است و بی سماع ازین بزرگواران در اثبات آنها ناقص و غیر مستقل و چنانچه
طور عقل ورای طور حس است که انچه بحس مدرک نشود عقل ادراک آن مینماید همچنین طور نبوت ورای
طور عقل است انچه بعقل مدرک نشود بتوسل نبوت بدرک درآید و هر که ورای طور عقل طریقی از برای معرفت
اثبات نمی نماید فی الحقیقه منکر طور نبوت است و مصادم بداهت است پس از وجود انبیا چاره نبود
تا شکر منعم جل سلطانه که بعقل واجب است دلالت نمایند و تعظیم مولای نعم جل و علا که بعلم و عمل تعلق دارد و از
قبل او سبحانه معلوم ساخته ظاهر سازند چه تعظیم او تعالی که از نزد او سبحانه مستفاد نشود شایان جناب او نیست
تعالی زیرا که قوت بشری در ادراک آن عاجز است بلکه بسا است که غیر تعظیم او را سبحانه تعظیم او تعالی
انگارد و از شکر بهجو رود و طریق استفادهٔ تعظیم آنحضرت جل شانه از ان حضرت تعالی و تقدس مقصور بر نبوت
است و منحصر بر تبلیغ انبیا علیهم الصلوات و التسلیمات و الهام که اولیا راهست مقتبس از انوار نبوت است
و از برکات و فیوض متابعت انبیا است علیهم الصلوة و التسلیمات و عقل درین امر اگر کفایت میکرد
فلاسفهٔ یونان که مقتدای خود عقل را ساخته اند در تیه ضلالت نمی ماندند و حق را سبحانه از همه بیش
می شناختند و حال آنکه جاهل ترین مردم در ذات و صفات واجبی جل سلطانه اینها اند که
حق را سبحانه بیکار و معطل دانسته اند و غیر از یک چیز و آن هم بایجاب نه باختیار باو تعالی مستند نساخته عقل فعال
از نزد خود تراشیده حوادث را از خالق سموات و ارض باز داشته باو منسوب میسازند و اثر را از موثر
حقیقی جل سلطانه منع نموده آنرا اثر منحوس خود میدانند چه نزد اینها معلول اثر علت قریبه است
علت بعیده را در حصول معلول تاثیر ندانسته اند و بجهل این عدم استناد اشیا را باو تعالی
کمال او سبحانه تصور نموده اند و تعطیل را تجلیل انگاشته و حال آنکه حضرت حق سبحانه خود را
بخلق سموات و ارض می ستاید و بملح خود رب المشرق و رب المغرب

میفرماید و این سفیهان را بزعم فاسد خود با حضرت حق سبحانه و تعالی هیچ احتیاجی نیست و باو سبحانه هیچ سرنیازی نه در وقت اضطرار و احتیاج باید که اینها بعقل فعال خود رجوع نمایند و قضاے حاجت خود را ازو خواهند که معامله را باو رجوع داشته اند بلکه عقل فعال نیز چون بزعم اینها موجب است نه مختار قضاے حاجت ازوی خواستن هم معقول نیست ان الکفرین لا مولی لهم عقل فعال چه بود که سرانجام اشیا نماید و حوادث باو مستند باشد در نفس وجود و ثبوت او هزاران سخن است چه تحقیق و حصول او مبنی بر مقدمات زراندود فلسفیه است که باصول فقه اسلامیه ناتمام و نافرجام اند ابلهی بود که اشیا را از قادر مختار جل شانه باز داشته باینچنین امر موهوم مستند سازد بلکه اشیا را هزاران ننگ و عار است که بمبحوث فلسفی مستند باشند بلکه اشیا بعدم خود راضی و خورسند بودند و هرگز میل وجود ننمایند از آنکه استناد وجود شان بمجعول سفلے نموده آید و از سعادت انتساب بقدرت قادر مختار جل سلطانه ممتنع گردند کبرت کلمة تخرج من افواههم ان یقولون الا کذبا کفار دار الحرب با وجود بت پرستیها ازین جماعه احسن حالند که بحضرت حق سبحانه جل و علا در رنگے التجا دارند و بتها را وسیله شفاعت پیش او تعالی سازند عجب تر آنکه جمیع این سفها را حکماے نامند و بحکمت منسوب میدارند اکثر احکام ایشان سیما در الهیات که مقصد اسنی است کاذبه اند و مخالف کتاب و سنت اطلاق حکما بر اینها که سراسر جهل مرکب نصیب شان است بکدام اعتبار نموده آید مگر بر سبیل تهکم و استهزا گفته شود و یا از قبیل اطلاق بصیر بر اعمی شمرده آید و جمعے ازین سفها که بے التزام طریق انبیا علیهم الصلوة و التسلیمات بتقلید صوفیه الهیه که در هر عصر از متابعان انبیا بوده اند علیهم الصلوات و التحیات طریق ریاضت و مجاهدات اختیار نموده اند و بصفای وقت خود مغرور گشته بر خواب و خیال خود اعتماد کرده اند و کشوف خیالی خود را مقتدا ساخته ضلوا فاضلوا نمیدانند که این صفا صفای نفس است که راهی بضلالت دارد نه صفای قلب که دریچه هدایت است صفای قلب منوط بمتابعت انبیا است علیهم الصلوات و التسلیمات و تزکیه نفس مربوط بصفای قلب و سیاست اوست مر نفس را نفس که صفا پیدا کند با وجود ظلمت قلب که محل ظهور انوار قدم است حکم آن دارد که چراغی برافروخته باشد از برای تاراج کردن دشمن کمین که ابلیس لعین بود و بالجمله طریق ریاضت و مجاهدت در رنگ طریق نظر و استدلال وقتے اعتبار و اعتماد پیدا کند که مقرون بتصدیق انبیا بود علیهم الصلوة و التسلیمات که از قبل حق جل و علا

تبلیغ مینمایند و بتائید او سبحانه مؤید اند کارخانه این بزرگواران نزول ملائکه معصومین از کید و مکر دشمن لعین محفوظ است ان عبادی لیس لک علیهم سلطان نقد وقت شان است و دیگران را این دولت میسر نشده است و از دام نافرجام لعین رهائی متصور نگشته مگر که التزام متابعت این بزرگواران نموده آید و باثر ایشان رفته شود علیهم الصلوات و التسلیمات بیت
محال است سعدی که راه صفا ÷ توان رفت جز در پے مصطفا
علیه و علی جمیع اخوانه الصلوات و التسلیمات اتمها سبحان الله افلاطون که رئیس فلاسفه است دولت بعثت حضرت عیسی را علی نبینا و علیه الصلوات و السلام دریافته بود و خود را از ابی دبے مستغنی دانسته بآن حضرت نگرود و از برکات نبوة بهره نگیرد و من لم یجعل الله له نورا فما له من نور قال الله تبارک و تعالی و لقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین انهم لهم المنصورون و ان جندنا لهم الغالبون عجب معامله است عقول ناقصه فلاسفه گویا در طرف نقیض طور نبوت افتاده است هم در مبدا و هم در معاد و احکام آنها مخالف احکام انبیا است علیهم الصلوات و التسلیمات نه ایمان بالله درست کرده اند و نه ایمان بآخرت بقدم عالم قائلند و حال آنکه اجماع ملیین است بر حدوث عالم بجمیع اجزا خود و همچنین بانشقاق سموات و انتثار کواکب و اندکاک جبال و انفجار بحار که بروز قیامت موعود است قائل نیستند و منکر حشر اجساد اند و انکار نصوص قرآنی مینمایند و متاخران آنها که در زمره اهل اسلام خود را داخل ساخته اند همچنان بر اصول فلسفی خود راسخ اند و بقدم سموات و کواکب و امثال اینها قائلند و بعدم فنا و هلاک اینها حاکم قوت ایشان تکذیب نصوص قرآنی است در زرق شان انکار ضروریات دین عجب مومن اند بخدا و رسول ایمان آرند اما آنچه خدا و رسول او فرموده است قبول ندارند سفاهت ازین نمیگذرد و سے
فلسفه چون اکثرش باشد سفه ÷ پس کل آن هم سفه باشد که حکم کل چو حکم اکثر است ÷
این جماعه خود را در تعلیم و تعلم آلتی که عاصم از خطای فکر است صرف کرده اند و در آن باب دقتها نموده اند چون بقصد قضاے ذات و صفات و افعال واجبی رسیده اند جل سلطانه دست و پاے خود را گم کرده اند و آله عاصمه را از دست داده خطیها خورده اند و در تیه ضلالت مانده اند در رنگ شخصے که سالها آلات حرب را تیار سازد و در وقت حرب دست و پای خود را گم کرده بکار نبرد مردم علوم فلسفه را منسق و منتظم دانند و از غلط و خطا محفوظ می انگارند بر تقدیر تسلیم این حکم در علومی صادق باشد که عقل را در آنها استقلال و استبداد است که خارج از مبحث اند و داخل دائره ما لایعنی اند و با آخرت که دائمی است کار ندارند

و نجات اخروی با آنها مربوط نیست سخن در علومی است که عقل در ادراک آنها عاجز و قاصر است و بطور نبوت
مربوط اند و نجات اخروی با آنها منوط است که حجة الاسلام امام غزالی در رساله منقذ عن الضلال میفرماید که
فلاسفه علم طب و علم نجوم را از کتب انبیاء ما تقدم علی نبینا و علیهم الصلوات و التسلیمات سرقه کرده اند و خواص
ادویه وغیر آنرا که عقل در درک آنها قاصر است از صحف و کتب منزله بانبیاء علیهم الصلوات و التسلیمات
و التحیات اقتباس نموده و علم تهذیب اخلاق را از کتب صوفیه آگیه که در هر عصر و هر امت بسیارے بوده اند از
برائے ترویج اباطیل خود سرقه کرده اند پس این سه علم معتبر شان سرقه گشت و خطیها که در علم الٰهی در ذات و
صفات و افعال واجب جل سلطانه خورده اند و در ایمان بالله و در ایمان بآخرت مخالفت نصوص
قرآنی نموده اند شمه ازان بالا ذکر یافت است مانند علم هندسه و مثل آن که با نبها نوع اختصاص دارد
اگر منسق و منتظم باشد بچه کار خواهد آمد و کدام عذاب و وبال آخرت را خواهد دور ساخت علامة
اعراض الله تعالیٰ عن العبد اشتغاله بما لا یعنیه هرچه بآخرت بکار نیاید لا یعنی است و علم منطق که علم الٰهی
است و آنرا عاصم از خطا گفته اند بکار ایشان نیامده در مقصد اسنیٰ از غلط و خطا ایشانرا نه برآورد
بکار دیگران چگونه خواهد آمد و از خطا چگونه خواهد رهانید ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا
من لدنک رحمة انک انت الوهاب بعضے از مردم که بعلوم فلسفی سری دارند و بتسویلات فلسفی مفتون
اند این جماعه را حکما دانسته عدیل انبیاء میدانند علیهم الصلوات و التسلیمات بلکه نزدیک است
که علوم کاذبه ایشان را صادقه دانسته بر شرائع انبیاء تقدیم دهند علیهم الصلوات و التسلیمات
اعاذنا الله سبحانه عن هذا الاعتقاد السوء آرے هرگاه اینها را حکما دانند و علم اینها را حکمت
گویند ناچار درین بلا افتند چه حکمت عبارت از علم بشئے است که مطابق نفس الامر باشد علومیکه
مخالف انبیاء بود و غیر مطابقت بنفس امر خواهد داشت یا بجمله تصدیق اینها و تصدیق علوم اینها
مستلزم تکذیب انبیاء و تکذیب علوم انبیاء است علیهم الصلوات و التحیات که این دو علم
در دو طرف نقیض افتاده اند تصدیق یکی مستلزم تکذیب دیگرے است هر که خواهد
ملت انبیاء را التزام نماید و از حزب حق باشد جل و علا و از اهل نجات بود و هر که خواهد فلسفی
شود در گروه شیطان باشد و خاسر و خائب بود قال الله تبارک و تعالیٰ فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر
انا اعتدنا للظلمین نارا احاط بهم سرادقها و ان یستغیثوا یغاثوا بماء کالمهل یشوی الوجوه بئس الشراب و ساءت

مرتفقا و السلام علی من اتبع الهدیٰ و التزم متابعة المصطفیٰ علیه و علی جمیع اخوانه من الانبیاء الکرام و الملائکة
العظام الصلوٰة و التسلیمات اتمها و اکملها و السلام مکتوب بست و چهارم بملا محمد مراد کشمی که از خادمان
میر محمد نعمان است در دو دانسته در بیان بزرگی اصحاب کرام آن سرور علیه و علیٰ آله الصلوٰة و السلام و مهربانی
آنها با یکدیگر قال الله تبارک و تعالیٰ محمد رسول الله و الذین معه اشداء علی الکفار رحماء بینهم تراهم رکعا سجدا یبتغون
فضلا من الله و رضوانا الیٰ قوله تعالیٰ لیغیظ بهم الکفار وعد الله الذین آمنوا و عملوا الصلحت منهم مغفرة
و اجرا عظیما درین آیه کریمه جمیع اصحاب خیر البشر را علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات بکمال مهربانی که
با یکدیگر داشتند مدح فرموده است چه رحیم که واحد رحما است بمعنی مبالغه است در مهربانی و چون
صفت مشبهه دلالت بر استمرار شیر دارد باید که مهربانی ایشان با یکدیگر بصفت استمرار و دوام باشد چه در حضور
آن سرور و چه بعد از ارتحال آن سرور علیه و علیٰ آله الصلوٰة و السلام و الکامل انچه منافی مهربانی است
در حق یکدیگر باید که ازین بزرگواران بر دوام مسلوب باشد و احتمال بغض و کینه و حسد و عداوت
با یکدیگر ازین اکابر دین بر سبیل استمرار منتفی بود و هرگاه جمیع صحابه کرام باین صفت مرضیه متصف باشند
چنانچه مقتضاے کلمه والذین است که از صیغ عموم و استغراق است از اکابر صحابه چگویید که این صفت
اتم و اکمل در آنها خواهد بود و لهذا آن سرور فرموده است علیه و علی آله الصلوٰة و السلام ارحم امتی
بامتی ابوبکر و در شان حضرت فاروق رضی الله تعالیٰ عنه فرموده است علیه و علیٰ آله الصلوٰة و السلام
لو کان بعدی نبی لکان عمر یعنی لوازم کمالاتی که در نبوت درکار است همه را عمر دارد اما چون منصب
نبوت بخاتم الرسل ختم شده است علیه و علیٰ آله الصلوٰة و السلام بدولت منصب نبوت مشرف
نگشت و یکے از لوازم نبوت کمال مهربانی است و شفقت بر خلق و ایضا از اسلے که منافی شفقت و
مهربانی است و از ذمائم اخلاق است از حسد و بغض و کینه و عداوت در حق جماعه که بشرف
صحبت خیر البشر مشرف گشته اند علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات چگونه متصور شود که بهترین این
امت که خیر الامم است ایشانند و سابقترین این ملت که ناسخ الملل است هم ایشان که
قرن ایشان بهترین قرون بوده است و صاحب ایشان فاضلترین انبیاء و رسل بود اگر
ایشان باین صفات ردیه موصوف باشند که کمینه این است مرجحه را ازان
ذمائم عار است ایشان چرا بهترین این امت باشند و این امت بکدام وجه

خیر الامم بود که سبقت ایمان و اولویت انفاق اموال و بذل النفس را چه مزیت و فضیلت باشد و خیریت
قرن را چه تاثیر فضل صحبت خیر البشر را علیه و علی آله الصلوات والسلام چه اثر باشد جماعه که در صحبت اولیای
این امت زندگانی مینمایند از رذائل نجات میابند جمعی که در صحبت افضل الرسل علیه و علیهم الصلوات
والتسلیمات عمر خود را صرف کرده باشند و از برای تائید و نصرت دین او بذل اموال و النفس نموده بود
چه احتمال دارد که این ذمائم در حق شان توهم نموده آید مگر آنکه عظمت و بزرگی خیر البشر علیه و علی
آله الصلوة والسلام والتحیة از نظر ساقط شود عیاذا باللہ سبحانه و صحبت او علیه و علی آله الصلوة
والسلام از صحبت ولی امت ناقص تر متوهم گردد نعوذ باللہ سبحانه منه و حال آنکه مقرر است
که هیچ ولی امتی بمرتبه صحابی آن امت نرسد فکیف به نبی آن امت شیخ شبلی علیه الرحمة فرموده است
ما آمن برسول اللہ من لم یوقر اصحابه جمعی گمان میبرند که اصحاب پیغمبر علیه و علیهم الصلوات
والتسلیمات دو فریق بودند گروهی بودند که مخالفت بحضرت امیر داشتند رضی اللہ تعالی عنه و عنهم
و گروهی دیگر موافق حضرت امیر بودند کرم اللہ تعالی وجهه و این دو گروه با یکدیگر عداوت و بغض
و کینه داشتند و بعضی از ینها از جهت بعضی مصالح این صفات خود را مبطن میداشتند و تقیه
می نمودند و نیز گمان میکنند که این رذائل در ایشان تا یک قرن نزدیک بوده است تا بودند
این ذمائم داشتند و این توهم مخالفان حضرت امیر را به بدیاد میکنند و چیزهای نامناسب
بایشان منتسب میسازند انصاف باید نمود که بدین تقدیر هر دو فریق مورد طعن میگردند برذائل
صفات اتصاف میابند و بهترین این امت بدترین این امت بلکه بدترین جمیع امم
می گردند و خیریت آن قرن بشریت تبدیل میابد کدام انصاف است که حضرات شیخین را
رضی اللہ تعالی عنهما باین توهم بدیاد نموده آید و امور نامناسبه باین اکابر دین منتسب ساخته شود
حضرت صدیق رضی اللہ تعالی عنه بحکم نص قرآنی اتقای این امت است زیرا که
اجماع مفسرین است چه ابن عباس رضی اللہ تعالی عنه و چه غیر آن برابرین که کریمه و
سیجنبها الاتقی در شان حضرت صدیق نازل است رضی اللہ تعالی عنه و مراد از اتقی اوست
رضی اللہ تعالی عنه پس شخصی را که حضرت حق سبحانه اتقای این امت خیر الامم میفرماید خیال باید کرد
که تکفیر و تفسیق و تضلیل او چه سرحد شناعت بود و امام فخر الدین رازی باین کریمه استدلال

بر افضلیت حضرت صدیق رضی اللہ تعالی عنه نموده است زیرا که بحکم کریمهٔ ان اکرمکم عند اللہ اتقاکم گرامی ترین
این امت که مخاطب است نزد خدا جل و علا اتقای این امت است و چون حضرت صدیق بحکم نص قرآنی
اتقای این امت است باید که گرامی ترین امت نیز نزد حق جل و علا بحکم نص لاحق او باشد رضی اللہ
تعالی عنه و اکابر ائمه سلف که یکی از ایشان امام شافعی است رضی اللہ تعالی عنهم اثبات اجماع صحابه
و تابعین کرده اند بر افضلیت حضرات شیخین رضی اللہ تعالی عنهم و حضرت امیر نیز حکم بافضلیت حضرات
شیخین رضی اللہ تعالی عنهم نموده است امام ذهبی که از اکابر محدثین است فرموده است که این نقل را
از حضرت امیر زیاده از هشتاد نفر روایت کرده اند و عبد الرزاق که از اکابر شیعه است نیز بموجب
این نقل حکم بافضلیت شیخین نموده است و باین عبارت گفته افضل الشیخین بتفضیل علی ایاهما
علی نفسه و الا لما فضلتهما کفی بی وزرا ان احبه ثم اخالفه پس کسانیکه بحکم کتاب و سنت و اجماع و نیز
باعتراف حضرت امیر افضل این امت خیر الامم باشند تنقیص و تحقیر شان از کدام انصاف و دیانت
باشد و کدام خیریت در ضمن آن موسع بود اگر در سب احدی معنی خیریت و عبادت بودی
سب ابی جهل و ابی لهب که بنصوص قرآنی ملعون و مطرود اند ورد این امت بودی و حسنات
کثیره در ضمن آن حاصل آمدی در سب کدام خیریت است که متضمن فحش و قطیعت است علی الخصوص
در حق کسیکه مستحق آن نبود و اهل آن نباشد وضع شئی در غیر موضع آن شئی ظلم است و از شئی تا شئی
فرق است و از موضع تا موضع تفاوت است پس از ظلم تا ظلم بودن بعید بود و خلافت حضرت
ذی النورین رضی اللہ تعالی عنه باجماع صحابه کرام ثابت شده است و باتفاق صغار و کبار و ذکور
و اناث آن قرن خیر القرون بحصول پیوسته لهذا علما فرموده اند که آنقدر اتفاق و اجماع که بر خلافت حضرت
ذی النورین رضی اللہ تعالی عنه بحصول پیوسته است بر خلافت هیچ یکی از حضرات خلفاء ثلثه دیگر بحصول نپیوسته
زیرا که در بیعت و خلافت او رضی اللہ تعالی عنه چون یکنوع تردد بوده اهل آن قرن در این ماده احتیاط بسیار
مرعی داشته اقدام نموده اند باید دانست که اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنهم مبلغان کتاب و سنت اند
و اجماع هم بقرن ایشان منوط بوده اگر جمیع ایشان یا بعض ایشان مطعون باشند و تضلیل و تفسیق
متصف بودند اعتماد از کل دین یا بعض دین مرتفع می گردد و فائده بعثت خاتم الانبیاء و افضل الرسل
کم می ماند علیه و علیهم و آله الصلوات والتسلیمات جامع قرآن مجید حضرت عثمان رض است

بلکه حضرت صدیق و حضرت فاروق اند رضی الله تعالی عنهم اگر ایشان مطعون باشند و مسلوب العدالت
بوند بقرآن چه اعتماد ماند و دین بچه چیز برپا بود و شناعت این امر را باید دریافت اصحاب پیغمبر همه عدول اند
علیهم الصلوات و التسلیمات و آنچه بتبلیغ ایشان بما رسیده است و سنت همه حق و صدق است و مخالفات
و منازعات این اکابر دین که در زمان خلافت حضرت امیر رضی الله تعالی عنه واقع شده است نه از راه
هوا و هوس نه از حب جاه و ریاست بوده است بلکه از روی اجتهاد و استنباط بوده اگرچه در اجتهاد یکی خطا
بوده و استنباط او دور از صواب باشد مقرر علمای اهل سنت و جماعت است رضی الله تعالی عنهم که محق در آن
محاربات و مشاجرات حضرت امیر بوده است رضی الله تعالی عنه و محاربان امیر بر خطا بودند اما این خطا که منشاء
آن اجتهاد است از طعن و ملامت دور است مقصود حقیقت بجانب امیر است و خطا جانب مخالف امیر که
اهل سنت بآن قائلند مخالف را لعن و طرد نمودن زیادتی است بی حاصل بلکه متضمن احتمال ضرر است
که اصحاب پیغمبر اند رضی الله تعالی عنهم و بعضی از ایشان مبشر بجنت اند و بدری اند که مغفور اند و عذاب
اخروی از ایشان مرفوع است چنانچه در احادیث صحاح آمده است اطلع الله علی اهل بدر فقال اعملوا ما
شئتم فانی قد غفرت لکم و ببیعت رضوان مشرف گشته اند که آنسرور فرموده که هیچ یکی از اینها از اهل دوزخ نیست
علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات بلکه علما فرموده اند که از قرآن مجید مفهوم میگردد که جمیع صحابه از اهل بهشت اند
لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح و قاتل اولئک اعظم درجة من الذین انفقوا من بعد و قاتلوا و کلا وعد
الله الحسنی و الله بما تعملون خبیر و حسنی جنت است و همه صحابه که انفاق و قتال پیش از فتح کرده اند یا بعد از فتح
موعود بجنت اند فرموده اند که صفت انفاق و قتال از برای تقیید نیست بلکه از برای مدح است چه همه
صحابه باین دو صفت متصف بودند پس همه موعود به بهشت باشند ملاحظه باید نمود که این قسم بزرگواران
را به بدی یاد کردن و سوء ظن بایشان نمودن چه دور از انصاف و دیانت است **سوال** جمعی گفته اند
که بعضی از اصحاب کرام بعد از ارتحال آنسرور علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات بآن طریق نماندند و غصب
منصب خلافت حضرت امیر کردند و بواسطه حب خلافت و طلب جاه و ریاست از طریق حق انحراف
نمودند بلکه گمان میبرند که انحراف ایشان بحد کفر رسیده و بضلالت انجامیده پس بزعم اینها اینجماعه از
وعدها که باصحاب کرام آمده است محروم باشند چه فضیلت صحبت فرع اسلام است و چون در اسلام
شان سخن بود صحبت را چه تاثیر باشد **جواب** حضرات خلفای ثلثه رضی الله تعالی عنهم باحادیث صحاح که بحد تواتر

معنوی

معنوی رسیده اند مبشر بجنت اند احتمال کفر و ضلالت از ایشان مرفوع است و نیز حضرات شیخین از اهل بدر اند که باحادیث
صحاح و مطلقا مغفور اند و نیز ببیعت رضوان مشرف اند که جمیع اهل آن بیعت باحادیث صحاح از اهل بهشت هستند
کما مر و حضرت عثمان که در بدر حاضر نبود حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم او را در مدینه گذاشته آمده بودند از
برای بیمارداری اهلیه او که بنت آنحضرت بوده علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات که فرموده بودند که هرچه بدریان را
فضیلت حاصل شود ترا هم خواهد شد و در بیعت رضوان که حاضر نبود آنسرور علیه الصلوة و السلام او را پیش
اهل مکه فرستاده بودند و از جانب او خود بیعت فرموده اند چنانچه مشهور است و نیز قرآن مجید شهادت
بزرگی این حضرات میفرماید و از علو درجات شان خبر میدهد از کتاب و سنت کسیکه چشم پوشیده مکابره نماید
از بحث خارج است شیخ سعدی فرموده است **بیت** آنکس که بقرآن و خبر زو نرهی * اینست جوابش
که جوابش ندهی * چه بلا شد اگر در حضرت صدیق احتمال ضلال و کفر صورت داشتی اصحاب پیغمبر با آن
عدالت و با آن کثرت او را جانشین پیغمبر ساختندی صلی الله تعالی علیه و آله و سلم در تکذیب خلافت
حضرت صدیق تکذیب سی و سه هزار اهل آن قرن که خیر القرون است تجویز میکنند آنرا کسیکه ادنی دیانت
دارد و کدام خیریت در آن قرن بماند که سی و سه هزار اهل آن قرن بر باطل جمع گردند ضال و مضل را
جانشین پیغمبر سازند حضرت حق سبحانه و تعالی آن جماعه را انصاف بدهد که از طعن اکابر دین زبان کوتاه
کنند و حق صحبت پیغمبر را مرعی دارند آنسرور فرموده است علیه و علی آله الصلوات و السلام الله الله
فی اصحابی لا تتخذوهم غرضا من بعدی من احبهم فبحبی احبهم و من ابغضهم فببغضی ابغضهم زیاده چه نویسد
و اجلای بدیهی را چه جلا دهد زیرا که حضرت صدیق که قرآن مجید بمدح او مملو است و یک سوره واللیل
و کریمه در فضائل آنحضرت نازل گشته است و از احادیث صحاح لا تعد و لا تحصی در کمالات و فضائل
او مرویست و در کتب انبیای ما تقدم ذکر شمائل و اوصاف او بلکه جمیع صحابه آمده است کما قال الله
تعالی مثلهم فی التورة و مثلهم فی الانجیل در اس و رئیس این امت مرحومه که خیر الامم است
هم اوست هرگاه او را کافر و ضال دانند از دیگران چه اعتذار نماید و بکدام راه در آمده سخن کند
اللهم فاطر السموات و الارض عالم الغیب و الشهادة انت تحکم بین عبادک فیما کانوا فیه یختلفون
و السلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات
[illegible] **مکتوب بست و پنجم** بملا طاهر در بیان نتائج

ترقی مراتب که بذکر گفتن و تلاوت قرآن و نماز حاصل میشود الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی بحکم
طالب این ره را از ذکر گفتن چاره نبود که ترقی او مربوط بتکرار ذکر است بشرط آنکه از شیخ کامل
مکمل گرفته شود و اگر مقرون باین شرط نبود لیسا است که از قبیل اوراد ابرار بود که نتیجه آن ثواب است
نه درجهٔ قرب که بمقربان تعلق دارد و آنکه گفتم لیسا است که از قبیل اوراد ابرار بود زیرا که جائز است
که فضل خداوندی جل سلطانه بے توسط شیخے تربیت طالب نماید و تکرار ذکر او را از مقربان سازد
بلکه روا است که بے تکرار ذکر او را بمراتب قرب مشرف سازد و از اولیای خود گرداند و این شرط باعتبار
اکثر است و بروفق حکمت و عادت است و چون بفضل خداوندے جل سلطانه معامله که بذکر وابسته بود
تمام شود و از گرفتاری آلهه هواے خلاصی میسر گردد و اماره باطمینان آید آنزمان ترقی از ذکر گفتن
حاصل نمیشود ذکر آنجا حکم اوراد ابرار پیدا میکند دران موطن مراتب قرب مربوط بتلاوت قرآن
و اداے نماز بطول قرارت است انچه اول از ذکر گفتن میسر میگشت این زمان بتلاوت قرآن
علی الخصوص که در نماز خوانده شود میسر است بالجمله درینوقت ذکر حکم تلاوت پیدا میکند که در اول
از قبیل اوراد ابرار بوده و تلاوت حکم ذکر پیدا کرده که در ابتدا او توسط از مقربات بوده عجب معامله است
درینوقت اگر ذکر بعنوان قرارت قرآن تکرار کرده شود که از کلمات قدسی آیات قرآنی است
و باستعاذه شروع نموده آید همان فائده میدهد که از تلاوت قرآن میسر است و اگر بعنوان قرارت
تکرار کرده نشود در رنگ عمل ابرار است هر عمل را مقامی است و موسمی که اگر دران موسم بجا آورده شود
حسن و ملاحت پیدا کند و اگر دران موسم ادا کرده نشود لیسا است که خطا بود اگرچه حسنه باشد
قرارت فاتحه در اوان تشهد خطا است اگرچه ام الکتاب است پس پیر درین راه از ضروریات
آمده تعلیم او هم از اهم مهام گشت و دونه خرط القتاد عزیزے فرموده است بیت از انزوی کرم
تست احوال ÷ که معبود تو پیر تست اول ÷ والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب بست و ششم

بسیادت پناه میر محمد نعمان ورود یافته در بیان آنکه حضرت حق سبحانه و تعالی چنانچه بذات خود موجود
است نه بوجود همچنان بذات خود حی و عالم و موصوف بصفات ثمانیه است نه بصفات زائده و ما
یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی حضرت حق سبحانه و تعالی در نفس وجود و سائر کمالات
توابع وجود از حیوة و علم و قدرت و سمع و بصر و اراده و کلام و تکوین بذات اقدس خود کافی است و در حصول این

کمالات محتاج بصفات زائده نیست هرچند صفات کامله زائده نیز او را سبحانه کائن است پس او تعالی
چنانچه بذات اقدس خود موجود است نه بوجود همچنین بذات خود زنده است نه بحیوة که صفت اوست
تعالی و بذات خود دانا است نه بصفت قدرت و بذات خود بینا است نه بصفت بصر و بذات خود شنوا است
نه بصفت سمع و بذات خود توانا است نه بصفت قدرت و بذات خود مرید است نه بصفت اراده و بذات خود گویا است
نه بصفت کلام و بذات خود مبدأ ایجاد کائنات است نه بصفت تکوین هرچند وجود عالم بتوسط تکوین
و سائر صفات است چنانچه تحقیق این معنی عنقریب خواهد آمد این تکوین ورای قدرت است چه در قدرت
صحت فعل و ترک است و در تکوین جانب فعل متعین است و نیز قدرت بر ارادت تقدم دارد و تکوین بعد
از ارادت است این تکوین شبیه آن استطاعت بنده است که علمای اهل حق آنرا مقرون بفعل بنده داشته
اند ورای صفت قدرت و ارادت دانسته قدرت مصحح هر دو طرف فعل و ترک است و ارادت مرجح
یکطرف است و ایجاد بعد از ترجیح ارادت بتکوین تعلق دارد اگر اثبات قدرت کرده نشود که مصحح طرفین
است ایجاب لازم آید و اگر تکوین اثبات کرده نشود ایجاد بغیر مستند میماند چه قدرت مصحح ایجاد است
و تکوین مباشر ایجاد است پس از اثبات تکوین چاره نبود که علمای ماتریدیه بآن معتقد گشته اند و اشاعره چون
اضافت و تعلق او را باشیا بیشتر یافته اند از صفات اضافیه انگاشته اند والله یحق الحق و هو یهدی السبیل تخلیق
و ترزیق و احیا و اماتت و امثال آنها را راجع بتکوین داشتن بهتر است از آنکه هر کدام را صفت قدیمه برأسها
گفته شود و قدمای متکثره بی ضرورت اثبات کرده شود پس لائح شد که هرچه دیگران را بایجاد او تعالی بصفات
میسر است او را سبحانه بذات خود بے توسط صفات حاصل چه ذات او تعالی بملاحظه امرے و اعتبارے
جامع جمیع کمالات است بلکه عین هر کمال چه تبعض و تجزی در آنحضرت مفقود است تمام دانائی است
و تمام شنوائی است و تمام بینائی است علی هذا القیاس سائر الصفات مع ذلک او را سبحانه صفات سبعه بلکه
ثمانیه که علمای اهل حق شکر الله تعالی سعیهم بوجود آنها قائل اند نیز ثابت اند و این صفات کامله که قدیم اند
ظلال آن کمال ذاتیه اند و مظاهر آن کمالاتند و توان گفت که روپوش آن کمالاتند و حجب آن انوار
مکنونه اند سوال چون ذات او تعالی در حصول جمیع کمالات کافی است صفات برای چه اثبات کرده شود و قول
بوجود تعدد قدما چرا گفته آید لهذا فلاسفه و معتزله اکتفا بذات نموده اند و از وجود تعدد قدما گریخته نفی صفات قائل
گشته اند جواب حضرت ذات تعالی و تقدس هرچند در حصول کمالات کافی است اما در تکوین و تخلیق اشیا

از صفات زائده چاره نبود چه ذات او تعالی در نهایت تنزه و تقدس است و در غایت عظمت و جلال
کبریائی است و کمال بقا او را ثابت است و کمال بی مناسبتی است او را با اشیا ان الله لغنی عن العالمین
و بمقتضاے حکمت و بر وفق عادت در افاده و استفاضه از مناسبت مستفید و مستفیض چاره نبود و صفات
اند که بیک درجه تنزل فرموده ظلیت پیدا کرده اند و با اشیا مناسبت و نوعی الجمله حاصل نموده اگر توسط صفات نبود
حصول شئی از اشیا متصور نباشد زیرا که اشیا را در سطوات اشعه انوار حضرت ذات تعالی و تقدس جز هلاک و
فنا و انحراف و انعدام نصیبے نیست بفکر آنند که اثبات صفات نمایند و ایجاد اشیا منها بجت جل سلطانه منسوب
دارند صادر اول چه بود که بی پردهٔ صفات در سبحات وجه ذات او تعالی مضمحل و ناچیز نگردد سوال فلاسفه و معتزله
هر چند صفات را در خارج اثبات نموده اند اما باعتبارات علمیه قائل گشته اند و در علم کمالات ذاتیه متمائز دانسته
پس ایجاد اشیا بذات بحت منسوب گشت که بوسط اعتبارات پیدا شد جواب ایجاد عالم در خارج است و عالم در خارج
موجود است پس از جهت خارجی چاره نبود تا توانند وسیله وجود خارجی اشیا شده توانند اشیا را در خارج
از انحراف و استهلاک محافظت کرد اعتبارات علمی بوجودات خارجی بکار نیاید و حجاب علمی در محافظت
موجودات خارجی کفایت نکند بعضے از صوفیه که عالم را جز در علم موجود نمیدانند اعتبارات علمی ایشان را شاید
نفع کنند و توانند وسیله وجودات علمی گشت اما عالم در خارج موجود است اگرچه این خارج ظل آن خارج
بود و این وجود ظل آن وجود باشد پس از حجب خارجی که توانند وسیله وجود خارجی عالم گشت چاره نبود پس
صفات حقیقت باید که در خارج موجود باشند و ترتیب اشیا نمایند و کمالات ذاتیه را بوسائل خود در مرایای
عالم جلوه دهند و در منصهٔ ظهور آرند صفات هرچند حجب ذات اند تعالے اما ظهور کمالات ذاتیه بوجود اینها
مربوط است حجاب اینها در رنگ حجاب عنکبوت است که سبب نمایندگی است این ظهور و این نمایندگی
هرچند ظلے است اما چه توان کرد که وجود ما را بظل مربوط ساخته اند و بود ما را بحجاب پرداخته ما بالذات
لا ینفک عن الذات مصرع سیاهی از حبشی کی رود که خود رنگ است ٭ و من بعد هذا ما یدق صفاته
و ما کتمه احظی لدیه بنده حق نشود جل سلطانه اما بفضل او تعالے از حق جدا نشود سبحانه المرء مع من احب
هرچند حق سبحانه و تعالے را با اشیا نسبت معیت حاصل است اما این معیت که منشا
آن محبت است دیگر است تا محبت پیدا نکنند این معیت را ندانند و چون در محبت نیز درجات
تفاوت است باندازهٔ آن در معیت نیز تفاوت حاصل است همین معیت است که سبب خلاصی

از ظلیت است و همین معیت است که واسطه اضمحلال کلیت است و همین معیت است که مزیل رقیت
است و مثبت حریت در عین عبدیت و عین معیت است که مسقط انانیت است بلکه رافع انانیت بدرجات کمالیت پیدا آمد
که در معیت عامه خود را با ایشان فرموده است و هو معکم و در معیت خاصه بحکم حدیث المرء مع من احب
ایشان با وی اند بمقتضاے محبت شان ما بین المتعشقین چه در معیت خاصه اثبات معیت از طرفین
است و در عامه معیت از آن طرف است پس آن را حرمان لازم بود در عین وجدان یا حسرتا علی ما
فرطت فی جنب الله عالم هرچند ظلال صفات است و بتوسط صفات وجود و بقا پیدا کرده است
اما محبت حضرت ذات تعالی و تقدس بتوسط محبت ذاتیه با حضرت ذات است تعالے و از صفات
که اصول وی اند بعروج بی کیفے بالا رفته است و اصول را گذاشته با اصل اصول پیوسته اما پیوستن
بی کیف و اگر از اصل بالا نرود و آمدن را چه فائده بود و محبت چه در کار باشد اتصال با اصل در همه وقت
داشت و وصل ظلے او را همیشه میسر بود که از همیت که اصل را در رنگ ظل زینه باید ساخت و ببال محبت بالا
باید رفت فهم این عروج فراخور دانش هرکس نیست و خود را گذاشته از خود بالا رفتن معقول ارباب
نظر و فکر نه بلکه از صوفیه نیز از هزاران یکی باین دولت مشرف است و سر این معنے بروی منکشف
است بیت هزار نکتهٔ باریکتر ز مو اینجاست ٭ نه هر که سر بتراشد قلندری داند ٭ سوال این سیر آفاقی
است یا انفسی جواب نه آفاقی است و نه انفسی زیرا که آفاق و انفس بیرون و درون را میخواهند و
این معامله ورای دخول و خروج است هرچند نزد ارباب نظر منظور است هرگاه مطلوب از دخول و خروج
اقدس بود نسبتے که باو پیدا شود ناچار از دخول و خروج منزه باشد و این سیر با این اشکال تا این
وقت نزد ارباب این سیر که از ارباب عالم بودند در رنگ سیر دهلی و آگره است که معلوم و متمیز است
و منزلے از منزلے دیگر جدا است تنبیه عالم هرچند ظلال صفات است و صفات ظلال حضرت ذات
تعالی اما این ظلیت را درجات و مراتب است که هر کدام حجاب مطلوب است ان لله سبحانه
سبعین الف حجاب من نور و ظلمة شنیده باشند تا حجب تمامها خرق نشود از ظلیت نرهد و مراد از خرق
حجاب اینجا خرق شهودی است و آنچه در آخر این جز از منع خرق جمیع حجب آمده است مراد از آن
خرق وجودی است که ممتنع است که مستلزم رفع صفات قدیمه است که محال است اما چون معیت غیر
متکیفه حاصل است حکم خرق وجودے دارد و حجب بے حجب است که معیت نقد وقت است [illegible]

حاصل ندارد ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر والحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام
علی سید المرسلین وعلی آله الطاهرین اجمعین مکتوب بیست و هفتم بملا علی کشمی در بیان آنکه
بنده را باید که از مرادات خود بتمام برآمده بمرادات حقتعالی شانه باشد با بیان مرض ذاتی و عرضی بنده
باید که مراد و مطلب او غیر از مولای خود جل سلطانه هیچ نبوده و جز مراد مولی مراد بنده هیچ نباشد و اگر
چنین نبود سر از ربقهٔ بندگی برآورده باشد و پا از قید رقیت کشیده بود بنده که گرفتار مرادات خود است
و بهوا و هوس خود فریفته است بندهٔ نفس خود است و در اطاعت شیطان لعین است و این دولت
وابسته بحصول ولایت خاصه است که بفنا و بقای اتم و اکمل مربوط است سوال گاه هست که
بالیتها و خواهشها از کمل نیز بظهور می آید و آرزوی ها در حصول مطالب شتی ازین بزرگواران هم
محسوس میگردد امام انبیا و سلطان اولیا علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها سرد و شیرین را
دوست میداشت و حرصی که بر هدایت امت داشت در قرآن مجید مبین گشته است وجه بقای این قسم
بالیتها درین بزرگواران چه بود جواب بعضی از بالیتها منشاء آن طبیعت است تا آنکه طبیعت بر پاست آن نیز
بر جا است در وقت حرارت بی اختیار طبیعت بسردی مائل است و در وقت برودت بگرمی
راغب این قسم بالیتها منافی عبودیت نیست و سبب گرفتاری بهوای نفس خود نه چه ضروریات طبیعت
خارج از دائرهٔ تکلیف است و بیرون از هوای اماره چه هویات نفس یا فضول مباح است یا مشتبه
و محرم و آنچه ضروری است نفس را آن سامان نیست پس منشاء گرفتاری و بدکرداری فضولیات فعال
آمد اگرچه از قسم مباح بود چه فضول مباح را نسبت قرب جوار است بمحرم که اگر باغوای دشمن لعین از آنجا
قدم بردارد بی اختیار در محرم خواهد افتاد پس انحصار بمباح ضروری آمد که اگر از آنجا زلتی واقع شود بفضول
مباح خواهد افتاد و اگر مسکن در فضول مباحات کرده شود بعد از زلت اگر قدم بیرون افتد ناچار در محرم خواهد
افتاد و بعضی از بالیتها ازین قبیل است که حصول آن از خارج است مع خلوص الشخص فی نفسه عن المرادات
و خارج یا واعظ حضرت رحمن است که القاء خیرات مینماید فان لله سبحانه واعظا فی قلب کل مومن یا شیطان
است که القای او شر و عداوت است یعدهم و یمنیهم و ما یعدهم الشیطان الا غرورا روزی این فقیر بعد از ادای
نماز بامداد در ایام سکونت قلعه بطریق سکوت که روش این طریقه علیه است نشسته بود که هجوم آرزوهای لاطائل
بی حلاوتی کشید و از جمعیت باز داشت بعد از لمحه چون بعنایت او سبحانه رو بجمعیت آورد دید که آن آرزوها

در رنگ پاره های قطعه های ابر بیرون برآمدند و با القا کننده همراه برفتند و خانه را خالی گذاشتند در آنوقت معلوم گشت
که این بالیتها از بیرون برآمده بود نه از درون برخاسته که منافی بندگی بود و بالجمله هر فسادی که منشاء آن نفس اماره
است مرض ذاتی است و سم قاتل و منافی مقام بندگی است و هر فسادی که از بیرون آید اگرچه القای شیطانی
بود از امراض عارضه است که بسهل علاج زوال پذیر است قال الله تبارک و تعالی ان کید الشیطان کان
ضعیفا بلای ما نفس ما است و دشمن جانی ما مصاحب سوء ما دشمن بیرونی بمدد او بر ما استیلا میابد و باعانت
او ما را از جا می برد جاهلترین اشیا نفس اماره است که دشمن و بدخواه خود است و همت او اهلاک نفس خود است
تمنای او معصیت حضرت رحمن است جل سلطانه که مولی او و مولی النعم اوست و اطاعت شیطان که دشمن
جانی ویست باید دانست که تمیز در میان مرض ذاتی و مرض عارضی و فساد داخلی و فساد خارجی بسیار متعذر
است مبادا ناقصی باین زعم خود را کامل گیرد و مرض ذاتی خود را مرض عارضی انگارد و در خسارت ماند
ازین ترس در نوشتن این سر جرأت نمیکرد و اظهار این معنی مستحسن نمیدید نزدیک بهفده سال است که درین
اشتباه بودم و فساد ذاتی را بفساد عارضی مختلط می یافتم درین وقت حضرت حق سبحانه حق را از باطل
جدا ساخت و مرض ذاتی را از مرض عارضی متمیز گردانید فلله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک و علی جمیع نعمائه یکی
از حکمتهای اظهار این قسم اسرار آن است که کوته نظری کاملی را با وجود این نوع آرزوهای بیرونی
ناقص نه انگارد و از برکات او محروم نماند سبب حرمان کفار از دولت تصدیق انبیاء علیهم الصلوات
والتسلیمات وجود این قسم صفات بوده است درین بزرگواران فقالوا ابشر یهدوننا فکفروا و آنچه فرموده
اند که حضرت حق سبحانه و تعالی عارف را بعد از زوال مرادات و بالیتها از وی صاحب اراده
میسازد و اختیار بدست وی میدهد تفصیل این معنی ان شاء الله تعالی در جای دیگر بعنایة الله
سبحانه خواهد نمود که این وقت مساعدت آن نمیکند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی
علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها مکتوب بیست و هشتم بملا صالح ترک در بیان
کیفیت تصدق بارواح موتی الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی روزی بخاطر آمد که
بروحانیت بعضی از اقارب موتای خود تصدقی کرده شود درین اثنا ظاهر گشت که باین نیت
آن میت مرحوم را فرح و سرور حاصل شده خرم و شادان بنظر در آمد چون وقت عطای
آن صدقه رسید اول بروحانیت حضرت رسالت خاتمیة علیه و علی آله الصلوة والسلام

آنصدقه را نیت کرد چنانچه عادت بود بعد از ان بروحانیت آن میت نیت کرده داد درین زمان
دران میت ناخوشی و اندوه احساس نموده و کلفت و کدورت ظاهر شد ازین حال تعجب تمام رو داد
وجه ناخوشی و کلفت ظاهر نشد باوجود آنکه محسوس شد که برکات عظیمه از ان تصدق بآن میت رسید اما فرح
و سرور در وے ظاهر نگشت و همچنین روزے پاره مبلغ نذر آنسرور نمودم علیه الصلوة والسلام و سائر
انبیاء کرام را علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات نیز دران نذر داخل ساختم و طفیلی آنحضرت علیه و
علیهم الصلوات والتسلیمات مرضی آنحضرت درین امر معلوم نشد و همچنین در بعضے اوقات که در دیگر فرستادم
اگر در مرتبه بر سائر انبیاء نیز میفرستادم مرضی آنسرور دران ظاهر نمیشد علیه و علیهم الصلوات والتحیات
باوجود آنکه معلوم شده است که اگر بروحانیت یکے تصدق کرده سائر مومنان را شریک سازد
بهمه برسد و از ان شخص که بنیت او داده بود هیچ نقصان نکند ان ربک واسع المغفرة برین تقدیر
وجه ناخوشی و عدم رضا چه بود و مدتی این اشکال خدشه داشت آخر الامر بفضل خداوندے جل شانه
ظاهر شد که وجه ناخوشی و کلفت آنست که اگر صدقه بے شرکت به میتی داده شود آن میت از جانب
خود بطریق تحفه و هدیه آنصدقه را در ملازمت آنسرور علیه و علی آله الصلوات والسلام خواهد برد و بوسیله
آن برکات و فیوض خواهد گرفت و اگر صاحب صدقه خود نیت آنسرور بکند علیه و علی آله الصلوة والسلام
میت را چه نفع بود در صورت شرکت میت را اگر صدقه قبول افتد ثواب همان صدقه است
و در صورت عدم شرکت هم ثواب صدقه است اگر قبول افتد و هم برکات و فیوض اتحاف و
اهدای آن صدقه است از نزد حبیب رب العالمین علیه و علی آله الصلوة والسلام و همچنین هر شخصے را
که شریک سازند همین نسبت کائن است که در شرکت یک درجه ثواب است و در عدم شرکت دو درجه که آنرا
میت از جانب خود باو بگذراند و نیز معلوم گشت که هدیه و تحفه که عزیزی بخدمت بزرگی بیرد بی شرکت
احدی اگرچه طفیلے باشد آن تحفه را گذرانیدن بهتر است یا بشرکت شک نیست که بے شرکت بهتر است
و آن بزرگ برادران خود از نزد خود دهد بهتر است از آنکه این کس بفضولی دیگر آنرا داخل سازد و آل و
اصحاب که در رنگ عیال آنسرور اند علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات ایشانرا که بطفیل داخل هدیه آنحضرت
علیه و علیهم الصلوات والتحیات ساختن می شود مرضی و مقبول مینماید سیلے تعارف است که در
هدیات مرسومه اگر با بزرگے اعوان او را شریک سازند از ادب و رضامندی

او بعید مینماید و اگر خدمه او را طفیلے او ساخته هدیه فرستند مرضی می آید که اعزاز خدمه اعزاز اوست پس معلوم شد
که بیشتر رضامندی موتی در افراد صدقه است نه در اشتراک صدقه اما باید که هرگاه صدقه بمیت نیت کند اول
باید که بنیت آنسرور علیه و علی آله الصلوة والسلام هدیه جدا سازد و بعد از ان بمیت تصدق کند که حقوق آنسرور
علیه و علی آله الصلوة والسلام فوق حقوق دیگران است و نیز برین تقدیر احتمال قبول صدقه است بطفیل
آنسرور علیه و آله الصلوات والتحیات این فقیر در بعضے صدقات موتی که در تصحیح نیت خود را عاجز مییابد
علاجی به ازین نمی یابد که آن صدقه را بنیت آنسرور علیه و علی آله الصلوة والسلام تعین نماید و آن میت را
طفیلے ایشان سازد امید است که ببرکت توسط ایشان قبول افتد فرموده اند که صلوة آنسرور علیه و علی
آله الصلوة والسلام اگر بریا و سمعه ادا کرده شود مقبول است و بآن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام
آنرا وصول است اگرچه ثواب آن بصلوة فرستنده نرسد که ثواب اعمال مربوط بتصحیح نیت است
و از برائے قبول آنحضرت که مقبول و محبوبیت همانه کافی است کریمه و کان فضل الله علیک عظیما در
شان آنسرور نازل است علیه و علی آله الصلوة والسلام و علی جمیع اخوانه الکرام من الانبیاء والملائکة
العظام الی یوم القیام مکتوب بست و نهم بسیادت پناه میر محب الله در بیان فهم کردن بعضے
کلمات قدسی آیات قرآنی سابقا چون از قصور فهم در بعضے از کلمات قدسی آیات قرآنی
خدشه و تردد پیدا میشد و در تطبیق آن عاجز میگشت در دفع وساوس بعنایت الله سبحانه به ازین
علاجے نمییافت که باخود می گفت که این نظم قرآنی را بکلام خدا جلشانه اعتراف مینمائی و ایمان
آن داری یا نه اگر ایمان نداری کافرے و از مبحث خارجے و اگر ایمان بآن دارے پس قصور در
فهمیدن تست نه در نظم قرآنی که کلام خالق ارض و سموات است و مبدع عقول و ادراکات ست
و چون بفضل خداوندے جل سلطانه ایمان بحقیقت کلام ربانی حاصل بوده آن وسوسه باین تردید
مضمحل و ناچیز می گشت و از تردد نجات می یافت درین آوان بفضل الله سبحانه کار تا باینجا
رسیده است که در نظم قرآنی هر محلے که آنجا از قصور ادراک گنجائش تردد و خدشه است همان محل
باعث ازدیاد ایمان است بقرآن و همان خدشه واسطه ظهور اعجاز است در قرآن و آن
اغلاق را از شعب اعجاز تصور مینماید و آن اشکال را بر کمال بلاغت براعت محمول
میدارد که بشر در فهم آن عاجز است آنقدر ایمان که در نافهمیدن قرآن حاصل است

در فهمیدن آن نیست که در نافهمیدن راهی از اعجاز گشاده است که در فهمیدن نیست سبحان الله همین نافهمیدن
جمعی را بضلالت میبرد بانکار کلام حق میرساند جل و علا و بعضی را همین نافهمیدن بسبب کمال ایمان بقرآن میگرود
و بهدایت می آرد یضل به کثیرا و یهدی به کثیرا ربنا اتنا من لدنک رحمة و هیئ لنا من امرنا رشدا والسلام

مکتوب سی و ششم بسیادت و ارشاد پناه میر محمد نعمان در بیان عروج بمراتب اصول و مراتب عبادات

الحمد لله رب العالمین والسلام علی سید المرسلین بیت بابا آخر آدم است و آدمی ؎ گشت محرم از مقام محرمی ؎
گر نگردد باز مسکین زین سفر ؎ نیست از وی هیچکس محروم تر ؎ چون بعنایت الله سبحانه او را عروجی
باصول خود که او در رنگ ظل است مر آن اصول را واقع شود و بهر لطیفه از اصول او را فنای است
در آن اصل و بعد از ان بقای بآن و باین فنا و بقا اطلاق انای او ازان ظل زائل گشته بران اصل که
فنا و بقا او را در وی حاصل گشته است اطلاق خواهد یافت و خود را همان اصل خواهد دانست و همچنین چون
ازان اصل بکرم حق جل و علا او را عروج واقع شود باصلی که فوق آن اصل است و آن اصل ظل است
مر این اصل را فنا و بقا در آن اصل او را درین اصل ثانی حاصل خواهد کرد و اطلاق انا از اصل اول زائل گشته
باصل ثانی خواهد پیوست و خود را همان اصل ثانی خواهد یافت و همین نسبت است اصل ثانی را با اصل ثالث
اگر عروج واقع شود اطلاق انا بران اصل ثالث قرار خواهد یافت که اصل ثانی ظل اوست و همچنین در هر
اصلی تحتانی که در رنگ ظل است مر اصل فوقانی را همین نسبت کائن است اگر بمحض فضل خداوندی
جل سلطانه عروج واقع شود و از ظل باصل بگذرانند اطلاق انا از هر ظل باصل آن خواهد قرار یافت
و خود را همان اصل خواهد دانست الی ماشاء الله تعالی علی تفاوت درجات الاستعداد و این اصول
با این کثرت و با این رفعت اجزاء او خواهند گشت تا قطره را دریا خواهند ساخت و کاه را کوه خواهند
گردانید و چون این اصول اجزاء او باشند ناچار از کمالات و برکات شان نیز بهرهٔ کامل نصیب او
خواهد شد و کمال او جامع کمالات آن اجزاء خواهد بود ازینجا فرق در میان انسان کامل و سائر افراد
انسان توان شناخت که آن دریای محیط است و اینها در رنگ قطره های محقر آن دریا پس اینها او را چه شناسند
و از کمال او چه دریابند خوش گفت الهی چیست اینکه اولیای خود را کرامت کردی که هر که ایشان را شناخت ترا یافت
و تا ترا نیافت ایشان را نشناخت و چنانچه در میان انسان کامل و انسان ناقص بکثرت و قلت اجزا تفاوت است
در میان طاعات و حسنات اینها نیز باندازهٔ آن تفاوت است شخصی را که صد زبان بدهند

و بهر زبان یاد حق بکند جل و علا چه نسبت دارد بآن شخصی که او را یک زبان بدهند و بآن یک زبان یاد حق
نماید جل و علا ایمان و معرفت و سائر کمالات را برین معنی قیاس باید کرد ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انک علی
کل شیء قدیر الحمد لله اولا و آخرا والصلوة والسلام علی رسوله دائما و سرمدا و علی آله الکرام و صحبه العظام
الی یوم القیام

مکتوب سی و هفتم بملا بدر الدین در تحقیق عالم ارواح و عالم مثال و عالم اجساد

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی نوشته بودند که روح پیش از تعلق ببدن در عالم مثال بوده است
بعد از مفارقت از بدن باز بعالم مثال خواهد رفت پس عذاب قبر در عالم مثال خواهد بود در رنگ
المی که در خواب در عالم مثال احساس نمایند و نوشته بودند که این سخن شاخسار بسیار دارد اگر قبول
نمایند فروع بسیار برین سخن متفرع خواهد ساخت بدانند که این قسم خیالات از صدق قلیل النصیب است
مبادا که شما را براه غیر متعارف دلالت نماید چند کلمه بضرورت باوجود موانع در تحقیق این مبحث نوشته آمد
والله سبحانه الهادی الی سبیل الرشاد ای برادر عالم ممکنات را سه قسم قرار داده اند عالم ارواح
و عالم مثال و عالم اجساد و عالم مثال را برزخ گفته اند در میان عالم ارواح و عالم اجساد
و نیز گفته اند که عالم مثال در رنگ مرآت است مر معانی و حقائق این هر دو عالم را که معانی
و حقائق اجساد و ارواح در عالم مثال بطور لطیفه ظهور مینماید چه در آنجا مناسب هر معنی و حقیقتی
صورت و هیئت دیگر است و آن عالم فی حد ذاته متضمن صور و هیئات و اشکال نیست صور و
اشکال در وی از عوالم دیگر منعکس گشته ظهور یافته است در رنگ مرآت است که فی حد ذاتها
متضمن هیچ صورت نیست اگر در وی صور کائن است از خارج آمده است چون این سخن معلوم
شد بدانند که روح پیش از تعلق ببدن در عالم خود بوده است که فوق عالم مثال است و بعد از تعلق
ببدن اگر تنزل نموده است بعالم اجساد بعلاقهٔ حبی فرود آمده است بعالم مثال کار ندارد و نه پیش
از تعلق و نه بعد از تعلق بیش ازین نیست که در بعضی اوقات بتوفیق الله سبحانه بعضی از احوال خود را در
مرآت عالم مثال مطالعه مینماید و حسن و قبح احوال را ازانجا معلوم میسازد چنانچه در واقعات و منامات این معنی
واضح و لائح است و بسیار است که بی آنکه از حس غائب شود این معنی احساس نماید و بعد از مفارقت از
بدن اگر روح علوی است متوجه فوق است و اگر سفلی است گرفتار سفل است بعالم مثال کاری ندارد
عالم مثال از برای دیدن است نه از برای بودن جای بودن عالم ارواح است نه عالم اجساد و عالم مثال

بیش از مرأت این دو عالم نیست چنانچه گذشت والمی که در خواب در عالم مثال احساس نموده می آید
صورت وشبح آن عقوبت است که برای آن مستحق گشته است واز برای تنبیه و تنبّه را بروی ظاهر ساخته اند
و عذاب قبر از این قبیل نیست که حقیقت عقوبت است نه صورت و شبه عقوبت و نیز المی که در خواب
احساس نموده می آید اگر فرضاً حقیقتی هم داشته باشد از قسم المهای دنیوی خواهد بود و عذاب قبر از عالم عذاب اخروی است
شتان ما بینهما چه عذاب دنیوی را نسبت بعذاب اخروی اعاذنا الله سبحانه هیچ مقداری و اعتباری
نیست اگر شراره از آتش دوزخ در دنیا افتد همه را یک بسوزد و متلاشی گرداند عذاب قبر را در رنگ
عذاب خواب دانستن از عدم اطلاع است از صورت عذاب و حقیقت عذاب و نیز منشأ این اشتباه
توهم مجانست عذاب دنیا است بعذاب آخرت و این باطل است من البطلان سوال از کریمه الله یتوفی الانفس
حین موتها والتی لم تمت فی منامها الخ مفهوم میشود که توفی انفس چنانچه در موت است در خواب نیز عذاب یکی را
از عذابهای دنیا شمردن و عذابهای دیگر را از عذابهای آخرت گفتن بکدام وجه است جواب توفی
نوم از آن قبیل است که شخصی از وطن مالوف خود بشوق و رغبت از برای سیر و تماشا بیرون آید تا فرح و سرور
حاصل کند و خرم و شادان بوطن خود باز رجوع نماید و سیرگاه او عالم مثال است که متضمن عجائب ملک و
ملکوت است و توفی موت چنین است که آنجا هدم وطن مالوف است و تخریب بنای معمور از آنجا است
که در توفی نوم محنت و کلفت حاصل نیست بلکه متضمن فرح و سرور است و در توفی موت شدت و کلفت است
پس وطن متوفای نومی دنیا بود و معامله که با او نمایند از معاملات دنیا باشد و متوفای موتی بعد از تخریب وطن
مالوف خود انتقال بآخرت نموده است و معامله با او از معاملات اخروی گشته من مات فقد قامت
قیامته شنیده باشند زنهار بکشوف خیالی و ظهور صور مثالی اعتقادیات مقرره اهل سنت و جماعت را
شکر الله تعالی سعیهم از دست ندهند و بخواب و خیال خود مغرور نشوند که نجات بی متابعت این فرقه ناجیه متصور نیست
خوش طبعیها را موقوف داشته اگر آرزوهای نجات دارند بجان و دل در اتباع این بزرگواران کوشند خبر شرط
است ما علی الرسول الا البلاغ انبساط عبارت شما مرا در توهم انداخت که نزدیک است که این تخیلات شما را
از تقلید این اکابر بیرون آرد و تابع کشفیات خود سازد نعوذ بالله سبحانه منها و من شرور انفسنا و من سیئات
اعمالنا شیطان دشمن قوی است واقف باشند که از صراط مستقیم پس کوچانیده از و مدت مفارقت تا بیک
سال ام بخشیده است چه بلا شد آن احتیاطها که در التزام متابعت سنت و اهل سنت مینمود و انحصار نجات

در تقلید این بزرگواران میکرد مگر همه فراموش گشت که تخیلات خود را مقتدای خود گردانیده شاخسارها را بر روی
تفرع ساختند احتمال ملاقات ما بحسب ظاهر بسیار بعید مینماید چنان زندگانی نمانده که رشته امید نجات گسسته
نشود ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب سی و دوم بمقصود علی
در بیان آنکه خطرات از اسباب وصل گفته اند باندازه تجلی صوری است و در تحقیق حقیقت کثرت وهمیه
و ما یناسب ذلک الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی نوشته بودند که رهروے از راه دانی پرسید که
از هجوم خطرات پریشانم گفت بمقتضای وهو علی کل شیء محیط چون احاطه و شمول مطلوب معلوم است خطره را
از اسباب وصل باید شمرد نه از موجبات فصل و پیوسته ابواب مشاهده را مفتوح باید داشت و روزن غفلت
را مسدود و این سخن باندازه تجلی صوری که مقدمه است از مقدمات این راه صادق است و درین
موطن اگر وصل است هر چند فی الحقیقت فصل است باعتبار صورت است و اگر مشاهده است هر چند فی الواقع
مباعده است هم بملاحظه صورت کائن و این تجلی نزد اکابر این راه از حیز اعتبار ساقط است که مقتضی
وجود سالک نیست و نیز محق و مبطل درین تجلی شرکت دارند جوگیه هند و فلاسفه یونان نیز ازین تجلی با خبر
اند و از علوم و معارف این موطن محظوظ و متلذذ غایة ما فی الباب محق را این دولت از راه صفای قلب
حاصل میشود و مبطل را از راه صفای نفس ناچار آن بهدایت میبرد و این بضلالت می آرد اما هر دو
گرفتار صورت شده و از معنے بیخبر بیت صورت پرست غافل معنی چه داند آخر گویا جمال جانان پنهان چه کار
دارد لیکن محق را احتمال نجات از صورت کائن است و مبطل منهمک در صورت است بی التزام ملت انبیا
علیهم الصلوات والتسلیمات خلاصی از گرفتاری صورت محال است و ایضاً تجلی صورت داخل دائره
علم است لیکن چون حال و ذوق دوری به توهمی انداز آن علم حال نام میگردد و نیز در تجلی شهود کثرت است
لیکن بعنوان مظهریت وحدت و شهود کثرت بهر عنوان که بود وبال در وبال است باید که در
نظر باطن از کثرت و شهود کثرت نامی و نشانی نماند و شهود جز واحد حقیقی هیچ نبود تا فنا که قدم اول است
درین راه میسر گردد زیرا که فنا عبارت از نسیان ماسوای است از باطن پس کثرت را در آن موطن چه مجال
بود و شهود و کثرت آنجا چه باشد و خطره را که از اسباب وصل و از ابواب مشاهده گفته است مراد از آن
وصل و مشاهده وصل و مشاهده صوری است که عین مفارقت و دوری است زیرا که وصل نزد اکابر این
طائفه علیه معتبر است در مقام بقا بالله حاصل است که بعد از فنا و نسیان جمیع ماسوا حاصل می گردد

وجود خطره منافی آن دولت است وحصول وسوسه مانع آن منزلت در مقام فنا که دهلیز آن وصل
است خطره نوعی منتفی میگردد که اگر بتکلف یاد اشیا دهند یاد نکنند بواسطهٔ نسیانیکه اورا از ماسوا ے
حاصل گشته است نوشته بودند وهو علی کل شئ محیط بیان احاطه. این عبارت نیامده است مارا که از کلام
مولدین است چه تعدیه احاطه در کلام عجم بکلمهٔ علے بسیار می آید ومتعارف در عبارات فصیحهٔ عرب تعدیه
احاطه بکلمهٔ با است قال الله تبارک وتعالے وکان الله بکل شئ محیطا قال الله تعالے الا انه بکل شئ محیط
ظاهرا این عبارت را از قرآن خیال کرده بطریق استشهاد آورده نه چنین است بیان این معنی در
کلام مجید بعبارت دیگر است چنانچه گذشت وایضا نوشته بودند کثرت وهمی وتعدد اعتباری خودی
متراکم گشته است که اکثر علما تعدد وجود در غلط افتاده از مغز بپوست واز لب بقشر قناعت
نموده اند کثرت وتعدد هرچند وهمی واعتباری است اما چون بصنع ایجاد خداوندی جل سلطانه پیدا
گشته است متقن ومستحکم است ومعاملهٔ دنیویه واخرویه بوے مربوط وآثار خارجیه بر وے مترتب هرچند
وهم واعتبار مرتفع شود ارتفاع این کثرت وتعدد ممنوع است چه عذاب وثواب دائمی واخروی
که مخبر صادق علیه وعلے آله الصلوة والسلام ازان خبر داده است منوط بکثرت است ومربوط بتعدد
وحکم بارتفاع کثرت وتعدد نمودن داخل در الحاد وزندقه است اعاذنا الله سبحانه من ذلک پس
صوفیه علیه وعلمای کرام هر دو بثبوت واستمرار این کثرت وتعدد قائل اند ومعاملهٔ اخروی دائمی
بوے مربوط میدانند لیکن این کثرت در وقت عروج چون از شهود صوفیه مرتفع میگردد آنرا وهمی
واعتباری مییابند وچون در نفس امر مرتفع نمیشود هرچند از شهود مرتفع شود علما آنرا موجود میدانند
پس نزاع فریقین راجع بلفظ گشت بعد از اتفاق در معنی هر کدام باندازهٔ دریافت خود حکم کرده است
صوفیه اعتبار شهود نموده اند ارتفاع شهودی را ملاحظه نموده حکم بوهمی واعتباری کرده اند وعلما ملاحظه
ثبوت واستقرار نفس امری ادا کرده حکم بوجود او فرموده وکل وجهة اینمعنی را این فقیر در مکتوبات
ورسائل خود بتفصیل بیان نموده است ونزاع فریقین را راجع بلفظ داشته اگر خفائی ماند آنجا رجوع
باید فرمود نظر علما نزدیک بصواب است که مطابق نفس امر است ونظر صوفیه باعتبار سکر وغلبهٔ حال است
ستاره ها در روز مخفی است ودر نفس امر ثابت اند واز شهود مستور حکم ثبوت بر ستاره ها اقرب بصواب است از انکه
ملاحظهٔ عدم شهود آنها نموده حکم بعدم وجود ستاره ها نماید علما که بوجود کثرت قائلند مقصود شان ابقاء شریعت است

که مبنای آن بر تعدد است واجرای وعد ووعید صاحب شریعت که بی کثرت متصور نیست وصوفیه نیز باین
معنی معترف اند هرچند بتکلف تطبیق آن بشریعت نمایند وانچه علما فرموده اند بے تکلف صادق است وبی محل
مطابق وهیچ غبار وکدورت ندارد واثبات وجود مستقل مستبعد نمیشمارند تا گنجائش سخن بود وشرکت بواجب
پیدا کند تعالی او وجود ضعیفے مقاصد ومستعار از غیرے اثبات مینمایند چه جاے تخطیه است بعلما که اکابر دین
اند ونسبت غلط نمودن غلط محض ومحض غلط است ما پس ماندگان دین وشریعت را از علما
گرفته ایم ومذهب وملت را از برکات ایشان اخذ نموده اگر در ایشان گنجائش طعن بود اعتماد از
شریعت وملت مرتفع گردد ولهذا طاعن سلف را ضال ومبتدع گفته اند وطعن او را از اسباب تضلیل
وتشکیک در دین شمرده ببطلان او حکم کرده نوشته از مغز بپوست قناعت نموده ما که صور را مغز خیال
کرده وتنزیه را پوست چه دعوت وگرفتاری علما به تنزیه است وشهود ومطلوب صاحب تجلی صوری
صور واشکال انصاف باید داد که کدام گرفتار المغز است وکدام بپوست وامانده است انا او ایاکم لعلی هدی
او فی ضلال مبین ربنا اتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام اولا وآخرا مکتوب سی وسوم
بملا شمس ورود یافته دربیان تحقیق این سخن شیخ شرف الدین یحیی منیری که گفته تا کافر نشود وسر برادر نبرد وبما
در خود جفت نشود مسلمان نشود ملا شمس باستقامت باخیر رسیده بود که شیخ المشائخ وشیخ شرف الدین
یحیی منیری در رساله ارشاد السالکین نوشته اند که تا کافر نشود مسلمان نشود تا سالک سر برادر خود را
نبرد مسلمان نشود وتا بمادر خود جفت نشود مسلمان نشود مراد ازین کلمات چیست بداند که مراد از کفر کفر حقیقت
است که عبارت از مرتبهٔ جمع است که موطن استتار است ومقام عدم امتیاز است میان حسن اسلام وقبح
کفر بلکه چنانکه اسلام را مستحسن میداند کفر را آنجا نیز حسن مییابد وهر دو را مظاهر اسم الهادی واسم المضل یافته
از هر دو حظ میگیرد وتلذذ میگردد واین آن کفر است که منصور ازان خبر داده است ودران بوده
است وبران مرده که گفته شعر کفرت بدین الله والکفر واجب ❊ لدی وعند المسلمین قبیح ❊
شطحیات مثل قول انا الحق وقول سبحانی وقول لیس فی جبتی سوی الله همه اثمار آن شجرهٔ جمع اند که
منشای آن استیلاے حب وغلبهٔ محبت محبوب حقیقی است که غیر محبوب از نظر شان مستور گشته
است وشهود جز محبوب نمانده این مقام مقام جهل ست ومقام حیرت ست نیز اما آن
جهلست که محمود است وآن حیرت ست که ممدوح است وچون بعنایت الله سبحانه

ازین مرتبه جمع بلند تر سیر واقع شود و علم باین جهل جمع شود و معرفت باحیرت قرین گردد و فرق و تمیز پیدا شود و از سکر بصحو آید دولت اسلام حقیقی ظهور فرماید و حقیقت ایمان میسر آید این اسلام و ایمان از زوال محفوظ است و از طریان کفر مامون در ادعیهٔ ماثوره آمده است اللهم انی اسالک ایمانا لیس بعده کفرا این همان ایمان است که از زوال محفوظ است الا ان اولیاء الله لاخوف علیهم ولا هم یحزنون نشان حال اهل این ایمان است چه ولایت بے این ایمان متصور نیست هرچند در مرتبهٔ جمع هم اطلاق اسم ولایت میتوان نمود اما نقص قصور همه وقت دامنگیر آن مرتبه است چه کمال در ایمان و معرفت نه در کفر و جهل هر کفر و جهل که باشد پس راست آمد انچه شیخ گفته تا بکفر طریقت متحقق نشود باسلام حقیقت مشرف نگردد و آنچه گفته که تا برادر خود را نکشد مسلمان نشود مراد از برادر همزاد شیطان داشته که قرین اوست و همیشه او را دلالت بشر و فساد مینماید در حدیث آمده است علی قائلها الصلوة والسلام که هیچ بنی آدم نیست مگر آنکه او را قرینے از جن است پرسیدند یا رسول الله شما را قرین جنی است فرمودند هست اما خدا تعالی مرا بروی اعانت داده است که از شر او سالم مانده ام این بر تقدیر یست که لفظ فاسلم در حدیث واقع شده است بصیغهٔ متکلم روایت کرده شود و اگر بصیغهٔ ماضی روایت کرده شود معنی چنان میشود که آن قرین من مسلمان شده است اسمعنی اخیر مشهور است و کشتن آن قرین عبارت از عدم انقیاد اوست و خوار و زار داشتن است او را سوال آدمی باوجود عقل و فراست چرا مغلوب آن شیطان میگردد و بدلالت سو او مسارعت مینماید و مرتکب نامرضیات حق جلشانه میشود جواب شیطان فتنه و بلا است که حضرت حق سبحانه و تعالی از برای ابتلا و آزمائش عباد مسلط ساخته است و او را از نظر شان مستور فرموده است و بر احوال او ایشان را اطلاع نداده و او را باحوال ایشان بینا گردانیده است و در رگ و پوست شان در رنگ خون جاری داشته سعادتمند باشد که از کید و مکر چنین بلا بحفظ خداوندی جلشانه محفوظ ماند مع ذلک حضرت حق سبحانه و تعالی در کلام مجید کید او را الضعیف یاد فرموده است و سعادتمندان را دلیر ساخته یعنی باعانت خداوند جل سلطانه شیطان را آن تسلط حکم روباه دارد و بے امداد فضل او شیر درنده است ؎ تو مرا دل ده و دلیری بین ٭ روبهٔ خویش خوان و شیری بین ٭ جواب دیگر آنکه شیطان از راه هواهاے آدمی می در آید و بمشتبهات او را دلالت مینماید یا باعانت نفس اماره که دشمن خانگی است بے دی نصرت میبابد و او را

منقاد خود میسازد کید شیطان فی حد ذاته ضعیف است که بیاری دشمن خانگی کار خود میکند فی الحقیقة بلاے ما اماره است که دشمن جانی ما است هیچکس دشمن خود نیست مگر این خسیس دشمن بیرونی بامداد او کار خود میکند پس اول سر نفس خود را باید برید و از انقیاد نفس خود باید برآمد و او را خوار و زار باید داشت سر برادر در ضمن این جهاد بریده خواهد شد و خوار و زار خواهد گشت حجاب راه اینکس نفس اینکس است و برادر خارج از مبحث است که از دور شر و رد عوت مینماید و از صراط مستقیم بسبیل مقیم میخواند بعد از انقیاد نفس دفع آن دشمن خارجی بامداد خداوندی جل سلطانه باسهل وجوه متصور است ان عبادی لیس لک علیهم سلطان بشارتے است مر آن عباد را که از رقیت نفس برآمده اند و بعبادت معبود حقیقی ساخته و اللہ سبحانه الموفق و آنکه گفته تا بمادر جفت نشود مسلمان نشود تواند شد که از مادر او عین ثابته او را مراد داشته باشد که سبب ظهور وجود است در خارج و در اصطلاح این طائفه از عین ثابته بمادر تعبیر آمده است عزیزی فرموده و لدت امی اباها ان ذا من عجیبات مراد از ام عین ثابتهٔ خود داشته و پدر آن ام اسم الهی را جلسلطانه خواسته که عین ثابته ظل و عکس و پرتو آن اسم است جل شانه و چون ظهور آن اسم جلشانه در خارج بتوسط آن عین ثابته گشته است تعبیر از ان ظهور بولایت نموده بالجمله مادر میگویند و عین ثابته میخواهند و این عین ثابته را تعین وجوبی میگویند زیرا که تعینات نزد این طائفه علیه پنج است که آنرا تنزلات خمس گویند و حضرات خمس نیز گویند دو تعین را در مرتبه وجوب اثبات نمایند و سه تعین در مرتبهٔ امکان ثابت میکنند و دو تعین وجوبی تعین وحدت و تعین واحدیت است که هر دو در مرتبهٔ علم است فرق باجمال و تفصیل علمیست و سه تعین که در مرتبهٔ امکان اثبات مینمایند تعین روحی است و تعین مثالی است و تعین جسدی و چون عین ثابته در مرتبهٔ واحدیت است ناچار تعین آن وجوبی بود و چون حقیقت آن شخص ممکن همان عین ثابته است که تعین وجوبی دارد و این شخص کالظل است مر آن عین را پس مادر این شخص از عالم وجوب بود که او را بعالم امکان ظهور داده است و جفت شدن بمادر باین معنے است که این تعین امکانی شخص با آن تعین وجوبی که حقیقت اوست متحد شود ؎ چو ممکن گرد امکان برفشاند ٭ بجز واجب در و چیزے نماند ٭ یعنے تعین امکانے او از نظر او مختفے شود و تا نائی خود را بر تعین وجوبے اطلاق دهد نه باین معنے که تعین امکانی فی نفس الامر با تعین وجوبے متحد گردد که آن محال است و مستلزم الحاد و زندقه زیرا که معامله آنجا بشهود است اگر زوال تعین است بشهود تعلق دارد و اگر اتحاد است هم بشهود است ؎ مبیت نه آن این گردد و ..

این نشود آن ٭ همه اشکال گردد بر تو آسان ٭ و چون آن شخص این تعین خود را بآن تعین متحد یافت امیدوار
آن گشت و از ملوثات امکانی وارهد و بدولت اسلام و انقیاد و مرتبهٔ وجوب مشرف گردد باید دانست که
از تنزلات خمس که گفته‌اند مجرد اعتبارات‌اند در وجود و بکشف و شهود تعلق دارند نه آنکه فی الحقیقت تنزل است
و تغیر و تبدیل ست فسبحان الله من لم یتغیر بذاته ولا بصفاته ولا فی اسمائه بحدوث الاکوان صوفیه باندازهٔ
دید خود که متضمن سکر و غلبهٔ حال است چیزها بر زبان می آرند بر ظواهر محمول نباید داشت و بتاویل و توجیه
باید پرداخت فان کلام السکاری یحمل ویصرف عن الظاهر والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها چون این
سخنان قلق انگیز از بزرگی نقل کرده بود بضرورت در حل آن چیزی نوشته شد والا این فقیر در
امثال این سخنان مخالفت ناخود را نمیدهد و برد و قبول آنها لب نمیکشاید ربنا اغفرلنا ذنوبنا
واسرافنا فی امرنا وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین ؂ الحمد لله رب العالمین اولاً
وآخراً والصلوة والسلام علی رسوله دائماً وسرمداً وعلی آله الکرام وصحبه العظام الی یوم القیام

مکتوب سی و چهارم بوالدهٔ میر محمد امین ورود یافت در نصیحت نصیحتی که نموده می آید اول تصحیح
عقائد است بموجب آرای علمای اهل سنت و جماعت که فرقهٔ ناجیه اند شکر الله تعالی سعیهم
بعد از تصحیح اعتقاد عمل بمقتضای احکام فقهیه ضروری است بآنچه مامور اند از امتثال آن چاره
نبود و از آنچه ممنوع اند از اجتناب آن گذر نه نماز پنج وقت بی کسل و فتور با رعایت شرائط
و با تعدیل ارکان در آن ادا باید نمود و بر تقدیر حصول نصاب از ادای زکوة هم چاره نبود
امام اعظم رضی الله تعالی عنه در زیور زنان نیز زکوة دادن فرموده است و اوقات
خود را بلهو و لعب نباید صرف کرد و بامور لایعنی عمر گرامی را تلف نباید نمود فکیف که بامور منهیه و
بمحظورات شرعیه صرف گردد و بسرود و نغمه رغبت نکنند و بالتذاذ آن فریفته نگردند که آن
سمی است عسل آلوده و زهریست شکر اندوده و از غیبت و سخن چینی مردم خود را محفوظ دارند
وعیدهای شرعی در باب ارتکاب این دو ذمیمه وارد است و از دروغ گفتن و
و بهتان بستن نیز اجتناب ضروری است که این دو رذیله در جمیع ادیان حرام است و مرتکب
آنها بوعیدها موعود است و ستر عیوب خلق و ذنوب خلائق و از زلات ایشان درگذرانیدن و عفو
کردن از عزائم امور است و بر مملوکان و زیردستان مشفق و مهربان باید بود و بتقصیرات

ایشان را مواخذه نباید نمود و بتقریب و بی تقریب این نامرادان زدن و دشنام کردن و ایذا رسانیدن
نامناسب و ناملائم است و بتقصیرات خود نظر باید کرد که نسبت بجناب قدس سبحانه جل سلطانه هر ساعت
بوقوع می آید و او تعالی بمواخذهٔ آن تعجیل نمیفرماید و منع رزق نمی نماید و بعد از تصحیح اعتقاد و بعد از
اتیان احکام فقهیه اوقات خود را مستغرق ذکر الٰهی جل شانه باید ساخت و بنحویکه طریق ذکر را اخذ نموده اند
بعمل باید آورد و منافی آن هرچه باشد آنرا دشمن خود انگاشته از آن اجتناب لازم باید دانست بیت هرچه
جز ذکر خدای احسن است ٭ گر شکر خوردن بود جان کندن است ٭ شما در حضور هم گفته شده است که
هرچند در امور شرعیه احتیاط کرده می آید در مشغولی می افزاید اگر بآهسته در احکام شرعیه خواهند نمود حلاوت
و التذاذ مشغولی بر باد خواهد داد زیاده چه نویسد والله سبحانه اعلم

مکتوب سی و پنجم بمیرزا منوچهر
در تعزیت و نصیحت و اغتنام شباب ورود یافته حضرت حق سبحانه و تعالی برخوردار سعادت اطوار را
خوشوقت و بجمعیت دارد و حزن و اندوه ما مضی را در حق ایشان باحسن وجوه تلافی فرماید ای فرزند زمان
عنفوان شباب چنانچه اوان هوا و هوس است زمان تحصیل علم و عمل است نیز عملی که بمقتضای
شریعت غرا در این اوان با وجود استیلای موانع شهوانیه و غضبیهٔ نفسانیه بوجود آید باضعاف مزیت و اعتبار
و اعتداد دارد از آن عملی که در غیر این اوان بوقوع آید چه وجود مانعی که باعث رنج و محنت است شان آنرا
بآسمان برده است و عدم مانعی که مستلزم عدم کد و کره است معامله آنرا بر زمین انداخته ازینجاست
که خواص بشر از خواص ملک افضل آمد که طاعت بشر مقرون بموانع است و عبادت ملک [illegible]
موانع وقت اعتبار و اعتداد سپاهیان در اوان استیلای اعدا است که موانع دولت اند اندک
ترددشان در آن وقت باضعاف مزیت و اعتبار دارد از تردد بسیار ایشان که در غیر این وقت
بوقوع آرند و معلوم است که هوا و هوس مرضی اعداء الله است که نفس و شیطان باشند و عمل بمقتضای
شریعت غرا مرضی حضرت رحمن جل سلطانه از فطانت و زیرکی دور است که اعدای مولی را راضی
دارند و مولی که مولی نعم است در سخط باشد والله سبحانه الموفق

مکتوب سی و ششم بجناب میر محمد نعمان
ورود یافته در رفع شبهات منکران عذاب قبر الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی جمعی در عذاب قبر
که باحادیث صحاح مشهوره بلکه بآیتهای قرآنی نیز ثابت شده است تردد دارند بلکه نزدیک است که [illegible]
و انکار آن جزم نمایند مقتدای اشتباه ایشان احساس احوال موتای غیر مدفون است بر نهج واحد و بر نسخ

مستند است و استقامت که منافی تعذیب و ایلام است که تذبذب و اضطراب از لوازم آنست جواب حل این
اشکال آنست که حیات عالم برزخ که موطن قبر است نه از قبیل حیات دنیوی است که حرکت ارادے و
احساس هر دو لازم آنست که انتظام این نشاء مربوط باین دو امر است و در حیات برزخ حرکت هیچ
در کار نیست بلکه مناسب آن نشاء برزخی است احساس فقط آنجا کافی است که وجدان الم و عذاب
نماید پس حیوة برزخ گویا نصف حیوة دنیوی است و تعلق روح ببدن آنجا نیز تعلق روح است
ببدن که در نشاء دنیوی بوده است که موتای غیر مدفون بحیوة برزخی احساس عذاب و الم نمایند و هیچ
حرکتے و اضطرابی بحیوة برزخی از ینها بوجود نیاید و آنچه مخبر صادق فرموده است صادق باشد علیه و علی
آله الصلوات و التسلیمات اتمها و اکملها یا آنکه گوئیم و حسم مادۀ این اشکال و امثال این اشکال نمائیم که طور نبوت وراے
طور عقل و فکر است امور که عقل در ادراک آنها قاصر است اثبات آن بطور نبوت نموده می آید و اگر
عقل کفایت میکرد انبیا برائے چه مبعوث می گشتند صلوات الله تعالی و تسلیماته سبحانه علیهم اجمعین و عذاب
اخروی را چرا به بعثت ایشان مربوط میساختند قال الله تبارک و تعالی و ما کنا معذبین حتی نبعث رسولا
عقل هرچند حجت است اما حجت بالغه نیست و حجت کامل نه حجت بالغه ببعث انبیا متحقق گشته است
علیهم الصلوات و التسلیمات و زبان عذر مکلف رابسته قال الله تبارک و تعالی رسلا مبشرین و منذرین
لئلا یکون للناس علی الله حجة بعد الرسل و کان الله عزیزا حکیما و چون ادراک عقل را در بعض امور
قصور ثابت شد پس جمیع احکام شرعیه را بمیزان عقل سنجیدن مستحسن نباشد و فی الحقیقت
التزام تطبیق آن حکم باستقلال بود و انکار طور نبوت باشد اعاذنا الله سبحانه عن ذلک اول
فکر ایمان برسول باید کرد و تصدیق رسالت او باید نمود تا در جمیع احکام او را صادق دانسته شود
و بوسیله آن از ظلمات شکوک و شبهات خلاصے میسر آید اصل را با معقول باید ساخت
تا فروع بی تکلف معقول و معلوم گردند هر فرع را برائے اثبات اصل معقول ساختن بسیار متعسر است
و اقرب طرق بوصول این تصدیق و بحصول اطمینان قلب ذکر الهی است جل سلطانه
قال الله تبارک و تعالی الا بذکر الله تطمئن القلوب الذین آمنوا و عملوا الصلحت طوبی
لهم و حسن مآب براه نظر و استدلال باین مطلب عالی رسیدن دور دور است ع
پای استدلالیان چوبین بود * پاے چوبین سخت بے تمکین بود باید دانست

که مقلد انبیا بعد اثبات نبوت ایشان و بعد از تصدیق رسالت شان علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات
از مستدلانست و تقلید او مر سخنان این اکابر را در ثبوت عین استدلال است مثلاً شخصے که اصل را
باستدلال ثابت نموده در ثبوت فروعی که از آن اصل ناشی گردند همه مستند بآن استدلال
خواهند بود و باستدلال اصل در اثبات جمیع فروع مستدل خواهد بود الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا
لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق و السلام علی من اتبع الهدی مکتوب سی و هفتم
بمولانا محمد طاهر بدخشی صدور یافته در بیان آنکه هرچه از جمیل مطلق سبحانه آید جمیل آید * الحمد لله
رب العالمین دائما و علی کل حال اگرچه بصورت جلال نماید اما فی الحقیقة جمال باشد این
سخن به تقول محمول نباشد و به تفوه صرف نشود که تمام حقیقت دارد و سراسر مغز است بگفتن
و نوشتن راست نیاید اگر در دنیا ملاقات میسر شود فبها و الا معامله بآخرت نزدیک است
بشارت المرء مع من احب تسلی بخش مهجوران است صحیفۀ شریفه که مصحوب درویش محمد علی
کشمیرے ارسال داشته بودند رسید و آنچه نوشته بودند اطلاع یافت در جواب آنچه بمقتضای وقت
گنجید نوشته فرزندان و دوستان بجمعیت باشند و در مکان خود ثابت بوند و بقضاے او تعالے
راضی باشند مکتوب سی و هشتم صدور یافته بملا ابراهیم در جواب سوال او از معنی حدیث
ستفترق امتی و در جاه ارباب فقر * باید دانست که مراد از قول آن سرور علیه و علی آله الصلوة
و السلام که در حدیث تفرق این امت بهفتاد و دو فرقه واقع شده است کلهم فی النار
الا واحدة دخول شان است در نار و مکث شان است در عذاب آن نه خلود در نار و دوام
در عذاب آن که منافی ایمان است و مخصوص بکفار است غایة ما فی الباب چون باعث دخول
شان در نار معتقدات سوء شان است ناچار همه ایشان داخل نار گردند و باندازۀ خبث اعتقاد
معذب گردند بخلاف آنکه یکفرقه که معتقدات شان نجات بخش از عذاب نار است و سبب
فلاح شانست اینقدر هست که اگر بعضے از ینها مرتکب اعمال سوء گردند و آن اعمال بتوبه و شفاعت
معفو نگردد جائز است که بقدر ذنب بعذاب نار مبتلا گردند و دخول نار در حق ایشان متحقق گردد
پس در فرق دیگر دخول نار در حق جمیع افراد آنها کائن است اگرچه خلود نبود و در حق این فرقه ناجیه دخول نار مخصوص
ببعض است که ارتکاب اعمال سوء نموده اند در کلمه کلهم رمزیست باین بیان کما لا یخفی و چون این فرقه معتقد علماء اهل قبله اند

در تکفیر آنها جرأت نباید نمود تا زمانیکه انکار ضروریات دینیه نمایند و در دست و اترات احکام شرعیه کنند و قبول ما علم مجیئه من الدین بالضرورت نکنند علما فرموده اند اگر نود و نه وجه کفر دائر شود و یک وجه اسلام یافته شود تصحیح آن وجه باید نمود و حکم بکفر نباید کرد و الله سبحانه اعلم و کلمته احکم و نیز باید دانست که مراد از نصف یوم که فقرای این است پیش از اغنیائی بآن مدت به بهشت خواهند رفت پانصد سال دنیوی است زیرا که یوم نزد حق جل و علا هزار سال است و ان یوما عند ربک کالف سنة مما تعدون شاهد این معنیست و تقدیر آن مدت مفوض بعلم الٰهی است جل شانه بی آنکه روز و شب و سال و ماه متعارف متحقق شود و مراد از فقیر فقیر صابر است که التزام اتیان احکام شرعیه نموده است و از محظورات شرعیه اجتناب فرموده و در فقر درجات و مراتب است بعضها فوق بعض و اعلای مراتب آن در مقام فنا صورت می بندد که غیر از حق جل شانه همه را ناچیز گرداند و نسیان نماید و هر که جامع جمیع مراتب فقر است افضل ست و از انکه بعد از ان مراتب دارد دون بعض پس با وجود فنا هر که فقر ظاهر هم دارد افضل است از آنکه با فنا فقر ظاهر ندارد فافهم مکتوب چهلم بخدمت خواجه حسام الدین احمد ورود یافته در جواب طلب و مشورت آنجناب بسفر حج مع توابع الحمد لله و سلام علے عباده الذین اصطفی احوال و اوضاع فقرای اینحدود مستوجب حمد است المسئول من الله سبحانه سلامتکم و عافیتکم صحیفه شریفه که از روی شفقت و مهربانی نامزد این فقیر ساخته بودند بمطالعه آن مشرف گشت اظهار اشتیاق فرموده بودند که در یکے از حرمین شریفین با متعلقان متوطن و مدفون گردد مخدوما مکرما رفتن متعلقان بنظر نمے در آید ملکه نزدیک است که منع مفهوم شود اگر ایشان جریده بروند بنظر مستحسن می در آید دا سید است که بسلامت بر سند و الامر الی الله سبحانه دیگر در باره سیادت مآب نوشته بودند که اطبا بضرر آن حاکم اند شفقت آثار اهر چند امعان نموده می آید در نظر هیچ ضرری ازان نمی آید جز آنکه یک ظلمتی از انجا محسوس میگردد که غیر ظلمت این ضرر است تا وجهش چه باشد با لجمله ضرر اطبا مفقود است والله سبحانه اعلم والسلام مکتوب چهل و یکم بیکی از صالحات ورود یافته در نصائح ضروریه نساء در ضمن تاویل کریمه یا ایها النبی اذا جاءک المومنات الایة قال الله تبارک و تعالی یا ایها النبی اذا جاءک المومنات یبایعنک علی ان لا یشرکن بالله شیئا ولا یسرقن ولا یزنین ولا یقتلن اولادهن ولا یاتین ببهتان یفترینه بین ایدیهن و ارجلهن ولا یعصینک فی معروف فبایعهن و استغفر لهن الله ان الله غفور رحیم ڈ این

آیه کریمه در روز فتح مکه نازل شده است و آن سرور علیه و علے آله الصلوة و السلام چون از بیعت رجال فارغ گشت شروع در بیعت نساء فرموده بیعت آنحضرت علیه و علی آله الصلوة و السلام بنساء بمجرد قول بوده است و هرگز دست آنحضرت علیه و علے آله الصلوة و السلام بدست نسای بالغات نرسیده است و چون ذمائم و اخلاق ردیه در نساء نسبت برجال بسیار بوده است بنابران در وقت بیعت نساء شرائط زائده بر بیعت رجال درمیان آورده است و از جهت امتثال امر خداوندے جل سلطانه نساء درانوقت نهی ازان ذمائم فرموده است شرط اول هیچ چیز را با و تعالے شریک نباید ساخت چه در وجود و چه در استحقاق عبادت کسیکه اعمال او از شائبه ریا و سمعت پاک نباشد و از فتنه طلب اجر از غیر او تعالے و لو بالقول و ذکر الجمیل مبرا نبود آن کس از دائره شرک بیرون نباشد و موحد و مخلص نبود قال علیه و علے آله و صحبه الصلوة و السلام الشرک فی امتی اخفے من دبیب النمل التی تدب فی لیلة مظلمة علے صخرة سوداء بیت لاف بی شرکی مزن کان از نشان پای مور ✤ در شب تاریک بر سنگ سیه پنهان تر است ✤ قال علیه و علے آله الصلوة و السلام و اتقوا الشرک الاصغر قالوا ما الاصغر قال علیه و علے آله الصلوة و السلام الریاء و تعظیم مراسم شرک و موسم کفر و بهه را قدم راسخ است و شرک مصدق و مبین از اهل شرک است و تحبث بمجموع احکام اسلام و کفر و شرک تبری از کفر شرط اسلام است و بیزاری از شائبه شرک توحید و استمداد از اصنام و طاغوت در دفع امراض و اسقام که در جهلاء اهل اسلام شائع گشته است عین شرک و ضلال است و طلب حوائج از سنگهای تراشیده و ناتراشیده نفس کفر و انکار از واجب الوجود تعالی و تقدس قال الله تبارک و تعالی شکایة عن حال بعض اهل الضلال یریدون ان یتحاکموا الی الطاغوت و قد امروا ان یکفروا به و یرید الشیطان ان یضلهم ضلالا بعیدا اکثر زنان بواسطه کمال جهل گرفتار این استمداد ممنوع مبتلا اند و طلب رفع بلیه ازین اسمای بی مسمی مینمایند و باداء مراسم شرک و اهل شرک گرفتار اند علے الخصوص اجتمعتا از نیک و بد ایشان در وقت عروض مرض جدری که در زبان هند ستیله معروف است مشهود و محسوس است کم زنی باشد که از دقائق این شرک خالی بود و برسمی از رسوم آن در انجا اقدام ننماید الا من عصمها الله تعالے و تعظیم نمودن ایام معظمه هنود را و بجا آوردن ایام رسوم متعارفه جهود را نیز مستلزم شرک و مستوجب کفر است چنانکه

در ایام دوالی کفار جہلاے اہل اسلام علی الخصوص زنان ایشان رسوم اہل کفر را بجای آرند و عید خود می سازند
و ہدایا شبیہ ہدایاے اہل کفر بخانہای دختران و خواہران در رنگ اہل شرک میفرستند و ظرفہای خود را
در رنگ کفار دران موسم رنگ می کنند و بہ برنج سرخ آنہارا پر کردہ میفرستند و آن موسم را
اعتبار و اعتنا مینمایند این ہمہ شرک است و کفر است بدین اسلام قال اللہ تبارک و تعالی وما یؤمن اکثرہم
باللہ الا وہم مشرکون و حیوانات را کہ نذر مشائخ می کنند و بر سر قبرہاے ایشان رفتہ آن حیوانات را
ذبح مینمایند در روایات فقہیہ این عمل را نیز داخل شرک ساختہ اند و درین باب مبالغہ نمودہ و این ذبح
را از جنس ذبائح جن انگاشتہ اند کہ ممنوع شرعیست و داخل دائرہ شرک ازین عمل نیز اجتناب
باید نمود کہ شائبہ شرک دارد وجوہ نذر بسیار است چہ در کار است کہ نذر ذبح حیوانے کنند
و ارتکاب ذبح آن نمایند و بذبائح جن ملحق سازند و تشبہ بعبدۂ جن پیدا کنند و ازین عالم
است صیام نسا کہ بہ نیت پیران و بیبیان نگاہ دارند و اکثر نامہاے ایشانرا از خود تراشیدہ
روزہاے خود را بنام آنہا نیت کنند و در وقت افطار از براے ہر روزہ خاص بوضع مخصوص
تعین مینمایند و تعیین ایام نیز میکنند از براے صیام مطالب و مقاصد خود را باین روزہا
مربوط میسازند و بتوسل این روزہ از اینہا حوائج میخواہند و روای حاجت خود را از آنہا
میدانند این شرکت در عبادت است و توسل بعبادت غیر حاجات خود را ازان غیر خواستن
است شناعت این فعل را نیک باید دریافت و حال آنکہ در حدیث قدسی آمدہ است
کہ او تعالی فرمودہ الصوم لی وانا اجزی بہ یعنے صوم مخصوص براے من است و غیر مرا در
عبادت صوم شرکتے نیست ہرچند در ہیچ عبادت شرکت باو تعالی جائز نیست اما تخصیص صوم
از براے اہتمام این عبادت است کہ تاکید نفی شریک دران عبادت کردن است و حیلہ است
آنچہ بعضے از زنان در وقت اظہار شناعت این فعل گویند کہ ما این روزہا را براے خدا نگاہ میداریم
و ثواب آن را بپیران می بخشیم اگر درین امر صادق باشند تعین ایام از براے صیام چہ در کار است
و تخصیص طعام و تعیین اوضاع مشتہیہ مختلفہ در افطار براے چیست بسا است کہ در وقت افطار
ارتکاب محرمات نمایند و افطار بامر حرام کنند و بیحاجت سوال و گدائی کنند و بان افطار
نمایند و قضاے حوائج خود را مخصوص بارتکاب این محرم دانند این خود عین ضلالات

است و تسویل شیطان لعین است واللہ سبحانہ العاصم و شرط دوم کہ در وقت بیعت نساء بمیان
آوردہ اند نہی از سرقہ بودہ است کہ از کبائر سیئات است و چون این ذمیمہ در اکثر افراد
زنان متحقق است و کم زنی باشد کہ از دقائق این ذمیمہ خالی بود نہی این ذمیمہ شرط بیعت
شان آمد زنان کہ در اموال شوہران بی اذن شان متصرف شوند و بی تحاشی تلف و خرج
آن مینمایند داخل سارقان گردند و بکبیرہ سرقہ متحقق باشند اینچنین در عموم نساء توان گفت کہ ثابت
باشد و این خیانت در جمیع افراد شان نزدیک است کہ متحقق شود الا من عصمہا اللہ سبحانہ
کاش ایشانرا سیئہ بشمرند و بد تصور نمایند ہم استحلال نسبت باین سیئہ در حق شان غالب است
و خوف کفر از راہ این استحلال در باب ایشان بیشتر حکیم مطلق جل شانہ بعد از نہی شرک زنان را
نہی از سرقہ فرمودہ کہ این ذمیمہ در حق شان بواسطہ شیوع استحلال آن از ایشان قدمے
راسخ در کفر دارد و از سائر کبائر سیئات در حق ایشان منکر تر است و چون زنان را بواسطہ
تکرار اخذ اموال شوہران ملکہ خیانت پیدا میشود و قبح تصرف در اموال غیر از نظر شان زائل میگردد
دور نبود کہ در املاک غیر شوہران نیز بتعدی تصرف نمایند و بی تحاشی در اموال دیگران خیانت و سرقہ
کنند نزدیک است کہ ایشانرا باندک تامل واضح و لائح گردد پس متحقق شد کہ نہی سرقہ در حق زنان از اہم
مہم اسلام آمد و بعد از شرک نسبت بایشان قبح آن تعین گشت تمثیل روزی حضرت پیغمبر ما صلی اللہ
علیہ و آلہ وسلم از اصحاب خود پرسیدند کہ میدانید کہ اسرق السارقین کیست یعنے بدترین دزدان
کدام است عرض کردند نمیدانیم فرمایید حضرت فرمود علیہ و علیہم الصلوات والتسلیمات کہ اسرق السارقین
کسے است کہ از نماز خود بدزدد و ارکان نماز را تمام و کمال ادا ننماید ازین سرقہ نیز اجتناب ضروری
آمد تا از بدترین دزدان نباشد بحضور دل نیت نماز باید کرد کہ بے حصول نیت عمل صحیح نبود
قرائت را درست باید خواند و رکوع و سجود را باطمینان بجا باید آورد و قومہ و جلسہ را نیز
باطمینان باید ادا کرد یعنے بعد از رکوع درست باید استاد و بمقدار یک تسبیح در استادن
درنگ باید کرد و در میان دو سجدہ درست باید نشست و بمقدار یک تسبیح نشستن مکث
باید نمود تا در قومہ و جلسہ اطمینان میسر شود و ہر کہ چنین نکند خود را در قطار سارقان داخل
سازد و مورد وعید گرداند شرط ثالث کہ در بیعت نساء مخصوص است نہی از زنا است

تخصیص بیعت نسا باین شرط بواسطهٔ آنست که حصول زنا در اغلب بتوسط حصول رضا است از زنان
باین عمل و عرض کردن اینها است نفوس خود را بر مردان پس زنان درین عمل سابق باشند و رضا
ایشان در حصول این عمل معتبر باشد پس نهی ازین عمل در حق زنان آکد باشد و مردان درین عمل تابع زنان
باشند ازینجاست که حضرت حق سبحانه در کتاب مجید خود زن زانیه را بر مرد زانی تقدیم فرمود الزانیة
والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة این ذمیمه خساره بخش دنیا و آخرت است و در جمیع ادیان مستقبح
و منکر است ابو حذیفه رضی الله تعالی عنه از حضرت پیغمبر روایت کند علیه و علی آله الصلوٰة والسلام
که فرمود علیه و علی آله الصلوٰة والسلام اے گروه آدمیان از زنا پرهیز نمائید که در وے شش خصلت است
سه در دنیا و سه در آخرت اما سه خصلت که در دنیا است یکے آنست که بهاو نورانیت و صفا از زنا
کننده زائل میگردد دوم آنکه زنا مورث فقر است سوم آنکه نقصان در عمرے آرد و آن سه خصلت
که زانیان را در آخرت است یکے سخط و غضب خدا است جل سلطانه دوم سوء حساب است سوم
عذاب نار بدانند که در حدیث نبوی آمده است علیه و علی آله الصلوٰة والسلام زنای چشمان نظر
بسوی محرمات است و زنای دستان گرفتن محرمات است و زنای پایے رفتن بسوے محرمات
قال الله تبارک و تعالی قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم ذلک ازکی لهم ان الله خبیر بما
یصنعون و قال الله تعالی و قل للمؤمنات یغضضن من ابصارهن و یحفظن فروجهن یعنی بگوا اے
محمد مر مومنان را که بپوشند چشمان خود را از محارم خود و نگاه دارند فرجهاے خود را از محرمات و بگو مر زنان
مومنات را که چشمهاے خود بپوشند از محرمات و محافظت کنند فرجهاے خود را از محرمات باید دانست
که دل تابع چشم است تا زمانیکه چشم از محرمات پوشیده نشود محافظت دل مشکل است و چون
چشم گرفتار شود محافظت دل مشکل است و چون دل گرفتار شود محافظت فرج متعسر پس پوشیدن
چشم از محرمات ضروری آمد تا محافظت فرج میسر آید و بخسارت دینی و دنیوی نرسانند و در قرآن مجید
نهی فرموده است از آنکه زنان با مردمان بیگانه کلام نرم و ملائم گویند در رنگ زنان
بدکار زیرا که مردان بدکار را در وهم سوء اندازند و طمع بد در دل آنها افتد و بگویند زنان
با مردان قول معروف و حسن را که خالی ازین وهم و طمع بود و نیز نهی آمده است از آنکه
زنان اظهار زینت و محاسن خود در پیش مردان نمایند و مردان را در خواهش اندازند

وایضاً

وایضاً نهی آمده است از آنکه پایهای خود را بر زمین زنند تا معلوم شود زینت پوشیده ایشان چنانچه خلخال و
امثال آن در حرکت آید و آواز نماید که آن مستلزم میل رجال است بنساء بالجمله هر چه منجر بفسق است منهی و مستقبح
است احتیاط باید نمود که از ارتکاب مقدمات و مبادی محرمات نموده نشود تا سلامتی از نفس محرمات میسر آید
والله سبحانه العاصم و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب پوشیده نماند که زن اجنبیه زن را در رنگ
مرد اجنبی است در حق نظر و مس بشهوت روا نیست که زن خود را براے غیر شوهر خود بیاراید و خود را زینت
دهد و فریب سازد و غیر شوهر مرد باشد یا زن چنانچه مردان را نظر بشهوت با مردان حرام است
و مساس با مردان نیز ایشان را بشهوت محرم زنان را نیز نظر بشهوت بزنان محرم است و مساس بشهوت
ایشان نیز حرام نیک این دقیقه را رعایت باید کرد که شاه راه بخسارت دنیا و آخرت است وصول
مرد بزن بواسطه تباین صنفین تعسر دارد و موانع در میان است بخلاف وصول زن بزن که باتحاد
صنف در کمال تیسیر و آسان است احتیاط اینجا بیشتر مرعے باید داشت و در منع نظر و مساس
نساء بنساء از نظر مرد بزن و نظر زن بمرد اندازتر بلیغ و بلاغ مبین باید نمود شرط چهارم که در بیعت نساء فرموده
است نهی از قتل اولاد است که زنان ایشان دختران خرد را میکشتند از جهت ترس فقر
این عمل شنیع چنانچه متضمن قتل نفس بغیر حق است متضمن قطع رحم است نیز که از کبائر سیئات
است و شرط پنجم که در بیعت نساء فرموده است نهی از بهتان و افترا است و چون این صفت
در نساء بیشتر بوده است تخصیص نهی بایشان فرموده است این صفت از افسد ذمائم صفات
است و ارذل رذائل اخلاق که متضمن کذب است که در جمیع ادیان حرام و مستنکر است و نیز
متضمن ایذای مومن است که نسبت باو بهتان و افترا نموده است و ایذای مومن حرام است و
نیز مستلزم فساد فی الارض است که بنص قرآنی ممنوع و محظور و محرم و مستنکر است شرط ششم نهی از معصیت
و نافرمانبردارے پیغمبر است علیه و علی آله الصلوٰة والسلام در هر امرے که فرماید این شرط متضمن امتثال
جمیع اوامر و انتهاء از جمیع نواهی شرعیه است چه صلوٰة و زکوٰة و چه صوم و چه حج که بناء اسلام
بعد از ایمان بالله و بما جاء من عنده بضرورت برین چهار رکن است نماز پنجگانه را بی کسل و
بے فتور بجد و جهد ادا باید نمود و زکوٰة مال برغبت و منت بمصارف زکوٰة ادا باید کرد و صوم
رمضان که مکفر سیئات سالیانه است نگاه باید داشت و حج بیت الله که در شان آن

ف
کذب در جمیع
ادیان حرام
است ۱۲

مخبر صادق فرموده است علیه و علی آله الصلوة والسلام الحج یهدم ما کان قبله نیز ادا باید نمود تا اسلام
را برپا داشته اند و همچنین از ورع و تقوی چاره نبود که حضرت پیغمبر فرموده است علیه و علی آله الصلوة
والسلام ملاک دینکم الورع یعنی برپا دارنده دین شما ورع است و آن عبارت از ترک منهیات شرعیه
است از تناول مسکرات اجتناب باید نمود آنرا در رنگ خمر باید دانست و محرم و مستنکر باید داشت
و از غنا نیز اجتناب ضروری است که داخل لهو و لعب است که حرام است و آمده است که الغناء رقیة
الزنا یعنی غنا افسون زنا است و از غیبت گفتن و سخن چینی نمودن نیز اجتناب لازم است که ممنوع
شرعی است و نیز سخریه و ایذاء مومن بناحق بهر وجه که باشد منهی عنه است اجتناب از آنهم ضروری است
و شگون بد را اعتبار نکنند و آنرا اثر نداند و نیز مرض یکے بدیگرے نداند که تجاوز کند و از مریض بصحیح
برسد که مخبر صادق علیه و علی آله الصلوة والسلام ازین هر دو منع فرموده است لا طیرة ولا عدوی
یعنی شگون بد را اصل ثابت نیست و مرض یکے بدیگری رسیدن مطلق متحقق نه و سخن کاهن و منجم را
اعتبار نکنند و امور غیبیه نداانند از ایشان استفسار ننمایند و اینها را عالم بامور غیبیه ندانند که در شرع
مبالغه و منع آن آمده است و سحر نکنند و ساحر را کافر فرمایند که حرام قطعی است
و قدم راسخ در کفر دارد و هیچ کبیره از سحر و ساحری نزدیکتر بکفر نیست احتیاط باید کرد که دقیقه
از دقائق آن بفعل نیاید که آمده است که مسلم تا زمانیکه اسلام دارد سحر از وے در وجود نیاید
و چون ایمان از وے جدا گردد اعاذنا الله سبحانه آن زمان سحر از وے متحقق شود پس گویا سحر
و ایمان نقیض یکدیگر اند اگر سحر است ایمان نیست نیک رعایت این دقیقه باید کرد تا خللے
در کار خانه ایمان نیفتد و بشومی این عمل اسلام از دست نرود بالجمله آنچه مخبر صادق فرموده
است علیه و علی آله الصلوة والسلام و علماء در کتب شرعیه آنرا بیان فرموده اند بجان و دل در
امتثال آن باید کوشید و خلاف آنرا سم قاتل باید اندیشید که بموت ابدی رساند و بعذابهاے
گوناگون مبتلا گرداند و چون نساء بایعات اینهمه شرائط را قبول نمودند آن سرور علیه و علی آله الصلوة
والسلام بمجرد قول باینها بیعت فرموده بامر حق جل و علا ایشانرا طلب مغفرت نمود و استغفار
از آن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام بامر حق جل و علا در حق جماعه بوقوع آید امیدواری
تمام است که باجابت رسد و آن جماعه مغفور گردد و هنده زوجه ابی سفیان

نیز داخل این بیعت بوده است بلکه سر گروه آنها او بوده از زبان آنها او سخن میکرد از بیعت و استغفار
در حق او امیدوارے عظیم است پس از زنان هر که باین شرائط اعتراف نماید و بمقتضای آنها عمل کند
حکما درین بیعت داخل شود امیدوار برکات آن استغفار گردد و قال الله تبارک و تعالی ما یفعل الله
بعذابکم ان شکرتم و آمنتم یعنی چه کار دارد خدا تعالی بعذاب شما اگر شما شکر او بجا آرید و ایمان درست
کنید شکر بجا آوردن عبارت از قبول کردن احکام شرعیه است و بمقتضای آن عمل نمودن
است طریق نجات و راه رستگاری همین متابعت صاحب شریعت است علیه و علی آله الصلوة
والسلام در اعتقاد و عمل استاد و پیر برای آن غرض میگیرند که دلالت بشریعت نمایند و ببرکت ایشان
تیسر و سهولت در اعتقاد و عمل بشریعت پیدا شود نه آنکه مریدان هر چه خواهند کنند و هر چه
خواهند خورند و پیران سپر ایشان گردند و از عذاب نگاه دارند که این معنی متمنای محض است آنجا
بے اذن کسے شفاعت نتواند کرد و تا عمل مرتضی نبود شفاعت او نکنند و مرتضی وقتی شود که
بمقتضای شریعت عامل باشد و بموجب بشریت زلتے اگر از وے واقع شود بشفاعت تدارک
آن ممکن بود سوال مذنب را بکدام اعتبار مرتضی توان گفت جواب چون حضرت حق سبحانه
و تعالی مغفرت او میخواهد و وسیله از برای عفو او در میان می آرد آنشخص فی الحقیقت مرتضی
است اگرچه بظاهر مذنب است والله سبحانه الموفق ربنا آتنا من لدنک رحمة و هیئ لنا من امرنا رشدا
والسلام مکتوب چهل و دوم بخواجه محمد هاشم کشمی در بشارت او ورود یافته بعد الحمد و
الصلوة و تبلیغ الدعوات میرساند صحیفه شریفه مصحوب ملا فتح الله ارسال داشته بودند رسید
چون متضمن محبت و اخلاص و حرارت و اشتیاق بود فرحت بخشید در وقت مطالعه کتاب شما
انبساط و نورانیت شما در نواحی بسیار بنظر در آمد امیدوار ساخت لله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک زیاده
چه نویسد محبت اطوار را معلوم باشد که ترک مراسلات سعادت مآب میر محمد نعمان را باعث چه باشد
اگر توهم از ینجانب دارند هیچ وقوع ندارد و کمال صفا تصور نمایند فقیر در محافظت میر
عنایت سعی مرعی میدارد تا مبادا فتوری در کار طلب طاری شود و سد راه سالکان گردد در
رنگ مرغ که محافظت بچگان خود نماید و دیگر دو ماه نزدیک است که فقیر ضعف دارد در تسوید
جواب بعض اسوله که در مکتوب سابق اندراج نموده بودند عاجز است اگر صحت شد انشاء الله تعالی

خواهد نوشت والا از دوستان التماس دعا و فاتحه دارد حسبنا الله ونعم الوکیل والسلام علیکم وعلی سائر اهل الله فرزندان گرامی برخوردار باشند مکتوب چهل و سوم بحضرات مخدوم زاده‌های کبار خواجه محمد سعید و خواجه محمد معصوم سلمهما الله تعالی و رود یافت در مکالماتی که در محفل سلطان وقت مد ظله گذشته الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی احوال و اوضاع انجه رود مستوجب حمد است صحبتهای عجیب و غریب میگذرد و بعنایت الله سبحانه سر موی درین گفتگوهای امور دینیه و اصول اسلامیه مساهلت و مداهنت راه نمی یابد و بهمان عبارات که در خلوات و در مجالس خاصه باین میگردد درین معرکه‌ها توفیق الله سبحانه بیان مینماید اگر یک مجلس را نویسد دفتری باید خصوصاً امشب که شب هفتدهم ماه رمضان بود آنقدر از بعثت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات و از عدم استقلال عقل و از ایمان بآخرت و عذاب و ثواب در آن و از اثبات رویت و از خاتمیت نبوت خاتم الرسل و از مجدد هر مائة و از اقتدا بخلفاء راشدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین و سنة تراویح و از بطلان تناسخ و از احوال جن و جنیان و از عذاب و ثواب ایشان و امثال آنها بسیار مذکور شد و بحسن استماع مسموع گردید و همچنین درین ضمن اشیای دیگر از احوال اقطاب و ابدال و اوتاد و بیان خصوصیات ایشان کذا و کذا مذکور گشت الحمد لله سبحانه که بجا مینماتشد و تغیری ظاهر نمیشود و درین واقعات و ملاقات شاید حق را سبحانه مصلحتها و سرها مکنون بود الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق دیگر ختم قرآن را تا سوره عنکبوت رسانیده ام شب که از ان مجلس برگشته می آیم بتراویح اشتغال مینمایم ایند و کت عظمی حفظ در عین قرأت که عین جمعیت بود حاصل گشت الحمد لله اولاً و آخراً

مکتوب چهل و چهارم

بمیر عبد الرحمان ولد میر محمد نعمان در رفع شبهات منکران رویت اخروی بسم الله الرحمن الرحیم اعتراضیکه در مسئله رویت دارند بلکه دلیلی که بر نفی رویت آرند آنست که رویت بصری تقاضای محاذات و مقابله میکنند مرئی را با رائی و آن در حق واجب تعالی مفقود است که مستلزم جهت است که منجر باحاطه و تحدید و نهایت است که مستلزم نقص است و آن منافی الوهیت است تعالی الله عن ذلک علواً کبیراً جواب آنکه قادر بر کمال جیل سلطانه هرگاه درین نشأه ضعیفه فانیه دنیویه بصر را که عبارت از دو قطعه عصبیه مجوف

بجس و حرکت است قوت آن بدهد که بشرط مقابله و محاذات احساس و ابصار اشیا نماید چرا نتواند که در نشأه آخرت که قویه و باقیه است همان دو قطعه عصبیه را قوتی عطا فرماید که بی شرط مقابله محاذات ابصار مرئی نماید و در جمیع جهات بود که آن مرئی با بی جهت باشد اینجا استبعاد چیست و محال کدام زیرا که فاعل جل سلطانه در اعلای مرتبه اقتدار است و قابل مستعد احساس و ابصار غایة ما فی الباب در بعضی امکنه و مصالح شرط محاذات و تعین جهت را در احساس و ابصار مرعی داشته است و در بعضی امکنه و ازمنه دیگر اعتبار این شرط نفرموده و بحصول این شرط رویت ابصار مقرر نموده یک موطن را بر موطن دیگر اعتبار نمودن با وجود کمال اختلاف و مقتضیات مواطن از انصاف دور است و قصار نظر است بر مکشوفات عالم ملک و شهادت و انکار است از عجائب عالم ملکوت خالق السموات والارض

سوال اگر حضرت حق سبحانه و تعالی مرئی شود باید که محاط و مدرک بصر گردد و آن مستلزم حد و نهایت است تعالی الله عن ذلک علواً کبیراً جواب گوئیم روا باشد که مرئی بود و محاط و مدرک بصر نباشد قال الله تعالی ولا تدرکه الابصار وهو یدرک الابصار وهو اللطیف الخبیر مؤمنان در آخرت حق را به بینند جل شانه و بیقین وجدانی بیابند که حق را می بینیم جل سلطانه والتذاذی که بر رویت مترتب شود نیز بر وجه کمال در خود دریابند اما مرئی هیچ مدرک ایشان نشود و هیچ حاصلی از مرئی بدست نیارند و غیر از وجدان رویت بغیر التذاذ و دیدن هیچ چیز از مرئی نقد وقت شان نبود

بیت
عنقا شکار کس نشود دام باز چین ۞ کانجا همیشه باد بدست است دام را ۞

نقصانیکه در رویت متوهم می گردد احاطه و ادراک مرئی است که در آن موطن مفقود است مجرد ثبوت رویت بجهت و التذاذ دیگر است که را از ان رویت حاصل شود هیچ نقص و قصور ندارد بلکه کمال انعام و احسان مرئی است که جمال پر کمال خود را به سوختگان نائره محبت جلوه گر سازد و بزلال وصال رویت ایشان را متلذذ و سیراب گرداند هیچ نقص و قصور بجناب قدس او تعالی عائد نشود و هیچ جهت و احاطه آنجا پیدا نگردد

بیت
از آن طرف نپذیرد کمال او نقصان ۞ وزین طرف شرف روزگار من باشد ۞

یا آنکه گوئیم که مقابله و محاذات اگر در حصول رویت شرط باشد باید که چنانچه که در جانب مرئی شرط است در جانب رائی نیز شرط باشد زیرا که مقابله نسبتی است که بمتقابلین قائم است که رائی و مرئی باشند پس لازم آمد که حضرت حق سبحانه

ف عذاب و ثواب جن از ظاهر این عبارت مفهوم میشود با وجود آنکه مذهب امام اعظم قدس سره نا مشهور است که ثواب دخول جنت برای جن نیست ۱۲

هم اشیا را نه بیند و صفت رویت اشیا او را ثابت نباشد تعالیٰ و تقدس و آن مخالف نصوص قرآنی
است قال الله تعالیٰ والله بما تعملون بصیر وهو السمیع البصیر و یری الله عملکم و ایضاً مستلزم نقص است
و سلب صفت کامله است از وی تعالیٰ سوال اگر گویند که رویت در واجب
تعالیٰ عبارت از علم اوست باشیا امری دیگر ورای علم که مستلزم جهت بود نیست جواب
گوئیم که شک نیست که رویت از صفات کامله است و باستقلال مر واجب را سبحانه بنصوص
قرآنی ثابت ارجاع آن بعلم خلاف ظاهر است و لو سلم که از اقسام علم بود عدم اشتراط محاذات
در وی لازم نمی آید گویا علم دو قسم است قسمی که محاذات معلوم در وی شرط نیست و قسمی دیگر
آنست که محاذات در آنجا مشروط است که مسمی برویت است و آن در ممکنات اعلای
اقسام علم است که در مرتبهٔ اطمینان قلب است در معقولات از معارضهٔ وهم امنی حاصل نیست
محسوس است که ازین معارضه وارسته است و ازین غلطه برجسته و ازینجاست که حضرت خلیل الرحمن
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام با وجود ایمان و یقین باحیای موتی سوال رویت احیای موتی نمود
تا اطمینان قلب بآن حاصل فرماید باید دانست که رویت که از صفات کامله است هرگاه در واجب تعالیٰ
کائن نبود در ممکن از کجا بیاید زیرا که هر کمالی که در ممکن ظهور نموده است عکس آن کمال است که در مرتبه
حضرت او تعالت و تقدست کائن و ثابت بوده خدا انکند که در ممکن بود در واجب نباشد تعالیٰ و
تقدس چه ممکن فی حد ذاته نقص است اگر کمالی است در وی عاریتی است از مرتبهٔ حضرت وجوب
تعالت و تنزهت که هر خیر و کمال است بیت نیاوردم از خانه چیزی نخست * تو دادی همه چیز من چیز تست
و جواب دیگر مر اصل سوال را گوئیم که این اعتراض در وجود واجب هم متمشی است تعالیٰ و تقدس
در رنگ نفی رویت نفی وجود هم می نماید از جناب قدس خداوندی جل شانه پس این اعتراض
صادق نبود که مستلزم محال عقلی است بیانش آنست که اگر حضرت حق سبحانه موجود باشد البته در جهتی
از جهات این عالم بعد در فوق خواهد بود یا در تحت یا قدام خواهد بود یا خلف در یمین خواهد بود یا در
شمال و آن مستلزم احاطه و تحدید است که مستوجب نقص است که منافی الوهیت است تعالیٰ
و تقدس عن ذلک سوال تواند بود که در جمیع جهات عالم بود و احاطه و تحدید لازم نیاید جواب گوئیم در جمیع جهات
عالم بودن نفی احاطه و تحدید نمی نماید چه بدین تقدیر هم البته وراء عالم خواهد بود زیرا که وراثیت لازم

غیریت است والاثنان متغایران قضیهٔ مقررهٔ ارباب معقول است و آن مستلزم تحدید است پوشیده نماند
که تقصی ازین قسم شبهات زرانده وده غیرحقه التزام فرق است در میان احکام غیبت و احکام شهادت
و عدم قیاس کردن است غائب را بر شاهد چه تواند بود که بعض احکام در شاهد صادق باشند و در غائب
کاذب و در شاهد کمال باشند و در غائب نقص زیرا که تباین احکام است علی الخصوص که در میان
مواطن بون بعید بود ما للتراب و رب الارباب حضرت حق سبحانه انصاف دهاد که باین توهمات و تخیلات
مشتبه انکار نصوص قرآنی نمایند و تکذیب احادیث صحاح نبوی نکنند ایمان باین قسم احکام منزله باید آورد
و کیفیت آنرا مفوض بعلم بیچون حواله باید نمود و قصور ادراک کیفیت آنرا بخود راجع باید داشت نه آنکه
ادراک خود مقتدا ساخته نفی آن احکام باید کرد که از سلامتی و صواب دور است تواند بود که چیزهای
بسیار که در نفس امر صادق باشند از ادراک عقول ناقصه ما مستبعد بود عقل اگر کفایت میکرد
مثل ابی علی سینا که مقتدای ارباب معقول است در جمیع احکام عقلیه محق می بود و غلط نمیکرد
حال آنکه در یک مسئلهٔ الواحد لا یصدر عنه الا الواحد آنقدر غلط کرده است که بر ناظر منصف بادنی
تامل واضح است درین مقام امام فخر رازی طعن او مینماید و باین عبارت ایراد می کند والعجب
ممن یفنی عمره فی تعلیم الآلة العاصمة عن الخطاء فی الفکر و تعلمها ثم اذا جاء الی هذا المطلب الاشرف
وقع منه اشیاء یضحک منه الصبیان علمای اهل سنت شکر الله تعالیٰ سعیهم اثبات جمیع
احکام شرعیه دارند معقول المعنی باشند آن احکام یا نه و بعلت عدم دریافت کیفیت آنها
نفی آن احکام نمی نمایند مثل عذاب قبر و سوال منکر و نکیر و پل صراط و میزان اعمال و
امثال آنها که عقول ناقصه از ادراک آن عاجز اند این بزرگواران مقتدای خود کتاب و سنت
را ساخته اند و عقول را تابع آن گردانیده اگر توانند ادراک نمود فبها و الا قبول احکام شرعیه
می نمایند و عدم ادراک خود را محمول بر قصور فهم خود میدانند نه در رنگ دیگران که هرچه
عقول شان قبول کند و تواند دریافت قبول می نمایند و هرچه در درک عقول شان نه در آمد
قبول نمی نمایند مگر نمی دانند که بعثت انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات بواسطهٔ
قصور عقول است از بعض مطالب مرضیهٔ مولای بیچون و بیچگونه عقل هرچند حجت است
اما حجت کامله نیست حجیت کامله به بعثت انبیا تمام شده است علیهم الصلوات

والتسلیمات قال اللہ تعالی وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا طرفی بر سر اصل سخن رویم وگوییم که در
رؤیت شاهد هر چند مقابله و محاذات شرط بود اما تواند بود که در غائب این شرط نبود چنانچه غائب
موجود است و در هیچ جهتے از جهات موجودات نیست مرئی بے رؤیت رائی از جهات منزه است
بعد رؤیت نیز هیچ جهت او را ثابت نباشد و مقابله و محاذات آنجا مفقود بود اینجا کدام استبعاد
و استحاله است رؤیت بیچون هم بیچون است چه چون را به بیچون راه نیست لایحمل عطایا الملک
الا مطایاه آن رؤیت بیچونی را بر رؤیت چونی که بمرئیات چون متعلق است قیاس کردن نامناسب
است و از انصاف دور واللہ سبحانہ الموفق للصواب مکتوب چهل و نهم بمولانا سلطان
سرهندی که در علو شان قلب مومن و منع ایذای آن نقل بالمعنے الحمد للہ رب العالمین والصلوة
والسلام علی رسوله محمد وآله اجمعین اما بعد فاعلموا ان القلب جار اللہ سبحانہ ولیس شیء اقرب
الی جناب قدسه کالقلب ایاکم وایذائه ای قلب مومنا کان او عاصیا فان الجار وان کان
عاصیا یحمی فاحذروا من ذلک واحذروا فانه لیس بعد الکفر الذی هو سبب ایذاء اللہ سبحانہ
ذنبا مثل ایذاء القلب فانه اقرب ما یصل الیه سبحانہ فان الخلق کلهم عبید اللہ سبحانہ والضرب
والاهانة لعبد ای شخص یوجب ایذاء مولاه فما شان مولے النبی هو المالک علی الاطلاق
فلا یتصرف فی خلقه الا بالقدر الذی مرددانه لیس بداخل فی الایذاء بل هو امتثال للامر اللہ
تعالی مثل الزانی البکر جلده مائة سوط فلو زاد احد علی مائة سوط کان ظلما و داخلا فی الایذاء
واعلموا ان القلب افضل المخلوقات واشرفها وکمال الانسان افضلها لا جماله
وجمعه ما من العالم الکبیر کذالک القلب بجامعیته ما فی الانسان وکمال بساطته واجماله
وکلما کان لشیء اشد اجمالا واکثر جمعیة یکون اقرب الی جنابه تعالی وان
ما فی الانسان اما هو من عالم الخلق او عالم الامر والقلب برزخ وفی مراتب
العروج یعرج الانسان الی اصوله مثلا یکون عروجه اولا الی الماء
ثم الی الهواء ثم الی النار ثم الی اصول اللطائف ثم الی الاسم الجزئی الذی
هو ربه ثم الی کلیه ثم الی ما شاء اللہ تعالی بخلاف القلب فانه لیس له
اصل یعرج الیه بل یکون العروج منه اولا الی الذات تعالی وانه

باب غیبة الهویة لکن الوصول من طریق القلب وحده وبغیر ذلک التفصیل متعسر بل انما تیسر الوصول
بعد من اتمام ذلک التفصیل الا تری ان الجامعیة والتوسعة فیه انما یکون بعد طیه
تلک المراتب التفصیلیة والمراد من القلب هنا هو القلب الجامع البسیط لا المضغة اللحمیة
مکتوب چهل و ششم فی العروج والنزول بالی حضرت مخدوم زاده خواجه محمد سعید
مد ظله العالی نقل بالمعنی نحمده ونستعینه ونصلی علی سیدنا ومولانا وشفیع ذنوبنا محمد وآله واصحابه
اعلموا ان اللہ سبحانہ وتعالی اظهر لے ان فی الکائنات نقطة هی مرکز العالم الظلی وتلک النقطة
اجمال لجمیع العالم والعالم بتمامه تفصیل لذلک الاجمال وتلک النقطة کالشمس فی السماء تنور
ما فی الآفاق فکل من یصل الیه الفیض منه سبحانہ یکون بتوسل تلک النقطة وتلک النقطة
محاذیة لنقطة غیب الهویة وتلک النقطة کائنة فی مرتبة النزول فما لم یکن النزول فی
هذه المرتبة من الهبوط الاسفلیة لا یکون العروج الی تلک المرتبة المسماة بغیب الهویة
وهذا النزول فی الدعوة والتکمیل وفی ذلک النزول الذی یکون بمرتبة تلک النقطة
یخیل کان التوجه الی العالم والنظر الیه سبحانه وظهر ان هذا التوجه الی العالم والانقطاع
عنه سبحانه انتهاء الی الموت فاذا جاء وقت الوصال انعکس الحال ففی هذه النشأة
الفراق والشوق من الجانبین والملاقاة انما یکون بعد الموت وظهر معنی الحدیث القدسی
الا طال شوق الابرار الی لقائی وانا الیهم لاشد شوقا واعلم انه مع تحقق النزول فی
هذه المرتبة لیس بین السالک وبین اللہ سبحانہ حجاب بل الحجب کلها مفقودة ولکن التوجه
الیه سبحانه مفقود بل التوجه یکون بتمامه الی الخلق فهذا مقام الدعوة وقد یقع النزول
من تلک النقطة التی هی مرکز دائرة العالم الظلی الی النقطة التی هی مرکز دائرة العلم وهو
مقام الکفر باللہ والانکار عنه سبحانه وعن انبیائه صلی اللہ تعالی علیهم وسلم وعن آیاته تعالی
ویقع العروج عن تلک النقطة الی مرکز دائرة الاصل التی هی دائرة مقامات الانبیاء
علیهم السلام وتلک النقطة التی ذکرناها ظلمانیة غایة الظلمة فالنزول فی ذلک المقام
تنویره واشراقه امر عظیم القدر ومقابلها نقطة الاسلام وهی النقطة التی یقع العروج الیها
بعد هذا النزول الظلمانی ومصباح تلک النقطة الظلمانی لا آله الا اللہ والسلام مکتوب

مکتوب چهل و هفتم بسلطان وقت مد ظله در اظهار دعا و مدحت علما و صلحا کمترین دعاگویان احمد بعرض
باریافتگان معلا درگاه و خادمان والا بارگاه اظهار شکستگی و نیازمندی می نماید و شکر نعمت امن و
امانی که بدولت و اقبال بندگان شامل حال عوام و خواص است بجای آرد و در اوقات
و آوان مظنهٔ اجابت دعا و ازمان اجتماع فقرا فتح و نصرت عسکر ظفر قرین میخواهد زیرا که
هر کسی را بهر کاری ساختند چه که عبث در کارخانهٔ خداوندی ممنوع است کار لشکر
غزا و جهاد مربوط ساخته اند تقویت و تائید پایهٔ دولت قاهره سلطنت است که ترویج شریعت
غرا منوط بآن است که الشرع تحت السیف گفته اند و همین کار جلیل الاعتبار نیز مربوط بلشکر
دعا است که ارباب فقر و اصحاب بلا اند چه فتح و نصرت دو قسم است قسمی است که آنرا
مربوط باسباب ساخته اند و آن صورت فتح و نصرت است که تعلق بلشکر غزا دارد و قسم دیگر حقیقت
فتح و نصرت است و از نزد مسبب لا اسباب است و کریمهٔ و ما النصر الا من عند الله اشارت بآن است
تعلق بلشکر دعا دارد پس لشکر دعا بواسطهٔ ذل و انکسار خود از لشکر غزا سبقت نمود و از سبب
بمسبب دلالت فرمود ع برد لشکر شکستگان ازین میدان گوی * و ایضاً دعا رد قضا مینماید
چنانچه مخبر صادق فرمود علیه و علی آله الصلوة و السلام لا یرد القضاء الا الدعاء و سیف و جهاد این
قدرت ندارد که رد قضا نماید پس لشکر دعا با وجود ضعف و شکستگی بقوت نیز آمد از لشکر غزا و نیز
لشکر دعا همچون روح است مر لشکر غزا را و لشکر غزا قالب است مراد را پس لشکر غزا را از لشکر دعا چاره
نبود که قالب بی روح قابل تائید و نصرت نباشد ازینجا است که گفته اند کان رسول الله صلی الله
علیه و سلم یستفتح بصعالیک المهاجرین یعنی پیغمبر خدا طلب فتح و نصرت میفرمود بتوسل فقراء
مهاجرین با وجود لشکر غزا و استیلای محاربان پس فقرا که لشکر دعا اند با وجود خواری و زاری
و بی اعتباری که الفقر سواد الوجه فی الدارین گفته اند روزگار بکار ری آیند
و با این بی اعتباری اعتبار پیدا میکنند و از همگنان و همکاران پیش قدم می گردند مخبر صادق
فرموده علیه من الصلوات اتمها که فردای قیامت خون شهدا را با سیاهی علما
وزن کنند پلهٔ آن سیاهی راجح آید سبحان الله و بحمده این سیاهی و این سیاه روئی
باعث عزت و سرخ روئی ایشان گشت و پایهٔ ایشان را از حضیض باوج رسانید بلی

ع تباریکی درون آب حیات است * شاعری گوید ع غلام خویشتن خواند لاله رخساری
سیاه روئی من کرد عاقبت کاری * هر چند این کمترین شایان آن نیست که خود را در اعداد
لشکر دعا داخل سازد لیکن بمجرد اسم فقر و احتمال اجابت دعا خود را از دعا و دولت قاهره فارغ
نمیدارد و بلسان حال و قال بدعا و فاتحهٔ سلامت رطب اللسان میباشد ربنا تقبل منا انک
انت السمیع العلیم **مکتوب چهل و هشتم** بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد سعید مد ظله العالی
در سر اقربیت او تعالی در بیان آنکه انکشاف کنه ذات بعلم حضوری است بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی معاملهٔ اقربیت او تعالی بعلم حضوری مربوط است که
تعلق باصل معلوم دارد نه بظلی از ظلال معلوم و بصورتی از صور آن که نصیب علم حصولی است
پس علم حصولی فی الحقیقت علم نفس شی نباشد بلکه علم بصورتی از صور آن شی باشد و نسبت به نفس
آن شی جهل متحقق بود سبحان الله جهل بر شی را علم بآن شی گفته اند مانا که صورت و ظل شی را
عین شی تصور نموده علم صورت شی را علم شی دانسته اند و آن ممنوع است و دعوی غلبت غیر مسموع
زیرا که شی و صورت شی با یکدیگر نسبت اثنینیت دارند و هر جا که نسبت اثنینیت ثابت است
تغایر لازم الاثنان متغایران قضیهٔ مقررهٔ ارباب معقول است ایضاً علم بصورت شی چگونه مستلزم
علم شی کما هو بود که صورت شی تمثال ظاهری است که تلبس باحکام مرآت نموده ظهور پیدا کرده
است و بسا از دقائق و اسرار شی است که در صورت نامی و نشانی از آنها نیست ع گر مصور
صورت آن دلستان خواهد کشید * حیرتی دارم که نازش را چسان خواهد کشید * کاش ظاهر شی
بصرافت خود در صورت شی ظاهر شود و باطن موقوف هرگاه ظاهر شی رنگ محل و مرآت را
تلبس نموده بصورت شی ظهور نماید یقین است که ظاهر بصرافت خود نمی ماند بلکه رنگی دیگر پیدا میکند
پس صورت چنانچه از اهل باطن شی محروم است از ظاهر شی نیز محروم بود پس ناچار علم آن صورت
مستلزم علم آن شی کما هو نباشد با یکه معلوم فی الحقیقت آنست که در ذهن کائن باشد و در ذهن
چون صورت کائن است معلوم هم همان صورت باشد و صورت را هرگاه با شی نسبت تغایر
پیدا شد علم صورت مستلزم علم شی کما هو نگشت علم حضوری است که حاضر مدرکه آنجا نفس شی است
و ظلی و صورتی در میان متخلل نگشته است پس معلوم درین علم نفس شی بود نه صورتی از صور آن شی

پس علم حضوری اشرف بود و با علم جهان باشد و بس ماسوای علم حضوری آنچه بود جهل باشد که بصورت
علم خود را وانموده است جهل مرکب است که جهل خود را علم میدانند و نمیدانند که نمیدانند پس علم
حصولی را بذات وصفات واجبی تعالی و تقدس راه نبود و ذات وصفات واجبی تعالی و تقدس
باین علم معلوم نباشد چه العلم فی الحقیقت علم بصورت معلوم است نه بنفس معلوم چنانچه گذشت وصورت
را دران حضرت جل سلطانه راهی نیست تا علم بصورت را علم اصل صورت نموده آید هرچند بعضی گفته اند
که حق را جل سلطانه مثل نیست اما مثال هست لیکن این صورت مثالی اگر ثابت شود غیر صورت منهی
است که بعلم تعلق دارد و تواند بود که در مثال که اوسع مخلوقات است صورت کائن باشد و در ذهن
ثابت نبود حدیث قدسی لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المومن مخصوص بقلب
بندهٔ مومن است که معامله او از سائر ناس جدا است که بفنا و بقا مشرف گشته است و از حصول
وارسته بحضور پیوسته است آنجا اگر گنجائش است باعتبار حضور است نه باعتبار حصول
ع در کدام آئینه در آید او + باید دانست که در علم حضوری اتحاد عالم و معلوم است پس زوال این علم
از عالم روا نبود که معلوم نفس وی است که از وی منفک نیست بلکه علم هم درآنجا عین عالم است
و عین معلوم انفکاک چه گنجائش دارد و باید دانست که در علم حضوری چون معلوم نفس شی است
نه صورت وی ناچار معلوم درآنجا چنانچه هست منکشف میگردد و کما هو در علم می درآید و بکنه معلوم میگردد
چه کنه شی عبارت از نفس شی است و چون جمیع وجوه اعتبارات ساقط شد و نفس ذات ماند که
حاضر مدرکه است کنه آن معلوم گشت بخلاف علم حصولی که معلوم درآنجا وجوه اعتبارات شی است
نه صور و اشباح شی اند نه نفس شی چنانچه گذشت پس معلوم درآنجا کنه شی نبود و شی بکنه معلوم نگردد غایة
ما فی الباب در علم حصولی هم انکشاف شی است و هم درک شی و در علم حضوری هم انکشاف شی
هست اما درک شی نیست پس کنه معلوم منکشف گردد اما مدرک نشود پوشیده نماند که چون علم حضوری
نسبت بذات واجبی جل سلطانه ثابت گشت کما مر لازم می آید که کنه ذات واجبی جل سلطانه منکشف
گردد و ذات واجب تعالی کما هو معلوم شود و این خلاف مقرر علما است گویم که این علم حضوری
که بذات واجب تعالی تعلق گرفته است در رنگ رویت است که نسبت بواجب تعالی اثبات می کنند
لا انکشاف آنجا هست و درک مفقود است درین علم هم انکشاف باشد و درک مفقود بود و هرگاه

بذات واجبی تعالی تعلق کند علم چرا تعلق نکند که از رویت الطف است مجرد درک است و ادراک است
که مستلزم احاطه است نه در انکشاف لا تدرکه الابصار فرموده و لا تراه الابصار سوال چون درک حاصل نشود
انکشاف بچه کار آید گویم مقصود از انکشاف التذاذ درائی است که حاصل است درک بود یا نبود سوال
انکشاف بی درک چگونه مستلزم التذاذ باشد جواب علم با انکشاف کافی است در التذاذ درک باشد
یا نباشد با آنکه گویم درک در آن موطن حاصل است اما مجهول الکیفیه درک که منفی است و اقصی نجات
اعلم همان است که کیفیت آن در علم در آید و احاطه معلوم نماید لا یحیطون به علما که مناسب علم حصولی
است اگر درک در علم حضوری نبود در علم حصولی از کجا آید که در ظل انچه هست از مرتبهٔ اصل
مستفاد است لیکن درک در اصل مجهول الکیفیه است و در ظل معلوم الکیفیه مکتوب چهل و نهم
بجناب حضرت میر محمد نعمان در ورود یافته در آنکه علم حضوری که عارف را بخود بود و باو تعالی تعلق گیرد
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی باید دانست که علم حصولی نسبت بآفاق است و علم حضوری
نسبت بانفس و چون معامله اقربیت او تعالی بعارف تمام المعرفت روی دهد و بآن مقام عالی متجلی گردد
این انفس در حق او حکم آفاق پیدا کند و علم حضوری آن بعلم حصولی متبدل گردد درین وقت
اقربیت او سبحانه حکم انفس پیدا میکند و علم حضوری که اولا بانفس تعلق داشت بآن اقربیت تعلق
پیدا میکند نه بآن معنی که خود را عین واجب داند تعالی علمیکه متعلق بنفس اوست بعینه متعلق بواجب
انکار و سبحانه این خود معامله توحید است و بمقامات قرب تعلق دارد که نهایت قرب اتحاد است اقربیت
دیگر است و کار و بار آن دیگر از اتحاد باید گذشت و با ثنینیت باید آمد تا اقربیت متصور شود قاصری از لفظ
اثنینیت در توهم افتد و اتحاد را فوق آن نداند اثنینیتی که دون اتحاد است مقام عوام کالانعام است و این
اثنینیت که هزاران مزیت بر اتحاد دارد مقام انبیای کرام است علیهم الصلوات و التسلیمات چنانچه
صحوی که دران سکر است حال عوام است و صحوی که بعد از سکر است مقام خواص بلکه اخص خواص و چنانچه
اسلام که پیش از کفر طریقت است اسلام عوام اهل اسلام است و اسلامیکه بعد از کفر طریقت است
اسلام اخص الخواص عجائب معامله است هرچند عارف خود را واجب نداند تعالی اما علم حضوری که
بنفس عارف تعلق داشت بواجب تعالی تعلق پیدا میکند و علم نفس او که حضوری بود علم حصولی میگردد ع
در عشق چنین بو العجبی ها باشد + عقل عقیل بی باین دقیقه نبرد که راجع بجمع ضدین سازد علمی گوید عرفت ربی

بجمع الاضداد ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی مکتوب پنجاه ویکم
بقاضی نصر الله ورود یافته در فرق میان استدلال علماء راسخین واستدلال ارباب ظاهر از اثر بموثر
استدلال از اثر بموثر واز مخلوق بخالق جل سلطانه هم کار علماء ظواهر است وهم کار علماء راسخین که کمل ورثه
انبیا اند علیهم الصلوات والتحیات علماء ظواهر از علم بوجود مخلوق علم بوجود خالق پیدا میکنند ووجود اثر را
دلیل بر وجود موثر ساخته ایمانی ویقینی بوجود موثر حاصل مینمایند وعلماء راسخین که درجات کمالات
ولایت را قطع کرده بمقام دعوت که خاصهٔ انبیا است بالاصالت علیهم الصلوات والتسلیمات رسیده اند
نیز بعد از حصول تجلیات ومشاهدات استدلال از اثر بموثر مینمایند وایمانی ازین راه نیز بموثر حقیقی پیدا میکنند
چه در آخر کار دانسته اند که هرچه مشهود که متجلی شده بود ظلی از ظلال مطلوب بوده که شایان نفی ومستحق عدم ایمان است
ویقین کرده اند که ایمان بیچون بی استدلال درین موطن میسر نیست ناچار رو باستدلال می آرند ومطلوب را
بیچیلو له ظلال طلب می نمایند وچون این بزرگواران رشتهٔ محبت باجناب قدس دارند وماسوی را
فدای محبت مطلوب حقیقی ساخته اند ناچار بحکم المرء مع من احب از راه استدلال بمطلوب حقیقی میرسند
واز تنگنای تجلیات وظهورات که مشوب بظلال است وارسته باصل الاصل می پیوندند و
مقامی که آنجا علم علماء ظواهر میرسد این بزرگواران بقلاب محبت منجذب گشته خودها میرسند واتصال
بیچونی پیدا میکنند این فرق از راه محبت آمده هر که محب است از غیر محبوب گسسته است بمحبوب
می پیوندد وهر که این محبت ندارد بعلم کفایت میکند وآنرا مغتنم میداند بلکه جائیکه آن بزرگان خودها میرسند
علم ایشان هم بآنجا نرسد نهایت علم بر تقدیر صحت تا دهلیز مطلوب است وآنکه واصل مطلوب است
با مطلوب است معیت هیچ دقیقه را نمیگذارد وکه نصیب شود دو بزرگی گوید ع بنده باحق همچو شیر و شکر است
ولله المثل الاعلی بنده باید شد واز بندگی ماسوا باید رست والله سبحانه الموفق مکتوب پنجاه ودوم
بملا شیر محمد لاهوری ورود یافته در فرق میان تصدیق قلب ویقین آن الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی
سوال بعضی از محققان متکلمین که حقیقت ایمان گرویدن دل گفته اند بمومن به معنی آن چیست
وگرویدن عبارت از نفس تصدیق ویقین قلب است بمومن به یا امر زائد است بر نفس تصدیق و
یقین دل بآن مصدق به جواب گرویدن دل ورای یقین دلست هرچند ورای تصدیق نیست
لیکن متفرع است بر آن یقین بعد از حصول یقین دل را از دو حالت خلو نبود تسلیم وانقیاد بمومن به

یا جحود وانکار آن وعلامت تسلیم وانقیاد رضای قلب است بمومن به وانشراح صدر است بآن و
علامت جحود وانکار کراهت قلب است بمصدق به وتنگی سینه است قال الله تبارک وتعالی فمن یرد الله
ان یهدیه یشرح صدره للاسلام ومن یرد ان یضله یجعل صدره ضیقا حرجا کانما یصعد فی السماء کذلک
یجعل الله الرجس علی الذین لا یومنون وحصول تسلیم وانقیاد در قلب را بمومن به بعد از حصول تصدیق
ویقین بآن بجنس موهبت الهی است جل سلطانه وبصرف کرم وامتنان اوست تعالی ازینجا
است که ایمان را موهبت الهی گفته اند جل شانه ومنشاء جحود وانکار بعد از حصول تصدیق ویقین
بمصدق به رسوخ وتمرن صفات ردیهٔ نفس اماره است که بحب جاه وعلو وریاست خود مجبول
است وبعدم قبول تبعیت وتقلید دیگری مطبوع میخواهد که همه او را تصدیق نمایند و
گروند واو تقلید وتبعیت دیگری نکند وتسلیم وانقیاد احدی ننماید وما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم
یظلمون الله تعالی جمیع را بمحض فضل وکرم خویش ازین مرض جلی برآورده بتسلیم وانقیاد وتقلید
انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات که هداة صراط مستقیم اند مشرف ساخته وموعود بجنات نعیم
گرداند که دار رضای اوست تعالی وگروهی را بطور آنها گذاشته وبقهر وجبر از آن رذائل
برآورد وبآن دولت نکشید لیکن در بیان صراط مستقیم ودر ابشار وانذار مصدق ومکذب ومطیع
وعاصی بارسال رسل وانزال کتب ابلاغ مبین فرموده حجت را بر فریقین درست نموده مکتوب
پنجاه وسوم بفقیر محمد هاشم کشمی در فنای قلب ونفس وزوال علم حصولی وحضوری ورود یافته
فنا عبارت از نسیان ماسوای حق است سبحانه وماسوای دو قسم است آفاق وانفس نسیان آفاق
عبارت از زوال علم حصولی است بنسبت بآفاق ونسیان انفس عبارت از زوال علم حضوری است
بنسبت بانفس چه علم حصولی بآفاق تعلق دارد وعلم حضوری بانفس زوال علم حصولی اشیا مطلقا هم
هرچند تعسر دارد که نصیب اولیا است اما زوال علم حضوری مطلقا بسیار معسر است ونصیب کمل کمل است
از اولیا وکمیاب است که تجویز آن بلکه تصور آن بر اکثر عقلا محال نماید وعدم حضور مدرک را بمدرک سفسطه انگارند
چه حضور شیء بنفس شیء ضروری است نزد ایشان پس زوال علم حضوری نزد ایشان اگرچه یک لمحه باشد مجوز نبود
فکیف که زوال این علم مطلقا شود بحیثیت لا یعود ابدا ونسیان اول که بنسبت بعلم حصولی است بفنای قلب تعلق
دارد ونسیان ثانی که بنسبت بعلم حضوری است مستلزم فنای نفس است کاتم واکمل است وحقیقت فنا

در این موطن است و فنای او کالتصویر است مراد این فنا کالظل است مراد او چه علم حصولی فی الحقیقت ظل علم حضوری است پس ناچار فنای آن ظل فنای این بود و حصول این فنا نفس در مقام اطمینان می آید و از حق جلّ و علا راضی و مرضی میگردد و بعد از بقاء و رجوع معامله تکمیل و ارشاد بوی متعلق میگیرد و جهاد و غزا او را میسر میگردد و با طبائع مختلفه عناصر اربعه که ارکان بدن اند هر یکی تقاضای امری از امور مینماید و خواهش شئ از اشیا میکند و هیچ یک از لطائف بدن را این دولت میسر نیست او ست که انانیت ابلیسی را که ناشی از عنصر ناری است بسیاست باصلاح می آرد و قوت شهویه و غضبیه و سائر اوصاف ذمیمه را که بهائم و سائر حیوانات را در ان شرکت است بحسن ترتیب باعتدال می آرد سبحان الله لطیفه که بدترین لطائف بوده است بهترین انها میگردد قال علیه الصلوة والسلام خیارکم فی الجاهلیة خیارکم فی الاسلام اذا فقهوا تنبیه علامت نسیان ماسوی از قلب قبول آن نماید و علامت زوال علم حضوری بنفس عالم انتفاء عالم است بالکل عیناً و اثراً تا زوال علم و معلوم از وی متصور شود چه علم و معلوم دران موطن نفس عالم است تا نفس عالم زوال نپذیرد علم و معلوم منتفی نگردد فنای اول فنای آفاق است و فنای ثانی فنای نفس که حقیقت فنا است مکتوب پنجاه و سوم الی حضرت مخدوم زاده خواجه محمد المعصوم مدظله فی زوال العین والاثر وجوداً و شهوداً و بیان ذلک بسم الله الرحمن الرحیم قال الله تعالی هل اتی علی الانسان حین من الدهر لم یکن شیئاً مذکورا بلی یارب قد اتی علی الانسان حین من الدهر لم یکن شیئاً مذکوراً لا عیناً ولا اثراً لا شهوداً ولا وجوداً ثم یصیر بعد ذلک ان شئت حیاً بحیاتک و باقیاً ببقائک متخلقاً باخلاقک بل صار باقیاً بک بفضلک فی عین الفناء و فانیاً فیک فی عین البقاء لتلازم بینهما و حصول کمال کل واحد منهما بوجود الآخر مثلاً انسان القی فی معدن الملح حتی صار شیئاً فشیئاً منصبغاً باحکام الملح الی ان صار کله ملحاً ما بقی منه عین ولا اثر فلا جرم ابیح قتله و قطعه وحل اکله و بیعه و شراءه و لو بقی منه عین او اثر لما جاز ذلک و نعم ما قال فی الشعر الفارسی

سگی کاندر نمکزار او فتد گم گردد اندر وی
من این دریای پر شور از نمک کمتر نمیدانم

فان قلت انک قد کتبت فی المکاتیب والرسائل ان زوال العین والاثر انما یکون شهودیاً لا وجودیاً لاستلزام الالحاد والزندقة

ورفع الاثنینیة الثابتة بین العبودیة والربوبیة فما معنی زوال العین والاثر فی الوجود ایضاً حالنا قلت انصباغ الشئ بحیث یصیر احدهما منخلعاً عن احکامه و منصبغاً باحکام الآخر یوجب رفع الاثنینیة عنهما حتی یکون الحاداً و زندقة فان الانسان الملقی فی معدن الملح ما اتحد مع الملح و ما زال اثنینیته بل حصل له من جوار الملح و سلطانه فناء عن نفسه و عن صفاته و بقاء بالملح و احکامه مع بقاء الاثنینیة غایة ما فی الباب ما هذه الا هذه الاثنینیة یشبه باثنینیة الظل مع الاصل لا استقلال لها و تلک الاثنینیة الزائلة نوع الاستقلال فی نظر العوام فالاثنینیة باقیة بعد فلا الحاد و لا زندقة و اما منعی فی الکتب والرسائل عن الزوال الوجودی فمحمول علی قصور فهم العوام فانهم یفهمون منه رفع الاثنینیة و یقعون فی الالحاد والزندقة تعالی الله عما یقول الظالمون علواً کبیراً لا یبقی ان الشبح الذی یبقی من ذلک الانسان بعد صیرورته ملحاً کما هو فی الحقیقة صورة الملح الذی انصبغ ذلک الانسان بصبغه الا صورة الانسان الا انه قیس ذلک الملح الحکمی بمقیاس شبح ذلک الانسان و صور بصورته لانه یبقی شبح الانسان فبقی اثره تنبیه و لک الشبح فی العلم الذی قیس بمقیاس صورة الانسان ممکن بل واقع و اما ما نحن بصدده فلیس کذلک فلله المثل الاعلی فهو سبحانه لا یتحد مع شئ ولا یتحد معه شئ ولا یحل بالاشیاء ولا ینفصل الاشیاء عنه تعالی ولا اشیاء ایضاً غیر متصلة به سبحانه ولا منفصل عنه سبحانه من لا تغیر بذاته ولا بصفاته ولا فی اسمائه بحدوث الاکوان فهو سبحانه الآن کما کان علی صرافة التنزیه والتقدیس فهو تعالی قریب من العلم بالقرب والمعیة المجهولة کیفیتهما و لا کقرب الجسم مع الجسم ولا کقرب الجسم مع العرض بالجملة صفات الامکان و سمات الحدوث کلها مسلوبة عن جنابه قدسه عروج الاولیاء لا یزید فی قربه سبحانه للعبد و وصول الاصفیاء لا یحصل اتصاله مع الله والفناء والبقاء احوال العرفاء غیر ما فهمها العقلاء و زوال العین والاثر له معنی لا یفهمه الا من رزق له ذلک کما یجئ تحقیقه فاستمع کلام هذه الطائفة بحسن الظن والقبول ولا تفهم منه مدلوله الظاهر و معناه المطابقی فانه ربما تغلط فیه غلطاً فاحشاً فتضل و تضل والله سبحانه

الموفق الملهم للصواب فان قلت قد جوزت زوال العین والاثر من الانسان فما تقول فیما جاء فی القرآن المجید فی شان خاتم الرسل علیہ وعلیہم الصلوات والتسلیمات قل انما انا بشر مثلکم یوحی الی وما جاء فی حدیث النبی صلی اللہ علی مصدرہ اتم الصلوٰۃ والسلام انما انا بشر مثلکم اغضب کما یغضب البشر ولیس ہذا الا لبقاء الاثر من الانسانیۃ قلت لیس کذلک ولا دلالۃ علی بقاء الاثر الا انہ لما ارید ارجاع الانسان الکامل بعد الفناء والبقاء الی العالم ودعوۃ الخلق الی الحق سبحانہ رکبت معہ الصفات البشریۃ والخصائص الانسانیۃ الزائلۃ بعد کسر صورۃ تلک الصفات تحصل المناسبۃ بینہ وبین العالم بعد ما زالت وینفتح اللہ باب الافادۃ والاستفادۃ بینہ وبین العالم بتلک المناسبۃ والحکمۃ الاخری ہذہ الصفات البشریۃ والحاقہا بعد زوالہا ابتلاء المکلفین واختبار المدعوین لیمیز الخبیث من الطیب ویعزل المکذب من المصدق ویحصل الایمان بالغیب بعد ما لبس الامر وستر الحال برجوع تلک الصفات قال اللہ تبارک وتعالی ولو جعلناہ ملکا لجعلناہ رجلا وللبسنا علیہم ما یلبسون فان قال قائل ما معنی زوال العین والاثر من الانسان الکامل والحال ان ظاہرہ دائم علی الصفات البشریۃ یاکل ویشرب وینام ویستریح قال اللہ تعالی فی شان الانبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات وما جعلناہم جسدا لا یاکلون الطعام قلت الفناء والبقاء من صفات الباطن لا تعلق للظاہر بہما بالاصالۃ فان الظاہر دائم علی احکام والباطن یتخلع ویتلبس فان قیل لطائف الباطن متعددۃ کلہا یتحقق بالفناء والبقاء فاین بعض ہو قلت المتحقق بہا انما ہی لطیفۃ النفس التی ہو فی الحقیقۃ حقیقۃ الانسان المشار الیہا باشارۃ قول انا فہی الامارۃ بالسوء اولا والمطمئنۃ آخرا والقائمۃ بعبادۃ الرحمن جل شانہ ابتداء والرضیۃ عنہ المرضیۃ انتہاء فہی شر الاشرار وخیر الاخیار فان شرہ شر ابلیس وزاد خیرہ علی خیر اہل التسبیح والتقدیس تنبیہ لیس معنی الفناء والزوال الوجودی ومعنی البقاء باللہ ہو زوال الامکان من الممکن راسا وحصول الوجوب لہ ثانیا فانہ محال عقلا والقول بذلک کفر بل ہو خلع ولبس مع بقاء ہو الامکانیۃ اثبتہ ارباب المعقول فی العناصر بطریق الکون والفساد الا انہم

ابقوا ہیولیٰہا ثابتا فی الحالین مع تبدل الصورۃ النوعیۃ ونحن لا نقول بالہیولیٰ ولا نثبتہا بل نقول ان الفناء والبقاء اعدام واحیاء من القادر المختار جل شانہ جار فی الخبر لن یلج ملکوت السموات من لم یولد مرتین کانہ اشارۃ الی الایجاد والثانی بالولادۃ الثانیۃ وانما قالوا البقاء باللہ تجوزا وتشبیہا لزوال الصفات الرذیلۃ وحصول الاخلاق الحمیدۃ کانہا شبیہۃ بصفات مرتبۃ الوجوب تعالت وتقدست وقد حققت فی غیر موضع ان ذات الممکن ہو العدم لیس ہو فلا معنی لزوالہ فان الممکن ممکن فی جمیع الاحوال حال الفناء والبقاء کما کان فی حال عدمہما والواجب تعالی واجب علی الاستمرار والدوام لا یلحق بجناب قدسہ شیء ولا ینفصل عنہ امر ونعم ما قیل فی الشعر الفارسی ؎ سیہ روئی ز ممکن در دو عالم ✤ جدا ہرگز نشد واللہ اعلم ✤ ولا یخفی علیک ان بقاء الامکان فی الممکن لیس عبارۃ عن بقاء الاثر فی الممکن وبقاء ثبوتہ فی مرتبۃ من مراتب الثبوت فانہ منافٍ للفناء الاتم والفنا فی ہذا الفناء بعد رد الامانات الی اہلہا ورد الظلال المنعکسۃ فیہ الی اصلہا من الوجود وتوابعہ کلہا من الصفات الکاملۃ والنعوت الفاضلۃ یلحق ہو بالعدم الصرف الکامل فی العدم بحیث لم یوجد فیہ اضافۃ ولا نسبۃ الی شیء ولا اسم فان وجود الاضافۃ فی العدم ینبئ عن ثبوتہ ولو فی الجملۃ مکتوب پنجاہ وچہارم بخان جہان در اتباع شرع مبین ومحاربۂ اعدای دین حق سبحانہ وتعالی توفیق مرضیات خود را کرامت فرمودہ سلامت ومعزز ومحترم داراد بالنبی وآلہ الامجاد علیہ وعلیہم الصلوات والتسلیمات گوی توفیق وسعادت در میان افگندہ اند کس بمیدان در نمی آید سواران را چہ شدہ تلذذات وتنعمات دنیویۂ فانیہ وقتی گوارا افتد وبتحلیل رود کہ در ضمن آن عمل بمقتضای شریعت غرا نمودہ آید وبآخرت جمع شود والا حکم سم قاتل دارد کہ بشکر شکر اندودہ اند ابلہان را بآن فریب دادہ اند اگر معالجۂ آن تریاق حکیم مطلق جل شانہ نمودہ آید وتلافی آن بشیرینی وتلخی اوامر ونواہی شرعیہ کردہ شود بالجملہ باندک سعی وتردد بر وفق شریعت کہ بنای آن بر سہولت است ملک ابدی بدست می آید وباندک غفلت وفراغت آن دولت جاودانی از دست میرود

عقل دور اندیش را کار باید فرمود و در رنگ طفلان بجوز مویزے عوض نباید کرد همین خدمت
که در پیش دارند اگر آنرا باتیان شریعت مصطفویه علی مصدرها الصلوة والسلام والتحیة
جمع سازند کار انبیا کرده باشند علیهم الصلوات والتسلیمات و دین متین را منور ساخته
و معمور گردانیده ما فقیران اگر سالها جان بکنیم درین عمل بگرد شما شاهبازان نرسیم ؎
گوے توفیق و سعادت درمیان افگنده اند + کس بمیدان در نمی آید سواران را چه شد ؎
اللهم وفقنا لما تحب وترضى لبقیة المرام رافعان رقیمه دعا فضائل مآبین خواجه محمد سعید
و خواجه محمد اشرف از یاران مخصوص اند هر قدر که رعایت احوال ایشان خواهند فرمود
موجب امتنان فقیر است امرکم اعلى و شانکم ارفع مکتوب پنجاه و نهم به ممریز خان
افغان در نکوهش رجوع از فقر بغنا الحمد لله و سلام على عباده الذین اصطفى اخوے
میان ممریز خان از تنگناهاے فقر گریخته التجا باغنیا آورده و تلذذات و تنعمات
آن در ساختند انا لله وانا الیه راجعون نیک فهمیده اند اگر بسیار ترقی در دنیا
در صحبت اغنیا می کنند هزارے میگردند و مانسنگه پنجهزارے یا هفت هزارے
بود از و بالا نمیگذرند اگر فرضا بمنصب مانسنگے برسید فکر کنید چه کرده باشید و کدام بزرگے
حاصل نموده لقمهٔ نانے در فقر هم میسر بود الحال نان چرب تر از ان میخورید با آنهم
میگذشت و باین هم خواهد گذشت اما تصور کنید که کدام امر از دست شما میرفت
و تا هست شید میرود مفلس تر میگردید الراضی بالضرر لا یستحق الشفقة یعنی کسیکه بضرر خود
راضی است مستحق شفقت نیست چون مبتلا شده اید سعی کنید که طریق استقامت
و التزام شریعت از دست شما نرود و در شغل باطن هم فتور نیفتد هر چند آنرا بدنیا جمع ساختن
مشکل است که جمع ضدین است اینقدر هست که درین وضع که اختیار کرده اند ترددی و بآن
خدمت و ترددی دارند اگر تصحیح نیت کرده شود داخل عزلت است و عمل نیک است اما تصحیح
نیت مشکل است امروز این خدمت است کفی الجمله نیک فردا شاید خدمتی فرمایند که عین وبال
باشد و بالجمله کار مشکل است هشیار باشند خبر شرط است والسلام مکتوب پنجاه و ششم بجناب
پیرزاده حضرت ایشان خواجه محمد عبد الله و بخواجه جمال الدین حسین ولد خواجه حسام الدین احمد

در تاسف بر فوت صحبت گذشته و ایمای اسرار جدیده قرتی العینین و سرتی الاذنین خواجه
محمد عبد الله و خواجه جمال الدین محمد بجمعیت صوری و معنوی متحلی باشند عجب تغافلی ورزیدند
و نامهربانی نمودند که باوجود حصول قرب و جوار در سرهند نرسیدند و این غریب را نپرسیدند
و حقوق آشنائی بجای نیاوردند از خواجه محمد افضل چه گله نماید که در آشنائی خود را از ایشان
بمراحل دور تر میدارد بلکه از آشنائی ما هراسان است از میر منصور چه گوید که همیشه آرزوے صحبت
دارند و از قوت بفعل نمی آید قول فقهای عظام است الراضی بالضرر لا یستحق النظر شکر
هر چند دریاے ظلمات است اما متضمن آب حیات است درینجا بعنایت الله سبحانه و لو
على سبیل الندرة آن گوهر بدست می آید که در جاهاے دیگر اگر شیخ آن گوهر میسر شود
مغتنم است هر مبارزیکه قدر و قیمت پیدا کرده است در استیلای اعدا و را
میسر شده است هر چند سلامتی در زاویه است اما دولت غزا و شهادت
در معرکه است کنج زاویه باهل ستر و ارباب ضعف مناسب است در حدیث آمده است
المؤمن القوی خیر من المؤمن الضعیف حسب الامر قطب الاقطاب نوشته شد کار مردان
اقویا مبادرت و معرکه کبری است قل کل یعمل على شاکلته فربکم اعلم بمن هو اهدى سبیلاً
بعد از مضی مدت رخصت چون متوجه عسکر شد فرزندے محمد سعید را بضرورت در خانه
گذاشته آمد و چون فیوض و برکات و علوم و معارف را که بعد از مفارقت فرزندی بظهور آمده بود ملاحظه نمود
از مفارقت او پشیمان شد و فرصت را غنیمت شمرده طلبیده خرد و ریزه همه آمده اند بامید آنکه ازین
برکات دریوزه نمایند عجائب معامله است گوئیا در جرگهٔ ملامتیه ایم و در زمرهٔ قلندریه با وجود
آنکه از فریقین جدا ایم و کار و بار علحده داریم شمهٔ از علوم جدیده بشنوید عنوان مکتوب است
قال الله تبارک و تعالی هل اتی على الانسان حین من الدهر لم یکن شیئا مذکورا لا علینا
ولا اشراد لا شهود و لا وجود اے آخره و شما در مکتوب دیده اید که من زوال وجودی را از
قبیل الحاد و زندقه شمرده ام و اینجا باین عبارت نوشته ام و علاج آن بکرم الله سبحانه نمود ع قیاس کن
ز گلستان من بهار مرا + اینهمه دل از برکات این واقعات است لولاها لما وجدت ربنا
اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک على کل شیء قدیر مولانا محمد مراد چون تردد آن حدود بوده دو کلمه نوشته آمد

العاقبة بالخیر **مکتوب پنجاه و هفتم** بمولانا حمید احمدی در بیان حدوث عالم و رد عقل فعال

الحمد لله رب العالمین والسّلام علی سیّد المرسلین الله تعالی بذات اقدس خود موجود است
و هستی او سبحانه بخودی خود است او تعالی چنانچه هست همیشه بوده است و همیشه خواهد بود عدم
سابق و عدم لاحق را بجناب قدس او سبحانه راه نیست چه وجود و وجوب کمینه خادم آن درگاه
مقدس است و سلب عدم کمینه کناس آن بارگاه محترم و ماسوای او تعالی که مسمی بعالم است
چه از عناصر و چه از افلاک و چه از عقول و چه از نفوس و چه از بسائط و چه از مرکبات همه بایجاد او
جل سلطانه موجود گشته است و از عدم بوجود آمده قدم ذاتی و زمانی بجناب قدس او ثابت
است و بس و حدوث ذاتی و زمانی غیر او را سبحانه کائن چنانچه زمین را در دو روز خلق فرموده
است سموات و کواکب را بعد از خلق زمین در دو روز از عدم بوجود آورده است کریمه خلق الارض فی
یومین کریمه فقضهن سبع سموات فی یومین مصداق این سخن است سفیهی باشد بلکه منکر نص قرآنی
بود که بقدم بعض ماسوای لب کشاید و بقدم افلاک و کواکب حکم کند و بسائط عناصر را قدیم داند و عقول
و نفوس را ازلی و قدیم تصور نماید اجماع اهل ملت بر حدوث ماسوای حق جل و علا منعقد گشته
است و باتفاق حکم بوجود ماسوای بعد از عدم سابق نموده اند چنانچه امام حجة الاسلام در رساله
المنقذ عن الضلال تصریح باین معنی نموده است و جماعت که بقدم بعضی از اجزای عالم قائل گشته اند
ازین راه تکفیر آنها فرموده رحمه الله تعالی عنه پس حکم بقدم شیٔ از اشیاء ممکن خروج از ملت است
و دخول در فلسفه و چنانچه ماسوای حق را جل سلطانه عدم سابق کائن است عدم لاحق نیز
دامنگیر اوست کواکب از سموات فرو خواهند ریخت و آسمانها پاره پاره خواهند گشت و زمین
و جبال ریزه ریزه خواهند شد و بعدم خواهند پیوست چنانچه نص قرآنی بدان ناطق است
و اجماع جمیع فرق اسلامیه بران منعقد حضرت سبحانه تعالی در کلام مجید فرموده است فاذا نفخ
فی الصور نفخة واحدة وحملت الارض والجبال فدکتا دکة واحدة فیومئذ وقعت الواقعة
وانشقت السماء فهی یومئذ واهیة و فرموده اذا الشمس کورت و اذا النجوم انکدرت و اذا الجبال
سیرت و فرموده اذا السماء انفطرت و اذا الکواکب انتثرت و فرموده اذا السماء انشقت و
و فرموده کل شیٔ هالک الا وجهه له الحکم و الیه ترجعون و امثال اینها در قرآن مجید آیتهای بسیار

وارد است جاهلی بود که انکار فنای اینها نماید ایمانی بقرآن نداشته باشد و بموهومات فلسفه
مفتون بود بالجمله اثبات عدم لاحق در ممکنات در رنگ اثبات عدم سابق آنها از
ضروریات دین است و ایمان بآن لازم و آنچه بعضی از علما گفته که هفت چیز را که عرش و
کرسی و لوح و قلم و بهشت و دوزخ و روح باشند فنا نخواهند شد و باقی خواهند ماند بآن
معنی ست که اینها قبول فنا نمی کنند و قابلیت زوال ندارند حاشا و کلا بلکه قادر مختار جل شانه
هر کرا خواهد بعد از وجود فانی سازد و هر کرا خواهد باقی دارد و از جهت حکم و مصالح یفعل الله
ما یشاء و یحکم ما یرید ازین بیان لائح گشت که عالم بجمیع اجزای خود مستند بواجب ست
تعالی و در وجود و بقا باو سبحانه محتاج چه بقا عبارت از استقرار نفس همان وجود ست در زمان
ثانی و ثالث الا ما شاء الله تعالی امر زائد نیست بر آن وجود که مسمی به بقا باشد پس نفس وجود
و استقرار وجود هر دو باراده او تعالی مفوض باشند عقل فعال چه بود که سر انجام اشیا نماید
و حوادث باو مستند باشند در نفس وجود و ثبوت او هزاران سخن است چه تحقق و حصول
او مبنی بر مقدمات زر اندوده فلسفیه است که باصول فقه جمیع اسلامیه ناتمام و نافرجام
اند ابلهی بود که اشیا را از قادر مختار جل شانه باز داشته باینچنین امر موهوم مستند سازد بلکه
اشیا را هزاران ننگ و عار ست که بمنحوت فلسفی مستند باشند بلکه اشیا بعدم خود راضی
و خورسند باشند هرگز میل وجود ننمایند از آنکه استناد وجود شان بمجهول فلسفی نموده آید و از
سعادت انتساب بقدرت قادر مختار جل سلطانه ممتنع گردند کبرت کلمة تخرج من افواههم ان یقولون
الا کذبا **مکتوب پنجاه و هشتم** بخواجه صلاح الدین احراری در آنکه خلق و نمود وجود ممکنات در مرتبه
وهم است که اتفاق یافته است کان الله ولم یکن معه شیٔ و چون خواست که کمالات مکنونه خود را
ظاهر سازد هر یکی از اسمای الهی جل سلطانه طلب مظهری از مظاهر فرمود تا کمالات خود را دران
مظهر جلوه فرماید و مظهریت وجود و توابع وجود را غیر از عدم قابل نیست چه مظهر و مرآت شیٔ مباین
و مقابل شیٔ ست و مباین و مقابل وجود عدم است فقط پس حضرت حق سبحانه تعالی
بکمال قدرت خویش در عالم عدم هر اسمی را از اسما مظهری از مظاهر تعین فرمود
آنرا در مرتبه حس و وهم هر گاه که خواست و هر طور که خواست خلق فرمود خلق الاشیاء متی شاء

ومعامله ابدی بآن مربوط ساخت باید دانست که منافی عدم خارجی است نه ثبوتی که
در مرتبهٔ حس و وهم پیدا کند که بآن بوی بوی منافات ندارد در ثبوت عالم از مرتبهٔ وهم و
حس است نه در مرتبهٔ خارج تا منافی او بود پس روا است که عدم در مرتبهٔ حس و وهم ثبوت پیدا کند
و بصنع خداوندی جلّ سلطانه اتقانی و رسوخی آنجا او را حاصل شود در آن مرتبه بطریق انعکاس
و ظلیت حی و عالم و قادر و مرید و بینا و شنوا و گویا بود و در مرتبهٔ خارج هیچ نامی و نشانی از وی
نباشد و در خارج غیر از ذات و صفات واجبی جلّ سلطانه هیچ چیز ثابت و موجود نبود و باین معنی
توان گفت الآن کما کان مثال آن نقطهٔ جواله و دائرهٔ موهوم است که موجود همان نقطه است
و بس و دائره در خارج معدوم است و نامی و نشانی در خارج ندارد مع ذلک آن دائره در
مرتبهٔ حس و وهم ثبوتی پیدا کرده است و دران مرتبه بطریق ظلیت و انارة و اشراق او را حاصلست
ازین تحقیق استغنای حاصل میگردد از ان مقدمات مبسوط که حضرت شیخ محی الدین و تابعان
او در تکوین عالم فرموده اند و بیان تنزلات نموده و تعینات علمی و خارجی ساخته و حقائق
و اعیان ثابته را در مرتبهٔ علم واجب جلّ سلطانه ثابت کرده و عکوس آنها را در خارج که ظاهر
وجود است مقرر داشته و آثار آنها را خارجی نامیده کما لا یخفی علی المنصف الناظر فی
کلامهم المطلع علی اصطلاحهم و باین تحقیق معلوم گشت که هیچ چیز غیر از حق جلّ و علا در خارج موجود نیست چه اعیان
و چه آثار اعیان بلکه ثبوت اینها در مرتبهٔ حس و وهم است و هیچ محظور لازم نیست و چه این
نه موهومی است که باختراع وهم ثبوتی پیدا کرده است که بارتفاع وهم مرتفع گردد بلکه ثبوت آن
بصنع خداوندی جلّشانه در مرتبهٔ وهم است و ثبات و تقرر و اتقان و استحکام درین مرتبه
دارد صنع الله الذی اتقن کل شیء ازین بیان واضح گشت که حقائق ممکنات عدمات
اند که در غایهٔ علم واجبی تمیز و تعین پیدا کرده اند و بصنع خداوندی جلّ سلطانه مرتبهٔ ثانیه در مرتبه
حس و وهم ثابت گشته بعضی از آنها مرایای اسمای الٰهی جلشانه شده و درین مرتبه بحکم ظلیت
و انعکاس حی و عالم و قادر و مرید و بینا و شنوا و گویا گشته و تحقیق شیخ و متابعان او حقائق ممکنات صور علمیه
اسمای الٰهی است که یکی از تنزلات خمسه حضرت وجود است بالجمله نزد فهم این فقیر حقائق ممکنات عدمات اند
و نزد حضرت شیخ وجودات متنزله و حضرت شیخ نمود از کثرت را در خارج اثبات کرده است و گفته

که صور علمیه متکثره که حقائق ممکنات اند و تعبیر از آنها باعیان ثابته کرده است و در مرآت ظاهر وجود تعالی که جز او
در خارج موجودی نیست منعکس گشته در خارج نمودی پیدا کرده اند فیما یبدو در خارج الذوقی الحقیقه غیر از ذات
تعالی در خارج موجودی نیست میفرماید که هر یک از صور علمیه را در وقتی از اوقات بظاهر وجود که کالمرآت
است مر آن صور را نسبت مجهول الکیفیه پیدا میشود که بسبب نمایندگی آنها در خارج میگردد و این نسبت
مجهول الکیفیه معلوم احدی نیست حتی که انبیا را نیز ازین سر اطلاع نداده اند علیهم الصلوات والتسلیمات
و اظهار این صورها در خارج که بعد از حصول آن نسبت مجهول الکیفیه است خلق گفته است و ایجاد
اشیا دانسته و باین تحقیق سابق که این فقیر بآن ممتاز گشته است اشیا را چنانچه در خارج وجودی نیست
نمودی هم ایشان را بخانهٔ خارج برهان بیرنگی خود است نه وجودی است غیر را در وی نه نمودی نه نشانی
اگر نمود است او را در مرتبهٔ وهم است و اگر ثبوت است بصنع خداوندی جلّ شانه هم در مرتبهٔ وهم است
بالجمله نمود و ثبوت او در یک مرتبه است نه آنکه نمود او در جائی است و ثبوت در جای دیگر مثلاً دائرهٔ موهومه
که ناشی از نقطهٔ جواله است چنانچه ثبوت آن در مرتبهٔ وهم است نه در خارج و نمود هم دران مرتبه است
زیرا که در خارج از وی نشانی نیست تا نمودار گردد غایت ما فی الباب نمود وهمی را نمود خارجی
می انگارند و در رنگ آنکه صور مثالیه را در عالم مثال در تیقظ بحس باطن می بینند و خیال کنند که آن صور
در عالم شهادت بحس ظاهری می بینند و نقیر اشتباه بسیار واقع میشود که یکمرتبه را بمرتبهٔ دیگر مشتبه میسازند
و حکم یکی بر دیگری میکنند پس در ما نحن فیه آن دائرهٔ موهومه که در خیال مرتسم گشته است بچشم خیال در مرتبهٔ
که مرتسم است می بینند نه انچنین است زیرا که آنرا در خارج که محل نقطهٔ جواله است نامی و نشانی
نیست تا دیده شود و صورت شخص که در آئینه منعکس گشته است همبرین منوال است که صورت را در خارج
نه ثبوتیست و نه نمود بلکه ثبوت و نمود وی هر دو در مرتبهٔ خیال است والله سبحانه اعلم پس آنرا که شیخ قدس سره
خارج دانسته است اشیا را دران بطریق انعکاس نمودی اثبات کرده آن خارج نیست مرتبهٔ وهم است
که بصنع خداوندی جلشانه تقرر و ثبات پیدا کرده است و خارج متوهم میشود و خارج ورای اوست
که از شهود و احساس ما برتر است آنچه مشهود و محسوس و معقول و متخیل ماست همه داخل دائرهٔ وهم است
موجود خارجی جلّ سلطانه ماورای افهام ماست هر آئینه اینجا چه گنجایش دارد و کدام صورت بود که
دران حضرت سبحانه منعکس گردد و مرایا و صور همه در مراتب ظلالی است که بدائرهٔ وهم و حس تعلق دارد

ربنا آتنا من لدنک رحمة وهيئ لنا من امرنا رشدا **مکتوب پنجاه و نهم** بخواجه شرف الدین حسین
در ارجاع حوادث یومیه باراده او تعالی و تلذذ بران حق سبحانه تعالی بر جاده شریعت مصطفویه علی
صاحبها الصلوة و السلام و التحیة استقامت بخشیده بکلیت گرفتار جناب قدس خود گرداناد
فرزند عزیز با تمیز حوادث یومیه چون باراده واجب الوجود جل سلطانه کائن است و بفعل
او تعالی ثابت اراده خود را تابع اراده او تعالی ساخته آن حوادث را مرادات خود باید داشت
و بآن ملتذ باید بود و اگر بندگیست این نسبت باید پیدا کرد و الا پا از بندگی کشید نیست و بمولای خود
جل شانه معارضه نمودن در حدیث قدسی آمده است من لم یرض بقضائی و لم یصبر علی بلائی
فلیطلب ربا سوائی و یخرج من تحت سمائی آری مردم فقرا و مساکین و جماعه زیر دستان
برعایت و حمایت شما آسوده و مرفه الاحوال بوده اند و چون ایشان هم صاحبی دارند کافی
است نیکنامی شما باقی مانده است حضرت حق سبحانه و تعالی جزای عاجل و آجل کرامت
فرماید والسلام **مکتوب شصتم** به پیرزاده ایشان خواجه محمد عبد احد در بیان عدمیت
ذات انسان و بیان آنکه ذات انسان نفس ناطقه اوست با ذکر فنای نفس و قلب و زوال جهل
حصولی هو الحق المبین سبحانه من لا یتغیر بذاته و لا بصفاته و لا فی اسمائه بحدوث الاکوان زیرا که در حدوث اکوان
هر تغیری و تلوینی که رفته است در مراتب عدم است و در حضرت وجود تعالی و تقدس هیچ تنزلی
و تبدلی چه در خارج و چه در علم راه نیافته بیانش آنست که حضرت حق سبحانه و تعالی چون خواست
که کمالات ذاتی و صفاتی و اسمائی خود را ظاهر سازد و در مجالی و مرایای اشیاء جلوه دهد هر کمالی را
در مراتب عدم نقیض آن کمال که مقابل اوست باضافه از سائر اعدام متمیز است از برای مرتبه
آن کمال تعین فرمود چه مرآت شی مقابل شی است و سبب ظهور آن شی و بضدها تتبین الاشیاء
و آن اعدام را که قابلیت مرآتیت آن کمالات دارند هرگاه خواست در مرتبه حس و وهم ایجاد
فرمود و استقرار و استحکام بخشید و آن همه کمالات را در آنها منعکس ساخت و باین انعکاس
آن اعدام را دران مرتبه حی و عالم و قادر و مرید و سمیع و بصیر و متکلم گردانید لیکن محسوس گشته است
که اول در عدم تصرف میفرمایند بی آنکه در وی چیزی دیگر سازند و آن را بآن تصرف ملائم و نرم
می سازند و بعد ازان آنجا ظهور کمال مینمایند در رنگ آنکه اول موم را نرم و ملائم سازند

بعد ازان از وی صور و اشکال پیدا آرند و باید دانست که مراد از عدم اینجا عدم خارجی است که مقابل وجود خارجی است
پس منافی اتحاد او که در مرتبه وهم واقع شود نبود و ثبوت وهمی بوی جنگ ندارد با آنکه گوییم منافی عدم وجود
است که نقیض اوست و عدم موجود نگردد اما اگر عدم موجود گردد هیچ محظور لازم نیاید چنانچه در وجود
گفته اند که از معقولات ثانیه است که در خارج معدوم است ازین تحقیق معلوم گشت که حقائق اشیا اعدام
اند که کمالات مرتبه وجود تعالت و تقدست در آنها منعکس گشته است و آنها بایجاد خداوندی جل سلطانه
تحقق و ثبوت وهمی پیدا کرده اند و در مرتبه حس و وهم استقرار و استمرار حاصل نموده گوئیا ذوات
اشیا آن اعدام اند و انعکاس کمالات در آنها در رنگ دست و پای اعدام اند و قوی و
جوارح آنها بعد از تمهید این مقدمات سخنی چند از مقصد اصلی که بولایت خاصه تعلق دارند مذکور
میسازد و بگوش هوش باید شنید بدان ارشدک الله تعالی و ایاک سواء الطریق که حقیقت انسان
و ذات آن عدم است که حقیقت نفس ناطقه است و در ابتداء التعبیر ازان نفس بنفس اماره مینمایند و هر
فردی از انسان بلفظ انا اشاره باو میکند پس ذات انسان نفس اماره باشد و سائر لطائف
انسان در رنگ قوی و جوارح باشند مر او را و چون عدم فی ذاته شر محض بوی از خیریت
ندارد نفس نیز شر محض بود و بوی از خیریت در وی نباشد از شرارت و جهل اوست که کمالات
منعکسه را که در وی بطریق ظلیت ظهور نموده اند از خود میداند و قیام آنها را که باصل شان
ثابت است بنفس خود نسبت میکند و خود را بآن کمالات کامل و خیر میداند و ازین راه دعوی سری
پیدا میکند و بخدای خود جل سلطانه در کمالات خود را شریک میسازد و حول و قوت از خود تصور
مینماید و متصرف خود را بی انکار و میخواهد که همه تابع او باشند و خود تابع نبود و خود را از همه
دوست تر میدارد و دیگر برای خود دوست میدارد و نه برای ایشان و ازین تخیلات
فاسده عداوت ذاتی بمولای خود جل سلطانه پیدا می کند و باحکام منزله او تعالی نمی گرود
و متابعت هواهای نماید و در حدیث قدسی آمده است عاد نفسک فانها انتصبت بمعاداتی
و حضرت حق سبحانه و تعالی از کمال رافت و رحمت خود انبیا را مبعوث ساخته علیهم الصلوات
و التسلیمات که رحمت عالم اند تا دعوت بحق فرمایند جل سلطانه و تخریب کارخانه دشمن
نمایند و او را بخالق و مولای او دلالت کنند و ازین جهل و خبث بر آرند و بر نقیض شرارت

او اطلاع دهند هر که سعادت ازلی داشت دعوت این بزرگواران اجابت نمود و از جهل خبیث خود
بازگشت و منقاد احکام منزله شد باید دانست که طریق تزکیهٔ نفس بر دو نوع است طریقی است که
بریاضات و مجاهدات تعلق دارد و آن طریق انابت است که بمریدان مخصوص است و
طریق دیگر طریق جذب و محبت است که راه اجتبا است و بمرادان تعلق دارد و شتان ما بین
الطریقین طریق اول رفتن است بجانب مطلوب و طریق ثانی بردن است بمقصود و از رفتن
تا بردن تفاوت بسیار است و چون بسابقهٔ کرم صاحب دولتی را خواهند که برادهٔ اجتبا برند او را
جذب و محبت بجناب قدس عطا فرمایند و کشان کشان می برند درین میان سعادتمندی
بود که او را بحد فنا رسانند و از دید و دانش ماسوی رهانند و از آفاق و انفس بگذرانند
نسیان آفاق والبته بفنای قلب است و فنای انفس موقوف بر فنای نفس اماره در
اول زوال علم حصولیست و در ثانی زوال علم حضوری و زوال علم حضوری متصور نبود تا زوال
نفس حاضر تحقق نشود چه تا زمانیکه حاضر برپا است علم حضوری برجاست زیرا که علم حضوری
عبارت از نفس حاضر است نه امر زائد بران پس زوال شهودی که در فنای انفس است عبارت
از زوال وجودی آن بود بخلاف زوال شهودی که در فنای قلب اعتبار
کرده میشود که مستلزم زوال وجود قلب نیست که شهود آنجا از امر شاهد حاضر است
فنای احدی مستلزم فنای دیگر نیست **تنبیه** ساده لوحی خیال نکند که
زوال نفس حاضر در مقام بقا بالله که ارباب توحید وجود را میسر میشود هم حاصل است چه حاضر دران
موطن حق است سبحانه نه نفس سالک که فنا یافته است گوییم که حاضر دران مقام نفس سالک
است که آنرا بعنوان حقیقت دانسته است از حضرت حق تعالی و تقدس که ازین تعین
وازین حضور منزه و مبرا است ازان قبیل است که گفته اند ع بخواب اندر مگر موشی شتر شد
اینجا زوال علم بنفس حاضر است که از قسم علم حصولیست نه زوال نفس حاضر که مستلزم زوال
علم حضوری گردد و زوال نفس حاضر عبارت از زوال عین و اثر اوست نه زوال علم بنفس حاضر
شتان ما بینهما **مکتوب شصت و یکم** بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد سعید مدظله در آنکه
عارف را گاه رویت بعض مظاهر عروج میسر گردد و غیر ذلک و چون معاملهٔ عارف

بصرف ذات تعالی و تقدس می افتد و جمیع نسب و اعتبارات ساقط میگردد و دران موطن عروج
متعسر میشود و بی علاقه و تعلق برآمدن دشوار مینماید درینوقت گاه باشد که بحکم النظرة الاولی لک
نگاه اول که بمظاهر جمیله تعلق کند درینمقام مدد نماید و بسرعت بالا برد و از مجاز که قنطرهٔ حقیقت
گفته اند بحقیقت رساند اما درینوقت محافظت از نظرهٔ ثانیه که النظرة الثانیة علیک فرموده اند
لازم است که مضر و سم قاتل است امداد و اعانت اینجا خود چه متصور بود ما جعل الله شفاءکم
فی الحرام شفاء محسوس گشته است که اگر بطبع خام نظر ثانی واقع شده است خالی افتاده است
و در رنگ سائر سنگ و کلوخ یافته و جمعی که نظرهای ثانی و ثالث و رابع را که بمظاهر جمیله تعلق کند
مفید دانسته اند و از اسباب عروج بحقیقت انگاشته از ارباب استدراج اند و حقیقتی که بآن
عروج مینمایند از عالم مجاز است کریمهٔ قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم در رد اینجماعه
کافیست و گاه بود که درین موقف ظلمات جوار نافع آید و کفر و فسق همسایها امداد کند هر چند این ظلمت
بیش بود امداد زیاده نماید نه باینمعنی گفته اند که فیوض وارده بر جماعه که غرق ظلمت غفلت باشند
از ناقابلی آن فیوض بآنها نمیرسد بلکه متوجه بشخصی میشود که با حضور در جوار ایشان بود و شخص
بفیوض دیگران ترقیات مینماید که نه اینچنین است زیرا که بواسطهٔ علو درجهٔ آن عارف
توان گفت که آن فیوض دارد و بحوالی او نرسد چه جای آنکه امداد عروج او نمایند کارخانهٔ این
بزرگواران بلند است مرحلی و فیضی آنجا نافع نیست بلکه اینجا سریست دقیق که بر ارباب آن حال
منکشف است اینقدر روا مینمایند که ظلمت هم از برای کمال ظهور نور در کار است و بضدها تتبین
الاشیاء شنیده باشند و چون ارتکاب ظلمت ممنوع است از کمال کرم ظلمت جوار را هم تابع
داشته اند و در ظهور نور که نور الانوار است نافع ساخته اگر گویند که طاعات و عبادات را
خصوصاً ادای فرائض را دران موطن چرا نفع نبود و چرا امداد عروج نماید گوییم که چرا نافع نیست چون
امداد عروج نمی نمایند لیکن نفع و امداد معتد به که سابقاً متحقق میگشت درینوقت حاصل
نیست و در رنگ اصحاب خارجی که بالا مذکور شد و امثال اینها نافع نه والله سبحانه اعلم
بحقیقة الحال سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم والسلام علی من اتبع الهدی
مکتوب شصت و دوم بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد معصوم مدظله العالی در انتهای فنای

وجودی از انسان بنا بر عدم ذاتی او حقیقت و ذات انسان نفس ناطقه است که مشار الیه انسان است بلفظ انا وحقیقت نفس ناطقه عدم است که بواسطهٔ انعکاس وجود و صفات وجودیه خود را موجود هم نموده است وحی وعالم وقادر باستقلال دانسته واین صفات کمال را از حیاة و علم وغیرها از خود تصور نموده وبخود قائم انگاشته وباین توهم خود را کامل وخیر یقین کرده شرارت ونقص ذاتی خود را که ناشی از عدم است که شر محض است فراموش ساخته وچون عنایت خداوندی جل سلطانه در حق او دررسد واز جهل مرکب وتصدیق کاذب اورا رها نماید داند که این کمالات از جاے دیگر است واین صفات کامله نه از وست ونه قائم با دو داند که حقیقت وذات او عدم است که شر محض است ونقص خالص واین دید اگر بکرم او تعالی غالب آمد ودرست کمالات را بصاحب آنها برد وادای این امانت بالکل باهل آن نموده خود را عدم محض یافت وبوی از خیریت در خود نه دید این زمان نه نامی از وی ماند ونه نشانی نه عینے ماند ونه اثرے چه عدم لاشئے محض است در مرتبه از مراتب ثبوت ندارد واگر فرضاً در مرتبه از مراتب اورا ثبوت متحقق بود جمیع کمالات از وی مسلوب نشود چه ثبوت عین کمالست بلکه ام کمالات ازین تحقیق لازم آمد که این فنا اتم واکمل است زوال وجودی فانی هیچ در کار نیست چه وجودی اورا هرگز نبوده است تا زوال متصور شود وعدمی بود که بتوهم وجود خود را بر پا میداشت وچون این توهم زائل گشت وبزوال شهودی متحقق شد عدم صرف ماند که هالک ولاشی است پس از زوال شهودی چاره نبود وزوال وجودی هیچ در کار نباشد والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال

مکتوب شصت وسوم

بمیر منصور در کشف سر احاطه وقرب ومعیت او تعالی وراجع داشتن این سر عظیم مجمل مشکل کتاب کریم وقرب ومعیت واحاطه وسریان ووصل واتصال وتوحید واتحاد وامثال آنها در ان حضرت جل سلطانه از قبیل متشابهات وشطحیات است آن قرب ومعیت وآن وصل واتصال که در فهم ما در آید وعقل ما شود وجناب قدس خداوندی جلشانه از ان مدرک ومعلوم منزه ومبرا است لیکن در آخر کار این قدر معلوم ساخته اند که این قرب وغیره شبیه بآن قرب واتصال است که در میان آئینه ودرمیان صورتے که دران آئینه متوهم است حاصل است که از عالم قرب واتصال موجود بموهوم است وچون حضرت حق سبحانه وتعالے موجود حقیقے است وعالم در مرتبه حس ووهم مخلوق گشته است ناچار

قرب واتصال درمیان واجب تعالی وممکن از قبیل قرب موجود بموهوم بود وهیچ محظوری ازین قرب ومعیت بجناب قدس او تعالی عائد نشود واشیای خسیسه که در آئینه منعکس شود وآئینه را قرب واحاطه بآنها حاصل گردد هیچ نقصے بآئینه راه نمی یابد وهیچ خستے در وی سرایت نمیکند چه در مرتبه که آئینه است این اشیاء خسیسه متوهمه را در ان مرتبه نامی ونشانی نیست تا صفات اینها در وی تاثیر نماید غایت ما فی الباب حضرت حق سبحانه وتعالی چون عالم را در مرتبه حس ووهم خلق فرموده است ونخواهد که این مرتبه را اثبات واتقان بدهد احکام وآثاری که بر موجود مترتب است برین موهوم جاری ساخته است وآثار موجود را بر موهوم مترتب کرده لهذا قرب واحاطه موهومه را در رنگ قرب واحاطه موجوده اثبات فرموده واز احکام صادقه ساخته نمی بینی که رویت صورت جمیله در خارج چنانچه مستلزم التذاذ وگرفتاری است همچنین تا بصورتی که در آئینه منعکس شود وثبوت وهمی انجا پیدا کند نیز موجب التذاذ وگرفتاری است بآنکه صورت اولی موجود است وثانیه موهوم ودر حصول اثر هر دو شرکت دارند وچون بکرم خداوندی جلسلطانه موهوم را با موجود در ترتب احکام شرکتے پیدا شده واثرها در موهوم بدرنگ موجود مترتب گشت امیدوار بسیار موهوم تا مراورا از موجود پیدا آمد وبشارتها از دولت قرب واتصال موجود اورا حاصل شده ؎

هنیئاً لارباب النعیم نعیمهم + وللعاشق المسکین ما یتجرع ذٰلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم باید دانست که قرب واتصال بغیر این معنے که ذکر یافته بهر معنے که تصور کنند وتعقل سازند بی شائبه تشبیه وتجسیم نخواهد بود مگر آنکه ایمان آرند واشتغال بکیفیت ننمایند ومفوض بعلم حق دارند جل سلطانه وچون این الفاظ را نوعے از بیان لاحق گشت اگر از متشابهات بر آورده داخل مجمل یا مشکل ساخته شود گنجایش دارد والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال

مکتوب شصت وچهارم بحضرت مخدوم زادهاے کبار جامع الاسرار والعلوم خواجه محمد سعید وخواجه محمد معصوم سلمهما الله تعالے سبحانه وابقاهما در فنای اتم که مربوط بزوال عین واثر است با تحقیق وجود واجب سبحانه وبیان زوال عدم از ممکن ولقاے ثبوت وعروجات آن فنای اتم وقتے متحقق شود که زوال عین واثر از فانے حاصل گردد ونامی ونشانی از وے نماند

سوال حقیقت ممکنات چون اعدام باشند که باضافت امتیاز یافته مجالے اسماء وصفات واجبی جل سلطانه گشته اند چنانچه در مکاتیب تحقیق این معنی نموده ایم لازم می آید

که بر تقدیر زوال حصول این فنا نامی و نشانی از عدم که حقیقت اوست در ممکن باقی نماند وجز وجود صرف
در وی هیچ نبود زیرا که یکی از دو نقیض مستلزم حصول نقیض دیگر است تا ارتفاع نقیضین لازم نیاید
و وجود نزد صوفیه عین واجب است تعالی یا از اخص صفات اوست سبحانه و بر هر تقدیر قلب حقیقت
لازم است و آن مستلزم اتحاد و زندقه است **جواب** نقیض عدم نه آن وجود ست که عین واجب
است تعالی یا از اخص صفات ذاتیه سبحانه بلکه نقیض عدم ظلی است از ظلال آن وجود و عکسی ست
از عکوس آن بالجمله هر وجودیکه عدم در طرف او واقع از مظان امکانست و احتیاج بر رفع عدم که نقیض
اوست وارد و صفات واجبی جل شانه اگرچه از دائره امکان خارجند اما چون احتیاج بذات واجبی دارند
تعالی و اعدام متقابله هر کدام را شائبه‌ئی از شوب امکان بیرون نیستند و همیشه احتیاج بذات تعالی
دامنگیر شان ست اگرچه قدیم اند از ذات واجب تعالی منفک نه لنفس احتیاج دلیل امکان است
اگر احتیاج بغیر ست نقص کامل دارد و داخل دائره امکان ست و اگر احتیاج بغیر نیست بوی
از امکان دارد و اگرچه داخل دائره امکان نبود چنانچه صفات واجبی تعالی که کمال اینها دون کمال
ذات ست تعالی و تقدس پس وجوب مطلق مر ذات را تعالی و تقدس متحقق شود که از مظنه
نقص و شائبه قصور منزه و مبرا است و صفات واجبی تعالی هر چند قدم در دائره وجوب دارند اما چون محتاج
بذات اند وجوب شان دون وجوب ذات ست تعالی چنانچه وجود شان دون وجود ذات ست تعالی چه وجود شان
را از عدم تقاضت دارد که عدم علم و عدم قدرت باشد مثلا وجود ذات را تعالی و تقدس هیچ عدمے مقابل
نیست و هیچ نقیضے متصور نه اگر وجود واجب را تعالی عدمی از اعدام نقیض باشد محتاج بود بر رفع
آن نقیض و احتیاج از سمات نقص ست که مناسب حال امکان ست تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا پوشیده
نماند که در صفات واجبی جل سلطانه از اطلاق لفظ امکان تحاشی باید نمود که موهم حدوث ست و صفات
اقدس قدیم اند هر چند صفات واجبی واجب اند فی ذاتها نیستند اما نظر بذات واجب جل شانه واجب اند
که از ذات منفک نیستند و حاصل این معنی هر چند منجر بامکانست اما از توهم حدوث خالیست و عدم
حصول نقیض که عدم باشد مر وجود واجب را تعالی کشفی است و شهودی اگرچه بصورت استدلال
نموده آید در رنگ آنکه بر بدیهی منبهی بصورت استدلال آرند بر سر اصل سخن آئیم و در جواب سوال
گوئیم که بعد از زوال عدم از ممکن بر تقدیر فنا غیر از وجود چیزی دیگر در وی نمی ماند و بجز ثبوت

بتحقق نصیب او نخیا شد که عدم تعین و اثر وی منتفی گشته است لیکن این آن وجود ثبوتست که ممکن را
در مرتبه وهم و حس ثابت گردانیده است و آثار را بر وی مترتب ساخته و مرآت کمالات مرتبه حضرت وجوب
تعالی و تقدس بعد از زوال عدم گشته در رنگ عدم زائل ذات و حقیقت ممکن شده و این ثبوت
پیش از زوال عدم از صفات عدم بوده است که آنرا در مرتبه حس و وهم ثابت گردانیده و الحال
همان ثبوت بعد از زوال عدم نائب مناب او گشته ذات ممکن آمده و صفات را انجود منتسب داشته
و کارخانه عدم بوی برپا مانده و این کارخانه که به نیابت عدم بوده است تا بجای هم برپا است که
نقیض آن ثبوت برجا است و امکان را بقاست و چون معامله از نقیض ثبوت بالا رود وجود را
تقابل نماند بلکه عدم را مجال تقابل او نبود و امکان را اصلا گنجایش نباشد درینوقت کاروبار دیگر
است و ساز و خمگسار دیگر سر او ادنی اینجا باید جست تا هر جا که ثبوت امکان و مجال عدم است اگرچه
بتقاضت باشد داخل قاب قوسین است و چون امکان و عدم بکلیت رخت خود بربستند و کوس رحلت
زدند کمالات او ادنی در پیش است نه بآن معنی که درینوقت ممکن ذات واجب گردد تعالی بلکه قیام
او بذات بحت تعالی ثابت میگردد و قیام که بظلی از ظلال ذات بوده تعالی زائل میشود ع
کسے کو در خدا گم شد خدا نیست ؛ قیام این عارف بذات واجب الوجود تعالی در رنگ قیام صفات
اوست تعالی بذات او سبحانه بلکه قیام او بمرتبه است که آنجا از صفات هیچ ملحوظ نیست هر چند صفات را از
ذات تعالی انفکاکی نیست لیکن قیام صفات ازلی و ابدی است و قدم دارد و قیام او ازلی نیست
و بداغ حدوث متسم اما صفات را نقائض هست که اعدام باشند مثلا عدم علم و عدم قدرت و معامله
این عارف از تقاضت اعدام بالا رفته است چنانچه تحقیق یافته پوشیده نماند که معامله چون
از تقاضت عدم بالا رود وجوب متحقق گردد و ممکن واجب شود و آن محالست گوئیم واجب وقتے
گردد که وجود خارجی پیدا کند و ممکن را جز در مرتبه وهم و حس ثبوتی نیست وجوب وجود از کجا متصور شود
ازین بیان فرق دیگر در میان قیام صفات و قیام عارف پیدا شد که قیام صفات باعتبار وجود خارجی
است و قیام عارف باعتبار وجود وهمی اگر ثبات و تقرر دارد مبداء آنست باید دانست که
بقاے انا از عارف تا بقای عدم است که حقیقت اوست و چون عدم زائل گشت انا را موردی
نماند که بران اطلاق نموده آید معاملات ثبوت بعد از زوال عدم اگرچه طویل الذیل است و ثبوت هر چیم

ذات ممکن گشته اما کلمهٔ انا را آنجا مورد وے نیست گویا وضع لفظ انا از برای حقیقت عدمیه بوده است که از
حقیقت ثبوتیه نفرت داشته بلی جزو اعظم در ممکن عدم است و ممکن از عدم ممکن گشته است و کارخانهٔ ممکن از عدم
یمن شده احتیاجی که در ممکن است از عدم آمده است و حدوثے که دامنگیر امکان است از عدم پیدا گشته
اگر کثرتے در ممکن است هم از راه عدم است و اگر امتیاز است هم از راه وی وجود در حق ممکن استعار است
و آنهم بتخییل و توهم است اگرچه ثبات و استقرار وجود وارد بدانند صفاتے که بذات واجبی جل سلطانه قیام دارند
ذات عز شانه بتمامه برنگ هر یک ازان صفات ظهور میفرمایند نه آنکه جندی از ذات متصف بصفتے
بود و چیزے دیگر متصف بصفت دیگر چه دران حضرت تبعض و تجزی نیست بسیط حقیقی است بحکمے که
آنجا اثبات نمایند باعتبار کلیت است چنانچه گفته اند ذات الله تعالی کله علم و کله ارادة و کله قدرة و قیاس کن
عارفانرا بذات واجب جل سلطانه بے ملاحظهٔ اسماء و صفات پیدا میشود و نیز ازین قبیل است
که بکلیت برنگ آن می برآید و برعکس مرایاے دیگر تشخص او مراتب خود را ادا نماید فهم من فهم
بیت: قیامت میکنی سعدی بدین شیرین سخن گفتن + مسلم نیست طوطی را بدوران شکرخائی ٭
این طور ظهور که مرآت بکلیت برنگ صورت برآید اگر عارف را بعد از فناے اتم بقائی بآن ظهور پیدا
شود اکمل تعینات او خواهد بود که وجود موهوب حقانیست که بولادت ثانی او را میسر گشته است
و این تعین با وجود حدوث و امکان چون ناشی از مرتبه جمع است بر تعینات دیگر که نه ازین مرتبه
ناشی اند مزیت و فضل دارد در رنگ مزیت و فضلے که حروف و کلمات قرآنی راست بر حروف
و کلمات دیگر هرچند هر دو بحدوث و امکان متسم اند ابلهے بود که بر ظاهر بینی این تعین را بآن تعینات
دیگر برابر بیند و این حروف و کلمات قرآنی را با حروف و کلمات دیگر مساوی داند ازینجا فضل عارف
دریاب و مزیت او بر دیگران مثل مزیت کلام خدا عز و جل بر کلام دیگران قیاس نمائی بیت
هر کس افسانه بخواند افسانه است ٭ وانکه دیدش نقد خود مردانه است ٭ محجوبان که محمد رسول الله صلی الله
علیه و سلم را بشر گفتند در رنگ سائر بشر تصور نمودند ناچار منکر آمدند و صاحب دولتان
که او را علیه الصلوٰة و السلام بعنوان رسالت و رحمت عالمیان دانستند و از سائر ناس
ممتاز دیدند بدولت ایمان مشرف گشتند و از اهل نجات آمدند تنبیه در ادائے بعضے از مطالب دقیقه
که بذات و صفات واجبی جل شانه تعلق دارد بواسطهٔ تنگی میدان عبارة الفاظ موهم صفات ممکن

که مستلزم نقص و قصور است آورده میشود آن الفاظ را از ظاهر مصروف باید داشت و جناب قدس خداوندی را
جل سلطانه از جمیع صفات نقص و سمات قصور منزه و مبرا باید دانست و اطلاق بعضے الفاظ که در شرع
بآنحضرت جل شانه وارد نشده است بتقلید مشائخ عظام بطریق تجوز نموده می آید مثل مرآتیت و غیرها از ان
ترسان و لرزان است ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا اگر گویند از لفظ تجلی و ظهور ظلی و امثال آنها
که در عبارت تو واقع میشود لازم می آید تنزل وجود در مراتب ظهورات چنانچه مشائخ دیگر گفته اند
و حال آنکه تو انکار تنزل وجود وے نمائی وجه آن چیست گوئیم که تنزل بر تقدیری لازم مے آید
که مظهر را عین ظاهر بگوئیم چنانچه دیگران گفته اند اما اگر عین نگوئیم تنزل چرا باشد و مختار این
فقیر عدم عینیة ظاهر است با مظهر والله سبحانه الموفق **مکتوب شصت و پنجم** بمولانا
ظفر احمد رومی بعد از بقاے ذات عارف را هر صفتے از صفات و هر لطیفه از لطائف
بکلیت ذات برآید + عارف کامل تام المعرفة را بعد از بقاے ذات چون صفات و اخلاق
کامله عنایت فرمایند هر صفتے ازان صفات متصف بعنوان کلیت ذات او خواهد برآمد نه آنکه
بعضے از ذات متصف بصفتے باشد و بعضے دیگر متصف بصفت دیگر مثلاً ذات او تمامه علم
خواهد بود و تمامه بصر و تمامه سمع خواهد بود چنانچه محققان صوفیه در صفات واجبی جل شانه گفته اند
که ذات الله تعالی کله علم و کله قدرة و کله سمع و کله بصر مثلاً ازینجا است که مومنان حق سبحانه را
در بهشت بے جهت خواهند دید که بکلیت خود بصر خواهند بود و چون تمام بصر باشند جهت را
چه گنجایش باشد گفته اند که آنچه عوام مومنان را بعد از اللتیا و اللتی در آخرت میسر خواهد شد
اولیا را که خواص مومنان اند در دنیا میسر خواهد بود که نسیه آنها نقد اینها است نسیه آنها را
ازینجا قیاس باید کرد ٭ قیاس کن ز گلستان من بهار مرا + ذلک فضل الله یؤتیه من
یشاء و الله ذو الفضل العظیم و همچنین هر لطیفه از لطائف آن عارف درینوقت برنگ کلیت
او برآید تمامه عارف لطیفهٔ روح مے گردد و تمامه لطیفهٔ قلب مے شود و علی هذا القیاس
سائر اللطائف الانسانیة من النفس الناطقة و السر الخفی و الاخفی و همبرین منوال است
هر جزوے از اجزاے او و هر عنصرے از عناصر او که حکم کل پیدا مے کند مثلاً عارف
بتمامی خود را عنصر خاک می یابد و تمامی عنصر آب تصور مے نماید و چون لطیفهٔ قلب که حقیقت

جامعه است برنگ کل منصبغ میگردد و تعلقی که او را ببضعهٔ قلبیه بوده زائل میشود و مضغه ازین زبان خالی میماند و در رنگ جسد بی روح مینماید و چنان تخیل میگردد که درین رفت و آمد گردی ازین راه بوی نرسیده است و او بر صرافت اصلی خود است در رنگ آنکه در دیگ پخته دانه خام بر صرافت اصلی بماند نه حرارتی از آتش در وی اثر کند و نه رطوبتی از آب بوی رسد غایة ما فی الباب بعد از رفع آن تعلق و بعد از خلو منصبغ برنگ سائر اجزا میگردد و در رنگ اجزای دیگر حکم کل پیدا میکند

مکتوب شصت و ششم بمحمد مقیم قصوری در جواب سوال او از معنی المجاز قنطرة الحقیقة که از جوی محمد مقیم پرسیده بود که المجاز قنطرة الحقیقة بچه معنے گفته اند بداند که مجاز ظل حقیقت است که از ظل با صل شاه راه کشاده است مگر باین اعتبار گفته اند من عرف نفسه فقد عرف ربه چه معرفت ظل مستلزم معرفت اصل است زیرا که ظل بر صورت اصل خود کائن است پس سبب انکشاف اصل بود لان صورة الشئ ما ینکشف به ذلک الشئ لیکن بداند که المجاز قنطرة الحقیقة بر تقدیریست که گرفتاری بمجاز درمیان نیاید و بنظرهٔ ثانیه نکشد نظرهٔ اولے است که قنطرهٔ حقیقت است که مخبر صادق آنرا النظرة الاولے لک فرموده است علیه و علی آله الصلوات والسلام گوئیا بلفظ لک اشاره بحصول این دولت کرده و اگر عیاذاً باللہ سبحانه گرفتاری بمجاز درمیان آمد بلکه بنظرهٔ ثانیه کشید آن مجاز سد راه وصول حقیقت است قنطره چه بود بتے است که بپرستش خود میخواهد و دیوی است که از حقیقت میگرداند لهذا مخبر صادق علیه و علی آله الصلوة والسلام نظرهٔ ثانیه را مضر دانسته النظرة الثانیة علیک فرموده کدام چیز مضر تر از ان بود که از حق باز دارد و بباطل گرفتار سازد و باید دانست که نظره اولے وقتے نافع است که باختیار نبود و اگر باختیار بوده حکم نظرهٔ ثانیه دارد کریمه قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم در اثبات این مطلب کافیست الهمان صوفیه خام معنی این عبارت را نفهمیده و غلط گرفتار ربها بصورت جمیله پیدا کنند و بعشوه و دلال انها فریفته گردند بطمع آنکه آنرا وصول بحقیقت سازند و معراج حصول مطلوب نمایند کلا این خود سد راه مطلوبست و حاجب حصول مقصود باطلے است که در نظر شان مزین گشته است و در غرور حقیقت افتاده جمعی از نیها حسن و جمال این صور را حسن حق دانسته جل شانه گرفتاری بانها عین گرفتاری بحق می دانند و مشاهده آنها را مشاهد

حق می انگارند بعضے از ینها گفته بیت امروز چون جمال توبی پرده ظاهرست ٭ در حیرتم که وعده فردا برای چیست ٭ تعالی اللہ عما یقولون علوا کبیرا حق را سبحانه این کوته نظران چه گمان برده اند و حسن و جمال او را چه تصور نموده مگر نشنیده اند که اگر فرضا تارے موے حور بهشت که از مخلوقات وی است سبحانه در دنیا افتد از اضارت و اشراق آن موی هرگز در دنیا شب نیفتد و ظلمت نشود و قصه سوختن کوه طور و پاره پاره شدن آن بیک تجلی حق جل و علا و افتادن و بیهوش گشتن کلیم اللہ علی نبینا و علیه الصلوة والسلام از ان تجلیها آن منزلت و قرب بنص قرآنی ثابت شده است و انیان باین بجز دی همه وقت بے پرده حق را ببینندگان و بوعده رویت اخروی عجب کنندگان لقد استکبروا فی انفسهم و عتوا عتوا کبیرا علمای اهل سنة و جماعت شکر اللہ تعالی سعیهم جانها کنده اند و براهین نقلی بر مخالفان اثبات رویت اخروی کرده که غیر از اهل سنت از فرق مخالفه هیچکس چه از ملیین و چه غیر از ملیین برویت حق جل و علا قائل نیست بلکه آنرا محال عقلے انگارند و اهل سنت هم آن را بلا کیف گفته اند و مخصوص بآن نشاه داشته و این بوالهوسان درین نشاه فانیه حصول این دولت قاهره را تصور نموده اند و بخواب و خیال خود خورسند گشته ربنا آتنا من لدنک رحمة و هیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها

مکتوب شصت و هفتم بمیر منصور در حقیقت کائنات و فرق میان مکشوف حضرت ایشان و صاحب فتوحات ٭ این عرصه کائنات که معائن و مشاهد و منبسط و مسطح و طویل و عریض تخیل میگردد و نزد حضرت شیخ محی الدین بن العربی و تابعان او حضرت وجود است که جز او در خارج موجودی نیست و آن وجود ذات حق است سبحانه که آنرا ظاهر وجود نامند که بواسطه انعکاس و تلبیس صور علمیه متکثر شده که آنرا باطن وجود میگویند و معبر باعیان ثابته اند آن وجود که بر وحدت و بساطت خود است متکثر و منبسط و طویل و عریض در تخیل مے در آید میفرمایند که مشاهد و محسوس همه چه عوام و چه خواص دران صفحه در کسوت کونیه و در صور و اشکال متمایزه حضرت حق است سبحانه که عوام را متوهم بعالم میگردد و عالم اصلا از خانهٔ علم بیرون نیامده ست و بوی از وجود خارجی نیافته عکوس آن صور علمیه است

که در مرآت حضرت وجود ظاهر گشته نمودی در خارج پیدا کرده عوام را در توهم وجود خارجی خود انداخته
مولوی جامی علیه الرحمة ع مجموعهٔ کون را بقانون سبق * کردیم تصفح ورقاً بعد ورق * حقا که
ندیدیم و نخواندیم در وی * جز ذات حق و شیون ذاتیهٔ حق * وآنچه مکشوف و معتقد این فقیر است
آنست که این عرصه عرصهٔ وهم است واین صور واشکال که دران عرصه است صور واشکال ممکنات
است که بصنع خداوندی جل سلطانه در مرتبهٔ حس و وهم ثبوتی پیدا کرده است واتقان یافته
وهرچه مشهود ومحسوس است درین صفحه از جنس ممکنات است هرچند بعضی از سالکان را آن مشهود
متوهم بواجب گردد و بعنوان حقیقت ظاهر گردد امّا فی الحقیقة از افراد عالم است واو تعالی وراء
الوراء است واز دید و دانش ما جدا است واز کشف وشهود ما مبرا است ع خلق را وجه کی نماید او
در کدام آئینه درآید او * غایت ما فی الباب این عرصهٔ متوهمه ظل آن عرصهٔ خارجیه است که شایان
مرتبهٔ حضرت وجوب است تعالی وتقدس چنانچه وجود این مرتبه ظل وجود آن مرتبه است واین مرتبه
وهم را اگر باعتبار آنکه ظل مرتبهٔ خارج است خارج گویند گنجایش دارد چنانچه باعتبار وجود ظلی او را
موجود نیز گویند واین عرصهٔ وهم در رنگ عرصهٔ خارجی نفس الامری است واحکام صادقه دارد
ومعاملهٔ ابدی بآن مربوط است چنانچه مخبر صادق ازان خبر داده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام
ملاحظه باید نمود که ازین دو مکشوف کدام یکی بتنزیه وتقدیس خداوندی جل سلطانه اقرب
والیق است وبجناب قدس او تعالی اولی وانسب وازین دو کدام مناسبت بدایت وتوسط
حال دارد وکدام مناسب حال انتها است سالها این فقیر معتقد مکشوف اول بوده است واحوال
عجیبه ومشاهدات غریبه در آن موطن گذرانیده وحظهای وافر در آن مقام حاصل کرده آخر الامر بمحض
فضل خداوندی جل شانه معلوم گشته که هرچه دیده شد ودانسته شد همه غیر حق است سبحانه که نفی آن لازم است
وبعد اللتیا والتی بکرم خداوندی جل شانه معامله از نفی باثبات آمد وباطلی که خود را حق وانموده بود از دید
ودانش فرو ریخت وگرفتاری بغیب الغیب حاصل گشت وموهوم از موجود جدا شد وقدیم از
حادث تمیز آمد حاصل مکشوف ثانی است للمؤلف رباعی * در عرصهٔ کائنات با وقت فهم *
بسیار گذشتیم بسرعت چون سهم * گشتیم همه چشم ندیدیم در وی * جز ظل صفات آمده ثابت در وهم *
الحمد لله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا
بالحق

بالحق والسلام **مکتوب شصت وهشتم** بفقیر محمد هاشم کشمی در تحقیق مرتبهٔ وهم که عالم در آن مرتبه نمود
ووجود دارد ومانیاسب ذلک عالم را که موهوم میگوییم نه بآن معنی است که عالم منحوت ومجعول وهم است چگونه منحوت
وهم بود که وهم نیز از جمله عالم است بلکه بآن معنی است که عالم را حضرت حق سبحانه در مرتبهٔ وهم خلق فرموده است
وهرچند وهم در آن وقت بوجود نیامده بود اما در علم الله سبحانه بوده ومرتبهٔ وهم عبارت از نمود بی بود است
که در رنگ دائره که از نقطهٔ جواله در وهم ناشی گشته است که نمودی دارد وبی بود وحکیم مطلق جل سلطانه
عالم را در آن مرتبه خلق فرموده ونمود محض را ثبوت وثبات بخشید واز غلط الحس آورده واز کذب
بصدق کشید ونفس الامر ساخت فاولئک یبدل الله سیاتهم حسنات مرتبهٔ موهوم عجب مرتبه
است که آنرا با موجود هیچ مزاحمتی نیست وهیچ تدافع نه وهیچ جهتی از جهات با وی اثبات نمی نماید
وهیچ حدی ونهایتی او را پیدا نمیکند دائرهٔ موهوم را با نقطهٔ جواله موجوده هیچ جنگی نیست وهیچ جهتی
از جهات این را با او ثابت نه وهیچ نهایتی این نقطه را بحدوث این دائره پیدا نتوان گفت
که نقطه در عین دائره است یا در شمال قدام است یا خلف فوق است یا تحت ثبوت این جهات
مر آن دائره را بالنسبت بآن اشیا است که در مرتبهٔ او ثبوت دارند اما چیزی که در مرتبهٔ دیگر کائن
است دائره با وی از نجهات هیچ ثابت نه ونیز این نقطه را بحدوث این دائره هیچ حدی ونهایتی
پیدا نشده است وبر صرافت حالت سابق خود است ولله المثل الاعلی ازین بیان وازین تمثیل
حال عالم با صانع عالم جل شانه دریاب که او را سبحانه بایجاد این عالم حدی ونهایتی حاصل
نشده است وجهتی از جهات کائن نگشته این نسبت انجا چگونه متصور گردد که در آن مرتبهٔ علیا ازاینان
نامی ونشانی نیست تا تصور نسبت نموده آید بی دانشان چند از کوته نظری حصول این نسب
وثبوت اینجهات را او در حق صانع عالم جل شانه نسبت بعالم تصور نموده نفی رویت واجب تعالی نموده اند
وآنرا محال انگاشته وجهل مرکب وتصدیق کاذب خود را بر کتاب وسنت تقدیم داده گمان برده اند
که اگر حق جل وعلا مرئی شود البته در جهتی از جهات خواهد بود واز رائی وآن مستلزم حد ونهایت
است از تحقیق سابق معلوم گشت که حق را سبحانه با عالم ازین نسبت هیچ ثابت نیست رویت
اثبات کنند یا نه رویت موجود بود وجهت نبود چنانچه تحقیق این معنی خواهد نمود وگر ندانسته اند
که این محظور در وقت وجود عالم نیز کائن است زیرا که درین وقت صانع تعالی از عالم در جهتی

از جهات او خواهد بود و نیز وراء عالم خواهد بود و آن مستلزم حد و نهایت است و اگر در جمیع جهات عالم گویند
حد و نهایت را چه خواهند گفت و که لازم ورائیت است و نیز فساد جهت بواسطهٔ استلزام نهایت است
و آن خود لازم است خلاصی ازین مضیق در اختیار قول صوفیه است که عالم را موهوم گویند و از
اشکال جهت و نهایت وارهند و در موهوم گفتن هیچ محظور لازم نمی آید که آن در رنگ موهوم موجود
احکام صادقه دارد و معاملهٔ ابدی و تنعمات و تعذیبات سرمدی ابدی مربوط است آن موهوم دیگر
است که سوفسطائی بخرد بآن قائل است که آن اختراع وهم و تراش خیال است شتان ما بینهما
برسر اصل سخن رویم و گوئیم که دائرهٔ موهومه را تا که شئے از نقطهٔ جواله است با آن نقطه هیچ جهت
ثابت نیست و آن نقطه بیرون از جهات اوست که اگر فرضاً آن دائره تمامه بصر گردد هر آئینه
آن نقطه را بے جهت خواهد دید که جهت درمیان اینها مفقود است در ما نحن فیه اگر رائے تمام
بصر گردد و حق را جل و علا بجهت بینید چه محظور لازم آید در بهشت مومنان تمام بصر گشته خواهند دید
و هیچ جهت ثابت نخواهد بود اولیاء را بحکم تخلقوا باخلاق الله در دنیا این دولت حاصل میگردد و تمام بصر
میگردند هر چند رویت نبود که مخصوص بآخرت است اما حکم رویت دارد اینکه گفته که بحکم تخلق باخلاق الله
زیرا که در واجب تعالی فرموده اند که ذات او تعالی کله بصر و کله سمع و کله علم متخلقان را ازین
اخلاق البته نصیب است از صفت ایشان نیز در آن مقام برنگ کلیت ایشان می برآید همه بصر میگردد ازینجاست
و سائر مومنان را در آخرت این نسبت کرامت فرموده بدولت رویت مشرف خواهند ساخت انشاء الله تعالی
هیچ محظوری و شبهه ای بر تقادیر لازم نیست والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال **مکتوب شصت و نهم**
بقاضی موسی شوحین در ترغیب التزام شریعت و صحبت ارباب جمعیت بعد الحمد والصلوة و تبلیغ
الدعوات میرساند که احوال فقراء انجا و دستوجب حمد است صحیفهٔ شریفه که مصحوب درویش رحم علی مرسل
داشته بودند رسید خوشوقت ساخت سلامت و باستقامت باشد طلب نصائح اندراج یافته بود مخدوما
النصیحة هی الدین و متابعة سید المرسلین علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات غایة ما فی الباب متابعت را اقسام است
یک قسم آن اتیان احکام شرعیه است و باقی اقسام را فقیر در مکتوبی که به بعضے از محبان نوشته است بتفصیل
ذکر نموده است خواهم گفت انشاء الله تعالی که نقل آن را بشما فرستند بالجمله مدار افاده و استفاده این طریقه
بر صحبت است بگفتن و نوشتن کفایت نمی شود حضرت خواجه نقشبند فرموده اند قدس سره طریقهٔ

با صحبت است و اصحاب کرام بدولت صحبت خیر البشر علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات از اولیای امت
افضل اند که هیچ ولی بمرتبهٔ صحابی نرسد اگرچه اویس قرنی باشد المسئول من الاخوان الدعاء بسلامة
الایمان ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا رحم علی ورق خود گردانیده است و
باصلاح آمده است حضرت حق سبحانه استقامت دهاد والسلام **مکتوب هفتادم** بمولانا اسحاق
ولد قاضی موسی در تحریض بر صحبت ارباب جمعیت الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مکتوب
شریف که مصحوب رحم علی درویش مرسل داشته بودند رسید چون منبئی از ذوق و شوق بوده
مسرت بخشید و در کاغذ علیحده واقعه که رو داده بود نوشته بودند از مطالعهٔ آن فرحت بر فرحت
انجامید این قسم واقعات مبشر است سعی باید نمود که از قوت بفعل آید و از گوش بآغوش
رسد امروز که تدارک تقصیر ممکن است فرصت را غنیمت باید شمرد و بتسویف و تاخیر نباید
انداخت حضرت خواجه احرار قدس سره فرموده اند که جمعے از درویشان بودیم سخن از ساعت
مرجو که در روز جمعه ودیعت نهاده اند درمیان آمد که اگر میسر شود دران ساعت از حضرت
حق سبحانه و تعالی چه باید طلبید هر کسے چیزے گفته چون نوبت بمن رسید گفتم صحبت ارباب
جمعیت باید طلبید که در ضمن آن جمیع سعادات میسر است بعضے مکاتیب را نقل گرفته بمصحوب
رافع فرستاده است حضرت حق سبحانه و تعالی منتفع گرداناد و دیگر اخوی شیخ کریم الدین چند گاه است
که آمده اند شاید که از احوال خود بشما نویسند از دوستان توقع دعاست ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا
انک علی کل شیء قدیر والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات **مکتوب هفتاد و یکم** بجناب پیرزاده خواجه محمد عبید الله در تمیز میان [illegible]
موهوم که عالم است و میان موجود حقیقی که صانع عالم است و صد المثل الاعلی نقطهٔ جواله که
دائره از وے در وهم ناشی گشته است چنانچه در خارج موجود است در وهم هم موجود لیکن
آنجا بے روپوش نموده دائره است و اینجا باین روپوش موجود در خارج و در وهم نه بلکه مخفی است
گر در هر مرتبه وجود علیحده دارد کلا بلکه یک موجود است هم در خارج و هم در وهم که آنجا بی روپوش دائره است
و اینجا با روپوش و این دائرهٔ موهومه که در وهم نمودے دارد بے بود که از غلط پیدا گشته است
اگر آنرا در آن مرتبه موجود گردانند اثبات تقرر دهند و نمود با بود سازند هر آئینه از

غلط حس خواهد برآمد و نفس امر خواهد گشت و احکام صادقه پیدا خواهد کرد پس این دائره در وهم حقیقی است
و صورتے حقیقتش همان نقطه جواله است که آن برپا است و صورتش همان دائره است که ثبوت
و ثبات پیدا کرده است این صورت هرچند عین آن حقیقت نیست که صفات و احکام متمائزه
دارد اما از حقیقت دور نیست و جدائی ندارد حقیقت است که باین نمود خود را متخیل گردانیده
است ؎ خوشتر آن باشد که سر دلبران ٭ گفته آید در حدیث دیگران ٭ حضرت شیخ محی الدین
ابن العربی قدس سره درین مقام گوید و ان شئت قلت انه حق من وجه و خلق من وجه
و ان شئت قلت بالحیرة لعدم التمیز بینهما لیکن باید دانست که این تمیز درمیان حقیقت و صورت
هرچند در وهم ست اما چون صورت در آن مرتبه بایجاد خداوندی جل سلطانه موجود گشته است
و ثبات و تقرر پیدا کرده هر آئینه نفس الامرے شده و تمیز نفس الامرے حاصل ساخته بطریق
ظلیت موجود خارجی گشته چه وجود صورت چنانچه ظل وجود حقیقت است مرتبه نمود لعد از حصول بود
ظل خارج آمده پس تمیز درمیان حقیقت و صورت چونکه نفس الامری بلکه خارجی شد حمل یکے
بر دیگرے ممتنع گشت و یکے عین دیگرے نیامد و آنکه عین گفته است زیاده بر تمیز وهمی نفهمیده
و ورا او امتیازے علمے نداشته سبحان الله مرتبهٔ وهم بواسطه ایجاد خداوندے جل شانه که
در آن مرتبه واقع شده است خارج گشته است و نفس الامر آمده و دوراز علم و خارج که متعارف
است گشته و چون این مرتبهٔ خارج آمده است ناچار در وے مرتبه وهم را جدا نموده و نقطه
جواله موجود خارج گشته و دائره که از آن ناشی است موهوم یافته عجب معامله است صورت
که از حقیقت ناشی است و هرچه دارد از حقیقت دارد و هیچ جدائے او را از حقیقت نیست
بزور او را از حقیقت جدا ساخته اند و از توهم و تحقق آورده متمیز وهمی را خارجی گردانیده
اگر به صنع الله الذی اتقن کل شیء ملاحظه باید کرد که لاشیے محض را بالقدرت کامله خود شیے
گردانیده است و دانا بینا و قادر و مرید ساخته بزرگے گوید ؎ چونکه او شد گوش و چشم و
دست و پاے ٭ خیره ام در چشم بندی ای خداے ٭ چشم بندی چه گنجایش دارد زیرا که چشم بندے
در جای ثابت است که غیر واقع را واقع نماید اینجا قدرت خداوندے جل شانه غیر واقع را
واقع گردانیده است و احکام کاذبه را که در آن مرتبه کائن بود صادقه ساخت

شیخ میفرماید بعدم التمیز بینهما و حال آنکه درمیان عبد و رب پنجاه هزار ساله راه است که کریمه
تعرج الملائکة والروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة اشاره بآن است و شیخ خود نیز
باین دوری راه معترف است از ینجاست که بحیرت قائل گشته است ساده لوحے از دوری این
راه حق را سبحانه بعید نه انگارد و از خود دور نپندارد و فانه سبحانه قریب بل اقرب الے العبد من
نفس العبد بلکه این بُعد باعتبار درک و معرفت است نه باعتبار مکان و مسافت نقطه آخر دائره
نزدیکترین نقطها است بمبدا دائره لیکن چون پشت او را بجانب مبدا ساخته اند و روے
او را بطرف دیگر گردانیده ناچار یافت او با وجود قرب از مبدا دور افتاده است و بعد از طے
جمیع نقط مربوط گشته ؎ اے کمان و تیر ها پر ساخته ٭ صید نزدیک تو دور انداخته ٭
هر که دور انداز تر او دور تر ٭ از چنین صیدست او مهجور تر ٭ لے تا شد تنهای بعد نکشد قدر دولت
قرب ندانند ما صنع الله سبحانه فهو خیر والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب هفتاد و دوم**
بجناب خواجه حسام الدین احمد در آنکه تلوینات عسکر ارباب جمعیت تمکین ست با جواب
استفساری که در باب مولود خواندن نموده بود الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفهٔ شریفه
و ملاطفهٔ منیفه که از روے کرم و شفقت نامزد این فقیر ساخته بودند بمطالعهٔ آن مشرف گشت
لله سبحانه الحمد والمنة که بصحت و عافیت اند و از تفقد احوال دوستان دور افتاده فارغ نیستند
احوال و اوضاع فقرای اینجا مستوجب حمد ست که در حین بلا عافیت است و در مظان انقراض
جمعیت فرزندان و دوستان که همراه اند اوقات شان بجمعیت است و احوال ایشان در ترقی
و تزاید عسکر در حق ایشان خانقاه متشخص است که در عین تلوینات لشکریان تمکین نصیب شان است
و در عین گرفتاریهاے شتی که از لوازم این موطن است گرفتار یک مطلب اند نه کسے را با ایشان
کارے و نه ایشان را از کسے بارے مع ذلک مسلوب الاعتبار اند و بدولت حبس و قید گرفتار
عجب حبسے است که رهائی را در عوض آن بصد نخرند و طرفه قیدے ست که اطلاق را از انجا
به پشیزے نستانند الحمد لله سبحانه والمنة علی ذلک و علی جمیع نعمه العظام مخدوما مقصود
از فرستادن کتابت به قرة العینین اظهار حسرت بود بر فوت بعضے نعمتها که در جوار وطن
حصول آن متوقع بود و در لشکر آمدن و صحبت داشتن آنجا مربوط بصلاح ایشان است

که ایشان اوضاع لشکر و لشکریان را بهتر میدانند و نفع و ضرر این موطن را بیشتر میشناسند اندراج یافته بود
که اگر بنویسی که از آفات محفوظ خواهند بود بجا باید الغیب عند الله تعالی فاحمد الله سبحانه که از همراهان
بکرم الله سبحانه باوجود کثرت اختلاط ارباب تفرقه هیچکس را تا این زمان آفت تفرقه نرسیده است
و از مطالب باز نداشته دیگر در باب سرود خوانی اندراج یافته بود در نفس قرآن خواندن
بصورت حسن در قصائد نعت و منقبت خواندن چه مضائقه است ممنوع تحریف و تغییر حروف
قرآن است و التزام رعایت مقامات نغمه و تردید صوت بآن طریق الحان بالتصفیق مناسب
آن که در شعر نیز غیر مباح ست اگر بر نهجی خوانند که تحریفی در کلمات قرآنی واقع نشود و در قصائد
خواندن شرائط مذکوره تحقق نگردد و آنرا هم بغرض صحیح تجویز نمایند چه مانع است مخدوما بخاطر فقیر
میرسد این باب مطلق نکنند بوالهوسان ممنوع نمیگردند اگر اندک تجویز کردند منجر به بسیار
خواهد شد قلیله تفضی الی کثیرة قول مشهورست والسلام **مکتوب هفتاد و سوم**
بحضرت خواجه مخدوم زاده خواجه محمد سعید در اسرار صفت حیات که فوق علم است و در بیان آنکه
علم چنانچه از صفات زائده است از شیون غیر زائده است نیز و کذا سائر الصفات حضرت شیخ
محی الدین بن العربی قدس سره و متابعان او که تنزلات خمس نوشته اند تعین اول از اجمال حضرت
علم اعتبار نموده اند و آن را حقیقت محمدی گفته علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات و کشف
این تعین را تجلی ذات دانسته و فوق این تعین لاتعین میدانند که مرتبه ذات بحت است
واحدیت مجرده از جمیع نسب و اعتبارات پوشیده نماند که فوق شان العلم شان الحیوة است
که علم تابع اوست و او ام جمیع صفات ست چه علم و چه غیر علم و چه علم حصولی و چه علم
حضوری و این شان الحیوة شانی است عظیم الشان شیون و صفات دیگر در جنب آن حکم
جداول دارند نسبت بدریای محیط عجب است که شیخ بزرگوار باین مملکت وسیع سیر نفرموده
است و از گلشنهای این گلهای علوم و معارف نچیده و هر چند این شان بحضرت
ذات عز شانه اقرب ست و بجهالت و عدم ادراک انسب امّا چون شائبه تنزل و ظلیت
دارد و از مظان علم و معرفت ست قلّ او کثر در الوقت که این فقیر را بکرم الله سبحانه
سیری در آن شان عظیم الشان افتاده بود و رنه آن مقام بمسافت بعیده مشهود شده بود

که شیخ آنجا کلبه دارد که در آن اقامت ورزیده است شاید در آخر با خطی ازین مقام فرا گرفته باشد بعد مسافت
درین طور بعدهای بیچون بود و اعتبار توان گفت تنگی میدان عبارت ست یا صورت مثالی آن
بعد بیچون در عالم مثال بعد مسافت مشهود ست سبحانک لاعلم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم
والسلام علی من اتبع الهدی فصل بالجمله ازین بیان لازم آمد که علم در مرتبه حیوة که فوق اوست
ثابت نبود چه علم حصولی و چه حضوری و چون در مرتبه حیات ثابت نبود در مرتبه حضرت
ذات عز شانه چگونه ثابت باشد که فوق الفوق است و چون علم ثابت نباشد نقیض او ثابت
بود تعالی الله سبحانه عن ذلک علوا کبیرا لبعضی ازین اشکال مبنی بر معرفت دقیقه است
که کم کسی از اولیاء الله بآن لب کشاده است باید دانست که علم واجبی جل شانه مثلاً
چنانچه از صفات ثمانیه حقیقیه زائده است چنانچه اهل حق فرموده اند از شیون و اعتبارات
ذاتیه غیر زائده است نیز و چون قسم اول از صفات زائده است بر ذات تعالی متعلق آن نیز
ما سوای ذاتست سبحانه عالم باشد ماسوای با صفات زائده واجبی جل سلطانه چه آنچه بدایع ظلیت
متسم گشته است اسم زیادتی پیدا کرده شایان مرتبه مقدسه حضرت ذات تعالی و تقدس نبود و
تعلق بآن جناب قدس پیدا نکند حصولی باشد آن علم یا حضوری اگر حضوری است نیز ظلی از ظلال حضرت
ذات تعالی متعلق است اگرچه اتحادی در میان علم و عالم و معلوم پیدا کرده است چه این مرتبه اتحاد
نیز ظلی از ظلال بمرتبه مقدسه است نه عین آن اگرچه جمعی گمان عینیت آن برده اند و قسم دیگر که از
شیون ذاتیه غیر ذاتیه است متعلق آنحضرت ذاتست و بس تعالی و تقدس و بالاتر است
از آنکه بماسوای ذات او تعالی و تقدس عز سلطانه تعلق پیدا کند بالجمله علمی که زائد است
تعلق آن مقصور بماسوای ذات است تعالی و تقدس و علمی که زائد نیست و مجرد اعتبارست تعلق آن
مقصور بر حضرت ذات ست تعالی و تقدس و علمی که در مرتبه حضرت ذات تعالی منتفی
است همان علم زائده است که شایان آن مرتبه مقدسه نیست که ظل آن شایان علم غیر زائده
است از انتفای آن علم ثبوت نقیض آن که جهل است لازم نیاید هرگاه که علم از
صفات کامله است آنجا گنجایش ندارد و نقیض این که سراسر نقص ست چه
گنجایش دارد که در آن حضرت باریابد غایت مافی الباب این هر دو نقیض از آن

حضرت مسلوب بود و هیچ محظور نبود و عارفی گوید عرفت ربی بجمع الاضداد گوئیا بواسطه علو مرتبهٔ آن
مقام اقدس هیچ یکی ازین دو نقیض آنجا نمی‌رسد هرگاه جمیع نسب و اعتبارات دران حضرت
مسلوب باشند علم و عدم علم که از جملهٔ نسب اند نیز مسلوب باشد آن ممکن است که او را از نسب
و اعتبارات چاره نبود و جمع در رفع نقیض در وی نباشد خالق نسب و اعتبارات منزه است
از نسب و اعتبارات و قیاس غائب بر شاهد درین موطن ممتنع است با آنکه گوئیم انتفای علم خاص
مستلزم عدم علم مطلق نیست بلکه مستلزم عدم علم خاص است که متضمن شائبهٔ ظلیت است برین
تقدیر هیچ محظور لازم نیاید و ارتفاع نقیضین نشود فافهم باید دانست که علمی که از شیونات ذات
تعالی هیچ مناسبتی ندارد بعلمی که از صفات زائده است اگرچه اصل این علم همان علم است چه
صفت زائده ظل شان ذاتی است آنجا همه انکشاف در انکشاف است و حضور است
در عین حضور از علو درجهٔ آن جهل نمیتواند در طرف او افتاد و بنقاضت او بر نمیتواند خاست
برخلاف صفت علم که جهل آنرا بنقاضت برپاست اگرچه وقوع آن غیر جائز و خطا است و این
احتمال نقیض آنرا باعث انحطاط او گشته است و از تعلق آنجناب اقدس باز داشته چه احتمال
نقیض کمال هر کمال که باشد آنرا در آنحضرت گنجایش نیست قدرتیکه در آن مرتبهٔ مقدسه
اثبات نموده اند همان است که عجز در طرف دیگر او نیست بخلاف صفت قدرت که احتمال
نقیض دارد اگرچه واقع نیست علی هذا القیاس جمیع الشیون والصفات الواجبیة تعالی
وتقدس است و چون شان العلم را بصفت العلم هیچ مناسبت نباشد علم مخلوقات را
بآن شان عظیم الشان چه نسبت بود و کدام مناسبت باشد و تعلق آن بآن مرتبهٔ مقدسه
چگونه متصور بود و دیگر آنکه بنده نوازی فرمایند و انکشاف ناقص مخلوق را از نزد انکشاف
خود جلالی دهند و بعد از فناء اتم و بقای اکمل از نزد خود بخشند درینوقت تواند بود که تعلق
بیچون بآن مرتبهٔ مقدسه پیدا کند و جائی برسد که اصل را از آنجا کوتاهی کند و بمرتبهٔ اصل باصل
الاصل واصل گردد این خصوصیتی است که به بنی آدم مرحمت شده است و راه ترقی بر ایشان گشاده است
هم از اصل میگذرند و هم از اصل الاصل در جائی میرسند که اصل در رنگ ظل در راه میماند ذلک
فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم

مکتوب هفتاد و چهارم

بحضرت مخدومزادهٔ خواجه محمد معصوم در شرح کلام صاحب فصوص در بیان تجلی ذات و تحقیق
ورای خاص حضرت ایشان دران باب و حسب اتفاق این مکتوب شریف باتمام رسید الحمد لله
و سلام علی عباده الذین اصطفی قال الشیخ ابن العربی قدس سره والتجلی من الذات لا یکون

الا بصورة المتجلی له فالمتجلی له ما رای سوی صورته فی مرآة الحق و ما رای الحق و لا یمکن
ان یراه والمراد من مرآت الحق هو الشان الذاتی الذی ظله الاسم الزائد الذی هو مبدء
لتعین المتجلی له فان لکل اسم زائد هو مبدء لتعین من تعینات المخلوقات اصلا فی مرتبة
الذاتیة وهو الشان الذی هو مجرد اعتبار فی الذات کما حققت فی غیر موضع و لیس
المراد منه الذات مطلقا فان المطلق لا یکون مرآة للمقید و لما کانت المرآت مقیدة مثل
الصورة الکائنة فیها و اصلا لاصل تلک الصورة لاجرم تجلی المرآت فی نظر المتجلی له بصورته
الکائنة فیها من غیر زیادة و لا نقصان لان تجلی ذلک الشان و ظهوره فی هذه المرتبة التی
وقع التجلی فیها لا یکون الا بهذه الصورة التی کان المتجلی له علیها الا ان ظهوره بهذه
الصورة لفنائه و عدم تعلقه بالعالم مشروط بتوسط الاسم الظلی هو مبدء لتعین صورة المتجلی له
وهذه المرآت المقدسة مباینة لسائر المرایا فان ظهور الصورة فی تلک المرایا کائن فی زاویة
من زوایاها و لا نظر لمرایاها باعیان الصور الحالة فیها لمباینتیة بینها بخلاف هذه المرآت المقدسة
فان الصورة غیر حالة فیها و لا حاصلة فی زاویة من زوایاها لعدم الحالیة والمحلیة
فی تلک الحضرة و کونها و عدم التبعض والتجزی فی تلک المرتبة المقدسة و لو وهما
بل تظهر هذه المرآت المقدسة بکلیتها بصورة المتجلی له حتی تکون هی مرآة صورة فالمتجلی له
ما رای سوی صورته فی مرآت الحق الذی هو شان الذات الذی ظهر بصورة
المتجلی له و ما رای الحق المطلق و لا الشان الخاص علی النهج التنزیهی والنمط التقدیسی
و لا یمکن ان یراه هذا مبنی علی رای الشیخ فی نفی امکان الرؤیة التنزیهیة و اثبات
الرؤیة فی الظهورات التشبیهیة السانحة اللطیفة بطریق التمثل والمثال و هو کما
تری مخالف لما اتفق علیه علماء اهل السنة والجماعة شکر الله تعالی سعیهم
من ان رؤیته تعالی فی الدنیا جائزة غیر واقعة و فی الآخرة بلا کیف واقع لا تکون بتمثل

ومثال ﴿ یراه المؤمنون بغیر کیف ÷ وادراک وضرب من مثال ÷ لان رؤیة التمثل
رؤیة کیف وانها لیست رؤیة له تعالی بل رؤیة مخلوق اوجده واظهره بطریق التمثل
وهو تعالی وراء التمثل والمثال ووراء التوهم والخیال وکل ذلک مخلوق له تعالی
والعجب من کبراء العرفاء انهم تسلوا بالتشبیه عن التنزیه وبالحادث عن القدیم اذ اکتفوا
بالمثال وعکفوا للتمثال وظنی ان ذلک لمرض حدث لهم من قولهم بالتوحید
والاتحاد واصرارهم علی قصور حکمهم بان العالم هو الحق سبحانه فلاجرم تکون رؤیة ای
فرد من افراد العالم رؤیة له تعالی عندهم للاتحاد بینهما من ههنا قال بعضهم بالشعر
الفارسی ﴿ امروز چون جمال تو بے پرده ظاهر است ÷ در حیرتم که وعدهٔ فردا
برائے چیست ÷ الا ان الشیخ اخص من بین تلک الافراد فرداً خاصاً جامعاً احصل
بطریق التمثل وهو لا یجدی نفعا کانه قدس سره بوفور علمه بالکتاب والسنة واقوال
العلماء تنبه علی شناعة القول باطلاق الرؤیة والحکم بان رؤیتهم مطلقا رؤیته
سبحانه مع ذلک لغلبة السکر وفوت حال التوحید تخلص من مضیق التشبیه مطلقا
وما تفرغ لتحصیل کمالات التنزیه صرفا بل زعم ان التنزیه الصرف قاصر وناقص ومحدد له
تعالی کالتشبیه ففر عن التنزیه الصرف وجزم بان الکمال فی الجمع بین التشبیه
والتنزیه والحکم بین احدهما عین الآخر لیرتفع التحدید والتقیید مطلقا ولا یخفی
علیک ان التشبیه معدوم فی الخارج عنده وانما الموجود فی الخارج هو التنزیه
الصرف فلا یکون احدهما محددا ومقیدا للآخر علی قیاس الوجود والعدم
الخارجیین فان العدم غیر محدد للوجود ولا العکس فان الوجود علی اطلاقه
مع العدم اطلاقه مع الوجود غیر مقید احدهما بالآخر ولو کان العدم محددا للوجود
لکان ینبغی ان یحکم بان الکمال فی الجمع بین الوجود والعدم ویکون احدهما
عین الآخر وهو سفسطة ظاهرة فلا یکون القول بالتنزیه الصرف تحدیدا له تعالی
ولا یکون الجمع کمالا بل نقصا والحاقا للناقص بالکامل ومعلوم ان المرکب من الناقص
والکامل ناقص یبقی الصور المعلومة المسماة بالاعیان الثابتة عنده ثابتة فی العلم

وهی

وهی ایضا لا تستلزم تحدید الموجود الخارجی حتی یحکم بالاتحاد والعینیة بینها وبینه وانما یحدد
الموجود الخارجی مثله بالموجود الخارجی مثله واما الموجود العلمی فلا یحدد الموجود الخارجی
ولا یزاحمه لتباین المرتبتین الا تری ان تصور شریک الباری تعالی وثبوته فی العلم
لیحکم علیه بالاستحالة لا یزاحم الباری تعالی الموجود فی الخارج ولا یحدده ولا یقیده
اصلا حتی تتحمل فی دفعه تمحلا غیر واقع بان احدهما عین الآخر هذا ولنرجع الی کلام الشیخ
فی التجلی الذاتی وما یناسبه فنقول ذکر الشیخ بعد ذکر هذا التجلی حاصله ان هذا التجلی نهایة
التجلیات ونهایة العروجات وما بعد هذا الا العدم المحض فلا تطمع ولا تتعب نفسک
لتحصیل العروج فوقه والوصول وراءه فلا مقام اعلی من هذا العروج من التجلی الذاتی

مکتوب ہفتاد و پنجم ازین حقیر بمحمد ہاشم کشمی در بیان آنکه تجلی افعال و تجلی صفات
و تجلی ذات سبحانه اخوی خواجه محمد ہاشم کشمی بداند که تجلی افعال عبارت از ظهور فعل
حق ست سبحانه بر سالک بر نهجیکه افعال عباد ظلال آن فعل نماید و این فعل را
اصل آن افعال دریابد و قیام این افعال را بآن فعل واحد شناسد و کمال این
تجلی آنست که این ظلال از نظر او تمام مختفی گشته باصل خود ملحق گردد و فاعل
این افعال را در رنگ جماد بے حس و حرکت یابد و آنچه ارباب توحید وجودی که بعینیت اشیاء
قائلند و همه اوست میگویند درین موطن گفته اند و این افعال متکثره عباد را فعل یک
فاعل جل شانه دانسته آنجا اخفاء انتساب افعال است که به فعله خود داشته و
حدوث انتساب ست آن افعال را بفاعل واحد نه اختفاء نفس افعال است
والحاق آنها باصل شتان ما بینهما و ان یکاد ان یخفی علی البعض تجلی صفات ذات
وظهور صفات حق است سبحانه بر سالک بر نهجیکه صفات عباد را ظلال صفات واجبی داند
جل سلطانها و قیام آنها را باصول آنها دریابد علم ممکن را مثلاً ظل علم واجب یابد و قائم
باو داند و همچنین قدرت او ظل قدرت او تعالی داند و قیام آن باو تصور نماید
و کمال این تجلی آنست که این صفات ظلال تمام از نظر سالک مختفی گشته باصول خود
ملحق گردد و خود را که موصوف باین صفات بوده است در رنگ جمادی بے حیات و

بے حلم یابد اثرے از وجود وکمالات و توابع وجود در خود نیابد و ذکرے باشد آنجا
نہ توجہے نہ حضوری بود نہ شہودی بعد از لحوق باصل اگرچہ توجہ ہست خود بخود متوجہ است
واگر حضور است خود بخود حاضر ونصیبے کہ سالک راست ازین مقام حصول حقیقت فنا وسیئات
انتسابے انتساب کمالات است کہ بزعم خود آن کمالات را بخود منتسب
میساخت واداے امانت است باہل امانت کہ بتہمت وکذب آن امانت را از خود
می انگاشت ونیز زوال سور وکلمہ انا است بحدیکہ اگر اورا ابقاے بامد مشرف سازند
نیز ہرگز انا را موردی نباشد و تعبیر از خود بانا نمیتواند کرد ہرچند خود را ہمان اصل
خود باید گنجایش اطلاق کلمۂ انا بر آن اصل میسر نباشد و خود را عین اصل خود نمیتواند گفت
کہ خودی از وے برطرف شدہ است وانانیت زائل گشتہ انا الحق گفتن از عدم
حصول این نسبت است وسبحانی بر زبان آوردن از نارسیدن باین دولت لیکن
این قسم الفاظ کہ از اکابر صادر شدہ حمل بر توسط احوال شان باید نمود وکمال شان
وراے آن گفتگو اعتبار باید فرمود این دولت فنا کہ حقیقت نیستی است ہرچند
منتہاے تجلی صفات است اما حصول آن از پرتو تجلے ذات است تا ذات متجلے نشود
این دولت فنا میسر نیاید بلکہ تجلے صفات نیز بانجام نرسد تا نیابی نرہی از تجلی ذات است
کہ آن بقیۂ عارف کہ در نظر او در رنگ جمادیت مینمود نیز زائل مے گردد وآن
عدمے بودہ است کہ اصل ہر ممکن است کہ بواسطۂ انعکاس صفات کاملۂ حضرت وجوب
تعالت وتقدست در روے امتیازے وتشخصے پیدا گشتہ بود وباین آئینہ داری از عدم
دیگر جدا شدہ وچون این ظلال منعکسہ باصول خود ملحق گشت مابہ الامتیاز درین اعدام
نماند واین عدم خاص نیز بعدم مطلق ملحق شد این زمان از عارف نہ نامے ماند ونہ نشانے ونہ
اسمے ماند ونہ رسمی لا تبقی ولا تذر وجود وتوابع وجود چنانکہ از وی وداع گرفتہ رفت عدم نیز
از وی جدا شدہ باصل خود لاحق شد باید دانست کہ امتیاز این عدم از اعدام دیگر کہ بواسطۂ
حصول ظلال صفات در وی حاصل شدہ بود باعتبار توہم بودہ است وفی الحقیقت در وے
ہیچ ظلے کائن نبودہ در رنگ مرایاے دیگر کہ حصول صور در انہا باعتبار توہم است وچون

حصول ظلال در وے باعتبار توہم بود امتیاز او نیز وہمے باشد پس وجود ممکن چنانچہ
باعتبار توہم است عدم او نیز باعتبار توہم باشد بیرون دائرۂ وہم اورا قدمگاہ نداده اند چہ
فی الحقیقت وجود بر صرافت اطلاق خود است وعدم بر صرافت اطلاق خود نہ تنزلے
آمدہ است ونہ این را ترقے کمال اقتدار صانع است تعالے کہ در مرتبۂ وہم از ان واز این
عالمی را خلق فرمودہ است واتفاق تمام دادہ ومعاملۂ ابدے وعذاب وثواب سرمدی
بوی منوط گردانیدہ وما ذلک علی اللہ بعزیز وآنکہ در بالا گفتہ ایم کہ حصول این دولت فنا
از پرتو تجلی ذات است یعنی حصول نفس تجلے ذات بعد از حصول این دولت فنا است
کہ تا نرہی نیابی فرق در میان پرتو تجلے در رنگ فرق در میان اسفار صبح وطلوع آفتاب
دریاب در وقت اسفار پرتو تجلے آفتاب است وبعد از طلوع نفس تجلے آفتاب است
کہ بعد از پرتو انداختن تجلی بعضے را بنفس تجلے مشرف نسازند وبواسطۂ عروض بعضی عوارض
بآن دولت قصوی نرسانند اسفار را دریابند وبعروض علت سماوے یا ارضی بطلوع آفتاب
مہتد نشوند وایضاً در شہود اسفار کمال قوت باصرہ در کار نیست شہود آفتاب است کہ کمال
قوت باصرہ میطلبد وحدت نظر میخواہد خفاش مسکین در ادراک اسفار قادر است ودر ابصار
آفتاب عاجز دیدہ دیگر میباید کہ بآن ابصار آفتاب نماید ولہذا باشد کہ استعداد پرتو تجلی ذات بود
واستعداد نفس آن تجلی نبود وخفاش را استعداد پرتو تجلے آفتاب است واستعداد تجلی آفتاب نیست
سخنے میگوییم سربستہ شاید نافع آید بعد از انصرام تجلے وصفات وبعد از حصول فناء صفات
وذات عارف را تجلے رومیدہد کہ گوئیا دہلیز تجلے ذات است وگوئیا برزخ است در میان
تجلی صفات وتجلی ذات صاحب دولتے را کہ ازین تجلی گذرانیدہ پیش برند از تجلی ذات بقدر استعداد
او را نصیب است واین تجلی برزخی بزعم این فقیر اصل است مر آن تجلی ذاتی را کہ شیخ محی الدین
بن العربی قدس سرہ پیشتر از ان تجلی باین عبارت فرمودہ است من الذات لا یکون الا بصورۃ
المتجلی فالمتجلی لہ ما راے سوے صورتہ فی مرآت الحق وما راے الحق ولا یمکن ان
یراہ وشیخ این تجلے را منتہاے تجلیات گفتہ است وفوق این مقامے نداشتہ وگفتہ
وما بعد ہذا التجلی الا العدم المحض فلا تطمع ولا تتعب فان الترقی من ہذہ الدرجۃ من التجلی

الذاتی عجائب کاروبار ست وحصول مطلوب حقیقی در ماوراء این تجلی است و شیخ از آنجا
می ترساند و بکریمه ویحذرکم الله نفسه تحذیر و تهدید میفرماید ما آواره شدگان اگر در و
طمع نکنیم و در حصول آن تعب نکشیم چه کار کرده باشیم و از جوهر نفیس بخزف ریزه تسلی گشته
غایت ما لقی الباب نصیبی از هر مرتبه مناسب آن مرتبه است نصیبی که از بیچون میسر گردد هم بیچون
خواهد بود که چون را به بیچون راه نیست پس معرفتیکه بآن مرتبه تعلق گیرد نه در رنگ معرفتی است
که به چون متعلق شود که آن معرفت را گنجایش نیست ازینجا گفته اند که العلم فی ذات
الله سبحانه جهل ای لیس علما من جنس العلم المتعلق بعلم الممکن فانه من مقولة الکیف
ولا کیف و تفکر که در ذات الله تعالی سبحانه منع کرده اند بواسطه آنست که او تعالی
ماورای تفکر و تخیل است او را سبحانه بار توان یافت نه بفکر و خیال ربنا آتنا من لدنک
رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا و شیخ قدس سره بایستی میگفت ومابعد هذا التجلی الا الوجود
الصرف والنور المحض بعد آن تجلی که عدم گفته است باین اعتبار گفته که عارف ظل صفات
از صفات بالا گذشتن در عدم خود کوشید نیست نه اینچنین است عارفیکه از صفات که
اصل اوست بالا نرود و از شیون و اعتبارات ذاتیه فوق نگذرد چه کار کرده باشد و برای
چه آمده فنای و بقای که او را در هر مرتبه میسر شده است بر رفتن فوق از اصل خود دلیر
ساخته و بقای اصل از اصل گذشته و باصل الاصل رسیده ع تحرق بالنار من لیس اهلها +
ومن هو النار کیف یحرق + و شیخ قدس سره اگر باصل این ظل میرسید از ترقی فوق
نمی ترسید و نمی ترسانید لیکن حسن ظن تقاضای آن میکند که بفضل خداوندی جل سلطانه
آن بزرگوار از آن مقام ترقی فرموده باشد و حقیقت کار را دریافته حال بزرگ را بمیزان
قال او نباید سنجید شاید آنرا در ابتدا و توسط گفته باشد و از انجا براحل گذشته من استوی
یوماه فهو مغبون والله سبحانه الموفق از تجلی ذات چه نویسد و چه تواند نوشت که ذوقیست
هر که یافت یافت و من لم یذق لم یدر ع قلم اینجا رسید و سر بشکست + اینقدر ولیکن
که تجلی ذات در حق این عارف گرفتاری او بالا ذکر یافته است دائمی است و آنچه دیگران را
کالبرق ست و او را بر دوام است بلکه تجلی برقی فی الحقیقت تجلی ذات نیست اگرچه تجلی ذات

گفته اند تجلی شانی از شیون ذاتست که سریع الاستتار است هرجا تجلی ذات ست و بی ملاحظه شیون
و اعتبارات است دوام آنرا لازم است و استتار آنجا متصور نه تلوینات تجلیات از صفات
و شیون نشان میدهد حضرت ذاتست تعالی و تقدس که از تلوینات منزه و مبراست و استتار را
آنجا گنجایش نه ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم

مکتوب هفتاد و ششم

بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد معصوم در علو شان العلم و مرتبه مقدسه فوق آن که معبر است
بنور صرف و شان العلم هرچند تابع شان الحیوة است اما علم را در مرتبه حضرت ذات تعالی و
تقدس بعد از سقوط اعتبار صفات و شیون شائیست و گنجایشی که حیات را بسائر صفات
و شیون خود چه رسد مرتبه ایست در موطن تجرد از جمیع نسب که غیر از اطلاق نور بر خود تجویز نمیفرماید انکار
که علم را نیز آنجا گنجایش است نه آن علم که آنرا حصولی یا حضوری گویند که آن باهر دو قسم خود
تابع حیوة است آن علم بیچون و بیچگونه است در رنگ حضرت ذات تعالی و تقدس و همه شعور
است بیچون بی اعتبار عالم و معلوم و فوق آن مرتبه ایست که علم را دران موطن در رنگ
سائر شیون گنجایش نیست آنجا همه نور است که اصل آن شعور ست بیچون و بیچگونه است
و چون ظل آنحضرت نور بیچون و بیچگونه بود از بیچونی اصل که عین نور است چه گوید و چه
تواند گفت و همه کمالات چه وجوبی و چه امکانی ظلال نور اند و بنور برپا اند وجود همه از نور وجود
گشته است و مبدأ آثار شده مرتبه اولی چون از مرتبه حضرت نور صرف رائحه انحطاط دارد
و جامع شعور و نور است مخبر صادق علیه و علی آله الصلوات والسلام آنرا مخلوق گفته است
و تعبیر از ان گاهی بعقل فرموده آنجا که گفته اول ما خلق الله العقل و گاهی آنرا بنور یاد فرموده
و گفته اول ما خلق الله نوری و هر دو یکی است هم نور است و هم عقل و شعور و چون آن
سرور علیه و علی آله الصلوات والسلام این مرتبه نور را نسبت بخود داده است و فرموده
نوری توان گفت که این مرتبه حقیقت محمدی بود و تعین اول باشد نه آن حقیقت و تعین
اول که متعارف گشته است آن تعین اگر ظلی از ظلال این تعین باشد هم مغتنم است چنانچه
مراد ازین عقل آن عقل نیست که فلاسفه آنرا بطریق ایجاب از واجب تعالی صادر اول گفته اند
و آنرا مصدر صدور کثرت ساخته باید دانست که هرجا تعین هست رائحه امکان دارد و شوبی از

عدم با وی همراه است که باعث تعیین و تمیز وجود گشته است تعالی و بضدها تتبین الاشیاء صفات وجوبی آن
جل شانه که تعیین و تمیز پیدا کرده اند باوجود قدم واجب لذواتها نیستند بلکه واجب لذات واجب الله تعالی
که حاصل آن وجوب بالغیر است که از اقسام امکان است هرچند از اطلاق لفظ امکان در صفات
قدیمه تحاشی لازم است که موهم حدوث است و مناسب آنجا اطلاق وجوب است که از ذات واجب
آمده است تعالی اما فی الحقیقت امکان را آنجا گنجایش است که وجوب شان لذواتها نیست
و از غیر آمده است هرچند غیر نگویند و غیر مصطلح خواهند اما اثنینیت مقتضی غیریت است
الاثنان متغایران قضیهٔ مقررهٔ ارباب معقول است عجب است که شیخ محی الدین بن العربی
دو تعین را وجوبی گفته است و سه تعین را امکانی فی الحقیقت جمیع تعینات داغ ظلیت و رائحه
امکان دارند هرچند از ممکن تا ممکن فرق بسیار است یکے قدیم و دیگرے حادث بود اما همه از دائرهٔ
امکان خارج نیستند و بوی از عدم دارند مرتبهٔ دوم را که نور صرف است و بلا تعین متعین آن را
ذات بحت و احدیه مجرده در رنگ دیگران خیال نکنی که آن نیز حجابی است از حجب نورانیست صرف
که ان لله سبعین الف حجاب من نور و ظلمة هرچند تعین نیست اما حجاب مطلوب حقیقی است
اگرچه آخرین حجب بود و او تعالی وراء الوراء است این نور صرف چون داخل دائرهٔ التعین است
از ظلمت عدم منزه و مبرا است و لله المثل الاعلی مثل آن مثل شعشان نور آفتاب است
که حاجب قرص او است و از عین قرص مستتر گشته حجاب او شده است فی الحدیث
حجابه النور و این مرتبهٔ علیا فوق تجلیات ذاتیه است از تجلیات فعل و صفت چه گوید
زیرا که تجلی بے شوب تعین متصور نیست و این مقام فوق جمیع تعینات است اما منشاء آن تجلیات
ذاتیه همان نور صرف است و تجلی بتوسط او صورت بندد لولاه ما حصل التجلی و حقیقت کعبهٔ ربانی
انکارم [?] که حضرت آن نور است که مسجود جمیع آمده است و اصل جمیع تعینات شده است هرگاه ملاذ و ملجاء
تجلیات ذاتیه این نور بود مسجودیت دیگران چه ستایش او نماید و چون کمال فضل و عنایت خداوندی
جل سلطانه عارفی را از هزاران بوصول این دولت مشرف سازد و بفنا و بقا در همین موطن سرفراز فرماید
تواند که بقا باین نور یافته از فوق الفوق حظ وافر دریابد و بنور از نور گذشته باصل نور برسد
ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم پس معارف چنانچه ورای طور نظر و فکر است

ورای طور کشف و شهود است نیز ارباب کشف و شهود در فهم این علوم در رنگ ارباب علم و عقل اند نور فراست [?]
نبوت باید که بدولت متابعت انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات بدرک این حقائق هدایت فرماید و دریافت
این علوم و معارف دلالت کند باید دانست که این نور در رنگ سائر انوار حاشا که شائبه از امکان
داشته ممکن باشد و از جنس جوهر و عرض بود مرتبه است که غیر از نور بروے هیچ چیز اطلاق
نمی توان کرد اگرچه وجوب وجود بود که وجوب دون اوست تنبیه ازین بیان کسے توهم نکند که خرق
جمیع حجب از ذات تعالی در حق این عارف متحقق گردد چه اخیر جمیع حجب این نور را گفته است
و آن ممتنع است بحدیثے که نقل کرده اند ان لله سبعین الف حجاب من نور و ظلمة لو کشفت
لاحرقت سبحات وجهه ما انتهی الیه زیرا که اینجا تحقق و بقا بحجب است که معدات یکدیگر اند نه خرق حجب
شتان ما بینهما ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع
الهدی **مکتوب هفتاد و هفتم** بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد سعید در اسرار
حقیقت کعبهٔ ربانی با دقائق عجز و معرفت و حقیقت صلوات و کلمهٔ طیبه نفی و اثبات

الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق بعد از مرتبهٔ [?]
علیا نور صرف که آخر این فقیر حقیقت کعبهٔ ربانی یافته است و نوشته مرتبه ایست بس عالی که حقیقت
قرآن مجید سبحانی است جل سلطانه کعبهٔ معظمه بحکم قرآن مجید قبلهٔ آفاق گشته است و بدولت مسجودیت
همه مشرف شده امام قرآن است و ماموم پیش قدم کعبهٔ معظمه این مرتبهٔ مقدسه مبداء وسعت
بیچون حضرت ذات است تعالی و تقدس و نیز مبداء امتیاز بیچونے و بیچگونگے آن حضرت
آن درجهٔ علیا است وسعت دران درجهٔ مقدسه نه از درازی طول و پهنی عرض است
که آن از سمات نقص و امکان است امرے است که تا بآن متحقق نشود نه دریابد
و همچنین امتیاز دران مرتبهٔ مقدسه نه بمزایله و مباینه است که آن مستلزم تبعض و تجزی است
که از لوازم جسم و جسمانی است تعالی الله سبحانه عن ذلک دران موطن فرض شئے غیر حق
متصور نیست که غیریت مبنی از مغایرت و اثنینیت است بلکه فرض هم گنجایش ندارد که از
قبیل فرض محال است من لم یذق لم یدر ۔ چگویم با تو از مرغے نشانه ٭ که با عنقا بود
هم آشیانه ٭ ز عنقا هست نامے پیش مردم ٭ ز مرغ من بود آن نام هم گم ٭ در آن موطن

ہر شئے کہ فرض کردہ شود اگرچہ فرض محال بود و وران شئے ہرچند دور دور رفتہ شود اگر ہیچ رفتہ نشود و ہرگز امرے آنجا پیدا نشود استیناس بآن شئے داشتہ باشد و در شئے دیگر مفروض یافتہ نشود و مع ذلک امتیاز دران دو شئے مفروض کائن و باین بود و احکام یکے از دیگرے متمیز باشد فسبحان من لم یجعل للخلق الیہ سبیلا الا بالعجز عن معرفتہ عجز از معرفت نصیب اکابر اولیاء است عدم معرفت دیگر است و عجز از معرفت دیگر مثلاً حکم بعدم امتیاز دران موطن مقایس نمودن و ہر کمال ذاتی را عین دیگر یافتن چنانچہ گفتہ اند علم عین قدرت است و قدرت عین ارادہ اینجا عدم معرفت است با امتیاز آن موطن و حکم بامتیاز آن موطن نمودن و اعتراف بعدم دریافت کنہ امتیاز کردن عجز از معرفت امتیاز آن موطن است عدم معرفت جہل است و عجز از معرفت علم بلکہ عجز متضمن دو علم است علم شئے و علم بعدم دریافت کنہ آن شئے از جہت کمال عظمت و کبریائی آن شئے اگر علم ثالث راہم درج کنم گنجایش دارد و آن علم بعجز و قصور خود است کہ مؤید مقام عبدیت و عبودیت خود است و در عدم معرفت کہ جہل است لبسا است کہ آن جہل مرکب گردد و جہل خود را جہل نداند و علم انگارد و در عجز معرفت ازین مرض نجات تام است بلکہ این مرض آنجا گنجایش ندارد کہ اعتراف بعجز خود دارد و اگر عدم معرفت و عجز از معرفت یکے باشد ہمہ نادانان عرفا بوند و جہل شان واسطۂ کمال شان بود بلکہ آنجا ہر کہ جاہل تر بود عارف تر باشد کہ معرفت آنجا عدم دریافت معرفت است و در عجز از معرفت این مقدمہ صادق است کہ ہر کہ عاجز تر از معرفت بود عارف تر در معرفت باشد عجز از معرفت مدحی است کہ شباہت بذم دارد و عدم معرفت ذمی صرف کہ رائحہ از مدح ندارد در ب زدی علما کمال العجز عن معرفتک سبحانک و شیخ محی الدین بن العربی قدس سرہ اگر این فرق را ملاحظہ میفرمود کہ این فقیر بآن مہتدی گشتہ است ہرگز عجز معرفت را الجہل یا دنمیکرد و آنرا عدم علم نمی شمرد آنجا کہ گفتہ فمنا من علم ومنا من جہل فقال العجز عن درک الادراک ادراک و بعد ازان علوم شق اول بیان نمودہ است و بآن مباہات فرمودہ و آن علوم را نجو دانستہ و گفتہ کہ خاتم الانبیاء نیز این علوم را از خاتم الاولیاء اخذ مینماید و خاتم الولایۃ المحمدیہ خود را گفتہ و ازین راہ مورد مطاعن خلائق گشتہ و شراح فصوص در توجیہات آن صرف ہم نمودہ اند

و نزد فقیر بلکہ توان گفت فی الحقیقت این علوم کہ شیخ گفتہ است بمراتب پایان تر ازان عجز است بلکہ بآن عجز نسبت ندارد کہ بطلال و البتہ است و عجز در انموطن اہل است سبحان اللہ قائل این قول حضرت صدیق است رضی اللہ عنہ چنانچہ گفتہ اند و مصدر ظہور این عجز او رضی اللہ تعالے عنہ کہ راس عرفا و رئیس صدیقان است علم چہ بود کہ ازان عجز سبقت نماید و کدام قادر بود کہ ازان عاجز پیشقدم باشد بلے ہرگاہ بخواجہ صدیق علیہ و علی آلہ الصلوات والسلام چنان گوید اگر بہ صدیق چنین گوید چہ توان کرد عجب معاملہ است شیخ باین گفت و گو و باین شطح خلاف جواز از مقبولان بنظر می درآید و در احداد اولیا مشاہد میگردد ع بر کریمان کارہا دشوار نیست ٭ آرے گاہے بود کہ بدعاے رنجند و گاہے بود کہ بدشنامی خندند رد کنندۂ شیخ در خطر است و قبول کنندۂ او یا سخنان او نیز در خطر شیخ را قبول باید کرد و سخنان خلافی او را قبول نباید کرد انیست طریق وسط در قبول و عدم قبول شیخ اختیار این فقیر است واللہ سبحانہ اعلم بحقیقۃ الحال برسر اصل سخن رویم و گوئیم کہ این مرتبۂ مقدسہ کہ آنرا حقیقت قرآن مجید گفتہ ایم اطلاق نور نیز درین مرتبہ گنجایش ندارد و در رنگ سائر کمالات ذاتیہ نور نیز در راہ ماندہ آنجا غیر از وسعت بیچون و امتیاز بیچگون ہیچ چیز را گنجایش نمے یابد و کریمۂ قد جاءکم من اللہ نور اگر مراد از نور قرآن بود تواند بود کہ باعتبار انزال و تنزل باشد چنانچہ کلمۂ قد جاءکم ایماے بآن دارد و فوق این مرتبۂ مقدسہ مرتبۂ است بس عالی کہ حقیقت صلوات است کہ صورت آن در عالم شہادت بمصلیان ارباب نہایت برپاست تواند بود کہ ایماے باین حقیقت صلوٰۃ رفتہ باشد انچہ در قصۂ معراج آمدہ است کہ قف یا محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فان اللہ یصلے بلے عبادتیکہ شایان مرتبۂ تجرد و تنزہ بود مگر از مراتب وجوب صادر گردد و از اطوار قدم بظہور آید فالعبادۃ اللائقۃ بجناب قدسہ تعالے ہی الصادرۃ من مراتب الوجوب لا غیر فہو العابد و المعبود درین مرتبۂ مقدسہ کمال وسعت و امتیاز بیچون است چہ اگر حقیقت کعبہ است جزو اوست و اگر حقیقت قرآن است ہم بعض او کہ صلوٰۃ جامع جمیع کمالات مراتب عبادات است کہ بہ نسبت اصل کائن است چہ معبودیت صرف آنرا متحقق است و حقیقت صلوٰۃ کہ جامع جمیع عبادات است در غیر مرتبۂ عبادات است مرمرتبۂ مقدسہ را کہ فوق اوست کہ

استحقاق معبودیت صرف مر آن فوق را ثابت است که اصل کل است و ملاذ همه در آنموطن وسعت نیز کوتهی مینماید و امتیاز هم در راه میماند اگرچه بیچون و بیچگونه باشد منتهای اقدام کمل از انبیا و اکابر اولیا علیهم الصلوات والتسلیمات اولاً و آخراً تا نهایت مقام حقیقت صلوٰة است که نهایت مرتبهٔ عبادت است و فوق آن مقام معبودیت صرف است که هیچکس را در آن دولت بهیچ وجه شرکت نیست تا قدم بالاتر نهد تا هر جا که شوب عبادت و عابدیت قدم را در رنگ نظر گنجایش است و چون معامله بمعبودیت صرف نهد قدم کوتهی کند و سیر بانجام رسد لیکن بحمد الله سبحانه که نظر را از آنجا منع نفرموده اند و بقدر استعداد گنجایش داده ع بلا بودی اگر این هم نبودی + گنجایش دارد که در امر قف یا محمد صلی الله علیه وسلم + اشارتی باین کوتاهی قدم بوده باشد یعنی ساکن باش ای محمد صلی الله علیه وآله وسلم و قدم پیشتر منه که فوق مرتبهٔ صلوٰة که از مرتبهٔ وجوب صادر است و مرتبهٔ تجرد و تنزه حضرت ذات را تعالی و تقدس قدم را آنجا جولانگاهی نیست و گنجایشی نه و حقیقت کلمهٔ طیبهٔ لا اله الا الله درین موطن متحقق میگردد و نفی عبادت آلههٔ غیر مستحقه اینجا صورت می بندد و اثبات معبود حقیقی که جز او مستحق عبادت نیست درین مقام حاصل میشود و کمال امتیاز درمیان عابدیت و معبودیت اینجا هویدا میگردد و عابد از معبود کما ینبغی جدا میشود و معلوم میگردد که معنی لا اله الا الله نسبت بحال منتهیان لا معبود الا الله است چنانچه در شرع معنی آن کلمه قرار یافته است لا موجود و لا وجود و لا مقصود گفتن نسبت با بتدا و وسط است و لا مقصود و فوق لا موجود و لا وجود است که دریچهٔ لا معبود الا الله است باید دانست که در آنموطن ترقی در نظر وحدت در بصر وابسته بعبادت صلوٰة است که کار منتهیان است عبادات دیگر مگر در تکمیل صلوٰة مدد فرمایند و نقص آنرا شاید تلافی کنند از اینجا تواند بود که نماز را حسن لذاته گفته اند در رنگ ایمان و عبادات دیگر را حسن لذواتها نیست

مکتوب هفتاد و هشتم

بحضرت مخدومزاده های عالی مرتبه خواجه محمد سعید و خواجه محمد معصوم در اظهار اشتیاق و اشفاق با ایشان با ذکر ثمرات عسکر الحمد لله والصلوٰة والسلام علی رسول الله با فرزندان گرامی هرچند مشتاق و خواهان دوام صحبت ما اند و ما هم آرزومند حضور و ملاقات ایشان اما چه توان کرد که جمیع آرزوها میسر نیست ع تجری الریاح بما لا تشتهی السفن + درین طور عسکر بی اختیار

و بی رغبت ما آمدن ببسیار غنیمت میداند و یکساعت این عرصه را باو ساعات کثیرهٔ امکنهٔ دیگر تقویم مینماید از اینجا آن میسر است که در جاهای دیگر معلوم نیست که تمثال آن میسر شود و علوم و معارف آنموطن جدا است و احوال و مقامات این مجمع علیحده منصبی که از جانب سلطان است آنرا دریچهٔ کمال رافت در رضامندی مولای خود میداند جل شانه و سعادت خود درین جنس می انگارد علی الخصوص درین ایام مشاجرت عجائب کار و بار است و درین اوقات بتفرقه غرائب غنج و دلال لیکن هر دولت تازه بوالعجب که روز بروز میرسد فرزندان در دل میخلند و از دوری نایافت آنها جگر در اضطراب میباشد انکارم که شوق من بر شوق شما چرب و غالب است و مقرر است که این قدر که پدر خواهان پسر است پسر خواهان پدر نیست هرچند قضیهٔ اصالت و فرعیت مقتضی عکس این معنی است چه اصل را احتیاجی نیست و فرع سراسر محتاج اصل اما از پیشگاه چنین آمده داشته شوق اصل را ثابت گشته آری ع در خانه کم غذای ما اند همه چیز + اگر دهلی است بشما همسایه است و اگر آگره است بکرم الله سبحانه قریب والسلام

مکتوب هفتاد و نهم

بحضرت مخدومزادگی خواجه محمد معصوم در اسرار بیچونی ذات موجب عارف و تحقق تجلی ذات و رویت اخروی + چون معامله عارف از شیون و صفات بالا رود و از وجوه و اعتبارات ذات تعالی و تقدس فوق انجامد و از مقامیکه تعبیر از آن بحقیقت صلوٰة نموده ایم تفوق پیدا کند توجه متوجه آنجا در رنگ متوجه الیه بیچون خواهد بود که چون را به بیچون راه نیست و آن متوجه ذات عارف است و حذف جمیع وجوه و اعتبارات از وی و کنه عبارت از همان ذات مجرد است که بذات خود نه بوجه و اعتبار متوجه ذات و کنه معروف و مطلوب خود است و آنکه گفتیم که کنه عبارت از ذات مجرد است زیرا که کنه شئی آنست که ماوراء جمیع وجوه و اعتبارات شئی بود و ذات شئی همانست که ماوراء جمیع وجوه اعتبارات شئی چه هرچه از وجوه و اعتبارات شئی اعتبار کرده شود ذات شئی ماوراء همه آنهاست در مرتبهٔ ذات اثبات هیچ امر گنجایش ندارد و هرچه اینجا اثبات نموده آید داخل وجوه و اعتبارات است و ذات ماوراء وراء آنست غیر از نفی و سلب در آن مقام امری متصور نیست اگر علم بامتیاز است آنجا سلب است اگر تعبیر و تفسیر است هم بسلب و هر چیز که اثبات را در آن گنجایش نبود و بغیر از سلب در تعبیر نیاید نصیبی از بیچونی دارد و مجهول الکیفیت است و توجهی که

در مرتبهٔ ذات اثبات نموده آید عین ذات متوجه خواهد بود نه وجه اعتبار ذات چه جمیع وجوه و
اعتبارات دران مرتبه مسلوب گشته است و بغیر از کنه ذات نمانده پس ناچار آن توجه که عین ذات است
نیز نصیبے از بیچونے خواهد داشت پس راست آمد که توجه و متوجه در رنگ متوجه الیه
بیچون خواهد بود هرچند از بیچون تا به بیچون فرق بسیار است ما للتراب و رب الارباب لهذا
در توجه و متوجه نصیبے از بیچونے اثبات نموده است که بیچون حقیقے متوجه الیه است فقط و هرگاه
ذات و کنه ممکن مجهول الکیفیت و بیچون باشد و هیچ در اثبات نیاید ذات واجب تعالے
که در کمال لطافت و تقدس و تنزه است چگونه مدرک شود و کدام حاصل ازان بدست آید
؎ اگر از خویشتن چونیست چنین ✽ چه خبر دارد از چنان و چنین ✽ ارحم الراحمین از کمال
رافت و مهربانی در ممکن که سراسر چون است نصیبے از بیچون عطا فرموده تا از بیچون حقیقے
آگاهے پیدا کند دگر فتارے بآن حاصل نماید ؎ و للارض من کاس الکرام نصیب
و آنکه معرفت کنه ذات را محال گفته اند معرفت متعارف خواهد بود که از عالم کیف
و چون است تعلق آن به بیچون محال است امّا امریکه از عالم بیچون بود و باتصال بیچون
به بیچون واصل گردد و حظے ازان دولت عظمے فراگیرد چرا محال بود معرفة غریبة و مسئلة
عجیبة قلما ظهرت الی الآن من اهل الکشف و العرفان لئن ذات مجرد که نصیبے از بیچونی دارد
و تفصیل بیان یافته است محصول بعارف تام المعرفت است که واصل حضرت ذات مجرد
گشته است تعالی و تقدس و فنای و بقای دران درجهٔ علیا حاصل کرده و این دولت اثر آن
بقاے ذات است و سائر ممکنات را که سوای آن عارف باشند نصیبے از ذات نیست و صلا
ذات ندارند که صفات ایشان بآن قائم باشد بلکه وجود شان ظلال اسما و صفات است
عکوس شیون و اعتبارات که قیام باصل خود دارند که اسما و صفات باشند نه بامرے که تعبیر
ازان به ذات نموده آید لطائف سبع انسانے که جامع ترین ممکنات است اگر خفے است و
اگر اخفے اثر صفات است و جسمانے و روحانے او پرتو اسماء و اعتبارات ذات
تعالے و تقدس از نفس ذات در وے تعبیه نفرموده اند و قیام آنها بآن ذات
نداده سؤال اسما و صفات را قیام بخود نیست بلکه قیام شان بذات است تعالے

و تقدس دیگری بآنها چگونه قائم باشد جواب گوییم که دیگرے بآنها وقتی قائم نتواند شد که موجود بود
و اگر آن در مرتبهٔ توهم ثبوت و استقرار پیدا کرده باشد چرا بآنها قائم نباشد که ضعف است و آنکه
گفتیم و نوشته که ذات ممکن عدم است در رنگ آنست که بگوییم که ممکن را ذات نیست ذاته عدم
و لا ذات له هر دو بیک معنی است هرچند مدقق فلسفی تغایر در میان این دو مفهوم پیدا کند اما
حاصل ندارد و در حقیقت مرجع شان یکے بود و عدم از برائے خود نیست بدیگرے چه کار آید
و خود را نتوانند برداشت دیگرے را چگونه بر دارد و تحقیق بحث آنست که چون عکوس اسما
و صفات در مرآت عدم ظاهر گشته است بظاهر قیام آنها بآن مرآت می نماید و آن مرآت در رنگ
ذات آنها باعتبار قیام وے تخیل میگردد و فی الحقیقت قیام آنها باصل خود است و تعلق
بمرآت ندارند وجه در توهم آنها را بمرآت عدم کارے نیست جوهریت و ذاتیه آن مرآت اینجا
چه گنجایش دارد و عدم قابلیت عرض بودن ندارد و جوهر چگونه بود و این عارف تام المعرفت که
واصل مرتبهٔ ذات است تعالے و تقدس و بقاے به ذات یافته و همه وقت حکم عنقاے
مغرب دارد که عزیز الوجود و غریب الوقوع است بعد از فنا و بقاء ذاتی بوی کرامت فرموده اند
که قیام این ظلال و عکوس و اسما و صفات که حقیقت اوست بآن ذات بود چنانچه اصول اینها
را که اسما باشند قیام بحضرت ذات است ظلال آن اسما را قیام به پرتو آن ذات باشد
که بعارف عطا فرموده است پس این عارف مرکب از جوهر و عرض باشد و سائر افراد ممکن مجرد
اعراض باشند که از جوهریت شائبه ندارند خوش گفت صاحب فتوحات مکی که عالم العرض
مجتمعه است که قیام بذات واحد دارد اما شیخ قدس سره دو دقیقه را اینجا فرو گذاشته است
یکے آنکه عارف اکمل را ازین حکم استثناء نفرموده است دوم آنکه قیام او بذات
احد داشته تعالے و حال آنکه قیام او باصل خود است که اسما و صفات باشند نه بذات
تعالی هرچند اسما و صفات را قیام بذات باشد چه حضرت ذات را از عالم استغناء ذاتی است
قیام عالم بآن درجهٔ علیا چه رسد و عالم چه باشد که هوس قیام بآن ذروه قصوی نماید ؎
ما تماشاکنان کوته دست ✽ تو درخت بلند بالائی ✽ و معامله این عارف از عالم
جدا است و حکم او از احکام عالم مستثنے و محبت ذاتی بحکم المرء مع من احب از اصل خود

گذشته معیت باصل اصل خود پیدا کرده است وخود را در ان اصل اصول فانی ساخته اکرم الاکرمین
بمقتضاے کریمهٔ هل جزاء الاحسان الا الاحسان مکافات فناء او را ببقاء او فرموده است ودر آنچه
فانی شده بود بآن باقی گردانیده ومظهر ذات واسماء وصفات خود کرده ومرآت جامع ساخته
پس سائر افراد عالم در جنب جامعیت این عارف عاشق حکم قطره داشته باشد نسبت بدریاے
محیط چه اسماء وصفات را در جنب حضرت ذات تعالی هیچ قدرے ومقدارے نیست قطره را
هم قدرے هست نسبت بدریا وایشان را در جنب آن نتوان گفت که آن هم نیست از اینجا
علم ومعرفت ودرک وادراک این عارف نسبت بدیگر قیاس باید کرد وعظم وعلو او در اینجا
باید فهمید ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم این صاحب دولت را که ببقاء
ذاتی مشرف ساخته اند وذاتے داده اند که قیام صفات او مثل علم وقدرت بآن ذات
باشد چنانچه اول قیام باصول شان بوده در رنگ سائر افراد عالم وجود این بقاء
اکمل اطلاق کلمهٔ انا که از وے زائل شده بود عود می نماید ودر هیچ مرتبهٔ از مراتب بقاء
اطلاق انا بر خود نمی تواند کرد زیرا که بقاے اکمل متفرع بر فناے اتم است که نام
ونشان اطلاق کلمهٔ انا برابر داشته است گنجایش بود هم نگذاشته الزائل لا یعود
قضیهٔ مشهوره است وآنکه عود می نماید زائل نگشته است مغلوب ومستور شده بود بعروض
عارض سرکشیده است وغالب آمده فان المغلوب قد یغلب باید دانست که نصیب از مرتبهٔ علیاے
حضرت ذات تعالی وتقدس مخصوص باین صاحب دولت است که بحصول ذات باقی گشته
است وصفات او تعالی قیام داشته ماسواے آن هر قسم فنا وبقاے که پیدا کند نصیب او
از اسماء وصفات است نه از ذات تعالی وتقدس هر چند اسماء وصفات را از ذات تعالی
انفکاک نیست اما نصیبے از ذات دیگر است ونصیبے از صفات دیگر اگرچه عین عدم
انفکاک صفات از ذات جمعے را در توهم انداخته ونصیب صفات را نصیب ذات دانسته اند
لیکن هر کدام را علامات وامارات دیگر است وعلوم ومعارف دیگر که بر ارباب وصول این
دولت عظمی مخفی نیست لیکن پوشیده نماند که تجلی ذاتی مخصوص باین بزرگی نیست
رواست که غیر او را نیز تجلی ذات شود اما نصیب از نفس ذات تعالی نشود چه تجلی نحوی

ظلیت میطلبد که ظهور در مرتبهٔ ثانیست ونصیب از نفس ذات که گفته شد شائبهٔ ظلیت را بر نتابد واز نفس
تجلی وظهور هم روپوش گردد وظهور ذات که بصفتے از صفات کائن گردد آنهم ظهور ذات است
در مرتبهٔ ثانی اما تجلی ذات نیست بلکه تجلی اعتباری از اعتبارات ذات است تعالی وتقدس
چه ذات عز شانه جامع جمیع اعتبارات است بلکه منزه از جمیع پس تجلی اعتباری از اعتبارات تجلی
ذات نبود **سوال** شیخ محی الدین بن العربی وتابعان او قدس الله تعالی اسرارهم تعین اول را تجلی
ذات گفته اند وآن ظهور ذات است بتعین علمی جملی که اعتباری از اعتبارات ذات است اگرچه جامعیت دارد
جواب آنچه معتقد این درویش است آنست که ان ظهور علمی جملی که تعبیر از آن بتعین اول
کرده اند هم تجلی ذات نیست که باخود شیونے از شیونات ذات است تجلی ذات جامع جمیع
شیون واعتبارات است بلکه فوق جمیع شیون واعتبارات اعتبار علم آنجا در رنگ سائر اعتبارات
ذات است که دست وصول شان از دامن غبار آن مرتبهٔ مقدسه کوتاه است اگر گویند ظهور
در مرتبهٔ ثانی مقصور بر علم است چه در خارج نفس ذات است تعالی پس ظهور آن در مرتبهٔ ثانی در خانهٔ
علم خواهد بود چه ظهور در علم است یا خارج خلق ثالث ببین نگشته است تا آنجا ظهور اثبات نموده آید
گوئیم قادرے که بشان علم که اعتبارے است از اعتبارات ذات ظهور فرموده است توانا است که
بر نهجے ظهور فرماید که اعتبار ظهور علم بعض آن ظهور جامع بود بلکه بر نهجے ظهور نماید که اعتبار علم
وسائر اعتبارات را آنجا گنجایش نباشد آن مرتبهٔ ظهور جامع ماوراے مرتبهٔ خارج ومرتبهٔ علم بود
که ظل خارج بود وبعلم کار نداشته باشد وتجلی ذات را مقید بتعین علم ساختن دریا را بکوزه
در آوردن است بلکه آب را در سراب جستن شاعرے گوید ؎ کسے در صحن کاچی قلیه جوید +
اضاع العمر فی طلب المحال + آرے اعتبار علم جامع ترین سائر اعتبارات ذات است آنقدر شمول
کمالات ذات که در وی است در هیچ اعتبارے نیست اگر بر سبیل تجوز ظهور علمی را ظهور ذات
گویند وبر آن اطلاق تجلی ذات نمایند گنجایش دارد اگرچه از اطلاقات ایشان بعید است
واز مذاق شان مستبعد کما لا یخفی علی الناظر فی کلامهم **سوال** شیخ محی الدین بن
العربی قدس سره رویت اخروی را بصورت لطیفهٔ جامعهٔ مثالیه مقرر ساخته است معتقد
درین مسئله چیست **جواب** رویت صورت جامعهٔ مذکوره رویت حق نیست جل وعلا

رویت مظہریست از مظاہر کمالات او سبحانہ کہ در عالم مثال حصولی پیدا کردہ است ؎ یراہ المؤمنون
بغیر کیف و ادراک و ضرب من مثال رویت حق سبحانہ برویت صورتے قرار دادن فی الحقیقت نفی
رویت حق کردن است جل و علا و آنکہ صورتے کہ در عالم مثال حاصل گردد ہر چند جامع باشد باندازۂ
عالم مثال خواہد بود و عالم مثال ہر چند وسعت دارد یکے از عوالم مخلوقۂ اوست تعالی جامعیت
صورتے کہ در وے بود چہ گنجائش دارد کہ جمیع کمالات وجوبیہ را جامع باشد و ہمہ را ضبط نماید
تا مرآت آن مرتبۂ مقدسہ گردد و رویت او برویت آن شود تعالے ہرگاہ صفت علم کہ از صفات
وجوبیہ است و جامع ترین صفات ذاتیہ گنجایش ندارد کہ جامع جمیع صفات و اعتبارات ذاتیہ بود چنانچہ
تحقیق آن بالا گذشت عالم مثال کہ ممکن و مخلوق است چہ بود کہ صورتی در وے جامع جمیع کمالات وجوبیہ
باشد و اگر فرضاً و تقدیراً آنرا جامع گویم ظلے از ظلال آن مرتبہ مقدسہ خواہد بود و رویت ظل
فی الحقیقت رویت اصل نخواہد بود و مخبر صادق علیہ و علی آلہ الصلوات و السلام رویت اخرویے را
برویت قمر لیلۃ البدر تشبیہ فرمودہ و ہیچ خافیہ نگذاشتہ و رویت ظل در رنگ قمر است در طشت
آب کہ ارباب فطرت علیہ آنرا نپسندند اینقدر در درک می در آید کہ ظہور آن مرتبۂ مقدسہ در بیرون
خانۂ علم نتواند کہ حاصل گردد و از ظل مرتبۂ خارج ثبوت پیدا کند کما مر و آن ظہور جامع را در خانہ علم ظلی
بود کہ تعبیر از ان بتعین مینمایند و آن ظل جامع را در عالم مثال ظل دیگر بود جامع کہ مرآت ظل جامع
علمے نماید و این ظل جامع مثالے کہ بصورت لطیفہ در عالم مثال ظاہر گردد و بصورت انسانے
کائن باشد کہ جامع ترین مخلوقات است ان اللہ خلق آدم علے صورتہ تواند بود کہ باین
اعتبار آمدہ باشد اما رویت حق آنست جل و علا کہ ماورای ظہورات و صور بود و از عالم
بی کیف و بیچون باشد ایمان برویت اخروے باید آورد و بہ ہیچ کیف و چند و چون نباید پرداخت
خلق و وجود آخرت را بخلق و وجود دنیا ہیچ نسبتے نیست تا احکام یکے را بر دیگرے
قیاس نمودہ آید چشم آنجا دیگر است و فہم و ادراک آنجا دیگر آنرا دوام ابدی ہست و این را زوال
و فنا در قفا آنرا سراسر نظافت و لطافت است و این را خبث و کثافت و شیخ قدس سرہ
حق را جل و علا در بیرون خانہ علم ظہوری اثبات نمی نماید و در ماورای مجالی و مظاہر شہود
مشاہدہ و رویت تجویز نمیکند ؎ آن ایشانند و من چنینم یا رب چہ توان کرد درین عرصہ

شیخ است قدس سرہ کہ گاہی بادۂ جنگست و گاہی صلح اوست کہ سخن معرفت و عرفان را بنیاد نہادہ است
و شرح و بسط دادہ و اوست کہ از توحید و اتحاد بتفصیل سخن گفتہ است و منشاء تعدد
و تکثر را بیان فرمودہ است و اوست کہ وجود را بالکل بحق دادہ است جل و علا و عالم را
موہوم و متخیل ساختہ و اوست کہ تنزلات مر وجود را ثابت گردانیدہ است و احکام ہر مرتبہ را
جدا کردہ اوست کہ عالم را عین حق دانستہ است جلشانہ و ہمہ اوست گفتہ و با وجود آن
مرتبۂ تنزیہ حق سبحانہ و رای عالم یافتہ است و از دید و دانش او را سبحانہ منزہ و مبرا دانستہ
مشائخی کہ از شیخ متقدم اند درین باب اگر سخن گفتہ اند باشارت و با رموز گفتہ اند و بشرح
و تفصیل آن نپرداختہ و آنانیکہ ازین طائفہ بعد از شیخ آمدہ اند اکثر شان تقلید شیخ اختیار
کردہ اند بر طبق اصطلاح او سخن راندہ ما پس ماندگان نیز از برکات آن بزرگ استفاضہ
نمودہ ایم و از علوم و معارف او حظ وافر گرفتہ جزاہ اللہ سبحانہ عنا خیر الجزاء غایۃ ما فی الباب
چون بحکم بشریت مظان خطا و مجال صواب بایکدیگر مختلط است و انسان گاہے در احکام مخطی
و گاہے مصیب است لاجرم موافقت احکام سواد اعظم اہل حق را مصداق صواب باید خواست
و مخالفت آنرا دلیل خطا باید دانست قائل ہر کہ بود و مقول ہر چہ باشد مخبر صادق فرمودہ است
علیہ و علے آلہ الصلوۃ و السلام علیکم بالسواد الاعظم و نیز مقرر است کہ تکمیل صناعات
بتلاحق افکار است و اختلاف انظار سیبویہ را ہر چند توان گفت کہ بانی احکام علم نحو است
اما نحوی کہ بتلاحق افکار متاخران و اختلافات انظار شان کمال و تنقیح پیدا کردہ است چیزے
دیگر است و زیب و زینت دیگر یافتہ توان گفت کہ نوع دیگر گشتہ است و احکام علیحدہ یافتہ
ربنا آتنا من لدنک رحمۃ و ہیئی لنا من امرنا رشدا

مکتوب ہشتادم نیز بحضرت مخدوم زادہ محمد معصوم سلمہ اللہ سبحانہ در استناد اشیا بذات موہوب عارف

الحمد للہ الذی ہدانا لہذا و ما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللہ لقد جاءت رسل ربنا بالحق علیہم الصلوات
و التسلیمات ہر ظلے را با اصل خود شاہراہے است و ہیچ خارے و خسکے در میان شان
حائل نیست اگر خار و خسک است اقبال او بخود است و اعراض او از اصل و ظل پیش از
امانت و از اصل نیست چہ ہر چہ او دارد از حسن و کمال وجود و توابع وجود مستفاد از اصل است

عدم است که بے توسط اصل اگر نصیب او شده باشد و آن لا شئے محض است و مجرد اعتبار و این
جهل از کمال نادانی اصل خود فراموش ساخته امانات او را او خود انگاشته است و خیانت در
امانت نموده با وجود قبح ذاتے که او راه عدم دارد خود را حسین و کامل دانسته لیکن
با وجود اقبال بخود و اعراض از اصل او را محبتے و میل طبعی با اصل خود کائن است داند
یا نداند بلکه محبتے که بخود دارد همان محبت فی الحقیقت با اصل متعلق است زیرا که حسن و
کمال که متعلق محبت است از اصل است نه از وی که غیر از عدم و قبح از خود چیزے دیگر ندارد که
محبت بآن تعلق گیرد کما حقق غیر مرة و چون بکرم خداوندی جل سلطانه این مرض خود بینی از وے
زائل گردد و از جهل مرکب که داشت باز آید و امانت را از اهل امانت داند و بجاے
اقبالیکه بخود داشت اعراض از خود پیدا کند و اعراض که از اصل داشت باقبال آن
مبدل شود این زمان رشته سعادت بدست آید و امید وصول باصل حاصل گردد غایت
ما فی الباب چون عالم ظلال اسما و صفات واجبی است تعالی اصول آن هم اسما و صفات خواهد بود
و این ظلال اعراض اند که قیام آنها باصول خود است که اسما و صفات باشند و جوهری در میان
اینها نیست که بوی قائم بوند نظام از معتزله بحکم ان الکذوب قد یصدق برین سر آگاه شده
گفته است که عالم تمامه اعراض است و جوهرے در میان اینها نیست که بوے قائم باشند اما
خطا کرده است که قیام این اعراض را بانفسها گفته است و از اصول اینها غافل مانده که
بآن قیام دارند و از صوفیه شیخ محی الدین بن العربی قدس سره عالم را اعراض مجتمعه
فرموده است و قیام آنها بذات حق داشته جل و علا نه باسما و صفات که اصول آنها است
فیا لیت شعری ما معنی القیام بالذات المجردة عن جمیع الوجوه و الاعتبارات و لا معنی للقیام
ثمه الا الاختصاص الناعت و لا نعت ثم فلا قیام و لیعلم ان القیام من جملة الوجوه و
الاعتبارات المنفیة فلا معنی لاثباته فی تلک المرتبة المقدسة و چون افراد عالم ظلال اسما و صفات
باشند ناچار وصول شان باصول شان خواهد بود که اسما و صفات باشند و اگر باصول اصول
هم برسند منتهی بذات مجرد و مقدس نخواهد بود و از آنجا پیش نخواهد گذشت و اصالت ما را هم
آنجا گنجایشے نیست که عطار ذاتی است آنجا از همه چه اسم بود و چه صفت و چه شان و چه

اعتبار

اعتبار پس عالم را از مرتبه مقدسه حضرت ذات تعالے جز حرمان نصیب نبود و وصل و اتصال را
گنجایش نباشد لیکن عادت الله جاری گشته است که از کمال رحمت و رافت خود بعد از قرون
متطاوله و ازمنه متباعده صاحب دولتے را بعد از فنا و اتم بقائے اکمل سے بخشد و انموذجے
از ذات اقدس او را عطا میفرمایند که قیام او چنانچه اول باصل خود بوده که اسما و صفات باشند
الحال قائم باین انموذج باشد و مجموع آن اعراض سابقه که داشت و این ذات موهوبه
حقیقت او بود و کمال انسانی او بانجام رسد و نعمت در حق او تمام گردد سخنے میگوئیم نیک استماع
نمائی که قیام عارف مخصوص بآن ذات موهوبه نیست بلکه تمام افراد عالم را که اعراض مجتمعه اند
چنانچه اول قیام باسما و صفات داشتند الحال قیام آنها بآن ذات موهوبه مربوط ساخته اند
و بآن یکذات همه را قائم گردانیده ع خاص کند بنده مصلحت عام را + سر خلافت انسان که در
کریمه انی جاعل فی الارض خلیفة آمده است اینجا متحقق میگردد و حقیقت خبر ان الله خلق آدم
علی صورته درین مقام واضح میشود و آنکه گفتیم که انموذجی از ذات اقدس او را عطاے فرمایند
از تنگی میدان عبارت است و الا انموذج را آنجا چه گنجایش است و کدام چیز است که بطور او
برآید و صورت را اینجا چه مجال است باید دانست که این قسم بزرگ در یک عصر متعدد نمیشود
هر گاه بعد از قرون متطاوله پیدا شود نقد و آن در یک عصر چه صورت دارد و اگر تعیین مدت
ظهور این قسم دولت نموده آید مگر اقل آنرا باور کنند ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من
امرنا رشدا باید دانست عارفے را که بجاے ذات مشرف سازند آن ذات موهوب بیچونی
خواهد داشت و ورا جمیع وجوه و اعتبارات خواهد بود چه هرچه چون است مقید بوجه و اعتبار
است تا بیچون نشود از وجه و اعتبار نرهد ذاتے را که نصیب از بیچونے دارد شاه راه است
بذات بیچون حقیقی جل شانه چنانچه وجه و اعتبار ظل را راهی است بوجه و اعتبار که اصل او ست
ذات مجرد ظل را که عطا فرموده اند نیز شاه راه است بذات مجرد بیچون و این ذات موهوب کنه
عارف است چه کنه آنست که ورای جمیع وجوه و اعتبارات بود و این ذات ماورای جمیع اعتبارات است
و سائر افراد عالم را کنه نیست که تمامی وجود شان وجوه و اعتبارات است ذاتی نیست ماورای اعتبارات
که آنرا کنه گفته شود پس چون در ایشان کنه نباشد از کنه اصل چه نصیب شان بود که کنه است

کہ بکنہ راہ دارد و وجہ را بکنہ چہ مناسبت کنہ گویا محاذی کنہ افتادہ است و وجہ را از کنہ انحراف است
بکنہ چگونہ رسد ہر چند دورتر رود دورتر افتد ؎ ترسم نرسی بکعبہ اے اعرابی ٭ کین رہ کہ تو
میروی بترکستان ست ٭ اطلاق محاذات کنہ بر کنہ از تنگی مجال عبارت است محاذات در آن
حضرت چہ صورت دارد لیکن آن معنی بیچون در صورت مثالی چون بصورت محاذات متمثل
میگردد اطلاق محاذات بر سبیل تجوز نمودہ می آید ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا بشنو
بشنو چون افراد عالم را کہ اعراض مجتمعہ اند قیامی بذات موہوب عارف پیدا شد چنانچہ گذشت
نسبتے نیز ایشان را بتوسط آن ذات عارف بذات اقدس جلشانہ ہویدا گشت نصیبی احاد اورا
ازین راہ از ان مرتبۂ مقدسہ ہم حاصل آمد چہ ذات اینہا ہمان ذات عارف است گویا بتوسط
ذات خود ارتباط بیچون بذات بیچون پیدا کردہ اند مع ذلک انتساب ایشان بذات اقدس
بتوسط عارف است کہ آن ذات فی الحقیقت ذات عارف است سخنے غریب بشنو
ہر کسے را کہ بذات خود انتسابے بذات اقدس است جلشانہ و وصول است بیچون آن
مرتبۂ مقدسہ آن کس در اخذ فیوض و برکات از ان مرتبۂ مقدسہ اصالت و استقلال دارد
و توسطے درمیان نیست و وسائط درمادون آن مرتبۂ منزہ است ہر کسے را از وصلان
آنجا بقدر استعداد خود نصیبے است بطریق اصالت واللہ سبحانہ اعلم بحقائق الامور کلہا
والسلام علی من اتبع الہدی **مکتوب ہشتاد و یکم** بخواجہ جمال الدین حسین در حل معاملہ و تعبیر
واقعۂ او ٭ بعد الحمد والصلوات و تبلیغ الدعوات معلوم فرزندی اعزی مینماید کہ صحیفۂ شریفہ
کہ ارسال داشتہ بودند چون متضمن عافیت و جمعیت صوری و معنوی بود فرحت بخشید
واقعۂ کہ رو دادہ بود نوشتہ بودند و تعبیر آن را خواستہ اند اندراج یافتہ بود کہ درۂ وضو ساختن
بود کہ یکبار بیہوش گشتہ افتاد گویا جان از بدن بر آمد و چون باز بافاقہ آمد نوری دید بمثال
آفتاب درخشندہ کہ از غایت لطافت بیہوش ساختہ بود چنانچہ شخصے محبوبے را بیند و در پرتو
جمال وی محو گردد و نامے و نشانے از وے نماند مکشوف فرزندے باد کہ انسان مرکب
از لطائف سبعۂ مشہورہ است و ہر لطیفہ را کار و بار دیگر است و احوال و مواجید
دیگر تا این زمان احوال اذواق فرزندے تعلق بلطیفۂ قلب داشتہ و بہ تلوینات قلب

متلون بودہ الحال این وارد قوی کہ بیشعور ساختہ بود بر لطیفۂ روح فرود آمدہ است و روح را
در مصرف خود در آوردہ ان الملوک اذا دخلوا قریۃ افسدوہا و جعلوا اعزۃ اہلہا اذلۃ چون نشاء و اش
و شعور کہ روح بودہ است مغلوب وارد گشت بیہوشی نقد وقت آمد این وقت کار و بار شما
بلطیفہ روحی متعلق است در حلقۂ امروزہ پارہ امداد و اعانت در تکمیل این نسبت بوقوع آمدہ است
و ظہور اثر آن مشہود شدہ معلوم شد کہ وسعتے پیدا کردہ است و در صدد سرایت است حضرت
حق سبحانہ تعالی بانجام رسانا د و واقعۂ دوم کہ نوشتہ بودند و تلاقی پروین و بنات النعش را
در منزل خود یافتہ تعبیر آن مناسب تعبیر واقعۂ اولے است کہ جمیع نسبت قلبی و نسبت روحی را
تلاقی این دو قسم کوکب نمودہ اند و پروین چون انتظام کواکب است بقلب مناسب است
و بنات النعش چون انتشار دارد بروح مناسب واقعۂ دوم اگر بعد از واقعۂ اولی ظاہر گشتہ است
درست است و جمع حصول دو نسبت نمودہ و اگر پیش است ہم درست است چہ لباست کہ نسبتے
حاصل گردد و ظاہر نشود حصول آن را نمودہ اند و بعد از ان بواقعۂ دیگر ظاہر ساختہ اند واللہ
سبحانہ اعلم بالصواب سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا والسلام **مکتوب ہشتاد و دوم**
بحضرت مخدوم زادہا خواجہ محمد سعید و خواجہ محمد معصوم مد ظلہما در اظہار آلام مہاجرت بالبعض بشارات
الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی فرزندان گرامی بجمعیت صوری و معنوی متحقق
باشند درین سفرہا و محنتہا ہیچ المی برابر مفارقت آن دو فرزند عزیز بمن یابد و کم است کہ از یاد شان
فارغ باشد ہر چند وصول تو کیم از منعم حقیقی جلشانہ بشیتر تذکر احبہ دور افتادہ زیادہ تر سوانح
جدیدہ روز بروز در مسودہ می آید و بیاض میرسد اما کسیکہ درک کند کیست و آن و آنکہ حظ
گیرد کدام خواجہ محمد ہاشم مغتنم است کہ ذوق فہم سخن دارد و فی الجملہ متلذذ میگردد و لیکن درین سفر
اجمیر از شدت محن از مخلصان صحیح العذر گشتہ است چندے و نگر موافقت کنند حسبنا اللہ و نعم
الوکیل ٭ رفقا ہم کم اند اذواق ہم کم الیس اللہ بکاف عبدہ دیگر از مفارقت شما در آزار بودہ شبی
بعد نماز تہجد می بیند کہ شما ہر دو برادر با یکے ازین یاران پیش وکیل پادشاہی رفتہ اید و نوکر پادشاہ
گردیدہ و تجویز نوکری را آن وکیل تفویض نمودہ اند کہ ہر کرا قابل داند نوکر گیرد و ہر کرا تجویز
میکنند بر ورقے چہرہ او مینویسند و نوکر میگیرند از ین ہر سہ شما چہرہ ہر دوی شما را نوشتہ است

و تجویز نوکری نموده و آن یار سوم را چهره نوشته و نوکر نگرفته من از شما می‌پرسم آن ثالث را چرا چهره
ننوشت شما گفتید که در وقت چهره نوشتن روی خود را نزدیک روی او آورد و نیک ملاحظه نمود
گفت سیاهی دارد یا نزدیک باین لفظ چیزی گفته و ننوشته حمداً لله سبحانه که خاطر از جانب
هر دوی شما جمع گشت که قبول کردند اما از ان یار ثالث خاطر در آزار ماند که تجویز نشد کاش
بنوکری نوکران بادشاه قبولش فرمایند العاقبة بالخیر

مکتوب هشتاد و سوم بحضرات
مخدوم زادهای کبار سلمها الله تعالی در برکات عسکر که بودن دران باختیار است فرزندان گرامی
بجمعیت باشند مردم همه وقت محنت های ما را در نظر میدارند و مخلصی ازین مضیق میطلبند نمیدانند
که در نامرادی و بی اختیاری و ناکامی چه بلا حسن و جمال است و کدام نعمت برابر آن است که این
کس را بی اختیار از اختیار او بر آرند و باختیار خود او را زندگانی دهند و امور اختیاری او را نیز تابع آن
بی اختیاری او ساخته از دائرهٔ اختیار او آرند و کالمیت بین یدی الغسال در ایام حبس گاهی که
مطالعه ناکامی و بی اختیاری خود می نمودم عجب حظ میگرفتم و طرفه ذوق میافتم بلی ارباب فراغت
ذوق ارباب بلا را چه دریابند و از جمال بلای او چه درک نمایند طفلان را حظ منحصر در شیرینی است
و آنکه از تلخی حظ فرا گرفته است شیرینی را بجوی نمیخرد ع مرغ آتشخواره کی لذت
شناسد دانه را ⁂ والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب هشتاد و چهارم بحافظ
عبدالغفور در آداب این طریقه علیه الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی طالب این راه را باید
که بعد تصحیح عقائد بموجب آرای صائبهٔ اهل حق شکر الله سعیهم و بعد از علم باحکام فقهیهٔ ضروریه
و بعد از عمل بمقتضای علم جمیع اوقات خود را مصروف ذکر الهی جل شانه گرداند بشرطی که آن
ذکر را از شیخ کامل مکمل اخذ کرده باشد زیرا که از ناقص کامل نیاید و اوقات خود را بذکر بنهجی
معمور دارد که بغیر از ادای فرائض و سنن مؤکده هیچ چیز نپردازد حتی که تلاوت قرآن و عبادات
نافله را نیز موقوف دارد و با وضو و بی وضو ذکر گوید و ایستاده و نشسته و افتاده بهمین کار مشتغل
باشد و در آمد و رفت و در خور و خفت از ذکر خالی نباشد ع ذکر گو ذکر تا ترا جان است ⁂
پاکی دل ز ذکر یزدان است ⁂ چندان بدوام ذکر پردازد که غیر مذکور از ساحت سینه او رخت
بربندد و از ماسوای مذکور نام و نشانی در باطن او نماند تا آنکه ماسوای بطریق خطره هم در دل او
خطور

خطور نکند و اگر بتکلف احضار غیر نماید میسر نشود بواسطهٔ نسیانی که از غیر مذکور دل را حاصل گشته است
و این نسیان که دل را از جمیع ماسوای مطلوب حاصل گشته است مقدمهٔ حصول مطلوب است و میسر
وصول اوست از حصول مطلوب و وصول حقیقی بمقصود زیاده چه نویسد که ورای وراست ع
کیف الوصول الی سعاد و دونها ⁂ قلل الجبال و دونهن حیوف ⁂ و چون برادر عزیز این سبق را
بعنایة الله سبحانه بانجام رساند طلب سبق دیگر نماید و الله سبحانه الموفق و السلام علی من اتبع الهدی

مکتوب هشتاد و پنجم بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد معصوم در وعظ حفظ اوقات احوال
و اوضاع اینجا و مستوجب حمد است المسئول من الله سلامتکم و استقامتکم بمشیة الله سبحانه
اگر اجمیر رسیده شد و ازین عقبات شدائد راه گرمای مفرط نجاتی میسر گشت بشما خواهد نوشت
و خواهد طلبید انشاء الله تعالی بجمعیت باشند و همت خود را تمامی مصروف مرضیات مولی
جل شانه سازند مبادا در فراغت افتند و حظ نفس نمایند و با اهل و عیال موانست تام پیدا کنند
و فتوری در کارخانه هم نمایند جز حرمان و ندامت وقت نخواهد بود و سود نخواهد داشت
این صحبت و این دولت را مغتنم دانند و باهم امور گذرانند خبر شرط است معارف
جدیده که نوشته شده است همه سبق بعد سبق شما است سرسری نگذارند و بجد و جهد
در مطالعهٔ آن کوشند شاید دریچه از مکنونات آن منکشف گردد و سرمایهٔ سعادت شود
و در مادهٔ شما بشری یافته ام که در مکتوبی نوشته بخواجه محمد هاشم کشمی سپرده ام که بشما رسانند مبادا
که بجرم خود حق سبحانه و تعالی شما را ضائع نگذارد و قبول فرماید اما ترسان و لرزان باشند و
بلهو و لعب نگذارند بعد صحبت مبادا تأثیری نماند و بحضرت حق سبحانه ملتجی و متضرع باشند و بقدر
ضرورت با اهل حقوق اختلاط نمایند و خاطرداری کنند و با جماعهٔ مستورات بوعظ و نصیحت زندگانی
نمایند و امر معروف و نهی منکر در حق ایشان دریغ نکنند و جمیع اهل خانه را بنماز و صلاح و اتیان احکام
شرعی ترغیب نمایند فانکم مسئولون عن رعیتکم حق سبحانه و تعالی شما را علم داده است عمل بر وفق
آن نیز کرامت فرماید و بران استقامت دهد آمین

مکتوب هشتاد و ششم بدرویش حبیب خادم در اسباب
ظهور خوارق و قلت آن ⁂ ارتکاب فضول مباحات باعث قلت ظهور خوارق است علی الخصوص
که کثرت مباشرت فضول بحد مشتبه رساند و از انجا عیاذاً بالله سبحانه بحوالی محرم آرد

کرامات کوہ خوارق کجا ہر چند دائرہ مباشرت مباح تنگ تر گرفتہ شود و بقدر ضرورت اکتفا نمودہ آید گنجایش
کشف و کرامات بیشتر شود و راہ ظہور خوارق کشادہ تر باشد ظہور خوارق شرط نبوت است نہ شرط ولایت
چہ اظہار نبوت واجب است نہ اظہار ولایت بلکہ ستر و اخفا در ہمہ مرتبہ اولی است زیرا کہ آنجا دعوت خلق است
و اینجا قرب حق جلشانہ و معلوم است کہ دعوت را اظہار لازم است و قرب را استتار مناسب کثرت ظہور
خوارق از ولی دلالت بر فضیلت او بر دیگران کہ آنقدر خوارق از ایشان بظہور نیامدہ است
ندارد بلکہ رواست کہ ولی باشد کہ اصلا خارقی از وی بظہور نیاید و افضل باشد از اولیائے کہ اظہار خوارق
نمودہ اند چنانچہ شیخ الشیوخ تحقیق اینمعنی در کتاب عوارف فرمودہ است ہرگاہ در انبیا علیہم الصلوۃ
والسلام ظہور قلت و کثرت خوارق کہ شرط نبوت است موجب فاضلیت و مفضولیت نباشد
در ولایت کہ شرط نیست موجب تفاضل چرا باشد الکارم کہ مقصود اصلی از ریاضات و مجاہدات انبیا
علیہم الصلوات والتسلیمات و تنگ گرفتن ایشان مباشرت و مباحات را بر نفوس خویش تحصیل ظہور
خوارق بودہ است کہ بر ایشان آن واجب و شرط نبوت شان بودہ نہ وصول بدرجات قرب الٰہی
جل سلطانہ چہ انبیا علیہم الصلوۃ والتحیات مجتبی اند کہ بقلاب جذب محبت کشان کشان ایشان را
می برند و بی مشقت شان بدرجات قرب الٰہی جلشانہ میرسانند انابت و ارادت ہست کہ ریاضات
و مجاہدات از برائے وصول بدرجات قرب جل سلطانہ آنجا در کار است کہ راہ مریدان است و
اجتبا راہ مرادان مریدان بمشقت و محنت بپاہائے خود میروند و مرادان را آرام و ناز و تنعم می برند
و بی محنت شان بدرجات قرب میرسانند باید دانست کہ ریاضات و مجاہدات شرط راہ انابت و ارادت
است و در راہ اجتبا مجاہدات شرط نیست مع ذلک نافع و سودمند ہست مثلاً شخصے را کہ کشان کشان
میبرند و او بآن کشش سعے و مشقت خود را نیز در بردن در کار دارد و دو و تردد و از آنکہ سعی خود را
کار نفرماید ہر چند رواست کہ گاہے کشش تنہا اگر اقوی بود کار بیشتر کند از آنکہ کشش مرکب
مذکور کند پس سعے و تردد و مشقت در راہ اجتبا شرط کمال وصول ہم نبود چنانچہ شرط
نفس وصول نیست آرے احتمال نفع دارد لوفی بعض الحال و فوائد و منافع ریاضات
و مجاہدات کہ عبارت از اقتصار بر ضروریات مباح است ارباب اجتبا را نیز بتغیر
این معنے کہ مذکور شد بسیار است مثل دوام جہاد اکبر و طہارت و نظافت باطن از

تلوثات

تلوثات دنیاے دنیہ چہ ہر قدر کہ از حوائج ضروری ست داخل دنیا نیست و آنچہ فضول ست
از دنیاست و نفع دیگر در ریاضات و اقتصار بر ضرورت قلت محاسبہ و مواخذہ آخروی ست
و ایضاً سبب ارتفاع درجات اخرویہ است چہ ہر قدر کہ در دنیا محنت ست اضعاف آن در آخرت
مسرت ست پس وجوہ دیگر ہم از برائے ریاضات و مجاہدات انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات
سوائے وجہے کہ بالا مذکور شد پیدا گشت پس واضح شد کہ ریاضات و اقتصار بر ضروریات مباحہ
اگرچہ شرط وصول در راہ اجتبا نیست اما فی حد ذاتہا محمود و مستحسن ست بلکہ نظر بہ فوائد مذکورہ
ضروری و لازم ربنا آتنا من لدنک رحمۃ وہیئ لنا من امرنا رشدا و السلام علی من اتبع
الہدی

مکتوب ہشتاد و ہفتم بمولانا صالح کولابی در اسرار مرادی

و مریدی حضرت ایشان مدظلہ العالی الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی من ہم
مرید اللہ ام و ہم مراد اللہ عز شانہ سلسلۂ ارادت من بے توسط با اللہ متصل است
تعالیٰ وید من نائب مناب ید اللہ است سبحانہ و ارادت من بمحمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
بوسائط کثیرہ است در طریقہ نقشبندیہ بیست و یک واسطہ درمیان ست و در طریقہ قادریہ
بیست و پنج و در طریقہ چشتیہ بیست و ہفت و ارادت من با اللہ تعالیٰ قبول وساطت
نمی نماید چنانچہ گذشت پس من ہم مرید محمد رسول اللہ ام صلی اللہ علیہ وسلم و ہم ہم پیر و پس
نزد او صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم بر خوان این دولت ہر چند طفیلی ام اما ناخواندہ نیامدہ ام
و ہر چند تابعم اما از اصالت بی بہرہ نیم و ہر چند امتم اما شریک دولتم نہ شرکتے کہ از ان دعواے
ہمسری خیزد کہ آن کفر ست بلکہ شرکت خادم ست با مخدوم تا نہ طلبیدہ اند بر سفرہ این دولت
حاضر نشدہ ام و تا نخواستہ اند دست باین دولت دراز نکردہ ہر چند طفیلے ام اما بے
حاضر و ناظر دارم ہر چند در طریقہ نقشبندیہ پیر من عبد الباقی ست رضی اللہ تعالیٰ عنہ اما تکفل
تربیت من الباقی ست جل جلالہ و عم نوالہ من بلفضل تربیت یافتہ ام و براہ اجتبا رفتہ سلسلۂ من
سلسلۂ رحمانی ست کہ من عبد الرحمن ام چہ رب من رحمن جلشانہ و عم احسانہ و مربی من
ارحم الراحمین و طریقۂ من طریقۂ سبحانی ست کہ از راہ تنزیہ رفتہ ام و از اسم و صفت جز ذات
تقدس و تعالیٰ آن خواستہ این سبحانی نہ آن سبحانی ست کہ بسطامی بآن قائل گشتہ است کہ آن از

باین ساسے نیست آن از دائرۂ انفس نہ برآمدہ است واین ماوراے انفس وآفاق ست وآن
تشبیہ است کہ لباس تنزیہ پوشیدہ است واین تنزیہ است کہ گردے از تشبیہ بوی نرسیدہ
وآن سرچشمہ از شکر جوش زدہ واین از عین محو برآمدہ است ارحم الراحمین درحق من اسباب
تربیت را غیر از معدات نداشتہ است وعلت فاعلے در تربیت من غیر از فضل خود را
نشناختہ از کمال کرم اہتمام وغیرتے کہ در حق من دارد تعالے وتقدس تجویز نمی فرماید
کہ فعل دیگری را در تربیت من مدخلے باشد ویا من بدیگرے درینعمے متوجہ گردم مربای
الٰہی ام جل شانہ ومجتبای فضل وکرم نامتناہی او تعالے ع باکریمان کارہا دشوار نیست

الحمد للہ ذے الجلال والاکرام والمنۃ والصلوۃ علی رسولہ والتحیۃ اولاً وآخراً

مکتوب ہشتاد وہشتم بحضرت مخدوم زادۂ عالیمرتبہ خواجہ محمد سعید سلمہ اللہ تعالی در اسرار
خلت خلیل واثبات تعین وجودے + حضرت حق سبحانہ وتعالے بندہ را کہ بدولت خلت
خود کہ بالاصالہ مخصوص بحضرت ابراہیم ست علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام مشرف سازد
وبولایت ابراہیمی سرفراز گرداند اورا انیس وندیم خود میفرماید نسبت انس والفت
کہ از لوازم خلت ست درمیان می آرد وچون نسبت خلت کہ از لوازم آن انس والفت ست
درمیان آمد قبح وکراہت اخلاق واوصاف خلیل از نظر مرتفع گشت چہ قبح اگر در نظر باشد
باعث نفرت وبے الفتی خواہد بود کہ منافی مقام خلت ست کہ سراسر الفت ست **سوال**
ارتفاع قبح اوصاف خلیل از نظر در مجاز ظاہر ست زیرا کہ رواست کہ درین موطن نسبت خلت
غالب آید وقبح اوصاف خلیل را مستور سازد امادر مرتبہ حقیقت کہ آنجا علم شے کماہو است قبیح را غیر
قبیح دانستن ومغلوب نسبت خلت شدن جائز نیست **جواب** در ہر قبیح وجہے از وجوہ
حسن کائن ست پس تواند کہ قبیح را نظر بآن وجہ حسن حسن داند وحکم بحسن آدمی فرماید باید دانست
کہ ہر چند دران قبیح حسن مطلق پیدا نشدہ است اما چون وجہ حسن او ملحوظ ومنظور مولی جل شانہ
گشتہ است ناچار بحکم الا ان حزب اللہ ہم الغالبون بر سائر وجوہ قبح آن غالب آمدہ است
وہمہ را برنگ خود ساختہ ومستحسن گردانیدہ فاولئک یبدل اللہ سیئاتہم حسنات
بدان ارشدک اللہ تعالے سواء الصراط کہ نسبت درمیان خلت ومحبت عموم وخصوص ست

خلت عام ست ومحبت فرد کامل او چہ افراط انس والفت محبت ست کہ باعث گرفتاری میگردد
وبیقراری وبے آرامی آرد وخلت سراسر انس والفت وآرام ست محبت ست کہ نشار گرفتاری
پیدا کردہ از افراد دیگر خلت متمیز گشتہ است وگویا جنس دیگر شدہ وہنرے کہ محبت درین
امتیاز پیدا کردہ است از سائر افراد خلت درد وحزن ست ونقش خلت ہمہ عیش وعشرت
وفسح در فرح وانس در انس ست ازینجا تواند بود کہ حضرت حق سبحانہ وتعالے خلیل خود را
علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام در دنیا کہ دار محن ست اجر عمل کرامت فرمودہ وہم در
آخرت قال اللہ تعالے فی حقہ وآتیناہ اجرہ فی الدنیا وانہ فی الآخرۃ
لمن الصالحین وچون محبت منشاء درد وحزن آمد پس در ہر فرد کہ محبت غالب باشد
درد وحزن بیشتر بود ازینجا گفتہ باشند کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم متواصل
الحزن واو فرمودہ علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام ما اوذی نبی مثل ما اوذیت چہ
فرد کامل از افراد انسانی در حصول محبت او بودہ علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام وہر چند او
محبوب بودہ است علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام اما چون نسبت محبت درمیان آمد
محبوب نیز در رنگ محب والہ گرفتار آمد حدیث قدسی ست الا طال شوق الابرار الی
لقائی وانا الیہم اشد شوقا اینجا **سوال** ست مشہور کہ شوق در مفقود باشد
وچون از آنحضرت جل وعلا ہیچ چیز مفقود نیست شوق چہ بود واشد شوق چہ باشد
جواب گوییم کہ مقتضاے کمال محبت رفع اثنینیت ست واتحاد محب بمحبوب وچونکہ این معنے
مفقود ست شوق موجود ست وچون تمناے اتحاد بالاصالت در محبوب کائن ست چہ محب
شاید کہ بمجرد وصل محبوب ہم قناعت کنند ناچار اشد شوق در جانب محبوب بود ومتواصل
الحزن صفت حبیب باشد اگر گویند حضرت حق سبحانہ بر جمیع امور قادر ست وہر چہ بخواہد اورا
میسر ست پس ہیچ چیز در حق او تعالی مفقود نباشد تا شوق تحقق گردد **جواب** تمنای امر دیگر ست
وارادت آن امر دیگر مراد او تعالے از ارادۂ او سبحانہ تخلف نکند اما تمنا بود وارادۂ حصول آن
نبود وجود آن نخواہد ع در عشق چنین بوالعجبیہا باشد + گاہ ہست کہ در عشق مجرد دوری مطلوب
باشد ووصل ہیچ ملحوظ نبود بلکہ وصل را نخواہد واز اتصال محبوب گریزان

باشد این از دیوانگیهای عشق ست بلکه از هنرهای عشق من لم یذق لم یدر بر سر اصل سخن رویم
و گوئیم که خلت لبس مقام عالیست و کثیر البرکت ست در عالم مجاز هر کسے را که با دیگرے انس و الفت
و سکونت و آرام ست همه از ظلال مقام خلت ست و همچنین هر بسطے و لذتے و آرامے
که از صور حسنه و مظاهر جمیله کائن ست از مقام خلت ست و محبت دیگر ست که انشاء دیگر دارد و اگر خلت
و انس و الفت آن در میان نبود هیچ مرکبے بوجود نیاید و هیچ جزو او با جزو دیگر
علی الخصوص که نسبت تضاد داشته باشد منضم نشود بلکه هیچ وجودے با ماہیتے ضم
نگردد بلکه هیچ عالمے در تحت ایجاد واجب تعالے داخل نیاید چه حب ست که سلسلهٔ
ایجاد را در حرکت آورده است و باعث وجود اشیا شده ان اعرف فخلقت الخلق
حدیث قدسی ست و حب فرد کامل خلت ست چنانچه گذشت پس اگر خلت نبود هیچ چیز
موجود نگردد و هیچکس با دیگرے جمع نشود و الفت نگیرد وجود عالم و نظام او هر دو مربوط
به خلت ست اگر خلت نباشد نظام نیز در رنگ وجود مفقود گردد پس خلت اصل ایجاد آمد
هم در جانب موجد و هم در جانب موجود چه خلت ست که ممکن را بقبول وجود مانوس ساخته
است و در قید ایجاد آورده بلکه عدم هم در خلوتخانهٔ خود بدولت خلت آرام یافته است
و با نیستی خود ساخته بلکه بنقیض خود نیز الفت و انس گرفته مرآت کمالات او شده است و واسطهٔ
وجود ممکنات آمده پس خلت از جمیع اشیا مبارکتر آمد و برکات او شامل موجود و معدوم گشت
چون معارف دقیقهٔ مقام خلت دانستی و عموم برکات آن را معلوم ساختی و نیز دانستی که مقام خلت
بالاصالت مخصوص بحضرت ابراهیم ست علی نبینا و علیه الصلوٰة و السلام و ولایت آن
ولایت ابراهیمی ست پس بدانکه اکنون برین فقیر بتوسل برکات این معارف ظاهر
ساخته اند که تعین اول تعین حضرت ذات تعالی و تقدس بحضرت وجود آن تعین اول
وجودے رب حضرت خلیل ست علی نبینا و علیه و علی جمیع الانبیاء الصلوٰة و التحیة و البرکة و السلام
لهذا او امام همه آمد انی جاعلک للناس اماما و سید البشر بمتابعت ملت او مامور گشت اتبع ملة
ابراهیم حنیفا علی نبینا و علیه الصلوٰة و السلام و بعد از وے هر پیغمبرے که
مبعوث گشت مامور بمتابعت او شد علی نبینا و علیهم الصلوات و التسلیمات و سائر تعینات در ضمن

این تعین وجودی مندرج ست اگر تعین علمی جملی ست در ضمن اوست و اگر تفصیلی ست هم
مندرج در وے ازینجا تواند بود که حضرت پیغمبر ما علیه و علی آله الصلوٰة و السلام ابراهیم علیه السلام را
با بوت یاد میکرد و سائر انبیاء را باخوت علی اجمعهم الصلوات و التسلیمات و اگر سائر انبیاء را به بنوت
یاد میفرمودند هم گنجایش داشت زیرا که تعینات این بزرگواران در ضمن تعین او که تعین علمی
جملی گفته اند مندرج ست علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات و آنچه در صلوٰة منطوقه
آمده است کما صلیت علی ابراهیم تواند بود که بواسطهٔ آن بود که وصول بحضرت ذات
تعالے و تقدس بے توسط تعین اول وجودی و بے توسل تمامی کمالات ولایت
ابراهیمی میسر نیست زیرا که قباب اول مر آن مرتبهٔ مقدسه را اوست و اوست که آئینه دار ی
غیب الغیب فرموده است و البطن بطون را بظهور آورده پس هیچکس را از
توسط او چاره نبود و خاتم الانبیاء را علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات امر بمتابعت او فرموده
تا به تبعیت او بولایت او برسد و از انجا بحضرت ذات جل شانه تجرد فرماید علیه و علی جمیع الانبیاء الصلوات
و التحیات **سوال** ازین بیان لازم آید که حضرت ابراهیم از حضرت خاتم الرسل افضل باشد
علی جمیع الانبیاء الصلوٰة و السلام و حال آنکه اجماع بر فضیلت خاتم الرسل ست علیه و علیهم
الصلوات و التسلیمات و نیز لازم می آید که تجلی ذات بالاصالت نصیب حضرت خلیل بود و دیگران
به تبعیت او باشد و حال آنکه مقرر اکابر صوفیه است که تجلی ذات بالاصالت مخصوص بر خاتم الرسل
است علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات و دیگران را به تبعیت اوست علیه و علی آله الصلوٰة و السلام
جواب وصول بذات نیز در رنگ تجلی ذات تعالے و تقدس بر دو قسم است باعتبار نظر بلکه
و باعتبار قدم یعنے نظر واصل است یا ناظر بنفس خود واصل آن قسم که وصول نظری ست
بالاصالت نصیب حضرت خلیل است که اقرب تعینات بحضرت ذات تعالی تعین اول ست
که رب اوست چنانچه گذشت و تا آن تعین نرسد نظر با وراے آن نفوذ نکند و آن قسم که باعتبار قدم ست
بالاصالت مخصوص بحضرت حبیب ست که محبوب رب العالمین بجو باز اجاے برند که خلیلان از انجا
در مانند مگر آنکه به تبعیت شان بروند خلیلے باید که نظر او تا مقام وصول رئیس محبوبان علیه و علی آله
الصلوٰة و السلام برسد و در راه کوتهی نه کند تجلی ذات بیک وجه بالاصالت مخصوص بحضرت خلیل ست

و دیگران تابع وی اند علی نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام و بوجه دیگر آن تجلی بالاصالت مخصوص بحضرت خاتم الرسل ست و دیگران تابع اویند علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات وچون وجه ثانی اقوی و ادخل ست در مراتب قرب ناچار تجلی ذات را بیشتر مناسبت بحضرت خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات بوی پیدا گردد او صلی الله علیه وسلم از حضرت خلیل و از سائر انبیا علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات افضل آمد پس فضل کلی درمیان انبیا نصیب این دو بزرگوار آمده هرچند یکی از دیگری افضل بود علیهما وعلیهم الصلوات والتسلیمات والبرکات و حضرت موسی علی نبینا وعلیه الصلوات والتسلیمات چون رئیس محبان ست چنانچه حضرت پیغمبر ما رئیس محبوبان ست علیه وعلی اتباعه الصلوٰة والسلام ناچار او را علی نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام بحکم المرء مع من احب بحضرت ذات تعالی معیتی هست دیگری را نیست و نیز دران حضرت او را قدمگاهی هست که بتوسل محبت اوست و بس دیگری را آنجا بخلافه نیست اما این فضل راجع بجهتی ست که توان گفت که فضل کلی ست چه جم غفیر از انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات درین مقام تابع اویند علی نبینا وعلیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات مع ذلک فضل کلی همان ست که نصیب خلیل و حبیب آمد علیهما الصلوات والتحیات و هرچند هر یکی بیک وجه تابع دیگر ست در وصول نظری حضرت خلیل اصل ست و حضرت حبیب تابع او علیهما الصلوات والتسلیمات و در وصول قدمی حضرت حبیب اصل ست و حضرت خلیل تابع او علیهما الصلوات والتحیات والبرکات و کمالات و فضائل مخصوصه حضرت کلیم را علی نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام آن قدر که باین فقیر ظاهر شده بخاطر هست که در کاغذ علیحده ثبت نماید ان شاء الله تعالیٰ باید دانست که انبیا بتوسل نبی بحضرت ذات تعالیٰ برسند علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات آن نبی درمیان ذات حضرت تعالیٰ و درمیان آن انبیا حائل نیست و ایشان را از حضرت ذات بالاصالت نصیب ست غایت ما فی الباب وصول بآن درجه ایشان را مربوط بتبعیت آن نبی ست علیه وعلیهم الصلوات والتحیات بخلاف امت نبی که بتوسل او برسد آن پیغمبر درمیان حائل ست مگر آنکه فردی از افراد امت را بالاصالت از حضرت ذات تعالیٰ نصیب بود آنجا نیز حیلوله نبی مفقود ست و تبعیت او موجود علیه الصلوٰة والسلام و قلیل ما هم بل اقل **سوال** برین تقدیر فرق درمیان

آن فرد امت و سائر انبیا چه بود که حیلوله در هر دو مفقود ست و تبعیت موجود **جواب** تبعیت در فرد امت باعتبار تشریع ست تا متابعت شریعت نبی نکند نرسد و تبعیت در انبیا باعتبار آنست که نبی متبوع را وصول بآن درجه اولاً بالذات ست و دیگران را ثانیاً و بالعرض چه مطلوب از دعوت محبوب ست و دیگران از الطفیل او خوانند و به تبعیت او طلبند اما همه جلیس یک سفره اند و در یک مجلس علی تفاوت الدرجات استیفاء تلذذ ذات و نعمات میفرمایند الیشان اند که زله بردار ایشان اند و الوش خور شان مگر فردی از افراد ایشان را که بکرم خداوندی جل شانه مخصوص شود و جلیس مجلس اکابر گردد چنانکه گذشت ؎ باکریمان کارها دشوار نیست ؛ مع ذلک امت امت ست و پیغمبر پیغمبر ست هرچند سرافراز گردد و علو بسیار پیدا کند دولتی ست که سر او بپای پیغمبری برسد قال الله تعالیٰ ولقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون **سوال** مراد از متابعت ملت ابراهیم که حضرت پیغمبر بآن مامور شد چیست و با وجود استقلال شریعت او امر به تبعیت چه باشد علیه وعلی جمیع الانبیاء الصلوات والتسلیمات **جواب** استقلال شریعت به تبعیت جنگ ندارد روا است که حضرت پیغمبر ما علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام شریعت را بالاصالت اخذ کرده باشند اما بواسطه حصول امری مامور بمتابعت حضرت خلیل علی نبینا وعلیه الصلوات والسلام کردند چه آن امر از خصائص آن متبوع ست که مامور بمتابعت او شده است و حصول آن امر بحصول آن متابعت مربوط ست مثلاً شخصی ادای فرض از فرائض نماید مع ذلک نیت متابعت نیز کند و گوید این فرض را نبی ما ادا کرده است ما هم ادا کنیم برین تقدیر امید ست که سوای ثواب ادای فرض ثواب متابعت جدا یابد و بآن نبی مناسبت پیدا کرده از برکات استفاده نیز نماید و تفتیش آنکه مراد از متابعت ملت متابعت تمام ملت است یا بعض و اگر تمام ست با وجود نسخ بعضی از احکام متابعت کل چگونه راست آید و اگر بعض ست هم بی خدشه نیست حل آن را علمای تفسیر نموده اند آنجا رجوع باید کرد که آن باب علمای ظواهر ست بعلوم صوفیه مناسبت کم دارد سبحان الله معارفی از من ظاهر میگردد که از غرابت آن نزدیک ست که ابنای جنس هم از من نفرت پیدا کنند و محرمان نیز در مقام ستیز آیند و محرم گردند مراد حصول آن معارف چه اختیار ست که در اظهار آن چه کار و بار دارد نمیدانند که تعین اول وجود یکی

وآن رب حضرت خلیل ست ومبداء تعین او علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام ودرین هزار سال
هرگز کسے نه شنیده است که تعین اول وجودے بود وآن رب خلیل الرحمن باشد
علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام در متقدمین این عبارت متعارف نبود وتعین وتنزل الگنجایش
نه در متاخرین که این قسم سخنان متعارف گشت تعین اول تعین علمی قرار یافت وآن رب
خاتم الرسل مقرر گشت علیه الصلوات والتسلیمات امروز که خلاف مقرر اند کسے ظاهر غلو وخیال
باید کرد که بر سر او چه آید وچه سان مطعون وملام گردند انکار ند که تفضیل خلیل بر حبیب نماید و
حبیب را جز و خلیل میسازد وعلیهما الصلوات والسلام زیرا که سائر تعینات را مندرج در تعین اول
میدانند هر چند در بالا دفع توهم ایشان نموده است وجواب شافی گفته اما معلوم نیست که بآن
اکتفا نمایند وبآن شفا متشفی گردند چه توان کرد جهل وعناد وتعصب را علاج نیست مگر
آنکه مقلب القلوب بقدرت کامله خود دلهائے ایشان را بگردانند ومحامل قبول استماع حق سازد
بزرگی حضرت خلیل وعلو شان او ان امر اتبع که به حبیب خود فرموده است توان دریافت
علیهما الصلوات والتسلیمات که متبوع را با تابع چه نسبت ست اما محبوبیتی که نصیب خاتم الرسل آمد
علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات بر جمیع فضائل ومراتب قرب چربید واز همه پیش متقدم
ساخت هزار مراتب قرب بیک نسبت محبوبیت برابر نمیتواند شد محب محبوب را از نفس خود
عزیز تر میخواهد بدیگران چه رسد که بوی مشارکت طلبند **سوال** تو در رسائل نوشته که رب
حضرت خلیل هم شان العلم ست چنانچه رب حضرت حبیب ست علیهما الصلوات والتسلیمات
انیقدر فرق ست که آنجا به تفصیل ست وانیجا باجمال **جواب** این معرفت پیش از
وصول بحقیقت این ولایت خلت بوده است وچون بحقیقت این ولایت متحقق شد معامله
چنانچه بود ظاهر گشت گوئیا آن معرفت متعلق بظل این حقیقت بوده است والله سبحانه
الملهم للصواب آخرین معارف واضح گشت که وجود عین ذات نیست بلکه تعینے ست
اسبق از تعینات حضرت ذات تعالی وتقدس وآنکه وجود را عین ذات گفته است تعین را
لا تعین انگاشته است وغیر ذات را ذات دانسته ومناقشه در غیریت محض ندارد که از تنگی عبارت
است **سوال** این تعین اول وجودی را که تو یافته بآن تعین اول علمی که دیگران

یافته اند چه نسبت ست ودرمیان این دو تعین تعین دیگر هم هست یا نه **جواب** تعین وجودے
فوق تعین علمے ست وفوق تعین علمی که مرتبۂ حضرت ذات ولا تعین گفته اند همین تعین وجودے
ست که عین حضرت ذات یافته اند ووجود را عین ذات دانسته ودرمیان این دو تعین شان
الحیوة ست که اقدم جمیع شیونات ست بعد از ان شان العلم ست اجمالاً وتفصیلاً وتابع
اوست لیکن این تعین میانگی را نظر درنظر نمی درآید واو مناسبت بحضرت ذات تعالی از همه
بیشتر دارد واستغناء ذاتی در وے بسیار جلوه گر ست انیقدر مفهوم میگردد که فیوض
وبرکات آن خصوصاً بروحانیان مستفاض ست والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال سبحانک
لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم **تنبیه** انچه بالا گذشته است که وصول نظری
بالاصالت نصیب حضرت خلیل ست ووصول قدمی بالاصالت نصیب حضرت حبیب
علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام نه بآن معنی ست که آنجا شهود ومشاهده است ویا قدم را
آنجا گنجایش ست آنجا شهود را گنجایش نیست قدم چه باشد بلکه قدمے ووصولے ست
مجهول الکیفیت اگر در صورت مثالیه بنظر مرتسم گشت وصول نظری میگویند واگر بقدم وصول
قدمی والا النظر وقدم از ان حضرت جل شانه هر دو واله وحیران است والسلام علی من اتبع
الهدی **مکتوب هشتاد ونهم** بقاضی اسماعیل فرید آبادی در شرح سخن شیخ روزبهان بقلی
بعضے دقائق توحید وجودے وقال الشیخ الولی روزبهان البقلی قدس سره فی تبیین غلطات المتصوفة
دیگر غلط آنست که گویند همه اوست واین همه جزئیات متفرقه حادث یکذات خواهند وبرینکه اگر را
گویند که ما خود اوئیم پس آن کافران را صد هزار خدا باشد وخداوند تعالی وتقدس
از جمع وتفرقه محدثات منزه است واحد ست که جز ورا بر وراه نیست حلول نه پذیرد ومتلون
نشود بدین قول کافر اند ونه خود را دانند ونه خدا را که اگر کسے حق بودے کے فنا شدے
قومے را غلط در روح وانبیا را در جسم ست قاتلهم الله سبحانه انتهى پوشیده نماند که عبارت
همه اوست هر چند در قدماء صوفیه قدس الله تعالے اسرارهم متعارف نبوده است
اما مثل انا الحق وسبحانی ولیس فی جبتی سواه وامثال آنها بوده بسیار ست که مؤدی این
عبارت وآن عبارات یکے ست ع آب از سر چو گذشته است چه یک نیزه چه صد بمثل موزون

مشهورست که در متاخران صوفیه این عبارت شائع و ذائع ست و بی تکلف همه اوست میگویند و بران قول اصرار دارند مگر قلیلے از ینها که درین عبارت و امثال این عبارت تردد دارند بلکه صورت انکار اظهار می نمایند و انچه این فقیر از اطلاقات ایشان معنی همه اوست می فهمد آنست که این همه جزئیات متفرق حادث ظهوریکذات الله تعالی و تقدس در رنگ آنکه صورت زید مثلاً در مرایاے متعدده منعکس گردد و ظهور آنجا پیدا کند گویند همه اوست یعنی این همه صور که در مرایاے متعدده نمود پیدا کرده است ظهوریکذات زیدست اینجا کدام جزئیت و اتحادست و کدام حلول و تلون ذات زید با وجود اینهمه صور بر صرافت و حالت اصلی خودست و این صور در وے نه هیچ افزوده است و نه هیچ کاسته آنجاکه ذات زیدست این صور را آنجا نامے و نشانے نیست تا باو هی نسبتے از نسب جزئیت و اتحاد و حلول و سریان پیدا کنند سر الآن کما کان را اینجا باید جست چه در مرتبهٔ که اوست تعالی چنانچه عالم را پیش از ظهور آنجا گنجایش نبود و بعد از ظهور هم آنجا هیچ گنجایش نباشد فلاجرم یکون الآن کما کان عجائب کارو بارست بسیارے از اکابر متقدمین صوفیه ازین عبارت توحید آمیز معنی حلول و اتحاد می فهمند و تکفیر و تضلیل قائلان آن عبارت می نمایند و بعضے از ینها توجیهات آن عبارات را بر نهجے میفمایند که بمذاق قائلان هیچ نسبت و مناسبت ندارد و صاحب عوارف میفرماید که قول انا الحق از منصور و قول سبحانی از بایزید بسطامی بر طریق حکایت بوده است یعنی از حق جل و علا سلطانه اگر بطریق حکایت نباشد بلکه شائبه حلول و اتحاد درمیان بود قائلان این اقوال را رد میناییم چنانچه نصارے را رد میکنیم که بحلول و اتحاد قائل اند و از تحقیق سابق واضح گشت که درین عبارات شطح نا هیچ حلول و اتحاد نیست و اگر حمل ست باعتبار ظهورست نه باعتبار وجود چنانچه فهمیده اند و بحلول و اتحاد برده ما نا که این مسئلهٔ توحید در متقدمان صوفیه نیک محرر و ملخص نشده بود هر کسے از ینها که مغلوب حال میگشت کلمه در توحید که اتحاد نما باشد از وے ظاهر می شد و از غلبهٔ سکر بسر آن در نیرفت و ظاهر آن عبارات را از شائبهٔ حلول و اتحاد مصروف نمیساخت و چون نوبت بشیخ بزرگوار محی الدین بن العربی قدس سره رسید او از کمال معرفت این مسئله دقیقه را شرح ساخت و مبوّب و مفصل گردانیده در رنگ صرف و نحو در تدوین آورد مع ذلک جمعی ازین

طائفه مراد او را نفهمیده تخطیهٔ او نمودند و مطعون و ملام ساختند و درین مسئله در اکثر تحقیقات شیخ محق ست و طاعنان او دور از صواب بزرگی و وفور علم شیخ را از تحقیق این مسئله باید دریافت نه رد و طعن او باید کرد و این مسئله هرچند میرود بتلاحق افکار متاخران واضح و منقح تر میگردد و از شبهه های حلول و اتحاد دورتر مے افتد نحویکه الحال بتلاحق افکار متاخران نحویه واضح و منقح گشته است هرگز در زمان سیبویه و اخفش آن تنقیح و وضوح نداشت که تکمیل صناعت بتلاحق افکارست امام اعظم و امام ابی یوسف رضی الله تعالی عنهما تا ششماه در مسئله خلق قرآن باهمدیگر مناقشه داشتند و رد و بدل میکردند بعد از شش ماه مشخص شد کسے که قرآن را مخلوق گوید کافر گردد این طول منازعت بواسطهٔ عدم تنقیح این مسئله بوده است درینوقت و الحال که بتلاحق افکار منقح شده است گوئیم که محل نزاع اگر حروف و کلمات اند که دال اند بر کلام نفسے شک نیست که حادث اند و مخلوق و اگر مدلولات مراد باشد قدیم و غیر مخلوق ست این تنقیح از برکات تلاحق افکارست بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که معنی دیگر هم این عبارت ست که از حلول و اتحاد بعیدست یعنی همه نیستند موجود اوست تعالی نه آنکه اینها هم هستند و ما و متحد اند تعالے این را خود ابلهے نگوید از بزرگان چگونه متصور شود و چون در غلبهٔ محبت ماسواے محجوب از نظر این بزرگواران مستور می گردد و غیر او در شهود شان نمی ماند میگویند همه اوست یعنے اینهمه که ثابت می نمود متوهم و متخیل بوده است موجود اوست تعالی برین تقدیر هم نه شائبه جزئیت و اتحادست و نه مطلب حلول و تلون مع ذلک این فقیر امثال این عبارت را نمی پسندد و هرچند ازین مقاصد بری است زیرا که شایان مرتبهٔ تقدس و تنزیه خداوندی نیست جل سلطانه اینها چه باشد که مظاهر او بوند تعالی ع در کدام آئینه درآید او بنمود ایشان را یارای آن کجاست که باعتبار ظهور هم بوے تعالے محمول گردند اگر مظهر اند ظلے از ظلال کمالات آن اند مظهر اند و آن ظل که آنها مظهر او یند خداوند جل سلطانه که او را چندین هزار ظلال با ذات تعالے درمیان بوده باشد ان لله سبعین الف حجاب من نور و ظلمة شنیده باشند پس بے تحاشے مظهر ظلے از ظلال کمال او را بجانب بروے تعالی محمول داشتن و اوست گفتن سوء ادب ست و کمال جرأت اما چون در غلبهٔ سکر حال ست آنقدر مذموم

نیست و همچنین بر توجیه ثانی شهود خود را عین حق دانستن و باعتبار آن محمول ساختن نیز سو
ادب ست بلکه خلاف واقع آن مشهود هم ظلے از کمالات اوست سبحانه و او تعالی وراء
الوراء است ثم وراء الوراء نیز هرچه مشهود ست شایان نفی ست پس حق بنود جل و علا
خواجه نقشبند میفرمایند قدس سره هرچه دیده شد و شنیده شد و دانسته شد آن همه غیر حق ست
سبحانه بحقیقت کلمه لا نفی آن باید کرد و آنچه مختار این حقیر ست درین مسئله و مناسب شان اقدس
و تنزیه است عبارت همه از وست نه بآن معنی که علمای ظواهر بران اقتصار نمایند و گویند
صدور و خلق همه از وست این خود صادق ست مع ذلک اینجا علاقه دیگر هم هست که علمابآن
مهتد نگشته اند و صوفیه بدریافت آن ممتاز گشته و آن ارتباط اصالت و ظلیت است
یعنے اگر وجود ممکن ست ناشے از وجود واجب ست تعالے و پرتو وجود اوست سبحانه و
همچنین اگر حیات است ناشی از صفت حیوة اوست سبحانه و پرتو آن حیوة مقدسه است
علی هذا القیاس العلم والقدرة والارادة وغیره پس بطور صوفیه عالم هم صادر از وست
سبحانه و هم ظل کمالات او و ناشی ازان کمالات منزه او تعالی مثلاً وجودی که بممکن
داده اند نه امری ست که بسر خود باشد و استقلال او را حاصل بود بلکه آن وجود پرتو ظل وجود واجب ست
تعالی و همچنین حیوة و علم وغیرها که بممکن بخشیده اند نه اموری اند که باستقلال ثبوت از صانع تعالے
پیدا کرده اند بلکه وجود و صدور از صانع تعالے اینها ظلال کمالات وے اند سبحانه و صدور و
امثال آن کمالات همین ارتباط اصالت و ظلیت و صوفیه بآن مهتد گشته اند معامله صوفیه را
با علای علیین برده است نه بفنا و بقا رسانیده بولایت خاصه متحقق ساخته و چون علماء ظواهر را
باین دید میسر نشده است از فنا و بقا بهره نرسید بولایت خاصه متحقق نشده و صوفیه کمالات
خود را ظلال کمالات واجب تعالے یافته اند و وجود و سائر توابع وجود را عکوس آن کمالات
دانسته ناچار خود را امیش از امانت دار کمالات او ندیده اند و غیر را از مرایای آن کمالات نیافته
چون بحکم ان الله یامرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها این امانت را باهل امانت بسپارند و این
کمالات را او دست بذوق باصل بدهند خود را معدوم یابند و میت دانند چه وجود و حیات چون
باصل رفت معدوم و میت ماند و فنا متحقق گشت للمولوی ؎ چون ندانستی تو او را از جسد

سوی آنحضرت نسب کردی درست ☆ وانکه دانستی که ظل کیستی ☆ فارغی گر مردی و گر زیستی ☆
بعد از فنا اگر او را ابقا مشرف سازند مرۃ ثانیه وجود و توابع وجود از صفات کامله او عطا
خواهند فرمود و بولایت ثانیه متحقق خواهند ساخت لن یلج ملکوت السموات من لم یولد
مرتین ☆ هنیئا لارباب النعیم نعیمها ☆ بار خدایا از تنگی عبارات الفاظے که شرع باطلاق آن وارد
نشده است در رنگ ظلیت وغیرها اطلاق مینمایم و میگویم وجود ممکن ظل وجود واجب ست تعالی و
صفات او ظلال صفات کامله او تعالی ازین اطلاقات ترسان و لرزان ام و چون اولیائے تو
باین اطلاقات سبقت نموده اند امیدوار عفوم ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا باید دانست
ازین تحقیق که سابق نموده اند واضح گشت که صوفیه که قائلند بکلام همه اوست عالم را با حق جل و علا
متحد نمیدانند و حلول و سریان اثبات نمیکنند و حملے که مینمایند باعتبار ظهور ظلیت ست
نه باعتبار وجود و تحقق و هرچند از ظاهر عبارات شان اتحاد وجودے متوهم شود اما حاشا
که مراد شان آن بود که کفر و الحاد ست و چون حمل یکے بر دیگرے باعتبار ظهور گشت نه باعتبار
وجود معنی همه اوست همه از وست که مدظل شئے ناشی ازان شی ست و هرچند در غلبه حال همه اوست
گویند اما فی الحقیقت مراد شان ازان عبارت همه از وست باشد فلا مجال فی النظر فی کلامهم و تحکم
بتضلیل قائلیهم و تکفیرهم بدانکه ظل شئے عبارت از ظهور شئے ست در مرتبه ثانیه یا ثالث یا
رابع مثلاً صورت زید که در مرآت منعکس گشته است ظل زید ست و ظهور زید ست در مرتبه ثانیه
و زید فی حد ذاته در مرتبه وجود اصلی خود ست که بظلی خود را در مرآت ظاهر ساخته است بے آنکه در
ذات و صفات او تلوینی و تغیری رو دچنانچه گذشت ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شئ
قدیر والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب نودم** بفقیر هاشم کشمے در جواب سوالے
که نموده از حقیقت مشاهده عرفا راجع و علا پرسیده بودند که بعضے از محققان صوفیه اثبات
رویت و مشاهده او تعالی بدیده دل در دنیا میفرمایند کما قال الشیخ العارف فی کتاب العوارف
موضع المشاهدة بصر القلب الخ و شیخ ابو اسحق کلابادی قدس سره که از قدمای این طائفه علیه است
و از رؤسای ایشان در کتاب تعرف می آرد اجمعوا علی انه تعالی لا یری فی الدنیا بالابصار و لا
بالقلوب الا من جهة الایقان توفیق میان این دو تحقیق چیست و راے تو بر کدام

فائدہ
همه اوست و همه از وست

واجماع باوجود اختلاف بچه معنی ست بدان ارشدک الله تعالی که مختار این فقیر درین مسئله قول جناب
تعرف ست قدس سره ومیداند که قلوب را درین نشاء از ان حضرت جل سلطانه غیر از ایقان الحیبی
نیست آنرا رویت انکار ندیا مشاهده وچون قلب را رویت بود ابصار را چه بود که او درنشاء
ورنمیعالمه بیکار ومعطل ست غایت مافی الباب معنی ایقان که قلب را حاصل شده است در عالم
مثال بصورت رویت ظاهر میشود وموقن به بصورت مرئی چه در عالم مثال هر معنی را صورتی ست
مناسب عالم شهادت وچون در عالم شهادت کمال یقین در رویت ست آن ایقان نیز بصورت رویت
درمثال ظاهر میگردد وچون ایقان بصورت رویت ظاهر شود متعلق آنکه موقن به است ناچار بصورت
مرئی اینجا ظاهر گردد وچون سالک آنرا در مرآت مثال مشاهده می نماید از توسط مرآت زائل
گشته وصورت را حقیقت دانسته می انگارد که حقیقت رویتے اورا حاصل گشته است ومرئی
پیدا آمده نمیداند که ان رویت صورت ایقان اوست وآن مرئی صورت موقن به او این از اغلاط
صوفیه است واز تلبیسات صور بحقائق وهمین دید چون غالب می آید واو باطن بظاهر می ترا ود سالک را
در توهم می اندازد که رویت بصری نیز حاصل گشته مطلوب از گوش باغوش آمده نمیداند که حصول آن معنی چون در اصل
به بصیرت ست نیز مبنی بر توهم تلبیس ست به بصر که درین نشاء فرع اوست چه رسد ورویت او از کجا حاصل شود
در رویت قلبی جم غفیر از صوفیه در توهم افتاده اند وحکم بوقوع آن کرده ودر رویت بصر مگر ناقصی ازین طائفه در توهم
وقوع آن افتاده باشد که مخالف اجماع اهل سنت وجماعت ست شکر الله تعالی سعیهم **سوال** موقن به را چون صورت
درمثال پیدا شد لازم آید که حق سبحانه آنجا صورت بود **جواب** تجویز نموده اند که حق را سبحانه هر چند مثل نیست
اما مثال هست وروا داشته اند که درمثال بصورتے ظهور فرماید چنانچه صاحب فصوص قدس سره
رویت اخروی را نیز بصورت جامعه لطیفه مثالیه مقرر ساخته است وتحقیق این جواب آنست که آن صورت
موقن بصورت حق نیست سبحانه درمثال بلکه صورت مکشوف صاحب ایقان ست که ایقان او بآن تعلق
گرفته است وآن مکشوف بعض وجوه واعتبارات ذات حق ست سبحانه ذات حق جل وعلا لهذا چون معامله عارف
بذات میرسد جل سلطانه این قسم تخیلات پیدا نمیشود وهیچ رویت ومرئی تخیل نمیگردد چه ذات
اقدس سبحانه را درمثال صورتے کائن نیست تا آنرا صورت وی وانماید وایقان آنرا بصورت
رویت وانماید یا آنکه گوئیم در عالم مثال صور معانی ست نه صورت ذات وچون عالم تمامه مظاهر اسماء

وصفات ست از ذاتیه بهره ندارد چنانچه تحقیق آنرا در مواضع متعدده نموده ایم پس ناچار تمامه از قسم معانی
باشد ودرمثال آنرا صورتے کائن بود ودر کمالات وجوبی هر جا صفت وشان ست که قیام بذات
دارد واز قبیل معانی ست اگر آنرا درمثال صورتے بود ولو بالنقص گنجائش دارد اما ذات
او را سبحانه حاشا که در مرتبه از مراتب صورت بود چه صورت مستلزم تحدید وتقیید ست وتقیید
در هر مرتبه که باشد مجوز نیست مراتب همه که مخلوق اویند سبحانه کجا گنجائش دارند که خالق خود را محدود ومقید سازند
هر که تجویز مثال دران حضرت جلشانه نموده است باعتبار وجوه واعتبارات ست نه باعتبار عین ذات تعالی
وهر چند تجویز مثال در وجوه واعتبارات حق ذات تعالی هم برین فقیر گران ست مگر آنکه در ظلی از ظلال
بعیده آنرا تجویز نموده آید ازین بیان واضح گشت که در عالم مثال ارتسام صور معانی وصفات را کائن ست
نه ذات را تعالی پس آنچه صاحب فصوص تجویز رویت اخروی بصورت مثالیه نموده است چنانچه گذشت آن
رویت حق نیست تعالے بلکه رویت صورت حق هم نیست سبحانه چه او را سبحانه صورتی نیست تا رویت
بآن تعلق پیدا کند واگر درمثال صورتی هست ظلے از ظلال بعیده او را کائن ست پس
رویت آن رویت حق چرا باشد سبحانه شیخ قدس سره در نفی رویت حق جل وعلا از معتزله
وفلاسفه هیچ کم پائی نمیکند بلکه اثبات رویت بر نهجے مینماید که مستلزم نفیے رویت ست
وآن ابلغ در نفی ست از صریح نفی لان الکنایة ابلغ من التصریح قضیه مقرره است این قدر فرق
که مقتدای این جماعت عقل علیلشان ست ومقتدای شیخ کشف بعید از صحت ما ناکه او لا غیر
تا نه مخالفان که در تخیله شیخ نشسته کشف اورا نیز درین مسئله از صواب منحرف گردانیده است
وائل بمذهب شان ساخته وچون از اهل سنت بوده است صورت اثبات آن نموده است وبآن
اکتفا کرده که آنرا رویت انگاشته ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا وتحقیق این مسئله دقیقه که در حل بعض
از سوانح کتاب عوارف نوشته است نیز تحریر یافته است نه انچه از اجماع پرسیده بودند تو اند بود
که تا آن وقت خلافی که شایان اعتداد باشد بظهور نیامده باشد یا اجماع مشائخ عصر خود خواسته
باشد والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال **مکتوب نود ویکم** بمولانا طاهر بدخشی در جواب
اسولۂ او از فرق میان معرفت وایمان حقیقے وغیر ذلک بعد الحمد والصلوات وتبلیغ الدعوات
میرساند صحیفۂ شریفه اخوی اعزی که بمصحوب شیخ سجاول ارسال داشته بودند رسید الحمد لله

سبحانه که بسلامت و بعافیت اند چند اسوله اندراج نموده بودند در جواب آن انچه بخاطر رسیده
نوشته شد نیک توجه نمایند **سوال** اول آنکه درمیان معرفت و ایمان حقیقی چه فرق ست جوابش
آنست که معرفت دیگرست و ایمان دیگر چه معرفت شناختن ست و ایمان گرویدن شناخت بود
و گرویدن نبود اهل کتاب را در حق پیغمبر ما علیه و علی آله الصلوٰة والسلام معرفت بود و می شناختند
که پیغمبر ست کما قال الله تعالی یعرفونه کما یعرفون ابناءهم اما بواسطه عناد چون گرویدن نبود ایمان
متحقق نشد و معرفت هم در رنگ ایمان دو قسم است صورت معرفت ست در رنگ صورت ایمان
و حقیقت معرفت ست در رنگ حقیقت ایمان صورت ایمان همان ست که حضرت حق سبحانه از
کمال رافت و رحمت خود در شریعت از برای نجات اخروی بآن اکتفا فرموده است و آن گرویدن
قلب ست با وجود انکار و تمرد نفس امّاره و صورت معرفت هم مقصود بهمان لطیفه است با وجود
جهل امّاره حقیقت معرفت آنست که امّاره از جهالت جبلی خود برآید و شناسائی پیدا کند
و حقیقت گرویدن ایمان اوست بعد از شناسائی و مطمئنه گشتن او بعد ازانکه طبیعی او بوده
اگر گویند که در شریعت تصدیق قلبی اعتبار کرده اند این گرویدن عین آن تصدیق ست یا
امرے ست ورای آن تصدیق اگر ورای تصدیق باشد لازم آید که در ایمان سه چیز معتبر باشد
اقرار و تصدیق و گرویدن و این خلاف مقرر علماست و عمل را که بعض علما اعتبار در ایمان نموده اند
جزو چهارم ایمان میشود **جواب** گوئیم که گرویدن عین تصدیق ست زیرا که تصدیق که حکم ست
عبارت از اذعانست که معبر بگرویدن ست اگر پرسند که اهل کتاب حضرت پیغمبر ما را علیه و علی آله
الصلوٰة والسلام چون بعنوان نبوت میدانستند ناچار حکم بنبوت علیه و علی آله الصلوٰة والسلام میکردند و
اذعان و گرویدن ایشانرا حاصل میشود چه حکم برین تقدیر عین گرویدن ست پس ایمان در حق
ایشان چرا متحقق نشود و بکدام علت از کفر نه برآیند جواب گوئیم که بعنوان نبوت میدانستند اما بواسطه تعصب و عناد قلب
ایشانرا اذعان حاصل نمیشد تا حکم به نبوت او نمایند معرفت و تصور بود و اذعان حاصل نشد تا تصدیق گردد
و بایمان رساند و از کفر برآرد فرق دقیق ست بشنو و بوجدان خود رو با وجود عناد نبی الله فعل کذا
توان گفت لیکن تا اذعان پیدا نشود انه نبی الله نمیتوان گفت زیرا که در صورت اولی تصورست
و حواله بمعرفه مشهوره است و در صورت ثانیه تصدیق ست که مبنی بر اذعان و گرویدن ست

چون

وچون اذعان نبود تصدیق چه صورت بندد والله در صورت اولی مقصود اثبات نبوت نیست بلکه
اثبات فعل است و در صورت ثانیه مقصود اثبات نبوت است عناد او آنرا برنتابد پس اذعان
چه صورت دارد اگر فرضاً بے حصول اذعان تصدیق و حکم پیدا شود آن نیز داخل تصور است و
صورت تصدیق تا اذعان پیدا نشود در حقیقت تصدیق صورت نه بندد و ایمان حاصل نشود و این مسئله
از امهات مسائل کلام است و بسیار دقیق است فحول علماء در حل آن درمانده اند بعضے ازینها از اضطرار
رکن ثالث در ایمان افزوده اند و گرویدن را زاید بر تصدیق داشته و جمعے دیگر که تصدیق را عین
گرویدن گفته اند حل این معما کما ینبغی نموده اند و باجمال گذرانیده الحمد لله الذی هدانا لهذا
وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله بشنو مرکب تقییدی و مرکب توصیفی مثل نبی الله و هذا النبی
هرچند متضمن حکم است بانه نبی و مشتمل است بر معرفت او بعنوان نبوت اما حصول تصدیق بانه نبی
موقوف بر اذعان است که ثمرت ایمان است غلام زید فعل کذا و رجل صالح فی الحکم کذا هر دو بے اذعان
کائن و صحیح است و در هر دو معرفت بعنوان غلامیت و صلاحیت ثابت اما اذعان نیست
که تصدیق به غلامیت و صلاحیت هر یک حاصل آید اگر گویند که تو اذعان نفس بعد از
اذعان قلب گفتی و اذعان نفسی را با یمان حقیقی تعبیر نمودی و حال آنکه فلاسفه و ارباب معقول
در تصدیق مطلق اذعان نفس گرفته اند از اذعان قلب سخن نگفته جواب گوئیم که ارباب معقول گاهے
از نفس روح میخواهند و گاهی قلب اراده مینمایند بالجمله تدقیقات فلسفی ایشان در جاهای دیگر است که
اکثر آن لاطائل است اینجا آنها معطل و بیکاراند و حکم عوام دارند نوبت تدقیق اینجا بصوفیه رسیده است
که با حکام هر لطیفه متلبس میگردند و از هر کدام لطائف بسیر و سلوک بالا میگذرند و نفس را از قلب جدا
میسازند و روح را از سر علیحده و خفی را از اخفی متمیز میگردانند مر ارباب معقول را غیر از معرفت اسمائی
اینها معلوم نیست که نصیبی باشد نفس اماره را فلاسفه شئ بزرگ دانسته اند و از مجردات شمرده از قلب
و روح نامے نبرده اند و از سر و خفی و اخفی نشانے نداده اند فسبحانه ملکا یسوق الاهل الی الاهل جواب
دیگر گوئیم که ارباب معقول نظر باحکام عادتے نموده اذعان نفس را که قریب بفهم اینها بوده است
ذکر کرده اند و سخن ما در تصدیقات احکام شرعیه است که نفس را بالذات از آنها انکارست
اذعان چه بود و این انکار است که منکر را بحد عداوت صاحب آن احکام رساند نعوذ بالله من شرور

انفسنا ومن سیئات اعمالنا و در حدیث قدسی آمده عاد نفسک فانها انتصبت بمعادات
ارحم الراحمین از کمال مهربانی در اوائل حال اذعان نفس را منظور نداشت و باذعان
قلب نجات را مربوط ساخت اگر ثانیاً بمحض کرم او سبحانه اذعان نفس هم میسر شد نور علی نور
و سرور علی سرور و وصول علی درجات الولایة وحصول الحقیقة الایمان نوشته بودند که جواب موافق
فهم و دانش فقیر نوشته شود که معلوم توانم کرد مسئلهٔ بسیار دقت دارد و حل آن هم بوقت مشکل است
بلکه نفس حل وقت میطلبد گناه عبارت چیست بایستی این فکر را اول میکردند و بسوال حل این
طور معما جرأت نمی نمودند فلا تلوموني ولوموا انفسکم سوال دوم آن بود که زهاد و عباد بایمان
حقیقی مشرف اند یا نه جواب اگر بمرتبه مقربین برسند و نفوس شان مطمئنه گردد بایمان حقیقی برسند
سوال سوم آن بود که صاحب معرفت اجمال که منشاء آن کفر حقیقی است انبیا را عارف چون
توان گفت معنی این عبارت خوب معلوم نشد که چیست خود عبارت مغلق مینویسید و دیگران را
منع میکنید اگر مقصود این است که کافر طریقت را عارف بچه معنی توان گفت جوابش آنست که
کافر طریقت هم خدا را جلشانه بیگانگی شناخته است و ماسوای او را محو و متلاشی ساخته عارف است
اما عارف مطلق نیست که از تمیز برآمده است چون تمیز آید عارف مطلق گردد و بایمان حقیقی مشرف
شود والسلام **مکتوب نود و دوم** بفقیر محمد هاشم کشمی در جواب سوال که نموده از استماع کلام
صوفیه حق را سبحانه و مکالمه ایشان با و تعالی بی وسیله بوده اند آنکه بعضی عرفا فرموده اند ما کلام
حق را میشنویم و ما را با و تعالی مکالمه میشود چنانچه از امام همام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه
منقول است که گفت ما زلت اردد الآیة حتی سمعتها من المتکلم بها و نیز از رسالهٔ غوثیه که منسوب بحضرت
شیخ عبد القادر جیلی است قدس سره مفهوم میگردد بچه معنی است و تحقیق آن نزد تو چیست بدان
ارشدک الله تعالی که کلام حق جل و علا در رنگ ذات حق و سائر صفات حق جلشانه بیچون و بیچگون
است و سماع آن کلام بیچون نیز بیچون است زیرا که چون را به بیچون راه نیست پس آن سماع مربوط
بحاسه سمع نباشد که سراسر چون است آنجا اگر از بنده استماع است تلقی روحانی است که نصیبی از بیچونی
دارد و بی توسط حروف و کلمات است و نیز اگر از بنده کلام است هم بالقای روحانیت بی حروف و کلمات و این
کلام نصیبی از بیچونی دارد که مسموع بیچون میگردد یا آنکه گوییم کلام لفظی که از بنده صادر میشود

حضرت حق سبحانه و تعالی آنرا نیز بسماع بیچونی استماع میفرماید و بی توسط حروف و کلمات و
بی تقدیم و تاخیر آنرا میشنوند اذ لا یجری علیه تعالی زمان یسع فیه التقدیم والتاخیر و دران
موطن اگر بنده سماع است بکلیت سامع است و اگر کلام است هم بکلیت متکلم تمام گوش است و تمام
زبان است روز میثاق ذرات مخرجه قول الست بربکم را بواسطه بکلیت خود شنیدند و بکلیت خود جواب
بلی گفتند تمام گوش بودند و تمام زبان زیرا که اگر گوش از زبان تمیز بودی سماع و کلام بیچون حاصل نیامدی
و شایان ارتباط مرتبه بیچون نگشتی لا تحمل عطایا الملک الا مطایاه و غایة ما فی الباب آنکه معنی متلقی
که از راه روحانیت اخذ نموده بودند ثانیاً در عالم خیال که آن در انسان تمثال عالم مثال است بصورت حروف
و کلمات مترتبه متمثل میگردند و آن تلقی و القا بصورت سماع و کلام لفظی مرتسم میشود و چه معنی را در عالم
صورتی است اگر چه آن معنی بیچون بود اما ارتسام بیچون هم آنجا بصورت چون است که فهم و افهام بآن
مربوط است که مقصود از ان ارتسام است و چون سالک متوسط در خود حروف و کلمات مترتبه مییابد
و سماع و کلام لفظی احساس مینماید خیال میکند که این حروف و کلمات را از اصل شنیده است و بی تفاوت
از آنجا اخذ کرده نمیداند که این حروف و کلمات صور خیالیه آن معنی متلقی است و این سماع و کلام لفظی
تمثال سماع و کلام بیچونی عارف تام المعرفت باید که حکم هر مرتبه را جدا سازد و یکی را بدیگری
ملتبس نگرداند پس سماع و کلام این اکابر که بمرتبه بیچونی مربوط است از قبیل تلقی و القای روحانی
است و این کلمات و حروف که تعبیر از ان معنی متلقی بآن مینماید از عالم صور مثالیه و گروهی که
گمان برده اند که ما حروف و کلمات را از آنحضرت جل سلطانه استماع مینماییم دو فریق اند یکی از ان
دو فریق که احسن حالند میگویند که این حروف و کلمات حادثه مسموعه دال اند بر آن کلام نفسی قدیم و
فریق دیگر اطلاق قول بسماع کلام حق جلشانه مینمایند و همین حروف و کلمات مترتبه را کلام حق میدانند
جل و علا و فرق نمیکنند در میان آنکه لائق بشان او تعالی کدام است و کدام است که شایان جناب
قدس او نیست سبحانه و هم الجهال البطال لم یعرفوا ما یجوز علیه و ما لا یجوز علیه تعالی سبحانک
لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم والصلوة والسلام علی خیر البشر و آله و اصحابه
الاطهر **مکتوب نود و سوم** بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد سعید در تحقیق تعین
اول وجودی و در تفریق میان مبادی تعینات حبیب و خلیل و کلیم علیهم الصلوات الخ

در آخر کار بکرم و فضل مکشوف ساخته آنست که تعین اول مر حضرت ذات را تعالی و تقدس تعین حضرت
وجود است که محیط همه اشیاست و جامع جمیع اضداد اوست و خیر محض است و کثیر البرکات است حتی که اکثری از
مشائخ این طائفه علیه آن را عین ذات گفته اند تعالی و منع زیادتی آن بر ذات نموده سبحانه غایت دقت
و لطافت دارد که چشم همه کس او را نمیتواند دریافت و از اصل نمیتواند جدا ساخت لهذا التعین او در بعضها
مختفی مانده و از متعین تمیز نگشت و جم غفیر آن را بخدائی پرستیدند و معبود و مطلوب ماورای آن نطلبیدند
و مبدأ آثار خارجی او را دانستند و تکوین حوادث را از وی انگاشتند و این تمیز حق از ما دون حق دولتی بود که
برای این مسکین وا پس مانده ذخیره داشته بودند و این نفی مشارکت غیر معبود بمعبود سبحانه اولش مانده بود
از انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات که برای این زله بردار شان نگاه داشتند الحمد لله الذی هدانا لهذا
و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق مکشوف ساختند که این تعین
اول وجودی رب خلیل الرحمن است علی نبینا و علیه الصلوات والتحیات و مبدأ تعین او
و تعین خلت او و نیز مکشوف گردانیدند که مرکز این تعین که جزو اشرف است در اجزای دیگر
نسبت اقربیت باصل دارد رب حضرت حبیب الله است و نیز مبدأ تعین او و تعین محبت او علیه و علی
جمیع الانبیاء الصلوات والتسلیمات **سوال** تعین اول چون رب حضرت خلیل بود پس پیغمبر ما علیه و علی
خلیل الرحمن الصلوة والسلام بکدام معنی فرموده است اول ما خلق الله نوری مرکز دائره اسبق اجزای دائره است
و نیز جزو را تقدم است بر کل پس ناچار مبدأ تعین آن سرور که تعبیر از ان بنور بر خود فرموده است از همه
اسبق باشد علیه و علی آله الصلوة والسلام مرکز دائره هر چند جزو دائره است و دائره کل اوست
اما آن جزو است که سائر اجزای کل از وی ناشی شده است زیرا که جمیع اجزای محیط دائره
ظلال آن جزو است که سائر مرکز آن دائره است اگر آن جزو نبود از دائره نامی و نشانی نباشد پس
واضح شد که رب و مبدأ تعین حضرت خلیل تعین اول است و منشأ تعین اول که جزو مرکز در شرف اجزای
اوست رب و مبدأ تعین حضرت خاتم الرسل علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات پس اسبق از همه حقیقت خاتم النبوت بود
و منشأ ظهور دیگران هم او باشد علیه و علی جمیع الانبیاء الصلوات والبرکات از ینجاست که در حدیث قدسی آمده است
در شان حبیب الله لولاک لما خلقت الافلاک لما اظهرت الربوبیة و چون مبدأ تعین حضرت خاتم الرسل علیه
و علیهم الصلوات والتسلیمات مرکز دائره تعین اول آمده که مبدأ تعین حضرت خلیل است علی نبینا و علیه الصلوة

والسلام ناچار ولایت محمدی که منشأ آن محبت است مرکز ولایت خلیلی باشد که منشأ آن خلت است
علی صاحبها الصلوة والسلام و ولایت خلیلی با وجود اولیت درمیان ولایت محمدی و درمیان حضرت
ذات تعالی و تقدس حاجز و حائل نباشد چه مرکز دائره از دائره سبقت ذاتی دارد پس خلف حائل
سلف نبود بلکه امر بعکس است و وجه دیگر از برای سبقت و قرب این مرکز بشنو چون بعنایت الله سبحانه
درین نقطه مرکز دور دور رفته میشود ازین نقطه که حاصل آن محبت است محب و محبوب تمیز میگردند
و صورت دائره پیدا میشود که مرکز آن محبوبیت است و محیط آن محبت مبدأ ولایت موسوی
است علی نبینا و علیه الصلوة والسلام و محبوبیت آن مبدأ ولایت محمدی علیه و علی آله
الصلوة والسلام پس این مرکز محبوبیت از مرکز محبت که دائره گشته است پیش قدم آمد
و بحضرت ذات تعالی نزدیکتر گشت چه مرکز را سبقتی و قربی هست که دائره را نیست
و همچنین این مرکز را نسبت بمحیط دائره نیز سبقتی و قربی هست که محیط را نیست پس ولایت
محمدی از ولایت موسوی هم اسبق آمد و اقرب علی صاحبها الصلوة والسلام و وجه دیگر از برای
سبقت و قرب ولایت محمدی بشنو چون بفضل الله سبحانه درین مرکز محبوبیت دور دور رفته میشود
آن مرکز نیز صورت دائره پیدا میکند که مرکز آن محبوبیت صرف می نماید و محیط آن محبوبیت
ممتزج بمحبت ظاهر میگردد که نصیب فردی از افراد امت اوست به تبعیت او علیه و علی آله الصلوة
والسلام بلکه به تبعیت ولایت موسوی نیز علی نبینا و علیه الصلوة والسلام که مناسبت بمحیط
دائره دارد و از انجا آمده است که ولایت محمدی همه وقت مرکزی است و منشأ محبت نیز
از برکات آن ولایت است که بامتزاج آن مرکز ثانی دائره گشته است مرکز دیگری از وی پیدا شده
باید دانست که این مرکزیت ثالث کار را بسیار پیش برد و نزدیکتر از نزدیکتر ساخت ع با کریمان
کارها دشوار نیست ع زیاده برین دقائق و اسرار چه وانموده آید و از ماورای تعین اول پیش ازین
چه گفته شود هر چند ورای تعین اول نیست که جزو اوست یا جزو جزو او و بیک واسطه یا بدو واسطه اما در
نظر کشفی بمراحل از تعین اول سبقت دارد و بمنازل از وی بمطلوب نزدیکتر است **سوال** هر کمالی
که جزو را میسر گردد کل را نیز میسر است زیرا که کل عبارت از ان جزو و از اجزای دیگر است پس سبقت
و قرب که در جزو پیدا شود در کل نباشد وجه آن چیست **جواب** کمالی که در جزو بطریق

اصالت پیدا شود در کل بتبعیت و وساطت جزو خواهد بود نه بطریق اصالت و شک نیست که اصالت را سبقتی هست که تبعیت را نیست و اصل را قربی هست که فرع را نه پس اگر مرکز دائره در کمالات مخصوصهٔ خود از دائره بیش قدمی نماید گنجایش دارد و تحقیق در جواب آن ست که کمال جزو در کل وقتی سرایت نماید که آن کمال از ماهیت اصلیه آن جزو ناشی شده باشد و اگر کمالی باشد در جزو که بعد از انقلاب ماهیت جزو پیدا شود لازم نیست که در کل سرایت کند که آن جزو بعد از انقلاب ماهیت خود جزو آن کل نمانده است تا سرایت بآن نماید مثلا نقره که یک جزو آن بعمل اکسیر طلا گردد و از ماهیت نقره بماهیت طلا انقلاب نماید نمیتوان گفت که کمالات ذهبیت این جزو بفضه که کل او بوده است سرایت خواهد کرد چه آن جزو بعد از انقلاب جزو او نمانده است تا سرایت کند فافهم وقس علیه معرفة ما نحن فیه سوال تعین اول وجودی وجود او در خارج است یا ثبوت علمی دارد و بس و هیچکدام ازین در تردید درست نمی آید چه در خارج نزد این بزرگواران جز یک ذات احد تعالی موجود نیست و دران خارج از تعینات و تنزلات نامی و نشانی نه و اگر ثبوت علمی گوییم لازم آید که تعین علمی از وی سابق باشد و آن خلاف مقرر ست جواب گوییم در نفس الامر ثابت ست و اگر ثبوت خارجی هم بگویند بآن معنی که در ما وراء علم هم او را ثبوتی هست نیز گنجایش دارد والله سبحانه الملهم للصواب

مکتوب نود و چهارم بحضرت مخدوم زاده خواجه محمد معصوم سلمه الله در دقائق کمال و جمال ذاتی و مرتبهٔ مقدسه که فوق ست و تعیین تعینات حبیب و خلیل و کلیم علیهم السلام ازان دو مرتبه و بهره تعین حضرت ایشان ازین ذات حضرت حق سبحانه و تعالی فی حد ذاته جمیل ست و حسن و جمال ذاتی او را ثابت ست نه آن حسن و جمال که مکشوف و مدرک ما گردد و در تعقل و تخیل ما درآید مع ذلک در آنحضرت مرتبه ایست اقدس که این حسن و جمال هم از غایت عظمت و کبریائی آن بآن مرتبه نمی تواند رسید و بحسن و جمال متصف نمیتوان ساخت تعین اول که تعین وجودی ست تعین آن کمال و جمال ذاتی ست و ظل اول آنها و ازان مرتبهٔ اقدس که کمال و جمال را هم آنجا گنجایش نیست که او از غایت عظمت و کبریائی بهیچ تعینی متعین نمیگردد و در کدام آئینه درآید مع ذلک سری و نشاء ازان مرکز اقدس در مرکز دائره این تعین اول ودیعت نهاده اند و نشانی آنجا تعبیه نموده اند چنانچه تعین اول نشاء ولایت خلیلی ست

آن

آن سر و آن نشاء که در مرکز این تعین نهاده اند نشاء ولایت محمدی ست علی صاحبها الصلوات والتسلیمات و آن حسن و جمال ذاتی که تعین اول ظل آنهاست مشابهت به صباحت دارد که در عالم مجاز از قبیل حسن خد و جمال خال ست و آن سر و نشاء که در مرکز ودیعت نهاده اند مناسبت بملاحت دارد که ورای رشاقت قد و صباحت خد است و ورای حسن چشم و جمال خال امری ست ذوقی تا ذوق نبود در نیابد شاعری گوید ع آن دارد آن نگار که آن هست هر چه هست + آن را طلب کنند حریفان که آن کجاست + ازین بیان تفاوت درمیان این دو ولایت دریاب هر چند هر دو از قرب حضرت ذات تعالی و تقدس ناشی میگردند اما مرجع یکی کمالات ذات ست و معاد دیگری صرف ذات تعالی و چون ملاحت فوق صباحت ست پس وصول [illegible] بعد از طی مراتب صباحت صورت بندد و تا وصول جمیع مقامات ولایت ابراهیمی میسر نشود وصول بحقیقت این ولایت که ذروهٔ علیای ولایت محمدی ست میسر نباید علی صاحبها الصلوات والسلام ازینجا تواند بود که خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات مامور بمتابعت ملت حضرت ابراهیم گشت علیهما الصلوات والسلام تا بوسیلهٔ این متابعت بحقیقت ولایت او برسد و ازینجا بحقیقت ولایت خود که تعبیر ازان بملاحت رفته است متحقق گردد و چون حضرت پیغمبر ما را بمرکز دائره ولایت خلت مناسبت ذاتی ست که بحضرت اجمال ذات اقرب است و محیط آن دائره مناسبت اکمل ست که بتفصیل کمالات ذات دارد تعالی و تقدس تا کمالات محیط آن دائره هم متحقق نشود ولایت خلت تمام نگردد ازینجاست که در صلوات منطوقه آمده است کما صلیت علی ابراهیم تا کمالات ولایت خلت تمام او را میسر آید چنانچه صاحب آن ولایت را میسر شده بود علی نبینا وعلیه الصلوات والسلام و چون مکان طبیعی ولایت محمدی نقطهٔ مرکز دائرهٔ ولایت خلیلی ست علیهما الصلوات والتحیات و سیر او نیز مقصود بر سیر مرکزی آن دائره ناچار از آنجا برآمدن و بمحیط آن دائره درآمدن و اکتساب کمالات آن کردن متعسر باشد و خلاف مقتضای طبیعت بود پس متوسطی باید از افراد امت او علیه و علی آله الصلوات والسلام که بطبیعت او علیه الصلوات والسلام در عین آن مرکز بود و از راه دیگر مناسبت بمحیط آن دائره داشته باشد تا او اکتساب کمالات آن مرتبه نماید و بحقیقت آن مرتبه متحقق گردد و پیغمبر متبوع او بحکم من سن سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها بتوسط وصول او بآن کمالات نیز متحقق شود و مراتب ولایت

خلیلے تمام کند بیان سر این معما که برین فقیر ظاهر ساخته اند آنست که نقطهٔ مرکز دائرهٔ ولایت خلت که
از سائر نقطهٔ آن امتیاز به محبیت یافته است اگرچه بسیط است اما چون متضمن اعتبار محبیت و اعتبار
محبوبیت است بصورت دائره پیدا میکند و از ان مرکز دائره پیدا میگردد که محیط آن اعتبار
محبیت است و مرکز آن امتیاز محبوبیت و منشاء ولایت موسوی علی نبینا وعلیه الصلوات
والسلام اعتبار محبیت است که محیط آن دائره است و منشاء ولایت محمدی اعتبار محبوبیت که مرکز آن
دائره است حصول حقیقت محمدی اینجا تصور باید نمود و بعد از هزار سال این نقطه مرکز دائره
ثانی که حقیقت محمدی با آن مربوط است نیز وسعتے پیدا کرد و اعتبار و روے هم پیدا گشت
و بصورت دائره بر آمد که مرکز آن محبوبیت صرف است و محیط آن محبوبیت ممتزج به محبیت و منشاء
ولایت احمدی همین مرکز آن دائره است و احمد هم دوم آن سرور است علیه الصلوات والسلام که در اهل سموات
بآن اسم معروف است چنانچه گفته اند اینجا تواند بود که حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوات
والسلام که از اهل سموات گشته است بشارت قدوم آن سرور را باسم احمد داده است و این اسم مبارک را
با ذات احد جل شانه خیلی تقرب است و یک مرحله از ان اسم دیگر بحضرت ذات جل شانه نزدیکتر است چنانچه
مبین گشت و این اسم از اسم مبارک احد بیک حلقهٔ میم جدا شده است که مبدا محبت است که باعث
ظهور و اظهار گشته و ایضاً میم که در احمد اندراج یافته است از حروف مقطعات قرآنی است که در اوائل
سور منزل گشته است و از اسرار خاصه است و این حرف مبارک میم را با آن سرور خصوصیتے خاص است
که باعث محبوبیت او گشته است و او را از همه تفوق داده است بر سر اصل سخن رویم و گوئیم
که محیط آن دائره که عبارت از محبوبیت است که ممتزج بمحبیت بود و منشاء ولایت فردی از افراد
اُمت آن سرور علیه وعلی آله الصلوات والسلام که با وجود حصول ولایت محمدی مرکزے
مناسب بمحیط دائره داشته باشد و کمالات آن را هم مکتسب ساخته و معلوم شد که این دولت ثانی او را از
ولایت موسوی حاصل گشته است و او از طفیل این دو ولایت عظمی جامع کمالات مرکز و محیط شده
و مقرر است که هر کمالیکه امت را میسر آید به نبی آن امت نیز آن کمال حاصل است بحکم من سن سنة
حسنة پس آن سرور را علیه وعلی آله الصلوات والسلام بتوسط آن فرد کمالات محیط آن دائره نیز
میسر شد و ولایت خلت در حق او علیه وعلی آله الصلوات والسلام نیز تمام گشت و دعای اللهم صل علی محمد

کما صلیت علی ابراهیم بعد از هزار سال باجابت مقرون گشت مسئول مستجاب شد آن سرور را علیه وعلی
آله الصلوات والسلام بعد از تمامی ولایت خلت کار و بار با آن سرور و منشاء است که در مرکز ودیعت
نهاده اند و تعبیر آن بملاحت یافته است و آن فرد را از برای حراست و محافظت است از ان مقام بعالم
باز گردانیده خود در خلوت خانهٔ غیب الغیب با محبوب خلوت داشته ع هنیئاً لارباب النعیم نعیمها ۞ وللعاشق
المسکین ما یتجرع ۞ باید دانست که محیط مرکز ثالث هرچند نسبت بمحیط مرکز تعین اول اصغر می نماید اما اجمع
است چه هرچه بحضرت ذات جل شانه نزدیکتر است صغر آن در رنگ صغر انسان باید دانست
که با وجود صغر جامع ترین جمیع اصناف عالم است و ایضاً شخصے که بکمالات این محیط متحقق گشت
و از اجمال مرکز بتفصیل محیط آمد آن بے مناسبتے که بمحیط و تفصیل داشت زائل شد و بی تکلف
از تفصیلے رفت و بکمالات آن تفصیل نیز متحقق گشت بشنو با وجود کمال اقتدار چون نظام
عالم بحکمت منوط ساخته اند در تربیت محبوبان نیز از وجود اسباب چاره نبود هرچند
وجود سبب بیش از بهانه نباشد و زیاده از روپوش قدرت نبود سنة الله التی قد خلت من
قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا **تنبیه** نبی هرچند بعضے کمالات را بتوسط فردی از افراد امت
خود حاصل نماید و بتوسل او بعض مقامات برسد اما نقص ان نبی از ین راه لازم نیاید و آن
فرد را مزیتے باین توسط بران نبی حاصل نشود چه آن فرد این کمال را بمتابعت آن نبی یافته است
و بطفیل او باین دولت رسیده و پس آن کمال فی الحقیقت از ان نبی است که نتیجهٔ متابعت
اوست و آن فرد بیش از خادم او نیست که از خزائن او خرج کرده لباسهاے مرتب طیار کرده آورده
که باعث مزید حسن و جمال مخدوم میگردد و در عظمت کبریائی می افزاید اینجا کدام نقص مخدوم است
و کدام مزیت خادم امداد و اعانت از همگنان نقص است اما از خدام و غلمان که امداد و اعانت
واقع شود عین کمال است و موجب از دیاد جاه و جلال نه نقصے باشد که یکے را بدیگرے خلط کند و در
توهم منقصت افتد بادشاهان بامداد خدم و حشم ملکها میگیرند و قلعها فتح مینمایند از ین امداد غیر از
عظمت و ابهت بادشاهان هیچ معلوم نمیشود و نیز از شرف و عزت خدم و حشم هیچ ظاهر نمیگردد همچنان خدام
و غلمان انبیا اند علیهم الصلوات والتسلیمات اگر از ینها امدادها باین بزرگواران برسد جائے توهم
منقصت شان نیست و آنکه گوید که این بزرگواران اصلا محتاج بامداد نیستند و جمیع مراتب

کمال ایشان از ابا الفضل حاصل ست مکابره صریح است چه این بزرگواران نیز بندگان خدا اند جل شانه و
بهواره از فیوض و برکات فضل و رحمت او امیدوار اند و همیشه خواهان ترقیات اند در حدیث
آمده است من استوی یوماه فهو مغبون و آنسرور مراتب خود فرموده است علیه و علی آله الصلوات والسلام
سلوا لی الوسیلة والیها در حدیث صحاح آمده است کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یستفتح بصعالیک
المهاجرین یعنی پیغمبر خدا علیه و علی آله الصلوات والسلام در جنگها طلب فتح میکرد بتوسل فقرای
مهاجرین اینهمه طلب امداد و اعانت ست جمیکه امداد و اعانت ایشان را در حق این بزرگواران
تجویز نمی نمایند و این بزرگواران را احتیاج بامداد اوشان نمیدانند نظر شان بر بزرگی انبیا
افتاده است علیهم الصلوات والتسلیمات و علو درجات شان در نظر انها آمده مع ذلک
اگر نظر شان بر عبودیت این بزرگواران نیز می افتاد و احتیاجات ایشان که بمولای
خود دارند جلشانه معلوم شان میگشت از امداد و اعانت انکار نمی نمودند و از اعانت خدام و غلمان
شان استبعاد نمیکردند ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر والصلوة والسلام
علی نبینا و علی جمیع الانبیاء و علی الملائکة الکرام العظام **مکتوب نود و پنجم**
بمولانا صالح کولابی در اسرارے که مخصوص بولایت حضرت ایشان ست مدظله العالی
ولایت این فقیر هر چند مربای ولایت محمدی و ولایت موسوی ست علی صاحبها
الصلوات والسلام و بطفیلی این دو اکابر علیهما الصلوات والتسلیمات مرکب از نسبت
محبوبی و نسبت محبی ست که رئیس محبوبان حضرت محمد رسول الله است صلی الله علیه وسلم و رأس
محبان حضرت کلیم الله علی نبینا و علیه الصلوات والسلام اما بوسیله متابعت حضرت خاتم الرسل
علیه و علیهم و علی الکل الصلوات والسلام با ولایت من کار و بار دیگر ست و معامله علیحده
بآن مربوط ست اگرچه اصل این ولایت ولایت پیغامبر خود ست علیه و علی آله الصلوات والسلام
که ولایت محمدی باشد که منشاء آن با اصالت نسبت محبوبیت صرف ست ولیکن چون
نشاء ولایت موسوی که باصالت ناشی از محبت صرف ست با این ولایت ضم گشته است و
منصبغ برنگ آن نیز شده حیثیتی دیگر پیدا کرده است بلکه توان گفت که حقیقتی دیگر گشته و ثمره دیگر داده
و نتیجه دیگر آورده خوش گفت ؎ از آن افیون که ساقی در می افگند * حریفان را نه سر ماند و نه دستار

ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام علی من اتبع الهدی **فصل** بالخیر اگر
شمه از ان کار و بار که باین ولایت مربوط ست اظهار نماید و باشارتی از ان معاملات که بآن دو
ولایت منوط ست ظاهر سازد قطع البلعوم و ذبح الحلقوم هرگاه ابو هریره در اظهار بعضی علوم که از حضرت
پیغمبر گرفته است علیه و علی آله الصلوات والسلام قطع البلعوم گوید از دیگران چه گفته آید خصوص اسرار الهی
ست جل سلطانه که باخص خواص عباد خود در میان میدارد و نامحرمی را در حوالی آن نمیگذارد و حضرت
خاتم الرسل علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات که رحمت عالمیان ست از کمال معرفت و وفور قدرت آن
اسرار را با ابو هریره و غیر او در میان آورد و قابلیت مستمعان دانسته آن درهای مکنونه را با ایشان ایثار فرموده
مثل من مفلس کم بضاعت از تذکر و خطور آن اسرار هراسان و لرزان ست و بهیچگونه مناسبت خود را
با این خرابی و آوارگی بآن مطالب علیا نمی یابد اما میداند مصرع ع با کریمان کارها دشوار نیست
بلی خدا را چنین باید جلشانه و خدای را اینچنین کرم شاید این کرم در حق ما امروزه نیست
مشت خاک ما را از خاک برداشته خلیفه خود ساخت و به نیابت خود قیوم اشیا
گردانید و بتوسط او را بتعلیم اسمای جمیع اشیا فرمود و ملائکه را که عباد مکرم او یند تلامیذ او گردانید و
اینان را بآن بزرگی امر بسجود او نمود و ابلیس را که ملقب بمعلم ملکوت بوده و در طاعت و عبادت
شان عظیم داشته چون در سجود او ابا آورد و تعظیم و توقیر او ننمود از درگاه معلای خود رانده ملعون
و مطرود گردانید و ملام و مطعون ساخت و آن مشت خاک را قدرتی و همتی بخشید که تحمل بار امانت او
نمود که سموات و ارض و جبال از تحمل آن ابا نمودند و ترسیدند و نیز او را قوتی عطا فرمود که بآن محو
قابلیت رویت خالق سموات و ارض که بیچون و بیچگونه است با چونی و چگونگی خود پیدا کرد با آنکه
جبل بآن صلابت بیک تجلی او سبحانه پاره پاره شد و خاکستر گشت آن خدای که قدیم الاحسان
و ارحم الراحمین ست توانا ست که مثل من واپس ماندگان را بدرجات سابقان رسانده
بطفیل شان شریک دولت شان گرداند ؎ اگر بادشه بر در پیرزن * بیاید تو ای
خواجه سبلت مکن تنبیه حضرت حق سبحانه و تعالی همیشه بر تنزیه و تقدیس خود ست و از صفات
حدث و سمات نقص منزه و مبرا ست تغییر و تبدیل را در ان حضرت جلسلطانه با نسبت اتصال و انفصال را
دران بارگاه گنجایش نه و تجویز حالیت و محلیت آنجا کفر ست و حکم باتحاد و عینیت عین الحاد و زندقه

خواص عباد او تعالی هر چند دران حضرت قرب و وصل پیدا کنند از قبیل قرب جسم بجسم نخواهد بود و از
جنس اتصال جوهر بعرض نه آنجا اگر قرب است بیچون است و اگر وصل است هم بیچون همگی کار و بار این بزرگواران
در آنحضرت جل سلطانه از عالم بیچونی است و عالم چون نسبت بعالم بیچون حکم قطره دارد نسبت بدریای محیط
که آن ممکن است و این واجب تعالی و نیز عالم چون در ضیق زمان و مکان کائن است و عالم بیچون از تنگی
وارسته است و از زمان و مکان گذشته آری میدان عبارات و تعبیر دران عالم تنگ است و درین
عالم تنگ و تاریک لعلوه من العبارة و لبعده عن الاشارة ارحم الراحمین خواص عباد خود را
نصیبی از بیچونی داده در عالم بیچون سر داده است و بمعاملات بیچونی مشرف ساخته است
اگر فرضاً تعبیر ازان بیچونی بچون نمایند بعید تر ازان است که بالغان لذت جماع را بنارسیدگان
بلذت قند و شکر تعبیر کنند چه این هر دو لذت از یک عالم چون است و آن تعبیر و معبر از دو عالم
متباین و ناچار چون کسی تعبیر از بیچون بچون نماید و بر بیچون احکام چون اجرا کند جای آن دارد
که مورد طعن و طرد گردد و بالحاد و زندقه متهم شود پس دقت و غموض آن اسرار از راه عبارت
و تعبیر آمده نه از راه تحقق و حصول آن زیرا که متحقق شدن بآن اسرار کمال ایمان است و
تعبیر نمودن ازان بیچون بعبارات چون عین کفر و الحاد من عرف الله کل لسانه اینجا
کار باید کرد ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر والحمد لله اولاً و آخراً
والصلوة علی رسوله دائماً و سرمداً **مکتوب نود و ششم بفقیر هاشم کشمی**
در اسراری که متعلق است بدو اسم مبارک آن سرور صلی الله علیه و سلم حضرت پیغمبر ما علیه و علی آله
الصلوات والسلام مسمی بدو اسم است که هر دو اسم مبارک او در قرآن مجید مسطور است فرمود
محمد رسول الله و نیز فرمود در حکایت بشارت روح الله اسمه احمد و هر کدام این دو اسم مبارک را ولایت
علیحده است ولایت محمدی هر چند ناشی از مقام محبوبیت اوست علیه الصلوات والسلام اما آنجا
محبوبیت صرف کائن نیست مزجی از نشاه محبیت نیز دارد و اگر چه آن مزج بالاصالت او را ثابت نشده
اما مانع مقام محبوبیت صرف است و ولایت احمدی ناشی از محبوبیت صرف است که شائبه محبیت ندارد و این
ولایت از ولایت سابق پیش قدم است و یک مرحله بمطلوب نزدیکتر است و محب مرغوب است و محبوب
هر چند در محبوبیت تمام تر بود استغنا و بی نیازی او را کاملتر باشد و در نظر محب زیباتر در آید و رعناتر نماید

و بیشتر محب را بخود جذب سازد و شیفته و واله تر گرداند ع نه تنها آفتم زیبائی اوست ٭ بلای
من زنا پروائی اوست ٭ و مراد از بلا افراط عشق است که مطلوب عاشق است ٭ سبحان الله عجب
اسمی است که مرکب از کلمه مقدسه احد است و از حلقه حرف میم که از غوامض اسرار الهی جل شانه در عالم
بیچون گنجایش ندارد که در عالم بیچون تعبیر ازان سر مکنون بغیر از حلقه میم توان کرد و اگر گنجایش
میداشت حضرت حق سبحانه و تعالی بآن تعبیر میفرمود و احد احد است که لاشریک له است و حلقه
میم طوق عبودیت است که بنده را از مولی متمیز گردانیده است پس بنده همان حلقه میم است و لفظ
احد از برای تعظیم او آمده است و اظهار اختصاص او کرده علیه و علی آله الصلوات والسلام ع
چو نام این است نام آور چه باشد ٭ مکرم تر بود از هر چه باشد ٭ بعد از هزار سال که آنرا تاثیری نهاده اند
در تغیر امور عظام معامله آن ولایت باین ولایت کشید و ولایت محمدی بولایت احمدی انجامید
و کار و بار از دو طوق عبودیت بیک طوق رسید و بجای طوق نخستین حرف الف که رمز از رب
اوست متمکن گشت تا محمد احمد شد علیه و علی آله الصلوات والسلام بیانش آنست که دو طوق عبودیت
از دو حلقه میم است که در اسم مبارک محمد صلی الله تعالی علیه و آله و صحبه و سلم و بارک اندراج یافته
است تواند بود که آن دو طوق اشارت بدو تعین او باشد علیه و علی آله الصلوات والسلام یکی
ازان دو تعین جسدی بشری است و دوم تعین روحی ملکی و در تعین جسدی هر چند بواسطه عروض موت
فتور رفته بود و تعین روحی قوت گرفته اما اثر آن تعین باقی مانده بود و هزار سال باید تا آن اثر نیز
زائل شود و نشانی ازان تعین نماند و چون هزار سال آخر آرد اثری ازان تعین نماند و یک طوق عبودیت
ازان دو طوق گسسته شد و زوالی و فنای بآن طاری گشت و الف الوهیت که آنرا در رنگ بقای بالله
توان گفت بجای آن نشست ناچار محمد احمد گشت و ولایت محمدی بولایت احمدی انتقال فرمود پس
محمد صلی الله تعالی علیه و آله و صحبه عبارت از دو تعین آمد و احمد کنایت از تعین باشد و بس این اسم
بحضرت اطلاق اقرب باشد و از عالم دور تر بود **سوال** فنا و بقا که مشائخ قرار داده اند و ولایت را بآن
مربوط ساخته بچه معنی است و این فنا و بقا که در تعین محمدی گفته شد بکدام معنی **جواب** فنا و بقا که ولایت بآن
مربوط است فنا و بقاء شهودی است اگر فنا و زوال است باعتبار نظر است و اگر بقا و ثبات است هم
باعتبار نظر آنجا صفات بشری را استتار است نه زوال و فنای این تعین اینچنین است بلکه اینجا

صفات بشری را زوال وجودی متحقق است وانخلاع از جسدی بروحی کائن و در جانب بقا انجا نیز هرچند
بنده حق نشود و از بندگی نه بر آید اما بحق نزدیکتر می افتد و جمعیت بیشتر پیدا میکند و از خود دورتر گشته
احکام بشری از وی مسلوب تر میگردد و باید دانست که این عروج محمدی که مربوط بانتفای صفات بشریت
هرچند کار و بار او علیه وعلی آله الصلوات والسلام بالاتر برد و بذروهٔ علیه رسانید و از کشاکش غیر و غیریت
وارهانید اما بر آستان او علیه وعلی آله الصلوات والسلام تنگتر گشت و نور هدایت او بواسطهٔ مناسبت
بشریت بود کمتر شد و توجهی که بحال این واپس ماندگان داشت قلت پیدا کرد و بکلیت متوجه قبلهٔ
حقیقی گشت وای بر حال آن رعایا که بادشاه بجمال شان نیز داز دو بکلیت بمحبوب خود متوجه شود
ازینجاست که بعد از هزار سال ظلمات کفر و بدعت مستولی گشته است و نور اسلام و سنت
نقصان پیدا کرده ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر **مکتوب نود و هفتم**
بصوفی قربان جدید در سر موسوم بودن عالم و صوفیه که عالم را موهوم گفته اند بآن معنی است
که عالم محض اختراع و تراش وهم است که مذهب سوفسطائی بخیر درست بلکه موهوم بآن معنی است
که در مرتبهٔ وهم بخلق خداوندی جلشانه مخلوق گشته است و در آن مرتبه بصنع او تعالی ثبوت و
استقرار پیدا کرده لیکن خیر و کمال که در وی ثابت است مستعار از مرتبه حضرت وجود است تعالی و تقدس و ظلی
از ظلال کمالات آن مرتبهٔ مقدسه و شر و نقص که در وی کائن است مستعار از عدم است و ظلی است از ظلال
شرور و نقائص که در ان عدم مخزون است که منشا هر شر و نقص است و چون سالک مستعد مسالک بحکم
تربیت خداوندی جلسلطانه این امانات را درست باهل آن امانات بسپارد و خیر و کمال را باهل آن بدیل
و شر را باهل شر حواله نماید ناچار بدولت فنا متحقق گردد و نامی و نشانی از وی نماند نه از خیر در وی اثری
نه از شر و او را امری متوقع گردد چه هرچه او داشت از خیر و شر همه مستعار از عدم و وجود بوده است که او از خانهٔ
خود چیزی نیاورده است بهر در وی بیش از امانت داری امری دیگر نبوده و چون امانات را تمام باهل
امانات رد نماید لاجرم از زحمت منی و مائی خلاص شود و بفنا و نیستی ملحق گردد **مکتوب نود و هشتم**
بحاجی عبد اللطیف خوارزمی در شر التذاذ از حسن صوری خیر و کمال حسن و جمال هرجا هست
اثر وجود است که خیر محض است و مخصوص بواجب الوجود جلسلطانه در ممکن چنانچه وجود از ان
حضرت جل و علا بطریق ظلیت منعکس گشته است حسن و جمال نیز از ان مرتبهٔ مقدسه بطریق ظلیت آمده

ذاتی ممکن بواسطهٔ عدم ذاتی او شر محض است قبح و نقص است لیکن این حسن و جمال که در ممکن مشهود است
هرچند از وجود آمده است اما چون در مرآت عدم ظاهر شده است حکم مرآت گرفته نصیبی از قبح یافته
است و نقص پیدا کرده و ممکن چون قبح ذاتی دارد ناقد آن حظ و لذت که از ان حسن در میابد از حسن
خالص که مبدا این حسن است نمی دریابد چه مناسبت باین بیشتر دارد و نسبت بآن کناس را بواسطهٔ
مناسبت لذتی که از روائح منتنه کائن است از روائح طیبه نیست قصه مشهور است که کناسی از محلهٔ عطاران
گذشت از فرط بوی خوش ناخوش گشته بیهوش شده افتاد بزرگی از ان راه میگذشت چون
بر سر معاملهٔ او مطلع شد فرمود که نجاستی نزد مشام او بگذارید که از بوی ناخوش آن خوش گشته بهوش
آید چنان کردند بهوش آمد **مکتوب نود و نهم** بجناب سیادت مآب ارشاد پناه میر مومن بلخی
در اظهار شکر نعم ظاهریه و باطنیه که مفاض از برکات اکابر ماوراء النهر است الحمد لله و سلام
علی عباده الذین اصطفی من لم یشکر الناس لم یشکر الله حقوق علما و مشائخ ماوراء النهر شکر الله تعالی
سعیهم بر ذمهٔ ما واپس ماندگان و دور افتادگان بلکه بر کافهٔ اهل اسلام هندوستان
نه آنقدر است که در ضمن تقریر و حیز تحریر آید درستی اعتقاد بر وفق آرای صائبهٔ اهل سنت کثرهم الله
سبحانه فی الامصار از تحقیقات این بزرگواران اکتساب نموده ایم و صحت عمل بموجب مذهب علمای
حنفیه رضی الله تعالی عنهم از تدقیقات ایشان حاصل گردیده و نیز سلوک طریقهٔ علیهٔ
صوفیه قدس الله تعالی اسرارهم درین دیار از برکات آن بقعهٔ شریفه مستفاد است و تحقیق
مقام جذبه و سلوک و فنا و بقا و سیر الی الله و سیر فی الله که بمرتبهٔ ولایت خاصه مربوط است از فیوض
اکابر آن عرصهٔ متبرکه مفاض بالجمله اگر ظاهر است اصلاح انجا یافته است و اگر باطن است فلاح را انجا حاصل
نموده است شعر فیض تو چمن چون کند ای ابر بهار ؛ که اگر خار و گر گل همه پروردهٔ تست ؛ حرسها
الله سبحانه واعاذنا من الآفات والبلیات بحرمة سید السادات علیه وعلی آله الصلوات
والتسلیمات یا رائی که تقربیات از ان دیار علیا باین دیار سفلی می آیند الطاف حضرات
ذوی البرکات انجا علی الخصوص اشفاق ملاذمان ارشاد و هدایت پناه افادت و افاضت دستگاه
سلمه الله تعالی نسبت باین حقیر اظهار می نمایند که عالیجناب نجابت آیات ایشان ازا بتو حسن ظن کائن است
و بعض علوم و معارف این فقیر را که تسوید نموده مطالعه فرموده اند و پسندیده این قسم بشارت

از بزرگان باعث ازدیاد امیدواری میگردد. بتحریر بعض اذواق و مواجید دلیر میسازد و چون
درین ایام بتازگی شیخ ابو المکارم صوفی آمده اظهار الطاف ایشان نموده انواع مهربانی بیان فرموده ناچار
اعتماد بر کرم ایشان نموده بچند کلمه متصدع گشت و خود را فرا یاد ایشان داد و چون نقل بعض مسودات
این فقیر را اخوی محمد ہاشم که از دوستان حاجتمند ست بمصحوب صوفی مشار الیه مرسل داشته است
اکتفا بآن نموده حرفی از مقولۂ علوم و معارف این طائفہ علیه درین رقیمه مندرج نساخت از عنایات
و اشفاق حضرت امید آن دارد که در اوقات مرجوه از دعاے خیر و فاتحه اسلامت خاتمه منسی
نخواهند فرمود ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا و دعوات فقرانه این حقیر را
بحضرات آن عالی درجات هر کدام جناب نقابت و نجابت پناه ملاذ اہل الله سید میرک شاه
و جناب افادت و ستگاه علامة الوری مولانا حسن و جناب ناصر الشریعت حافظ الملت
قاضی نواک ادام الله تعالی برکاتهم تبلیغ فرمایند بمخدوم زادہاے گرامی ما نیز از فقیر زادہاے
عرض دعا نموده التماس فاتحه مینمایند

مکتوب صدم

بشیخ نور الحق در کشف سر گرفتاری حضرت
یعقوب بحضرت یوسف علیهما السلام بالعشق اسرار غریبه و علوم عجیبه

الحمد لله و سلام علی عباده
الذین اصطفی فضائل و کمالات اخوی اعزی شیخ نور الحق از سر گرفتاری که حضرت یعقوب را
بحضرت یوسف بود صلوات الله سبحانه و تسلیماته تعالی علی نبینا و علیهما با ہتمام و شوق تمام استفسار
نموده بودند و این فقیر نیز مدتها بود که شوق انکشاف این معنی داشت چون شوق ایشان علاوه آن
شوق شد بی اختیار بکلیت متوجه کشف این دقیقه گردید و در بادی النظر ظاہر ساختند که خلقت او و حسن و
جمال او علی نبینا و علیه الصلوة و السلام از جنس خلقت و حسن و جمال این نشاء دنیویه نیست و ظاہر
گشت که جمال او از جنس جمال بہشتیان ست و مشہود گردید که با وجود این انشاء صباحت
او را مشابہت بجنس حور و غلمان ست بعد از ان انچه بتفصیل دران باب بکرم و فضل خداوندی
جل سلطانه فائز گشت در قید کتابت آورده مرسل داشت سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا

در پس آئینه طوطی صفتم داشته اند ✦ انچه استاد ازل گفت ہمان میگویم ✦ **سوال** انهمه افراط
محبت و گرفتاری که حضرت یعقوب را بحضرت یوسف بوده است علی نبینا و علیهما الصلوات و التسلیمات
از کدام راه بوده و حال آنکه حضرت حق سبحانه و تعالی اورا و آبا کرام او را علی نبینا

و علیهم الصلوات و البرکات و التحیات اولی الایدی و الابصار میفرماید و نیز در شان آبا و کرام او می فرماید
انا اخلصناهم بخالصة ذکری الدار و انهم عندنا لمن المصطفین الاخیار پس گرفتارے بماسوای حق جل و علا
چه مناسبت شان انبیا و اولی الایدی و الابصار باشد. و مخلصان برگزیده را انهمه تعلق بمخلوق
چه گنجایش دارد گفته نشود که این گرفتارے بماسوای حق نبود تعالی که مخلوق بیش از مرآت
حسن و جمال او نیست سبحانه چنانچه صوفیه گفته اند و شہود وحدت را در مرآت کثرت تجویز کرده
و سوای رویت اخروی درین نشاء در مجالی و مظاہر صور ممکنات مشاہده و مکاشفه اثبات
نموده زیرا که این قسم کشف و شہود که سالکان صوفیه را در غلبات توحید درین نشاء فانیه
دست میدہد نزدیک ست که خواص امتان انبیا را از ان استنکاف بود و ایشان از ان
مکشوف و مشہود تحاشی و تنزه نمایند هر گاه معامله اینچنین بود به انبیاء برگزیده ثبوت این نوع
احوال را چه احتمال ست بلکه قصور این معنی در حق این بزرگواران عین وبال ست **جواب**
این سوال مبنی بر مقدمه است و آن آنست که حسن و جمال آخرت و ہمچنین تلذذات و تنعمات
آن موطن نیز نه در رنگ حسن و جمال دنیوی ست نه شکل تلذذات و تنعمات اینجائی زیرا که
آن حسن و جمال خیر در خیر ست و آن تلذذ و تنعم مرضی و مقبول مولی جل شانه و این حسن و جمال ہمه
شر و نقص ست و این تلذذ و تنعم ہمه نامقبول و غیر مستحسن لهذا دار آخرت دار رضا آمد
و دار دنیا دار غضب مولی گشت جل سلطانه **سوال** حسن و جمال در ممکن چون مستعار از مرتبه
حضرت وجوب بود تعالی و ممکن بیش از مظہر و مرآت آن مرتبه نباشد چه ممکن از خود ہیچ ندارد و انچه
دارد مستعار از حضرت وجوب ست تعالی و تقدس پس تفاوت درین دو موطن از کجا آید و چرا یکی
مرضی و مقبول دیگرے نامقبول و غیر مستحسن گردد **جواب** مبنی بر چند مقدمه است مقدمۂ اولی
آنکه عالم بتمام مجالی و مظاہر اسما و صفات واجبی ست جل شانها و مرایای کمالات اسمائی
و صفاتی او تعالی مقدمۂ دوم آنکه صفات واجبی جل سلطانها هر چند داخل دائرۂ وجوب اند
اما چون احتیاج در وجود و قیام ایشان را بحضرت ذات تعالی ثابت ست انچه از امکان در ینها
کائن ست و وجوب ذاتی در حق شان غیر مقطوع چه وجوب شان بخود نیست بلکه ذات واجب ست
هر چند ایشان را غیر ذات نگویند اما از غیریت چاره ندارد چه اثنینیت در میان اینها کائن ست

والاثنان متغایران قضیهٔ مقررهٔ ارباب معقول ست مع ذلک اطلاق امکان درحق شان نباید کرد
که موہم حدوث ست لان کل ممکن حادث عندہم وجوب بالغیر نیز دران موطن نباید تجویز نمود که موہم
انفکاک شان ست از حضرت ذات تعالی وتقدس مقدمۂ ثالث آنکه ہر کجا راہ امکان ست عدم را
فی حد ذات آنجا گنجایش ست اگرچه حصول آن عدم محال بود لیکن آن استحاله ناشی از نفس او نگشته
است بلکه از جای دیگر آمده مقدمۂ رابع آنکه اسما وصفات واجبی را جل سلطانه چنانچه در جانب وجود
شان حسن وجمال کائن ست در جانب احتمال عدم شان نیز حسن وجمال ثابت اگرچه ثبوت این حسن در مرتبه
حس ووہم بود که مناسب عدم ست وہر چند مستعار از جواہر باشد که عدم را فی حد ذاته غیر از شر وقبح
نصیبی نیست وجود ست که سراسر خیر وکمال ست وتمامه حسن وجمال باید دانست حسنی که در عدم
نمودار گردد در رنگ آنست که حنظل را بشکر خلاف نمایند وشیرین دانانند مقدمۂ خامس آنکه بکرم اقدس
سبحانه بنظر کشفی لائح گشته است که درین نشاء جانب عدم ممکن را از کمال اقتدار ترجیح نموده آنرا در مرتبهٔ
حس ووہم بصنع کامل خود ثبات واستقرار بخشیده اند ومظهر حسن وجمال صفات که در جانب احتمال عدم شان
نمودار شده بود ساخته ونیز واضح گشته است که در نشاء آخرت جانب وجود ممکن را ترجیح داده مظهر حسن
وجمال صفات که در جانب وجود شان ثابت ست خواہند ساخت چون این مقدمات پنجگانه معلوم گشت
تفاوت درمیان حسن وجمال این نشاء وحسن وجمال آن نشاء واضح شد وقبح یکی وحسن دیگری لائح
گردید وغیر مرضی از مرضی تمیز پیدا کرد وازین تحقیقات ہم حل این سوال شده وہم توضیح مقدمه شد که
جواب وسوال اول مبنی بر وی بوده است کما لا یخفی علی الفطن وچون این مقدمه واضح گشت
درجواب سوال اول گوییم که بفضل خداوندی جل شانه بکشف صریح معلوم گشته است که وجود حضرت یوسف
علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام ہر چند درین نشاء پیدا گشته است اما برخلاف سائر موجودات این
نشاء وجود او از نشاء آخرت ست وجانب وجود او را ترجیح داده او را مظهر حسن وجمال که تعلق بوجود
اسما وصفات داشته ساخته اند وشائبهٔ عدمیه را که بنفس او یا باصل او تعلق گیرد منتفی گردانیده
واز علت عدم که منشاء ہر قبح ونقص ست او را واصل او را پاک کرده غیر از استیلای جانب نور
وجود که نصیب بهشتیان ست در وی نگذاشته ناچار گرفتاری حسن وجمال او در رنگ گرفتاری بحسن وجمال
بهشت وبهشتیان محمود آمده نصیب کل گشته وہر چند محب کامل تر بود گرفتار حسن وجمال

آن نشاء بیشتر باشد ودر مراضی مولی جل شانه قدم بیشتر نهد چه گرفتاری آن نشاء عین گرفتاری ست
بصاحب آن نشاء که آن نشاء پیش از طلسم حکمت او نیست جل سلطانه ودر رنگ ردای کبریا روپوش
جمال پروردگی والله یدعو الی دار السلام نص قاطع ست والله یرید الاخرة بر همین حجت واضح وآنکه گرفتاری
آخرت را در رنگ گرفتاری دنیا مذموم داشته است وورای گرفتاری مولی جل شانه ساخته حقیقت آخرت
را کماہی ندانسته است وغائب را بر شاهد با وجود فارق مبین قیاس کرده رابعه بیچاره اگر حقیقت
بهشت را کماہی میدانست فکر سوختن آن نمیکرد وگرفتاری آنرا ورای گرفتاری مولای
آن جل سلطانه نمیدانست ودیگری گفته است که کریمهٔ منکم من یرید الدنیا ومنکم من یرید الاخرة
شکایت از فریقین ست حضرت حق سبحانه انصافش دہاد چگونه متصور گردد که حضرت حق سبحانه
وتعالی دعوت به بهشت میفرماید وبعد از دعوت کسیکه اجابت کند از وی شکایت
نماید اگر گرفتاری آن موطن قدس مذموم بودی یا شائبه ذم داشتی بهشت دار رضا
نگشتی که رضای او نهایت مراتب قبول ست وآنهم در رنگ دنیا مغضوب آمدی علت غضب
باعث ذم عدم ست وبیخ ہر قبح ونقص ست ونصیب دنیا آمده است وبسبب لعن دنیا گشته چون چیزی
از عدم حاصل گشت شائبهٔ ذم وقبح زائل شد نار رضای ونامقبول نصیب اعدا آمد وجز رضا وقبول که
وجود ونور و غیر از وصل ووصول وراحت وسرور ہیچ نماند مخبر صادق فرموده است علیه وعلی آله الصلوات
والسلام که در بهشت به تسبیح وتهلیل وتحمید درختان بنشانید یعنی سبحان الله بگویید ودرختی در بهشت بنشانید
معنی تنزیہی که اینجا بکسوت این حروف وکلمات پیدا گشته است آنجا بصورت درختی متمثل شود که گرفتاری
بآن درخت وتلذذ از ان درخت عین گرفتاری وتلذذ معنی تنزیہی باشد علی ہذا القیاس صوفیه علیه
که انہم وقائق واسرار در توحید واتحاد فرموده اند وبر مظاہر این جمیله نشاء فرود آورده اند وعشق کرده اند
ودر ضمن انہا شهود ومشاهده اثبات نموده وحسن وجمال انہا حسن وجمال مولی دانسته جل شانه یکی گفته
ذقناک فی کل طعام لذیذ ودیگری گوید ؎ امروز چون جمال تو در پرده ظاہر ست ✽ درحیرتم که وعدهٔ فردا
برای چیست ✽ وثالثی گوید ؎ عاطشان گر در قدح آبی خورند ✽ در درون آب حق را
ناظر اند ✽ درین نشاء صدق امثال این سخنان از فهم ودریافت این فقیر دور ست درین نشاء
طاقت تحمل این نار کیمائی باید وآنرا قابل قبول این قسم دولت نمیدانند اگر طاقت وقبول

میداشت مغضوب مولی جلشانه نمی آمد پیغمبر علیه وعلی آله الصلوات والسلام الدنیا ملعونة نمی فرمود
وبهشت ست که سزاوار کرامات ست و قابل این مقامات ذوقتنگ فی کل طعام لذیذ در طعام
بهشتی صادق ست نه در طعام دنیوی که مخلوط بزهر اب عدم ست لهذا ارتکاب این سخن بنامده نزد
این فقیر بهشت هر شخص عبارت از ظهور آن اسم الٰهی ست جلشانه که مبدا تعین آن شخص ست و آن
اسم بصورت اشجار و انهار و بصورت حور و قصور بکسوت ولدان و غلمان ظهور فرموده ست چنانچه در
اسماء الٰهی جلسلطانه تفاوت ست و باعتبار علو و سفل و باعتبار جامعیت و عدم جامعیت در جنات نیز باندازه
آن تفاوت ست اگر در ضمن این ظهور شود و مشاهده اثبات نموده آید مستحسن و زیباست و وضع شئ
در موضع خود ست اما در غیر این موضع امثال این سخنان اطلاق نمودن جرأت ست و وضع شئ
در غیر موضع خود ما ناکه صوفیه علیه از فرط محبت و کمال اشتیاق که بمطلوب دارند هر قدر که رائحه از مطلوب
بمشام جان ایشان میرسد مغتنم دانسته آن استیلای سکر محبت عین مطلوب مقصود انگاشته اند و تقاضا
که نفس مطلوب باید کرد و اوی در میان آورده و حظها برده اند و مکاشفه اثبات نموده بزرگی گوید ع
بیوی تو از جا مهم مست و بیخود ☆ زهر سو که آواز پائے بر آید ☆ بلے این قسم معاملات در عاشقیها و
در بے آرامیهای محبت مجوز ست بلکه مستحسن که از برای خدا است و از راه شوق لقاے مطلوب
بے بهاست خطای ایشان حکم صواب دارد و شکر شان حکم صحو و در خبر آمده است سین بلال
عند الله شین ع بر اشهد تو خنده زند اسهد بلال ☆ باید دانست که مکشوف این فقیر آنست
که رویت هر شخص بهشتی در بهشت نیز باندازه آن اسم الٰهی ست جل سلطانه که مبدا تعین آن شخص
اوست و بکسوت اشجار و انهار و حور و غلمان بهشتی ظهور فرموده است بآن معنی که بعد از چند گاه به کرم
خداوندی جل شانه اشجار و انهار و غیرها که مظاهر آن اسم مقدس بوده اند زمانے حکم
عینک پیدا میکنند و وسیله دولت رویت غیر منکشفه آن شخص مے گردند و باز بحالت اصلی
مے آیند و او را بخود مشغول میدارند و هکذا الے ابد الآبدین در رنگ تجلی ذاتی برقی که درین نشاه
اثبات کرده اند که تجلی ذات حضرت جلشانه مر مستعدان آن دولت را همیشه در پرده اسماء و صفات
بعد از چند گاه و زمان بسیر حجاب این اسماء و صفات مرتفع میشود و حضرت ذات بی پرده اسماء و
صفات متجلی میگردد و چون آن اسم الٰهی جل سلطانه اعتبارے از اعتبارات حضرت ذات ست

تعالی ناچار متعلق رویت هر شخص هم همان اعتبار ذاتی خواهد بود که رب آن شخص ست ازینجا کسے
توهم تبعض و تجزی نبرد زیرا که ذات عز شانه بتمامه آن اعتبار ست نه بعض آن ذات اعتبار ست
و بعض دیگر اعتبار دیگر که آن علامات نقص و حدوث ست تعالی الله سبحانه عن ذلک گفته اند
ذات الله تعالے تمامه علم و تمامه قدرة و کله ارادة و هر چند هر اعتبار تمام ذات ست اما مرئی همان
اعتبار ست نه اعتبارات دیگر سر لا تدرکه الابصار از اینجا باید جست گفته نشود که چون در اعتبارات تمیز نبود
هر یکی عین ذات باشد تعالی متعلق رویت اعتباری را ساختن در میان اعتبارات کثیره بیچه معنی باشد
زیرا که گوئیم که این اعتبارات هر چند عین ذات اند بلکه عین یکدیگر اند تمیز و امتیاز چونی که نزد گرفتاران عالم
چون معتبر ست ندارند اما امتیاز بیچونی در میان شان کائن ست و صاحب دولتان که از عالم چون بعالم
بیچون پیوسته اند بیوستنی بیچون امتیاز بیچون شان بر ایشان نیز واضح ست و آنرا در رنگ امتیاز گوش از
چشم میابند آرے صاحب دولتے که مبدا تعین او اسم جامع باشد بر سبیل اعتدال علی تفاوة الدرجات
ولو علی سبیل الاجمال او را از جمیع اعتبارات ذات تعالی و تقدس نصیب ست و رویت او بجمیع
آنها متعلق لیکن چون ضیق جامعیت اجمال که نصیب اوست همه وقت دامنگیر اوست احاطه درک
در حق او نیز مفقود باشد و کریمه لا تدرکه الابصار صادق و من اصدق من الله حدیثا باید دانست
بنده را که حضرت حق سبحانه بکرم خود مخصوص ساخته بدولت فنائے اتم مشرف میگردانند و
از قید عدم که ماهیت او شده بود خلاص میسازد و عین و اثر از وی نمیگذارد و او را بعد
ازینچنین فنا وجودی می بخشد که شبیه وجود نشاه آخرت بود و تعلق بترجیح جانب وجود ممکن داشته باشد
و مظهر کمالات جانب وجود و اسماء و صفات الٰهی جلشانه بود وجه تحقیق آن سابقاً ذکر یافته است
حضرت یوسف علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام بوجود نخستین باین دولت مشرف شده بود و این
عارف بوجود ثانی بولادت ثانی و چون آن جبلے بود حسن ظاهر نیز او را عطا فرموده و این چون
بعد از کسب حاصل گشت بنور باطن اکتفا نمود و حسن ظاهر او را ذخیره از برائے آخرت داشت
اینچنین دولتمندی بعد انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات عزیز الوجود ست و اقل قلیل این
بزرگوار هر چند نبی نیست اما بتبعیت انبیا شریک دولت خاصه انبیاست علیهم الصلوات و اگرچه طفیلی ست
اما سفره نشین خوان نعمت شان ست و هر چند خادم ست اما همنشین مخدومان ست

وآن تابع ست که مصاحب وهمراز متبوعان ست گاهی بود که اسراری باوی درمیان آرند که انبیا در آن
خبط نمایند وشرکت باوی خواهند علیهم الصلوات والتسلیمات چنانچه مخبر صادق نیز علیه الصلوات والتسلیمات
بآن خبر داده است اما این قسم معامله داخل فضل جزوی ست فضل کلی مر انبیاراست علیهم الصلوات والسلام این
فضل هم اورا چون بدولت متابعت شان میسر گشته است از ایشان ست و بیش از امانت دار ایشان نیست
کریمه ولقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون نص قرآنی ست
که شان این بزرگواران از همه پیش برده است و بر همه نصرت داده و غالب ساخته سوال
این وجودی که بعارف تمام الفنا بخشیده اند آیا او باین وجود هم در رنگ سائر موجودات این
نشاه در مرتبه حس و وهم ست یا ازین مرتبه بر آمده است واگر بر آمده است وجود خارجی پیدا کرده است
یا نه وحال آنکه مقرر قوم ست که در خارج غیر از حق سبحانه وتعالی هیچ چیز موجود نیست جواب
آنچه در آخر کار معلوم گشته است گوییم که بر آمده است و نفس امری گشته مرتبهٔ وهم هرچند
باعتبار ثبات وتقرر حکم نفس امر پیدا کرده بود اما فی الحقیقت نفس امر نبود که نفس وراء
آن مرتبه است گوئیا این مرتبه برزخ ست درمیان وهم و خارج موجودات نشاهٔ آخرت هم در مرتبهٔ
نفس امر اند بلکه صفات واجبی جلشانه سوای صفات ثمانیه حقیقیه همه دران مرتبه اند و در مرتبهٔ خارج
غیر از ذات اقدس واجبی جلشانه وغیر از صفات ثمانیه او تعالی هیچ چیز موجود نیست پس موجودات
را سه مرتبه پیدا شد مرتبهٔ وهم که نصیب اکثر افراد این نشاه است انبیا را باجمعهم علیهم الصلوة والتسلیمات
که ازین مرتبه بر آمده اند وهمچنین ملائکه کرام علی نبینا وعلیهم الصلوة والتسلیمات که وجود شان مناسب
وجود نشاه آخرت ست واقلی از اولیای کرام نیز باین دولت مشرف گشته اند واز وهم بنفس امر ملحق
گشته مرتبهٔ دوم نفس امر ست که صفات و افعال واجبی جلشانه آنجا کائن ست وملائکه کرام نیز
دران مرتبه موجود اند و وجود نشاه آخرت نیز دران مرتبه ثابت ست وهمچنین انبیا واقلی از اولیا نیز
بآن مرتبه رفته اند علیهم وعلی اتباعهم الصلوات والتسلیمات اینقدر هست که صفات واجبی جلشانه در مرکز
آنمقام ست که اشرف اجزاء اوست وسائر موجودات در اطراف واکناف آن مرکز علی حسب الاستعداد
مرتبهٔ سوم خارج ست وموجود در آنجا ذات وصفات ثمانیه واجب الوجود ست تعالی وتقدس اگر فرق ست
باعتبار مرکز وغیر مرکز هست که اشرف باقدس النسب ست سوال از مرتبهٔ وهم بمرتبهٔ نفس امر رفتن کدام مزیت دارد و کدام

قرب بآن مربوط ست جواب منشاء هر خیر وکمال وحسن وجمال وجود ست و وجود در هر چند قوت واستقرار
بیشتر پیدا شود ظهور این صفات کاملتر آید وشک نیست که وجود نفس امری از وجود وهمی اقوی واثبت ست
پس ناچار خیر وکمال در وی اتم واکمل بود و در قرب چه سخن ست که در مرتبهٔ صفات افعال او تعالی
موجود گشته است وبصفات خالقیه ورازقیه حق جوار پیدا کرده باید دانست که ثبوت عدم وهمچنین
ثبوت کمالاتی که شائبهٔ عدم در آنها ملحوظ ست اگرچه از کمالات صفاتیه بود همه در مرتبهٔ حس و وهم ست که تا
از عدم بالکل پاک نشود وعین واثر عدم زائل نگردد شایان وصول مرتبهٔ نفس امر نگردد واگرچه در ثبوت
وهمی درجات ست باعتبار قوت وضعف عدم هرچند اقوی بود گرفتاری مرتبهٔ وهم اتم باشد وچون
اضعف گردد گرفتاری کمتر بود بسیاری از اولیای که بسیر وسلوک از مراتب عدم گذشته وغیر از اثری از عدم
در آنها باقی نمانده است هرچند تا آن اثر باقیست داخل مرتبهٔ نفس امر نمیشوند اما از مرتبهٔ وهم گذشته بنقطهٔ نهایت
آن میرسند و نظارگیان مرتبهٔ نفس امر میگردند و نصیبی ازین مقام حاصل میکنند محسوس می گردد
که انبیاء کرام و ملائکهٔ عظام علی تفاوت الدرجات علیهم الصلوة والتسلیمات وهمچنین بعضی از
متابعان انبیاء اگرچه اقل باشند تا نهایت مقام مرتبهٔ نفس امر رسیده اند و هر کدام آنجا علی
تفاوت الدرجات موطنی ست خاص ومقامی ست علحده حروف وکلمات قرآنی نیز آنجا مشهود میگردند
ومینمایند که مقام اینها فوق مقام انبیا ست علیهم الصلوة والتسلیمات گوئیا ازین مقام بر آمده اند
وبمقام فوق نارسیده درمیان برزخ شده اقامت نموده اند که مقام فوق مخصوص بذات
وصفات مقدسهٔ حضرت واجب الوجود ست تعالی وموجود در خارج غیر سبحانه نه این حروف وکلمات
چون سمات حدوث دارند قابلیت وصول آنمقام ندارند اما از همه موجودات آن مرتبه پیش قدم اند
وچنگی در دامن مدلولات خود زده اند و بزرگانی که در منتهای مرتبهٔ نفس امر اقامت نموده اند نظارگیان
مرتبهٔ فوق اند واز کمال گرفتاری در رنگ تمام چشم گشته نگران آنجناب مقدس اند عجب معامله است که این بزرگواران
با این توطن واقامت بحکم المرء مع من احب با محبوب خود معیت مجهول الکیفیت دارند وبخود با وی اند وبی
اتحاد واثنینیت با مطلوب خود مانوس ومالوف اند درین اثنا که معیت حروف وکلمات قرآنی را بآن
مرتبهٔ مقدسه ملاحظه نموده آمد معلوم گردید که این معیت را با معیت دیگران هیچ نسبتی نیست
این معیت بس عالی ست هیچ در درک نمی آید که با بطن بطون مربوط ست فهم مخلوق را

آنجا چه گنجائش لقرآن کلام الله غیر مخلوق آمده است از علو شان این حروف و کلمات مقدسه معلوم میگردد که کلام
نفسی هم همین حروف و کلمات ست چنانچه قاضی عضد تحقیق آن نموده است و بے تقدیم و تاخیر و همین ها را کلام قدیم
نفسے گفته و تقدیم و تاخیر آنها را عائد بقصور آلت حادث خود داشته **سوال** اگر همین حروف و کلمات کلام
نفسے باشند باید که داخل مرتبۂ خارج گردند و در سابق گذشت که داخل آن مقام نمیگردند وجه آن چیست
جواب این حروف و کلمات چون در اذہان بتقدیم و تاخیر مذکور شده اند ناچار باین ملاحظه در نظر کشفی عدم
دخول شان در مرتبۂ خارج ظاهر میگردد و چون مرتبۂ ثانیه بی ملاحظه تقدیم و تاخیر دیده اند مشهود گشت که داخل اند
و باصل خود ملحق بلکه متحد پس معیت شان بمعیت دیگران چه نسبت دارد که آنجا اتحاد ست و در معیت دیگران
اتحاد گنجایش ندارد سبحان الله همین حروف و کلمات قرآنی چون کلام قدیم سبحانی بود ظهور آن درین نشاء
بخلاف سائر صفات قدیمه نفس خود خواهد بود چه حروف و کلمات برین تقدیر نفس اویند و روپوش
آن غیر از تقدیم و تاخیر عارضی که از راه قصور آله تکلم آمده است نخواهد بود پس قریب ترین
اشیا بجناب قدس خداوندی جل سلطانه قرآن مجید که گردے از ظلیت بوی نرسیده است و خس و
خاشاک تقدیم و تاخیر را در چشم محجوبان انداخته باصالت خود در عالم ظلال جلوه گر گشته است لهذا افضل
عبادات تلاوت قرآن مجید آمد و شفاعت او مقبول ترین شفاعت دیگران گشت چه شفاعت ملک
مقرب و چه شفاعت نبی مرسل نتائج و ثمرات که بر تلاوت قرآنی مترتب میشود چه تفصیل آن تواند نمود
و لباست کتابی را برداشته بدرجاتی برده است که سورا آنجا گنجایش متصور نبود **سوال** آیا حروف و کلمات
قرآنی باین دولت مخصوص گشته اند یا حروف و کلمات سائر کتب منزله نیز باوی درین دولت شرکت دارند
و همه کلام قدیم نفسے اند **جواب** همه را درین دولت شرکت ست اینقدر فرق در نظر کشفی متمثل
میگردد که قرآن مجید گویا مرکز دائره است و سائر کتب منزله بلکه جمیع آنچه بدان از ازل تا ابد
تکلم واقع شود همه گویا محیط آن دائره پس قرآن اصل همه آمد و اشرف جمیع کتب گشت چه مرکز
اشرف اجزاء دائره است و اصل جمیع نقط دائره است گویا سائر نقط تفصیل اویند و او اجمال الکل
قال الله تعالی فی شانه و انه لفی زبر الاولین **سوال** از تحقیق سابق معلوم گشت که درین نشاء در
ضمن مظاهر جمیله شهود و مشاهده که گفته اند واقع نیست و اینان را قابلیت مظهریت آن مرتبۂ مقدسه
نه آیا در غیر این مظاهر درین نشاء انفس شهود و مشاهده متحقق ست **جواب** آنچه معتقد این فقیر ست آنست که نصیب این

نشاء ایقان ست که رویت بصری و مشاهده که عبارت از رویت قلب ست علی تفاوت الدرجات
نتیجه و ثمرۂ اوست که بآخرت مربوط ست صاحب تعرف که از اکابر این طائفه علیه است در کتاب خود
اجماع مشائخ را درین باب نقل میکند و میگوید که اجماع کرده اند بر آنکه رویت حق جل و علا درین
نشاء نه بچشم و نه بدل واقع نیست و غیر از ایقان امری دیگر آنجا کائن نه **سوال** مقرر این طائفه
علیه است که یقین را سه درجه است علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین علم الیقین عبارت از استدلال از اثر
بموثر گفته اند چنانچه یقین بوجود آتش مثلاً که از راه استدلال از علم بوجود دخان حاصل گردد و عین الیقین
عبارت از دیدن آتش گفته اند مثلاً و حق الیقین عبارت از تحقق شان بآتش داشته و چون رویت قلبی هم نبود
عین الیقین بکدام معنی راست آید و اجماع مشائخ بر عدم رویت مطلقاً چگونه صادق بود **جواب** تواند بود
که مراد از اجماع مشائخ ما تقدم بود و متاخران برخلاف آن حکم کرده باشند و تجویز رویت قلبی نموده و نزد این فقیر
این حکم ثابت نشده است و این تجویز بثبوت نه پیوسته و این درجات ثلث که در تعیین گفته اند همه داخل
علم الیقین ست و از استدلال نه برآمده و از علم بعین نرفته و آنچه در عین الیقین رویت آتش گفته اند
رویت دخان ست که از انجا بر وجود آتش استدلال کرده اند نه رویت آتش چنانچه در علم الیقین استدلال
از علم دخان بود بر وجود آتش اینجا از رویت دخان ست بر وجود آتش این یقین ثانی اتم است از
یقین اول بواسطه قوت دلیل خود که آنجا علم دلیل ست و اینجا رویت دلیل ست و همچنین در حق الیقین
بدخان متحقق شده نیست نه باتش و از آنجا استدلال بر آتش کردن ست و این یقین از هر دو سابق
اتم و اکمل ست که از نفس خود که دخان گشته است استدلال بوجود آتش مینماید و از انفس تا آفاق
فرق واضح ست قال الله تعالی سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم حتی یتبین لهم الحق قال الله
تعالی و فی الارض آیات للموقنین و فی انفسکم افلا تبصرون آنچه در آفاق و انفس دیده میشود
همه آیات مطلوب ست نه نفس مطلوب پس مرئے در آفاق و انفس دخان بود
که آیت آتش ست نه آتش پس معامله در آفاق و انفس استدلال باشد که حقیقت
علم الیقین ست و حق الیقین در ماوراء آفاق و انفس باید تشخیص نمود سبحان الله
بزرگان یافت مطلوب را در انفس مقرر ساخته اند و بیرون انفس بے ما حصل دانسته
فرایند ؎ همچو نابینا مبر هر سوی دست ۞ با تو در زیر گلیم ست آنچه هست ۞ دیگرے گوید ؎ چون

جلوهٔ آن جمال بیرون ز تو نیست * پا در دامان و سر بجیب اندر کش * مثالش گویدت * ذره گر بس نیک
گر بس بد بود * گرچه عمری تگ زند در خود بود * صاحب فصوص فرماید التجلی من الذات لا یکون الا
بصورة المتجلی له بزرگے دیگر فرماید اهل الله بعد از فنا و بقا هر چه می بینند در خود می بینند و هر چه می شناسند
در خود می شناسند و حیرت ایشان در وجود خود ست وفی انفسکم افلا تبصرون و نزد فقیر انفس نیز در
رنگ آفاق بے ما حصل ست و از یافت مطلوب خالی و بی نصیب ست نهایت کار در آفاق و انفس
است استدلال ست بمطلوب و دلالت ست بمقصود و وصول مطلوب بماوراء آفاق و انفس مربوط
ست و بما سواے سلوک و جذبه منوط چه سلوک سیر آفاقی ست و جذبه انفسے پس سلوک و جذبه و سیر
آفاقی و انفسے همه داخل سیر الی الله باشند انچه گفته اند که سیر و سلوک آفاقی سیر الی الله ست و جذبه
و سیر انفسے سیر فی الله چه توان کرد ایشان را چنان دانانیده اند و مرا چنین سبحانک لا علم لنا
الا ما علمتنا من مسکین الوش خور شان را چه یارا که سخن خلاف مذاق شان گوید اما چون معامله از
تقلید گذشته است ناچار هر چه می یابد میگوید مخالف قوم باشد یا موافق ابو یوسف رحمه الله بعد از
گذشت تقلید التزام موافقت ابو حنیفه که استاد اوست خطا ست ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او
اخطأنا سوال این درجات ثلث یقین چون داخل علم الیقین گشت و عین الیقین نزد توجه بود
جواب عین الیقین مثلاً عبارت از انحالت ست که نفس دخان را آتش کائن ست و چون مستدل
بمنتهای درجهٔ دلیل برسد که دخان باشد او را نیز حالتے با آتش پیدا خواهد شد که دخان را آتش
ثابت ست نزد فقیر این حالت معبر بعین الیقین ست که فوق علم استدلال ست و بیرون آفاق و
انفس ست و چون پردهٔ استدلال از میان برخاسته ست که نهایت مرتبهٔ علم ست ناچار از علم
بکشف آمده و از غیب بشهود و حضور انجامیده باید دانست که شهود و حضور دیگر ست و رویت
و احساس دیگر ضعیف البصر را در وقت شعشعان نور آفتاب کائن ست و رویت و احساس ان تحقق تمیز
تحقق شدن بدخان دو درجه دارد و شامل علم الیقین و عین الیقین ست تحقیقے که ذکر یافته تا زمانیکه در تحقق
بدخان جمیع نقط از اعلی کرده به نقطهٔ آن آخر نرسد علم الیقین است چه هر نقطه که مانده ست
حجاب اوست که مستلزم استدلال ست و چون به جمیع نقط تحقق شده و بنقطهٔ آخر آن برسد
از استدلال بر آید که حجت تمامها ارتفاع یافته است و در رنگ نفس دخان عین الیقین او را

ثابت بود فافهم از حق الیقین چه نوشته آید که کمال تحقق آن مربوط بنشاء اخروی ست و اگر نصیبے از ان دولت
در دنیا کائن ست بخصوص باخص خواص ست که سیر انفسے که شباهت بحق الیقین دارد نزد ایشان
داخل علم الیقین شده و انفس آن حکم آفاق گرفته و علم حضوری ایشان که بانفس بوده است
علم حصولی گشته و عین الیقین در ماوراے آفاق و انفس در حق شان حاصل شده و قلیل ما هم خاتمه
حسنه در بیان حسن و جمال محمدی علی صاحبها الصلوة والسلام که متعلق محبت پروردگار عالمیان گشته است
جل شانه و او صلی الله تعالی علیه وسلم بآن جمال محبوب رب العالمین آمده حضرت یوسف هر چند بصباحتی که
داشت محبوب حضرت یعقوب بوده است علی نبینا و علیه الصلوة والتسلیمات حضرت پیغمبر ما که خاتم الرسل
ست بملاحتے که دارد محبوب خالق زمین و آسمان ست علیه و علیهم الصلوة والتسلیمات والتحیات
و زمین و زمان را بطفیل او خلق فرموده است کما ورد باید دانست که خلق محمدی در رنگ خلق
سائر افراد انسانی نیست بلکه بخلق هیچ فردی از افراد عالم مناسبت ندارد که او صلی الله علیه
وسلم با وجود نشاء عنصری از نور حق جل و علا مخلوق گشته است کما قال علیه و علی آله الصلوات
والسلام خلقت من نور الله و دیگران را این دولت میسر نشده است بیان این دقیقه
آنست که در ما سبق گذشته است که صفات ثمانیهٔ حقیقیه حضرت واجب الوجود جل سلطانه هر چند
داخل دائرهٔ وجوب است اما بواسطهٔ احتیاجے که انها را بحضرت ذات ست تعالی رائحهٔ امکان
در انها کائن ست و چون در صفات حقیقیهٔ قدیمه رائحهٔ امکان را گنجایش گشت در صفات
اضافیهٔ حضرت واجب الوجود تعالی ثبوت امکان بطریق اولے باشد و عدم قدم شان نیز
اول دلیل باشد بر امکان شان و بکشف صریح معلوم گشته است که خلقت آن سرور علیه و علی آله الصلوة
والتسلیمات ناشی ازین امکان ست که بصفات اضافیه تعلق دارد نه امکانیکه در سائر ممکنات عالم
کائن ست هر چند بدقت نظر صحیفهٔ ممکنات عالم را مطالعه نموده می آید وجود آن سرور آنجا مشهود نمیگردد
بلکه منشاء خلقت و امکان او علیه و علی آله الصلوة والسلام در عالم ممکنات نباشد بلکه فوق این
عالم باشد ناچار او را سایه نبود و نیز در عالم شهادت سایهٔ هر شخص از شخص لطیف تر ست و چون لطیف تری
از وی در عالم نباشد او را سایه چه صورت دارد علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بشنو بشنو
صفت علم از صفات حقیقیه است و داخل دائرهٔ موجود خارجی ست و چون آن صفات را

اضافتے عارض شود وبآن تقسیم یابد مثل علم اجمالی با علم تفصیلی آن اقسام او از صفات اضافیه خواهند بود وداخل دائرهٔ ثبوت نفس امریکه مقرر صفات اضافیه است چنانکه گذشت ومشهود میگردد که علم جملی که از صفات اضافیه گشته است نوری ست که در نشاءِ عنصری بعد از انصباب از اصلاب بارحام متکثره بمقتضاے حکم ومصالح بصورت انسانی که احسن تقویم ست ظهور نموده است ومسمی بمحمد واحمد شده نیک استماع باید نمود که اینقدر اجمال هرچند علم مطلق را مقید ساخته است واز حقیقت باضافه آورد اما هیچ زیادتی در مقسم پیدا نکرده است وهیچ چیز او را مقید نگردانیده چه اجمال علم عبارت از نفس علم ست نه امر زائد منضم بعلم بخلاف تفصیل علم که بتقاضاے جزئیات متکثره می نماید تا تفصیل متصور گردد عجب قیدیست که مظهر اطلاق ست وطرفه مقیدیست که نفس مطلق ست همین قسم نازکے در مطلق علم نسبت بذات عالم جل سلطانه ملاحظه باید نمود که علم نفس عالم ونفس معلوم میتواند بود چنانچه در علم حضوری کائن ست بخلاف صفات دیگر که این قابلیت ندارد ونتوان گفت که قدرت عین قادر وعین مقدور ست وارادت عین مرید وعین مراد پس علم را با ذات عالم اتحادی ست واضمحلالی که غیر او را نیست ازینجا قرب احمد با احد باید دریافت چه واسطه درمیان دارد وآن صفت علم ست امریست که اتحاد بمطلوب وارد وپس حجابیت را در انجا چه گنجایش وایضاً علم را حسنے ست ذاتیکه غیر او را از صفات این حسن ثابت نیست لهذا بزعم این فقیر محبوب ترین صفات واجبی نزد حق جل وعلا صفت العلم ست وچون حسن آن شائبهٔ بیچونی دارد حس در ادراک آن قاصر ست وادراک تمام آن حُسن مربوط بنشاء آخرت ست که موطن رویت ست چون خدا را عز وجل ببینند جمال محمد را دریابند هرچند درین نشاءة دو ثلث حسن بحضرت یوسف مسلّم وثلث ثانی بهمه تقسیم شد اما دران نشاءة حسن حسن محمدی وجمال جمال محمدی علیهم الصلوات والتسلیمات که محبوب خداوندست جل سلطانه چگونه حُسن دیگرے را باحسن صفت علم شارکت که حسن او بواسطهٔ اتحادست بمطلوب حُسن عین مطلوب ست ودیگرے را چون اتحاد نیست آن حُسن نیست پس خلقت محمدی علیه وعلی آله الصلوة والسلام باوجود حدوث مستند بقدم ذات گشت تعالی واحکام او نیز منتهی بوجوب ذات شد تعالی وحُسن او حُسن ذات آمد تعالی که شائبه غیر [illegible] نیست چون چنین شد ناچار متعلق محبت جمیل مطلق گشت ومحبوب او آمد

تعالی جمیل ویحب الجمال **سوال** کلمیکه بهم دلالت دارد برآنکه محبت حضرت حق سبحانه بغیر او صلی الله علیه وآله وسلم نیز متعلق میشود ودیگران هم محبوب او تعالی میباشند وجه تخصیص آن چیست که در دیگران موجود نیست **جواب** محبت دو است محبتے ست که بذات محب متعلق ست ومحبتے ست که بغیر از ذات او تعلق دارد قسم اول محبت ذاتی ست واعلاے اقسام محبت ست چه هیچکس هیچ چیز را دوست ندارد چنانکه خود را او نیز این قسم محبت احکم واوثق ست که بعروض عارضی زوال نه پذیرد ونیز متعلق این محبت محبوب صرف ست که شائبهٔ محبیت ندارد وبخلاف قسم دوم محبت که عرضی ست وزوال پذیرست ومتعلق او هرچند من وجه محبوب ست اما از وجوه متعدده محبیت نیز دارد وچون حُسن وجمال خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات مستند بحسن وجمال حضرت ذات ست تعالی چنانکه گذشت ناچار قسم اول که بذات جل وعلا متعلق ست باو علیه وعلی آله الصلوات والسلام متعلق باشد ودر رنگ ذات سبحانه متعلق محبت او نیز صلی الله تعالی علیه وعلی آله محبوب صرف بود ودیگران را چون این دولت میسر نشده است واز حسن ذات قلیل النصیب اند قسم دوم محبت بایشان متعلق باشد وبیک وجه ایشان را محبوب گرداند محبوب متعلق اوست صلی الله علیه وآله وسلم که در رنگ ذات محب همیشه محبوب ست محسوس میگردد که آن قسم غلبهٔ محبّت که حضرت موسی راست با حضرت حق سبحانه واو با آن محبت راس ورئیس محبان آمده همان طور افراط محبت حضرت حق سبحانه راست با حضرت خاتم الرسل علیه وعلیهم الصلوات والتحیات هرچند این فقیر در دیدهٔ این دو محبت غواصی مینماید که تفاوتے درمیان این دو محبت بقوت وضعف پیدا آرد ومحبتے که خالق راست از محبت مخلوق شدید تر میابد الا ان حزب الله هم الغالبون هیچ تفاوت ظاهر نمیشود گوئیا این دو محبت را بمیزان عدالت برابر سنجیده اند وسر موے تفاوت کم وبیش تجویز نکرده **سوال** صوفیه علیه تمام افراد عالم را مظاهر ومجالے اسماء الٰهی داشته اند جل سلطانه وحقائق اشیا را همان اسما یافته واشیا را اظلال آنها دانسته پس تمام عالم ظهور اسماء الٰهی داشته اند جل سلطانه وتخصیصے که بظهور بعضے اسما را بخلقت آنسرور نموده علیه وعلی آله الصلوات والسلام چنانچه گذشت وجه آن چه باشد **جواب** حقائق اشیا نزد صوفیه این اعیان ثابت اند که صور علمیه الٰهی اند جل سلطانه نه اسماء الٰهی بانفسها واین عالم را ظهور آن صور علمیه گفته اند اگرچه

بر سبیل تجویز آنرا ظهور اسما نیز گویند بلکه صورت علمی شئی نزد ایشان نیز عین آن شئی ست نه شبح و مثال
آن شئے وانچه این فقیر در خلقت آنسرور گفته است ظهور نفس اسم الهی ست جل سلطانه نه ظهور
صورت علمی آن اسم شتان ما بین نفس الشئ و بین صورته العلمیة آتش را که تصور نمایند این صورت علمیه او
آن اشراق و اضاءت کجاست که کمال و جمال آتش همه او بوده است و در صورت علمیه آن هیچ از شبح و
مثال آتش کائن نیست ارباب معقول آنرا پسندند یا نه بلکه عین آتش گویند اما کشف صریح ما مکذب
عینیت ست و صورت علمیه آتش جز شبح آتش نیست که در خارج موجود ست محسوس میگردد که انچه ظهور
صور علمیه اسما ست امکان و وجود آن از قبیل امکان عالم ست و وجود عالم که در مرتبه وهم بصنع
خداوندی جل سلطانه ثبات و تقرر پیدا کرده است وانچه ظهور نفس اسما الهی ست جل سلطانه چنانچه
در خلقت آنسرور گذشته است علیه و علی اله الصلوات والسلام امکان از قبیل امکان صفات
اضافی ست و وجود آن نیز در رنگ وجود آن صفات در مرتبه نفس امر متقرر ست و بغیر آنسرور علیه و
علی آله الصلوات والتسلیمات هیچکس در نظر نمی در آید که ظهور نفس اسم الهی باشد تعالی الا قرآن مجید که آن
نیز ظهور نفس اسم الهی ست جل سلطانه چنانچه شمه ازان بالا ذکر یافته است غایة ما فی الباب منشاء ظهور قرآنی
که از صفات حقیقیه ست و منشاء ظهور محمدی از صفات اضافیه ناچار آنرا قدیم و غیر مخلوق گفتند و این
را حادث و مخلوق و معامله کعبه ربانی ازین دو ظهور اسمی هم عجیب تر ست که آنجا ظهور معنی تنزیهی ست
بی کسوت صور و اشکال چه کعبه که مسجود الیه خلائق ست عبارت از سنگ و کلوخ نیست و همچنین جدران
و سقف نیست چه اگر اینها نباشند کعبه کعبه ست و مسجود الیه است پس آنجا ظهور هست اما هیچ صورت
نیست و این از عجب عجائب ست بشنو بشنو هر چند درین دولت خاصه محمدی دیگری را شرکت نیست
اما اینقدر مے یابد که ازان دولت خاصه او علیه الصلوات والسلام بعد از تخلیق
و تکمیل او علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات بقیه مانده بود که در خوان دولت ضیافت
کریمان زیادتیها لازم ست که اولش گویا نصیب خادمان بود آن بقیه را بیکی از دولتمندان امت
او علیه و علی آله الصلوة والسلام اولش گویا عطا فرموده اند و آنرا خمیر مایه ساخته تخمیر طینت او نموده و به تبعیت
و وراثت او شریک دولت خاصه او گردانیده علیه و علی آله الصلوات والسلام ؎ باکریمان
کارها دشوار نیست + این بقیه در رنگ آن طینت حضرت آدم ست علی نبینا و علیه الصلوة والسلام

که نصیب خلقت درخت خرما آمده است کما قال علیه الصلوة والسلام اکرموا عمتکم النخلة فانها خلقت
عن بقیة طینة آدم بلی و للارض من کاس الکرام نصیب سوال حضرت شیخ محی الدین بن العربی
و تابعان او حقیقت محمد را عبارت از حضرت اجمال علم داشته اند و آن را تعین اول گفته و تجلی
ذات دانسته و فوق آن مرتبه لاتعین تصور نموده که حضرت ذات بحت ست جل شانه و تو آن را
قسم علم داشته در صفات اضافیه داخل ساختی که دون صفات حقیقیه ست وجه آن چیست
جواب شیخ محی الدین در خارج جز ذات احدیه مجرده را موجود نمیدانند و وجود صفات را اگرچه حقیقیه
باشند جز در علم اثبات نمی نماید پس ناچار تعین اول نزد او علم جملی بود و ثبوت صفات بعد ازان صورت
بندد که ثبوت شان فرع ثبوت علم ست که جز در علم ایشان را ثبوتے نمیدانند پس علم از همه اسبق باشد
و جامع جمیع کمالات بود و نزد فقیر انچه مکشوف گشته است آنست که صفات حقیقیه ثمانیه در رنگ
ذات واجبی جل شانه در خارج موجودند اگر تفاوت هست باعتبار مرکزیت و عدم مرکزیت ست
چنانچه گذشت و این قول موافق آرای علمای اهل سنت و جماعت ست شکر الله تعالی سعیهم
که وجود صفات را زائد بر وجود ذات تعالی فرموده اند برین تقدیر علم جملی در تعین اول گفتن معنی ندارد
بلکه اطلاق تعین نمودن هم گنجایش ندارد و اسبق جمیع صفات صفت الحیوة ست که صفت العلم تابع او ست
علم را بروے سبقت داون صورت ندارد و علی الخصوص که بعلم قیدے منضم شده باشد آن از مطلق
علم پایان تر ست و داخل اضافات ست چنانچه گذشت آرے اگر علم جملی را تعین اول علم گویند
گنجایش هم دارد که تعین ثانی آن علم تفصیلے باشد سوال شیخ محی الدین که علم جملی را حقیقت
محمدی گفته است و این نشاء عنصری را ظهور آن دانسته مراد او ظهور نفس اسم ست چنانچه تو گفته
یا ظهور صورت این اسم چنانچه در سائر ممکنات ست جواب صورت اسم زیرا که تعین اول
نزد او قدس سره تعین علمی ست چه دو تعین اولین را علمی گفته است و سه تعین آخر را تعین
خارجی و تعین علمی صورت شان العلم که در خارج آنرا عین ذات گفته است و در علم صورت آنرا اثبات کرده
و آن صورت علمی که حقیقت محمدی باشد در نشاء عنصری بصورت انسانی محمدی ظهور نموده است بالجمله نزد
شیخ هر جا ظهور ست ظهور صورت علمیه ست اگرچه صفات واجبی باشد جل سلطانه چه صفات را نزد او
ثبوتی جز در علم نیست و در خارج غیر از ذات بحت هیچ چیز نزد او موجود نه سوال در آنمرتبه اتحاد

علم و عالم و معلوم ست که حاصل آن علم حضوری ست پس صورت اسم را آنجا گنجائش نبود چه حصول
صورت در علم حصولیست و در علم حضوری حاضر نفس معلوم ست نه صورت معلوم **جواب** آن مرتبه
مرتبهٔ فات بحت نیست جل سلطانه لهذا آنرا التعین و تنزل گفته است پس در خارج موجود نباشد و چون
در خارج موجود نشد و از ثبوت علمی چاره ندارد و لهذا آنرا التعین علمی گفته است و ثبوت علمی را از صورت
معلوم چاره نباشد ازین بیان لازم آمد که در علم حضوری هم صورت معلوم با وجود حضور نفس
معلوم کائن ست که حاضر نفس معلوم خالص نیست اعتباری در وی راه یافته است که آنرا از
نفس بصورت آورده فهم هر کس باین وقت نرسد و تا بذات بحت جلشانه واصل نشود بوصول بچونی
این دقیقه را در نیابد سبحان الله من فقیر درمانده واپس افتاده را چه یارا که بعد از هزار سال از بعثت
خاتم الرسل علیه و علیهم الصلوات و التسلیمات سخن از معارف و اسرار اکابر انبیا و اولی العزم بر زبان
آرم علیهم الصلوات و التحیات و البرکات و در دامن معاد در آمده و دقائق کمالات مبدء را بیان نمایم
ع ولی چون شه مرا برداشت از خاک ٭ سزد گر بگذرانم سر ز افلاک ٭ من آن خاکم که ابر نوبهاری
کند از لطف بر من قطره باری ٭ اگر بر روید از تن صد زبانم ٭ چو سبزه شکر لطفش کی توانم ٭
الحمد لله الذی هدانا لهذا و ما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا
بالحق الصلوة و التسلیمات بخاطر بود که شمه از صباحت و ملاحت که در حدیث نبوی آمده است
اخی یوسف اصبح و انا املح بنویسد علیه الصلوة و التحیات و برمز و اشارت در جناب سخن گوید اما دید که
رمز و اشارت در ادای مقصود قاصر ست و مستمعان در فهم آن عاجز حروف مقطعات قرآنی همه رموز
و اشارات ست بحقائق احوال و دقائق اسرار که در میان محب و محبوب کائن ست لیکن کیست که آن را دریابد
علمای راسخین که حکم خدام و غلمان حبیب رب العالمین دارند و خدام را جائز ست که بر بعض اسرار خفیه
مخدوم اطلاع بود بلکه بتبعیت مخدوم با خادم جائز ست که معاملات در میان آید و بطریق اوش شریک
دولت خاصه مخدوم گردد اما اگر شمه از ان معنی اظهار نماید خائن بود و سر خود را بر باد دهد و قطع
البلعوم که ابوهریره رض فرموده است در حق او صادق آید یضیق صدری و لا ینطلق لسانی نقد
وقت ست ربنا اغفر لنا ذنوبنا و اسرافنا فی امرنا و ثبت اقدامنا و انصرنا علی
القوم الکافرین و السلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی

علیه و علی

علیه و علی آله و اصحابه البررة التقی **مکتوب صد و یکم** بشیخ عبد الله در منع تفسیر و تاویل آیات قرآن
بر طبق مذاق فلاسفه سلمکم الله سبحانه و عافاکم عن البلیات کتاب تبصرة الرحمن را که مرسل داشته
بودند بعضی از مواضع آنرا مطالعه نموده واپس فرستاد و مکرر مصنف این کتاب خیلی میل بمذهب
فلاسفه دارد و نزدیک ست که حکما را عدیل انبیا سازد علیهم الصلوة و التسلیمات آیت در سورهٔ
هود بنظر در آمد که بیان آنرا بطرز حکما که خلاف طور انبیاست علیهم الصلوات و التحیات کرده است
و تسویه در میان قول انبیا و حکما داده و گفته است در بیان کریمه اولئک الذین لیس لهم فی
الآخرة الا النار باتفاق الانبیاء و الحکماء الا النار الحسی او العقلی با وجود اجماع انبیا علیهم الصلوة اتفاق حکما چه
گنجائش دارد و در عذاب اخروی قول شان را چه اعتبار ست علی الخصوص که مخالف قول انبیا بود
علیهم الصلوات و التسلیمات فلاسفه که عذاب عقلی اثبات می نمایند مقصود شان دفع عذاب حسی ست
که اجماع انبیا بر ثبوت آن واقع شده است و در مواضع دیگر آیتهای قرآنی را موافق مذاق حکما
بیان میکند هرچند مخالف مذهب مطیبین نبود مطالعه این کتاب بی ضررهای خفیه بلکه جلیه نیست
اظهار این معنی لازم دانسته بچند کلمه مصدع گشت و السلام **مکتوب صد و دوم** بجناب میر
محمد نعمان در ترغیب مجاهدات و ازدیاد تربیت طالبان حق جل و علا الحمد لله و سلام علی
عباده الذین اصطفی احوال و اوضاع فقرا اینجا و مستوجب حمد ست لله سبحانه الحمد و المنة
دائما و علی کل حال مدتی ست که بر احوال خیر مآل خود اطلاع نداده اند امید ست که آن ورق را
گردانیده باشند و از کسل بعمل آمده و از فراغت بمجاهده رو آورده وقت کشت و کار ست نه موسم خورد و
خواب نصف شب برای خواب معد سازند و نصف دیگر را برای طاعت و عبادت اگر این همت
نتوانند ورزید بیداری ثلث شب را که از نصف تا سدس ست ملتزم باشند و سعی فرمایند که در دوام حصول
این دولت فتور نرود و با خلق همان قدر اختلاط و انبساط نمایند که ادای حقوق آنها نموده آید
الضرورة تقدر بقدرها انبساط با خلائق زیاده بر قدر حاجت فضولیست و داخل مالایعنی و بسا ست
که ضررهای عظیم بر آن متفرع شود و داخل محظورات شریعت و طریقت گردد شیخی که با مریدان
افراط در انبساط نماید مریدان را ناچار از ارادت بر آورد و در طلب شان فتور آرد
و عیاذا بالله سبحانه من ذلک فتح این معنی را نیک دریافته با طالبان بنوعی سلوک نمایند که

سبب انس و الفت شان باشد نه موجب نکرت و نفرت شان انزوا از خلائق ضروریست که بقدر
حاجت آشنائی باین سم قائل ست شما را بتوفیق الله سبحانه این معنی بسهولت میسر ست ارباب ابتلا
چه کنند که بر دوام بارباب تفرقه محشور اند قدر این نعمت بدانید و بمقتضای آن عمل نمائید نیک از
حال طالبان خبردار باشید و بظاهر و باطن متوجه تربیت شان شوید زیاده چه نویسد **مکتوب**
صد و سوم به شیخ حمید احمدی در تربیت او بر قصور احوال و ترغیب بر حصول تکمیل و کمال

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی مکتوب شریف اخوی اعزی شیخ حمید رسیده خوشوقت
ساخت چه نعمتی ست درین طور زمان بر فتن در صحبت شخصی جمعی را بجناب قدس خداوندی جل سلطانه
رغبتی پیدا شود و از ماسوای او تعالی دلهای شان را برودتی حاصل گردد مع ذلک آن برادر
باین دولت مغرور نگردد و از کار خود فارغ نباشد که مثل مشهورست که هنوز دهلی دور است
معلوم نیست که از صد یکی سرانجام یافته باشد و این احوال که طالبان را در ابتدا رو میدهد
و ذوق و لذت می بخشد در رنگ آن ست که طفلان را اسبق الف و با آموخته سازند کار آنست
که از تجلی بمولویت برسند و از اذواق و التذاذات بدرجه ولایت خاصه داخل گردند ع
هنوز ایوان استغنا بلند ست ÷ ترا فکر رسیدن ناپسند ست ÷ باید که اوقات خود را معمور
سازند و بشریعت و طریقت بظاهر و باطن متجلی باشند تحصیل دیگری فرع کمال خود ست
که درجه ولایت خاصه ست لیکن چون در صحبت طالبان را رشدی پیدا می شود و احوال و
مواجید رو میدهد اگر بحد فنا و بقا نرسد هم غنیمت ست و درینوقت حکم کبریت احمر دارد و آنرا
هم می کرده باشند اما بعد از استخارها و توجهات بهر که تعلیم طریقت گویند مناسب ست
بلکه لازم و ازین عمل ترسان و لرزان باشند مبادا که ازین راه شیطان بر شما پیدا میشود اعاذنا الله
سبحانه عن شره عدد که شما گفته بودند اگر تمام کرده آید دو چندان عدد راه بکار دارید بعد از ان
خبر کنید تا مناسب حال اعلام نموده آید انشاء الله تعالی یاران آنجا مربوط اند دعا رسانند صحیفه
شریفه که سید یحیی نوشته بودند نیز رسید حمد الله سبحانه درینوقت که بکمال قرب قیامت ست و لا تقوم الساعة
علی اشرار الناس درخبر آمده دلهای مردم بحضرت حق سبحانه تعالی منجذب ست و الاشوقین آن درگاه
اقدس اند جل سلطانه توقع از احبه دعای ظهر الغیب ست و فاتحه سلامتی خاتمه

ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انک علی کل شیء قدیر و السلام اولا و آخرا **مکتوب صد و چهارم**
بحضرت ذوی البرکات حضرت مخدوم زاده خواجه محمد سعید و خواجه محمد معصوم در بشارت و قبول
به بعضی مراتب مر ایشان را الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی فرزندان گرامی مدتی ست
که از احوال ظاهر و باطن خود نه نوشته اند شاید بواسطه تمامی ایام مفارقت نسیانی
بحال دور افتادگان طاری شده باشد ما هم ارحم الراحمین داریم کریمه الیس الله بکاف عبده تسلی ده
غربای نامراد ست عجب کار و بار ست با اینهمه ناپروائی شما خاطر همیشه متوجه احوال شماست و
خواهان کمال شما دیروز بعد از نماز بامداد مجلس سلوک داشتم ظاهر شد که خلعتی که داشتم از من جدا شد
و خلعت دیگر بمن متوجه شد که بجای آن خلعت نشیند بخاطر آمد که این خلعت زائله را بکسی خواهند داد
یا نه و آرزوی آن شد که اگر آنرا بدهند بفرزندی ارشدی محمد معصوم بدهند بعد از لمحه دید که بفرزندی مرحمت
فرمودند و آن خلعت او را باتمام پوشانیدند و این خلعت زائله کنایت از معامله قیومیت بوده است که به تربیت
و تکمیل تعلق داشته و باعث ارتباط باین عرصه مجتمعه او بوده و این خلعت جدیده را چون معامله
بانجام برسد مستحق خلع گردد امیدست که از کمال کرم آن را بفرزندی اعزی محمد سعید عطا
فرمایند این فقیر همواره بتضرع این مسالت می نماید و اثر اجابت می فهمد و فرزندی را مستحق
این دولت می یابد ع با کریمان کارها دشوار نیست ÷ اگر استعداد است هم داد اوست
تعالی ع نیاوردیم از خانه چیزی نخست ÷ تو دادی همه چیز من چیز تست ÷ قال الله تعالی
اعملوا آل داود شکرا و قلیل من عبادی الشکور میدانید که شکر عبارت از صرف عبد ست
جمیع ما انعم الله علیه من الجوارح و القوی الظاهریة و الباطنیة الی ما خلق و اعطاه لاجله
لولاه لما حصل الشکر و الله سبحانه الموفق این قسم علوم از اسرار خفیه است هرچند بصرفه گفته
نشود اما اخفای آن لازم ست که مردم مفتون نگردند دیگر آن مشکلی که داشتم آن معامله شاید
در عالم مثال بود درین ایام حل شد و خافیه نماند شاید که درین معنی روحانیت خواجه معین الدین
را هم مدخلی باشد محمد معصوم آن مشکل را شاید در خاطر داشته باشد و السلام **مکتوب صد و**
پنجم به شیخ حسن برکی در جواب کتابت او که در بیان احوال خود نوشته بر احیای
سنت و تهدید از بدعت الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه شریفه

اخوی اعزی شیخ حسن احسن الله آماله رسیده خوشوقت ساخته از علوم و معارف اندراج یافته بود
مطالعهٔ آن فرحت بر فرحت افزود حمداً لله سبحانه که علوم صحیحه اند و معارف صادقه بر طبق کتاب و سنت اند و بر وفق
عقائد فرقهٔ ناجیه حضرت حق سبحانه استقامت کرامت فرماید و بمنتهای مقاصد عالیه رساند شمهٔ از رفع بدعتها نوشته
بودند چه نعمتی ست که درین طور ظلمات بدعت صاحب دولتی توفیق رفع بدعتی از بدع یابد و احیای
سنتی از سنن نماید در احادیث صحاح آمده است که هر که احیاء سنت نماید بعد از آنکه عمل بآن
سنت مرتفع شده باشد آنکس را ثواب صد شهید ست ازینجا بزرگی این عمل را دریابند
امّا این قدر دقیقه رعایت کنند که کار بایقاظ فتنه نه کشد و یک حسنه باعث ظهور بسیار سیئه نگردد
که آخر الزمان ست و آوان ضعف اسلام رساله که فرستاده بودند نیز از مطالعهٔ آن فرحتها رو داد الحمد لله
سبحانه که در علوم موافقت باین فقیر بسیار ست و در کشف مطابقت افتاده است و نظرهای
نیک بلند رفته کتابت شما را که متضمن حالها و علوم استفسارها بود باخوی محمد هاشم کشمی سپرده بودیم
که در وقت جواب نوشتن حاضر سازد و اتفاقاً گم ساخت بنا بر آن در تفصیل اجوبه توقف واقع شد
آنچه بخاطر مانده بود آنرا نوشت مجملاً آنکه احوال پسندیده است و صحت علوم کائن دیگر در تربیت
و تعلیم فرزندان مغفرت پناه مولانا احمد سعی بلیغ دارند و با داب ظاهر و باطن هدایت مرعی نمایند
و سائر یاران حاجتمند را بلکه جمیع اهل اسلام آن بقعه را دلالت بشریعت و التزام سنت نمایند
و از اتیان بدعت تهدید و تحذیر کنند و الله سبحانه الموفق بعضے از مکاتیب جلد ثالث را خواجه
محمد هاشم نویسانیده بشما فرستاده است مختصر گردند اوقات فقیر مختلف ست در بعضے اوقات رغبت
بر تسوید علوم و معارف بی اختیار پیدا می شود و در اوقات دیگر با آنکه اسرار غریبه افاضه مینمایند از نوشتن
نفرت پیدا میگردد تا بحدیکه بدست قلم گرفتن خوش نمی آید بنا بر آن در تفصیل جواب کتابتهای شما که
میرسند فتور می افتد و نمیتوانم بتکلیف چیزی نوشت باقی احوال مستوجب حمد ست از همراهی
عسکر بعنایت الله سبحانه مخلصے میسر شده است حضرت حق سبحانه تعالی باستقامت دارد و جمیع یاران
آنجای را دعوات مخصوصه ست والسلام

مکتوب صد و ششم بحضرات مخدوم زادها
سلمهم الله سبحانه در بیان واقعه که آن سرور را صلی الله علیه وسلم دیده و از و بشارتهای علیا یافته

صحیفهٔ شریفهٔ فرزندان گرامی رسید حمداً لله سبحانه که به صحت و عافیت اند معامله که بتازگی امروز

روی

روی داده است مینویسیم نیک سماع نمانید که امشب که شب شنبه بود بمجالس سلطانی رفته بودم
بعد از یک پهر شب برگشته آمده سه سیپاره از حافظ شنوده زیاده از دو پهر شب گذشته بود که خواب میسر
شد بعد از حلقهٔ صباح چون کوفت شب داشته بود بخواب می بینید که حضرت رسالت پناه صلی الله
علیه وسلم از برای فقیر اجازت نامه نوشته اند چنانچه عادت مشائخ ست که خلفا را مینویسند و یکی
از یاران حاجتمند من درین معامله است درین اثنای گویا ظاهر گشته است که در امضای این اجازت
نامه نحوی از فتور ست تعیین وجه فتور همدران وقت معلوم است آن یار که متصدی این خدمت
ست بار دیگر گویا این اجازت نامه را در ملازمت آن سرور برده علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات
و آن مهر در پشت آن اجازت نامه دیگر نوشته اند یا نویسانیده این تشخیص نشد اما نسبت
بآن سرور معلوم ست و بعد از نوشتن بمهر خود مزین فرموده اند علیه وعلی آله الصلوة والسلام
مضمون این اجازت نامه آنست که در عوض اجازت نامهٔ دنیا اجازت نامهٔ آخرت داده اند و در مقام
شفاعت نصیب عنایت فرموده و کاغذ هم طولانی ست و سطرهای بسیار نوشته اند من از ان یار
میپرسیم که اجازت نامه اول کدام ست و ثانی که نوشته اند کدام و من در آنوقت مییابم که من بآن سرور
علیه وعلی آله الصلوة والسلام در یک جا ایم در رنگ پسر با پدر زندگانی مینمائیم حضور آن سرور
و اهل بیت آن سرور علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات بر من غریب نیست و آن کاغذ را پیچیده
بدست خود نهاده در رنگ فرزندان محرم داخل حرم شریف ایشان گشته ام کلانتر امهات مومنان
مراد حضور آن سرور در بعضے خدمات باهتمام میفرمایند و میگویند که انتظار تو داشتم چنان و چنان
باید کرد درین اثنا افاقت روی داد و از خاطر رفت که وجه آن فتور چه بود معاینه میشد همانقدر که
چشم وا میشد خصوصیات آن واقعه از خاطر میرفت بخاطر شما یان مانده بود که درینباب سخنے
بیشتر هم مذکور میکردم که این نسبت علیا عجب ست که باندازهٔ خود ظهور نمی کند بخاطر میگذشت
که ظهور آن ظاهرا ذخیره برای آخرت بوده و نعم البدل میسر آید ازین واقعه مستفاد آن ترددات حاصل گشت
قرب قیامت ست و وقت تراکم ظلمات کدام خیریت و چه نورانیت مگر حضرت مهدی باشد علیه الرضوان
که بخلاف ظاهر تائید یافته ترویج آن نماید شکراً للنعمة امروز طعامهای متلون فرموده ایم
که بروحانیت آن سرور علیه وعلی آله الصلوة والسلام برند و مجلس شادی سازند افغان

نیز شاید ازان طعامها تناول نمایند دیگر در مکتوبی نوشته ام که در بیان واقعه که روی داده بود
که بار ثالث رابنوکری قبول نکردی بعد از زمانی ظاهر گشت که بمحض کرم آنرا نیز قبول فرمودند وآثار
قبول ظاهر گشت لله سبحانه الحمد والمنة علی ذلک وعلی جمیع النعماء درین ایام معارف غریبه وعلوم عجیبه
رو میدهد گویا آن ورق درقوم گشته است ومعامله دیگر ظاهر شده فرزندان دور معامله عمر نزدیک شود
الخیر فیما صنع الله تعالی میگویم وصبر مینمایم ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشداً
والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب صد و هفتم** دربیان سبب فتور در نسبت رابطه والتذاذ
درطاعات بخواجه محمد اشرف بعد الحمد والصلوات وتبلیغ الدعوات میرساند که صحیفه شریفه اخوی اعزی
رسید حمد الله سبحانه که بصحت وعافیت آمده اند پرسیده بودند که لم این چیست که چون در نسبت رابطه
فتور میرود در اتیان سائر طاعات التذاذی نمی یابد بدانند که همان وجهی که سبب فتور رابطه گشته است
مانع التذاذ اوست گاهست که سبب فتور قبض بوده گاه کدورتی طاری میگردد بواسطه ارتکاب زلات اگرچه
اندک بود وجه اول مذموم نیست بلکه از لوازم سلوک طریقه است معروض طریقه وجه دوم را تدارک بتوبه واستغفار
باید نمود تا بکرم الله سبحانه اثر آن مرتفع گردد و چون تمیز نسیان قبض و کدورت وقت می طلبد بهر حال توبه و
استغفار نافع است حضرت حق سبحانه وتعالی باستقامت زاد والسلام **مکتوب صد و هشتم** بملا طاهر خادم
دربیان معاملاتی که باصل الاصل تعلق دارد واین عبارت بمعنی منقول است معاملاتیکه باصل الاصل تعلق دارد
دو نوع است نوعیست که از انجا بصور مثالی یا بامر آخر میتوان معلوم کرد واین معامله تا وقتی است که سیر در مقاماتی
است که آنهارا با عالم مناسبتی ویا مشارکتی است ولو بالوجه والاسم وآن تا نهایت سیر مقام رضاست شخصی را
سیر فوق مقام رضا میسر گردد از انجا هیچ معلوم وی نخواهد بود نه بصورت مثالی ونه بامر آخر این زمان آن عارف را
علم بمحض حصول مقامات فوق خواهد بود بی آنکه چیزی از آنها معلوم وی گردد ودرین مقامات هم نبوت ورسالت
واشالهما نیز مفقود است اکابر که حضرت حق سبحانه وتعالی فرد از داخله علم آنها را نصیب گردانند ونهایت
این سیر تا مرتبه مخصوص است که ارباب آن پوشیده نماند والسلام **مکتوب صد و نهم** بحضرت
مخدوم زاده خواجه محمد معصوم سلمه الله سبحانه دربیان آنکه ایجاد عالم در مرتبه وهم است اما بواسطه استقرار
وتعلق ایجاد نفس امری گشته است واین مرتبه ورای مرتبه علم وخارج است وبیان آنکه هم وحدت نفس
امریست وهم کثرت وتحقیق آنکه فنای سالک با وجود ثبات واستقرار بچه معنی است این مکتوب

بواسطه حوادث ایام ناتمام مانده مرتبه وهم عبارت از مرتبه ایست که درینجا نمودی بود وبودی چنانچه صورت زید
مثلاً اگر در مرآت متوهم شود آنجا نمودی بود است چه در مرآت اصلا صورتی کائن نیست بیش از نمود وهمی آنجا
ثبوتی ندارد بکشف صحیح وشهود صادق لایح گشته است که حضرت حق سبحانه وتعالی از کمال اقتدار خود عالم را
درین مرتبه خلق فرموده است وبصنع کامل خویش نمود محض را بود بخشیده در آن مرتبه هرچند نمودی بود اما
چون عالم در آن مرتبه مخلوق گشته است نمود بابود آمده است چه ایجاد او تعالی حیثیت بود وجود داشت چون عدو یابود آمد
نفس امری گشت واحکام وآثار صادقه بر وی مترتب شد این مرتبه وهم ورای مرتبه علم ومرتبه خارج است این مرتبه بیش از مرتبه
علم شباهت ومناسبت بمرتبه خارج دارد وثبوت او شبیه بثبوت خارجی است بخلاف ثبوت علمی که آنرا وجود ذهنی
گویند بطرف دیگر وجود خارجی است ظهوری که در مرتبه وهم است نیز شباهت تام بظهور خارجی دارد بخلاف مرتبه
علم که آنجا بطون وکمون است گویا در مرتبه وهم ظلی از مرتبه خارج انداخته ایجاد علم در انجا فرموده است وبظل خود خارجی
عالم را در مرتبه ظل خارج موجود ساخته پس در نفس خارج جز یکذات احدیت جل سلطانه هیچ چیز موجود نباشد ودر
ظل خارج بوجود ظلی عالم با این تعداد وکثرت ایجاد خداوندی جل سلطانه موجود بود در خارج نفس امر
وحدت است ودر ظل خارج نفس امر کثرت چنانچه در علم نیز نفس امر کثرت است پس هم وحدت نفس امری
باشد وهم کثرت وهر کدام را اعتبار علیحده باشد ولا مشاحة فیه چنانچه این خارج ووجود مر عالم را ظلی است
سایر صفات آن از حیات وعلم وقدرت وغیرها نیز ورای ظلال صفات واجبی است جل سلطانه بلکه
نفس امر که در ثبوت عالم اثبات نموده می آید نیز ظل نفس امر مرتبه خارج است شعر نیاورده ام از خانه
چیزی نخست ؛ تو دادی همه چیز من چیز تست ؛ قال الله تعالی وتقدس الم تر الی
ربک کیف مد الظل سوال تو در رسائل خود نوشته که ظل هرچه دارد از اصل است وظل بیش از
امانت داری اصل هنری پیدا نیست اگر سالک مستعد بحکم ظلی است هرچه دارد از خیر وکمال که وجود وکمالات
توابع وجود بود باصل خود بدهد وخود را از جمیع کمالات خالی یابد ناچار بفنا ونیستی متحقق گردد ونامی
ونشانی از وی نماند حاصل این کلام چیست وکمالات را باصل دادن بچه معنی است با وجود ثبوت
واستقرار سالک فنا ونیستی بکدام اعتبار است جواب این فنا در رنگ آنست که شخصی جامها عاریت
پوشیده باشد وداند که این جامها از وی نیست از دیگری است که بعاریت پوشیده است چون این ملاحظه
غالب آید واستیلای تمام پیدا کند تواند که باوجود تلبس جامه این جامها را در دست اصحاب جامه بیند

و خود را برهنه و عریان یابد بحدیکه از همنشینان از برهنگی خود انفعال بکشد و خود را از حیا در زاویه گیرد و چون
وجود سالک در مرتبهٔ وهم و تخیل مخلوق گشته است فنای تخیلی نیز او را کافی ست چه استیلای این تخیل او را
بتعیین قلبی میرساند و ذوقی و وجدانی میگرداند و آنچه مقصود از فنا نیستی ست بوجود می آید چه مقصود از فنا زوال
گرفتاری ظل ست و حصول گرفتاری باصل و چون رجوع ظل باصل یقینی گشت و وجدانی و ذوقی افتاد ناچار
گرفتاری بظل زائل گشت و گرفتاری اصل بجای آن نشست و اگر این تخیل بحصول نمی پیوست دولت
گرفتاری زوال ظل میسر نمیگشت بلکه مدار سلوک این راه بر توهم و تخیل ست احوال و مواجید که معانی
خزینهٔ این راه ست بوهم مدرک میگردد و تجلیات و تلوینات سالکان در مرآت خیال شهودی میشود
فلولا الوهم لقصر الفهم ولولا الخیال لستر الحال درین راه هیچ چیز نافع تر از وهم و خیال یافته نشد و اکثر
دراوراک و انکشاف شان مطابق واقعه بر آمده وهم ست که پنجاه هزار ساله راه را که درمیان عبد و رب ست
بکرم خداوندی در اندک مدت قطع مینماید و بدرجات وصول میرساند و خیال ست که وقائق و اسرار
غیب الغیب را در مرآت خود منکشف میسازد و سالک مستعد را اطلاع میگرداند از شرف وهم که حضرت حق سبحانه
و تعالی عالم را در آن مرتبه اختیار فرموده است و آنرا محل ظهور کمالات خود ساخته و از بزرگی خیال ست
که حضرت واجب الوجود آنرا نمونهٔ عالم مثال گردانیده است که اوسع جمیع عوالم ست حتی که در مرتبهٔ وجوب
را جلشانه نیز صورتی در آن عالم گفته اند و حکم کرده که حق را جل سبحانه مثل نیست اما مثال ست ولله المثل
الاعلی صور احکام وجوبیه ست که عارف آنرا در مرآت خیال خود احساس مینماید و بذوق دریافت آنها
ترقی میفرماید سوال از تحقیق سابق واضح گشت که فنا و نیستی باعتبار تخیل ست اگرچه بیقین قلبی رساند
و وجدانی و ذوقی سازد و احکام صادقه بروی مترتب شود نه باعتبار تحقیق و خود در بعض رسائل نوشته اند
که این فنا باعتبار وجود ست و زوال عین و اثر ست حقیقت این معامله چیست جواب چون رجوع وجود ظل
باصل بیقین پیوست و وجدانی و ذوقی گشت ناچار حکم بزوال وجود نیز کرده آید و ارتفاع عین و اثر گفته شد
سوال این حکم بفنای وجودی با وجود ثبوت و استقرار فانی صادق ست یا کاذب

مکتوب صد و دهم

بحضرت مخدوم زاده محمد معصوم سلمه الله تعالی دربیان آنکه معامله عارف بجائی میرسد که صورت هیچ معلومی در وی
حصول نمیکند آنزمان هر ذره از ذرات او را شاهراهی ست بمطلوب و بیان آنکه حب این عارف منجر بحب حق ست
سبحانه و بغض او به بغض او تعالی و همچنین تعظیم و اهانت او و آل و اصحاب آن سرور را با آنسرور نیز همین نسبت است

علیه و علیهم الصلوة والسلام این معارف نقل معنی یافته چون عارف مقامات ظل را طی کرده معامله با اصل رساند
این زمان علم وی که باشیا تعلق خواهد کرد از قید ظلیت مبرا خواهد بود یعنی اشیاء معلوم وی بوند بوجهی که هیچ
از آنها در وی حصول نکند زیرا که هر چه شی در وی حاصل خواهد شد ظل و صورت آن شی خواهد بود نه عین الشی کما
قیل فی تعریف العلم هو حصول صورة الشی فی العقل لولا شک ان الصورة الحاصلة من الشی فی العقل
شبح و مثال لذلک الشی لا عینه کما یشهد به الکشف الصحیح والالهام الصریح این زمان عارف را با حق سبحانه
هیچ نسبتی سوای نسبت صانعیت و مصنوعیت اثبات نخواهد کرد از ظلیت و عینیت و مرآتیت تحاشی خواهد نمود
این معامله مربوط بکمالات ذاتیه ست چه ذات او سبحانه از عالم غنا ذاتی ست ان الله لغنی عن العالمین
بخلاف درمراتب ظلی اسما و صفات که آنجا این نسبت متصور است پس تا زمانیکه ازین مقامات نگذرد و باصل
الاصل نرسد ازین نسبت بی نصیب ست درینمقام عارف را هر ذره از ذرات شاهراهی گردد بجناب قدس او تعالی
جلشانه بخلاف در علم حصولی که در آنصورت عالم هر شی را بجانب خود کشد و خود مرآت جمیع اشیا گردد کذلک
و هم چنین در صورت ظلیت و مرآتیت هر شی صاحب آن عالم را بسوی خود کشد و نظر بصیرت او را بیرون خود
نگذارد و چون بفضل الله سبحانه از قید حصول ظلیت وارهد هر ذره از ذرات موجودات چه عرض و چه جوهر و چه آفاق و
چه انفس او را در راه غیب الغیب واگردد باید دانست که چنانچه سابقا آن شخص مرآت جمیع اشیا بود و هر چه
میکرد برای خود میکرد و هر چه از وی صدور مییافت ناچار راجع بهمان میگشت خواه نیت میکرد یا نه حالا
چون مرآت خود را از آئینه داری باز گردانیده و از تقید بظل باز مانده و مثل نادانی گشته که هر چه
در وی افتد نماند و بیرون واند از وی پس ناچار هر چه خواهد کرد برای خود نخواهد کرد بلکه برای
حق خواهد کرد نیت کند یا نه نیت در محل ست نه در متیقنین این زمان حب این عارف حب او تعالی
کشد و بغض او بغض او سبحانه و هم چنین تعظیم و توقیر وی تعظیم و توقیر حق است سبحانه و اهانت و
سوء ادب وی منجر به اهانت و سوء ادب او تعالی همین نسبت بوده اصحاب آن سرور
را با آن سرور علیه و علیهم الصلوات والتحیات علی تفاوت درجاتهم که حب و بغض ایشان منجر
بحب و بغض آن سرور ست علیه و علی آله الصلوة والسلام که فرموده علیه السلام من احبهم
فبحبی احبهم و من ابغضهم فببغضی ابغضهم و نیز همین نسبت ست اهل بیت آن سرور را با آن سرور
علیه و علی آله الصلوة والسلام اما ظهور این نسبت در حضرت مرتضی و فاطمة الزهراء و حسنین رضی الله

تعالی عنهم اتم ست و در بقیه ائمه اثنی عشر نیز سرایت آن مشهود میگردد و در ماورای آنها این نسبت محسوس نمی شود والسلام

مکتوب صد و یازدہم بشیخ نور محمد تہاری در بعضی از اسرار غریبه بمقام قاب قوسین او ادنی و سر آنکه عارف کامل شمال خود را یمین می یابد

این معارف نیز منقول بمعنی ست در معامله قاب قوسین در ظاهر رنگی از مظهر مویداست که ذهاب عین و اثر از سالک بحصول نه پیوسته بخلاف معامله او ادنی که آنجا هیچ حکمی و اثری از مظهر نماند پس درین مرتبه ثانیه ناچار مظهر امری باشد مستفاد از مرتبه وجوب آن خلعتی ست که خاص که عارف را بعد از تمامی معامله از مرتبه اصل عنایت فرموده اند و تعبیر از آن بافاضه صورت نیز توان کرد این سریست پس غامض شاید تفصیل آن در موضع دیگر انشاء الله سبحانه ثبت یابد پس مظهر درین معامله امری بود که بوی از عدم آنجا راه نباشد و شائبه امکان را آنجا بار نبود پس اگر انفعالی در آن مرتبه اثبات نمایم از خود بخود بود نه از غیر که نشانی از غیر نمانده ؎ ولوجهه من وجهه قمر + ولعینه من عینه کحل هرچند انفعالیکه در مرتبه قاب قوسین اثبات نموده آید نیز حق ست و ظهور یکه در آن مرتبه بود ظهور اصل اما بی شائبه ظلیت نیست و شایان آن مرتبه علیا نه انفعالی که شایان آن مرتبه مقدسه باشد آنست که بوی از ظلیت بدو راه نیافته باشد و غیری را هیچ وجه در میان مدخل نبود زیرا که غیر از لوث عدم خالی نیست و از نقص امکان بیرون نه آرے اگر انفعالات مراتب ظلال چنان بود گنجایش دارد باید دانست که درین معامله او ادنی که شمه ذکر یافت عارف کامل شمال خود را یمنی یابد سرش آنست که شمال او حکم یمین گرفته زیرا که شمال از مقتضیات عدم بود

فلما زالت احکام العدم فما بقی الا الوجود الصرف و لیس ثمه شمال بل کلتا یدیه سبحانه یمین فافهم و لا تقع فی الزندقه و چون اسرار غامضه و معارف غریبه را دریافتی بشنو قال الله سبحانه ثم دنی فتدلی بدانکه تحقیق این دنو بعد از تحقیق باسرار او ادنی است که بالا ذکر یافته است زیرا که تا حکمی و اثری از عارف باقی ست و از لوث عدم مبرا نگشته او را لیاقت این دنو نیست بعد از تحقیق این دنو تدلی ست که رو به نزول دارد و چون تدلی متحقق گردد عارف به الخلق آرند این زمان صورت قوسین ظاهر گردد هر چند از قوس اول اثری و حکمی نمانده است لیکن چون دیر ابتدا لی مشرف میسازند صورت قوسین درین وقت متوهم میگردد پس از تدلی فکان قاب قوسین باعتبار فرمود که این وقت صورت قوسین ثابت ست نه حقیقت آن او او ادنی بل ادنی از ادنی فانه بقی

من القوس الثانی هناک اثر و لا حکم فلا قوسین ههنا حقیقة و هذه المعارف من اسرار الله سبحانه یظهرها علی اخص الخواص من عباده والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوة والبرکات العلی

مکتوب صد و دوازدہم بشریعت پناہی قاضی اسلم در بیان آنکه صفات حقیقیه او تعالی نه عین ذات اند و نه غیر ذات سبحانه

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی علمای اهل سنت شکر الله تعالی سعیهم در صفات ثمانیه حقیقیه واجب الوجود تعالی چه بلا زیبا گفته اند که لا هو و لا غیره این معرفت ورای طور عقل ست که بنور فراست و برکت متابعت انبیا علیهم الصلوة والتسلیمات دریافته اند عقلا ازین عبارت ارتفاع النقیضین می فهمند ندانسته اند که در حصول تناقض اتحاد مکان و اتحاد زمان شرط است و چون در آنحضرت جل سلطانه مکان و زمان گنجایش ندارد تناقض چگونه متصور گردد و آنچه علما در دفع تناقض در لفظ غیر تصرف کرده اند و از غیر معنی خاص خواسته هیچ در کار نیست بلکه نظر کشفی منع این تخصیص می نماید و نفی غیریت بهر معنی که باشد اثبات میکند بیانش آنکه صفات واجبی جل شانه چنانچه عین ذات اقدس او تعالی نیند که زائد اند غیر ذات او سبحانه هم نیستند اگرچه زائد اند تعالت و تقدست و نسبت اثنینیت پیدا کرده اینجا آن قضیه مقرره ارباب معقول که الاثنان متغائران تخلف کرده است و نقض اصول شان نموده و آنکه گفته شد که ورای طور عقل ست بآن معنی ست که عقل بآن مهتدی نمیگردد و از ادراک آن قاصرست و آنکه عقل بر خلاف آن حکم میکند چگونه بر خلاف آن حکم نماید که آنرا تصور هم نکرده است بلکه احاطه ادراک او بیرون ست حکم باثبات و نفی آن چه صورت بندد ربنا آتنا من لدنک رحمة و هیئ لنا من امرنا رشدا

مکتوب صد و سیزدہم بملا سلطان سرهندی در بیان آنکه صفات او تعالی بحیات و علم و سائر کمالات متصف اند و در تحقیق معنی قیام صفات بذات جل سلطانه صفات واجب الوجود جل سلطانه که قیامی بذات او دارند تعالی و تقدس مثل الحیوة والقدرة والعلم و غیرها از کمال تقدس و تنزه هیچ نسبتی بصفات ممکن ندارند که صفات ممکن اعراض اند که قیامی بجواهر دارند و صفات واجبی جل سلطانه مقوم جواهر اند که قیام جواهر بآنهاست و ایضا صفات ممکن حکم میت دارند و جماد محض اند از حیوة و علم و غیرها بی نصیب اند فقد رست که ممکن بتوسط شان حی و عالم و قادر میگردد اما آنها بانفسها حی و عالم نیستند بخلاف صفات مقدسه واجب الوجود تعالی و تقدس که در نظر کشفی این حقیر

اینها نیز در رنگ موصوف خود سبحانه حی و عالم اند و تفصیل کمالات مندرجه خود دانا و مشغوف لیکن علم شان
از قبیل علم حضوری مفهوم میگردد نه از عالم علم حصولی و همچنین هر صفتی و شانی که در مرتبه وجوب تعالی
و تقدس اثبات نموده می آید همه بثبوت حیات و علم مکشوف میگردند و نور صرف بنظر می در آیند گویا آن
نور همگی حیوة است و همگی علم و انکشاف و این دو صفت کمال در آنجا بین و هویدا است بخلاف صفات دیگر
از قدر و ارادت و غیرهما که باین وضوح آنجا مکشوف نمیگردند بلی آنچه درکار است در آن موطن انکشاف کمالات
است که بصفت علم تعلق دارد و چون علم تابع حیوة است از صفت حیوة همه چاره نبود و قدرت و
ارادت بمقدور و مراد مربوط است و از سمع و بصر بعلم اکتفا توان نمود و مقصود از کلام افاده است و تکوین
از برای مکنونات است مع ذلک هر صفت چون جامع است ناچار این کمال و روی کائن است
اظهر او لم تظهر گفته نشود که ازین بیان لازم آمد قیام معنی بمعنی چه صفات هرگاه حی و عالم باشند از قیام حیات و علم باینها
چاره نبود گوییم که هر دو قائم بذات واجب اند تعالی یکی بالاصالت و دیگری بتبعیت چنانچه علمای دقائق اعرض
گفته اند که عرض و بقاء عرض هر دو قائم بمحل عرض اند بتحقیق این مبحث آنست که صفات واجبی جل سلطانه
بذات اقدس او تعالی نه در رنگ قیام عرض است بجوهر کلا بلکه شبیه بقیام مصنوع است بصانع که صانع قیوم
مصنوع است هر چند آنجا اتصاف است اینجا اتصاف نه لا بلکه آن قیام در رنگ قیام شیٔ است بذات خود
اینقدر فرق است که آنجا زیادتی ثابت است و اینجا زیادتی متصور نیست اما آن زیادتی بحد غیریت نرسانیده
است و لاغیر فرموده اند پس در هر دو جا تغایر اعتباری ثابت شده و قیام متحقق گشت و حصول اتصاف
اینجا اتصاف انسان است بانسانیت و اتصاف جوهر است بجوهریت بلکه گوییم در آن موطن که ذات اقدس و صفات
حقیقیه مقدسه اند که بحضرت ذات قدیم اند هیچ ملاحظه صفت و اتصاف آنجا کائن نیست در حضرت ذات ملاحظه
موصوفیت است و نه در صفات مقدسه ملحوظ صفاتی است هرگاه وجود وجوب وجود را در آنحضرت گنجایش نبود
صفت و اتصاف را چه مجال باشد که فرع وجود اند در آن موطن مقدس غیر از نور هیچ چیز را گنجایش نیست و آن هم
بیچون اگر حیوة است نور است و اگر علم است نور علی هذا القیاس و این نور اقدس بیچون را اگر ظهوری در مرتبه ثانی
بی تغیر و انتقال اثبات نموده آید هر آینه قابل مظهریت آن را غیر از وجود چیزی دیگر نخواهد بود لهذا همین نزد فقیر تعین وجود
آمده است و سائر تعینات تابع اند مر این تعین اول را هر چند اطلاق لفظ تعین اینجا بمقتضای علوم این فقیر گنجایش
ندارد اما چون در قوم این لفظ متعارف گشته است ما هم در اطلاق آن مسامحه نماییم ربنا اتمم لنا نورنا

واغفر لنا انک علی کل شیء قدیر

مکتوب صد و چهارم در تحقیق صفات واجبی تعالی و کیفیت تعلق علم
او تعالی بکمالات خویش و در بیان آنکه معنی را از قیام بمعنی چاره نبود اما اثبات محل و را هیچ
درکار نیست و بیان تعین وجودی و مبادی تعینات انبیا و متبوعین انبیا و تابعین و ملائکه کرام علی الانبیاء و علیهم الصلوة
والسلام و مبادی تعینات اولیا و عوام مؤمنین و کفار و موجودات نشأت اخروی صفات حقیقیه که در مرتبه
حضرت ذات او تعالی اثبات مینماییم هیچ تعینی ازین اثبات در آن حضرت جل سلطانه تنزلی پیدا
نمیگردد و مرتبه دیگر ورای مرتبه اولی ثابت نمیشود و بوجهی از وجوه انفکاک شان صورت
نمی بندد و تا مرتبه ثانی متحقق نشود و انفکاک بوجهی از وجوه حاصل نگردد تعین و تنزل صورت
نه بندد حضرت ذات تعالی و صفات حقیقیه او سبحانه گویا در یک مرتبه کائن اند با وجود زیادتی گویا
عین ذات اند تعالی و تقدس و هر چند این صفات مقدسه تفصیل کمالات مندرجه حضرت ذات اند
سبحانه اما حکم شان از حکم سائر اجمال و تفصیل علیحده است چه اجمال در مرتبه ایست که تفصیل در آن
مرتبه کائن نیست بلکه مرتبه التفصیل دون مرتبه اجمال است و در آنحضرت جل سلطانه
این معنی مفقود است و تفصیل در عین مرتبه اجمال است و این معرفت ورای طور عقل است
که نظر کشفی بآن مهتدی گشته است و علم واجبی جل سلطانه در آن مرتبه که باین صفات متعلق گشته است
در رنگ علم بذات خود و علم بکمالات مندرجه ذاتیه خود علم حضوری است و اینها با وجود زیادتی گویا
عین عالم اند و حضور شان در رنگ حضور نفس عالم است از کمال اتحاد شان بحضرت ذات تعالی که جم غفیر
از صوفیه صفات را عین ذات گفته اند تعالی و انکار زیادتی صفات نموده اند و منع لاهو کرده اثبات
لاغیره فرموده و کمال آنست که با وجود تصدیق لاهو اثبات لاغیره نموده آید با وجود زیادتی سلب
غیریت کرده شود و این کمال موافق مذاق علوم انبیا است علیهم الصلوات و التسلیمات و مطابق رای
صائبه فرقه ناجیه اهل سنت و جماعت شکر الله سعیهم باید دانست که انکشاف ذاتی در آن مرتبه که بحضرت
ذات تعالی و صفات مقدسه او سبحانه تعلق دارد از قبیل علم حضوری است چه صفات مقدسه را نیز
حکم حضرت ذات است تعالی و تقدس چنانکه گذشت و آنکه گفتیم که از قبیل علم حضوری است
زیرا که علم حضوری عبارت از حضور نفس عالم است و چون صفات نفس عالم نیستند باید که علم آنها
علم حضوری نباشد اما چون صورتی از آنها منتزع نمیگردد و حضور نفس شان کائن است از

قبیل علم حضوری بود و انکشافی که بصفت علم تعلق دارد از قبیل علم حصولی است و آنکه گفتیم که از قبیل علم
حصولی است زیرا که علم حصولی عبارت از صورت حاصله است از معلوم در عالم و نزد این فقیر متحقق و مکشوف گشته
است که صورت هیچ معلومی در علم واجبی جل شانه منتقش نیست و علم او تعالی محل هیچ صورت معلومه نه
فکیف حصول صورت در ذات عالم تعالی بلکه علم او را تعلقی است به معلوم و انکشافیست آن بی آنکه
صورتی از معلوم در علم ثابت شود و خانهٔ علم از جمیع نقوش و صور علمیه خالی و مصفا است مع ذلک
لا یعزب عن علمه مثقال ذرة فی الارض ولا فی السماء اینقدر مکشوف میگردد که چون علم او تعالی
بمعلومی تعلق می گیرد ازین تعلق صورتی از معلوم منتزع میگردد و قیامی بآن علم پیدا می کند بی آنکه حلولی
و حصولی در علم پیدا کند و چون از تعلق علم صورتی از معلوم منتزع میگردد و قیامی بعلم بلکه بعالم پیدا می کند
راست می آید که از قبیل علم حصولی بوده و چون صفت علم تعلق بکمالات مندرجهٔ ذاتیهٔ او تعالی پیدا می کند
ناچار از آن کمالات باین تعلق صورتهای علمیه منتزع خواهد شد و قیامی بعلم پیدا خواهد کرد و اگرچه
حلولی و حصولی از آنها در علم ثابت نباشد سوال این صور علمیه را قیامی بصفت علم پیدا کردی اما معلوم
نشد که محل ثبوت این صور کدام است یعنی را چنانچه از قیام بعین چاره نیست از محلیه عین نیز او را چاره
نبود جواب باین معنی را از قیام بعین چاره نیست اما اثبات محل او را هیچ در کار نیست مقصود از اثبات
محل از برای یعنی اثبات قیام اوست بآن نه امر زائد بر قیام هرگاه در جواهر مجرده ممکن که کالظلال اند
مر آن صور علمیه را و آن صور مبادی تعینات این جواهر اند گفته باشند که اینها را هیچ محلی و مکانی ثابت نیست بلکه
هیچ در کار نیست اگر حصول این جواهر مجرده را محل نباشد چه گنجایش تعجب است این صور علمیه را در رنگ اعراض
تصور نمائی که قیام بعین دارند و بر قیاس اعراض در اثبات محل شان در نمائی که این صور علمیه اصول بلکه
مبادی تعینات جواهر اند که قیام اعراض بآنهاست به اعراض چه رسد بلکه در اعراض هم گوییم که
مقصود از اثبات محل از برای آنها اثبات قیام آنهاست به محل نه آنکه محل باستقلال مقصود باشد
تحقیق آنست که این صور علمیه در مرتبهٔ وجوب کائن اند که محل و مکان را آنجا گنجایش نیست و غیر از قیام
آنجا متصور نه صفات حقیقیه واجب الوجود تعالی که بحضرت ذات اقدس قیام دارند هیچ حالیت
و محلیت آنجا کائن نیست و ثبوت ذهنی و خارجی که گفته اند در مرتبهٔ امکان تقسیم یافته است زیرا که
در آن حضرت نه خارج را گنجایش است و نه علم را هرگاه وجود را در آنحضرت جل سلطانه بار نباشد

وجود ذهنی و خارجی را که اقسام اویند آنجا چه مجال بود و ظرفیت علم و خارج آنجا مر وجود را گنجایش نباشد
پس این صور علمیه ثابت باشند و قائم بصفت علم بوند و هیچ ثبوت علمی و خارجی در اینها متحقق نشود بلکه وجود
علمی و خارجی عارشان بود که از صفات امکان و سمات حدوث است فان کل ممکن حادث عندهم و در مرتبهٔ
وجوب بوجود چند وجود ثابت گشته است اما ظرفیت خارج و علم مر آن وجود را پیدا نشده که ظرفیت و مظروفیت
را آنجا مجال نیست نیک استماع می نمائی صورت معلوم عبارت از نفس علم است حصول آن و حلولی او
در علم بچه معنی باشد متاخران صوفیه علیه گفته اند که صورت علمیه که عبارت از اعیان ثابته اند و حقائق
ممکنات اند ثبوت شان در خانهٔ علم است و بس و در خارج علم بوئی از وجود باینها نرسیده است
لیکن عکوس آن صور علمیه چون در مرآت ظاهر وجود که جز او در خارج موجودی نیست افتاده است
متوهم میگردد که آن صور در خارج موجود اند در رنگ صورتی که چون در مرآت منعکس می گردد متوهم
میشود که آن صورت در مرآت است فیالیت شعری ما مراد هولاء الکبراء و ما معنی حصول الصور
فی العلم و ما الصور فی الشاهد الا نفس العلم و فی الغایت علمه تعالی ازلی قدیم بسیط وحدانی
تعلق بمعلومات متکثرة حصلت من تعلقه صور متعددة متمیزة لتلک المعلومات من غیر ان ثبت
حصولها و حلولها فی ذلک العلم الازلی کیف تحل الصور المتعددة فیه و هو یستلزم التبعض والانقسام
للمحل و فرض شیء فیه غیر شیء و هو یوجب الترکیب المنافی للقدم والازلیة عجب معامله است ارباب
معقول صورت حاصله معلوم را در ذهن اثبات کرده اند و حلول آنرا در ذهن دانسته نه در علم
چه آن صورت نزد شان عین علم است نه حال در علم و متبادر از عبارت صوفیه متاخرین حصول
آن صورت است در علم که آنرا باطن وجود گویند و هو سبحانه اعلم باید دانست که این صور علمیه که
از تعلق صفت به کمالات مندرجهٔ ذاتیه او تعالی ثابت گشته اند بنظر کشف لائح می گردد که ایشانرا
حیات و علم ثابت است و انکشافیکه مناسب علم حضوری بود ایشانرا نسبت بکمالاتی که در آنها
مندرج است کائن چنانچه تحقیق این مبحث در مکتوبی بتفصیل بیان نموده است اگر از غرابت این معرفت
خفائی بماند و احتیاجی افتد آنجا رجوع باید کرد و چون از بیان سابق واضح گشت که ذات اقدس
او تعالی و صفات مقدسهٔ او سبحانه در یک مرتبه کائن اند و از ثبوت یا وقتی صفات هیچ تعینی و تنزلی
در آنحضرت جل سلطانه پیدا نشده است بدانکه این مرتبه مقدسه که حضرت ذات مع الصفات است

تعالی در مرتبهٔ ثانیه ظهوریست اوّل بمثابهٔ تغیر و تبدل و آن نزد این حقیر از روی کشف و شهود مر آئینهٔ حضرت
وجودست که خیر محض و کمال صرف ست و قابلیت ظهور جمیع کمالات دارد بطریق ظلیت و غیر وجود را این
دولت میسر نشده است لهذا اگر علمی با آن مرتبهٔ مقدسه متعلق شود و انتزاع کمالات او نماید چنانکه
گذشت مر آئینه اوّل چیزیکه از آنحضرت جل‌شانه منتزع گردد حضرت وجود خواهد بود و کمالات دیگر توابع
او خواهند بود و ازینجاست که جمّ غفیری از صوفیه و غیرهم وجود را عین ذات سبحانه تصور کرده اند و تعین وجود را
لاتعین انگاشته در ثبوت این تعین اسبق ما ورای علم و خارج ست چنانچه تحقیق این معنی در مواضع
کثیره بیان یافته است و این حضرت وجود بطریق ظلیت جامع جمیع کمالات ذاتیه و صفاتیه است اجمالاً
و این مرتبه جامع اجمالیه التفصیل ست که توان گفت که تعین ثانی ست اوّل چیزی که در مرتبهٔ تفصیل
ثبوتی پیدا کرد صفت الحیوة است که اُمّ جمیع صفات است و این صفت حیوة گویا ظل آن صفت
حیات ست که ورا مرتبهٔ حضرت ذات ست تعالی آنرا آئینه لاغیره در حق او ثابت بنود و او بداغ
غیریت متهم باشد و بعد از صفت الحیوة صفت العلم بطریق ظلیت چنانچه در صفت الحیوة گذشت
کائن ست و این صفت جامع جمیع صفات ست و صفت القدرة والارادة و غیرهما با وجود
استقلال گویا اجزای اویند زیرا که این صفت را بحضرت ذات تعالی و تقدس نوعی از اتحاد است
و غیر او را نیست چه در صورت علم حضوری اتحاد علم و عالم و معلوم ست و قدرت هرگز بقادر و
مقدور متحد نگشته است و در ارادت و تخصیص احد المقدورین ست نیز این اتحاد کائن نیست
علی هذا القیاس و نزد این حقیر مبدأ تعین حضرت خلیل علی نبینا و علیه الصلوة والسلام بالاصالة
تعین اوّل ست که تعین وجودست و مرکز این تعین که اشرف اجزای اوست بالاصالة مبدأ تعین
حضرت خاتم الرسل ست علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات چنانچه در مکتوبی تحقیق این مبحث بتفصیل
ذکر یافته است و چون ولایت حضرت خلیل علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ولایت اسرافیلی ست
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام مر آئینه مبدأ تعین حضرت اسرافیل نیز همین تعین وجودی باشد
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام و مبدأ تعین سائر پیغمبری و رسولی بالاصالة حصه ایست از حصص
این تعین اوّل وجودی و از امتان نیز اگر کسی را ببرکت متابعت انبیا علیهم الصلوة والتسلیمات در تعین
وجودی نصیبی باشد و حصهٔ یا نقطهٔ از حصص و نقطهٔ آن تعین مبدأ تعین آنکس بود مجوز ست بلکه

واقع تا درین تعین مبدأ تعین پیدا نشود وصول بحضرت ذات تعالی بالاصالت گنجایش ندارد و ملائکه
علیین را که مقربان حضرت اند علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات نیز مبادی تعینات درین تعین
وجودی ست که وصول بحضرت ذات تعالی مربوط بآنست باید دانست که این صفت العلم که در مرتبهٔ
تفصیل تعین وجودی پیدا گشته است هرچند حصه ایست از حصص آن تعین وجودی اما چون جامعیت
دارد گویا در رنگ نفس وجود جامع جمیع حصص آن تعین ست که از هم اجمال ست و هم تفصیل اجمال حکم
مرکز دائره دارد و تفصیل حکم محیط پس مرکز این تعین علمی که اجمال ست کانه ظل مرکز آن تعین اوّل
وجودی ست و باین علاقه جمعی تعین کرده اند که مبدأ تعین حضرت خاتم الرسل علی نبینا و علیهم الصلوة
والتسلیمات اجمال حضرت علم ست لا بلکه این اجمال ظل مبدأ تعین اوست علیه و علی آله الصلوة والسلام
که مرکز تعین اوّل وجودیست کما مر و نیز این اجمال علم را تعین اوّل گفته اند و مرتبهٔ فوق را لاتعین انگاشته
و عین حضرت وجود انگاشته بلی عین وجودست اما تعین منسوب ست چنانکه گذشت پوشیده
نماند که تعین اوّل هرچند حصص مندرجه آن مبادی تعینات انبیاء کرام و ملائکه علیین عظام ست
علیهم الصلوة والتسلیمات اما درین مرتبه چون اجمال کائن ست مبادی هر کدام علیحده بتفصیل معلوم
نمی گردد و مسمی باسمی کرده نمیشود و چون تفصیل یافت مبادی هر کدام متمیز گشت و نام علیحده
یافت مثلاً یک حصهٔ آن تعین اوّل وجودی اسم الحیوة ست و حصهٔ دیگر اسم العلم ست
علی هذا القیاس و مشهود میگردد که اسم الحیوة باعتبار جامعیتی که دارد مبدأ تعین ملائکه
علیین عظام ست علی نبینا و علیهم الصلوة والتسلیمات و نیز حضرت روح الله را که مناسبت بملاء
اعلی دارد از ان مقام نصیب ست علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات و حضرت مهدی علیه الرضوان هم این
مناسبت خاص بحضرت روح الله دارد ازین مقام امیدوارست علی نبینا و علیه الصلوة
والسلام باید دانست که هر کدام از صفات ثمانیه که در مرتبهٔ تعین ثانی تفصیل یافته ست مبدأ تعین
مر هر یک پیغمبر بزرگ مقتدا را چنانچه علم مثلاً مبدأ تعین خاتم الرسل ست علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات
و قدرت مبدأ تعین حضرت عیسی ست علی نبینا و علیه الصلوة والتسلیمات و تکوین مبدأ تعین
حضرت آدم علی نبینا و علیه الصلوة والسلام و جزئیات این اسمای کلیهٔ مقدسه مبادی تعینات سائر
انبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات هر گروهی ازین بزرگواران که مناسبت باسمی خاص دارند و بنبی خاص مقتدای

ایشان را مناسبت ست جزئیات آن اسم مبادی تعینات شان ست و اولیائی که بر قدم پیغمبری از پیغامبران
مقتدا کائن اند علیهم الصلوات والتسلیمات مبادی تعینات شان جزئیات اند جزئیات آن اسم را که
مبدا تعین آن پیغامبر است علیه الصلوٰة والسلام وهمچنین تعینات سائر مومنان جزئیات اند جزئیات
آن اسم را که مبدا تعین پیغمبری ست که ایشان بر قدم او یند علیه الصلوٰة والسلام و مبادی تعینات
کفار باسم المضل تعلق دارند و ازین مبادی مذکوره علحده اند وچون مبادی تعینات ممکنات معلوم
گشت بدانکه تمامی دائره وجوب بر منتهای این تعینات ست از گذشت آن شروع در دائره ممکنات
است وحضرت حق سبحانه وتعالی خواست که از کمال کرم واحسان خود فیوض وانعامات خود را
بدیگران عطا فرماید و گنج بخشی نماید خلق را آفرید و از کمالات وجود و توابع وجود خود به ایشان بخشید
نی آنکه از آنجا چیزی جدا شود و اینجا ملحق گردد که آن از سمات نقص ست تعالی الله عن ذلک
علوا کبیرا مقصود از خلق افاده کمالات انعام واحسان ست با ایشان نه تکمیل و تتمیم کمالات اسمائی و
صفاتی بتوسل شان حاشا وکلا اسما وصفات فی حد ذاتها کامل اند و هیچ احتیاجی بظهور و مظهر ندارند از آن
حضرت جلشانه همه کمال بالفعل حاصل ست بالقوه نیست که حصول آن مربوط با دیگری بود اگر شهود
ومشاهده ست که در آن حضرت جل شانه از خود بخود ست و اگر علم و معلوم ست همه خود عالم و خود معلوم ست
همچنین در خود متکلم ست و خود سامع جمیع کمالات آنجا مفصل و متمیز اند لیکن بعنوان بیچونی که
چون را به بیچون راه نیست خلق چه باشد که مرآت کمالات او سبحانه گردد ع در کدام آئینه در آید او
و عالم چه بود که تفصیل آن اجمال نماید و آن حضرت جلشانه در عین اجمال تفصیل ست و در عین ضیق
وسعت و چون تفصیل و وسعت اینجا بیچونی ست متوهم میگردد که اجمال را تفصیل در کار ست که
بخلق عالم مربوط است و تکمیل آن اجمال با این تفصیل ست و حق آنست که آنجا هم اجمال ست و هم تفصیل
کما مر والله اعلم باید دانست که خلق این عالم در مرتبه واقع شده است که آنرا هیچ مزاحمتی و
مدافعتی بآن مرتبه مقدسه نیست وجود احد الوجودین هرچند مقتضی تحدید وجود آخر ست اما آن
قاعده اینجا مفقود ست که وجود عالم هیچ تحدیدی و نهایتی بآن وجود اقدس پیدا نکرده است
و هیچ نسبتی و جهتی اثبات ننموده صورتیکه در مرآت متوهم میگردد ثبوت او در مرتبه کائن است
و این ثبوت هیچ مزاحمتی و مدافعتی به ثبوت زید که اصل آن صورت ست حاصل نیست و ثبوت این صورت

هیچ تحدیدی و نهایتی در ثبوت اصل خود پیدا نکرده و هیچ نسبتی و جهتی حاصل ننموده وجود عالم در رنگ
وجود آن صورت ست که در مرتبه وهم کائن ست که هیچ مزاحمت باصل ندارد که در خارج موجود ست و این
ثبوت وهمی صورت هیچ تحدیدی و نهایتی و جهتی در آن ثبوت خارجی که اصل صورت ست پیدا نشده
ولله المثل الاعلی ازین تحقیق حقیقت آن سخن مفهوم گشت که گفته اند عالم در مرتبه وهم ثابت ست یعنی
عالم در مرتبه خلق یافته ست که آن مرتبه شبیه بمرتبه وهم ست که مر صورت منعکسه مرآتیه را ثابت ست نسبت
باصل خود که در خارج موجود ست بلکه توان گفت اطلاق وجود خارجی نیز در آن مرتبه مقدسه از قبیل تشبیه
و تنظیر بود که خارج را آنجا گنجایش نیست هرگاه وجود از آن مرتبه اقدس کوتهی نماید خارج چه بود که فرع
وجود ست و قسم اوست خاتمه حسنه این همه مبادی تعینات که مذکور شد از تعین وجودی جلی بود
یا تفصیلی نسبت بموجودات ممکنه این نشاه دنیویه ست و وجود و تشخص موجودات این نشاه مربوط
بآن مبادی حالیه ست اما موجودات ممکنه این نشاه دنیویه ست و وجود و تشخص موجودات
این نشاه مربوط بآن مبادی عالیه ست اما موجودات اخرویه مشهود میگردد که منوط بآن مبادی
مذکوره نیست بلکه مبادی تعینات شان امور دیگر ست و آن امور نزد این فقیر کمالات ذاتیه اند
که گرد ظلیت بدامان پاک شان نرسیده و اندراج در آن مرتبه اقدس دارند بلکه در آن مرتبه
مقدسه مفصل و متمیز اند بتفصیل و تمیز بیچونی آن کمالات مفصله ذاتیه مقدسه هر کدام مبدا تعین
موجودیست از موجودات آن نشاه اخرویه و وجود اهل بهشت گویا سایه نیست آن تعینات
وجودی جلی و تفصیلی که به نشاه دنیویه تعلق دارند موجودات آن نشاه کالعدم اند در آن مرتبه
مقدسه را برعکس موجودات این نشاه که از مواجهت قلیل النصیب اند موجودات آن نشاه دائما
چه بیان نماید که از آن مرتبه مقدسه چه قسم نصیبها و حظها دارند هنیئا لارباب النعیم نعیمها ع
ومن بعد هذا ما یدق صفاته و ما کتمه احظی لدیه واجمل ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا
والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب صد و پانزدهم بعرفان پناه مرزا حسام الدین احمد در جواب استفسار ها

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی احوال و اوضاع
فقرای آنجا موجب حمد ست المسئول من الله سبحانه سلامتکم و عافیتکم صحیفه
شریفه که از روی شفقت و مهربانی نام زد این فقیر ساخته بودند بمطالعه آن مشرف گشت

اظہار اشتیاق فرمودہ بودند کہ درکمی از حرمین شریفین با متعلقان متوطن و مدفون گردد مخدوما مکرما
رفتن متعلقان بخاطر نمی در آید بلکہ نزدیک ست کہ منع مفہوم شود اگر ایشان جریدہ بروند بنظر مستحسن می در آید
وامیدست کہ بسلامت برسند والامر الی اللہ سبحانہ دیگر دربارۂ سیادت مآب نوشتہ بودند
کہ اطبا بضرر آن حاکم اند مخدوما مشفقا آثار او بنظر فقیر ہر چند بالامعان نمودہ آید ہیچ ضررے
دران بارہ نمی نماید غیر ازانکہ یک ظلمتی آنجا محسوس میگردد کہ غیر ظلمت این ضررست تا جہتش چہ
باشد بالجملہ ضرر اطبا مفقودست و ظلمتی کہ ہست از راہ دیگرست والامر الی اللہ سبحانہ دیگر فرزندی
محمد سعید ضعف بسیار کشید للہ سبحانہ الحمد والمنۃ کہ رو بصحت دارد بعافیت آمدہ دعا
مسئول ست قرۃ العین خواجہ جلال الدین حسین باخوان و اخوات از نکبات آخر الزمان
محفوظ باشند حضرت مخدوم زادہ ہای کرام بجمعیت صوری و معنوی متحلی باشند

مکتوب صد و شانزدہم بخواجہ ابو المکارم در ترغیب بخدمتگاری خلق اللہ

حضرت حق سبحانہ وتعالی برحد اعتدال و مرکز عدالت استقامت کرامت فرماید چہ دولتی ست کہ
حضرت واہب العطیات جل سلطانہ بندہ را مخصوص بہ بعضی از فضائل و فوائد گردانیدہ کلیہ حوائج
جمعی از بندگان خود را بید تصرف او حوالہ فرماید و او را ملاذ و ملجا آن جماعت گرداند چہ نعمتی ست
کہ جمعی از خلائق را کہ از کمال کرم ایشان را عیال خود فرمودہ ست باو مرتبط سازد و تربیت ایشان را
باو تفویض نماید سعادتمندی بود کہ بحمد این دولت قیام نماید و ہوشمندی باشد کہ بشکر این نعمت
اقدام نماید و خدمتگاری بمال صاحب خود را سعادت خود داند و تربیت عبید و اماء
مولای خود را شرف خود انگارد وحمد اللہ سبحانہ کہ اہل آن بقعہ بذکر خیر ایشان رطب اللسان اند
و حدیث کرم ایشان را بر زبان دارند

مکتوب صد و ہفدہم بمولانا شیخ غلام محمد در بیان معنی آیۂ کریمۂ ان فی ذلک لذکری الآیۃ و در بیان دیگر اعتراضات

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفی قال الشیخ الاجل قدس سرہ فی کتابہ العوارف فی الباب
الثانی منہ فی بیان معنی الکریمۃ ان فی ذلک لذکری لمن کان لہ قلب او القی السمع وہو شہید
قال الواسطی ای لذکری لقوم مخصوصین لا لسائر الناس وہم الذین قال اللہ
تعالی فیہم او من کان میتا فاحییناہ قال الواسطی ایضا المشاہدۃ

تذہل والحجب تفہم لان اللہ اذا تجلی لشیء خضع لہ وخشع قال الشیخ وہذا الذی قالہ
الواسطی صحیح فی حق اقوام وہذہ الآیۃ تحکم بخلاف ہذا الا لقوم آخرین وہم
ارباب التمکین یجمع لہم بین المشاہدۃ والفہم لا یخفی ان ما قالہ الواسطی اولا
یدل علی الذکری لاہل التمکین خصوصا لانہم الذین احیاہم اللہ سبحانہ
بعد الموت ای ابقاہم بعد الفناء واہل التلوین لا فناء لہم ولا بقاء فلا حیوۃ لہم
موہوبۃ ثانیا لانہم فی وسط الطریق والفناء والبقاء احوال الانتہاء وقولہ
الثانی ان ذکر التمکین خصوصا لانہم الذین احیاہم اللہ سبحانہ بعد الموت
ای ابقاہم بعد الفناء اہل التلوین لا فناء لہم ولا بقاء فلا حیوۃ لہم موہوبۃ ثانیا لانہم
فی وسط الطریق والفناء والبقاء احوال الانتہاء الی ہہنا وقولہ الثانی ان ذکر فی بیان
الآیۃ یدل علی ان الذکر لاہل التلوین فی حال الاحتجاب والاستتار لا فی وقت
المشاہدۃ والمکاشفۃ لانہ او ان الذہول فینا فی ہذا القول قولہ الاول لان
ذکر ہذا المعرفۃ فی توسط حالہ فی موضع آخر لا فی بیان ہذہ الآیۃ
فلا منافاۃ والاعتراض للشیخ قدس سرہ بان ما قالہ الواسطی صحیح فی حق اقوام
ای لاہل التلوین وہذہ الآیۃ تحکم بخلاف ہذا الا لقوم آخرین وہم ارباب
التمکین لان الواسطی بین فی معنی الآیۃ ان الذکری مخصوص بارباب التمکین
لانہم ہم الاحیاء بعد الموت لا اہل التلوین غایۃ ما فی الباب ذکر ثانیا معرفۃ
براسہا فی بیان احوال اہل التلوین لا تعلق لہا ببیان الآیۃ فلا اعتراض
علیہ بانہا تخالف حکم الآیۃ لان الآیۃ وردت فی حق قوم وہذہ المعرفۃ
بیان احوال قوم آخر ولو ان الواسطی لم یخص الذکری باہل التمکین
اولا واثبت الذکری لاہل التلوین ایضا فی حال احتجابہم بقولہ الثانی
لما حصل المنافات بین قولیہ ولما ورد اعتراض الشیخ علیہ والظاہر
عندی ان الکریمۃ بیان حال الفریقین فمن کان لہ قلب ارباب
القلوب الذین تلونت احوالہم وہم اصحاب التلوین وقولہ او القی السمع وہو شہید

بیان حال اہل التمکین فانہم القوا السمع للفہم فی حال عین الشہود والاذن الذکری
للقوم الاول فی بعض الاوقات وللثانی فی جمیع الاحوال کما ترے ولو قال
الشیخ قدس سرہ وہذہ الآیۃ تحکم بخلاف ہذا الامر لقوم آخرین ایضا لکان
الف وکلمۃ او لمنع الخلو فلا ینافی الجمع بین القسمین فی الذکری ثم
قال الشیخ بعد ذلک فموضع الفہم محل المحادثۃ والمکالمۃ وہو سمع القلب وموضع
المشاہدۃ ببصر القلب فمن ہو فی سکر الحال یغیب سمعہ فی بصرہ ومن ہو فی
حال الصحو والتمکن لا یغیب سمعہ فی بصرہ لتملکہ ناصیۃ الحال وتفہیم بالوعاء
الوجودی المستعد لفہم المقال لان الفہم مورد الالہام والسماع والالہام یستدعیان
وعاءً وجودیا وہذا الوجود یکون موہوبا منشأہ الفناء ثانیا للتمکن فی مقام
الصحو وہو غیر الوجود الذی یتلاشی عند لمعان نور المشاہدۃ لمن جاوز
علی ممر الفناء الی مقر البقاء انتہی فموضع الفہم محل المحادثۃ والمکالمۃ
ای مع اللہ عز وجل یغیب سمعہ فی بصرہ ای لا یفہم وقت المشاہدۃ وہو
حال اہل التلوین یذہل عند المشاہدۃ کما قالہ الواسطی لا یغیب سمعہ
فی بصرہ ای یفہم فی عین المشاہدۃ وہو حال التمکن یجمع بین المشاہدۃ
والفہم کما مر لمن جاوز متعلق بقولہ موہوبا ای موہوبا لمن جاوز عن الفناء
ووصل الی البقاء ولا یخفی انہ ما معنی المشاہدۃ فی اہل التلوین والمشاہدۃ
انما یکون فی الذات کما قالوا وہو غیر واصل بعد الی الذات فالاولی فی حقہ
المکاشفۃ بالصفات المتخیلۃ المتلونۃ وما ہو فی الذات لا تلوین لہ ولا تغیر
فی تلک الحضرۃ المقدسۃ تارۃ الذہول واخری الشعور بل شعور فی عین
الذہول وفہم فی نفس الشہود والظاہر من کلام الشیخ قدس سرہ جواز وقوع
المشاہدۃ فی الدنیا ببصر القلب وصاحب التعرف قدس سرہ وہو الملم الطائفۃ منع رؤیتہ تعالی
فی الدنیا بالبصر وبالقلب معا وادعی الاجماع علیہ وقال اجمعوا علی انہ تعالی
لا یری فی الدنیا بالابصار وبالقلوب الا من جہۃ الایقان ما قالہ صاحب التعرف قدس سرہ اقرب

الی الصواب عندی بل ہو الصواب لان ما تخیل انہ سبحانہ یری فانما ہی رؤیۃ
خیال ای کشف صورۃ فی الخیال للایقان الذی حصل للقلب وللموقن بہ ایضا
صورۃ کوشفت للقلب فانہم جوزوا المثال للحق سبحانہ وان لم یکن لہ تعالی مثل فللہ المثل
الاعلی وانما ارتسم فی الخیال صورۃ الایقان وصورۃ الموقن بہ وان لم یکن لہ تعالی
صورۃ فی الواقع لان المعانی الحاصلۃ للقلب ولسائر اللطائف بل کلما وجد
ویوجد بہا صورۃ فی الخیال الذی ہو تمثال الذی ہو وسع العوالم کلہا فلیس ہہنا
الایقان للقلب وصورۃ الیقان وصورۃ موقن بہ مثل فی الخیال بصورۃ
رؤیۃ مرئی ولا رؤیۃ فی الحقیقۃ للقلب لہ تعالی فضلا عن ان یکون للبصر وانما ہی
رؤیۃ مثالیۃ للقلب تمثل ایقانہ بصورۃ الرؤیۃ تمثل موقن بصورۃ المرئی
فظن منہ انہ رآہ حقیقۃ وما ہی الا رؤیۃ خیالیۃ بل نقول ان صورۃ الموقن
بہ لیست بصورۃ مثالیۃ للحق سبحانہ بل صورۃ کشف تعلق الایقان بہ
ظہرت فی الخیال وحاشا للہ ان یکون لہ تعالی صورۃ ولو فی الخیال وانما ہی صورۃ
لبعض مکشوفات قلب السالک من الوجوہ والاعتبارات التی لہا تعلق بالذات
فقط ولہذا اذا وصل العارف الی الذات تعالی لم تخیل لہ مثل ہذا الخیال فلیس لذاتہ
تعالی صورۃ ولو فی المثال والخیال ولیس لہ تعالی مثال عندی کما لا مثل لہ
سبحانہ اذ الصورۃ تستلزم الحد والنہایۃ ولو فی مرتبۃ من المراتب وہو سبحانہ
منزہ من التحدید والتقیید وجمیع المراتب مخلوقۃ لہ تعالی فافہم الحمد للہ الذی
اعطانا سلطان الخیال وجعلہا مرآۃ لحصول صور معانی الکمال ولولا الخیال
لما ادرکنا درجات الاتصال عن درکات الانفصال ولما علمنا واردات الاحوال
فان لکل معنی وحال صورۃ فیہ ان کوشفت یدرک بہا ذلک المعنی والحال فشان
اللطائف السبع السیر والسلوک والانتقال من حال الی حال وشان الخیال اراءۃ
درجات السیر والسلوک الحاصلۃ للسالک بصورہا المرتسمۃ واراءتہ تزید الرغبۃ الی
الفوق وایضا باراءتہ تحصیل السیر علی بصیرۃ وتیسر السلوک علی معرفۃ وبسلطانہ یخرج السالک

عن الجهل ویکون من اهل العلم فللّٰه سبحانه ورہ والسلام علی من اتبع الهدیٰ
مکتوب صد و ہیزدہم بمولانا عبدالقادر انبالے قال الشیخ رضی اللّٰه تعالیٰ عنه
فی الباب الثانی من کتاب العوارف فی بیان الحدیث المرفوع الی رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیه
سلم ما نزل من القرآن آیۃ الا ولها ظهر وبطن ولکل حرف ولکل حد مطلع و
یختالج سری ان یکون المطلع لیس بالوقوف بصفاء الفهم علی دقیق المعنی وغامض
السر فی الآیۃ ولکن المطلع ان یطلع عند کل آیۃ علی شهود المتکلم بها لانها مستودع
وصف من اوصافه ونعت من نعوته فیجدد التجلیات بتلاوۃ الآیات و
سماعها وتصیر له مرایا منبئۃ عن عظیم الجلال الی آخر ما قال فی تائید هذا
التوجیه وشرحه ویخطر بالی بکرم اللّٰه المتعالی ان الظهر نظم القرآن البالغ الی
حد الاعجاز والبطن تفسیره وتاویله علی اختلاف صفاء الفهم علی دقیق المعانی
وغامض السر والحد ونهایۃ مراتب الکلام وهو شهود المتکلم بها وهو التجلی النعتی المنبئ
عن عظیم الجلال والمطلع بالموقف ذلک التجلی النعتی وهو التجلی الذاتی المعری
عن النسب والاعتبارات ابحت لحد الکلام ونهایۃ جمیع مطلع فیکون المطلع وراء الکلام
وراء نهایۃ الکلام صفته تعالی وشهود المتکلم فی مرآت تلک الصفۃ تجلی لتلک الصفۃ
ونهایۃ لمراتب کمالها والاطلاع علی وراء تلک التجلی یکون بالترقی منه الی تجلی ذاتی لامحالۃ
فالوصول الی الذات ههنا یکون بتوسط صفۃ الکلام وبتوسل بمادۃ النظم القرآنی
الدال علی تلک الصفۃ فلابد من الخطوتین خطوۃ من النظم الدال الی المدلول الذی
هو الصفۃ والخطوۃ الثانیۃ من الصفۃ الی الموصوف قال
العارف قدس سره خطوتان وقد وصلت وما ذکر الشیخ قدس سره الا
الخطوۃ الاولی واتم بهذا السیر وقید فائدۃ التلاوۃ بها لاغیر سبحانک لاعلم لنا
الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم وقال الشیخ بعد ذلک انه قد نقل عن
جعفر صادق رض وعن آبائه الکرام انه خر مغشیا علیه وهو فی الصلوۃ
فسئل عن ذلک فقال ما زلت اردد الآیۃ حتی سمعتها من المتکلم بها فالصوفی لما لاحت له

ناصیۃ التوحید والقی سمعه عند سماع الوعد والوعید وقلبه بالتخلص عما سوی
اللّٰه تعالی صار بین یدی اللّٰه حاضرا شهیداً یری لسانه ولسان غیره فی التلاوۃ
کشجرۃ موسی علی نبینا وعلیه الصلوۃ والسلام حیث اسمعه اللّٰه تعالی منها خطابه
ایاه بانی انا اللّٰه فاذا کان سماعه من اللّٰه واستماعه الی اللّٰه صار سمعه بصره
وبصره سمعه وعلمه عمله وعمله علمه وعاد آخره اوله واوله آخره الی ان قال
فاذا تحقق الصوفی بهذا الوصف صار وقته سرمدا وشهوده مؤبدا وسماعه
منه الیا متجددا قوله فالصوفی لما لاحت له ناصیۃ التوحید بیان لقول الامام
جعفر وشرح لسماعه من المتکلم بان الصوفی لما غلب علیه حال التوحید وزال
عن نظره شهود الغیر صار بین یدی اللّٰه حاضرا شهیدا بحد کلما سمع کلاما
من نفسه او من غیره انه سمعه من اللّٰه سبحانه ویری لسانه ولسان غیره
کشجرۃ موسی علی نبینا وعلیه الصلوۃ والسلام فالامام کلما کرر الآیۃ سمعها
من نفسه ومن لسانه الی ان لاح له فی اثنائه لتکرار حال التوحید فسمعها من المتکلم بها
وان کان صدر منه ومن لسانه فانه وجد لسانه ح کالشجرۃ الموسویۃ فالکلام الظاهر
من اللسان ح کالکلام الظاهر من تلک الشجرۃ فی انه کلام اللّٰه سبحانه اقول
وباللّٰه سبحانه العصمۃ والتوفیق ان المسموع من الشجرۃ الموسویۃ کان کلام اللّٰه سبحانه
لامحالۃ حتی لو انکره احد کان کافرا والمسموع من الالسنۃ لیس فی الحقیقۃ کلامه وان
تخیل الصور فی غلبۃ التوحید انه کلام اللّٰه حتی لو انکره احد لم یکن کافرا بل یکون
محقا صادقا لانه حصل من حرکۃ اللسان واعتماد المخارج ولا کذلک فی الشجرۃ فاین احد
الکلامین من الآخر فان الاول تحقیقی والآخر تخییلی والعجب من الشیخ الاجل قدس سره
انه بالغ ههنا فی التوحید حتی جعل التخییلی تحقیقیات وجعل الکلام الصادر من العبد فی غلبۃ
الحال صادرا من الحق سبحانه وقد انکر فی موضع آخر من کتابه الاقوال الصادرۃ فی التوحید
عن اربابها فی غلبۃ الحال وحملها علی الحکایۃ من اللّٰه سبحانه فرارا عن شائبۃ توحید
الحلول والاتحاد وما فر ههنا عن شوب الحلول بل حکم بالاتحاد العینیۃ والحق فی

هذا المقام ان الحكم بالاتحاد والعينية في غلبة الحال تخيلي لا تحقيقي سواء كان
الاتحاد في الذات او في الصفات او في الافعال فسبحان من لا يتغير بذاته ولا بصفاته
ولا في اسمائه بحدوث الاكوان لا يتحد معه احد ولا يتحد بصفات احد من صفاته تعالى
ولا افعال احد مع افعاله سبحانه فهو سبحانه هو هو والممكن ممكن حادث في الذات
والصفات والافعال فالحكم بالاتحاد بين القديم والحادث من تلوينات العشق
وغلبات المحبة والسكران فلا يؤاخذ عليهم لشائبة الحلول ومظنة الاتحاد
المستلزمة للكفر والالحاد فانه غير مرادة لهم ان الله سبحانه ان يكون مرادهم
ما هو غير لائق بجناب قدسه تعالى فانهم اولياء الله واحباءه سبحانه المحفوظون من
تجويز ما لا يجوز على الله والذين تشبهوا بهم من غير حال وبدون صدق وتكلموا
بكلماتهم وفهموا انهم غير مراد انهم فوقعوا في الالحاد والزندقة حتى اثبتوا الحلول
والاتحاد مع الله سبحانه وحكموا بضرورة الممكن واجبا فهم الزنادقة الخارجة من البحث قاتلهم الله
انى يؤفكون ولا يخفى ان ما ذكره الشيخ قدس سره في بيان قول الامام رضـ وان صدق
في حق قوم من اهل التلوين استولى عليهم السكر وغلب عليهم التوحيد لكني بحسن ظني بشان
الامام لا اجوز صدقه في حقه رضي الله تعالى عنه لانه عندي من اكابر ارباب التمكين والصحو لا يلتبس
عنده المتخيل بالمتحقق ولا سماع من الغير بالسماع من الحق سبحانه فليطلب لكلامه
محمل حسن مناسب بحاله غير هذا الوجه وهو انه يمكن ان يسمع العبد كلام الرب
تعالى بلا كيف كما سمع موسى في الطور على نبينا وعليه الصلوة والسلام فان
قلت ما معنى سماع الكلام من الله تعالى ولا يسمع الا ما هو حرف وصوت
قلت ممنوع الا يرى ان الله تعالى يسمع كلامه بلا حرف وصوت فجاز ان يكون العبد
اذا صار متخلقا باخلاقه تعالى يسمع بلا حرف وصوت والاستحالة ببديهة الوهم
الناشئة من قياس الغائب على الشاهد مع وجود الفارق كيف يقاس الشاهد في مضيق الزمان
المقتضي للترتب والتقدم والتاخر والغائب لا يجري عليه زمان ولا تقدم ولا تاخر ولا ترتب
فجاز في الغائب ثبوت اشياء لا يجوز في الشاهد فليفهم والله سبحانه اعلم بالصواب والتحقيق ان السماع

ان كان بحاسة السمع فلا بد ان يكون المسموع حرفا او صوتا واما اذا كان السماع
بكل جزء من اجزاء السامع غير مخصوص بالحاسة فجاز ان يحصل بلا حرف وصوت
من المسموع فانا نسمع بكليتنا وبكل جزء من اجزائنا كلاما ليس من جنس الحروف
والاصوات وان كان تخيل في الخيال بالحروف والاصوات الخيالية فنعلم ان الكلام
المأخوذ المسموع اي كلمة كان اولا مجردا عن الحروف والصوت فتلبس ثانيا في الخيال
بالحروف والاصوات الخيالية ليقرب الى الفهم والافهام على انا نقول ما هو اعجب منه
ان الله تعالى يسمع كلامنا المركبة من الحروف والكلمات المترتبة المتقدمة المتاخرة
لكن سماعه تعالى انما يكون بلا توسط حرف وكلمة بلا ترتب وتقدم وتاخر لان الكلام
المركب المترتب المتقدم المتاخر يقتضي زمانا ولا يجري عليه سبحانه زمان وهو تعالى خلق الزمان
فلما جاز سماع الكلام المركب من الحروف والكلمات بلا توسط حرف وكلمة فاولى ان يجوز
سماع الكلام الذي ليس من جنس الحروف والاصوات فافهم ولا تكن من القاصرين ولا من عقلاء
الجاهلين والله سبحانه الملهم للصواب والذي الهمت به ثانيا بعد تسويد هذه السطور في تحقيق هذا
الكلام ان فهم العبد المستعد خطابه تعالى واخذه منه سبحانه انما يكون
بتلق روحاني بلا توسط صوت ونداء ثم تمثل هذا المعنى المتلقى في سلطان
الخيال الذي فيه ارتسم صور الاشياء كلها بصورة حرف وصوت لان الافادة
والاستفادة في عالم الشهادة لا تكون الا بتوسط الالفاظ والحروف ويجوز ان
يطلق على هذا التلقي سماع بلا كيف ايضا لا بد ان يكون اسماعه ايضا بلا كيف
اذ لا سبيل للكيف الى ما لا كيف فيه فصح انه يجوز ان يسمع كلامه المجرد من الحروف
والصوت بلا كيف ثم بعد ذلك تمثل الكلام في الخيال بصورة حرف وكلمة ليحصل
الافادة والاستفادة في عالم الاجسام ايضا ومن لم يطلع على هذه الدقيقة زعم بعض منهم
وهم احسن حالا انهم يسمعون كلامه تعالى لكن بتوسط حروف وكلمات حادثة من الله تعالى
وبعضهم اطلقوا القول بانهم يسمعون كلامه تعالى ولم يفرقوا بين ما يليق بشانه تعالى وما لا يليق
وهم الجهال البطال لم يعرفوا ما يجوز على الله تعالى عما لا يجوز والحق ما حققت بفضل الله سبحانه

واحسانه تعالى قوله صار سمعه بصره وبصره سمعه الى ان قال وعاد آخره
اوله واوله آخره اى اخذ سمعه حكم بصره وبصره حكم سمعه اى سمع بكليته وابصر بكليته وعلم
بكليته لانه ان سمع ببعضه وابصر ببعضه الآخر فلا فح لا يكون السمع عين البصر ثم
بين قوله وعاد آخره اوله واوله آخره بخفائه وحاصله ان الله سبحانه خاطب الذر
بقوله الست بربكم فسمعت النداء بلا واسطة على غاية الصفاء ثم لم تزل الذرات تتقلب
فى الاصلاب وتنتقل فى الارحام حتى برزت الى اجسادها فاحتجبت بالحكمة
عن القدرة وتراكم ظلمتها فى التقلب فى الاطوار فاذا اراد الله تعالى بالعبد حسن
الاستماع بان يصيره صوفيا صافيا لا يزال يرقيه فى رتبة التزكية والتحلية حتى تخلص
الى قضاء القدرة ويزال عن بصيرته الفاقدة حجاب الحكمة فيصير سماعه بالست
بربكم كشفا وعيانا وتوحيده وعرفانه بيانا وبرهانا حيث اخذ لسانه ولسان غيره
فى حقه حكم شجرة موسى يستمع منه كلامه تعالى كما سمع موسى من تلك الشجرة فصح
انه عاد آخره اوله واوله آخره حيث سمع كلامه تعالى آخرا كما سمع اولا وعلى هذا حمل
قول البعض انه قال انا اذكر خطاب الست بربكم اى كان ذلك الخطاب الذى اسمع
الآن منه تعالى على الالسنة هذا ولا يخفى عليك ان الخطاب الاول منه تعالى كان تحقيقا
وسماع الذر منه تعالى كان على سبيل الحقيقة وهذا الخطاب الماخوذ المسموع من
الالسنة انما يكون خطاب الله على سبيل التخيل والتوهم كما مر فاين احدهما عين الآخر
فالعجب كل العجب ان الشيخ قدس سره مع جلالة قدره جعل احدهما عين الآخر ولم يفرق
بين التحقق والتخيل وما هو الا عين السكر وصرف التوحيد شمله مثل قوله انا الحق
وسبحانى وليس فى جبتى سوى الله و اعجب من هذا انه قال بعد ذلك فاذا
تحقق الصوفى بهذا الوصف صار وقته سرمدا وشهوده مؤبدا وسماعه
متواليا متجددا لا يذهب عليك ان الصوفى فى هذا المقام ما تحققه الا بالتجلى
المعنوى الصفاتى كما مر وهو مقام التلوين لا غير فمن اين صار وقته سرمدا او
شهوده مؤبدا بالدوام والسرمد للوقت الا فى الوصول الى الذات تعالى وتجليه الذاتى

وكذلك

وكذلك شهود المشاهدة لا يكون الا للوصول الى الذات تعالى كما قالوا وما
حصل فى مرتبة الصفات يسمى بالمكاشفة والشهود دوامه هو نصيب ارباب التمكين
الواصلين الى الذات لا اهل التلوين المقيدين بالصفات فانهم ارباب القلوب واصحاب
التقلب سبحانك لا علم لنا الا ما علمتنا انك انت العليم الحكيم مكتوب صد و نوزدهم بمولانا
شیخ مودود محمد قال الشيخ قدس سره فى الباب السابع من كتاب العوارف فى ذكر من
انتمى الى الصوفية من جملة اولئك قوم يقولون بالحلول خذلهم الله سبحانه
ويزعمون انه سبحانه يحل فيهم ويحل فى اجسام يصطفيها ويسبق الى فهمهم معنى من
قول النصارى فى اللاهوت والناسوت ومنهم من يستبيح النظر الى المستحسنات اشارة
الى هذا الوهم ويتخايل له ان من قال كلمات فى بعض غلباته كان مضمرا الشئ مما
زعموه مثل قول الحلاج انا الحق وما يحكى عن ابى يزيد قوله سبحانى حاشا لله سبحانه ان
نعتقد فى ابى يزيد انه يقول ذلك الا على معنى الحكاية عن الله تعالى وهكذا ينبغى ان نعتقد
فى الحلاج قوله ذلك ولو علمنا انه ذلك القول مضمرا شيئا من الحلول رددناهم كما نردهم انتهى فيا ليت
شعرى ما معنى الحكاية عن الله تعالى وما وجه تخصيص ارباب السكر بمثل هذا القول على
معنى الحكاية اللهم الا ان يقال انه قدس سره اراد ان القائل بمثل هذا القول انكان
هو العبد كما هو الظاهر عند الاكثر فلا بد ان يكون حكاية من الرب تعالى فان
العبد لا يصير ربا لكن القائل به فى الحقيقة هو الرب سبحانه ولسان العبد
مثل الشجر الموسوية فلا اعتراض على الحلاج ولا تعرض على ابى يزيد قدس الله تعالى
اسرارهما والظاهر من عبارة الشيخ انه لو لم يحمل على معنى الحكاية لقلنا بهم من الحلول
وليس كذلك اذ يجوز ان يقول ذلك عند غلبات التوحيد واستتار ما سوى
الواحد المشهود عند لمعان نور الشهود بلا شائبة حلول واتحاد فمعنى قوله انا الحق عند
اختفائه عن نظره لست انا بشئ وانما الموجود الحق لا انى متحد مع الحق او حال فى الحق
فانه كفر ومناف للتوحيد الشهودى فان المشهود فيه ليس الا الواحد الاحد وعلى تقدير
الحلول والاتحاد المشهود متعدد ولو على صفة الاتحاد والحالية قوله ومنهم من يستبيح النظر الى المستحسنات

اشارة الی هذا الوهم ای الحلول والعجب عن الشیخ الاجل انه یفهم من امثال هذه العبارات الاتحاد والحلول والحال ان المتبادر من هذه الاقوال الظهور و هو وراء الحلول لان الحلول کینونة نفس شیء فی شیء مثل کینونة نفس زید فی البیت والظهور کینونة عکس شیء فی شیء مثل کینونة عکس زید فی المرآت والاول محال فی مرتبة الوجود ونقص لتلک المرتبة المقدسة والثانی منع لثبوته ولا نقص عند حصوله فان الاول یستلزم التغیر المنافی للقدم والثانی لایستلزم کما لا یخفی فلو ظهرت الکمالات الوجوبیة فی مرایا الاعدام والامکانیة لم یلزم منه حلول تلک الکمالات فی تلک المرایا ولا تغیرها ولا انتقالها المنافی للقدم وانما هو ظهورها واراءة کما فی مرآت فتجویز شهود کمالاته تعالی فی مرایا الامکانیة لیس تجویز لحلول تلک الکمالات فیها بل هو تجویز لظهور الکمال فی المرآة ولا نقص فیه وان کان المجوز لمثل هذا الشهود صاحب نقص وغیر مستقیم علی الجادة لکن المقصود رفع تهمة الحلول عنه لا اثبات کماله وکونه علی شیء والله سبحانه اعلم بحقائق الامور کلها

مکتوب صد و بیستم بمیر منصور در بیان اختیار کردن عزلت

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی صحائف شریفه اخوی اعزی بتعاقب یکدیگر رسیده خوشوقت ساختند حمد الله سبحانه که باوجود اسباب بی مناسبتها محبت و ارتباط فقرا که داشتند تلوینی راه نیافته است و منافی و سبب فتور نگشته بلکه دران ارتباط قوت بخشیده حضرت حق سبحانه در محبت این طائفه استقامت کرامت فرماید که سرمایه سعادت است شفقت شعارا درین فرصت شوق انزوا غالب آمده گوشه اختیار کرده است و بغیر از جمعه مسجد نمیرود و جماعت پنج وقتی در همان زاویه منعقد می شود و راه ملاقات مردم مسدود گشته است اوقات بسی بجمعیت بسر میرود و متمنای تمام عمر گویا حالا میسر شده حمد الله سبحانه عن ذلک باقی احوال صوبهی هم بعافیت مقرون است و فرزندان و متعلقان همه بجمعیت می گذرانند جناب خواجه عبد الله پیش از ماه مبارک رمضان بدهلی تشریف بردند حمد الله سبحانه که خواجه درین آمدن فوائد بسیار حاصل کردند و ورق را تمام گردانیده اند و از غلبات توحید بدریای تنزیه غوطه خورده اند و متوجه عمق اند و از ظاهر بباطن بلکه بباطن بطون سیر دارند تفصیل احوال ایشان حافظ بهاء الدین آنجا آمده

شاید تفصیلتر بگویند

مکتوب صد و بیست و یکم در حل عبارت مکتوبی که متضمن اسرار است

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی صحیفه گرامی که از روی شفقت و مهربانی نامزد این فقیر ساخته بودند بمطالعه آن مشرف گشت اندراج یافته بود که عزیزی بر عبارت مکتوبی که در اجمیر نوشته بودی اعتراضها دارد در حل آن باید نوشت و بعضی از یاران چون تعیین مواضع اشتباه نوشته بودند باندازه آن چند مقدمه در حل آن اشتباه نوشته آید والله سبحانه الهادی الی سبیل الرشاد مخدوما مکرما سیر مرادی و سیر مریدی امریست که بوجدان آن صاحب سیر تعلق دارد و الزام امری نیست که بغیر تعلق داشته باشد بس حجت و برهان بر اثبات آن طلبیدن گنجایش ندارد و مع ذلک کسی را که حضرت حق سبحانه قوت قدسیه داده است اگر در احوال و اوضاع صاحب آن سیر ملاحظه نماید و فیوض و برکات و علوم و معارف الهی جل شانه که او بآن ممتاز است مشاهده کند تواند بود که حکم بسیر مرادی او نماید و هیچ محتاج بدلیل نبود در رنگ آنکه بعد از ملاحظه قرب و بعد و مقابله و اجتماع که قمر را با شمس است حکم کند که نور قمر مستفاد از نور شمس است اگرچه این معنی بر غیر ارباب حدس حجت نبود و نیز حضرت خواجه ما قدس سره در اوائل حال سیر این فقیر را سیر مرادی مقرر فرموده بودند شاید یاران هم این معنی را از ایشان شنوده باشند و این ابیات مثنوی مطابق حال فقیر دانسته میخواندند ع عشق معشوقان نهانست و ستیر * عشق عاشق با دو صد طبل و نفیر * لیک عشق عاشقان تن زه کند * عشق معشوقان خوش و فربه کند * و از مراد آن هر که واصل گشته است براه اجتبائی رفته است راه اجتبا مخصوص بانبیا نیست علیهم الصلوات والتسلیمات صاحب عوارف قدس سره در بیان مجذوب سالک و سالک مجذوب تصریح باین معنی فرموده است و راه مرید از راه انابت و راه مراد از راه اجتبا گفته قال الله تعالی الله یجتبی الیه من یشاء و یهدی الیه من ینیب آری راه اجتبا بالاصالة مخصوص بانبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات و امتان را در رنگ سائر کمالات بتبعیت ایشان است نه آنکه اجتبا مطلقا مخصوص به انبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات و امتان را از ان اصلا نصیب نیست که آن غیر واقع است محمدی ما وصول فیوض مر سالک را بتوسط و حیلولت خیر البشر علیه وعلی آله الصلوة والسلام تا زمانی است که حقیقت آن سالک که محمدی المشرب بحقیقت محمدی منطبق نگشته است و آن متحد نشده چون بکمال متابعت بلکه بمحض فضل

در مقامات عروج این حقیقت را بآن حقیقت اتحادی حاصل شد توسط برخاست چه توسط و حیلولت در
مغایرت ست و در اتحاد متوسط و متوسط و حاجب محجوب نبود آنجا که اتحاد ست معامله بشرکت ست اما
چون سالک تابع و الحاق وی طفیلی ست از قبیل شرکت خادم بود با مخدوم و آنکه گفتیم که حقیقت او را
با حقیقت آن سرور علیه و علی آله الصلوة والسلام انطباقی و اتحادی پیدا میشود بیانش آنست که حقیقت
محمدی علیه و علی آله الصلوة والسلام جامع جمیع حقائق ست و آنرا حقیقت الحقائق گویند و حقائق دیگران در
رنگ اجزا اند مر او را یا جزئیات زیرا که اگر محمدی المشرب ست حقیقت سالک در رنگ جزئی ست
مر آن کلی را و محمول ست بروی و حقیقت غیر محمدی المشرب در رنگ جزو ست مر آن کل را و غیر
محمول ست بروی و این حقیقت غیر محمدی المشرب را اگر اتحادی در عروج پیدا شود با حقیقت
پیغمبری خواهد بود که این بر قدم اوست و محمول بران حقیقت خواهد شد و شرکتی در کمالات
مناسبت او را پیدا خواهد کرد لیکن از قسم شرکت خادم بود با مخدوم چنانچه گذشت و چون این
جزئی را بعلاقه کمال متابعت بلکه بمحض فضل محبت خاص بکلی خود پیدا میشود و شوق
وصول آن دامنگیر او میگردد آن قید یکه کلی را به جزئی آورده بود بفضل خداوندی جل شانه
رو بزوال می آرد و بتدریج بعد از زوال این جزئی را بآن کلی انطباقی و الحاقی حاصل میشود
آنکه گفتیم محبت خاص پیدا میشود در رنگ آنکه بمحض فضل این فقیر را پیدا شده بود و در غلبات
آن محبت می گفت که محبت من بحضرت حق سبحانه از ان جهت ست که او تعالی رب محمد ست
صلی الله تعالی علیه و آله وسلم و میان شیخ تاج و یاران دیگر ازین مقوله تعجب میکردند انکارم کراز
خاطر شما هم رفته باشد تا این قسم محبت پیدا نشود الحاق و اتحاد چگونه متصور بود ذلک
فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم و حقیقت توسط و عدم توسط را بیان مینماید نیک
استماع فرماید طریق جذبه را چونکه کشش از جانب مطلوب ست و عنایت الٰهی جلشانه متکفل حال
طالب ست ناچار قبول وساطت نمیکنند و در طریق سلوک چونکه انابت طالب ست از وجود
وسائط چاره نبود و در نفس جذبه هر چند وسائط در کار نیست اما تمامی جذبه منوط بسلوک است
که اگر سلوک که عبارت از اتیان شریعت ست از توبه و زهد و غیرها با جذبه منضم نگردد جذبه ناتمام و
ابتر ست بسیاری از هنود و ملاحده را دیده ایم که جذب دارند اما چونکه بمتابعت صاحب شریعت علیه و

علی آله الصلوة والسلام متحلی نگشته اند خراب و ابتر اند و غیر از صورت جذب نصیبی ندارند سوال حصول
جذب بنحوی از محبوبیت میطلبد پس کفار را که اعداء الله اند نصیبی از جذب چگونه تجویز نموده آید
جواب تواند بود که بعضے از کفار بنحوی از معنی محبوبیت داشته بوده که باعث حصول جذب
شان شده باشد و چون آنرا بمتابعت صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوة والسلام متحلی نساختند
خاسر و مخذول ماندند و آن جذب غیر از محبت برایشان درست نگردد که اعلام استعداد شان نموده
که بجهل و عناد آنرا از قوه بفعل نه آوردند و ما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون و در طریق جذبه اگر
بتوسط متابعت صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوة والسلام که عبارت از سلوک ست
وصول بمطلوب میسر شود بیواسطه و بی حیلولت امری خواهد بود گفته اند لو دلیتم بدلو لهبطتم علی الله
یعنی اگر کشیده شوید بحضرت حق سبحانه و رسانیده شوید به بطن بطون هر آئینه در میان شما
و در میان حق جل و علا حیلولت و حجاب امری نخواهد بود و شاید که بخاطر شریف شما هم مانده باشد
که حضرت خواجه ما قدس سره میفرمودند که وصول از راه معیت که حق را جل سلطانه با بنده
است اگر میسر شود ناچار بی توسط امری خواهد بود که مناسب معیت ست و اگر واسطه است
در سلسله تربیت ست که عبارت از سلوک ست و راه معیت یکی از طرق جذبه است حدیث
المرء مع من احب علی صاحبه الصلوة والسلام نیز تائید این معنی میفرماید زیرا که مرد را با محبوب خود
چون معیت بثبوت پیوست وسائط مرتفع گشت استماع فرمایند هر ظل را با اصل خود
شاهراه ست و هیچ چیز در میان شان حائل نیست اگر بعنایت خداوندی جلشانه ظلے را
با اصل خود میلی پیدا شود و کششے باو هویدا گردد بدولت متابعت صاحب شریعت علیه و علی
آله الصلوة والسلام آن ظل را بآن اصل وصولی و الحاقی حاصل آید هر آئینه بی حیلولت امری
خواهد بود و چون آن اصل اسمی ست از اسمای الٰهی جلشانه ناچار در میان اسم و مسمای او حائلے
نخواهد بود و وصول ظل ازین راه باصل الاصل که مسمای آن اسم ست بی توسط امری خواهد بود و ایضا هر کرا
واصل حضرت ذات ست تعالی بوصول بیچونی توسط و حیلولت امری در حق او مفقود ست هر گاه در
صورت وصول بحضرت ذات سبحانه حیلولت و حجابیت صفات اجبی جل سلطانه مرتفع گردد حیلولت
و حجابیت غیر صفات چه گنجایش دارد و سوال صفات اجبی را جلشانه هر گاه انفکاکی از حضرت ذات او تعالی

جائز نباشد ارتفاع حیلولت صفات از میان واصل و موصول الیه بچه معنی بود جواب سالک را
چون وصول و تحقق باصل خود که اسمی ست از اسمای الٰهی جل شانه و آن سالک ظل اوست حاصل گردد
هر آئینه در میان حضرت تعالی هیچ توسطی و حیلولتی نخواهد بود چنانچه در میان اسم و مسمای او حیلولت امری
کائن نیست پس این ارتفاع لازم آمد و نیز انفکاک کشف این تحقیق بالا گذشته است و در میان اتحاد حقیقت
سالک و حقیقت محمدی علیه و علی آله الصلوة والسلام و نیز شمه ازین بیان در بیان وصول
ظل باصل هم گذشته تنبیه ساده لوحی ازین عدم توسط که در طریق جذبه و غیرها گفته شده است
استغنای از تبعیت خیر البشر علیه و علی آله الصلوة والسلام گمان نبرد که آن کفر و الحاد و زندقه است
و انکار است از شریعت حقه او علیه و علی آله الصلوة والسلام و بالا گذشته است که جذبه بی توسط
سلوک که عبارت از اتیان شریعت ست علی صاحبها الصلوة والتحیه ابتر و ناتمام ست
و نقمت ست که بصورت نعمت بر آمده و محبت را بر صاحب جذبه ناتمام تمام کرده بالجمله
بکشف صحیح و الهام صریح نیز بیقین پیوسته است و هیچ دقیقه از دقائق این راه و هیچ معرفتی
از معارف این قوم بی واسطه او و بی توسط متابعت او علیه و علی آله الصلوة والسلام میسر نیست
و منتهی را در رنگ مبتدی و متوسط فیوض و برکات این راه بی تبعیت و بی طفیل او حاصل نیست
محالست سعدی که راه صفا ؛ توان رفت جز در پی مصطفی ؛ افلاطون از بیخردی صفای که
در نفس خود از ریاضات و مجاهدات یافت خود را از بعثت انبیا علیهم الصلوة والتسلیمات
مستغنی دانست و گفت نحن قوم مهدیون لا حاجة بنا الی من یهدینا ندانست که این صفا که
بریاضات نه بتوسط متابعت انبیا حاصل شده است علیهم الصلوات والتسلیمات حکم آن دارد که مس سیاه را
زر اندوده سازند یا زهر را شکر خلاف کنند متابعت انبیاست علیهم الصلوة والتسلیمات که
حقیقت مس را منقلب گردانیده زر خالص سازد و نفس را از امارگی بطمینان آرد حکیم مطلق جل و علا
بعثت انبیا و وضع شرائع این ها را علیهم الصلوات والتسلیمات از برای تعمیر تخریب اماره مقرر ساخته است
و خرابی او را بلکه اصلاح او را بغیر متابعت این بزرگواران نداشته علیهم الصلوات والتسلیمات اگر
هزاران ریاضات و مجاهدات بی متابعت این بزرگواران علیهم الصلوات والتسلیمات کرده شود سر موی از
امارگی او کم نگردد بلکه ازدیاد سرکشی او نماید ع هر چه گیرد علتی علت شود ؛ ازاله مرض فوقانی او منوط بشرائع انبیاست

علیهم الصلوات والتحیات و بدونها خرط القتاد باید دانست که جذبه هر چند از سلوک چاره نیست مقدم
باشد جذبه بر سلوک یا مؤخر اما فضل مر تقدیم جذبه راست که سلوک خادم اوست و در تاخیر جذبه
سلوک مخدوم اوست که بدولت سلوک او را جذب میسر شده است و در تقدیم جذبه نه اینچنین ست
که او بالذات مطلوب و مدعوست لهذا این مراد آمد و آن مرید و راس مرادان و رئیس محبوبان
محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم که مقصود ذاتی و مدعو اولی ازین دعوت اوست علیه
و علی آله الصلوة والسلام و دیگران از بطفیلی او طلبیده اند مرادان باشند یا مریدان لولاه لما خلق الله
الخلق و لما اظهر الربوبیة کما ورد و چون دیگران همه طفیلی او باشند و او مقصود اصلی ازین دعوت
بود علیه و علی آله الصلوة والسلام ناچار همه محتاج او باشند و بتوسط او فیوض و برکات اخذ
نمایند علیه و علی آله الصلوة والسلام و باین معنی اگر همه را آل او گویند گنجایش دارد علیه و علی
آله الصلوة والسلام که همه پس رو اویند و بتوسط او کمال اخذ می نمایند چه هرگاه وجود شان
بتوسط وجود او صورت نه بندد کمالات دیگر خود که تابع وجود اند بتوسط او چه صورت دارند
علیه و علی آله الصلوة والسلام بلی محبوب رب العالمین چنین باید استماع فرمایند مکشوف گشته
است که محبوبیت او علیه و علی آله الصلوة والسلام با آن محبت ذاتی حق جل شانه کائن ست که
بذات بحت او تعالی بی ملاحظه شیون و اعتبارات تعلق گرفته است و حضرت ذات تعالی بآن
محبت محبوب گشته بخلاف محبوبیت دیگران که بآن محبت کائن ست که تعلق بشیون و اعتبارات
دارد و متلبس باسما و صفات ست یا بظلال اسما و صفات علی تفاوت الدرجات

فان فضل رسول الله لیس له ؛ حد فیعرب عنه ناطق بفم ؛ علیه و علی جمیع اخوانه من الانبیاء
والمرسلین والملائکة المقربین الصلوات والتسلیمات والتحیات والبرکات تحقیق این مقام آنست که توسط
آن سرور کائنات علیه و علی آله الصلوة والسلام بدو معنی تواند بود یکی او صلی الله تعالی علیه و علی آله
و سلم حائل و حاجب بود در میان سالک و در میان مطلوب و معنی دوم آنست که سالک بطفیل او
بتوسط تبعیت و متابعت او علیه و علی آله الصلوة والسلام بمطلوب واصل گردد در طریق سلوک
پیش از رسیدن بحقیقت محمدی توسط بهر دو معنی کائن ست بلکه می انگارم که درین طریق از
شیوخ هر که در میان آمده است متوسط و حاجب مشهود سالک ست ای اگر در اواخر جذبه تدارک آن نماید

ومعامله از پرده دری پردگی نکشد زیرا که در طریق جذبه وبعد از رسیدن بحقیقت الحقائق توسط بمعنی ثانی ست که طفیل وتبعیت ست نه حیلولت وحجاب که پرده شهود ومشاهده ومانع آنها بود گفته نشود که این عدم توسط اگرچه بیک معنی بود قصوری بجناب حضرت خاتمیة علیه وعلی آله الصلوة والسلام والتحیة لازم می آید گوییم که این عدم توسط مستلزم کمال آنجناب ست علی صاحبها الصلوة والسلام نه مستلزم قصور در وجود توسطاست زیرا که کمال متبوع آنست که تابع او بطفیل وتبعیت او بجمیع درجات کمال برسد وهیچ دقیقه فرونگذارد واین معنی در عدم توسط کائن ست نه در وجود توسط که آنجا شهود بی پرده است که اقصای درجات کمال ست واینجا در پرده پس کمال در عدم توسط بود وقصور در توسط از شوکت وعظمت مخدوم ست که خادم او در هیچ مقامی از وی تخلف نکند وبتبعیت او شریک دولت همگنان او گردد واز آنجاست که آن سرور فرموده است علیه وعلی آله الصلوة والسلام علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات رویت اخروی متوسط وبی حیلولت امری خواهد بود در حدیث صحیح آمده است علی صاحبه الصلوة والسلام بنده که چون بنماز داخل میشود حجابیکه درمیان بنده وخداست مرتفع میگردد ولهذا الصلوة معراج المومن آمده وحظ وافر از آن نصیب منتهی حاصل گشت چه رفع حجاب مخصوص بواصل منتهی است پس ارتفاع توسط وحیلولت ثابت گشت این معرفت از خواص معارف لدنیه این فقیرست که بمحض فضل وکرم آنرا عطا فرموده اند وبحقیقت آن متحقق ساخته ع من آن خاکم که ابر نوبهاری ؛ کند از لطف بر من قطره باری ؛ خوش گفت ع اگر بادشه بر در پیر زن ؛ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ؛ مشایخ طریقت قدس اسرارهم در توسط وعدم توسط آن سرور اختلاف فرموده اند علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات جمعی بتوسط رفته اند وگروهی بعدم توسط وهیچ کدام شان بتحقیق توسط وعدم توسط نه نموده است واز کمال قصور شان سخن نگفته ارباب ظواهر نزدیک ست که عدم توسط را که کمال ایمان ست کفر دانند وقائل آنرا نادانسته تضلیل کنند وتوسط را از کمال ایمان تصور نمایند وقائل آنرا از کمل تابعان شمرند وحال آنکه عدم توسط نبی از کمال متابعت وتوسط شعر از قصور متابعت کما مر کل ذلک منهم لعدم الدرک عن حقیقة الحال قال الله تعالی بل کذبوا بما لم یحیطوا بعلمه ولما یأتهم تاویله کذلک کذب الذین من قبلهم مخدوما اویسی گفتن انکاری از پیر ظاهر نیست زیرا که اویسی کسی ست که

روحانیان از در تربیت او مد خلقی باشد حضرت خواجه احرار را قدس سره با وجود پیر ظاهر چونکه امدادی از روحانیت حضرت خواجه نقشبند قدس سره یافته بودند اویسی میگفتند وهمچنین حضرت خواجه نقشبند با وجود پیر ظاهر چون مددها از روحانیت حضرت خواجه عبد الخالق قدس سره یافته بودند اویسی بودند علی الخصوص شخصی که با وجود اویسیت اقرار به پیر ظاهر دارد بر در اذکار بر پیر سیار وسبق عجب انصاف ست مخدوما مراد از ترکیب لفظ عبد الباقی معنی اضافی ست بمعنی علمی هرچند با بلغ وجوه اشعاری بمعنی علمی هم دارد یعنی پیر من هرچند بنده باقی ست اما متکفل تربیت من الله باقیست اینجا کدام تحریف ست وچه سوء ادب الله تعالی انصاف دهد مخدوما قصور یکه در معنی سبحانی که از بسطامی قدس سره در غلبات سکر صادر شده است گفته باشد لازم نمی آید از ان که آن قصور در قائل آن مستقر ومستمر باشد تا دیگری از وی افضل بود چه بسا معارفست که در وقتی بمقتضای حال آن وقت صادر شده است ودر وقت دیگر بعنایت خداوندی جل شانه چون که قصور آن معرفت را دریافته است از ان درگذشته وبمقام فوق رسیده در مکتوب شریف اندراج یافته بود که ارباب سکر اگر این قسم سخنان شطح آمیز نویسند گنجایش دارد اما از ارباب صحو اظهار این سخنان بسیار مستبعد است مخدوما هر که این سخنان نوشته است منشاء آن سکرست نی منبع سکر دریاب دست القلم نبرده غایت ما فی الباب در سکر مراتب کثیره است هرچند سکر بیشتر شطح غالب تر سکر بسطامی باید که بی تحاشی قول لواء ارفع من لواء محمد از ان بوجود آید پس هر که صحو دارد گمان نکنند که سکر همراه او نیست که آن عین قصورست صحو خالص نصیب عام ست هر که صحو را ترجیح داده است مرادش غلبه صحوست نه صحو صرف وهمچنین هر که سکر را ترجیح میدهد مرادش غلبه سکرست نه سکر خالص که آن آفت ست جنید قدس سره که رئیس ارباب صحوست وصحو را بر سکر ترجیح میدهد چند ان عبارت سکر آمیز دارد که چه تعداد آن نماید فرموده هو العارف والمعروف وگفته ولون الماء لون انائه وفرموده المحدث اذا قرن بالقدیم لم یبق له اثر وصاحب عوارف که از اکمل ارباب صحوست در کتاب چندان معارف سکریه است که چه شرح آن دهد واین فقیر در رد بعضی معارف سکریه او قدس سره جمع کرده است از بقایای سکرست که تجویز افشاء اسرار نموده می آید واز سکرست که مباهات وافتخار کرده میشود واز سکرست که مزیت خود بر دیگری اظهار کرده می آید اگر صحو خالص باشد افشای اسرار آنجا کفر بود وخود را

از دیگری بهتر دانستن شرک باشد بقیهٔ سُکر در صحو در رنگ نمک است که نمک مصلح طعام است اگر نمک
نباشد طعام معطل و بیکار بود ؏ گر عشق نبودی و غمِ عشق نبودی ❊ چندین سخنِ نغز که گفتی که شنودی ❊
صاحب عوارف قدس سره که قول قدمی هذه علی رقبة کل ولی را که از حضرت شیخ عبد القادر قدس سره
صادر شده است بر هیئات سُکر محمول داشته است مرادش قصور این قول نیست کما توهم که آن
عین محمدت اوست بلکه بیان واقع نموده است یعنی صدور این قسم سخن که مبنی از مباهات و
افتخار است بی بقیهٔ سُکر کائن نیست که در صحو خالص به امثال این سخنان تکلم نمودن دشوار است این فقیر
که این همه دفاتر در بیان علوم و اسرار این طائفه علیه نوشته است ظاهر اینجا حاشیه شما قرار یافته
است که از روی صحو خالص نوشته است بهیچ سُکر حاشا که آنجرام و منکرست و گزاف و سخن
باقی است سخن با آن که صحو خالص متصف اند بسیار اند چرا این قسم سخنان نبافند و دلهای مردم را
از جا نبرند ؏ فریاد حافظ اینهمه آخر بهرزه نیست ❊ هم قصهٔ عجیب و حدیث غریب هست ❊ مخدوما
این قسم سخنان که منبئ از افشای اسرار باشد و از ظاهر مصروف در هر وقتی از مشایخ طریقت قدس الله
تعالی اسرارهم بظهور آمده است و عادت مستمرهٔ این بزرگواران گشته امری نیست که این فقیر
آنرا ابتداء کرده باشد و اختراع نموده لیس هذا باول قارورة کسرت فی الاسلام پس این همه شور و
غوغا چیست اگر لفظی صادر شده است که ظاهرش مطابقت بعلوم شرعیه ندارد آنرا باندک توجه از
ظاهر صرف نموده مطابق باید ساخت و مسلمانی را متهم نباید کرد اشاعت فاحشه و تفضیح فاسق هرگاه
در شریعت حرام و منکر باشد تفضیح مسلمانی بمجرد اشتباه چه مناسب بود و در شهر آن منادی کردن
کدام مذهب باشد طریق مسلمانی و مهربانی آنست که کلمه که ظاهرش مخالف علوم شرعیه است اگر از
شخصی صادر شود باید دید که قائل آن کیست اگر ملحد و زندیق بود روان باید کرد و در اصلاح آن
نباید کوشید و اگر قائل آن کلمه از مسلمان بود و ایمانی بخدا و رسول داشته باشد در اصلاح
سخن او باید کوشید و محمل صحیح از برای آن پیدا باید نمود یا از آن قائل حل آن باید طلبید و اگر
در حل آن عاجز آید بنصیحتش باید کرد و امر معروف و نهی منکر برفق اولی است که باجابت نزدیک است
و اگر مقصود اجابت نباشد و تفضیح مطلوب بود امر دیگر است الله تعالی توفیق دهاد
عجب تر آنکه از مکتوب شریف مفهوم میشود که بعد از استماع کتابت فقیر از آن عزیز

اشتباهی و انحرافی در ملازمان شما نیز طاری شده بود مانا که انعکاسی باشد یا عکسی که مظان اشتباه را
ایشان خود حل میکردند و برین فقیر نمی انداختند و تسکین فتنه می فرمودند از یاران دیگر چه گله نماید که بعضی
از ایشان با وجود قدرت دفع اشتباه خود را معاف داشتند و سکوت ورزیدند ؏
ما ز یاران چشم یاری داشتیم ❊ ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا والسلام اولا
وآخرا ❊ **مکتوب صد و بست و دوم بمولانا حسن دهلوی** ❊ بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله و
سلام علی عباده الذین اصطفی حقیقت محمدی علیه من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها
که ظهور اول است و حقیقة الحقائق است بآن معنی که حقائق دیگر چه حقائق انبیاء کرام و چه حقائق ملائکهٔ
عظام علیه و علیهم الصلوة والسلام کالظلال اند مر او را و او اصل حقائق است قال علیه الصلوة
والسلام اول ما خلق الله نوری وقال علیه الصلوة والسلام خلقت من
نور الله والمؤمنون من نوری پس ناچار آن حقیقت واسطه بود در میان
سائر حقائق و در میان حق جل و علا و وصول بمطلوب احدی را بی توسط او علیه و علی آله
الصلوة والسلام محال باشد فهو نبی الانبیاء والمرسلین و ارساله رحمة للعالمین علیه و علی
آله الصلوة والسلام ازینجاست که انبیاء اولو العزم با وجود اصالت تبعیت می خواستند و
آرزو داخل امتان او میکردند کما ورد علیه و علیهم الصلوت والتسلیمات والتحیات سوال کدام
کمال است که مربوط بامت شدن اوست علیه و علی آله الصلوة والسلام و انبیاء را با وجود دولت نبوة
میسر نشده علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات جواب آن کمال وصول و اتحاد است بآن حقیقة الحقائق که منوط
به تبعیت و وراثت است بلکه موقوف بر کمال فضل اوست تعالی که نصیب اخص خواص امتان اوست
علیه و علی آله الصلوة والسلام و تا امت نشود باین دولت نرسد و رفع حجاب توسط نگردد که بوسیلهٔ
اتحاد میسر است مگر اینجا فرموده است جل شانه کنتم خیر امة فهو علیه و علی آله الصلوة والسلام
کما هو افضل من کل فرد من الانبیاء الکرام والملائکة العظام افضل من الکل من حیث
الکل علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات زیرا که اصل را بر ظل خود فضل است اگرچه آن
ظل متضمن الوف ظلال بود و چه وصول فیوض از آن حضرت جل شانه مر ظلال را بتوسط و بطفیل اصالت در
رسائل خود تحقیق کرده است که نقطهٔ فوق را بر جمیع نقطهای تحت که کالظلال اویند فضل است قطع کردن

آن نقطهٔ فوق را که کالاصل ست زیاده است از آنکه جمیع نقطهٔ تحت را که کالظلال اوست قطع نماید سوال
ازین بیان لازم می آید فضل خواص این امت بر انبیاء علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات
جواب هیچ لازم نمی آید این قدر ثابت شد که خواص این امت با انبیاء در آن دولت شرکت دارند هیچ ذلک
کمالات دیگر بسیارست که انبیا را بآن مزیت و اختصاص ست علی نبینا و علیهم الصلوات والتسلیمات
اخص خواص این امت اگر بسیار ترقی نماید سر او تا پایهٔ پیغمبری که ادون پیغمبران ست نرسد مساوات
و مزید چه گنجایش دارد قال الله تعالی ولقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین علیهم الصلوات والتسلیمات
واگر فردی از امتان بطفیل و تبعیت پیغمبر خود از بعضی پیغمبران بالا رود بعنوان خادمیت و تبعیت
خواهد بود و معلوم ست که خادم را با مخدومان مخدوم غیر از خادمیت و تبعیت چه نسبت خواهد بود که
خادم طفیلی در همه وقت طفیلی ست و حقیقت محمدی علیه و علی آله الصلوة والسلام که حقیقة الحقائق ست
آنچه در آخر کار بعد از طی مراتب ظلال برین فقیر منکشف گشته است تعین و ظهور حبی ست که مبدأ
ظهورات و منشأ خلق مخلوقات ست در حدیث قدسی که مشهور ست آمده است کنت کنزاً مخفیاً
فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق اوّل چیزیکه از آن گنجینهٔ مخفی بر منصهٔ ظهور آمد حب بوده است
که سبب خلق خلائق گشته اگر این حب نمی بود در ایجاد نمی کشود و عالم در عدم راسخ و مستقر
می بود سر حدیث قدسی لولاک لما خلقت الافلاک را که در خاتم الرسل واقع ست علیه و
علیهم الصلوات والتسلیمات اینجا باید جست و حقیقت لولاک لما اظهرت الربوبیة را درین مقام
باید طلبید سوال صاحب فتوحات مکیه تعیّن اوّل که حقیقت محمدی ست حضرت اجمال علم را
کثرت گفته است و تو در رسائل خود تعین اول تعین وجودی گفته و مرکز آن را که اشرف و اسبق اجزای
اوست حقیقت محمدی قرار داده و تعیّن حضرت اجمال را ظل این تعیّن وجودی انگاشته و اینجا
منسوبی که تعیّن اول تعیّن حبی ست و آن حقیقت محمدی وجه توفیق در میان این اقوال چیست
جواب ظل شی بسا ست که خود را باصل شی وانماید و سالک را بخود گرفتار سازد پس آن
دو تعین ظلال تعیّن اول اند که در وقت عروج بر عارف باصل التعین که اول تعین حبی ست ظاهر گشته
سوال تعیّن وجودی را ظل تعیّن حبی گفتن چگونه راست آید و حال آنکه وجود را بر حب سبقت
است چه حب فرع وجود ست جواب این فقیر در رسائل خود تحقیق کرده است که حضرت حق سبحانه

و تعالی بذات خود موجودست نه بوجود و همچنین صفات ثمانیه او تعالی بذات واجب الوجود اند جل شانه
نه بوجود که وجود بلکه وجوب نیز در آن مرتبه گنجایش نیست که وجوب هم وجود هر دو از اعتبارات ست اول
اعتباریکه پیدا شد از برای ایجاد عالم حب ست بعد از آن اعتبار وجود که مقدمهٔ ایجادست چه حضرت
ذات را جلشانه بی اعتبار این حب و بی اعتبار این موجود از عالم و ایجاد عالم استغناست ان الله
لغنی عن العلمین قاطع ست و تعین علمی جملی را ظل آن دو تعین گفتن باعتبار آنست که آن دو تعین
باعتبار حضرت ذات ست تعالی بی ملاحظهٔ صفات و درین تعین ملحوظ صفت ست که کالظل آن
مر ذات را عزشانه باید دانست در تعیین اول که تعیین حبی ست چون بدقت نظر کرده میشود بفضل
الله سبحانه معلوم میگردد که مرکز آن تعین حب ست که حقیقت محمدی ست علیه و علی آله الصلوة
والسلام و محیط آن که کالدائره است در صورت مثال و آن محیطا کالظل ست مر آن مرکز را خلت ست
که حقیقت ابراهیمی ست علی نبینا و علیه الصلوة والسلام پس حب اصل آمد و خلت کالظل شد
مر او را و این مجموع مرکز و محیط که یک دائره ست تعیین اول ست و مسمی ست باشرف و اسبق اجزای
او که مرکز ست که عبارت از حب ست و در نظر کشفی تیز باعتبار اصالت و غلبه آن جزو تعیّن حبی ظاهر
میگردد و چون محیط دائره کالظل ست مرکز آن ناشی ست از آن و آن مرکز اصل و منشأ او ست
آن محیط را اگر تعیین ثانی گویند هم گنجایش دارد و اما در نظر کشفی دو تعین نیست بلکه تعین ست که مشتمل بر
حب و خلت ست که مرکز و محیط یک دائره ست و تعیین ثانی در نظر کشفی تعیین وجودی ست که کالظل ست
مر تعین اول را چنانچه گذشت و چون مرکز اصل محیط آمد ناچار محیط را از توسط مرکز در وصول
بمطلوب چاره نباشد چه وصول بمطلوب از راه مرکز ست که اصل و اجمال دائره است ازین بیان سبب تمنا
و التجاء حضرت حبیب الله را بحضرت خلیل الله باید دریافت علیهما و علی جمیع الانبیاء والمرسلین
الصلوات والتسلیمات و چون اصل واسطه ست و وصول ظل بمطلوب لاجرم حضرت
خلیل الله توسط حضرت حبیب الله را درخواسته است و از روی آن فرموده که در
امت او داخل شود کما ورد علیهما و علی جمیع الانبیاء الصلوات والتحیات اتمها واکملها
سوال چون معامله چنین باشد حضرت حبیب الله را متابعت ملت حضرت خلیل الله چه معنی بود
علیهما الصلوات والتسلیمات و آنحضرت در بیان صلوة و سلام بر خود کما صلیت و کما سلمت علی ابراهیم

چرا فرماید علیهم الصلوات والتسلیمات جواب حقیقت شئ هرچند بلندتر بود وبه تنزیه اقرب باشد
مظهر آن حقیقت در عالم عناصر انسب تر بود و بصفات بشریت بیشتر متلبس باشد پس وصول این
مظهر بطریق عروج بآن حقیقت متضمن عسر بود و ملتی که بحضرت ابراهیم علی نبینا وعلیه الصلوة
والسلام عطا شده است شاهراه است بوصول حقیقت ابراهیمی که در جوار حقیقت محمدی واقع
شده است چنانچه گذشت وحضرت ابراهیم بهمین راه بآنجا رسیده است بنا بران امر شده که
که متابعت آن ملت نموده بحقیقة الحقائق وصول فرماید وآنسرور را که اصلیت فرموده علیه وعلی آله
الصلوة والسلام که صلوة ورحمت بروی علیه السلام بعد از حصول دولت وصول حقیقت است
باآنکه گوییم گاه است که فاضل را بمتابعت مفضول امر کنند واز این امر بمتابعت هیچ قصوری
در فاضلیت او لازم نیاید قال الله تعالی لنبیه علیه وعلی آله الصلوة والسلام وشاورهم فی الامر امر
بمشورت باصحاب خالی از تضمن امر بمتابعت شان نیست والا مشورت را چه فائده باشد که حقیقت
حضرت صدیق یعنی رب او از اسمای الهی جل سلطانه که مبدأ تعین اوست بتوسط امری ظل حقیقت
محمدی است بر نهجی که هرچه در ان حقیقت کائن است بطریق تبعیت و وراثت در ان ظل ثابت
از ینجاست که او رضی الله تعالی عنه اکمل وافضل وارثان این امت اند قال علیه الصلوة والسلام
ما صب الله شیئاً فی صدری الا وقد صببته فی صدر ابی بکر ونیز لائح گشت که حقیقت اسرافیلی
علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام نیز همان حقیقت محمدی است علیه وعلی جمیع اخوانه الصلوة
والسلام نه بطریق اصالت وظلیت در رنگ حقیقت حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه
که ظل است مر آن حقیقت را بلکه اینجا هر دو اصالت دارند ظلیتی درمیان
حائل نیست اگر فرق است بکلیت وجزئیت است چه آنسرور کل است علیه وعلی آله الصلوة
والسلام لهذا آن حقیقت مسمی باسم اوست علیه وعلی آله الصلوة والسلام وحقائق ملائکه کرام علی
نبینا وعلیهم الصلوات والتسلیمات ناشی از ان حقیقت اسرافیلی است علی نبینا وعلیه وعلی جمیع اخوانه
الکرام الصلوة والسلام سوال عارف را از حقیقت خود که عبارت از اسم الهی است جل شانه که رب اوست
ترقی بعد از وصول بآن حقیقت جائز است یا نه جواب وصول بآن حقیقت بعد از طی مراتب سلوک که
عبارت از تمامی سیر الی الله گفته اند بر دو نوع است نوعی است که وصول در آنجا ظلی از ظلال آن اسم است گو

مظاهر وجوبیه خود را بحقیقت خود وا نموده است و برنگ اصل برآمده واین اشتباه درین راه بسیار است
وعقبه عظیمه است مر سالکان را اگر بمحض فضل ازین عقبه مخلصی میسر شود وشک نیست که ترقی ازین ظل
حقیقت نا جائز است بلکه واقع واگر وصولی بنفس حقیقت خود واقع شد ترقی از ان بی طفیل
وتبعیت دیگری جائز نیست که آن حقیقت نهایت مراتب استعداد ذاتی اوست اما اگر بطفیل اورا
بحقیقت دیگری که فوق حقیقت اوست رسانند جائز است بلکه واقع این سیر گویا سیر قسری است
که ورای سیر طبیعی و استعدادی است چنانچه شمه ازین در ما سبق در بیان وصول بحقیقت محمدی گذشته
است علیه وعلی آله الصلوة والسلام سوال ترقی از حقیقت محمدی که حقیقة الحقائق است وحقیقتی از
حقائق ممکنات فوق آن نیست جائز است یا نه تو در رسائل خود نوشته که ترقی از حقیقت محمدی
واقع شد حقیقت این معامله چیست جواب جائز نیست زیرا که فوق آن مرتبه مرتبه لا تعین است که وصول
والحاق متعین بآن محال است وصول والحاق بی تکییف گفتن مجرد تفوه است که پیش از رسیدن
بحقیقت معامله بآن تسلی نموده می آید اما بعد از وصول بحقیقت کار حکم بعدم وصول والحاق
لازم است که رب را در آنجا شائبه نیست وآنکه نوشته ام که ترقی از حقیقت محمدی واقع شد مراد
از ان حقیقت ظل آن حقیقت بوده است که عبارت از اجمال حضرت علم گفته اند ومعبر بوحدت
کرده در آن وقت اشتباه ظل بود باصل و چون بمحض فضل خداوندی جل سلطانه از ان ظل و از سائر ظلال مخلص
میسر شد معلوم شد که ترقی از ان حقیقة الحقائق واقع نیست بلکه جائز نه که قدم از انجا برداشتن و پیش
نهادن قدم در وجوب ماندن است و از امکان برآمدن که محال عقلی است و شرعی سوال ازین تحقیق
لازم می آید که حضرت خاتم الرسل را علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات نیز از ان حقیقت ترقی واقع
نشود جواب آنحضرت علیه وعلیهم الصلوة والسلام نیز با علو شان و با آن جاه وجلال همیشه
ممکن است وهرگز از امکان نخواهد برآمد و بوجوب نخواهد پیوست که مستلزم تحقیق است بالوهیت
تعالی الله ان یکون له ند و شریک دع ما ادعته النصاری فی نبیهم الخ سوال از تحقیق سابق واضح گشت که
دیگران را نیز بطفیل و وراثت او علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات وصولی بحقیقة الحقائق والحاقی واتحادی
بآن ثابت است و شرکتی در کمال خاص او کائن پس برین تقدیر فرق درمیان متبوع و درمیان اصلی
وطفیلی درین کمال که متضمن رفع حجاب و ارتفاع واسطه است و فوق جمیع کمالات است چه بود و کدام

مزیت باشد در متبوع و اصیل که در تابع و طفیلی نیست جواب وصول و الحاق دیگران بآن حقیقت
از قبیل الحاق خادم ست بمخدوم و وصول طفیلیست به اصیل اگر واصل از اخص خواص ست که از اقل طفیلیان او
خود خادم ست و اگر از انبیاست علیهم الصلوات و التسلیمات هم طفیلیست و خادم که اولش نخورست
او را چه شرکت بمخدوم و کدام عزت و آبروست در جنب او و طفیلی هرچند جلیس و
هم لقمه است اما طفیلی طفیلی ست خادمان که با کمنه علیه بتبعیت مخدوم میرسند و از اطعمه مخصوصه
اولش میخورند و عزت و احترام می یابند از بزرگی مخدوم ست و از علو متابعت اوست گویا مخدوم را
با وجود عزت ذاتی عزتی دیگر از راه الحاق خادمان پیدا میشود و ازدیاد ارتفاع شان او مینماید نیک
استماع نما که در حدیث نبوی آمده ست علی صاحبه الصلوة والسلام مَن سَنَّ سنةً حسنةً فله اجرها واجر
من عمل بها پس متبوع را در سنت حسنه او هرچند تابعان بیشتر باشند او را اشمل اجر شان زیاده تر بود
و موجب ازدیاد منزلت او باشد پس تابعان را با متبوع چه شرکت باشد و کدام مساوات متوهم گردد
بشنو لشنو رو است که جمعی در یک مقام باشند و شریک یک دولت بوند اما با هر کدام شان معامله جدا
باشد و هیچ یکی را از دیگری اطلاع نبود از ازواج مطهرات در بهشت با آن سرور در یک مقام باشند و
از یک طعام و شراب تناول فرمایند علیه و علی المعیته الصلوة والسلام لیکن معامله که با آن سرور باشد آنها
نباشد و لذتی و سروری که او را باشد اینها را نبود علیه و علی آله الصلوة والسلام و اگر اینها را در جمیع
امور آنجا شرکت با او بود افضلیت اینها نیز در رنگ افضلیت او بر همه لازم آید علیه و علی آلیته الصلوة
والسلام که افضلیت اینجا بمعنی کثرت ثواب عند الله ست سوال این تعین حبی که تعین اول ست
و حقیقت محمدی ست علیه و علی آله الصلوة والسلام ممکن ست یا واجب حادث ست یا قدیم
صاحب فصوص تعین اول را که حقیقت محمدی گفته است و تعبیر از آن بوحدت کرده و همچنین تعین
ثانی را که واحدیت گفته ست و اعیان ثابته که آنرا حقائق ممکنات گوید در آن مرتبه اثبات نموده
هر دو تعین را تعین وجوبی میگوید و قدیم میداند و سه تنزل دیگر را که روحی و مثالی و جسدی
بود تعین امکانی و معتقد تو درین مسئله چیست جواب نزد این فقیر هیچ تعینی معینی نیست
کدام تعین بود که لاتعین را متعین سازد و این الفاظ موافق مذاق حضرت شیخ محی الدین و تابعان
اوست قدس الله تعالی اسرارهم در عبارت فقیر این قسم الفاظ اگر واقع شود از قبیل صنعت مشاکله باید دانست

بهر حال گوئیم که آن تعین تعین امکانی ست و مخلوق حادث ست قال علیه و علی آله الصلوة والسلام
اول ما خلق الله نوری و در احادیث دیگر تعیین وقت خلقت آن نور هم آمده ست چنانچه فرموده قبل
خلق السموات بالفی عام و امثاله و هرچه مخلوق ست مسبوق بعدم ست ممکن ست و حادث چون
حقیقة الحقائق که اسبق حقائق ست مخلوق ممکن گشت حقائق دیگران بطریق اولی مخلوق خواهند بود
و امکان و حدوث خواهند داشت عجب ست که شیخ قدس سره حقیقت محمدی را بلکه حقائق
جمیع ممکنات را که اعیان ثابته گفته است از کجا حکم بوجوب شان می کند و قدیم میداند و التزام
خلاف قول پیغمبر می نماید علیه و علی آله الصلوة والسلام ممکن به اجزای خود ممکن ست و
بصورت و حقیقت خود ممکن تعین وجوبی حقیقت ممکن برای چه بود حقیقت ممکن البته
باید که ممکن باشد که ممکن را با واجب تعالی اشتراکی و انتسابی نیست غیر از آنکه ممکن مخلوق
اوست و او تعالی خالق او و شیخ چون در میان واجب و ممکن تمیز نمی کند و خود می فرماید
بعدم التمیز بینهما اگر واجب را ممکن گوید و ممکن را واجب باک ندارد اگر
معذورش فرمایند کمال کرم و عفو ست ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا
سوال تو در رسائل خود در میان واجب تعالی و ممکن نسبت اصالت و ظلیت اثبات
کرده و ممکن را ظل واجب تعالی گفته و نیز واجب را تعالی باعتبار اصالت حقیقت
ممکن که ظل اوست نوشته و معارف کثیره بران متفرع ساخته و اگر باین اعتبار
شیخ قدس سره نیز واجب را تعالی الحقیقت ممکن گوید چه محظور لازم می آید و چرا ملام بود
جواب این قسم علوم که اثبات نسبت نماید در میان واجب تعالی و ممکن شرع
به ثبوت آنها وارد نشده است همه از معارف سکریه ست و از نارسائی است
بحقیقت معامله ع ممکن چه بود که ظل واجب باشد و واجب را تعالی چرا ظل بود که
ظل موهم تولید به مثل ست و منبی از شائبه عدم کمال لطافت اصل هرگاه محمد رسول الله را از
لطافت ظل نبود خدای محمد را چگونه ظل باشد موجود در خارج بالذات و بالاستقلال حضرت
ذات ست تعالی و صفات ثمانیه حقیقیه او تعالی و تقدس و ماسوای آن هرچه باشد بایجاد
او تعالی موجود گشته است و ممکن و مخلوق و حادث ست و هیچ مخلوقی ظل خالق خود نیست

وغیر از مخلوقیت ہیچ انتسابی بخالق تعالی ماورای آن نسبت کہ شرع بآن وارد است ندارد
این عالم ظلیت عالم سالک را در راہ بسیار بکار می آید وکشان کشان باصل می برد وچون بکمال
عنایت منازل ظلال را طی کردہ باصل برسد بمحض فضل او تعالی می یابد کہ این اصل ہم حکم
ظل داشتہ است وشایان مطلوبیت نبودہ کہ بداغ امکان متسم ست ومطلوب ماورای
حیطۂ ادراک ووصل واتصال ست ربنا اتنا من لدنک رحمۃ وہیئ لنا من امرنا رشدا
فصل فضائل مآب وکمالات اکتساب مولانا حسن کشمیری دہلوی حسن اللہ سبحانہ احوالہ
وحصل آمالہ رسالۂ بفقیر فرستادہ بود ودر آنجا اسولہ چند اندراج نمودہ طلب حل آن کردہ
چون حال آنہا متضمن اظہار بعضی بودہ است با بعضے موانع دیگر فقیر در جواب آن جرأت نکردہ
بتعلل میگذرانید چون مشار الیہ را بر فقیر حق عظیم بودہ است کہ بحسن دلالت ایشان
بدولت حضور ولایت پناہ حادی طریق اندراج النہایت فی البدایت مشرف شدہ است
وسبق الف وبای این طریق را از ایشان اخذ کردہ وفیوض وبرکات بے اندازہ را
در خدمت ایشان استفادہ نمودہ ناچار حل بعضے اسولہ را کہ مناسب علوم این رسالہ
بودہ است در ذیل این رسالہ درج کردہ واللہ سبحانہ الہادی الی سبیل الرشاد
پرسیدہ بودند کہ کمالات صوری ومعنوی وظاہری وباطنی علمی وعملی دنیوی واخروی
ہر چہ در نوع بشر ممکن باشد در حضرت خیر البشر علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام الی
یوم الحشر بالفعل حاصل ومتمکن ست چنانچہ از حدیث نفیس انا سید ولد آدم ولا
فخر وآدم ومن دونہ تحت لوائی یوم القیمۃ فعلمت علم الاولین والآخرین وامثال
آنہا فہم میشود وانچہ مشروط بچیزی یا موقوف بر وقتے خواہد بود ہم باحسن وجوہ جلوہ
خواہد نمود پس برین تقدیر حزن آن سرور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ بدوام وبکثرت
موصوف ومعروف ست چرا است وآنرا سبب چیست چہ حزن واندوہ را سبب البتہ
فقدان چیزی ست کہ آنرا میخواہد مخدوما استبعاد حزن وفقدان کمالی از ان حضرت
خاتمیت علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والتحیۃ نظر بجاہ وجلال محمدی ونظر بعنایت خداوندی
بل سلطانہ کہ شامل حال خیر آل اوست علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام

مسلم ومستحسن ست وچون نظر بعبدیت وعجز وبشریت او صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم نمودہ آید و
ملاحظۂ عزت وجلال وعظمت وکبریائی واستغنائی ذاتی او تعالی کردہ شود حصول حزن و
فقدان کمالی از کمالات بی نہایت او تعالی در حق آنسرور نیز علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام
ہیچ مستبعد نبود بلکہ شایان حال بندگے باشد کرمیکہ ولا یحیطون بہ علما وکریمکہ
لا تدرکہ الابصار ہر دو برین معنے گواہ عدل اند واثبات فقدان در حق
عمل مینماید بلے ممکن ہر چند بدرجات علیا رسد از حقیقت واجب چہ دریابد وحادث
از قدیم چہ فرا گیرد ومتناہی چگونہ احاطۂ غیر متناہی نماید وآنکہ نوشتہ اند کہ ہر کمال کہ در نوع
بشر ممکن ست در حضرت خاتمیت بالفعل حاصل ست علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام بلی
فضل کلے بر کل مخصوص بآن سرور ست علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام اما کمالی باشد
کہ راجع بفضل جزئے بود روا است کہ مخصوص بہ بعضے از انبیای کرام وملائکۂ عظام باشد
علی نبینا وعلیہم الصلوات والتسلیمات وہیچ قصوری در فضل کلے او نکند علیہ وعلی
آلہ الصلوۃ والسلام در احادیث صحیحہ آمدہ است کہ بعضے از کمالات در افراد امتان با
کہ انبیا غبطۂ آن نمایند علیہم الصلوات والتسلیمات وحال آنکہ فضل کلے مر انبیا راست
بر جمیع افراد امتان ونیز در حدیث آمدہ است کہ شہدای فی سبیل اللہ بچند
چیز بر انبیا فزیت دارند شہدا را احتیاج بغسل نیست وانبیا را غسل باید داد وبر شہدا
نماز جنازہ نیامدہ است چنانچہ مذہب امام شافعی ست وبر انبیا نماز جنازہ باید کرد
ودر قرآن فرمودہ کہ شہدا را شما موتی نہ پندارید کہ احیا اند انبیا را موتی فرمودہ
اینہمہ فضائل جزئیہ اند قصوری در فضل کلے انبیا نمی اندازند پس تواند بود کہ بسبب فقدان
بعضے ازین فضائل جزئیہ حزنی واندوہے نسبت بآن سرور علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام
طاری گردد کہ سبب حصول استعداد ووصول آن فضائل شود مثلا با نبوۃ درجۂ شہادت
جمع شود واگر مسلم داریم کہ جمیع کمالات جمیع افراد انسان در ان حضرت
بالفعل حاصل ست علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام گوئیم کہ چون ہمت علیای
آن سرور بلند افتادہ است علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام آن کمالات

اکتفا نمی نماید وهل من مزید گویان شوق فوق میفزاید و چون کمالات فوق از امکان حصول
بشری خارج اند ناچار دوام حزن و افراط اندوه نقد وقت است تحقیق این مبحث آنست
والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال که مدار کار در طریقت و حقیقت در قربت و معرفت بر فناست
و بر زوال بشریت و احکام امکان ؎ هیچ کس را تا نگردد او فنا ٭ نیست ره در بارگاه کبریا ٭
هر قدر که از وجود بشریت باقی است حجاب راه همان قدر است و ارتفاع صفات بشریت
بالکل در کمل ممکن نیست چه در خواص و چه در اخص خواص شیخ عطار فرماید ؎ نمی بینی که
شاهی چون بمیرد ٭ نیاید فقر کل تو رنج کم بر ٭ از فقر کل زوال صفات بشریت و
امکان بالکل خواسته که حصول آن متصور نیست که مستلزم قلب حقائق است
چه ممکن اگر ترقی نمود از امکان خود منخلع گردد هر آئینه واجب شود و آن محال
عقلی است و شرعی و آنچه بزرگی گفته است ؎ چو ممکن گرد امکان بر فشاند ٭ بجز
واجب درو چیزی نماند ٭ محمول بر تمثیل و تشبیه است نه محمول بر تحقیق و تقریر که آن غیر
واقع است عزیزی فرماید ؎ سیه روئی ز ممکن در دو عالم ٭ جدا هرگز نشد والله اعلم ٭
سوال بقای احکام و آثار امکان در مقام قاب قوسین ظاهر است که قوس امکان و قوس
وجوب آنجا برپاست اما در مقام او ادنی که بالاصالت مخصوص آنسرور است علیه و علی
آله الصلوة والسلام بقای احکام امکان بچه معنی است جواب مابه الامتیاز در وجوب
و امکان عدم است که طرفی از امکان است چه طرف دیگر از امکان که وجود است قدر
مشترک است در میان وجوب و امکان و در مقام او ادنی احکام آن عدم رو بزوال می آرد
و رفع امتیاز قوسین مینماید نه آنکه امکان بالکل مرتفع می گردد و انقلاب بوجوب می نماید
که آن محال است کما مر این قدر هست که در مقام قاب قوسین از جهت ظلمانیتی که بر آمده است
که از آثار عدم است و در مقام او ادنی آن جهت نورانیت است و از راه
طرف وجود امکان آمده است و برین توجیه توان حل کرد معنی بیت آن بزرگ را
که بالا گذشته است و از فشاندن گرد امکان زوال احکام عدم آنکه سراسر
کدورت است مراد توان داشت سوال هرگاه طرف عدم از امکان

زائل گشت و مابه الامتیاز که در امکان و وجوب بود مرتفع شد و غیر از وجود که طرف دیگر امکان
است و قدر مشترک است درمیان وجوب و امکان در انجا نمانده است لازم آمد که امکان از
حقیقت خود منخلع گشته بوجوب که وجود صرف است ملحق شد و قلب حقیقت لازم آمد و معنی
بیت آن بزرگ که مذکور شده بجز واجب درو چیزی نماند بر حقیقت محمول گشت جواب
این وجود که در طرف ممکن کائن است ظل آن وجود است که در وجوب ثابت است
نه عین آن وجود است و این وجوب که از زوال طرف عدم در ممکن پیدا شده است
وجوب بالغیر است که قسمی از ممکن است نه وجوب بالذات تا قلب حقیقت لازم نه آید
چه ارتفاع این عدم ابداً ذات ممکن نیامده است تا واجب بالذات گردد و محال لازم
آید بلکه ارتفاع این عدم در ممکن بواسطهٔ استیلای وجود حضرت واجب الوجود
و قهرمان حضرت وجوب است تعالی و تقدس بر ذات ممکن و متبادر از وجوب
که در مصرع سابق واقع شده است وجوب ذاتی است نه وجوب بالغیر و وجود و
قدر مشترک گفتن در وجوب و امکان از قبیل اشتراک لفظی است نه معنوی اگرچه آنرا
کلی مشکک گویند چه وجود ممکن را با وجود واجب تعالی فی الحقیقت هیچ شرکتی نیست
تا کلیه و جزئیه متصور شود سوال فنا و بقا که صوفیه علیه گفته اند و ولایت را
عبارت از آن ساخته بچه معنی است هرگاه ارتفاع صفات بشریت متصور نباشد
فنا چه گنجایش دارد جواب آن فنا که در ولایت معتبر است باعتبار شعور و شهود است
که عبارت از نسیان ماسوای حق است سبحانه نه ارتفاع ماسوی غایة ما فی الباب صاحب آن
فنا در غلبات سکر عدم شعور اشیا را عدم اشیا می انگارد و آن را ارتفاع ماسوی
می فهمد و بآن تسلی می یابد و اگر بمحض فضل او را ترقی داده بدولت صحو مشرف سازند
و صاحب تمییز کنند می داند که آن فنا نسیان اشیا بوده است نه اعدام اشیا و
این نسیان اگر زائل گشته است گرفتار می باشیاست که تمکن داشته و موهوم بوده
نه نفس اشیا که اشیا بر همان صرافت برجا و برپاست و از نفی و اعدام او ممتنع
الاستغنا ؎ ع سیاهی از حبشی کے رود که خود رنگست ٭ و چون بفضل این دید

واین تمیز عطا شد آن تسلّی زائل گشت و بجای آن حزن واندوه بے آرامی نشست
ودانست که بوداو مرضی ست که بسبب و اہتمام اونابود نشود و یافت که در رنگ
دو پای طاؤس که ہمیشه جانکاه اوست نقص امکان وقصور حدوث ہمواره
جانکاه او خواہد بود عجب معامله ست عارف ہرچند بالاتر می رود و ترقیات
و عروجات بیشتر می نماید این دید نقص در وی زیاده ترمیگردد وقصور بیشتر
در نظر او می درآید و بے قرار و بے آرام میسازد وہمان قصّه شاگرد رسن تابست که از روی
تعجب بأستاد خود گفت که ہرچند کار بیشتر می کنم دور تر می افتم مگر ازینجاست که
آن سرور فرموده علیه وعلی آله الصلوة والسلام کما در دیالیت رب محمد لم یخلق محمدا ونیز
فرموده علیه وعلی آله الصلوة والسلام ما اوذی نبی مثل ما اوذیت مانا که مراد ازین ایذا
ہمین دید نقص وقصور ست که موجب کمال حزن واندوه ست چه ایذای دیگر در انبیای
دیگر توان گفت که بیشتر بوده علی نبینا وعلیہم الصلوات والتسلیمات حضرت نوح علی نبینا
وعلیه الصلوة والسلام نه صد و پنجاه سال در قوم بوده و دعوت کرده و ایذاہای
گوناگون کشیده منقول ست که قوم او علیه السلام در وقت دعوت آنقدر سنگ بروی
می زدند که از بسیاری سنگ باری بیہوش شده می غلطید و می افتاد و در سنگہا
مستور میگشت و چون بحال می آمد شروع در دعوت می کرد و قوم با و ہمان قسم
معامله پیش میکردند الی ان یبلغ الکتاب اجله باید دانست که این دید نقص و
قصور نه از دوریست بلکه از قرب وحضوریست چه کدورت اندک در
محل صفا و نورانی بسیار بنظر می درآید و کدورت بسیار در محل مکدر و ظلمانی اندک و آنکه
در اسبق گفته شد که مدار کار قرب و معرفت بر فناست زیرا که سالک تا از خود فانی نشود
و با لکل از صفات بشریت و امکان خود نه برآید بمطلوب نرسد چه جمع او با مطلوب از قبیل
جمع دو نقیض ست که در امکان ثبوت عدم ضروری ست و در وجوب سلب عدم ضروری
و تا به مطلوب نرسد از کمالات مطلوب چه دریابد و کمال او را غیر مماثل کمال خود چه
درک کند لا یدرک الشیء الا بما یضاده و یغایره قضیهٔ مقررهٔ ارباب

معقول

معقول ست صبی که بلذت جماع نرسیده است اگر از کمال آن گویند شیرین خواہد گفت نه تلخ و
شیرینی آنرا در رنگ شیرینی نبات خواہد دانست که وجدانی او غیر آن نیست و این کمال کمال
او نیست بلکه کمالیست که مجعول و مخترع آن صبی ست که فی الحقیقت راجع باوست نه بآن پس
ہرچه از مطلوب از قبیل خود بی اعلام او گوید از خود گفته باشد و ہرچه از و ستاید خود را
ستوده باشد اینجا عارفی فرماید توانند بود که در کریمهٔ و ان من شیء الا یسبح بحمده ضمیر حمد
راجع بشیء باشد یعنی ہیچ چیز تسبیح و تقدیس ستایش نمی نماید مگر خود را لهذا قال
البسطامی سبحانی لافادة التسبیح الیه خوش گفت ؎ ای شده ہم در جمال خویشتن
می پرستی ہم خیال خویشتن ٭ قسم خلقان زان جمال وزان کمال ٭ ہست اگر بہم نہی وشت خیال ٭
گر ز معشوقت خیالی در سرست ٭ نیست معشوق آن خیال دیگرست ٭ صاحب فصوص
فرماید والتجلی من الذات لا یکون الا بصورة المتجلی له ما ورای سوی صورته فی
مرآة الحق و ما رای الحق ولا یمکن ان یراه عدم امکان رویت از روی متابعت گفته است
نه از روی تحقیق زیرا که رویت در دنیا جائز ست و در آخرت واقع و چون فنای
کلیه سالک ممتنع شد وصول و اتصال بمطلوب بے آن ممنوع گشت و معرفت
بے وصول صورت نه بست ناچار عجز از معرفت لازم آمد و عجز از معرفت عین معرفت
گشت گفته نشود که عجز از معرفت چگونه معرفت باشد که نقیض اوست زیرا که عجز از معرفت
عبارت از معرفت ست بانه لا یعرف قال الصدیق الاکبر رضی الله تعالی عنه
العجز عن درک الادراک ادراک فسبحان من لم یجعل للخلق الیه سبیلا الا بالعجز
عن معرفته بزرگی فرماید ؎ سبحان خالقی که صفاتش ز کبریا ٭ بر خاک عجز می فگند
عقل انبیا ٭ ہرگاه انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات در معرفت صفات کبریا عاجز آمدند
و ملائکه کرام علی نبینا وعلیہم الصلوات والتسلیمات سبحانک ما عرفناک حق معرفتک صدیق اکبر
که رئیس و راس این امّت خیر الامم ست اعتراف بعجز نماید دیگری چه بود که دم از معرفت زند
مگر که جہل مرکب خود را معرفت انگارد و غیر حق را حق شناسد و این عجز از معرفت نہایت
نہایت مراتب عروج ست و منتہای غایات مدارج قرب تا بنقطهٔ آخر نرسد و طی مراتب تجلیات

وظهورات نماید و وصل و اتصال راکه مدتها بآن خورسند بود همین فصل و انفصال بنماید
بدولت این عجز مشرف نشود از خداناشناسی خلاص نگردد و غیر حق را حق نداند سوال پس
وجوب معرفت خدا اجل شانه بچه معنی بود جواب وجوب معرفت بآن معنی ست که هرچه
شرع بآن وارد شده است در معرفت ذات وصفات واجبی جلشانه شناختن آن واجب ست
و هر معرفتی که از غیر شریعت استفاده میگردد نزد فقیر آنرا معرفت خدا گفتن جرأتیست
و ظن و تخمین بر حق حکم کردن جل وعلا تقولون علی الله ما لا تعلمون مگر ازینجا
گفته باشد سراج امت و امام ائمه امام اعظم کوفی رضی الله تعالی عنه
سبحانک ما عبدناک حق عبادتک ولکن عرفناک حق معرفتک اگرچه این قول بر
اکثری گرانست اما قابل توجیه وجیه است زیرا که حق معرفت آنست که حق سبحانه را
بجمیع انچه شریعت بآن ناطق گشته است از کمالات و تنزیهات و تقدیسات او
تعالی شناخته شود وچه ماورای آن از معرفت چیزی نمانده است که مانع حق
معرفت گردد سوال درین معرفت عوام و خواص شرکت دارند بلکه مساوات و
لازم می آید که معرفت عوام مومنان مثل معرفت خواص انبیا باشد علیهم الصلوات
والتسلیمات که همه را حق معرفت حاصل ست این مسئله در رنگ آن مسئله است
که امام اعظم فرموده است الایمان لا یزید ولا ینقص و در آنجا گفته اند
که ازین عبارت لازم می آید که ایمان عامه مومنان مثل ایمان انبیا بود
علیهم الصلوات والتسلیمات جواب حل این شبهه قویه مبنی بر دقیقه است که این فقیر را
بمحض فضل و کرم بآن ممتاز ساخته اند و آن دقیقه آنست که حق معرفت آنست که بآن
معارف شرعیه عارف را عجز از معرفت لاحق شود مثلا شریعت وارد گشته است
به ثبوت صفت علم مر واجب را تعالی و آن علم در رنگ ذات واجب تعالی بیچون و
بیچگونه است و از حیطه ادراک ما بیرون اگر آن علم را قیاس بعلم خود کرده بشناسد
نشناخته باشد بلکه آنجا شناخت مجعول و مخترع خود ست نه معرفت علم حق که
صفت کمال اوست سبحانه پس درین صورت نفس معرفت نیست و حق معرفت

چه بود و اگر معامله او از قیاس و تخمین بعجز آید و به وجدان وحال یابد که آنرا نمیتوان شناخت
و داند که نصیب از ان غیر از ایمان بثبوت این صفت کمال، هیچ نیست این زمان هم
معرفت حاصل گشت وهم حق معرفت پس فی الحقیقت اصل معرفت همین حق
معرفت آمد و انچه حق معرفت نیست اصل معرفت نیست پس عوام را در حق
معرفت با خواص شرکت نشد مساوات چه گنجایش دارد سوال چون حق معرفت
نفس معرفت بود باید که عوام را نفس معرفت هم نبود که حق معرفت هم نیست جواب معرفت را
صورتی ست و حقیقتی آن معرفتی که عین حق معرفت ست حقیقت معرفت است که
مربوط است بعجز از معرفت و صورتش آنکه بحد این عجز نرسد و از شائبه مقایسه صفات امکان
نرهد چنانچه گذشت از کمال فضل ست که صورت معرفت را نیز در نفس ایمان اعتبار کرده اند
و نجات را بآن مربوط ساخته چنانچه صورت ایمان را نیز معتبر داشته اند و
دخول جنت را بر آن مترتب ساخته در صورت ایمان صورت معرفت کافی ست و
در حقیقت ایمان از حقیقت معرفت چاره نبود پس ازین تحقیق معلوم شد که ایمان را
نیز دو فرد است صورت و حقیقت و انچه نصیب عوام ست صورت ست و انچه
بخواص عطا شده حقیقت پس ایمان عوام مثل ایمان انبیا نشد که اخص خواص اند
علیهم الصلوات والتسلیمات چه آن ایمان دیگر است و این ایمان دیگر با یکدیگر مماثلت
ندارند و در حقیقت ایمان چون عجز از معرفت ماخوذ ست و معرفت بانه لا یعرف موجود
هر آئینه زیادتی و نقصان آنجا مفقود باشد چه در معرفت سلب معرفت احتمال تفاوت
درجات نیست ثبوت ست که آنجا تفاوت درجات ست پس در حقیقت ایمان زیادتی
و نقصان نبود والله سبحانه اعلم بحقیقة الحال سوال ازین تقریر لازم آید که علوم ومعارف
کشفیه صوفیه علیه از حیز اعتبار ساقط باشند و معرفت حق جل وعلا بآنها هیچ مربوط نبود که
حق معرفت بعلوم شرعیه حاصل شد و معرفتی نماند که صوفیه آنرا بتلاش اکتساب نمایند
پس صوفیه را از علما در معرفت حق جل شانه هیچ مزیت ثابت نه گشت جواب
علوم ومعارف کشفیه صوفیه معدات اند مر آن عجز را که نهایت النهایه منتهیان

ایشان را میسر گردد این بزرگواران بر ترجمه های این معارف کشفیه
بدولت آن عجز مشرف میشوند پس معارف این برگزیدگان معتبر باشد که وسیلهٔ
حصول حق معرفت ست و ذریعه وصول بآن حقیقی سوال چون عجز از معرفت ثابت
شده کمال منحصر در عجز آمد پس صوفیه علیه که مراتب سه گانه اعتبار نموده اند چه معنی بود و از
علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین چه مراد باشد جواب این فقیر را درین مسئله
با قوم مشاجره ست این بزرگواران این مراتب سه گانه را نسبت بذات
حق جل و علا اعتبار کرده اند و علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین در آن حضرت جل سلطانه
اثبات نموده و در تمثیل که آورده اند علم آتش را که باستدلال از دخان حاصل شود
علم الیقین نسبت بآتش گفته اند و دیدن آتش را عین الیقین تصور نموده اند و متحقق
شدن حق الیقین و این فقیر این مراتب سه گانه را در آیاتی که دال اند بحضرت
ذات واجبی جل سلطانه فرود آورده است و علم و عین و حق در دال گفته نه در مدلول
که آن از علم و عین و حق برترست و در تمثیل علم و عین و حق نسبت بدخان دانسته
نه نسبت بآتش ست چه اگر علم دخان باستدلال حاصل گشته است علم الیقین ست
نسبت بدخان که مستلزم آتش ست و اگر دخان را دیده است و از آنجا استدلال
بوجود آتش کرده عین الیقین ست نسبت بدخان و اگر بدخان متحقق گشت و از انجا
استدلال بآتش کرده حق الیقین ست نسبت بدخان و این استدلال اتم ست از
استدلال سابق که آن استدلال از آفاق ست و این استدلال از انفس که بدخان
متحقق گشته است و ایضاً در عین الیقین دخان واسطه است و در حق الیقین واسطه نیست
بلکه همان نسبتی که دخان را بآتش کائن ست او را نیز همان نسبت حاصل میگردد
و باعلای مدارج قرب میرسد که ماورای علم و عین و حق ست گفته نشود که چون واسطه
مرتفع گشت رویت متحقق شد که عین الیقین ست زیرا که گوئیم ارتفاع واسطه در تحقق
رویت کفایت نمیکند چیزهای دیگر باید که وجود آن مفقود ست و چون مراتب
یقین همه راجع بآیات گشت و معرفتی نماند که راجع به مدلول باشد ناچار عجز از

معرفت در مدلول لازم آید و معرفتی غیر از سلب معرفت آنجا متحقق نگشت و اگر این مراتب
سه گانه یقین راجع بآیات کرده نشود و به مدلول راجع باشد عجز از ین معرفت
صورت چه دارد و سلب معرفت را معنی چه بود

مکتوب صد و بست و سوم

بنور محمد تهاری در بیان آنکه راه های که موصل اند بجناب قدس دو اند

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی راه ها که بجناب قدس موصل اند دو اند راهی ست
که بقرب نبوت تعلق دارد علی اربابها الصلوٰة والسلام و موصل اصل الاصل
است و اصلان این راه بالاصالت انبیاء اند علیهم الصلوات والتسلیمات و صحابهٔ
ایشان و از سائر امثال تا کرا باین دولت بنوازند اگرچه قلیل بوند بلکه اقل و درین راه
توسط و حیلولت نیست هر که ازین واصلان فیض می گیرد بی توسط احدی از اصل
اخذ می نماید و هیچ یکی دیگری را حائل نیست و راهی ست که بقرب
ولایت تعلق دارد اقطاب و اوتاد و بدلا و نجبا و عامهٔ اولیاء الله بهمین راه واصل اند
راه سلوک عبارت ازین راه ست بلکه جذبه متعارفه نیز داخل بهمین ست و توسط
و حیلولت درین راه کائن ست و پیشوای واصلان این راه و سرگروه اینها و منبع
فیض این بزرگواران حضرت علی مرتضی ست کرم الله تعالی وجهه الکریم و این منصب
عظیم الشان بایشان تعلق دارد درین مقام گویا هر دو قدم مبارک آن سرور
علیه و علی آله الصلوٰة والسلام بر فرق مبارک اوست کرم الله تعالی وجهه
حضرت فاطمه و حضرات حسنین رضی الله تعالی عنهم درین مقام
بایشان شریک اند انگارم که حضرت امیر قبل از نشاءه عنصری نیز ملاذ این مقام بوده اند
چنانچه بعد از نشاءه عنصری و هر کرا فیض و هدایت ازین راه میرسید بتوسط ایشان
میرسید چه ایشان نزد نقطهٔ منتهای این راه و مرکز این مقام بایشان تعلق دارد
و چون دورهٔ حضرت امیر تمام شد این منصب عظیم القدر بحضرات حسنین ترتیباً مفوض و
مسلم گشت و بعد از ایشان بهر یکی از ائمه اثنا عشر علی الترتیب و التفصیل قرار
گرفت و در اعصار این بزرگواران و همچنین بعد از ارتحال ایشان هر کرا فیض و هدایت

میرسید بتوسط این بزرگواران بوده و بحیلولت ایشانان هرچند اقطاب و
نجبای وقت بوده باشند و ملاذ و ملجا همه ایشان بوده اند چه اطراف را
غیر از لحوق بمرکز چاره نیست تا آنکه نوبت بحضرت شیخ عبد القادر جیلانی رسید
قدس سره و چون نوبت این بزرگوار شد منصب مذکور باو قدس سره
مفوض گشت و مابین ائمه مذکورین و حضرت شیخ هیچکس برین مرکز مشهود نمی گردد
و وصول فیوض و برکات درین راه بهر که باشد از اقطاب و نجبا بتوسط شریف او
مفهوم می شود چه این مرکز غیر او را میسر نشده ازینجاست که فرموده شعر
افلت شموس الاولین وشمسنا * ابدا علی افق العلی لا تغرب * مراد از شمس آفتاب
فیضان هدایت و ارشاد ست و از افول آن عدم فیضان مذکور و چون بوجود
حضرت شیخ معامله که با اولین تعلق داشت باو قرار گرفت و او واسطه وصول
رشد و هدایت گردید چنانچه پیش ازوی اولین بوده اند و نیز تا معامله توسط فیضان
برپاست بتوسل اوست ناچار راست آمد که افلت شموس الاولین وشمسنا الخ
سوال این حکم منتقض ست بمجدد الف ثانی زیرا که در بیان معنی مجدد الف
ثانی در مکتوبی از مکتوبات جلد ثانی اندراج یافته است که هرچه از قسم فیض درین مدت
بامتان برسد بتوسط او باشد هرچند اقطاب و اوتاد باشند و بدلا و نجبا وقت بوند
گوییم که مراد بمجدد الف درین مقام نائب مناب حضرت شیخ ست و
بنیابت حضرت شیخ این معامله باو مربوط ست چنانکه گفته اند نور القمر
مستفاد من نور الشمس فلا محذور سوال معنی مجدد الف که بالا مذکور شد مشکل ست
زیرا که در مدت مذکوره حضرت عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام خواهد نزول فرمود
و حضرت مهدی علیه الرضوان نیز خواهند ظهور نمود و معامله این بزرگواران برتر ازان
ست که بتوسط احدی اخذ فیوض نمایند جواب گوییم که معامله توسط
مربوط براه دو می ست از دو راه مذکور که عبارت از قرب ولایت ست و در راه
اول که عبارت از قرب نبوة ست معامله توسط مفقود ست هر که بآن راه واصل گشته است

و هیچ حائلی و متوسطی در میان نه دارد بی توسط احدی اخذ فیوض و برکات می نماید توسط
و حیلولت در راه اخیر ست فقط و معامله آن سو طور علیحده است چنانچه گذشت حضرت
عیسی علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام و حضرت مهدی علیه الرضوان براه اول
واصل اند چنانچه حضرات شیخین رضی الله تعالی عنهما براه اول واصل گشته در ضمن
آن سرور اند علیه و علی آله الصلوة والسلام و آنجا شان خاص دارند علی تفاوت
درجاتهما تنبیه باید دانست رواست که شخصی از راه قرب ولایت بقرب
نبوة برسد و در هر دو معامله شریک باشد و بطفیل انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات
او را آنجا هم جا دهند و کارخانه با او مربوط سازند و اینجا هم معامله با او منوط گردانند
ع خاص کنند بنده مصلحت عام را * ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل
العظیم سبحان ربک رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین

تمام شد جلد ثالث مکتوبات امام ربانی

تکملهٔ و افادهٔ نبذی از حالات با برکات
سرچشمهٔ فیوضات ربانی حضرت شیخ احمد سرهندی ملقب بمجدد الف ثانی
احراری نقشبندی پیشوای مجددیان قدس سره مرقوم می شود

الحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد این تکمله ایست در بعضی از احوال مقیم سرادقات
جلال و واقف استار جمال حضرت شیخ احمد سرهندی الفاروقی النقشبندی که مقتدای ارباب
عرفان و پیشوای اصحاب ذوق و وجدان بوده است هیچکس حقائق شریعت و طریقت را
در مصنفات خود چنان مضبوط و مربوط نکرده است که وی در مکتوبات خود بظاهر مطهر
و باطن انور محمد مظهر در مقامات احمدیه می گوید که ولادت حضرت مولانا
در سن نهصد و هفتاد و یک ۹۷۱ بوده است و بر پیشانی نورانی از ایام طفولیت
انوار رشد و ولایت و آثار لطف و عنایت ظاهر می شدند تا آنکه بهر آن
مدت بخدمت صاحب حال و قال حضرت شاه کمال طریقه قادریه در آمد

وموردالطاف بزرگانہ شد وحفظ کلام اللہ نمودہ واز پدر خود شیخ عبدالاحد علوم متعارفہ
ومعارف توحید تحصیل فرمودہ در سلسلۂ چشتیہ اجازت ارشاد یافتہ قائم مقام ایشان گردیدو
درعمر ہفتدہ سالگی کہ آغاز شباب است وبحکم حدیث نبوی کہ شباب شعبۃ الیست از جنون در جمیع
علوم ظاہری وباطنی از امثال واقران عمو گوی سبقت ربود چنانچہ سعدی شیرازی فرمودہ
قطعہ شب تاریک دوستان خدای ؛ می بتابد چو روز رخشندہ ؛ این سعادت بزور بازو نیست
تانہ بخشد خدای بخشندہ ؛ آخر در دہلی بخدمت صاحب الشریعت والحقیقت والطریقت حضرت
خواجہ محمد باقی رضی اللہ عنہ کہ یکی از اکابران تکوین اند ونسبتش واسطہ بجناب بہاءالملۃ
والدین خواجہ بہاءالدین نقشبند رحمۃ اللہ علیہ میرسد رسیدہ اخذ طریقۂ انیقۂ ایشان
نمودہ در دو ماہ کم وبیش دید آنچہ دید ورسید بانچہ رسید گویند کہ خواجہ دران روزہا بیکی از
مخلصان نوشتہ بود کہ شیخ احمد نام مردیست از سرہند کثیر العلم وقوی العمل روزی بافقیر
نشست وبرخاست کردہ بود وبسی عجائب روزگار از و مشاہدہ میشود وبآن می ماند
کہ آفتابی شود کہ عالم ازان روشن گردد وفات شیخ در بست
و ہفتم صفر سن یک ہزار وبست وچہار است ۱۰۲۴ وا و را در سرہند مزار

تمام شد جلد ثالث
مکتوبات امام ربانی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیہ مبارکا علیہ کما یحب ربنا ویرضی والصلوٰۃ والسلام علی سیدنا
محمد اکرم البشر المبعوث الی الاسود والاحمر کما ناسب اعلو شانہ ویحری وعلی الخلفاء الراشدین
المہدیین وذریتہ واہل بیتہ الطیبین الطاہرین وسائر الصحابۃ المرضیین کما یلیق بمراتبہم العظمی ودرجاتہم العلیا
امابعد میگوید بندہ کہ محتاج است برحمت خداوند واحد صمد خادم علماء اہل سنت وجماعت احمد بن عبدالاحد
العمری الفاروقی نسبا کہ چون درین ایام رسالہ کہ شیعہ در وقت محاصرۂ مشہد بعلماء ما وراء النہر نوشتہ
بودند درجواب رسالۂ آنہا در باب تکفیر شیعہ واباحۂ قتل واموال آنہا مر سلطانان را بود
باین حقیر قلیل البضاعۃ رسید کہ حاصلش بعد طے مقدمات البتہ فریب تکفیر خلفای ثلثہ است وذم
وتشنیع حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالی عنہا وبعضی از طلبۂ شیعہ کہ متردد اینجا بودند باین
مقدمات افتخار و مباہات مینمودند ودر مجالس امرا وسلاطین آن مغالطات را شہرت
میدادند واین حقیر ہرچند در مجالس ومعارک مشافہہ بمقدمات معقولہ ومنقولہ رد آنہا میکرد
وبر غلطہای صریحۂ ایشان را اطلاع میداد اما از روی حمیت اسلام وبموجب حدیث نبوی
علی مصدرہ الصلوٰۃ والسلام کہ فرمودہ اذا ظہرت الفتن او البدع وسبت اصحابی
فلیظہر العالم علمہ ومن لم یفعل ذلک فعلیہ لعنۃ اللہ والملائکۃ والناس اجمعین لا یقبل اللہ لہ صرفا
وعدلا باین قدر رد والزام کفایت نکرد وشورش سینۂ بی کینہ تشفی نیافت وبخاطر فاتر قرار یافت
کہ اظہار مقاصد ایشان تا در زمانیکہ در قید کتابت نہ در آید ودر حیز تحریر فائدۂ عام ونفع
عام نہ بخشد فشرعت مستعینا باللہ الصمد الودود وہو نعم المعین لما ہو المولی

والمعین وبه التوفیق ومن عنده التحقیق اعلموا احسن الله ارشادکم که شیعه امام حق بعد حضرت پیغمبر
صلی الله تعالی علیه وعلی آله وسلم حضرت علی را میدانند که امامت از وی و از اولاد وی بیرون نمیرود
وان خرجت فانما بظلم یکون من غیرهم او بتقیة منه او من اولاده وایشان باکثرة طرق و تعدد
اصناف بیست و دو فرقه اند و بعضے از ایشان تکفیر بعض دیگر میکنند و اظهار قبائح و شنائع آنها
می نمایند وکفی الله المؤمنین القتال بقتالهم و ما پیش از شروع در مقصود چند گروه ایشانرا بیان کنیم
و بر حقیقت مقاصد ایشان اطلاع دهیم تا حقیقت مذهب ایشان بر وجه اتم معلوم شود و حق از باطل
ممتاز گردد پس گوئیم که رئیس و اقدم ایشان عبد الله بن سبا حضرت امیر او را بجانب مدائن اخراج
کرده بود وهم او گفته که ابن ملجم علی را نکشته بلکه شیطان را که بصورت او متمثل شده بود کشته است
و علی در سحاب است رعد آواز او است و برق تازیانهٔ اوست و تابعان عبد الله در سماع آواز رعد
میگویند که علیک السلام یا امیر المؤمنین وطائفه کاملیه از ایشان که اصحاب ابو کامل اند تکفیر اصحاب
پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله وسلم میکنند بترک بیعت علی و تکفیر علی می کنند بترک طلب حق خود و بتناسخ
قائلند و طائفه بیانیه که اصحاب بیان بن سمعان اند میگویند که خدا بصورت انسان است و او بتمام
هلاک میشود مگر وجهش و روح خدا در علی حلول کرد بعد ازان در پسر او محمد بن حنفیه بعد ازان در پسر او
ابو هاشم بعد ازان در بیان طائفه مغیره که اصحاب مغیره بن سعید عجلی اند میگویند که خدا بصورت مرد
نورانی است که بر سر او تاجی است از نور و دل او منبع حکمت است و طائفه جناحیه اصحاب عبد الله بن معاویه
بن عبد الله بن جعفر ذو الجناحین بتناسخ ارواح قائل گشتند و می گویند که روح خدا اول در آدم
حلول کرد بعد ازان در شیث و همچنین در انبیا و آئمه تا آنکه بعلی و اولاد او منتهی شد بعد ازان در
عبد الله حلول کرد و این گروه منکر قیامت اند و محرمات را حلال میدانند کالخمر و المیتة
والزنا وغیرها و طائفه منصوریه اصحاب ابی منصور عجلی که در خدمت امام محمد باقر رضه بوده لما تبرء منه الامام
وطرده ادعی الامامة لنفسه میگویند که ابو منصور بر آسمان رفته بود و حضرت حق سبحانه بید خود بر سر او
مسح کرد و فرمود یا بنی اذهب فبلغ عنی بعد ازان بر زمین فرود آمد و هو الکسف المذکور
فی قوله تعالی وان یروا کسفا من السماء ساقطا یقولوا سحاب مرکوم وهم ایشان میگویند که رسالت
منقطع نمیشود و جنت عبارتست از امام که ما بمحبت آن ماموریم و نار کنایه است از ان شخصے

که ما ببغض او محکومیم چو ابی بکر و عمر رض و همچنین فرائض عبارتست ازان جماعت که ما را بمحبت آنها امر
فرموده اند و محرمات آن طائفه که ما را ببغض آنها حکم کرده و طائفه خطابیه اصحاب ابی خطاب اسدی
که در خدمت امام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه بوده است و امام چون غلو او را در حق خود معلوم
کرد از وی بیزار گشت و از صحبت خود برآورد و هو بعد ذلک ادعی الامامة لنفسه میگویند که همه انبیا اند و
حسنات انبیا الهه جعفر صادق آله است اما ابو الخطاب از وی و از علی افضل است و هؤلاء یستحلون شهادة
الزور لموافقیهم علی مخالفیهم و نیز میگویند که جنت نعیم دنیا است و نار آلام آنست و دنیا هرگز فانی
نخواهد شد و محرمات و ترک فرائض را مباح میدانند و طائفه غرابیه از ایشان میگویند محمد به علی
مشابه تر بود از مشابهت غراب بغراب و مگس بمگس و حضرت حق سبحانه تعالی وحی بجانب علی رضی الله عنه
فرستاده بود جبرئیل از کمال مشابهت غلط کرده وحی را بمحمد صلی الله علیه وآله وبارک وسلم رسانید
و شاعر ایشان میگوید ع غلط الامین فجازها عن حیدر ٭ وایشان حضرت جبرئیل علیه السلام را لعن
می کنند و طائفه ذمیه که ذم محمد صلی الله علیه وسلم می کنند و میگویند علی رض آله است محمد صلی الله
تعالی علیه وآله وسلم را مبعوث ساخته است که مردم را بسوی او دعوت کند محمد علیه السلام بسوے
خود دعوت کرد و بعضے از ذمیه هر کدام علی و محمد را صلی الله علیه وآله وسلم آله میدانند جمعی از ایشان
محمد صلی الله علیه وسلم را در احکام الوهیت مقدم میدانند و جمعی دیگر علی رضی الله عنه را و گروهے
از ایشان قائل اند که اصحاب عبا پنج کس اند محمد علیه السلام و علی و فاطمه و حسن و حسین رضی الله عنهم
میگویند که این هر پنج شی واحد اند و روح در اینها علی السویه حلول کرده است و هیچ یکے را بر دیگرے
مزیت و فضیلت نیست و ایشان فاطمه رض را بتانیث نمیگویند تحاشیا عن وصمة التانیث و طائفه
یونسیه یونس بن عبد الرحمن قمی می گویند خدا بر عرش است و هر چند ملائکه او را برداشته اند
اما او از ملائکه قوی است چون کلنگ که بر دو پا میگیرد و از هر دو پای خود کلان و بقوت تر است
و طائفه مفوضه از ایشان میگویند که خدای تعالے دنیا را خلق کرد و بمحمد علیه السلام تفویض نمود و مباح
ساخت او را هر چیزیکه در دنیا است و بعضے از ایشان میگویند که دنیا را بعلی تفویض نموده
و طائفه اسماعیلیه بباطن قرآن قائلند نه بظاهر میگویند نسبت باطن بظاهر چو نسبت
لب است بقشر و کسیکه تمسک بظاهر آن میکند بعذاب و مشقت که امتثال

ادا مر و اجتناب از نواہی است گرفتار اوست باطن آن ترک عمل ظاہر آن میرساند و درین مطلب
باٰیۂ کریمہ تمسک میکنند قال عز و جل فضرب بینہم بسور لہ باب باطنہ فیہ الرحمۃ وظاہرہ من
قبلہ العذاب و ایشان محرمات را مباح میدانند و میگویند پیغمبرانیکہ بشرائع ناطق اند ہفت اند
آدم و نوح و ابراہیم و موسی و عیسی و محمد علیہ و علیہم افضل الصلوٰۃ و محمد مہدی را از رسل میگویند
و اصل دعوات ایشان بابطال شرائع و در احکام شریعت تشکیکات میکنند چنانکہ میگویند حائض
را چرا روزہ قضا گفتند نہ نماز و وجوب غسل از منی چرا شد نہ از بول و در بعضے از نماز ہا چار رکعت
چرا فرض شد و در بعضے دیگر سہ رکعت و در بعضے دو رکعت چرا فرض گشت و شرائع را تاویلات
میکنند وضو را عبارت از موالات امام میدانند و نماز را کنایہ از رسول و باین آیت تمسک میکنند
و ان الصلوٰۃ تنہی عن الفحشاء و المنکر و احتلام را عبارت از افشای اسرار بسوے نا اہل میدانند
و غسل تجدید و عد است و زکوٰۃ تزکیہ نفس بمعرفت دین خیال کردہ اند و کعبہ نبی ست و باب
علی و صفا محمد علیہ السلام و مروہ علی و طواف ہفتگانہ عبارت از موالات ائمہ سبعہ میدانند و جنت
راحت ابدان است از تکالیف و نار مشقت ابدان ست بمزاولت تکالیف و از امثال این قسم
خرافات بسیار دارند و نیز میگویند کہ خدا نہ موجود است نہ معدوم نہ عالم نہ جاہل نہ قادر نہ عاجز
چون حسن بن محمد صباح ظاہر شد تجدید دعوت کرد بہ نیابت خود از امام کہ بزعم ایشان ہیچ زمانہ
از امام خالی نیست و ایشان منع میکنند عوام را از خواص در علوم و خواص را از نظر در کتب متقدمہ
بر فضائح و قبائح ایشان مطلع نگردند و جنگ در دشمنان فاسقند دہ اند و نشر ائع استہزا میکنند
و طائفہ زیدیہ کہ منسوب بزید بن علی زین العابدین اند سہ گروہ اند یکے از ینہا مسمی
بجاردیہ اند کہ بنص خفی بر امامت علی قائلند و تکفیر اصحاب میکنند بسبب ترک متابعت علی
بعد پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ وسلم دوم سلیمانیہ اند گویند امامت شوری است در میان خلائق
و ابو بکر و عمر را امام میدانند اگرچہ از مردم خطا واقع شدہ کہ باوجود علی رض با ایشان بیعت نمودند
اما این خطا بحد فسق نہ میرسانند و عثمان و طلحہ و زبیر و عائشہ رضی اللہ تعالی عنہم را تکفیر می کنند
سوم بتریہ اند کہ بسلیمانیہ موافق اند الا انہم توقفوا فی عثمان رض و اکثر زیدیہ درین زمانہ مقلدانند
در اصول معتزلہ را و راجع اند در فروع بمذہب امام اعظم بوحنیفہ رحمہ اللہ

سبحانہ

سبحانہ مگر در چند مسئلہ و طائفہ امامیہ از ایشان بنص جلی بر خلافت علی قائلند و تکفیر اصحاب میکنند
و امامت را تا امام جعفر رض باتفاق میرسانند و بعد از ان در امام منصوص اختلاف دارند و آنچہ
مشہور ست و مختار جمہور ایشان برین ترتیب است کہ بعد امام جعفر رض پسر او امام موسی کاظم رض است
و بعد از ان امام علی بن موسی الرضا و بعد او محمد بن علی التقی و بعد او علی بن محمد النقی و بعد او حسن بن علی الزکی و
بعد او محمد بن الحسن رض و ہو الامام المنتظر و اوائل ایشان از تمادی ایام ببعضے رجوع کردند و بعضے دیگر جانب
مشتبہ ہذا آخر بیان فرقہم الضالۃ المضلۃ و چند گروہ دیگر ایشان را از ان ذکر نکردہ کہ در اصول
و عقائد بطوائف مذکورہ موافقت نکردند در چند مسئلہ کہ اختلاف نیز دارند پوشیدہ نماند
ہر شخصے کہ او درایۃ و تمیز دارد و بر حقیقۃ مطالب ایشان اطلاع یابد بی آنکہ رجوع بدلائل نماید
حکم بہ فساد آنہا کند چہ ان مقاصد موہومہ بینۃ الفساد و بداہۃ البطلان اند و ایشان از کمال جہالۃ
خود را باہل بیت پیغمبر صلی اللہ تعالے علیہ وسلم و ائمہ اثنا عشر نسبت میکنند و بمتابعت و موالات
آنہا دعا مینمایند حاشا و کلا ثم حاشا و کلا ایشان از محبت مفرط بیزار اند و بمتابعت قبول نمیدارند
و محبت این بدکیشان در رنگ محبت نصارای است بحضرت عیسے علی نبینا و علیہ
الصلوٰۃ والسلام کہ از فرط ضلالۃ او را الجذائی می پرستیدند و او از ان محبت بیزار بود
و یؤیدہ ما نقل عن علی رضی اللہ تعالی عنہ قال قال لی النبی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ
وسلم فیک مثل من عیسے ابغضتہ الیہود حتی بہتوا امہ و احبتہ النصاری حتی انزلوہ بالمنزلۃ التی
لیست لہ ثم قال ہلک فی رجلان محب مفرط یفرطنی بما لیس فی و مبغض یحملہ شنآنی علی ان یبہتنی
و قولہ سبحانہ اذ تبرأ الذین اتبعوا الآیۃ بیان حال ایشان است یعنے وقتے کہ متبوعان از تابعان
بیزار شوند و متابعۃ قبول ندارند ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ ہدیتنا وہب لنا من لدنک
رحمۃ انک انت الوہاب قالآن نشرع فی جواب اعتراضاتہم الواہیۃ معتصماً بحبل اللہ الملک
الاکبر انہ علی ما یشاء قدیر و بالاجابۃ جدیر قال علماء ما ورالنہر شکر اللہ تعالی سعیہم حضرت پیغمبر
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کمال تعظیم و توقیر خلفاء ثلثہ میداشتہ و در مدح ہر یک احادیث
کثیرہ وارد گشتہ و جمیع اقوال و افعال آن حضرت کریمہ و ما ینطق عن الہوی ان ہو الا وحی
یوحی بموجب وحی است و شیعہ کہ مذمت ایشان میکنند مخالفۃ وحی میکنند و مخالفۃ وحی کفر است

شیعہ در جواب آنہا اول بطریق معارضہ گفتند کہ از دلیل قدح خلفای ثلثہ و بطلان خلافت
ایشان لازم می آید زیرا کہ در شرح مواقف از آمدی کہ از اکابر اہل سنت است منقول است
کہ قریب بوقت رحلہ حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالے علیہ و آلہ وسلم درمیان اہل اسلام
مخالفۃ واقع شدہ و مخالفۃ اول این بود کہ حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم
در مرض موت فرمود کہ ایتونی بقرطاس اکتب لکم شیئاً لا تضلوا بعدی و عمر
رضی اللہ تعالے عنہ باین امر راضی نشدہ گفت ان الرجل غلبہ الوجع و عندنا کتاب اللہ حسبنا
پس صحابہ اختلاف کردند تا آواز بسیار شد حضرت صلی اللہ تعالے علیہ و آلہ وسلم
از یعنے آزردہ شد فرمود کہ برخیزید پیش من تنازع سزاوار نیست و مخالفت دوم آن بود کہ بعد از
قضیۂ مزبورہ پیغمبر صلی اللہ علیہ و علے آلہ وسلم جمعی را مقرر ساخت کہ ہمراہ اسامہ بسفری روند
و بعضے از ان جمع تخلف نمودند و بعرض پیغمبر صلی اللہ تعالے علیہ و آلہ وسلم رسیدہ
آن حضرت مکرر مبالغہ فرمودند کہ جہزوا جیش اسامۃ رضـ لعن اللہ من تخلف عنہ و مع ہذا آن بعض
تخلف کردند و متابعۃ ننمودند پس گوئیم امرے کہ حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالے علیہ و آلہ وسلم
در باب نوشتن وصیت فرمودند بمقتضای کریمہ مذکورہ وحی است و منعی کہ عمر رضـ کردہ
منع ورد وحی است و رد وحی کفر است علی ما اعترفتم بہ و علی ما دل علیہ قولہ تعالے و من لم یحکم
بما انزل اللہ فاولئک ہم الکافرون و کافر قابل خلافت پیغمبر نیست صلی اللہ تعالے علیہ و آلہ
وسلم و نیز تخلف از جیش اسامہ رضـ بمقتضای دلیل مذکور کفر است و متخلفان خلفائے ثلث اند
باتفاق و چون حضرات در صحیفہ شریفہ اعتراف نمودند کہ فعل حضرت وحی است والواقع
ایضاً کذلک پس گوئیم اخراج حضرت پیغمبر مروان را از مدینہ بالضرور وحی است
و آوردن عثمان او را و تفویض امور باو و تعظیم او کفر است بدو وجہ اول دلیلی کہ حضرت فرمودند
وجہ دوم قولہ تعالی لا تجد قوماً یؤمنون باللہ والیوم الآخر یوادون من حاد اللہ و رسولہ ولو کانوا
آباءہم او ابناءہم او اخوانہم او عشیرتہم اقول و باللہ العصمۃ والتوفیق لا نسلم کہ جمیع اقوال و افعال
آنحضرت صلی اللہ تعالے علیہ و آلہ وسلم بموجب وحی است و استشہاد ایشان بکریمہ
غیر تام است زیرا کہ آن مختص بقرآن است قال القاضی البیضاوی و معنے قولہ سبحانہ و ما ینطق عن الہوی

و ما یصدر نطقہ بالقرآن عن الہوی و ایضاً اگر جمیع افعال و اقوال آنحضرت صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ
وسلم بموجب وحی میبود بر بعض اقوال و افعال آن سرور علیہ الصلواۃ والسلام اعتراض وارد
نمی شد و عتاب نمی آمد کما فی قولہ تعالی یا ایہا النبی لم تحرم ما احل اللہ لک تبتغی مرضات ازواجک
و قولہ عز و جل عفا اللہ عنک لم اذنت لہم و قولہ سبحانہ ما کان لنبی ان یکون لہ اسرے حتی یثخن فی
الارض تریدون عرض الدنیا و قولہ تعالی لا تصل علی احد منہم مات ابداً کہ بروایتی ورود این بعد از
ادای نماز آن سرور است صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم برای منافق و بروایتے پیش از ادائے
نماز بر آن و بعد از عزم بر ادای آن و بہر تقدیر نہی از فعل متحقق است سواء کان فعل الجوارح او فعل
القلب و امثال ذلک فی القرآن کثیرۃ پس تواند بود کہ بعض افعال و اقوال آن سرور علیہ الصلواۃ
والسلام از روی رای و اجتہاد باشد قال البیضاوی فی تفسیر قولہ عز و جل ما کان لنبی الی آخر الآیۃ
دلیل علے ان الانبیاء یجتہدون و انہ قد یکون خطأ و لکن لا یقرون علیہ و اصحاب کرام در امور
عقلیہ و احکام اجتہادیہ مجال اختلاف و مساغ خلاف داشتند و در بعضے از اوقات وحی
موافق رای اصحاب نازل شدہ چنانکہ در اسارای بدر مطابق رای امیر المومنین عمر رضـ وحی آمدہ
توجہ آن سرور بامور عقلیہ کمتر بود قال القاضی البیضاوی روی انہ علیہ الصلواۃ والسلام اتی
بیوم بدر بسبعین اسیراً منہم العباس و عقیل بن ابی طالب فشاور فیہم فقال ابوبکر رضـ قومک و اہلک
استبقہم لعل اللہ تعالی یتوب علیہم و خذ منہم فدیۃ یقوی بہا اصحابک و قال عمر رضـ اضرب اعناقہم
فانہم ائمۃ الکفر و ان اللہ اغناک عن الفداء مکنی من فلان و مکن علیاً و حمزۃ من اخویہما فلنضرب اعناقہم
فلم یہو ذلک رسول اللہ تعالی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و قال ان اللہ لیلین قلوب رجال
حتی یکون الین من اللبن و ان اللہ لیشدد قلوب رجال حتے یکون اشد من الحجارۃ
و ان مثلک یا ابابکر رضـ مثل ابراہیم علے نبینا و علیہ و آلہ افضل الصلوات والتسلیمات قال
فمن تبعنی فانہ منی و من عصانی فانک غفور رحیم و مثلک یا عمر مثل نوح علے نبینا و علیہ و آلہ
الصلواۃ قال لا تذر علے الارض من الکافرین دیاراً فخیر اصحابہ و اخذ الفدیۃ فنزلت آیۃ ما کان
لنبی الخ فدخل عمر رضـ علی رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فاذا ہو و ابوبکر رضـ یبکیان فقال
یا رسول اللہ اخبرنی فان احد بکاء بکیت و لا تباکیت فقال ابکی علے اصحابی فی اخذہم الفداء

ولقد عرض علی عذابہم ادنی من ہذہ الشجرۃ تبجرۃ قریبۃ قال القاضی البیضاوی ایضاً روی انہ
علیہ الصلوٰۃ والسلام قال لو نزل العذاب لما نجا منہ غیر عمر رضی اللہ عنہ وسعد بن معاذ وذلک لانہ اشار
باسحان الغیر پس گوئیم تو اند بود امر آن حضرت باتیان قرطاس وتجہیز جیش اسامہ وہمچنین اخراج آن
حضرت مردان را بطریق وحی نباشد بلکہ بطریق رای واجتہاد باشد ومخالفۃ آنہا لازم کہ کفر است
زیرا کہ ازین قسم مخالفۃ اصحاب کرام آمدہ است چنانکہ بالا گذشت وباوجود تحقیق زمان نزول وحی
انکار بران مخالفہ دار ونشدہ وعتاب نیامدہ حال آنکہ اندک چیز از سوء ادب نسبۃ بآن سرور
علیہ الصلوٰۃ والسلام از اصحاب کرام صادر میشد حق سبحانہ وتعالے فی الحال از افعال نہی میکرد
وبر مباشر آن وعید نازل می فرمود کما قال عز من قائل یا ایہا الذین آمنوا لا ترفعوا اصواتکم
فوق صوت النبی ولا تجہروا لہ بالقول کجہر بعضکم لبعض ان تحبط اعمالکم وانتم لا تشعرون
قال شارح المواقف نقلاً عن الآمدی حیث قال کان المسلمون عند وفات النبی صلی اللہ تعالیٰ
علیہ وآلہ وسلم علی عقیدۃ واحدۃ الا من کان یبطن النفاق ویظہر الرفاق ثم نشاء الخلاف
فیما بینہم اولاً فی امور اجتہادیۃ لا یوجب ایماناً ولا کفراً وکان غرضہم منہا اقامۃ مراسم الدین
وادامۃ مناہج الشرع القویم وذلک کاختلافہم عند قول النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فی مرض موتہ
ائتونی بقرطاس الخ وکاختلافہم بعد ذلک فی التخلف عن جیش اسامۃ رضی اللہ عنہ فقال قوم بوجوب الاتباع
لقولہ علیہ الصلوٰۃ والسلام جہزوا جیش اسامۃ رضی اللہ عنہ لعن اللہ من تخلف عنہ وقال قوم بالتخلف
انتظاراً لما یکون من رسول اللہ صلی اللہ تعالےٰ علیہ وآلہ وسلم فی مرضہ اگر کسے گوید
واثبات مقدمہ ممنوعہ نماید کہ ثبوت واجتہاد آنسرور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از وحی بودہ
پس صادق آمد کہ جمیع افعال واقوال آنسرور علیہ الصلوٰۃ والسلام بموجب وحی است
حد احکام اجتہادیہ برین تقدیر بموجب وحی شدہ گوئیم کہ مراد از جمیع افعال واقوال ہر قول وفعل
اوست صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم خاصۃ علی سبیل التفصیل کما لا یخفی علی فطن المتامل والا
یلزم ان یکون اقوال جمیع المجتہدین وافعالہم بموجب الوحی لان اجتہادہم ثبت بالوحی والنص
فاعتبروا یا اولی الابصار علے انا نقول اثبات تلک المقدمۃ لا یجدی نفعاً لان انفتاح المقدمۃ
القائلۃ بان مخالفتہا کفر وسندہ ما مر فافہم وانچہ در بدارۃ عبارۃ علماء ماوراء النہر واقع شدہ

جمیع افعال واقوال آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بموجب وحی است مراد از آن واللہ سبحانہ
اعلم سوائے امور اجتہادیہ کہ از آن سرور علیہ الصلوٰۃ والسلام صادر شدہ سواء کان بالوحی
الجلی او بالخفی وہمین قدر از تعمیم در مدعاء ایشان کافی ست چہ احادیثی کہ در مدائح خلفای ثلثہ
وارد گشتہ اند از قبیل اخبار از مغیبات اند وموطن طریق الوحی لا غیر ولا مدخل للرای
والاجتہاد فیہ قال عز وجل وعندہ مفاتح الغیب لا یعلمہا الا ہو وقال سبحانہ عالم الغیب
فلا یظہر علی غیبہ احداً الا من ارتضی من رسول اما برین تقدیر لازم است کہ از کریمہ وما ینطق عن الہوای
عامہ از قرآن ووحی خفی مراد دارند کما لا یخفی شک نیست کہ از انکار ومخالفت چنین افعال
واقوال انکار مخالفت وحی لازم می آید ومخالفت وحی کفر است والاحادیث الواردۃ
فی مدحہم الدالۃ علے انہا من اعلام اللہ سبحانہ کثیرۃ بحیث وصلت لکثرۃ الطرق وتعدد الرواۃ
الی حد الشہرۃ بل الی حد التواتر معنی فلنذکر عدۃ منہا ما روی الترمذی عن النبی صلی اللہ تعالےٰ
علیہ وآلہ وسلم انہ قال لابی بکر انت صاحبی فی الغار وصاحبی علی الحوض ومنہا ما روی الترمذی
ایضاً عنہ علیہ الصلوٰۃ والسلام انہ قال اتانی جبرئیل فاخذ بیدی فارانی باب الجنۃ الذی یدخل
امتی فقال ابو بکر یا رسول اللہ وددت انی کنت معک حتی انظر الیہ فقال رسول اللہ
صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم اما انک یا ابا بکر اول من یدخل الجنۃ ومنہا ما روی البخاری
ومسلم عن النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انہ قال دخلت الجنۃ الی ان قال ورایت قصراً
بفنائہ جاریۃ فقلت لمن قال لعمر بن الخطاب فاردت ان ادخلہ فانظر الیہا فذکرت غیرتک
فقال عمر بابی وامی یا رسول اللہ اعلیک اغار ومنہا ما رواہ ابن ماجہ عن النبی صلی اللہ
تعالےٰ علیہ وآلہ وسلم انہ قال ذلک الرجل ارفع امتی درجۃ فی الجنۃ قال ابو سعید واللہ
ما کنا نری ذلک الرجل الا عمر بن الخطاب حتی مضی لسبیلہ ومنہا ما اخرج ابو یعلیٰ عن عمار بن
یاسر انہ قال صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم ما قدمت ابا بکر وعمر ولکن اللہ قدمہما ومنہا
ما اخرج ابو یعلیٰ قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اتانی جبرئیل فقلت یا جبرئیل
حدثنی بفضائل عمر بن الخطاب فقال لو حدثتک ما لبث نوح فی قومہ ما نفدت فضائلہ وان
عمر حسنۃ من حسنات ابی بکر ومنہا ما رواہ الترمذی وابن ماجۃ عن علی بن ابی طالب وعن انس

رضی الله تعالی عنهما انه علیه السلام قال ابو بکر و عمر سیدا کهول اهل الجنة من الاولین والآخرین
النبیین والمرسلین و منها ما روی البخاری و مسلم عن ابی موسی الاشعری انه قال کنت مع النبی صلی الله
علیه وسلم فی حائط من حیطان المدینة وجاء رجل فاستفتح فقال النبی صلی الله علیه وآله وسلم افتح
وبشره بالجنة ففتحت له فاذا ابو بکر فبشرته بما قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فحمد الله
ثم استفتح رجل فقال لی افتح وبشره بالجنة علی بلوی تصیبه فاذا عثمان رض فاخبرته بما قال النبی
صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فحمد الله سبحانه قال والله المستعان هذا وایضا لو سلم که اخراج مروان
بطریق وحی بوده فلانم که اخراج وی نفی دائمی مراد آنسرور بوده باشد چرا نتواند بود که اخراج موقت
و تغریب موجل خواسته باشد چنانکه آنسرور علیه الصلوة والسلام در حد زنا فرموده البکر بالبکر
جلد مأة و تغریب عام و چون امیر المومنین عثمان رض بر توقیت اخراج اطلاع داشت بعد
مضی مدت عقوبت و تغریب او را بمدینه آورد و لاتخذو وفیه و آیة لا تجد قوما الخ منع از مودت
کفار میکند و کفر مروان ثابت نشده که مودت او ممنوع باشد فافهم وانصف ولا تعسف فتخبط
خبط العشواء و نیز شیعه ثانیا بطریق منع و مناقضه گفتند که در مدح خلفای ثلثه از حضرت پیغمبر
صلی الله علیه وآله وسلم متفق علیه فریقین نیست چه در کتب شیعه اثری ازان نیست و آنچه دلالت
بر ذم کند مثل رد آیتین مذکورتین و غیرهما در کتب فریقین مسطور است و نیز در بعضی از اهل سنت
تجویز وضع حدیث برای مصلحت کرده اند پس اعتماد بر حدیث غیر متفق علیه نیست اقول فی دفع الاشکال
بطریق اثبات المقدمة الممنوعة والله سبحانه اعلم چون شیعه از کمال تعصب و عناد طعن سلف
و سب خلفای ثلثه بلکه تکفیر ایشان را اسلام و عبادت خود خیال کرده در احادیث صحاح که در مدائح
و مناقب ایشان بی سند و دلیل جرح می کنند و تحریفات و تصرفات در آنها مینمایند حتی در کلام الله
که مدار اسلام بران است و از صدر اول بتواتر منقول است و هیچ شبهه باو راه نیافته
و قبول زیادت و نقصان نمیکند آیات مخترعه و کلمات مزخرفه درمی آورند و در آیات قرآنی
تصحیفات مینمایند چنانکه در کریمه ان علینا جمعه و قرآنه فاذا قرأناه فاتبع قرآنه باین طریق تصحیف
و تحریف میکنند ان علیا جمعه و قرآنه فاذا قرأناه فاتبع قرآنه از کمال ضلالت میگویند که بعضی
آیات قرآنی را حضرت عثمان پوشیده داشته است که در مدائح اهلبیت بوده اند و آنها را

داخل

داخل قرآن نساخته و نیز سابقا گذشت که طائفه از ایشان شهادت زور را از برای نفع و صلاح گروه خود
تجویز کرده اند پس بواسطه این مفاسد مورد طعن گشتند و اعتماد و عدالت ایشان را سایر طرف شد
و کتب مدونهٔ ایشان از درجهٔ اعتبار ساقط شدند و حکم توریت و انجیل محرفه گرفتند و در کتب
اهل سنت مثل صحیح بخاری که اصح کتب بعد کتاب الله است و صحیح مسلم و غیرهما جز از مدائح و تعظیم
خلفای ثلثه نیست و آنچه ایشان از فساد طبقه و انحراف مزاج خود ذم خیال کرده اند تصور باطل
و خیال فاسد است و از قبیل وجدان صفرا است که مر شکر را تلخ داند تحقیق آن بالا گذشت
و اما الذین فی قلوبهم زیغ فیتبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنة و آنکه گفته اند که بعض اهل سنت وضع حدیث
برای مصلحت تجویز کرده اند پس اعتماد بر حدیث غیر متفق علیه نیست بر تقدیر تسلیم که اهل سنت کلام
آن بعض رد نکنند و در مقام انکار او نباشند و اظهار کذب آن ننمایند والواقع لیس کذلک بلکه
ایشان در کتب خود کذب و افترا او را تصریح کرده اند و از درجهٔ اعتبار و اعتماد ساقط نموده
فلا یعود الیهم شیء و لا یلتبس الحق الواضح بالباطل الظاهر المبین بطلانه و ایضا شیعه در جواب
بطریق منع گفتند که مخالفت خبر واحد لازم که کفر است چه مخالفت اخبار احاد از مجتهدین واقع شده
پوشیده نماند که احادیثی که در توصیف و تعظیم خلفای ثلثه وارد گشته اند اگرچه از روی
الفاظ احاد اند اما از کثرت رواة و تعدد طرق آنها بحد تواتر معنوی رسیده اند کما مر و شک نیست
که انکار مدلول کفر است و مخالفت چنین اخبار احاد از مجتهدین واقع شده است و بلکه امام
ابو حنیفه رحمه الله که رئیس اهل سنت است مطلق خبر واحد بلکه اقوال صحابه را بر قیاس مقدم میدارد
و مخالفت آنها تجویز نمیکند و ایضا شیعه بعد تسلیم و رد و قدح خلفای ثلثه در جواب گفتند و منع
مقدمهٔ صحیحه نمودند که تعظیم و توقیر حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه وآله وسلم نسبت بخلفای ثلثه
قبل از صدور مخالفت از ایشان بود و دلالت بر حسن و سلامت عاقبت نمیکند چه عقوبت قبل صدور
عصیان با آنکه معلوم الصدور باشد لائق نیست لهذا حضرت امیر از عمل ابن ملجم خبر داده
عقوبت نفرموده پوشیده نماند احادیثی که در مدائح ایشان وارد گشته اند دلالت بر حسن
و سلامت عاقبت می کنند و از امن خاتمه خبر میدهند چنانکه از احادیث مذکوره هم این دلالت مفهوم
میشود و امثال این احادیث از صحاح و حسان بسیار است و چنانچه عقوبت

قبل صدور عصیان باآنکه معلوم الصدور باشد لائق نیست همچنین هیچ کسے که معلوم الذم و مستوجب
عقوبت هم است سزاوار نیست فورود المدح بدل حسنهم حالا و مآلا لهذا حضرت امیر
ابن ملجم راهرچند عقوبت نفرموده و مدح و توصیف او بهیچ وجه نکرده اعتبار تعظیم و توقیر او
هم نداشته تحقیق این مبحث در کریمه لقد رضی الله عن المومنین مذکور خواهد شد
قال علماء ماوراء النهر رحمهم الله سبحانه خلفاے ثلثه بمقتضاے کریمه لقد رضی الله
عن المومنین اذ یبایعونک تحت الشجرة برضوان حق ملک منان مشرف شده اند پس
سب ایشان کفر باشد شیعه درجواب بطریق مناقضه گفته اند و استلزام مر رضوان
ایشان را منع نموده و گفته اند که مدلول آیت عند التدقیق رضای حضرت الله تعالے است
از فعل خاص که بیعت باشد کسی منکر این نیست که بعض افعال حسنه مرضیه از ایشان واقع است
سخن درین است که بعض افعال قبیحه از ایشان بوجود آمده که مخالف آن عهد و بیعت است
چنانکه در امر خلافت مخالفت نص حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم نمودند غصب خلافت
کردند حضرت فاطمه رض را آزرده ساختند چنانکه در صحیح بخاری مذکور است و در مشکوة در مناقب
آن حضرت علیها الرضوان منقول است که من اذاها فقد اذانی و من اذانی فقد اذی الله کلام
صادق بمضمون ان الذین یوذون الله و رسوله لعنهم الله فی الدنیا والآخرة ناطق است
حاصل که بواسطه این افعال ذمیمه و منع وصیت حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم و تخلف
از جیش اسامه مورد طعن و مذمت شدند چه سلامت عاقبت بحسن خاتمه اعمال و وفا کردن
بحضرت رسول متعال است و اقوال و اثبات المقدمة المتنوعة و بیان الاستلزام و مدلول
آیه کریمه تحقیقاً و تدقیقاً رضای حق است سبحانه از مومنان در وقت بیعت ایشان با آن
سرور علیه الصلوة والسلام غایة ما فی الباب ان التدقیق یفضی الی علیه بیعتهم لرضاه سبحانه عنهم
نعم کون البیعة مرضیة انما یفهم من انها لما کانت علیه المرضاة یکون هو لا لا ربیبها مرضیین
یکون هی مرضیة ما لطریق الاولی و اما ان البیعة هی المرتبی علیها اصالة مع عدم کون الموصوفین
بها مرضیین کما زعموا انما لا یفهم احد کما لا یخفے علے من له ادنی درایة فی اسالیب الکلام و لما
التبس علیهم الحق سموا خطاءهم تدقیقاً پس گوییم جماعه که حق سبحانه و تعالی از آنها راضی شده باشد

و دانسته باشد سرائر و بواطن ایشان را و سکینت و طمانینت بر آنها نازل فرموده باشد کما دل
علیه قوله سبحانه بعده فعلم ما فی قلوبهم فانزل السکینة علیهم و آن سرور علیه الصلوة والسلام ایشان را
بجنت مبشر ساخته باشد از خوف سوء خاتمه و نقض عهد و بیعت مصئون و مامون باشند
علی انا نقول اگر مراد از آیه رضای حق سبحانه و تعالی باشد از آن فعل خاص که بیعت است کما
زعموا گوییم هرگاه که حق سبحانه از بیعت ایشان راضی شد و این قول را مستحسن ساخت جماعه که
بآن موصوف اند مرضی و محمود العاقبة اند و آن آوان افعال را کفار را ضی نیست و همچنین از
اعمال جماعه که مذموم العاقبة و آن آوان افعال را مستحسن ساخت اگرچه فی نفسها حسنه و
صالحه باشند و در باب اعمال صالحهٔ ایشان میفرماید والذین کفروا اعمالهم کسراب بقیعة
یحسبه الظمآن ماء حتی اذا جاءه لم یجده شیئا و در جاے دیگر میفرماید من یرتد منکم عن دینه
فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا والآخرة پس فعلیکه در آخرت کارنیاید و تاخیر
شود در رضای حق سبحانه و تعالی از آن فعل هیچ معنی ندارد چه رضای نهایت مرتبهٔ قبول است
و رد و قبول خداوندی عز و جل باعتبار مآل است انما العبرة للخواتیم هذا و ورود نص از حضرت پیغمبر
صلی الله علیه و آله وسلم از برای خلافت امیر المومنین علی رضی الله تعالی عنه ثابت نشده است
بلکه دلیل از اقناع ورود آن که اگر ورود میافت بتواتر منقول میشد لانه مما یتوفر الدواعی علی نقله
کنقل الخطیب علی المنبر و نیز از حضرت امیر این نص احتجاج میکرد و ابوبکر رض را از خلافت
منع میساخت چنانکه ابوبکر رض انصار را از امامت منع میکرد بخبر الائمة من قریش و انصار قبول کردند
و ترک امامت نمودند قال شارح التجرید و کیف یزعم من له ادنی مسکة ان اصحاب
رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم مع انهم بذلوا ذخائرهم و قتلوا اقاربهم و عشائرهم فی نصرة
رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله وسلم و اقامة شریعته و انقیاد امره و اتباع طریقه انهم
خالفوه قبل ان یدفنوه مع وجود هذه النصوص القطعیة الظاهرة الدلالة النصوص علی المراد
بل ههنا امارات و روایات ربما یفید باجتماعها القطع بعدم مثل النصوص و بل انها لم تثبت
عمن یوثق به من المحدثین مع شدة محبتهم لامیر المومنین و نقلهم الاحادیث الکثیرة فی مناقبه
و کمالاته فی امر الدنیا و لم ینقل فی خطبه و رسائله و مفاخراته و مخاصماته عند تاخره عن البیعة حبل

امر الخلافة شوری بین ستة نفر و دخل علی رض فی الشوری و قال عباس لعلی رضی الله تعالے عنهما
رویدک حتی یقول الناس هذا عم رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم تابع ابن عمه فلا یختلف
فیک اثنان و قال ابو بکر رض وددت انی سالت رسول الله صلے الله علیه و آله وسلم
عن هذا الامر فیمن هو و کنا لا ننازعه و علی رض معاویة رض بیعة الناس له لا نص من النبی صلی الله
تعالی علیه و آله وسلم و نهی ظاهر از آزار حضرت فاطمه علیها الرضوان که در حدیث وارد گشته است
مطلق بهر وجه که امر اوست نخواهد بود زیرا که آن حضرت رضی الله تعالی عنها در بعض اوقات از
حضرت امیر رضی الله تعالی عنه آزار داشته چنانچه در اخبار و آثار آمده و نیز حضرت پیغمبر صلی الله
علیه و آله وسلم بعض از ازواج خود را فرموده لا تؤذینی فی عائشة فان الوحی لا یاتینی و انا فی ثوب امراة الا عائشة آزار
عائشه را آزار خود فرموده و شک نیست که حضرت صدیقه علیها الرحمة از حضرت امیر
آزار داشته پس گوئیم تواند بود ایذائی که در احادیث نهی از ان وارد گشته است مخصوص با
ایذاے که از هواے نفسانی و ارادهٔ شیطانی بوده باشد و آزارے که از محض اظهار
کلمهٔ حق که مطابق حدیث و نص است حاصل شود ممنوع و منهی عنه نباشد و معلوم است
که باعث آزار آنحضرت زهرا علیها الرضوان از صدیق اکبر رض بواسطهٔ منع ارث از فدک
بوده و صدیق رض در منع آن متمسک بحدیث نبوی علیه الصلوٰة والسلام بوده که نحن معاشر الانبیاء
لا نورث ما ترکناه صدقة تابع هواے نفسانی داخل وعید نباشد اگر کسے گوید که چون
صدیق علیه الرضوان متمسک بحدیث بوده و حکمی که از ان حضرت سرور علیه الصلوٰة
والسلام شنیده بود نقل کرده و حضرت زهرا علیها الرضوان چرا در غضب شده
و آزار کشیده که آن آزار فی الحقیقة آزار آن سرور بوده و هو منهی عنه در جواب گوئیم که
این غضب و آزار اختیاری و قصدی نبوده بلکه بمقتضاے طبع بشری و جبلت عنصری بوده که
داخل تحت قدرت و اختیار نیست و نهی و منع بآن تعلق ندارد فافهم قال علماء ما وراء النهر
حضرت الله تعالے ابوبکر رض را صاحب پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم خوانده و صاحب پیغمبر
قابل ذم و لعن نیست شیعه در جواب بطریق منع گفتند که آیه قال له صاحبه و هو یحاوره
اکفرت دال است بر آنکه مصاحبت مسلم با کافر واقع است یا صاحبی السجن ءارباب

متفرقون

متفرقون خیر ام الله الواحد القهار نیز مؤید مقصود است پس حضرت یوسف علیه السلام که پیغمبر است
دو کس را صاحب خود خوانده که بت پرست بودند پس ظاهر شد که مجرد صاحب پیغمبر بودن دلیل
خوبی نیست هر کرا او را به بهبود ندانست اقول منشا المقدمة الممنوعة که مصاحبت بشرط
مناسبت البته مؤثر است و انکار تاثیر آن مصادم هدایت و معارض عرف و عادت است
بزرگے میفرماید هر که از آثار صحبت منکر است جهل او بر ما مقرر میشود و چون در میان مسلم
و کافر مناسبت متحقق نشود از قبول تاثیر صحبت یکدیگر محروم باشند منقول است که آن دو بت پرست
از برکت صحبت حضرت یوسف علیه السلام مسلمان شده بودند از کیش مشرکان بیزار گشتند
پس حضرت صدیق رضی الله تعالے عنه با وجود مناسبت تام از سعادت صحبت آنحضرت
علیه الصلوٰة والسلام چرا مستسعد نشود و از کمال و معارف او چون محروم ماند و حال
آنکه آن سرور علیه الصلوٰة والسلام می فرماید ما صب الله شیئا فی صدری الا و قد صببته
فی صدر ابی بکر رض هر چند مناسبت بیشتر فوائد صحبت افزون تر لهذا حضرت صدیق رض
از جمیع اصحاب افضل گشت و هیچ یکے از آنها بمرتبهٔ او نرسید چه مناسبت با آن سرور
از همه بیشتر داشت قال علیه الصلوٰة والسلام ما فضل ابو بکر رض بکثرة الصلوٰة ولا بکثرة
الصیام ولکن بشئ وقر فی قلبه علما گفته اند که آن شئ حب پیغمبر است صلی الله تعالی علیه و آله وسلم والفنا فیه پس
انصاف باید کرد که چنین مصاحب پیغمبر چون قابل ذم و لعن باشد کبرت کلمة تخرج من افواههم ان یقولون الا کذبا قال
علماء ما وراء النهر که حضرت امیر با وجود کمال شجاعت در وقت بیعت مردم با خلفاے ثلثه بودند و منع نفرمودند و خود نیز
متابعت فرمودند و این نیز دلیل حقیت بیعت است و گرنه قدح آنحضرت لازم آید شیعه
در جواب بطریق نقض گفتند و بالزام مشترک روان کردند و لکن توجیه بطریق المنع الیق کما لا
یخفے علے من له ادنی درایة فی المناظرة و نمودند که قبل از آنکه حضرت امیر از تجهیز و
تکفین فارغ شدند خلفاے ثلثه در سقیفهٔ بنی ساعده اکثر اصحاب را جمع کرده براے
ابی بکر رض بیعت گرفتند آن حضرت بعد از اطلاع براے قلت اتباع و بیم هلاک
اهل حق یا باعث دیگر مباشر حرب نشدند و این دلالت بر حقیت بیعت میکند
چه حضرت امیر با کمال شجاعت در ملازمت حضرت پیغمبر و سائر صحابه

با کفار قریش جنگ نکرده از مکهٔ معظمه هجرت نمودند و بعد از مدتے که متوجه مکه شدند در حدیبیه
صلح نمودند و مراجعت فرمودند پس هر وجهیکه برائے جنگ نه کردن حضرت پیغمبر و حضرت امیر
و سائر صحابه گنجد برای جنگ نکردن حضرت امیر تنها میگنجد مع شیٔ زائد چه ظاهر است
که حقیقت کفار قریش اصلا متصور نیست و نزد اهل تحقیق این نقض در بالا نیز جاری است
چه فرعون در دعوائے خدائی چهار صد سال بر مسند سلطنت بوده و هر یک از شداد
و نمرود و غیرهما نیز سالها درین دعوائے باطل بودند و حضرت الله تعالی بکمال
قدرت ایشان را هلاک نکرده هرگاه در مادهٔ حق سبحانه تاخیر در دفع خصم گنجد در مادهٔ بنده
تنها بطریق اولی میگنجد و آنچه فرمود که حضرت امیر با ایشان بیعت کردند وقوع آن
بلا اکراه و تقیه ممنوع است اقول فی حل الاشکال و الله سبحانه اعلم بحقیقة الحال که
علمائے ماوراء النهر مجموع تاخیر حرب حضرت امیر بحضرت ابی بکر رض و متابعت او
الصدیق رض دال بر حقیت خلافت ابی بکر رضی الله تعالی عنهما ساخته اند و شک نیست
که آن منتقض نمیشود بتاخیر حرب حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و صحبه وسلم
و بارک با کفار قریش و بتاخیر اهلاک الله تعالی فرعون شداد و نمرود را چه فتق ثانی از دلیل
در اینجا اصلا متحقق نیست بلکه نقیض آن ثابت است زیراکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله
وسلم و بارک و حضرت الله تعالی غیر از مذمت و تشنیع ایشان نه فرموده و جز بدی
یاد نکرده اند فاین هذا من ذلک و چون شیعه در بیعت امیر بصدیق رضی الله تعالی عنهما
مجال انکار نداشتند که این خبر بحد تواتر رسیده و انکار آن مصادم بداهت عقل بود بضرورت
باکراه و تقیه قائل گشتند و در ابطال خلافت صدیق رضی الله تعالی عنه بهتر ازین
مجال سخن نیافتند و مخلصے از برای خود ازین نتوانستند پیدا کرد فاقول فی بیان حقیقة
خلافة الصدیق رضی الله تعالی عنه و رفع احتمال الاکراه و التقیة که اصحاب کرام
رضی الله تعالی عنهم بعد رحلت حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و بارک
پیش از دفن بنصب امام مشغول گشتند و نصب امام را بعد از انقراض زمان نبوت
واجب دیدند بل جعلوه اهم الواجبات زیراکه آنسرور علیه الصلوة و السلام امر

فرموده بود باقامة حدود و سد ثغور و تجهیز جیوش از برائے جهاد و حفظ اسلام و مسالا یتم
الواجب المطلق الا به و کان مقدورا فهو واجب لهذا صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه
گفت ایها الناس من کان یعبد محمدا فان محمدا قد مات و من کان یعبد الله فان الله حی
لا یموت لابد لهذا الامر من یقوم به فانظروا و هاتوا آرائکم فقالوا صدقت پس اول حضرت عمر رض
بصدیق بیعت کرد رضی الله تعالی عنهما بعد از ان جمیع اصحاب از مهاجرین و انصار رضی الله
تعالی عنهم بیعت کردند و بعد از بیعت ایشان حضرت ابی بکر رضی الله تعالی عنه بر منبر برآمد
و بجانب قوم ملاحظه نمود زبیر را رضی الله عنه نیافت فرمود که حاضر سازند چون حاضر
گشت صدیق رضی الله تعالی عنه فرمود که میخواهی که اجماع مسلمانان را بشکنی زبیر رضی الله
تعالی عنه گفت لا تثریب یا خلیفة رسول الله پس بصدیق رضی الله تعالی عنه بیعت کرد
باز حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه در قوم ملاحظه فرمود حضرت امیر رض را نیافت
فرمود که طلبند چون حاضر شد صدیق گفت که میخواهی با جماع مسلمانان شکست آری گفت
لا تثریب یا خلیفة رسول الله فبایع حضرت امیر رض و زبیر از برائے تاخیر بیعت
خود عذر گفتند که ما غضبنا الا لتاخیرنا عن المشورة و انا نری ابابکر احق الناس
بها انه لصاحب الغار و انا لنعرف شرفه و خیره و لقد امره رسول الله صلی الله علیه و آله
وسلم بالصلوة بین الناس و هو حی قال الشافعی رحمة الله علیه بایع الناس علی خلافة
ابی بکر و ذلک انه اضطر الناس بعد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فلم یجدوا تحت
ادیم السماء خیرا من ابی بکر رض فولوه رقابهم و ایضا اجماع امة بر حقیت خلافت یکے از
ابی بکر و علی و عباس واقع شده بود و علی رض و عباس رض با ابوبکر منازعت نکردند
بلکه بیعت کردند پس اجماع بر امامت ابی بکر رض تمام شد چه اگر ابوبکر بحق نمی بود علی رض و عباس رض
با و منازعت میکردند چنانچه علی رض بمعاویه منازعت کرد با وجود شوکت از معاویه
طلب حق کرد تا آنکه خلق کثیر را بکشتن داد مع ان الطلب اذ ذاک اشد و فی اول الامر اسهل
لکون عهدهم بالنبی اقرب و همم فی تنفیذ احکامه ارغب و ایضا عباس از امیر طلب بیعت کرد
و امیر قبول نکرد اگر حق جانب او میدید قبول میکرد حال آنکه زبیر با کمال شجاعت با وجوه بنو هاشم و

جمعی کثیر با و متفق بودند و اجماع کافی است از برای حقیت خلافت ابی بکر رضی اللہ عنہ اگرچہ نص بر خلافت او
وارد نشده کما قال جمهور العلماء بلکه اجماع اقوی است از نصوص غیر متواتره چه مدلول اجماع قطعی است
و مدلول آن نصوص ظنی با آنکه گوئیم که نصوص هم وارد گشته اند از برای حقیت خلافت
کما ذکره المحققون من المحدثین والمفسرین فمعنی قول الجمهور من علماء اهل السنة علی ما ذکره
بعض المحققین انه علیه الصلوٰة والسلام لم ینص علیها لاتنه اجدانه لم یامر بها لاحد وبما ذکرنا ظهر
حقیة خلافة الصدیق وبطل احتمال الاکراه والتقیة تقیه آن زمان احتمال داشت که اهل
آن عصر تابع حق نمی بودند وبسعادت خیر القرون قرنی مستسعد نمیگشتند قال ابن الصلاح
والمنذری الصحابة کلهم عدول وقال ابن الحزم الصحابة کلهم من اهل الجنة قطعا قال سبحانه
وتعالی لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح وقاتل اولئک اعظم درجة من الذین انفقوا
من بعد وقاتلوا وکلا وعد الله الحسنی لانهم المخاطبون فثبت لهم الحسنی وهی الجنة ولا یتوهم
ان التقیید بالانفاق والقتال فیهما یخرج من لا یتصف بذلک منهم لان تلک القیود
خرجت مخرج الغالب فلا مفهوم لها علی ان المراد من اتصف بذلک ولو بالقوة والعزم
وایضا اکراه و تقیه مستلزم نقص آن حضرت است کرم الله سبحانه وجهه زیرا که در اکراه
ترک عزیمت است و در تقیه کتمان حق که منهی عنه است هرگاه مؤمن عامی مهما امکن بترک اولی
راضی نشود و مرتکب منهی عنه نگردد فکیف اسد الله و زوج بنت رسول الله صلی الله
تعالی علیه وآله وسلم که در شجاعت و صفدری بی نظیر بود مرتکب چندین امور ناشایسته
گردد و اینها از کمال جهالت و فرط ضلالت قدح آنحضرت را مدح گمان کرده اند و نقصان او را
کمال دانسته الفرار من لسوء عمله فراه حسنا و قول علماء ما وراء النهر چون شیعه سب و لعن
حضرت شیخین و ذی النورین و بعضی از ازواج طاهرات رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
که کفر است تجویز کنند بر پادشاه اسلام بلکه بر سائر انام بنابر امر ملک علام قتل و قمع آنها
اعلاء لدین الحق داخل لازم است و تخریب ابنیه و اخذ اموال و امتعه ایشان جائز
شیعه در جواب بطریق منع گفته اند که شارح عقاید النسفی در ینکه سب شیخین کفر باشد
اشکال کرده و صاحب جامع الاصول شیعه را از فرق اسلامی شمرده و صاحب مواقف

برین رفته و نزد امام محمد غزالی سب شیخین کفر نیست و شیخ اشعری شیعه را بل اهل قبله را کافر
نمیداند پس آنچه این حضرت در تکفیر شیعه گفته نه موافق سبیل مومنان است و نه مطابق
حدیث و قرآن اقول مثبتا للمقدمة الممنوعة که سب شیخین کفر است و احادیث صحیحه بر ان
دال است منها ما اخرج المحاملی والطبرانی والحاکم عن عویم بن ساعدة انه صلی الله علیه وآله
وسلم وبارک قال ان الله تعالی اختارنی واختار لی اصحابا فجعل منهم وزراء وانصارا واصهارا
فمن سبهم فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین لا یقبل الله منه صرفا ولا عدلا
وکما اخرج الدارقطنی عن علی رضی الله تعالی عنه عن النبی صلی الله تعالی علیه وآله
وسلم وبارک قال سیاتی من بعدی قوم یقال لهم الرفضة فان ادرکتم فاقتلوهم فانهم
مشرکون قال قلت یا رسول الله ما العلامة فیهم قال یقرظونک بما لیس فیک ویطعنون علی السلف
واخرجه عنه من طرق اخری نحوه وزاد وعنه وآیة ذلک انهم یسبون ابا بکر رضی الله عنه وعمر رضی الله عنه ومن سب
اصحابی فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین و امثال این حدیث بسیار آمده است که این
رساله گنجائش ذکر آنها ندارد و ایضا سب شیخین موجب بغض ایشان است و بغض ایشان
کفر است بجز من ابغضهم فقد ابغضنی ومن اذاهم فقد اذانی ومن اذانی فقد اذی الله
وایضا اخرج ابن عساکر ان رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم قال حب ابی بکر رضی الله عنه وعمر رضی الله عنه
ایمان وبغضهما کفر واخرج عبد الله بن احمد عن انس مرفوعا انی لارجو لامتی فی حبهما فی قول لا اله
الا الله و بغض ایشان را بر حب ایشان مقایسه باید کرد لانهما علی طرفی نقیض و نیز تکفیر مومن
موجب کفر است چنانچه در حدیث صحیح وارد است من رمی رجلا بالکفر او قال عدو الله ولیس
کذلک الا کان کما قال والا رجعت علیه و ما بیقین میدانیم که ابی بکر و عمر مومنان اند و دشمنان خدا
نیستند و مبشر بجنت اند پس تکفیر ایشان راجع بقائلان باشد بمقتضای این حدیث صحیح لکفرهم و
این حدیث اگرچه خبر واحد است اما تکفیر از و معلوم میشود اگرچه جا حد او کافر نشود و قال امام
عصره ابو زرعة الرازی من اجل شیوخ الاسلام اذا رایت الرجل ینتقص احدا من اصحاب
رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم فاعلم انه زندیق و ذلک لان القرآن حق والرسول
حق وما جاء به حق وما ادی علینا ذلک کله الا من الصحابة رضی الله تعالی عنهم فمن جرحهم انما اراد

ابطال الكتاب والسنة فيكون الحجج بهم الفسق ويحكم عليه بالزندقة والضلالة والكذب والعناد
ولا انصار لهولاء قول الحق وقال سهل بن عبد الله التستري وناهیک به علما وزهدا ومعرفة وجلالة
لم یؤمن برسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم من سب اصحابه وسئل عبد الله بن المبارک و
کفاک به جلالة وعلما ايهما افضل معاوية او عمر بن عبد العزيز فقال الغبار الذی دخل انف
فرس معاوية رض مع رسول الله صلى الله تعالى عليه وعلى آله وسلم خير من عمر بن عبد العزيز كذا مرة
اشار بذلک الى ان فضیلة صحبته ورؤیته صلى الله تعالى عليه وعلى آله وسلم لا يعدلها
شئ وهذا في غير اكابر الصحابة رضوان الله عليهم ممن لم يضم الا مجرد رؤیته صلى الله تعالى
عليه وآله وسلم فما بالک فی من ضم اليها ما قاتل معه صلى الله عليه وآله وسلم او في زمنه بامره
او نقل شيئا من الشريعة الى من بعده او انفق شيئا من ماله بسبيله فهذا مما لا يمكن ادراک
فضله وشک نیست که شیخین از اکابر صحابه اند بلکه افضل ایشان پس تکفیر بلکه تنقیص ایشان
موجب کفر و زندقه وضلالة باشد کما لا یخفی وفی المبسوط لمحمد رحمه الله تعالى لا یجوز الصلوٰة خلف الروافض
لانهم انکروا خلافة الصدیق وقد اجتمعت الصحابة على خلافته وفی الخلاصة من انکر خلافة
الصدیق فانه کافر ویکره الصلوٰة خلف صاحب هوی او بدعة ولا یجوز خلف الرافضة
ثم قال ان کان هوی یکفر بها لا یجوز والا یجوز ویکره وکذا من انکر خلافة عمر رض فی الاصح
هرگاه انکار خلافت ایشان کفر باشد فکیف حال من سبهم او لعنهم پس ظاهر شد که تکفیر شیعه
مطابق احادیث صحاح وموافق طریق سلف است وآنکه از بعضے از اهل سنت عدم
تکفیر شیعه نقل کرده اند بر تقدیر صحت و دلالة آن بر عدم تکفیر اینها محمول بر توجیه و تاویل است
لیطابق الاحادیث ومذهب جمهور العلماء وطائفه شیعه از سب ولعن حضرت عائشه صدیقه رض
زوجه آنحضرت علیها الرضوان بسبب مخالفت نص وطعن وتشنیع کافر شده اند وگفته اند که
آنچه از خبث وفحش درباره عائشه شیعه نسبت کرده اند حاشا ثم حاشا اما چون عائشه
مخالفت امر وقرن في بيوتكن نموده بنصره در آمده وبه حرب آنحضرت اقدام نموده
وبحكم حدیث حربک حربی حرب حضرت امیر حرب حضرت پیغامبر است صلى الله تعالى عليه وآله وسلم
ومحارب پیغامبر یقیناً مقبول نیست بنا برین مورد طعن شده پوشیده نماند

که امر بلازمة بیوت ونهی از خروج آنها مطلق که شامل جمیع احوال وازمنه باشد مراد نیست و
خروج بعضے ازواج آن سرور علیه الصلوٰة والسلام با او در بعضے اسفار بر آن دلالت
میکند پس امر بلازمة بیوت مخصوص گشت بوقت دون وقت وحال دون حال و در رنگ
عام مخصوص البعض شد وعام مخصوص البعض از روے مدلول ظنی است مجتهد را
جائز است که افراد دیگر هم بعلة مشترکه ازان اخراج نماید وشک نیست که حضرت
صدیقه رضی الله تعالى عنها عالمه ومجتهده بوده وترمذی از ابی موسی روایت میکند
که او گفته که ما اشکل علینا اصحاب رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم حدیث قط فسألنا
عائشة الا وجدنا عندها منه علما وهمچنین ترمذی از موسی ابن طلحه روایت میکند که او گفته ما رأیت
احدا افصح من عائشة رضی الله تعالے عنها پس تواند بود که حضرت صدیقه رض خروج خود را
در بعض اوقات یا بعضے احوال از برای بعضے منافع ومصالح ازان مخصوص کرده باشد
ولا محذور فیه ولا طعن على انا نقول الظاهر من الآیة نهی الخروج بلا ستر وحجاب کما دل
علیه قوله سبحانه بعده ولا تبرجن تبرج الجاهلیة الاولى واما الخروج مع الستر والحجاب فخارج
عن النهی وخروج حضرت صدیقه از برائے اصلاح بود نه برای حرب کما قال
بعض المحققین واگر از برای حرب باشد چنانکه مشهور است فلا بأس به ایضا لانه عن اجتهاد
لا عن هوی چنانکه شارح مواقف از آمدی نقل میکند که واقعات جمل وصفین از روے اجتهاد بود
والمجتهد وان کان مخطیا لا مؤاخذة علیه قال القاضی البیضاوی فی تفسیر قوله تعالى لولا کتاب
من الله لولا حکم من الله سبق اثباته فی اللوح وهو ان لا یعاقب المخطئ فی اجتهاده
یا آنکه گوئیم خطاے مجتهد هم نزد خداے عز وجل هدایت است کما نقل رزین عن
عمر بن الخطاب رضی الله تعالے عنه قال سمعت رسول الله صلى الله تعالے علیه وآله
وسلم وبارک یقول سألت ربی عن اختلاف اصحابی من بعدی فاوحی الله الی یا محمد ان
اصحابک عندی بمنزلة النجوم فی السماء بعضها اقوی من بعض ولکل نور فمن اخذ بشئ مما هم
علیه فهو عندی على هدی ثم قال اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم وحدیث حربک
حربی تواند بود که نزد حضرت صدیقه رضی الله تعالے عنها بثبوت نرسیده باشد

یا مخصوص باشد بحرب مخصوص چہ تواند بود کہ اضافت برائے عہد باشد و ایضاً
از برائے ترویج کتب باطلہ خود و تزئیف کتب اہل سنۃ آوردہ اند کہ در کتب شیعہ
چنین است کہ در وقت حضور ابن ام مکتوم اعمے در حدیث حضرت پیغمبر صلی اللہ
تعالی علیہ و آلہ وسلم کسے از اہل آنحضرت عبور کرد حضرت پیغمبر از ینمعنے اعتراض فرمودند
کہ تو کور نیستی و اہل سنۃ در کتب خود آوردند کہ حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عائشہ را
بکتف مبارک خود بر داشت تا تماشای جمعی کند کہ در کوچہ ساز مینواختند و بعد از ندتے
فرمودہ یا حمیرا اہل شیعت این عمل را بار ذل ناس نسبت نتوان کرد پوشیدہ نماند
تواند بود کہ این واقعہ پیش از نزول آیت حجاب تحقق شدہ باشد و منع از حضور ابن ام مکتوم
بعد از نزول آن و ہمچنین تواند بود کہ آن لہو لہو مشروع باشد نہ ممنوع چنانکہ در اخبار
صحاح وارد است و عنقریب مذکور خواہد شد کہ در مسجد حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم
نیزہ بازی میکردند و آن در رنگ تیر اندازی است در حق آنکہ ہر دو آلۂ غزو و جہاد اند
و تیر اندازی مشروع است فکذا ما ہو مثلہ و نیز وقوع آن لہو در مسجد دلالت بر مشروعیت میکند کما لا یخفی
و لو سلم کہ بعد از نزول آیت حجاب بودہ پس گوئیم کہ حضرت صدیقہ در آن وقت صغیرہ بودہ
نہ مکلفہ کما یفہم مما روی البخاری و مسلم عن عائشۃ رضی اللہ تعالی عنہا قالت واللہ لقد
رایت النبی صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم و بارک یقوم علی باب حجرتی و الحبشۃ یلعبون بالحراب فی المسجد
و رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم یسترنی بردائہ لانظر الی لعبہم بین اذنہ و عاتقہ ثم یقوم من اجلی حتی
اکون انا التی انصرف فاقدروا قدر الجاریۃ الحدیثۃ السن الحریصۃ علی اللہو ہذا آنکہ در اصحاب کرام در آمدن
و در میان ایشان جنگہا نمودن از کمال بی ادبی و فرط بی سعادتی است و طریق اسلم آنست کہ منازعات و خلافات کہ
در میان ایشان واقع شدہ بعلم حق سبحانہ مفوض سازند و ہمہ ایشان را بخیر و نیکی یاد کنند و حب ایشان را حب پیغمبر علیہ الصلوۃ
والسلام دانند من احبہم فبحبی احبہم حدیث صحیح است قال الشافعی و ہو منقول عن عمر بن عبد العزیز تلک دماء طہر اللہ
عنہا ایدینا فلیطہر عنہا السنتنا اما چون شیعہ اصحاب را ببدی یاد میکنند و سب و لعن ایشان جرات
مینمایند علماء اسلام را واجب و لازم است کہ از آنہا نمایند و مقاصد ایشان را اظہار سازند و ازین قبیل است
بعضے سخنان کہ ازین حقیر در ینباب بتحریر آمد چنانکہ ذکر یافتہ ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا

ربنا و لا تحمل علینا اصرا کما حملتہ علے الذین من قبلنا ربنا و لا تحملنا ما لا طاقۃ لنا بہ و اعف عنا و اغفر لنا
و ارحمنا انت مولینا فانصرنا علی القوم الکافرین ہذا ما تیسر لی فی ردہم و اظہار شناعتہم بعون اللہ
سبحانہ و حسن توفیقہ و نسال اللہ سبحانہ ان یثبت قلوبنا علی دینہ و یوفقنا لمتابعۃ حبیبہ صلی اللہ تعالے
علیہ و آلہ وسلم و لنختم الرسالۃ بالخاتمۃ الحسنۃ و ذکر مناقب اہل البیت و مدائحہم و فضائلہم رضی اللہ تعالی
عنہم اجمعین قال اللہ سبحانہ انما یرید اللہ لیذہب عنکم الرجس اہل البیت و یطہرکم تطہیرا اکثر المفسرین علے
انہا نزلت فی علی و فاطمۃ و الحسنین رضی اللہ تعالی عنہم لتذکیر ضمیر علیکم و ما بعدہ و قیل نزلت فی نسائہ
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم لقولہ سبحانہ و اذکرن ما یتلی فی بیوتکن و نسب الی ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہما
و قیل المراد النبی وحدہ و اخرج احمد عن ابی سعید الخدری انہا نزلت فی خمس النبی صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم
و علی و فاطمۃ و الحسن و الحسین رضوان اللہ تعالی علیہم اجمعین و ذہب الثعلبی الی ان المراد من الاہل فی الآیۃ
جمیع بنی ہاشم و المراد من الرجس الاثم و الشک فیما یجب الایمان بہ و ثبت فی بعض الطرق و تحریمہم علی النار و عن سعد بن ابی
وقاص رضی اللہ تعالی عنہ قال لما نزلت ہذہ الآیۃ ندع ابناءنا و ابناءکم دعا رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم
و بارک علیا و فاطمۃ و حسنا و حسینا فقال اللہم ہؤلاء اہل بیتی و عن المسور بن مخرمۃ ان رسول اللہ صلی اللہ تعالے
علیہ و آلہ وسلم قال فاطمۃ بضعۃ منی فمن اغضبہا اغضبنی و فی روایۃ یریبنی ما رابہا و یؤذینی ما آذاہا و عن
ابی ہریرۃ قال خرجت مع رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فی طائفۃ من النہار حتی اتی خباء
فاطمۃ فقال اثم لکع یعنے حسنا فلم یلبث ان جاء یسعی حتے اعتنق کل واحد منہما صاحبہ فقال اللہم انی احبہ
فاحبہ و احب من یحبہ و عن انس قال لم یکن احد اشبہ بالنبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم من الحسن بن علی
و قال فی الحسین ایضا کان اشبہہم برسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم و عن زید بن ارقم رضی اللہ
تعالی عنہ قال قال رسول اللہ صلعم انی تارک فیکم الثقلین ما ان تمسکتم بہما لن تضلوا بعدی احدہما اعظم من الآخر کتاب اللہ
حبل ممدود من السماء الی الارض و عترتی و اہل بیتی و لن یتفرقا حتی یردا علی الحوض فانظروا کیف
تخلفونی فیہما و عنہ ان رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم قال لعلی و فاطمۃ و الحسن و الحسین
انا حرب لمن حاربکم و سلم لمن سالمکم و عن جمیع بن عمیر قال دخلت مع عمی علی عائشۃ رضی اللہ تعالی عنہا
فسالت ای الناس کان احب الی رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ و آلہ وسلم قالت فاطمۃ فقیل من الرجال قالت
زوجہا و عن ابن عمر رضی اللہ تعالی عنہما ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و بارک قال ان الحسن و الحسین ہما ریحانتای

من الدنیا وعن علی رضی اللہ تعالی عنہ قال الحسن اشبہ برسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم ما بین الصدر الی الرأس والحسین اشبہ بالنبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ما کان اسفل من ذلک وعن ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہما قال کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حامل حسن بن علی علی عاتقہ فقال رجل نعم المرکب رکبت یا غلام فقال النبی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم ونعم الراکب ہو وعن عائشہ رضی اللہ تعالی عنہا قالت ان الناس یتحرون بہدایاہم یوم عائشۃ یبتغون بذلک مرضاۃ رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم وبارک وقالت ان نساء رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم وبارک کن حزبین فحزب فیہ عائشۃ وحفصۃ وصفیۃ وسودۃ والحزب الآخر ام سلمۃ وسائر نساء رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فکلم حزب ام سلمۃ فقلن لہا کلمی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وبارک یکلم الناس فیقول من اراد ان یہدی الی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فلیہدہ الیہ حیث کان فکلمتہ فقال لہا لا تؤذینی فی عائشۃ فان الوحی لم یاتنی وانا فی ثوب امرأۃ الا عائشۃ قالت اتوب الی اللہ من اذاک یا رسول اللہ ثم انہن دعون فاطمۃ فارسلن الی رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم فکلمتہ فقال یا بنیۃ الا تحبین ما احب قالت بلی قال فاحبی ہذہ وعن عائشۃ رضی اللہ تعالی عنہا قالت ما غرت علی احد من نساء النبی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم وبارک ما غرت علی خدیجۃ وما رأیتہا ولکن کان یکثر ذکرہا وربما ذبح الشاۃ ثم یقطعہا اعضاء ثم یبعثہا فی صدائق خدیجۃ فربما قلت لہ کانہ لم یکن فی الدنیا امرأۃ الا خدیجۃ فیقول انہا کانت وکانت وکان لی منہا ولد وعن ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہما قال قال رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم وبارک العباس منی وانا منہ وعنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم احبوا اللہ لما یغذوکم من نعمۃ واحبونی بحب اللہ واحبوا اہل بیتی لحبی وعن ابی ذر انہ قال وہو آخذ بباب الکعبۃ سمعت النبی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم یقول الا ان مثل اہل بیتی فیکم مثل سفینۃ نوح من رکبہا نجی ومن تخلف عنہا ہلک فلیکن ہذا آخر الرسالۃ ٭ الٰہی بحق بنی فاطمہ ٭ کہ بر قول ایمان کنم خاتمہ ٭ اگر دعوتم رد کنی ور قبول ٭ من و دست و دامان آل رسول ٭ الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفی اللہم اغفر لی ولوالدی بحق النبی العربی واہل بیتہ واحسن الیہما والی بجرمۃ جمیع احباب الحضرۃ المدنی صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ واہل بیتہ وسلم وبارک عدد خلقہ ورضی نفسہ وزنۃ عرشہ ومداد کلماتہ الحمد للہ سبحانہ علی الاختتام والصلوۃ والسلام علی حبیبہ محمد النبی الامی سید الانام الی یوم القیام

تمام شد رسالہ رد روافض

رسالہ مصطلحات صوفیہ کرام

بسم اللہ الرحمن الرحیم

پس از ستائش گری و نعت گستری باید دانست کہ چون در ہر سہ مجلد مکتوبات امام ربانی در جاہا مباحث و مذاکرات افادت و استفادات از اسولہ و اجوبہ اکثری از ان مقامات کہ مختص بہ استعلام حضرات صوفیہ صافیہ قدس اسرارہم تعلق میدارد پس بر فہیم و سلیم صاحب ذہن مستقیم استعلام آنہا بہ ضرور و علامہ مکیل از آنہا نا بلد استند لہذا بعد تکمیل طبع ہر سہ مجلد مکتوب مع رسالہ رد روافض بمقتضائے علو ہمتی و بہ منشاء ترویج و اشاعت علوم در رائے رزین صاحب فتوت و تمکین جناب منشی نولکشور صاحب سی آئی ای مالک مطبع چنان مستحسن و پسندیدہ آمد کہ نبذی از مصطلحات و برخے از مسلمات حضرات صوفیہ برای الحاق با مجموعہ مکاتیب مدون و مؤلف شود کہ خالی از فائدہ نخواہد بود چنانچہ بمقتضائے الامر فوق الادب اصطلاحات و رموزات چند از کتب مصطلح حضرات صوفیہ کرام در سلک تسوید کشید و ہو اللہ المستعان و علیہ التکلان

شرح مصطلحات و مسلمات حضرات صوفیہ کرام بترتیب حروف تہجی

الف

ایمان حقیقی - از فنا بیقا رفتن و عین وحدت شدن

اخلاص - آنکہ از غیر حق مبرا باشد و در سخن قطع نظر از خلق کند۔

ایمان - مرتبہ عالم بقا را گویند۔

ابرو - حجاب ربوبیت و عبودیت و ہم اشارت بقاب قوسین۔

اعیان - صور علمیہ را گویند۔

ب

بقا - آنکہ بعد از فنا باقی ماند و رہنمائی کند وجود یا فتن مر ذات خود بذات خود

بوسہ - تلذذ روح است با جسم و دوام مراقبہ را نیز گویند۔

پ

پیر خرابات - مرشد کامل کہ اقبال و صفات سیئہ را محو افعال و صفات الٰہی گرداند

پیالہ - کنایت از ادراک و عرفان و کنایت از ہر ذرہ از ذرات

ت

تکوین - نود و نہ مرتبہ دارد و صدم مرتبہ تمکین

مراد از تمکین زوال بشریت ست که آنرا فقر و فنا گویند۔
توحید تخلیص دل و تجرید او از آگاهی بغیر حق تعالےٰ
تفرقه۔ یعنی دیدن خلق بدون حق ای پراگندگی دل بسبب تعلق باموز متعدده۔
تجلی شهودی۔ ظهور موجودات و آن ظهور حق است۔
ترسا۔ مرشد کامل که توجه جمیع موجودات باوست خواه بطبع خواه باراده۔
ترسا بچه۔ کاملی باشد که در ارادت معنوی بکامل دیگر که متصف بصفت ترسائی و تجرد و انقطاع بوده باشد میرسد و آن کامل بکامل دیگر بطناً بعد بطن که طریقه اویسیت تا سلسلهٔ حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم بپیوندد و علم و درایت جز باین طریق میسر نمی آید۔

ج

جمع۔ شهود حق بے خلق۔
جمع الجمع۔ شهود خلق قائم بحق
جلال۔ حجاب حق ست از نظائر و نیز صفت قهاری مراد دارند۔
جمال۔ تجلی حق ست بوجه حق برای حق
جمعیت۔ آنکه از همه مشاهده واحد پدید آید حتی که از وجود غافل شوی بدانکه وجود تو تفرقهٔ نفس ست و نفس سه مرتبه است یکی اماره که طبیعت مائل شهوت سفلی باشد دوم لوامه یعنی از غفلت پرهیز کرده بسوے حکمت گرایده سوم مطمئنه که از اخلاق ردیه پاک گردد و دوریا و او

تعالےٰ آسوده شود۔

چ

چشم۔ اشارت بشهود حق مراعیان را۔

ح

حق۔ وجود مطلق غیر مقید بهیچ قید۔
حال۔ آنکه از حالتے بحالتے رود ضد مقام یعنی در مواهب وهاب گاهی ترقی کند و گاهے تنزل و مانند راسیف قاطع گفته اند زیراکه رفته باز نیاید و فردا مانده را اعتماد نشاید پس وقت را شاد باید بود که دیر نیاید
حجاب۔ صفت ذمیمه۔

خ

خال۔ مراد از لفظ باشد که مبداء و منتهاے کثرت ست۔
خرابات۔ عبارت از آنکه سالک بسبب تجلی قهاری محو و فانی گردد و گاهے مراد از آستانه پیر باشد
خمار۔ مقام تکوین باشد
خط۔ اشارت بحقیقت محمدی و گاهے مراد از عالم ارواح نیز۔

د

دهان۔ سر خفی۔

ذ

ذوق۔ لذت عشق و هستی او عاشق را۔

ر

ریا۔ از حق محجوب شدن۔
روح مکرم۔ جبرئیل علیه السلام۔
رند۔ آنکه شراب هستی میفروشد و نقد هستی سالک مے ستاند۔
روی۔ یعنی کشف انوار ایمان و عرفان۔
رسم و عادت۔ هر عبادتی که بے اخلاص بود۔

ز

زلف۔ اشارت از تجلی جلالی و مشکلات طریقت۔

س

ساقی۔ پیر کامل۔
سالک۔ آنکه در سلوک از قید براطلاق رود یعنی از ممکن بواجب پرداز د۔
سکر۔ مقام حیرت و دهشت در شاهد کاحق۔

ش

شاهد۔ حق را گویند باعتبار ظهور۔
شیخ۔ آنکه کامل در شریعت و طالب و فانی در طلب مولا باشد نه مانند بهشت۔
شراب۔ عشق و محبت مفرط۔
شمع۔ پرتو انوار الٰهی۔

ص

صوفی۔ آنکه از خود رفته محو تخلقوا باخلاق الله گردیده باشد و از غیر خدا خود را نگاه دارد و گویند صوفی آن باشد که نباشد یعنی محو پیروی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم گردیده باشد۔

ع

عشق۔ ذات حق را گویند در اصطلاح متاخرین صوفیه آنرا عالم احدیت و عالم لاهوت هم خوانند۔
عاشق۔ اسما را نامند و مرتبهٔ واحدیت و عالم ماسوی و عالم معانی وغیره گویند۔
عقل کل۔ گاهی مراد جبرئیل و گاهی عرش و وقتی ام الکتاب و گاهے قسم باشد
عالم مثال۔ بالاتر از عالم شهادت و فروتر از عالم ارواح و عالم شهادت سایهٔ عالم مثال ست۔
عدم۔ عبارت از صور علمیه
عشوه۔ تجلی جمالے۔
عشرت۔ لذتیکه سالک با حق تعالی از پدید در حال
عارف۔ مشاهده کنندهٔ صفات و اسمای الٰهی را گویند یعنی از خود رسته محو تخلقوا باخلاق الله گردیده باشد۔
عالم۔ مطلع ذات و صفات اسمای الٰهی را گویند۔

غ

غیب۔ غائب شدن از خویش و ظهور حضور۔

غمزه - عبارت از خوف و رجا باشد۔

ف

فیض اقدس - و آن فیض حق تعالی ست بواسطۂ روح اعظم
فیض مقدس - یعنی تجلیات اسمائی که موجب ظهور چیزی را
که تقاضا کرده است استعداد آن را در خارج وجود۔
فنا - عبارتست از زائل شدن تفرقه و تمیز میان قدم و حدوث
که از بس محویت در فاعل حقیقی سالک در میان نماند۔
فراق - غیبت را گویند از مقام وحدت
فقر - عبارت از فنا فی الله۔
فقیر - آنست که او را هیچ چیز احتیاج نماند مگر بخدای عز و جل

ق

قرب - وفاء عهدیست میان حق و بنده یعنی متابعت
شریعت و طریقت و حقیقت را نگاه دارد۔
قرب نافل - آنست که سالک فاعل و مدرک باشد و حق تعالی آلهٔ
قرب فرائض - آنست که حق تعالی فاعل باشد و سالک آله
قهر - عبارت از محبتی که با اصل خود بود۔
قلندر - آنکه تجرید و تفرید بکمال دارد و در تخریب
عادت عبادت کوشد۔
قد - عبارتست از استعداد الٰهی که برزخ وجوب و امکانست

ک

کفر - کنایت از عقد خدمت و طاعت محبوب حقیقی

ل

لطیفهٔ انسانی - دل را گویند
لب - بالفتح عاشقان را در قبض و بسط نوازش فرمودن

لُب - بالضم عقلی بود منور بنور قدس۔

م

لُطف - موافقت معشوق عاشق را۔
معشوق - صفات حق یا خلق آن عالم جبروت و وحدت و تعین اول و غیره
موحد - آنکه از دوری رسته باشد۔
مبتدا - اسمای کلی کونی ست۔
معاد - اسمای کلی الٰهی که آمدن سالک از اسمای کلی
کونی بود که مبدا اوست و رجوع او از راه الٰهی باشد که معاد است
مسجد - مظهر تجلی را گویند و آستانه پیر را نیز۔
مکاشفه - نگاه سراز ناسوت و جبروت و ملکوت و لاهوت
مرده - حجاب سالک ست و تقصیر در اجمال سر او چرا بحکم الٰهی۔
میل - رجوع با اصل خود با شعور و آگاهی نه مثل نباتات برجوع طبعی
مستی - عبارتست از حیرتی که در مشاهدهٔ جمال معشوق بود
میخانه - خانقاه پیر و مرشد۔
مطرب - نیز پیر کامل۔
ملامتی - آنکه در کتم عبادت کوشد۔
مجذوب - آنکه در سلوک فنا باشد چون بمقام جمع الجمع رسیده است

ن

نفس کل - لوح محفوظ و عرش را نیز گویند۔
ناز - قوت دادن عاشق معشوق را۔
ناقوس - عبارت از انتباه که سوی توبه و انابت آرد
نقوش سماویه - افلاک و کواکب۔
ننگ و ناموس - آوازهٔ نیکنامی خواستن۔

و

وصل - وحدت حقیقی را گویند که اسقاط است میان ظهور و شیون

خاتمة الطبع از جانب کارکنان مطبع

بعد پس از تحمید خلاق دو عالم و پس از نعت رسول فخر آدم بر ضمائر خورشید نظران صافی درون که
بروغن رائی خویش جبرهٔ مراتب شناسی ماهیات شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت را برای العین در مرایای
دلها مشاهده میکنند بسان مهر منیر و زجلوه آراء هویدا باد که پایهٔ علم تصوف فی حد ذاته چندان رفیع است
که طالب صادق تا به سرمایهٔ استعداد عبور بر جملهٔ علوم تفسیر و حدیث و فقه و علم ادب نداشته باشد بذکر الرای
حسن دقائق دعوا مض وی نخواهد رسید بلکه در نفس الامر فهم مدارک علم شریعت تصوف موقوف بر عمل و دریافت
باطنی و روحی ست که بدون تشبث گری و امداد توجه مرشد کامل و هادی مطلق لطائفش حاصل نشود پس هر کس که
تو اند که حرفی از لوح امجدش بخواند لاجرم اشاعت چنین علم شگرف و نادر محتم و واجب است که وسیلهٔ
مبادرت بر اکتساب علم شریعت بود و بر یکتایان ظاهر است که از آغاز اجرای این مطبع گرامی نیت
حق طویت مالک مطبع نامی منهل فتوت جناب منشی نول کشور صاحب سی آئی ای مرحوم پیوسته بترویج
علوم و اشاعت فنون مائل و متوجه بود چنانچه تا حال کتابهای هزاران هزار از اقسام و انواع علوم
زیر طبع آمدند و توجه خاص بطبع کتاب جدید که پیشتر طبع نشده باشد بسیار و فراوانست و بسعی و صرف
زر هر آنچه باید کتاب قدیم از فنون نادره فراهم نموده بطبع رسانیده اند درین حال یک مجموعهٔ شگرف
و نادر درج لآلی آبدار عرفان که شاهان اهل معنی بقدر شناسی بحجه جاهر زواهر آنرا درة التاج میسازند
یعنی مجموعه هر سه جلد مکتوبات امام ربانی مع رسالهٔ در رد رافض و رسالهٔ
مصطلحات حضرات صوفیه کرام بهمر سید و حقیقت هر سه جلد مکتوبات
مذکور در بر همین نسق است که این مجموعات خاص الخاص ارشادات و هدایات غوث العالمین
قطب الاقطاب عالیجناب مظهر خوارق کرامات جامع درجات ولایت دافع بدعت و ضلالت
عامل سنت و جماعت وارث کمالات نبویه مزین اطوار احمدیه عارج معارج نقشبندیه امام طریقت
مصداق حقیقت مخدوم انام پیشوای اهل اسلام حضرت شیخ احمد فاروقی سرهندی
ملقب به مجدد الف ثانی قدس سره السامی ست که علمای راسخین بوده اند خوارق
و کرامات حضرت ایشان دفترها مملوست که تسویدش گنجایش مقام ندارد اما شذرے از

تلخیصات احوال شریف رقم پذیر میگردد که نسب شریف آنحضرت بسبت و ششت واسطه بحضرت عمر فاروق
رضی اللہ عنہ خلیفۂ ثانی حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم میرسد و در کتاب مکتوبات احمدی که از ان
حضرت مظهر کرامات مشهور و معروفست میفرمایند که روزی در مراقبه بودم که پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
تشریف آورده فرمودند که آمدم نزد تو تا برای تو اجازت نامه نویسم که تا حال برای هیچکس نه نوشته ام
تحریر فرموده و مرا بشارت دادند که بهر جنیده که نماز گذارم آن میت را بخشیده در بهشت برند و صاحب
تذکرۂ آدم بنوری مینویسد که حضرت موصوف را در طریقه عالیه نقشبندیه نسبت ارادت با حضرت
شیخ عبد الباقی دهلوی بود و به قادریه بحضرت شاه سکندر کیتهلی و بسلسله چشتیه بحضرت مخدوم حضرت
شیخ عبد الاحد و فیض سلسله سهروردیه نیز از حضرت شیخ عبد الاحد قدس اسرارهم بود و پس از حالات
بابرکات حضرت موصوف هر انچه گفته شود مزید بر آنست انتحاصل هنگامیکه جلد اول مکتوبات را
حسب ارشاد فیض بنیاد حضرت ایشان شاه یار محمد الجدید البدخشی الطالقانی جمع نمود حضرت قدوة
عارفان فرمودند که این جلد را بر همین یکصد ۳۱۳ و سیزده مکتوب ختم کن که مطابق عدد پیغمبران و مرسلانست
صلوات اللہ علیهم اجمعین و نیز موافق عدد اهل بدر و به تلقین و جمع جلد ثانی مکتوبات حسب هدایت
آنحضرت شاه عبد الحی چاکر حصاری متصدی گشتند و به تدوین و تالیف جلد ثالث برهان نسق
شاه محمد نعمان بن یحیی الشهیر به میر بزرگ بدخشانی خلیفۂ آنحضرت متکفل شدند۔ خلاصۂ مرام
اینکه هر سه جلد مکتوبات امام ربانی مع رساله رد روافض ضمیمه کشش و بالحاق رساله مصطلحات مرغوب الرام
منجانب مطبع نامی یکجا گردیده بعنوان شایسته و صحت مطابقت با اصل خوش تقطیع بحسن خط در مطبع
فیض منبع منشی نولکشور صاحب سی آئی ای مرحوم بسرپرستی عالیجناب رائے بهادر منشی پراگ نرائن صاحب
بهارگو دام اقباله مالک مطبع باهتمام بابو منوهر لال صاحب بهارگو سپرنٹنڈنٹ مطبع
بار ششم بماه فروری سنه ۱۹۱۳ عیسوی بحلیۂ انطباع آراسته گردید امید از
درگاه قادر فتاح آن ست که همچو درج جواهر بے بهار مقبول طبائع جوهریان رسته بازار معانی
گرداناد و باسره ازمنه نوبت طبع بارها بهم رساناد بجاه النبی و آله الامجاد و اصحابه الا و تاد

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت
نفحات الانس مع حواشی مفید از ملا عبد الرحمن جامی۔	عہ	زبدة المقامات۔ جامع حالات حضرت خواجہ باقی باللہ شیخ احمد المعروف بمجدد الف ثانی رح اور انکے خلفاء وغیرہ کے حالات رحمة اللہ علیہم۔	۱۲/۶ پائی
انوار الرحمن۔ در ملفوظات از مولانا شاہ عبد الرحمن جدید الطبع۔	عہ پ	رسالۂ رموز الحقیقة۔ اس دو پیسے کی کتاب میں ایک ایک نکتہ ہزار ہزار روپیہ سے بڑھکر قیمتی ہے۔	۶ پائی
لمعة الانوار معروف بہ ہدایة المحامد مؤلفۂ حضرت شاہ محمد مہدی۔	۱۲/۹	مثنوی عطار۔ از شیخ فرید الدین عطار	۳ پائی
نغمۂ عشاق۔ قرآن وحدیث سے ثابت کیا گیا ہے از مولوی نور اللہ مرحوم۔	۸/	بیسر نامہ۔ مصنفۂ فرید الدین عطار کاغذ سفید مطبوعہ ۱۸۹۰ء۔	ـ/۱
مصباح الہدایہ۔ ترجمۂ عوارف از حضرت شاہ محمود کاشانی۔	۱۱/۹	مثنوی راجہ۔	۳ ما
فوائد سعدیہ۔ از قاضی ارتضی علیخان	۱۲/	معدن تہذیب۔ از مرزا حبیب حسین	[illegible]
دیوان حضرت شمس تبریز۔	۱۲/	پیماید دید۔ قابل شنید از ملا محمد حسین۔	۹ پائی
پند نامہ عطار۔ از حضرت شیخ فرید الدین	۱/	مثنوی شاہ بو علی قلندر رح معروف	۳ پائی
منطق الطیر۔ از شیخ فرید الدین عطار	۳ ۲ [illegible]	مثنوی شیخ بہلول۔ حکایات عارفانہ	۱/
رسالہ سررقب اردو۔	۵/	مثنوی مولانا روم۔ قدس سرہ مقبول عام چار مصرعہ محشی ہر شش دفتر مع تکملہ دفتر ہفتم کاغذ سفید وحنائی و مصری	۱۲/۱
فوائد الفواد مصنفۂ حضرت محمد نظام الدین	۸/	شرح مثنوی مولانا روم۔ از ملا بحر العلوم مقبول عام سہ مجلد کامل۔	[illegible] پ
اخلاق رضی۔	۴/	شرح مثنوی مولانا روم۔ از شاہ عبد اللطیف معروف بہ لطائف معنوی۔	۸/
پیماید شنید۔ رموز شریعت قابل دید از شاہ رفعت علی۔	۲ پائی		
مرغوب القلوب مصنفۂ مولانا شمس الدین واضح قلم۔	۱/		
ایضاً۔ خفی قلم۔	۳ پائی		

نام کتاب	قیمت
التاویل المحکم - فی متشابہ فصوص الحکم مصنفہ مولوی محمد حسن امروہوی -	۱ر پ
شرح مثنوی مولانا روم - از ملا محمد رضا معروف بہ مکاشفات رضوی -	۹ر
جواہر غیبی - از حضرت مظفر علی شاہ اکبرآبادی بحث وحدت وجود و توحید صفات و تحقیق رسالت و مراتب علم و سلسلۂ طریقت کاغذ گندہ مطبوعہ ۱۸۹۰ء	سہ ر پ
شرح مثنوی مولانا روم - کامل در دو جلد حامل المتن ہر شش دفتر از مولوی ولی محمد اکبرآبادی حامل المتن -	للعہ پ
جواہر الاسرار شرح مثنوی مولانا روم دفتر اول و دوم و سوم مصنفہ حضرت مولانا حسین بن حسن سبزواری -	۷ پ
تذکرۃ للمعی - احوال شاہ مظفر علی قدس سرہ از مولانا ابوالحسن صاحب فرید آبادی	۵ر پ
فتوح الغیب - مع شرح از حضرت غوث الاعظم جیلانی مع شرح فارسی از شاہ عبدالحق محدث دہلوی ارشادات فقر و تصوف میں -	۱۲ر
دلیل العارفین - ملفوظات حضرت سلطان معین الدین چشتی جمع کردہ حضرت	

نام کتاب	قیمت
قطب الدین بختیار کاکی -	۲ر
مثنوی مے رنگ - از حضرت خواجہ خواجگان قطب الدین بختیار کاکی قدس سرہ	۴ر
مثنوی اسرار حقائق مصنفہ منشی گوپال کرشن	۳ر
مجموعۂ نکات فقر - چار رسالہ نظم از مولوی مظہر علی العلائی -	۳ر
لوائح جامی - از مولانا عبدالرحمن جامی	۱ر
مثنوی الکلام معروف بہ جواہر بے نظیر	۴
گنجینۂ عرفان - مجموعہ شش مثنویات	۱ر
مثنوی اسرار العوارف -	۱ر
مثنوی ذوبحرین - معروف بہ آئینۃ القرآن مولفہ مولوی سید اکبر علی خان صاحب شیرازی عارف -	۱ر
کتب اخلاق و تصوف اردو	
جامع الاخلاق - ترجمہ اخلاق جلالی	۵ر
اوقات عزیزی -	۴ر
محبوب الاخلاق - اردو ترجمۂ اخلاق محسنی	۹ر پ
بحر الحقیقت - اصلاح نفس میں -	۲ر
کیمیائے حکمت - حصہ اول بیان شرافت علم و ادب -	۲ر
تہذیب الاخلاق - مولفہ مولوی نجم الحق	۱ر

